T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ (KLASİK ARKEOLOJİ)
ANABİLİM DALI

SOLİ NEKROPOLÜ IŞIĞINDA KIBRIS'TA KLASİK DÖNEM

Doktora Tezi

Hazar KABA

Ankara – 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ (KLASİK ARKEOLOJİ)
ANABİLİM DALI

SOLİ NEKROPOLÜ IŞIĞINDA KIBRIS'TA KLASİK DÖNEM

Doktora Tezi

Hazar KABA

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Erhan ÖZTEPE

Ankara – 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ (KLASİK ARKEOLOJİ)
ANABİLİM DALI

SOLİ NEKROPOLÜ IŞIĞINDA KIBRIS'TA KLASİK DÖNEM

Doktora Tezi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. ERHAN ÖZTEPE

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
Doç. Dr. ERHAN ÖZTEPE	
Prof. Dr. Musa Kadıoğlu	
Doç. Dr. Serdar Hakan Öztaner	
Doç. Dr. Ayşe Gül Akalın Orbay	
Doç. Dr. Veli Kiş	

Tez Sınavı Tarihi 23.12.2014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(…15/..06/2015.)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Hazar KABA
……

İmzası

……

İÇİNDEKİLER …….. i
ÖNSÖZ …….. ix

GİRİŞ …… 1
Konu ve Kapsam ……. 2
Amaç ve Metod …….. 4

I.KIBRIS VE SOLİ …….. 9
I.1.Kıbrıs Tarihçesi ……. 9
I.1.1.Kıbrıs-Klasik Dönem Öncesi ……... 9
I.1.2.Kıbrıs-Klasik Dönem ……... 14
I.1.2.1.Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480 – 400) ……... 15
I.1.2.2.Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310) …… 20
I.2.Soli Kenti, Tarihçesi ve Kazıları …….. 27

II.KIBRIS'TA KLASİK DÖNEM NEKROPOL ARAŞTIRMALARI ……... 38

III.KATALOG …… 68

IV.SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPLÜ, MEZARLARI VE
BULUNTULARI …… 131
IV.1.*Pezoullia* Nekropolü ve Mezarları …… 133
IV.1.1.Mezar 1 …….. 135
IV.1.1.1. Mezar Yapısı ……. 136
IV.1.1.2. Kültürel Materyal ……. 137
IV.1.1.2.a. Seramik Kaplar …… 137
IV.1.1.2.b. Kandiller ……... 138
IV.1.1.2.c. Diğer Buluntular ……... 139
IV.1.1.3. Gömütler …… 140

IV.1.2.Mezar 2 ……. 140
IV.1.2.1. Mezar Yapısı ……... 141
IV.1.2.2. Kültürel Materyal …… 143
IV.1.2.2.a. Seramik Kaplar ……... 144
IV.1.2.2.b. Strigilisler ……. 147
IV.1.2.3. Gömütler ……. 147

IV.1.3.Mezar 3 …… 149
IV.1.3.1. Mezar Yapısı …… 150
IV.1.3.2. Kültürel Materyal …… 151
IV.1.3.2.a. Seramik Kaplar …… 152
IV.1.3.2.b. Kandiller …… 154
IV.1.3.2.c. Takılar …… 155
IV.1.3.2.d. Metal Kaplar …… 156
IV.1.3.2.e. Strigilisler …… 156
IV.1.3.2.f. Diğer Buluntular …… 157
IV.1.3.3. Gömütler …… 157

IV.1.4.Mezar 4(A-B-C) …… 170
IV.1.4.1.Mezar Yapısı …… 171
IV.1.4.2. Dromos'ta Ele Geçmiş Kültürel Materyal …… 175
IV.1.4.3. Mezar 4A Kültürel Materyal …… 176
IV.1.4.3.a. Seramik Kaplar …… 177
IV.1.4.3.b. Kandiller …… 180
IV.1.4.3.c. Figürünler …… 181
IV.1.4.3.d. Takılar …… 188
IV.1.4.3.e. Metal Kaplar …… 211
IV.1.4.3.f. Aynalar …… 242
IV.1.4.3.g. Makyaj Çubukları …… 245
IV.1.4.3.h.Candelabrum …… 246
IV.1.4.3.i. Silahlar …… 255
IV.1.4.3.j. Strigilisler …… 258
IV.1.4.3.k. Diğer Buluntular …… 259
IV.1.4.4. Mezar 4A Gömütler …… 262

IV.1.4.5. Mezar 4B Kültürel Materyal …… 266
IV.1.4.5.a. Seramik Kaplar …… 267
IV.1.4.5.b. Kandiller …… 269
IV.1.4.5.c. Takılar …… 270
IV.1.4.5.d. Metal Kaplar …… 285
IV.1.4.5.e. Makyaj Çubukları …… 286
IV.1.4.5.f. Lahitler …… 286

IV.1.4.5.g. Diğer Buluntular 290
IV.1.4.6. Mezar 4B Gömütler 291

IV.1.4.7. Mezar 4C Kültürel Materyal 294
IV.1.4.7.a. Seramik Kaplar 294
IV.1.4.7.b. Kandiller 295
IV.1.4.7.c. Strigilisler 295
IV.1.4.7.d. Diğer Buluntular 296
IV.1.4.8. Mezar 4C Gömütler 297

IV.1.5.Mezar 5 297
IV.1.5.1.Mezar Yapısı 298
IV.1.5.2.Kültürel Materyal 299
IV.1.5.2.a.Kandiller 300
IV.1.5.2.b. Makyaj Çubukları 300
IIV.1.5.2.c. Strigilisler 301
IV.1.5.3. Gömütler 301

IV.1.6.Mezar 6 303
IV.1.6.1.Mezar Yapısı 304
IV.1.6.2.Kültürel Materyal 305
IV.1.6.2.a. Seramik Kaplar 305
IV.1.6.3. Gömütler 306

IV.2.*Toumballin Tou Mavrou* Nekropolü ve Mezarları 306
IV.2.1.Mezar 7 308
IV.2.1.1. Mezar Yapısı 309
IV.2.1.2. Kültürel Materyal 310
IV.2.1.2.a. Seramik Kaplar 311
IV.2.1.3. Gömütler 312

IV.2.2.Mezar 8 312
IV.2.2.1. Mezar Yapısı 313
IV.2.2.2. Kültürel Materyal 313
IV.2.2.2.a. Seramik Kaplar 313
IV.2.2.2.b. Kandiller 314

IV.2.2.2.c. Lahitler 314
IV.2.2.3. Gömütler 315

IV.2.3.Mezar 9 315
IV.2.3.1. Mezar Yapısı 315
IV.2.3.2. Kültürel Materyal 317
IV.2.3.2.a. Seramik Kaplar 317
IV.2.3.2.b. Kandiller 323
IV.2.3.2.c. Figürünler 324
IV.2.3.2.d. Mermer Kaplar 325
IV.2.3.2.e. Aynalar 328
IV.2.3.3. Gömütler 329

IV.2.4.Mezar 10 329
IV.4.2.4.1. Mezar Yapısı 329
IV.4.2.4.2. Kültürel Materyal 331
IV.4.2.4.2.a. Seramik Kaplar 332
IV.4.2.4.2.b. Kandiller 334
IV.4.2.4.2.c. Mermer Kaplar 334
IV.2.4.3. Gömütler 335

IV.2.5.Mezar 11 335
IV.4.2.5.1. Mezar Yapısı 336
IV.4.2.5.2. Kültürel Materyal 337
IV.4.2.5.2.a. Seramik Kaplar 339
IV.4.2.5.2.b. Kandiller 342
IV.2.5.3. Gömütler 342

IV.2.6.Mezar 12 343
IV.2.6.1. Mezar Yapısı 343
IV.2.6.2. Kültürel Materyal 344
IV.2.6.3. Gömütler 344

IV.2.7.Mezar 13 344
IV.2.7.1. Mezar Yapısı 345

IV.2.7.2. Kültürel Materyal …… 346
IV.2.7.3. Gömütler …… 346

IV.2.8.Mezar 14 …… 346
IV.2.8.1. Mezar Yapısı …… 348
IV.2.8.2. Kültürel Materyal …… 348
IV.2.8.2.a. Seramik Kaplar …… 348
IV.2.8.3. Gömütler ……... 350

IV.2.9.Mezar 15 …… 350
IV.2.9.1. Mezar Yapısı …… 350
IV.2.9.2. Kültürel Materyal …… 351
IV.2.9.2.a. Seramik Kaplar …… 352
IV.2.9.2.b. Kandiller …… 356
IV.2.9.2.c. Takılar …… 357
IV.2.9.2.d. Metal Kaplar …… 359
IV.2.9.2.e. Mermer Kaplar …… 361
IV.2.9.2.f. Strigilisler …… 362
IV.2.9.2.g.Diğer Buluntular ……... 362
IV.2.9.3. Gömütler …… 363

IV.2.10.Mezar 16 ……... 365
IV.2.10.1. Mezar Yapısı ……... 366
IV.2.10.2. Kültürel Materyal ……... 367
IV.2.10.3. Gömütler …… 367

IV.2.11.Mezar 17 …….. 367
IV.2.11.1. Mezar Yapısı …….. 367
IV.2.11.2. Kültürel Materyal …….. 367
IV.2.11.2.a. Seramik Kaplar ……... 369
IV.2.11.2.b. Kandiller ……... 373
IV.2.11.3. Gömütler …… 374

IV.2.12.Mezar 18 …….. 374
IV.2.12.1. Mezar Yapısı …….. 374

IV.2.12.2. Kültürel Materyal …….. 375
IV.2.12.2.a. Seramik Kaplar …….. 375
IV.2.12.3. Gömütler …… 375

IV.2.13.Mezar 19 …….. 376
IV.2.13.1. Mezar Yapısı …….. 376
IV.2.13.2. Kültürel Materyal …….. 377
IV.2.13.2.a. Seramik Kaplar ……... 377
IV.2.13.3. Gömütler …… 378

IV.2.14.Mezar 20 …… 378
IV.2.14.1. Mezar Yapısı ……. 379
IV.2.14.2. Kültürel Materyal …….. 379
IV.2.14.2.a. Seramik Kaplar …… 380
IV.2.14.2.b. Kandiller …… 386
IV.2.14.3. Gömütler …… 386

IV.2.15.Mezar 21 …….. 386
IV.2.15.1. Mezar Yapısı …….. 387
IV.2.15.2. Kültürel Materyal …….. 387
IV.2.15.2.a. Seramik Kaplar …….. 387
IV.2.15.2.b. Kandiller …….. 391
IV.2.15.3. Gömütler …….. 392

IV.2.16.Mezar 22 …….. 392
IV.2.16.1. Mezar Yapısı …….. 393
IV.2.16.2. Kültürel Materyal ……. 393
IV.2.16.2.a. Seramik Kaplar …….. 394
IV.2.16.2.b. Kandiller ……... 397
IV.2.16.2.c. Metal Kaplar …….. 397
IV.2.16.3. Gömütler …….. 398

IV.3.*Toumballin tou Mavrou* Nekropolü Mezar Stelleri ……. 399

V. ANALİZ …… 403

V.1.Nekropol Alanının Düzenlenişi ……. 403
V.2.Mezar Tipleri ve Çeşitlemeleri …….. 416
V.3.Ölü Gömme Adetleri …….. 426
V.4.Ölü ve Gömü Sonrası Ritüelleri …… 442
V.5.Nekropol Buluntuları ……. 448
V.5.1.Ölü Eşyaları ……. 449
V.5.1.a.Takılar …… 449
V.5.1.b.Metal Kaplar ……. 478
V.5.1.c.Mermer Kaplar …….. 521
V.5.1.d.Aynalar ……. 524
V.5.1.e.Makyaj Çubukları ……. 527
V.5.1.f.Candelabrum ……. 529
V.5.1.g.Silahlar ……. 537
V.5.1.h.Strigilisler ……. 541
V.5.1.i.Diğer Buluntular …… 544

V.5.2.Mezar Hediyeleri ve Gömüyle Alakalı Eşyalar …….. 546
V.5.2.a. Seramik Kaplar …… 546
V.5.2.b.Kandiller …….. 607
V.5.2.c.Figürinler …….. 613
V.5.2.d.Takılar …….. 620
V.5.2.e.Metal Kaplar …… 631
V.5.2.f.Mermer Kaplar ……. 633
V.5.2.g.Lahitler …… 634
V.5.2.h.Diğer Buluntular …….. 638
V.5.2.i.Mezar Stelleri …… 644

V.6.Mezar Sahipleri ve Sosyal Statü ……. 649
V.7.Mezarlar, Din Olgusu ve Kültler …… 662
V.8.Mezarlar ve İnsan İskeletleri …… 668
V.9.Politik,Ticari, Kültürel ve Demografik Bağlantılar …… 674
V.10.Mezarların ve Nekropol Alanının Tarihlemesi …….. 687

SONUÇ ……... 720

ÖZET
SUMMARY
KISALTMALAR ve KAYNAKÇA
LEVHALAR LİSTESİ
LEVHALAR
TABLOLAR
GRAFİKLER

ÖNSÖZ

M.Ö. 5. yüzyıl, başta Kıta Yunanistan ve Anadolu'da olmak üzere neredeyse tüm Akdeniz dünyasında Klasik Çağ'ın başlangıcını müjdelemiştir. Çoğunlukla Pers ile Yunan cepheleri arasındaki çatışmalar ve politik çekişmelerle karakterize edilen Klasik Çağ, Akdeniz havzasının en hareketli ve en karmaşık dönemlerinden birine tanık olmuştur. Ancak Klasik Çağ'ın akıllarda kalan en büyük özelliği, günümüzün popüler Yunan kültür ve kimliğinin bu çağda biçimlenip kalıplaşmış olmasında yatmaktadır.

Tüm tarihi boyunca Akdeniz'de yaşanan değişim ve gelişmelerden oldukça etkilenmiş olan Kıbrıs da, yaklaşık olarak M.Ö. 480 yılında kendi Klasik çağına girmiştir. Yunan kültürü ve tarihsel sürecinden farklı bir gelişim gösteren yapısı nedeniyle bu dönem Kıbrıs arkeolojisi kapsamında "Kıbrıs-Klasik Dönem (Cypro-Classical Period)" olarak anılmaktadır.

Kıbrıs'ın tarihi ve arkeolojisi söz konusu olduğunda, Kıbrıs-Klasik Dönem'in diğer tarihsel dönemlere kıyasla daha sığ ve karanlıkta kalmış bir yapı içinde olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumun ardındaki en büyük nedenlerden birisi, Kıbrıs antik yerleşimlerindeki üst üste yapılaşmanın Klasik evre seviyelerine ulaşmayı zorlaştırmasıdır. Bir diğer neden de, Kıbrıs arkeolojisine olan eğilimlerin çoğunlukla Ada tarihinin başka dönemlerine doğru kaymış olmasıdır. Sonuç olarak, sebepleri her ne olursa olsun, Kıbrıs-Klasik Dönem arkeolojisi antik yerleşimlerin bazısında ulaşılan kısıtlı sonuçlar, birkaç kutsal alan ve nekropol kazısı ile nitelenen nispeten zayıf bir araştırma alanından öteye gidememiştir. Hatta ilginç bir şekilde, dönemi anlatan yazılı kaynaklar bile yetersiz ve kısıtlı olmaları yanında aynı zamanda spekülasyonlara açık sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kıbrıs adasında, Klasik Dönem'de var olduğu bilinen on bir antik kent de (Salamis, Paphos, Soli, Kourion, Kition, Lapethos, Kerynia, Marion, Amathus, Tamassos ve Idalion) yukarıdaki bu durumdan fazlasıyla payını almıştır. Adı, Arkaik ve Klasik dönemlerin en önemli kenti konumundaki Salamis'ten hemen sonra anılan Soli antik kentinde de durum farklı değildir. Kıbrıs-Klasik Dönem, Soli kenti için de Swedish Cyprus Expedition (İsveç Kıbrıs Araştırmaları) ve Quebec Laval Üniversitesi tarafından iki farklı zaman diliminde gerçekleştirilen kazılara rağmen büyük bir boşluk içindedir. Nekropol alanında ulaşılmış az sayıda mezar yanında, şehrin içinde tek bir açmada bulunabilmiş Kıbrıs-Klasik Dönem kalıntıları da umut kıracak derecede azdır. Ancak yakın bir geçmişte, K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi tarafından gerçekleştirilen bir dizi kurtarma kazısı ile açığa çıkan bazı zengin mezarlar, Soli'nin karanlıkta kalmış Klasik dönemine bir ışık tutma umudu vermektedir.

Tezin çekirdeğini ilk grubu 1992 yılında dönemin Güzelyurt Şube Amirliği Müdüresi Peyman Uzun ve ekibi, ikinci grubu ise 2005-2006 yıllarında Güzelyurt Şube Amirliği Müdüresi Emine H. Sivri ve ekibi tarafından kazılmış bir dizi mezar oluşturmaktadır. Tez çalışması, söz konusu bu mezarları başka kazılar ve araştırmalarla açığa çıkarılmış aynı tarihli diğer eserlerle destekleyerek bilim dünyasına kazandırmayı amaçlamaktadır

Bu satırlarda, ilk olarak Kıbrıs arkeolojisinin Kıbrıs-Klasik Dönem'indeki bilgi eksikliğine eğitim hayatım boyunca her zaman dikkat çekmiş ve beni bu konu üzerine birçok defa yönlendirmeye çalışmış olan hocam ve tez danışmanım Doç Dr. Erhan Öztepe'ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Değerli görüşleri ile çalışmama son şeklini vermemde katkıları olan sayın hocalarım Prof. Dr. Musa Kadıoğlu, Doç.

Dr. Veli Köse, Doç. Dr. S. Hakan Öztaner ve Doç. Dr. Ayşe Gül Akalın'a bana karşı göstermiş oldukları ilgi ve sabır için ayrıca teşekkür ederim. Şahsımı, bu mezarlar ve içeriklerine yönlendirerek, Doktora tez konum olarak seçmem hususunda ısrar eden meslektaşım Dr. Kozan Uzun'a da kalpten teşekkür ederim. Kendisi, şahsım tarafından her zaman bu çalışmanın "fikir babası" sayılacaktır.

Soli malzemesini çalışma imkanını bana sağlama yanında tüm çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen Güzelyurt Şube Amiri Sn. Emine H. Sivri ile Güzelyurt Şube Amirliği arkeologlarından Mehmet Şöföroğlu'na ve tüm Güzelyurt Müzesi personeline teşekkür ederim.

Bu çalışma, pekçok bilim insanının maddi veya manevi katkılarıyla meydana getirilmiştir. Uzun çalışma saatleri boyunca çekmiş olduğu fotoğraflarla çalışmamın görsel değerini artıran babam Kadir Kaba, tezimin görsel mimarı sayılabilmektedir. Kayıp Şahıslar Komitesi fotoğrafçısı Duygu Göze'ye de, özellikle kemik fotoğraflarının çekiminde sağlamış olduğu yardımlardan dolayı teşekkür ederim. Değerli fikirleri yanında detaylı çizimleri ile de çalışmamı zenginleştiren sevgili eşim Nalan Demirkan Kaba'ya bu satırlarda ayrıca teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Kemikler üzerindeki çalışmalarımı değerlendirip zenginleştiren Kayıp Şahıslar Komitesi uzman antropologları İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu, teşekkür edilmesi gereken diğer bilim insanlarıdır.

Yurtdışı ziyaretlerimde beni her konuda bilgilendirip malzemelerine ulaşmamı kolaylaştıran Selanik Arkeoloji Müzesi, Vergina Müzesi ve Kazanlık Müzesi çalışanları ve arkeologlarına teşekkür ederim. Özellikle metal kaplar konusunda beni değerli düşünceler ve sonsuz kaynaklar ile donatan meslektaşım Dr. Athanasios

Sideris, çalışmanın en önemli bölümlerinden birinin şekillenmesinde rol oynayan başlıca kişi olmuştur.

Bu çalışma, şahsım tarafından her bir sayfasında maddi ve manevi emeği sayılamayacak kadar çok olan aileme ve en değerli varlığım kızım Lidya'ya ithaf edilmiştir.

Hazar KABA
2014

GİRİŞ

Kıbrıs arkeolojisinin geneline bakıldığı zaman birçok tarihsel dönemin oldukça iyi ve detaylı bir şekilde çalışılmış olduğu gözlemlenmektedir. M.Ö. 480-310 yılları arasına tarihlenen Kıbrıs-Klasik Dönem ise, diğer dönemlere kıyasla biraz daha az araştırılmış olması ile dikkat çekmektedir. Kıbrıs-Klasik Dönem'in adanın en hareketli, kültürel anlamda en zengin tarihsel dönemlerinden biri olduğu düşünüldüğünde bu durum üzüntü vericidir.

Bu dönemi kapsayan arkeolojik malzemenin büyük bir bölümü, adanın farklı kısımlarına dağılmış çeşitli nekropol alanlarından, nispeten daha az olan bölümü ise antik kentlerde yürütülen kazılardan gelmektedir. Özellikle nekropol alanlarından gelen malzeme, sergilemiş olduğu bolluğa rağmen, kendini yineleyip geçerliliğini sağlamlaştıran ancak fazla yenilikler sunmayan bir yapı içindedir. Bu durum, haliyle Kıbrıs-Klasik Dönem arkeolojisinin yeni buluntular ışığında değişiklikler yaratacak ve kendisini yenileyerek geliştirecek çalışmalara ihtiyaç duymasına neden olmaktadır.

Bu tez kapsamında gerçekleştirilecek olan araştırma, Ada'nın en önemli antik kentlerinden biri olan Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönemine mümkün olan en ileri şekilde ışık tutulmasını sağlayacaktır. Böylece, Soli antik kentinin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki politik ve kültürel bağlantıları, sosyo-kültürel yapısı, dini ve gündelik yaşam gibi alanlardaki bilgi boşlukları doldurup Solililerin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki gündelik yaşamlarına, inançlarına ve sosyal düzenlerine ışık tutacak detaylı bir çalışma ortaya çıkmış olacaktır.

Konu ve Kapsam

Çalışma konusunu ana bölümünü, K.K.T.C. sınırları içindeki Güzelyurt Bölgesi'nde yer alan Soli antik kentinin Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü ve mezarları oluşturmaktadır. Çalışmanın ana konusunu teşkil eden mezarlar dışında, yine Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol alanında bulunmuş iki adet mezar steli de, çalışmanın konusuna dahil buluntular olarak öne çıkmaktadır.

Yukarıda bahsi geçmiş olup çalışmanın konusunu teşkil eden malzemeler, çalışma bünyesine genelden özele gidecek şekilde dahil edilmiştir. Çalışmanın kapsamının ilk basamağını mezarlar, yapısal durumları ve tipolojileri meydana getirmektedir.

Mezarlarda bulunmuş tüm eserler de çalışma bünyesine dahil edilmişlerdir. Bu eserler arasında seramik kaplar, kandiller, figürinler veya metal kaplar gibi somut buluntular, büyük çoğunluğu teşkil edecek şekilde kültürel materyal adı altında kapsama alınmıştır.

Mezar sahiplerinin kemikleri yanında çeşitli hayvanlara ait kemik kalıntıları da kapsama dahil edilerek çalışma her alanda genişletilmiştir.

Mezar ve mezar buluntuları dışında, nekropol alanında yüzey buluntuları olarak ele geçmiş mezar stelleri de konuya sağlayacakları katkılar düşünülerek kapsama dahil edilmiştir.

Sonuç olarak mevcut çalışma, mezar yapıları yanında tüm mezar buluntuları gibi geniş bir yelpazeye yayılan ve yüzey buluntusu olan mezar stelleri ile de desteklenen oldukça geniş bir kapsam sunmaktadır. Böylece tezin kapsamı, yukarda bahsi geçmiş nesnel buluntular ışığında, nekropol alanının düzenlenişi ve yapısı,

mezarların yapısal karakteri, tipolojisi ve tarihsel dağılımı, mezar sahiplerinin etnik ve kültürel kimliği, olası yaşam biçimleri, hayat standartları, ölüm yaşları, toplum tabakalaşması içinde sahip oldukları statüleri yanında Kıbrıs-Klasik Dönem Solisindeki dini inançlar, özellikle ölü gömme ile alakalı kültler, uygulamalar ve ritüeller ile kentin dönem içindeki yeri, önemi, kültürel-politik-ticari ilişkileri hatta gelişimi gibi geniş bir yelpazeyi içermektedir.

Amaç ve Metod

Mevcut çalışma, Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'ine ışık tutmayı amaç edinmiştir.

Tez bünyesinde çalışma, özellikle nesnel buluntular üzerinden yola çıkarak Soli kenti ile Solililerin ölü gömme adet ve düzenlerini, sonraki dünya inanışlarını, kültürel ve ticari ilişkileri yanında bu alanlardaki zihniyetlerini, günlük yaşamlarını, dini inançlarını, sosyo-kültürel yapılarını ve kimliklerini gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır. Böylece Soli antik kentinin, Kıbrıs-Klasik Dönem içindeki kendi öz kimliği ve yeri tespit edilmiş olunacaktır.

Ulaşılmak istenen bir diğer amaç ise, mevcut çalışmayı özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolleri, mezar yapıları ve kültürel materyallerinin çalışılmasında başvurulacak bir kaynak haline getirmek ve Soli nekropolünün mevcut nekropol alanı çalışmaları arasındaki yerini almasını sağlamaktır.

Bu amaca ulaşmak için çalışma boyunca pek çok bilim disiplini ile farklı metodolojilerden yararlanılmıştır.

Mezarlar ve eserlerin bulunduğu farklı yıllara ait kazıları içine alma yanında, nekropol alanındaki gözlem ve belgeleme amaçlı çeşitli yüzey araştırmalarını da bünyesinde barındıran arazi çalışmaları, metodolojik anlamda tezin ilk basamağını teşkil etmiştir. Arazi çalışmaları kapsamında elde edilen jeolojik örneklerin K.K.T.C. Jeoloji ve Maden Dairesi'ne bağlı personelle beraber değerlendirilmesiyle arazinin yer altındaki kayaç yapısının bir haritası çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci aşamada, mezar yapıları ve bulundukları alan, mimari ölçüm aletleri yanında küresel konumlandırma sistemi (GPRS) yardımı ile de bir bütün olarak belgelenmiştir.

Mezar yapılarının günümüze kadar korunmuş olanları, gerçekleştirilen teknik çizimlerle kağıt üzerine aktarılmıştır. Bu şekilde belgelenen mezar yapıları, çalışma kapsamında ada genelindeki çağdaş ve benzerleri ile hem yapısal hem de tipolojik anlamda karşılaştırılacaktır. Bu karşılaştırma sayesinde Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezar yapılarının adanın mezar mimarisi içindeki yerinin sorgulanması yanında sağlıklı bir şekilde kimliklendirilerek tarihlenmesi de sağlanmış olacaktır.

Tez kapsamına dahil edilmiş eserlerin büyük çoğunluğunun tümleme, restorasyon, belgeleme ve kataloglama çalışması, metodolojik anlamda üzerinde en çok uğraşılan ve ikinci derecede önem arz eden basamak olarak öne çıkmaktadır. Arkeologlar yanında antropolog ve profesyonel fotoğrafçılardan da yararlanılarak gerçekleştirilen bu çalışmalar, tez aşamasının en uzun sürecini meydana getirmiştir.

Kataloglanan eserler, çalışma kapsamında hem Ada içinde hem de Ada dışındaki çeşitli yerleşim ve nekropollerden çıkmış çağdaş ve benzer eserlerle karşılaştırılarak değerlendirilecek ve mezar kontekslerinin sağlıklı bir şekilde oluşturulması bu sayede sağlanacaktır.

Soli antik kenti yanında Kıbrıs'ın tarihsel dönemlerini metne dökmek, eserlerin harmanlanarak içine dahil edileceği tarihsel ve sosyo-kültürel arka planı meydana getirmek de yine farklı ülkelerdeki çeşitli kütüphanelerde yer almakta olan arkeolojik yayınlar ve özellikle de tarih yazımlarının uzun bir süreç içinde taranıp derlenmesiyle mümkün olabilmiştir.

Tez malzemesinin oldukça az bir bölümünü teşkil eden insan ve hayvan kemikleri üzerindeki değerlendirmeler, antropologlar tarafından desteklenen çalışmalarla gerçekleştirilmiştir.

Bu metodoloji içinde izlenecek yolda, tezin ilk bölümünde, yukarıda bahsi geçen mezarlar ve içerikleri detaylı ve karşılaştırılmalı bir değerlendirmeden geçirilerek konu içindeki yerlerine oturtulacaktır. Mezar yapıları tek tek tanımlanacak ve benzerleri ile karşılaştırılacaktır. Mezar buluntuları, işlevselliklerine göre yerleştirildikleri gruplar altında tanımlanacak ve benzerleri ile karşılaştırılacaktır. İnsan ve hayvan kemikleri de bu değerlendirme içinde tanımlanacak, ait oldukları bireyler hakkında sundukları tüm veriler ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümü teşkil eden analiz kısmında ise, ilk bölümde elde edilen sonuçlar yorumlanarak tezin konusunu oluşturan pek çok soru Soli malzemesi dışında diğer benzer örnekler eşliğinde cevaplanacak ve bu sayede özde Soli'nin genelde ise Kıbrıs Adası'nın Klasik Dönemi aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Üzerinde durulacak konulardan ilkinde, nekropol alanının Kıbrıs-Klasik Dönem'deki boyutları ve sınırları mevcut mezarlar ışığında tespit edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca nekropol alanının yapısı ve karakteri ortaya çıkarılmaya uğraşılacak ve elde edilen sonuçlar Ada çapındaki diğer nekropollerle bir arada değerlendirilecektir. Böylece, nekropol alanının hem kendi hem de Kıbrıs adası içindeki konumu ve önemi vurgulanmış olacaktır.

Mezarlar, irdelenecek bir diğer konu olacaktır. Olası mezar tiplerinin tespiti, kendi içlerinde olduğu kadar diğer nekropollerdeki çağdaşları ile de olan bağlantıları bulunmaya çalışacaktır. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının diğer çağdaşları ile benzerlikleri kadar farklılıkları da tespit edilecektir.

Tespit edilebilmiş ölü gömme şekilleri de, bir sonraki başlık altında, Solililerin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki ölü gömme adetleri, izledikleri yöntemler ve uyguladıkları adetlerin anlaşılabilmesi için değerlendirilecektir.

Mezar buluntularının analizi ise, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol envanterinin özellikle Kıbrıs içindeki konumu, rolü ve öneminin vurgulanmasını sağlayacaktır.

Gerçekleştirilecek diğer analizlerle Solililerin Kıbrıs-Klasik Dönem'de kabullenmiş olduğu ölü kültleri, ritüelleri, günlük hayatlarında sahip oldukları dini olgular, yaşam düzenleri ve standartları, sosyal yapıları ve dış ülkeler ile olan sosyopolitik ve ticari bağları açıklanacaktır.

İnsan kemikleri üzerinde gerçekleştirilmiş çalışmaların değerlendirilmesi sayesinde Kıbrıs-Klasik Dönem Solililerinin yaşam standartları, beslenme şekilleri, yaşam süreleri gibi unsurlar ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın sonunda ise, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün Ada'daki nekropoller içindeki rolü vurgulanacaktır. Bu sayede, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün Ada içindeki asıl öneminin anlaşılması sağlanacaktır. Bir diğer noktada ise, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün çağdaş nekropollerin çalışılması hususuna koycağı katkılar, getireceği yenilikler ve sağlayacağı kolaylıklar irdelenecektir.

Anlaşılacağı üzere gerçekleştirilecek olan çalışma arkeoloji yanında diğer birçok bilim dalından da yararlanan disiplinler arası bir metodolojinin sonucu olacaktır. Arkeolojik değerlendirmenin diğer birçok yan bilim dalı tarafından desteklenecek şekilde harmanlanarak gerçekleştirilmesi, çalışmanın bilimselliği

yanında kendi içindeki tutarlılığını da artıracaktır. İzlenecek metodoloji, mevcut çalışmayı K.K.T.C. arkeolojisi dahilinde gerçekleştirilmiş en geniş kapsamlı ve büyük ölçekli disiplinler arası nekropol çalışması konumuna sokacak olması bakımından büyük önem arz etmektedir.

Mevcut çalışma bu bağlamda, sadece Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönemini aydınlatmakla kalmayarak, özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol alanlarının değerlendirilmesinde sıklıkla başvurulabilecek etkili ve günenilir bir kaynak haline getirilmeye çalışılmıştır.

I.KIBRIS VE SOLİ

I.1. Kıbrıs Tarihçesi

I.1.1. Kıbrıs – Klasik Dönem Öncesi

Doğu Akdeniz'deki coğrafi konumu yanında sahip olduğu doğal kaynakların önemi (kereste, hububat ve özellikle bakır madeni), Kıbrıs adasının çağlar boyunca önemli bir merkez olmasını sağlamıştır. Doğu Akdeniz'de hükmetmiş tüm güçler için Kıbrıs, yukarıdaki tüm nedenlerden ötürü, vazgeçilemez bir unsur olmuştur. Adanın tarih sayfasındaki öneminde en büyük rolü kuşkusuz, kuzeyinde Anadolu, güneyinde Mısır, batısında Yunanistan ve adalar, doğusunda ise Mezopotamya, Suriye ve Levant gibi yüksek medeniyetlere ev sahipliği yapmış coğrafyaların yer alması oynamıştır **(Levha 1).**

Kıbrıs'ta tespit edilen en eski insan izleri, son araştırmalar doğrultusunda, Epi-Paleolitik Döneme kadar inmektedir. M.Ö. 10.000 yıllarına tarihlenen bu evre, ilk izlerin rastlandığı Akrotiri *Aeto-Kremnos* kaya altı sığınağından esinlenilerek "Akrotiri Evresi" adı altında tanımlanmıştır[1]. İlk insanların kökenleri, geride bırakmış oldukları taş endüstrilerin gösterdiği üzere, Levant ile beraber, Güneybatı Anadolu'ya bağlansa da, en güçlü olasılık Güneybatı Anadolu olarak görülmektedir[2].

"Akrotiri Evresi"ni takiben, M.Ö. 10.000 – 9.000 arasında başlayıp, M.Ö. 8.000 yıllarında tam şeklini almış olan bir Neolitik Dönem söz konusudur. Erken Akeramik Neolitik ile başlayan bu dönemle beraber, adada yeni yerleşimcilerin varlığı da kendini göstermiştir. Buluntular, çoğunlukla Kuzey Levant (Ras Şamra) etkili bir kültüre işaret etmektedir. Bu dönem için önem teşkil eden merkezler

[1] Steel 2004, 23.
[2] a.g.e., 30.

Parekklisha-*Shillourakambos*, Kissonerga-*Mylouthkia*, Akanthou-*Arkosyko* (Tatlısu-Çiftlikdüzü) ve Kalavassos-*Tenta*'dır[3]. Erken Akeramik Neolitik'in ardından gelen evre, Geç Akeramik Neolitik olarak adlandırılıp M.Ö. 6.000–5.000 yılları arasına tarihlendirilmektedir. Bu evrenin yapısı, ada sakinlerinin, çevre coğrafyalardan hiç etkilenmeden, tamamıyla dışa kapalı bir "hayvan yetiştirici-çiftçi" hayatı seçtiğini göstermektedir. Bu dönem için önem teşkil eden en büyük merkez ise Khirokhitia'dır **(Levha 2:a)**[4]**.**

Adada Erken-Geç Akeramik evrelerinin ardından, M.Ö. 4.000–3.000 yılları arasına tarihlendirilen Seramikli Neolitik gelmektedir. Vrysi ve Sotira gibi yerleşimlerle temsil edilen bu evrenin en büyük özelliği, hiç kuşkusuz seramik üretimi ve kullanımının başlamış olmasıdır[5]. Seramikli Neolitik, yaklaşık olarak M.Ö. 3.500 yıllarında, ada genelinde görülen bir düzensizlik ve yerleşim yerlerinin terk edilmesi ile son bularak yerini Kalkolitik Çağ'a bırakmıştır[6].

Kalkolitik Çağ'ı Kıbrıs adası için Erken, Orta ve Geç olarak safhalara ayırmak mümkündür. Bu dönemle beraber, başta Erimi ve Mylouthkia gibi yerleşimlerde olmak üzere ada genelinde ilk metal kullanımının izleri kolaylıkla gözlemlenmektedir[7]. Bunun yanında gözle görülür derecede artan Güney-Güneybatı Anadolu etkileşimlerinden de söz etmek mümkündür. Erimi, Kalavassos, Lemba ve özellikle de Philia, dönemin önemli yerleşimleri arasında sayılmaktadır **(Levha 2:b)**[8]**.**

[3] a.g.e. 33.
[4] Karageorghis 1968a, 35.
[5] Steel 2004, 75.
[6] Karageorghis 1968a, 37.
[7] ibid..
[8] Steel 2004, 106.

Kalkolitik Çağ'ın ardından, M.Ö. 2.300 yılları ile beraber, yine kendi içinde Erken, Orta ve Geç Kıbrıs olarak safhalara ayrılan Tunç Çağı gelmektedir. Bu çağ, artan nüfus, genişleyen yerleşimler, değişen sosyal/dini yaşam, yoğun metal kullanımı ve güçlü bir ticaretle karakterize edilmektedir[9]. İlk başlarda görülen güçlü Anadolu bağları ve bununla harmanlanmış yerel kültür, adaya bu dönemde gelmeye başlayan yeni yerleşimcilerin anavatanının Anadolu olduğunu göstermektedir[10].

Orta Kıbrıs ile beraber adanın bir geçiş dönemine girdiği gözlemlenmektedir. Genel yerleşim planları ada içinde değişerek geniş kıyı kentlerinin temelleri atılmaya başlanmıştır. Hiç kuşkusuz bu radikal değişimin ardındaki en büyük neden, bir kez daha Doğu'nun pazarları ile artan ticari ilişkiler olmuştur[11].

Geç Kıbrıs'ın başları ile beraber, adanın sınırlı da olsa Girit ile bağlantıda olduğu bilinmektedir. Mezarlarda ele geçen birtakım Minos kökenli buluntulara ek olarak bu dönem, Kıbrıs-Minos hece yazılı alfabesinin ortaya çıkışını da müjdelemektedir (yaklaşık olarak M.Ö. 1.450). M.Ö. 1.400 yılları civarında Kıbrıs adası da, neredeyse tüm Ege'de hakim konuma gelen Miken etkisinin altına girmiştir[12]. Ancak oldukça kısıtlı bir çerçevede tutulmuş Miken etkileşiminin, yüzyıllar boyunca baskın ada kültürünün altında kalmasıyla beraber, adada sonraki binyıl boyunca var olacak Ege-Yakın Doğu karışımı bir kültürün ilk tohumları da atılmış olur[13].

Bu dönem ile ilgili ikinci önemli olay, adanın bahsinin Hitit metinlerinde geçmesidir. Madduwatta metninde Kral I. Arnuwanda, "Alasia" adı altında andığı

[9] a.g.e. 119.
[10] Karageorghis 1968a, 39.
[11] a.g.e., 40.
[12] Strand 1974, 64.
[13] Karageorghis 1968a, 61.

Kıbrıs adasının Hititlere ait olduğunu söylemektedir. İkinci bahis ise III/IV.(?) Tudhaliya tarafından gerçekleştirilmiş ve adanın Hititler tarafından fethedildiği belirtilmiştir (M.Ö. 13. yüzyıl ortası)[14]. Ancak yukarıda bahsi geçen Hitit belgelerinin sunduğu verileri destekleyecek somut arkeolojik bulgular neredeyse yok denilecek kadar azdır[15].

M.Ö. 13. yüzyılın sonları ile beraber adadaki önemli yerleşimlerin büyük çoğunluğu yıkılmış ve ani bir şekilde terk edilmiştir. Sanat ve sosyal hayattaki birçok geleneğin yavaş yavaş azaldığı ve terk edildiği bu dönemi takiben, M.Ö. 13. yüzyılla beraber, adanın "Hellenleşme" hareketi başlamıştır. Kıta Yunanistan'daki karışıklıktan ve kaos ortamından kaçan Miken göçmenlerinin, artan sayılarla ikinci bir büyük dalga halinde adaya gelmesi ile beraber adada artan bir Miken kültürü ve etkisi gözlenmeye başlanmıştır[16]. Adada, Enkomi, Kition ve Salamis gibi büyük kentlerin ortaya çıkmaya başladığı görkemli Geç Tunç Çağı, M.Ö. 1.050 yıllarında neredeyse tüm Akdeniz dünyasıyla beraber sona ermiştir. Çevre coğrafyalarla bağları kısmen kesilen Kıbrıs, Miken etkili yerel kültürünü hiçbir gerileme olmadan tüm ihtişamı ile uzun bir zaman boyunca ayakta tutmayı başarmıştır[17].

Adada Kıbrıs-Geometrik adıyla yaşanan dönem, aynı zamanda Demir Çağı'nın ilk evrelerini de oluşturmaktadır (M.Ö. 1.050–750)[18]. Tüm Ege'yi saran Karanlık Çağ'dan zengin bir kültürel yapıya sahip, güçlü ve homojen bir toplum olarak sıyrılan Kıbrıslıların "Hellenleşme" süreci bu dönemden itibaren artan bir ivme kazanmıştır. Doğu ile giderek güçlenecek olan ilişkilere rağmen bu süreç hiçbir

[14] Güterbock 1967, 75.
[15] Karageorghis 1982, 68.
[16] Iacovou 1989, 52 vd.
[17] Strand 1974, 79.
[18] Karageorghis 1968a, 233.

zaman durmayacak ve "Hellen" kimliğinden taviz vermeyecektir[19]. M.Ö. 900–800 arasında Kıbrıs, batıya yayılan Fenikelilerin bir uğrak yeri haline gelmiştir. Başta Kition olmak üzere Golgoi, Amathus, Idalion, Tamassos, Marion ve Lapethos gibi birçok kentte bu döneme ait Fenike izlerine rastlanmaktadır[20]. Adada yönetime pek karışmadıkları anlaşılan Fenikeliler daha çok birer emporio haline getirdikleri Kıbrıs kentlerini kullanarak, ticarete eğilim göstermişlerdir[21]. Fenikelilerin de katkısıyla ada, Kıbrıs-Geometrik Dönemi'nin büyük kısmını barış ve refah içinde geçirmiş, sürekli hız kazanan bir gelişim içinde olmuştur[22].

Kıbrıs'ın Arkaik Çağ'ı M.Ö. 750 – 480 yılları arasında yaşanmıştır. Kendi içerisinde Kıbrıs-Arkaik I (M.Ö. 750–600) ve Kıbrıs-Arkaik II (M.Ö. 600 – 480) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır[23]. Daha önceki dönemlerde temelleri atılan şehir devletleri bu çağda giderek büyümüş ve her biri ayrı bir kral tarafından yönetilen ve yüzyıllar boyunca ayakta kalacak olan büyük kent krallıklarına (Salamis, Kition, Kourion, Amathus, Lapethos, Soli vd.) dönüşmüştür **(Levha 3:a&b)**[24]. Bu dönemin başlarında, adadaki Fenike etkisi kısa bir süre daha devam etmiş, ancak, ada önce doğuda kısa sürede güçlenen Asur'un etkisi altına, ardından da sırasıyla Mısır ve Pers egemenliğine girmiştir[25].

Asur egemenliği, Kıbrıslı kralların M.Ö. 8. yüzyılın sonlarına doğru II. Sargon'a gidip haraç vermesi ile sağlanmışken[26], Mısır firavunlarının ada üzerindeki hakimiyetinin basit bir propaganda veya askeri bir baskıdan öteye geçmediği

[19] Iacovou 1989, 57.
[20] Moscati 2004, 151.
[21] Karageorghis 2002, 143.
[22] a.g.e.. 151.
[23] Karageorghis 2002, 151.
[24] "Kent Krallığı" ibaresi, açıklaması ve detaylı tartışması için bkz. Satraki 2010, 197; Lejeune 2010, 219 vd.
[25] Nikolaou 1968, 5.
[26] Reyes 1994, 51; Hill 1940, 104.

anlaşılmaktadır[27]. Arkeolojik veriler aynı zamanda, Kıbrıs-Arkaik I'den başlayarak adanın Kıta Yunanistan ile de bağlantılarının güçlü olduğunu göstermektedir. Yunan kökenli seramiklerin büyük miktarlarda ele geçmesi yanında, Esarhaddon'a ait vasallar listesindeki Kıbrıs krallarından büyük çoğunluğunun Yunan ismi taşıması da bu görüşü destekler niteliktedir[28].

M.Ö. 525 yılına gelindiğinde ise Kıbrıs'ın Pers egemenliği altına girdiği görülmektedir. Herodotos'un Ion ve Kıbrıs ayaklanmaları ile ilgili yazdıklarından da anlaşıldığı üzere Persler, Yunan krallar tarafından yönetildiği açık olan krallıkları kontrol altına alarak adaya sahip olmuşlardır[29]. Ancak Pers hakimiyeti ada tarihi üzerinde dramatik bir etki bırakarak, Kıbrıslı krallıkların Klasik Çağ'ın sonuna kadar sürecek olan Pers karşıtı bir özgürlük ve bağımsızlık mücadelesi içinde şekillenmelerine neden olacaktır[30].

M.Ö. 498 yılının ortasında Salamis şehri önderliğinde başlayan büyük bir isyan neredeyse bir yıl gibi kısa bir sürede acımasızca bastırılmış ve Kıbrıs Adası'nda Arkaik Çağ yine Pers boyunduruğu altında kapanmıştır[31].

I.1.2. Kıbrıs – Klasik Dönem

Yaklaşık olarak M.Ö. 480 – 310 yılları arasına tarihlendirilen Kıbrıs-Klasik Dönem'de Kıbrıs adası, tarihinin en önemli olaylarından bir kısmını yaşamış ve bu durumun sonucu olarak da kültürel ve sosyal alanda büyük değişiklikler geçirmiştir **(Levha 3:a&b)**. Dönem başlangıcında Ionia Ayaklanması'nın ardından Kıbrıs'ta

[27] a.g.e, 75; a.g.e. 108.
[28] Karageorghis 2002, 157
[29] Reyes 1994, 86.
[30] a.g.e. 97; Hill 1940, 118 vd.; Herodotos, V 105.
[31] Herodotos, V 106.

hala Pers hakimiyetinin sürmeye devam ettiği, ayaklanmadaki rolünden dolayı Soli kent krallığının özerkliğinin elinden alındığı ve Salamis krallığının da güçlü bir Pers garnizonuyla kontrol altında tutulduğu anlaşılmaktadır[32]. Adanın geçmişini büyük oranda şekillendirip etkilemiş olan kentler arası çıkar savaşlarının hız kesmeden sürdüğü bu dönemi karakterize eden unsurlar arasında, Kıta Yunanistan ile artan bağlar, Pers hakimiyetine karşı sürmeye devam eden mücadeleler ve şiddetlenen savaşlar sayılmaktadır.

Kıbrıs-Klasik Dönem yukarıda bahsedilen tarihsel olaylar dikkate alınarak alınarak kendi içinde Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480 – 400) ve Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310) olarak iki evreye bölünmektedir[33].

I.1.2.1. Kıbrıs – Klasik I (M.Ö. 480-400)

Kıbrıs-Klasik I'in şafağı, Salamis, Plataiai ve Mykale'deki Yunan zaferleri ile taçlanmıştır. Bu dönemle beraber Kıbrıs'ta da, aynı Yunanistan'da olduğu gibi yeni bir dönem başlamıştır[34].

Kıbrıs-Klasik I evresinin başında yaşanmış olan Yunan zaferleri ve ardından Ionia kentlerinin özgürleştirilmesi, Yunanlıların (özellikle Atinalılar) tüm dikkatini Kıbrıs adasına yöneltmesini mümkün kılmıştır. Kuşkusuz bu yönelmenin nedenleri arasında, Kıbrıs'taki kent devletlerini özgür kılma amacı kadar, Fenike-Pers donanmasını Akdeniz'deki en büyük üslerinden birinden mahrum bırakma isteği de vardı[35].

[32] Diodorus, XII, 4 & 4.2; Hill 1940, 119.
[33] Peltenburg 1989, Tablo 4.
[34] Gjerstad 1948, 479; Hill 1940, 121.
[35] Hill 1940, 121.

Bu amaç doğrultusunda M.Ö. 478 yılında, Yunanlar Pausanias komutasında toplanmış ve Aristeides ile Kimon gibi komutanlarla desteklenmiş bir kuvvetle Kıbrıs adasına ulaşmıştır[36]. Yazılı kaynaklardan anlaşıldığı üzere Yunanlar hiçbir zorlukla karşılaşmadan tüm şehirleri tekrardan özgürlüğüne kavuşturmuş ve ardından da Hellespont'taki Byzantion üzerine sefere çıkmıştır. Yunan ve Kıbrıs tarafları için büyük bir başarı gibi görünen M.Ö. 478 seferi, aslında beklenen sonuçları doğurmamış, kısır bir başarıdan öteye gidememiştir. Çünkü, Yunanların adadan ayrılışı ile beraber yetersiz insan gücü ve kaynaklarla tek başına kalan Kıbrıslılar, kısa sürede tekrardan Pers hakimiyeti altına girmiştir[37].

Ancak eldeki bilgiler, adanın yeniden Pers hakimiyeti altına girmesinin eskisi kadar kolay olmadığını da göstermektedir. Idalion'da ele geçmiş tunç bir tabletten anlaşıldığı göre, kent yeniden Pers hakimiyeti altına girmeye kolaylıkla rıza göstermemiştir[38]. Bunun sonucu olarak Idalion, Perslerin desteklediği Kitionlular tarafından iki kez kuşatılmış ve tarihi kesinlik kazanmamış ikinci kuşatmada (M.Ö. 470 veya M.Ö. 450 yılında) ele geçirilip yağmalanmıştır[39].

M.Ö. 480 – 449 yılları boyunca Pers boyunduruğu altında kalmaya devam eden Kıbrıs, Atina ile Persler arasında Akdeniz ile Mısır'da süren ve çoğunlukla Pers galibiyetleriyle sonuçlanan çatışmalara şahitlik etme dışında pek bir şey yapmamıştır[40]. Sadece M.Ö. 459 yılında adada, mevcut sonucu değiştirmeyen bir dizi çatışmanın gerçekleşmiş olduğu anlaşılmaktadır[41].

[36] Gjerstad 1948, 479.
[37] Thucydides, I, XCIV; Diodorus, XI 44.2.
[38] Collitz ve diğ. 1884, I, No. 60; Meister 1889, II, 150&154; Hoffmann 1891, I, No.135.
[39] Gjerstad 1948, 480. Bu konu Kıbrıs-Klasik Dönem arkeolojisinde en çok tartışılan konu olması yanında hala bir kesinlik kazanmamış olması ile de dikkat çekmektedir. Tartışmalar için bkz. Maier 1985, 34 vd.
[40] Thucydides I, 929.
[41] a.g.e, 104.

Ancak M.Ö. 449 yılı baharında, Atinalı komutan Kimon'un, 200 adet gemiden oluşan bir donanma ile Kıbrıs önlerinde belirmesiyle beraber, bu durum birden bire değişmiştir. Kıbrıslı krallardan hiçbirinin Kimon ve Atinalıların gelişine rağmen Perslere karşı ayaklanmamış olması, M.Ö. 449 yılıyla beraber adadaki Pers hakimiyetinin iyice baskıcı hale gelmiş olduğunu kanıtlamaktadır[42]. Bu dönem söz konusu olduğunda özellikle Marion, Kition ve Salamis, yazılı kaynakların tümünde Pers yanlısı kentler olarak anılmaktadır[43].

Tüm bu kentler içinde Marion, Kimon'un ilk saldırısının hedefi olmuş ve başarılı bir kuşatmanın ardından ele geçirilmiştir. Eski kaynaklar, Kimon'un Marion'a saldırma nedenini, Pers yanlısı kral Sasmai'nin Yunan yanlısı Stasioikos ile değiştirilmek istenmesi olarak yorumlamıştır. İki kraldan Sasmai'nin Fenike kökenli, Stasiokis'in ise Yunan kökenli bir isim taşıyor olması da bu fikri desteklemek için kullanılmıştır[44].

Bazı yeni araştırmalar ise, Kimon'un ilk olarak Marion'u ele geçirmesinin ardındaki nedenin, kentin başındaki Kral Sasmai'nin Pers yanlısı olmasından kaynaklanmadığını düşünmektedir. Yeni araştırmalar Kıbrıs'ın, konumu gereği, Kimon'un Akdeniz politikasında her zaman bir anahtar rolü oynamış olduğuna, Marion'un ise hem Yunanistan'a hem de Anadolu kıyılarına olan yakınlığı ile önem kazanmış olduğuna işaret etmektedir. Bu düşünceden yola çıkan araştırmalar, Sasmai'nin, krallığı Marion'un Atinalılar tarafından bir üs olarak kullanılmasına yanaşmadığı, hatta Atina'nın kontrolündeki yerlere zorla getirdiği "demokrasi"

[42] Gjerstad 1948, 483.
[43] Diodorus, XII 3, 3; 4, I vd.
[44] Gjerstad 1948, 483; Hill 1940, 123; Diodorus, XII 3, 3; Thucydides, II 2.4; Plutarch, *Cimon* 19.

anlayışının kendi hükmünü etkisiz kılacağını düşünerek Kimon'a direndiği sonuçlarını doğurmuştur[45].

Nedeni ne olursa olsun, Kimon M.Ö. 449 yılında Marion'u ele geçirmiş ve kentin uydusu konumundaki Vouni sarayını da yenilemiştir. Hızla bir sonraki hedefi olan Kition'a yönelen Kimon, şehri çabucak kuşatma altına almıştır. Kuşatma esnasında baş gösteren bir veba, Kimon'un ölümüne neden olunca kuşatma kaldırılmıştır[46]. Ardından Atinalılar, son bir zafer kazanma umuduyla, İonia Ayaklanması'ndan beri en güçlü Pers garnizonuna sahip olan Salamis üzerine yönelmiştir[47]. Ancak zafere yaklaşıldığı anda Atinalıların yeni komutanı Anaxikrates'in savaş alanında ölmesi, hem Salamis kuşatmasının hem de M.Ö. 449 yılındaki Kıbrıs seferinin sonu olmuştur[48]. Atina'nın Kıbrıs üzerindeki emellerinin kesin bir şekilde sonlanması ise, 449 seferinden bir yıl sonra Kallias Barışı'na imza atmasıyla gerçekleşmiştir[49].

Kallias Barışı'nın tescillemiş olduğu hakimiyet sınırlarına bağlı olarak Atina müdahalesinin ada üzerinden çekilmesi, Kıbrıs için kötü sonuçlar doğurmuştur. Pers yönetiminin krallık ve tiranlık sistemini esnek tutmasını Atina demokrasisine tercih eden Kıbrıs kralları, politik alanda hükümsüz kılınacak kadar sindirilmiş ve Pers hakimiyeti tüm alanlarda daha güçlü bir şekilde kabul ettirilmeye başlanmıştır. Diğer yandan ise Kallias Barışı ile Doğu pazarlarına ulaşma imkanı daha da kolaylaşan Yunan malları tüm Doğu'da olduğu gibi Kıbrıs'ta da piyasayı ele geçirmiş ve Kıbrıs-Atina ticari bağı böylece daha da sağlamlaşmıştır[50].

---

[45] Maier 1985, 36.
[46] Plutarch, *Cimon* 19.
[47] Gjerstad 1948, 483.
[48] Hill 1940, 124.
[49] Gjerstad 1948, 484.
[50] a.g.e. 488.

Kıbrıs –Klasik I evresinin sonuna doğru gerçekleşen bir olay, ilerde adanın Klasik Dönem tarihini değiştirecek olmasından dolayı büyük önem arz etmektedir. Bu olay, M.Ö. 411 yılında Salamis'in kurucu sülalesi konumundaki Teukros Soyu'nun varislerinden biri olan Euagoras'ın Salamis tahtını ele geçirmesidir[51].

Başta Atinalılar olmak üzere tüm Klasik Çağ Yunanlıları tarafından bir kahraman olarak görülmüş olan Euagoras'ın, yaklaşık olarak M.Ö. 435 yılında Salamis kentinde doğmuş olduğu düşünülmektedir[52]. O dönemin Fenike kökenli Salamis kralının, Euagoras'ın Salamis kentinde yaşamasına izin vermiş olması, araştırmacıların Euagoras'ın Teukros Soyu'nun uzak bir üyesi olduğunu düşünmesine neden olmuştur[53].

M.Ö. 415 yılına gelindiğinde Salamis tahtının, bir iç çekişmenin ardından Tirli bir Fenikeli olan Abdemon'un eline geçmesi üzerine, Euagoras Kilikya'daki Soli kentine kaçmıştır. Bu ani kaçış, büyük olasılıkla Abdemon'un, kendinden önceki kralın aksine, Teukros Soyundan herhangi birini krallığı için tehdit olarak görmesinden kaynaklanmaktadır[54]. Kilikya'da kaldığı süre zarfında kendisine bir çevre edinen Euagoras, M.Ö. 411 yılında gizli bir şekilde Salamis'e dönerek sarayı bir gece baskınıyla ele geçirmiş ve I. Euagoras adıyla tahta oturmuştur[55].

I. Euagoras'ın Salamis tahtına geçmesinin Persler tarafından engellenmemiş olması, Büyük Kral'ın vergileri ödendiği ve kendisine karşı ayaklanılmadığı sürece Kıbrıs'taki krallıkların başında kimin olduğunu pek umursamadığını düşündürmektedir. I. Euagoras'ın birkaç yıl içinde şehri tahkim edip, yeni topraklar

[51] Hill 1940, 127; Gjerstad 1948, 491; Isocrates, Vol. III, *Euagoras,* 30-32.
[52] Forster 1912, 43.
[53] Beloch 1922, 98.
[54] Hill 1940, 127.
[55] Isocrates, Vol. III, *Euagoras,* 30-32.

kazandığı ve büyük bir donanma oluşturduğu düşünülürse[56], Salamis kralının da bir vasal olarak Persler karşısında boyun eğdiği düşünülebilir. Salamis krallığı, I. Euagoras'ın hükmünde kısa sürede gelişip güçlenmiş, hatip Andocides veya Konon gibi birçok Yunanlı'ya kapılarını açmış ve Atina'nın Kıbrıs'taki kalesi konumuna gelmiştir[57]. I. Euagoras, uzun ve kısmi bir yazıttan da anlaşıldığı üzere Atinalılar tarafından, Atina'da bile pek çok insanın alamadığı unvan ve onurlarla taçlandırılmış[58], Atina vatandaşı yapılmış[59] hatta Basileios Stoa'sı önünde Kurtarıcı Zeus heykelinin yanına tunçtan bir heykeli bile dikilmiştir[60].

I.1.2.2. Kıbrıs – Klasik II (M.Ö. 400 - 310)

Kıbrıs-Klasik II evresi, büyük oranda Salamis kenti ve I. Euagoras'ın politikaları ile şekillenmiştir. Kıbrıs-Klasik II'nin ilk on yılı boyunca Büyük Kral'a olan vergilerini ödeyen I. Euagoras, çoğunlukla Konon ile beraber Sparta hegemonyasına karşı girişilen savaşlarda yer almıştır[61].

Konon'un ölümünün ardından boşlukta kalan I. Euagoras'ın, bundan sonra ilgisini tamamen Kıbrıs adasına yönlendirdiği görülmektedir. Amacı tüm adanın efendisi konumuna gelmek olduğu anlaşılan I. Euagoras, M.Ö. 391 yılında ya silah zoru ya da politik baskıyla Kıbrıs'taki krallıkların büyük bir çoğunluğunu ele geçirmiştir. Ancak bağımsızlıklarını kaybetmek istemeyen üç krallığın (Kition, Amathus ve Soli) I. Euagoras'a karşı gelerek, aynı yılın içinde Büyük Kral'a gittiği

[56] a.g.e. 47.
[57] a.g.e. 51.
[58] Wilhem 1914, 290.
[59] Isocrates, Vol. III, *Euagoras,* 54.
[60] a.g.e. 57.
[61] Hill 1940, 131-132; Gjerstad 1948, 492-493.

ve Perslerden yardım talebinde bulunduğu bilinmektedir[62]. Kition, Amathus ve Soli kralları tarafından, I. Euagoras'ın vasal bir kral olarak sınırlarını aştığı konusunda ikna edilen Büyük Kral ise gerekeni yapmakta gecikmemiş ve Sardes Satrapı ile Karia yöneticisi, bir ordu ve donanma oluşturarak Kıbrıs'a yapılacak sefere hazırlanmaya başlamıştır[63].

Zor durumda kalan I. Euagoras'ın, ilk olarak Atina'dan yardım istediği bilinmektedir. Ancak Atina'dan yollanan zayıf kuvvet Rodos yakınlarında tamamı ile Spartalıların eline geçince, I. Euagoras'ın bu konudaki tüm umutları suya düşmüştür. İçine düştüğü durum karşısında panik olmak yerine sakin davranan I. Euagoras, savaşı sürdürürken bir yandan da yeni ve etkili başka bir harekette bulunmuş, ilk olarak Karia yöneticisi Hekatomnos'u satın alarak Pers saflarından ayırmış ve böylece Perslerin askeri gücünü zayıflatmıştır[64]. Ardından M.Ö. 388 yılında Perslere karşı isyan halinde olan Mısır'a yanaşmış ve içinde kendisinden başka Atina ile Mısır'ın da olduğu bir üçlü ittifaka imza atmıştır[65].

Neredeyse dört yılda dengeleri lehine çeviren I. Euagoras böylece üç cepheye bölünen Persler karşısında zafere ulaşmış ve Kıbrıs'ın büyük çoğunluğu üzerindeki hakimiyetini, yüzyıllardır Pers yanlısı bir krallık olan Kition'u da alarak pekiştirmiştir[66]. Amathus ve Soli'nin başına neler geldiği ise bilinmemektedir. I. Euagoras tüm ada üzerinde henüz hakimiyet kurmuşken, M.Ö. 386 yılında Antalkidas Antlaşması'na imza atan Atina tarafından ihanete uğramıştır. Atina, attığı

[62] Diodorus, XIV 98, 2.
[63] Hill 1940, 132.
[64] Diodorus, XIV 98, 4.
[65] Aristophanes, *Plutos* 178; Diodorus, XV, 2, 3.
[66] Hill 1940, 133.

imza ile Asya ve Kıbrıs'taki tüm kentlerin Büyük Kral'a ait olduğunu kabul ederek Kıbrıs üzerindeki tüm yardımlarını dolaylı olarak durdurmak zorunda kalmıştır[67].

Böylece I. Euagoras'ı zorda bıraktığını düşünen Büyük Kral, bu sefer de Mısır üzerine yönelmiştir. Ancak güçlü bir ordu göndererek Mısır'ı ele geçirmeyi ve en sonunda da tek başına kalan I. Euagoras'ı alt etmeyi amaçlayan Büyük Kral'ın planı ummadığı bir şekilde geri tepmiştir. Persler Mısır'da savaşırken, I. Euagoras Karia yöneticisinin de desteğiyle ilk olarak tüm Kilikya bölgesi ve Tir kentini ele geçirmiş ardından da Persleri Mısır'dan sürmüştür (M.Ö. 383)[68].

Birçok cephede aynı anda savaşmanın hata olduğunu anlayan Perslerin, M.Ö. 382 yazında taktik değiştirmesiyle, ilk önce Kilikya, oldukça çabuk ve kolay bir şekilde, Perslere teslim olmuştur. Böylece yeterli bir deniz üssüne sahip olan Perslerin bir yıl sonra da hiç vakit kaybetmeden tüm güçleriyle Kıbrıs'a yöneldiği görülmektedir[69]. Kition kenti yakınlarında gerçekleşen savaşta Persler karşısında yenilen I. Euagoras, M.Ö. 381 yılında Salamis kentine geri çekilmiştir. Persler tarafından kuşatılan kentte neredeyse bir yıl boyunca direnen I. Euagoras, en sonunda M.Ö. 380/79 yılında Persler ile bir anlaşma yapmaya zorlanmıştır. Böylece, canının bağışlanmasına karşılık topraklarını sadece Salamis krallığı ile kısıtlı tutmaya, Büyük Kral'a vergi vermeye ve Büyük Kral'ın huzurunda "bir kraldan başka bir krala" gösterilecek tüm saygıyı görmeye razı olmuştur[70]. I. Euagoras'ın mağlubiyetiyle beraber Kıbrıslıların Klasik Çağ'daki son büyük özgürlük mücadelesi de bitmiştir.

[67] Xenophon, *Hellen.* V, I, 31.
[68] Isocrates, Vol. III, *Euagoras*, 62.
[69] Diodorus, XV, 2, 2.
[70] a.g.e. 9, 2.

Hayatının son yıllarını basit bir şekilde geçiren I. Euagoras, M.Ö. 374/3 yılında en büyük oğlu Pnytagoras ile beraber bilinmeyen bir nedenden dolayı öldürülmüştür[71].

I. Euagoras'ın tek kral idealinin onunla beraber yok olması, Kıbrıs Adasını bir kez daha krallıkların ferdî politikaları ile şekillenen bir ortamın içine sokmuştur. Pers karşıtı savaşlar esnasında sindirilmiş olan Kition gibi kentler tekrar önem kazanırken Salamis krallığı ise ekonomik ve politik bir çöküşle yıpranmıştır[72]. Ama belki de en büyük gelişme, Vouni sarayını yıkıp Marion'un baskısından sıyrılarak tekrardan tam bağımsızlığını kazanan Soli kent krallığının bir kez daha tarih sahnesine dönmesi ile yaşanmıştır[73].

Kıbrıs-Klasik II evresinin son yılları, önceki yıllara nispeten oldukça sakin geçmiştir. Önem arz eden olayların başında kral Pasikypros'un borçlarından ötürü krallığı Tamassos'u Kition'a satıp Amathus kentinde emekliye ayrılması sayılabilir[74]. Bir diğer olay ise Kıbrıslı kralların M.Ö. 351 yılında Mısır ve Fenike ile Perslere karşı başlattığı küçük çaplı bir isyandır[75].

M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, önce Granikos'ta (M.Ö. 334) ardından da İssos'ta (M.Ö. 333) Büyük İskender tarafından kazanılan zaferler, tüm Akdeniz'de olduğu gibi Kıbrıs'ta da yeni bir dönemi müjdelemiştir. Perslere karşı kazanılan bu zaferlere ilk başlarda ihtiyatla yaklaşan Kıbrıslı kralların, İskender'in Tir'i kuşatması üzerine, Sidon'da Makedon saflarına katıldığı görülmektedir. Kıbrıslı kralları

[71] a.g.e. 47. 8.
[72] Isocrates, Vol. III, *Euagoras,* 31, 33.
[73] Gjerstad 1948, 496.
[74] a.g.e., 497.
[75] ibid.

İskender'e katılma konusunda ikna edip her şeyin başını çeken kişi ise Salamis kralı Pyntagoras olmuştur[76].

Yazılı metinlerden, Kıbrıs donanmasının Tir kuşatmasında oldukça önemli görevler alması yanında, İskender'e büyük yardımlarda bulunduğu da anlaşılmaktadır[77]. Başarılarının karşılığı olarak da, Kıbrıslı krallar kendi krallıklarını özgürce yönetme konusunda yetkili kılınmış ve tümü İskender'in "bağımsız müttefikleri" olarak kabul edilmiştir. Salamis kralı Pyntagoras ise İskender tarafından bir kardeş gibi görülmüş ve kendisine bahşedilen zengin madenleriyle ünlü Tamassos krallığı ile ödüllendirilmiştir[78].

Bu tarihten sonra Kıbrıslıların İskender ile daha çok yakınlaştığı görülmektedir. Mısır dönüşü sonrasında M.Ö. 331 yılında Salamis kralı Nikokreon ile Soli kralı Pasikrates'in İskender onuruna *choregoi* olarak birbiriyle yarıştığı[79], Pasikrates'in oğlu Soli prensi Nikokles ile Salamis kralı Nikokreon'un kardeşi Nitaphon'un Indus seferinde komutanlık yaptığı[80], Solili Hieron'un Arap yarımadası etrafında gerçekleşecek seferden sorumlu olduğu[81] ve Solili Stanasor'un da M.Ö. 329 yılında Areia ve Drangiane Satrapı olarak atandığı bilinmektedir[82].

Ancak bu mükemmel tablo, M.Ö. 325 yılında Büyük İskender'in ölümüyle değişmiş ve Kıbrıslı krallar, İskender'in ardıllarının kendi aralarındaki iç çatışmalarına dahil olmuştur. İç çatışmadaki ilk taraf tutma, M.Ö. 321 yılında Salamis, Paphos, Soli ve Amathus krallıklarının kendi rızalarıyla I. Ptolemaios'a bağlılık yemini etmesiyle gerçekleşmiştir. Bu bağlılıktan sonraki iki yıl boyunca

[76] Arrianos, *Anabasis* II, 20.3.
[77] a.g.e. 20.6.
[78] Gjerstad 1948, 506.
[79] Plutarchos, *Alexandros,* 29.
[80] Arrian, *Indus,* 18.8.
[81] Arrianos, *Anabasis* VII, 20.7.
[82] Hill 1940, 151.

adanın I. Ptolemaios ile Perdikkas arasındaki çekişmelere ve savaşlara sahne olduğu görülmektedir[83]. M.Ö. 321 yılında Perdikkas'ın, ardından da M.Ö. 319 yılında takipçisi Antipater'in ölümü üzerine bu çekişme son bulmuş ve ada I. Ptolemaios'un kontrolüne geçmiştir[84].

M.Ö. 317'de, İskender'in imparatorluğu üzerindeki hakimiyet yarışında meydan sadece Antigonus ile I. Ptolemaios'a kalınca Salamis, Paphos, Soli ve Amathus I. Ptolemaios'u desteklemeyi sürdürmüş ancak Kition, Lapethos, Marion ve Kerynia ise Antigonos'un tarafında yer almıştır. Krallıklar arasındaki bölünmeyi ortadan kaldırarak bir kez daha adanın tek hakimi olmak isteyen I. Ptolemaios'un, Salamis kralı Nikokreon'un da yardımlarıyla, M.Ö. 312 ada çapında bir sefere giriştiği görülmektedir. Başarıyla sonuçlanan bu seferde, Kerynia, Lapethos, Marion ve Kition teker teker kuşatılıp ele geçirilmiştir. Bu kentler içinde en büyük darbeyi, tamamı ile yerle bir edilerek nüfusu Paphos'a sürülen Marion kenti almıştır. Kition'da ise varlığı Geometrik Çağ'ın sonlarına kadar takip edilebilen Herakles-Melqarth kutsal alanı yok edilerek kentin Fenike kimlikli dini yaşamının odak noktası yeryüzünden silinmiştir. Bu şekilde ele geçirilen rakip krallıkların tümü, "Kıbrıs Strategosu" unvanı altında Salamis kralı Nikokreon'un emrine verilmiştir[85].

Bir kaz daha tek bir elin altında toplanmış olan otoritenin varlığı, her seferinde olduğu gibi, yine fazla uzun sürmemiştir. Ancak bu seferki son, Kıbrıs tarihinde yaşanan en kanlı ve trajik olaylardan biri ile gerçekleşmiş olması bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. M.Ö. 310 yılında, I. Ptolemaios Kıbrıs Strategosu ve Salamis Kralı olan Nikokreon'un Antigonos ile gizli görüşmeler içinde olduğu

[83] a.g.e. 157.
[84] a.g.e. 158.
[85] a.g.e 158-160.

haberini alınca, Kıbrıslıların özerkliğinin yarattığı tehlikeyi fark etmiş ve en sadık iki dostu Argaeus ve Kallikrates'i Nikokreon'u öldürmeleri emriyle adaya yollamıştır[86].

Yazılı kaynaklar, Argaeus ve Kallikrates'in adaya varınca mevcut Ptolemaios kuvvetlerinin de desteğiyle Salamis sarayını kuşattığını, Nikokreon'un kendini savunmasına izin verilmeden yargılanarak suçlu ilan edildiğini ve intihar etmesi konusunda baskı altında bırakıldığını söylemektedir. Böylece, sonunun geldiğini anlayan Nikokreon hiç düşünmeden kendini öldürmüş ve daha da büyüyecek olan bir trajedinin ilk adımını atmıştır. Diodorus'un anlatısı, kraliçe Axiothea'nın kocasının intiharı üzerine, ilk olarak kızlarını öldürdüğünü, ardından ise kocasının kardeşlerinin eşleri ile beraber kendi hayatlarına son verdiğini söylemektedir. Nikokreon'un kardeşleri ise intihar etmeden önce tüm sarayı ateşe vermiş, böylece Salamis Krallığı'nın ve yüzlerce yıllık Teukros Soyu'nun sonunu getirmiştir[87].

Böylece Büyük İskender'in ölümünden tam on beş yıl sonra, Kıbrıs'taki geçmişi Mikenlere kadar uzanan krallık sistemi resmi bir şekilde ebediyen son bularak, yerini I. Ptolemaios'un sarsılmaz hükmüne bırakmıştır. Salamis kraliyet ailesinin tamamıyla yok olduğu trajik bir olayla mühürlenen bu son, adanın diğer krallıklarının ortadan kaldırılması ile pekiştirilmiş ve Kıbrıs-Klasik Dönem'in bitişiyle beraber Kıbrıs-Hellenistik adıyla anılacak yeni bir devrin başlangıcına da neden olmuştur[88].

---

[86] a.g.e. 160.

[87] Diodorus, XX, 21. Salamis Nekropol alanındaki bir yığında gerçekleştirilen kazılar, yanan saraydaki Salamis kraliyet ailesinin cesetlerine ulaşamayan Salamislilerin gerçek boyutlu kil modellerden oluşturmuş olduğu bir anıt mezarın kalıntılarını açığa çıkarmıştır. Bkz. Karageorghis 1973.

[88] Hill 1940, 165; Gjerstad 1948, 507.

I.2. Soli Kenti, Tarihçesi ve Kazıları

Soli antik kenti, Kıbrıs'ın kuzeybatı kesiminde, Güzelyurt Körfezi'nin batı kenarında yer alan bir tepenin üzerinde ve eteklerinde konumlanmıştır **(Levha 4:a).** Genel olarak Güzelyurt Bölgesi'ne konuşlanan antik kent, Lefke'nin sınırları içinde Gemikonağı olarak adlandırılan bölgede yer almaktadır. Kent, Mesarya Ovası'nın, düz yapısını terk ederek batıdaki dağ silsileleri önünde tepelik bir araziye dönüştüğü bir konumda mevkileşmiştir. Şehrin günümüzde de bilinen büyük çoğunluğu, Palea Khora adıyla anılan 65 m. yüksekliğindeki bir tepenin üzerinde ve kuzey eteklerinde yer almaktadır **(Levha 4:b)**.

Bu konum sayesinde Soli antik kenti, geçmişte de günümüzde olduğu gibi tarım arazileri ve narenciye bahçeleri ile büyük önem arz eden Güzelyurt Ovası'na hakim olabilmiştir. Bölgeyi sulayan Xeros ve Kambos nehirlerinin dar vadileri de, güney ve batı bölgeleri ile irtibat kurulmasında büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Eldeki veriler, kentin öneminin, stratejik konumu yanında bakır kaynaklarına olan yakınlığı ve kuzeyde, şehirden 2.5 km ilerde yer alan mükemmel limanından kaynaklandığını göstermektedir. Tüm bu doğal avantajlar Soli kentinin, hem Kıbrıs-Arkaik hem de Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca Ada'nın bilinen en büyük kent krallıklarından birinin başkenti olmasını mümkün kılmıştır[89].

Soli kentinin kuruluşu hakkındaki bilgiler, somut arkeolojik verilerden daha çok, geçerliliği henüz kanıtlanamamış iki farklı anlatıma dayanmaktadır. İlk anlatımın sahibi olan Strabon'a göre, Soli kenti ve krallığı Atina'lı Phaileros ve

[89] Arkaik ve Klasik Yunan *polis*leri üzerindeki detaylı incelemelerinde Hansen ve Nielsen, Soli kent krallığının yaklaşık yayılım alanını "5" derecesine sokarak krallığın en az 500 km^2'lik bir hakimiyet alanı olduğunu belirtmiştir. Hansen ve Nielsen 2004, 71 ve 1229.

Akamas tarafından kurulmuştur[90]. Plutarkhos ise bambaşka bir hikaye sunmaktadır. Ona göre, Atinalı düşünür Solon, Kıbrıs'a gerçekleştirmiş olduğu bir ziyaret esnasında arkadaşı olan Aipeia kralı Philokypros'a şehrin verimsiz güney tepelerinden kıyıya daha yakın bir yere taşınması gerektiğini öğütlemiştir . Bu öğüdü tutan Philokypros da, kıyıya daha yakın bir yerde yeni baştan bir kent kurmuş ve kendisine bu fikri veren Solon'u onurlandırmak için de yeni kente Soloi/Soli adını vermiştir[91].

Oldukça süslenerek anlatılmış bu olay, Yunan propagandasının Kıbrıs'ı Hellen dünyasına katmak için meydana getirdiği kuruluş efsanelerinden bir diğeri olma niteliğinden öteye geçememiştir[92]. Bu durum arkeolojik veriler tarafından da çürütülmektedir. Arkeologlar tarafından M.Ö. 673/2 yılına tarihlenen bir kil prizmada, Asur kralı Esarhaddon'a bağlı vasallar arasında sayılan Kıbrıslı krallıklardan biri "Si-il-lu-'-u-a" olarak anılmaktadır. Tüm araştırmacıların hemfikir olduğu nokta, "Si-il-lu-'-u-a" isimli krallığın sadece ve sadece Soli olabileceği şeklindedir[93]. Böylece kentin tarihi, yazılı kaynaklar ışığında, Solon'un hikayesinin geçtiği M.Ö. 6. yüzyılın başlarına değil de, rahatlıkla M.Ö. 673/2 yıllarına kadar uzatılmaktadır. Antik kentin nekropol alanında gerçekleştirilen çalışmalar ise bu durumu bir kaç adım daha ileri taşıyarak, Soli'nin Miken IIB evresinde (y.o. M.Ö. 1450-1400) bile hatırı sayılır bir yerleşime sahip olduğunu açıkça göstermektedir[94].

Esarhaddon ve Asur kayıtları bir yana bırakılacak olursa Soli, Kıbrıs tarihi sayfasına ilk olarak M.Ö. 499 yılında çıkmıştır (Kıbrıs-Arkaik II). Kıbrıslı kralların,

[90] Strabon, *Geographika,* 280.
[91] Plutarch, *Solon,* XXVI.
[92] Benzer kuruluş efsaneleri, tüm ada genelinde Tunç Çağı'nın sonundan başlayarak Paphos, Salamis, Kyrenia gibi diğer kentlerde de uygulanmıştır.
[93] Reyes 1994, 58; Des Gagniers-Tinh 1985, xvii; Des Gagniers 1975,213.
[94] Karageorghis 1963, 348; Christou 1973, 91-102.

Salamis kralı Onesilos önderliğinde Ionialılarla beraber başlattığı ayaklanmada, ikinci en büyük rolü Soli kenti oynamış ve Solililer, Salamis kuvvetleri ile beraber Büyük Kralın ordusuna karşı savaşmıştır. Hatta Soli kralı Aristokypros'un, ki Herodotos ondan kenti kuran Philokypros'un oğlu olarak bahsetmektedir, o savaşta can verdiği bilinmektedir. Yenilginin ardından, ayaklanmış olan kentler teker teker Perslere teslim olurken, Soli başarılı bir şekilde beş ay boyunca kuşatmaya dayanmış ve ancak zorla ele geçirilebilmiştir[95].

Soli'nin ayaklanmada oynadığı rol yanında, Solon-Atina ilişkisinin de hikayeler aracılığıyla sağlanmış olması, kentin ve krallığın başından beri Yunan yanlısı bir politikaya sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Ionia Ayaklanması zamanında, Kıbrıs'ta darp edilmiş sikkeler arasında Soli'ye atfedilenlerde gorgoneion ve mürekkep balığı simgelerinin kullanılmış olması, bu simgeleri kullanan Atina-Eretria ile Soli arasında güçlü bir bağ olduğunun bir diğer kanıtıdır[96].

Yunan yanlısı ve Pers karşıtı politikasından sapmayarak beş ay boyunca kuşatmaya dayanmış olması, Soli için kötü sonuçlar doğurmuştur. Kent ve krallık teslim alınmış, özerkliğini yitirmiş, ayrıca kendisinden 5 mil uzaktaki bir tepeye kurulan ve Marion krallığının kontrolünde olan Vouni yerleşimi ile de sürekli göz altında tutulmaya mahkum olmuştur[97]. Bu teslimiyetten M.Ö. 449 yılına kadar geçen süre boyunca, Soli tarihinin bir karanlık perdesi ile örtülmüş olduğu görülmektedir. Kent hakkında bu dönem için herhangi bir kaynak bulunmazken, bir liman kenti

[95] Herodotos V, 110 -115.
[96] Hill 1940, 117.
[97] Gjerstad ve diğ. 1937, 287.

olarak Soli'nin, Xerxes'in Yunan seferine katılan Kıbrıs donanmasında, her ne kadar adı geçmese de, yer almış olması büyük bir olasılıktır[98].

Ancak M.Ö. 449 yılında, Atinalı komutan Kimon'un Marion'u ele geçirerek krallığın başına Yunan yanlısı Stasiokis'i getirmesi, durumu az da olsa değiştirmiştir. Vouni yerleşimi, Marion'un kontrolünde kalmaya devam edecek şekilde Yunan üslubunda yeniden yapılandırılarak Soli kentini gözleme görevini sürdürmüştür[99]. Marion'da Yunan sempatizanı bir kralın hüküm sürmesi ve buna bağlı olarak Pers kontrolünün kalkmış olmasının, Soli kentinin özerklik anlamında tamamen olmasa da bir nebze rahatlamasını sağladığı anlaşılmaktadır[100].

M.Ö. 391 yılına gelindiğinde ise Soli'nin, Kıbrıs krallıklarının tümünü hükmü altında birleştirmek isteyen I. Euagoras'a karşı durup, Kition ve Amathus krallarıyla bir ittifak kurduğu görülmektedir. Bu ittifakla beraber Büyük Kral Artaxerxes'in huzuruna çıkan Soli kralı, Büyük Kral'dan I. Euagoras'a karşı yardım talebinde bulunmuştur[101].

Geçmiş tarihi boyunca, Yunan yanlısı bir politika izlemiş olan Soli'nin I. Euagoras'a karşı Perslerden yardım istemesi, Kıbrıs'ın o dönemki yapısı göz önüne alındığında hiç yadsınmamalıdır. Kıbrıs'ın "özerk kent krallıkları" şeklindeki siyasi düzeni, aynı Kıta Yunanistan'da olduğu gibi, üniter bir toplum yapısından yoksundu. Perslerin, vergisini ödeyen krallıklara bu yapı içinde tanıdığı kısıtlı özerkliğin, I.

[98] Herodotos, VII, 90.
[99] Eski araştırmacılar tarafından bir Yunan-Pers yanlısı taraf tutma olayına aitlendirilen bu uygulama, yakın geçmişte iki Kıbrıs krallığı (bu durumda Marion ile Soli) arasındaki politik rekabete dayandırılmaktadır. Anlaşılan odur ki, Soli gibi Yunan yanlısı bir kral tarafından yönetilen Marion, Vouni sarayını elinde tutarak, kendi durumunu Kıbrıs'taki şehir krallıkları arasında rakibi olan Soli'ye karşı garantiye almak istemiştir. Bkz. Maier 1985, 36.
[100] Des Gagniers-Tinh 1985, xx.
[101] Hill 1940, 132.

Euagoras'ın tek krallı yönetiminde ortadan kalkacak olması büyük ihtimalle Soli kralının kişisel çıkarlarına pek de uygun gelmemiştir[102].

Böylece Soli kent krallığı, M.Ö. 390 – 380 yılları arasında I. Eaugoras'a karşı kendi özerkliği için karşı koymuş ve Perslerle taraf olmuştur. M.Ö. 380 yılında, I. Euagoras'ın Salamis önlerinde Perslere karşı mağlup olup ada üzerindeki gücünü yitirmesi, adanın genel politikasında kısa bir boşluk yaratmıştır. Bu boşluğun ortaya çıkardığı fırsatı gören Solililer, aynı yıl içinde, M.Ö. 499 yılından beri tam bağımsızlıklarının bir tehdidi olarak gördükleri Vouni yerleşimi üzerine yürümüş ve sarayı, kanlı geçtiği anlaşılan bir savaşın ardından ele geçirerek yerle bir etmişlerdir[103]. Bu şekilde, Marion'un Soli kenti ve krallığı üzerindeki dolaylı baskısı da ortadan kalkmış ve kent bir kere daha tam anlamıyla kendi kendinin efendisi konumuna gelmiştir. Uzun yılların ardından kent adına darp edilen sikkelerin tekrar ortaya çıkması da bu durum için en geçerli kanıt niteliğini taşımaktadır[104].

Özerkliğini kazandıktan sonraki birkaç yılda Soli'nin neler yapmış olduğuna dair somut kanıtlar mevcut değildir. Ancak yazılı belgelerden, M.Ö. 351'deki isyanda Soli kent krallığının da diğer dokuz Kıbrıs krallığı ile beraber, Perslere karşı ayaklandığı anlaşılmaktadır. Yine başarısızlıkla sonuçlanan bu isyanın sonunda, Soli kent krallığı da diğer krallıklar gibi bir kere daha Perslere boyun eğmiştir[105].

Soli kent krallığı ile ilgili bir sonraki yazılı bahis, yaklaşık olarak on dokuz yıl sonra yani M.Ö. 332 yılında geçmektedir. Arrian, Tir kuşatmasına gelerek Büyük İskender'in kuvvetlerine katılan Kıbrıslılar arasında, "…Κυπρίων δέ Νικοκλέης

[102] Des Gagniers-Tinh 1985, xxi.
[103] Gjerstad ve diğ. 1937, 286.
[104] Des Gagniers 1975, 213.
[105] Diodorus, XVI, 46, I

Πασικράτεος Σόλιος…" ibaresini kullanarak Soli kralı Pasikrates'i de anmaktadır[106]. Soli kent krallığı, diğer Kıbrıslı krallıklar ile beraber kuşatmada pek çok savaşa katılmış ve en sonunda kuşatma zaferle sonuçlandığında Büyük İskender'den ödüller almıştır[107]. Soli kralı hakkındaki bir diğer bahis ise, bir yıl sonra Büyük İskender'in Mısır seferinden dönüşünde geçmekte ve bize Soli kralı Pasikrates'in, İskenderin Tir zaferini onurlandırmak için gerçekleştirilen kutlamaların masrafını Salamis kralı Nikokreon ile *choregoi* olarak karşıladığından bahsetmektedir[108]. Büyük İskender'in Kıbrıslı krallıkları bağımsız müttefikleri olarak ilan etmesi, hiç kuşkusuz Soli kent krallığı ve kenti için de çok büyük bir rahatlama ve refah dönemi sağlamıştır[109].

Yazılı metinler, ayrıca Solililerin Büyük İskender'in komutasında pek çok önemli sefere katıldığını ve büyük işlere de imza attığını yazmaktadır (Pasikrates'in oğlu Soli prensi Nikokles'in Salamis kralı Nikokreon'un kardeşi Nitaphon ile beraber Indus seferinde komutanlık yapması[110], Solili Hieron'un Arap yarımadası etrafında gerçekleşecek seferden sorumlu tutulması[111] ve Solili Stanasor'un ise M.Ö. 329 yılında Areia ve Drangiane Satrapı olarak atanması gibi) [112].

M.Ö. 323 yılında Büyük İskender'in ölümü üzerine başlayan taht kavgasında Soli kent krallığı, I. Ptolemaios'un tarafını tutarak, Kıbrıs'ın I. Ptolemaios'un hükmü altına girmesine büyük yardımlarda bulunmuştur[113]. Soli kent krallığının I. Ptolemaios nezdindeki önemi, Soli'nin son kralı Eunostus'un, Kıbrıs-Klasik Çağ'ın sonunda, I. Ptolemaios'un kızı Eirene ile evlendirilmesinden gayet açık bir şekilde

[106] Arrianos, *Anabasis*, XVIII, 8.
[107] Curtius, IV, 8. 14.
[108] Plutarchos, *Alexandros,* 29.
[109] Gjerstad 1948, 506.
[110] Arrian, *Indus,* 18.8.
[111] Arrianos, *Anabasis* VII, 20.7.
[112] Hill 1940, 151.
[113] a.g.e, 156-160.

anlaşılmaktadır[114]. Bu evlilik, Soli kraliyet ailesini tüm Kıbrıs'taki en büyük siyasi güç kılmış ve Soli kent krallığının da, feshedilen diğer Kıbrıslı krallıkların tersine, daha uzun bir süre varlığını sürdürmesini sağlamıştır[115].

M.Ö. 51-50 yıllarında Kıbrıs'ın Kilikya'ya bağlı bir toprak olarak Roma hükmüne girmesi adada yeni bir dönemi başlatmıştır. Kıbrıs genelindeki büyük kentlerin çoğunluğunda olduğu gibi Soli'nin de Roma Dönemi'nde önemini yitirmediği anlaşılmaktadır[116]. Hiç kuşkusuz limanı yanında sahip olduğu bakır madenleri de Soli'nin bu durumunu pekiştiren unsurlar olmuştur[117].

Soli'nin Hrıstiyanlıkla tanışması da, Roma hakimiyeti zamanında Aziz Auxibius tarafından gerçekleştirilmiştir. İstemediği bir evlilikten uzaklaşmak için Roma'dan kaçan Aziz Auxibius'un karaya ayak bastığı Kıbrıs'ta Aziz Mark tarafından vaftiz edildiği ve Soli'yi Hrıstiyanlaştırmak üzere görevlendirildiği bilinmektedir. Yazılı kaynaklar ayrıca Aziz Auxibius'tan Soli'nin ilk piskoposu olarak da bahsetmektedir[118].

Eldeki yazılı kaynaklar, Soli'nin büyük bir öneme sahip olan limanının henüz Aziz Auxibius'un zamanında dolmuş olduğunu söylemektedir[119]. Bunun yanında M.S. 4. yüzyılda bakır madenlerinin de kapatılması Soli'yi uzun süreli bir terk ediliş ve çöküş dönemine doğru itmiştir. Her ne kadar Auxibius'un ardılları ve onların inşa etmiş olduğu büyük Soli Bazilikası, kenti Geç Roma ve Erken Hrıstiyanlık boyunca

[114] a.g.e., 165.
[115] Gjerstad ve diğ. 1937, 406.
[116] Des Gagniers ve Tinh 1985, xxiii.
[117] Des Gagniers 1975, 213.
[118] a.g.e., 214.
[119] Gjerstad ve diğ. 1933, 409

önemli bir konumda tutmuş olsa da, M.S. 653-806 yılları arasındaki Arap akınlarıyla beraber kent tamamen unutulmaya yüz tutmuştur[120].

Bundan sonraki yıllar boyunca, Soli kenti çeşitli seyyahların eserlerinde kısa paragraflar halinde yer almaya devam etmiştir. Şehre ait ilk bilgiler 16. yüzyıl gezgini Etienne de Lusignan tarafından sağlanmaktadır. De Lusignan, *Casal Solia* olarak isimlendirdiği kentten tamamen bir harabe olarak bahsetmekte ancak harabeler arasında hala yaşayanların olduğunu da eklemektedir[121].

İngiliz seyyah Richard Pococke, Soli'ye 26 Ekim 1745'te yapmış olduğu ziyarette, eskiden büyük ve önemli bir kente ait olduğunu düşündüğü kalıntılar ve surlar yanında, Korinth başlıklarına sahip bir yapının kalıntılarını da görmüştür[122].

1870'li yıllarda adanın pek çok yerini gezmiş ve kazılar gerçekleştirmiş olan Luigi Palma di Cesnola'nın da Soli'ye uğradığı bilinmektedir. Cesnola'nın yazdıklarına bakılırsa kendisi Pococke'nin görmüş olduğu kalıntıları tespit etme yanında kentin tiyatrosunu da bulmuş, hem bu bölgede hem de diğer birçok bölgede bilimsel olmayan kazılar gerçekleştirmiştir[123].

Cesnola'nın ziyaretinden sadece on sekiz yıl sonra Soli'yi ziyaret etmiş olan Hogarth ise, Soli'nin hiçbir şey vaat etmeyen bir yer olduğundan şu cümlelerle bahsetmektedir: "*The site of Soli is, I fear, no more worth exploration than that of Lapethus, and I saw no single spot wherein to dig with profit,…*"[124].

Hogarth'ın, Cesnola'dan sadece on sekiz yıl sonra gelmesine rağmen Cesnola tarafından görülmüş birçok kalıntıyı görememesinin nedeni, Jeffery'nin

[120] Neal 2010, 14-15.
[121] De Lusignan 1573, 86.
[122] Pococke 1745, 223.
[123] Cesnola 1878, 379.
[124] Hogarth 1889, 113.

yazdıklarında yatmaktadır. Adaya 1918 yılında gelmiş olan Jeffery, "*During the past few years, the villagers of the neighbourhood have been systematically excavating the site of one of the great temples for building-stone"* cümlesiyle civardaki köylülerin kentin yapılarına ait taşları inşaatlarda kullanmak amacıyla çalmakta olduğunu açıklamaktadır[125]. Bu yazılanlar bize kentin yakın geçmişte, civarda yaşayan köylüler tarafından kazıldığını ve bu kazıların Cesnola ile Hogarth'ın ziyaretleri arasındaki kısa sürede bile antik kentin çehresini nasıl değiştirmiş olduğunu göstermektedir.

Kentteki ilk sistematik kazılar, 1927 yılında Prof. Einer Gjerstad önderliğindeki Swedish Cyprus Expedition ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kazılar, Soli antik kentine ait M.S. 2. yüzyıl tarihlenen tiyatroyu, şehir surlarını ve oldukça yıkık vaziyetteki bir tapınağı açığa çıkarmıştır. Ancak İsveçlilerin en büyük kazıları şehrin batısındaki bir tepe olan Kholades'te gerçekleşmiş ve İsveçliler bu tepede, Soli kenti ile doğrudan bağlantılı olan birçok tapınağa ulaşmıştır (M.Ö. 3. – M.S. 4. yüzyıl arasına tarihli)[126].

İsveçlilerin ardından, uzun yıllar geçtikten sonra Quebec Laval Üniversitesi'ne bağlı Kanadalı arkeologlar Soli kentinde 1964-74 yılları arasında sürecek başarılı bir kazı kumpanyası gerçekleştirmiştir. Kanadalı arkeologlar şehrin içinde gerçekleştirmiş oldukları kazılarda Arkaik ve Klasik Dönem'e ait bazı kalıntılara, Hellenistik Dönem'e ait bir saraya ve Roma Dönemi Agorası, Nymphaionu, caddeler ve bir de Erken Hrıstiyanlık Bazilikasına ulaşmıştır. Şehir içindeki kazılar yanında

[125] Jeffery 1918, 418-419.
[126] Gjerstad ve diğ. 1937, 280.

nekropol alanında da çalışmalar yürüten Kanadalılar Geometrik, Arkaik, Hellenistik ve Roma dönemlerine ait pek çok mezarı da kazmışlardır[127].

1974 yılında gerçekleşen Barış Harekatı ve Ada'nın bölünmesi, kuzey kesimdeki arkeolojik alanların tümünde olduğu gibi, Soli'de de bir duraklama yaşanmasına neden olmuştur. 1974 yılından günümüze kadar Soli antik kentinde, K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'ne bağlı arkeologlarca gerçekleştirilen kurtarma kazıları dışında bilimsel kazı çalışması yapılmamıştır. Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları sunan kazılardan ilki 1991 yılında dönemin Güzelyurt Şube Amiri Peyman Uzun tarafından K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi adına gerçekleştirilmiştir. Kentin nekropol alanının güney batısında *Toumballin tou Mavrou* mevkiinde yapılan kazılarda Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli 14 adet mezara ulaşılmıştır[128]. İkinci büyük çaplı kazı 2005-06 yıllarından Güzelyurt Şube Amiri Emine H. Sivri tarafından akropolün güney yamacındaki *Pezoullia* mevkiinde gerçekleştirilmiştir. Bu kazılarda ise, içlerinden bazısı hem Soli hem de Kıbrıs geneli için büyük önem taşıyan zengin buluntulara sahip 6 adet Kıbrıs-Klasik Dönem mezarı ortaya çıkarılmıştır[129].

Restorasyon amaçlı tek çalışma ise USAID (United States Agency for International Development) katkılarıya SAVE (Supporting Activities that Value the Environment) tarafından Soli Bazilikası'nda gerçekleştirilmiştir[130].

[127] Des Gagniers ve diğ. 1967; Des Gagniers 1972; Des Gagniers 1975; Des Gagniers ve Tinh 1985; Ginouves 1989.
[128] Bkz. K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü Arşivleri EEM.12/91 sayılı kazı raporu.
[129] 2005-2006 yıllarında gerçekleştirilmiş bu kazıların kazı raporu halen yazılmamıştır.
[130] Neal 2010.

Kanadalıların gerçekleştirmiş olduğu kazılarla açığa çıkan mimari buluntular, halen günümüzde de antik kentte görülebilecek yegane arkeolojik değerleri oluşturmaktadırlar.

II.KIBRIS'TA KLASİK DÖNEM NEKROPOL ARAŞTIRMALARI

Kıbrıs'ta yapılmış olan arkeolojik kazılar, genelde antik yerleşim yerleri ve bu yerleşim yerlerine ait nekropollerde gerçekleştirilmiştir. Ada genelindeki antik yerleşim yerleri belli ve sayılı iken, nekropoller söz konusu olduğunda halen yeni nekropollerin keşfedildiği ve nekropollerin mevcut sayısının hızla arttığı görülmektedir. Özellikle mevcut nekropol alanlarının sayısının son otuz yılda artış gösterdiği gözlemlenen Paphos, Amathus ve Ledra gibi antik yerleşimler bu durumu destekler niteliktedir.

Nekropol alanlarının sunduğu malzeme zenginliği, diğer ülkelerde olduğu gibi, Kıbrıs'ta da yaygın bir şekilde nekropol kazılarının gerçekleştirilmesine neden olmuştur. Kıbrıs'ta nekropol kazılarının yaygın olmasının bir diğer nedeni ise ada arkeolojisinin özellikle yerleşim yerlerinde gözlemlenen çok katmanlı yapısında yatmaktadır. Adadaki antik yerleşim alanlarının neredeyse tümünün, Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne kadar üst üste yerleşimlere maruz kaldığı açık bir gerçektir. Bu üst üste yapılaşma, bir önceki dönemlere ait tabakalarda geri kazanımı mümkün olmayan yıkımlar yaratarak özellikle kültürel materyal eksikliğine sebep olduğundan nekropol kazılarının Kıbrıs arkeolojisindeki önemi büyüktür. Amathus, Salamis ve Soli gibi antik yerleşimlerde hiçbir arkeolojik kalıntıya sahip olmayan Kıbrıs-Geometrik Dönem için yegane ipuçlarının nekropol alanlarındaki mezar ve mezar buluntularından sağlanmış olması bu duruma iyi birer örnek teşkil etmektedir.

Kıbrıs-Klasik Dönem söz konusu olduğunda da bu durum değişmemekte ve dönem hakkındaki somut bilgilerin neredeyse tamama yakınının nekropol

kazılarından elde edildiği görülmektedir. Özellikle Kıbrıs-Klasik yerleşim kalıntılarına henüz ulaşılmamış olunan Salamis, Ledra, Soli ve Marion gibi antik yerleşimlerdeki nekropol kazılarının taşıdığı önem bu bağlamda daha da artmaktadır.

Agios Omolgites, Idalion, Salamis, Tsambres, Aphendrika, Soli, Vouni, Marion, Tremithousa, Tamassos, Nea Paphos, Ktima, Kition ve Amathus nekropolleri, Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar ve buluntular vermiş başlıca nekropol alanları olarak öne çıkmaktadırlar. Amathus[131], Salamis, Vouni, Marion, Tsambres, Aphendrika, Ktima ve Tamassos nekropolleri sistematik kazılarla araştırılmışken, Agio Omolgites, Idalion, Tremithousa ve Nea Paphos nekropollerindeki tüm kazılar kısa soluklu kurtarma kazıları şeklinde olmuştur. Kition nekropolü ise hem sistematik kazılar hem de kurtarma kazıları ile araştırılmış olması bakımından dikkat çekmektedir. Nekropol alanında gerçekleştirilmiş olan kazılar ve sonuçlarına bu çalışmada detaylıca değinilecek olan Soli nekropolünde ise, 1964-74 yılları arasında sistematik kazılar, 1974 yılı sonrasında ise sadece kurtarma kazıları yapılmıştır **(Levha 5)**.

Her ne kadar temelde kurtarma kazıları olsalar da uzun soluklu ve sistematik oldukları bilinen Amathus nekropolü kazıları, Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol kazıları için en iyi örneği teşkil etmektedirler. Kıbrıs adasının, güney sahillerinde yer alan günümüz Limasol kentine 10 km.'lik bir mesafede yer alan Amathus antik yerleşimi, Ada'nın bilinen en büyük krallıklarından birinin başkenti idi **(Levha 5)**. Amathus nekropolü ise, antik yerleşimin akropol kısmının, güneyde kalan deniz tarafı dışında tüm çevresini kaplamaktadır **(Levha 6)**[132]**.**

[131] Amathus nekropolünde gerçekleştirilen tüm kazılar kurtarma kazısı olsa da, kazılardaki devamlılık ve uzun solukluluk, Amathus nekropolü kazılarının "sistematik kazılar" şeklinde değerlendirilmesini sağlamaktadır.
[132] Hermary 1993, 168.

Amathus nekropolünde ilk kazılar 1874-75 yılları arasında Cesnola tarafından yapılmıştır. Ardından, takip eden yıllarda (1893-94 yılları arasında) İngilizler, nekropol alanında bir dizi çalışmaya imza atmıştır. Uzun bir aranın ardından 1930 yılında ise, Einer Gjerstad başkanlığındaki The Swedish Cyprus Expedition (İsveç Kıbrıs Araştırmaları) ile nekropol alanındaki ilk sistematik kazılar gerçekleştirilmiştir[133]. Cesnola ve İngilizlerin kazıları önemli birkaç parça eser dışında pek başarılı sonuçlar vermemiştir[134], The Swedish Cyprus Expedition'ın kazıları özellikle kentin Kıbrıs-Geometrik ve Kıbrıs-Arkaik Dönem'lerine ışık tutacak başarılı sonuçlar vermiştir[135]. Ancak Amathus nekropolünün sahip olduğu potansiyelin anlaşılması, 1974 yılını takip eden yıllar boyunca Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi tarafından hem Doğu hem de Batı nekropollerinde gerçekleştirilen kazılarla mümkün olmuştur[136].

İlk kazılar 1974 yılında Cyprus Survey tarafından nekropolün *Kambinarka* mevkiinde gerçekleştirilmiştir. Bu kazılarda tamamen Kıbrıs-Klasik Dönem ve Roma Dönemi'ne ait bir dizi mezar açığa çıkarılmıştır. Ardından 1974-79 yılları boyunca, M. Loulloupis nekropol alanındaki kazıları Eski Eserler Dairesi adına sürdürmeye devam etmiştir. *Viklaes Tepesi'*nde gerçekleştirilen bu kazılarda, özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar kullanımda kaldığı anlaşılan üç adet inşaa mezar (built tomb) öne çıkmıştır[137]. Limasol bölgesinin turizm alanında atılım göstererek dışa açılması 1979 sonlarına doğru bölgedeki kazıların hız kazanmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda 1979 sonu ile 1980 yılı Ağustos ayı arasındaki zaman diliminde nekropol alanında oldukça uzun soluklu bir kazı kampanyası

[133] Gjerstad ve diğ. 1935, 138 vd.
[134] Hellmann ve Tytgat 1984, 103&105.
[135] Gjerstad ve diğ. 1935, 138 vd.
[136] Hellmann ve Tytgat 1984, 106.
[137] Karageorghis 1973a, 685; Karageorghis 1975, 836; Karageorghis 1976a, 891.

gerçekleştirilmiştir. Toplamda 163 mezarın kazıldığı bu kampanyayı yine Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi sürdürmüştür[138]. Kazılan 163 mezardan 38 tanesi Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlendirilmiştir. Bu 38 Kıbrıs-Klasik Dönem mezarının 13 tanesinin sadece Kıbrıs-Klasik Dönem'de, 12 tanesinin Kıbrıs-Arkaik ile Kıbrıs-Klasik Dönem arasındaki geçis evresinde ve 13 tanesinin de kesintisiz olarak Kıbrıs-Arkaik ve Kıbrıs-Klasik boyunca kullanıldığı anlaşılmıştır[139].

1980 yılının ardından Amathus Doğu ve Batı nekropollerinde birçok kurtarma kazısı ile ortaya çıkarılan mezarların sayısı artmıştır. 1984 yılında, Amathus nekropolünde kazılan mezarların sayısının 427'e ulaştığı görülmektedir. Bu mezarlardan 45 tanesi kesin olarak Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenmiştir[140].

Amathus Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının genel tipolojisine bakıldığında, büyük çoğunluğunu kayaya oyulmuş dromoslu oda mezarların teşkil ettiği görülmektedir. Kayaya oyulmuş bu mezarlara ek olarak, kompleks tarzında inşa edilmiş mezarlar da (built tombs) mevcuttur. Nekropol alanındaki diğer dönem mezarlarında olduğu gibi, Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında da büyük oranda birden fazla kullanım görülmektedir[141]. Mezar yapılarının işçiliği genel olarak düzenli ve kaliteli olmakla beraber, bazı mezarlarda kayalık alanın sert kısmına denk gelinmesinden kaynaklanan düzensizlikler ve tamamalanmamış detaylar da mevcuttur[142].

Amathus nekropolü Kıbrıs-Klasik Dönem gömütlerinin büyük çoğunluğunun, Kıbrıs-Arkaik Dönem mezarlarının tekrar kullanımı ile sağlandığı

[138] Hellmann ve Tytgat 1984, 106.
[139] Chavane 1990, xiii.
[140] Nicolaou 1985, *dipnot* 2; Ayrıca bkz. Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi Limasol Kazı Kayıtları, Amathous (Department of Antiquities, Cyprus – Limassol Excavation Records, Amathous).
[141] Tygat 1989, 1; Chavane 1990, xiii.
[142] Nicolaou 1985, 257.

gözlemlenmektedir. Kıbrıs-Klasik Dönem mezar çeşitleri hakkındaki en değerli ipuçları, ilk olarak Kıbrıs-Klasik Dönem'de kullanıldığı tespit edilebilmiş birkaç mezardan sağlanmaktadır. Mezar uzantılarında, herhangi bir yön izlenmeden topoğrafyaya göre değişimlere gidildiği görülmektedir (örn. 1984 öncesine kadar kazılan mezarların tümü Kuzeybatı-güneydoğu aksında oyulmuşken[143], 1984 yılında Doğu Nekropolü'nde kazılan 5 adet mezarın tümü kuzey-güney aksında oyulmuştur)[144].

Genel tipolojileri içinde Amathus Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları, basamaklı veya eğimli bir dromosla inilen, kayaya oygu tek bir mezar odasından ibarettir. Dromoslar büyük oranda uzun ve dikdörtgen formda oyulmuş olmaları ile dikkat çekmektedirler. Mezar girişleri, dromos ile mezar odasının birleştiği yere oyulmuş alçak ve dar dikdörtgen oyuklar şeklindedir[145]. Ancak bazı örneklerde daha kaliteli ve gösterişli girişlerle karşılaşılmaktadır. Doğu Nekropolü'ndeki 423 No.lu mezarda, girişin iki dikey taş üzerine yerleştirilmiş bir lento ile meydana getirildiği görülmektedir. Lentonun üzerine küçük taşlardan ibaret bir sıranın çekilmesi ise bir korniş oluşturmaya yönelik bir çalışmaya işaret etmesi açısından oldukça ilginçtir[146].

Çoğunlukla dikdörtgen formlu olan mezar odaları arasında kare formlu örneklere de rastlanmaktadır[147]. Yine genel bir şekilde kabul görmüş olduğu anlaşılan kemerli ve mezarın arkasına doğru eğimlenen tavanlara alternatif olarak tercih edilmiş düz tavanların varlığı da tespit edilmiştir.[148]. Mezar odaları içinde

[143] Tygat 1989, 80,81, 149 ve 179.
[144] Nicolaou 1985, 257.
[145] Tygat 1989, 10, 80, 81, 149 ve 179
[146] Nicolaou 1985, 258 ve 259.
[147] a.g.e. 259.
[148] Tygat 1989, 81.

duvarlara bitişik şekilde işlenmiş sekiler (*kline)*[149] veya kaba taş sıraları ile meydana getirilmiş bölümler de mevcuttur[150]. Mezar odalarının duvarlarına oyulmuş nişler ile giriş kısmının hizasına denk gelecek şekilde tabana oyulmuş dikdörtgen ve sığ çukurlar da rastlanılan diğer uygulamalar olarak öne çıkmaktadır[151]. Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının bazılarında gözlemlenen ilginç bir durum ise, mezar odalarının üst kısımlarında farklı boyutlarda oyuk ve deliklerin yer alıyor olmasıdır. Genelde sığ olan bu uygulamaların, mezarların yerini belirtmek amacıyla dikilen steller veya girlantların asıldığı çubuklar için açılmış olduğu düşünülmektedir[152].

Mezar odalarının birçok defa kullanılmış olması yanında hem antik dönemde hem de yakın geçmişte soyulmuş olmaları, Amathus Kıbrıs-Klasik Dönem ölü gömme adetleri hakkındaki bilgileri oldukça kısıtlamaktadır. Yine de gömülerinin tümünün inhumasyon şeklinde olduğu anlaşılabilmektedir. Mezar tabanına gerçekleştirilen gömüler yanında kline amaçlı kullanılmış sekiler üzerine gerçekleştirilmiş gömülerin mevcudiyeti de bilinmektedir[153]. Hem aynı dönem içinde hem de farklı dönemler boyunca birden fazla gömüye rastlanması, mezarların birden fazla kullanımının Amathuslular tarafından normal karşılandığına işaret etmektedir. Bol olan mezar hediyelerinin ise (seramik kaplar, takılar, kişisel eşyalar, figürinler vb.), genelde ya başın yanına ya da ayak ucuna yerleştirildiği görülmektedir[154].

Nekropol alanının, Kıbrıs-Klasik Dönem için Amathus kadar önem arz ettiği bir diğer antik yerleşim ise Salamis'tir. Adanın doğusunda, Mağusa Körfezi içinde yer alan Salamis antik kenti, günümüz Gazi Mağusa şehrinden 7 km kuzeyde yer

[149] Nicolaou 1985, 259.
[150] Tygat 1989, 10; Nicolaou 1985, 259 Fig. 2.
[151] Tygat 1989, 81.
[152] Nicolaou 1985, 257.
[153] a.g.e. 261 Fig. 4.
[154] Tygatt 1989, 10.

almaktadır **(Levha 5)**. Antik kentin nekropolünün, arkeolojik kazılar ve yayınlar aracılığı ile bilinen kısmı kentin güneybatısında yer almaktadır. Basitçe St. Barnabas Kilisesi ile Enkomi/Tuzla köyü arasındaki ovaya yayılmış olan nekropol, büyük bir alanı kaplamaktadır. Ancak halen tam olarak yayınlanmamış kazılar sayesinde, kentin nekropolünün kentin tüm batı sınırı ve kuzeyi boyunca Agios Sergios/Yeni Boğaziçi köyüne kadar yayılmakta olduğuna işaret etmektedir **(Levha 7)**[155]**.**

Nekropoldeki ilk kazılar M.O. Richter tarafından gerçekleştirilmiş baştan savma kazılar şeklinde olmuştur. Ancak Salamis nekropolünün, hakettiği üne kavuşması, 1960'lı yıllarda Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi adına Dr. V. Karageorghis tarafından gerçekleştirilen kazılarla mümkün olmuştur. Bu kazılarda, Salamis antik kentinin Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün Kıbrıs-Geometrik, Kıbrıs-Arkaik ve olasılıkla Hellenistik Dönem nekropolleri ile beraber *Cellarka* ve *Koufemoron* mevkiilerinde yer aldığı belirlenmiştir. Her iki nekropolde de gerçekleştirilen kazılarda toplam 43 adet Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezara ulaşılmıştır[156].

Antik kentin neredeyse 1000 yıllık geçmişinin büyük bir bölümünü barındıran *Cellarka* nekropolünün sadece 1092 $m^{2'}$lik bir izdüşüme sahip olması ilginçtir. Bunun ardındaki neden, antik dönem mezarlarının oyulacağı kayaç yapının Salamis Ovası'nda neredeyse sadece bu dar alanda uygun yapıda oluşu ile açıklanmaktadır. Bu durum, *Cellarka* nekropolünü ilginç bir yapı içine sokarak, mezarların oldukça sıkışık, alt alta, hatta çukurlar şeklinde oyulmasına bile neden olmuştur **(Levha 8)**[157]**.**

[155] Karageorghis 1978a,3.
[156] Karageorghis 1970; Karageorghis 1978.
[157] Karageorghis 1970, 1.

Koufemoron mevkiindeki nekropol alanı da, *Cellarka* nekropolüne bağlı olacak şekilde Enkomi (Tuzla) köyünün hemen kuzeyinde yer almaktadır[158].

Salamis nekropolündeki Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları, tipik dromoslu kayaya oygu mezarlar şeklindedir. Nekropol alanında ilk açılan mezarların dromos ve girişlerinin kente baktığı, ancak Kıbrıs-Klasik Dönem ile beraber yer darlığı çekilmesinden dolayı bu uygulamanın terk edildiği anlaşılmaktadır. Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının dromosları, düzgün kesilmiş olup uzun ve dikdörtgen formdadırlar. Dromosa iniş düzgün kesilmiş basamaklarla sağlanmaktadır. Basamakların bulunduğu kısımda dar olan dromos, mezar girişine doğru genişlemektedir[159]. Sade olan dromosların bazılarında, iki yan duvara denk gelecek şekilde oyulmuş sekiler mevcuttur. Genelde 30-50 cm. yüksekliğinde olan bu sekiler, bazı mezarlarda neredeyse zemin seviyesine kadar yükseltilmiş ve bir nevi pilaster süsleme (*parastadhes)* haline getirilmiştir. Mezar cepheleri birkaç örnek dışında sade bırakılmıştır. Süslemeli olan birkaç örnekte ise girişin üzerine korniş benzeri mimari ögelerin kazınmaya çalışıldığı görülmektedir[160].

Mezar girişleri, dikdörtgen formda olup tüm örneklerde tek veya birden fazla kumtaşı blok ile kapatılmıştır. Bazı mezarlarda girişin basamaklarla sağlandığı da görülebilmektedir[161]. Mezar odaları dikdörtgen formlu olup düz bir tavana sahiptir. Mezar odasının yan duvarları düz iken arka duvarın bombeli işlendiği gözlemlenmektedir. Mezar odalarının içinde, duvarlara oyulmuş yükseltilerin varlığına sıkça rastlanmaktadır. Bu yükseltilerin birçoğunun bitimlerinde "yastık"

[158] Karageorghis 1978a, 1.
[159] Karageorghis 1970, 223.
[160] a.g.e. 224.
[161] a.g.e. 225.

benzeri taş kabartıların olması ve iskeletlerin buralara yerleştirilmiş şekilde bulunması, bu yükseltilerin *kline* yerine geçtiğini göstermektedir[162].

Gömülerin, sadece inhumasyon şeklinde, eğer mevcut iseler klinelerin üzerinde, gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır[163]. Genelde tek bir mezarda birden fazla gömüye rastlanılması mezarların farklı zamanlarda açılarak tekrar kullanıldığına işaret etmektedir. Bu durumla, özellikle Kıbrıs-Klasik ve Kıbrıs-Hellenistik Dönem mezarlarında sıklıkla karşılaşılması kentin o dönemlerdeki sıkıntılı evreleri ile de tarihsel anlamda uyuşmaktadır[164].

Mezarlar, genel itibarı ile sıradan kişilere ait olarak görülse de mezar hediyelerinin çeşitliliği ve zenginliği antik kentin geçmişte sahip olduğu refahı kanıtlar niteliktedir. Özellikle birçok mezarda seramikler yanında takı, kozmetik eşyaları ve alabastron şişelerin ele geçmiş olması bu durumu destekleme açısından önemlidir. Strigilisler, erkek gömülerinin tümünde mevcutken hiçbir silaha rastlanılmamış olması da ilginç bir durumdur[165].

Cellarka ve *Koufemoron* nekropolleri, antik Salamislilerin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki ölü kültleri hakkında da birçok ipucu vermektedir. Dromoslara bırakılmış öküz kafaları ile at ve eşek iskeletleri, mezarın kapatılması esnasında bazı kurban törenlerinin gerçekleştirilmiş olduğuna işaret etmektedir. Salamis'te, ilk olarak Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında karşımıza çıkan ölünün ağzına sikke bırakılması (*oboloi*) ise, bir sonraki dünyaya yapılan yolculukta kayıkçıya verilecek olan paranın yerine geçmektedir. Bu uygulama, Salamislilerin Yunan kültüründeki "sonraki dünya" inanışını büyük ölçüde benimsediğini gösterme açısından önemlidir.

[162] a.g.e, 224.
[163] a.g.e, 232.
[164] a.g.e. 233. Ayrıca bkz. çalışma içinde II.1.2.
[165] a.g.e. 232.

Mezarlar arasındaki boşluklara kuyuların oyulmuş olması ise, büyük olasılıkla ölünün yıkanarak arındırılması ritüeline (*miasma*) hizmet etmek amacını gütmekte idi[166]. *Cellarka* ve *Koufemoron* nekropollerinin, Kıbrıs-Klasik Dönem ölü kültü ile alakalı olarak sunduğu bir diğer ilginç veri ise mezarların üstünde, zeminin ise hemen altında yer alan "ateş çukurları"dır. Zemine oyulmuş sığ çukurlar içinde rastlanılan yoğun yanık tabakaları ve adaklar (kırık seramikler, takılar, metal kap parçaları, pişmiş toprak figürinler vb.), mezarların kapatılmasını takiben veya sonrasında sürdürülen sunuların varlığına işaret etmektedir. Genel itibarı ile ateş çukurlarını belirli mezarlara vermek mümkün olmasa da, bu çukurların büyük çoğunluğunun Kıbrıs-Klasik Dönem'de uygulamada olduğunu anlamak mümkündür[167].

Kazı geçmişleri günümüze kadar gelmese de oldukça detaylı bir şekilde kazılmış ve incelenmiş diğer iki nekropol ise günümüz Güzelyurt Bölgesi'nde yer alan Vouni ve Marion nekropolleridir. İkisi de sistematik olarak 1920'li yıllarda The Swedish Cyprus Expedition tarafından kazılmış olan nekropollerden Vouni nekropolü, 118 yıl kullanımda kalmış olan Vouni Sarayı'na[168], Marion nekropolü ise adanın en büyük krallıklarından birine başkentlik yapmış olan Marion antik kentine aittir **(Levha 5)**[169]**.**

Vouni nekropolü, Vouni Sarayı'nın yer aldığı yüksek tepenin yamaçlarındadır. *Korakas* adıyla anılan mevkiide yer almakta olan nekropol, Soli kentinin 7,90 km., günümüz Güzelyurt şehrinin ise 24 km. doğusunda yer almaktadır. Arkeolojik kazılar, Vouni'deki ilk Kıbrıs-Klasik nekropolün sarayın bulunduğu tepede yer

[166] a.g.e., 232.
[167] a.g.e., 202.
[168] Gjerstad ve diğ. 1937.
[169] Gjerstad ve diğ. 1935, 218.

aldığını[170], ancak saray kompleksinin büyümesi ile beraber *Korakas* mevkiine taşındığını göstermektedir[171]. Ada genelinde, sadece Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca kullanılmış olan tek nekropol olma özelliğini taşıyan Vouni-*Korakas* nekropolünde şimdiye kadar sadece 16 adet mezar ortaya çıkarılmıştır[172].

Kayaya oygu dromoslu mezar tipindeki mezarlar, dikdörtgen formlu uzun dromoslara sahiptir. Dromosa iniş düzgün kesilmiş basamaklarla sağlanmaktadır. Düz duvarlı ve dikdörtgene yakın bir formda olan mezar odalarının kemerli tavanlara sahip olduğu görülmektedir. Dikdörtgen fomlu mezar girişleri, ya sadece moloz örgü ile ya da moloz örgü ile beraber kullanılan kesme taşlarla kapatılmıştır. Bunun yanında bazı örneklerde yekpare bloklarla kapatılan mezar girişlerine de rastalanılmaktadır[173].

İnhumasyon olarak gerçekleştirilen gömütler genelde mezar odasının zeminine yatırılmaktaydı. Neredeyse tüm zemini ahşap kalıntıları ile kaplı olan tek bir mezarda, ahşap zemin üzerine gömüt gerçekleştirilmiş olma ihtimali mevcuttur[174].

Ölülerin, mevcut inanışa göre mezar odasının sağına veya soluna yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Hediyeler ise ölülerin etrafında olacak şekilde mezar girişine yakın bir yere bırakılmakta idi. Mezarların birçoğunun dromosunda kırık veya sağlam kapların bulunması mezar kapatılmasını takip eden sunulara işaret etmektedir[175].

Marion nekropolü, Ada'nın batısında yer almakta olan Marion antik kentinin yamaçlarında yer almaktadır **(Levha 5)**. Paphos antik kentinden 30 km kuzeyde yer alan Marion'un Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü, kentin çevresindeki *Kaparka* ve

[170] Gjerstad ve diğ. 1937, 82.
[171] a.g.e., 338.
[172] a.g.e., 339.
[173] a.g.e., 338.
[174] ibid..
[175] ibid.

Evrethades mevkiilerine yayılmış bir yapıya sahiptir. Her iki nekropol alanındaki gerçek anlamdaki sistematik kazıları 1920'li yıllarda olmak üzere E. Gjerstad önderliğindeki The Swedish Cyprus Expedition (İsveş Kıbrıs Araştırmaları) gerçekleştirmiştir[176].

Kaparka mevkiindeki nekropol, akropolü oluşturan Polis tis Chrysochou tepesinin batı yamaçlarında yer almaktadır **(Levha 9)**. Tepenin kayaç yapısı mezar oymaya elverişli olmasa bile, bölgenin antik dönemde bir nekropol alanı olarak oldukça rağbet gördüğü anlaşılmaktadır[177]. *Kaparka* nekropolünde gerçekleştirilen kazılarda, toplamda 48 adet Kıbrıs-Klasik Dönem mezarı açığa çıkarılmıştır.

Evrethades nekropolü ise, antik kentten uzakta olan *Ampelli tou Englezou* adlı tepede yer almaktadır **(Levha 10)**. Mezarların, üst kısmı düz olan ve kuzeydoğuya doğru eğimlenen tepenin sadece düzlük kısmına oyulmuş olduğu görülmektedir[178]. *Evrethades* mevkiinde gerçekleştirilen kısıtlı kazılarda ulaşılan mezarların sadece 8 tanesi Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenmektedir.

Marion antik kentine ait bu iki nekropol, coğrafi anlamda birbirlerinden uzak olsalar da mezar yapıları ve buluntuları bakımından oldukça karakteristik özellikler sunmaktadır. Nekropol alanının tümüne yayılmış olan tip, kayaya oygu dromoslu oda mezardan ibarettir. Nekropol alanına ait yayınlarda, mezar tiplerinin başarılı bir şekilde çalışılarak kategorize edildiği, sınıflandırıldığı ve kronolojik olarak sıralandığı görülmektedir.

Marion antik kenti Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol alanlarında, dönemin başında (Kıbrıs-Klasik IA) derin-uzun-çukurumsu, derin-uzun-çukurumsu ve

[176] Gjerstad ve diğ. 1935, 218-219 ve 366.
[177] a.g.e. 218.
[178] a.g.e. 366.

basamaklı, bazen basamaklı olacak şekilde kısa ve eğimli ya da genelde basamaklı olacak şekilde uzun ve eğimli dromoslara sahip mezarlar görülmektedir. Kıbrıs-Klasik IA boyunca, tüm bu tipler arasında en yaygın kullanılan dromosun, basamaklı-uzun ve eğimli dromos olduğu anlaşılmaktadır. Kıbrıs-Klasik IA mezar odalarının yamuk veya kare formlu olup yuvarlatılmış köşelere sahip oldukları görülmektedir. Düz olan tavan ise geriye doğru eğimlenmektedir. Duvarlara oyulmuş nişlere Kıbrıs-Klasik IA'da yaygın bir şekilde rastlanılmaktadır[179].

Kıbrıs-Klasik IB'de, genelde derin-çukurumsu, uzun ve eğimli, kısa-eğimli ve basamaklı veya geniş-uzun ve basamaklı dromoslar öne çıkmaktadır. Mezar odalarında yamuk şekil tercih edilirken kare formunun daha az tercih edilmekte olduğu görülmektedir. Hafif bir eğim kazanmış olan tavan yine mezar odasının gerisine doğru eğimlenmektedir. Duvarlara oyulmuş nişlere bu evrede de rastlanılmaktadır[180].

Kıbrıs-Klasik II'nin başlarında, Kıbrıs-Klasik IIA evresinde, genelde derin ve çukurumsu, uzun ve eğimli, kısa-eğimli ve basamaklı veya uzun-geniş ve basamaklı dromoslar ile karşılaşılmaktadır. Mezar odaları hala yaygın bir şekilde yamuk formlarda iken dikdörtgen formlar da yavaşça ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bir önceki evrede eğimlendirilmiş olan tavanların ise, artık iyice kemerli bir yapıya doğru şekillendiği gözlemlenmektedir[181].

Kıbrıs-Klasik IIB, artık Marion mezarlarının son halini aldığı evredir. Önceki tüm evrelerde pek çok çeşitle nitelenen dromosların bu evrede sadece eğimli-derin ve basamaklı olduğu görülmektedir. Mezar odaları simetrik hatlara sahip dikdörtgen

[179] a.g.e., 457.
[180] ibid.
[181] ibid.

biçime bürünürken tavanlar iyice kemerli bir yapı kazanmıştır. Yine uygulamada olan nişler ise, daha derin oyulmaktadır[182].

Aynı döneme ait olsalar da birden fazla gömüye sahip mezarların mevcudiyeti kazıcılar tarafından aile mezarları olarak yorumlanmıştır. Yetişkinlere ait mezarlara ek olarak sadece çocuklar için oluşturulmuş benzer formda küçük mezarlar da açığa çıkarılmıştır[183]. Genelde yatık şekilde inhumasyon usulü gömüler benimsenmişken, sadece tek bir Kıbrıs-Klasik mezarda oturur vaziyette bir gömüye rastlanılmıştır. Yine tek bir mezarda, mezar odasına bırakılmış olan ölünün üzerinin ayrıca taş plakalarla kapatılmış olduğu da gözlemlenmiştir. Marion nekropolü Kıbrıs-Klasik mezarlarında gözlemlenen ilginç bir uygulama ise, mezar odasının taş dizileri ile bölümlendirilmiş olmasıdır (bu uygulamaya *pseudo-lahit* denilmektedir). Ahşap lahitlerin özellikle Kıbrıs-Klasik IIB'de uygulamada olduğu, mezarlardaki yoğun ahşap kalıntıları ve özellikle de bol miktarda olan çivilerden anlaşılmaktadır[184].

Marion mezarları aynı Amathus ve Salamis'te olduğu gibi oldukça zengin hediyelerle donatılmıştır. Seramikler yanında özellikle takılar ve metal kapların yoğun miktarlarla temsil edildiği görülmektedir[185].

Marion nekropolündeki ölü ritüelleri arasında, dromosa kaplar içinde sunular bırakmak en yaygın karşılaşılan ritüeldir. Kayıkçı için ayrılmış sikkelerin ölünün ağzına yerleştirildiği örneklere de sıkça rastlanılmaktadır. Mezar odasının üzerine olduğu kadar içine de adak eşyaları olarak figürlü ve yazıtlı stellerin bırakılması veya

[182] ibid.
[183] ibid.
[184] a.g.e. 458.
[185] a.g.e. 457.

heykelciklerin yerleştirilmesi, Marion nekropolünde rastlanılan ölü ritüellerinden bir diğeridir[186].

Karpaz Bölgesi'nde kalan en önemli iki Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol alanı Tsambres ve Aphendrika'dır (Efendiler). Antik dönemde bölgenin en büyük yerleşimi olan Karpasia (günümüz Agios Philon Kilisesi çevresi) kentine ait olan Tsambres ve Aphendrika nekropolleri bölge için önemli bilgiler sunmaları açısından önemlidir **(Levha 5)**. Her iki nekropol alanındaki sistematik kazılar, 1930'lu yıllarda Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi adına E. Dray ve J.du P. Taylor tarafından gerçekleştirilmiştir[187]. Tsambres ve Aphendrika, kullanımları Kıbrıs-Klasik Dönem'de başlayıp sonraya uzanan nekropoller olmaları açısından önem arz etmektedir.

İlk kazıların gerçekleştirilmiş olduğu Tsambres nekropolü, Karpaz Yarımadası'nın kuzey kıyısında, günümüz Dipkarpaz köyünün 3.30 km kuzeyinde yer almaktadır. Kayalık bir koy boyunca uzanmakta olan üç mevkiiden (*Tsiorka*, *Tsambres* ve *Vrysi*) oluşmakta olan nekropol alanı daha çok Tsambres adıyla bilinmektedir **(Levha 11:a)**[188]. Bölgede günümüze kadar gerçekleştirilen kazılarda 7 adet Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar açığa çıkarılmıştır.

Aphendrika (Efendiler) nekropolü ise yine Karpaz Yarımadası'nın kuzey kıyısında olmakla beraber günümüz Dipkarpaz köyünden 4.26 km kuzeydoğuda yer almaktadır. Yine kayalık bir sahil şeridinin gerisinde uzanmakta olan nekropol alanı *Limionas* mevkii boyunca yayılım göstermektedir **(Levha 11:b)**. Bölgede Tsambres

[186] a.g.e., 459.
[187] Dray ve Du Plat Taylor 1937.
[188] a.g.e. 24.

kazıları ile aynı zamanda gerçekleştirilen kazılar sonucunda 14 adet Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezara ulaşılmıştır[189].

Tsambres ve Aphendrika nekropolleri, aynı Marion nekropollerinde olduğu gibi aralarındaki mesafeye rağmen (6.21 km) eş yapıda karakteristik özellikler sergilemektedirler. Birçok farklı tipte mezara ev sahipliği yapan iki nekropolde karşılaşılan ana mezar tipi kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. İlk olarak kullanıma giren ve M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen mezarlar, yamuk formlu derin ve çukurumsu dromosları ile karakterize edilmektedir. Özellikle bu grubun dromoslarına iniş yüksek ve düzensiz basamaklarla sağlanmaktaydı. Mezar odaları ise neredeyse bir mağara şeklinde düzensiz bir biçimde oyulmuş oyuklardan ibarettir[190].

İkinci tip, ilk tipe benzeyen dromos yapısına rağmen, mezar odasının dikdörtgene yaklaşan düzenli formu ile dikkat çekmektedir. M.Ö. 5. yüzyıla yayılan ikinci tipte mezar odalarına nişlerin oyulmuş olduğu gözlemlenmektedir[191].

Üçüncü tip, genelde M.Ö. 4. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir. Bu tip yoğun olarak Aphendrika nekropolünde tercih edilmişken, Tsambres nekropolünde tek bir örnekle temsil edilmektedir. Uzayıp yamuk bir form kazanan dromos bu tipte karşımıza çıkmaktadır. Kabaca elips şeklindeki mezar odaları, özellikle orta kısımlarında yer alan dikdörtgen oyuk ile karakterize edilmektedir. Mezar odalarının duvarların oyulmuş nişlere bu tipte de rastlanmaktadır[192].

[189] a.g.e. 57.
[190] a.g.e. 28.
[191] ibid.
[192] ibid.

Dördüncü tip, özellikle dromos yapısındaki iyileşme ile dikkat çeker. Kısalan dromosa iniş düzgün kesilmiş basamaklarla sağlanmıştır. Mezar odaları ise düzgün duvarlı kare veya dikdörtgen şeklinde oyulmuştur. Mezar odalarının yan duvarları, bu tiple beraber yüksek sekilerle kaplanmaya başlamıştır. Mezar girişlerinin ise, düzgün kesilmiş taş bloklarla örülerek kapatıldığı görülmektedir. Dördüncü tip mezarlar Tsambres ve Aphendrika için Geç Kıbrıs-Klasik ve Erken Kıbrıs-Hellenistik geçiş evresi için iyi örnekler teşkil etmektedir[193].

Beşinci tip mezar, işçilikte yükselen bir kaliteyle nitelenmektedir. Uzun ve dik duvarlı dromoslara iniş yine düzgün kesilmiş basamaklarla sağlanmaktadır. Şekilleri artık mükemmelleşen mezar odalarının kendi içinde dikdörtgen şeklinde daha küçük odacıklara (a*rcosolium*) ayrıldığı görülmektedir. Bu mezarlar, sosyal durumu daha yüksek olan kişiler için yapılmış mezarlar olarak yorumlanmaktadır. Beşinci tip mezarlar M.Ö. 4. yüzyılın geç evrelerine tarihlenmeleri bakımından her iki nekropolün Kıbrıs-Klasik Dönemi'nin son mezar örnekleri olarak sayılmaktadırlar[194].

Yukarıdaki mezar tiplerine her iki nekropolde de rastlanılırken, sadece Aphendrika nekropolünde karşımıza çıkan bir tip, üçüncü ve dördüncü tipler arasında bir geçiş stilini yansıtmaktadır. Bu tipte dromosun mezar odasına kıyasla oldukça uzun tutulmuş olduğu görülmektedir. Kare veya dikdörtgen formlu mezar odası tamamen düz olan tavanı ile dikkat çekmektedir. Dördüncü tipte gözlemlenen yüksek sekilerin öncelleri de bu tipte karşımıza çıkmaktadır[195].

[193] a.g.e. 29.
[194] ibid.
[195] ibid.

Her ne kadar somut bir şekilde mezar stellerine ulaşılmamış olsa da, birçok mezarın tepesindeki plintheler aracılığı ile mezarlar üzerine yerleştirilmiş stellerin var olduğunu anlamak zor değildir[196].

Tsambres ve Aphendrika nekropolleri, büyük çoğunluğu seramik kaplardan oluşan ve mermer alabastronlar yanında az miktarda takı ile desteklenen bir buluntu envanteri ortaya koymuştur. Özellikle metal kaplar veya takılar bakımından diğer nekropollere kıyasla fakir sayılabilen iki nekropolde çıkan seramikler, Kıbrıs-Klasik Dönem yanında Kıbrıs-Klasik ile Kıbrıs-Hellenistik arasındaki geçiş evresi için önemli veriler sunmaları bakımından dikkat çekmektedir[197].

Ktima nekropolündeki sistematik kazılar, 1950'li yıllarda gerçeleştirilmiştir[198]. Nekropol alanı günümüz Baf kentinin sınırları yakınında *Ktima/Kasaba* adıyla anılan mevkiide yer almaktadır **(Levha 5)**. Gerçekleştirilen kazılarda açığa çıkarılan bir grup mezar içinden sadece bir tanesi Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenmiştir[199].

Ktima Kıbrıs-Klasik Dönem mezarı, güneybatı-kuzeydoğu uzantılı olup dikdörtgen formlu bir dromos ile çok bölümlü bir mezar odasından ibarettir. Basamaklarla ulaşılan dromosların hafif eğimli bir rampa halinde olduğu gözlemlenmektedir. Mezar girişleri, yoğun bir moloz örgüyle kapatılmıştır[200].

Çok bölümlü mezar odası, ayrı girişlerle tek bir dromosa bağlanmıştır. Odalarda neredeyse her duvara olacak şekilde içine gömülerin gerçekleştirileceği büyük nişlerin açıldığı görülmektedir[201].

---

[196] a.g.e., 30.
[197] a.g.e. 80 vd.
[198] Deshayes 1963.
[199] a.g.e. 137.
[200] ibid.
[201] ibid.

Ktima Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarındaki gömülerin tümü inhumasyon şeklinde olmaları ile diğer nekropollere benzemektedir. Mezar hediyeleri de ölülerin yanına veya ayak uçları ile baş çevrelerine yerleştirilmiştir. Mezar hediyeleri arasında seramikler, kişisel eşyalar ve takılar yer almaktadır[202].

Sistematik bir şekilde kazılmış Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol alanlarının sonuncusu Tamassos nekropolüdür. Her ne kadar nekropoldeki kazılar sistematik bir şekilde farklı kişilerce yürütülmüş olsa da, yayınların düzensizliği ve bulunan eserlerin bir çoğunun kaybolmuş olması nekropol alanının tam anlamıyla değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Tamassos antik kenti, Kıbrıs'ın iç kesimlerinde verimli Mesarya Ovası'nda yer almaktadır. Antik Dönemler'de özellikle bakır madenleri ile ünlü olan antik kent, günümüz Lefkoşa şehrinin 21 km. güney-batısındadır. Kentin nekropol alanı şehrin eteklerinde kurulmuştur. Gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda kentte Nekropol I, II ve III adları altında üç ayrı nekropol alanının varlığı tespit edilmiştir[203].

Nekropol I ve Nekropol II şu ana kadarki çalışmalar ışığında Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarlar vermiş yegane nekropollerdir. Nekropol I'deki mezarların büyük çoğunluğunun yaklaşık olarak M.Ö. 500 yılı civarlarına ait olduğu ancak kullanımlarının M.Ö. 400 yılına kadar tekrarlı bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Bazı mezarlarda ise, sadece Kıbrıs Klasik Dönem'e denk düşen kullanımlara rastlanılmaktadır[204]. Nekropol I'deki Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarlara ait bilgilerin çoğu eksik ve kayıp belgelerden dolayı genellikle mevcut buluntulardan sağlanabilmektedir. Söz konusu mevcut buluntular olan M.Ö. 5. yüzyıl ithal Yunan

[202] ibid.
[203] Buccholz 2010.
[204] a.g.e. 32.

kapları ve özellikle Düz Beyaz VI grubuna ait yerel seramikler, özellikle Nekropol I'de yer almakta olan Mnason manastırı etrafından gelmeleri ile M.Ö. 5. yüzyıl nekropolünün belki de bu bölgede yoğunlaştığına işaret etmektedir[205].

Nekropol II, kullanım dilimi olarak ağırlıkla M.Ö. 5. yüzyıl sonrasına işaret etmektedir. Nekropol II'deki mezarlarda da Kıbrıs-Klasik Dönem içinde tekrar kullanımlara işaret eden gömülere rastlanılmaktadır. Tamassos nekropolünün Kıbrıs-Klasik Dönem'deki hali ile ilgili bilgiler bu kadar olup yukarıda da belirtildiği üzere sağlıklı çıkarımları oldukça sınırlamaktadır[206]. Yine de kentin Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca kullanımda kalmış olan hatırı sayılır derecede önemli bir nekropol alanına sahip olduğunu söylemek oldukça mümkün görünmektedir.

Ağırlıklı olarak kurtarma kazıları ile araştırılmış Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolleri arasında Idalion, Nea Paphos, Tremithousa, Agios Omolgites ve Soli yer almaktadır. Bu nekropol alanlarının tümündeki kazılar, iş makinelerinin yarattığı zarar sonucunda başlamış ve sürdürülmüş olmaları açısından önemlidirler[207].

Kıbrıs Adası'nın iç kesimlerinde, Mesarya Ovası'nda yer almakta olan Idalion antik yerleşimi, günümüz Lefkoşa kentinin 16,8 km güneyinde yer almakta olan Dhali köyü sınırları içindedir **(Levha 5)**. Kıbrıs-Klasik Dönem'de oldukça önemli krallıklar arasında sayılan Idalion Kıbrıs-Klasik Dönem yerleşimi uzun süreli sistematik kazılarla araştırılan yegane yerleşimlerden biridir[208]. Idalion, akropolünün yer aldığı *Ambileri* tepesinin etrafına yayılmış geniş nekropol alanları ile dikkat

[205] a.g.e, 33.
[206] ibid.
[207] Tüm bu mezarlar, Kıbrıs'ta 1980'li yıllardan itibaren başlayıp artarak çoğalan ve antik yerleşimleri de yutan yoğun inşaa faaliyetlerinin kurbanlarıdır.
[208] Bkz. çalışma içinde II.1.2. Kazıları halen Kıbrıs Eski Eserler Dairesi Müdüresi Dr. Maria Hadjicosti tarafından sürüdülmekte olan Idalion'un Kıbrıs-Klasik Dönem sarayının büyük bölümü önemli arşivleri ile beraber açığa çıkarılmıştır. Kazı sonuçları hala yayınlanmamıştır.

çekmektedir. Nekropoldeki ilk kazılar The Swedish Cyprus Expedition tarafından gerçekleştirilmiş olsa da[209], Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli tek bir mezar 1963 yılında Dr. V. Karageorghis tarafından gerçekleştirilen kazılarda açığa çıkarılmıştır. Idalion nekropolündeki az sayıda Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezara, akropolün kuzeybatısındaki *Eliouthkia tou Kouzartou* mevkiinde ulaşılmıştır **(Levha 12)**[210].

Idalion Kıbrıs-Klasik Dönem mezarı, dromosla ulaşılan yuvarlatılmış köşelere sahip dikdörtgen formlu bir odadan ibarettir. Üç basamakla ulaşılan dromos, bir rampa gibi eğimlenerek mezara ulaşmaktadır. Mezar girişinin, biri yatay diğeri ise dikey yerleştirilmiş iki taş plaka aracılığı ile kapatılmış olduğu gözlemlenmiştir. Mezar odasının girişi ise, dromos genişliğinden daha dar bir tünel şeklinde oyulmuş olması ile dikkat çekmektedir[211].

Idalion nekropolü Kıbrıs-Klasik Dönem mezarı, sade yapısı yanında çoklu gömüsü ve az sayıda mezar buluntusu ile dikkat çekmektedir. Krallığın Kıbrıs-Klasik Dönem'de geçirmiş olduğu yıkım, mezarlardaki bu durum ile örtüşmektedir[212].

Kıbrıs Adası'nın güneybatısında yer almakta olan Nea Paphos antik yerleşimi **(Levha 5)**, bölgenin eski yerleşimi olan Paphos'tan (günümüz Baf kenti) çok sonra M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinde kurulmuştur. Nea Paphos'un doğusunda ve batısında yer almakta olan iki nekropol alanı da genelde kentin kuruluş tarihiyle eş zamanlı mezarlar vermektedir. Ancak son yıllarda, özellikle Doğu Nekropolü'nde

[209] Gjerstad ve diğ. 1935, 462 ve 629.
[210] Karageorghis 1964a, 29.
[211] a.g.e. 49.
[212] a.g.e. 83. Ayrıca bkz. çalışma içinde II.1.2.1.

gerçekleştirilmiş olan kazılar kentin nekropol alanının büyük olasılıkla kuruluş tarihinden önce de kullanılmış olduğuna işaret etmektedir[213].

Nea Paphos nekropolündeki Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarların kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Nispeten kısa ve dar olan dromosların kabaca dikdörtgen formda olduğu görülmektedir. Küçük mezar girişleri, düzgün kesilmiş bloklarla beraber kullanılan düzensiz taşlardan meydana getirilmiş bir örtüyle kapanmıştır[214]. Sadece tek bir mezarda, girişin yekpare bir blokla kapatıldığı belgelenmiştir[215]. Mezar odaları, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen odalar şeklindedir. Bazılarının girişi alçak bir sekiyle sağlanmıştır. Kaya içinde sert damarlara rastlanılan yerlerde mezar odalarının fazla işlenmeden yarım bırakıldığı ancak yine de kullanıldığı gözlemlenmiştir. Mezar odaları içinde, yine ana kayadan oyulmuş sabit ve monolit lahitler yer almaktadır. Lahitlerin işleniş şekli, kapaksız olarak kullanılmak amacıyla üretildiklerini akla getirmektedir[216].

Nea Paphos Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarlarında çoklu gömülerin yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Seramikler yanında unguentariumlar, takılar, strigilis ve günlük kullanım eşyaları da mezar hediyesi olarak sıklıkla tercih edilmiştir. Özellikle kozmetik eşyalarının ölülerin başının yanına koyulması tekrarlanan bir uygulama olarak öne çıkmaktadır[217].

Antik Paphos yerleşimine ait nekropollerden biri de, günümüz Tremithousa köyü yakınlarındaki *Kokkinakampos* mevkiinde yine bir kurtarma kazısı ile açığa çıkarılmıştır **(Levha 5)**. Kayaya oygu, dromoslu bir oda mezar (güneydoğu uzantılı

[213] Michaelides ve Milynarczyk 1998, 150 ve 168.
[214] a.g.e. 150.
[215] a.g.e. 157.
[216] a.g.e. 150 ve 157.
[217] a.g.e. 151.

dromosun sadece kalıntılarına ulaşılabilmiştir) şeklindeki Tremithousa Kıbrıs-Klasik Dönem mezarı, ilginç yapısı ile dikkat çekmektedir. Mezar, iki farklı bölümden oluşan yapısı ile öne çıkmaktadır. Önce açıldığı anlaşılan ana mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindedir. Tavanı hafif bir şekilde kemerlenmiştir[218]. Mezar odası içine alçak sekiler (*kline*) yanında bir de kayaya oygu büyük bir niş işlenmiştir. Giriş kısmının hemen soluna, güneye denk gelecek şekilde ikinci bir mezar odasının açıldığı görülmektedir. Tek bir gömüyü alacak şekilde oyulmuş ikinci mezar odasının girişinin taş örgü ile kapatılarak soyutlanmış olması, ana gömülerden ayrı bir gömü için yapılmış olduğuna işaret etmektedir. Böylelikle tek bir mezar odası içinde birbirinden ayrılmış iki gömü mekanının elde edildiği söylenebilmektedir[219].

Tremithousa-*Kokkinokampos* nekropolü, Kıbrıs-Klasik Dönem gömü adetleri hakkında da bilgiler vermektedir. İnhumasyon yapılan gömülerin *kline* şeklinde kullanılan sekiler yanında mezar odasına açılmış büyük niş benzeri oyukların içine de yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Mezar eşyaları ise, tabana bırakılmaları yanında ölülerin başlarının yanına da yerleştirilmekte idi[220].

Kurtarma kazıları ile araştırılmış bir diğer Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü ise günümüz Lefkoşa kenti sınırları içinde kalmış olan Agioi Omolgites nekropolüdür **(Levha 13:a)**. Konum olarak nekropolün, doğuda yer alan *Agia Paraskevi* mevkiindeki Tunç Çağı nekropolü ile batıda yer alan Hellenistik ve Roma nekropolü arasında kaldığı görülmektedir **(Levha 13:b)**. Antik Ledra kentinin nekropol alanı olduğu anlaşılan Agioi Omolgites, günümüz Lefkoşa şehrinin modern binaları

[218] Raptou 2001, 187.
[219] a.g.e., 189 Fig. 1.
[220] ibid.

altında kaybolmuş bir nekropoldür[221]. Belirli dönemlerde gerçekleştirilmek istenilen inşa faaliyetleri sonucunda keşfedilen mezarların kazısını 1930'lu yıllardan beri Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi üstlenmiştir[222]. Eski Lefkoşa'nın (Surlar İçi), 2 km. güneyinde kalan *Agioi Omolgites* mevkiinde yer almakta olan nekropol, özellikle Geç Kıbrıs-Arkaik ile Erken Kıbrıs-Klasik Dönemler arasındaki geçiş evresi hakkında ipuçları vermesi bakımından önem arz etmektedir. Agios Omolgites nekropolünde günümüze kadar 10 adet Kıbrıs-Klasik Dönem mezarının kazısı gerçekleştirilmiştir[223].

Kayaç yapının statigrafisine göre düzenlenmiş olan mezarların birbirlerinden farklı kodlarda yer aldığı anlaşılmaktadır[224]. Tüm Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları kayaya oygu dromoslu oda mezarlar tarzındadır. Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarların girişlerinin bilinçli bir şekilde doğuya bakacak tarzda düzenlenmiş olduğu gözlemlenmektedir. Dromoslar iş makineleri tarafından tahrip edilmiş olduğundan haklarında fikir sahibi olmak pek mümkün değildir. Nispeten daha sağlam ulaşılan mezar odaları genelde Kıbrıs-Arkaik tiplerine yakın durmakta, ancak Kıbrıs-Klasik tiplerine doğru bir eğilimin olduğu da görülmektedir. Dairesel formlu mezar odaları yanında dikdörtgen ve yamuk formlara da rastlanmaktadır. Bazı örneklerde basamaklarla inilen mezar odalarının genelde kemerli tavanlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sade olan mezar odaları diködrtgen girişlere sahiptir. Mezar girişleri yekpare bir taş levha ya da düzensiz taş örgülerle kapatılmıştır. Bazı mezar girişlerinde pilaster benzeri dört köşe oygulara rastlanmaktadır[225].

---

[221] Hadjicosti 1993, 173.
[222] *RDAC* 1935, 11; Karageorghis 1978b, 884; Flourentzos 1986, 150; Hadjicosti 1993, 173.
[223] Hadjicosti 1993, 174.
[224] a.g.e., 173.
[225] a.g.e. 190; Flourentzos 1986, 151.

Agioi Omolgites nekropolündeki Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarların tümünde çoklu gömülerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Mezar buluntularının oldukça sade ve gösterişsiz olması yanında seramik kapların da çoğunlukla defolu eserlerden oluşması dikkat çekmektedir. Ölü hediyelerinin genelde ölünün yakınına olacak şekilde baş ve ayaklar çevresine bırakıldığı gözlemlenmiştir[226]. Çivilerin varlığı ahşap lahitlerin kullanılmış olduğuna işaret etse de lahit kullanımına dair somut verilere henüz ulaşılmamıştır[227]. İlginç gömülerden biri, metal bir kabın ölünün göğsünün üzerine yerleştirilmesi ile gerçekleştirilmiş olması açısından dikkat çekicidir[228].

Agioi Omolgites nekropolü mezarlarında gözlemlenen fakirlik, antik Ledra kentinin Kıbrıs-Arkaik Dönem sonu ile Kıbrıs-Klasik Dönem başında önemini kaybederek ortadan kalktığı tezini destekler nitelikte veriler sunmaktadır. Ölü hediyelerindeki sadelik yanında tek mezarda birden fazla gömünün yaygın bir şekilde uygulanması, özerkliğini yitirerek Kıbrıs-Klasik Dönem kentleri arasında adı bile anılmamaya başlanan Ledra'nın yaşadığı sosyal çöküşü gösterme açısından önem arz etmektedir[229].

Kition nekropolü ise, yukarıda da belirtildiği gibi, hem sistematik hem de kurtarma kazıları ile kazılmıştır. Kition nekropolü, aynı antik yerleşim alanında olduğu gibi, neredeyse tamamı ile modern Larnaka kentinin altında kalmıştır **(Levha 5 ve 14:a)**. Bundan dolayı Kition kentindeki kazıların büyük çoğunluğu, ancak eski

[226] Hadjicosti 1993, 190.
[227] a.g.e., 191.
[228] *RDAC* 1935, 11.
[229] Hadjicosti 1993, 192.

yapıların yıkılıp yerine yeni yapıların yapılması esnasında gerçekleştiriliyor olmalarından dolayı ilginçtir[230].

Kition antik kentinin Kıbrıs-Klasik ve Kıbrıs-Hellenistik Dönemler boyunca yoğun biçimde kullanılmış birden fazla nekropol alanına sahip olduğu bilinmektedir. Günümüz Larnaka kentinin deniz ve Tuz Gölü tarafları dışındaki her bölümüne yayılmış konumdaki bu nekropollerden *Aghios Prodromos* mevkiindeki kuzeyde, *Tourabi Tekke, Aghios Ioannis* ve *Kaminia* mevkiilerindekiler batıda, *Phaneromeni* mevkiindeki güneyde ve *Aghios Georghios* mevkiindeki ise kuzeybatıda yer almaktadır **(Levha 14:b)**[231]. Söz konusu nekropollerin neredeyse hepsinde kazılar gerçekleştirilmiştir. Bu kazıların büyük çoğunluğu kurtarma kazıları şeklinde yapılmışken sadece *Aghios Georghios* mevkiinde sistematik bir kazı gerçekleştirilmiştir.

Kition nekropolündeki ilk kazılar 1886 yılında Cesnola tarafından gerçekleştirilmiş ve bu kazılarda M.Ö. 4. yüzyıla tarihli bazı mezarlara da ulaşılmıştır. Bu kazılardan birinde bulunmuş antropomorfik bir lahit özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem için önem arz etmektedir[232]. Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli birkaç mezara ulaşmış bir diğer kişi ise *Tourabi Tekke* yakınlarında kazılar gerçekleştirmiş olan Myres'tir[233]. Nekropoldeki kazıların büyük çoğunluğu bilinse de[234], hiçbir detaylı yayının olmayışı Kition nekropolünün Klasik döneminin tam bir şekilde değerlendirilmesini mümkün kılmamaktadır.

[230] Karageorghis 1976b, 152.
[231] Nikolaou 1976, 158-216.
[232] a.g.e. 162.
[233] a.g.e. 163.
[234] a.g.e. 158-160, 168-173, 191-193, 195 ve 203.

Sistemli kurtarma kazıları ile kazılmış mezarlardan ilki 1970'li yıllarda *Tourabi Tekke* mevkiinde bulunmuştur. Antik dönemlerde soyulmuş olduğu anlaşılan *Tourabi Tekke* mezarı, inşa edilmiş bir mezar (built tomb) olması açısından ilginçtir. Mimarisi yanında bazı buluntu parçacıkları sayesinde Kıbrıs-Klasik Dönem sonu ile Kıbrıs-Hellenistik Dönem başına tarihlenmektedir. Yerel kum taşı bloklardan inşa edilmiş olan kare formlu mezar, büyük boyutları ile dikkat çekmektedir[235]. Duvarların düz çatı ile kesiştiği yerlerde kaliteli oymalarla süslenmiş friz benzeri uygulamaların tercih edildiği görülmektedir. Lahitlerin yerleştirilmesi için ayrılmış kemerli oyukları olan mezarda birçok taş lahit bulunmuştur[236].

Lahitlerden yola çıkarak tüm gömülerin lahitler içine gerçekleştirildiği söylenebilmektedir. Özellikle mezar odasının köşelerinden birinde bulunmuş daha küçük bir lahit soyulmamış olması bakımından dikkat çekmektedir. Bu lahdin içinde bulunmuş yanık kemik kalıntıları ise, Kition nekropolünde kremasyon gömülerin gerçekleştirilmiş olduğunu da göstermesi açısından önemlidir[237].

Yine Kition'da bulunmuş bir diğer Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar da içerdiği lahitler ve buluntuları bakımından önemlidir. Bir inşaat kazısı esnasında bulunmuş olan mezar iş makineleri tarafından neredeyse yok edilmiş, ancak lahitler az bir zararla kurtarılabilmiştir[238]. Özellikle taş lahitler (Biri "Tapınak" şeklinde, diğeri antropomorfik ve sonuncusu ise çatılı olacak şekilde 3 lahit), sahip oldukları işçilik ve süslemeler ile Kıbrıs-Klasik Dönem sanatı için büyük önem arz etmektedirler[239].

[235] Karageorghis 1976b,144.
[236] a.g.e. 149.
[237] ibid.
[238] Flourentzos 2011, 12 vd.
[239] a.g.e. 11.

Kition nekropolünde gerçekleştirilmiş en kapsamlı kazı, 1980'li yıllarda *Aghios Giorghios* mevkiinde yapılmıştır. Bulunduğu ovaya hakim bir tepenin eteklerindeki *Aghios Giorghios* nekropolü, nekropol düzenlenişi, mezar yapıları ve ölü gömme adetleri ile ilgili pek çok ipucu vermektedir. *Aghios Giorghios* nekropolündeki mezarların tümünün kuzey-güney uzantılı olduğu ve girişlerin hep güneye baktığı anlaşılmaktadır. Kayaya oygu olan mezarlar birbirlerinden düzenli bir aralıkla ayrılmış ve tümü paralel akslarda inşa edilmişlerdir. *Aghios Giorghios* mezarları, kendilerine has bir yapı ile tek tipte üretilmişlerdir. Bu tip, bir dromosla ulaşılan aynı aks üzerine yerleştirilmiş iki bölmeden meydana getirilmiş bir mezardan ibarettir **(Levha 15:a)**[240].

Mezar girişlerinin yerel taş kullanılarak meydana getirilmiş tek bir plaka ile kapatıldığı anlaşılmaktadır. Mezar odaları dikdörtgen formları, düz zeminleri, dik açılı duvarları yanında kemerli ve yüksek tavanları ile karakterize edilmektedirler. Bazı mezarlarda duvarlarla kemerli tavanın birleştiği kısımda, mimari süslemelerin yer aldığı da görülmektedir. Mezar odalarına gerçekleştirilen tüm gömülerin lahitler içine yapıldığı, her mezarda en az beş lahit bulunmasından kolaylıkla anlaşılmaktadır[241].

Yekpare olan lahitlerin sade bir yapıda olup çatı biçimli kapaklarla kapatıldığı görülmektedir. Tüm lahitlerin aynı ölçüde üretilmiş olması, yerleşmiş bir üretim standardına işaret etmektedir. Lahitler içinde bulunmuş ahşap plakalar ve çivilerden, ölünün bazı örneklerde lahit içine ahşap sandukalarla yerleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır[242].

[240] Yon ve Callot 1987, 149 ve 150.
[241] a.g.e. 150.
[242] a.g.e. 154-157.

Mezar stellerine bazı mezarlarda rastlansa da neredeyse her mezarda bulunan yuvalardan stel kullanımının yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Nekropol alanının diğer bölümlerinde bulunmuş olan Fenike harfli yazıtlara sahip steller, bu durumun geçerliliğine işaret etme açısından önemlidirler[243].

Seramik kaplar, kişisel eşyalar, takılar ve alabastronlardan oluşan zengin buluntu repertuvarı da dikkat çekmektedir. Bazı kişisel eşyalar ile takıların iskeletler üzerinde bulunmuş olması dışında neredeyse tüm buluntulara mezar odalarının köşelerinde rastlanılmıştır[244].

Kition nekropolü, farklı mevkiilerde yer almakta olan mezarları ile uyumlu ve üniter bir yapı sunmaktadır. Dönemin diğer nekropollerine kıyasla daha özenli ve kaliteli olan mezar işçiliği, inşa edilmiş mezarların yaygınlığı, tüm gömülerin lahitler içine gerçekleştirilmiş olması kentin farklı olan Fenike ağırlıklı yapısına uymaktadır. Fenike yazıtlı steller ile antropomorfik lahitlerin yoğunluğu ise bu savı desteklemekte ve Kition nekropolünü kolaylıkla Levant merkezli bir yapı içine sokmaktadır[245].

Kıbrıs'taki Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol kazıları, yukarıdaki örneklerde de belirtildiği üzere bir dönemin birçok açıdan aydınlanmasına büyük katkı sağlamaktadır. Bu kazıların, özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem Kıbrıslılarının sonraki hayat inanışı ve ölü kültleri hakkında bilgiler verme yanında, günlük yaşamları ve kültürleri ile alakalı pek çok noktayı da aydınlatmaktadır. Kazılarda ulaşılan verilen ışık tuttuğu bir başka nokta ise yazılı kaynaklarda geçen olayların gerçekliğinin kanıtlanmasıdır (örn. Salamis'in Kıbrıs-Klasik ile Kıbrıs-Hellenistik dönemlerde

[243] Calvet 1993, 131.
[244] Yon ve Callot 1987, 159.
[245] Calvet 1993, 131.

yaşadığı buhranlı dönemin yansımalarının *Cellarka* mezarlığında gözlemlenmesi, aynı şekilde Idalion antik kentinin yaşadığı sıkıntıların Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarlarda kendini göstermesi gibi).

Kısaca özetlemek gerekirse, Kıbrıs-Klasik Dönem'in arkeolojik alandaki eksik sayfalarının tamamlanarak bir bütün haline getirilmesinde günümüze kadar en önemli rolü nekropol kazıları (Sistematik kazı veya kurtarma kazısı olarak) oluşturmuştur. Eğer Kıbrıs arkeolojisi, günümüzde Kıbrıs-Klasik Dönem'deki sosyal, dini ve kültürel yaşam yanında politik ve ticari ilişkiler ile etkileşimler hakkında önemli verilere sahip ise, bunun önemli bir bölümünü hiç kuşkusuz nekropol kazılarına borçludur.

III. KATALOG

Katalogda kullanılan kısaltmalar:

M = Mezar
Sk = Seramik Kap
Ka = Kandil
Fi = Figürin
Ta = Takı
Mk = Metal Kap
Mek = Mermer Kap
Ay = Ayna
Mç = Makyaj çubuğu
Ca = Candelabrum
Si = Silah
St = Strigilis
Çi = Çivi
Db = Diğer Buluntular
La = Lahit
Ms = Mezar Steli

y: - Yükseklik
u: - Uzunluk
g: - Genişlik
ç: - Çap
d: - Derinlik
a: - Ağırlık

Pezoullia Nekropolü

M1

Dromoslu Oda Mezar; SKK Mezar 1[i].
u: 4,85; g: 0,90[ii]

Mezar odasının iç kısmına denk getirilmiş ince ve uzun bir açma şeklindedir. Açmanın güneybatı kesiminde, mezarın içine oyulduğu ana kaya yer almaktadır. Kazısı tam anlamıyla bitirilmemiştir.

M1 Buluntuları

Seramik Kaplar

[i]Mezar fişlerindeki bu açıklama, mezar yapısına kazıyı gerçekleştiren arkeologlar tarafından verilen kodu içermektedir.
[ii]Mezar fişlerinde kullanılan tüm ölçülerde "metre" birimi esas alınmıştır.

Sk1

Torpido Gövdeli Sıvı saklama kabı; SKK Mezar 1[iii]; Levha 25:b; Etütlük; SKK/M1/05/4[iv].
y: 71,5; ağız ç: 8,7; gövde ç: 16[v].

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 4b formunda torpido gövdeli sıvı saklama kabı. Ağız, boyun ve üst gövdenin bir kısmı kırık olarak korunagelmiştir. Kap, dışa doğru açılan kalın bir dudak kısmına sahiptir. Ağız kenarından genişleyerek çıkan boyun düz bir şekilde torpido biçimli gövdeye bağlanmakta ve kap sivri bir diple bitmektedir. Karakteristik olan tek kulbu korunagelmemiştir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)[vi]

Sk2

Sürahicik; SKK Mezar 1; Levha 26:b; GY 05/2/1; SKK/M1/05/1.
y: 10,5; ağız ç: 3,3; gövde ç: 4,5; dip ç: 3,7.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9d formunda sürahicik. Dışa doğru çekik ağız kenarı, kalın bir dudak kısmına sahiptir. Ağız kenarından yükselerek çıkan tek kulp kap gövdesine omuzdan bağlanmaktadır. Sürahicik, alçak bir halka dip üzerinde oturmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik IIA (M.Ö. 400 – 310)

Kandiller

Ka1

[iii]Buluntu fişlerindeki bu açıklama, eserin bulunduğu mezarın kodunu içermektedir.
[iv]Buluntu fişlerindeki bu son iki açıklama, sırasıyla esere verilmiş Müze Env. ve Kazı No.larını içrmektedir.
[v]Buluntu fişlerinde kullanılan tüm ölçülerde "santimetre" birimi esas alınmıştır.
[vi]Buluntu fişlerindeki bu açıklama, eserin ait olduğu mal grubu yanında tarihini de içermektedir.

Çimdik Kandil; SKK Mezar 1; Levha 26:c; Etütlük; SKK/M1/05/3.
u: 9,2; g: 8; y: 2,9.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Çiviler

Çi1

Tunç Çivi; SKK Mezar 1; Levha 26:d; GY 05/2/2; SKK/M1/05/2.
u: 9.

Yuvarlak başlı ve dört köşeli bir kesite sahip tunç çivi.

M2

Dromoslu Oda Mezar; SKK Mezar 2; Levha 12:b.
Dromos u: 2,3; Dromos g: 1,30, Mezar girişi g: 0,85; Mezar girişi y: 1,15; Mezar odası u: 6; Mezar odası g: 3,30, Mezar odası y: 1,90.

Dromoslu oda mezar. Güneydoğu-kuzeybatı yönündedir. Dromos, güneydoğuya bakmaktadır. Mezar girişi düzensiz taş örgüyle kapatılmıştır. Mezar odası köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklinde olup kemerli bir üstyapıya sahiptir.

M2 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk3

Sıvı Saklama Kabı; SKK Mezar 2; Levha 32:c; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 45; gövde ç: 25.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 3 formunda sıvı saklama kabı. Sadece alt gövde olarak kırık bir şekilde korunagelmiştir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk4

Kase; SKK Mezar 2; Levha 33:a; Etütlük; Etütlük.
y: 5,2; ç: 12; d: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 3 formuna ait kase. Kırık ancak tümlenebilen parçalar şeklinde korunmuştur. Dışa doğru açılan bir ağız kenarına sahiptir. Dikeye yakın bir profille inen gövde düz bir dip ile sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk5

Kasecik; SKK Mezar 2; Levha 33:b; GY 05/3/2; SKK/M2/05/3.
y: 2,7; ç:8,6; dip ç: 3,5; d:2,3.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. Deve tüyü renginde bir astara sahiptir. Ağız kenarı, çok hafif bir profille içe doğru kıvrılmaktadır. Yatay ve düze yakın bir profille daralarak inen gövde alçak bir halka dip ile sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk6

Kasecik; SKK Mezar 2; Levha 33:c; GY 05/3/3; SKK/M2/05/4.
y: 2,9; ç: 8,4; dip ç: 3,2; d:2,3.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. Kırmızı-kahverengi hamura sahiptir. Ağız kenarı ve gövdenin küçük bir kısmı kırık olarak korunagelmiştir. Ağız kenarı, çok hafif bir profille içe doğru kıvrılmaktadır. Yatay ve düze yakın bir profille

daralarak inen gövde alçak bir halka dip ile sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 -310)

Sk7

Kase; SKK Mezar 2; Levha 33:d ve 34:a&b; GY 05/3/1; SKK/M2/05/2.
y: 4; ç: 14; Kaide ç: 9,7; d: 3,3.

Siyah glazürlü ithal Yunan kasesi. İçe doğru kıvrılan bir ağız kenarına sahiptir. Dışa açılarak alt tarafa toplanan gövde profili sığ bir yapı sergilemektedir. Kap, nispeten yüksek sayılabilecek bir halka kaide üzerinde oturmaktadır. Tondo kısmında, halka şeklinde dönen dikine çentik sıraları mevcuttur.

M.Ö. 4. yüzyıl ortası (Kıbrıs-Klasik II)

Sk8

Sürahi; SKK Mezar 2; Levha 35:a-b-c; Etütlük; - ;

Kırmızı-kahverengi hamura sahip sürahi. Boyun-ağız kenarı ve kulp şeklinde korunagelmiş bir parça yanında kaide ve bazı gövde parçaları şeklinde kırık olarak korunagelmiştir. Eldeki parçalardan yola çıkarak sürahinin çok az bir profille dışarıya doğru açılan ince dudaklı bir ağız kenarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ağız kenarının altından çıkan ikiz kulpların her iki yanına düğme şeklinde birer plastik süsleme yerleştirilmiştir. Kabın dibinden yüksek bir ayakla ayrılan kaide, halka şeklinde verilmiştir. Boyun kısmı boyunca dönen ince ve yatay bir şerit yanında kaidenin ayak kısmı da kırmızı renge boyanmıştır.

Bikrom (Bichrome) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk9

Sıvı Saklama Kabı; SKK Mezar 2; Levha 36:a; Etütlük; Etütlük.
y: 50, ağız ç: 11; gövde ç: 26.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formuna ait sıvı saklama kabı. 005 Katalog No.lu eser ile benzemektedir. Kısa bir ağız kenarı-boyun profiline sahiptir. Çift kulpları halka şeklindedir. Kabın dik gövdesi keskin bir profille daralıp sivri bir dip şeklinde sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 -310)

Strigilisler

St1

Demir Strigilis; SKK Mezar 2; Levha 37:a; Etütlük; SKK/M2/05/1.
u: 24; g: 3,5-4,5; Tutamak u: 10,5.

Demirden yapılmış strigilis. Tutamak kısmı hala mevcuttur. Gövdenin uç kısmından kırılmış olarak tümlenebilen iki parça halinde korunagelmiştir.

M3

Dromoslu ve Nişli Oda Mezar; SKK Mezar 3; Levha 19:a
Dromos u: 2,90, Dromos g: 1,30, Niş ç: 0,90, Mezar girişi g: 0,70, Mezar odası u: 4,60, Mezar odası g: 2,20.

Basamaklarla inilen dromoslu oda mezar. Dromosa iniş 5 basamakla sağlanmış. Dromosunun sağ kısmına açılmış bir niş mevcut. Gömüler hem mezar odasına hem de nişe gerçekleştirilmiş. Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgne formunda olup kemerli bir yapıya sahip.

M3 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk10

Sürahicik; SKK Mezar 3(Niş); Levha 43:b; GY 05/8/7; SKK/M3/05/7.
y: 15; ağız ç: 2,9; gövde ç: 12,9; kaide ç: 8,1.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 6 formunda beyaz astarlı sürahicik. Halka şeklindeki dar ağız kenarı, dik profilli bir dudak kısmına sahiptir. Ağızdan çıkarak gövdeye inen boyun oldukça ince işlenmiştir. Boyundan keskin bir profille ayrılan gövde biraz basık ve çok şişkindir. Sürahiciğin boyundan çıkıp omza bağlanan ve profiliyle ağız kenarının üstüne taşan dikey tek bir kulbu mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

SK11

Kase; SKK Mezar 3(Niş); Levha 43:c; GY 05/8/11; SKK/M3/05/11.
y: 4,8; ç:11,4; kaide ç:4,6; d:4,4.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait, beyaz astarlı kulpsuz derin kase. Yarı dairesel şekilde bir gövde profiline sahip olan kase sade bir şekilde yapılmıştır. Kabın oldukça alçak kesilmiş bir halka kaidesi mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk12

Kase; SKK Mezar 3(Niş); Levha 44:a; GY 05/8/10; SKK/M3/05/10.
y: 4,7; ç:11,5; kaide ç:4,5; d: 3,4.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait beyaz astarlı kulpsuz derin kase. Sk10 ile benzerdir. Yarı dairesel şekilde bir gövde profiline sahip olan kase sade bir şekilde yapılmıştır. Kabın oldukça alçak kesilmiş bir halka kaidesi mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk13

Maşrapa; SKK Mezar 3(Niş); Levha 44:b; GY 05/8/9; SKK/M3/05/9.
y: 11; ağız ç: 8,3; gövde ç: 11,5

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) Tip 4a formunda tek kulplu maşrapa. Kalınlığı kabın cidarı ile eş tutulmuş ağız kenarı çok hafif bir şekilde dışa doğru çekilmiştir. Ağız kenarı ile neredeyse aynı çapta tutulmuş olan boyun genişleyerek basık ve şişkin gövdeye bağlanmaktadır. Kap, yuvarlatılmış bir dip kısmına sahiptir. Kabın, ağzı kenarından gövdeye bağlanan tek bir kulbu mevcuttur.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware)

Sk14

Maşrapa; SKK Mezar 3(Niş); Levha 44:c; GY 05/8/8; SKK/M3/05/8.
y: 12,7; ağız ç: 8,2; gövde ç: 11; dip ç:4,7.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) Tip 7a formunda tek kulplu maşrapa. Dışa açılan kalın dudaklı ağız kenarı geniş tutulmuş boyun kısmına bağlanmaktadır. Boyundan ayrılan gövde hafifçe şişkinleşmekte ve dip kısmına doğru yine daralmaktadır. Maşrapa, düz bir dip üzerinde oturmaktadır. Kabın, ağız kenarından başlayıp omzun altından gövdeye bağlanan tek bir kulbu mevcuttur.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware)

Sk15

Sürahicik; SKK Mezar 3; Levha 45:b; GY 05/8/5; SKK/M3/05/5.
y: 13; ağız ç: 4,1; dip ç: 4,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu 5b sürahiciklerinden tek kulplu sürahicik. Kap dışa açılan bir dudak profiline sahiptir. Ağız kenarından aşağıya inildikçe genişleyen boyun, dairesel gövdeye bağlanmaktadır. Kap, oldukça alçak kesilmiş bir halka kaide üzerinde durmaktadır. Ağız kenarından çıkan tek kulp gövdeye bağlanmaktadır.

Sk16

Sürahicik; SKK Mezar 3; Levha 46:a; GY 05/8/4; SKK/M3/05/4.
y: 14,4; ağız ç: 3,6; gövde ç: 6;5; dip ç: 4,4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu 5b sürahiciklerinden tek kulplu sürahicik. Düz bir dip üzerinde oturmakta olan kap hafif şişkin ve dairesel bir gövdeye sahiptir. Omuzdan incelerek yükselen boyun kısmı dışa açılan bir dudak profiliyle sonlanmaktadır. Ağız kenarından omza bağlanan tek bir kulba sahiptir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Kandiller

Ka2

Çimdik Kandil; SKK Mezar 3(Niş); Levha 46:b; GY 05/8/6; SKK/M3/05/6.
y: 2,2; u: 8,5; g: 9.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Takılar

Ta1

Demir Yüzük; SKK Mezar 3; Levha 46:c; GY 05/8/3; SKK/M3/05/3.
y: 2; a: -

Dairesel bir yüzük halkasına ve oval şekilli bir yüzük taşına sahip demir yüzük. Tamamen paslanmış olup hiçbir süsleme içermemektedir. Yüzük taşının bazı kısımları yüzüğün üzerinde korunabilmiştir.

Metal Kaplar

Mk1

Tunç leğen; SKK Mezar 3; Levha 47:a; GY 05/8/2; SKK/M3/8/2.
y: 6; ç: 21,7; d: 5,7.

Kulpsuz büyük boyutlu tunç leğen. İçe doğru çıkıntı yapan düz bir dudak kısmına sahiptir. Kap üzerinde hiçbir süsleme yoktur.

Strigilisler

St2

Demir Strigilis; SKK Mezar 3; Levha 47:b; Etütlük; Etütülük.
u(korunagelmiş): 10,5.

Kırık iki parça halinde korunagelmiş strigilis. Tutamak kısmının bir bölümü ile sığ bir hazneye sahip uç kısmının bir bölümü korunagelmiştir.

Çiviler

Çi2

Tunç çivi; SKK Mezar 3(Niş); Levha 47:c; GY 05/8/1; SKK/M3/05/1.
u: 9.

Yuvarlak başlı düz formlu tunç çivi.

M4(A-B-C)

Dromoslu Oda Mezarlar Kompleksi; SKK Mezar 4; Levha 28:b&29:a
Dromos u: 4; dromos g:2.
Mezar 4A giriş g:1,26; giriş y: 0,60, mezar odası g: 3; mezar odası u:4,60.
Mezar 4B giriş g: 1; giriş y: 0,90, Mezar odası g: 2,60, mezar odası u:4,20.
Mezar 4C giriş g: 0,90, giriş y: 0,90, Mezar odası g: 2; mezar odası u: 3,80.

Tek dromosla inilen bir açıklığa bağlanan üç farklı mezar odasından ibaret mezar kompleksi. Mezar odalarından biri dromosun tam karşısına diğer ikisi ise sağına ve soluna yerleştirilmiştir. Mezar odaları köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen formlu olup kubbeli tavanlara sahiptirler.

M4 Dromos Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk17

Amphora; SKK Mezar 4(Dromos); Levha 62:a; GY 05/4/93; SKK/M4A/05/104.
y: 89,5; ağız ç: 12; gövde ç: 29,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII Tip 5c formunda düğme dipli amphora Ağız kısmının bir bölümü kırık olarak korunagelmiştir. Kırık ağız kenarı etli bir dudak kısmına sahiptir. Silindirik boyun dik bir profille omza doğru inmektedir. Basık ve oval bir profile sahip olan her iki kulp, ağız kenarının hemen altından başlayarak boyun ile aynı şekilde dik olarak inmekte ve omza bağlanmaktadır. Amphoranın yatay olarak verilmiş çok keskin bir omuz hattı mevcuttur. Dairesel gövde omuzdan sonra keskin bir şekilde daralmakta ve konik bir bitimle düğme dibe bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk18

Amphora; SKK Mezar 4(Dromos); Levha 62:b; Etütlük; Etütlük.
y: 50, ağız ç: 17; gövde ç: 32; kaide ç: 13.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 1b formunda amphora. Kaide, gövde, omuz ve bir kısım boyun bir arada diğer bir kısım boyun ve ağız kenarı ise ayrı olarak birleştirilebilmiştir. Amphora, hafif dışa çekik etli bir ağız kenarına ve silindirik bir boyna sahiptir. Omuz profili yumuşak olup omuz gövde ayrımı keskin bir hatla vurgulanmıştır. Kabın iki adet olan yatay kulplarından sadece bir tanesi korunagelmiştir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk19

Amphora; SKK Mezar 4(Dromos); Levha 63:b; GY 05/4/94; SKK/M4A/05/105.
y: 68,5; ağız ç: 9; gövde ç: 31.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu 5a formunda düğme dipli şişkin gövdeli amphora Ağız kısmı ile tek bir kulbu eksik olarak korunagelmiştir. Kısmen kırık olarak korunagelmiş olan ağız kenarı dik bir profile sahiptir. Ağız kenarından boyna doğru hafifçe genişleyerek giden boyun gövdeye fazla sert olmayan bir omuz profiliyle bağlanmaktadır. Korunagelmiş tek kulp yassı ve oval bir profile sahip olup omza dik bir açıyla bağlanmaktadır. Omuz kısmının hem altında hem de üstünde en şişkin profiline yakalayan gövde aşağıya inildikçe keskin bir şekilde daralmakta ve en sonunda da kısa bir ayaktan sonra düğme diple sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

M4A Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk20

Torpido Gövdeli Sıvı saklama kabı; SKK Mezar 4 (Dromos); Levha 65:b; Etütlük; Etütlük.

y: 71,5; ağız ç: 8,2; gövde ç: 16.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 4b formunda torpido gövdeli sıvı saklama kabı. Tamamen kırık olan kap tümlenerek birleştirilmiştir. Kap, hafifçe dışarıya açılan bir ağız kenarına sahiptir. Omu hattı belirginleştirilmiştir. Torpido biçimli gövdesi sivri bir diple sonlanmaktadır. Sıvı saklama kabının tek bir halka kulbu vardır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk21

Sürahicik; SKK Mezar 4A; Levha 66:a; GY 05/4/77; SKK/M4A/05/88.
y: 11; ağız ç: 3,2; gövde ç: 5,5; dip ç: 3,8.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9c formunda sürahicik. Ağız kenarından çıkıp omza bağlanan tek bir kulbu vardır. Hafifçe dışa açılan bir ağız kenarı ile kısa ve nispeten ince bir boyna sahiptir. Uzun ve silindirik gövde kısmı halka diple sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk22

Sürahicik; SKK Mezar 4A; Levha 66:b; GY 05/4/78; SKK/M4A/05/89.
y: 11,4; ağız ç:3,5; gövde ç: 5,5; dip ç: 3,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9b formunda sürahicik. Ağız kenarından çıkıp omza bağlanan tek bir kulbu vardır. Hafifçe dışa açılan bir ağız kenarı ile kısa ve nispeten ince bir boyna sahiptir. Uzun ve silindirik gövde kısmı bitime doğru daralarak bir halka diple sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk23

Sürahicik; SKK Mezar 4A; Levha 66:c; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 12,5; gövde ç: 8,2.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 17 formuna ait emzikli sürahicik. Kırık olarak korunagelmiş olan sürahiciğin eksik parçaları mevcuttur. Gövde, boyun ve kulp bağlantılarına ait kısmi bölümler şeklinde korunagelmiştir. Kulp korunagelmemiş olsa da bağlantı yeri hala gövde üzerinde görülebilmektedir. Gövde üzerinde ayrıca bir emziğe ait kısmi bölüm de koruna gelmiştir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk24

Sürahicik; SKK Mezar 4A; Levha 67:a; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 6,5; ağız ç: 4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 6 formunda sürahicik. Ağız kenarı, boyun, kulp ve üst gövdesinin bir kısmı korunagelmiştir. Halka şeklindeki ağız kenarı geniş bir şekilde işlenmiştir. Ağız kenarı üç çıkıntı ile dikine bölümlere ayrılmıştır. Ağız keanrından omza inildikçe daralan boyun inc eve silindirik bir yapıya sahiptir. Tek kulp ağız kenarının hemen altından çıkarak gövdeye bağlanmaktadır. Boyun-omuz bağlantısının izi belirgin bir şekilde korunagelmiştir. Sağlam omuz ve gövde kısmından kabın şişkin bir gövdeye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk25

Sürahi; SKK Mezar 4A; Levha 67:b; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 14.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. Ağız kenarı, boyun, kulp ve üst gövdesinin küçük bir kısmı korunagelmiştir. Hafif çıkık bir profille boyundan ayrılan ince bir ağız kenarına sahip olan sürahinin nispeten düz bir boynu olduğu anlaşılmaktadır. Ağız kenarından çıkan tek kulp kaba omuz kısmından bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk26

Sürahi; SKK Mezar 4A; Levha 67:c; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 15.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. Ağız kenarı, boyun, kulp ve üst gövdesinin az bir kısmı korunagelmiştir. Hafif çıkık bir profille boyundan ayrılan ince bir ağız kenarına sahip olan sürahinin nispeten düz bir boynu olduğu anlaşılmaktadır. Ağız kenarından çıkan tek kulp kaba omuz kısmından bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk27

Kasecik; SKK Mezar 4A; Levha 67:d; GY 05/4/91; SKK/M4A/05/102.
y: 3,5; ç: 7,9; kaide ç: 5; d: 2.

Düz Beyaz (Plain White) VI Tip 1 formunda kasecik. Küçük boyutlu kase, basit, çıkıntı yapmayan bir halka kaide üzerinde yükselmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk28

Kasecik; SKK Mezar 4A; Levha 68:a; Etütlük; Etütlük.
y: 4,5; ç: 11,9; kaide ç:4,6; d:3,6.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. Ağız kenarı, gövde ve dip kısmının bir bölümü korunagelmiştir. Kasecik, hafifçe dışarıya taşan bir dudak kısmına sahiptir. Gövde profilinden nispeten yayvan bir kap olduğu anlaşılmaktadır. Kaba ait herhangi bir kulp veya tutamağa ait izlere rastlanılmamıştır. Kaseciğin, hafif bir yükselti şeklinde verilmiş bir halka dibi mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk29

Kasecik; SKK Mezar 4A; Levha 68:b; Etütlük; Etütlük.
y: 4,5; ç: 12,2; kaide ç: 4,5; d: 3,8.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 4 formunda kasecik. Ağız kenarı, gövde ve dip kısmının bir bölümü korunagelmiştir. Kasecik, hafifçe dışarıya taşan bir dudak kısmına sahiptir. Gövde profilinden nispeten yayvan bir kap olduğu anlaşılmaktadır. Kasenin, sığ bir yükselti şeklinde verilmiş bir kaidesi mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk30

Kase; SKK Mezar 4A; Levha 68:c; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 4 formunda kase. Ağız kenarı, gövde ve dip kısmının bir bölümü korunagelmiştir. Kase, hafifçe dışarıya taşan bir dudak kısmına sahiptir. Gövde profilinden nispeten yayvan bir kap olduğu anlaşılmaktadır. Kaba ait herhangi bir kulp veya tutamağa ait izlere rastlanılmamıştır. Kasenin, hafif bir yükselti şeklinde verilmiş bir halka dibi mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Kandiller

Ka3

Çimdik Kandil; SKK Mezar 4A; Levha 69:a; Etütlük; Etütlük.
u(korunagelmiş): 10,5; g(korunagelmiş): 10,5.

Birleştirilebilmiş iki parçadan ibaret kırık ve kısmen eksik çimdik kandil. Kandilin tabanında, üzerinde oturmakta olduğu demir bir nesneden kaynaklanan dairesel bir pas lekesi mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White)

Ka4

Çimdik Kandil; SKK Mezar 4A; Levha 69:b; Etütlük; Etütlük.
u(korunagelmiş): 11; g(korunagelmiş): 8.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka5

Çimdik Kandil; SKK Mezar 4A; Levha 68:d; Etütlük; Etütlük.

Ka4 ve Ka5'e kıyasla daha düşük kaliteli bir hamura ve işçiliğe sahip, üç küçük parça halinde korunagelmiş çimdik kandil.

Figürinler

Fi1

Pişmiş Toprak Figürin; SKK Mezar 4A; Levha 70:a-c; GY 05/4/2; SKK/M4A/05/2.
y: 13,3; g: 4.

Tek bir kadının betimlendiği figürin. Tamamen kalıp üretimidir. Kompozisyon, başına konik bir şapka takmış, uzun pelerinli ve hymationlu kadın figürü şeklinde işlenmiştir. Konik başlığın alt kısmından başlayan pelerin kadın figürünün etrafını sanki bir niş oluştururcasına sarmıştır. Her iki kol da büyük olasılıkla göğüslerin üzerinde tutulacak şekilde yukarıya doğru kıvrılmıştır. Kulaklarda gözlemlenen ve olasılıkla küpelere ait bazı izler yanında, boyunda da boncuk taneli bir kolye yer almaktadır. Yüz detayları oldukça silik bir şekilde korunagelmiştir.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Fi2

Kireçtaşı Figürin; SKK Mezar 4A; Levha 71a&b, 72a-d, 73:a&b; GY 05/4/1; SKK/M4A/5/1.
y:18,2; g: 10; kaide g:4,4; kaide u: 9.

Bir kadın ile küçük bir çocuğun beraber betimlendiği, figürin. İki figür de ikonografi zeminini oluşturan dikdörtgen bir kaidenin üzerinde ayakta durmaktadır. Eserde korunagelmiş kırmızı ve sarı renkte boya izlerine rastlanmaktadır. Kadın figürü, sol yanında duran bir plinthe üzerine yaslanmaktadır. Sağ ayağını dizden kırarak geriye çekmiş sol ayağını ise öne uzatmıştır. Sağ eli bel hizasında dururken sol eli yukarı kıvrılacak şekilde bir nesneyi (korunagelmemiş) tutarken verilmiştir. Baş hafifçe sola yatırılmıştır. Saçlar geriye ve iki bukle halinde de omuzlara düşmektedir. Başında, sarı renge boyanmış işlemeli bir kalathos vardır. Başlıca kıyafeti khiton üzerine atılmış himationdan oluşmaktadır. Elbisenin bir uzantısı arkadan geçirilerek kadın figürünün sağ koluna dolanmış ve sol elinin altında sallandırılmıştır. Hymation omuz ve üst kollarda düğmelerle tutturulmuştur. Elbisenin ön yüz detayları güçlü, arka yüz detayları ise sığ verilmiştir. Ayaklarla ilgili herhangi bir detay verilmemiştir. Figür, boynunda boncuk taneli bir kolye takmaktadır. Çocuk figürü, kadın figürüne iki parça ile sabitlenmiştir. Tamamen çıplak olan figür bir çocuktan çok, genç bir erkeği andırmaktadır. Erkek figürü sol eli aşağıda, sağ eli ise belinde durur bir ikonografi içerisinde ağırlığını sağ ayağına verecek şekilde betimlenmiştir.

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı (M.Ö. 350 – 300)

Takılar

Ta2

Altın Spiral Küpe (çift); SKK Mezar 4A; Levha 73:c&d; GY 05/4/102 & 103; SKK/M4A/114 & 115.
y: 2; g: 2,5; a: 15,11 & 16,6[vii].

Bitimlerinden biri aslan başı, diğeri ise damla şeklinde betimlenmiş bir çift küpe. Küpelerden birinin damla şeklindeki bitimi korunagelmemiştir. Küpeler, tek spiral çizecek şekilde işlenmiş tunçtan bir iskeletin üzerine altın kaplanması ile oluşturulmuştur. Altın kaplı spiralin uçlarına ise, ayrı olarak yapılıp sonradan eklendiği anlaşılan biri aslan başı diğeri ise damla şekilli iki aplik yerleştirilmiştir. Kükreyen bir aslan başı şeklindeki aplik, ince detaylara sahip olup süslüdür. Spiral küpeye bağlandığı kısım, yatay iki şerit arasına nokta dizilerinin yerleştirilmesi ile oluşturulmuş bir bantla çevrelenmiştir. Bu bandın üzerine nokta sıraları ile oluşturulmuş bir kemer sırası işlenmiştir. Yele ve bıyıklara ait detaylar kazıma tekniği ile belirtilmiştir. Yelenin arka kısmı üst üste yerleştirilmiş "iç içe açı" motifleri ile bölünmüş ve her bölümün içi dikine taranarak doldurulmuştur. Göz, burun, çene, dişler ve kulaklar ise kabartmadır. Damla

[vii] Buluntu fişlerinde kullanılan tüm ağırlık ölçülerinde "gram" birimi esas alınmıştır.

şekilli aplik enine çizgilere bölünmüştür. Bu çizgilerin bitime yaklaştığı kısımda, aslan başında da gözlenen, nokta dizileri ile oluşturulmuş kemer srası yer almaktadır. Damla şekilli apliğin en ucuna ise tek bir granüle yerleştirilmiştir.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta3

Altın Halka Küpe (çift); SKK Mezar 4A; Levha 74:a; GY 05/4/99; SKK/M4A/110&111.
g: 2,5; a: 2,27 – 2,29.

Çok köşeli bir kesite sahip ince halka şeklinde bir çift küpe. Küpeler, tunç üzerine altın kaplama yöntemi ile yapılmışlardır. Küpe halkalarının gövde kısmı sade bırakılmışken, birbirine karşılıklı duran bitimler beş adet boğuma bölünerek süslenmiştir.

Kıbrıs – Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta4

Altın Halka Küpe (Tek); SKK Mezar 4A; Levha 74:b; SKK/M4A/5/229.
g:3; a: 2,29.

Ta3 ile eş olan küpe tek ve kırık olarak korunagelmiştir.

Kıbrıs – Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta5

Altın Halka Küpe (Çift); SKK Mezar 4A; Levha 74:c&d; GY 05/4/104; SKK/M4A/116-117.
g: 2,5; a: 4,30.

"Ağ Örgü (netting)" tekniğinde üretilmiş bir çift halka küpe. Küpeler, minik halkaların birbirine lehimlenmesi şeklinde oluşturulmuş içi boş birer halkadan ibarettir. Her minik halkanın birleşme yerine birer minik granule nokta bezeği koyulmuştur. Küpe halkasının her iki ucuna takılmış kapakçıkların üzerine, küpenin kulak deliğine geçmesini sağlayan birer kanca yerleştirilmiştir.

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Ta6

Altın Boncuk Dizisi; SKK Mezar 4A; Levha 74:e&f; GY 05/4/113; SKK/M4A/5/205-228.
u: 18.

Üzerleri granülasyon ve telkari tekniğiyle süslenmiş 24 adet tam ve 4 adet kırık boncuk tanesi. Boncuklar iki ayrı parça halinde işlenip sonradan birbirine lehimlenmiştir. İki parça arasındaki lehim yerleri minik granule nokta dizileri ile kapatılmıştır. Aynı nokta dizileri, kolyeyi bir arada tutan ipin geçeceği deliklerin etrafında da yer almaktadır. Boncuklar üzerinde telkari yöntemi ile işlenmiş "çiftli sarmal" motifleri mevcuttur. Sarmal motiflerinin kıvrım bitimleri ile geriye kalan tüm boş alanlarda ise minik granule noktalar veya granule nokta gruplarından oluşan süslemeler yer almaktadır.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta7

Altın Boncuk Dizisi; SKK Mezar 4A; Levha 74:g; GY 05/4/112; SKK/M4A/5/182-204.
u: 15 cm.

Her biri birbirinin eşi olan 23 adet sade boncuktan oluşturulmuş dizi.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta8

Meşe Palamudu şeklinde altın kolye dizisi; SKK Mezar 4A; Levha 75:a&b; GY 05/4/111; SKK/M4A/5/167-181.
u: 15

Bir kısmı tam bir kısmı yarım olan 15 adet meşe palamudu şekilli taneden meydana getirilmiş tane dizisi. Her bir meşe palamudu tanesinin iki ayrı parça olarak üretilip bir birine lehimlenerek meydana getirildiği anlaşılmaktadır. Gövde kısımları işlemesiz olan tanelerin bitimleri noktalarla doldurulmuştur. Yarım olan tanelerin hepsi, iç

kısımlarının oyuk olması ile dikkat çekmektedir.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta9

Lobut biçimli altın kolye bitimleri (çift); SKK Mezar 4A; Levha 75:d; GY 05/4/113; SKK/M4A/5/205-228.
u: 1,7

2 adet lobut biçimli kolye bitimi. Bitimler, iki parçanın lehimlenmesi ile meydana getirilmiştir. Dairesel alt kısım, Ta6 boncuklarının bir yarısı şeklinde işlenmiştir. Uzun ve ince uç kısım ise tek bir nokta ile sonlanmakta olup, granule nokta gruplarından meydana getirilmiş çeşitli boyutlarda "baklava" motifleri ile süslenmiştir. Dairesel alt kısımdan uca doğru gidildikçe bu baklava motiflerinin boyut olarak küçüldüğü ve dağılarak en sonda birer nokta halini aldığı görülmektedir.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta10

İnsan başı şeklinde altın kolye ucu; SKK Mezar 4A; Levha 75:e; GY 05/4/105; SKK/M4A/05/118.
y: 3,2; g: 2.

İnsan başı şeklinde pandantif kolye ucu Kolye ucunda, olasılıkla bir kadın betimlenmiştir. İki ayrı parçanın birbirine lehimlenmesi ile meydana getirilmiştir. Baş kısmının üzerinde kolyeye geçirilmesini sağlayan bir halka mevcuttur Bu halkanın üzerinde minik granule noktalardan oluşan diziler kullanılmıştır. Figür, dört kat halinde verilmiş, kazıma yöntemi ile meydana getirilmiş kısa saçlara sahiptir. Alın üzerindeki ilk kattan sonra gelen farklı çizgi gruplarına sahip bir şerit ile figürün başında yer alan diadem belirtilmeye çalışılmıştır. Sadece üst kısmı verilmiş olan kulaklarda disk şeklinde birer küpe yer almaktadır. Küpelerin üzerinde granüle süsler kullanılmıştır. Figürün boynunda bir kolye yer almaktadır.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta11

Spiral şekilli altın kol bandı (çift); SKK Mezar 4A; Levha 77:a; GY 05/4/97&98; SKK/M4A/05/108/109.
u: 9; ç: 5,5; a: 34,08-32,29.

Gövdeleri bir sırt oluşturacak şekilde çıkıntılı olan ince altın şeritlerin birden fazla spiral oluşturacak şekilde kıvrılması ile meydana getirilmiş bir çift kol bandı.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta12

Altın halka bilezik (çift); SKK Mezar 4A; Levha 77:b&c; GY 05/4/114-115; SKK/M4A/05/230-231.
ç: 5,5 – a: 21,22 & 19,78.

Tunç halkaların altın ile kaplanması sonucu oluşturulmuş, birbirinin eşi bir çift bilezik. Sade halkaların her iki bitimine de antitetik keçi başları eklenmiştir. Keçi başları, ince altın levhaların kalıp üzerinde dövülmesi ile oluşturulup gövdeye sonradan eklenmişlerdir. Boyun kısımları ile bilezik gövdesinin birleşme yerine granule nokta sıralarından oluşturulmuş bir dizi işlenmiştir. Sakallar yanında boyun ile kafadaki kıllar, kazıma yöntemiyle verilmiştir. Kıvrımlı metal çubuklar şeklinde kafadan çıkıp kulaklara birleşerek sabitlenen boynuzların, başlar üzerine sonradan aplik edildiği anlaşılmaktadır.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Ta13

Gümüş halka bilezik (çift); SKK Mezar 4A; Levha 77:d, 78:b; GY 05/4/3&4; SKK/M4A/05/3&4.
ç: 5,7; a:

Saf gümüş kullanılarak oluşturulmuş, birbirinin eşi bir çift bilezik. Sade halkalara sahip olan bileziklerin her iki bitimi de yılan

başı şeklinde işlenmiştir. Yılan başları birbiriyle yan yana duracak şekilde, gövde ile beraber kıvrılmışlardır. Başlar üzerindeki tüm detaylar (gözler, baş üzerindeki çizgiler vb.) kazıma yöntemiyle belirtilmiştir.

Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480 – 400)

Ta14

Gümüş halka bilezik (çift); SKK Mezar 4A; Levha 77:e; GY 05/4/5&6; SKK/M4A/05/5&6.
ç: 5,4; a:

Ta13 ile birebir eştir. Saf gümüş kullanılarak oluşturulmuş birbirinin eşi bir çift bilezik. Sade halkalara sahip olan bileziklerin her iki bitimi de yılan başı şeklinde işlenmiştir. Yılan başları birbiriyle yan yana duracak şekilde, gövde ile beraber kıvrılmışlardır. Başlar üzerindeki tüm detaylar (gözler, baş üzerindeki çizgiler vb.) kazıma yöntemiyle belirtilmiştir.

Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480 – 400)

Ta15

Altın sarmaşık çelengi; SKK Mezar 4A; Levha 78:c ve 79:a-c; GY 05/4/95; SKK/M4A/05/106.
g: 15; a: 66.

Çelenk, dairesel bir taç kısmı üzerine sarmaşık yaprakları ve iki öbek halinde sarmaşık tohumlarının yerleştirilmesi ile meydana getirilmiştir. Büyük oranda sağlam olan çelengin kopuk olarak korunagelmiş bazı yaprak ve tohum parçaları da mevcuttur. Tamamen altın kullanılarak üretilmiş olan çelengin farklı kısımları, ya lehimleme ya da metal iplerle bağlama yoluyla bütünlenmiştir. Çelenk, halka şeklinde kıvrılarak birbirine altın iplerle bağlanan iki ayrı dalın üzerine yerleştirilmiş 22 adet altın yaprağa sahiptir. Yapraklardan bir kısmı zarar görmüş, bazıları ise taçtan koparak ayrılmıştır. Çelengin ön kısmından çıkan iki adet dalın üzerine de birer tohum öbeği yerleştirilmiştir.

M.Ö. 4. yüzyıl ortası (Kıbrıs-Klasik II)

Ta16

Altın dudak bandı; SKK Mezar 4A; Levha 80:e; GY 05/4/116; SKK/M4A/05/232.
u: 9; y: 4,5; a: 7,20.

Oval şekilli ince altın plakanın dudak şeklindeki bir kalıp üzerinde dövülmesiyle meydana getirilmiştir. Bandın her iki bitiminde de yüze sabitlenmesini sağlayan ipin geçeceği delikler yer almaktadır.

Ta17

Altın kıyafet süsü; SKK Mezar 4A; Levha 81:b-c; GY 05/4/109; SKK/M4A/122-144.
u: 28; y: 2,4.

Dövme tekniğiyle yapılmış 23 adet ince altın parçacıktan ibaret kıyafet süsü. Merkezde yer alan çift bağlantı kısmına sahip bir parçacığın sağına ve soluna sıralar halinde yerleştirilen benzer parçaların bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Parçaların alt ve üst kısımlarında olasılıkla elbiseye dikilmelerini sağlayan delikler açılmıştır. Eserin formundan yola çıkarak elbisenin yaka kısmını süslemek amacıyla kullanılan bir kıyafet süsü olduğu anlaşılmaktadır. Yaka süsünün ortasındaki pandantifin sağ ve soluna çiftli kabartı noktalar işlenmiştir. Bu çiftli kabartma noktaların sağ dizide, parçaların sağında, sol dizide ise parçalaron solunda yer aldığı görülmektedir. Her parçanın birbirine, kenarlarda yer alan çiftli oyuklar aracılığı ile eklenmekte olduğu anlaşılmaktadır. Birer soket görevi gören bu oyukların sağ dizide yer alan parçalarda sol tarafta, sol dizide yer alan parçalarda ise sağ tarafta yer aldığı görülmektedir.

Ta18

Altın kıyafet süsü; SKK Mezar 4A; Levha 82:a; GY 05/4/110; SKK/M4A/05/145-166.
y: 4.

Zincirlerle birbirine tutturulmuş yuvarlak parçalar şeklinde kıyafet süsleri. Eldeki parçalardan yola çıkarak, sağlıklı bir tamamlama yapmak mümkün değildir. Yine de yuvarlak parçalar üzerinde yer alan küçük deliklerden, parçaların büyük olasılıkla bir kıyafetin üzerine dikildiği anlaşılmaktadır.

Eldeki örneklerden iki farklı tipte yuvarlak parçanın mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Üzerinde minik delikler bulunan yuvarlak parçalar süslemenin kıyafete dikilerek aplik edilen kısmını, söz konusu bu yuvarlak parçalara birer zincirle bağlı diğer yuvarlak parçalar ise (ki bunlarda dikiş delikleri yer almamaktadır), buradan serbestçe sallanarak sarkan kısmı oluşturmaktadır. Parçalardan sadece birinde tek bir halkaya iki halkanın zincirlendiği görülmektedir. Birbirine zincirle bağlanmış halkalar dışında, hiçbir şekilde bir yere bağlanmayan zincirli/zincirsiz ve delikli/deliksiz diğer halkalar da (13 adet) mevcuttur.

Ta19

Spiral şekilli gümüş kol bandı (çift); SKK Mezar 4A; Levha 82:c&d; GY 05/4/75&Etütlük; SKK/M4A/05/78&79.
u: 3; ç: 4,9; a:

Kol bantlarından biri sağlam, diğeri ise büyük oranda kırık olarak korunagelmiştir. Birçok kez kıvrılan spirallerin her iki bitimi de yılan başı şeklinde işlenmiştir. Yılan başları şeritler ile aynı basıklıkta olup, hiç bir detaya sahip değildirler.

Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480 – 400)

Ta20

Altın halka bilezik (çift); SKK Mezar 4A; Levha 83:a; GY 05/4/100&101; SKK/M4A/05/111&112.
ç: 4; a: 24,25&24,42.

Uçları birbirinin üstüne denk gelecek şekilde kıvrılmış som altın bilezik halkalar. Tamamen işlemesiz olan halkaların sadece uç kısımları beş adet boğuma bölünmüştür.

Ta21

Sard taşlı altın yüzük; SKK Mezar 4A; Levha 83:b&c; GY 05/4/107; SKK/M4A/05/120.
g: 1; a: 2,56.

At nalı şeklindeki altın yüzük halkasındaki yuvaya yerleştirilmiş oval şekilli sard taşından meydana getirilmiş yüzük. Yüzük taşının içine oturtulduğu yuvanın kenarları kıvrılarak taşı sabit tutacak bir çerçeve haline getirilmiştir. Yuvanın alt kısmının çeperi granule nokta dizileri ile çevrelenmiştir.

Ta22

Yeşim taşlı altın yüzük; SKK Mezar 4A; Levha 83:b&d; GY 05/4/108; SKK/M4A/05/121.
g: 1,2; a: 2,71.

Tipoloji ve süsleme bakımından Ta17 ile eş olan yeşim taşlı yüzük. Yeşim yüzük taşının büyük bir kısmı kırık ve eksik olarak korunagelmiştir.

Ta23

Kornalin skarabeli altın yüzük; SKK Mezar 4A; Levha 83:e&f; GY 05/4/106; SKK/M4A/05/119.
g: 1; a: 1,85.

At nalı şeklindeki altın yüzük halkasına takılmış skarabe şekilli akik yüzük taşından meydana getirilmiş yüzük. Yüzük halkasının her iki ucuna bağlanan ince bir tele geçirilmiş kornalin taşının üstü bombeli altı ise düz bırakılmıştır. Taşın bombeli kısmı, kazıma yöntemiyle skarabe şeklinde işlenmiştir.

Ta24

Altın diadem; SKK Mezar 4A; Levha 84:a-c; GY 05/4/96; SKK/M4A/05/107.
y: 5,5; g: 12,5; a: 15,10.

Diadem, kabaca üçgen biçiminde kesilmiş bir altın şeridin dövme tekniği ile süslenmesiyle meydana getirilmiştir. Diademin her iki bitiminde de başa sabitlenmesini sağlayan ipin geçeceği delikler yer almaktadır. Süsleme, kenarlardan başlayıp ortaya gelecek şekilde işlenmiştir. Her iki yandan gelen "koşan spiraller"in ortada yer alan ve tacın sivri bitimine doğru yükselen lotus-palmet motifine bağlanması şeklinde oluşturulmuş süsleme,

dövme tekniği ile meydana getirilmiştir. Diademin üçgen formundaki üst kısmında silik olarak gözlemlenebilen kabartma çizgi şeklinde bir bordür hattı yer almaktadır.

Metal Kaplar

Mk2

Tunç situla; SKK Mezar 4A; Levha 86:c-e,87,88:a-b; SKK/M4A/05/77.
y: 5(korunagelmiş), kulp y: 10, ağız ç: 24.

Ağız kenarı, çift kulpları ve üst gövdeye ait oldukça küçük bir parçası bir bütün halinde korunagelmiş situla Kaideye ve alt gövdeye ait parçalar ile bazı süslemeli üst gövde parçaları da mevcuttur. Kaidenin üst gövde çapı ile ağız kenarı çapı eş ölçülerdedir. Eldeki parçalardan situlanın kaidesine inildikçe daralan ama üstte bir oranda dolgun bir gövde profiline sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kıvrımlı kaide dipten hafif bir çıkıntı yaparak dışa taşmaktadır. Üst gövdeye ait korunagelmiş kısımdan da anlaşıldığı üzere situla, demir üzerine tunç giydirilerek meydana getirilmiştir. Kırık ancak tam olarak korunagelmiş iki adet dikdörtgen kesitli halka kulp, ağız kenarının üzerinden yükselmektedir. Kulpların ağız kenarına olan bağlantısı, volütleri iki yana açılan bir palmet şeklinde işlenmiş bir parça ile sağlanmaktadır. Kabın ağız kenarının hemen altına kap çeperi boyunca dönen iki yatay çizgi sırası işlenmiştir. Bu iki çizgi sırasının altında, yine kap çeperi boyunca dönen bir "Lesbos Kymationu" yer almaktadır. Kabın kulp bağlantı kısımlarının hemen altına gelecek alana ise akanthus kalyxleri, yatay olarak yanlara açılıp volütler şeklinde sonlanan sarmaşık dalları, yaprak dizileri ve ters palmet motiflerinden oluşan zengin bir süsleme işlenmiştir. Situla üzerindeki süslemelerin tümü kabartma yöntemiyle meydana getirilmiştir.

M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Mk3

Gümüş kyathos; SKK Mezar 4A; Levha 89:c; GY 05/4/26; SKK/M4A/05/27.
y: 25; kepçe ç: 6,5; kepçe d: 2.

Gümüş kyathos. Tutamak kısmının üst yarısı, bilinçli bir şekilde bükülerek deforme edilmiştir. Tutamak bölümü, üstten kırılmış ve bu kırık parça koruna gelmemiştir.

M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Mk4

Tunç amphoriskos; SKK Mezar 4A; Levha 90:a, 91:b-d; GY 05/4/33&22&10; SKK/M4A/05/34&22&10.
y: 25,5; ağız ç: 8,5; üzengi kulp y: 5,5; sepet kulp y: 10, kaide ç: 11.

Tümü birleşebilen üzengi-sepet kulp,gövde ve kaide olmak üzere üç parça halinde korunagelmiş amphoriskos. Geniş ağız kısmı, dışa açıldıktan sonra aşağıya doğru kıvrılan bir dudak kenarına sahiptir. Ağız kenarının dış çeperi granüle nokta dizileri ile kaplanmıştır. Aşağı kıvrılmış ince kısım üzerinde ise kabartma yöntemiyle verilmiş bir "Ion Kymationu" sırası yer almaktadır. Kısa tutulmuş boyun, dike yakın bir açı ile omza doğru inmektedir. Omuz-gövde geçişi ,fazla keskin olmayan bir profille sağlanmıştır. Şişe biçimli gövde, kaideye inildikçe genişlemektedir. Dışa açılan kaide yatay olarak üç basamağa bölümlenmiştir. Amphoriskos, alt kısmı üzengi kulp, üst kısmı ise sepet kulp şeklinde yapılmış çift aşamalı bir kulp yapısı sergilemektedir. Keskin hatlarla üst gövdeden ağız kenarının altına bağlanan üzengi kulp dikdörtgen şeritler halinde üretilmiştir. Üzengi kulbun, kaba bağlanan her iki bitimi de birer Silenus başı şeklindedir. Üzengi kulp ile aynı kalıpta döküldüğü anlaşılan Silenus başları sığ detaylara sahiptirler. Başlarının iki yanında, dışarıya doğru volüt çizen uçlara sahip, birer "Hator Başlığı" yer almaktadır. Gözler,dudaklar, burun ve sivri kulaklar kabartma olarak verilmiştir. Sakal ve bıyık detayları ise kazıma yöntemiyle işlenmiştir. Sepet kulp birer halka yordamı ile üzengi kulplara tutturulmuştur. Sepet kulbun bitimleri ise birer damla şeklindedir. Sepet kulbun tepe noktasında tek bir halka yer almaktadır.

M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Mk5

Tunç amphoriskos; SKK Mezar 4A; Levha 90:b, 91:a; GY 05/4/11+32&envanterlenmemiş kırık parçalar; SKK/M4A/05/11+33&envanterlenmemiş kırık parçalar.

Büyük oranda kırık korunagelmiş amphoriskos. Kap, sağlam korunagelmiş üzengi-sepet kulp, kaide ve çok sayıda kırık parçadan oluşmaktadır. Tipolojik ve ölçüsel olarak Mk4 ile eştir. Ancak kaidesi farklı profili ve yüksekliği ile Mk4 örneğinden ayrılmaktadır.

M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Mk6

Tunç oinochoe; SKK Mezar 4A; Levha 91:e ve 92a-e; GY 05/4/27&envanterlenmemiş gövde parçaları;
SKK/M4A/05/28&envanterlenmemiş gövde parçaları.
y(korunagelmiş): 19; kaide ç:, kulp y: 19.

Oinochoe, kendisine ait büyük bir boyun-gövde parçası yanında çeşitli gövde,ağız kenarı ve kaide parçaları ile süslemeli tek kulp olarak korunagelmiştir. Gövde profili, ağız yapısı ve kaide tipi kabı oinochoelerin "Chous" adıyla da anılan "Form 3" tipinin M.Ö. 4. yüzyıl örneklerine aitlemektedir. Eldeki gövde parçasından anlaşıldığı üzere, oinochoe şişkin bir gövde profiline sahiptir. Boyun-gövde geçişi omuz kısmında hafif bir geçişle sağlanmıştır. Eldeki parçalardan, kabın gövde-kaide kısmının tek seferde kalıpta üretildiği anlaşılmaktadır. Yine kalıpta fakat gövdeden ayrı olarak üretilmiş tek kulp oldukça süslüdür. Kulbun kabın ağız kısmına bağlanan bitimi bir aslan başı şeklinde, gövdeye bağlanan bitimi ise bir tanrı portresiyle sonlandırılmıştır. Kulbun geniş gövde kısmı ise dikine yivlere bölünmüştür. Kabın ağız kısmına denk gelen aslan başı bitimli ucun alt kısmındaki form oinochoenin yonca ağızlı olduğunu göstermektedir. Aslan, dilini dışarıya çıkarmış şekilde uysal denilebilecek bir poz içindedir. Yüz detaylarının büyük çoğunluğu kabartma metoduyla verilmiştir. Sadece yele kısmında kabartma ile yaratılan etkiyi daha da perçinlemek için kazıma tekniği kullanılmış ve yele kılları bu şekilde vurgulanmıştır. Baş etrafında daha belirgin olan yele detaylarının, kulbun gövde kısmına doğru ilerledikçe sığlaştırıldığı görülmektedir. Tanrı portresi, alnında diademi olan sakallı bir erkek şeklindedir. Alnın ortasında kalın bukleler halinde verilen saç tutamları, kabartma yöntemi ile vurgulanarak kazıma çizgilerle kendi içinde de bölümlendirilmiştir. Alından yüzün iki yanına doğru inen saçlar üstte gümüş bir tel ile yapılmış bir diademle tutturulmuştur. Saçlarda görülen başarılı işçilik aynı şekilde bıyık ve sakalda da uygulanmıştır.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik II)

Mk7

Tunç oinochoe; SKK Mezar 4A; Levha 93:a-c; GY 05/4/23&28; SKK/M4A/05/23&28.
y: 20,4; gövde ç: 12; kaide ç: 10,8.

Yonca ağızlı oinochoe. Kap, her biri ayrı ayrı korunagelmiş kaide,gövde ve kulp şeklinde üç parçanın tümlenmesi ile oluşturulmuştur. Gövdenin ve boynun ön sol kısmı kırık ve eksiktir. Oinochoe tipolojisi içinde "Tip 2" grubuna girmektedir. Dışa ve aşağıya doğru kıvrılan kalın cidarlı ve yonca biçimli bir ağız kenarına sahiptir. Boyun, iç bükey bir profille gövdeye doğru inmektedir. Dikey omuz hattı ve armudiye yakın gövde biçimi, ait olduğu tip grubu için karakteristiktir. Üç basamak şeklinde dışa açılan bir kaide üzerinde oturmaktadır. Kabın tek kulbu her iki bitiminde de süslemelere sahiptir. Dairesel bir kesite sahip olan kulp uzunlamasına yivlere bölünmüştür. Kulbun, ağız kenarına oturan kısmı, sağa ve sola açılarak dudağın üzerine yerleşen iki çıkıntıya sahiptir. Çıkıntıların kulp gövdesi ile birleştiği kısımlara, tek merkezden dışa açılan yaprak şekilleri işlenmiştir. Kulp, çıkıntı yaparak kabın ağız kısmına taşan bir bitime sahiptir. Gövdeye bağlanan bitim ise bir sarmaşık yaprağı şeklinde işlenmiştir. Sarmaşık yaprağının üstünde, kulbun her iki yanında uçları yukarıya kıvrılan birer volüt yer almaktadır. Sarmaşık yaprağının kontur hattı ve yaprağı ikiye bölen damar kısmı kabartma çizgilerle belirtilmiştir.

M.Ö. 5. ve 4. yüzyıl arası.

Mk8

Tunç oinochoe; SKK Mezar 4A; Levha 93:d ve 94:a-e; GY 05/4/29&36 & Envanterlenmemiş kırık parçalar; SKK/M4A/05/30&37 & Envanterlenmemiş kırık parçalar.
y: 26; ajurlu aplik y: 4,3; ajurlu aplik g: 4,7.

Oiochoe, ağız kenarı-boyun, kulp ve gövde parçaları, kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Eldeki parçalardan kabın bir "keskin profilli oinochoe/carinated oinochoe" olduğu anlaşılmaktadır. Gaga ağız oldukça keskin hatlara sahip olup, uca doğru yükselen bir profil çizmektedir. Gövdeye inildikçe genişleyen boyun, uzun tutulmuştur. Kap oldukça keskin bir hatla dışarıya doğru açılan bir omuz kısmına ve buradan kaideye yine keskin bir içbükeylikle uzanan bir gövde profiline sahiptir. Eldeki parçalardan kabın düz bir dibe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tek kulp ağız kenarına bağlanan kısımda dikdörtgen bir profil çizerken, aşağı bitimine inildikçe bu profilin üçgenleştiği görülmektedir. Ortası çukur şeklinde bir şeritle ayrılmış kulbun alt kısmı birbirinin içinden çıkan aynı yükseklikte yaprak kılıfları ile süslenmiştir. Kulbun balık kuyruğu şeklindeki en alt kısmı, kaba uydurulmak için daha ince yapılmıştır. Kulbun hemen bitiminde, omuz çıkıntısının altına denk gelen kısma ise ajurlu bir aplik eklenmiştir. Ajurlu aplik en altta her yöne açan yapraklara sahip bir palmet şeklindedir. Palmetin üstündeki kısma ise girift şekilli, çeşitli yönlere kıvrılan volüt grupları işlenmiştir.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik II)

Mk9

Gümüş içki kasesi; SKK Mezar 4A; Levha 97:a; GY 05/4/72; SKK/M4A/05/73.
y: 7; ağız ç: 13; gövde ç:11,5.

Gümüşten üretilmiş içki kasesi. Boyun ve gövdenin bir yanı kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Kap, dibe doğru hafifçe sivrileşen bir profile sahip yarı dairesel bir gövdeye sahiptir. Bu gövdeden çıkan silme şeklindeki üst kısım dışarıya doğru açılmaktadır.

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Mk10

Gümüş içki kasesi; SKK Mezar 4A; Levha 97:b; - , SKK/M4A/05/74.
y(korunagelmiş): 7; ağız ç: , gövde ç:

Gümüşten üretilmiş içki kasesi. Büyük bir kısmı kırık olan kabın bazı parçaları koruna gelmiştir. Mk9 Katalog No.lu eser ile eştir.

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Mk11

Gümüş içki kasesi; SKK Mezar 4A; Levha 97:c; GY 05/4/12; SKK/M4A/05/12.
y: 8; ağız ç: 12; gövde ç: 11,5.

Gümüşten üretilmiş içki kasesi. Kap, yarı dairesel gövde kısmının üzerindeki keskin hatlı omuzdan sert bir profil ile yükselerek çıktıktan sonra dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Alt kısmı yarım daire şeklinde verilmiştir.

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Mk12

Altın-gümüş yarı küresel içki kabı; SKK Mezar 4A; Levha 97:d; GY 05/4/18; SKK/M4A/05/18.
y: 5,7; ağız ç: 10,8.

Gümüş ve altın kullanılarak üretilmiş yarı küresel içki kabı. Düz bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarının hemen alt kısmına dar bir süsleme şeridi ayrılmıştır. Bu şeridin içinde, kabın gövdesi boyunca dönen sarmaşık dalı üzerine yerleştirilmiş sarmaşık yaprakları motifi yer almaktadır. Şeridin hemen altında, kabın gövdesinden dışarı çıkacak şekilde verilmiş yatay bir çıkıntı mevcuttur. Gövdenin geriye kalan kısmı ise dikine çekilmiş ince yaprak biçiminde yivlerle bölümlenmiştir. Dip kısmından ince bir şekilde yükselen bu yivler ağız kenarı altındaki şeride yaklaştıkça genişlemektedir. Her yivin bitim kısmının arasında tek bir ok başı motifi mevcuttur. Kabın dip kısmında yiv bitimlerinin oluşturduğu halka şeklindeki betimleme alanının içerisine, toplam 12 yapraktan meydana getirilmiş bir rozet kazınmıştır. Çiçek rozetin yaprakları arasında kalan her boşluğa

ise birer minik lotus çiçeği motifi yerleştirilmiştir.

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı (Kıbıs-Klasik II)

Mk13

Tunç tabak; SKK Mezar 4A; Levha 98:d; Etütlük; Etütlük.
ç(korunagelmiş): 9,5.

Tondo kısmına ek olarak kenarlara ait iki parça şeklinde koruna gelmiştir. Tondo kısmında birden fazla torna izi yer almaktadır. Kenarlara ait iki parça hem birbirleriyle hem de tondo kısmı ile birleşmektedir. Tabağın sığ tondo kısmından yükseldikten sonra yatay bir şekilde dışa açılan ve ardından da dik bir profille aşağıya kıvrılan bir forma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik II)

Mk14

Tunç tabak; SKK Mezar 4A; Levha 98:e; Etütlük; Etütlük.
ç (korunagelmiş): 9,5.

Genel yapısı ile Mk16 no.lu tabağa benzese de farklılıklar göstermektedir. Sadece tondo kısmı korunagelmiştir. Tondo kısmının kenarlarından, eserin form açısından Mk16 ile aynı tipolojide olduğu anlaşılmaktadır. Tondo kısmında, yine tek bir merkezden çıkan çeşitli boyut ve yapıda işlenmiş torna izleri yer almaktadır. Ancak torna izleri, kalınlık ve işleniş bakımından Mk16'daki benzerlerinden daha kalın tutulmuştur. Ayrıca cidar yapısı ile de daha kaba bir yapı sergilemektedir.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik II)

Mk15

Tunç tuzluk; SKK Mezar 4A; Levha 99:a&b; GY 05/4/17; SKK/M4A/05/17.
y: 4; ağız ç: 7,4; kaide ç: 7, d: 2.

Tunçtan dökme tekniğiyle üretilmiş tuzluk. Tuzluk, dışarıya açılan bir ağız kenarına sahiptir. İç bükey profilli gövde dışa taşan ince bir şeritle kalın dip kısmına bağlanmaktadır. Yüksek dip kısmının altında birden fazla torna izi yer almaktadır.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik II)

Mk16

Tunç leğen; SKK Mezar 4A; Levha 95:a-d; GY 05/4/25&30; SKK/M4A/05/25/31.
y: 5; ç: 33; d: 2,7.

Leğen, gövdesi ve tek halka kulbu şeklinde iki ayrı parça olarak bulunmuştur. Kabın dip kısmnın bir bölümü kırık ve eksiktir. Oldukça sığ olan leğen içe çekik bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarının hemen altında, kap boyunca dönen yatay çizgilerden meydana getirilmiş bir şerit süsleme yer almaktadır. Kap, ayrı yapılarak gövdeye sonradan eklenmiş tek bir halka kulba sahiptir. Kulbun gövdeye aplik edilmesini sağlayan kısım, ikisi büyük dördü ise küçük olarak işlenmiş altı volütlü bir süslemeden çıkarak açılan bir adet ters palmet motifi biçimindedir. Büyük volütler süslemenin merkezinde yer alırken, küçük volütler de bu merkezden çıkan şeritlerin sonlarında yer almaktadır. Merkezden kazıma olarak çıkan ters palmet, yaprak uçlarına doğru ayrılarak boyut ve hacim kazanmaktadır.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik II)

Mk17

Tunç leğen; SKK Mezar 4A; Levha 96:a-c; GY 05/4/24&31; SKK/M4A/05/24&32.
y: 5,5; ç: 32; d: 6.

Leğen, gövdesi ve tek halka kulbu şeklinde iki ayrı parça olarak bulunmuştur. Mk9 ile tipolojik olarak benzer ancak ölçüsel olarak farklıdır. Nispeten derin olan leğen, içe çekik bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarının hemen altında kap boyunca dönen yatay çizgilerden meydana getirilmiş bir şerit süsleme yer almaktadır. Kap, ayrı olarak yapılıp gövdeye sonradan eklenmiş tek bir halka kulba sahiptir. Kulbun gövdeye aplik edilmesini sağlayan yaprak biçimli kısmın üzerinde, birbirine değen iki volütün ortasından çıkıp açılan, bir adet ters palmet

motifi yer almaktadır. Süslemeler kabartma olarak verilmiştir.

M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Mk18

Tunç leğen; SKK Mezar 4A; Levha 96:d; Etütlük; Etütlük.
y(yaklaşık olarak); 6,5; ç: 26,6.

Leğen, tamamı ile profil vermeyen kırık parçalardan oluşmaktadır. Özellikle ağız kenarına ait parçalar Mk9 ve Mk10'da görülen yatay çizgilerden meydana getirilmiş şeritler sayesinde tanımlanabilmektedir.

Mk19

Tunç kaide ayağı(?); SKK Mezar 4A; Levha 99:c; GY 05/4/9; SKK/M4A/05/9.
y: 3,9; üst ç: 8; alt ç: 7.

Her iki ucu açık, silindir formlu parça Uçlardan biri, dışarıya taşan kalın bir bantla gövdeden ayrılmıştır. Diğer uç ise dışarıya taşarak kalın bir ağız kenarı oluşturmaktadır.

Mk20

Tunç kaide; SKK Mezar 4A; Levha 99:d; GY 05/4/16; SKK/M4A/05/16.
y: 1; ç: 12,5.

Ortası boş tunç halka Düz bırakılmış kenarlara sahip halkanın bir tarafı düz diğer tarafı ise kalın bir dudak kısmından sonra içe eğimli bir yapıya sahiptir. Bir kabın halka şeklindeki kaidesi olabilir.

Aynalar

Ay1

Tunç ayna; SKK Mezar 4A; Levha 100:b&c; GY 05/4/7; SKK/M4A/05/7.
u: 23; g: 15,5.

Ayna, dairesel bir tabla ile sap kısmından ibarettir. Ayna tablası ile sapın birleşme kısmına, biri sağa diğeri ise sola yönelen volüt-palmet işlemeli bir süsleme yerleştirilmiştir. Süsleme, aynanın sadece arka kısmındadır. Ayna tablasının iç kısmı, aynanın oturtulacağı sığ bir yuva şeklindedir. Ayna sapının üst kısmında yer alan, açılan bir yaprak kılıfı içinden çıkan süsleme, başarılı bir işçiliğe sahiptir. Volüt detayları kazıma ile belirtilmiş, volütlerin okülüs kısmı ise damla şeklinde kabartı olarak verilmiş ve gümüşle kaplanmıştır. Palmet yaprakları merkeze yakın bölümlerde kazıma ile birbirinden ayrılmış uçları ise derinlik verilerek belirginleştirilmiştir. Yaprak kılıfından çıkan volütlerden ayrılan dallar, aynaya birleşen yerlerinde ikinci bir volüt-palmet işlemesi daha oluşturmuştur.

Ay2

Tunç ayna; SKK Mezar 4A; Levha 101:b&c; GY 04/4/79; SKK/M4A/05/90.
u: 15; g: 11,2.

Ayna, dairesel bir tabla ve tutamağa ait kısa bir parça şeklinde korunagelmiştir. Dairesel tablanın alt kısmında, aynanın olasılıkla ahşap bir sapa oturtulmasını sağlayan bir dil yer almaktadır. Tabla kısmında ise, aynanın içine oturtulması için hafifçe verilmiş bir oyuk bulunmaktadır. Düz olan ayna yüzeyinin üzerinde hiçbir süsleme mevcut değildir.

Makyaj Çubukları

Mç1

Gümüş makyaj çubuğu; SKK Mezar 4A; Levha 101:d; GY 05/4/76; SKK/M4A/05/87.
u: 13.

Makyaj çubuğu, ince ve dairesel bir gövde ile bu gövdenin her iki bitiminde birer damla şeklinde verilmiş uçlardan ibarettir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Mç2

Tunç makyaj çubuğu; SKK Mezar 4A; Levha 101:e; GY 05/4/117; SKK/M4A/05/233.
u (korunagelmiş): 5.

Kırık olarak korunagelmiş makyaj çubuğu Mç1 ile eştir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Candelabrum

Ca1

Candelabrum; SKK Mezar 4A; Levha 102, 103:a-f, 104a-f ve 105:a-c; GY 05/4/8-74-71-21-13-14-15-19-20-73-34-35-70-Etütlük; SKK/M4A/05/8-76-72-21-13-14-15-19-20-75-35-36-71-Etütlük.
y(korunagelmiş): 43; kaide y: 1,6; kaide ç: 5,7.

Alt kısmı Kıbrıs-Ion başlığı, üstü ise erkek figürü şeklinde bir kaideye sahip çift katlı candelabrum. Eser, birçok parçanın birleştirilmesiyle bütünlenebilmiştir. Eldeki parçalardan candelabrumun tripod kısmının demir, diğer parçalarının ise tunç olduğu anlaşılmaktadır. Candelabrumun en üst parçası, çıplak bir erkek figürü şeklinde işlenmiştir. Ağırlığını sol ayağına vermiş olan figürün, kaybolan kalıp tekniğinde döküldüğü anlaşılmaktadır. Sol kol yana açılarak vücuttan ayrılmıştır. Elin duruşua bakıldığında, aslında figürün elinde günümüze kadar koruna gelmemiş bir nesne tutmakta olduğu anlaşılmaktadır. Sağ kol dirsekten aşağı doğru kırılmış ve sağ el bel kısmını kavrayacak şekilde yerleştirilmiştir. Kasık hattı, kalça ve göğüsler olgun bir erkeğe ait olacak yapıda işlenmiştir. Boyun hafifçe sola yatırılmıştır. Kısa saçlar ve tüm yüz detayları başarıyla işlenmiştir. Gözlerin küçük delikler halinde verilmiş olması, içlerinin başka bir malzeme ile doldurulmuş olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Figürün başı üzerine, enine çizgi grupları ile altı parçaya bölünmüş bir sütuncuk yerleştirilmiş ve bu sütuncuğun üzerine de dairesel tabla kısmı oturtulmuştur. Ion başlığı şeklindeki alt parçanın tablasındaki izden dolayı, çıplak erkek figürünün bir kaide bağlantısı ile bu parçaya oturmakta olduğu anlaşılmaktadır. Kıbrıs-Ion başlığı şeklindeki parça basitçe minik bir sütuncuğun üzerine oturtulmuştur. Başlığın yan kısımlarından, ince ve kıvrımlı 4 adet askının sarktığı, sadece biri sağlam olan parçadan anlaşılmaktadır. Kıbrıs-Ion başlığının üzerindeki kaideye, enine çizgi grupları ile bölümlenmiş bir sütuncuk yerleştirilmiştir. Bu sütuncuk, çıplak erkek figürünün başı üzerinden yükselen ile eştir. İlk katın tablası, bu sütuncuğun üzerine yerleştirilmiştir. Üst bölüm ile tripod arasındaki bağlantı, üste doğru genişleyerek açılan tunç bir kaide ile sağlanmıştır. Birbirinin eşi iki adet kaidecik, erkek figürlü ve Kıbrıs-Ion başlığı şeklindeki parçalara, yine birbirinin eşi olan üç adet kaidecik ise candelabrumun tripod kısmına aittir. Palmet biçiminde işlenip volüt şeklinde sarmaşık dalları ile süslenmiş iki parça, tripodun ayakları arasına yerleştirilen süsleme elemanları görevini görmektedir. Oldukça paslanmış olan tripod ayaklarından sadece iki tanesi korunagelmiştir. Mevcut şeklinden yola çıkarak tripod ayaklarının birer hayvan bacağı şeklinde işlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Silahlar

Si1

Demir mızrak ucu; SKK Mezar 4A; Levha 106:a&b; Etütlük; Etütlük.
u: 20, g: 4.

Oldukça paslanmış demir mızrak ucu Kırık olması yanında bazı parçaları eksiktir. Ahşap sap kısmı ile bağlantıyı sağlayan soket kısmı da kırık bir şekilde korunagelmiştir.

Si2

Demir mızrak ucu; SKK Mezar 4A; Levha 106:a&b; Etütlük; Etütlük.
u(korunagelmiş): 13; g(korunagelmiş): 4.

Oldukça paslanmış demir mızrak ucu Kırık olması yanında bazı parçaları eksiktir.

Si3

Demir mızrak ucu; SKK Mezar 4A; Levha 106:b; Etütlük; Etütlük.
u(korunagelmiş): 12; g(korunagelmiş): 4.

Oldukça paslanmış demir mızrak ucu Kırık olması yanında bazı parçaları eksiktir.

Si4

Demir kalkan göbeği(?); SKK Mezar 4A; Levha 106:c&d; Etütlük; Etütlük.
u(korunagelmiş): 7; g(korunagelmiş): 8.

Bir kısmı kırık ve eksik olarak korunagelmiş ortası kabartmalı dairesel demir parça

Strigilisler

St3

Demir strigilis; SKK Mezar 4A; Levha 107:a; -, -.
u(korunagelmiş): 12.

Sap ve uç kısmının bir bölümü eksik olarak korunagelmiş strigilis. Tümlenebilen iki parça halindedir.

St4

Demir strigilis; SKK Mezar 4A; Levha 107:a; -, -.
-

Tümlenemeyen üç parçadan ibaret demir strigilis. Parçalar sap ve gövde kısmına aittir.

St5

Demir strigilis tutamağı; SKK Mezar 4A; Levha 107:b; Etütlük, Etütlük.
u(korunagelmiş): 8.

Bir strigilise ait demir tutamak. İki adet lehim çivisi ile bir birine tutturulmuş iki ayrı parçadan oluşmaktadır.

Çiviler

Çi3

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; GY 05/4/37; SKK/M4A/05/38.
u: 11.

Düz formlu çivi. Çakılmış olduğu ahşapın bir kısmı halen çivi üzerinde korunagelmiştir. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi4

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/38; SKK/M4A/05/39.
u: 9,3.

Düz formlu çivi. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi5

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/39; SKK/M4A/05/40.
u: 9,8.

Dalgalı bir gövde yapısına sahip çivi. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi6

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/40; SKK/M4A/05/41.
u: 12.

Uca yakın bir yerden kıvrılarak bir "L" şekline sokulmuştur. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi7

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/41; SKK/M4A/05/42.
u: 12,6.

Uca yakın bir yerden kıvrılarak "L" şekline sokulmuştur. Kıvrılmış olan bölüm dalgalı bir yapıya sahiptir. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi8

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/42; SKK/M4A/05/43.
u: 7,2.

Çivi, baş kısmına yakın bir yerden kıvrılmıştır. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi9

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/43; SKK/M4A/05/44.
u: 7,2.

Düz bir yapıya sahip olan çivinin gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi10

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/44; SKK/M4A/05/45.
u: 7,3.

Orta kısmından hafifçe eğilmiş olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi11

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/45; SKK/M4A/05/46.
u: 6,5.

Orta kısmından hafifçe eğilmiş olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi12

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; GY 05/4/46; SKK/M4A/05/47.
u: 7,3.

Uçtan kıvrılmış olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi13

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/47; SKK/M4A/05/48.
u: 8,7.

Nispeten düz bir şekle sahip olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi14

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/48; SKK/M4A/05/49.
u: 8,7.

Nispeten düz bir şekle sahip olan çivinin sadece uç kısmı biraz eğilmiştir. Çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi15

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/49; SKK/M4A/05/50.
u: 8,7.

Düz bir şekle sahip olan çivinin uç kısmı kırıktır. Çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi16

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/50; SKK/M4A/05/51.
u: 9,3.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi17

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/51; SKK/M4A/05/52.
u: 6,8.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi18

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:f; GY 05/4/52; SKK/M4A/05/53.
u: 8,9.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi19

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/53; SKK/M4A/05/54.
u: 9.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi20

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/54; SKK/M4A/05/55.
u: 10,7.

Nispeten düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi21

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/55; SKK/M4A/05/56.
u: 10.

Nispeten düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi22

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; GY 05/4/56; SKK/M4A/05/57.
u: 12

Bükülerek "L" şekline sokulmuş çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi23

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/57; SKK/M4A/05/58.
u: 9.

Nispeten düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi24

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/58; SKK/M4A/05/59.
u: 9.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi25

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:f; GY 05/4/59; SKK/M4A/05/60.
u: 9,3.

Hafifçe bükülmüş olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi26

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:f; GY 05/4/60; SKK/M4A/05/61.
u: 9,5.

Hafifçe bükülmüş olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi27

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/61; SKK/M4A/05/62.
u: 10,4.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi28

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/62; SKK/M4A/05/63.
u: 9,3.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi29

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:f; GY 05/4/63; SKK/M4A/05/64.
u: 9,4.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi30

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 108:a; GY 05/4/64; SKK/M4A/05/65.
u: 8,9.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi31

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/65; SKK/M4A/05/66.
u: 8,9.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi32

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/66; SKK/M4A/05/67.
u: 7,4.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi33

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:g; GY 05/4/67; SKK/M4A/05/68.
u:7.

Kırık olarak korunagelmiş çivi düz bir gövdeye ve dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi34

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/68; SKK/M4A/05/69.
u: 7.

Kırık olarak korunagelmiş çivi düz bir gövdeye ve dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi35

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:f; GY 05/4/69; SKK/M4A/05/70.
u: 7.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi36

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/80; SKK/M4A/05/91.
u: 10,5.

Çivi, baş kısmına yakın bir yerden bükülerek "L" şekline sokulmuştur. Çivi, dikdörtgen bir profile sahiptir.

Çi37

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:3; GY 04/4/81; SKK/M4A/05/92.
u: 10,3.

Çivi, uç kısmından bükülerek "L" şekline sokulmuştur. Çivi, dikdörtgen bir profile sahiptir.

Çi38

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/82; SKK/M4A/05/93.
u: 11,5.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi39

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/83; SKK/M4A/05/94.
u: 10.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi40

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/84; SKK/M4A/05/95.
u: 9.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi41

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/85; SKK/M4A/05/96.

u: 9,4.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi42

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/86; SKK/M4A/05/97.
u: 9,5.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi43

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/87; SKK/M4A/05/98.
u: 8,3.

Düz olan çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi44

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/88; SKK/M4A/05/99.
u: 7,4.

Kırık olarak korunagelmiş düz çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi45

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/89; SKK/M4A/05/100.
u: 7,3.

Kırık olarak korunagelmiş düz çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi46

Tunç çivi; SKK Mezar 4A; Levha 107:e; GY 05/4/90; SKK/M4A/05/101.
u: 6,8.

Kırık olarak korunagelmiş düz çivi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi47

Demir çivi; SKK Mezar 4A; Levha 109:b; Etütlük; SKK/M4A/05/80.
u: 9,5.

Düz formlu çivi. Gövdesi, dairesel bir kesite sahiptir.

Çi48

Demir çivi; SKK Mezar 4A; Levha 109:b; Etütlük; SKK/M4A/05/81.
u: 9,3.

Düz formlu çivi. Gövdesi, dairesel bir kesite sahiptir.

Çi49

Demir çivi; SKK Mezar 4A; Levha 109:b; Etütlük; SKK/M4A/05/84.
u: 7.

Düz formlu çivi. Uç kısmından kırık ve kırık parça kayıptır. Gövdesi, dairesel bir kesite sahiptir.

Çi50

Demir çivi; SKK Mezar 4A; Levha 109:b; Etütlük; SKK/M4A/05/85.
u: 5,8.

Düz formlu çivi. Uç kısmından kırık ve kırık parça kayıptır. Gövdesi, dairesel bir kesite sahiptir.

Çi51

Demir çivi; SKK Mezar 4A; Levha 109:b; Etütlük; SKK/M4A/05/82.
u: 7,3.

Düz formlu çivi. Baş kısmından kırık ve kırık parça kayıptır. Gövdesi, dairesel bir kesite sahiptir.

Çi52

Demir çivi; SKK Mezar 4A; Levha 109:b; Etütlük; SKK/M4A/05/83.
u: 7,8.

Düz formlu çivi. Gövdesi, dairesel bir kesite sahiptir. Ortadan kırık olarak korunagelmiştir.

Diğer Buluntular

Db1

Tunç aplik; SKK Mezar 4A; Levha 107:c; GY 05/4/92; SKK/M4A/05/103.
u: 3; g: 3,3.

Yaprak şekline sokulmuş ince metal şerit. Her iki tarafı da düz olup herhangi bir süslemeye sahip değildir. Metal bir kaba ait bir süsleme elemanı olması muhtemeldir.

Db2

Tunç aplik; SKK Mezar 4A; Levha 107:d; Etütlük; Etütlük.
u: 3,2; g: 1,5.

İçbükey gövdesinin bir ucu düz, diğer ucu ise kıvrımlı bırakılmış ince şerit halinde metal parça Düz bitimli ucun olduğu kısımda hafif bir kabartı yer almaktadır.

Db3

Demir çengel; SKK Mezar 4A; Levha 109:c; Etütlük; Etütlük.
y: 4; g: 3,5.

Bitimlerinden biri top şeklinde kabartılı, diğeri ise uca doğru sivrilerek kıvrılan demir çengel.

Db4

Demir çengel; SKK Mezar 4A; Levha 109:c; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 3; g(korunagelmiş): 1,5.

Kırık olarak korunagelmiş demir çengel.

M4B Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk31

Amphora; SKK Mezar 4B; Levha 112:a; Etütlük; Etütlük.
y: 45; ağız ç: 14,3; gövde ç: 30, kaide ç: 11,8.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 1a formunda amphora. Ağız kenarı, boyun, kısmi gövde ve kaide olarak tümlenmiştir. Amphora, dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Dik ve silindirik olan boyun neredeyse ağız kenarı ile aynı genişliktedir. Boyun-omuz geçişi hafif bir profille sağlanmıştır. Ovoid gövde bir halka kaide ile sonlanmaktadır. Amphoranın iki adet yatay kulbu mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480-350).

Sk32

Sürahicik; SKK Mezar 4B; Levha 113:a; GY 05/5/26; SKK/M4B/05/101.
y: 18; ağız ç: 4,5; gövde ç: 7,3; dip ç: 3,4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Etli bir dudak kısmına sahip ağız kenarı boyundan dışarıya hafif bir şekilde taşmaktadır. Boyun gövde profili neredeyse birbirinden ayrılamayacak kadar birleşik bir form içindedir. Sürahicik alt kısımda şişkin olup yukarıya doğru incelen silindirik bir forma sahiptir. Tek kulp, ağız kenarından üst gövdeye bağlanmaktadır. Sürahicik sığ bir halka dip üzerinde oturmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk33

Sürahicik; SKK Mezar 4B; Levha 113:b; GY 05/5/22; SKK/M4B/05/97.
y: 10,3; ağız ç: 4; gövde ç: 5; dip ç: 4,3.

Sürahicik, boyundan hafifçe dışa taşan bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarının küçük bir kısmı kırık ve eksiktir. Ağız kenarından çıkıp keskin bir profille incelen ve hemen ardından

genişleyen boyun, şişkin gövdeye bağlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye eklenmiştir. Kap oldukça alçak bir halka dip üzerinde oturmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480-350)

Sk34

Sürahicik; SKK Mezar 4B; Levha 113:c; GY 05/5/23; SKK/M4B/05/98.
y: 11,5; ağız ç: 3,7; gövde ç: 6; dip ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Sürahicik, açılarak boyundan dışa taşan bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarından çıktıktan sonra keskin bir profille incelip hemen ardından genişleyen boyun, gövdeye bağlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından hafifçe taşarak aşağıya inmekte ve omuz kısmına bağlanmaktadır. Sürahicik dışarıya doğru genişleyen alçak bir halka dip üzerinde oturmaktadır. Kabın dip kısmında da düzensizlikler gözlemlenmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk35

Sürahicik; SKK Mezar 4B; Levha 113:d; GY 05/5/25; SKK/M4B/05/100.
y: 14,5; ağız ç: 4; gövde ç: 6,5; dip ç: 5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu 5b formunda sürahicik. Sürahicik, dışa çekik bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarının küçük bir kısmı kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Ağız kenarından çıktıktan sonra incelen boyun keskin olmayan bir profille gövdeye bağlanmaktadır. Silindirik formdaki uzun gövde, nispeten düz bir profile sahip olması ile dikkat çekmektedir. Tek kulp, kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Sürahicik, alçak bir halka dip üzerinde oturmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk36

Sürahicik; SKK Mezar 4B; Levha 114:a; GY 05/5/24; SKK/M4B/05/99.
y: 13,7; ağız ç: 4; gövde ç: 7,5; dip ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu 5b formunda sürahicik. Sürahicik, açılarak boyundan dışa taşan bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarından çıktıktan sonra incelip hemen ardından genişleyen boyun, gövdeye bağlanmaktadır. Silindirik formdaki uzun gövde, pürüzsüz duvarlara sahiptir. Tek kulp, kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Sürahicik alçak bir halka dip üzerinde oturmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk37

Sürahicik; SKK Mezar 4B; Levha 114:b; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 15; gövde ç: 10,5; kaide ç: 5,6.

Düz Beyaz (Plain White) VII Tip 1 formunda sürahicik. Gövdesinin bir kısmı gibi boyun ve ağız kenarı da kırık ve eksik olan sürahicik. Eldeki tümlenebilmiş parçalardan, tek kulplu, şişkin gövdeli bir forma sahip olan sürahiciğin alçak bir halka kaide üzerinde oturmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk38

Kase; SKK Mezar 4B; Levha 114:c; Etütlük; Etütlük.
y: 3,5; ç: 18; dip ç: 5; d: 2,7.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 8 formuna yakın bir forma sahip kase. Dışa çekik ve aşağıya kıvrık kalın bir ağız kenarına sahiptir. İki kademeli bir profile sahip olan gövde, düz bir dip kısmı ile sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Kandiller

Ka6

Çimdik kandil; SKK Mezar 4B; Levha 114:d; GY 05/5/27; SKK/M4B/05/102.
g: 9,2; u: 10,4; y: 3.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Takılar

Ta25

Sandal biçimli altın küpe; SKK Mezar 4B; Levha 115:a; GY 05/5/8; SKK/M4B/05/8.
y: 2,8; a: 2,56.

Sandal biçimli tek küpe. Diğer eşi kayıptır. Altından ince bir halka şeklinde yapılmış küpe halkası ve şişkin bir gövde kısmına sahiptir. Küpe halkasının gövdeye bağlatı yeri minik granüle noktalardan meydana getirilmiş bir halka ile çevrelenmiştir. Küpenin öne bakan kısmına, telkari yöntemi ile meydana getirilmiş bir çift ikili dik spiral grubu yerleştirilmiştir. Her volütün oculus kısmında bir adet granüle nokta yer almaktadır. İkili dik spiral gruplarının altında, merkezde yer alan büyük bir baklava motifinin etrafına yerleştirilmiş daha küçük dört adet baklava motifi yer almaktadır. Baklava motifleri küçük granüle noktaların bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta26

Sandal biçimli altın küpe (çift); SKK Mezar 4B; Levha 115:b; GY 05/5/11; SKK/M4B/05/13&14.
y: 2,5; a: 1,21 – 1,60.

Sandal biçimli bir çift küpe. Ta25 ile form olarak yakındırlar. Ancak, Ta25'in sahip olduğu şişkin gövde yapısına sahip değillerdir. Küpeler sade olup, hiçbir süsleme içermemektedir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta27

Sandan biçimli altın küpe (çift); SKK Mezar 4B; Levha 115:b, GY 05/5/12; SKK/M4B/05/15&16.
y: 2,5; a: 1,21 – 1,60.

Sandal biçimli bir çift küpe. Ta26 ile hem form hem de işçilik açısından birebir aynıdırlar.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta28

Pandantif; SKK Mezar 4B; Levha 115:c; GY 05/5/3; SKK/M4B/05/3.
y: 3; a: 4,40.

Bir halkaya tutturulmuş, göz şeklinde bir altın çerçevenin içine yerleştirilmiş yarı kıymetli taştan pandantif. Pandantifin tutturulduğu halka, çok köşeli bir kesit sergilemekte olup ince bir yapıya sahiptir. Altın çerçeve, alt ve üst kenarlarında tüm çerçeve boyunca dönen küçük granüle nokta dizileri ile süslenmiştir. Çerçeve üzerinde başka herhangi bir süsleme kullanılmamıştır. Altın çerçevenin içine yerleştirilmiş taş, gri renkte olup yine şeffaf bir yapıya sahiptir. Taş, yer yer çatlamış ve zarar görmüştür.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta29

Pandantif; SKK Mezar 4B; Levha 115:d; GY 05/5/4; SKK/M4B/05/4.
y: 2,7; a: 4,66.

Bir halkaya tutturulmuş, göz şeklinde bir altın çerçevenin içine yerleştirilmiş yarı kıymetli taştan pandantif. Ta28 ile özellikle tipoloji açısından benzemektedir. Pandantifin tutturulduğu halka, çok köşeli bir kesit sergilemekte olup ince bir yapıya sahiptir. Altın çerçeve, üst kısımlarından katlanarak

pandantif taşını kenarlarından sabitlemektedir. Çerçevenin yan kısmı, altta ve üstte küçük granüle nokta dizileri ile çevrelenmiştir. Bu çevrelenmiş şeridin içinde, telkari yöntemi ile işlenmiş ikili spiral grupları mevcuttur. İkili spiral gruplarının arasındaki boşluklar ise küçük granüle noktalarla doldurulmuştur. Pandantifin her iki sonuna, şeridin içine denk gelecek kısımlara birer "granüle noktalar grubu" yerleştirilmiştir. Altın çerçevenin içine yerleştirilmiş taş, gri-mavi renkte olup şeffaf yapısı içinde rahatça görülebilen dalgalı çizgilere sahiptir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta30

Altın kolye; SKK Mezar 4B; Levha 115:e ve 116:a; GY 05/5/13; SKK/M4B/05/17-30.
u: 13,5; a:

Kolye, alt kısımları, zincirlerle tutturulmuş bir çift boncukla sonlanan kare şeklinde 14 parçanın tümlenmesinden oluşmaktadır. Kare şekilli parçalarda, bağlantıyı sağlayan iplerin geçmesi için oluşturulmuş delikler söz konusudur. İnce bir plakanın dövülerek oluşturulması ve ardından arkaya kıvrılması ile meydana getirilmiş kare şeklindeki parçalar, iyi bir işçilik sergilemektedir. Her bir parçanın üzerine, bir birinin üstüne gelecek şekilde yerleştirilmiş ikili spiral grupları işlenmiştir. Spirallerin merkezlerinde ve iki spiral grubunun ortasında birer küçük granüle nokta bezemesi yer almaktadır. Her kare parçanın alt kısmına ise küçük zincirlerle tutturulmuş bir çift sade boncuk bağlanmıştır.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta31

Yüzük; SKK Mezar 4B; Levha 116:c; GY 05/5/5; SKK/M4B/05/5.
g: 1,8; u: 2; a: 3,66.

Yüzük halkası çok köşeli bir kesite sahip olup, sade bir yapı sergilemektedir. Göz biçimli yüzük taşını çevreleyen altın çerçevede, yumurta dizisi motifi kullanılmıştır. Altın çerçevenin üst kısmı ise küçük çentiklerle süslenmiş bir halka ile çevrelenmiştir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta32

Yüzük; SKK Mezar 4B; Levha 116:d; GY 05/5/7; SKK/M4B/05/7.
g: 1,3, u: 2; a: 4,38.

Burma motifli yüzük halkasına sahip, göz biçimli yüzük. Yüzük, Ta31 ile tipoloji ve süslemeler açısından benzerdir. Yüzük taşı korunagelmemiştir. Yüzük halkası ile yüzük taşının birleşim kısmının etrafı granüle nokta dizileri ile çevrelenmiştir. Beyaz renkli ve pek kaliteli olmayan bir malzemeden yapılmış yüzük taşının oturduğu kısım altın bir çerçeve ile çevrelenmiştir. Çerçevenin yan kısmında, küçük granüle noktalar kullanılarak oluşturulmuş bir yumurta dizisi yer almaktadır. Yumurta dizisinin üzerine ise yine granüle nokta dizileri kullanılarak meydana getirilmiş bir çizgi yerleştirilmiştir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta33

Yüzük; SKK Mezar 4B; Levha 116:e; GY 05/5/6; SKK/M4B/05/6.
g: 1; u: 1,7; a: 7,69.

Kazıma süslü yüzük. Klasik Yunan yüzükleri içinde Tip VII'ye aittir. Yüzük halkası sırtlar oluşturacak bir kesite sahiptir. Yüzüğün üst kısmı göz şeklinde kesilmiş düz bir tabla halinde işlenmiştir. Yüzük tablasında, yatay bir çizgi şeklinde verilmiş bir zemin üzerinde tek dizi üzerine çökmüş bir erkek betimlenmiştir. Kısa saçlı ve sivri sakallı erkek betimi, uzun bir khiton giymiştir. Kıvrımları başarılı bir şekilde verilen bu khitonun altından göğüsleri görülmetedir. Boynunda bir kolye mevcuttur. Kısa kesimli saçlar bir bant ile tutturulmuştur. Saçlar tepe kısmında bir püskül şeklinde verilmiştir. Figürün sağ eli khitonun boşta kalan kısımlarını tutmakta, sol eli ise açılmış bir vaziyette aşağıya ve ileriye uzanmaktadır. Sol elin üstünde ve sol ayağın önünde tanımlanamayan bazı şekiller yer almaktadır.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik II)

Ta34

Yüzük; SKK Mezar 4B; Levha 117:a; -; SKK/M4B/05/104.
g:1; u: 2; a:

Oldukça kötü durumda korunagelmiş demir bir yüzük tablası ve halka kısmına ait parça şeklindedir.

Ta35

Altın kıyafet süsü; SKK Mezar 4B; Levha 117:b; GY 05/5/15; SKK/M4B/05/32-42.
Çiçek rozet g&u: 0,7; çiçek rozet a: 0,04; güneş rozet g&u: 1,3; güneş rozet a: 0,23.

10 adet çiçek biçimli rozet ile 1 adet güneş rozetin bir arada kullanılmasından meydana getirilmiştir. Parçalar üzerinde kıyafete dikilmelerini sağlayan küçük delikler mevcuttur. Çiçek rozetler birbirine bağlı altı adet yapraktan oluşmaktadır. Güneş rozet ise ortası delik bir halkanın üzerine, yaprağı andıran şekillere sahip 12 küçük parçanın lehimlenmesinden meydana getirilmiştir. Her bir parçanın dış çeperi ise granüle nokta dizileri ile çevrelenmiştir.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik)

Ta36

Altın kıyafet süsü; SKK Mezar 4B; Levha 117:d&e; GY 05/5/14; SKK/M4B/05/31.
u: 4,4.

Altından bir zincire tutturulmuş Gorgon başı şeklinde pandantif. Pandantif, 6 halkalı bir zincirin ucuna geçirilmiş, dairesel formlu ince bir tabaka şeklindedir. 5 adet zincir halkasından sonra gelen halka form olarak diğerlerinden farklı oluşu ile dikkat çekmektedir. İnce pandantif uç, dövülerek yapılmıştır. Dairesel pandantifin ucuna, tipik ikonografisi içerisinde bir gorgon başı işlenmiştir.

M.Ö. 5. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik I)

Ta37

Altın çubuklar; SKK Mezar 4B; Levha 117:f; -, SKK/M4B/05/96.

İçi boş ince çubuklar. Parçalardan bazılarının üzerinde oldukça küçük delikler yer almaktadır.

Ta38

Altın spiral küpe (çift); SKK Mezar 4B; Levha 118:a&b; Gy 05/5/1&2; SKK/M4B/05/1&2.
y: 2,5; a: 15,50-15,61.

Bitimlerinden biri aslan başı diğeri ise damla şeklinde verilmiş bir çift spiral küpe. Ta2 ile form ve işçilik olarak benzerdirler. Küpelerden birinin aslan başı biçimli bitimi korunagelmemiştir. Tunç iskelet üzerine altın kaplama olarak üretilmişlerdir. Aslanların detay işçiliği Ta2'ye kıyasla daha düşük kalitelidir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta39

Sandal biçimli altın küpe (çift); SKK Mezar 4B; Levha 118:c&e; GY 05/5/9; SKK/M4B/05/9&10.
y: 0,8; a: 1,16 – 1,28.

Sandal (boat) biçimli bir çift küpe. Ta25 ile form olarak benzer olup boyut açısından farklıdırlar. Ön yüzde yer alan süsleme, bir salkım gibi tek merkezden iki yana inerek volüt şeklinde kıvrılan bir yapıya sahiptir. Volütlerin oculus kısımları tek bir granüle nokta ile süslenmiştir. Bu süslemenin altında ise granüle noktaların bir araya getirilmesi ile oluşturulmuş tek bir ters üçgen motifi yer almaktadır.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta40

Sandal biçimli küpe (çift); SKK Mezar 4B; Levha 118:c&d; GY 05/5/10; SKK/M4B/05/11&12.
y: 0,8; a: 1,16 – 1,28.

Sandal (boat) biçimli bir çift küpe. Ta39 ile eştirler.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta41

Altın kolye taneleri; SKK Mezar 4B; Levha 118:f; GY 05/5/16; SKK/M4B/05/43-50.
g: 0,5; a: 59-62.

Bir kolyeye ait 8 adet boncuk tanesi. Altından üretilmiş silindir biçimli boncuk taneleri, üzerlerinin granüle noktalarla kaplanması ile süslenmişlerdir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta42

Altın kolye taneleri; SKK Mezar 4B; Levha 118:g; -; SKK/M4B/05/51-63.
g: 0,6; y: 0,8; a:

Karın kısmında keskin bir çıkıntı bırakacak şekilde işlenmiş silindir formlu kolye taneleri.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta43

Altın kolye taneleri; SKK Mezar 4B; Levha 118:h; -, SKK/M4B/05/64-74.
g: 0,8; y: 0,9; a:

Gövdeleri dikine yivlere bölünmüş dairesel kolye taneleri. Her iki uçları ince şerit şeklinde bir bilezikle çevrelenmiştir. Bir kısmı zarar görmüştür.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta44

Altın kolye taneleri; SKK Mezar 4B; Levha 119:a; -, SKK/M4B/05-80-81.
g: 0,5; y: 0,6; a:

Dairesel formlu iki adet kolye tanesi. Tanelerin her iki ucu, Ta40'da olduğu gibi bir bilezikle çevrelenmiştir. Ancak bu örneklerdeki bilezikler granüle nokta dizileri şeklindedir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta45

Altın kolye taneleri; SKK Mezar 4B; Levha 119:b; -, SKK/M4B/05/51-63.
g: 0,5; y: 0,5; a:

Dairesel formda, içi delik kolye taneleri. Bir kısmı sağlam bir kısmı ise ezik olarak korunagelmiştir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta46

Altın kolye taneleri; SKK Mezar 4B; Levha 119:c; GY 05/5/19; SKK/M4B/05/82-89.
g: 1; u: 1; a: 28-45.

Bir kolyeye ait 8 adet boncuk tanesi. Her bir parça ince bir plakanın kıvrılarak birleştirilmesi sonucu oluşturulmuş, silindir şekilli, içi boş iki adet parçanın birbirine lehimlenmesi ile oluşturulmuştur. Silindir biçimli parçalar yivli bir yapıya sahiptir. Tanelerin üst kısmında etrfaı granüle nokta dizileri ile çevrelenmiş tek bir kabartı yer almaktadır. Başka bir granüle nokta da kabartının en tepe noktasına yerleştirilmiştir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta47

Akik kolye tanesi; SKK Mezar 4B; Levha 119:d; GY 05/5/20; SKK/M4B/05/90.
g: 0,5; a: 0,44.

Ortası delik, silindir biçimli kolye tanesi.

Ta48

Akik kolye tanesi; SKK Mezar 4B; Levha 119:e; GY 05/5/21; SKK/M4B/05/91.
g: 0,5; y: 0,8; a: 0,50.

Orta kısmı sert bir çıkıntı şeklinde profil veren, keskin kenarlara sahip dairesel kolye tanesi.

Ta49

Fayans kolye taneleri; SKK Mezar 4B; Levha 119:f&g; -, SKK/M4B/05/92-94.
g: 0,7; u: 0,7; a:

Bir kolyeye ait 3 adet tane. Ta46 ile tipoloji bakımından eştirler. Ancak kullanılan malzemede ve işçilikte bazı farklılıklar vardır. En büyük fark ise bu örneklerin Ta46 örneklerindeki granüle süslemelere sahip olmayışındadır.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ta50

Fayans kolye tanesi; SKK Mezar 4B; Levha 119:h, -, SKK/M4B/05/95.
g: 0,4; u: 0,8; a:

Silindirik formda, içi delik tek bir kolye tanesi. Malzemesi Ta49 örnekleri ile aynıdır.

Ta51

Altın takı parçası; SKK Mezar 4B; Levha 120:a&b; -, SKK/M4B/05/75-77.
g: 6; u: 6.

Kare formlu ince bir altın plaka şeklinde takı parçası. Arka kısmına iki adet içi boş çubuk lehimlenmiştir. Parçanın üzerinde telkari üslubunda yapılmış iki adet çift spiral motifi yer almaktadır.

Ta52

Altın takı parçası; SKK Mezar 4B; Levha 120:a&b; -, SKK/M4B/05/78-79.
g: 0,6; u: 1,5.

Kabaca bir damla biçiminde kesilmiş, ince bir altın plaka şeklinde takı parçası. Arka kısmına iki adet içi boş çubuk lehimlenmiştir. Parça üzerine, formuna uygun olacak şekilde uzatılmış gövdelere sahip iki adet çift spiral motifi yer almaktadır. Alt kısımdaki spiraller daha büyük, üstteki spiraller ise daha küçüktür.

Metal Kaplar

Mk21

Tunç kulp; SKK Mezar 4B; Levha 120:c; GY 05/5/28; -,
g: 5.

Tunç bir kaba ait halka kulp.

Mk22

Tunç süsleme parçaları; SKK Mezar 4B; Levha 120:c; Etütlük; Etütlük.

Tunç bir kabı süslemede kullanılmış, ajur tekniğinde üretilmiş bir süslemeye ait volüt ve sarmaşık dalı parçaları.

Makyaj Çubukları

Mç3

Tunç makyaj çubuğu; SKK Mezar 4B; Levha 120:d; GY 05/5/32; SKK/M4B/05/108.
u(korunagelmiş): 8,7.

Makyaj çubuğu, ince ve dairesel bir gövde ile bu gövdenin her iki bitiminde birer damla şeklinde verilmiş uçlardan ibarettir. Uçlardan biri koruna gelmemiştir. Mç1 ve Mç2 ile benzerdir.

Çiviler

Çi53

Tunç çivi; SKK Mezar 4B; Levha 124:d; GY 05/5/31; SKK/M4B/05/107.
u: 7.

Hafif eğimli bir yapıda korunagelmiş çivi, kare şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi54

Tunç çivi; SKK Mezar 4B; Levha 124:d; GY 05/5/29; SKK/M4B/05/105.
u: 12.

Şekilsiz bir biçimde bükülmüş çivi, kare şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi55

Tunç çivi; SKK Mezar 4B; Levha 124:d; GY 05/5/30; SKK/M4B/05/106.
u: 11,5.

Eğimli bir yapıda korunagelmiş çivi, kare şeklinde bir kesite sahiptir.

La1

Pişmiş toprak lahit; SKK Mezar 4B; Levha 121:a-d, 122:a-e, 123:a-d ve 124:a-c; Etütlük; SKK/M4B/05/109.
u: 200, g:63; y: 75-80; d: 49-55; ayak y: 15-17; ayak g: 10-13.
Kapak u: 183; g: 62.

Pişmiş topraktan sade lahit. Dikdörtgen formlu olup kapaklıdır. Üretimden kaynaklanan pek çok yamukluğa sahiptir. Gövde dikdörtgen formunda olup dört ayak üzerinde durmaktadır. Lahit üzerinde pek çok onarım izi ve deliği mevcuttur. Gövdenin kısa kenarlarında kapağın sabitlenmesini sağlayan pervazlar yer almaktadır. Kapak da aynı gövde gibi sade üretilmiş olup pekçok onarım deliğine sahiptir. Kapağın orta kısmında üç adet büyük delik yer almaktadır. Bu deliklerin arasındaki kısımlar, özellikle kapağın alt kısmında olacak şekilde oval şekilli kabartılarla süslenmiştir.

M.Ö. 4. yüzyıl

M4C Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk39

Sürahicik; SKK Mezar 4C; Levha 127:a; Etütlük; Etütlük.
y: 12,5; ağız ç: 3; gövde ç: 11,7.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 6 formunda sürahicik. Kısmi ağız kenarı, boyun, kısmi gövde ve kaide olarak tümlenebilmiştir. Sürahicik dışa açık dairesel ağız kenarı, silindirik ince boynu, şişkin gövdesi ve sığ halka kaidesi ile nitelenmektedir. Omuzdan boyna bağlanan tek kulbun üst kısmı kırık ve eksiktir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Kandiller

Ka7

Çimdik kandil; SKK Mezar 4C; Levha 127:b; GY 05/6/1; SKK/M4C/06/1.
g: 10, u: 11, y: 4.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka8

Çimdik kandil; SKK Mezar 4C; Levha 127:c; GY 05/6/2; SKK/M4C/06/2.
g: 8,9; u: 10,2; y: 4.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Strigilisler

St6

Demir strigilis; SKK Mezar 4C; Levha 128:a; Etütlük; Etütlük.

Tamamlanmayan iki kırık parça halinde korunagelmiş strigilis.

Bükülerek "L" şekline sokulmuş çivi. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir. Özellikle diğer çivilere kıyasla oldukça büyük olan dairesel başı ile dikkat çekmektedir.

Çiviler

Çi56

Tunç çivi; SKK Mezar 4C; Levha 128:b; GY 05/6/3; SKK/M4C/05/3.
u: 10,2.

Düz formlu çivi. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi57

Tunç çivi; SKK Mezar 4C; Levha 128:b; GY 05/6/4; SKK/M4C/05/4.
u: 9.

Nispeten düz formlu çivi. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi58

Tunç çivi; SKK Mezar 4C; Levha 128:b; GY 05/6/5; SKK/M4C/05/5.
u: 10.

Baş kısmına yakın bir yerden bükülerek deforme edilmiş çivi. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi59

Tunç çivi; SKK Mezar 4C; Levha 128:b; GY 05/6/6; SKK/M4C/05/6.
u: 11,2.

Bükülerek "L" şekline sokulmuş çivi. Gövdesi, dikdörtgen şeklinde bir kesite sahiptir.

Çi60

Tunç çivi; SKK Mezar 4C; Levha 128:c; GY 05/6/7; SKK/M4C/05/7.
u: 11,7.

Diğer Buluntular

Db5

Tunç halka; SKK Mezar 4C; Levha 128:d; GY 05/6/8,
g: 10.

Dökme tekniğinde üretilmiş tunç halka

Db6

Dairesel tunç plaka; SKK Mezar 4C; Levha 128:e; Etütlük; Etütlük.
ç: 4,5.

Dairesel formlu ince plaka Kırık olarak korunagelmiştir. Ortasında küçük bir kabartı yer almaktadır.

Db7

Tunç parça; SKK Mezar 4C; Levha 128:f; Etütlük; Etütlük.

Köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen formlu tunç parça Bazı kenarları kırılmıştır. Bir ucunda Db6'dakine benzer bir kabartı yer almaktadır.

M5

Dromoslu Oda Mezar; SKK Mezar 5.
Dromos u: 2,30, dromos g: 1,56 – 1,86; mezar odası u: 5; mezar odası g: 2,14.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kısa ve geniş bir dromosu mevcuttur. Dromosa iniş üç adet basamakla sağlanmaktadır. Mezar girişi önünde sığ bir çukur yer almaktadır. Mezar odası köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindedir.

M5Buluntuları

Kandiller

Ka9

Çimdik kandil; SKK Mezar 5; Levha 132:a; GY 05/9/1; -,
g: 11; u: 15; y: 4,7.

Çimdik kandil.

Makyaj Çubukları

Mç4

Tunç makyaj çubuğu; SKK Mezar 5; Levha 132:b; Etütlük; Etütlük.
u: 2,6.

Kırık olarak korunagelmiş makyaj çubuğu Gövdesine ait çok küçük bir parça ile damla şeklindeki baş kısmından ibarettir. Tipolojik olarak Katalog No. Mç1, Mç2 ve Mç3 ile eştir.

Kıbrıs-Klasik Dönem (M.Ö. 480 – 310)

Strigilisler

St7

Demir strigilis parçası; SKK Mezar 5; Levha 132:c; Etütlük; Etütlük.

Demir strigilise ait kısmi bir parça Sap kısmı ile gövdenin birleşme yerine aittir.

M6

Dromoslu Oda Mezar; SKK Mezar 6.
Dromos u: 2,80, dromos g: 0,80 – 0,89; mezar odası u: 5; mezar odası g: 2,69.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Uzun ve nispeten dar bir dromosu mevcuttur. Dromosa iniş üç adet basamakla sağlanmaktadır. Mezar girişi önünde girişi kapatmak için kullanılan taş plakanın yerleştirileceği oyuklar yer almaktadır. Mezar odası köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindedir. Mezar odasının içinde orta kısma oyulmuş köşeleri yuvarlatılmış sığ bir çukur yer almaktadır.

M6 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk40

Amphora(kısmi); SKK Mezar 6; Levha: 135:b; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 19.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 5b formuna ait bir amphoraya ait alt gövde ve dip parçası. Diğer parçaları eksiktir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 350-310)

Toumballin tou Mavrou **Nekropolü**

M7

Dromoslu Oda Mezar; Mezar XI.
Dromos u: 3,70, dromos g: 1 – 1,50, mezar odası u: 2,20, mezar odası g: 2,20.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kısa ve yamuk bir dromosu mevcuttur. Dromosa iniş düzensiz basamaklarla sağlanmaktadır. Mezar odası, yamuk formlu bit kare şeklindedir.

Des Gagniers ve diğ. 1967, Fig. 1.[viii]

M7 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk41

Bodur Lekythos; Mezar XI; -

Attik kökenli ithal bodur lekythos. Tam olarak korunagelmiştir. Dışa çekik içbükey ağız kenarı, ince silindirik gövde, boyundan

[viii] Mezar veya eser fişinin sonunda italik verilmiş dipnotlar eserin yayınlanmış olduğu kaynağa gönderme yapmaktadır.

omza bağlanan tek kulp, altı düz ovoid gövde ve sığ düz kaidei kabı niteleyen başlıca özelliklerdir. Kabın süslemesi, gövde üzerinde yer almakta olan bir palmet motifinden ibarettir.

M.Ö. 4. yüzyıl

Des Gagniers ve diğ. 1967, 53; Karageorghis 1968b, 328.

Sk42

Bodur Lekythos; Mezar XI; -

Attik kökenli ithal bodur lekythos. Sk41 örneği ile eştir.

M.Ö. 4. yüzyıl

Des Gagniers ve diğ. 1967, 53; Karageorghis 1968b, 328.

Sk43

Sürahi; Mezar XI; Levha 137:a; Soloi T.11.2. y: 23,50.

Çok Renkli (Polychrome) VII grubu sürahi. Sürahi, dışa açılan kenarları olan konik bir ağza sahiptir. Silindirik boyu uzundur. Ovoid gövde yumuşak bir profille keskin olmayan bir hat izleyerek dışarıya açılan ayaklı bir kaideye bağlanmaktadır. Tek kulp, boyundan omza bağlanmaktadır. Kulbun omuz bağlantısında düğme şeklinde iki adet plastik süsleme yer almaktadır. Kabın omuz kısmına bir tanesi oinochoe tutan iki figür yerleştirilmiştir. Gövde, kırmızı ve yeşil renkte panellere bölünmüştür.

Çok Renkli (Polychrome) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 350 – 310)

Vandenabeele 1998, 202 No. 267.L.

Sk44

Sürahi; Mezar XI; -

Omuz kısmında figüratif bir aplik yer alan tek kulplu ve çok renkli sürahi. Sk 43 Katalog No.lu eserle aynıdır.

Çok Renkli (Polychrome) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 350 – 310)

Des Gagniers ve diğ. 1967, 53.

Sk45

Sürahi; Mezar XI; -

Omuz kısmında figüratif bir aplik yer alan tek kulplu ve çok renkli sürahi. Sk 43 ve 44 Katalog No.lu eserlerle aynıdır.

Çok Renkli (Polychrome) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 350 – 310)

Des Gagniers ve diğ. 1967, 53.

M8

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 1963/X.
-

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir.

Karageorghis 1964b, 317.

M8 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk46

Kase; Mezar 1963/X; -

Attik siyah glazürlü kase. Gövdesinin her iki yanında yatay kulplar yer almaktadır. Dışa açılan alçak kaide, yüksek bir kaide ile gövdeye bağlanmaktadır.

Karageorghis 1964b, 317.

Sk47

Kase; Mezar 1963/X; -

Attik siyah glazürlü kase. Sk47 Katalog No.lu eser ile benzerdir. Gövdesinin her iki yanında yatay kulplar yer almaktadır. Dışa açılan alçak kaide, yüksek bir kaide ile gövdeye bağlanmaktadır.

Karageorghis 1964b, 317.

Sk48

Sürahi; Mezar 1963/X; Levha 137:b.
y: 28,30, ağız ç: 5; gövde ç: 12,35; kaide ç: 7,30.

Düz Beyaz (Plain White*)* VII grubu Tip 7 örneklerine ait tek kulplu sürahi. Katalog No. 010 ile benzemektedir. Sürahi hafifçe dışarıya açılan bir ağız kenarına sahiptir. İnce boynu uzun formlu armudi gövdeye içbükey bir profille bağlanmaktadır. Tek kulp ağız kenarından omuz kısmının hemen altına tutturulmuştur. Kulbun üst bitiminde düğme şeklinde plastik bir süsleme yer almaktadır. Yüksek ayak dışarıya açılan bir kaideyle sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White*)* VII

Karageorghis 1964b, 317.

Lahitler

La2

Lahit; Mezar 1963/X; -

Dikdörtgen formlu lahit. Alt kısmı kireç taşından, kapağı ise pişmiş topraktan üretilmiştir. Dikdörtgen şekli ile tipik formda lahit. Gövde üzerinde hiçbir süsleme yer almamaktadır.

Karageorghis 1964b, 317.

La3

Lahit; Mezar 1963/X; -

Dikdörtgen formlu lahit. La2 Katalog No.lu eser ile benzerdir. Alt kısmı kireç taşından, kapağı ise pişmiş topraktan üretilmiştir. Dikdörtgen şekli ile tipik formda lahit. Gövde üzerinde hiçbir süsleme yer almamaktadır.

Karageorghis 1964b, 317.

La4

Lahit; Mezar 1963/X; -

Dikdörtgen formlu lahit. La2 ve La3 Katalog No.lu eserler ile benzerdir. Alt kısmı kireç taşından, kapağı ise pişmiş topraktan üretilmiştir. Dikdörtgen şekli ile tipik formda lahit. Gövde üzerinde hiçbir süsleme yer almamaktadır.

Karageorghis 1964b, 317.

La5

Lahit; Mezar 1963/X; -

Dikdörtgen formlu lahit. La2, La3 ve La4 Katalog No.lu eserler ile benzerdir. Alt kısmı kireç taşından, kapağı ise pişmiş topraktan üretilmiştir. Dikdörtgen şekli ile tipik formda lahit. Gövde üzerinde hiçbir süsleme yer almamaktadır.

Karageorghis 1964b, 317.

La6

Lahit; Mezar 1963/X; -

Dikdörtgen formlu lahit. La2, La3, La4 ve La5 Katalog No.lu eserler ile benzerdir. Alt kısmı kireç taşından, kapağı ise pişmiş topraktan üretilmiştir. Dikdörtgen şekli ile tipik formda lahit. Gövde üzerinde hiçbir süsleme yer almamaktadır.

Karageorghis 1964b, 317.

M9

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 1.

Dromos u 3,20, dromos g: 70 – 30, mezar odası u: 2,23; mezar odası g: 2,23; mezar odası y: 1,38.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Uzun ve dar bir dromosa sahiptir. Dromosa iniş yedi basamakla sağlanmaktadır. Mezar odası kare formlu olup hafif kavisli bir çatıya sahiptir.

M9 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk49

Sürahi; Mezar 1; Levha 137:d; GY 92/7/1; M1 Gömü 1.
y: 22,8; gövde ç: 14,8; kaide ç: 7.

Düz Beyaz (Plain White) V grubu Tip 7 formunda sürahi. Çimdik biçimli ağız ince ve silindirik bir boyna bağlanmaktadır. Gövde, küresel bir forma sahiptir. Tek kulp ağız kenarından omza bağlanmaktadır. Kap, sığ bir halka kaide üzerinde oturmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) V / Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 500 – 465)

Sk50

Sürahi; Mezar 1; Levha 138:a; GY 92/7/2; M1 Gömü 1.
y: 20,3; gövde ç: 13,7; kaide ç: 6,2.

Düz Beyaz (Plain White) V grubu Tip 8 formunda sürahi. Ölçüsel farklılıklar ve uzatılmış gövde profili dışında Katalog No. Sk50 ile eştir.

Düz Beyaz (Plain White) V / Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 500 – 465)

Sk51

Sürahi; Mezar 1; Levha 139:b; GY 92/7/3; M1 Gömü 1.
y: 21,1; gövde ç: 13,2; dip ç: 6.

Bikrom (Bichrome) V grubu Tip 11a formunda tek kulplu sürahi. Hamur ve astar yeşilimsi kahverengi olup astarı pürüzlüdür. Ağız kenarı çimdik şeklinde verilmiştir. Boyun, omza doğru genişlemektedir. Gövde oval bir forma sahiptir. Kap bir halka kaide üzerinde durmaktadır. Sürahi, ağızdan omuza bağlanan dikey bir kulba sahiptir. Dudak, boyun ve gövde üzerinde yer alan süslemeler siyah ve kahverengimsi kırmızı renkte boyalar ile verilmiştir. Süsleme düzgün veya düzgün olmayan çizgiler şeklindedir.

Bikrom (Bichrome) V / Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480-400)

Sk52

Sürahicik; Mezar 1; Levha 141:a; GY 92/7/4; M1 Gömü 1.
y: 7,4; ağız ç: 2,3; gövde ç: 6,7; dip ç: 2,5.

Siyah Astar (Black Slip) V grubu Tip 1 formunda sürahicik. Kap, büyük kısmı korunagelmemiş siyah renkli mat bir astarla kaplanmıştır. Ağız kenarı yuvarlak verilmiştir. Kısa ve ince olan boyun içbükey bir kavis yapmaktadır. Sürahicik bikonik formlu basık bir gövdeye sahip olup halka dip üzerinde durmaktadır. Yüksek kulp ağız kenarından omzun altına bağlanmaktadır.

Siyah Astar (Black Slip) V / Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480 – 400)

Sk53

Sürahi; Mezar 1; Levha 138:b; GY 92/7/21; M1 Gömü 1.
y: 29,8; ağız ç: 10,3; gövde ç: 20, kaide ç:10,1.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. Sürahi, kahverengi bir astarla kaplanmıştır. Ağız kenarı hafifçe dışa açılmaktadır. Silindirik boyun uzun tutulmuş ve boyun – omuz geçişi keskin olmayan bir profille sağlanmıştır. Gövde ovoid bir şekle sahiptir. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır. Sürahi, alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk54

Sürahi; Mezar 1; Levha 138:c; GY 92/7/22; M1 Gömü 1.
y: 28,6; ağız ç: 10,1; gövde ç: 19,6; kaide ç: 9.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. Sürahi devetüyü renginde bir astarla kaplanmıştır. Yassı verilmiş olan ağız kenarı hafifçe dışa açılmaktadır. Geniş boyun silindirik bir formdadır. Boyun – gövde geçişi yumuşak bir profille sağlanmıştır. Gövde ovoid formlu olup özellikle üst kısımda şişkin bir yapı sergilemektedir. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır. Sürahi, alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk55

Sürahi; Mezar 1; Levha 138:d; GY 92/7/23; M1 Gömü 1.
y: 24,3; ağız ç: 10,4; gövde ç: 18,4; kaide ç: 9,3.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 12 formunda sürahi. Sürahi devetüyü renginde bir astarla kaplanmıştır. Dışa açılan ağız kenarı ve silindirik boyun neredeyse kabın gövdesi kadar geniş tutulmuştur. Boyun omuz geçisi hafif bir eğimle verilmiştir. Gövde oval bir forma sahiptir. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmaktadır. Kap, alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk56

Sürahi; Mezar 1; Levha 139:c; GY 92/7/24; M1 Gömü 1.
y: 31,6; ağız ç: 6,7; gövde ç: 16,8; kaide ç: 9,5.

Bikrom (Bichrome) VII grubu Tip 1 formunda sürahi. Sürahi, kırmızımsı kahverengi bir astarla kaplanmıştır. Belirgin bir şekilde dışa açılan ağız kenarı ince ve uzun yapıdaki silindirik boynun bitiminde yer almaktadır. Uzun verilmiş olunan gövde kısmı ince ve ovoid bir yapıdadır. Dışarıya doğru açılan yüksek halka kaide yine yüksek verilmiş bir ayak (pedestal) kısmına sahiptir. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmakta olup boyna yakın bölümünde birer düğme biçimli plastik süslemeye sahiptir. Sürahinin süslemesinde kırmızı ve siyah renkler kullanılmıştır. Süsleme,sürahinin boyun, gövde, ayak ve kulbunda ikili yatay şeritler halinde verilmiştir. Kulp, diğer bölümlerden farklı olarak birden fazla çizgi grubuna sahiptir. Kabın dudak kısmında da benzer bir çizgisel süslemeye gidilmiştir. Süslemelerde her zaman üstteki şerit kırmızı, alttaki ise siyah boya ile çizilmiştir. Çizgiler genelde düzensiz bir hat izlemekte hatta birkaç yerde dalgalı hatlara dönüşmektedir.

Bikrom (Bichrome) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk57

Sürahi; Mezar 1; Levha 139:d; GY 92/7/25; M1 Gömü 1.
y: 31,6; ağız ç: 6,7; gövde ç: 16,8; kaide ç: 9,5.

Bikrom (Bichrome) VII grubu Tip 1 formunda sürahi. Hem form hem de süsleme bakımından Sk55 Katalog No.lu eser ile benzerdir.

Bikrom (Bichrome) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk58

Maşrapa; Mezar 1; Levha 139:a; GY 92/7/26; M1 Gömü 1.
y: 16,7; ağız ç: 9; gövde ç: 13,3; kaide ç: 6,8.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 12 formunda maşrapa Kap, devetüyü renginde bir astarla kaplanmıştır. Ağız kenarı belirgin bir şekilde dışa açılmaktadır. Silindirik boyun gövdeye yakın bir genişliğe sahiptir. Boyun omuz profili keskin verilmiş gövde aşağıya doğru incelen şişkin bir forma sokulmuştur. Tek kulp ağız keanrından omza bağlanmaktadır. Kap, alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk59

Maşrapa; Mezar 1; Levha 140:a; GY 92/7/27; M1 Gömü 1.
y: 16,7; ağız ç: 9; gövde ç: 13,3; kaide ç: 6,8.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) Tip 4a formunda maşrapa Ölçüsel farklılıklar dışında genel form bakımından Sk13 maşrapasına benzemektedir.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) / Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Sk60

Sürahicik; Mezar 1; Levha 140:b; GY 92/7/5; M1 Gömü 1.
y: 17,3; ağız ç: 4,3; gövde ç: 7,1; dip ç: 4,7.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Dışa çıkık bir dudak kısmına sahip olan ağız yuvarlaktır. Silindirik gövde uzun bir forma sahiptir. Tek kulp ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır. Kap düz bir dip kısmına sahiptir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk61

Sürahicik; Mezar 1; Levha 140:g; GY 92/7/6; M1 Gömü 1.
y: 15; ağız ç: 3; gövde ç: 5,7; dip ç: 4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5d formunda sürahicik. Sürahicik, kahverengi hamur ve kahverengi-kırmızımsı renkte bir astara sahiptir. Ağız kenarı yuvarlak olup dışa açılmaktadır. Nispeten kısa olan boyun içbükey bir profil çizmektedir. Uzun formlu gövde aşağıya inildikçe genişlemektedir. Ağız kenarının altından çıkan kulp gövdeye bağlanmaktadır. Sürahicik, hafifçe dışa açılan düz bir kaide kısmına sahiptir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk62

Sürahicik; Mezar 1; Levha 140:d; GY 92/7/7; M1 Gömü 1.
y: 14; ağız ç: 3,1; gövde ç: 5,8; dip ç: 3,1.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk63

Sürahicik; Mezar 1; Levha 140:e; GY 92/7/8; M1 Gömü 1.
y: 12,3; ağız ç: 3,3; gövde ç: 6,1; dip ç: 4,6.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Sürahicik, kahverengi kırmızımsı bir astara sahiptir. Dışarıya açılan ağız yuvarlaktır. Kısa olan boyun içbükey bir profile sahiptir. Kısa olan gövde aşağıya inildikçe genişlemektedir. Dikey kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk64

Sürahicik; Mezar 1; Levha 140:f; GY 92/7/9; M1 Gömü 1.
y: 10,2; ağız ç: 3,6; gövde ç: 5,2; dip ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Ölçüsel farklılıklar dışında Katalog No. Sk60 ile aynıdır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk65

Sürahicik; Mezar 1; Levha 140:c; GY 92/7/10; M1 Gömü 1.

y: 13,4; ağız ç: 3,8; gövde ç: 6,7; dip ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Sürahiciğin astarı, kırmızıya yakın bir renktedir. Dışa açık bir ağız keanarına ve kısa içbükey bir boyna sahiptir. Dikey kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk66

Maşrapa; Mezar 1; -; GY 92/7/28; M1 Gömü 1.
y: 7,7; ağız ç: 5,9; gövde ç: 6,8; dip ç: 4.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) Tip 6 formunda maşrapa.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) / Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Sk67

Sürahicik; Mezar 1; -; GY 92/7/29; M1 Gömü 1.
y: 12,8; ağız ç: 3,7; gövde ç: 8,7; dip ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu sürahiciği. Tip 1 ve 3 formlarının bir karışımıdır. Sürahicik beyaz renkli astarla kaplanmıştır. Huni formlu bir ağız kenarına sahip olan sürahinin içbükey formlu bir boyun kısmı mevcuttur. Boyun omuz geçişi yanında omuz profili de oldukça keskin verilmiştir. Sürahiciğin daralan alt gövdesi düz bir diple sonlanmaktadır. Tek kulp boyundan omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk68

Sürahicik; Mezar 1; -; GY 92/7/30; M1 Gömü 1.
y: 13; ağız ç: 3,8; gövde ç: 9,2; kaide ç: 5,4.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 1 formuna ait sürahicik. Sürahicik, kahverengimsi kırmızı renkte bir astarla kaplanmıştır. Huni şeklinde dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. İnce olan boyun, keskin bir içbükey açıyla şişkin verilmiş gövde kısmına bağlanmıştır. Tek kulp, boyundan omza bağlanmıştır. Sürahicik, alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk69

Sürahicik; Mezar 1; Levha 141:c; GY 92/7/31; M1 Gömü 1.
y: 13,4; ağız ç: 3,8; gövde ç: 9,7; kaide ç: 5,7.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 17 formunda emzikli sürahicik. Sürahicik, krem rengi bir astarla kaplanmıştır. Ağız keanrı, dışa açılan formuyla bir huni şeklindedir. İnce boyun yumuşak bir profille şişkin gövdeye bağlanmaktadır. Omuz kısmının hemen altında küçük bir emzik yer almaktadır. Tek kulp boyundan omza bağlanmaktadır. Sürahicik, oldukça alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk70

Sürahicik; Mezar 1; Levha 141:d; GY 92/7/32; M1 Gömü 1.
y: 12,8; ağız ç: 3,3; gövde ç: 9,6; dip ç: 5,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 17 formuna ait emzikli sürahicik. Gövde profilinin dairesel formunu yitirip keskin profilli ve basık bir hale gelmesi dışında tipolojik özellikleri Katalog No. 243 ile benzerdir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk71

Sürahicik; Mezar 1; Levha 141:b; GY 92/7/33; M1 Gömü 1.
y: 10,4; ağız ç: 3,3; gövde ç: 8,1; dip ç: 5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 17 formuna ait emzikli sürahicik. Katalog No. Sk70 ile benzerdir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk72

Sürahicik; Mezar 1; Levha 142:a; GY 92/7/34; M1 Gömü 1.
y: 10,7; ağız ç: 3,7; gövde ç: 7,7; dip ç: 4,6.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 19 formuna ait emzikli sürahicik. Sürahicik, pembemsi renkte bir astarla kaplanmıştır. Dışa açılan ağız kenarı dairesel bir forma sahiptir. İçbükey boyun yumuşak bir geçişle omza bağlanmaktadır. Omuz keskin bir profile sahiptir. Tek kulp boyundan omza bağlanmaktadır. Gövde üzerinde, omzun hemen altında tek bir emzik yer almaktadır. Sürahicik, düz diplidir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk73

Tabak; Mezar 1; Levha 142:b; GY 92/7/20; M1 Gömü 1.
y: 6,8; ç: 23,8; kaide ç: 6,5.

Kırmızı Astar (Red Slip) V (VII) grubu Tip 5 formunda tabak. Çark yapımı olup oldukça kalitelidir. Tabağın tüm yüzeyi pürüzsüz kırmızı bir astarla kaplanmıştır. Dışa dönüp aşağıya kıvrılan bir ağız kenarına sahiptir. Gövde kaideye doğru hızla daralan yatay bir profile sahiptir. Tabak yüksek profilli bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Kırmızı Astar (Red Slip) V (VII) / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk74

Kase; Mezar 1; Levha 142:e; GY 92/7/11; M1 Gömü 1.
y: 6,2; ç: 12,1; dip ç: 3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 3 formunda kase. Kırmızımsı kahverengi astarla kaplanmış kase. Derin olan kase hafifçe dışarıya açılan ince bir dudak kısmına sahip olup halka diplidir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk75

Kase; Mezar 1; Levha 143:c; GY 92/7/12; M1 Gömü 1.
y: 5,5; ç: 11,3; kaide ç: 3,2.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 6 formunda kase. Kırmızımsı kahverengi bir astarla kaplanmış derin kase. Dışarıya açılan bir ağız kenarına sahip olan kasenin gövdesi, keskin profillidir. Kase oldukça alçak bir halka kaide üzerinde yükselmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk76

Kase; Mezar 1; Levha 143:b; GY 92/7/13; M1 Gömü 1.
y: 4,7; ç: 12,1; kaide ç: 11,4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 4 formunda kase. Kase hafifçe dışa açıla bir ağız kenarına sahiptir. Gövdenin üst kısmı dikeye yakın bir profille inerek gövde yarısından biraz aşağıda eğimli bir profil yakalayarak halka kaideye bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk77

Kase; Mezar 1; Levha 173:a; GY 92/7/14; M1 Gömü 1.
y: 6; ç: 12,1; kaide ç: 11,4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 3 formunda kase. Ölçüsel farklılıklar dışında Katalog No. Sk72 ile benzerdir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk78

Kase; Mezar 1; Levha 173:d; GY 92/7/15; M1 Gömü 1.
y: 4,8; ç: 12,1; kaide ç: 4.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 5 formunda kase. Derin olan kase, dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Keskin profilli gövde alçak bir halka kaide üzerinde yükselmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk79

Kase; Mezar 1; Levha 142:c; GY 92/7/16; M1 Gömü 1.
y: 7; ç: 12,4; kaide ç: 4,6.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubu Tip 5a formunda kase. Kase, kırmızı renkli pürüzsüz bir astarla kaplanmıştır. Ağız kenarı hafifçe içeriye dönmektedir. Gövde duvarları üstte düz altta ise eğimli bir profile sahiptir. Kap yüksek bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 350)

Sk80

Kase; Mezar 1; Levha 142:d; GY 92/7/17; M1 Gömü 1.
y: 7; ç: 12,5; kaide ç: 4,5.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubu Tip 5a formunda kase. Ölçüsel farklılıklar dışında Katalog No. Sk75 ile benzerdir.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 350)

Sk81

Kasecik; Mezar 1; Levha 143:e.; GY 92/7/18; M1 Gömü 1.
y: 5; ç: 12; kaide ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. Kasecik, hafif içe dönük bir ağız kenarına sahiptir. Konik formuna yakın bir yapıdaki gövde alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk82

Kasecik; Mezar 1; Levha 144:a; GY 92/7/19; M1 Gömü 1.
y: 4,2; ç: 13; kaide ç: 4,8.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. Ölçüsel farklılıklar yanında Katalog No. Sk77 ile benzerdir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Kandiller

Ka10

Çimdik kandil; Mezar 1; -; GY 92/7/41; M1 Gömü 1.
u: 10,2; g: 9,4; y: 3,7.

Tam olarak korunagelmiş çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka11

Çimdik kandil; Mezar 1; -; GY 92/7/42; M1 Gömü 1.
u: 17,1; g: 10,8; y: 3,7.

Tam olarak korunagelmiş çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka12

Çimdik kandil; Mezar 1; Levha 144:b; GY 92/7/43; M1 Gömü 1.
u: 10,7; g: 9,5; y: 3,5.

Tam olarak korunagelmiş çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka13

Çimdik Kandil; Mezar 1; Levha 144:c; GY 92/7/44; M1 Gömü 1.
u: 12,2; g: 11,3; y: 3,7.

Kırık olarak korunagelmiş çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka14

Çimdik kandil; Mezar 1; Levha 144:d; GY 92/7/45; M1 Gömü 1.
u: 9,9; g: 8,8; y: 3,6.

Kırık olarak korunagelmiş çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka15

Çimdik kandil; Mezar 1; Levha 145:a; GY 92/7/46.
u: 10,5; g: 9,9; y: 4.

Kırık olarak korunagelmiş çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Figürinler

Fi3

Figürin başı; Mezar 1; Levha 145:b&c; GY 92/7/40; M1 Gömü 1.
y(korunagelmiş): 4; g: 3,3.

Pişmiş toprak figürin başı. Tek başına bir figurine ait olma ihtimali yanında bir kabın plastic süslemesine de ait olma ihtimali vardır. Eser, olasılıkla bir kadın başını betimlemektedir. Başın üzerinde ayrı yoğurulup sonradan eklendiği anlaşılan bir çeşit türban veya baş sargısı yer almaktadır. Sargının ön kısmı ayrı ayrı top şeklinde üretilip eklenmiş süslerle kaplanmıştır. Başın sol kısmında korunagelmiş parçalardan başın lüleli saçları ile kulaklarının da mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Yüz detaylarının verilişi başın kalıp üretimi olduğuna işaret etmektedir. Boyun kısmında ise büyük olasılıkla bir kolyeyi betimleyen küçük top dizileri yer almaktadır.

Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Mermer Kaplar

Mek1

Mermer alabastron; Mezar 1; Levha 145:d; GY 92/7/35; M1 Gömü 1.
y: 17,3; ağız ç: 6; gövde ç: 5,7; dip ç: 4

Su mermerinden yapılmış alabastron. Mermer oldukça kristalize olmuştur. Alabastron, üst kısımda geniş ve yassı olup alta doğru incelen bir ağız kısmına sahiptir. Silindirik boyun kısa tutulmuştur. Uzun gövde orta kısmında hafifçe şişkin olup silindirik bir forma sahiptir. Dip kısmı yuvarlak tutulmuştur. Gövdenin üst bölümünde her iki yanda bırakılmış küçük birer çıkıntı kulp işlevi görmektedir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Mek2

Mermer alabastron; Mezar 1; Levha 145:e; GY 92/7/36; M1 Gömü 1.
y: 19,2; ağız ç: 5,7; gövde ç: 6; dip ç: 5,1.

Su mermerinden yapılmış alabastron. Mermer oldukça kristalize olmuştur. Alabastron, üst kısımda geniş ve yassı olup alta doğru incelen bir ağız kısmına sahiptir. Silindirik boyun kısa tutulmuştur. Uzun gövde orta kısmında hafifçe şişkin olup silindirik bir forma sahiptir. Dip kısmı yuvarlak tutulmuştur. Gövdenin üst bölümünde her iki yanda bırakılmış küçük birer çıkıntı kulp işlevi görmektedir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Mek3

Mermer alabastron; Mezar 1; Levha 146:a; GY 92/7/37; M1 Gömü 1.
y: 20,2; ağız ç: 5,8; gövde ç: 5,6; dip ç: 4,5.

Su mermerinden yapılmış alabastron. Mermer oldukça kristalize olmuştur. Alabastron, üstte geniş ve yassı olup alta doğru incelen bir ağız kısmına sahiptir. Silindirik boyun kısa tutulmuştur. Uzun gövde düz kenarlara sahip olup silindirik bir formdadır. Alabastronun dip kısmı düz tutulmuştur. Gövdenin üst bölümünde, her iki yanda bırakılmış küçük birer çıkıntı kulp işlevi görmektedir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Mek4

Mermer alabastron; Mezar 1; Levha 146:b; GY 92/7/38; M1 Gömü 1.
y: 14 (korunagelmiş), gövde ç: 4,3; dip ç: 2,4.

Su mermerinden yapılmış alabastron. Mermer oldukça kristalize olmuştur. Kabın boyun kısmının bir bölümü ve ağzı korunagelmemiştir. Uzun gövde şişkin bir profile sahip olup silindirik bir formdadır. Alabastronun dip kısmı hafifçe bombeli bırakılmış ve yuvarlatılmıştır. Gövdenin üst bölümünde, her iki yanda bırakılmış küçük birer çıkıntı kulp işlevi görmektedir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Mek5

Mermer alabastron; Mezar 1; Levha 146:c; GY 92/7/39; M1 Gömü 1.
y: 5,8; gövde ç: 4,7; dip ç: 4,3.

Su mermerinden yapılmış alabastron. Mermer oldukça kristalize olmuştur. Kabın boyun kısmının bir bölümü ve ağzı korunagelmemiştir. Profil olarak diğer Mezar 10 örneklerinden farklıdır. Kırık kısımdan anlaşıldığı üzere alabaston, dış bükey bir boyun-ağız kısmına sahipti. Boyundan sonra iyice açılarak genişleyen gövde keskin bir profille düz bırakılmış dip kısmına bağlanmaktadır. Gövde üzerinde yer almakta olan küçük çıkıntılar kulp işlevi görmektedir.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Aynalar

Ay3

Tunç ayna; Mezar 1; Levha 146:d; GY 92/7/ 53; M1 Gömü 1.
y: 12; g: 11.

Yuvarlak bir tablaya ve dikdörtgen formlu kısa bir dil kısmına sahip olan ayna. Düz bir plaka şeklindeki aynanın hiçbir tarafında herhangi bir süsleme yer almamaktadır.

Kıbrıs-Klasik (M.Ö. 480-310)

Ay4

Tunç ayna; Mezar 1; Levha 147:a; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 7; g: 10.

Katalog No. Ay3 ile benzemektedir. Ayna büyük oranda kırık ve eksik olarak korunagelmiştir.

M10

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 2.
Dromos u: 3,50, dromos g: 0,90, mezar odası u: 2,30, mezar odası g: 2,80, mezar odası y: 1,60.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Uzun ve dar bir dromosa sahiptir. Dromosa iniş dört basamakla sağlanmaktadır. Dromosun her iki yanında seki biçimli yüksek çıkıntılar yer almaktadır. Mezar odası kare formlu olup hafif kavisli bir çatıya sahiptir.

M10 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk83

Sürahi; Mezar 2; Levha 147:b&c; GY 92/7/55; M2.
y: 19,7; gövde ç: 12,4; kaide ç: 5,5.

Genel hatlarıyla Bikrom Kırmızı (Bichrome Red) III (VI) grubu Tip 6 formumda sürahilere benzer sürahi. Sürahi, çimdik şeklinde bir ağız kenarına sahiptir. İnce boyun kısa tutulmuş ve omuza doğru genişletilmiştir. Gövde şişkin bir forma sahiptir. Tek kulp ağız kenarından omza bağlanmıştır. Sürahi, nispeten yüksek tutulmuş bir halka kaide üzerinde oturmaktadır. Sürahi kırmızı astarı üzerine siyah ve beyaz boya kullanılarak zengin bir şekilde süslenmiştir. Dudak kısmı siyah bir şeritle kaplanmıştır. Siyah bir şeritle dikine bölünmüş olan kulp ardından yatay çizgi sıraları ile de bölümlendirilmiştir. Boyun kısmı yatay olarak çizilmiş siyah çizgiler, beyaz bir şerit ve içi beyaz noktalarla doldurulmuş siyah bir şeritler süslenmiştir. Omuz üzerinde beyaz boya ile verilmiş bir "kymation" motifi yer almaktadır. Karın kısmı ise, siyah ve beyaz çizgilerle sınırlandırılmış yatay bir siyah şeritle süslenmiştir.

Bikrom Kırmızı (Bichrome Red) III (VI) /Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480-355)

Sk84

Sürahicik; Mezar 2; Levha 147:d; GY 92/7/56; M2.
y: 18,5; ağız ç: 4,7; gövde ç: 7,2; dip ç: 3,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Katalog No. 155 ile benzerdir. Etli bir dudak kısmına sahip ağız kenarı boyundan dışarıya hafif bir şekilde taşmaktadır. Boyun gövde profili neredeyse birbirinden ayrılamayacak kadar birleşik bir form içindedir. Sürahicik alt kısımda şişkin olup yukarıya doğru incelen silindirik bir forma sahiptir. Tek kulp, ağız kenarından üst gövdeye bağlanmaktadır. Sürahicik sığ bir halka dip üzerinde oturmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasil I&IIA (M.Ö. 480-345)

Sk85

Sürahicik; Mezar 2; Levha 147:e; GY 92/7/57; M2.
y: 13,6; ağız ç: 4; gövde ç: 5,5; dip ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Sürahicik dışa açılan bir ağız kenarına saiptir. Boyun gövdeye gidildikçe genişlemektedir. Gövde uzun ve ortasında hafifçe şişkinleşen bir forma sahiptir. Tek kulp ağız kemarından gövdeye bağlanmaktadır. Kabın, düz bir dibi mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480-345)

Sk86

Tabak; Mezar 2; Levha148:a; GY 92/7/60; M2.
y: 3,5; ç: 13,3; kaide ç: 4,1.

Kırmızı Astar (Red Slip) V (VII) grubu Tip 5 formunda tabak. Katalog No. 247 ile benzerdir. Çark yapımı olup oldukça kalitelidir. Tabağın tüm yüzeyi pürüzsüz kırmızı bir astarla kaplanmıştır. Dışa dönüp aşağıya kıvrılan bir ağız kenarına sahiptir. Gövde kaideye doğru hızla daralan yatay bir profile sahiptir. Tabak, yüksek profilli bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Kırmızı Astar (Red Slip) V (VII) / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk87

Kasecik; Mezar 2; Levha 148:b; GY 92/7/61; M2.
y: 3,1; ç: 8,3; dip ç: 3,8.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. Kasecik, hafif içe dönük bir ağız kenarına sahiptir. Konik formuna yakın bir yapıdaki gövde alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Kandiller

Ka16

Çimdik kandil; Mezar 2; Levha148:c; GY 92/7/62; M2.
u: 10,2; g: 9,5; y: 4.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Sıvı saklama kabı; Mezar 3; Levha 149:a; GY 92/7/63; M3.
y: 55; ağız ç: 10, gövde ç: 27.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda sıvı saklama kabı. Oldukça dar ve basık bir omuz kısmından açılarak aşağıya inen ve orta kısmında hafif bir bombe yaptıktan sonra keskin bir açıyla sivrileşen bir gövdeye sahiptir. Çift kulbundan sadece teki korunagelmiştir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Mermer Kaplar

Mek6

Mermer alabastron; Mezar 2; Levha 148:d; GY 92/7/59; M2.
y: 14,7; ağız ç: 2,2; gövde ç: 4,1; dip ç: 3.

Su mermerinden üretilmiş alabastron. Alabastron, düz kenarları olan silindirik bir ağız kısmına sahiptir. Boynun ortasında yatay bir disk şeklinde işlenmiş bir çıkıntı yer almaktadır. Boyun gövde geçişi oldukça hafif bir profille sağlanmıştır. Silindirik gövde alt kısma doğru genişlemekte ve düz bir diple sonlanmaktadır.

M11

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 3.
Dromos u: 3,50, dromos g: 2; mezar odası u: 2,70, mezar odası g: 2,10, mezar odası y: 1.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Dromosa iniş yedi adet basamakla sağlanmaktadır. Dromosun yan duvarlarında sekiler yer almaktadır. Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindedir.

M11 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk88

Sk89

Sürahi; Mezar 3; Levha 149:b-d; GY 92/7/65; M3.
y:21; gövde ç: 13,5; kaide ç: 6,2.

Beyaz Boyalı (White Painted) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. Hamur ve astarı devetüyü rengindedir. Ağız kısmı çimdik şeklindedir, ince boyun omza doğru genişlemektedir. Uzatılmış gövde küresel bir forma sahiptir. Halka kaide alçak tutulmuştur. Kabın ağız kenarından omz bağlanan tek bir kulbu mevcuttur. Gövde üzerindeki süslemeler siyah ve kırmızı boya kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Motifler, farklı kalınlıklarda yatay şeritlerden ibarettir. Kulp üzerinde tek bir dikey şerit yer almaktadır. Omuz kısmı ikili dik çizgi grupları ile doldurulmuştur.

Beyaz Boyalı (White Painted) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk90

Maşrapa; Mezar 3; Levha 150:d; GY 92/7/66; M3.
y: 14,3; ağız ç: 8,2; gövde ç: 11,7; dip ç: 7,3.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait maşrapa. Kırmızı renkli bir astara sahiptir. Ağız kenarı, boyun ile aynı çaptadır. Boyun aşağıya indikçe dışa doğru kavislenmektedir. Boyun-omuz-gövde bağlantısı dışa doğru bombelenmekte ardından da keskin bir profille kaideye doğru daralmaktadır. Kap, küçük ve alçak bir halka kaide üzerinde durmaktadır.

Kabın tek kulbu ağız kenarından omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk91

Sürahi; Mezar 3; Levha 149:e; GY 92/7/70; M3.
y: 18,8; ağız ç: 5; gövde ç: 17,2; kaide ç: 8,8.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 6 formunda sürahi. Ağız kenarı boyundan taşan bir yapıda olup daireseldir. Ağız kenarı yatay oyuklarla kaplanmıştır. Boyun ince ve kavislidir. Dış bükeyleşen boyun profili yayvanlaşarak basık omuz profilini meydana getirmektedir. Gövde omuzdan başlayarak keskin bir açıyla kaideye doğru daralmaktadır. Kap, yüksek bir halka kaide üzerinde oturmaktadır. Tek kulp, boyundan omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk92

Sürahicik; Mezar 3; Levha 150:a; GY 92/7/67; M3.
y: 16,9; ağız ç: 5,2; gövde ç: 8,3; kaide ç: 3,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Dairesel bir ağıza sahiptir. Kabın gövdesi hemen ağız keanrının altından başlamaktadır. Gövde hafifçe şişkinleştirilmiş silindirik bir yapı içindedir. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk93

Sürahicik; Mezar 3; Levha 150:b; GY 92/7/68; M3.
y: 12,5; ağız ç: 3,7; gövde ç: 5,4; dip ç: 3,9.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Dışa açık bir ağız kenarına sahiptir. İnce boyun gövdeye doğru genişlemektedir. Gövde silindirik bir forma sahiptir. Kabın düz bir dip kısmı vardır. Tek kulp ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk94

Sürahicik; Mezar 3; Levha 150:c; GY 92/7/69; M3.
y: 13,5; ağız ç: 4,3; gövde ç: 6; dip ç: 4,6.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Daha kaba işçiliğine rağmen Katalog No. Sk90 ile eştir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk95

Kase; Mezar 3; Levha 150:e, 151:a; GY 92/7/73; M3.
y: 4,4; ç: 12,8; kaide ç: 6,2.

Beyaz Boyalı (White Painted) VI grubu Tip 2 formunda ithal Yunan (İon) taklidi kase. Yarı küresel bir gövdeye sahiptir. İki adet yatay ilmek kulp ağız kenarının hemen altından gövdeye bağlanmıştır. Sığ ve alçak bir kaidesi mevcuttur. Kulplar, ağız kenarı ve tondo farklı kalınlıklarda şeritlerle süslenmiştir.

Beyaz Boyalı (White Painted) VI / Kıbrıs-Klasik I&II (M.Ö. 480-310)

Sk96

Kase; Mezar 3; Levha 151b; GY 92/7/74; M3.
y: 5,6; ç: 4,2; dip ç: 3,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 3 formunda kase. Hafifçe dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Dik bir şekilde inen gövde içe kıvrılarak halka dibe bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk97

Kase; Mezar 3; Levha 151:c; GY 92/7/75; M3.
y: 6,5; ç: 11,9; dip ç: 3,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 6 formunda kase. Hafifçe dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarının hemen altındaki sığ bir silmenin ardından şişkin ve yarı dairesel gövde halka şeklindeki dip kısmına doğru daralmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk98

Kase; Mezar 3; Levha 151:d; GY 92/7/78; M3.
y: 7; ç: 13; kaide ç: 4,8.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubu Tip 5a formunda kase. Ağız kenarı düz olan kase, yarı küresel bir gövdeye sahiptir. Halka kaidesi nispeten yüksektir.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) / Kıbrıs-Klasik I&II (M.Ö. 480-310)

Sk99

Kasecik; Mezar 3; Levha 151:e; GY 92/7/76; M3.
y: 4,5; ağız ç: 12,7; kaide ç: 5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. Hafif içe dönen bir ağız kenarına sahiptir. Keskin açılı düz gövde alçak halka kaideye doğru daralarak inmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk100

Kasecik; Mezar 3; Levha 152:a; GY 92/7/77; M3.
y: 4,2; ç: 11,1; kaide ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. Hafif içe dönen bir ağız kenarına sahiptir. Keskin açılı düz gövde alçak halka kaideye doğru daralarak inmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk101

Aryballos, Mezar 3; Levha 152:b-d; GY 92/7/72; M3.
y: 5; gövde ç: 4,4.

İthal Korinth aryballosu. Ağız kenarı kırık olarak korunagelmiştir. Gövde küreseldir. Tek kulp da kısmen kırıktır. Gövdenin üzeri farklı kalınlıklarda şeritler ve bir dizi nokta bezeği ile yoğun bir biçimde süslenmiştir.

M.Ö. 5. yüzyıl başı.

Kandiller

Ka17

Çimdik kandil; Mezar 3; Levha 152:e; GY 92/7/79; M3.
u: 11,5; g: 9,7; y: 4,6.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka18

Çimdik kandil; Mezar 3; Levha 153:b; GY 92/7/80; M3.
u: 12,4; g: 11,8; y: 3,4.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka19

Çimdik kandil; Mezar 3; Levha 153:a; GY 92/7/81; M3.
u: 11,8; g: 10, y: 3,8.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka20

Çimdik kandil; Mezar 3; Levha 153:c; GY 92/7/82; M3.
u: 10,9; g: 9; y: 4,1.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka21

Çimdik kandil; Mezar 3; Levha 154:a; GY 92/7/83; M3.
u: 9,9; g: 9,8; y: 3,5.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka22

Çimdik kandil; Mezar 3; Levha 154:b; GY 92/7/84; M3.
u: 10,4; g: 8,8; y: 4.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

M12

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 4.
-

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Dromosa iniş beş adet basamakla sağlanmaktadır. Dromosun yan duvarlarında sekiler yer almaktadır. Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindedir.

M13

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 5.
Dromos u: 8; dromos g: 6-4; mezar odası u: 7; mezar odası g: 4,5.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindedir.

M14

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 6.
Dromos u: -, dromos g: 1,2 – 0,90, mezar odası u: 1,9; mezar odası g: 2,25.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Dromosa iniş beş basamakla sağlanmaktadır. Dromos tabana inildikçe daralmaktadır. Dromosun batı duvarında bir seki yer almaktadır. Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindedir.

M14 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk102

Sürahicik; Mezar 6; Levha 155:d; GY 92/7/93; M6.
y: 20,2; ağız ç: 5,3; gövde ç: 7; dip ç: 5,4

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Silindirik gövde alta inildikçe genişlemektedir. Tek kulp ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır. Gövdeden, içe dönük keskin bir profille ayrılan dip kısmı düzdür.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk103

Vazo; Mezar 6; Levha 156:a; GY 92/7/95; M6.
y: 9,3; ağız ç: 8,2; gövde ç: 11,4; dip ç: 5,5.

Beyaz Boyalı (White Painted) VII grubu Tip 1 formunda vazo. Geniş ağız dışa açılmaktadır. Gövde bikonik bir yapıya sahiptir. Omuz-gövde geçişi keskin bir açıyla sağlanmıştır. Omuzlar üzerinde birer yatay ilmek kulp yer almaktadır. Kabın düz bir dip kısmı mevcuttur. Kahverengi boya ile verilmiş süslemeler ağız

kenarı ve gövde üzerine işlenmiş farklı kalınlıklarda yatay şeritlerden ibarettir.

Beyaz Boyalı (White Painted) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk104

Kase; Mezar 6; Levha 156:b; GY 92/7/97; M6.
y: 4,7; ç: 15,2; dip ç: 5,1.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubuna ait kase. Dışa açılan, yatay bir ağız kenarına sahiptir. Gövde üst kısımda bir silme bırakacak şekilde düz indikten sonra dibe doğru daralarak inmektedir. Dip kısmı düz bırakılmıştır.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) / Kıbrıs-Klasik I&II (M.Ö. 480-310)

M15

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 8.
Dromos u: 3,95; dromos g: 1,95; mezar odası u: 2,70, mezar odası g: 2,25; mezar odası y: 1,40.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Dromosa iniş yedi basamakla sağlanmaktadır. Dromosun her iki duvarında birer seki yer almaktadır. Mezar girişi dromos aksından doğuya doğru kaydırılmıştır. Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindedir.

M15 Dromos Buluntuları

Diğer Buluntular

Db8

Pişmiş toprak ağırlık (?); Mezar 8; Levha 162:e; GY 92/7/113; M8.
u: 7; g: 5,9; y: 1,8.

Pişmiş topraktan yapılmış yamuk şekilli bir parça. Sol kısmında küçük bir delik mevcuttur.

M15 Mezar Odası Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk105

Maşrapa; Mezar 8; Levha 157:c; GY 92/7/108; M8.
y: 9; ağız ç:7,4; gövde ç: 10,9.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) Tip 3 formunda maşrapa. Hafifçe dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Boyun ile ağız kenarı aynı genişliktedir. Keskin bir profille yanlara açılan boyun şişkin gövdeye bağlanmaktadır. Dip yuvarlatılmıştır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware)

Sk106

Sürahicik; Mezar 8; Levha 158:a; GY 92/7/104; M8.
y: 11,1; ağız ç: 4; gövde ç: 5,7; dip ç: 3,7.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b fromunda sürahicik. Ağız kenarı hafifçe dışa açılmaktadır. Daralan silindirik boyun, yumuşak bir geçişle gövdeye bağlanmaktadır. Kap düz diplidir. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk107

Sürahicik; Mezar 8; Levha 158:b; GY 92/7/106; M8.
y: 10,2; ağız ç: 3,2; gövde ç: 5,4; dip ç: 4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Kısa tutulmuş boyun kısmı, daha dik profilli gövdesi dışında genel hatları ile Sk106 Katalog No.lu esere benzemektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk108

Sürahicik; Mezar 8; Levha 158:c; GY 92/7/105; M8.
y: 11,8; ağız ç: 3,5; gövde ç: 5,2; dip ç: 4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Ağız kenarı oldukça belirgin bir açıyla dışa açılmaktadır. Boyun çok dar verilmiştir. Boyundan ince bir profille başlayan gövde aşağıya gidildikçe genişlemektedir. Gövdenin alt kısmı keskin bir açıyla düz dip kısmına geçiş yapmaktadır. Tek kulp ağız kenarından gövdye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk109

Sürahicik; Mezar 8; Levha 158:d; GY 92/7/107; M8.
y: 7,5; ağız ç: 3,9; gövde ç: 5,1; dip ç: 3,7.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Oldukça dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Boyun incelerek gövdeye bağlanmaktadır. Gövde, geniş ve şişkindir. Kap, düz bir dip üzerinde oturmaktadır. Tek kulp ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk110

Sürahicik; Mezar 8; Levha 158:e; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 15,2; gövde ç: 7; dip ç: 5,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formuna ait sürahicik. Ağız, boyun ve kulp kısmı kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Silindirik gövde keskin bir profille daralarak düz dip kısmına bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk111

Sürahicik; Mezar 8; Levha 158:f; GY 92/7/103; M8.
y: 13,5; ağız ç: 3,6; gövde ç: 9; dip ç: 4,7.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait sürahicik. Konik ağız kenarı, ince ve silindirik boyna bağlanmaktadır. Ovoid gövde biraz uzatılmış bir yapı içindedir. Gövde üzerinde belirgin çark izleri yer almaktadır. Sürahicik, düz bir dibe sahiptir. Tek kulp boyundan omza bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk112

Emzikli sürahicik; Mezar 8; Levha 158:g.; GY 92/7/102; M8.
y: 12,6; ağız ç: 3,4; gövde ç: 8,5; kaide ç: 4.

Beyaz Boyalı (White Painted) VII grubu Tip 7 formunda emzikli sürahicik. Konik ağız kenarı, ince ve silindirik boyna belirgin bir hatla bağlanmaktadır. Boyun – omuz geçişi içbükey bir açıyla verilmiştir. Kap, ovoid bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde tek bir emzik yer almaktadır. Kap, sığ bir halka kaide ile sonlanmaktadır. Tek kulp ağız kenarından omza bağlanmaktadır. Kap üzerinde kırmızımsı kahverengi boya ile yatay ve dikey şeritler şeklinde yapılmış motifler yer almaktadır.

Beyaz Boyalı (White Painted) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310)

Sk113

Sürahicik; Mezar 8; Levha 159:a&b; GY 92/7/101; M8.
y: 9,3; ağız ç: 2,8; gövde ç: 8,4; kaide ç: 2,8.

Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) grubu Tip 2 formunda sürahicik. Kabın tüm yüzeyi kırmızı renk astarla kaplanmıştır. Yuvarlak ağız kenarı ince ve silindirik boyundan dışarıya taşmaktadır. Gövde bikonik bir şekle sahiptir. Kap, sığ bir halka kaide üzerinde otumaktadır. Tek kulp ağız kenarından omza bağlanmıştır. Siyah boya ile verilmiş süslemeler ağız kenarındaki halkalar ve gövde üzerindeki ince ve kalın şeritlerden ibarettir.

Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) / Kıbrıs-Arkaik IIB-Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 510 – 440)

Sk114

Kase; Mezar 8; Levha 159:c; GY 92/7/99; M8.
y: 5,8; ç: 11,2; kaide ç: 3,6.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 1 formunda kase. Düz bir ağız kenarına sahiptir. Keskin açılı profillere sahip gövde sığ bir halka kaide ile sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk115

Kase; Mezar 8; Levha 159:d; GY 92/7/100; M8.
y: 6; ç: 11,2.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 3 formunda kase. Ağız kenarı dışa açılmaktadır. Düz inen gövde dip kısmına yakın bir yerde içe daralarak yuvarlak bir diple sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk116

Kase; Mezar 8; Levha 159:e; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 6,2.

Beyaz Boyalı (White Painted) VI grubu Tip 2 formunda kase. İthal Yunan (İon) taklididir. Kırık olan yarısı eksiktir. Sk95 Katalog No.lu eserle eştir.

Beyaz Boyalı (White Painted) VI / Kıbrıs-Klasik I&II (M.Ö. 480-310)

Kandiller

Ka23

Çimdik kandil; Mezar 8; Levha 160:a; GY 92/7/109; M8.
u: 11,8; g: 11,3; y: 3,9.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka24

Çimdik kandil; Mezar 8; Levha 160:b; GY 92/7/110; M8.
u: 11,3; g: 11, y: 4.

Çimdik kandil. Bazı parçaları kırık ve eksiktir. Çimdikli uç kısmında olasılıkla fitilden kalmış olan yanık izleri mevcuttur.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka25

Çimdik kandil; Mezar 8; Levha 160:c; GY 92/7/111; M8.
u: 9,7; g: 8,7; y: 3,5.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka26

Çimdik kandil; Mezar 8; Levha 160:d; GY 92/7/112; M8.
u: 9,6; g: 9; y: 3,6.

Çimdik kandil. Bir kısmı kırık ve eksik olarak korunagelmiştir.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka27

Çimdik kandil; Mezar 8; -; Etütlük; Etütlük.
u(korunagelmiş): 9; g(korunagelmiş): 9.

Büyük oranda kırık ve eksik olarak korunagelmiş çimdik kandil.

Ka28

Çimdik kandil; Mezar 8; -; Etütlük; Etütlük.

u:12; g(korunagelmiş) 9.

Bir kısmı kırık ve eksik olarak korunagelmiş çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Takılar

Ta53

Altın spiral küpe (tek); Mezar 8; Levha 161:b-e; Etütlük; Etütlük.
y: 3,3.

Bitimlerinden biri aslan başı diğeri ise damla şeklinde verilmiş tek küpe. Eşi kayıptır. Küpe, tek spiral çizecek şekilde işlenmiş tunçtan bir iskeletin üzerine altın kaplanması ile oluşturulmuştur. Altın kaplı spiralin uçlarına ise, ayrı olarak yapılıp sonradan eklendiği anlaşılan biri aslan başı diğeri ise damla şekilli iki aplik yerleştirilmiştir. Kükreyen bir aslan başı şeklindeki aplik, ince detaylara sahip olup süslüdür. Spiral küpeye bağlandığı kısım, yatay iki şerit arasına nokta dizilerinin yerleştirilmesi ile oluşturulmuş bir bantla çevrelenmiştir. Yele tamamen telkari yöntemiyle meydana getirilmiştir. Yelenin arka kısmı üst üste yerleştirilmiş "iç içe açı" motifleri ile bölünmüş ve her bölümün içi dikine taranarak doldurulmuştur. Göz, burun, çene, dişler ve kulaklar ise kabartmadır. Aslanın boynunun altında, ön kısımda yine telkari yöntemiyle yapılmış bir rozet yer almaktadır. Damla şekilli aplik alt bölümde enine çizgilere bölünmüştür. Üst bölüm ise granüle dizileriyle oluşturulmuş konturlara sahip petaller yer almaktadır. Damla şekilli apliğin en ucuna ise iki adet granüle yerleştirilmiştir. Genel hatları ile Ta2 ve Ta38 Katalog No.lu eserlere benzemektedir.

Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480 – 400)

Metal Kaplar

Mk23

Tunç phiale mesomphalos; Mezar 8; Levha 161:f; Etütlük; Etütlük.
y: 3,8; ç: 14,5.

Kırık ve eksik olsa da büyük oranda sağlam korunagelmiştir. İçe çekilmiş bir ağız kenarına sahiptir. Tondo kısmında etrafı oluklu bir omphalos yer almaktadır. Sade ve süslemesizdir.

M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreği / Kıbrıs-Klasik IB

Mk24

Tunç phiale mesomphalos; Mezar 8; Levha 161:g; Etütlük; Etütlük.
y: 3; ç: 12,8.

Katalog No. Mk23 ile benzerdir. Oldukça kırık parçalar halinde korunagelmiştir. Ompholaslu tondo kısmı, tondo parçaları ve büyük bir parça halinde ağız kenarının bir kısmı şeklindedir.

M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreği / Kıbrıs-Klasik IB

Mermer Kaplar

Mek7

Alabastron; Mezar 8; Levha 162:b; GY 92/7/114; M8.
y(korunagelmiş): 20,4.

Mermer alabastron. Ağız kısmı ve kulpları kırık olarak korunagelmiştir. Ağız kısmına doğru incelen silindirik bir gövdeye sahiptir. Dip kısmı yuvarlatılmıştır.

Mek8

Alabastron; Mezar 8; Levha 162:c; GY 92/7/115; M8.
y(korunagelmiş): 19,7.

Mermer alabastron. Ağız kısmı ve kulpları kırık olarak korunagelmiştir. Ağız kısmına doğru incelen silindirik bir gövdeye sahiptir. Özellikle gövde kısmının büyük bir bölümü kaybolmuştur.

Strigilisler

St8

Demir strigilis; Mezar 8; Levha 162:d; Etütlük; Etütlük.
-

Demir bir strigilise ait tutamak ve ve kısmi gövde parçası. Parçalar birleşmemektedir.

M16

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 9.
Dromos u: 6; dromos d: 3; mezar odası u: 6; mezar odası g: 3,30

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Mezar girişi, dromos merkez aksında yer almaktadır. Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindedir. Genel özellikleri ile Mezar 14'e benzemektedir.

M17

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 10.
Dromos g: 1,10, dromos d: 1,70, mezar odası u: 1,90, mezar odası g: 1,50

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Dromosuna iniş beş basamakla sağlanmaktadır. Mezar girişi, dromos merkez aksında yer almaktadır. Mezar odasına giriş alçak bir basamakla sağlanmaktadır. Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindedir.

M17 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk117

Maşrapa; Mezar 10; Levha 165:c; GY 92/7/133; M10 Gömü 2.
y: 14,6; ağız ç: 7,6; gövde ç: 10,5; dip ç: 5,3.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) Tip 7a formuna ait maşrapa. Kap, neredeyse gövde kadar geniş bir ağız kenarına sahiptir. Boyun keskin bir açıyla dışa doğru açılmaktadır. Omuz hattı oldukça belirgindir. Gövde oval formlu dip ise düzdür. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) / Kıbrıs-Klasik Dönem

Sk118

Sürahi; Mezar 10; Levha 165:e; GY 92/7/130; M10 1. Gömü.
y: 26,3; ağız ç: 10,5; gövde ç: 20,7; kaide ç: 8,6.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formuna ait sürahi. Hafifçe dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Azğı kenarı ile çok az bir genişlik farkı olan boyun uzun ve silindiriktir. Gövde neredeyse küresel bir forma sahiptir. Sığ kaide halka şeklindedir. Tek kulp boyundan omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk119

Sürahi; Mezar 10; Levha 165:d; GY 92/7/131; M10 Gömü 2.
y: 20,5; gövde ç: 15; kaide ç: 7,1.

Bikrom (Bichrome) V grubu Tip 11a formunda sürahi. Kap, kırmızımsı kahverengi bir astarla kaplanmıştır. Ağız kısmı çimdik şeklindedir. İnce ve silindirik boyun omza doğru genişlemektedir. Gövde küreseldir. Sürahi, sığ bir halka kaide üzerine oturmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır. Sürahinin süslemeleri siyah ve kırmızı boya kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Gövde üzerindeki süsleme, kalın çekilmiş yatay şeritler arası yatay çizgi gruplarından ibarettir. Benzer bir süsleme silik olarak boyunda da korunagelmiştir. Ağız kenarı ve kulp yanları, siyah boya ile verilmiş kalın bir şeritle kaplanmıştır.

Bikrom (Bichrome) V / Kıbrıs-Arkaik IIB&Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 510 – 440)

Sk120

Sürahicik; Mezar 10; Levha 164:a; GY 92/7/135; Mezar 10 Gömü 2.
y: 10,9; ağız ç: 3,7; gövde ç: 6,3; kaide ç: 3,2.

Düz Beyaz (Plain White) V grubu Tip 2b formunda sürahicik. Dışa açılan kalın bir ağız kenarına sahiptir. İnce boyun silindirik bir form içindedir. Omuz, keskin profilli olup dışa doğru açılmaktadır. Gövde, oldukça belirgin bir omuz gövde ayrımının ardından hızla kaideye doğru daralmaktadır. Sığ olan kaide halka şeklindedir. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) V / Kıbrıs-Arkaik IIB&Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 510 – 440)

Sk121

Sürahicik; Mezar 10; Levha164:b; GY 92/7/136; Mezar 10 Gömü 2.
y: 17,7; ağız ç: 4,6; gövde ç: 7; dip ç: 4,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Ağız kenarı belirgin bir şekilde dışa açılmaktadır. Uzatılmış gövde boyundan sonra genişlemekte ve dip kısmına belirgib bir içe dönüklükle daralmaktadır. Dip kısmı düzdür. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk122

Sürahicik; Mezar 10; Levha 164:c; GY 92/7/134; Mezar 10 Gömü 2.
y: 10,4; ağız ç: 3,3; gövde ç: 6,1.

Düz Beyaz (Plain White) VI Tip 5b formunda sürahicik. Formun oldukça basıklaştırılmış bir örneğidir. Dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Kısa boyun genişleyerek omza bağlanmaktadır. Gövde basık ve silindiriktir. Dip kısmı düzdür. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk123

Sürahicik; Mezar 10; Levha 164:d; GY 92/7/138; Mezar 10 Gömü 2.
y: 13,2; ağız ç. 3,8; gövde ç: 5,8; dip ç: 4,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Boyu içbükey bir profile sahiptir. Uzun gövde, üst kısmından aşağıya doğru genişlemektedir. Alt gövde keskin bir profille daralıp düz dibe bağlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk124

Sürahicik; Mezar 10; Levha 164:e; GY 92/7/132; Mezar 10 Gömü 2.
y: 15,3; ağız ç: 3,8; gövde ç: 10, dip ç: 5,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait sürahicik. Ağız kenarı bir huni oluşturacak şekilde dışa açılmaktadır. İnce boyun silindirik bir form içindedir. Omuz geniş ve eğimli tutulmuştur. Omuz-gövde geçişi keskin bir açıyla belirginleştirilmiştir. Gövde ovoide yakın bir form çizmektedir. Dip kısmı düzdür. Tek kulp, boyundan omza bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk125

Sürahicik; Mezar 10; Levha 164:f; GY 92/7/137; Mezar 10 Gömü 2.
y: 13,5; ağız ç: 3,8; gövde ç: 6,8; dip ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9c formunda sürahicik. Belirgin bir şekilde dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Dairesel boyun kısa tutulmuştur. Gövde silindiriktir. Kap düz bir dip üzerine oturmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk126

Kase; Mezar 10; Levha 164:g; GY 92/7/139; Mezar 10 Gömü 2.
y: 5,7; ç: 12,1.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 6 formunda kase. Hafifçe dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarının altında alçak bir silme oluşturulmuş yarı küresel gövde bu silmeden sonra daralarak dip kısmına doğru çekilmiştir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk127

Kasecik; Mezar 10; Levha 165:a; GY 92/7/140; Mezar 10 Gömü 2.
y: 4,6; ç: 12,4; dip ç: 4,5.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formunda kasecik. İçe yuvarlatılmış bir ağız kenarına sahiptir. Keskin açılı gövde düz bir şekilde dibe doğru daralmaktadır. Dip kısmı düz verilmiştir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

M18

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 11.
Mezar odası u: 1; mezar odası g: 1; mezar odası y: 0,70.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Dromosu oldukça küçüktür. Mezar girişi, dromos merkez aksında yer almaktadır. Mezar odası, küçük bir kare şeklindedir.

M18 Buluntuları

Sk128

Sürahi; Mezar 11; Levha 165:b; GY 92/7/141; M11.
y: 32,6; ağız ç: 9,5; gövde ç:18,5; kaide ç: 9,2.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 13 formunda sürahi. Dışa açılan geniş bir ağız kenarına sahiptir. Yüksek tutulmuş olan boyun silindirik bir form içindedir. Ovoid bir gövdeye sahiptir. Sürahi, sığ bir halka kaide üzerinde oturmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

M19

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 13.
-

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Dromosu oldukça küçüktür. Mezar odası, küçük bir dikdörtgen şeklindedir.

M19 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk129

Sürahi; Mezar 13; Levha 165:c; GY 92/7/151; M13.
y: 31; ağız ç:10,2; kaide ç: 10

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 13 formunda sürahi. Dışa açılan geniş bir ağız kenarına sahiptir. İçbükey boyun silindir formundadır. Gövde ovoid şeklinde olup halka kaideye doğru daralmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk130

Sürahi; Mezar 13; Levha 165:d; GY 92/7/152; M13.
y: 20,8; ağız ç: 11,1; gövde ç: 16,3; dip ç: 8,7.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. Dışa açılan geniş bir ağız kenarına sahiptir. Boyun neredeyse ağız kenarı

ile aynı genişliktedir. Ovoid gövde dip kısmına yakın olan alt bölümünde oldukça daralmaktadır. Kap, düz bir diple sonlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

M20

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 14.
Dromos u: 3; mezar odası u: 2,40, mezar odası g: 1,90, mezar odası y: 1,50.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzey-güney uzantılıdır. Dromosu uzun tutulmuştur. Mezar girişi, dromos merkez aksında yer almaktadır. Mezar odasına alçak bir basamakla iniş sağlanmaktadır. Mezar odası, dikdörtgen şeklindedir.

M20 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk131

Amphoriskos; Mezar 14; Levha 166:a; GY 92/7/153; M14.
y: 22; ağız ç: 9,7; gövde ç: 15,3; kaide ç: 6,6.

Bikrom (Bichrome) V grubu Tip 4 formunda amphoriskos. Dışa taşan kalın bir ağız kenarına sahiptir. Boyun silindir formundadır. Uzatılmış gövde oval bir form içindedir. Yüksek bir halka kaideye sahiptir. Gövde üzerine yerleştirilmiş iki adet yatay sepet kulbu vardır. Kap zengin bir şekilde süslenmiştir. Boyun, iki siyah çizgi arasındaki alanın kırmızı boyanması ile doldurulmuştur. Omuz üzerinde siyah çizgiler arasına yerleştirilmiş siyah ve kırmızı dalga motifleri yer almaktadır. Gövde üzerinde kalın siyah şeritler arasında oluşturulmuş serbest alanda konsantrik daire grupları yer almaktadır. Dudak kısmı da tamamen siyaha boyanmıştır.

Bikrom (Bichrome) V / Kıbrıs-Arkaik IIB&Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 510 – 440)

Sk132

Sürahi; Mezar 14; Levha 166:b; GY 92/7/158; M14.
y:19,3; ağız ç: 9,5; gövde ç: 15,5; kaide ç: 7,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. Dışa açılan kalın bir ağız kenarına sahiptir. Silindir formlu boyun neredeyse ağız kenarı ile aynı genişlikte tutulmuştur. Gövde ovoiddir. Yüksek bir halka kaideye sahiptir. Tek kup ağız kenarından omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk133

Sürahi; Mezar 14; Levha 166:d; GY 92/7/159; M14.
y: 17,6; ağız ç: 9,1; gövde ç: 15,5; dip ç: 6,4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 ve 11 özellikleri sergileyen sürahi. Kalın bir dudak kısmına sahiptir. Silindir formlu boyun neredeyse ağız kenarı ile aynı genişlikte tutulmuştur. Küresel formlu gövde oldukça basık tutulmuştur. Sürahi, düz bir dip üzerinde durmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk134

Sürahi; Mezar 14; Levha 166:c; GY 92/7/160; M14.
y: 19,2; ağız ç: 8,6; gövde ç: 13,3; kaide ç: 6,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. Dışa kalınlaştırılmış bir ağız kenarına sahiptir. Boyun hafifçe dışa çekilmiştir. Ovoid gövde yüksek bir halka kaide ile sonlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk135

Sürahi; Mezar 14; Levha 167:a; GY 92/7/154; M14.
y: 19,5; gövde ç: 12,5; kaide ç: 5,8.

Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) grubu Tip 6 formunda sürahi. Çimdik şeklinde bir ağza sahiptir. İnce ve silindir formlu boyun omza doğru genişlemektedir. Gövde küreseldir. Kap, dışa doğru genişleyen yüksek bir halka kaide üzerinde oturmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır. Gövde üzerinde siyah boya ile verilmiş ancak silik olarak korunagelmiş süslemeler mevcuttur. Süslemeler, farklı kalınlıkta şeritler ve çizgi grupları ile omuz ve gövdeye işlenmiş konsantrik daire gruplarından ibarettir.

Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) / Kıbrıs-Arkaik IIB&Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 510 – 440)

Sk136

Sürahicik; Mezar 14; Levha 167:b; GY 92/7/156; M14.
y: 15,8; gövde ç: 10,5; kaide ç: 4,5.

Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) grubu Tip 6 formunda sürahi. Çimdik şeklinde bir ağza sahiptir. İnce ve oldukça kısa olan boyun omza doğru genişlemektedir. Gövde küreseldir. Kap, dışa doğru genişleyen yüksek bir halka kaide üzerinde oturmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır. Gövde üzerinde siyah boya ile verilmiş süslemeler mevcuttur. Süslemeler, farklı kalınlıkta şeritler ve çizgi grupları ile omza işlenmiş konsantrik daire gruplarından ibarettir. Ağız kenarını dolaşıp kulplar boyunca da devam eden siyah şeritler de kullanılmıştır.

Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) / Kıbrıs-Arkaik IIB&Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 510 – 440)

Sk137

Sürahicik; Mezar 14; Levha 167:c; GY 92/7/157; M14.
y: 12,3; gövde ç: 8; dip ç: 5,3.

Bikrom (Bichrome) V grubuna ait sürahicik. Çimdik biçimli bir ağız kenarı vardır. İnce boyun gövdeye doğru genişlemektedir. Gövde ovala yakın bir form çizmektedir. Dip kısmı düz verilmiştir. Tek kulp ağız kenarından omza bağlanmıştır. Sürahicik siyah ve kırmızı boya kullanılarak süslenmiştir. Yapraklar şeklindeki süsleme boynu çepeçevre dönen yatay bir şeritten aşağıya doğru sarkıtılmıştır.

Bikrom (Bichrome) V / Kıbrıs-Arkaik IIB&Kıbrıs-Klasik IA (M.Ö. 510 – 440)

Sk138

Sürahicik; Mezar 14; Levha 167:d; GY 92/7/155; M14.
y: 17,5; gövde ç: 12,5; kaide ç: 7,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait sürahicik. Çimdik şeklinde bir ağız kenarına sahiptir. Kısa boyun genişleyerek omza doğru açılmaktadır. Gövde küresel bir forma sahiptir. Kap, sığ bir halka kaide üzerinde durmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır. Kap genel itibarı ile basık bir form ortaya sermektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk139

Sürahicik; Mezar 14; Levha 168:a; GY 92/7/161; M14.
y: 11,5; ağız ç: 4; gövde ç: 8,3; dip ç: 4,6.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait sürahicik. Konik bir ağız kenarına sahiptir. Silindir formlu boyun kısa tutulmuştur. Yuvarlak formlu gövde orta kısmında belirgin bir kabartı yapmaktadır. Dip kısmı düzdür. Tek kulp, boyundan omza bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk140

Sürahicik; Mezar 14; Levha 168:b; GY 92/7/162; M14.
y: 17,8; ağız ç: 5,1; gövde ç: 7,5; dip ç: 4,7.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Kısa tutulmuş ağız kenarı, dışa doğru açılmaktadır. Gövde silindir formlu olup aşağıya doğru genişlemektedir. Daralan alt gövde, düz bir diple sonlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk141

Sürahicik; Mezar 14; Levha 168:c; GY 92/7/163; M14.
y: 13,7; ağız ç: 4,1; gövde ç: 5,5; dip ç: 4,6.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Silindir formlu gövde ağız kenarından sonra genişleyerek bitimde düz bir diple sonlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk142

Sürahicik; Mezar 14; Levha 168:d; GY 92/7/164; M14.
y: 12,2; ağız ç: 3,3; gövde ç: 5,8; dip ç: 4,3.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9c formunda sürahicik. Belirgin bir şekilde dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. İnce boyun gövdeye indikçe genişlemektedir. Silindir formlu gövde düz bir diple sonlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk143

Kase; Mezar 14; Levha 168:e; GY 92/7/165; M14.
y: 7,5; ç: 13,9; kaide ç: 4,2.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubu Tip 5a formunda kase. Düz bir ağız kenarına sahiptir. Yarı küresel bir gövdesi vardır. Kase, yüksek ve dışa açılan bir kaideye sahiptir.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk144

Kase; Mezar 14; Levha 169:a; GY 92/7/166; M14.
y: 6; ç:12; kaide ç: 3,7.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubu Tip 5 formunda kase. Form olarak Ka144 Katalog No.lu eserle aynıdır. Ancak kaidesi, daha sığ ve daireseldir.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk145

Kase; Mezar 14; Levha 169:b; GY 92/7/167; M14.
y: 5; ç: 11.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 3 formunda kase. Dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Gövde ağız kenarının hemen altında bir silme yapmakta ardından dairesel bir form izleyip yuvarlak bir diple sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Kandiller

Ka29

Çimdik kandil; Mezar 14; Levha 170:a; GY 92/7/168; M14.
u: 11; g: 10,8; y: 3,8.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka30

Çimdik kandil; Mezar 14; Levha 169:e; GY 92/7/169; M14.

u: 8,8; g: 8; y: 3.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka31

Çimdik kandil; Mezar 14; Levha 169:d; GY 92/7/170; M14.
u: 9,5; g: 9,2; y: 4,2.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

M21

Dromoslu Oda Mezar; Mezar 15.
Mezar odası u: 2; mezar odası g: 2,20, mezar odası y: 1,50.

Kayaya oygu dromoslu oda mezar şeklindedir. Kuzeybatı-güneydoğu uzantılıdır. Mezar girişi, kuzeybatıda yer almaktadır. Mezar odasına alçak bir basamakla iniş sağlanmaktadır. Mezar odası, dikdörtgen şeklindedir.

M21 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk146

Torpido gövdeli sıvı saklama kabı; Mezar 15; Levha 170:b; GY 92/7/172; M15.
y: 63,7; ağız ç: 7,6; gövde ç: 17,3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 4b formunda torpido gövdeli sıvı saklama kabı. Dışa açılan etli bir ağız kenarına sahiptir. İçbükey boyun ile şişkin omuz kısmı gövdeden keskin bir hatla ayrılmıştır. Dip kısmında iyice sivrileşen gövde torpido şeklindedir. Tek kulp, omzun hemen altında yer almaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk147

Torpido gövdeli sıvı saklama kabı; Mezar 15; Levha 170:c; GY 92/7/173; M15.
y: 64,8; ağız ç: 8,7; gövde ç: 17,3.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 4b formunda torpido gövdeli sıvı saklama kabı. Dışa açılan etli bir ağız kenarına sahiptir. Boyun, uzatılmış bir profil çizecek şekilde içbükeyleştirilmiş ve inceltilmiştir. Dip kısmında iyice sivrileşen gövde torpido şeklindedir. Tek kulp, omzun hemen altına yerleştirilmiştir.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk148

Sürahi; Mezar 15; Levha 170:d; GY 92/7/174; M15.
y: 25,8; ağız ç: 10, gövde ç: 17,5; kaide ç: 8,7.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formunda sürahi. İyice açılmış ağız kenarı, içeriye doğru çekilmiştir. İçbükey profilli boyun uzundur. Göve ovoid şeklindedir. Kap, sığ bir halka kaide üzerinde durmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk149

Sürahicik; Mezar 15; Levha 171:a; GY 92/7/175; M15.
y: 12,7; ağız ç: 3,6; gövde ç: 5,4; dip ç: 4,4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Ağız kenarı belirgin bir şekilde dışa açılmaktadır. İnce boyun kısa tutulmuştur. Aşağıya doğru genişleyen gövde silindirik bir forma sahiptir. Kabın dip kısmı düz tutulmuştur. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk150

Sürahicik; Mezar 15; Levha 171:b; GY 92/7/177; M15.
y: 11; ağız ç: 3,8; gövde ç: 5,6; dip ç: 4,1.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formunda sürahicik. Dışa açılan ağız kenarı konik bir şekle sahiptir. Silindirik gövde hafifçe şişkinleştirilmiş bir forma sahiptir. Dip kısmı düz bırakılmıştır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk151

Sürahicik; Mezar 15; Levha 171:c; GY 92/7/176; M15.
y: 11,2; ağız ç: 4; gövde ç: 5,4.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9c formunda sürahicik. Ağız kenarı, belirgin bir şekilde dışa açılmaktadır. Boyun uzatılmış ve silindirik bir forma sokulmuştur. Gövde yanlarda hafifçe şişkinleşen silindirik bir forma sahiptir. Kabın dip kısmı düz tutulmuştur. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk152

Kase; Mezar 15; Levha 171:d; GY 92/7/178; M15.
y: 5,7; ç: 11,5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 3 formunda sürahicik. Düz bir ağız kenarına sahiptir. Üst profili aşağıya inildikçe daralıp daireleşen bir gövdeya sahiptir. Kase, küçük bir halka dip üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk153

Kase; Mezar 15; Levha 171:e; GY 92/7/179; M15.
y: 5,1; ç: 9,7.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 6 formunda kase. Dışa açılan bir ağız kenarına sahiptir. Gövde üst kısımda bir silme yapmakta ve alta doğru yarı dairesel bir form içinde sonlanmaktadır. Kase, yüksek bir halka dip üzerinde durmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Kandiller

Ka32

Çimdik kandil; Mezar 15; Levha 172:a; GY 92/7/180; M15.
u: 9,5; g: 9; y: 3,5; kaide ç: 4,5.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Ka33

Çimdik kandil; Mezar 15; Levha 172:b; GY 92/7/181; M15.
u: 9,4; g: 8,6; y: 3,3.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

M22

Dromoslu Oda Mezar; Mezar KA.
-

Mezar kuyu açma vidanjörü tarafından büyük oranda yok edilmiştir. Formu ve boyutlarını tam anlamı ile tespit etmek mümkün olmamıştır.

M22 Buluntuları

Seramik Kaplar

Sk154

Torpido gövdeli sıvı saklama kabı; Mezar KA; Levha 174:a; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 36; ağız ç: 8,5; gövde ç: 18.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 4b formunda torpido gövdeli sıvı saklama kabı. Ağız kenarı, boyun, üst gövdeden ibaret tek bir parça şeklinde korunagelmiştir. Kalın bir dudak kısmına sahip ağız kenarı dışa açılmaktadır. İçbükey boyun incedir. Omuz hattı belirgin bir çıkıntı ile vurgulanmıştır. Kabın gövdesi üzerine yerleştirilmiş tek bir halka kulbu mevcuttur.

Düz Beyaz (Plain White) VII / Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

Sk155

Sürahicik; Mezar KA; Levha 174:b; Etütlük; Etütlük.
y(korunagelmiş): 6,2; ağız ç: 3.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a formunda sürahicik. Kısmi bir şekilde korunmuş ağız kenarı, üst gövde ve kulptan oluşan tek bir parça halindedir. Ağız kenarı hafifçe dışa açılmaktadır. Ağız kenarı hemen üst gövdeye bağlanmıştır. Tek kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk156

Kasecik; Mezar KA; Levha 174:c; Etütlük; Etütlük.
y: 5; ç: 10,3; kaide ç: 4.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 2 formunda kasecik. Uç kısmına doğru kalınlaşan dik bir ağız kenarına sahiptir. Gövde yumuşak bir eğimle daralmakta ve sığ bir halka kaide ile sonlanmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk157

Kasecik; Mezar KA; Levha 174:d; GY 05/7/3; KA/05/3.
y: 3,8, ç: 12,4; kaide ç: 5.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 2 formunda kasecik. Genel hatları ile Sk156 Katalog No.lu örnekle eştir.

Düz Beyaz (Plain White) VI / Kıbrıs-Klasik I&IIA (M.Ö. 480 – 345)

Sk158

Bodur lekythos; Mezar KA; Levha 174:e&f; Etütlük; Etütlük.
-

İthal Yunan lekythosu. Halka kaidesi ve az miktarda kırık gövde parçasından ibarettir. Gövde parçalarının bir kısmında olasılıkla bir palaestra sahnesine ait figürler görülmektedir. Kısa boylu bir sütunun ayırdığı iki figürden meydana getirilmiş sahnede yer alan figürlerden birinin strigilis diğerinin ise bir baston tuttuğu anlaşılmaktadır. Strigilis tutan figür, çıplak ayaklı betimlenmiş olup khiton ve hymation giymektedir.

M.Ö. 4. yüzyıl

Kandiller

Ka34

Çimdik kandil; Mezar KA; Levha 175:a; GY 05/7/2; KA/05/2.
u: 13; g: 11,5; y: 3,3.

Çimdik kandil.

M.Ö. 4. yüzyıl

Metal Kaplar

Mk25

Tunç phiale mesomphalos; Mezar KA; Levha 175:b; GY 05/7/5; KA/05/5.
y: 3; ç: 13,3.

Tunçtan üretilmiş phiale mesomphalos. Bir kenarı kırık ancak parçaları mevcut şekilde

korunagelmiştir. İçe döndürülmüş bir ağız kenarına sahiptir. Tondo kısmında etrafı oluklu bir omphalos yer almaktadır. Sade olan kapta herhangi bir süsleme yer almaktadır.

M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreği / Kıbrıs-Klasik IB

Mezar Stelleri

Ms1

Kireç taşı mezar steli; Levha 175:c; Nicosia 1955/II-15/I.
-

Alçak kabartma figürlere sahip sahne kısmı, niş benzeri bir uygulama içine alınmış kireçtaşı mezar steli. Tepe kısmı, akroter biçiminde sonlandırılmıştır. Dikdörtgen şeklindeki kireç taşı blok üzerine işlenmiş alçak kabartma sahnede, taburede oturan sakallı ve yaşlı bir adamın karşısında ayakta durur şekilde betimlenmiş bir genç yer almaktadır. Ayakta duran genç, taburede oturan yaşlı adamın elini sıkarken betimlenmiştir. Figürlerin ikisi de khiton ve himation giymiştir. Stelin üzerinde, kazınarak işlenmiş "Σύμμαχος Ἀρκεσιλάου Ἀνδριος" ibaresini içeren bir de yazıt yer almaktadır.

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı (Kıbrıs-Klasik II)

Ms2

Kireç taşı mezar steli; Levha 175:d; Nicosia 1963/IV-4/1.
y: 125; g: 76; plinthe y: 23; plinthe g: 97.

Alçak kabartma figürlü sahneye sahip, plintheli kireç taşı mezar steli. Stel, üste doğru daralan, üst kısımları yuvarlatılmış köşelere sahip dikdörtgen formlu bir parçanın üzerine alçak kabartma üslubunda yapılmıştır. Bu yapısından dolayı ikinci steli çevreleyen mimari öğenin ayrı olarak üretilip sonradan stel ile birleştirildiği anlaşılmaktadır (söz konusu çevreleyici mimari öğe korunagelmemiştir). Sahnede, taburede oturmuş yaşlı bir adamın karşısında ayakta durup yaşlı adamın elini sıkan genç figür işlenmiştir. Genç figür, elinde bir parşömen tomarı tutmaktadır Yaşlı figürün özellikle yüz kısmı, üç çeyrek şeklinde verilmiştir. Ayrıca yaşlı figürün saç ve sakallarında kırmızı boya izlerine rastlanılmaktadır. Stel üzerinde herhangi bir yazıt veya yazıt parçasına rastlanılmamıştır.

M.Ö. 4. yüzyıl (Kıbrıs-Klasik II)

IV. SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ, MEZARLARI VE BULUNTULARI

Soli antik kenti nekropolü, akropolün güney, güneybatı ve güneydoğusu boyunca uzanacak şekilde büyük bir alanı kapsamaktadır **(Levha 4b, 15b ve 16a)**. Nekropol, Kıbrıs Cumhuriyeti ve K.K.T.C. tapu kadastro haritalarında geçen isimleriyle, batıda *Agios Kournoutas (Aziz Kournoutas),* kuzeydoğuda *Pezoullia*, güneydoğuda ise *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mevkilerini kapsamaktadır **(Levha 16b)**. *Pezoullia* Nekropolünün tamamı ile *Agios Kournoutas (Aziz Kournoutas)* nekropolünün bir kısmı "I. Derecede Arkeolojik Sit Alanı" olarak ilan edilmişken **(Levha 16b kırmızı boyalı alan)**, *Agios Kournoutas (Aziz Kournoutas)* nekropolünün diğer kısmı ile *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolünün tamamı ise "II. Derecede Arkeolojik Sit Alanı" olarak kabul görmüştür (**Levha 16b yeşil boyalı alan)**.

Nekropol alanı, kuzey-güney yönündeki 305 m'lik uzunluğu ve doğu-batı yönündeki 768 m'lik genişliği ile toplamda 234,240 m^2'lik bir yüz ölçümüne sahiptir[246]. Nekropol alanının kuzeybatı bölümü, akropolün güney yamacını oluşturan alçak tepelerin eteklerine kurulmuştur **(Levha 17)**. Nekropol alanının geriye kalan bölümleri ise, akropolün güney kısmını kaplayan geniş ovada yer almaktadır **(Levha 18)**.

[246]Bu değerler, günümüze kadar gerçekleştirilmiş kazılarla ulaşılan mezarlar esas alınarak belirlenmiştir. İlerleyen yıllarda bu çerçeve dışında kalan alanlarda çıkabilecek olan mezarlar sayesinde bu sınırların genişlemesi olasıdır.

Soli nekropolündeki ilk sistematik kazılar, 1964-1974 yılları arasında Kanada Quebec Laval Üniversitesi'ne bağlı arkeologlar tarafından gerçekleştirilmiştir[247]. Kanadalılar, gerçekleştirmiş oldukları kazılar ile nekropol alanını her biri farklı bir tarihsel döneme ait çeşitli bölümlere ayırmıştır. Akropolün hemen güneydoğusundaki yamaca "Roma Nekropolü", güneybatı yamaç ile altındaki düzlük alana "Hellenistik ve Roma Nekropolü", güneydoğu düzlüğüne ise "Geometrik ve Arkaik Nekropol" adlarını vermişlerdir. "Geometrik ve Arkaik Nekropol" olarak adlandırılmış alanda M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına (Kıbrıs-Klasik II) tarihlenen iki adet mezara ulaşılmış olsa da[248], Kanadalılar Klasik nekropolü antik kentin batısına, Kambos Nehri'nin karşı yakasına yerleştirmişlerdir **(Levha 4b)**[249]. Kanadalıların gerçekleştirmiş olduğu sistematik kazılar yanında Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi'ne bağlı ekiplerce gerçekleştirilen bazı kazılarda da Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarlara ulaşılmıştır[250].

Tez malzemesini oluşturan mezarların tümü, Kanadalıların "Klasik Nekropol" olarak adlandırdığı mevkide değil de, şehrin güneyinde yer alan nekropol alanında açığa çıkarılmış olmaları ile dikkat çekmektedirler (Geometrik ve Arkaik nekropol ile Roma nekropolü dahilinde).

Tez konusunun ana malzemesini veren iki mezar grubundan en önemlisi (Soli Kurtarma Kazısı mezarları) nekropolün kuzeyinde, akropolün güneydoğu yamacının ovaya doğru yaptığı uzantının üzerinde yer almaktadır. Bu mezar grubunda kazısı gerçekleştirilmiş 6 adet Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar yer almaktadır. İkinci

[247] Des Gagniers ve diğ. 1967; Des Gagniers 1972; Des Gagniers 1975; Des Gagniers ve Tinh 1985; Ginouves 1989.
[248] Des Gagniers ve diğ. 1967, 53.
[249] Des Gagniers 1975, 217 Fig. 1.
[250] Karageorghis 1964b, 317.

mezar grubu ise, nekropol alanının düzlükte kalan bölümünde "Geometrik ve Arkaik Nekropol"ün hemen yanındaki düzlükte açığa çıkarılmıştır. İkinci mezar grubunu, kazısı gerçekleştirilmiş 15 adet mezar oluşturmaktadır. Bu mezarlardan 14 tanesi Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlendirilmiştir. Bu iki grubu oluşturan mezarların dışındaki üç mezar, yine nekropolün düzlükte kalan bölümünde bulunmuştur. Bu mezarlardan ikisi, nekropol alanının kuzeydoğusunda Kanadalılar tarafından, tek olarak bulunmuş üçüncü mezar ise nekropol alanının güneydoğu köşesinde yine K.K.T.C. Eski Eserler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından açığa çıkarılmıştır **(Levha 19a)**.

Mezarlar, nekropol alanındaki dağılımlarından yola çıkarak, ait oldukları mevkinin ismine göre ayrılmış iki nekropol alanı altında gruplandırılmışlardır. Böylece, akropolün yamaçlarındaki konumları sebebiyle Soli Kurtarma Kazısı mezarları, o mevkinin isminden yola çıkılarak adlandırılmış *Pezoullia* Nekropolü altında gruplandırılmıştır. Diğer tüm mezarlar ise, düzlükteki konumları nedeniyle sınırları içinde oldukları *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mevkinden yola çıkılarak adlandırılmış *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* Nekropolü altında gruplandırılmışlardır **(Levha 19a)**. Bu gruplandırma gerçekleştirilirken yukarıda da belirtildiği gibi sadece mezarların coğrafi konumları esas alınmış ve başka hiçbir özellik (mezar tipleri, mezar yönleri vb.) kriter olarak değerlendirilmemiştir.

IV.1. *Pezoullia* Nekropolü Mezarları ve Buluntuları

Çalışma kapsamında *Pezoullia* Nekropolü olarak adlandırılacak alan, Soli akropolünü oluşturan tepenin güneydoğu yamacında yer almaktadır. *Pezoullia* Nekropolü, akropol çevirme duvarından başlayıp şehrin altındaki düzlüğe doğru

alçalan ve alçaldıkça da daralarak sivrileşen bir yamacın batı tarafı ile uç kısmının bir bölümünden ibarettir **(Levha 19b ve 20)**. Mevcut mezarların sunduğu yüzeysel bilgi ışığında *Pezoullia* Nekropolü'nün yaklaşık olarak 4,784 m^2'lik bir yüzölçüme sahip olduğu söylenebilmektedir.

2005 yılında K.K.T.C. Su İşleri Dairesi'nin söz konusu bölgede gerçekleştirdiği kanal kazma çalışmaları esnasında, bazı seramik buluntular ile kısmen çökmüş mezarlara rastlanmıştır **(Levha 21a ve b)**. Bunun üzerine, K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'ne bağlı Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından yapılmış olan araştırmalar, bölgede bazı mezar yapılarının varlığına işaret etmiştir. Gerçekleştirilen kazılarda, Pafta=XIX.57 ve 408 parsel numaralı arazi içinde, 1970'li yıllardaki teraslama çalışmaları esnasında üst yapıları çökmüş 6 adet mezar açığa çıkarılmıştır **(Levha 22a)**[251]. Kazıları, 2005-2006 yıllarında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amiri Emine H. Sivri ve ekibi tarafından gerçekleştirilmiş olan bu 6 adet mezar, Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından Soli Kurtarma Kazısı (SKK) Mezarları olarak adlandırılmıştır.

Soli Kurtarma Kazısı mezarları, uzantının batı yüzünde yamacın düzlükle birleştiği noktanın hemen üzerinde, kuzeyden güneye doğru sıralanmış bir halde uzanmaktadırlar. Mezar 1 ve 2, 1970'li yıllarda yapılmış teraslardan en yüksekte yer alan üçüncü terasta konumlanmıştır. Mezar 2, sıranın en başında yani en kuzeyde yer almaktadır. Mezar 2'den sonraki 45 m boyunca herhangi bir kazı yapılmamış olduğundan, bir sonraki mezar olan Mezar 1'e kadar düz bir boşluk söz konusudur. Sıranın hemen hemen ortasında yer alan Mezar 1 de, kendinden sonraki kazılmış ilk mezardan 28 m uzakta olduğundan dolayı aynı Mezar 2 gibi sıra içinde tek başına

[251] Söz konusu mezarların kazısı 2005-2006 yıllarında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amiri Emine H. Sivri ve ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir.

durmaktadır. Bu iki mezarın dışındaki tüm mezarlar (Mezar 5, Mezar 6, Mezar 3 ve Mezar 4), sırası ile yan yana dizili bir şekilde açığa çıkarılmıştır. Mezar 3, 5 ve 6 ikinci terasın bitiminde, Mezar 4 ise birinci terasın uç kısmında yer almaktadır **(Levha 22b)**.

Pezoullia mezarlarının hepsi 15-30 cm yüksekliğindeki toprağın altında yer almakta olan ana kayaya oyulmuştur. *Pezoullia* mezarlarının içine oyulduğu ana kaya, çökelme kayası (sedimanter) özellikleri gösteren, bol gözenekli ve ince taneli kumtaşı benzeri bir yapı sergilemektedir[252]. Mezarlar, kayaya oygu dromoslu oda mezar tipine ait olup, genel anlamda kaliteli bir işçilik sergilemekte ve düzenli ölçüler ile karakterize edilmektedirler. Mezarların kabaca birbirini takip edecek hafif eğimli bir sıra üzerinde oyulmuş olduğu görülmektedir **(Levha 23a).** Sıranın en kuzeyinde yer alan Mezar 2 ile en güneyde yer alan Mezar 4'ün dromosları güneydoğuya, Mezar 3, 5 ve 6'nın ise aynı açı ile olmasa da kuzeydoğuya bakmaktadır **(Levha 22b)**. Mezarların tümü yamacın farklı bölümlerinde olduklarından birbirlerinden farklı kodlarda yer almaktadırlar. Ancak farklı kodlardaki mezarların, yamacın eğimine uyacak şekilde düzen içinde ve yamaç alçaldıkça zemin seviyesi de hesaba katılarak oyulmuş olduğu aşinadır **(Levha 23b)**. Soyulmuş bir halde bulunmuş olan Mezar 4C, 5 ve 6 dışındaki tüm mezarlara içlerindeki buluntularla beraber ulaşılmıştır.

IV.1.1. Mezar 1

Mezar 1, K.K.T.C. Su İşleri Dairesi'nin yürütmüş olduğu kanal açma kazıları

[252] Kayaç yapının özellikleri, mezarlar içinden alınmış örneklerin K.K.T.C. Jeoloji Dairesi mühendisleri tarafından incelenmesiyle tespit edilmiştir.

esnasında fark edilmiş ilk mezardır. Pafta=XIX.57'de Parsel 408 sınırları içindeki Mezar 1, Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından "SKK Mezar 1" ismiyle kayıt altına alınmıştır. Mezarın varlığı, Su İşleri Dairesi'nin kazıları esnasında toprakta dik durmakta olan 1 adet torpido gövdeli sıvı saklama kabının açığa çıkarılmasıyla keşfedilmiştir.

Mezar 1, kazısı gerçekleştirilen ilk mezar olsa da *Pezoullia* Nekropolü mezarlarının oluşturduğu sıra içinde en başta yer almamaktadır. Konum itibarı ile, sıranın başındaki Mezar 2'den 45 m güneyde, kendisinden sonraki Mezar 5'ten ise 28 m kuzeyde olacak şekilde üçüncü teras üzerinde tek başına yer almaktadır (GPS Koordinatı: 36SVD 82874 88385) **(Levha 22a ve b)**.

IV.1.1.1. Mezar Yapısı

Mezar 1, kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanacak biçimde açılmış 4,85 m uzunluğunda ve 90 cm genişliğinde bir açma ve bu açmaya bağlantılı olacak iki diğer açma şeklinde kazılmıştır **(Levha 24a)**.

Bu kısıtlı alanda gerçekleştirilen kazı esnasında mezara ait somut herhangi bir yapıya (dromos, giriş veya mezar odası gibi) rastlanmamıştır. Dar ve uzun açmanın sadece güneybatı bölümünde normalde mezarların içine oyulduğu ana kayanın bir parçası teraslar halinde açığa çıkarılmıştır **(Levha 24b)**. Ancak K.K.T.C. Su İşleri Dairesi'nin çalışması esnasında açılan dar ve uzun kanal içerisinde dik duracak şekilde bulunmuş insitu konumdaki 1 adet torpido gövdeli sıvı saklama kabının varlığı **(Levha 25a)**, en azından kuzeydoğu-güneybatı yönündeki açmanın, mezarın dromos kısmı olabileceğine işaret etmektedir.

IV.1.1.2. Kültürel Materyal

Mezar 1'in etrafında yapılan kazılar, küçük bir alanda gerçekleştirildiğinden pek fazla buluntu vermemiştir. 1 adet torpido gövdeli sıvı saklama kabı, 1 adet sürahicik, 1 adet çimdik kandil ve 1 adet çividen oluşan buluntular kaba bir tarihlendirmeye olanak sağlama dışında pek bir önem arz etmemişlerdir **(Tablo 1 ve Grafik 1)**. Buluntuların genel durumları da, özellikle sürahicik, kandil ve çivinin büyük olasılıkla insitu konumlarında olmadığına işaret etmektedir.

IV.1.1.2.a. Seramik Kaplar

Seramik kaplar içinde en önemli buluntu, 1 m derinlikte açığa çıkarılmış olan torpido gövdeli sıvı saklama kabıdır (Katalog No. Sk1; **Levha 25a)**. Toprak içinde dik bir konumda bulunmuş olmasından yola çıkarak, torpido gövdeli sıvı saklama kabının konumunun insitu olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumda akla ilk gelen, mezarın iç kısmına duvara dayalı şekilde bırakılmış veya dromosa yerleştirilmiş sıvı saklama kapları uygulamasıdır. Ancak torpido gövdeli sıvı saklama kabının tamamen toprak içinde olması, mezar odasının duvarı olabilecek bir kayaç yüzeye yaslanmamış şekilde açığa çıkması, dromosa bırakılmış bir sıvı saklama kabı ihtimaline daha yakındır. Torpido gövdeli sıvı saklama kabı, sahip olduğu silindirik form ve özellikle boyun-omuz kısmında verdiği profil ile kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 4b örneklerine verilebilmektedir **(Levha 25b)**[253].

[253] Tez kapsamında değerlendirilmesi yapılan tüm Kıbrıs-Klasik Dönem yerel üretim seramik kapların grup ve tip isimlendirmelerinde, "*Swedish Cyprus Expedition IV Part 2 - The Cypro-Geometric, Cypro – Archaic and Cypro-Classical Periods"* yayınının Katalog kısmından yararlanılmıştır. Bkz. Gjerstad 1948, Fig. LVIII vd.

Torpido gövdeli sıvı saklama kabından biraz daha uzakta ve kod olarak da daha aşağıda (1,75 m), nispeten sert olan zeminde açığa çıkmış 1 adet tek kulplu sürahicik **(Levha 26a)**, Mezar 1'in diğer seramik buluntusudur (Katalog No. Sk2). Buluntu konumu veya durumundan yola çıkarak, Mezar 1 sürahiciği hakkında herhangi bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Yine de hem gövde profili hem de kulp yapısı esas alınarak, Sk2 sürahiciğini Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9d formlarına aitlemek mümkün görünmektedir **(Levha 26b)**.

Mevcut kazılarda elde edilen sonuçlara bakıldığında, Mezar 1 seramik repertuvarının Düz Beyaz (Plain White) VII formları ile karakterize edildiği anlaşılmaktadır. Mezar 1 seramik kaplarının formsal değerlendirmesi ise özellikle Sk2 Katalog No.lu sürahicikte, üretim hatasından kaynaklanan bir yamukluğun olduğunu gözler önüne sermektedir.

IV.1.1.2.b. Kandiller

Mezar 1'de gerçekleştirilmiş kazılarda, tek bir çimdik kandil (Katalog No. Ka01) bulunmuştur **(Levha 26c)**. Sürahiciğin çıktığı bölümde, yine aynı seviyede (1,75 m) bulunmuş olan çimdik kandil, ölünün arkasından mezara bırakılan en yaygın ölü hediyelerine örnek teşkil etme dışında pek fazla bilgi sunmamaktadır.

Bu tarz kandillerin Ada genelinde Kıbrıs-Geometrik'ten Hellenistik Dönem'e kadar çok az değişimler geçirerek kullanımda kaldığı bilinmektedir[254]. Vouni, Marion, Idalion, Tsambres, Aphendrika, Amathus, Tremithousa ve Agioi Omologites

[254] Gjerstad 1948, 223 Fig. 37; Bailey 1975, 207.

gibi Kıbrıs-Klasik tarihli nekropollerde de benzer kandillere sıklıkla rastlanılmaktadır[255].

Çimdik kandillerin kullanımda kaldığı zaman dilimi genellenmiş olsa da, bu kandillerin tam anlamı ile bir tipolojisi çıkarılmamıştır. Sadece Tsambres ve Aphendrika nekropollerinde gerçekleştirilmiş olan kazılarda, söz konusu nekropollere ait kandilleri kapsayan yüzeysel bir tipolojilendirme gerçekleştirilmiştir[256]. Çimdik kandillerin Kıbrıs-Klasik Dönem'de ada genelinde sisteme oturtulmuş bir üretimle karakterize edildiği düşünülürse, Tsambres ve Aphendrika tipolojisinin Soli örneklerine uygulanması da mümkün görünmektedir.

Bu bağlamda Ka1 Katalog No.lu kandil, Tsambres ve Aphendrika benzerlerinden yola çıkılarak, rahatlıkla M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihli Tip 11 örneklerine yakın sayılabilmektedir[257].

IV.1.1.2.c. Diğer Buluntular

Tek olarak bulunmuş, düz formlu ve dikdörtgen kesitli tunç bir çivi (Katalog No. Çi1), Mezar 1'in seramik kaplar ve kandiller dışındaki tek buluntusudur **(Levha 26d)**. Çivi, sürahicik ve çimdik kandil ile aynı alan ve seviyede bulunmuştur. Bu tarz tunç çivilere özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında yoğun miktarda rastlanıldığı bilinmektedir[258]. Mezar odalarındaki çiviler hakkında günümüze kadar yapılan değerlendirmelerin tümü, çivilerin büyük olasılıkla ahşap lahitlerde

[255] *Vouni* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937; *Marion* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935; *Idalion* için bkz. Karageorghis 1964a; *Tsambres* ve *Aphendrika* için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937; *Amathus* için bkz. Nicolaou 1985; *Tremithousa* için bkz. Raptou 2001 ve *Agioi Omologites* için bkz. Flourentzos 1986 ve Hadjicosti 1993.
[256] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 111 ve 112.
[257] ibid.
[258] Bkz. *Tsambres ve Aphendrika:* Dray ve Du Plat Taylor 1937, 117; *Marion:* Gjerstad ve diğ. 1935, 243 No. 8&9&10&24, 244 No. 24&42&43, 331 No. 5, 332 No. 27; *Vouni:* Gjerstad ve diğ. 1937, 318, No. 32&57.

kullanılmış olduğu yönünde olsa da[259], özellikle tek olarak bulunmuş çivilerin ölü kültü veya kötü ruhları gömüden uzak tutma inancı doğrultusunda mezara bırakıldığı da düşünülmektedir[260].

IV.1.1.3. Gömütler

Mezar 1'de gerçekleştirilen kısıtlı kazılarda herhangi bir gömüye ait kalıntılara (hayvan veya insan) rastlanmamıştır.

IV.1.2. Mezar 2

Mezar 2 de, aynı Mezar 1 gibi K.K.T.C. Su İşleri Dairesi'nin açmış olduğu kanalın kesitinde bulunmuş bir sıvı saklama kabının varlığı ile tespit edilmiştir **(Levha 27a ve b)**. Mezar 2, konumu itibarı ile *Pezoullia* Nekropolü mezarlarının oluşturduğu sıranın en başında, akropole en yakın mezar olarak üçüncü terasın üzerinde yer almaktadır **(Levha 22a ve b)**. Akropolün zirvesinden 90,37 m güneyde, üzerinde yer aldığı sırtın düzlüğe bağlandığı noktadan ise 101,62 m kuzeydedir (GPS Koordinatı: 36SVD 82853 88399). Mezar 2, yakınında hiçbir mezar yapısı kazılmamış bir diğer mezardır. Pafta=XIX.57'de Parsel 408'de yer almakta olan Mezar 2, Güzelyurt Şube Amirliği kayıtlarına "SKK Mezar 2" adıyla kaydedilmiştir.

[259] Gjerstad ve diğ. 1935, 242; Hadjicosti 1993, 191; Villa 2010, 428.
[260] Kurtz ve Boardman 1971, 216; Villa 2010, 449.

IV.1.2.1. Mezar Yapısı

Mezar 2, sırtı oluşturan kayaya oyularak meydana getirilmiş dromoslu bir oda mezar şeklindedir. Dromosu güneydoğuya bakacak şekilde, güneydoğu-kuzeybatı yönünde uzanmaktadır **(Levha 28)**.

Mezar 2'nin dromosu 3 m uzunluğunda ve 1,30 m genişliğinde olup yamuk bir yapıya sahiptir. Dromosun başlangıcı, aşağıya inişi sağlayan düzenli basamaklar şeklinde oyulmuştur **(Levha 29a)**. Dromos, basamaklardan giriş kısmına doğru ilerlendikçe genişlemektedir. Basamaklarla ulaşılan dromos tabanı, yüzeyden 1,70 m aşağıda yer almaktadır **(Levha 29b)**. Mezar odasının girişi güneydoğuya bakmaktadır. Giriş kısmını kapatan düzensiz taş örgünün üst bölümü kaçak kazılarda açılmış olarak bulunmuştur. Giriş, hafif kemerli bir üst yapıya sahip olup 0,85 m genişliğinde ve 1,15 m yüksekliğindedir **(Levha 30a)**.

Mezar odası, köşeleri hafifçe yuvarlatılmış kaba bir dikdörtgen şeklinde oyulmuştur. Sağlam kalmış olan üst yapısı, yarı dairesel formu ile dikkat çekmektedir **(Levha 30b)**. 6 m'lik bir uzunluğa ve 3,30 m'lik genişliğe sahip olan mezar odasının en yüksek yeri mezar tabanından 1,90 m olarak ölçülmüştür. Mezar 2, *Pezoullia* Nekropolü mezarları içinde üst yapısı korunagelmiş olan iki mezardan biridir.

Mezar 2'nin mezar odasının durumu ve özellikle de giriş kısmının yarısı kaldırılmış ağız taşları, mezarın soyguncular tarafından soyulmuş olduğuna işaret etmektedir.

Mezar 2, *Pezoullia* Nekropolü mezarları içinde genel formu ile yakın benzerleri bulunabilen tek mezardır. En yakın benzerler Vouni *Korakas* Nekropolü'nden

gelmektedir. *Korakas* nekropolünde bulunmuş 8 ile 16 No.lu mezarlar, bu bağlamda Mezar 2 için en yakın benzerlerdir. 8 No.lu Mezar, dromos yapısı, giriş kısmı ve mezar odasının genel formu ile yakınlıklar sergilese de dip kısmına oyulmuş sekileri ve daha sık olan dromos basamakları bakımından farklılıklara sahiptir **(Levha 31a)**[261]. Bir diğer benzer mezar olan Vouni 16 No.lu Mezar ise, özellikle mezar odasının yamuk formu ile Soli Mezar 2'den ayrılmaktadır **(Levha 31b)**[262]. Her iki mezar da Kıbrıs-Klasik IIB'ye tarihlendirilmiştir[263]. Kıbrıs-Klasik sonuna tarihli d'Anayia mezarı da, yine Mezar 2 için genel form bazında en yakın benzerlerden birini sunan diğer bir mezar olarak dikkat çekmektedir[264].

Soli nekropolü Mezar 2'ye kısmi analoji oluşturan örneklerden bahsetmek de mümkündür. Genel formları ile Mezar 2'den ayrılan diğer örnekler özellikle dromoslarının mezar girişine doğru genişleyen yapısı ve mezar girişlerinin daralarak bir geçiş halini alması (stomion) ile yakınlıklar sergilemektedir. Bu örnekler arasında Idalion 2 No.lu mezar **(Levha 31c)**[265], Tsambres 19 No.lu mezar **(Levha 31d)**[266], Aphendrika 42 No.lu mezar **(Levha 32a)**[267] ve Marion 57 No.lu mezar **(Levha 32b)** yer almaktadır[268]. Bu mezarlar içinde özellikle Idalion 2 No.lu Mezar dromosu yanında basamakları ile de en yakın örneği oluşturmaktadır. Ancak Idalion 2 No.lu Mezar, Kıbrıs-Arkaik Dönem'de inşa edilip Kıbrıs-Klasik I'de yeniden kullanılmış

[261] Gjerstad ve diğ. 1937, Fig. 172:5&6.
[262] a.g.e. Fig. 185:5&6.
[263] a.g.e. 339.
[264] Karageorghis 1972, 1022-1024 Fig. 26&27.
[265] Karageorghis 1964a, Fig. 14.
[266] Dray ve Du Plat Taylor 1937, Fig. 14.
[267] a.g.e. Fig. 28.
[268] Gjerstad ve diğ. 1935, Fig. 142:1.

bir mezar iken Tsambres, Aphendrika ve Marion örnekleri M.Ö. 4. yy içlerine tarihlenmektedir[269].

Mezar 2'nin genel formu ve dromosu yanında yarı dairesel tavanı da özellikle Kıbrıs-Klasik II mezar tipleri için karakterize edici bir özellik sayılmakta[270] ve Aphendrika 40 No.lu Mezar[271] yanında, Vouni 6, 8, 12, 13 ve 14 No.lu mezarlarda da kendine benzerler bulmaktadır[272].

IV.1.2.2. Kültürel Materyal

Mezar 2'ye ait buluntuların bir kısmı dromosta bir kısmı ise mezar odası içinde ele geçmiştir. Dromostaki buluntuların konumları, girişteki kapama taşlarının gözler önüne serdiği durumu güçlendirmekte ve mezarın soyulmuş olduğunu kanıtlamaktadır. Söz konusu eserlerin en azından bir kısmı, olasılıkla mezar odasından çıkarılarak dromosa taşınan ve orada bırakılan eserler olmalıdır. Dromos kısmındaki buluntuların bir bölümü dromos tabanından yaklaşık olarak 1 m yukarıda dolgu toprak içinden ele geçmiştir. Diğer bölümü ise dromosun kuzeybatı köşesinde, girişin hemen önünde bulunmuştur.

Dromosta ele geçen buluntular dışında ayrıca yanmış hayvan kemikleri ve kömür kalıntılarından da bahsedilmektedir[273]. 2 adet sıvı saklama kabı, 3 adet kase/kasecik, 1 adet sürahi ve 1 adet demir strigilis, söz konusu bu buluntular dışındaki buluntu grubunu teşkil etmektedir **(Tablo 2)** . Bu eserlere ek olarak hem dromos hem de mezar odasından profil vermeyen bazı kırık seramik parçaları da ele

[269] *Tsambres* ve *Aphendrika* için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937, 28 ve 29; *Marion* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 455.
[270] Gjerstad 1948, 45.
[271] Dray ve Du Plat Taylor 1937, Fig. 27.
[272] Gjerstad ve diğ. 1937, Fig. 167:8, Fig. 172:4, Fig. 179:3&6 ve 182:5.
[273] Söz konusu buluntular hakkındaki yegane kanıtlar, kazı raporlarında yer almaktadır.

geçmiştir. Mezar 2'nin kültürel materyalinin tüme yakınını, seramik kaplar meydana getirmektedir **(Grafik 2)**.

IV.1.2.2.a. Seramik Kaplar

Mezar 2 seramik buluntularının biri dışında tümü, yerel Kıbrıs üretimi eserlerden oluşmaktadır. K.K.T.C. Su İşleri Dairesi'nin açtığı kanalın kesitinde çıkmış ve yarısı iş makinesi tarafından kırılarak taşınmış olan 1 adet sıvı saklama kabı (Katalog No. Sk3), 0,60 m'de ele geçmiş olmasından ötürü seviye olarak en üstte yer alan seramik buluntudur **(Levha 28a)**. Üst gövdesi kırık ve eksik olmasına rağmen, hamur tipi ve sahip olduğu astar yanında dip kısmının yapısından da söz konusu kabın formunu çıkarmak mümkündür. Sivri dipli, omuzdan keskin profilli ve oldukça sığ bir dudak kısmına sahip çift kulplu bir sıvı saklama kabı olduğu anlaşılan form, kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 3 örneklerine verilebilmektedir **(Levha 32c)**.

Yine dromosun üst seviyelerinde ele geçmiş olan diğer seramikler arasında 1 adet kase (Katalog No. Sk4) ve 2 adet kasecik (Katalog No. Sk5 ve Sk6) ile 1 adet siyah glazürlü ithal Yunan kasesi (Katalog No. Sk7) yer almaktadır. Sk4 Katalog No.lu kase, profili sayesinde Kıbrıs üretimi Düz Beyaz (Plain White) VI Tip 3 kaselerine örnek teşkil etmektedir **(Levha 33a)**. 2 adet kasecik ise, yine yerel Kıbrıs üretimi olup Düz Beyaz (Plain White) VII Tip 3 kaselerinin arasına girmektedir **(Levha 33b ve c)**.

İthal form ise, tipik M.Ö. 4. yüzyıl Yunan kaselerinin "içe kıvrılan ağız kenarlı" tiplerine örnek teşkil etmektedir **(Levha 33d)** [274]. İthal Attik Yunan kasesi, Kıbrıs örneklerine kıyasla daha kıvrımlı ve başarılı profili ile öne çıkmaktadır. Özellikle dip kısmındaki sivrileşerek sonlanan çark izi, eserin başarıyla verilmiş profilinde pay sahibi olan kaliteli torna işçiliğini yansıtmaktadır **(Levha 34a)**. Kabın tek süslemesi, tondo kısmında yer almakta olan parmak baskı motiftir **(Levha 33d ve 34b)**. Mezar 2 örneğine bire bir olmasa da yakın sayılabilen benzerlere, Kıbrıs'ta yaygın olarak rastlanmaktadır. Kition **(Levha 34c)**[275], Marion[276], Kouklia-Palaepaphos[277] ve Salamis[278], Mezar 2'nin ithal Yunan kasesine benzer eserler veren başlıca yerleşimler olarak öne çıkmaktadırlar.

Dromos toprağının daha alt seviyelerinde bulunmuş bir adet kaide ve çeşitli boyalı gövde parçaları, yine aynı seviyede bulunmuş kulp-ağız kenarı şeklindeki bir parça ile benzerlikler göstermektedir (Katalog No. Sk8 - **Levha 35a,b ve c**). Tümlenemeyen bu parçaların, tek kulplu ve yüksek kaideli bir sürahiye ait olduğu anlaşılmaktadır. Hamur yapısı yanında boyalarından da, söz konusu bu sürahiyi Bikrom (Bichrome) VII grubuna aitlemek mümkündür. Bikrom yanında Beyaz Boyalı grubunda da pek çok örnekle temsil edilen bu tip sürahiler, ya sade ya da omuz kısımlarında bir figüratif süsleme olacak şekilde iki türlüdür. Mezar 2 örneğine beznerlik gösteren pekçok Düz-Beyaz veya Bikrom örneğe, çeşitli müzeler

[274] Sparkes ve diğ. 1970, 131 vd.
[275] Salles 1983, 29.
[276] Gjerstad ve diğ. 1935, 294 ve 361 vd.
[277] Maier 1967, 684, fig. 18.
[278] Karageorghis 1970a, 185 ve Karageorghis 1970b, Lev. XXXI:T1-2.

yanında[279], Soli nekropolündeki bir başka mezar[280] ile Vouni-*Korakas* nekropolündede rastlanmaktadır[281].

Mezar 2'de bulunmuş tek insitu kap (Katalog No. Sk9), taban üzerinde dromosun kuzeybatı köşesinde, girişin ise hemen sağında kırık bir şekilde korunagelmiştir **(Levha 35d)**. Mezar soyguncularının dromos dolgu toprağını sadece üstten kazıp, mezar içine üst kapama taşlarını kaldırarak girmiş olmaları, tabana bırakılmış bu kabın insitu durumunun korunmasını sağlamıştır. Dromosun üst seviyelerinde ele geçmiş olan diğer sıvı saklama kabı ile (Katalog No. Sk3) bire bir eş olan Sk9 Katalog No.lu saklama kabı, tipolojik bakımdan kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 kaplarına dahil edilebilmektedir **(Levha 36a)**.

Form vermeyen seramik parçaları sayesinde, Mezar 2'de yukarıdaki örnekler dışında tam sayıları bilinmemekle birlikte çeşitli büyüklüklerde başka kaseciklerin ve özellikle de sürahi formunda kapların varlığından söz etmek mümkün olacaktır. Mezar 2 seramik kaplarında, en yoğun grubu Düz Beyaz VII'ye ait kapların oluşturduğu görülmektedir. Düz Beyaz VI, Bikrom VII yerel üretim grupları ve ithal üretim eserler ise sadece birer örnekle temsil edilmektedir **(Grafik 3)**. Mezar 2 seramik kaplarının formsal değerlendirmesi, mezardaki repertuvarın oldukça kaliteli bir işçiliğin ürünü olan tamamen düz profilli kaplardan meydana geldiğini göstermektedir.

[279] Karageorghis 2003a, 148, Cat. No. 177.
[280] Karageorghis 1964b, 317. Bu örnek Düz-Beyaz VII grubuna girmektedir. Ayrıca bkz. çalışma içinde IV.2.2.
[281] Gjerstad ve diğ. 1937, 317, No. 13.

IV.1.2.2.b. Strigilisler

Mezar 2'nin dromosunda, üst seviyelerdeki kırık sıvı saklama kabının hemen yanında (0,60 m seviyede), kırık seramik parçaları ile beraber 1 adet demir strigilis bulunmuştur (Katalog No. St1; **Levha 36b ve c)**. Strigilis, sağlam olan tutamağı ve kavisli bir uç kısmından ibarettir **(Levha 37a)**. Bu tarz strigilislere (hem demir hem de tunç olarak), Ada genelindeki Kıbrıs-Klasik Dönem nekropollerinin neredeyse tümünde rastlanmaktadır[282].

IV.1.2.3. Gömütler

Mezar 2'de gerçekleştirilen kazılarda hem insan hem de hayvan kemikleri bulunmuştur. İnsan kemikleri, yok denebilecek kadar az sayıyla temsil edilirken hayvan kemikleri gözle görülür bir yoğunluğa sahiptir. Mezar 2'de bulunmuş insan kemikleri arasında, 2 adet uzun kemik parçası ile 1 adet *servikal omur* parçası yer almaktadır **(Levha 37b)**[283].

2 adet uzun kemik parçası, bütün kemiğin belirli bölümlerine ait parçalar olarak korunagelmişlerdir. Her iki kemikten de, sağlıklı bir antropolojik veri çıkarımı söz konusu değildir.

[282] Benzerler için bkz. *Nea Paphos:* Michaelides ve Mlynarczyk 1998, 154, No. 252/10, Fig. 2 – 10; *Tsambres ve Aphendrika:* Dray ve Du Plat Taylor 1937, 118; *Marion:* Gjerstad ve diğ. 1935, 244, No. 17&41, 272 No.13 Lev. XLIX, 307 No. 27&39 Lev. LV, 314 No. 13 Lev. LIX, 315 No. 30 Lev. LIX, 396 No. 29&30 Lev. LXXV; *Vouni:* Gjerstad ve diğ. 1937, 302, No. 75, 318, No. 53; *Salamis:* Karageorghis 1970, 37 No. 5, 160 No. 13, 165 No. 17, 196 No. t4. *Kyrenia:* Karageorghis 1972, 1032 Fig. 50.

[283] Mezar 2 kemikleri üzerindeki çalışmalar tez yazarı yanında Kayıp Şahıslar Komitesi uzman antropologlarından İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
Uzun kemik parçası	-	%20	10[284]	3,5	-	Kırık olarak korunagelmiş kısmi uzun kemik parçası.
Uzun kemik parçası	-	%10	4,5	1,5	-	Kırık olarak korunagelmiş kısmi uzun kemik parçası.

1 adet *servikal omur* parçası, tam bir *servikal omur*un bütün halinde kaynaşmadan önceki üç parçalı yapısının *spinöz çıkıntı* kısmını içermektedir.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
Servikal omur (?)	-	%50	3	2	1	Olasılıkla bir servikal omura ait kaynaşmamış tek parça.

Mezar 2'de bulunmuş uzun kemik parçaları, dokuları yanında dış doku kalınlıkları sayesinde de kolaylıkla yetişkin bir bireye ait olarak kabul görebilmektedir. Diğer yandan kaynaşmamış *servikal omur*a parçası ise, kesinlikle bir çocuğa aittir.

Uzun kemikler, yetişkin bireyin yaşı hakkında hiçbir bilgi sunmamaktadır. Buna rağmen *servikal omur* parçası ait olduğu bireyin yaşı hakkında yüzeysel de olsa bir bilgi vermemektedir. Normal bir bireyin omurlarının yaklaşık olarak 10 yaşından önce tam anlamda kaynaştığı göz önüne alınırsa[285], *servikal omur*un sahibinin 10 yaşını geçmemiş genç bir çocuk olduğunu söylemek mümkün olacaktır.

[284] Kemik tablolarındaki tüm ölçüm değerleri, santimetre (cm) üzerindendir.
[285] Krogman ve İşcan 1986, 482.

Kısıtlı sayıdaki kemiklerden yola çıkarak Mezar 2 içinde, şu anki veriler ışığında, biri çocuk diğeri yetişkin olmak üzere en az 2 bireyin yer aldığı anlaşılmaktadır. Kemiklerden yola çıkarak mezar odasındaki bireyler hakkında cinsiyet tayini gerçekleştirilemese de mezarda bulunmuş demir strigilis ele alındığında bireylerden birinin erkek olduğunu söylemek mümkündür.

Mezar 2'deki hayvan kemikleri, sayılarının çokluğu yanında çeşitlilikleri ile de dikkat çekmektedir. Morfolojik yapıları ile birlikte sayılarından da yola çıkarak, Mezar 2'deki hayvan kemiklerinin tek bir hayvana ait olduğu söylenebilmektedir. *Mandibula* (çene kemiği) ve kafatası yanında *skapula* (kürek kemiği), *humerus* (üst kol), *ulna* (alt kol), *radius* (alt kol), *tibia* (alt bacak), *pelvis* (kalça kısmı), omurlar ve *flanks*lar (parmak) (**Levha 37c)**, Mezar 2'nin mezar odasına bırakılmış olan hayvanın kolaylıkla evcil koyun *(Ovis aries)* olarak kimliklendirilmesini mümkün kılmaktadır. Tüm uzun kemiklerin, özellikle baş kısımlarının gövdelere tamamen kaynaşmış olması, Mezar 2'deki evcil koyunun rahatlıkla 42 aylıktan (3,5 yaş) büyük olduğunu göstermektedir[286].

IV.1.3.Mezar 3

Mezar 3, *Pezoullia* Nekropolü mezarlarının üzerinde yer aldığı sırtın güney ucuna yakın bir yerde, akropolün zirvesinden 153 m güneyde, ikinci terasın hemen ucunda konumlanmıştır (GPS Koordinatı: 36SVD 82903 88355). Kuzeyinde, sırası ile Mezar 6 ve 5, güneyinde ise Mezar 4 yer almaktadır. Mezar 3, Mezar 6 ile neredeyse yan yana duracak bir şekilde kayaya oyulmuştur **(Levha 22a ve b)**.

[286] Reitz ve Wing 2008, 70 vd. Tablo 3,5.

Pafta=XIX.57'de Parsel 408 içinde yer almakta olan Mezar 3, Güzelyurt Şube Amirliği kayıtlarına SKK Mezar 3 adıyla işlenmiştir.

IV.1.3.1. Mezar Yapısı

Mezar 3, kayaya oyularak meydana getirilmiş dromoslu bir mezar şeklindedir. Uzantısı, doğu-batı yönünde olan mezarın, 2,90 m uzunluğa ve 1,30 m genişliğe sahip dromosunun girişi doğudadır **(Levha 38)**. Dromos, nispeten kısa ve dikdörtgenimsi bir form içindedir. Düzgün kesilmiş olmalarına rağmen kıvrılarak alçalan 5 adet basamakla inilen dromosun tabanı yüzeyden 2,17 m aşağıda yer almaktadır. Dromosa inen basamakların hemen bittiği kısımda, yüzeyden 1,84 m aşağıda ve dromos tabanından 0,33 m yukarıda ağzı kuzeye bakacak şekilde açılmış küçük bir niş mevcuttur. (**Levha 39a ve b)**.

Mezar ile aynı kayaç yapının içine oyulmuş olan nişe, yarı dairesel bir şekil verilmiştir. Nişin, tek sıra taş ile örülerek kapatılmış bir halde bulunmuş olması, ana mezar odasından ayrı bir gömü yeri olarak yapıldığına işaret etmektedir **(Levha 40a)**. Yaklaşık olarak 0,90 m'lik bir çapa sahip olan nişin yüksekliği, üst yapısının çökmüş olmasından dolayı kesin olarak anlaşılamamaktadır. Yine de, nişin kuzeydoğu köşesinde gözlemlenen eğimli profilinden dolayı orijinalinde kemerli bir üst yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Nişi geçtikten 0,30 m sonra ulaşılan mezar odasının giriş kısmı 0,70 m'lik bir genişliğe sahiptir. Giriş kısmının yüksekliğini, üst yapının çökmüş olmasından dolayı, sağlıklı bir şekilde tespit etmek mümkün olmamıştır. Mezar odası 4,60 m uzunluğunda ve 2,20 m genişliğinde olup köşeleri hafifçe yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindedir **(Levha 38 ve 39a)**.

Mezar 3, özellikle dromosunda yer alan nişi ile sıradanlıktan uzak bir form ortaya koymaktadır. Dromosu nişli mezarlar içinde Vouni (7 No.lu Mezar; **Levha 40b**)[287] ile Marion örnekleri (21, 29, 31, 32, 52 ve 59 No.lu mezarlar; **Levha 40c, 41a,b,c ve 42a ve b)** Mezar 3 için iyi birer analoji oluşturmaktadırlar[288]. Bu mezarlar, aynı zamanda nişlerinin dairesel formu ile Mezar 3'e en yakın örnekleri de vermektedirler. Ancak Marion 21 No.lu Mezar, tek değil de üç adet olan nişleri ile Mezar 3'ten kolaylıkla ayrılmaktadır. Marion 59 No.lu Mezar ise dromosa oyulmuş nişinin köşeleri yuvarlatılmış bir odacık şeklini alması ile uygulamanın daha gelişmiş bir örneğini ortaya koymaktadır. Marion örnekleri arasında 29, 31, 32 ve 52 No.lu mezarların nişleri taşlarla örülerek kapatılmış olmaları bakımından Mezar 3'e yakınlık gösterseler de içlerinden sadece 31, 32 ve 52 No.lu mezarlarda buluntulara raslanılmıştır.

Mezar 3'e analoji oluşturan mezarlardan Vouni örneği, rahatlıkla Kıbrıs-Klasik IIB'ye tarihlenmektedir[289]. Marion örneklerinden ise 29, 31, 32, 52 ve 59 No.lu mezarlar Kıbrıs-Klasik I'e, 21 No.lu mezar ise Kıbrıs-Klasik IIB'ye tarihlenmektedir[290].

IV.1.3.2. Kültürel Materyal

Mezar 3'ten çıkmış buluntuların tümü, gömülerin yapıldığı kısımlar olan niş ve mezar odasının içinden, tamamen arkeolojik kontekstlerinden gelmiştir. Buluntuların hepsi taban ile üst yapının yıkıntıları arasında sıkışmış bir vaziyette bulunmuştur.

---

[287] Gjerstad ve diğ. 1937, 311.
[288] *Marion* örnekleri için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, Mezar 21 Fig. 85:2, Mezar 29 Fig. 100:1&4, Mezar 31 Fig. 100:7, Mezar 32 Fig. 105:1-5, Mezar 52 Fig. 131:9 ve Mezar 59 Fig. 149:2.
[289] Gjerstad ve diğ. 1937, 339.
[290] a.g.e. 455.

Mezar 3 buluntularından 1 adet sürahi, 2 adet kase, Kaba Mal Grubu'na ait 2 adet mutfak kabı, 1 adet çimdik kandil ve 1 adet tunç çivi toplu bir şekilde nişin içinde bulunmuştur. 2 adet sürahicik, oldukça kırık bir şekilde korunagelmiş 1 adet çimdik kandil, günlük kullanım kaplarına ait kırık parçalar, 1 adet tunç kase ve 1 adet demir yüzükten ibaret diğer buluntular ise faklı yerlerde olmak üzere mezar odasında ele geçmişlerdir **(Tablo 3)**.

Mezar 3'ün kültürel materyalinin büyük çoğunluğunun hem niş kısmında hem de mezar odasında, seramik kaplardan meydana geldiği görülmektedir. Kandiller ikinci yoğun grubu oluştururken diğer buluntular birer örnekle temsil edilmektedir **(Grafik 4 ve 5)**.

IV.1.3.2.a. Seramik Kaplar

Mezar 3'ün hem niş hem de mezar odasının içinde bulunmuş olan seramik kap repertuvarı, tümü yerel Kıbrıs üretimi olan farklı mal gruplarına ait çeşitli formda kaplardan oluşmaktadır.

Bu repertuvar içindeki tek toplu buluntu grubunu nişin kuzeydoğu köşesinde yan yana dizili bir şekilde ele geçmiş bir grup seramik kap oluşturmaktadır **(Levha 42c)**. Bu grup, 1 adet sürahi, 2 adet kase ve 2 adet Kaba Mal Grubu'na ait mutfak kabından oluşmaktadır **(Levha 43a)**. Hamurları yanında, astar ve tipolojileri ile de birbirlerinin benzeri olan kaplardan tek kulplu ve şişkin gövdeli sürahicik (Katalog No. Sk10 - **Levha 43b**) kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VI Tip 6 sürahilerinin sürahicik formunda üretilmiş bir örneği olarak kabul görebilmektedir. Kaseler ise (Katalog No. Sk11 ve Sk12 – **Levha 43c ve 44a**) Düz Beyaz (Plain White) VII mal grubuna verilmektedir. İşçilik ve kalite bakımından birbirinin eşi olan tek kulplu iki

maşrapa da (Katalog No. Sk13 ve Sk14 – **Levha 44b ve c**), Kaba Mal Grubuna (Coarse Ware) aittir. Özellikle Sk13 Katalog No.lu maşrapayı, neredeyse yok denebilecek kadar az bir şekilde dışa çekilmiş olan ağız kenarı, ağız ile aynı çaptaki dik boyun kısmı, şişkin gövdesi, ağız kenarından gövdeye bağlanan tek kulbu ve yuvarlak dibi sayesinde Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) Tip 4a formuna aitlemek mümkündür. Sk14 maşrapası ise, sergilediği form özellikleri bakımından aynı grubun Tip 7a örnekleri arasına yerleştirilebilmektedir. Mal grubu ve tipolojileri, niş içinden çıkmış tüm seramik kaplarını kabaca "Ev ve Mutfak Kapları" statüsüne koymaktadır.

Mezar 3'ten çıkmış diğer seramik eserler ise tamamı ile mezar odasının içinden gelmiştir **(Levha 39a)**. Niş içinden çıkan buluntuların tersine, mezar odasından gelen buluntular mezar odasının farklı bölümlerinde ele geçmiş olmaları ile dikkat çekmektedirler. Sürahiciklerden biri, mezar odasının kuzeydoğu köşesinde, oldukça kırık ve ezilmiş parçalardan oluşan bir Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) yığınının yanında tek başına ele geçmiştir **(Levha 45a).** Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) seramik yığınındaki parçaları tümlemek mümkün olmasa da basit bir şekilde çift kulplu bir pişirme kabına ait oldukları söylenebilmektedir. İlk sürahicik (Katalog No. Sk15), hem ağız kenarı hem de gövde profili ile kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formlarına verilmektedir **(Levha 45b)**. Sürahiciğin dip kısmında, kabın üretiminde kullanılan çarkın izleri net bir şekilde gözlemlenmektedir **(Levha 45c)**. İkinci sürahicik ise (Katalog No. Sk16), mezarın içlerine doğru bir konumda toprak içinde tek başına dururken bulunmuştur **(Levha 39a)**. Bu sürahicik de, özellikle gövde profili sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna dahil edilmektedir **(Levha 46a)**.

Tüm olarak korunagelmiş bu eserler dışında mezar odasının giriş kısmının hemen solundan başlayan, yaklaşık olarak 1,52 m uzunluğunda ve 1,14 m genişliğindeki bir alanda da, öbekler halinde kırık seramik parçalarına rastlanmıştır. Profil vermeyen bu kapların, Düz Beyaz (Plain White) grubuna dahil edilen ve ağırlıkla sürahi benzeri formda kaplar olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Sk16 Katalog No.lu sürahiciğin yakınında, bir kaseye ait oldukları anlaşılan ancak yine profil vermeyecek şekilde kırılmış parçalara da rastlanmıştır.

Mezar 3 seramik buluntuları, niş içinde ağırlıkla Düz Beyaz (Plain White) VII ve Kaba Mal Grubu tipleri ile temsil edilmektedir **(Grafik 6)**. Aynı durum, mezar odasının içinde de yine Düz Beyaz (Plain White) VI baskınlığı ile kendini tekrar etmektedir **(Grafik 7)**. Mezar 3 seramiklerinin formsal incelemesi ise büyük çoğunluğunda üretim hataları ve yamuklukların olduğunu açığa çıkarmaktadır. Özellikle Sk10 ve Sk13 Katalog No.lu sürahilerde, yadsınamayacak bir yamukluk vardır. Diğer yandan Sk15 Katalog No.lu sürahicikteki yamukluk ise ancak detaylı çizim sonrasında farkedilebilecek kadar azdır. Sk 11 ve Sk12 Katalog No.lu kaselerdeki yamukluk ise kendini özellikle ağız kenarı düzleminde göstermektedir. Mezar 3 seramik kapları içinde düzgün profili ile öne çıkan yegane eserler Sk14 Katalog No.lu maşrapa ile Sk16 Katalog No.lu sürahiciktir.

IV.1.3.2.b. Kandiller

Mezar 3'te, biri niş içinden diğeri ise mezar odasından olmak üzere 2 adet çimdik kandil bulunmuştur.

Kandillerden niş içinde ele geçmiş olanı, niş içindeki diğer buluntulardan uzak olan köşede baş aşağı çevrilmiş halde bulunmuştur **(Levha 43a)**. Niş içindeki çimdik kandil Düz Beyaz (Plain White) üslupta üretilmiştir (Katalog No. Ka2 - **Levha 46b)**.

Mezar odasında açığa çıkarılmış olan diğer çimdik kandil ise, mezar odasının giriş kısmından 1,52 m içerde zeminde tek başına durur biçimde bulunmuştur. Kandil, profil vermeyecek kadar küçük parçalar halinde kırılmıştır.

Benzer kandiller, Kıbrıs-Klasik boyunca diğer başka nekropollerde de yoğunlukla bulunmaktadır[291]. Ka2 Katalog No.lu kandil, Tsambres ve Aphendrika benzerlerinden yola çıkarak, rahatlıkla M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihli Tip 8 örneklerine yakın sayılabilmektedir[292].

IV.1.3.2.c. Takılar

Mezar 3'te bulunmuş tek takı, demir bir yüzükten ibarettir. Yüzüğün, sadece halka kısmı ile eksik olan taşının yerleştirileceği yuva kısmı (montür) korunagelmiştir. Mezar girişinden 1,14 m içerde bulunmuş olan yüzük (Katalog No. Ta1), hem hammaddesi hem de işçiliği ile sıradan bir takı izlenimi vermektedir **(Levha No. 46c)**. Diğer birçok Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde örneklerine rastlanılan bu tarz yüzüklerin dönem boyunca Ada genelinde, yaygın bir biçimde tercih edildiği anlaşılmaktadır[293].

---

[291] Bkz. dipnotlar 254 ve 255.
[292] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 111 ve 112.
[293] Demir yüzük veren mezarlar için bkz. *Nea Paphos:* Michaelides ve Mlynarczyk 1998, 154, No. 2520/17; *Tsambres ve Aphendrika:* Dray ve Du Plat Taylor 1937, 118; *Marion:* Gjerstad ve diğ. 1935, 307 No.56 Lev. LV, 295 No. 46 Lev. LV, 315 No. 60a Lev. LIX; *Salamis:* Karageorghis 1970a, 123 No. 18 ve 166 No. 72.

IV.1.3.2.d. Metal Kaplar

Mezar girişinin hemen sağında, mezar odasının sağ köşesine doğru olan kısımda bulunmuş 1 adet tunç leğen, Mezar 3'ün yegane metal kabıdır (Katalog No. Mk1). İç kısmı yukarı bakacak şekilde, insitu halde tabanda durur bir vaziyette bulunmuştur. Nispeten derin olan kabın üzerinde hiçbir süsleme yer almamaktadır **(Levha No. 47a)**.

Marion – *Kaparka* nekropolündeki iki ayrı mezarda bulunmuş 2 adet tunç leğen, Mezar 3 leğeni için yakın örnekler olarak öne çıkmaktadırlar. Marion – *Kaparka* nekropolündeki 34 No.lu mezarda (Kıbrıs-Klasik II) bulunmuş olan tunç leğen ile 44 No.lu mezarda (Kıbrıs-Klasik II) bulunmuş olan ikinci örnek, hem boyut hem de genel formları bakımından Mezar 3 örneğine benzemektedirler[294]. Ancak detaylı incelendiğinde, özellikle 34 No.lu mezardaki leğenin Soli Mezar 3 örneğine eş derecede yakın olduğu anlaşılmaktadır.

IV.1.3.2.e. Strigilisler

Mezar odasının girişinin karşısında kalacak şekilde, mezarın içine doğru 1 m mesafede iki parça halinde bulunmuş olan demir strigilis, Mezar 3'te bulunmuş tek strigilistir (Katalog No. St2). İki parça dışında kalan kısımları eksik olan strigilisin, düz tutamak kısmı ile sığ bir oyuğa sahip uç kısmının bir bölümü mevcuttur (**Levha No. 47b).** Mezar odasına, bir mezar hediyesi olarak bırakıldığı anlaşılan strigilisin benzerlerine diğer Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında da rastlanılmaktadır[295].

[294] Gjerstad ve diğ. 1935, 271 No.8 Lev. XLIX, 306 No. 19 Lev. LV.
[295] Benzer strigilisler için bkz. *Vouni-Korakas* nekropolü: Gjerstad ve diğ. 1937, Lev. CV; *Nea Paphos:* Michaelides ve Milynarczyk 1998, 160, No. 2737/12, Lev. LI, fig. 6.

IV.1.3.2.f. Diğer Buluntular

Niş içinde, nişin ağzını kapatan taşların hemen arkasında ele geçmiş tek bir çivi (Katalog No. Çi2), Mezar 3'te bulunmuş yegane diğer buluntudur. Uç kısmı hafif bir şekilde kıvrılmış olan çivi, dikdörtgen bir kesite sahiptir **(Levha 47c)**. Mezar 3'ün ne niş kısmında ne de mezar odasında başka herhangi bir çivi bulunmaması ilginç bir durum teşkil etmektedir. Tunç çiviler, daha önce de belirtildiği gibi, Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli diğer mezarlarda da yoğun miktarda temsil edilmiş buluntular arasındadır[296].

IV.1.3.3. Gömütler

Mezar 3'ün hem niş kısmında, hem de mezar odasında çeşitli insan kemiklerine rastlanmış ancak hiçbir hayvan kemiği bulunmamıştır. Mezar 3'e ait insan kemikleri, kazı yöntemi ile belgelemedeki eksikliklere rağmen, kısıtlı da olsa bazı bilgiler verebilmektedirler[297].

İlk gömüte, mezarın niş kısmında rastlanmıştır. Nişin boyutundan yola çıkarak, niş içindeki bireyin büyük olasılıkla *hocker* (cenin) pozisyonunda gömülmüş olduğunu söylemek mümkündür. Niş içindeki iskelet, çöken üst yapıdan dolayı zarar görmüş olması yanında[298], anatomik bir pozisyon içinde olmayışı ile de dikkat çekmektedir. Niş içindeki gömünün özellikle üst seviyeleri, içerdiği uzun kemikler ile anatomik olmayan uzantılara iyi bir örnek teşkil etmektedir **(Levha 47d)**. Buna ek

[296] Bkz. dipnot 227.

[297] Mezar 3 kemikleri üzerindeki çalışmalar tez yazarı yanında Kayıp Şahıslar Komitesi uzman antropologlarından İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

[298] İnsan kemikleri, üst yapının çökmesi sonucu tamamen kırılmış olsalar da niş içindeki toprakta sıkıştıklarından kazı esnasında bütün bir şekilde belgelenebilmişlerdir. Fakat kemiklerin sıkışmış topraktan çıkarıldıktan sonra dağılmış olması, tam anlamıyla sağlıklı incelemelerin yapılmasını ancak profesyonel laboratuvar ortamında uzun bir çalışma sonucu mümkün kılacaktır.

olarak, c*ranium* (kafatası) daha aşağı seviyelerde yine anatomik pozisyonunun dışında ters dönmüş bir şekilde bulunmuştur **(Levha 48a)**. Niş kısmında bulunmuş kemikler, Soli nekropolü mezarları içinden çıkmış olup neredeyse anatomik şekilde tümlenebilmiş yegane bireyi oluşturmaktadırlar **(Levha 48b)**.

Niş içinde bulunmuş olup günümüze kadar korunmuş kemikler, *cranium* (kafatası) ve *mandibula*ya (alt çene) ait parçalar yanında yoğun biçimde uzun kemik parçaları ile de temsil edilmektedir. *Mandibula* tama yakın korunmuşken c*ranium* (kafatası), *humerus* (üst kol kemiği) ve *femur*lar (uyluk kemikleri) tümleme sonucu meydana getirilebilmişlerdir.

Kemik Adı	**Taraf**	**Korunma Yüzdesi**	**Ölçüler**			**Açıklama**
			Uzn.	**Gen.**	**Yük.**	
Mandibula	-	%90	10	9	6 (korunagelmiş)	3 parça halinde korunagelmiş mandibula. Diş soketlerinin bir kısmı boş bir kısmı ise kökler içerde olacak şekilde korunagelmiştir. Küçük azı dişlerinden biri soketi içinde korunagelmiştir.
Cranium	Sağ Temp.	%30	-	-	-	Birçok parçanın tümlenmesi ile meydana getirilmiş olup sadece tepe kısmından ibarettir.
Humerus	Sağ	%80	22 (korunagelmiş)	-	-	Sadece gövde kısmı parçalar halinde korunagelmiştir.
Femur	Sağ	%50	15 (koruanagelmiş)	-	-	Sadece gövde kısmı parçalar halinde korunagelmiştir.
Femur	Sol	%50	17 (korunagelmiş)	-	-	Sadece gövde kısmı parçalar halinde korunagelmiştir.

Kemikler arasında, özellikle *cranium* (kafatası) parçaları ve tek olan *mandibula* (alt çene), niş içinde 1 bireyin olduğu göstermektedir. *Cranium* (kafatası), kemik kalınlığı yanında tek olarak parçalarının büyüklüğü ve iç lobların oluşumu ile de söz konusu bireyin bir yetişkin olduğuna işaret etmektedir. *Cranium* kısmının, dikkat

çekici bir şekilde sağ *temporal*de (şakak kemiği) güçlü bir *demorfoloji* sunduğu gözlemlenmektedir **(Levha 49a)**. Söz konusu şekil bozukluğunun olduğu bölgede, hiçbir *antemortem* (ölüm öncesi) ve *perimortem (*ölüm esnası) ize rastlanılmaması, deformasyonun kafatasının gelişim süreci boyunca maruz kalınmış bir etkiden dolayı gerçekleştiğine işaret etmektedir (anne karnında veya doğum esnasında oluşmuş bir baskı olma ihtimali de söz konusudur).

Mandibula (alt çene), üzerinde tek bir diş korunagelmiş şekilde bulunmuştur. Özellikle 3 No.lu azı dişlerine ait soketlerin mevcut oluşu bireyin ergen olduğuna işaret etmektedir **(Levha 49b-d)**. 3 No.lu azı dişlerinin en erken 18, normalde ise 20 yaş sonrasında çıktığı düşünülürse[299], bireyin 20 yaş üzeri olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır. *Mandibula*nın üzerindeki bir başka ilginç nokta ise, ön kısımda kendini göstermektedir. Ön damağın sağ kısmında, o bölgedeki dişte gerçekleşmiş ciddi boyutlardaki bir apsenin yaratmış olduğu oyuk gözlemlenebilmektedir **(Levha 50a - kırmızı okla gösterilmiştir)**. Bu sayede söz konusu bireyin özellikle belli bir dönemde, *mandibula*nın deforme olmasına neden olacak ağırlıkta apseli bir diş hastalığı geçirdiği anlaşılmaktadır[300].

Humerus (üst kol kemiği) sadece gövde kısmından ibaret olsa da, sergilediği morfolojik özellikler ile yine yetişkin bir bireye aitlenmektedir **(Levha 50b)**. Özellikle gövdenin üst kısmında *(proksimal)*, *pectoralis major* kaslarının açmış olduğu güçlü izler **(Levha 50c)**, bireyin sağ kolunu yoğun bir biçimde kullanmakta olduğu ağır bir işte çalıştığına işaret etmektedir[301].

[299] Krogman ve İşcan 1986, 482; White ve Folkens 2005, 365.
[300] Roberts ve Manchester 2005, 70.
[301] a.g.e. 146 Fig. 6.13.

Uzun kemiklerin sonuncusu olan *femur*lar (uyluk kemikleri) da, içbükey formları ile güçlü bir *demorfoloji* sergilemektedirler **(Levha 50d)**. Uzun kemiklerde gelişim süreci boyunca devam eden ve kalıcı hale gelen bu tarz deformasyonlar, özellikle C ile D vitamini eksikliği ve sağlıksız beslenme sonucunda kendini gösteren unsurlar olarak kabul görmekte ve yetişkinlerde *osteomalacia* adıyla bilinmektedir[302].

Mezar 3'ün niş kısmındaki bireyin cinsiyet tayini de, en sağlıklı şekliyle, yine *mandibula* (alt çene) aracılığıyla yapılabilmektedir. *Mandibula*nın ön yüzünün büyük bir bölümüne yayılmış olan *mental eminence* **(Levha 49d)**[303], köşeli ve geniş konturlar ile karakterize edilmiş kaba yapısı , *ramus* kısmının genişliği **(Levha 49c)** ve derin kas izleri[304], Mezar 3'ün niş kısmında gömülü olan bireyin kesinlikle erkek olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Mezar 3'ün niş kısmına gömülmüş olan bireyin, yirmili yaşlarını geçmiş, doğum veya gelişim süreci esnasında *cranium*unun (kafatası) deforme olmasına neden olacak bir olay atlatmış, özellikle C ile D vitamini eksikliği çeken, yetersiz beslenme yanında sağlıksız koşullarda yaşamını sürdürerek ağır kol gücü gerektiren işlerde çalışmış bir erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Mezar 3'ün mezar odasının içinde bulunmuş olan kemikler ise çoğunlukla mezar odasının sol kısmında çıkmıştır. Uzun kemiklere ait parçaların yok denebilecek kadar az olması, üst yapının çökmesinin neden olduğu zararla açıklanabilir. Ancak kemikler arasında hem yetişkin hem de çocuk kemiklerinin yer almakta olduğu da tespit edilmiştir.

---

[302] a.g.e. 237; Elia 2002; Pitt 1995, 1885.
[303] White and Folkens 2005, 391.
[304] White and Folkens 2005, 386; Gülekon ve Turgut 2003.

Mezar 3'ün mezar odasında bulunmuş yetişkin kemikleri, iskeletin hem alt hem de üst ekstremitesine ait kemiklerden oluşmaktadır. Üst gövdeye ait kemikler arasında *cranium* (kafatası), *mandibula* (alt çene), *skapula* (kürek kemiği) ve uzun kemik parçaları ile el kemikleri yer almaktadır.

Kemik Adı	**Taraf**	**Korunma Yüzdesi**	**Ölçüler**			**Açıklama**
			Uzn.	**Gen.**	**Yük.**	
Frontal	-	%70	9 (korunagelmiş)	9,7 (korunagelmiş)	-	Birleşebilen iki kırık parça halinde korunagelmiş frontal parçası. Orta kısmında bir delik mevcut. İç kısımda gözlemlenen bir doku iyileşmesi *ante-mortem* (ölüm öncesi) bir yaralanmaya işaret etmekte
Oksipital	-	%60	9,5 (korunagelmiş)	8,5 (korunagelmiş)	-	Oksipitale ait bir parça. Cerebellar fossaların büyük çoğunluğunu içeren parçada foramen magnum kısmı korunagelmemiştir.
Temporal	Sol (?)	%40	-	-	-	Kafatasının temporal kısmına ait bir parça. İç akustik metus ve sigmoid sulkus kısımları parça üzerinde korunagelmiştir.
Mandibula	Sol	%30	6,5 (korunagelmiş)	-	3 (korunagelmiş)	Kırık bir şekilde korunagelmiş kısmi mandibula. 3. köpek dişi *post mortem* (ölüm sonrası) kayıp. Küçük azı ve azı dişleri sadece köklerden ibaret korunagelmiş. Tüm kırıklar *post mortem* (ölüm sonrası). Mastoid kasının izleri kemik üzerinde rahatlıkla gözlemlenmektedir.
Mandibula	Sol	%10	4 (korunagelmiş)	-	2,5 (korunagelmiş)	Kırık bir şekilde korunagelmiş kısmi mandibula. 3. azı dişinin yuvası *post mortem* (ölüm sonrası) bir kırığa sahiptir.
Mandibula	Sağ	%30	4 (korunagelmiş)	-	1,3	Mandibulaya ait kısmi gövde parçası. 2 adet azı dişi soketi boş bir şekilde parça üzerinde korunmuştur.
Hiyoid	-	%80	2,7	1	-	Hiyoide ait *corpus* (gövde) kısmı.
Skapular crocaid çıkıntı	Sol	-	3,2	-	2,5	Bir skapulaya ait crocaid çıkıntı.

Radius distali	Sol	-	-	-	-	Bir radiusa ait distal kısmı. Distal radial birleşme yüzeyi tam olarak korunmuştur. Kaynaşma izleri halen görülmektedir.
Ulna proksimali	Sağ	-	3 (korunagelmiş)	-	-	Bir ulnaya ait proksimal kısmı.
Metakarpal No. 1	Sağ	%100	2,9	-	-	Tam kaynaşmış 1 numaralı metakarpal.
Flanks	-	%95	-	-	-	Tam kaynaşmış mediyal el flanksı.
Flanks	-	%70	-	-	-	Tam kaynaşmış mediyal el flanksı. Bir önceki benzerinden hem boyut hem de form olarak farlılıklar sergilemektedir.
Flanks	-	%100	3,5	-	-	Tam kaynaşmış proksimal el flanksı.

Alt gövdeye ait kemikler ise sadece *patella*lar (diz kapağı) ile ayak bilek ve parmak kemiklerinden ibarettir.

Kemik Adı	**Taraf**	**Korunma Yüzdesi**	**Ölçüler**			**Açıklama**
			Uzn.	**Gen.**	**Yük.**	
Patella	Sol	%90	-	3,3	3	Büyük oranda korunmuştur.
Patella	Sol	%70	-	3	2,3	Kırık bir şekilde korunagelmiş patella. 029 Katalog No.lu patellaya kıyasla daha küçüktür.
Hamate	Sol	%100	1,2	-	-	Tam kaynaşmış.
Talus	Sağ	%80	4	3,5	-	Tam kaynaşmış. İki kırık parçanın bir araya getirilmesi ile meydana getirilmiştir.
Talus	Sağ	%90	5	3	-	Büyük oranda korunagelmiş talus.

Trapezium	Sol	%100	1,1	-	-	Tam kaynaşmış.
No. 1 Kuneiform (medial)	Sol	%60	2,6	2	-	1 numaralı kuneiform. Kısmen zarar görmüş bir şekilde korunagelmiştir.
No. 1 Kuneiform (medial)	Sağ	%30	1,5 (korunagelmiş)	-	-	Kırık bir şekilde korunagelmiş 1 numaralı kuneiform.
No. 2 Kuneiform (intermediate)	Sol	%50	2 (korunagelmiş)	-	-	Kırık bir şekilde korunagelmiş 1 numaralı kuneiform.
Metatarsal	*Kırık*	%40	-	-	-	Kırık bir şekilde korunagelmiş metatarsal.
Metatarsal	*Kırık*	%40	-	-	-	Kırık bir şekilde korunagelmiş metatarsal.
No. 1 Metatarsal	*Kırık*	%10	-	-	-	1 numaralı metatarsala ait oldukça kırık bir şekilde korunagelmiş baş kısmı.
No. 1 Metatarsal	Sağ	%40	3,5	1,5	-	1 numaralı metatarsala ait kırık bir şekilde korunagelmiş baş ve gövde kısmı.
No. 1 Metatarsal	Sol	%10	0,04	2	-	1 numaralı metatarsala ait oldukça kırık bir şekilde korunagelmiş baş kısmı.
No. 5 metatarsal	Sol	%30	3,8	-	-	5 numaralı metatarsala ait dip kısmı.
Flanks	-	%100	2,5	-	-	Tam kaynaşmış distal ayak flanksı.
Flanks	-	%60	1,7	-	-	Tam kaynaşmış proksimal ayak flanksı.

Mezar 3'ün mezar odasındaki yetişkin kemikleri, hem birey sayısı hem de kabaca bir yaşlandırma açısından sınırlı da olsa bazı bilgiler sunmaktadır. Bunlar yanında özellikle frontal *cranium* parçası, bazı patolojik veriler sunması açısından oldukça ilginçtir.

İki ayrı parçanın birleştirilmesi ile meydana gelen frontal *cranium* (kafatası) parçası, orta kısmında yer alan bir delik ile dikkat çekmektedir **(Levha 51a)**. Bu tarz delikler, antik dönemde yaygın bir şekilde uygulamada olduğu bilinen trepenasyon ile ilişkilendirilmektedir[305]. *Frontal* parçasının iç kısmında, deliğin etrafında gözlemlenen *antemortem* (ölüm öncesi) doku iyileşme izleri de bu savı destekler niteliktedir **(Levha 51c kırmızı oklarla gösterilmiştir)**. Ancak dış kısımda, deliğin etrafında gözlemlenen bazı *post-mortem* (ölüm sonrası) kırıklar, deliğin gerçek boyutunu anlamayı etkilediğinden deliğin bir trepenasyon uygulaması sonucu mu yoksa bir kaza sonucu mu oluştuğunu kesin bir şekilde söylemeyi engellemektedir **(Levha 51b kırmızı oklar *antemortem* (ölüm öncesi) iyileşmiş dokuları, mavi oklar ise *post-mortem* (ölüm sonrası) kırıkları göstermektedir)**. Bu durumda söylenecek en sağlıklı şey, *frontal* parçasının sahibinin kafatasında delik açacak bir travmaya maruz kaldığı, ancak doku iyileşmesinden de görüldüğü üzere, bu travmayı atlatarak yaşamaya devam ettiğidir.

2 adet olan sol *mandibula* ve *patella*lar ile sağ *talus*lar, minimum birey sayısının 2 olduğuna işaret etmektedir. Bu durum bazı kemik morfolojileri tarafından da desteklenmektedir. Özellikle sol *mandibula*lardan ilki, robust yapısı ve mastoid kasının bıraktığı izlerle karakterize edilirken **(Levha 52b)**, diğeri daha ince yapısı ile dikkat çekmektedir **(Levha 52c)**. Robust yapı ile mastoid kası izlerinin belirginliği ilk *mandibula*yı rahatlıkla bir erkeğe aitlemektedir[306]. Diğer *mandibula* narin yapısı ile bir çocuğa aitmiş gibi görünse de, 3 No.lu azı dişinin soketi söz konusu *mandibula*nın sahibinin 20 yaşından büyük olduğunu kesinleştirerek bu olasılığı

[305] Trepenasyon: *Cranium* (kafatası) kısmında yapay delikler açma yoluyla kafatasının içindeki baskıyı dışa atarak tedavi etme yöntemi. Detaylı bilgi için bkz. White ve Folkens 2005, 315 ve Arnott ve diğ. 2003.
[306] White and Folkens 2005, 386; Gülekon ve Turgut 2003.

ortadan kaldırmaktadır[307]. Bu olasılığın ortadan kalkması ile ikinci sol *mandibula*nın bir kadına ait olma ihtimali daha yüksek görünmektedir. Bu morfoloji ve boyut farklılıkları *patellalar* ve *talus*larda da gözlemlenmekte ve yine biri kaba diğeri narin yapılı iki bireye işaret etmektedir **(Levha 52d ve 53a)**.

Mezar 3'te gömülmüş olan minimum yetişkin birey sayısı 2 olsa da, hangi kemiklerin kime ait olduğu kesin bir şekilde bilinmediğinden dolayı bu bireylerin yaşlandırması tam anlamıyla yapılamamaktadır. Kaynaşmış kemikler arasındaki r*adius* distali, *ulna* proksimali, *metakarpal* ve *flanks*lar, mezar odasında gömülü yetişkin bireylerin sadece alt yaş seviyesini belirlemede yeterli olmaktadır.

Radius distalinin erkeklerde 17-23, kadınlarda ise 15-20 yaşları arasında; *ulna* proksimalinin hem erkek hem kadında 13-17 yaşları arasında; 1 No.lu *metakarpal*ın erkeklerde 14-19, kadınlarda 13-15 yaşları arasında ve distal *flanks*ların erkeklerde 14-19, kadınlarda 13-16 yaşları arasında kaynaştığı bilinmektedir[308]. Bu değerlerden genel bir yaşlandırma yapmak gerekirse alt yaş seviyesi için erkekte 23, kadında ise 20 yaşları baz alınmalıdır. Her iki *mandibula*daki azı dişlerinin varlığı ise iki bireyin de (olasılıkla bir kadın bir erkek) kesinlikle 20 yaşından büyük olduğunu kesinleştirmektedir.

Mezar 3 yetişkin kemikleri arasında dişler de hem yoğun miktarları hem de morfolojik özelliklerindeki çeşitlilik açısından önem arz etmektedirler **(Levha 53b ve c)**.

[307] Krogman ve İşcan 1986, 482; White ve Folkens 2005, 365.
[308] Flecker 1942.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
Küçük azı dişi	-	%40	-	-	-	Maksillaya ait küçük azı dişi. Sadece taç kısmı korunmuştur. Dişte büyük oranda aşınma söz konusudur.
No. 1 Azı dişi	Sağ	%30	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Dişte aşınma yoktur.
Maksilla&Azı dişi	-	%10	-	-	-	Maksillaya ait oldukça küçük bir parça üzerinde korunagelmiş azı dişi. Dişin taç kısmı çok kötü bir şekilde aşınmaya uğramıştır.
Küçük azı dişi	-	%10	-	-	-	Maksillaya ait küçük azı dişi. Dişte herhangi bir aşınma mevcut değildir.
No. 1 Kesici diş	Sol	%100	-	-	-	Maksillaya ait 1 numaralı kesici diş. Çok az bir aşınmaya sahiptir.
Küçük azı dişi	Sol (?)	%100	-	-	-	Maksillaya ait küçük azı dişi. Çok az bir aşınmaya sahiptir.
No. 2 Küçük azı dişi	-	%70	-	-	-	Maksillaya ait 2 numaralı küçük azı dişi. Oldukça yoğun bir aşınmaya sahiptir.
No. 1 Azı dişi	Sol	%10	-	-	-	Maksillaya ait 1 numaralı azı dişi. Dişte herhangi bir aşınma mevcut değildir.
No. 2 Küçük azı dişi	Sağ (?)	%100	-	-	-	Maksillaya ait 2 numaralı küçük azı dişi. Hiçbir aşınma yoktur.
Azı dişi	-	%30	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma yoktur.
No. 2 Kesici diş	Sol	%100	-	-	-	Mandibulaya ait 2 numaralı kesici diş. Oldukça az bir aşınma göstermektedir.
No. 2 Kesici diş	Sağ	%80	-	-	-	Mandibulaya ait 2 numaralı kesici diş. Aşınma yok. Kök kısmı *post mortem* (ölüm sonrası) kırık.
No. 2 Küçük azı dişi	Sağ	%70	-	-	-	Mandibulaya ait 2 numaralı küçük azı dişi. Kök kısmında *post mortem* (ölüm sonrası) bir kırık mevcuttur.
Küçük azı dişi	-	%10	-	-	-	Mandibulaya ait küçük azı dişi. Oldukça yoğun bir aşınmaya sahiptir.
No. 2 Azı dişi	Sol (?)	%100	-	-	-	Mandibulaya ait 2 numaralı azı dişi. Oldukça yoğun bir aşınmaya sahiptir.
Köpek dişi	Sol	%60	-	-	-	Mandibulaya ait köpek dişi. Çok az bir aşınmaya sahiptir.
No. 1 Azı dişi	-	%90	-	-	-	Mandibulaya ait 1 numaralı azı dişi. Oldukça yoğun bir aşınmaya sahiptir.
No. 2 Azı dişi	-	%80	-	-	-	Mandibulaya ait 2 numaralı azı dişi. Oldukça yoğun bir aşınmaya sahiptir.

No. 2 Azı dişi	-	%80	-	-	-	Mandibulaya ait 2 numaralı küçük azı dişi. Oldukça yoğun bir aşınmaya sahiptir.
No. 1 Azı dişi	Sol (?)	%60	-	-	-	Mandibulaya ait 1 numaralı azı dişi. Oldukça az bir aşınmaya sahiptir.
No. 1 Azı dişi	Sol (?)	%60	-	-	-	Mandibulaya ait 1 numaralı azı dişi. Oldukça az bir aşınmaya sahiptir.
Küçük azı diş	-	%90	-	-	-	Mandibulaya ait küçük azı dişi. Aşınmıştır.
Azı dişi	-	%20	-	-	-	Aşınmıştır.
Azı dişi	-	%30	-	-	-	Aşınmıştır.
Küçük azı dişi	-	%50	-	-	-	Aşınmıştır.

Mezar 3 yetişkin dişleri, özellikle morfolojik yapıları ile mezar odasındaki minimum birey sayısı hakkındaki sonuçları desteklemeleri açısından önemlidirler. Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere *maksilla*ya ait azı dişleri ve küçük azı dişleri arasında hem oldukça aşınmış **(Levha 54a)**, hem de az veya hiç aşınmamış dişlerin mevcudiyeti yine en azından birden fazla bireyin varlığına işaret etmektedir **(Levha 54b)**. Benzer bir durum hemen hemen aynı oranlarda *mandibula*ya ait dişlerde de kendini göstermektedir.

Dişler üzerindeki aşınmaların yaşlandırmada kullanılma metodu genel itibarı ile faydalı sonuçlar verse de[309], bu yöntemin 50 yaş üzeri kişilerde pek etkili olmaması yanında[310], diş aşınmasının yaş faktörü ve kullanım gibi nedenlere bağlı olarak da değişiklik göstermesinden dolayı bu çalışmada kullanılmamıştır[311]. Yine de diş formundaki aşınmalara rağmen diş minelerinin neredeyse tüm örneklerde sağlam veya az aşınmış olması, Mezar 3'ün mezar odasındaki yetişkin bireylerin kesin

[309] Miles 1963; Molnar 1971; Scott 1979; Brothwell 1989.
[310] Miles 2001.
[311] Milner and Larsen 1991.

olmamakla birlikte 50 yaşından genç olduklarına işaret etmektedir[312]. Dişlerdeki aşınmaların yoğunluğu ise, Mezar 3'te gömülü kişilerin büyük oranda sert veya az pişmiş gıdalarla beslendiklerini göstermektedir.

Mezar 3'ün mezar odasından çıkmış olan çocuk kemikleri oldukça az sayıdadır. Hem üst hem de alt gövdeye ait kemikler içeren çocuk kemikleri, sadece kırık ve kısmi parçalardan ibarettir.

Üst gövdeye ait çocuk kemikleri bir *mandibula* (alt çene) parçası, bir *skapula* (kürek kemiği) parçası ve tek bir *flanks* (parmak kemiği) şeklindedir.

Kemik Adı	**Taraf**	**Korunma Yüzdesi**	**Ölçüler**			**Açıklama**
			Uzn.	**Gen.**	**Yük.**	
Mandibula	Ön	%10	-	3	1,2	Mandibulaya ait ön kısım. Central-lateral soketleri mevcut. Dişler *post mortem* (ölüm sonrası) kayıp.
Skapula coracoid çıkıntı	Sol (?)	-	2,5	-	-	Kaynaşmamış coracoid çıkıntı.
No. 1 flanks	-	%90	1,8	0,9	-	Alt kısmı kaynaşmamış 1 numaralı proksimal el flanksı.

Alt gövdeye ait çocuk kemikleri ise bir *femur* (üst kol) başı ve bazı ayak kemikleri şeklindedir.

Kemik Adı	**Taraf**	**Korunma Yüzdesi**	**Ölçüler**			**Açıklama**
			Uzn.	**Gen.**	**Yük.**	
Femur proksimali	Sol (?)	%10	-	-	-	Femur proksimaline ait baş kısmı.
No. 5 Metatarsal	-	%80	4	-	-	Proksimal kısmı kırık olarak korunagelmiştir. Baş kısmı kaynaşmamış olup eksiktir.

[312] Krogman ve İşcan 1986, 483.

Flanks	-	%100	2	-	-	Alt kısmı kaynaşmamış distal ayak parmağı.
Flanks	-	%100	1,9	-	-	Alt kısmı kaynaşmamış distal ayak parmağı.
Flanks	-	%100	1,7	-	-	Alt kısmı kaynaşmamış distal ayak parmağı.

Mezar 3'teki çocuk kemikleri genelde, kaynaşmamış olan yapıları sayesinde çocuk bireyin yaşı hakkında bir tahmin yürütülmesini mümkün kılmakta ancak birey sayısı tayininde yetersiz kalmaktadırlar.

*Skapula*nın epiphisel kaynaşmasının tamamlanma yaşının 21 olduğu göz önüne alınırsa[313], Mezar 3'ün mezar odasındaki çocuk bireyin kaynaşmamış *skapula*sından dolayı 20 yaşından genç olduğu kesinlik kazanmış olur **(Levha 54c)**. Diğer yandan proksimal el *flanks*larının (parmak kemiği) erkeklerde 14-19, kadınlarda ise 13-16 yaşları arasında kaynaştığı bilinmektedir[314]. *Femur* proksimaline ait baş kısmı ise kaynaşmış yapısı ile dikkat çekmektedir **(Levha 54d)**. *Femur* başının ise erkeklerde 14-20, kadınlarda 13-18 yaşları arasında kaynaşması da[315], hemen hemen *skapula* (kürek kemiği) ve el *flanksı*nın (parmak kemiği) sunduğu verilerle örtüşmektedir. Distal ayak *flanks*larının (parmak kemiği) erkeklerde 15-17, kadınlarda ise 12-18 yaşları arasında kaynaşması da bu durumu desteklemektedir[316].

Yukarıda da belirtildiği üzere *skapula* (kürek kemiği) parçasının kaynaşmamış olması çocuk bireyin üst yaş sınırını 20 olarak vermektedir. *Femur* (uyluk kemiği) başının kaynaşmış yapısı ise alt yaş sınırını, bireyin erkek olması halinde 14, kadın olması halinde ise 12'ye çekmektedir.

[313] Krogman ve İşcan 1986, 482.
[314] Flecker 1942.
[315] Flecker 1942; Krogman ve İşcan 1986, 482.
[316] ibid.

Sonuç olarak, Mezar 3'ün mezar odasına eldeki mevcut kemikler ışığında en azından iki yetişkin ve bir çocuk olmak üzere üç bireyin(+/-) gömüldüğü anlaşılmaktadır. Yetişkin bireylerin, kemik morfolojilerinden yola çıkarak, bir erkek ve bir kadın olma ihtimali de vardır. Çocuk bireyin cinsiyeti hakkında çıkarıma varmak ise hiç mümkün değildir. Yaşlandırmada da genel bir değerlendirme ortaya çıkmaktadır. İki yetişkin bireyin, küçük farklarla, 20-50 yaşları arasında, büyük ihtimalle orta yaş yetişkinler olduğu varılabilecek en sağlıklı tespittir. Çocuk bireyin ise erkek olması halinde 14-20 yaşları, kadın olması halinde ise 12-20 yaşları arasında olduğunu söylemek sağlıklı olacaktır.

IV.1.4. Mezar 4(A-B-C)

Mezar 4, Soli Kurtarma Kazısı mezarlarının izlemekte olduğu sıranın en sonunda, yani en güneyde yer almaktadır. Sırtın sonunda kod olarak en aşağıda olan konumu, Mezar 4'ü *Pezoullia* mezarları içinde düzlüğe en yakın mezar yapmaktadır (GPS Koordinatı: 36 SWE 16874 10835) (**Levha 23)**. Düzlüğe yakınlığı ve ulaşımının kolaylığı da düşünülürse Mezar 4'ün diğer *Pezoullia* mezarlarına kıyasla daha "ayrıcalıklı" bir konumda olduğu söylenebilmektedir. En yakınındaki mezar olan Mezar 3'e 14,70 m, akropole ise 166,50 m mesafededir **(Levha 22a ve b)**. Nekropolün düzlükteki kısmına olan mesafesi ise sadece 22 m'dir. Mezar 4, Pafta=XIX.57'de Parsel 408 içinde yer almakta olup Güzelyurt Şube Amirliği kayıtlarına SKK Mezar 4 adı altında kaydedilmiştir.

IV.1.4.1.Mezar Yapısı

Mezar 4, Soli Kurtarma Kazısı mezarlarına ek olarak, tüm Soli nekropolü için de ünik ve dikkat çekici bir yapı sergilemektedir. Diğer tüm mezarlar gibi kayaya oyulmuş dromoslu mezar tipolojisine giren Mezar 4, tek dromostan ulaşılan üç farklı mezar odasına (A-B-C) sahip olmasından dolayı aslında bir mezar kompleksi olarak tanımlanmaktadır **(Levha 55)**.

Mezar 4'ün dromosunun başlangıcı aynı Mezar 3, 5 ve 6'da olduğu gibi güneydoğuya bakmaktadır. Tek dromostan ulaşılan mezar odaları ise, güneydoğu-kuzeybatı (C), güneybatı-kuzeydoğu (A) ile kuzeydoğu-güneybatı (B) yönlerine oyulmuştur. Mezar 4'ün, 4 m uzunluğundaki dromosuna iniş, düzgün kesilmiş 4 adet geniş basamakla sağlanmaktadır **(Levha 56a)**. Dromos genişliği, basamakların olduğu kısımda 1,50 m iken mezar odalarının girişlerinin yer aldığı bölümde 2,25 m'ye ulaşmaktadır. Tabanı yüzeyden 2 m aşağıda yer alan dromos, mezar odalarının girişlerinin yer aldığı kısımda, yaklaşık olarak 2 x 2,30 m'lik kaba bir kare şeklini almaktadır. Böylece dromostan inildikten sonra mezar odalarının girişlerinin açıldığı kare bir alana ulaşılması amaçlanmıştır.

Bu alandan, biri dromosun tam karşısına, diğer ikisi ise sağ ve soluna gelecek şekilde açılmış üç adet girişe bağlanılmaktadır. Dromosa inen basamakların tam karşısında kalan mezar odasına Mezar 4C, sağda olana Mezar 4B ve solda olana ise Mezar 4A adları verilmiştir **(Levha 56b)**. Buluntu durumlarından, dromosun tam karşısında kalan Mezar 4C'nin tamamen, Mezar 4B'nin kısmen soyulmuş olduğu ancak Mezar 4A'nın hiç el değmeden günümüze kadar ulaştığı anlaşılmaktadır.

Güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu Mezar 4A, kazılan ilk mezar odasıdır. 1970'li yıllardaki teraslama faaliyetleri yüzünden üst yapısı tamamen çökmüş bir şekilde

günümüze ulaşmıştır. Mezar 4A'nın 1,26 m genişliğinde ve 0,60 m yüksekliğindeki giriş kısmının (stomion) kenarları yukarıya çıkıldıkça genişlemektedir. Giriş kısmının üst bölümü, hafifçe yuvarlatılmış bir yapıya sahiptir. Kazılar esnasında, Mezar 4A'nın girişini kapatan ağız taşlarının sadece en alt sırası insitu şekilde korunmuş olarak açığa çıkarılmıştır **(Levha 57a)**. Diğer ağız taşlarına, devrilmiş ve dağılmış bir halde mezar odasının içinde ulaşılmıştır. Taşların uzantı şekli ve konumları, çöken tavanın şiddetiyle içeriye doğru kaymış olduklarını göstermektedir. Mezar 4A, köşeleri hafifçe yuvarlatılmış dikdörtgen şeklinde bir mezar odası biçiminde oyulmuştur. Yaklaşık olarak 4,60 m uzunluğunda ve 3 m genişliğindeki mezar odasının izlenebilen profilinden, orijinalinde kemerli bir tavana sahip olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 57b).** Korunagelmiş kısımlarından yola çıkarak 4A'nın tavan yüksekliğinin, yaklaşık olarak 1,70 m olduğu söylenebilmektedir.

Mezar 4B, 1970'li yıllardaki teraslama faaliyetlerinden zarar görmüş olsa da, tavanının sadece belli bir bölümü çökmüştür. 1 m genişliğinde ve 0,90 m yüksekliğindeki girişi, aynı 4A'da olduğu gibi yukarıya çıkıldıkça açılıp genişleyen bir yapıya sahiptir. Mezar 4B'nin girişi, tamamen kapama taşları ile örülü bir şekilde bulunmuştur. Girişi kapatan örgünün, dromos tabanından başlayan ilk iki sırası iki adet iri kesme taşla, geriye kalan kısımlar ise düzensiz olarak yerleştirilmiş farklı boyutlarda taşlar ve molozla tamamlanmıştır **(Levha 58a)**. Mezar 4A girişinde gözlemlenen yamuk ve hafif kemerli üst yapı, Mezar 4B'nin giriş kısmında da aynen tekrarlanmıştır. Mezar odası, birkaç santimetrelik bir kot farkı yaratılarak eşikten daha alçakta yer alacak şekilde oyulmuş olması ile dikkat çekmektedir **(Levha 58b)**. 4,20 m uzunluğunda ve 2,60 m genişliğindeki mezar odası, yine Mezar 4A örneğindeki gibi, köşeleri hafifçe yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindedir **(Levha**

55). Tavanın ayakta kalmış bölümlerinden, Mezar 4B'nin de kemerli bir tavana sahip olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 59a)**. Korunagelmiş kısımlarından yola çıkarak 4A'nın tavanının yaklaşık olarak 1,60 m yüksekliğinde olduğu söylenebilmektedir.

Dromosun tam karşısında bulunan Mezar 4C, tamamen korunmuş olan üst yapısı ile diğer mezar odalarından ayrılmaktadır. Kazılar esnasında, giriş kısmını kapatmak için kullanılmış örgü taşlarından üstte olanlarının önceden kaldırılmış olduğu gözlemlenmiştir. Altta mevcut kalan taşlardan, giriş kısmının farklı boyutlarda kesme taşlar ve moloz kullanılarak kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 56b ve 58a)**. Alt kısımda 0,70 m, üst kısımda ise 0,90 m genişliğinde olan giriş, 0,90 m'lik bir yüksekliğe sahiptir. Giriş, özellikle üst kısmında sergilemekte olduğu genişleme ve kemerli yapısı ile Mezar 4A ve 4B ile aynı mimari özellikleri yansıtmaktadır **(Levha 59b)**. Mezar 4C'nin mezar odası 3,80 m uzunluğunda ve 2 m genişliğinde olup, yine köşeleri hafifçe yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindedir. Yukarıya doğru çıkıldıkça sivrileşen tepe kısmı ile Mezar 4C'nin kemerli bir tavana sahip olduğu rahatça görülebilmektedir **(Levha 60a)**. Korunagelmiş kısımlarından yola çıkarak 4C'nin tavan yüksekliğinin yaklaşık olarak 1,80 m olduğu söylenebilmektedir.

Mezar 4 sergilediği tüm özellikler ile Kıbrıs tipleri içinde bir prodomoslu mezar tipolojisi sunmaktadır[317]. Ancak Mezar 4'ü, Kıbrıs-Klasik Dönem kayaya oygu mezar tipleri arasında en sağlıklı şekilde "İki-Eksenli" olarak bilinen tipe dahil etmek mümkündür[318]. Mezar 4 genel yapısı ile tipik bir "İki-Eksenli" mezar örneklemesi sunsa da özellikle prodomos kısmı ile bu tipten ayrıldığı da görülmektedir. Bu ayrım, mezar odalarının bağlandığı ve aynı zamanda mezara bir

[317] Carstens 2006, 139 ve 167.
[318] a.g.e. 149.

ön giriş sağlayan prodomos bölümünün alışılmışın tersine üstünün açık olması ile gerçekleşmektedir[319]. Özellikle prodomos kısmında gözlemlenen bu değişiklik, Mezar 4'ü "İki-Eksenli" mezar tiplerinin yeni bir çeşitlemesi yapmaktadır. Aynı şekilde tek dromostan ulaşılan iki mezar odalı tek çağdaş benzer, Kition'un *Agios Georgios* Nekropolü'nden bir mezarda karşımıza çıkmaktadır. *Agios Georgios* mezarı, söz konusu bu yapısal benzerlik yanında Mezar 4 ile başka hiçbir benzerlik sergilememektedir[320].

Mezar 4 için Kıbrıs-Klasik örnekleri içinde kısmi benzerlikler sunan bazı mezarlardan da söz edilebilmektedir. İnişi sağlayan dromos basamakları, Vouni 12 ve 13 No.lu Mezar'ların dromos basamakları ile benzerlikler sergilemektedir. Vouni 12 No.lu Mezar Kıbrıs-Klasik I'e, 13 No.lu Mezar ise IIA'ya tarihlenmiştir. Buna ek olarak Mezar 4'ün mezar odalarının yarı dairesel formlu üst yapısı (barrel-vault), Kıbrıs-Klasik II için karakteristik bir uygulama olup özellikle Aphendrika 40 No.lu Mezar ile Vouni 6, 8, 12, 13 ve 14 No.lu mezarlarda en iyi şekliyle gözlemlenmektedir[321]. Diğer yandan Mezar 4'ün genel formu, yerel Hellenistik tipleri içinde Tip 2a örneklerine yakın sergilemektedir. Marion'da yoğunlukla temsil edilen bu mezar tipine olan yakınlığı, belki de Mezar 4'ün söz konusu tipin Geç Kıbrıs-Klasik tarihli öncellerinden olabileceğini düşündürmektedir[322].

[319] a.g.e. 139 ve 167.

[320] Hadjisavvas 2012, 195 Fig. 115.
[321] Bkz. dipnotlar 270, 271 ve 272.
[322] Vessberg ve Westholm 1956, 32.

IV.1.4.2. Dromosta Ele Geçmiş Kültürel Materyal

Mezar 4'ün dromosunda tam olarak korunagelmiş 2 adet amphora ile tama yakın olarak korunagelmiş üçüncü bir amphora dışında, bol miktarda kırık seramik parçası da ele geçmiştir.

Kırık parçalar, Mezar 4'ün dromosunda genelde torpido gövdeli sıvı saklama kapları ile çeşitli büyük boy sürahi ve amphoralar yanında küçük boyutlu kapların da yer almakta olduğuna işaret etmektedir **(Levha 60b ve c, Levha 61a ve b)**. Ancak söz konusu eserlerin, dromosun üst tabakalarında dağınık olarak bulunması yanında, dromosun üst tabakalarının Mezar 4C'nin soyulması esnasında bozulmuş olmasından dolayı sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi mümkün değildir. Kırık haldeki tümlenemeyen parçalardan, Mezar 4'ün dromosunun, tamamı kapalı formlardan oluşan yoğun bir kap repertuvarına (amphoralar, sıvı saklama kapları, hydrialar vb.) sahip olduğu anlaşılmaktadır. Buluntuların çokluğu, tek bir dromosun birden fazla mezar için kullanılmış olması ile açıklanırken, hangi kabın hangi mezar için bırakılmış olduğunu söylemek genelde mümkün olmamaktadır. Diğer yandan her iki amphora ve hydria, dromos tabanı üzerinde insitu bulunmuş olmalarından dolayı sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmektedirler.

Düğme dipli amphora (Katalog No. Sk17), dromos toprağının mezar odalarının girişlerine yakın olan bölümünde, dromos tabanına yakın seviyelerde ele geçmiştir. Baş aşağı bir konumda bulunmuş olan amphoranın hemen yanında kısmen kırılmış ikinci bir sıvı saklama kabına daha rastlanmıştır **(Levha 62a)**. Konik gövde ve dip profili yanında kulp yapısı sayesinde, Sk17 Katalog No.lu amphorayı kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun 5c tipine aitlemek mümkündür **(Levha 62a)**.

Düğme dipli amphoranın hemen yanında ele geçmiş olan ikinci kap ise (Katalog No. Sk18) kırık ancak kısmen bütün olarak bulunmuştur **(Levha 61c)**. Birçok parçanın birleştirilmesi sayesinde büyük oranda tümlenebilmiş olan ikinci kap, özellikle gövde profili ve şişkinliği yanında yatay kulpları sayesinde de Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 1b amphoralarına verilebilmektedir **(Levha 62b)**.

Dromosta ele geçmiş üçüncü amphora, Mezar 4A'nın giriş kısmını kapatan ağız taşlarının hemen önünde zemine yatmış bir şekilde bulunmuştur. Amphoranın, Mezar 4A'nın giriş kısmına olan yakınlığı dikkate alındığında, büyük olasılıkla bu mezar odasına bırakılmış bir sunu kabı olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Dromosta ele geçmiş diğer amphora gibi düğme dipli olan ikinci amphora da (Katalog No. Sk19; **Levha 63a)**, şişkin gövde yapısı, düğme biçimli dip kısmı ve kulpları sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun 5a tipleri arasına yerleştirilebilmektedir **(Levha 63b)**.

IV.1.4.3. Mezar 4A Kültürel Materyal

Mezar 4A, üst yapısının teraslama faaliyetleri esnasında çökmüş olması nedeni ile soyulmamıştır. Üst yapıya ait kayaç kökenli yıkıntı tabakası ile mezar tabanı arasında sıkışmış eserlerin korunmuş olması, Mezar 4A'yı Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü kapsamında en zengin mezar haline getirmiştir. Diğer mezarlarda da rastlanan seramik kaplar, kandiller, takılar ve ölü hediyeleri gibi buluntular yanında, Mezar 4A yüksek değere sahip çeşitli metal kaplar, günlük kullanım eşyaları ve silahlar içermesi ile önem kazanmaktadır. Tüm bu buluntular sayesinde Mezar 4A, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü dahilinde hem en zengin hem de en geniş kapsamlı kültürel materyali sağlayan mezar konumuna gelmiştir **(Tablo 4)**.

Mezar 4A kültürel materyalinin büyük çoğunluğunu metal kaplar meydana getirmektedir[323]. Takılar ve seramik kaplar ise, metal kapların oranına yakın bir miktarla bu grubu takip etmektedirler. **(Grafik 8)**.

Mezar 4A'nın kültürel materyalinin bir kısmı insitu konumlarında, bir kısmı ise üst yapının yıkılmasının yarattığı etki nedeniyle mezar odasına dağılmış şekilde bulunmuştur **(Levha 64)**. Özellikle metal kaplar, ölü hediyeleri ve seramik kapların bir kısmı, buluntu konumları ile Kıbrıs-Klasik Dönem gömü adetleri hakkında değerli ipuçları vermektedir.

IV.1.4.3.a. Seramik Kaplar

Mezar 4A repertuvarı, bir kısmı tam, bir kısmı ise profil veren/vermeyen kırık parçalar halinde çeşitli seramik kaplar içermektedir. Söz konusu seramik kapların tümü, yerel Kıbrıs üretimi olup basit günlük kullanım kaplardır. Mezar 4A'da, 1 adet torpido gövdeli sıvı saklama kabı, 3 adet sürahicik, 3 adet sürahi, 4 adet kasecik ve 1 adet tabak, profil veren seramik kaplar olarak öne çıkmaktadır.

Torpido gövdeli sıvı saklama kabı, giriş kısmını kapatan taşların hemen gerisinde mezar odasının giriş kısmında bulunmuştur **(Levha 65a)**. Mezar 4A torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Katalog No. Sk20), özellikle gövde profili yanında ağız-boyun kısmı sayesinde de kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 4b örnekleri arasına girmektedir **(Levha 65b)**.

3 adet sürahicikten biri kısmen kırık ve eksik, diğer ikisi ise tam olarak korunagelmiştir. Tam olan sürahicikler (Katalog No. Sk21 ve Sk22), hem form hem

[323] Miktar olarak en büyük buluntu grubundan üç kat daha fazla olsalar da çiviler bu oranlamanın dışında tutulmuştur.

de ölçü olarak birbirlerine benzemektedirler. Her ikisi de, alçak halka şeklindeki dipleri, keskin boyun-omuz profilleri, daralan boyunları ve ağız kenarları ile kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna verilebilmektedir. Ancak Sk21 Katalog No.lu sürahicik **(Levha 66a)**, daha az yuvarlatılmış hatlara sahip gövdesi ile Sk22 Katalog No.lu örnekten **(Levha 66b)** biraz daha farklı bir profil çizmektedir. Kısmen kırık olan üçüncü sürahicik ise (Katalog No. Sk23) diğer iki örnekten daha büyük boyutludur. Hamur ve astar rengindeki farklılığı yanında, şişkin gövdesi, gövde üzerindeki emzik kısmı ve düz bir şekilde kesilmiş dibi ile de ilk iki örnekten farklıdır. Sahip olduğu tipolojik ve yapısal özellikler sayesinde Sk23 Katalog No.lu sürahiciğin, Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 17 emzikli sürahiciklerine yakın olduğunu söylemek mümkün olacaktır **(Levha 66c).**

3 adet sürahinin üçü de kırık ve eksik olarak bulunmuş olmalarına rağmen üst gövde ve ağız kenarı için profil vermektedirler. Kıbrıs-Klasik Dönem seramik endüstrisinin iki farklı tipine örnek teşkil eden sürahilerden ilki (Katalog No. Sk24), özelliklerinden yola çıkılarak tek kulplu ve şişkin gövdeli Düz Beyaz (Plain White) VI Tip 6 sürahilerinin sürahicik formundaki örnekleri arasına dahil edilmektedir **(Levha 67a)**. Sk24 Katalog No.lu sürahi, özellikle yatay şeritlerle bölümlendirilmiş dudak kısmı sayesinde Tip 6'nın daha ileri tarihli örneklerine verilmektedir. Az bir kısmı korunagelmiş diğer 2 sürahi (Katalog No. Sk25 ve Sk26), ağız kenarı ve kulp profillerinden yola çıkılarak, Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 10 sürahilerine verilmektedir **(Levha 67b ve c)**.

Mezar 4A'da bulunmuş seramik kaplar arasındaki açık formlar, kase ve kaseciklerden ibarettir. Mezar odası içinde bulunmuş kimisi tam, kimisi kısmen kırık eserlerin toplamı sayesinde, Mezar 4A'da 3 kasecik ve 1 adet kasenin mevcudiyeti

kesin bir şekilde kanıtlanmıştır. 3 adet kasecikten biri tam olarak korunagelmişken diğerleri profil veren kısmi parçalar şeklindedir.

Tam olan kasecik (Katalog No. Sk27), oldukça sade bir işçiliğe sahiptir. Kalite bakımından sıradan sayılabilecek olan örnek, profili ve hafif yüksek kaidesinden yola çıkılarak Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 1 örnekleri arasına yerleştirilmektedir **(Levha 67d)**. Profil veren kısmi birer parçadan ibaret diğer iki kasecik (Katalog No. Sk28 ve Sk29; **Levha 68a ve b)** ise, farklı gruplara dağılmaktadır. Sk29 Katalog No.lu kasecik, özellikle gövde profili sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 4 kaselerine verilmektedir. Sk28 Katalog No.lu kasecik ise, düz bir profille yana açılan gövdesi, içe kıvrık ağız kenarı ve sığ halka kaidesi sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 3 formlarına verilmektedir.

Sadece üst gövde ve ağız kenarı için profil verebilen tek bir parçadan ibaret olan kase (Katalog No. Sk30), dip profilinden yoksun olsa da gövde ve ağız yapısı sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 4 kaseleri arasına yerleştirilebilmektedir **(Levha 68c)**.

Mezar 4A seramik buluntularının ağırlıklı olarak Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait olduğu görülmektedir. Bu grubu, daha az bir miktarla olsa da, Düz Beyaz (Plain White) VII örnekleri izlemektedir **(Grafik 9)**. 3 adet olan sayıları ile sürahi, kase ve kasecikler en çok tercih edilmiş formlar iken, 1 adet olan miktarı ile kasenin bu grubu izlediği görülmektedir. Mezar 4A seramik kaplarının formsal incelemesi, düz profilli kaplar kadar üretim hatalı ve yamuk profilli kapların mevcudiyetini de açığa çıkarmaktadır. Az bir farkla çoğunluğu elinde tutan düzgün profilli kaplar arasında Sk23 Katalog No.lu sürahicik, Sk24, Sk25 ve Sk26 Katalog No.lu sürahiler

ile Sk27 Katalog No.lu kasecik yer almaktadır. Sk 21 ve Sk22 Katalog No.lu sürahicikler ile Sk29 Katalog No.lu kasecikteki profil yamukluğu ise ancak detaylı bir çizimle ortaya çıkacak kadar azdır.

IV.1.4.3.b. Kandiller

Mezar 4A'da ikisi tama yakın diğerleri ise kırık parçalar halinde ele geçmiş birkaç kandil bulunmuştur. Bu kandillerden sadece ikisi profil vermektedir. Bu iki örnek dışındaki kırık parçalardan, mezar odasında onlara ek olarak en az 3 adet kandil daha olduğu anlaşılmaktadır. Kandillerin tümü, çimdik kandil olmaları ile dikkat çekmektedir **(Levha 68d)**.

İki kırık parçanın birleştirilmesi ile oluşturulmuş ilk tama yakın çimdik kandil (Katalog No. Ka3), kırık olmasına rağmen form vermektedir. Özellikle kalın dudak kısmı ile nitelenen kandil, Düz Beyaz (Plain White) grubuna girmektedir **(Levha 69a)**. Kısmen profil veren tek ve büyük bir parçadan ibaret olan ikinci çimdik kandil de (Katalog No. Ka4), Düz Beyaz (Plain White) grubuna girse de özellikle dudak kısmında gözlemlenen tipolojik farklılıkları ile Ka3 Katalog No.lu örnekten ayrılmaktadır **(Levha 69b)**.

Tam profil vermeyen diğer kandillerden biri (Katalog No. Ka5), birleşmeyen ancak kandilin büyük çoğunluğunu meydana getiren üç parçadan ibarettir. Ka5 Katalog No.lu kandil, özellikle Kaba Mal Grubu'nun hamur yapısına benzer hamurundan kaynaklanan düşük kalitesi ile diğer Mezar 4A kandillerinden ayrılmaktadır **(Levha 68d)**.

Mezar 4A kandillerinden sadece Ka3 ve Ka5 Katalog No.lu örnekler tipolojilendirmeye olanak sağlamaktadır. Ka3 Katalog No.lu kandil korunagelmiş

formu ile, Tsambres ve Aphendrika kandillerinin, M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihli Tip 11 örneklerine yakın durmaktadır. Tam profil veren tek örnek olan Ka5 Katalog No.lu kandil ise, yine M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihli Tip 9 örnekleriyle yakınlaşmaktadır[324].

IV.1.4.3.c. Figürinler

Pezoullia Nekropolü mezarları içinde sadece Mezar 4A'da figürinlere rastlanmıştır. Mezar 4A, biri pişmiş topraktan diğeri ise kireç taşından üretilmiş 2 adet figürin vermiştir. Figürinler, aynı kontekst içinden gelmiş olmalarına rağmen hem kalite hem de üretim açısından birbirlerinden çok farklıdırlar.

Pişmiş toprak figürin (Katalog No. Fi1), mezar odasının giriş kısmının sol tarafında duvara yakın bir konumda bulunmuştur **(Levha 64 – Levha 69c)**. Figürin, oldukça basit ve sade bir işçiliğe sahip olması ile dikkat çekmektedir. Kalıp üretimi olduğu anlaşılan eserin ön kısmı işlenmiş iken içbükey bir eğime sahip olan arka kısmı düz bırakılmıştır **(Levha 70a)**. Figür, baş üzerinde sivri bir kukuletta şeklinde sonlanan uzun bir himation giymiştir. Yüze ait unsurlar kalıplama esnasında basit bir işçilikle verilmiş, fazla detaylandırmaya gidilmemiştir **(Levha 70b)**. Boyundaki kolye, figürün üzerindeki tek takıdır **(Levha 70c)**. İkonografi bakımından oldukça uzun bir geçmişe sahip olan figürin (Ada'da Tunç Çağı'ndan itibaren aynı ikonografide örnekler kullanılmıştır), özellikle göğüslerini tutar şekildeki duruşu sayesinde Kıbrıs'ta Astarte kültü ile ilişkilendirilmektedir[325]. Benzer ikonografide

[324] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 111 ve 112.
[325] Eserin ikonografisi "Kıbrıs Tipi Kore" örneklerine aitlenmektedir. Benzerler için bkz. Hermary 2000, 93 No. 596 ve 94 No. 599. Astarte kültü ile olan bağlantı için ayrıca bkz. Serwint 2002, 325 vd.

figürinlere bazı dış merkezlerde de rastlanmaktadır[326]. Bu tarz figürinlerin genelde sağlıklı bir doğum, çocuk sahibi olmak veya başarılı bir doğumun ardından şükran belirtmek için kullanıldığına dair düşünceler mevcuttur[327].

İkinci figürin (Katalog No. Fi2), iki ayrı figür kullanılarak oluşturulmuş ikonografisi yanında malzemesinin kireçtaşı oluşu ile de bir önceki figürinden ayrılmaktadır. Bir kadın ile küçük bir erkek çocuğunun yan yana betimlendiği ikinci figürin, ikonografisinin de desteklediği üzere, bir Aphrodite-Eros betimlemesi sunmaktadır. Figürin mezar odası girişinin sağ köşesinde, duvardan uzakta olacak şekilde, Aphrodite ve Eros figürleri kırılmış ve birbirinden ayrılmış bir konumda bulunmuştur **(Levha 64 – Levha 70d)**. Mezar 4A kireç taşı figürini, Ada'da Kıbrıs-Arkaik Dönem'den itibaren artan bir şekilde önem kazanan kireç taşı figürinlere iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Aphrodite ve Eros figürleri, bir "v" çizecek şekilde birbirlerinin ters yönüne yaslanmış olmaları ile dikkat çekmektedirler **(Levha 71a ve b)**. Figürinin ön yüzündeki detay ve elbise kıvrımları oldukça belirgin iken **(Levha 71a)**, arka yüzdeki detaylandırmalar sığ bırakılmıştır **(Levha 72b)**.

İkonografideki ana figür konumundaki Aphrodite, sol yanında durmakta olan işlemesiz bir pilastere yaslanmaktadır **(Levha 72a)**. Tanrıça, khiton üzerine uzun bir himation giymektedir. Khitonun sağ kolun üzerinde düğmelenerek tutturulduğu anlaşılmaktadır **(Levha 72b)**. Vücuttan serbestçe aşağı uzanan himation ise kıvrımlı bir şekilde toplanarak bel hizasında tutulmuş ve sol bacak üzerinden aşağıya doğru serbestçe sarkıtılmıştır **(Levha 72c)**. Khiton ile himation arasındaki ayrım, khitonun

[326] Kottaridi 2011ab, 135 Fig. 145.
[327] Salter 2008, 140

daha sık ve dalgalı, himationun ise daha az olan kıvrımları ile sağlanmıştır. Giymekte olduğu kat kat elbiseye rağmen tanrıçanın göğüsleri belirtilmiş ve iki göğüs arasındaki "v" biçimli kıvrımlarla daha da belirginleştirilmiştir. Tanrıçanın başında bir *stephane*, üzerinde ise takıları yer almaktadır **(Levha 72d)**. Tanrıçayı, kıyafetli olmasına rağmen, ayakları çıplak bir vaziyette betimlemenin tercih edildiği görülmektedir. *Stephane*nin içinden çıkan saçların geniş bir şekilde sırtın üst bölümüne döküldüğü **(Levha 71b)**, ancak iki ince lülenin ayrılarak her iki omzunun üzerine dağıldığı görülmektedir **(Levha 72d)**. Saçların ön kısmı, ikiye ayrılmış olsa da alnın üzerinde tek bir düğüm halinde toplanmış olarak betimlenmiştir **(Levha 72b)**. Bu saç stili, özellikle Klasik Dönem ile beraber yaygınlaşan ve *crobyle* ya da *corymbos* adıyla anılan bir tarzı yansıtmaktadır[328]. Arkaya düşen saçların çizgisel detaylandırmasının sadece sağ kısımda gerçekleştirilmiş olması ilginç bir detaydır. Hafifçe yana yatırılmış olan baştaki yüz detaylandırmaları oldukça başarılı olsa da genel ifade donuktur. Sol elinde, ek bir parçayla desteklendiği görülen ancak kırık ve eksik olan atribüsünü tuttuğu anlaşılmaktadır **(Levha 73a)**[329]**.** Özellikle Aphrodite'nin fiziksel unsurları, elbise kıvrımları ile detaylandırmaları ve takılarındaki zenginlik, kireç taşı figürini kendi çağdaşları arasında önemli kılmaktadır.

Eros figürü ise çıplak olarak betimlenmiştir. Bacaklar ve sol kol, oyulduğu parçadan pek ayrıştırılmamıştır. Yüz detaylandırması hem işçilikten hem de zarar görmüş olmasından dolayı fazla belirgin değildir. Daha çok "oğlanımsı" denebilecek bir gövde yapısına sahip olsa da anatomik işlenişi ergenliğine vurgu yapacak bir

[328] Daremberg ve diğ. 1877-1919, Fig. 1808.
[329] Mezar 4A Aphrodite-Eros figürinindeki tanrıçaya oldukça benzeyen kadın figürleriyle süslü bir grup Attik mezar steli özellikle sol ellerinin tutuş biçimi ve ellerinde ayna bulundurmaları sayesinde tanrıçanın da olasılıkla bir ayna tutuyor olabileceğini akla getirmektedir. Neer 2010, Fig. 127 ve 128.

tarzda gerçekleştirilmiştir. Uzatılmış üst gövdesi, belirgin göğüsleri ve hafifçe çıkıntı yapar vaziyetteki kasık hattı bu durumu destekleyen özelliklerdir **(Levha 73b)**.

Dikdörtgen kaide yanında Aphrodite'nin elbisesinin belirli kısımlarında da farklı renk ve tonlarda boyalar kullanıldığı görülmektedir. Dikdörtgen kaide üzerindeki kırmızı boya ön kısımda açık arka kısımda ise daha koyu verilmiştir. Kırmızının daha açık tonlarına, özellikle Aphrodite figürünün himationunun üzerinde rastlanılmaktadır. Aphrodite'nin kolye ve *stephane*sinde ise sarı rengin tercih edilerek takıların altın olduğunun vurgulandığı görülmektedir.

Her ne kadar ikonografi, kıyafet ve genel yapı Yunan özellikleri sergilese de, özellikle figürlerin genel hatlarında görülen kabalık ile orantısızlık eserin Yunan sanatından etkilenerek yaratılmış bir Kıbrıs üretimi olduğuna işaret etmektedir[330]. Aphrodite'nin kaba gövde yapısı, iri ve kemik yapısından yoksun kolları, detaylandırılmamış büyük ayağı ile Eros'un yine detaylandırılmamış kaba elleri bu düşünceyi destekleyen başlıca stilistik özelliklerdir.

Aphrodite-Eros ikilisi, heykel sanatında bir Yunan ikonografisi olarak kabul gördüğünden Mezar 4A figürini değerlendirilirken özellikle Yunan heykeltraşlık sanatına odaklanılmalıdır. Aphrodite betimlemesi, yanında yer alan sütuncuğa yaslanmış olmasından dolayı özellikle tanrıçanın Aphrodite Urania adıyla bilinen ikonografisine yakın durmaktadır. Ancak Aphrodite Urania ikonografisinde betimlenen kaplumbağaya basma hareketinin mevcut olmayışına ek olarak Aphrodite figürünün yanında Eros'un yer alması, eserin daha çok bir Yaslanan Aphrodite ikonografisi içinde olduğunu düşündürmektedir. Her ne kadar benzer bir

[330] Yunan eserlerine öykünseler de yerel üretim heykeltraşlık eserleri arasında gözlemlenen bu işçilik kalitesi pişmiş toprak figürinlerde de sıklıkla karşımıza çıkmakta olup dönem için bir kural niteliğini taşımaktadır. Bkz. Gjerstad 1948, 365; Vandenabeele 2007, 221; Hermary 2000, 91-101 ve 596-674.

ikonografiye sahip Yunan heykel ve terrakotaları mevcut olsa da, söz konusu eserler tanrıçanın belden üstünün çıplak oluşu ve Eros'un da genelde kanatlı bir şekilde sütuncuğun üzerine oturuşu bakımından farklılıklar sunmaktadır[331]. Tanrıçanın söz konusu ikonografisi, ayrıca bazı değişimlere uğramış bir halde özellikle M.Ö. 4. yüzyıl tarihli bazı İonia takılarında da kendini göstermektedir[332]. Ancak Mezar 4A Aphrodite-Eros figürinine, en sağlıklı benzeri özellikle tanrıça için olacak şekilde, bazı Geç. 5. yüzyıl ve Erken 4. yüzyıl Attik mezar stelleri sunmaktadır. Biri Kerameikos diğeri ise Charvati'de bulunmuş olan iki Attik mezar steli üzerindeki ölü kadın betimlemeleri, genel duruşları, sağ ayaklarının kıvrılma biçimi, kıyafetleri ve özellikle de sol ellerin tutuş biçimleri ile Mezar 4A figürinine bire bir benzemektedir[333]. Özellikle elin kıvrılma şeklinin diğer pek çok Attik mezar stelinde gözlemlenmesi ve bu duruşun özellikle M.Ö. 4. yüzyıl Attik heykel sanatına atfedilmesi, hem tarihlemede hem de etkileşimin kökeninin anlaşılmasında yardımcı olmaktadır[334]

İkonografiden ayrı olarak tarihleme konusunda yardımcı olacak unsurların başında Aphrodite'nin kıyafeti gelmektedir. Tipik M.Ö. 5. yüzyıl kıyafetleri içinde olan Aphrodite'nin, khitonu üzerine kısa İon himationu yerine uzun bir himation tercih edilmiş olması özellikle Klasik Dönem eserleri ile yakınlıklar

[331] Delivorrias ve diğ. 1984, 67 ve 68, No. 571, 581 ve 582.
[332] Boardman 1970, 222 Lev. 719.
[333] Neer 2010, 198 Fig. 127 ve 128.
[334] Ridgway 1997, 167-168, Lev. 38-39.

sergilemektedir[335]. Diğer yandan elbise kıvrımları ile özellikle de üst koldaki düğmeler, M.Ö. 5. yüzyıl post-Phidias akımın güçlü temsilcileri sayılmaktadır[336].

Eros figürü ise, vücut işlenişi ile bu tarihlemeyi daha da detaylandırıp kesinleştirmektedir. Eros'un Hellenistik Dönem'deki çocuksu betimlemelerinden uzak bir şekilde Klasik Dönem'e uyan ergen betimi, Mezar 4A kireç taşı figürinini Klasik Dönem içine yerleştirmeyi mümkün kılmaktadır. Buna ek olarak Eros'un, göğüs, karın ve kasıkları ile vurgulanan kaslı yapısı figürün, eserleri özellikle M.Ö. 5. yüzyıl ile Erken 4. yüzyıl arasına yayılan Polykleitos'un etkisinde yapıldığını düşündürmektedir[337].

Mezar 4A kireçtaşı figürini için bire bir örnekler mevcut olmasa da, Marion antik kentinde bulunmuş olan pişmiş toprak bir Aphrodite-Eros heykelciği, hem genel ikonografi (Marion örneğinde Aphrodite'nin yaslandığı pilaster sütun yoktur) hem de stil ve işçilik açısından oldukça yakın benzerlikler sergilemektedir[338].

Özellikle genel ikonografi, figürlerin duruşu ve Aphrodite'nin kıyafet özellikleri bakımından Mezar 4A örneğine yakınlık sergileyen Marion örneği, Parthenon doğu firizindeki Aphrodite-Eros betimlemesinden esinlenilmiş bir eser olarak kabul görmüş[339] ve Attik heykeltraşlık sanatından etkileşim görmüş yerel bir atölyenin üretimi olarak yorumlanmıştır[340]. Mezar 4A figürininin Marion örneğine

[335]Genelde gövdeye dik açılarla giyilen kısa dökümlü Ion himationunun, M.Ö. 6. yüzyılın ortasından başlayarak Arkaik Dönem kadın giyiminde tercih edilen tek kıyafet olduğu görülmektedir. Klasik Dönem ile beraber bu uygulamanın yerinin uzun dökümlü himationun aldığı görülmektedir. Bkz. Richter 1968, 6-10; Harrison 1965, 54.
[336] Vermeule 1976, 25.
[337]M.Ö. 4. yüzyılın ortalarından itibaren Eros figürlerinde Polykleitos'un kaslı ve daha atletik yapısının terkedildiği ve bunun yerine Praxiteles'ten esinlenen yumuşatılmış, durağan ve daha feminen bir yapının tercih edildiği görülmektedir. Bkz. Serwint 1987 (yayınlanmamış Doktora Tezi – Princeton University).
[338] Serwint 1993, 208.
[339] Serwint 1991, 216.
[340] Vandenabeele 2007, 222.

olan yakınlığı yanında eserin ikonografik anlamda bazı Attik mezar stellerine olan yakınlığı, Mezar 4A figürini için de benzer bir çıkarıma varılmasını mümkün kılmaktadır.

Mezar 4A kireç taşı figürini için kısmi analoji sunacak eserlere ise, özellikle Salamis'te rastlanmaktadır. Mezar 4A kireç taşı figürini için kısmi analoji sunan eserlerin büyük bir bölümüne kentin yakınlarında yer alan Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli bir "Ana Tanrıça – *Grande Déesse*" kutsal alanında rastlanmaktadır. Kutsal alanda bulunmuş tanrıça figürinlerinde *crobyle* ve *corymbos* saç stilinin yaygınlığı[341], özellikle omza dökülen uzun lülelerin geniş ölçekli kullanımı[342], baş süslerinin neredeyse her tanrıça figürininde karşımıza çıkması[343], benzer takılar[344] ve elbise detaylandırmalarındaki bire bir uyum[345], Mezar 4A kireçtaşı figürininin Salamis örnekleri ile birlikte Kıbrıs-Klasik Dönem'de Ada genelinde yaygınlaşmış ve kalıplaşmış bir ikonografik anlayışın ürünü olduğunu göstermektedir.

Kıbrıs-Klasik Dönem'in sonlarına tarihlenmiş olan Salamis nekropolü 77 No.lu Tümülüs'te (Salamis'in son kralı Nicocreon ile ailesinin anıt mezarı), bulunmuş olan oldukça kısmi bir diğer tanrıça figürini de bu savı pekiştirmektedir. 77 No.lu Tümülüs'te bulunmuş olan tanrıça figürininin omuzlarına dökülen uzun lüleleri, kolyesi ile genel duruşu yanında özellikle elbise detaylandırmaları ve kıvrımlarda gözlemlenen bire bir benzerlik, Ada geneline yayılmış olan kalıplaşmış bir ikonografinin kesin kanıtlarıdır[346].

---

[341] Monloup 1994, 51 No. 85 Fig. 10 Lev. 4.
[342] a.g.e., 57 No. 115, 91 No. 258 & 260, 92 No. 262.
[343] ibid.
[344] a.g.e. 125 Fig. 29.
[345] a.g.e., 120.
[346] Karageorghis 1973b, 144 No. 106 Lev. CLXXI: 106. Salamis'te bulunmuş diğer benzer ve kısmi parçalar için ayrıca bkz. a.g.e. 151 No.254 Lev. CLXXII:254.

Mezar 4A Aphrodite-Eros figürininin, Marion örneğinde olduğu gibi kesin bir şekilde Parthenon frizlerinden etkilenmiş olduğu söylenemese de, aynı Marion örneğinde olduğu gibi, Attik heykeltraşlık atölyelerinden esinlenerek yerel bir usta tarafından üretilmiş olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Kısmi benzerlikler sunan Salamis örnekleri sayesinde kabaca Kıbrıs-Klasik Dönem'e yerleştirilebilen Mezar 4A Aphrodite-Eros figürini[347], Aphrodite figürüne benzerlik sunan Attik mezar stelleri sayesinde Erken 4. yüzyıla ve Marion örneğinin M.Ö. 320 olan tarihinden yararlanarak ise, kolaylıkla M.Ö. 4. yüzyılın ortasına tarihlenebilmektedir[348].

IV.1.4.3.d. Takılar

Mezar 4A, tüm Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli Soli mezarları içinde en yoğun miktarda takı içeren mezardır. Mezar 4A takıları, yoğun miktarları yanında küpeler, boncuklar, kolye uçları, bilezikler ve yüzüklerden oluşan zengin repertuvarı ile de dikkat çekmektedir. Buluntu konumlarına bakarak **(Levha 64)**, takılardan ikisi dışında hiçbirinin insitu konumunda olmadığını ve üst yapının çökmesinin yarattığı etki ile takıların mezar odasının içine dağılmış olduklarını söylemek mümkündür.

Mezar 4A takıları teker teker belirli bireylere aitlenemese de, boyut ve ölçülerinden yola çıkarak, en azından yetişkin ve çocuk takıları şeklinde iki farklı gruba ayrılabilmektedirler. Buna ek olarak takılar arasında, ölümün gerçekleşmesinin ardından mezar odasına yerleştirilmiş "ölü hediyeleri" şeklinde eserlerin yer aldığı da anlaşılmaktadır.

Mezar 4A'daki yetişkin takıları arasında 1 çift altın spiral küpe, 2 çift altın halka küpe, tek olarak korunagelmiş 1 adet halka küpe, birçok farklı kolye tanesi ve

[347] Monloup 1994, 20.
[348] Vandenabeele 2007, 222.

boncuğu, 1 adet insan başı şeklinde kolye ucu, 1 çift altın spiral kol bandı, 1 çift gümüş spiral kol bandı, 1 çift altın halka bilezik, 2 çift gümüş halka bilezik, 1 adet altın çelenk, 1 adet altın dudak bandı ile 2 set halinde altın kıyafet süsleri yer almaktadır.

1 çift spiral küpe (Katalog No. Ta2), kaliteli işçilikleri ile dikkat çekmektedir **(Levha 73c ve d)**. Küpelerin ana parçası, tunç spirallerin altınla kaplanması ile meydana getirilmiştir. Spirallerin bitimlerinden biri aslan başı, diğeri ise damla şeklinde apliklerle sonlandırılmıştır. Büyük boyutları yanında kaba yapıları sayesinde küpelerin bir yetişkine ait olduğu anlaşılmaktadır. Ta2 Katalog No.lu küpeler, özellikle aslan başlarındaki diş, kıl ve göz gibi detaylandırmalar yanında işçilikteki incelik bakımından da önem taşımaktadır. İşçilikteki kalite, özellikle bitimlerde kullanılmış granüle süslemelerde kendini göstermektedir **(Levha 73d)**.

Klasik Dönem ile beraber tüm Akdeniz genelinde yaygınlaşan bu tipte küpeler, düz spiral örneklerin Kıbrıs adaptasyonu olarak görülmekte ve Kıbrıs üretimi şeklinde kabul edilmektedir[349]. Sikkeler üzerindeki betimlemelerde bu tarz küpelerin kulağa nasıl takıldığı ve ne şekilde kullanıldığı rahatlıkla gözlemlenebilmektedir **(Levha 73e ve f)**[350]. Özellikle Kıbrıs-Klasik I boyunca yoğun biçimde kullanımda olduğu anlaşılan bu tarz küpelere Ada'da pek çok yerde rastlanılmaktadır. Amathus kökenli benzer bir çift (bitimdeki damla şeklinde süslemelere sahip olmamakla birlikte) M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısına[351], daha kaliteli bir işçiliğe sahip başka bir çift Kıbrıs-Klasik I'e[352], British Museum'da sergilenmekte olan tek bir örnek[353] ile

[349] Higgins 1980, 126.
[350] Deppert-Lippitz 1985, 150 Abb. 99&100 ve 151 Abb. 103.
[351] Karageorghis 2000, 239, No. 388.
[352] Caubet ve diğ. 1992, 163, No. 201.
[353] Williams ve Ogden 1994, 237, No. 171.

Metropolitan Museum of Art'da sergilenmekte olup Kourion kökenli olduğu bilinen bir diğer tek örnek[354] ise M.Ö. 450 – 400 yılları arasına tarihlenmektedir. Bir çifti British Museum'da sergilenmekte olan Amathus menşeli başka üç çift ise, türün gümüş kaplı çeşitleri için örnek teşkil etmektedir[355].

2 çift ve eşi bulunmamış bir tek halindeki halka küpeler, hem tarz hem de işçilik bakımından birbirlerinden farklıdırlar. İlk halka küpe çifti (Katalog No. Ta3; **Levha 74a)** ile tek olarak bulunmuş diğer halka küpe (Katalog No. Ta4; **Levha 74b)** tipolojik olarak birbirlerinin eşidir. Küpeler, yine tunç üzerine altın kaplama olup çok sade işçilikleri ile dikkat çekmektedirler. Hiçbir süsleme veya apliğe sahip olmayan halka küpelerin üzerindeki tek işçilik, bitimlerde görülen boğumlardan ibarettir. Tek farklılık Ta3 Katalog No.lu küpelerin bitiminde beş, Ta4 Katalog No.lu küpenin bitiminde ise dört adet boğum kullanılmış olmasıdır. Çift olan küpeler iyi bir şekilde korunmuşken, tek olan küpe ortadan kırık bir halde korunagelmiştir.

Halka küpe çiftinin ikincisi ise (Katalog No. Ta5; **Levha 74c)**, oldukça iyi işçiliğe sahip mükemmel bir form sergilemektedir. Tamamen altın kullanılarak üretilmiş olmaları, bu küpelerin önemini paha bakımından da artırmaktadır. Küpelerin kulağa takılmasını sağlayan kancalı bölüme bağlanmış halka kısmı, her biri 2 mm'yi bulan minik halkaların bir ağ örgüsü şeklinde (telkari) birbirine lehimlenmesi ile meydana getirilmiştir **(Levha 74d)**. Her halkanın lehim yeri ayrıca birer granüle nokta bezeği ile süslenmiştir.

Tam genişliği 2,5 cm'yi bulan bu küpeleri meydana getiren işçilikteki incelik ve ustalık, Ta5 Katalog No.lu örnekleri Mezar 4A takıları ve Soli mezarlarında

[354] a.g.e., No. 172.
[355] British Museum örnekleri için bkz. Marshall 1969, 177, No. 1641-1642, Lev. XXX; *Amathus* örnekleri için bkz. Laffineur 1986, 47, No. 230, Fig. 56-57; Laffineur 1992, 9, Lev. II.

bulunmuş diğer takılara ek olarak Kıbrıs-Klasik takıları arasında da ayrı bir yere yerleştirmektedir. Akhaemenid kuyumculuk sanatının gelmiş olduğu en ileri seviyede bir telkari ağ işçiliğine (netting) sahip olan Mezar 4A küpelerine eş denebilecek kadar benzeyen tek çift M.Ö. 330'lu yıllarda yıkılan Pasargadae Sarayı'nda saklanmış bir defineden gelmektedir[356]. Bu teknikle üretilmiş pek çok bileziğin mevcudiyetine rağmen küpelerin oldukça az örnekle temsil ediliyor olması, Mezar 4A örneklerinin önemini bir o kadar daha artırmaktadır.

Mezar 4A takıları arasında birçok boncuk ve kolye tanesi de mevcuttur. Mezar 4A boncuklarını, süslemeli boncuklar ve sade boncuklar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kolye taneleri ise, sadece palamut şeklinde işlenmiş örneklerden ibarettir. 2 adet olan lobut şeklindeki kolye bitimleri, bezemeleri bakımından süslemeli boncuklarla benzerlik göstermektedir. Bir kolyenin ucu olabilecek tek parça ise, insan başı şeklinde işlenmiş pandantiften ibarettir.

Süslemeli boncuklar (Katalog No. Ta6), bazıları tam bazıları kırık olacak şekilde bulunmuştur **(Levha 74e)**. Boncuklar, yarım daire şeklindeki iki ayrı parçanın birbirine lehimlenmesiyle meydana getirilmiştir. Her bir boncuğun üzeri, granülasyon tekniğinde yapılmış süslemeler ve filigre tekniğiyle üretilmiş spiral grupları ile zengin bir şekilde süslenmiştir **(Levha 74f)**. Bu tarz boncuklar, takı sanatında Klasik Dönem'de kullanıma girmeleri ile bilinmektedir. Özellikle Karadeniz ve Balkanlarda yoğun bir biçimde tercih edildiği anlaşılan tipin, Yunan ve Anadolu'da çıkmış örnekleri de söz konusudur[357]. Mezar 4A örnekleri için en yakın benzerlerden bir grup British Museum'da[358], M.Ö. 4. yüzyıl tarihli bir diğeri ise

[356] Stronach 1978, 177, 201 No.1, Fig. 85:1.
[357] Rudolph 1995, 150; Williams ve Ogden 1994, 162, No. 102; Ünlü ve Özsaygı 2007, 15.
[358] Marshall 1969, 228, No. 2044.

Benaki Museum'da sergilenmektedir[359]. Bu örnekler dışında, ayrıca Pantikapaion'da bulunmuş olup M.Ö. 350 yılına[360] tarihlenmiş olan benzerler yanında Burton Y. Berry Koleksiyonu'nda sergilenmekte olan Erken 5. yüzyıl ile Geç 4. yüzyıl arasına tarihlenen eserler de mevcuttur[361].

Boyutları bakımından Ta6 Katalog No.lu boncuklara benzeyen bir grup sade boncuk, ikinci diziyi meydana getirmektedir (Katalog Ta7; **Levha 74g)**. Üzerlerinde hiçbir süsleme olmayan boncukların, kalıp kullanılarak üretildiği anlaşılmaktadır. Bu tarz boncuklar, üzerlerinde tarihleme yapacak hiçbir özellik bulunmadığından genelde beraber bulundukları eserler ile değerlendirilmektedirler[362].

Ta6 Katalog No.lu örnekte olduğu gibi ayrı ayrı üretilip sonradan lehimlenerek bir bütün haline getirilen tane çeşitlerinden bir diğeri de meşe palamudu biçimli tanelerdir (Katalog No. Ta8; **Levha 75a)**. Her bir meşe palamudu, top şeklindeki bir sap kısmı ile beneklerle süslenmiş bir kadehe (kupula) sahiptir. Pelit taneleri ise, bu kadehlerin (kupula) içine yerleştirilmiştir **(Levha 75b)**. Bazı kadehlerin (kupula) boş olması, bu örneklerin içindeki pelit tanelerinin büyük ihtimalle korunagelmemiş başka maddelerden yapılmış olduğunu akla getirmektedir (cam, enamel vb.)[363]. Palamut tanelerinin top şeklindeki sap kısımları, boyut olarak Mezar 4A'da bulunmuş diğer boncuklarla eş tutulmuş olmaları açısından ilginçtir. Meşe palamudu şeklindeki kolye taneleri, M.Ö. 6. yüzyıldan başlayarak M.Ö. 4. yüzyıl sonuna kadar popülaritesini korumayı başarabilmiş birkaç takı parçasından biridir[364]. Bu tarzda tanelerle süslenmiş kolyelere Anadolu'da M.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısında Kızılödün ile

[359] Delivorrias 2002, 70 Inv. No. 1567; Lippolis 2002, 29 Fig. 2.
[360] Williams ve Ogden 1994, 162, No. 102.
[361] Rudolph 1995, 150.
[362] ibid.
[363] Benzer şekilde süslenmiş meşe palamudu taneli bir kolye için bkz. Meriçboyu 2001, 104.
[364] Higgins 1980, 129.

Toptepe'de[365], M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinde ise Karia'da[366] rastlanılmaktadır. Anadolu dışındaki örnekler arasında ise, biri Tarentum diğeri de Eretria'da bulunmuş iki kolye özellikle anılmalıdır[367]. Yine de Ta6 Katalog No.lu meşe palamudu şeklindeki kolye tanelerinin en yakın benzeri Kıbrıs'ta karşımıza çıkmaktadır. Royal Ontario Museum'da sergilenmekte olan Kıbrıs menşeili tek bir meşe palamudu biçimli kolye tanesi (Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli), Mezar 4A örnekleri ile eş denebilecek kadar benzemektedir[368]. Bu tarz tanelerle süslenmiş kolyelerin kullanımına dair bilgiler yazılı kaynaklarda olduğu kadar[369], arkeolojik buluntularda da karşımıza çıkmaktadır **(Levha 75c)**[370].

Lobut biçimli kolye bitimleri, 2 adet olup birbirinin eşidir (Katalog No. Ta9) **(Levha 75d)**. Bitimlerin her biri, granülasyon tekniğiyle meydana getirilmiş baklava motifleri, noktalar ve nokta dizileri ile zengin bir şekilde süslenmiştir. Bitimlerin arka kısımlarının formu ve genel süslemesi, Ta6 Katalog No.lu taneleri meydana getiren yarım boncuklar ile eştir. Bu benzerlik ve süslemelerdeki uyum, Ta9 Katalog No.lu kolye bitimlerinin olasılıkla Ta6 Katalog No.lu tanelerle beraber kullanılmış olduğuna işaret etmektedir. Genelde Lampsakos atölyesinin üretimi olduğu kabul gören lobut biçimli kolye bitimlerine en erken M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısında rastlanılmaktadır[371]. Ta9 Katalog No.lu örnekler, kesin bir şekilde Lampsakos atölyelerinden birine verilemese de Lampsakos tarzından esinlenilerek üretilmiş oldukları kesindir. Ta9 Katalog No.lu lobut biçimli kolye bitimlerine en yakın örnek,

[365] Meriçboyu 2001, 101 ve 106.
[366] a.g.e. 128; Özet 1994, 92 No. 4 Fig. 11.
[367] Higgins 1980, 129.
[368] Karageorghis 2003b, 107, No. 174.
[369] Aristophanes, *Lysistrata,* I. 407.
[370] *Olynthos*'ta bulunmuş olan bir terrakota kalıp üzerindeki Kybele figürünün boynunda meşe palamudu taneli bir kolye yer almaktadır. Bkz. Touratsoglou 2004, 286, No. 363-364. Olasılıkla Mezar 4A kireç taşı figürinindeki Aphrodite de benzer bir kolye takmaktadır. Bkz. çalışma içinde V.1.4.3.c.
[371] Meriçboyu 2001, 101.

Sardes'te bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreği tarihli bir kolyede yer almaktadır[372]. İki örneğin süslemeleri arasında farklılıklar olsa da, incelik ve işçilik bakımından benzemeleri bu çıkarımı güçlendirmektedir.

Pandantif kolye ucu, insan başı şeklinde üretilmiştir (Katalog No. Ta10; **Levha 75e)**. Kolye ucunun, iki ayrı parça halinde işlenip üst kısmındaki ip halkasına lehimlenmek suretiyle birleştirildiği anlaşılmaktadır. Üst yapının çökmesinin yarattığı etki, kolye ucunun tam da lehim yerinden, yani yüz kısmının ortasından, çatlayarak açılmasına neden olmuştur. Yine de, yüze ait ögeleri sağlıklı bir şekilde yorumlamak mümkündür. İfadesiz denebilecek bir yüze sahip figür, olasılıkla bir kadını betimlemektedir. Kabartma ile detaylandırılmış yüzün saçları kazıma yöntemi ile belirginleştirilmiştir. Küpeler ve kolyenin yapımı ile süslemesinde minik granüle noktalardan yararlanıldığı görülmektedir. Aynı granüle noktalar, ayrıca kolye ucunun ipe geçmesini sağlayan halkanın kenarlarında da tercih edilmiştir. Figürün kulaklarında, Klasik Dönem boyunca Anadolu, Kıbrıs, Güney İtalya, Trakya, Karadeniz Bölgesi ve hatta Mısır'da yaygın bir şekilde kullanıldığı anlaşılan klipsli disk küpeler (ear stud) yer almaktadır[373]. Ta10 Katalog No.lu eser, özellikle M.Ö. 4. yüzyıl boyunca sıklıkla tercih edilmiş bir çeşit kolye ucu için örnek teşkil etmektedir[374].

Mezar 4A örneği, yüz detaylandırmaları zarif ve detaylı olan Yunan örneklerine kıyasla daha kaba bir yapıya sahiptir[375]. Bu bağlamda, özellikle Oxus Hazinesi'nde bulunmuş olan M.Ö. 5. veya 4. yüzyıl tarihli insan başı biçimli bir

[372] a.g.e. 120, 121 No.2.
[373] Higgins 1980, 127 vd.
[374] a.g.e. 130; Themelis ve Touratsoglou 1997, 127 No:Z4 Levha 23.
[375] Karşılaştırma için bkz. Themelis ve Touratsoglou 1997, Lev. 25:b&d, 28; Marshall 1969, XXXIX:2000.

eserdeki yüz detaylandırması dikkat çekicidir. Ta10 Katalog No.lu örneğe tam bir analoji sunmasa da, Oxus örneği Mezar 4A kolye ucunu Yunan örneklerinden uzaklaştırıp Doğu ikonografisine (Akhaemenid?) daha yakınlaştırmaktadır[376].

Mezar 4A'da bulunmuş kolye tanelerinin hiçbiri (her ne kadar taneler arasında eksikler olsa da), tek başına bir kolye meydana getirecek sayıda değildir. Ancak Mezar 4A kolye taneleri, lobut biçimli kolye bitimleri ve insan başı şeklindeki kolye ucu ile beraber değerlendirildiğinde bu durum değişmektedir. Lobut biçimli kolye bitimleri ile insan başı şeklindeki kolye ucu, sayıları bakımından tek bir kolyeye ait olmalıdırlar. Ta6 Katalog No.lu kolye tanelerinin özellikle Ta9 örnekleri ile eş olması, bu iki grup eserin bir arada kullanıldığını göstermektedir. Bu durumda lobut biçimli kolye bitimleri, olası bir kolyenin son parçaları, insan başı şeklindeki kolye ucu ise aynı kolyenin pandantif süslemesi olarak sayılabilmekte ve diğer tüm taneler de belirli bir sıraya göre bu kolyeye dizilebilmektedir. Mevcut eserlerin bu şekilde bir araya getirilebilmesi sonucunda, ortaya benzerlerine Yunan dünyasında sıklıkla rastlanılan, bir çeşit sarkaçlı kolye çıktığı görülecektir **(Levha 76a)**[377]. Sonuç olarak, Mezar 4A'da gömülü kişilerden birinin üzerinde bitimleri lobut şeklinde, süslü ve sade boncuklar yanında meşe palamudu şekilli tanelerle de donatılmış, insan başı şeklinde bir pandantifle sonlanan bir kolyenin mevcut olduğu söylenebilmektedir **(Levha 76a)**.

[376] Curtis 2000, 61 Fig. 68.
[377] Higgins 1980, 129, Lev. 28. Mevcut varyasyonda bazı boncuk dizilerinde eksik tanelerin olduğu görülmektedir (kırmızı ile belirtilmiş). Bu durum, bazı tanelerin mezarın tavanının çökmesi sonucu tamamen zarar gördüğü şeklinde açıklanabilir. Tanelerin kolye üzerindeki diziliş sırası ise kesin olmayıp, varsayımsaldır.

Mezar 4A kolyesine tam anlamda olmasa da kısmi bir şekilde analoji sunacak olan M.Ö. 4. yüzyıl tarihli çeşitli örneklere, özellikle Nymphaeum ve Tarentum gibi merkezlerde rastlanılmaktadır[378].

Mezar 4A'nın yetişkin takıları repertuvarı, ön kol veya üst kola (pazu) takılan bir çift altın kol bandı da içermektedir (Katalog No. Ta11; **Levha 77a)**. Altın kol bandı, ince altın bir levhadan üretilmiştir. Orta kısımları omurgalı olan kol bantları, dövme tekniği (*repousse*) ile biçimlendirilip spiral şeklinde kıvrılarak oluşturulmuştur. Üzerinde başka hiçbir süsleme veya işçilik bulunmayan kol bantları, oldukça sadedir. Bantların kola takılmasını kolaylaştırmak için esnek bırakılmış olması, bu örneklerin daha masif üretilen bileziklerden ayrılmasını kolaylaştırmaktadır. Tüm bu özellikleri ile Mezar 4A kol/pazu bantları, özellikle Hellenistik Dönem'de yılan başı, tanrı figürleri gibi gösterişli bitimlere sahip örneklerine rastlayacağımız bir tipin Klasik Dönem dahilindeki sade üretimleri sayılabilmektedir.

Mezar 4A'da bulunmuş olan altın bilezikler, bitimleri antitetik dağ keçisi başı şeklinde verilmiş 1 çift halka bilezikten ibarettir (Katalog No. Ta12; **Levha 77b)**. Bilezik halkaları, aynı spiral ve halka küpelerde olduğu gibi, tunç üzerine altın kaplama yöntemiyle üretilmiştir. Dağ keçisi başları ise, kalıpta dövme tekniği ile ayrı üretilip halkaların uçlarına sonradan eklenmiştir[379]. Dağ keçisi başlarının genel detayları üretim esnasında dövülerek verilmiş ancak özellikle sakal ve kıllarda kazıma yöntemi ile belirginleştirilmeye gidilmiştir. İnce altın tellerin burulması ile meydana getirilmiş olan boynuzlar, kafaya sonradan lehimlenmiştir. Boynuzların

[378] Özellikle Soli örneğine en yakın örnek olan Tarentum kolyesi için bkz. Higgins 1980, 129 Lev. 28.
[379] Bu tarz keçi başı şeklinde bilezik bitimlerinin ayrıca döküm tekniği ile üretilmesini sağlayan kalıplara Persepolis'in yıkıntıları içinde rastlanılmıştır. Bkz. Schmidt 1957, 79 Fig. 16.

kafalara eklenmesi esnasında, kulaklardan destek amaçlı yaralanıldığı anlaşılmaktadır **(Levha 77c)**.

Antitetik hayvan başı bitimli bileziklerin, köken olarak Akhaemenid kuyumculuk sanatına ait olduğu ancak çok hızlı bir şekilde Yunanlılar tarafından da benimsendiği bilinmektedir[380]. Bu tarz bileziklerde, Mezar 4A örneğindeki gibi dağ keçisi başlı olanların (buzağı, ceylan gibi diğer hayvan başları ile beraber) genelde kadınlar tarafından tercih edildiği düşünülmektedir[381]. Antitetik dağ keçisi başlı çift bileziklere, Anadolu ve Kıbrıs başta olmak üzere Akdeniz'deki pek çok merkez dışında neredeyse Pers etkisi altında kalmış her coğrafyada da rastanılmaktadır[382]. Özellikle yuvarlatılmış göz bebekleri, sivri kulaklar, kazıma ile belirtilmiş sakallar ve kıvrımlı boynuzlar ile karakterize edilmiş dağ keçisi başları "Akhaemenid Satrapsal Sanat" denilen Pers sanat etkisinin güçlü yansımaları olarak kabul görmektedir[383]. Mezar 4A örneğine en yakın örnekler tamamı ile Kıbrıs'tan gelmektedir. Biri Kafkalies'te[384], diğeri ise Amathus'ta[385] bulunmuş olan eş denebilecek kadar benzer Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli iki örnek, bu bağlamda ilk akla gelen eserlerdir. Söz konusu eserler, yapım teknikleri ve dağ keçisi başlarındaki benzerliklere rağmen Ta12 bileziklerinden gümüş olmaları ile ayrılmaktadır.

Mezar 4A'nın yetişkin takıları arasında yukarıda bahsi geçen altın bilezikler dışında gümüş takılar da yer almaktadır. Yetişkinlere ait gümüş takılar, sadece bileziklerden ibarettir. Mezar 4A gümüş bilezikleri içinde yer alan 2 çift halka bilezik

[380] Türe 2011, 165; Rehm 1992; Flourentzos 2002, 48.
[381] Türe 2011, 166.
[382] Gjerstad ve diğ. 1937, Lev. XCII; Rehm 1992, 370; Rehm 2010, 169 vd. Kıbrıs'ta sadece Vouni Hazinesi'nde bu tarzda bileziklerin "omega" formlu örneklerinden üç çift bulunmuştur. Bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, Lev. XCII.
[383] Rehm 2010, 169 ve 174.
[384] Rehm 1992, 370, *Abb. 25* A.77.
[385] Laffineur 1992, 15 T. 356/25 Lev. V,

(Katalog No. Ta13 ve Ta14; **Levha 77d ve e)**, birbirinin eşidir. Söz konusu bilezikler, mezar odası içinde, yan yana ve etrafları yoğun ahşap kalıntıları ile sarmalanmış bir şekilde bulunmuştur. Döküm tekniği kullanılarak üretilmiş olan masif halka bileziklerin bitim kısımları, yan yana duran yılan başları şeklindedir**.** Tüm detaylandırmalar büyük olasılıkla döküm esnasında verilmiştir **(Levha 78a)**.

Klasik Dönem boyunca sıklıkla kullanımda kalmış bir diğer takı olan yılan bitimli bileziklere Yunanistan, Makedonia, Balkanlar, Anadolu ve Kıbrıs dahil birçok yerde rastlanılmaktadır. Mezar 4A gümüş örneklerine en yakın eserler, Kıbrıs ve Makedonia'dan gelmektedir.

Kıbrıs buluntuları içinde özellikle Amathus nekropolünde bulunmuş Kıbrıs-Klasik tarihli bir grup[386], Vouni Hazinesi içinde bulunmuş Kıbrıs-Klasik I tarihli ikinci bir grup[387] ve Marion - Polis tis Chrysochou'da bulunmuş bir diğer çift[388] Mezar 4A örneklerine yakınlık sergilemektedir. Bir başka benzer çift de, Marion *Kaparka* nekropolündeki Mezar 60'da bulunmuştur[389]. Makedon buluntuları içinde ise Pydna Pieria nekropolünde bulunmuş M.Ö. 5. yüzyıl tarihli bir çift, en yakın benzeri oluşturmaktadır[390].

Mezar 4A yılan bitimli bilezikleri, her ne kadar benzer olsalar da, işçilik bakımından Amathus örneklerinden daha kalite oldukları görülmektedir. Mezar 4A bileziklerinin özellikle işçiliği ve detaylandırması, Vouni örneklerine benzemekte ancak daha masif yapısı bakımından Vouni Hazinesi'ndeki benzerlerinden ayrılmaktadır. Mezar 4A örneklerinin özellikle yılan başlarındaki detaylandırmaların

[386] a.g.e. 1992, Lev. V: T. 258/3, T. 338/13, T. 338/20.
[387] Pierides 1971, 35, Lev. XXIII:1-3.
[388] Karageorghis 1965, 233 Fig. 2:a-b.
[389] Gjerstad ve diğ. 1935, 362 No. 60 Lev. LXVIII:60.
[390] Grammenos 2004, 168.

en yakın benzerleri Marion – *Polis tis Chrysochou* bileziklerinde karşımıza çıkmaktadır[391]. Pydna örnekleri ise, masiflik açısından Mezar 4A bileziklerine yakın olsa da yılan başlarındaki altın süslemeleri ile farklılık sergilemektedir.

Mezar 4A yetişkin bileziklerinin ortak özelliği, tümünün çaplarının eş ya da birbirine yakın olmasıdır (bkz Katalog No. Ta12,Ta13 ve Ta14). Büyük olasılıkla aynı yetişkin birey tarafından takılmış olan bileziklerin, böylece bilinçli bir şekilde aynı veya yakın çaplarda olmasına dikkat edilerek alındığı rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Çelenk (Katalog No. Ta15), mezar odasının giriş kısmına doğru kırılmış kafatası parçaları üzerinde insitu olarak bulunmuştur **(Levha 64 ve 78b)**. Buluntu konumu, çelengin mezara konulurken ölünün başına bırakılmış olduğunu açıkça göstermektedir. Çelenk, narin yapısından dolayı bazı parçaları kırık olacak şekilde korunagelmiştir **(Levha 78c)**. Mezar 4A çelengi, iki altın çubuğun birleştirilmesi ile oluşturulmuş bir çember üzerine sarmaşık yaprakları ve 2 adet tomurcuk öbeğinin eklenmesi ile meydana getirilmiştir. Çember, çubukların iç içe sokulup altın tellerle sıkıca bağlanması ile oluşturulmuştur **(Levha 79a).** Sarmaşık yaprakları da, bu çemberin iç kısmına saplarından lehimlenerek yerleştirilmiştir **(Levha 79b)**. Çelengin ön kısmına denk düşen tomurcuk öbekleri, iki küçük dala ince tellerle bağlanarak ana gövdeye eklenmiştir **(Levha 79c)**. Ana süsleme elemanı olan yaprakların, çelengin çemberine belli bir sistemde yerleştirilmiş olduğu gözlemlenmektedir. Bu sistem, tek bir dal üzerinde yer almakta olan ikili bir yaprak grubu ve sonra yine tek bir dal üzerinde yer almakta olan tek bir yaprak şeklinde uygulanmıştır. İkili yaprak gruplarından sonra eklenen tek yaprakların, her zaman çemberin dış kısmına denk gelmesine dikkat edilmiştir.

[391] Karageorghis 1965, Fig. 2:b.

Mezar 4A çelengi, oldukça kaliteli işçiliği ve zarafeti ile dikkat çekmektedir. Antik dönemde, ancak hatırı sayılır derecede refaha ulaşmış bir birey tarafından sahip olunabilecek Mezar 4A çelenginin benzerlerine Makedon soylu mezarlarında sıklıkla rastlanmaktadır. Bir tanesi Pappa Tümülüsü'nde **(Levha 79d)**[392]**,** diğeri ise Nea Apollonia'da bulunmuş **(Levha 80a)** M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı tarihli 2 adet çelenk[393], Mezar 4A çelengi için eş örnekleri teşkil etmektedir. Ancak benzer Makedon çelenkleri, Mezar 4A örneği ile bazı yapısal farklılıklar sergilemektedir. Yapısal farklılıkların ilki, çemberi oluşturan iki ayrı çubuğun Makedon örneklerinde iç içe geçirilmek yerine birbiri üstüne bağlanmasında karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir farklılık da, Makedon çelenklerinin ön kısımlarının birbirine dolanan ince altın teller şeklinde sonlandırılmış olmasıdır. Bulgaristan sınırları içindeki Golyamata Kosmatka Tümülüsü'nde yer almakta olan Odrys kralı III. Seuthes'in mezarında bulunmuş bir defne çelengi, sadece ön kısmının üretim şekli bakımından Mezar 4A çelengine birebir eş sayılabilmektedir (Mezar M.Ö. Geç 4. yüzyıla tarihlenmiştir)[394]. Çember kısmının bir araya getirilişi bakımından benzerlik sunan bir başka defne çelengine ise, Tekirdağ Naip Tümülüsü'ndeki Trak soylusuna ait mezarda rastlanılmaktadır[395].

Benzerler veya farklılıklar ne olursa olsun, Mezar 4A çelengi gibi natüralist çelenklerin tarihlemesinde tip ve yapım özelliklerden çok, konteksin rol oynadığı da unutulmamalıdır[396]. Yine de, Mezar 4A çelengine benzer örneklerin yapım şeklinde gözlemlenen yakınlıkların çokluğu, bazı küçük farklılıklara kıyasla ağır basmaktadır.

[392] *Ancient Macedonia* 1988, 293.
[393] Veleni 2009, 92 fig. 129; Grammenos 2004, 142&143
[394] Kitov 2005, 76-77; Kitov 2006.
[395] Delemen 2004, 53 vd.
[396] Tsigarida 1987, 914.

Bu bağlamda, Mezar 4A çelengi ile Makedon çelenkleri arasındaki tipolojik yakınlık, göz ardı edilemeyecek kadar güçlü olmaktadır.

Dionysos kültü ile alakalı olan sarmaşık yapraklı ve ön kısmı tomurcuk öbekli bu tarz çelenklerin öncellerinin, M.Ö. 5. yüzyıla kadar indiği bilinmektedir[397]. Antik döneme ait pek çok resim yanında sikkeler üzerindeki bezemelerde, bu tarzdaki çelenklerin Dionysos, Satyr ve Silenoslar yanında Dionysos inananları tarafından takıldığı da görülmektedir **(Levha 80b ve c)**[398]. Sarmaşık çelenklerinin çeşitlemeleri, Dionysos kültünün güçlü olduğu antik Thrakia bölgesindeki mezarlar yanında, Makedon mezarlarında da sıkça bulunmaktadır[399]. Mezar 4A çelengi gibi çelenklerin narin yapıdaki çelenklerin işlevleri konusunda da çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Daha kaba yapıdaki çelenklerin ödül, tören, adak eşyası işleviyle kullanılabileceği, çoğunluğu oluşturan ve tamamı ile mezar buluntusu olan narin örneklerin ise sadece mezara konulmak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir[400]. Hatta narin örneklerin, ölünün yaşamındaki mücadelelerde sergilemiş olduğu başarısını onurlandırmak amacıyla kullanıldığı da ifade edilmektedir[401].

Yine mezar odasında bulunmuş olan altından içi boş ve eğimli bir çubuk ile bazı diğer yaprak parçaları, Ta15 Katalog No.lu çelengin parçalarına olan yakınlıkları bakımından ilginçtir **(Levha 80d)**. Başka hiçbir parçanın mevcut olmamasına rağmen çubuk parçası ve kırık yaprak parçalarından dolayı, Mezar

[397] Mezar 4A çelengi için öncel olabilecek, farklı işçilik ve tipte bir sarmaşık çelengi için bkz. Oliver 1966, 271. Bu tarz çelenklerin genelde Dionysos inananları ile ilişkilendirildiği hakkında bkz. Işın ve Özdoğan 2000, 337.
[398] Sear 1959, 173 Pic. 1750-1752.
[399] *Thrakia* için bkz. Işın ve Özdoğan 2000, 337. *Makedonia* için bkz. *Ancient Macedonia* 1988, 293; Apollonia – Makedonia'da bir tarlada bulunmuş olan benzer bir örnek için bkz. Veleni 2009, 92 fig. 129; Grammenos 2004, 142&143; Ayrıca: www.archaeology.org/0101/newsbriefs/wreath.html.
[400] Higgins 1980, 157; Higgins 1982, 143; Pedde 1991, 531.
[401] Robinson 1941, 158; Oliver 1966, 271.

4A'da belki de yıkım yüzünden tamamen kırılmış narin yapıda ikinci bir çelengin var olabileceği de akla gelmektedir.

Altın dudak bandı (Katalog No. Ta16), insitu haldeki çelengin yaprakları arasında bulunmuştur. Buluntu konumundan, hem altın dudak bandının hem de çelengin aynı kişiye ait olduğu anlaşılmaktadır. Dudak bandı, elips şeklinde ince altın bir plakaya dövme tekniğiyle (*repousse*) bir çift dudak formunun verilmesi ile meydana getirilmiştir. Her iki kenarda, eserin kafanın arkasına bağlanmasını sağlayan ipin geçirileceği delikler yer almaktadır **(Levha 80e)**. Bu tarz dudak bantlarının, Kıbrıs'ta Geç Tunç Çağı'ndan itibaren mevcut olduğu[402] ve M.Ö. 4. yüzyıla kadar kullanımda kaldığı bilinmektedir[403]. Ta16 Katalog No.lu dudak bandı, basit yapısı nedeniyle benzerleri pek bulunmayan bir eserdir. Ancak, Salamis-*Cellarka* nekropolünMezar 60[404] yanında Marion nekropolünde 57 ve 60 No.lu mezarlarda bulunmuş Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli bazı dudak bantları[405], Mezar 4A örneği ile beraber, uygulamanın devamlılığını gösterme açısından önemlidir.

İki farklı set halindeki kıyafet süsleri, Mezar 4A takıları arasındaki en farklı eserlerdir. Kıyafet süsleri, mezar odasının özellikle giriş kısmına doğru olan alanda etrafa dağılmış bir şekilde bulunmuştur. Buluntu şekillerinin dağınıklığı, eserlerin insitu konumları hakkında tam bir fikir sahibi olmayı imkansızlaştırmaktadır. Yine de bazı parçaların, çeşitli kolye taneleriyle beraber bulunmuş olması, en azından

[402] Pierides 1971, 16-17.
[403] Kurtz ve Boardman 1971, 213.
[404] Karageorghis 1970, 232.
[405] Gjerstad ve diğ. 1935, Levha LXII ve LXVIII.

süslerden birinin kolye ile beraber aynı kişinin üzerinde yer almakta olduğuna işaret etmektedir **(Levha 81a)**[406]**.**

Kolye taneleri ile bulunmuş olan parçalardan meydana getirilmiş ilk kıyafet süsünün (Katalog No. Ta17), form ve yapısından dolayı bir yaka süsü olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 81b)**. Yaka süsü, merkezde yer alan çift yönlü bir parçaya sağ ve soldan benzer parçaların eklenmesiyle oluşturulmuştur. Bu sayede tek merkezden her iki yöne uzanan bir bezeme elde edilmiştir. Yaka süsünü meydana getiren her küçük parçanın üzerine dövme tekniğiyle (*repousse*) palmetler, kabartı noktalar ve rozetlerden oluşan bir motif işlenmiştir. Her bir parçada birbirlerine bağlanmalarını sağlayan soketler yanında elbiseye dikilmeleri için açılmış delikler de mevcuttur **(Levha 81c)**.

Ta17 Katalog No.lu kıyafet süsünün benzerleri, biri Kızılödün lahdinden çıkmış bir kolyede, diğerleri ise Kıbrıs'tan olacak şekilde üç eserde karşımıza çıkmaktadır. Kızılödün kolyesi[407] ile Kıbrıs örneklerinden biri olan Amathus menşeili kıyafet süsü[408], düzenleniş açısından Mezar 4A örneği ile benzeşse de, birebir aynı değildir. Ayrıca Kızılödün lahdindeki kolyenin taneleri, birbirlerinin üzerine bindirilerek bir araya getirilmiş olsa da kıyafete dikilmediklerinden dolayı deliklere sahip olmamaları ile dikkat çekmektedir. Diğer yandan, Amathus örneği bir kıyafet süsü olduğu için kullanım yöntemi bakımından Ta17 Katalog No.lu kıyafet süsü ile birebir benzemekte ancak malzemesinin gümüş olması bakımından farklılık göstermektedir. Kızılödün kolyesi M.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına, Amathus kıyafet

[406] Bu bağlamda bazı kıyafet süslerinin, dudak bandının ve sarmaşık çelengin tek bir birey üzerinde olduğu düşünülmektedir.
[407] Meriçboyu 2001, 100 – 101..
[408] Laffineur 1992, 26, T.283/41, Lev. IX. *Amathus* örneğinin geldiği mezar için bkz. Chavane 1990, xv.

süsleri ise genel olarak Kıbrıs-Klasik Dönem'e (M.Ö. 480-310) tarihlenmektedir. Yine Kıbrıs'tan çıkmış olan üçüncü bir kıyafet süsü ise, Mezar 4A örneğiyle birebir eş parçalardan meydana getirilmiştir (ancak üçüncü süslemeye fazladan sarkaçlar eklenmiştir)**(Levha 81d)**[409]. M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenmiş olan üçüncü örnek, formu yanında süsleme elemanlarındaki kompozisyonun birebir benzerliği düşünüldüğünde de, Ta17 Katalog No.lu kıyafet için en iyi analojiyi sunmaktadır.

İkinci kıyafet süsü (Katalog No. Ta18), daha karmaşık ve kırılgan yapısı ile dikkat çekmektedir **(Levha 82a)**. Özellikle kırılgan yapısından dolayı, Ta18 Katalog No.lu kıyafet süsü dağılmış ve iki ayrı grup halinde korunagelmiştir. Ta18 Katalog No.lu kıyafet süsü, ortası kabartı şeklinde veya düz bırakılmış küçük dairesel levhaların birbirlerine zincirlerle bağlanması ile meydana getirilmiştir. Eser, merkezdeki tek bir halkaya bazı parçalarda tek, bazılarında ise birden fazla halkanın eklenmesiyle çeşitlendirilmiştir. Parçaların elbiseye dikilmesini sağlayan delikler, sadece ortası kabartı şeklindeki dairesel parçalarda mevcuttur. Bu özellikten dolayı, ortası kabartı şeklindeki dairesel parçaların elbiseye dikildiği, diğer parçaların ise zincirler vasıtasıyla elbise üzerinde serbestçe sallanır vaziyette bırakıldığı anlaşılmaktadır. Ta18 Katalog No.lu kıyafet süsü için birebir örnek teşkil edecek eserlere rastlanılmamıştır. Ancak zincire takılmış küçük dairesel sarkaçlı takıların, özellikle Akhaemenid takı sanatında süsleme amaçlı kullanıldığı bilinmektedir. Pasargad Hazinesi'nde bulunmuş küpelerdeki zincirli dairesel sarkaçların, Ta18 sarkaçları ile olan benzerliği de bu durumu desteklemektedir[410].

Mezar 4A'da bulunmuş çocuk takıları, hem çeşit hem de miktar olarak yetişkin takılarına kıyasla daha az sayıyla temsil edilmektedir. Çocuk takılarının ayrılmasında

[409] Deppert-Lippitz 1985, 142 Levha IX:b.
[410] Stronach 1978, 177, 201 No.1, Fig. 85:1.

özellikle boyut, ölçü ve ağırlıkları etkili olmuştur. Mezar 4A'daki çocuk takıları, 1 çift gümüş spiral kol bandı, 1 çift altın halka bilezik, biri sard diğeri yeşim taşlı birbirinin eşi 2 adet yüzük ile 1 adet akik taşı skarabeli yüzükten ibarettir. Bu takılar arasında, özellikle yan yana bulunmuş yüzükler bir grup olarak çocuk takıları arasına dahil edilmiştir **(Levha 82b)**.

Gümüşten yapılmış spiral kol bantlarından sadece biri tam olup, diğeri kırık parçalar halinde korunagelmiştir (Katalog No. Ta10) **(Levha 82c ve d).** Yine spiral şeklinde işlenmiş olan çocuk kol bantları, yılan başı şeklindeki bitimleri ile yetişkin takıları arasındaki benzerlerinden farklılık göstermektedir. Ta19 Katalog No.lu kol bandı, üretim bakımından yetişkin takıları arasındaki Ta11 Katalog No.lu altın kol bandının, süsleme bakımından ise Ta13 ve Ta14 Katalog No.lu gümüş bileziklerin bir kombinasyonu sayılabilmektedir. Ancak Ta19 Katalog No.lu gümüş spiral kol bandı, şeritlerinin düz oluşu ile, kaburgalı bir profile sahip olan diğer örneklerden üretim açısından farklıdır. Süsleme ise, her türlü detaydan yoksun hacimsiz bir uygulama ile sınırlı kalmıştır. Ta19 Katalog No.lu gümüş kol bantları için birebir eş denebilecek eserlere rastlanılmamaktadır. Klasik Dönem boyunca da yaygın bir şekilde kullanılmış olan bu tarz süslemeler, özellikle yılanın Yunan inanışındaki tılsımlı karakteri yüzünden tercih edilmekte ve genelde Artemis kültü ile ilişkilendirilmektedir[411].

Halka bilezikler (Katalog No. Ta20), ağırlıklarından da anlaşıldığı üzere, som altından olup dökme tekniği ile üretilmiştir. Oldukça yalın olan bileziklerin üzerindeki tek süsleme, bitimlerde yer alan 5 adet boğumdan ibarettir (**Levha 83a**). Amathus nekropolü A201 No.lu mezarda bulunmuş olan 7 adet daha küçük boyutlu

[411] Türe 2011, 192, II; Deppert-Lippitz 1998, 91-92; Philipp 1981, 220-257.

halka, hammeddelerinin altın oluşu, döküm tekniği ile üretilmiş olmaları ve bitimlerindeki boğumlarının birebir aynı oluşu bakımından Ta20 Katalog No.lu örneğe yakın benzerlikler sunmaktadır[412].

Çocuk takıları arasındaki yüzüklerden iki tanesi, tipoloji ve süsleme bakımından birbirine eş denecek kadar yakındır. İki yüzük arasındaki farklardan ilki, yüzük taşlarında kendini göstermektedir. Yüzüklerden birinin taşı sard (Katalog No. Ta21), diğerininki ise yeşimdir (Katalog No. Ta22) **(Levha 83b)**. Farklı taş kullanımının, çeşitliliği artırmak için tercih edilmiş olduğu aşikardır. Yüzükler arasındaki diğer farklılık, halka kısımlarında kendini göstermektedir. Ta21 Katalog No.lu yüzüğün halkası, dar ve yüksek olup ince bir kesite sahiptir. Ta22 Katalog No.lu yüzüğün halkasının ise daha geniş ve basık olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca halka kesitinin orta bölümündeki şişkinlik, montür kısmına doğru ilerlendikçe incelmektedir. Her iki yüzüğü de karakterize eden başlıca özellik, montürün alt kısmında kullanılmış olan minik granüle nokta dizileridir **(Levha 83c ve d)**. Yeşim taşlı yüzüğün, yüzük halkası ile montürünün daha farklı ölçülere sahip olması ise, bu yüzüğün elin farklı bir parmağına takıldığını göstermektedir[413].

Ta21 ve Ta22 Katalog No.lu yüzükler, genelde M.Ö. 5. ve 4. yüzyıl boyunca tercih edilmiş bir tipin "kutuya alınmış oval taşlı" bir çeşitlemesidir[414]. Amathus nekropolünde bulunmuş Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli gümüş bir yüzük (bezeme taşı kounagelmemiştir), formu açısından Ta21 ve Ta22 Katalog No.lu örneklerle yakın benzerlikler göstermektedir[415].

[412] Laffineur ve diğ. 1986, 57, No. 324, Fig. 76.
[413] Her iki yüzüğün ölçüleri bir yetişkinin parmağına uymayacak kadar küçüktür.
[414] Higgins 1980, 132 No. 4.
[415] Laffineur 1992, 12 T.286/32 Lev. 4.

Kornalin taşlı olan üçüncü yüzük, skarabe şeklinde işlenmiştir (Katalog No. Ta23; **Levha 83e)**. Yüzük yapılırken, skarabenin anatomik formunun taşın kesilmesi esnasında verildiği uzuv ve detaylandırmaların ise kazıma çizgilerle belirtilmiş olduğu görülmektedir **(Levha 83f)**. Yine küçük olan boyutundan dolayı bu yüzük de, Mezar 4A'daki çocuk takıları arasına dahil edilmektedir. Ta23 Katalog No.lu yüzüğün yüzük halkası, Ta21 ve Ta22 Katalog No.lu yüzüklerin halkaları ile aynı formda olması ile dikkat çekmektedir. Bu sayede, üçü de çocuk takıları olan yüzükler arasında formsal bir bütünlüğün sağlanmış olduğu da kolaylıkla söylenebilmektedir.

Skarabeli yüzüklerin, esasen Fenike kökenli olduğu ve Yunan takı sanatına Doğu'dan girdiği bilinmektedir[416]. Ta23 Katalog No.lu örneği tarihlemede en yardımcı öge, hiç kuşkusuz skarabenin sahip olduğu formdur. Özel bir koleksiyona ait bir yüzük[417] ile Derveni Mezar Z'de bulunmuş diğer bir yüzük[418], skarabe şeklindeki yüzük taşlarının formsal özellikleri ve çizgisel bezemedeki benzerlikler ışığında Ta23 Katalog No.lu yüzüğe analoji oluşturmaktadır. Özel koleksiyondaki yüzük kabaca Klasik Dönem'e, Derveni yüzüğü ise M.Ö. 4. yüzyıl üçüncü çeyreğine tarihlenmiştir[419]. Her iki yüzüğün tarihi de Kıbrıs-Klasik Dönem tarafından kapsandığından, Ta23 Katalog No.lu örneği rahatlıkla Klasik Dönem içine tarihlemek mümkün olacaktır.

Mezar 4A takıları arasında yer almakta olan altın diadem ise, kesin bir şekilde bir yetişkin veya çocuğa ait olduğu söylenebilen yegane takıdır. Diademin küçük

[416] Higgins 1980, 131.
[417] Yayını henüz yapılmamış yüzük için yegane kaynak internet üzerinden sağlanabilmektedir bkz. http://www.beazley.ox.ac.uk/gems/styles/classical/women.html.
[418] Themelis ve Touratsoglou 1997, 129 Z11 Lev. 28.144.
[419] Mezar Z, envanterindeki Attik seramikler sayesinde tarihlendirilmiştir. Bkz. a.g.e., 124-125.

boyutları ilk bakışta takının bir çocuğa ait olabileceğini düşündürse de, diademin esnek yapısı sayesinde bir kadının başına utakılabileceği de anlaşılmaktadır.

İnce bir şerit şeklindeki diadem (Katalog No. Ta24), formu sayesinde pedimental diademler arasına dahil edilebilmektedir **(Levha 84a)**[420]. Bu tarz diademlerin, sadece kadın mezarlarında bulunmuş olmasından dolayı genelde kadınlar tarafından takıldığı düşünülmektedir[421]. Diademin buluntu konumu, eserin mezarın giriş kısmına yakın bir yere bırakıldığını göstermektedir. Eserin, yoğun ahşap kalıntıları ve çiviler ile beraber bulunmuş olması, diademin mezar odasına ahşap bir kutu içinde bırakılmış olduğua işaret etmektedir. Ön yüzün tümü, dövme tekniğiyle (*repousse*) motiflendirilmiştir. Diadem üzerine, merkezde yer alan bir palmet motifinden iki yana açılarak yayılan bir akanthus sarmalı işlenmiştir **(Levha 84b)**. Palmet motifi, özellikle içe kıvrılan yaprakları ile mezar odasındaki diğer eserlerde kullanılmış benzer motiflerden ayrılmaktadır. Yan yapraklar yuvarlatılmış yüzeylere sahipken, merkezdeki yaprağın ortası hafif kabartılı profili ile dikkat çekmektedir. Silik olarak korunagelmiş bazı izlerden, süslemenin üst kısmının diademin şekline uydurulmuş bir kontur hattı ile sınırlandırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ancak büyük ihtimalle işçilikteki başarısızlıktan kaynaklanan bir nedenden ötürü, kontur hattı takının sadece belirli bölümlerinde belirtilebilmiştir. Diademin her iki bitiminde, aynı Ta16 Katalog No.lu dudak bandında olduğu gibi kafaya sabitlemede kullanılacak iplerin geçeceği delikler yer almaktadır **(Levha 84c)**.

Mezar 4A diademine benzer eserlerin, dövülmüş ince altın levhalardan üretildiği bilinmektedir. Levhaların sahip olduğu incelik yanında üzerlerinde yer alan

[420] Treister 2001, 86.
[421] Barr-Sharrar 2008, 22; *Ancient Macedonia* 1988, No. 313.

aplik deliklerinden yola çıkarak bu tarz diademlerin bazı örneklerinin, kaybolabilen materyallerden iskeletler üzerine dikildiği anlaşılmaktadır[422]. Ancak Mezar 4A diademinin, oluşturulduğu altın levhanın kalınlığı ve aplik deliklerinden yoksun olması, eserin olduğu gibi kullanıldığına işaret etmektedir.

Mezar 4A diademinin tarihlenmesinde en yardımcı öge, hiç kuşkusuz palmet ve akanthus sarmalı süslemesidir. Mezar 4A diademindeki süslemenin benzerleri (hem tek tek ögeler, hem de bir bütün halinde), takı ve mimari süsleme sanatında sıklıkla kullanılmıştır. Mezar 4A diademine benzer ilk eser, Pydna Paeria nekropolündeki bir mezarda karşımıza çıkmaktadır. Formu ile Mezar 4A diademine oldukça yakın olan M.Ö. 4. yüzyıl sonu tarihli Pydna diademi, yine bir plakadan üretilmiştir. Başa sabitlenmeyi sağlayan ip delikleri, Pydna diademinde de mevcuttur. Diadem üzerinde, Mezar 4A diademindeki süslemenin neredeyse aynısı sayılabilecek bir süsleme yer almaktadır[423]. Pydna diademinde, ortadaki palmet her ne kadar çift volüt sarmalı arasından çıkmasa da, yapraklarının kıvrım tarzı ve işlenişi ile Mezar 4A diademine birebir benzemektedir. Pydna diademinin diğer süslemesini oluşturan akanthus sarmalı, Mezar 4A diademindeki sarmal sırasına oldukça yakın bir form sergilemektedir. Her ne kadar iki diademin süslemesi büyük oranda benzer olsa da, hem işçilikte hem de motiflerde bazı küçük farklılıklar göze çarpmaktadır. İlk dikkat çeken nokta, Pydna diademinin daha kaliteli olan işçiliğidir. Özellikle akanthus sarmalının spiralleri ile dalların kalınlığı ve dolgunluğu, daha gerçekçi ve ileri düzeyde bir stile işaret etmektedir.

İkinci benzer diadem, Basel Münzen und Medaillen AG'de sergilenmektedir. Bitimlerinde deliklerin yer almadığı Basel diademi de, Mezar 4A diademinde olduğu

[422] Themelis ve Touratsoglou 1997, 124; Barr-Sharrar 2008, 22.
[423] Grammenos 2004, 163.

gibi merkezi palmet motifinden çıkarak iki yana açılan akanthus sarmalı ile oldukça yakın benzerlikler sergilemektedir. Basel diademi de, M.Ö. 4. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir[424].

Olynthos'ta bulunmuş bir terrakotta kalıbı, bize Mezar 4A diademindeki palmet motiflerinin baş süslemelerindeki kullanımı hakkında ilginç ipuçları vermektedir. Olasılıkla Kybele'nin betimlendiği kalıpta, tanrıçanın başında yer almakta olan kalathos üzerinde Mezar 4A palmetinin benzeri palmetlerden meydana getirilmiş bir süsleme vardır. M.Ö. 4. yüzyıl başlarına tarihlenen bu eser, Mezar 4A diademi palmet motifinin tarihlenmesi için de yüzeysel yardımlarda bulunmaktadır[425].

Mezar 4A diademindeki palmet motifi, Klasik Dönem'den başlayarak özellikle mimari ve süsleme sanatında sıklıkla tercih edilen bir motife örnek teşkil etmektedir. Kıbrıs'ta Vouni Sarayı'nın yıkıntıları arasında bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyıl başına tarihli bir antefiks de, Mezar 4A diademindeki palmet motifine olan yakınlığı ile dikkat çekmektedir[426]. Diğer benzer palmet motiflerine ayrıca, Ostrusha Tümülüsü'nün mezar odasının köşe antefikslerinde (M.Ö. 4. yüzyıl)[427], Vergina Mezar II'de bulunmuş kline üzerindeki süslemelerde (y.o. M.Ö. 336)[428], Vergina'daki Eurydike'nin Mezarı'nın cephesindeki duvar boyalarında (y.o. M.Ö. 340)[429] ve Lete'de bulunmuş olan mimari bir süsleme elemanının üzerinde (M.Ö. 4. yüzyıl) de rastlanmaktadır[430]. Tüm bu benzerlerin varlığı, yaprakları içe kıvrılan bu tarzdaki palmet motiflerinin Klasik Dönem'de özellikle M.Ö. 4. yüzyıl boyunca her türlü alanda yaygınca kullanılacak şekilde popülerleştiğine işaret etmektedir. Bu

[424] Deppert-Lippitz 1985, 195 Fig. 143.
[425] Touratsoglou 2004, 286, No. 363-364.
[426] Gjerstad ve diğ. 1937, 111 Lev. XCVIII.
[427] Kitov 2006.
[428] Kottaridi 2011a, 87.
[429] Drogou ve Paliadeli 2008, 61, Fig. 85.
[430] Veleni 2009, 57, Fig. 80.

bağlamda Mezar 4A diademi de, söz konusu motifin Kıbrıs takı sanatındaki kullanımına örnekleme sunan bir eser olarak kabul görebilecektir.

Eldeki verilerden yola çıkarak, Mezar 4A'nın toplamda 19 ayrı parçadan meydana getirilmiş (taneler tek bir kolye meydana getirmektedir) bir takı envanterine sahip olduğu söylenebilmektedir. Altın ve gümüş takılar, yetişkin ve çocuk bireylere ait olacak şekilde dağılım göstermektedir. Mezar 4A takıları genel bir şekilde incelendiğinde, hem form hem de kullanılan materyal açısından oldukça zengin bir çeşitlilik sunmakta oldukları görülmektedir. Geniş form çeşitliliği yanında, işçilik ve hammadde tercihindeki zenginlik, Mezar 4A'da gömülmüş yetişkin ve çocukların refah düzeyinin ne kadar yüksek olduğuna işaret etme açısından önemlidir. Takılarla vurgulanan bu durum, Mezar 4A buluntularının geneliyle daha da güçlenmektedir.

IV.1.4.3.e. Metal Kaplar

Mezar 4A, metal kaplarda da, aynı takılarda olduğu gibi, geniş bir repertuvara sahiptir. Mezar odasında, birçok metal kaba ek olarak çeşitli metal kaplara ait olduğu anlaşılan tanımlanamamış parçalar da bulunmuştur.

Özellikle tam veya tama yakın kaplar, hem fonksiyonları hem de buluntu konumları ile büyük bir grup meydana getirmektedir. Bu metal kap grubu, 1 adet situla (kırık), 1 adet kyathos, 2 amphoriskos (biri tam biri kırık), 3 adet yonca ağızlı oinochoe (biri tama yakın ikisi kırık), , 3 adet gümüş kase (biri tam, biri tama yakın, biri ise kırık), 1 adet yarı küresel kase, 1 adet tuzluk, 2 adet tabak (kırık) ve 3 adet leğen (ikisi tama yakın, bir tanesi tamamen kırık) olmak üzere toplamda 17 parçadan

ibarettir **(Levha 84d)**. Birçok farklı kaptan meydana getirilmiş olan Mezar 4A metal kap grubunun en dikkat çekici özelliği, tercih edilen kapların hammaddelerindeki çeşitliliktir. Grubu oluşturan 17 parçadan 12 tanesi tunç (situla, oinochoeler, tuzluk, tabaklar ve leğenler), 4 tanesi gümüş (kyathos ile 3 adet kase) ve 1 tanesi de (yarı küresel kase) hem altın hem gümüş kullanılarak üretilmiştir.

Grubu oluşturan parçaların büyük kısmı, mezar odasının içinde toplu bir halde bulunmuştur. Bazı parçaların, olasılıkla üst yapının çökmesinden dolayı, ana gruptan ayrılıp dağıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca çöken üst yapı, bazı kapları tamamen kırmış, bazılarına da kısmen zarar vermiştir. Buluntu konumlarından, Mezar 4A metal kap grubunun, mezar odasının orta ve sol kısmına gelecek şekilde yerleştirildiği anlaşılmaktadır **(Levha 64)** . Situla, gümüş kyathos hala içinde durur vaziyette bulunmuştur. Her ne kadar devrilmiş bir şekilde bulunmuş olsalar da, amphoriskosların mezara konulurken dik duracak şekilde yerleştirilmiş oldukları anlaşılmaktadır **(Levha 85a)**. Situla ile amphoriskoslar arasındaki kısma ise, iç içe olacak şekilde leğenler ve onların üzerine de yonca ağızlı oinochoelerden biri yerleştirilmiştir **(Levha 85b)**. Baş aşağı bulunmuş olan yarı küresel kase, grubun en üstünde olacak şekilde situlanın yakınında bulunmuştur **(Levha 85c)**. Gümüş kaseler ise, mezar odasının dibine doğru olan kısımda dağınık bir halde bulunmuşlardır (**Levha 86a ve b**).

Situla, symposionlarda suyla karıştırılmış şarabın servis amacıyla içine doldurulduğu bir kap formudur[431]. Mezar 4A situlası (Katalog No. Mk2), cilalanmamış tunçtan olup döküm ve dövme teknikleri kullanılarak üretilmiştir. Situla, üst yapının çökmesinden dolayı büyük oranda zarar görmüştür. Ağız kenarı ve

[431] Barr-Sharrar 1982, 125.

kulpları, bir kısım üst gövde parçasıyla beraber tek parça halinde korunmuş **(Levha 86c)**, gövde ve kaidesi ise tamamen kırılmıştır **(Levha 86d)**. Situlayı tümlemek mümkün olmasa da mevcut parçalardan situlanın formu hakkında yeterli bilgi edinilebilmektedir. Ağız kenarını oluşturan kısım ile kaideye ait parçalardan yola çıkarak, Mezar 4A situlasının bir ovoid/çan biçimli situla olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 86e)**. Kulp bitimlerinin "düğme" şeklinde sonlanması ise Mezar 4A situlasını, ovoid situlaların Tip B grubuna yerleştirmektedir **(Levha 87a ve b)**[432].

Situlanın çift kulplarının ağız kenarına bağlandığı kısım, kabın süslemeye sahip birkaç yerinden biridir. Kulpların gireceği oyukların okülüs yerine geçtiği bu süslemede, merkezdeki palmetten iki yana açılarak kıvrılan birer volüt betimlenmiştir **(Levha 87a)**. Ağız kenarının, iki farklı tarafında kalmış olan gövde parçalarında ise situlaya ait bir başka süslemenin bazı bölümleri korunagelmiştir **(Levha 87a ve b)**. Üst gövdedeki bu bölümler ile eldeki işlemeli gövde parçalarından, situlanın üst gövdesinin iki yanında alçak kabartma üslubunda verilmiş floral bir süslemenin mevcut olduğu anlaşılmaktadır**.** Bu süslemeleri, situlanın kırılma şeklinden dolayı tam anlamı ile restore etmek mümkün olmasa da bazı sonuçlara varılabilmektedir.

Situlanın ağız kenarı üzerinde korunagelmiş parçalardan, motifin ters bir akanthus kalyxinden çıkarak yayılan sarmaşık dallarından meydana gelmiş kompozit bir süsleme olduğu anlaşılmaktadır. Motifin büyük bir kısmı, kıvrılarak açılan ve yayılarak genişleyen, uçları volütler şeklinde bükülmüş sarmaşık dallarından meydana getirilmiştir **(Levha 87c)**. Düz profilli gövde parçaları ise, süslemenin alt bölümü hakkında ipuçları vermektedir. Eldeki birkaç parçadan, situlanın ana

[432] Zahlhaas 1971, 115.

süslemesinin alt kısmının, yanlara doğru açılan sarmaşık yapraklarıyla sarmalanmış bir ters palmet motifi ile sonlandırıldığı anlaşılmaktadır **(Levha 88a ve b)**.

Situla, hem metal hem de seramik endüstrisi içinde mevcut olan bir formdur. Seramik örneklerin yoğunlukla Apulia seramiğinde mevcut olduğu ve Yunan metal örneklerini taklit ettiği kolaylıkla anlaşılmaktadır[433]. Salamis kökenli bazı kısmi örnekler de, formun seramik taklitlerinin özellikle Geç Klasik Dönem'de olacak şekilde Ada'da mevcut olduğuna işaret etmektedir[434]. Özellikle Trakya ve antik Makedonia topraklarında (günümüzde Kuzey Yunanistan) gerçekleştirilmiş olan kazılar bu tipin metal örneklerinin gelişimi ve önemi hakkında pek çok yeterli bilgiler sunmuş ve oldukça tutarlı bir kronoloji ortaya çıkarmıştır[435]. Mezar 4A situlasının, bu form ve kronoloji tablosu içindeki yerini bulabilmek için kabı hem formsal hem de motifsel olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Mezar 4A situlasının, situlaların Tip B formuna ait olması formsal değerlendirmede büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Tip B formları içinde özellikle biri Selanik -Yunanistan'da, diğeri ise Pasatrovo – Bulgaristan'da bulunmuş olan iki eser, Mezar 4A örneğine olan yakınlıkları ile dikkat çekmektedir.

Selanik'te bulunmuş olan M.Ö. 5. yüzyıl sonuna tarihli benzer örnek, Kalamaria bölgesindeki bir mezarda ele geçmiştir[436]. Tam olarak korunagelmiş olan Kalamaria situlası, form olarak Mezar 4A situlasına benzese de ağız kenarının hafifçe dışarıya çıkıntı yapması ile ondan ayrılmaktadır. Diğer yanda bir başka benzer örnek teşkil edip M.Ö. 4. yüzyıl ortasına tarihlendirilmiş olan Pasatrovo

[433] Von Bothmer 1957, 166 ve 179; Von Bothmer 1972, 6.
[434] Karageorghis 1970a, 197 No: 20; Karageorghis 1970b, Lev. XXXVIII:30 ve CXCVII:30.
[435] *Thrakia* bölgesinin büyük çoğunluğu için bkz. Archibald 1998, 275; *Makedonia* için bkz. Barr-Sharrar 1982, 127.
[436] Bar-Sharrar 1982, 127 Fig. 8; Rhomiopoulou 1989, 195-198.

situlası ise, hem gövde hem de ağız profili ile Mezar 4A situlasına daha yakın bir benzerlik sergilemektedir[437]. Ancak ovoid/çan biçimli situlalarının 5. yüzyılın geç evrelerinden başlayıp 4. yüzyıla kadar uzanan geniş bir dönemde kullanıldığı göz önüne alınırsa[438], Mezar 4A situlasının daha dar bir çerçevede değerlendirilebilmesi için süslemelerine bakmak gerekmektedir.

Kalamaria situlası, ağız kenarının sade bir Ion kymationu ile süslenmiş olması bakımından Mezar 4A situlasından kolaylıkla ayrılmaktadır **(Levha 88c)**. Ayrıca, Kalamaria situlasının gövdesindeki floral süslemenin alçak kabartma olmaması da bu ayrımı güçlendirmektedir. Buna rağmen Pasatrovo situlası ağız kenarının altında bir Lesbos kymationu taşıması bakımından Mezar 4A situlasına yakınlık sergilemektedir **(Levha 88d)**[439]. Ancak Pasatrovo situlasındaki kymada yer alan yapraklar balık pulu şeklindeki yapılarından dolayı Mezar 4A situlasının kyma yapraklarından farklı durmaktadır. Mezar 4A situlasının, uçları keskin bir profil yapacak şekilde daralıp sivrileşen yapraklarının benzerleri Derveni'de Mezar B'de bulunmuş bir kalyx-kase'de de (M.Ö. 320-300 tarihli) karşımıza çıkmaktadır **(Levha 89a)**[440]. Derveni Mezar B kalyx-kasesinin kyma yapraklarının benzerliği, Mezar 4A situlasındaki süslemenin en azından bir kısmının M.Ö. 4. yüzyıl ortası ve sonrasına tarihledirilebilmesine yardımcı olmaktadır.

Mezar 4A situlasının ana süslemesini teşkil eden alçak kabartma floral bezemenin özellikle merkezindeki ters palmet motifi, yakın bir benzerini Derveni Mezar B'de bulunmuş olan altın diademin alınlık kısmında bulmaktadır[441]. Ancak

[437] Bar-Sharrar 1982, 128 Fig. 9.
[438] Makedon örnekler için bkz. Bar-Sharrar 1982, 127-131; Thrak örnekleri için bkz. Archibald 1998.
[439] Bar-Sharrar 1982, Fig. 10.
[440] Themelis ve Touratsoglou 1997, 122 No. Z12.
[441] a.g.e. Lev. 19 No. B136.

Mezar 4A situlasının süslemesi için birebir denebilecek kadar yakın bir benzer, bütün olarak bir başka situlada karşımıza çıkmaktadır. Moghilanska Mogila'da bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyıl ortası tarihli bir Tip A situlasının floral bezemesi, Mezar 4A situlasındaki bezeme ile birebir denebilecek kadar yakındır **(Levha 89b)**[442]. Özellikle motifin çıkış noktası sayılan akanthus kalyxi, kalyxin içinden çıkıp motifin geneline yayılan volütlü sarmaşık yaprakları ve motifi sonlandıran ters palmet, iki bezemeyi birbirine oldukça yaklaştırmaktadır. Pasatrovo situlasının Lesbos kymationu ile olan yakınlık ve Derveni Mezar B kalyx kasesi Lesbos kymationu ve Moghilanska Mogila situlasının floral bezemesi ile olan benzerlikler, Mezar 4A situlasını kabaca M.Ö. 4. yüzyılın ortasına tarihlemektedir[443].

Symposionda şarabı situladan alıp kase veya kadehlere boşaltmaya yarayan kyathos (kepçe)(Katalog No. Mk3; **Levha 89c)**, situla ile beraber bulunmuştur. Mezar 4A kyathosu, döküm tekniği kullanılarak üretilmiş olup tamamen gümüş olması ile dikkat çekmektedir. Kyathosun çanak kısmı sığ ve düz diplidir. Çanak kısmının hacmi 25,63 ml olarak ölçülmüştür[444]. Çanağın çeperleri, düz bir şekilde ağız kenarında içe dönmekte ve bu şekilde oluşturulan pervazla kepçedeki sıvının dökülmesi önlenmektedir. Hiçbir süslemesi bulunmayan kyathos, sap kısmından bilinçli bir şekilde bükülmüş olarak mezara yerleştirilmiştir. Kyathosun sap kısmı, üstten kırık olup eksiktir. Kırık olan bu kısımda, normalde dönemin diğer

[442] Archibald 1998, 276 Fig. 11.14.
[443] Pasatrovo situlasının tarihlemesi için bkz. Bar-Sharrar 1982, *dipnot* 22; Moghilanska Mogila-Vratsa situlasının tarihlemesi için bkz. Archibald 1998, 276.
[444] Bu sonuç kyathosun çanak kısmının ölçüleri kullanılarak elde edilmiştir (Bkz. Katalog No. Mk3). Mezar 4A kyathosu, hacim olarak 44,4 ml. olan 1 kyathos ölçüsünden oldukça az olan miktarı ile dikkat çekmektedir. Kyathos hacimleri için bkz. Oliver 1977, 46, no. 15, 43,63, no.13,30; Delemen 2004, 69.

kyathoslarında da gözlemlenen kuğu başı şeklinde bir asma kancasının yer almış olma ihtimali oldukça yüksektir[445].

Mezar 4A kyathosunun kuğu başı biçimli bitiminin eksik oluşu ile nispeten sade olan formu, tam olarak benzer örneklerin bulunmasını güçleştirmektedir. Yine de genel formu itibarı ile Mezar 4A kyathosuna yakınlık sergileyen bir örneğe Kavala-Selanik'te rastlanılmaktadır. Nikisiani Tümülüsü'nde Mezar E'de bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihli bu kyathos, tunç olması dışında formsal yapısı ile de Mezar 4A kyathosuna çok benzemektedir[446]. Marion *Kaparka* nekropolündeki 34 No.lu mezarda bulunmuş olan bir kyathos da, genel formu bakımından Mezar 4A örneğine yakınlık gösteren bir başka eserdir (Kıbrıs-Klasik IIB tarihlidir)[447].

Biri tama yakın, diğeri ise kırık ve eksik parçalar halinde korunagelmiş 2 adet amphoriskos (Katalog No. Mk4 ve Mk5), Mezar 4A symposion setindeki yegane sıvı saklama kaplarıdır **(Levha 90a ve b)**. Genelde kapaklı olan bu formun, symposionlarda kullanılacak olan sek şarabı taşıma amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir[448]. Amphoriskosların her ikisi de, döküm tekniği kullanılarak tunçtan üretilmiş olup cilalanmamışdır. Özellikle üzengi-sepet kulpların, plastik süslemeleri ile beraber iki ayrı kalıpta dökülüp sonradan birbirine eklendiği anlaşılmaktadır. Amphoriskos ise, gövde ve kaide olarak iki ayrı parça şeklinde üretilip sonradan birleştirilmiştir. Mezar 4A amphoriskoslarının, genel itibarı ile birbirlerinin eşi olduğu anlaşılmaktadır. İki amphoriskos arasında gözlemlenen

[445] Sapı kuğu başı bitimli kepçeler için bkz. Oliver 1977, 100, Young 1981, 227 – 229; Strong 1966, 91.
[446] *Ancient Macedonia* 1988, No. 252.
[447] Gjerstad ve diğ. 1935, 272 Lev. XLIX.
[448] Kottaridi 2011a, 103.

yegane fark, kendini kaidelerde göstermektedir **(Levha 91a ve b)**. Kaidelerden biri dar, diğeri ise nispeten daha yayvandır (kaide çaplarının farklı ölçüsü de bu durumu desteklemektedir). Bunun yanında kaidelerden birinin en üst halkasının daha yüksekken diğerinin alçak olduğu da gözlemlenmektedir. Mezar 4A amphoriskoslarının, 1 mm'lik cidarı da, üretimdeki kalitenin en iyi göstergesi olarak sayılabilmektedir.

Mezar 4A'nın tama yakın amphoriskosu (Katalog No. Mk4), eşi olan diğeri için de yeterli tipolojik bilgiyi sağlamaktadır. Amphoriskoslar, altta daha şişkin olup boyna doğru incelen, uzun ve silindir biçimli gövdeleri, aşağıya doğru açılan ağız kenarları, üzengi-sepet kombinasyonu şeklinde verilmiş kulp yapıları ile oldukça belirgin bir form sunmaktadır. Sepet kulplar, ayrıca tepe kısmında yer alan birer halka ile karakterize edilmektedir. Söz konusu halkanın, benzer örnekler ışığında, kabın ağzının kapatılmasını sağlayan kapağı tutan zincirin geçirilmesi için kullanılmaktadır[449]. Mezar 4A amphoriskoslarında halkanın mevcut olmasına rağmen kapak ve zincire rastlanılmayışından, söz konusu iki parçanın tamamen kırılmış olduğu anlaşılmaktadır. Üzengi kulplar, birer süsleme elemanı olma yanında sepet kulp için de taşıyıcı görevi görmektedir. Sepet kulpların ise, kabın taşınmasındaki ana rolü üstlendiği anlaşılmaktadır.

Ağız kenarındaki İon kymathionu **(Levha 91c)**, halka kulpların bitimlerinde yer alan damla biçimli uçlar ve üzengi kulp bitimlerindeki Silenos başları **(Levha 91d)**, Mezar 4A amphoriskosları üzerindeki başlıca süslemelerdir. Silenos başlarının tüm detaylandırmaları kalıplama esnasında verilmiştir. Sivri bitimli hayvan kulakları öne

[449] Mezar 4A metal kaplarına ait parçalar içinde herhangi bir zincir veya kapağa rastlanılmamış olunsa da zincir-kapak kullanımı için bkz. Marazov 2007a, Fig. 15; Marazov 2007b, Fig. 19 ve Kottaridi 2011a, 102.

bakacak şekilde iki yana yerleştirilmiş olan Silenoslar, demonik ve insansı betimlemelerin karışımı bir tipe sahiptir. Donuk gözlerle ileriye bakan yüzün tümü, saçlar ve sakallarla çevrelenmiştir. Saç ile sakalların konturu kalıplama esnasında verilmiş detaylandırmalarda ise derin çizgisel vurgulamalardan yararlanılmıştır.

Mezar 4A amphoriskoslarının, seramik formları arasında bilinen benzerlerine neredeyse hiç rastlanılmaması bir yana, metal kaplarda da yaygın bir form olmadığı anlaşılmaktadır[450]. Buna rağmen, Mezar 4A amphoriskoslarının tarihlemesinde hem formsal özelliklerden hem de benzer eserlerden rahatlıkla yararlanılabilmektedir. Formsal özellikler açısından dikkat çeken ilk nokta, amphoriskosların şişe benzeri diyebileceğimiz gövdeleridir. Alttan yukarıya çıkıldıkça incelen gövde profilleri, amphoriskos gibi metal kaplarda özellikle M.Ö. Erken 4. yüzyıldan itibaren görülmeye başlayan bir özellik olarak öne çıkmaktadır[451]. Mezar 4A amphoriskoslarının karakterize edici bir diğer formsal özelliği ise, üzengi kulplardır. Özellikle Tanrı portreleri veya mitolojik yaratıklarla sonlandırılmış keskin profilli üzengi kulpların kullanımının M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinden başlayıp özellikle aynı yüzyılın ortalarından itibaren popülerlik kazandığı eldeki örnekler vasıtasıyla rahatlıkla anlaşılabilmektedir[452].

Mezar 4A amphoriskosları için benzerlikler sunan bazı örneklere ise hem Vergina Büyük Tümülüs'te, hem de antik Thrakia'nın günümüz Bulgaristan sınırları içindeki bölümünde rastlanmaktadır.

[450] Andronikos 1987, 155 Fig. 117-120.
[451] Benzer gövde formlarına sahip eserler için bkz. Andronikos 1987, 155 Fig. 117-120; Marazov 2011, 134.
[452] Yalouris ve diğ. 1980, 111 No. 109; Andronikos 1987, 155 Fig. 117-120; Marazov 2011, 134; Barr-Sharrar 2008, 24 Fig. 19.

Vergina Büyük Tümülüs'ta, Mezar IV'de (II. Philip'in mezarı) bulunmuş 2 adet gümüş amphoriskos, Mezar 4A örnekleri için hem benzerlikler hem de farklılıklar sergilemektedir[453]. Mezar 4A amphoriskoslarının kaidelerinin birbirinden farklı olan yapısının Vergina amphoriskoslarında da kendini göstermesi, kaide farklılıklarının söz konusu formu karakterize eden önemli bir etmen olduğunu göstermektedir. Ayrıca Vergina amphoriskoslarının yine ikili gruplar halinde tercih edilmesi, bu formun genelde çiftler halinde kullanılmasının gelenekselleşmiş bir uygulama olduğuna ayrıca dikkat çekmektedir. Vergina amphoriskosları ile Mezar 4A amphoriskosları arasındaki farklılıklar genel profilde ortaya çıkmaktadır. Vergina amphoriskoslarındaki gövde yapısı ile omuz-boyun geçişi, Mezar 4A örneklerinin yumuşak geçişlerinin tersine keskin hatlıdır. Bir başka farklılık ise kendini kulp kombinasyonlarında göstermektedir. Vergina amphoriskosları zarif kıvrımlı iki kulba sahipken, Mezar 4A amphoriskoslarının daha keskin hatlı ve sepet-üzengi kombinasyonlu bir kulp yapısına sahip olduğu görülmektedir.

Diğer yandan Vassily Bojkov Koleksiyonu'nda sergilenmekte olan Thrakia (Bulgaristan) kökenli M.Ö. 4. yüzyıl ortasına tarihlenmiş bir gümüş amphoriskos ise, Mezar 4A amphoriskoslarına yakın beznerlikler sunması ile daha fazla önem arz etmektedir. Vassily Bojkov Kolesksiyonu gümüş amphoriskosu, genel formu içinde özellikle gövde yapısının birebir denebilecek kadar benzer oluşu, kaidesi ile üzengi-sepet kulp yapısındaki yakınlık (genel form, üzengi kulbun yapısı, sepet kulpta gözlemlenen damla şeklindeki bitimler vb.) ile genel anlamda Mezar 4A amphoriskosu için en yakın analojiyi sunmaktadır[454]. Vassily Bojkov Koleksiyonu amphoriskosunun kulp bitimlerinin vahşi birer satyr yüzü şeklinde verilmiş olması,

[453] Kottaridi 2011a, 99, 102, 103, Fig. 219; Andronikos 1987, 153.
[454] Marazov 2011, 134; Marazov 2007a, 119 Fig. 15; Marazov 2007b, 90 Fig. 12.

örnekler arasındaki en büyük farklılıktır. Yine de Vassily Bojkov Koleksiyonu amphoriskosu, başta işçilikte ama özellikle de zengin süslemesinde çok daha kaliteli ve oldukça profesyonel bir yapı sergilemektedir.

Mezar 4A amphoriskoslarının ağız kenarında yer alan İon kymationu, metal kaplarda olduğu kadar seramik eserlerde de sıklıkla kullanılan bir süslemedir. Özellikle, Klasik Dönem boyunca birçok metal kapta kullanılan bir süsleme olmasından dolayı tarihlemede pek yardımcı olamamaktadır[455]. Buna rağmen Silenos başları, eseri tarihlemede yeterli bilgiler sunmaktadır. Mezar 4A örneğindeki Silenosların saç bitimlerinin volütler şeklinde kıvrılması, bu tarz Silenos masklarında Arkaik'in ardından Klasik Dönem ile beraber özellikle M.Ö. 5. yüzyıl boyunca kullanımda kalmış bir uygulamanın yansımasıdır[456]. Sığ detaylandırmalar, iri burun ve donuk ifade ise Mezar 4A amphoriskoslarındaki Silenos başlarını rahatlıkla Klasik Dönem heykel sanatının erken evrelerine aitlemektedir. Silenos başlarının, hayvansı özellikler sergileyen demonik ifadeli mask benzeri örneklerinin, her ne kadar M.Ö. 4. yüzyıl boyunca da kullanılmış olsalar, yoğunlukla M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısında karşımıza çıktığı bilinmektedir. Dönemin Attik seramik sanatında görülen bu tip, M.Ö. 4. yüzyıl ile beraber çözülerek daha insasımsı bir hal almaya başlamıştır. Bu ikinci tipte, Silenos çirkinleşip kelleşirken yüz ifadesinin de olgunlaştığı gözlemlenmektedir. Özellikle M.Ö. 4. yüzyıl tarihli iki adet Sokrates heykelinin yüz ifadesine benzerlikler sergileyen bu ikinci tip, böylece artık demonik mask benzeri formdan iyice ayrılması ile karakterize edilmektedir[457]. Mezar 4A amphoriskoslarındaki Silenos portreleri, aslında her iki tipten de özellikler

[455] Benzer süslemelere sahip eserler için bkz. Barr-Sharrar 2008, 24, Fig. 19; Vokotopoulu 1975, Fig. 5-6&15. Hellenistik Dönem örnekleri için bkz. Themelis ve Touratsoglou 1997, 102, Δ4, Lev. 111.
[456] Vokotopoulou 1975, 739.
[457] Richter 1984, 199; Söz konusu eserlerden birinin Roman kopyası için bkz. Bieber 1917.

sergilemeleri bakımından ilginçtir. Yüzün önüne getirilerek özellikle vurgulanmış keçi kulakları ve gür saçlar M.Ö. 5. yüzyıl sonu örneklerinden izler taşırken, demonik ifadeden sıyrılıp nispeten yumuşayan yüz özellikleri ise daha çok M.Ö. 4. yüzyıl tipine yaklaşmaktadır. Özellikle çizgisel detaylandırmalarla zenginleştirilmiş sakallar da, M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısının hacimli ve gerçekçi sakal işlenişlerine çok uzak kalmaktadır[458].

Kısacası, Silenos başlarının plastik özellikleri ile M.Ö. V yüzyıl sonuna verilebilen en erken tarihin, Vergina ama özellikle de Vassily Bojkov Koleksiyonu örneği sayesinde en fazla M.Ö. 4. yüzyıl ortaları ile sınırlanacağı düşünülürse, Mezar 4A amphoriskosları için verilebilecek en sağlıklı tarih M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreği olacaktır.

Mezar 4A metal kap grubundaki kapalı formlar arasında, 3 adet de oinochoe mevcuttur. Mezar 4A oinochoelerinin tümü yonca ağızlı olmaları dikkat çekmektedir. Ancak amphoriskoslardaki tipolojik bütünlüğün bir benzeri oinochoelerde uygulanmamış ve üç oinochoe birbirinden farklı tipte tercih edilmiştir.

Yonca ağızlı oinochoelerden ilki, tamamı ile kırıktır (Katalog No. Mk6). Yine de, mevcut olan gövde, ağız kenarı, kaide parçaları ve tam olarak korunmuş kulbu sayesinde oinochoenin formu hakkında yeterli ipuçları elde edilebilmektedir **(Levha 91e)**. Kulp bitimlerinden birinin altında gözlemlenen bağlantı yerinin formu, Mk6 Katalog No.lu oinochoenin yonca ağızlı olduğuna işaret eden başlıca ögedir **(Levha 92a)**. Büyük bir parça halinde korunmuş kısmi gövde parçasından, oinochoenin fazla şişkin olmayan uzun profilli bir gövdeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Omuzdan

[458] Andronikos 1987, 152 Fig. 115-116; Kottaridi 2011a, 58-59 Res. 200, 104 Res. 221; Themelis ve Touratsoglou 1997, 177 Res. 48A2 Lev. 2; Mnesios ve Patta 1995, 82-84; Kitov 2005, 10 Res. 5; Sideris 2011, 290 Res. 15; Swan-Hall 1987, 223-224.

incelerek devam eden boyun ise, ağız kenarına doğru gidildikçe dışa açılmaktadır. Kaide parçaları da, oinochoenin dışa açılan geniş bir kaideye sahip olduğunu göstermektedir. Tüm bu özellikler, Mk6 Katalog No.lu oinochoeyi oinochoelerin Chous adıyla da anılan Form 3 grubunun M.Ö. 4. yüzyıl örneklerine aitlemektedir[459].

Doğu Trakya'da Eriklice Tümülüsü'nde bulunmuş, M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı tarihli bir Yunan oinochoesi, Mk6 örneğine çok yakın benzerlikler sunmasa da Mk6 oinochoesinin tam halinin nasıl görünüyor olabileceğinin anlaşılması açısından yardımcı olmaktadır[460].

Mk6 Katalog No.lu oinochoenin kuşkusuz en önemli parçası, zengin plastik süslemelere sahip olan kulbudur. Dikine yivlerle bölünmüş kulbun, ağız kenarına denk gelen kısmında yanlara doğru açılan destekler mevcuttur **(Levha 92a,b ve c)**. Kulbun bitimlerinden biri aslan başı, diğeri ise bir tanrı portresi ile süslenmiştir.

Aslan başı, dili dışarıda olacak şekildeki ağzı ve doğal bir üslupta işlenmiş yelesi ile dikkat çekmektedir **(Levha 92b).** Her ne kadar ağzı açık olsa da, aslan başı belirtilmemiş dişleri ve dışarda olan dili ile vahşilikten uzak ve yadsınamayacak kadar uysal bir ifade sergilemektedir. Yele buklelerinin kulba doğru ilerledikçe alçak kabartma halini alıp sonlanması ise oldukça başarılı bir işçiliğe işaret etmektedir **(Levha 92c)**.

Tanrı portresi, olgun ve nispeten donuk bir ifadeye sahiptir. Gözleri sabit ve donuk bir ifadeyle ileriye doğru bakmaktadır. Saçları, birbirinden başarılı bir şekilde ayrılarak hacimli lüleler halinde kıvrılmış ve özellikle alnın üst kısmında belirginleştirilmiş bir şekilde iki yana ayrılmıştır. Yine hacimli sayılabilecek alev

[459] Sparkes ve diğ. 1970, 61.
[460] Onurkan 1988, 55vd. No. 53.

dilleri şeklindeki sakallar ise, canlı bir üslupta aşağıya doğru kıvrılmıştır. Başın üzerindeki sarmal gümüş bandın, betime zenginlik ve çeşitlilik katmak amacıyla sonradan portreye lehimlenmiş olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 92d ve e)**. Tanrı portresi, kullanıldığı kabın şarap ile alakalı işlevselliği yanında, benzer örneklerin mevcudiyeti sayesinde de kolaylıkla şarap tanrısı Dionysos'a atfedilebilmektedir[461].

Mk6 Katalog No.lu oinochoe, Mezar 4A metal kapları içinde özellikle plastik süsleme bakımından en gösterişli eser olması ile dikkat çekmektedir. Ağız kenarına denk düşen kulp bitiminde görülen yana açılan destekler ve aslan başı şeklindeki bitim, seramik kaplar yanında metal kaplarda da geniş bir zaman dilimi boyunca kullanılmış bir uygulamayı temsil etmektedir[462]. Her ne kadar uygulama hem seramik hem de metal kaplarda tercih edilen bir uygulama olsa da, aslan başı bitiminin MK6 oinochoesindeki tercihi direkt anlamda Dionysos kültü ile alakalıdır. Çünkü en bilinen hayvanı olan panter yanında özellikle aslan Dionysos'un pek çok kere kendini dönüştürdüğü bir hayvan olarak öne çıkmaktadır[463].

Mk6 oinochoesindeki aslan başı bitim, bilinen tüm Klasik örnekler içindeki en başarılı ve estetik anlamda en ileri örnek sayılmaktadır. Yunan heykel sanatındaki aslan betimlemelerindeki aslan başlarının uysal ifadesi, M.Ö. 5. yüzyıl sonunda başlayıp özellikle M.Ö. 4. yüzyıl içlerinde yoğunlaşan bir uygulamadır[464].

---

[461] Şarap ile alakalı metal kapların çoğunluğunda, süsleme amaçlı olarak Dionysos kültü ile alakalı karakter portrelerinin kullanımı ile ilgili bkz. Themelis ve Touratsoglou 1997, Lev. 2:A2, Lev. 23:Z12, Lev. 34:A2, Lev. 40:A5, Lev. 41:A7, Lev. 84:B33, Lev. 132:Z12a; Kottaridi 2011, 102 No. 221, 105 No. 224, 122 No. 240. Dionysos portresinin direkt kullanımı için ayrıca bkz. Onurkan 1988, 55 Lev. 32:b; Barr-Sharrar 2008, 180 Fig. 164.
[462] Diehl 1964, Lev. 1, 6 ve 37; Onurkan 1988, Lev. 36; Oggiano-Bitar 1984, Fig. 86 ve 92.
[463] Otto 1965, 110.
[464] Richter 1930, 8.

Kulp bitimlerini, tanrı portleri ile sonlandırmak da metal kap sanatında sıklıkla rastlanılan başka bir uygulama olup[465], özellikle M.Ö. 5. yüzyıl sonundan itibaren yoğunluk kazanmıştır[466]. Mk6 oinochoesine kısmi analoji sunan bir örnek, White-Levy Koleksiyonu'nda yer alan bir kalyx kraterin kulp bitimlerini süsleyen Silenos masklarında karşımıza çıkmaktadır. M.Ö. 4. yüzyıl Yunan heykeltraşlık sanatının izlerini taşıyan Silenos maskları, özellikle hacimli ve "alev dili" lüleli sakal işlenişleri ile Mk6 oinochoesindeki Dionysos portresinin sakallarına yakın benzerlerlikler sunmaktadır[467]. Bir diğer kısmi benzerlik ise, Derveni Mezar A'da bulunmuş olan tunç bir paterayı süsleyen Dionysos portresinde kendini göstermektedir. Derveni A8 paterasının ön kısmını süsleyen Dionysos portresi, genel ifadesindeki donukluk yanında özellikle saç-sakal yapısı ile de Mk6 oinochoesinin Dionysos portresine yakınlık göstermektedir[468].

Badisches Landesmuseum'da sergilenmekte olan bir oinochoe ise, kulp süslemesindeki tanrı portresi ile Mk6 örneğine birebir analoji sunmaktadır. Yüzdeki ifade yanında saç ve sakal verilişi, özellikle de saçların alın üzerinde ikiye ayrılması, Badisches Landesmuseum örneğini Mk6 örneğine eş denebilecek kadar çok yakınlaştırmaktadır. Tüm stilistik özellikleri sayesinde M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihli Badisches Landesmuseum oinochoesindeki tanrı portresinin, Mezar 4A örneği için en yakın benzeri teşkil ettiği rahatlıkla söylenebilmektedir[469]. Tüm değerlendirmeler, Mk6 Katalog No.lu oinochoenin genel olarak M.Ö. 4. yüzyılın ilk

[465] Weber 1983, 123 vd. Lev. XIII; Richter 1915, 61; Onurkan 1988, Lev. 32:b, 34:a-b ve 35:a-b.
[466] Weber 1983, 126.
[467] Sideris 2011, 290 Fig. 15-16.
[468] Themelis ve Touratsoglou 1997, 32 No.A8 Lev.33:A8. A8 Dionysos portresi "Arkaizan" stili benimsemiş yerel bir Makedon ustanın üretimi olarak görülmektedir. Bkz. Themelis ve Touratsoglou 1997, 218.
[469] Weber 1983, 346 No. II.E.5., Lev. XIII.

yarısına, ağırlıkla da ortalarına yakın bir zaman dilimine tarihlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

İkinci yonca ağızlı oinochoe (Katalog No. Mk7), gövde üzerindeki kırık bir parça dışında tama yakın korunagelmiştir. Gövde ve kulp şeklinde iki ayrı parça halinde üretilmiştir. Mk7 Katalog No.lu oinochoe de, diğer Mezar 4A metal kaplarında olduğu gibi, cilalanmamış tunçtan üretilmiştir. Kap, formu sayesinde, omuzlu oinochoe'ler de denilen Form 2 oinochoelerine verilmektedir **(Levha 93a)**[470]. Kabın tek süslemesi, yivli kulbun bitimlerinde yer almaktadır. Kulbun, ağız kenarına bağlanan kısmı, ucu yuvarlatılmış bir çıkıntı şeklindedir. Bu çıkıntıdan iki yana açılan destekler, kulbun oinochoenin ağız kenarına sağlam bir şekilde oturmasını sağlamaktadır. Kulp üzerindeki kabartma çizgilerin en kenarda yer alan iki tanesi, bu desteklerin üzerinde olacak şekilde minik bir palmet şeklinde açılmaktadır **(Levha 93b)**. Kulbun gövdeye bağlanan bitimi ise, her iki yanı birer volütle süslenmiş tek bir sarmaşık yaprağı şeklinde verilmiştir. Sarmaşık yaprağı, ince bir sap ile kulba bağlanmaktadır. Yaprağın dış hatları ve orta damarı, kabartı çizgilerle belirtilmiştir **(Levha 93c)**. Mk7 Katalog No.lu oinochoenin cidarı da aynı amphoriskoslarda olduğu gibi 1 mm'dir.

Omuzlu Oinochoe veya Form 2 oinochoelerinin seramik sanatında M.Ö. 5. yüzyıl boyunca yoğun bir biçimde kullanımda kaldığı bilinmektedir. Mk7 Katalog No.lu oinochoe, bu tipin özellikle M.Ö. 5. yüzyıl ortası ve sonlarına doğru tarihlenen formları için iyi bir örnek teşkil etmektedir[471]. Metal benzerleri içinde form olarak en

[470] Sparkes ve diğ. 1970, 60; Sparkes ve Talcott 1970, Lev. 5, Fig. 2.
[471] Sparkes ve diğ. 1970, 60.

yakın örnek, süsleme ve işçilik anlamında daha sade olsa da, Galaxidi'de bulunmuş ve kabaca M.Ö. 5. yüzyıla tarihlendirilmiş tunç bir oinochoedir[472].

Formsal özelliklere ek olarak kulp bitimleri de Mk7 Katalog No.lu oinochoenin tarihlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Kulbun ağız kenarına bağlanmasını sağlayan bitim, benzerler ışığında[473], özellikle M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısı boyunca yoğun bir biçimde kullanımda olan bir uygulamayı örneklemektedir.

Kulbun alt bitimindeki sarmaşık yaprağı süsleme, Pydna nekropolünde bulunmuş M.Ö. 5. yüzyıl tarihli bir stamnosun kulp bitimlerindeki sarmaşık yaprakları[474] ve M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıl başlarına tarihlenmiş olan Stavroupolis – Selanik buluntusu bir oinochoenin kulp bitimindeki sarmaşık yaprağından da anlaşıldığı üzere[475], M.Ö. 5. yüzyıl için popüler sayılabilecek bir süsleme tarzını yansıtmaktadır. sarmaşık yaprağı şeklindeki kulp süslemeleri ayrıca, farklı formlarda olacak biçimde Patras Tipi tunç hydrialarda da sıklıkla tercih edilen ve neredeyse bu tip ile karakterize edilen bir süsleme elemanıdır[476]. Kulp bitimlerindeki motiflerin iki yanının volütler ile süslenmesi de, tunç kaplarda M.Ö. 5. yüzyıl boyunca kullanılmış olduğu bilinen bir diğer özelliktir[477].

Ancak Mk7 Katalog No.lu oinochoenin hem kulp formu hem de sarmaşık yapraklı kulp bitimi için birebir denebilecek kadar yakın iki benzerine, Berdyansk Tümülüsü ve Yündolan C Tümülüsü'nde rastlanmaktadır. Berdyansk Tümülüsü'nde bulunmuş olan oinochoe kulbu, sergilediği özellikler sayesinde M.Ö. 5. yüzyıl sonu

[472] Zimi ve Sideris 2003, 46 Lev. 18:a.
[473] Dimitrova 2008, 224-225 Fig. 9; Robinson 1941, 206 No. 661 Lev. LV.
[474] Mnesios 2010, 164.
[475] Rhomiopoulou 1989, 58.
[476] Stibbe 1992, 46; Claude 1963.
[477] Boltryk ve diğ. 2011, 267.

ile M.Ö. 4. yüzyıl ortasına kadar yayılan bir zaman dilimine tarihlenmiştir[478]. Yündolan C Tümülüsü'ndeki oinochoe kulbu ise, tümülüs içindeki diğer buluntularla beraber M.Ö. 4. yüzyıl ortasına tarihlendirilmiştir[479]. Bu durumda, benzerler örnekler ve formsal değerlendirmeden yola çıkarak, Mezar 4A'da bulunmuş olan Mk7 oinochoesini M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıl ortası arasındaki zaman dilimine tarihlendirmek mümkün görünmektedir.

Son yonca ağızlı oinochoe (Katalog No. Mk8), çok büyük oranda kırık halde bulunmuş olsa da eldeki parçalardan formu ve tipolojisi hakkında sağlıklı sonuçlara ulaşılmaktadır. Ağız kenarı-boyun kısmı ve gövdeye ait bazı parçalar sayesinde, Mk8 Katalog No.lu oinochoenin bir keskin profilli oinochoe (*carinated oinochoe*) olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 93d)**. Ağız kısmını teşkil eden üç boğumdan daha büyük olanı, akıtacak kısmını teşkil etmektedir. Küçük birer koni biçiminde aşağıya doğru daralmakta olan arkadaki iki küçük boğum ise, belirgin bir hatla hem öndeki boğumdan hem de birbirlerinden ayrılmaktadır.

Üst bölümünde dikdörtgen, alt kısmında ise üçgen kesitli olan kulp, zengin biçimde süslenmiştir. Kulbun alt kısmına, lotus bitkisine ait birbirinin içinden çıkarak yükselen yaprak kılıfları işlenmiştir **(Levha 94a)**. Kulbun alt bitimi, keskin omuz hattının yukarısına tutturulmak amacıyla ezilmiştir. Oluşan bu basık alanda, sivri uçları içe yönelecek şekilde işlenmiş üçgen biçimli küçük çıkıntılar iki karşılıklı grup halinde dizilmiştir **(Levha 94b)**[480]. Mk8 Katalog No.lu oinochoenin en önemli süslemesi, kulbun hemen altında yer alan aplik *a jour* süslemedir. Döküm tekniğinde üretilmiş olan aplik, 1 mm inceliğindeki tellerden meydana getirilmiş bir motif

[478] a.g.e., 268.
[479] Delemen ve diğ. 2010,
[480] Bu uygulama, kulbun gövdesini meydana getirdiği temsili bitkinin sap dibindeki kulakçığı ifade etmek için tercih edilmiş olmalıdır.

şeklindedir. Aplik süsleme, basitçe her yöne açan yapraklara sahip bir ters palmet şeklindedir. Palmetin üstündeki kısma ise, yine çeşitli yönlere kıvrılan girift şekilli volüt grupları işlenmiş ve süsleme bu şekilde daha da zenginleştirilmiştir **(Levha 94c)**.

Mk8 Katalog No.lu oinochoe, metal öncüleri M.Ö. 5. yüzyıl başından itibaren "Schnabelkannen" adıyla Orta ve Kuzey İtalya'da saptanan[481] ve yonca ağızlı örneklerinin M.Ö. Geç 5. ve Erken 4. yüzyıl boyunca Makedonia ve Thrakia'da kullanımda olduğu bir tipe aittir[482]. Form, Attik seramik sanatında M.Ö. 6. yüzyıl ile başlayıp oldukça az örnekle temsil edilmekte ancak başka sanat alanlarında kullanımları ile de dikkat çekmektedir[483]. Metal kap sanatında ise, özellikle bir Geç Klasik formu olarak öne çıkmış ancak neredeyse M.Ö. 300'lerde popülaritesini kaybederek Hellenistik Dönem'e kadar devamlılık bile göstermemiştir[484].

Mk8 örneği için, gövde formu yanında kulp üzerinden gerçekleştirilecek bir karşılaştırma ile kaba bir tarihleme yapmak mümkündür. Mk8 Katalog No.lu oinochoenin gövde ve kulp formu özellikle Derveni Mezar A'da (M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği)**(Levha 94d)**[485] ve Arzos'ta (M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği)**(Levha 94e)** bulunmuş yonca ağızlı benzer iki oinochoede kendini göstermektedir[486]. Ancak Derveni ve Arzos oinochoelerinin kulpları, alt kısımlarındaki yaprak kılıflarının verilişindeki başarı yanında, kulp bitimindeki apliğin neredeyse kağıt inceliğinde dövülerek kıvrılmış olması ile de daha kaliteli bir işçiliğe işaret etmektedir.

[481] Castoldi 2000, 408 Fig. 7-8; Hill 1976, 10, No. 30, Lev. 10; Pfrommer 1983, 241-242; Di Marina 2000 , 408, Tip I.d.
[482] Archibald 1983, 310; Pfrommer 1983, 241-247; Archibald 1998, 279, 333, Res. 11.15.
[483] Beazley 1963, No. 276.80; Richter 1913, 157. Keskin profilli bir oinochoe şeklinde yapılmış mermer bir pyxis için ayrıca bkz. Richter 1926, 82 Fig. 5.
[484] Archibald 1998, 280.
[485] Themelis ve Touratsoglou 1997, Lev. 39; Barr-Sharrar 2008, 17, Fig. 11; *AncMac* 1988, 282 No. 231.
[486] Yalouris ve diğ. 1980, 156 No. 106.

Stavroupolis'teki bir mezarda ele geçmiş bir diğer oinochoe ise, kulbunun alt kısmındaki yaprak kılıflarının verilişi yanında kulp bitimindeki dövülerek ezilmiş parçanın form ve süslemesi ile de Mk8 oinochoesine daha yakın benzerlikler sergilemektedir (M.Ö. 5. yüzyıl sonu)[487].

Kulp bitimindeki aplik *a jour* süsleme de, tarihlemede yardımcı bir diğer ögedir. Yapraklarının bir kısmı kırık olsa da, aplik süslemenin palmet motifi, yanlara açılarak kıvrılan ince bitimli yaprakları sayesinde M.Ö. 4. yüzyılın başlarına tarihli bir oinochoenin omzundaki palmet bezemesinde yakın benzerlikler bulmaktadır[488].

Mk8 oinochoesi, kulbundaki işçiliğin Stavroupolis oinochoesinin kulp işçiliğine olan yakınlığı ve aplik süslemesindeki palmet motifinin biçimi ile M.Ö. 5. yüzyılın sonlarına tarihlense de, Derveni ve Arzos oinochoelerinin formuna yakın yüksek profilli gövde ve kulp yapısı ise bu tarihlemeyi M.Ö. 4. yüzyılın içlerine kadar rahatlıkla indirmektedir. Bu bağlamda Mk8 oinochoesi için M.Ö. 4. yüzyıl ilk yarısı gibi bir tarih vermek mümkün olacaktır.

Mezar 4A metal kap setinin içki kapları, 3 adet kase ve 1 adet yarı küresel kaseden oluşmaktadır. Kaseler – yarı küresel kase dışında -, birbirlerine yakın formlar vermeleri ile ayrı bir grup oluşturmaktadır. Kaseler gümüşten üretilmiş süssüz kaplar şeklinde iken, yarı küresel kase hem gümüş hem altın kullanılarak gösterişli bir şekilde süslenmiştir.

3 adet gümüş kaseden biri tam, biri tama yakın diğeri ise kırık olarak ele geçmiştir. Tam ve tama yakın korunagelmiş 2 adet kase, birbirinden farklı profiller çizmektedir. Bu sayede, gümüş içki kaseleri arasında aslında iki farklı tipte kasenin

[487] Barr-Sharrar 2008, 5, Fig. 6; *AncMac* 1988, , No. 341.
[488] Burow 1986, 73 Lev. 33:5.

varlığından bahsetmek mümkün olacaktır. Kırık olarak bulunmuş üçüncü kase ise, tama yakın korunagelmiş benzerine formsal yakınlık sunması bakımından onunla eş sayılmaktadır.

İlk tip, biri tama yakın (Katalog No. Mk9; **Levha 97a**), diğeri ise büyük oranda kırık korunagelmiş olan diğer bir kase (Katalog No. Mk10; **Levha 97b)** ile temsil edilmektedir. İlk tip, en iyi şekliyle MK9 Katalog No.lu örnekte gözlemlendiği üzere, yarı dairesel bir gövde ve bu gövdeden sert bir profille ayrılıp dışa açılan bir silmeden ibarettir. Üst kısımdaki silmenin alçak tutulmuş olması, her iki örnekte de görüldüğü üzere, bu tipi karakterize eden başlıca özelliktir.

İkinci tipi temsil eden tam olarak korunagelmiş üçüncü kasede (Katalog No. Mk11), dışa doğru açılan üst silme diğer iki benzerine kıyasla daha yüksek tutulmuştur **(Levha 97c)**. Buna, daha küçük olan çapı da eklendiği zaman, Mk11 Katalog No.lu kasenin diğer iki benzerinden daha dar ancak yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Mk9, 10 ve 11 kaseleri, aslında tek bir formun farklı çeşitlemeleri olarak öne çıkmaktadır. Köken olarak, Akhaemenid seramik ve toreutik sanatına ait olan bu formun, buluntular ve Apadana kabartmaları sayesinde, Persler tarafından M.Ö. 5. yüzyıl başlarından itibaren kullanıldığı anlaşılmaktadır[489]. Formun değerli metalden yapılmış örnekleri, Ada'da özellikle Vouni Hazinesi buluntuları arasında temsil edilmektedir[490]. Söz konusu formun, ayrıca Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310)

[489] Dusinberre 1999; Zournatzi 2000, 686, Fig. 2; Dalton 1964, 45, Fig. 72. Persler tarafından bilinen bu formdaki kaselerin Yunan seramik sanatına girişi ise Atina Agorası buluntuları ışığında M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır. Bkz. Sparkes ve diğ. 1970, 121. Formun ayrıca II. Philip'in hükmü ile birlikte Makedon içki kasesi envanterine "kalyx kase" adıyla girdiği de bilinmektedir.
[490] Gjerstad ve diğ. 1937, 238-249.

seramik sanatı içinde mat glazürlü[491] ve Düz Beyaz (Plain White) VII (Kıbrıs-Klasik II) mal grubuna ait örneklerinin var olduğu da bilinmektedir[492]. Ancak Mk9,10 ve 11 kaselerinin kesin tarihlemesi, Büyük İskender tarafından M.Ö. 330 yılında yıkılan Persepolis-Apadana'nın yıkıntıları arasından ele geçmiş eş derecede benzer bir kase sayesinde sağlanmaktadır[493]. Persepolis kasesi ile olan yakınlıkları düşünüldüğünde, Mezar 4A symposion seti gümüş içki kaseleri Akhaemenid etkili eserler sayılıp kabaca M.Ö. 4. yüzyılın ortası ve sonrası dahilinde bir tarihe verilebilmektedir.

İçki kaplarının sonuncusu gümüş ve altın kullanılarak üretilmiş olan yarı küresel kasedir (Katalog No. Mk12; **Levha 97d)**[494]. Yarı küresel kabın tümü, kalıpta döküm tekniği kullanılarak gümüşten üretilmiş, ancak ağız kenarının dış kısmına altından ince bir şerit çekilmiştir. Kabın dış yüzeyinin alt kısmı, tümüyle kalıplama esnasında verilmiş alçak kabartmalarla, dip ve üst kısmı ise kazıma yöntemiyle süslenmiştir.

Ağız kenarının dış kısmında yer alan altın şeritte, kap boyunca dönen bir sarmaşık yaprağı dizisi yer almaktadır **(Levha 98a)**. Sarmaşık yaprağı dizisi, kap yüzeyine kazıma yöntemiyle işlenmiştir. Gövde, Akhaemenid kap süsleme sanatının bir özelliğini yansıtacak şekilde dikine petallerle bölümlendirilmiştir. Ancak petaller arasına yerleştirilmiş küçük ok başları ile de, güçlü bir Yunan süsleme sanatı vurgusu yapılmaktan kaçınılmamıştır **(Levha 98b)**. Mk12 Katalog No.lu yarı küresel kasenin belki de en gösterişli süslemesi, kabın dip kısmında yer almaktadır. Dip kısmı, gövdeyi süsleyen petallerden ince bir boşlukla ayrı tutulmuş çok yapraklı bir rozet

[491] Karageorghis 1964a, 60, No. 7, Fig. 21.7.
[492] Salles 1983, 64, No. 182, Tableau X.
[493] Schmidt 1957, 94, Levha 68:1.
[494] Mk15 kasesi, form itibarı ile yarı küresel bir yapı sergileyerek Yunan içki kapları arasında "hemitomos" denilen forma yakın durmaktadır. Ancak "hemitomos" terimini Athenaios (*Athenaios*, 467c) tarafından ilk kez M.Ö. 3. yüzyılda kullanıldığı için bu çalışmadaki örneğe "hemitomos" demek doğru olmayacaktır.

yerleştirilmiştir. Rozet, aynı sarmaşık yaprakları dizisi gibi kazıma yöntemiyle işlenmiştir. Süslemenin merkezi, iç içe geçmiş iki dizi halindeki sivri uçlu yaprak dizileri ile doldurulmuştur. Sivri uçlu yaprakların arasında kalan boşluklar ise, daha küt ve kalın formlu ancak yuvarlak uçlu üç yapraktan ibaret palmet bezekleriyle doldurulmuştur **(Levha 98c)**.

Mk12 kasesi, köken olarak metal sanatının daha ileri seviyede olduğu Doğu'ya ve Mısır'a atfedilen bir forma örnek teşkil etmektedir[495]. Akhaemenid toreutik sanatında ise, özellikle M.Ö. 5.- 4. yüzyıl arası tarihli pek çok eserle nitelenen bir form olma özelliğine sahiptir[496]. Formsal açıdan benzer örnekler arasında, M.Ö. 4. yüzyıl tarihli Pithom kaseleri[497] ile yine aynı tarihli Nil deltası kaseleri[498] yer almaktadır. Söz konusu benzer örnekler arasında özellikle Nil deltasından çıkmış olan kaseler, gövdelerindeki petallerin işleniş tarzı ile Mk15 kasesine daha yakın bir analoji sunmaktadır. Ancak hem Pithom hem de Nil deltası kaseleri, dip kısımlarındaki rozetin daha basit ve işçilik olarak daha sade oluşu ile Mk12 kasesinden ayrılmaktadırlar.

Mk12 Katalog No.lu yarı küresel içki kasesinin dip kısmındaki süslemenin birebir benzerleri bulunamamış olsa da, söz konusu süslemenin farklı tarzlarda olacak şekildeki benzerlerine özellikle Akhaemenid phialelerinde sıklıkla rastlanmaktadır.[499] Yaprak grupları arasına yerleştirilmiş stilize palmet motifleri, yine Akhaemenid süsleme sanatına özgü özelliklerdendir. Benzer motiflerin metal

[495] Oliver 1977, 7; Çorbacı 2007, 169.
[496] Curtis 2000, 57 Fig. 63; Armbruster 2010, 405, Fig. 36.13.
[497] Oliver 1977, 7.
[498] Pfrommer 1987, 248, Lev. 48c & d.
[499] Treister 2007, 71 Fig. 2:4, 84 Fig. 10:1, 86 Fig. 12, 93 Fig. 17:2.

kaplar üzerinde yer alan örnekleri dışında, çeşitli diğer süsleme sanatlarında[500] ve özellikle de Persepolis'teki mimari süslemelerde sıklıkla karşımıza çıkması[501], mevcut motifin Pers sanatındaki güçlü köklerinin anlaşılması için yeterli olacaktır.

Kabın ağız kenarındaki şeride işlenmiş sarmaşık yaprakları dizisi ise, Akhaemenid sanatına tamamen yabancı olan popüler bir Yunan süsleme sanatı elemanıdır. Sarmaşık dallarından oluşan ve kap boyunca dönen motiflerin içki kaselerindeki kullanımı, özellikle Thrak envanterlerinde sıklıkla karşılaşılan bir uygulamadır. Thrak eserleri arasında motifsel benzerlikler sunan ilk örnek, Prokhorovka Tümülüs B, 3 No.lu gömü'de bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyıl ikinci yarısına tarihli bir kalyx kasedir[502]. Kasenin silme kısmına işlenmiş olan sarmaşık dalı ve yaprakları, daha kaba olan işçiliklerine rağmen Mk12 kasesine yeterli benzerlikler sunmaktadır. Vurbitsa'ta bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyıl ikinci yarısı tarihli bir diğer kalyx kasenin üzerindeki kakma sarmaşık dalları motifi, benzer tarzdaki süslemelerin içki kaseleri üzerindeki bir diğer uygulanışını gösterme açısından önemlidir[503].

Moghilanska Mogila - Vratsa'da bulunmuş M.Ö. 4. yüzyıl tarihli gümüş bir baldır zırhının (*knemis*) üzerinde yer alan sarmaşık yaprakları dizisi de, Mk12 kasesinin ağız kenarını süsleyen motife olan yakın benzerliği ile tarihlemeye yardımcı başka bir öge olarak öne çıkmaktadır[504].

Böylece birbirine yakın özellikler sunan bu tarzdaki sarmaşık yaprağı dizilerinin, M.Ö. 4. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle içki kaselerinde olacak

[500] Treister 2010, 229 Fig. 3.
[501] Curtis ve Tallis 2005, Cat. No. 46.
[502] Treister 2008, 245, Fig. 16; Treister 2009, 183 vd..
[503] Archibald 1998, Lev. 33.
[504] a.g.e. 257, Fig.10.12.c.

şekilde diğer birçok eserde de sıklıkla tercih edilen bir süsleme elemanı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Mk12 kasesi de, dönem için yaygın hale gelmiş bu süsleme elemanının Kıbrıs'taki mevcudiyeti için iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Mezar 4A metal kapları arasında, içki ile alakalı formlara ek olarak 2 adet tunç tabak ve 1 adet tunç tuzluk da yer almaktadır. Tabaklardan ikisi kırık olsa da, bir tanesinin birleştirilebilen parçalarından Mezar 4A metal tabakları hakkında yeterli bilgiler elde edilebilmektedir.

Tama yakın form veren tabak (Katalog No. Mk13), tondo kısmı ve kenarının bir bölümü olacak şekilde tümlenebilmiştir **(Levha 98d)**. Tabağın kenar kısmı, düz bir şekilde dışarıya açıldıktan sonra dik bir profille aşağıya inmektedir. Oldukça sığ olduğu anlaşılan tabağın tondo kısmında, birden fazla torna izi yer almaktadır.

İkinci tabak (Katalog No. Mk14), sadece tondo kısmına ait bir parçadan ibarettir. Daha fazla olan cidar kalınlığı ve ağırlığı bakımından Mk13 Katalog No.lu örnekten ayrılsa da, genel hatları ile ona eştir. Mk14 Katalog No.lu tabağın tondo kısmında da birden fazla torna izi yer almaktadır **(Levha 98e)**.

Kıbrıs örnekleri içinde Mezar 4A örneğine yakınlık sergileyen tabaklar mevcut olsa da, bu eserlerin çoğu daha geç dönemlere tarihlenmektedir. Marion nekropolünde Kıbrıs-Klasik II tarihli bir mezarda bulunmuş tunç bir tabak[505] ile Amathous nekropolünde bulunmuş başka bir tunç tabak[506], Mezar 4A örneklerine yakınlık sergileyen yegane yerel buluntu eserlerdir. Bu mevcut örnekler içinde Amathous örneği, özellikle Mk13 tabağına benzer oluşu ile dikkat çekmektedir. Diğer yandan Mk12 tabağına benzer teşkil eden en yakın örnek, eş denebilecek kadar

[505] Gjerstad 1948, 217.
[506] Chavane 1990, 7 No. 43 Lev. III & XXI.

benzerlik sergileyen ve Kıbrıs dışında bulunmuş olan gümüş bir tabaktır. Vergina Büyük Tümülüs'teki Mezar III'te (Prensin Mezarı) bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğine tarihli tabaklar[507], daha büyük olan çaplarına rağmen oldukça sığ olan yapıları, dışa açıldıktan sonra dik bir açıyla aşağıya inen kenar profilleri ve tondolarındaki torna izleri ile Mezar 4A tabaklarına birebir benzemektedir.

Tunçtan üretilmiş olan tuzluk (Katalog No. Mk15), tabaklarla beraber yemek ile alakalı formlar arasında sayılmaktadır. Döküm tekniğiyle üretilmiş olduğu anlaşılan tuzluk, kalın bir kaide üzerinde duran ve aynı gümüş kaselerde olduğu gibi dışarıya doğru açılan bir silmeden ibarettir **(Levha 99a)**. Sade ve kapaksız olan tuzluğun tabanında, aynı tabaklarda olduğu gibi, torna izleri yer almaktadır **(Levha 99b)**. Mezar 4A tuzluğu, seramik formlarındaki paralellerinden yola çıkarak "içbükey duvarlı (*concave salt cellar*)" örneklerin alt kısmı oyuklu tiplerine verilmektedir (M.Ö. 4. yüzyıl)[508].

Tunç leğenler, Mezar 4A metal kapları arasında en çok örnekle temsil edilen açık formlardır. Tipolojik açıdan birbirlerine yakın benzerlikler sunmaları ile dikkat çekmekte olan Mezar 4A leğenleri, ikisi tama yakın bir tanesi ise tamamen kırık olacak şekilde ele geçmiştir.

Leğenlerden ilki, sığ ancak geniş bir yapıya sahiptir (Katalog No. Mk16; **Levha 95a**). Kabın tondo kısmına ait büyük bir parça, üst yapının çökmesi nedeniyle kırılarak kopmuştur. Leğenin, tek bir halka kulbu vardır **(Levha 95b ve c)**. Ağız kenarının dış kısmına, kap boyunca dönen, yatay çizgi sıraları işlenmiştir **(Levha 95d)**. Ancak, Mk16 Katalog No.lu leğenin asıl süslemesi kulbun aplik kısmında yer

[507] Kottaridi 2011a, 118 vd.
[508] Sparkes ve diğ. 1970, 136.

almaktadır. Süslemenin temelinde, her biri farklı yönlere doğru açılan dört küçük volüt tarafından çevrelenmiş çift volütlü bir sarmal yer almaktadır. Sarmal motifini oluşturan her iki parça bir şerit aracılığıyla birbirine bağlanmıştır. Sarmal motifinin merkezinden çıkan bir adet ters palmet motifi de, açılarak kabın altına doğru yayılmaktadır. Palmet yapraklarının merkezden açıldıkça birbirinden ayrıştırılması ile motife boyut kazandırılmış ve süslemenin kap gövdesinden bağımsız algılanması sağlanmıştır **(Levha 95b ve c)**.

Mk16 Katalog No.lu leğen için en yakın benzerler Gaimanova Mogila, Tolstaya Mogila ve Mogilanska Mogila tümülüslerindeki ithal metal kap repertuvarlarından gelmektedir. Tümü M.Ö. 4. yüzyıl ilk yarısına tarihlenmiş olan Gaimanova Mogila ve Mogilanska Mogila leğenleri özellikle sığ yapıları, tek olan halka kulpları, kulpların farklı da olsa palmetli ataçlarla süslenmiş olması ve ağız kenarlarının altında yer almakta olan yatay çizgi sıraları ile Mezar 4A örneğine benzemekte ancak dışa açılan ağız kenarları ile de farklılıklar sergilemektedir[509]. Diğer yandan Tolstaya Mogila Tümülüsü'nde bulunmuş olan üçüncü bir leğen, diğer özellikleri yanında ağız kenarı profili ile de Mk16 Katalog No.lu leğene daha yakın bir analoji sunmaktadır[510]. Mk16 Katalog No.lu leğen için genel yapı ve şekil açısından diğer benzerler, farklı metal kap formlarından da bulunabilmektedir. Olynthus'ta bulunmuş M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihli bir phiale mesomphalos, bu noktada en iyi örneği teşkil etmektedir[511]. Olynthus phialesinin Mk16 Katalog No.lu örneğe olan benzerliği ve yatay çizgi sıraları ile süslenmiş olması, Mk16

[509] Treister 2008, 16 Fig. 3 & 18; Bidzilya 1971, 42; Paunov ve Torbov 2000, 171 Fig. 5.
[510] Boltryk ve diğ. 2011, Fig. 7: 2-3 ve 4-5; Mozolevskii 1979, fig. 48-49.
[511] Robinson 1941, 183 No.571, Lev. XXXIX.

leğeninin formunun ayrıca phialelerde de kullanılmış olduğunu gösterme açısından önemlidir.

Mk16 Katalog No.lu leğenin kulp süslemesi de tarihleme konusunda yakın veriler sunmaktadır. Süslemedeki palmet ve volüt gruplarının oluşturduğu kombinasyon Jacobsthal tarafından Miletos-Rodos Tipi olarak kimliklendirilmiştir[512]. Mk16 leğeninin Miletos-Rodos tipindeki kulp süslemesi, inceltilmiş yapraklarının zarif yapısı ve volütlerin okülüs kısımlarının kabartılarla belirginleştirilmiş olması ile de tarihlemeye yardımcı olmaktadır. Palmet motifinin ince yaprakları ve sık yapısı ile yapraklarının açılış şekli, tarihlemede yardımcı unsurlar olarak öne çıkmaktadır[513]. Metal benzerler arasında en yakın analojiyi ise, Panagjuriste situlasının kulp atacı sunmaktadır. Özellikle palmet motifindeki yaprakları yanında volüt sarmalları sayesinde de Mk16 palmetine eş sayılabilen Panagjuriste örneği, M.Ö. 4. yüzyılın civarına tarihlenmektedir **(Levha 95e)**[514].

Yana açılarak kök kısmına doğru kıvrılan sık yapraklı palmet motiflerine, M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Atina Agorası Attik seramikleri üzerinde de sıklıkla rastlanılmaktadır[515]. Her ne kadar seramik örnekler daha geniş bir zaman dilimine işaret etse de, özellikle Panagjuriste situlasının kulp atacı sayesinde tarihlemeyi M.Ö. 4. yüzyılın ortalarına doğru yakınlaştırmak mümkündür.

İkinci leğen (Katalog No. Mk17), benzerinden daha küçük bir çapa sahip olması yanında biraz daha derin oluşu ile dikkat çekmektedir **(Levha 96a)**. Tondo kısmında mevcut olan yer yer kırılarak eksilmiş parçalar dışında tam olarak korunagelmiştir. Mk17 Katalog No.lu leğen, boyut farklılıkları dışında form ve

[512] Jacobstahl ve Langsdorff 1929, 208 vd., Fig. 14.
[513] Vokotopoulou 1975, 761.
[514] Venedikov 1977, 86-87 Fig. 40.
[515] Sparkes ve Talcott 1970, Lev. 47 – No. 209, 633, 634, Lev. 49 – 478.

tipolojik olarak bir önceki örnekle eştir. Yatay çizgi sıraları, bu örnekte de ağız kenarının dış tarafı boyunca kullanılmıştır **(Levha 96b)**. Tek olan halka kulp, bu örnekte süsleme açısından büyük farklılıklar sergilemektedir. Mk17 Katalog No.lu leğenin kulp süsü, ince bir plakadan meydana getirilmiş yaprak biçimli bir süsleme alanının üzerine alçak kabartma olacak şekilde dövülmüştür. Palmet motifi, birbirine bir şeritle bağlanmış iki volüt sarmalının arasından çıkmaktadır. Mk16 leğeninin kulp apliğindeki palmet motifinde, yapraklar dip kısımlarında birbirinden ayrılmamışken, Mk17 palmetinin yapraklarının birbirinden iyice ayrıştırıldığı görülmektedir. Merkez yaprak sivrileşerek sonlanırken, yana açılan diğer yapraklar yuvarlatılmış bitimlerle nitelenmektedir. Volüt sarmallarının alt dalları, motif etrafında dolaşarak bir çerçeve oluştururken üst dallar ise palmet motifinin yanında çok bitimli birer filizle sonlanmaktadır **(Levha 96c)**. Mk17 leğeninin kulp ataç süsü, palmet, volütler ve filizli sarmaşık dalları gibi pek çok ögenin bir arada kullanıldığı zengin bir süsleme ortaya koymaktadır.

Mk17 leğeni için en yakın örnekleri Tolstaya Mogila ve özellikle de Velika Znam'yanka tümülüslerinin M.Ö. 4. yüzyıl tarihli metal kap repertuvarları vermektedir. Tolstaya Mogila leğeni, sığ olan yapısına rağmen yatay çizgi sıraları ve kulp ataçının levha şeklinde dövülmüş bir aplikle kaba bağlanması bakımından Mk17 leğenine benzerlikler sunmaktadır[516]. Velika Znam'yanka leğeni ise, genel formu ve derinliği bakımından Mk17 leğenine formsal ve ölçüsel anlamda yüzeysel bir benzerlik sunmaktadır[517].

Kulp apliğindeki süsleme, Mk17 leğenini tarihlemede yardımcı olan bir diğer ögedir. Birbirinden ayrıştırılmış ince ve zarif yapraklarla karakterize edilen Mk17

[516] Boltryk ve diğ. 2011, Fig. 7: 2-3 ve 4-5; Mozolevskii 1979, fig. 48-49.
[517] Otroshchenko ve Rassamakin 1984, 50.

palmetinin benzerlerine, M.Ö. 5. yüzyıl son çeyreği ile M.Ö. 4. yüzyıl ortası arasına tarihlendirilmiş pekçok seramik kap üzerinde rastlanmaktadır[518]. Bu örnekler arasında, özellikle Bonn-Akademisches Kunstmuseum'da sergilenmekte olan M.Ö. 5. yüzyıl sonu tarihli bir grup lekanisin kapak tutamaklarındaki palmet motifleri, Mk17 palmeti ile yakın benzerlikler sergileme bakımından önemlidir[519]. Metal örnekler arasındaki en yakın benzerler yine kulp ataçlarından olup, ikisi Ada dışından biri ise Ada içinden gelmektedir. Ada dışındaki örnekler Giamanova Mogila ve Mogilanska Mogila tümülüslerindeki M.Ö. 4. yüzyıl ortasına tarihli leğenlerin ataçlarında yer almakta olan benzer yapıdaki palmet motifinde karşımıza çıkmaktadır[520]. Kıbrıs örneği ise Salamis Nekropolü'ndeki Tümülüs 77'de bulunmuştur. Tunç kulp atacının üzerindeki palmet motifi, genel yapısı yanında özellikle yapraklarının formu ile de Mk17 kulp atacına yakın benzerlikler sergilemektedir[521]. Salamis örneğinin bulunduğu Tümülüs 77, buluntuları sayesinde M.Ö. 310 yılları civarına tarihlenmiştir[522]. Formsal eşleşmeler yanında kulp apliğindeki palmet motifinin yapısı da, Mk17 Katalog No.lu leğenin rahatlıkla M.Ö. 400-350 yılları arasına tarihlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Son leğen, (Katalog No. Mk18), birleşmeyen ağız kenarı ve gövde parçalarından ibarettir **(Levha 96d)**. Ağız kenarının dış yüzünde yatay çizgi sıralarının yer alması, leğeni Mk16 ve Mk17 Katalog No.lu örnekler ile yakınlaştırmakta ve üç kabın birbirileriyle eş olacak şekilde düşünülerek bir grup

[518] Burow 1986, 73, Lev. 33:5; Söldner 1990, 24,Lev. 8:6 & 104, Lev. 62; Deppert 1982, 9, Lev. 1; Bentz ve Rumscheid 1989, 26, Lev. 10; Palmet motifinin kökünden çıkan sarmaşık dallarının motif yanında çok filizli bir bitim oluşturduğu yakın örnekler için bkz. Eichler 1974, 24, Lev. 122 ve Deppert 1982, 27, Lev. 38:3.
[519] Söldner 1990, 104, Lev. 62.
[520] Treister 2008, 16 Fig. 3 & 18; Bidzilya 1971, 42; Paunov ve Torbov 2000, 171 Fig. 5
[521] Karageorghis 1973b, 156 No.103 Lev. CLXXXI & CCXC.
[522] a.g.e. 200.

oluşturulduğuna işaret etmektedir. Mezar buluntuları arasında başka hiçbir kulp veya kulp parçasına rastlanmamış olması, Mk18 Katalog No.lu leğenin olasılıkla kulpsuz olduğuna işaret etmektedir (Mezar 3 örneğinde olduğu gibi). Eldeki parçalardan, leğenin nispeten dik inen gövde duvarlarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kırık parçalar üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar, kabın derin ve dar çaplı olduğunu göstermektedir.

Mezar 4A metal buluntuları arasında, metal kaplar ile ilişkilendirilmesi mümkün olan ancak hiçbir şekilde mevcut kaplardan birine aitlenemeyen parçalar da bulunmuştur. Bu parçaların kimisinin işlevi hakkında bazı sonuçlara ulaşmak mümkün olsa da kimisinin işlevi belirsiz kalmıştır.

Mk19 Katalog No.lu eser, iki ucu da açık, tunçtan bir kaide ayağı şeklindedir **(Levha 99c)**. Hiçbir süslemesi olmayan parçanın alt kısmında başka bir metale bağlandığını gösteren lehim izleri mevcuttur. Üst kısmının daha dar olup dışa taşan bir kabartı ile desteklenmesi, bu bölüme belli bir nesnenin oturtuluyor olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Mk19 Katalog No.lu eserin en olası kullanımı, tamamen kırık parçalar halinde korunagelmiş olan leğenin kaidesi şeklinde olmalıdır.

Döküm tekniğiyle üretilmiş bir halka kaide (Katalog No. Mk20), kullanım amacı yine bilinmeyen parçalardan bir diğeridir. Yan kısımları kazıma çizgilerle süslenmiş kaidenin üst kısmında oyuk şeklinde bir yuva vardır **(Levha 99d)**. Form bakımından, Mk20 Katalog No.lu eserin bir kabın oturacağı sığ bir kaide (belki de Mk18 Katalog No.lu leğen), ya da Mk19 Katalog No.lu ayakla birleşerek ayaklı bir kaide oluşturma ihtimali de mevcuttur.

Mezar 4A, yukarıda örneklendiği üzere birçok çeşitte metal kap içeren zengin bir repertuvara sahiptir. Mezar 4A metal kapları (Mk19 ve Mk20 parçaları dışında), tümünün birbiriyle alakalı olduğu tek bir buluntu grubu ortaya çıkarmaktadır. Kapların tümünün işlevselliği değerlendirildiğinde, Mezar 4A metal kap grubunun bir symposion seti meydana getirdiği kolaylıkla anlaşılmaktadır. Seçilen formlar, Mezar 4A symposion setinin bir şölen yemeğinin tüm aşamalarına hizmet edecek şekilde düzenlenmiş olduğunu göstermektedir. Kapların 11 tanesi (situla, kyathos, amphoriskoslar, oinochoeler ve kaseler) içki ile, 3 tanesi (tabaklar ve tuzluk) şölen yemeği ile alakalı formlar iken, leğenlerin de şölene başlamadan önce ellerin yıkanacağı kaplar olarak hizmet verdiği anlaşılmaktadır[523].

Bir symposionun hem içki içilen hem de yemek yenilen her iki bölümüne de uygun olacak şekilde düzenlenmiş tam/tama yakın benzer bir symposion setine, henüz diğer hiçbir Kıbrıs-Klasik Dönem konteksinde rastlanmamıştır. Bu bağlamda Mezar 4A symposin seti Kıbrıs-Klasik Dönem için yegane toplu ve tam/tama yakın örneği oluşturmaktadır[524]. Symposion setini oluşturan eserler dışındaki çeşitli kap ve süsleme parçaları da, Mezar 4A metal kap repertuvarının aslında daha geniş olduğuna dair yeterli bilgiyi sunmaları açısından önemlidir.

IV.1.4.3.f.Aynalar

Aynalar, Mezar 4A'da bulunmuş olup günlük kullanım eşyası şeklinde yorumlanabilecek eserler içindeki en yoğun grubu teşkil etmektedir. Mezar 4A

[523] Symposionda şölenden önce ellerin yıkanması ve temizlenmesi ile ilgili bkz. Vickers 1978, 8; Orth 1921, 956; Matthaus 1999-2000, 43.

[524] Bilinen konteksler içinde, bazı mezarlarda metal kap gruplarına rastlanılmış olsa da bunlardan hiç biri kesinlikle bir symposion etkinliğine aitlenecek potansiyelde olmamıştır. Örn. Marion *Kaparka* nekropolündeki Kıbrıs-Klasik II'ye tarihlenmiş olan 34 No.lu mezardaki metal kaplar (kyathos,oinochoe,lekanisler) için Gjerstad ve diğ. 1935, Lev. XLIX; 25 No.lu mezar (kyathos) için a.g.e., Lev. XLV.

aynaları, mezar odasının ön bölümüne yakın kısımlarda birbirlerinden ayrı olarak bulunmuşlardır. Aynalardan biri küçük boyutu ve sade işçiliği, diğeri ise daha büyük olan boyutu ve gösterişli yapısı ile dikkat çekmektedir.

Döküm tekniğinde üretilmiş olan büyük boyutlu ayna (Katalog No. Ay1), mezar odasının girişine yakın bir yerde sol bölümde bulunmuştur **(Levha 64)**. Etrafından çıkmış olan çok sayıda çivi ile ahşap kalıntısından yola çıkarak, aynanın mezar odasına ahşap bir kutu içinde yerleştirilmiş olduğu söylenebilmektedir **(Levha 100a)**. Aynanın boyutu yanında kalın cidarı ve ağır sap kısmı, bir yetişkine ait olduğunu akla getirmektedir **(Levha 100b)**. Aynanın sapı ile tablanın bağlandığı kısım, alçak kabartma ve kazıma yöntemleriyle meydana getirilmiş zengin bir floral süslemeye sahiptir. Süsleme, sap kısmı üzerindeki bir yaprak kılıfının içinden çıkar şekilde düzenlenmiştir. Floral betimler, volütler halinde kıvrılan veya yanlara açılarak palmetlerle sonlanan sarmaşık dalları şeklinde işlenmiştir. Volütlerin okülüs kısımları, esere ayrı bir bezek zenginliği katmak için gümüşle kaplanmıştır **(Levha 100c)**.

Yine döküm tekniğinde üretilmiş olduğu anlaşılan ikinci ayna da(Katalog No. Ay2), mezar odasının girişine yakın bir yerde bulunmuştur. Etrafındaki yoğun ahşap izlerinden yola çıkarak (hiç çivi bulunmamasına rağmen), Ay2 Katalog No.lu aynanın da mezar odasına ahşap bir kutu içinde yerleştirilmiş olduğu varsayılabilmektedir **(Levha 101a)**. Boyutu ve hafifliği bakımından bir çocuğa ait olduğu anlaşılan Ay2 Katalog No.lu ayna, hiçbir süslemeye sahip değildir. Aynanın olasılıkla ahşap bir tutamağa aplik edilmesini sağlayan bir çıkıntısı (dil) mevcuttur **(Levha 101b)**. Ay2 Katalog No.lu aynada en dikkat çekici özellik iç kısmının sol alt

bölümünde, hasır örgü şeklinde bazı organik madde kalıntılarının (kumaş?) korunmuş olmasıdır **(Levha 101c)**.

Aynalar, neredeyse Klasik Dönem tarihli her mezarda bulunabilen yoğun buluntu gruplarından birini meydana getirmektedir. Bu durumun Kıbrıs için de aynı şekilde geçerli olduğu mezar kontekslerinin büyük çoğunluğunda aynalara rastlanması ile anlaşılmaktadır[525].

Ay1 Katalog No.lu ayna, sahip olduğu süsleme ve işçiliğindeki kalite ile dikkat çekmektedir. Kıbrıs'ta pek çok mezarda ele geçmiş olan volüt-palmet süslü aynaların, büyük olasılıkla dönem için popüler sayılan bir tipi örneklediği anlaşılmaktadır[526]. Ancak aynı döneme ait örnekler içinde, Ay1 Katalog No.lu ayna için en iyi analojiyi Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli ve Amathus menşeli tek bir ayna sunmaktadır[527]. Amathus aynasının döküm olmayan süslemesi, özellikle iki yana açılan volütleri ve volütlere bitişik bir şekilde işlenmiş lotus yaprakları ile Mezar 4A örneğine oldukça yakın benzerlikler sergilemektedir.

İkinci ayna (Katalog No. Ay2), sade yapısına rağmen bir önceki örneğe kıyasla Kıbrıs-Klasik konteksleri içinde daha fazla örnekle temsil edilmektedir. Karakteristik olarak Kıbrıs tipi şeklinde kabul gören bu tarz aynaların Ada genelinde M.Ö. 6. yüzyıldan başlayarak uzun yıllar boyunca sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir[528]. Ay2'nin ait olduğu geniş tarihsel çerçeve düşünülecek olursa, aynanın mezar içindeki

[525] *Salamis:* Karageorghis 1970a,94 vd. ve 163 vd.; Karageorghis 1970b, Lev. CXLIV ve. Lev. CXC; *Marion:* Gjerstad ve diğ. 1935, Lev. LIX:2, LXVI:2 No. 17 ve CLIII:1-3; *Kıbrıs Geneli:* Gjerstad 1948, 142, Fig. 25:1 ve 25:2; *Nea Paphos:* Michaelides ve Mlynarczyk 1998, 152 No. 2520/1, 2520/3 ve 2520/9; *Amathus:* Chavane 1990, 12 vd., Lev. V ve XXI; *Ktima:* Deshayes 1963, 38 B17, Lev. LXIX; *Tamassos:* Buccholz 2010, 96 ve 98.
[526] Gjerstad 1948, 142; Karageorghis 1989, 804, Fig. 48; Chavane 1990, 12 vd., Lev. XXI:79; Richter 1915, 254 No. 740 ve 255 No. 747.
[527] Chavane 1990, 13., Lev. XXI:79.
[528] Richter 1915, 253.

diğer buluntularla beraber değerlendirilerek tarihlendirilmesinin en doğru yöntem olduğu anlaşılacaktır.

IV.1.4.3.g. Makyaj Çubukları

Mezar 4A, biri tunç diğeri gümüş olacak şekilde bazı iki adet makyaj çubuğu vermiştir. Makyaj çubklarından, gümüş olanı tam (Katalog No. Mç1; **Levha 101d)** tunç olan diğeri ise kırık ve eksik olarak bulunmuştur (Katalog No. Mç2; **Levha 101e**).

Makyaj çubukları, ince bir gövdenin her iki bitiminin damla şeklinde bir kabartı şeklinde sonlandırılması ile meydana getirilmiştir. Başka mezarlarda uçlarında hala boya kalmış örneklere ulaşılmış olsa da[529], Mezar 4A örneklerinin üzerinde herhangi bir boya kalıntısına rastlanmamıştır.

Kıbrıs genelinde, Kıbrıs-Arkaik Dönem ile yaygın bir şekilde kullanıma girdiği anlaşılan bu tarz makyaj çubuklarına[530], Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca da Aphendrika, Vouni, Marion, Salamis, Amathus ve Tamassos nekropollerinde yoğun bir biçimde rastlanılmaktadır[531]. Makyaj çubuklarının tümünde tarihlemeyi kolaylaştırıcı değişik formsal özelliklerin olmayışı, bu eserlerin içinde bulundukları konteks dahilinde tarihlendirilmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı, Mezar 4A makyaj çubukları beraber bulundukları eserler ışığında tespit edilecek tarihe dahil edilecektir.

---

[529]Gjerstad ve diğ. 1935, 222 No.22.
[530] Deshayes 1963, 37 LXIX:1.
[531] *Aphendrika* için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937, 117 No. 38; *Vouni* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, 308 No. 46a&b Lev. CII; 317 No. 25 Lev. CV; *Marion* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 222 No. 21 Lev. XL, 272 No. 53 Lev. XLIX, 295 No. 32 Lev. LV, 315 No. 24 Lev. LIX, 336 No. 20 Lev. LXI; *Salamis* için bkz. Karageorghis 1970a, 96 No. 18&19, 97 No. 38, 159 No. 107A,3, 164 No. 2&15 ve Karageorghis 1970b, Lev. CXLIV, CLXXXVI, CXC; *Amathus* için bkz. Chavane 1990, 26 Lev. VIII.

IV.1.4.3.h.Candelabrum

Mezar 4A'da bulunmuş bazı tunç ve demir parçalar, mezar odası içinde aydınlatma ile alakalı bir eşyanın mevcudiyetine işaret etmektedir. Demir parçaların, özellikle şekillerinden dolayı bir tripoda ait oldukları anlaşılmaktadır. Tunç parçalar arasındaki sütun başlığı, insan figürü şeklindeki taşıyıcı elemanlar ve tablalar, bir tripod tarafından taşınan bu aydınlatma amaçlı eşyanın olasılıkla bir candelabrum olduğuna işaret etmektedir.

Sütun başlığı ve insan figürü şeklindeki iki ayrı taşıyıcının mevcudiyeti, ilk başta iki ayrı candelabrumun varlığına işaret ediyor gibi görünmektedir. Ancak tripod teşkil edecek parçaların sayısının azlığı, mezar odası içine bırakılmış tek bir candelabrumun mevcudiyetini mümkün kılmaktadır[532]. Mevcut parçaların tek bir candelabrum bünyesinde birleştirilmesi ise Mezar 4A örneğinin tunç ve demir kullanılarak üretilmiş, çok katlı ve süslü bir eser olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Katalog No. Ca1).

Mezar 4A candelabrumunu, fonksiyonel olarak alt ve üst şeklinde iki farklı bölüme ayırmak mümkündür **(Levha 102)**. Alt bölüm, candelabrumu ayakta tutan tripod kısmından ibaret olup demir kullanılarak üretilmiş ve tunç parçalarla süslenmiştir. Üst bölüm ise, süsleme elemanları, askılar ve kandil tablasından ibaret olup sadece tunç kullanılarak bir araya getirilmiştir.

Eserin taşıyıcılığını üstlenen tripod kısmında demirin tercih edilmesi sağlamlık ve dayanıklılık, üst bölüm ile süsleme elemanlarında tuncun tercih edilmesi ise

[532] Tripod teşkil edecek parçalara sadece demir parçaları arasında rastlanmıştır. Bu demir parçaların az olan miktarı yanında ikinci bir tripoda ait olabilecek tunç parçaların eksikliği, mezar odasında tek bir tripodun olduğunu kanıtlamaktadır. Bu durum, candelabrumda kullanıldıkları anlaşılan kaidecikler ve süslemeler ile de desteklenmekte ve tüm bu süsleme parçalarının da mezar odasına yerleştirilmiş tek bir tripoda işaret ettiği anlaşılmaktadır.

hafiflik düşünülerek gerçekleştirilmiş olunmalıdır. Candelabrumun tüm elemanları döküm tekniğinde üretilmiş, alçak kabartma dışındaki süslemelerde ise kazıma yöntemi ile detaylandırmaya gidilmiştir. Alt bölümün floral ve mimari ögeler, üst bölümün ise figüratif ve mimari ögeler kullanılarak zengin bir şekilde süslendiği anlaşılmaktadır.

Mezar 4A candelabrumuna ait demir tripodun çok az bir kısmı korunagelmiştir. Mevcut parçalardan, tripodun dairesel kesitli, uzun ve ince bir gövdeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tripodun üç adet olan kıvrımlı ayakları, stilize hayvan bacakları şeklinde sonlandırılmıştır. Gövdesi demir olan tripodun süslenmesinde, tunç aksamlar tercih edilmiştir. Hayvan bacağı şeklindeki her ayağın, tunçtan üretilmiş küçük dairesel kaideciklerin üzerine basmakta olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 103b)**. Tripodun ayaklarının arasındaki boşluklara ise floral motifli süsleme parçaları eklenmiştir. Söz konusu floral süslemeler, birbirine tutturulmuş iki sarmaşık dalı arasından çıkan ters palmet motifinden meydana getirilmiştir **(Levha 103c)**[533]. Ters palmet motifleri, yatay bantlarla tutturulmuş sarmaşık dalları arasından çıkacak şekilde kalıplanmıştır. Bu süsleme, kıvrılarak ters yönlere yönelen volüt biçimli sarmaşık dallarının arasına yerleştirilmiş tomurcuklar ile daha da zenginleştirilmiştir. Araları kazıma çizgilerle belirginleştirilmiş olan yuvarlak bitimli palmet yaprakları ise, yanlara doğru açılan bir form sunmaktadır. Merkez yaprak, daha uzun bırakılarak diğer yapraklardan belirgin bir şekilde ayrıştırılmıştır. Tripod süslemeleri üzerinde, sadece sarmaşık dallarını birbirine bağlayan bantlarda gümüşün kullanılmış olması ayrıca dikkat çekmektedir **(Levha 103c)**.

[533]Bir tripodun yapısı gereği 3 adet olması gereken bu süslemelerden Mezar 4A'da sadece 2 tane bulunmuştur. Üçüncü parçanın kaybolmuş olması en mantıklı olasılık olarak görünmektedir.

Candelabrumun ana bölümünü oluşturan üst parça, zengin bir şekilde süslenmiş çok katlı bir yapıya sahiptir. Dar olan alt kısmının yukarı çıkıldıkça genişlemesi ile nitelenen tunç bir bağlantı elemanı, tripod ile üst bölüm arasındaki birleşimi sağlamaktadır. Tripodun ayaklarında kullanılmış olan kaideciklerle aynı boyutta ancak farklı profilde bir diğer kaidecik, bu parçanın üzerine yerleştirilmekte ve üst bölümün yükseleceği zemini oluşturmaktadır **(Levha 103d)**.

Üst bölümün ilk katı, İonik bir sütun başlığı üzerinde yükselmekte olan bir sütuncuk ve bu sütuncuğa bağlı ters bir çanak kısmından ibarettir. Oldukça iyi bir işçiliğe sahip olan İon başlığı, bir mantar başlıkla sonlanan kısa bir sütunun üzerine yerleştirilmiştir **(Levha 103e)**. Okülüsleri topaklar şeklindeki belirtilmiş olan başlığın volüt gövdeleri, abartılı bir şekilde aşağıya sarkarak ekhinus kısmını kaplamaktadır. Başlığın pulvinus kısmının iki yanından, toplam sayılarının dört adet olduğu anlaşılan damla bitimli kancalar sarkmaktadır (çoğu kırık olarak ele geçmiştir)**(Levha 103f)**. Başlık, genel formu ama özellikle de sarkık olan ekhinus kısmı sayesinde Kıbrıs-İon tipi olarak kabul görmektedir[534]. Kıbrıs-İon başlığından yükselen sütuncuk, yatay şeritler şeklinde bölümlendirilmiştir **(Levha 104a)**. Bu sütuncuğa ters gelecek şekilde yerleştirilmiş olan büyük boyutlu çanak, hem bir süsleme elemanı yerine geçmekte hem de bir sonraki katın yükseldiği bir pedestal görevi görmektedir.

Üst bölümün ikinci katı, ters çanak şeklindeki pedestalin üzerine yerleştirilmiş bir kaideciğe basmakta olan erkek figürünün üzerinde yükselmektedir **(Levha 102 ve 103d)**. Figürün üzerine basmakta olduğu kaidecik, tripod ayaklarındaki

[534] Karageorghis 1962, 346 Fig. 23:c; Karageorghis 2000, 234 No. 371. Kıbrıs-İon tipi sütun başlıklarına mezar stellerinde de rastlanılmaktadır. Golgoi'den gelen bir örnek için bkz. Karageorghis 1972, 1039 Fig. 55.

kaideciklerden farklı ancak tripod ile üst bölüm bağlantısında kullanılmış olan kaidecik ile eştir.

Döküm olduğu anlaşılan erkek figürinde genel hatların kalıplama esnasında verildiği, ancak detaylandırmaların (özellikle saçlarda) kazıma ile vurgulandığı anlaşılmaktadır. Ağırlığını sol ayağına vermiş olan figür, belin kıvrılma şekli, kalça yapısı ve sırtın bu kıvrıma cevaben aldığı form sayesinde rahatlıkla Polykleitos ekolüne verilmektedir[535]. Başarılı bir şekilde ifadelendirilmiş yüze ek olarak kasık ve torso kısmı sayesinde de, erkek figürünün bir yetişkini yansıttığı söylenebilmektedir (figürün cinsel organı olasılıkla kırılarak kopmuştur). Sırtta omuriliğin meydana getirdiği çukurluk ve kalçalardaki köşeli vurgular, figürdeki yetişkin vücut yapısını güçlendirme amacıyla tercih edilmiş diğer detaylardır **(Levha 104c ve d)**. Hafifçe sola döndürülmüş yüz ve karşıya bakacak şekilde odaklanmış donuk bakışların yarattığı ifade, bitişik dudaklarla daha da vurgulanmıştır. Figürün göz çukurlarının boş bırakılmış olması, gözlerin başka bir malzeme ile doldurulmuş olabileceğini düşündürmektedir **(Levha 104e)**. Saçlar, başın alt kısmında yer alan ve başı saran halka biçimli bir filenin içine toplanmıştır **(Levha 104f)**. Figür için sağlıklı ve geçerli bir kimliklendirme yapmak mümkün değildir. Sol elin sahip olduğu kavrama hareketi her ne kadar figürün orjinalde bir şey tutmakta olduğunu gösterse de bu eserin günümüze kadar gelmeyişi, figürün bir tanrıdan ziyade günlük hayattan birini betimliyor olma olasılığını güçlendirmektedir.

Kandilin yerleştirildiği sığ ancak daha küçük boyutlu tablanın, erkek figürünün başından yükselen sütucuğun üzerine yerleştirilecek şekilde kullanıldığı

[535] Barbein 1999, 66 vd.

anlaşılmaktadır. Mezarda gerçekleştirilen kazılarda, candelabrumla kullanılmış olan kandilin kendisine veya herhangi bir parçasına rastlanılmamıştır[536].

Kazı esnasında, candelabrumun ikinci katına ait erkek figürünün yanında bulunmuş tek bir parça, eserin başka bir bölümüne ışık tutması açısından ilginçtir **(Levha 105a)**. Mk4 ve Mk5 amphoriskoslarının sepet kulplarının bitimlerine benzeyen parça, yine damla şeklinde bir uçla sonlanmaktadır **(Levha 105b)**. Mevcut benzerler ve özellikle de seramikler üzerindeki betimlemelerden[537], bu parçanın candelabrumun iki yanından sarkmakta olan askı kancalarına ait olduğu anlaşılmaktadır. Benzerlerinden yola çıkarak, eşi mevcut olmayan bu kancanın candelabrumun alt kısmında, olasılıkla üst bölüm ile tripodun birleşme yerinde yer almakta olduğu düşünülebilmektedir. Tripod ile üst bölüm arasındaki bağlantıyı sağlayan parça üzerindeki karşılıklı küçük oyukların, bu kancaların geçirildiği yuvalar olma olasılığı da yüksek görünmektedir.

Söz konusu bu özellikleri, Mezar 4A candelabrumunu birbirinden farklı parçaların güzel bir uyum içinde kullanılmasıyla oturulmuş, komplike ama etkileyici bir günlük kullanım eşyası haline getirmektedir. İşçilikteki kalite yanında süslemedeki zenginlikten yola çıkarak candelabrumun, aynı takılar ve metal kaplarda olduğu gibi, Mezar 4A'da gömülü kişilerin yüksek refah düzeyi hakkında yeterli kanıtlar sunduğu söylenebilmektedir.

[536] Başka mezar konteksterinde de kandil olmadan sadece candelabrumlara rastlanması, Mezar 4A'da rastlanılan bu uygulamanın aslında dönem için yaygın olduğunu göstermektedir. Bkz. Testa 1989; Hostetter 1986.

[537] Candelabrumların alt kısımlarındaki askı kancalarının damla bitimli olması Klasik Dönem boyunca değişmez bir kural gibi görünmektedir. Benzer örnekler için bkz. Kottaridi 2011a, 125; Gjerstad ve diğ. 1935, 272 No. 48 Levha XLIX; Askı kancalarının kullanım şeklini gösteren seramik eserler için bkz. Weiss 1990, Lev. 32:5; Mertens 1976, Fig. 7.

Mezar 4A candelabrumu, mevcut benzerlerinden anlaşıldığı üzere, candelabrumların genel özelliklerini farklı bir yapı içinde sergileyen bir eser olarak öne çıkmaktadır. Özellikle insan figürleri şeklindeki taşıyıcı uygulamalara sahip candelabrumlar, Arkaik ve Klasik dönemlerde Yunanistan ve Etruria'da yaygın bir şekilde kullanılmıştır[538]. Ayrıca Mezar 4A candealbrumunun kaidecikler üzerine basmakta olan hayvan bacağı şeklindeki ayaklarla sonlanan tripod kısmı[539], kaidecikler[540], tripod ayaklarının arasını süsleyen palmet motifleri[541], tripod ile üst bölüm arasındaki bağlantıyı sağlayan kısmı[542], asma kancaları[543], Kıbrıs-İon tipindeki sütun başlığı[544], ters çanak şeklindeki pedestali[545] ve figüratif üst parçası[546] başka candelabrumlarda benzerlerine rastlanabilen ögelerdir. Yine de tüm bu ögelerin bir arada kullanıldığı başka candelabrumlara rastlanmayışı, Mezar 4A candelabrumunu bilinen konteksler içinde tek kılmaktadır.

Candelabrumlara veya candelabrum parçalarına başka Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında da rastlanılmasına rağmen[547], yukarıda da belirtildiği üzere Mezar 4A candelabrumu için birebir analoji oluşturacak herhangi bir örnek tespit edilememiştir. En genel benzerlikler, Kourion'da bulunmuş olup günümüzde British Museum'da

[538] Picon ve diğ. 2007, 283&471. Uygulamanın Arkaik kökenli bir örneklemesi için ayrıca bkz. Rolley 1983, 120-122, No. 107-108.
[539] Hostetter 1986; Bretschneider 1998; Tatton-Brown 1989, 133; Gjerstad ve diğ. 1935, XLIX:48.
[540] Hostetter 1986, Levha 25:a, Levha 79:b.
[541] Testa 1989, 34 vd; Hostetter 1986; Bretschneider 1998; Karageorghis 1962, 346 Fig. 23:a&b; Karageorghis 2000, 235 No. 371.
[542] Arkaik tarihli bir candelabrumda görüldüğü şekliyle bu uygulama oldukça eskiye dayanmaktadır. Spier 1987, 105, 112 vd. No. 15 Fig. 134.
[543] Kottaridi 2011a, 215; Gjerstad ve diğ. 1935, XLIX:48; Karageorghis 2000, 234 No. 370; Testa 1989, 78.
[544] Karageorghis 2000, 235 No. 371; Karageorghis 1962, 346 Fig. 23:c.
[545] Richter 1915, 181-182, 374 ve 376 No. 1306; Testa 1989, 22 No. 4, 25 No. 5, 26 No. 5; Hostetter 1986, Lev. 19, 21, 29:a&b, 40:a&b, 50:a&b, 52:a&b. Uygulamanın thymiaterionlarda kullanımı için bkz. Testa 1989, 87 No. 33.
[546] Testa 1989, 120 No. 59
[547] Tam candelabrumlar için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, XLIX:48, Karageorghis 1965, 258-260 Fig. 46 ve Karageorghis 1972, 1032 Fig. 49; Candelabrum parçaları için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, LXXXIX:2-4.

sergilenmekte olan tunç bir candelabrumda kendini göstermektedir[548]. Tripod kısmının aslan bacağı şeklinde şekillendirilmiş olduğu Kourion örneği, tek katlı yapısı ve süssüz oluşu ile Mezar 4A örneğinden farklı olsa da, İon sütun başlığı üzerinde durmakta olan bir kadın figürünün başından çıkan bir sütuncuğa oturtulmuş tabla kısmı ile (günümüzde eksiktir), Mezar 4A örneğine oldukça benzemektedir[549]. Söz konusu özellikleri ile Mezar 4A candelabrumuna benzeyen Kourion candelabrumu, mevcut tarihi yanında (M.Ö. 5. yüzyılın ilk çeyreği) oldukça sade ve düşük kaliteli işçiliği ile de Mezar 4A candelabrumundan geri kalmaktadır. Bu bağlamda, Mezar 4A candelabrumunun, Kourion örneğinde görülen özelliklerin ve formsal yapının ortaya sunduğu geleneği devam ettiren, daha gelişmiş bir eser olduğunu düşünmek gayet mantıklı olacaktır.

Mezar 4A candelabrumu için en sağlıklı tarihleme, eseri oluşturan parçalar üzerinde gerçekleştirilecek ayrı değerlendirmeler sayesinde mümkün olacaktır.

Tripoda ait kaidecikler gibi elemanların, candelabrumlarda sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir[550]. Vouni Sarayı'nın yıkıntıları arasında bulunmuş bir kaidecik, Mezar 4A candelabrumunun kaideciklerine yakın benzerlikler sunması açısından önemlidir (M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreği)[551]. Bu kaideciğin de, bir candelabrumda kullanılmış olduğunu düşünmek gayet mantıklı olacaktır.

Tripodun süslemesinde kullanılan palmet motifleri de, benzerlerine kolayca rastlayacağımız formları sayesinde tarihlemede yardımcı olmaktadır. Yuvarlak bitimli yaprakların dışa açılan yine de birbirine yakın olan formu ve merkez yaprağın

[548] Tatton-Brown 1989, 133.
[549] Yatay olacak şekilde bölümlendirilmiş sütunlar taşıyan figürlü candelabrum/candelabrumlar için ayrıca bkz. Picon ve diğ. 2007, 298 No. 350; Rolley 1983, 120-122, No. 107&108.
[550] Bretschneider 1998; Hostetter 1986.
[551] Gjerstad ve diğ. 1937, LXXXIX:2.

daha uzun oluşu ile nitelenen Mezar 4A candelabrumu palmet motifleri, Yunan seramik sanatındaki benzer baskı motifler[552] ve çizimler[553] sayesinde kabaca M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreği ile M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı arasında bir yere tarihlenebilmektedir.

Aynı palmet motiflerinin, metal benzerleri de mevcuttur. Özellikle Vouni Sarayı'nın yıkıntıları arasında bulunmuş M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreği tarihli bir süsleme elemanı, Mezar 4A candelabrumunun palmet süslemeleri için iyi bir analoji oluşturmaktadır **(Levha 105d)**[554]. Vouni örneği, genel formu ve palmet motifinin yaprak sayısı ile Mezar 4A candelabrumu palmetleriyle eş sayılabilmektedir. İki örnek arasındaki tek fark, Vouni örneğindeki palmet yapraklarının birbirinden ayrıştırılmış yapısı ve sarmaşık dalları arasındaki lotus filizlerinin çiçek açmış olmasıdır.

İlk katı oluşturan İon sütun başlığına formsal anlamda eş denebilecek yegane örneğe, yine Kıbrıs menşeili bir candelabrumda rastlanılmaktadır (kabaca Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli). Buluntu yeri belli olmayan candelabrumun üst bitimini süsleyen İon tipindeki sütun başlığı, volütlerinin veriliş biçimi, sarkık ekhinus kısmı, volütler ile ekhninus arasındaki damla biçimli eklentiler ve üzerine oturmakta olduğu mantar başlık ile Mezar 4A örneğine birebir eş sayılmaktadır[555]. Bu örnek, ayrıca Mezar 4A candelabrumundaki sütun başlığının Kıbrıs-İon tipine aitlenmesini de sağlamaktadır[556]. Bu bağlamda Mezar 4A candelabrumu Kıbrıs-İon sütun başlığının,

[552] Sparkes ve diğ. 1970&b, 156 No. 1159 Lev. 48.
[553] Rückert ve Zachmann 1997, 37 Lev. 21:8.
[554] Gjerstad ve diğ. 1937, 261 No. 567 Lev. LXXXVIII.
[555] Karageorghis 1962, 346 Fig. 23:c.
[556] Karageorghis 2000, 234.

prototipi Yunan örneklerine dayanan ancak yerel ustalarca değiştirilerek bu forma sokulan bir tipi örneklediği söylenebilmektedir[557].

Kıbrıs-İon sütun başlığının altındaki mantar başlık ise, öncelleri Akhaemenid mimari süsleme sanatında görülen[558] ve Yunan dünyasında kullanımı sadece candelabrumlarla sınırlandırılmış olan bir ögedir[559].

Kuşkusuz Mezar 4A candelabrumunun tarihlemesine en büyük katkıyı, üst bölümün ikinci katındaki erkek figürü sunmaktadır. İlk başta üzerinde durulması gereken husus, figürün duruşundaki rahatlık ve doğallık olmalıdır. Özellikle M.Ö. Geç 5. yüzyıl Yunan heykeltraşlık sanatındaki en büyük yeniliklerden biri sayılan bu duruş tarzı erkek figürünün genel tarihlemesi için önemlidir[560]. Mezar 4A candelabrumu erkek figürü, duruşu sayesinde genel olarak Polykleitos ekolüne[561] belirgin olarak ise ustanın Diskophoros eserine aitlenebilmektedir[562]. Polykleitos ekolüne ait izler taşıyan ve Louvre Müzesi'nde sergilenmekte olan bir Roma kopyası[563] ile Kıbrıs menşeili bir Klasik Dönem heykelciği[564], Mezar 4A candelabrumu erkek figürü için yüzeysel de olsa benzerlikler sunmaktadır. Erkek figürünün tarihlemesini daraltacak ana öge ise, figürün saç stilidir. Saçların başın etrafında dönecek bir halka şeklinde file için toplanması ve başın merkezinden çıkan kazıma lülelerin bu fileli kısma doğru yayılması, kullanımı özellikle M.Ö. 5. yüzyılın

[557] Gjerstad 1948, 400.
[558] Porada 1965, 146 Fig. 79; Boardman 2000, 72 Fig. 2.56.
[559] Kottaridi 2011a, 125.
[560] Kozloff ve Mitten 1988, 95.
[561] Moon 1995.
[562] Diskophoros ismen bilinmesine rağmen orijinal örnekleri mevcut olmayan ve sadece Roma kopyalarıyla gözlemlenebilen bir eserdir.
[563] Boucher 1971, 317 vd.
[564] Karageorghis 2000, 233 No. 369.

üçüncü çeyreğinin sonundan itibaren popülerleşmiş bir tarzı yansıtarak tarihlemeyi daraltmaktadır[565].

Candelabrum için, Kıbrıs-İon başlığı sayesinde M.Ö. 5. yüzyıl içine koyulacak olan tarih, erkek figürlü parça sayesinde M.Ö. 5. yüzyılın üçüncü çeyreğinden sonraya, palmet motifli tripod süslemeleri ve kaidecikler ele alındığında ise rahatlıkla M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreğine kadar çekilebilmektedir. Eser için kesin bir tarih vermek bu bağlamda mümkün değildir. Ancak kabaca M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıl ilk çeyreği arasına (palmet motifli tripod süslemeleri ve kaidecikler sayesinde) verilebilecek bir tarih kabul edilebilir olarak görülmektedir.

Mezar 4A candelabrumu, genel anlamda domestik bir kullanıma hizmet ediyor gibi görünmektedir. Ancak süslü ve gösterişli candelabrumlar yanında diğer aydınlatma elemanlarının özellikle symposionlarda kullanılmakta olduğu da bilinmektedir[566]. Mezar 4A'daki symposion setinin varlığı ile harmanlandığı takdirde, candelabrumun büyük olasılıkla symposion seti ile bir bütünlük sergileyecek bir amaca hizmett ettiği söylenebilecektir.

IV.1.4.3.i. Silahlar

Mezar 4A repertuvarı, tümü demirden üretilmiş silahlar ve silahlara ait olabilecek bazı parçalar içermektedir. Varlığı kesin olarak saptanabilmiş silahlar sadece 3 adet mızrak ucuyla sınırlıdır (Katalog No. Si1,Si2 ve Si3). Insitu konumlarındaki mızrak uçları, mezar odasının sol tarafında dibe yakın bir yerde yan yana olacak şekilde bulunmuşlardır **(Levha 64 ve Levha 105e)**. Her bir ucun sivri

[565] Kranz 1978, 211,231 ve 239.
[566] Kottaridi 2005, 68; Delemen 2004, 111.

kısmının mezar odasının dibine doğru bakacak konumda yerleştirilmiş olması, ahşap sap kısımlarının mezarın girişine doğru uzanmakta olduğuna işaret etmektedir. Mızrakların arka kısımlarında yer yer ahşap kalıntılarına rastlanmış olması bu durumu desteklemektedir. Söz konusu mızraklardan ikisinin kazı sonrasındaki belgeleme çalışmaları esnasında çekilmiş bir fotoğrafı, mızrak uçlarının daha net bir resminin çizilmesine olanak sağlamaktadır **(Levha 106a)**[567].

İlk mızrak ucu (Katalog No. Si1), daha ince ve uzun yapısı ile diğer benzerlerinden ayrılmaktadır **(Levha 106a üstteki, Levha 106b sağdan üçüncü)**. Form olarak, sivri uçlu ve dar bir yaprağı andıran oldukça uzun bir mızrak olduğu söylenebilmektedir (kazı esnasında ve hemen sonrasında korunmuş uzunluğu 30 cm'dir). Silindir biçimli soketi sayesinde (günümüzde kırık parçalar halindedir bkz. **Levha 106b en sol**) ahşap sap kısmına buradan bağlandığı anlaşılan mızrak ucu, baklava şeklinde bir kesite sahiptir.

Si1 Katalog No.lu mızrak ucunun özellikle kazı esnası ve hemen sonrasında çekilmiş fotoğrafları, bize silah hakkında en sağlıklı verileri vermekte ve mızrak ucunun Bulgaristan'daki Svetitsata Tümülüsü'nün (M.Ö. 5. yüzyıl ikinci yarısı) mezar odasında çıkmış olan iki mızrak ucu ile olan yakınlığını ortaya çıkarmaktadır[568].

Si2 Katalog No.lu ikinci mızrak ucu, Si1 Katalog No.lu örneğin hemen sağında bulunmuştur **(Levha 105e)**. Si2 Katalog No.lu mızrak ucunun, merkezdeki silindir biçimli parçanın her iki yanına eklenmiş kesici parçalardan meydana getirildiği

[567] Mızrak uçlarının bu çalışma gerçekleştirilirken sahip olduğu korunma durumu söz konusu resmin çekildiği tarihteki korunma durumlarından daha kötüdür. Mezardan çıkarıldığı esna ve sonrasında neredeyse bütün olan mızrak uçları günümüzde kırık parçalar halindedirler.
[568] Kitov 2005, 63; Kitov 2006.

anlaşılmaktadır. Daha kısa olan boyu yanında, sivri köşelerle sağlanmış üçgene yakın geniş formu bakımından da diğer örnekten farklıdır **(Levha 106b en sağ)**.

Si3 Katalog No.lu üçüncü mızrak ucu, mezar odasına Si1 ile Si2 Katalog No.lu örneklerin arasına gelecek şekilde onlardan biraz daha ilerde duracak bir konumda yerleştirilmiştir **(Levha 105e)**. Korunagelmiş ölçüleri, tipolojik yapısı ve üretim tekniği de göz önüne alındığında, bu örneğin Si2 Katalog No.lu mızrak ucu ile benzer bir formda olduğu söylenebilmektedir **(Levha 106a alttaki, Levha 106b ortadaki)**.

Mezar 4A mızrak uçları, formları ve boyutları sayesinde Makedon phalanxlarının *sarissa* mızraklarından çok Yunan *hoplit* mızrakları gibi nispeten daha kısa ve hafif tipleri örneklemektedir[569]. Özellikle piyadeler tarafından kullanılması yanında atlılar tarafından da kullanıldığı bilinen *hoplit* mızraklarının uç uzunluklarının standartlaşmış bir şekilde 27-35 cm civarında olması da bu durumu desteklemektedir[570]. Mezar 4A mızrak uçlarının boyutları sayesinde *hoplit* mızraklarına atfedilmesini destekleyen bir başka unsur da mızrakların toplam uzunluğunda yatmaktadır. *Sarissa* benzeri mızrakların uzunluğunun 15 ile 18 ayak (4.57 ile 5.48 m) arasında olduğu düşünülürse[571], Mezar 4A mızraklarının uzunluğu 4,60 m olan mezar odasına rahat bir şekilde sığdırılmış olması için *hoplit* mızrağı olmaları gerekmektedir.

Mızrak uçlarının oldukça kötü olan korunma durumları, tüm stilistik değerlendirmeleri ama özellikle de tarihlemeyi sıkıntıya sokmaktadır. Bundan dolayı, özellikle tarihleme konusunda mızrak uçlarından stilistik anlamda yararlanılmamalı

[569] Snodgrass 1967, 114-115, 118-119; Markle 1977, 323-326.
[570] Markle 1977, 324-325.
[571] a.g.e., 323.

ve eserler beraber bulundukları diğer mezar eşyalarının sunduğu tarihe dahil edilmelidir.

Mızrak uçları ile aynı şekilde demirden üretilmiş, ortası kabartı şeklinde dairesel bir parça (Katalog No. Si4), formu ve yapısı ile ahşap iskeletli kalkanların ortasına yerleştirilen kalkan göbeklerine benzemektedir **(Levha 106c ve d)**. Parçanın, mezarın sol bölümünde mızrak uçlarının olduğu kısımda bulunmuş olması da bu olasılığı destekler gibi görünmektedir. Mezar odası içinde bulunmuş olan çok zarar görmüş şekildeki yoğun tunç ve demir kalıntılarının bir kısmının kalkanın geriya kalan kısımlarına ait olma olasılığı yüksektir. Ancak parçaların tanımlanamayack derecede zarar görmüş olması, en azından kalkan konusunda, sağlıklı çıkarımlara varılmasına engel olmaktadır.

IV.1.4.3.j. Strigilisler

Eldeki parçalardan, Mezar 4A'nın mezar odasına bırakılmış en azından 2 adet strigilisin varlığı kanıtlanmaktadır (Katalog No. St3 ve St4; **Levha 107a)**. Üzerinde çivileri hala mevcut olan bir tutamak parçası da (Katalog No. St5), olasılıkla bu strigilislerden birine veya başka bir strigilise ait olmalıdır **(Levha 107b)**. Mezar 4A strigilislerinin, tipolojik anlamda birbirine benzediği fakat ölçü olarak farklılıklar sergilemekte olduğu görülmektedir. St3 Katalog No.lu strigilis, oyuk kısmının daha dar ve sığ oluşu ile St4 Katalog No.lu örnekten ayrılmaktadır **(Levha 107a Üstteki)**.

Bu tarz strigilislere Kıbrıs'ın dört bir tarafındaki birçok Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarda rastlanıldığına daha önce de vurgu yapılmıştır[572].

[572]Bkz. dipnotlar 282 ve 295.

IV.1.4.3.k. Diğer Buluntular

Mezar 4A içinde bulunmuş diğer buluntular arasında, olasılıkla metal kaplara ait parçalar, çiviler ve bazı aksamlar yer almaktadır. Kısmi parçalarla aksamlar, birkaç adet iken, çivilerin grup içindeki en yoğun sayıya sahip olduğu görülmektedir.

Diğer buluntular arasında yer almakta olan tunç bir parça, sarmaşık yaprağı formunda işlenmiş ince bir tunç şerit şeklindedir (Katalog No. Db1; **Levha 107c**). Hiçbir süslemesi bulunmayan ve her iki yüzü de düz bırakılmış olan parça, kesin olmasa da büyük olasılıkla metal kapları ya da ahşap kutuları (?) süslemede kullanılan bir aplik olmalıdır.

Şekil olarak, kabaca köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgeni andıran ikinci bir parça (Katalog No. Db2), nereye ait olduğu tam anlaşılamayan bir diğer eserdir. Hafif dış bükey bir yapıya sahip olan parçanın üzerinde, kabartı halinde tek bir nokta yer almaktadır **(Levha 107d)**. Özellikle kabartı halindeki nokta, kapların kulpları üzerinde yer alan başparmak yerlerine (*thumb-rest*) benzemesi ile dikkat çekmektedir. Ancak Mezar 4A metal içki kaplarının tümünün kulpsuz Doğu formlarında olması bu parçanın da metal bir kasenin parmak yerinden öte bir süsleme parçası olabileceğini akla getirmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi özellikle çiviler (Katalog No. Çi3-Çi52), Mezar 4A'ın diğer buluntuları arasındaki en büyük grubu temsil etmektedir. Çivileri, ilk olarak hammaddelerine göre ayırmak mümkündür. Mezar 4A'da bulunmuş 49 adet çividen, Katalog No. Çi3 ile Çi46 arasındaki 43 tanesi tunç, Katalog No. Çi47 ile Çi52 arasındaki 6 tanesi ise demirdir.

Korunma durumlarından dolayı bazıları kırılmış olsa da, tunç çivilerin tamama yakınının bilinçli bir üretim sonucu aynı ebatlarda çıkmış parçalar olduğu

görülmektedir. Sadece Çi8, Çi10, Çi11, Çi17, Çi41 ve Çi42 Katalog No.lu çiviler, nispeten daha kısa olan boyları ve ince gövdeleri ile diğer çivilerden ayrılmaktadır **(sırasıyla Levha 107c üst sıra soldan dördüncü, Levha 107a alt sıra soldan birinci, Levha 107c üst sıra soldan beşinci, Levha 107c üst sıra soldan birinci, Levha 107a üst sıra soldan üçüncü, Levha 107a alt sıra soldan altıncı)**. Mezar 4A tunç çivileri, formları açısından incelendiğinde genelde düz olan formlar yanında farklı formların varlığı da ayırt edilebilmektedir. Çi4 ve Çi5 Katalog No.lu tunç çivilerin dalgalı **(Levha 108a alt sıra sağdan birinci, 107c alt sıra soldan birinci)**, Çi6, Çi7, Çi22, Çi36 ve Çi37 Katalog No.lu tunç çivilerin ise bilinçli bir şekilde bükülerek "L" şekline sokulmuş gövde profilleri mevcuttur **(sırasıyla Levha 108a alt sıra sağdan birinci, sağ üst, alt sıra soldan ikinci ve alt sıra soldan birinci, 108a alt sıra sağdan ikinci)**. Çi4 Katalog No.lu tunç çivi ise, daha büyük olan baş kısmı ile diğer benzerlerinden de dikkat çekmektedir.

Tunç çivilerin etrafında özellikle yoğun biçimlerde ahşap izlerine rastlanması, çivilerin genel anlamda ahşap aksamlar üzerinde kullanıldığına işaret etmektedir **(Levha 108b)**. Özellikle Çi3 Katalog No.lu çivinin üzerindeki ahşabın hala korunmuş olması da, bu savı desteklemektedir **(Levha 108c)**. Bundan yola çıkarak, dalgalı bir profile sahip çivilerin ahşabın sert kısımlarına denk gelmelerinden dolayı deforme olduğu, "L" biçimine sokulmuş çivilerin ise olasılıkla köşelerde kullanıldıkları için bilinçli bir şekilde büküldüğü düşünülebilir **(Levha 108d)**.

Mezar 4A'daki tunç çivilerin tümünün olası kullanım alanlarını tespit etmek tam anlamı ile mümkün olmasa da bazı çıkarımlara varmak mümkündür. Çivilerin Mezar 4A içindeki kullanım alanlarını ahşap ölü sandukaları, kutular, ölünün

prothesis esnasında üzerinde sergilendiği ve mezara onunla taşındığı sedyeler (bier)[573] ve en bilinen şekliyle mobilyalar teşkil etmektedir.

Yunan dünyasında özellikle tabut içine koyulan ölü sandukaları yanında mezar içine yerleştirildiği bilinen ahşap ölü sandukalarında da, birleştirici eleman olarak metal çiviler yerine tutkal ama en çok da ahşap çivilerin kullanıldığı bilinmektedir[574]. Ancak Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü dışında *Agios Omologites* ve özellikle Marion'daki Kıbrıs-Klasik Dönem gömülerinde yoğun miktarlarda benzer çivilere rastlanması en azından Kıbrıs'ta ahşap ölü sandukalarının yapımında tunç çivilerden yararlanıldığı söylenebilmektedir[575].

Mezar 4'te gömülmüş kişilerin sergilediği refah ve zenginlik diğer pek çok soylu mezarında olduğu gibi Mezar 4A'da da en azından bir grup mobilya olabileceğini de akla getirmektedir (özellikle bir kline)[576]. Ancak mezarlara çeşitli mobilyalar bırakma uygulamasının özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem için herhangi bir örneklemesinin olmayışı yanında Mezar 4A içinde fildişi veya başka materyallerden süsleme elemanlarının mevcut olmayışı da, mezar odasına bırakılmış muhtemel mobilyaların varlığına dair ihtimalleri ortadan kaldırmaktadır[577].

Mezar 4A çivilerinin kullanım alanlarına ilişkin en sağlıklı sonuçlar, çivilerin ahşap kutular üzerinde kullanıldığına dairdir. Özellikle, mezarın giriş kısmına yakın bir yerde ele geçmiş olan tunç çivilerin Ay1 Katalog No.lu aynanın etrafındaki

---

[573] Villa 2010, 428.
[574] Ahşap sandukalar veya lahitlerde tutkal kullanımı hakkında bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 216. Kıbrıs'ta ölü sandukalarının yapımında ahşap çivilerin kullanımına dair en güçlü kanıtlar Kition'dan gelmektedir, bkz. Yon ve Callot 1987, 157 Fig. 7.
[575] *Agios Omologites* için bkz. Hadjicosti 1993, 191. *Marion* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 458.
[576] Yunan dünyasında özellikle Hellenistik Dönem için mezarlarda mobilya kullanımı hakkında bkz. Andrianou 2006.
[577] Özellikle Salamis Nekropolü'ndeki Kral Mezarları'nda ele geçen taht, tabure ve yatak benzeri mobilyalar, uygulamamnın en azından Kıbrıs-Arkaik Dönem'de Kıbrıslı soylular arasında bilindiğini göstermektedir, bkz. Karageorghis 1969b, 92-96.

buluntu konumları, bu çivilerin olasılıkla aynanın içinde korunduğu ahşap kutuyu bir arada tutmak amaçlı kullanıldığını düşündürmektedir **(Levha 100a)**. Daha somut bir kanıt ise, yine mezarın giriş kısmına yakın bir yerde bulunmuş olan Ta24 Katalog No.lu diademin etrafındaki çivilerden gelmektedir. Toprak içindeki diademin etrafında yoğun ahşap parçaları yanında, biri seviye olarak aşağıda diğeri ise yukarıda olmak üzere 2 adet çivi bulunmuştur **(Levha 109a)**. Çiviler arasındaki kot farkı, somut bir şekilde diademin içine yerleştirildiği ahşap kutunun alt ve üst bölümlerinde kullanılmış iki ayrı çivinin varlığına işaret etmektedir.

Demir çiviler (Katalog No. Çi47-Çi52), tunç çivilere kıyasla az olan sayıları ile dikkat çekmektedir. Ayrıca demir çiviler, daha kısa olan boyları, kalın gövde yapıları ve daha iri baş kısımları ile tipolojik olarak da tunç örneklerden ayrılmaktadır. Demir çivilerin ne buluntu konumları ne de yanlarında ele geçmiş diğer eserler, kullanım amaçları hakkında herhangi bir ipucu vermemektedir **(Levha 109b)**.

Mezar odasında bulunmuş 2 adet demir çengelin ise (Katalog No. Db4 ve Db5), büyük ihtimalle yukarıda bahsi geçen ahşap kutulara ait kilit çengelleri olmaları muhtemeldir **(Levha 109c)**.

IV.1.4.4. Mezar 4A Gömütleri

Mezar 4A'nın mezar odası içinde, insan kemikleri yanında çeşitli hayvan kemikleri de bulunmuştur. Mezar odasının üst yapısının çökmesi, kemiklerin büyük çoğunluğunun tamamen zarar görmesine neden olmuştur. Bu durum özellikle insan

kemikleri için geçerliyken, hayvan kemiklerinin nispeten daha iyi korunmuş olduğu görülmektedir[578].

Mezar 4A'da gömülmüş kişilere ait kemiklerin tamama yakını toz haline gelmiş, geriye kalanlar ise küçük parçalar şeklinde korunmuştur. Özellikle en dayanıklı kemikler arasında sayılan uzun veya yassı kemiklerin bile (kol-bacak kemikleri, kalça kemikleri vb.) mevcut olmayışı üst yapının ne kadar şiddetli bir zarara neden olduğuna kanıttır. Korunagelmiş insan kemikleri arasında, çelengin içinde kalmış olan *cranium* (kafatası) parçaları **(Levha 109d)** ve dişler yer almaktadır.

Özellikle dişler, Mezar 4A'da gömülü kişilerin birey sayısına ek olarak yaklaşık yaşları hakkında bilgi verme açısından da önem arz etmektedir. Mezar 4A dişleri arasında hem yetişkin hem de çocuk dişleri yer almaktadır. Yetişkin dişlerinin sayısı sadece 4 adettir.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
No. 2 Azı dişi	Sol	%40	-	-	-	Mandibulaya ait 2 numaralı azı dişi. Aşınma yok denebilecek kadar azdır.
No. 1 Azı dişi	?	%40	-	-	-	Maksillaya ait 1 numaralı azı dişi. Aşınma yok denebilecek kadar azdır.
Azı dişi	?	%40	-	-	-	Belirsiz azı dişi. İleri derecede aşınmaya sahip.
Azı dişi	?	%40	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Aşınma mevcuttur.

Çocuk dişleri de yine aynı miktarda korunagelmiştir. Ancak çocuk dişlerini yetişkin dişlerinden ayıran en büyük özellik, neredeyse tamamen taç kısımlarından (*crown*) ibaret olmalarıdır.

[578] Mezar 4A kemikleri üzerindeki çalışmalar tez yazarı yanında Kayıp Şahıslar Komitesi uzman antropologlarından İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
No. 1 Azı dişi	?	%100	-	-	-	Mandibulaya ait 1 numaralı azı dişi. Sadece taç kısmı olarak korunagelmiştir. Aşınma yok denebilecek kadar azdır.
No. 2 Azı dişi	?	%100	-	-	-	Mandibulaya ait 2 numaralı azı dişi. Sadece taç kısmı olarak korunagelmiştir. Aşınma yok denebilecek kadar azdır.
Küçük azı dişi	?	%30	-	-	-	Maksillaya ait küçük azı dişi. Sadece taç kısmı olarak koruneglmiştir. Aşınma yok denebilecek kadar azdır.
No. 3 Azı dişi	?	%30	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Sadece taç kısmı olarak koruneglmiştir. Kök *postmortem* kırıktır. Aşınma yok denebilecek kadar azdır.

Korunma durumları çok iyi olmayan dişler üzerinde gerçekleştirilen gözlemler, mezar odasında biri yetişkin, diğeri ikisi ise çocuk olmak üzere olasılıkla 3 bireyin gömülmüş olduğuna işaret etmektedir.

Yetişkin bireylere ait olduğu tespit edilen dişler, morfolojik özellikleri ve gelişimleri sayesinde, söz konusu bireylerin genel bir şekilde orta yaşlarda (25-35 yaş arası) olduğunu göstermektedir[579].

*Mandibula*ya ait 2 No.lu azı dişi (*molar)***(Levha 110a soldan birinci)**, *maksilla*ya ait 1 No.lu azı dişi **(Levha 110a soldan dördüncü)** ile belirsiz üçüncü bir azı dişi **(Levha 110a soldan üçüncü)**, sergilemekte oldukları yok denebilecek kadar az olan aşınma yanında morfolojik benzerlikleri ile de aynı bireye aitlenebilmektedir. Diğer belirsiz azı dişi ise **(Levha 110a soldan ikinci)**, oldukça çok yıpranmış olması ve farklı morfolojisi sonucu ikinci bir yetişkin bireyin varlığına işaret etmektedir.

Dişlerdeki aşınma derecesinin, sert gıdalarla beslenme yanında yaş faktörüne de bağlı olduğuna daha önce değinilmiştir[580]. Mezar 4A durumunda, mezar odasına

[579] Brown 1985, 5-8.
[580] Bkz. dipnotlar 309-311.

gömülmüş bireylerin oldukça zengin ve yüksek refah seviyesinde insanlar olduğu düşünülürse, kötü ve sert gıda bazlı bir beslenmeye maruz kalmadıkları tahmin edilebilecektir. Bundan yola çıkarak, Mezar 4A yetişkin dişlerindeki aşınmanın yaşa bağlı kullanım sonucu oluştuğunu söylemek daha mantıklı olacaktır.

Böylece, *mandibula*ya (alt çene) ait 2 No.lu azı dişi (*molar)*, *maksilla*ya (üst çene) ait 1 No.lu azı dişi ile belirsiz üçüncü bir azı dişine sahip ilk bireyin dişlerdeki aşınmadan yola çıkarak rahatlıkla orta erişkin (25-45 arası) bir birey olduğu söylenebilmektedir. Sadece bir adet belirsiz azı dişi ile temsil edilen ikinci yetişkin birey ise, dişte gözlemlenen ileri derecede aşınmadan kaynaklı olarak ya orta erişkinliğin ileri aşamalarında (40'lı yaşlarında) ya da ileri yetişkin (45 ve üzeri) bir birey olmalıdır[581].

Çocuk dişleri arasındaki *mandibular* (alt çene) 2 No.lu azı dişleri (*molar*) **(Levha 110b soldan ikinci ve üçüncü)**, kırık olan 1 adet *maksillar* küçük azı dişi (*premolar*) (**Levha 110b soldan dördüncü)** ile 1 adet *maksillar* 3 No.lu azı dişinin (*molar*) **(Levha 110b soldan birinci)** gelişiminden yola çıkarak, çocuk bireyin rahatlıkla 2-4 yaşları arasında olduğu söylenebilmektedir[582]. Dişlerin, korunma durumlarının iyi olmamasına rağmen, taç kısımlarında beslenme bazlı hiçbir aşınmanın gözlemlenmemesinden dolayı yaşam süreleri boyunca fazla zorlanmadığı ve sert gıdalara maruz bırakılmadığı anlaşılmaktadır.

Kemik buluntuların sunduğu tablo, mezar odasında olasılıkla iki yetişkin birey ile bir çocuğun gömüldüğüne işaret etmektedir. Arkeolojik materyal da bu durumu destekler niteliktedir. Özellikle symposion seti ile silahlar, mezardaki yetişkin

[581] Miles 1963, "Chart Schour and Massler, 1944"; Molnar 1971; Scott 1979; Mayhall ve Kageyamu 1997.
[582] Brown 1985, Fig. 5:a&b.

bireylerden birinin erkek olduğuna işaret ederken, büyük boyutlardaki ayna ile makyaj çubukları ve takılar bir tane de yetişkin kadın bireyin mevcudiyetini kanıtlamaktadır. Yine kemik buluntularla varlığı kanıtlanmış olan çocuk bireyin konumu ise, küçük ayna ve takılarla desteklenmektedir. Sonuç olarak, kültürel materyal ile kemiklerin beraber yorumlanması, Mezar 4A'da ikisi yetişkin (biri orta yaşlarda diğeri ise geç orta veya ileri yaşlarda) ve biri de çocuk (2-4 yaşlarında) olmak üzere 3 bireyin gömülü olduğunu kanıtlamaktadır.

Mezar 4A'daki hayvan kemiklerinin büyük çoğunluğu da, aynı insan kemiklerinde olduğu gibi, üst yapının çökmesinden dolayı yok olmuştur. Buluntu konumlarından, hayvanların genellikle mezar odasının yarısından sonrasına, özellikle de dip kısma doğru bırakılmış olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 64)**. Eldeki kemiklerden (özellikle *mandibula*lar (alt çene), dişler ve *cocyx* (kuyruk sokumu) mezar odasında 1 adet evcil koyunun (*Ovis aries*) mevcudiyeti kanıtlanmıştır **(Levha 110c)**. Tüm uzun kemiklerin, özellikle baş kısımlarının gövdelere tamamen kaynaşmış olması, Mezar 4A'daki evcil koyunun rahatlıkla 42 aylıktan (3,5 yaş) büyük olduğunu göstermektedir[583].

IV.1.4.5. Mezar 4B Kültürel Materyal

Mezar 4B, elde edilen bilgiler ışığında kısmen soyulmuş olduğunu kesin bir şekilde bildiğimiz tek mezardır[584]. Mezar odasında bulunmuş eserlerin bazılarının kısmi veya tek olması bu durumu desteklemektedir.

[583] Reitz ve Wing 2008, 70 vd. Tablo 3,5.

[584] 1970'li yıllardaki teraslama faaliyetlerini gerçekleştiren kepçe operatörünün açılan çukurlardan birinde (Mezar 4B) altın ve yeşil renkli kaplar bulup bu eserleri aldığı civar köylerde yaşayan köylüler tarafından sıkça anlatılmaktadır. Ancak 1970'li yıllardaki siyasi ve sosyal boşlukta polis teşkilatının hiçbir şey yapmamış olmasından dolayı olay kapanmış ve eserlerin akıbeti meçhuliyetini korumaya devam etmiştir.

Mezar 4B, kültürel materyalinin bir kısmının çökme yüzünden zarar gördüğü bir diğer mezardır **(Levha 110d)**. Yine de eldeki seramikler, kandiller, takılar, metal kaplar, günlük kullanım eşyaları gibi buluntuları sayesinde Mezar 4B'nin de kültürel materyal repertuvarı bakımından Mezar 4A'ya yakın olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 111 ve Tablo 4)**.

Mezar 4B'nin kültürel materyalinin büyük çoğunluğunu aynı Mezar 4A'daki gibi takılar oluşturmaktadır. Seramik kaplar, az sayılabilecek bir sayıyla takıları takip ederken, özellikle diğer buluntu gruplarındaki eserlerin azlığı dikkat çekmektedir **(Grafik 10)**. Eserlerin mezar odası içinde tespit edilebilmiş planlı bir yerleşimi gözlemlenememiştir.

IV.1.4.5.a. Seramik Kaplar

Mezar 4B, bir kısmı tam bir kısmı ise tama yakın şekilde korunagelmiş, form ve profil veren 8 adet seramik buluntuya sahiptir. Form ve profil veren seramik buluntular, 1 adet amphora, 6 adet sürahicik ve 1 adet kaseden ibarettir. Seramiklerin tümü, yerel Kıbrıs üretimi eserlerden oluşmaktadır.

Tek olan amphora (Katalog No. Sk31), tamamen kırık olarak bulunmuş ve sonradan tümlenmiştir. Amphora, diğer birkaç kap ve kırık lahit parçasıyla beraber mezar odasının dibine yakın bir bölümde sol duvara yaslanmış vaziyette bulunmuştur. Şişkin gövdesi yanında özellikle çift yatay kulpları, ağız kenarı profili ve halka kaidesi sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 1a formu amphoralarına yakın durmaktadır **(Levha 112a)**.

6 adet sürahicikten iki tanesi (Katalog No. Sk37 ve Sk38) kısmen profil verecek şekilde kırık, diğerleri ise tam veya tama yakın bir şekilde korunmuştur. Sürahiciklerin bir kısmı, çimdik kandille beraber mezarın orta kısımlarında lahdin kırık parçalarının yanında **(Levha 112b),** diğerleri de genelde kırık lahit parçalarının yanında olacak şekilde mezar odasının içine yayılmış şekilde bulunmuştur **(Levha 112c)**.

Tam ve tama yakın sürahiciklerin hepsi (Sk32 - Sk36), Düz Beyaz (Plain White) VI grubu sürahilerinin farklı tipleri arasına girmektedir. Sk32 Katalog No.lu sürahicik, silindir biçimli formlu ve yuvarlatılmış dip kısmı ile Mezar 4B sürahicikleri arasındaki en sıradışı örnektir. Eser, formu sayesinde kolaylıkla VI grubunun Tip 5a örnekleri arasına verilebilmektedir **(Levha 113a)**. Diğer örnekler arasında olan Sk34 – Sk36 Katalog No.lu sürahicikler, küçük farklar dışında hemen hemen birbirlerine yakın formlara sahiptir. Sk33 ve Sk34 Katalog No.lu sürahicikler **(Levha 113b ve c)**, yakın olan yükseklikleri yanında formları açısından da benzerdir. Ancak, Sk33 Katalog No.lu örnek, daha özenli ve kaliteli işçiliği ile öne çıkmaktadır. Yine ölçü olarak birbirlerine yakın oldukları gözlemlenen ve kulpları korunmamış olan Sk35 ve Sk36 Katalog No.lu sürahicikleri ise, özellikle gövde profilleri açısından birbirlerinden ayrılmaktadır **(Levha 113d ve 114a)**. Sk36 Katalog No.lu sürahinin düz inen gövde duvarları ile iyice açılan ağız kenarı, bu ayrımdaki en büyük etkendir **(Levha 114a)**.

Kırık olan Mezar 4B sürahiciği, özellikle belirgin kaidesi yanında şişkin gövde formu sayesinde mezardaki diğer sürahiciklerden ayrılmaktadır (Katalog No. Sk37). Ağız kenarının bir bölümü, boyun, kısmi gövde ve tam kaide şeklinde korunmuş olan sürahiciğin tek kulbunun gövdeye birleşen kısmı da mevcuttur. Sk37 Katalog No.lu

sürahicik, özellikle formu ve özenli işçiliği sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 1 sürahiciklerine verilmektedir **(Levha 114b)**.

Mezar 4B seramik buluntuları arasında form ve tipoloji veren tek açık kap 1 adet kasedir (Katalog No. Sk38) **(Levha 114c)**. Mezar 4B kasesi, kırık ve eksik olmasına rağmen gövde profili, kaidesi ve özellikle de dudak kısmı sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 8 kaseleri arasına girmektedir.

Eldeki diğer parçalardan, mezar odasında Düz Beyaz (Plain White) üslupta üretilmiş en az 1 adet kaseye ek olarak çeşitli Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) çömleklerin var olduğu da anlaşılmaktadır. Düz Beyaz (Plain White) VI grubu, 4B seramikleri arasında en çok örnekle temsil edilen gruptur **(Grafik 11)**. 6 adet örnekle temsil edilen sürahicikler, en yoğun formu teşkil etmektedir. Formsal inceleme, Mezar 4B sürahilerinin büyük çoğunluğunun yamuk profilli olduğunu göstermektedir. Bu yamukluk Sk33, Sk35 ve Sk 36 Katalog No.lu sürahiciklerde ancak detaylı bir çizimin arından görülecek kadar az iken, Sk32 Katalog No.lu örnekte oldukça barizdir. Sk34 ve Sk38 No.lu örnekler tamamen düz profile sahip yegane kaplardır.

IV.1.4.5.b. Kandiller

1 adet çimdik kandil (Katalog No. Ka6), Mezar 4B'nin mezar odasında bulunmuş yegane pişmiş toprak kandildir **(Levha 114d)**. Ka6 Katalog No.lu çimdik kandil, mezarın ortalarına doğru kırık lahit parçalarının yanında iki sürahicikle beraber bulunmuştur **(Levha 112b)**.Mezar odası içinde, olası diğer kandillere ait kırık parçalara dahi rastlanmamıştır.

Ka6 Katalog No.lu kandil, Tsambres ve Aphendrika benzerlerinden yola çıkarak, rahatlıkla M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihli Tip 5 örneklerine verilebilmektedir[585].

IV.1.4.5.c. Takılar

Takılar, Mezar 4B buluntu repertuvarına büyük oranda hakim olan eserler olarak öne çıkmaktadır. Mezar 4B takıları, ana üretim maddeleri olan altın dışında sadece yarı kıymetli malzemeler ile beraber kullanılmış olmaları açısından da farklılık göstermektedir. Bundan dolayıdır ki, Mezar 4B'de hiçbir gümüş takıya rastlanmamıştır. Özellikle eşleri eksik olan veya minik parçalar halinde korunagelmiş parçalardan, Mezar 4B takılarının bir kısmının 1970'li yıllarda üst yapının çöktüğü zamanda alınmış olduğu anlaşılmaktadır. Mezar 4B takıları, çelenk, küpeler, kolyeler, pandantifler ve yüzükler olarak sınıflandırılabilmektedir. Bunun yanında, yine boyutlardan yola çıkarak, takıları aynı Mezar 4A'da olduğu gibi, yetişkin ve çocuk takıları şeklinde gruplandırmak da mümkündür.

Yetişkin takıları, tek olarak korunagelmiş 1 adet küpe, birbirinin eşi 2 çift küpe, 2 adet pandantif, 4 adet yüzük ile bir grup kıyafet süsünden ibarettir. Eldeki buluntulardan, yetişkin takıları arasında, büyük olasılıkla sayısı birden fazla olacak şekilde kolyelerin ve tek çelengin olduğu da anlaşılmaktadır.

Bir baş süsü olan çelenk, yetişkin takılarının ilkidir. Kırık parçalar halinde bulunmuş içi boş altın çubuklar (Katalog No. Ta37), büyük ihtimalle Mezar 4A'dakinin benzeri bir çelengin çemberine aittir **(Levha 117f)**[586]. Birçok parçanın

[585] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 111 ve 112.
[586] Geriye sadece çubukların kalmış olması 4B çelenginin 1970 yılındaki teraslama faaliyetleri esnasında üst yapının çökmesinin ardından soyulan eserler arasında yer aldığını akla getirmektedir.

eksikliği, 4B çelenginin tam şeklinin ve hangi bitkiye özenilerek üretilmiş olduğunu söylemeyi imkansız kılmaktadır.

Tek olarak korunmuş yetişkin küpesi (Katalog No. Ta25), sandal (boat) biçimli küpe formuna aittir **(Levha 115a)**[587]. Mezar 4A takı repertuvarında mevcut olmayan bu örneğin, özellikle boyutu sayesinde bir yetişkine ait olduğu anlaşılmaktadır. Ta25 Katalog No.lu küpe, sivri uçlu bir halkaya tutturulmuş şişkin gövdeli bir parçadan ibarettir. Ön kısmında, granülasyon ve filigre teknikleriyle işlenmiş çeşitli süslemeler yer almaktadır. Gövdenin üst bölümüne uygulanmış 2 adet çift spiral motifin işlenmesi için filigre, bu motifin altındaki baklava desenlerinin işlenmesi içinse granülasyon tekniği kullanılmıştır.

Sandal biçimli küpeler, Ionia'da M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlayan bir tipin devamı olarak kabul görmektedir. Bu küpelerin betimlemelerine özellikle M.Ö. Geç 5. yüzyıl ile 4. yüzyıla tarihli sikkeler üzerinde de sıklıkla rastlanılması, dönem için popüler bir küpe formu olduğuna işaret etmektedir[588]. Ta25 Katalog No.lu sandal küpe için hem Kıbrıs'ta[589], hem de Anadolu'datümü M.Ö. 5. yüzyıla tarihli benzerler bulmak mümkündür[590]. M.Ö. 4. yüzyıla tarihli Yunan örnekleri ise, Ta25 örneğindeki sade formun sarkaçlarla zenginleştirilmiş başka bir varyasyonunu temsil etmektedir[591]. Hem Kıbrıs hem de Anadolu örnekleri Ta25 örneğine yüzeysel bir analoji oluştursa da sahip oldukları süslemeler ile özellikle

[587] Higgins 1980, 125.
[588] Higgins 1980, 125.
[589] Pierides 1971, 31 No. 5-6 Lev. XX; Caubet ve diğ. 1992, 163 No. 200; Karageorghis 1998a, 116 No. 34-35; Karageorghis 2003b, 106 No. 171.
[590] Meriçboyu 2001, 101 No.3 ve 103 No. 2.
[591] Marshall 1969, Lev. XXX No. 1660&1661; Higgins 1980, 125 vd., Lev. 24E ve 25A; Williams ve Ogden 1994, 87 No. 38; Deppert-Lippitz 1985, 149 Abb. 97.

bezeme alanında en fazla yakınlık sergileyen iki çiftten biri Cyprus Museum'da[592] diğeri ise Venedik Centro Studi Bicerche Ligabue'da sergilenmektedir[593].

Birbirinin tamamen eşi olan bir diğer 2 çift küpe (Katalog No. Ta26 ve Ta27), yine sandal biçimli forma aittir. Ancak her iki çift de, daha sade ve basit olan işçilikleri ile Ta25 Katalog No.lu benzerlerinden ayrılmaktadırlar. Özellikle gövde yapılarındaki şişkinliğin terk edilmesi ve üzerlerinin süslemesiz oluşu, her iki çift küpeyi de söz konusu formun basit örnekleri arasına yerleştirmektedir **(Levha 115b)**.

Ta26 ve Ta27 Katalog No.lu küpeler, Kıbrıs'ta özellikle Vouni ve Korakas nekropollerinde büyük miktarlarla temsil edilmektedir. Ancak bu örnekler, şişkinliği az olan gövde yapıları yanında gümüş ya da tunç kullanılarak üretilmiş olmaları bakımından Mezar 4B örneklerinden oldukça farklıdırlar[594]. Duvanlı'da bulunmuş bir grup M.Ö. 5. yüzyıl tarihli küpe ise bu tipin daha süslü ve kaliteli benzerlerine örnek teşkil etmektedir[595].

Pandantif kolye uçları (Katalog No. Ta28 ve Ta29), yine Mezar 4A takı repertuvarında karşılaşılmayan eserler olmaları bakımından Mezar 4B için önem arz etmektedirler. Mezar 4B pandantif kolye uçları, tipolojik açıdan birbirlerine benzeseler de özellikle işçilik bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Sivri kenarları ile bir "göz"ü andırmakta olan Ta28 Katalog No.lu pandantif**,** çerçeve içine alınmış beyaz renkli yarı kıymetli bir taşla süslenmiştir **(Levha 115c)**. Altın çerçevenin kenarlarında yer alan minik granüle nokta dizileri, eserin ana süslemesini meydana getirmektedir.

---

[592] Pierides 1971, 31 No. 5-6 Lev. XX.
[593] Karageorghis 1998a, 116 No. 34.
[594] *Vouni* örnekleri için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, 302 No. 56 Lev. XCVIII, 308 No. 43&45 Lev. CII; *Marion* örnekleri için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 295 No. 22 Lev. LV, 309 No. 3 Lev. LIX, 355 No. 32 Lev. LXVI.
[595] Deppert-Lippitz 1985, 149 Abb. 98.

İkinci pandantif (Katalog No. Ta29), yuvarlatılmış hatları ve küçük olan boyutu ile Ta28 Katalog No.lu eserden rahatlıkla ayrılmaktadır. Beyaz renkli, yarı kıymetli taşın altın çerçeve içine alınması şeklindeki üretim tarzı bu örnekte de uygulanmıştır. Minik granüle nokta dizileri, Ta29 pandantif kolye ucunda da tercih edilmiştir. Pandantifin her iki yanında dörtlü nokta grupları halinde düzenlenen ve iri noktalardan oluşan ikinci bir granüle süsleme kullanılmıştır. Yarı kıymetli taşı saran çerçevenin yüzeyi ise, filigre tekniğiyle işlenmiş ikili spiral grupları ile kaplanmıştır **(Levha 115d)**.

Ta29 Katalog No.lu pandantife kendi eser grubu içinde örnek teşkil edebilecek bir örnek mevcut değildir. Ancak başka bir eser grubu olan yüzüklerde, Ta29 Katalog No.lu örnek için analoji sunacak bazı örneklere rastlanılmaktadır. Tabla kısmının (montür) her iki yanına iri granüle noktalarla bezeme yapıp tablanın kenarlarını koşan spiral grupları ile kaplama, birçok yüzükte karşımıza çıkan yaygın bir süsleme kombinasyonudur. British Museum'da sergilenmekte olan M.Ö. 5. yüzyıl ortasına tarihli bir yüzük[596] ve Cyprus Museum'da sergilenmekte olan M.Ö. 5. yüzyıl tarihli ikinci bir yüzük[597], Ta29 Katalog No.lu pandantifteki süsleme kombinasyonunu birebir yansıtan örneklerdir.

Mezar 4B'de birden fazla kolyenin var olduğu söylenebilse de, eldeki parçalardan Mezar 4A'da olduğu gibi bir bütünleme yapmak mümkün olmamıştır. Bundan dolayı, kolye tanelerinden meydana getirilmiş dizilerin tek tek incelenmesi en sağlıklı yöntem olacaktır.

[596] Marshall 1968, xli No. 294 Fig. 59.
[597] Pierides 1971, 38 No. 4-5 Levha XXVI.

Birbirinin eşi olan 14 parçanın yan yana getirilmesinden oluşturulmuş bir dizi (Katalog No. Ta30), kesin bir şekilde bir kolye olabilecek tek eserdir **(Levha 115e)**. Yine de dizinin toplam uzunluğu bir kolye olabilmesi için oldukça kısa kalmaktadır. Ta30 Katalog No.lu dizi, üzerleri filigre tekniğinde ikili spiral grupları ile süslenmiş kare formunda tanelerden meydana getirilmiştir. Her karenin alt kısmına, ince zincirlere tutturulmuş ikişer adet boncuk eklenmiştir **(Levha 116a)**. Dizinin kısa oluşu (sadece 13,5 cm), ya başka taneler eklenerek kullanıldığına ya da bazı parçalarının eksik olduğuna işaret etmektedir.

Birbirinden ayrı halde bulunmuş çok sayıda kolye tanesi ve takı parçası, olası kolyelerin miktarının sadece Ta30 dizisi ile sınırlı olmadığını kanıtlamaktadır. Kolye taneleri altın, yarı kıymetli taş (kornalin) ve fayans olmak üzere üç farklı materyalden üretilmiş örneklere sahiptir. Söz konusu tanelerin, nasıl kolye/kolyeler meydana getirdikleri kesin bir şekilde bilinemese de bazı çıkarımlara varmak söz konusudur.

İlk kolye tanesi dizisi, 8 adet silindir formlu boncuktan oluşmaktadır (Katalog No. Ta41). İçi boş altın boncuklar şeklindeki taneler tamamen granüle nokta dizileri ile süslenmiştir **(Levha 118f)**. Bu tarzda boncukların, esasen Akhaemenid takı sanatına özgü ögeler olduğu bilinmekte ve az örnekle de olsa benzerlerine rastlanılmaktadır[598].

İkinci grubu oluşturan boncukların toplam sayısı 8 olsa da sadece 4 tanesi sağlam bir şekilde korunagelmiştir (Katalog No. Ta42). Süslemesi bulunmayan bu boncuklar, ortası omurgalı silindir biçimli taneler şeklindedir **(Levha 118g)**.

[598] Rehm 1992, 93 ve 390 D.11.g.

Dairesel formlu boncuklara örnek teşkil eden üçüncü grup (Katalog No. Ta43), 2 adet boncuk tanesinden ibarettir. Boncukların en dikkat çekici özelliği, bitimlerinin granülasyon tekniğinde uygulanmış ince bir bilezikle çevrelenmiş olmasıdır **(Levha 118h)**.

Yine dairesel formlu 5 adet boncuktan oluşan bir diğer grup (Katalog No. Ta44), her bir tanenin yivlerle bölünmüş olması ile nitelenmektedir **(Levha 119a)**. Tanelerin bitimlerinde yine bileziklerin kullanılmış olması açısından Ta43 Katalog No.lu örneklerlere benzeseler de, Ta43 Katalog No.lu boncuklardaki bileziklerin granülasyon ile meydana getirilmiş olduğu unutulmamalıdır. Cyprus Museum'da sergilenmekte olan M.Ö. 4. – 2. yüzyıl arası tarihli bir kolyede yer almakta olan bazı boncuklar, özellikle Ta44 Katalog No.lu örneklerle benzemektedir[599].

Dairesel formlu boncukların en sade örneği olan grup, üzerinde hiçbir süsleme bulunmayan 5 adet boncuktan ibarettir (Katalog No. Ta45; **Levha 119b)**.

Altın kolye taneleri arasında en sıradışı örnekler, birbirine lehimlenmiş silindir formlu iki parçanın birleştirilmesi ile meydana getirilmiş bir gruptan ibarettir (Katalog No. Ta46). 8 adet olan bu taneleri oluşturan silindirler yivli gövde yapılarına sahiptir. İki silindirin arasına, etrafı granüle noktalardan meydana getirilmiş bir bilezikle çevrelenmiş sivri bitimli bir kabartı yerleştirilmiştir **(Levha 119c)**. Bu tarzdaki kolye tanelerinin benzerlerine Kıbrıs'taki yerleşimler dışında Yunanistan[600] ve Rusya'da[601] da rastlanılmaktadır. Kıbrıs'ta Soli dışında bu tarz kolye taneleri verdiği tespit edilmiş yegane iki yerleşim Amathus ve Kourion'dur. Amathus iki örnekle, Kourion ise bir örnekle temsil edilmektedir. Amathus

[599] Flourentzos 2002, 76 Inv. No. T25/156.
[600] Williams ve Ogden 1994, 233 No. 166.
[601] Karageorghis 2000, 238 No. 383.

örneklerinin bir tanesi Cyprus Museum'da[602] diğeri de British Museum'dasergilenmektedir[603]. Her iki örnekte, Ta46 Katalog No.lu taneler gibi silindirik tanelerin, alternatif olarak benzer altın ve cam tanelerle beraber kullanıldığı görülmektedir. Kourion örneği ise tamamen altın taneler kullanılarak meydana getirilmiştir[604]. Benzer formda olup sadece altın tanelerden meydana getirilmiş bir diğer kolye ise Metropolitan Museum-Cesnola Collection'da sergilenmektedir[605]. Cyprus Museum'da sergilenmekte olan benzer örnek kabaca M.Ö. 475-400 arasına tarihlenmiştir. Ancak Metropolitan Museum örneği M.Ö. 450-400, British Museum'da sergilenen örnek ise daha detaylı bir çalışma ile M.Ö. 425-400 arasına tarihlendirilmiştir.

2 adet küçük boyutlu akik boncuk, Mezar 4B'nin yarı kıymetli taşlardan yapılmış kolye tanelerine örnek teşkil etmektedir. Akik kolye tanelerinden biri tamamen silindir formundaki yapısı (Katalog No. Ta47; **Levha 119d)**, diğeri ise omurgalı ancak yamuk hatlı formu ile dikkat çekmektedir (Katalog No. Ta48; **Levha 119e)**. Tanelerin, bir veya iki kolyede farklı süsleme elemanı olarak kullanılmış olduğu en mantıklı çıkarım olacaktır.

Mezar 4B kolye taneleri arasında ayrıca 4 adet fayans boncuk da yer almaktadır. Kolye tanelerinden, özellikle 3 taneden oluşan eş bir grup (Katalog No. Ta49) **(Levha 119f)**, Ta46 Katalog No.lu örnekteki tanelerle birebir benzeyen bir forma sahiptir **(Levha 119g)**. Aradaki benzerlik ve ölçüsel tutarlılık, Ta49 Katalog No.lu fayans örneklerin Ta46 Katalog No.lu altın taneler ile aynı kolyede kullanılmakta olduğunu göstermektedir. Ta46 Katalog No.lu altın taneler ve Ta49

[602] Pierides 1971, 28 No. 2 Lev. XVI.
[603] Williams ve Ogden 1994, 233 No. 166.
[604] ibid.
[605] Karageorghis 2000, 238 No. 383.

Katalog No.lu fayanstan benzer tanelerin aynı kolyede bir uyum içinde kullanılmış olduğuna en büyük kanıt, British Museum ve Cyprus Museum'da sergilenmekte olan eş örneklerin varlığıdır[606].

Mezar 4B kolye tanelerinden sonuncusu, tek olup yine fayanstan üretilmiştir (Katalog No. Ta50; **Levha 119h)**. İçi boş silindir formlu tek bir taneden ibaret bu örneğin, üretim malzemesinden yola çıkarak Ta46 ve Ta49 Katalog No.lu örneklerle beraber kullanılmış olduğu düşünülebilir.

Mezar 4B kolye taneleri, mezar odasına bırakılmış kolyelerin çeşitliliğini gösterme açısından önemlidir. Fakat boncukların eksik sayıları yanında birbirlerinden ayrı bulunmuş olmaları da, Mezar 4B'deki kolyeler hakkında sadece geçersiz varsayımların üretilebilmesine olanak vermektedir. Gerçekleştirilebilecek en sağlıklı ve bilimsel varsayım, Mezar 4B'de en azından Ta46 ve Ta49 Katalog No.lu tanelerin bir arada kullanılması ile oluşturulmuş bir kolye ile diğer bazı kolyelerin olabileceğidir.

Yine Mezar 4B'de bulunmuş süslemeli birkaç minik altın levha da olasılıkla bir takıya aittir. İlk parçalar (Katalog No. Ta51), 3 adet kare biçimli ince plakadan ibarettir. Parçaların ön yüzünde, filigre tekniğinde işlenmiş iki adet çift spiral motifi yer almaktadır. Ayrıca her parçanın arkasına, yan yana olacak şekilde içi boş metal çubukların lehimlendiği de görülmektedir.

2 adet örnekle temsil edilen ikinci gruba ait parçalar (Katalog No. Ta52), kabaca birer damla şeklinde işlenmiştir. Bu parçalardaki spiral motiflerinin alt bitimleri içe, üst bitimleri ise dışa doğru kıvrılmakta ve ters bir simetri

[606]Bkz. dipnotlar 594 ve 595.

sağlanmaktadır **(Levha 120a)**. İçi boş metal çubuklar, bu iki örnekte de arka kısma yan yana gelecek şekilde lehimlenmiştir **(Levha 120b)**.

Ta51 ve Ta52 Katalog No.lu parçalar, Mezar 4B kolyeleri hakkında başka ipuçları vermeleri bakımından önem arz etmektedir. Parçaların arkasındaki küçük çubuklar, Ta51 ve Ta52 Katalog No.lu parçaların kıyafet süslerinden ziyade bir kolyeye ait olduğunu akla getirmektedir. Bu parçaların kolyedeki fonksiyonlarını anlamak içinse, daha erken bir döneme ait bir Lydia takısından yararlanılabilmektedir. Sardis nekropol kazılarında bulunmuş olan Arkaik Dönem tarihli bir altın kolyenin bitimleri, Ta52 Katalog No.lu örneğe hem formsal hem de süsleme olarak eştirler[607]. Bu bağlamda, Ta51 ve Ta52 Katalog No.lu örneklerin, mezar odasındaki kolyelerden en azından birinin bitim kısımlarını teşkil ettiği düşünülebilmektedir. Formsal benzerlikler yanında süslemedeki benzerliklerden de yola çıkarak, özellikle Ta52 Katalog No.lu örneklerin kolaylıkla Ta30 taneleri ile aynı kolyede kullanılmış olduğu söylenebilmektedir. Sonuç olarak, birbiriyle uyumlu bu parçaların, kolye kısmı Ta30 Katalog No.lu tanelerden, bitim yerleri ise Ta51 ile Ta52 Katalog No.lu eserlerden meydana getirilmiş olası ikinci bir kolyeye aitlenmesi yüksek bir ihtimal olarak görülmektedir.

Yüzükler, yetişkin takıları arasında küpelerden sonraki en yoğun gruptur. 4 adet yüzükten 3 tanesi taşlı, 1 tanesi ise kazıma bezeklidir. Taşlı yüzüklerden 1 tanesi, altın olan diğerlerinden farklı olarak demirden üretilmiştir. Altın olan yüzüklerin tümü bir arada bulunmuş olmaları ile özellikle dikkat çekmektedir **(Levha 116b)**.

Taşlı yüzüklerden ilki (Katalog No. Ta31), hem işçiliği hem de yüzük taşı ile Ta23 Katalog No.lu pandantife benzemektedir. Yüzük, göz biçimindeki beyaz renkli

[607] Türe 2011, 148.

yarı kıymetli taşın, altın bir montür içine alınmasıyla meydana getirilmiştir. Altın montürün kenarları, filigre işçiliğiyle verilmiş bir yumurta dizisi ile kaplanmıştır. Montür kısmına sonradan lehimlendiği anlaşılan yüzük halkası, sade olup çok köşeli bir kesite sahiptir **(Levha 116c)**.

Ta31 Katalog No.lu yüzük, özellikle M.Ö. 4. yüzyılda sıklıkla kullanılmış bir tipe örnek teşkil etmektedir[608]. Marion antik kentinin yer almakta olduğu Polis tis Chrysochou'da bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyıl tarihli bir yüzük[609] ile Kition antik kentinde bulunmuş Kıbrıs-Klasik I tarihli başka bir yüzük[610], tipolojik anlamda Ta31 yüzüğünün eşi sayılabilmektedir. Bu iki örnek arasında, özellikle Polis tis Chrysochou yüzüğü tipolojisi yanında süslemesinde kullanılmış yumurta dizisi ile de Ta31 yüzüğüne birebir eştir.

İkinci yüzük (Katalog No. Ta32), taşlı olmasına rağmen daha yuvarlak hatları ile Ta31 Katalog No.lu örnekten ayrılmaktadır. Yüzük taşının büyük bir kısmı kırılarak kaybolmuştur. Altın montür yönteminin bu örnekte de kullanıldığı, ancak daha gösterişli bir şekilde süslendiği görülmektedir. Yumurta dizisi bu örnekte granüle noktalarla verilmiş ve üzerleri yine granüle noktalar ile çevrelenmiştir. Burmalı yüzük halkasının lehim yerleri, granüle nokta gruplarının kullanıldığı bir başka noktadır **(Levha 116d)**. Tüm bu özellikler, Ta32 Katalog No.lu yüzüğü işçilik anlamında Ta31 Katalog No.lu benzerinden daha kaliteli kılmaktadır.

Ta32 Katalog No.lu yüzük, benzerlerine M.Ö. 5. ve 4. yüzyılda rastlanılan ve özellikle bükülmüş tellerden meydana getirilmiş yüzük halkası ile karakterize edilen

[608] Boardman 1970, 212-214.
[609] *ARDAC* 2006, fig. 126; Hadjisavvas 2010, 161 No. 147.
[610] Flourentzos 2011, 32 No. 7.

bir tipe aittir[611]. Biri Cyprus Museum'da[612] diğeri ise Londra'da[613] sergilenmekte olan iki yüzük, Ta32 yüzüğüne yakın örnekler olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu iki örnekten özellikle Londra'da sergilenmekte olanı, yüzük halkasındaki işçilik yanında montür kısmındaki süslemeyle de Ta32 yüzüğü ile birebir eştir. Genelde M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen bir tipe ait olan Londra yüzüğü[614], bu bağlamda Ta32 yüzüğüne eş bir örnek sayılabilecektir.

Mezar 4B'de bulunmuş bir yetişkine ait üçüncü altın yüzük (Katalog No. Ta33), tamamen dökme tekniğinde üretilmiştir. Yüzük, kazıma tekniğinde verilmiş figürlü bir süslemeye sahiptir **(Levha 116e)**. Profili köşeli olan yüzük halkasının üzerinde, göz biçimli ince bir tabla yer almaktadır. Tabla üzerine, bir eliyle kıyafetini tutarken diğer elini öze uzatmış şekilde yere çömelmiş bir figür betimlenmiştir. Figürün önünde havada durmakta olan bir grup nesnenin, figür tarafından savrulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Biri Kythnos'ta[615], diğeri ise Thasos'ta bir mezarda bulunmuş olan[616] ve benzer bir ikonografi ortaya koyan M.Ö. 4. yüzyıl tarihli iki yüzük, Ta33 Katalog No.lu yüzükte yer almakta olan sahnenin astragal oynayan kadın şeklinde tanımlanmasını kolaylıkla mümkün kılmaktadır[617]. İkonografi, ayrıca M.Ö. IV yüzyıl içine tarihlenen Tarsus sikkelerinde de sıklıkla karşımıza çıkması ile dönem için popüler olduğu anlaşılan bir sahneyi yansıtmaktadır[618].

[611] Higgins 1980, 132 Tip 4.
[612] Pierides 1971, 38 No.4-5 Lev. XXVI.
[613] Boardman 1970, No. 625.
[614] a.g.e. 208.
[615] a.g.e., 223 ve 299, Lev. 726.
[616] Sgourou ve Agelarakis 2001, 338 Fig. 19.
[617] Her ne kadar bazı yazılı kaynaklar ve hatta Homeros bile (İlyada, XXIII: 85-90) erkeklerin astragal oynamasından bahsetse de, astragal oyununun sadece kadınlar ve çocuklar tarafından oynandığı genel şekilde kabul görmektedir. Bkz. Tahberer, 6. Ayrıca söz konusu durum, görsel sanatlarda da sadece kadınlarla bağdaştırılmış bir oyun gibi görünmektedir. Bkz. Napoli 2003, 199 ve Tahberer 2012, 6-7.
[618] Tahberer 2012, 6 Fig. 1B, 18 Fig. 19&20.

Figür ve sahnenin tümünün kazıma yöntemiyle işlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Kadın figürü, kıvrımları başarılı bir şekilde verilmiş himationunun bir bölümünü sağ koluna dolamıştır. Figürün, saç, yüz ve anatomik detayları kaliteli bir işçilikle belirtilmiştir. Vücut detaylarında özellikle göğüslerin birer kabartı ile vurgulanmasına dikkat edilmiştir. Saçlar, benzer örneklerde de uygulanmış olduğu gibi, orta kısımda başın etrafında dönen bir filenin içine sokularak toplanmış ancak tepede bir topuz şekline sokulmuştur.

Ta33 Katalog No.lu yüzük, özellikle formu sayesinde, kolaylıkla Boardman'ın Klasik yüzük tipleri içinde M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreği tarihli Tip III örnekleri arasına girmektedir[619]. Boston Museum of Fine Arts'ta sergilenmekte olan M.Ö. Erken 4. yüzyıl tarihli altın bir yüzük de, Ta33 örneği için formsal anlamda yakın benzerlikler sunmaktadır[620]. Ayrıca Taranto menşeili M.Ö.4. yüzyıl tarihli bir kazıma bezekli altın yüzük de, tipolojik anlamda Ta33 örneği için iyi bir örnekleme sağlamaktadır[621]. Benzer örnekleri teşkil eden Kythnos ve Thasos yüzükleri ışığında ise, astragal oynayan kız şeklindeki ikonografinin özellikle M.Ö. 4. yüzyıl tarihli yüzüklerde sıklıkla tercih edilmekte olduğu anlaşılmakta ve Ta33 Katalog No.lu yüzüğün rahatlıkla M.Ö. 4. yüzyıl içlerine yerleştirilebilmesini sağlamaktadır.

Mezar 4B'de bulunmuş demir yüzük (Katalog No. Ta34), özellikle boyutu sayesinde yetişkin takıları arasına yerleştirilmiştir. Kırık olarak korunagelmiş yüzüğün taş yuvası kısmında (montür), olasılıkla yarı kıymetli olan yüzük taşının bir bölümü halen mevcut şekilde günümüze ulaşmıştır **(Levha 117a)**. Ancak korunma durumunun kötülüğü, kullanılmış olan taşın cinsinin anlaşılmasının mümkün

[619] Boardman 1970, 214, 217 ve 219.
[620] Hoffmann ve Davidson 1965, 251 No. 110 Fig. 110a.
[621] Coarelli 1988, 82 Fig. 34.

kılmamaktadır. Bu tarz yüzüklere, Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihli pek çok mezarda rastlanıldığına daha önce vurgu yapılmıştır[622].

Mezar 4B takı repertuvarında, aynı Mezar 4A'da olduğu gibi kıyafet süsleri de yer almaktadır. Mezar 4B kıyafet süsleri, 11 adet rozet şeklinde parça ve 1 adet gorgon başı şeklinde pandantiften ibarettir.

Mezar odasının zemininde, bir arada bulunmuş olan çiçek biçimli rozetler kendi aralarında bir grup oluşturmaktadır (Katalog No. Ta35). Rozetlerden 10 tanesi birbirine bağlı altı geniş taç yapraktan oluşan eş formları ile bir bütün sergilemektedir. Farklı olan tek rozet ise, araları boşluklu 12 adet ince yaprağa sahip olması ile karakterize edilmektedir. Özellikle kalın yapraklı rozetlerin üzerindeki deliklerden, her bir parçanın kıyafete dikilmek suretiyle kullanıldığı ve büyük ihtimalle de kıyafet yaka kısmındaki "v" kıvrımına uydurulacak şekilde dikilmiş oldukları düşünülmektedir **(Levha 117b)**.

Mezar 4B altı petalli çiçek rozetleri, benzerlerine başta Anadolu olmak üzere Makedonia ve İskitia'da da rastlanan popüler bir kıyafet süsü tipini örneklemektedir[623]. Mezar 4B örnekleri, bu geniş dağılım içinde en yakın paralellerini Bodrum'daki Mausoleum'dan gelmiş olan bir grupta bulmaktadır. Mausoleum'da yakın bir geçmişte gerçekleştirilmiş olan bir dizi kazı esnasında bulunmuş, 27 adet rozet biçimli kıyafet süsü arasında özellikle 3 tanesi Mezar 4B örneklerine yakınlık sergilemektedir **(Levha 117c en soldaki)**[624]. Petal sayısı yanında petal formu açısından da Mezar 4B örneklerine benzeyen Mausoleum rozetlerindeki en büyük fark ortalarının kabartı şeklinde belirtilmiş olmasıdır. Kazıyı

[622] Bkz. dipnot 293.
[623] Anadolu için bkz. Rasmussen 1998; Curtis 1925, 12 Lev. I, No. 3-5. *Makedonia* için bkz. Rhomiopoulou 1988, 211; *İskitia* için bkz. Rolle 1979, 136.
[624] Rasmussen 1998, 67 No.10 Lev. 9.

gerçekleştiren arkeologlarca Karia bölgesine ait yerel işçilik ürünü olarak kabul gören örnekler arasındaki Mausoleum rozetleri, kabaca M.Ö. 4. yüzyıl ortasına tarihlenmektedir[625].

Gorgon başı şeklindeki pandantif (Katalog No. Ta36), ince bir zincire bağlı dairesel bir parçadan ibarettir **(Levha 117d)**. Gorgon Medusa'nın başı, küçük boyutuyla dikkat çeken dairesel parçanın üzerine dövme tekniği (*repousse*) kullanılarak işlenmiştir. Medusa'nın korkutucu yüz hatları ve detayları, başarılı bir şekilde yansıtılmıştır **(Levha 117e)**. Zincir dizisinin en sonundaki halkadan, Ta36 Katalog No.lu pandantifin büyük olasılıkla bir kıyafet süsü olduğu ve kıyafete buradan bağlandığı anlaşılmakta ancak kesin kullanım şekli tahmin edilememektedir. Gorgon başları ile süslenmiş benzer şekillerde süslerin varlığı başka mezarlardan da bilinmektedir[626]. Ta36 Katalog No.lu pandantifdeki Gorgon başı, için birebir ikonografiler sunan benzerler mevcut değildir. Ancak sikkeler veya yüzük taşları üzerindeki betimlemelerden yola çıkarak, Ta36 pandantifindeki Gorgon başının genel özellikleri ile "Arkaizan" bir ifade çizmekte olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir[627].

Çocuk takıları özellikle daha küçük olan boyutları ve hafiflikleri ile karakterize edilmektedir. 1 çift spiral küpe ve birbirinin eşi olan 2 çift sandal biçimli küpe Mezar 4B'de çıkmış olup kesinlikle bir çocuğa aitlenebilecek takılardır.

1 çift spiral küpe (Katalog No. Ta38), hem tipolojisi hem de süslemesi bakımından Mezar 4A'da bulunmuş olan Ta2 Katalog No.lu küpelerle eştir **(Levha**

[625] a.g.e. 67-68.
[626] a.g.e. 67.
[627] Karşılaştırma için bkz. Boardman 1970, No. 407. Arkaizan ifadeler içeren Gorgon başlarının takılar yanında özellikle metal kaplarda Geç Klasik Dönem'de bile kullanımda olduğu ve bundan dolayı tarihlemede erken dönemlere işaret etmediği hakkında bkz. Themelis ve Touratsoglou 1997, 65 No.B11 Lev. 64.

118a). Küpeler, yine tunç spirallerin altınla kaplanması ve ayrı üretilmiş bitimlerin sonradan spirallerin ucuna eklenmesi ile meydana getirilmiştir. Mezar 4B spiral küpeleri, daha küçük olan boyutları yanında işçilikteki kalite farkları sayesinde de Ta2 Katalog No.lu benzerlerinden ayrılmaktadır. Mezar 4B spiral küpelerinin özellikle aslan başı şeklindeki bitimlerinde görülen özensiz ve az detaylı işçilik, kalitedeki en büyük farkı teşkil etmektedir **(Levha 118b)**.

2 çift halindeki sandal biçimli küpeler (Katalog No. Ta39 ve Ta40), yine Mezar 4B'de bulunmuş Ta25 Katalog No.lu küpe ile eş olup, yine daha küçük boyutları ile farklılık sergilemektedir **(Levha 118c)**. Ta39 ve Ta40 Katalog No.lu küpeleri, Ta25 Katalog No.lu örnekten ayıran en büyük özellik daha sade olan süslemeleridir. Söz konusu iki çiftin süslemesi, filigre tekniğinde yapılmış bir adet çift volüt motifi ile bu motifin altına yerleştirilmiş salkım biçimindeki granüle nokta gruplarından ibarettir **(Levha 118d)**. Sandal biçimindeki parçanın her iki bitiminin de bir granüle bilezikle süslenmesi de, esere daha fazla zenginlik katmıştır **(Levha 118d ve e)**.

Bu tipte küpelere Klasik Dönem boyunca Kıbrıs ve Anadolu'da sıklıkla rastlanmakta ve Yunan örneklerinin ise daha geliştirilmiş tiplerle temsil edildiği bilinmektedir[628]. Ta39 ve Ta40 Katalog No.lu örnekler için en yakın paralellerden biri Louvre Müzesi'nde[629], diğeri ise Centro Studi Ricerche Ligaube'de[630] sergilenmekte olup Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenmektedir. Yine Kıbrıs kökenli olan bir çift benzer gümüş küpe de, Ta39 ve Ta40 küpelerine örnek teşkil etmeleri açısından önemlidirler[631].

[628] Bkz. dipnotlar 579-585.
[629] Caubet ve diğ. 1992, 162 No. 200.
[630] Karageorghis 1998a, 116 No. 35.
[631] Deppert-Lippitz 1985, 149 Abb. 96.

Mezar 4B, kısmen soyulmuş olmasına rağmen özellikle sahip olduğu takı repertuvarı ile dikkat çekmektedir. Mezar 4B takılarındaki zenginlik ve çeşitlilik, bu mezar odasında gömülmüş kişilerin Mezar 4A'da gömülmüş kişilerle eş seviyede bir refah düzeyine sahip olduğuna işaret etmektedir. Özellikle takılar aracılığıyla gözlemlenen eş düzeydeki refah seviyesi, her iki odanın aynı mezar kompleksine ait olmasıyla beraber irdelendiğinde, 4A ve 4B'deki bireylerin aynı zengin ailenin fertleri olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir.

IV.1.4.5.d. Metal Kaplar

Mezar 4B'de metal kapların varlığını kanıtlayan buluntular, 1 adet halka kulp ile ince bir işçiliğe sahip bazı *a jour* süsleme parçalarıdır. Metal kaplara ait buluntuların sadece bu kısmi örneklerden oluşuyor olması, Mezar 4B metal kaplarının da büyük ihtimalle üst yapının kısmen çöktüğü 1970'li yıllarda çalınmış olduğuna işaret etmektedir.

Tunçtan üretilmiş olan halka kulp (Katalog No. Mk21), kap gövdesine aplik edilmesini sağlayan parçanın bir bölümü üzerinde olacak halde korunmuştur **(Levha 120c)**. Formu ve yapısı bakımından, Mezar 4A leğenlerinin (Katalog No. Mk16 ve Mk17) halka kulplarını andırmaktadır. Bu bağlantıdan yola çıkarak, Mezar 4B tunç kulbunun da bir leğene ait olduğu söylenebilmektedir.

A jour süsleme parçaları (Katalog No. Mk22), floral bir süslemenin volüt ve sarmaşık dallarına aittir **(Levha 120c)**. Küçük boyutlarına rağmen parçaların kaliteli bir işçilik sergilemesi, Mk22 Katalog No.lu süsleme parçalarının gösterişli bir kaba ait olduğunu kanıtlamaktadır.

Eldeki buluntuların azlığına rağmen, özellikle *a jour* süsleme parçalarından yola çıkarak, Mezar 4B'de de 4A'daki kaplara yakın kalite ve işçilikte bazı kapların mevcut olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak kapların miktarı veya çeşitliliği tam anlamıyla tespit edilememektedir.

IV.1.4.5.e. Makyaj Çubukları

Mezar 4B'de sadece 1 adet tunç makyaj çubuğu bulunmuştur. Uçlarından biri kırık olan makyaj çubuğu (Katalog No. Mç3; **Levha 120d**), tipolojik olarak Mezar 4A örneklerine birebir benzemektedir (Katalog No. Mç1 ve Mç2). Mezar 4B makyaj çubuğunun üzerinde de, aynı Mezar 4A örneklerinde olduğu gibi, herhangi bir boya kalıntısına rastlanmamıştır.

Bu tarz makyaj çubuklarının, Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca sıklıkla kullanılmış olduğu mezarlardaki yoğun miktarlarından rahatça anlaşılmaktadır[632].

IV.1.4.5.f. Lahitler

Mezar 4B lahdi (Katalog No. La1), pişmiş topraktan olup kapak ve gövde kısmından ibarettir. Lahit üzerinde herhangi bir kazıma, plastik süsleme veya boya bezeği yer almamaktadır. Mezar 4B lahdi, mezar odasının üst yapısının çökmesinden en fazla zarar görmüş eser sayılmaktadır. Çöken üst yapı tarafından irili ufaklı birçok parçaya bölünmüş ve mezar odasının dört bir yanına dağılmış bir şekilde bulunmuştur **(Levha 111 ve 120e)**[633].

[632] Bkz. dipnotlar 526 ve 527.
[633] Mezar 4B lahdi, teknik problemlerden dolayı halen tümlenmemiştir. Lahit, bu çalışma kapsamında değerlendirilebilmesi için, geçici bir tümlemeyle sadece bir dar (A) ve bir uzun kenar (B) yanında

Mezar 4B lahdi üzerinde dikkat edilen ilk nokta, lahdin hem kapak hem de gövde kısmının büyük ihtimalle üretildiği yerde fırınlanmış olmasıdır. Lahdin değişik kısımlarında gözlemlenen fırınlamaya bağlı ton farklılıkları ve kildeki tabakalaşmalar **(Levha 121a)**, lahdin açık ateşte pişirildiğini göstermektedir[634]. Üretimde bu tekniğin kullanılması, lahdin büyük boyutu düşünüldüğünde gayet mantıklı görünmektedir.

Gövde kısmı, lahdin en büyük bölümünü teşkil etmektedir. Gövde, üretim ve pişirimdeki özensizlik nedeniyle tutarsız ve yamuk bir yapı sergilemektedir. Dikdörtgen formundaki gövde 2 m'lik bir uzunluğa, dıştan ölçüldüğü takdirde ise 63 cm'lik bir genişliğe sahiptir. Gövdenin yüksekliği 75 ile 80 cm arasında değişmektedir. Bu değişimdeki en önemli pay gövdenin uzun kenarlarının yamuk olan profilleridir. Gövdenin iç kısmı da bu yamukluktan payını almış, iç genişlik bu yüzden 52,4 ile 56 cm arasında değişen değerlere sahip olmuştur. Yamuk profilden kaynaklı bir diğer tutarsızlık ise, kendini 49 ile 55 cm arasında değişen gövde derinliğinde göstermektedir **(Levha 121b-d)**.

Gövde, içleri boş olacak şekilde yapılmış dört adet ayak üzerinde durmaktadır. Ayak formları, özellikle birbirinden farklı olmaları ile dikkat çekmektedir **(Levha 122a ve b)**. Ancak bu farklılık, zengin bir çeşitlilik sunma ihtiyacından öte üretimdeki özensizlikten kaynaklanmaktadır. Ayaklar, 15 ile 17 cm arasında olacak şekilde farklılık sunan değişken yükseklikler segilemektedir. Ayak genişliklerinin de, kısa kenarlarda 13 cm iken uzun kenarlarda 10,5 ile 13,2 cm arasında değiştiği görülmektedir.

---

kapağı olacak şekilde bir araya getirilmiştir. Bu geçici tümleme esnasında hiçbir bağlayıcı malzeme kullanılmamıştır.

[634] Açık ateşte pişirme tekniği hakkında genel bilgi için bkz. Ökse 1999, 14 No. 222.

Lahdin gövde kısmında dikkat çeken bir diğer ilginç nokta da, her iki dar kenarın üzerindeki pervazlardır **(Levha 121d ve 122c)**. Lahdin uzun kenarlarından 1,7 cm daha yüksek olan pervazlar, 5,1 ve 8,6 cm arasında değişen genişliklere sahip olmaları ile lahdin geneline uyan yamuk bir form çizmektedir. Pervazların gövdenin her iki bitiminde yer alması, kapak için birer oturma yuvası şeklinde düşünülmüş olduklarını akla getirmektedir.

Mezar 4B lahdinin kapağı, aynı gövdede olduğu gibi yamuk bir dikdörtgen formu ortaya sermektedir **(Levha 122d ve Levha 123a)**. Kapak, 183 x 62 cm'lik ölçüsüyle lahdin gövde kısmına uymayan ölçüsel bir tablo sunmaktadır. Üst bölümü düz olan kapağın ortasına, aynı hizada olacak şekilde üç adet büyük delik açılmıştır. Dışta kalan deliklerden bir tanesi ortadakinden 46 cm, diğeri ise 39 cm mesafede olacak şekilde eş olmayan aralıklarla açılmıştır. Ortadaki delik, 9 cm çapında iken, her iki yanına açılmış diğer iki tanesi ise 8 ile 9 cm arasında değişen çaplara sahiptir. Kapak, bir uçtan diğerine olacak şekilde 3 cm'den başlayarak 3,5 cm'ye kadar ulaşan değişken bir yükseklik sunmaktadır. İç tarafının her iki uzun kenarında, kapağın gövdeye sabitlenmesini sağlayan dudak kısımları mevcuttur. Dudak kısımlarının genişliği, yine bir uçtan diğerine değişiklik gösterecek şekilde, 3 cm'den başlayıp 2 cm'ye kadar düşmektedir. Kapağın iç tarafında, deliklerin arasına gelecek şekilde yerleştirilmiş iki ayrı kabartı yer almaktadır **(Levha 123b)**. Sığ bir profille başlayıp yükselen ve ardından yine sığlaşarak sonlanan kabartılar, birbirinden farklı formlar ortaya sermeleri ile dikkat çekmektedir. Lahit kapağının uzunluğundaki ölçüsel farklılık, gövdenin her iki dar kenarında yer almakta olan pervazların kullanım amacı ile uyuşan bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Yine de, kapak yüksekliği ile pervaz

yüksekliklerinin farklı oluşu, iki parçanın belki de hiçbir zaman sağlıklı ve görsel açıdan kaliteli bir birleşim sunmadığını da düşündürmektedir.

Lahdin gövde ve kapak kısımları tanımlanırken her daim vurgulanmış olan form yamukluğu, eserde gözlemlenen tek üretim kusuru değildir. Büyük ihtimalle üretimdeki kalitesizlik yanında pişirmedeki özensizlikten kaynaklı pek çok çatlak, lahdin birçok yerinin onarıma maruz kalmasını gerektirmiştir. Özellikle kapak **(Levha 123c)**, dar ve uzun kenarların birleşme yerleri **(Levha 123d)** ve alt gövdenin tek bir bölümünde gözlemenen yoğun miktardaki onarım delikleri bu durumu desteklemektedir **(Levha 123e)**[635]. Bu onarım delikleri arasında, özellikle gövdenin alt kısmı **(Levha 124a)** ile kapak üzerindekilerde **(Levha 124b)** kullanılmış olan bağlayıcı elemanın pişmiş toprak üzerinde bıraktığı izler rahatlıkla görülebilmektedir. Özellikle alt gövde üzerinde korunagelmiş bazı iz ve kalıntılardan, bağlayıcı eleman için büyük olasılıkla "kenet" benzeri metal parçaların veya kurşun tellerin tercih edilmiş olduğu düşünülebilmektedir **(Levha 124c)**.

Mezar 4B lahdi, genel itibarı ile mezar buluntularıyla tezat oluşturacak bir yapı sunmaktadır. Sade ve süssüz oluşu bir kenara bırakılırsa, oldukça özensiz ve kalitesiz bir işçiliğe sahip olduğu da görülmektedir. Orantısızlıkların, lahdin her bir parçasına yayılmış olması yanında onarım delikleri ve izlerinin çokluğu da, bu durumu daha kötüleştirmekte ve lahdi Mezar 4B'nin en kalitesiz eseri kılmaktadır.

Mezar 4B lahdi, süslemesiz oluşu nedeniyle özellikle tarihlemede kesin sonuçlara varılmasını engellemekte, formsal açıdan bir tipe dahil edilmesini imkansız kılacak sade yapısı da bu durumu daha zorlaştırmaktadır. Yine de sade yapıda benzer pişmiş toprak lahitlerin Ada dışında Klazomenai, Samos, Khios, Rodos, Abdera,

[635] Lahdin toplamında 37 adetten fazla onarım deliği tespit edilmiştir.

Kavala ve Oisyme gibi yerleşimlerde de yoğun biçimde kullanımda olduğu bilinmektedir[636]. Kıbrıs örnekleri içinde, farklı bir malzemeden yapılmış olsa da, d'Anayia'da bulunmuş Kıbrıs-Klasik dönem tarihli bir lahit, özellikle kapak-gövde birleşim şeklinin (kapağın gövdenin kenarlarındaki pervazlara oturtulması) birebir benzemesi bakımından Mezar 4B lahdine yakınlık sergilemektedir[637].

IV.1.4.5.g. Diğer Buluntular

Bir grup çivi Mezar 4B'de ele geçmiş diğer buluntuları teşkil etmektedir. Çiviler, formları ile büyük oranda Mezar 4A örneklerine benzemektedir.

3 adet olan Mezar 4B çivileri, sergiledikleri form çeşitliliği bakımından ilginçtirler. Çivilerden ilki (Katalog No. Çi53), özellikle diğerlerine kıyasla küçük olan boyutu ile dikkat çekmektedir **(Levha 124d ortadaki)**. Boyutu ve formundan yola çıkarak, bu çivinin Mezar 4A'daki Çi8, Çi10, Çi11, Çi17, Çi41 ve Çi42 Katalog No.lu benzerleri ile aynı şekilde kullanıldığı söylenebilmektedir. Diğer iki çivinin de (Katalog No. Çi54 ve Çi55; **Levha 124d alt ve üst çiviler)**, boyut ve formları bakımından eş olduğu görülmektedir. Bu iki çivinin dalgalı gövde yapıları ise, ahşabın sert kısmına denk geldiklerini göstermektedir.

Mezar odasında herhangi bir ahşap kutuya işaret edecek kalıntılara rastlanmadığından, çivilerin büyük olasılıkla ahşap ölü sandukasında kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Bu olasılık, Mezar 4B çivilerinin bazı 4A çivileri ile formsal yakınlıklar sergilemesi tarafından da desteklenmektedir[638].

[636] Kurtz ve Boardman 1971, 269.
[637] Karageorghis 1972, 1024 Fig. 30.
[638] Bkz. çalışma içinde V.1.4.3.k.

IV.1.4.6. Mezar 4B Gömütleri

Mezar 4B, üst yapının çökmesi sonucu çok zarar görmüş birkaç insan kemiği yanında nispeten daha iyi durumda korunmuş hayvan kemikleri de içermektedir. İnsan kemikleri, aynı Mezar 4A'da olduğu gibi, büyük oranda yok olmuş ve geriye çoğunlukla dişler kalmıştır. Hayvan kemikleri ise, hem korunma şekli hem de sayı olarak çok daha iyi bir durumdadır[639].

Mezar 4B'deki insan kemikleri sadece dişlerden ibarettir. Mezar 4B dişlerini, morfolojik yapılarından yola çıkarak kolayca yetişkin ve çocuk dişleri şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Yetişkin dişlerinin 2 tanesi kök kısmıyla beraber korunmuş diğerleri ise sadece taç (*crown*) kısmı şeklinde kalmışlardır.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
No. 2 Azı dişi	?	%40	-	-	-	Mandibulaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı kırıktır
No. 2 Azı dişi	Sağ (?)	%40	-	-	-	Mandibulaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı kırıktır
No. 3 Azı dişi	?	%95	-	-	0,9.5	Mandibulaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı mevcuttur.
No. 3 Azı dişi	Sağ	%40	-	-	-	Mandibulaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı kırıktır.
No. 1 Azı dişi	Sağ	%40	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı kırıktır.
No. 1 Azı dişi	?	%40	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı kırıktır.
No. 1 ya da 2 Azı dişi	?	%40	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı kırıktır.

[639] Mezar 4B kemikleri üzerindeki çalışmalar tez yazarı yanında Kayıp Şahıslar Komitesi uzman antropologlarından İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

No. 1 ya da 2 Azı dişi	?	%40	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı kırıktır.
No. 1 Küçük azı dişi	Sağ	%95	-	-	1,2	Maksillaya ait küçük azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı mevcuttur.

Çocuk dişleri ise, sadece taç *(crown)* kısımları şeklinde korunmuş olup iki örnekle temsil edilmektedir.

Kemik Adı	**Taraf**	**Korunma Yüzdesi**	**Ölçüler**			**Açıklama**
			Uzn.	**Gen.**	**Yük.**	
No. 2 Azı dişi	?	%40	-	-	-	Maksillaya ait azı dişi. Hiçbir aşınma sergilememektedir. Kök kısmı kırıktır.
Azı dişi	?	%20	-	-	-	Tam formunu almamştır. Kök kısmı kırıktır.

Mezar 4B dişleri, hem yaşlandırma hem de birey sayısı tayini için yeterli veriler sunmaktadır. Kökleri korunmuş ve korunmamış yetişkin dişleri arasındaki m*andibula*ya ait 2 adet 2 No.lu azı dişi (*molar*)**(Levha 124f alt sıra soldan üçüncü ve üst sıra soldan ikinci)**, 2 adet 3 No.lu azı dişi *(molar)***(Levha 124e soldan ikinci, Levha 124f üst sıra soldan dördüncü)**, *maksilla*ya ait 2 adet 1 No.lu azı dişi *(molar)***(Levha 124f üst sıra soldan üçüncü, alt sıra soldan dördüncü),** 2 adet 1 veya 2 No.lu azı dişi *(molar)***(Levha 124f üst sıra soldan birinci ve alt sıra soldan beşinci)** ile 1 adet küçük azı dişi *(premolar)***(Levha 124e soldan birinci)**, mezar odasına gömülmüş yetişkin bir bireyin varlığına işaret etmektedir. Dişlerdeki morfolojik gelişim sayesinde, Mezar 4B'deki yetişkin bireyin bir orta erişkin (25-45 yaşları arası) olduğu anlaşılmaktadır[640].

[640] Miles 1963, "Chart Schour and Massler, 1944"; Molnar 1971; Scott 1979; Mayhall and Kageyamu 1997.

Çocuk dişleri arasında ise özellikle *maksilla*ya ait 2 No.lu azı dişi **(Levha 124f alt sıra soldan ikinci)**, mezar odasındaki tek çocuk bireyin 7-8 yaşları arasında olduğuna işaret etmektedir[641].

Hem yetişkin hem de çocuk dişleri, aynı Mezar 4A örneklerinde olduğu gibi, hiçbir aşınma göstermemektedir. Bundan yola çıkarak Mezar 4B'de gömülü bireylerin yaşamları boyunca sert gıdalarla beslenmediği rahatlıkla anlaşılmaktadır. Bu durum, mezar odasındaki buluntuların gösterdiği zenginlik ile örtüşmekte ve Mezar 4B'de gömülerin olasılıkla lüks hayat süren üst tabaka ailelere mensup olduğunu kanıtlamaktadır.

Mezar 4B'nin mezar odasında sadece bir kadına ait olabilecek buluntuların varlığı kemiklerin sunduğu bilgilerle örtüşmektedir. Kültürel materyal ile kemiklerin beraber yorumlanması bu bağlamda, mezarda biri yetişkin bir kadın diğeri ise bir çocuk olmak üzere 2 bireyin gömülü olduğuna işaret etmektedir.

Hayvan kemikleri, değerlendirme için yeterli miktarda olup gövdenin birçok farklı bölümüne ait parçalar şeklindedir. Dişler, *flanks*lar (parmak kemikleri), kısmi bir *coxa* (leğen kemiği)**(Levha 125a)**, iki adet *mandibula* (alt çene)**(Levha 125b)**, 2 adet *humerus* (üst kol kemiği), 1 adet *tibia* (kaval kemiği) ve 1 adet kaynaşmış *ulna* ile *radius* (alt kol kemikleri)**(Levha 125c)**, mezar odasına bir adet evcil koyunun (*Ovis aries*) bırakılmış olduğunu kanıtlamaktadır. Tüm uzun kemiklerin, özellikle baş kısımlarının gövdelere tamamen kaynaşmış olması, Mezar 4B'deki evcil koyunun rahatlıkla 42 aylıktan (3,5 yaş) büyük olduğunu göstermektedir[642].

[641] Miles 1963, "Chart Schour and Massler, 1944"; Brown 1985, Fig. 5:a&b.
[642] Reitz ve Wing 2008, 70 vd. Tablo 3,5.

IV.1.4.7. Mezar 4C Kültürel Materyal

Mezar 4C, dromosun tam karşısında olmasından dolayı mezar soyguncularının birincil hedefi olmuştur. Bu yüzden 4C, Mezar 4'ün en az buluntu veren mezar odasıdır **(Tablo 4)**. Mevcut parçaların tümünün, soyguncuların ya almaya değer bulmadığı ya da gözden kaçırdığı şeyler oldukları kolaylıkla anlaşılmaktadır **(Levha 126)**.

1 adet sürahicik, 2 adet çimdik kandil, 1 adet kırık strigilis, bazı metal parçaları ve bir grup çivi, 4C'nin az sayıdaki buluntuları arasındadır. Mezar odası, ayrıca az miktarda profil vermeyen kırık seramik parçası da içermektedir.

IV.1.4.7.a. Seramik Kaplar

Mezar 4C'nin mezar odasında birçok kırık seramik parçası bulunmuş olsa da bunların hiçbiri yeterli bilgi vermemektedir. Bir arada bulunmuş bir grup kırık parçanın tümlenmesi sayesinde, Mezar 4C'nin mezar odasına bırakılmış tek bir sürahiciğin varlığı hakkında yeterli bilgilere ulaşılmaktadır.

Tek olan sürahicik, kırık parçalarının birleştirilmesi sayesinde büyük oranda tamamlanmış olup ağız, boyun, omuz-gövde ve kulptan ibarettir (Katalog No. Sk39; **Levha 127a**). Şişkin gövde profili, ince ve silindirik boynu üzerinde yükselmekte olan dairesel ağzı, halka kaidesi ve tek kulbu sayesinde Sk39 Katalog No.lu sürahiciği, Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 6 formlarına aitlemek mümkündür. Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 6 formu veren diğer iki mezar olan Mezar 3 ve Mezar 4A'daki örnekler ile aynı gruba girse de, Sk39 Katalog No.lu eser özellikle grubun daha kaliteli ve gelişmiş örnekleri arasında sayılan Mezar 4A sürahiciğine (Katalog No. Sk24) yakındır.

IV.1.4.7.b. Kandiller

Mezar 4C'nin mezar odasında bulunmuş olan 2 adet çimdik kandil (Katalog No. Ka7 ve Ka8), Mezar 4C'nin yegane kandil buluntularıdır.

İlk kandil (Katalog No. Ka7), krem renginde bir astara ve biraz yuvarlatılmış gövde hatlarına sahiptir **(Levha 127b)**. Ka7 Katalog No.lu çimdik kandil, mezar odasının giriş kısmının ilerisinde, bir toprak öbeği içinde ters çevrilmiş olarak bulunmuştur. Alt kısmının neredeyse tamamına yayılmış olan pas izinden, kandilin demir bir nesnenin üzerine gelecek şekilde mezara yerleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 127b)**.

İkinci çimdik kandil (Katalog No. Ka8), mezarın giriş kısmının hemen solunda diğer buluntularla beraber toplu bir halde ele geçmiştir **(Levha 126)**. Ka8 Katalog No.lu kandil, düz bir şekilde mezar odasının duvarının hemen dibinde bulunmuştur. Astarının daha koyu kahverengimsi rengi bakımından mezar odasında bulunmuş diğer benzerinden ayrılmaktadır **(Levha 127c)**.

Mezar 4C kandillerinden, Ka7 Katalog No.lu kandil, Tsambres ve Aphendrika benzerlerinden yola çıkarak, rahatlıkla M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihli Tip 5 örnekleri arasına verilebilmektedir. Ka8 Katalog No.lu kandil ise, yine M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihli Tip 11 örneklerine yakın bir tipoloji sunmaktadır[643].

IV.1.4.7.c. Strigilisler

Olasılıkla tek bir strigilise ait olan birkaç kırık parça, Mezar 4C'nin mezar odasına en azından 1 adet strigilisin bırakılmış olduğunu göstermektedir (Katalog

[643] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 111 ve 112.

No. St6) **(Levha 128a)**. Mezar 4C strigilisi, formu yanında ölçüleri ile de Mezar 4A'da bulunmuş olan St4 Katalog No.lu strigilise benzemektedir.

IV.1.4.7.d. Diğer Buluntular

Bir grup çivi, kaide olması muhtemel tunç bir halka, kapak olması muhtemel bir diğer tunç parça ve dikdörtgen formlu üçüncü bir tunç parça, Mezar 4C'nin mezar odasında bulunmuş diğer buluntulardır. Bu buluntulara, çoğu mezar girişinin hemen önünde veya solunda olacak şekilde birbirlerine yakın konumlarda ulaşılmıştır.

Genelde tek tipi temsil ettikleri gözlemlenen çiviler yanında (Katalog No. Çi56-Çi59), hem formu hem de ölçüleri ile onlardan ayrılan 1 adet çivi daha mevcuttur (Katalog No. Çi60). Birbirinin eşi olan çiviler arasında düz formlu (Katalog No. Çi56), hafif dalgalı (Katalog No. Çi57) veya dalgalı forma sahip örnekler olduğu gibi (Katalog No. Çi58), bilinçli bir şekilde "L" şeklinde bükülmüş bir örnek de söz konusudur (Katalog No. Çi59; **Levha 128b)**. Bu örnekler, formları bakımından Mezar 3'ün niş kısmında ve Mezar 4A ile B'nin mezar odasında bulunmuş çivilerle eştir. Gövdesinin inceliğine ek olarak büyük bir daire şeklinde verilmiş baş kısmı ile dikkat çeken bir başka çivi ise (Katalog No. Çi60), bilinçli bir şekilde bükülerek "L" fornuna sokulmuştur **(Levha 128c)**.

Düz bir profile sahip olan tunç halka için akla gelebilecek en mantıklı çıkarım, metal bir kabın kaidesi olma ihtimalidir (Katalog No. Db6; **Levha 128d)**.

İkinci tunç parça (Katalog No. Db7), daha kompleks formu ile dikkat çekmektedir. İçbükey bir yapıda olması yanında, ortasına yerleştirilmiş bir çıkıntıya da sahiptir **(Levha 128e)**. Kullanım şekli için varsayılabilecek en mantıklı öneri, bu parçanın bir kapak olabileceği şeklindedir.

Son tunç parça (Katalog No. Db8), köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen formundadır **(Levha 128f)**. Bitimlerinden birinde yer alan hafif kabartı sayesinde, Mezar 4A'da bulunmuş olan Di2 Katalog No.lu başparmak yerine (*thumb-rest*) benzemektedir. Bu benzerlikten yola çıkarak Db8 Katalog No.lu parçanın da yüksek bir ihtimalle bir metal kaba ait olduğu düşünülebilir.

IV.1.4.8. Mezar 4C Gömütler

Soyguncular tarafından boşaltılmış olan 4C'nin mezar odasında insan kalıntılarına rastlanmamıştır. Bundan dolayı mezar odasına gömülmüş olan bireylerin sayısı veya yaşı hakkında herhangi bir sonuca ulaşmak mümkün değildir[644].

Mezar odasında bulunmuş kemiklerin tümünü, az miktarda olmaları ile dikkat çeken hayvan kemikleri temsil etmektedir. Mezar 4C'de bulunmuş hayvan kemiklerinin tamamına yakını *flanks*lardan (parmak kemiği) oluşmaktadır. Özellikle 1. *flnaks*lardan (parmak kemiği) oluştuğu gözlemlenen kemik buluntular, Mezar 4C'nin mezar odasında en azından 1 tane evcil koyunun (*Ovis aries*) mevcudiyetini kanıtlamaktadır.

IV.1.5. Mezar 5

Diğer mezarlar gibi kayaya oygu dromoslu mezar tipinde olan Mezar 5, Mezar 6 ve 3'ün oluşturduğu sıranın hemen kuzeyinde yer almaktadır. Bu iki mezar ile beraber oluşturmuş olduğu üçlü sırada, en kuzeyde kalan mezar konumundadır.

[644] Mezar 4C kemikleri üzerindeki çalışmalar tez yazarı yanında Kayıp Şahıslar Komitesi uzman antropologlarından İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Mezar 1 ile arasında 30,04 m'lik kazılmamış bir alan mevcuttur. Mezar 5, akropole 140 m, nekropolün düzlük kısmına ise 43,12 m mesafededir (GPS Koordinatı: 36 SVD 82895 88362)**(Levha 22a ve b)**.

Mezar 5, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki bir diğer soyulmuş mezardır. Üst yapısının çökmüş olmasına rağmen mezar odasına soyulmuş olarak ulaşılması, Mezar 5'in 1970'li yıllardaki teraslama faaliyetlerinden önce soyulmuş olduğuna işaret etmektedir. Pafta=XIX.57'de Parsel 408 içinde yer almakta olan Mezar 5, Güzelyurt Şube Amirliği kayıtlarına SKK Mezar 5 olarak kaydedilmiştir.

IV.1.5.1. Mezar Yapısı

Mezar 5, diğer Soli mezarları gibi kayaya oyulmuş dromoslu bir mezar şeklindedir. Dromos kısmı kuzeydoğuya bakacak şekilde, kuzeydoğu – güneybatı şeklinde bir uzantı sergilemektedir. Mezar 5, özellikle farklı tipolojisi ile diğer Soli mezarlarından ayrılmaktadır **(Levha 129)**.

Kabaca dikdörtgen şeklinde oyulmuş olan dromos tabanı, zemin seviyesinden 1,50 m aşağıdadır. Ölçüleri 0,23 ile 0,30 m arasında değişen düzgün kesilmiş üç basamakla inilen dromos, 2,30 m'lik bir uzunluğa sahiptir. Basamaklı giriş kısmında 1,56 m olan genişlik, mezar odasının girişinin bulunduğu tarafta 1,86 m'ye çıkmaktadır. Mezar odasının giriş kısmına doğru olan tarafta, dromos tabanına oyulmuş dikdörtgen şeklinde sığ bir çukur mevcuttur. 1,15 m uzunluğunda ve 0,73 m genişliğindeki bu sığ çukur yaklaşık olarak 0,10 m derinliğindedir **(Levha 130a)**. Çukurun hemen mezar odasının girişini karşılayacak şekilde düzenlenmiş olması, olasılıkla libasyon merkezli törensel bir amaca hizmet ettiğini düşündürmektedir.

Genişliği 0,73 m olan mezar girişinin yüksekliği, üst yapının çökmüş olmasından dolayı tam anlamıyla bilinmemektedir **(Levha 130b)**. Giriş kısmı, mezar odasını ortalamayacak şekilde sağa doğru kaydırılmıştır. Ölü ve hediyeleri yerleştirildikten sonra mezar girişini kapamada kullanılan kapama taşlarına mezar odasının içinde ulaşılmıştır.

Mezar 5'in mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen formundadır. Kenarlarda 4,25 m, orta kısmında ise 5 m uzunluğunda olan mezar odası yaklaşık olarak 2,14 m genişliğindedir. Mezar odasının üst yapısı, dip kısmında korunmuş küçük bir bölüm dışında tamamen çökmüştür. Bu kısımdan yola çıkarak mezar odasının özgün yapısının kemerli olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 130c)**.

Mezar 5, özellikle giriş kısmının hemen önünde yer almakta olan sığ çukur ile karakterize edilmekte ve benzerlerine bu özelliği ile yakınlaşmaktadır. Bu tarz uygulamalara sahip Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları arasında özellikle Vouni nekropolü 4, 6, 7, 12, 13 ve 14 No.lu mezarlar yakın benzerlikler sergilemeleri bakımından önemlidir **(Levha 131a - d)**[645]. Vouni mezarlarından 12 No.lu mezar Kıbrıs-Klasik I'e, 6 ve 13 No.lu mezar Kıbrıs-Klasik IIA'ya, 7, 12 ve 14 No.lu mezarlar ise, Kıbrıs-Klasik IIB'ye tarihlenmektedir[646].

IV.1.5.2. Kültürel Materyal

Mezar 5, soyulmuş olmasından dolayı yok denebilecek kadar az miktarda kültürel materyal vermiştir. Bazı kırık seramik parçaları ile yine kırık olan metal

[645] Gjerstad ve diğ. 1937, Mezar 4 Fig. 167:4, Mezar 6 Fig. 167:7, Mezar 7 Fig. 172:1, Mezar 12 Fig. 179:1, Mezar 13 Fig. 179:4 ve Mezar 14 Fig. 182:4.
[646] a.g.e. 339.

parçalar dışındaki elle tutulur tek kültürel materyal 1 adet çimdik kandilden ibarettir **(Tablo 5)**.

Kırık metal parçalar arasında yer almakta olan 1 adet strigilis parçası ile 1 adet makyaj çubuğu parçası, Mezar 5 hakkında bilgi veren başlıca eserlerdir

IV.1.5.2.a. Kandiller

Çimdik kandil (Katalog No. Ka9), mezar odasının sağ kısmında tek başına bulunmuştur. Kırık ancak tam olan eser, krem rengi astarı yanında diğer *Pezoullia* Nekropolü kandillerinden farklı olan formu ile de dikkat çekmektedir. Mezar 5 çimdik kandili, gövdesine kazandırılmış olan yuvarlak hatlar ve uzatılmış formu ile diğer *Pezoullia* Nekropolü kandillerine kıyasla daha estetik bir form çizmektedir **(Levha 132a)**.

Ka9 Katalog No.lu kandil için bilinen Kıbrıs kontekslerinden hiçbirinde birebir benzerlere rastlanmamıştır.

IV.1.5.2.b. Makyaj Çubukları

Oldukça küçük bir parçadan ibaret olan makyaj çubuğu, Mezar 5'te bulunmuş tek kozmetik eşyasıdır (Katalog No. Mç4; **Levha 132b)**. Oldukça zarar görmüş olan Mezar 5 makyaj çubuğu, kısmi gövde yapısı yanında damla bitimli ucu sayesinde de Mezar 4A (Katalog No. Mç1 ve Mç2) ve 4B'deki (Katalog No. Mç3) örneklerle benzerdir.

Makyaj çubuklarının, Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca Ada genelinde yaygın bir biçimde kullanıldığı ve pek çok mezarda bulunmuş olduğu bilinmektedir[647].

IV.1.5.2.c. Strigilisler

Mezar 5'teki strigilislerin varlığı tek bir küçük parça ile sağlanmaktadır (Katalog No. St7) . Aynı diğer *Pezoullia* Nekropolü örneklerinde olduğu gibi demir olan Mezar 5 strigilisi, sap ile gövde kısmının birleşme yerine ait bir parçadan ibarettir **(Levha 132c)**.

Strigilislerin, Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca yoğun bir biçimde kullanımda olduğu ve yaygın mezar hediyeleri arasında sayıldığına daha önce değinilmiştir[648].

IV.1.5.3. Gömütler

Mezar odasının içinde ele geçmiş birkaç kemik parçası gömütler ile ilgili yegane ipuçlarını vermektedir. Kemikler, az olan sayılarına rağmen mezar odasına gömülmüş kişiler hakkında yeterli ipuçları sunmaktadır. Mezar 5'te bulunmuş insan kemikleri, sadece bir yetişkine aittir[649].

Yetişkin kemikleri hem üst hem de alt gövdeye ait parçalar içermektedir. Mezar 5'in mezar odasında bulunmuş yetişkin kemikleri içinde üst gövdeye ait kemikler sadece tek bir parçadan ibarettir.

---

[647] Bkz. dipnotlar 526 ve 527.
[648] Bkz. dipnotlar 282 ve 295.
[649] Mezar 5 kemikleri üzerindeki çalışmalar tez yazarı yanında Kayıp Şahıslar Komitesi uzman antropologlarından İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
Radius distali	Sağ	-	-	-	-	Sağ radiusa ait distal kısmı. Distal birleşme yerine ek olarak gövdeye ait az bir kısım şeklindedir. Kaynaşma tamdır.

Diğer yandan alt gövdeye ait kemikler, hem daha fazla olan sayıları hem de çeşitlilikleri ile dikkat çekmektedir.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
Patella	Sağ	%70	-	-	-	Tam olarak korunagelmiş patella.
Fibula proksimal baş	Sağ	%10	-	-	-	Fibulaya ait proksimal baş kısmı.
Uzun kemik parçası	-	%20	8,5 (korunagelmiş)	-	-	Kırık olarak korunagelmiş uzun kemik gövde parçası.
No. 2 Metatarsal	Sağ	%90	7,2 (korunagelmiş)	-	-	Distal ucu kırık şekilde korunagelmiş 2 numaralı metatarsal. Tam kaynaşmıştır.
No. 3 Metatarsal	Sağ	%90	6 (korunagelmiş)	-	-	Distal ucu kırık şekilde korunagelmiş 3 numaralı metatarsal. Tam kaynaşmıştır.

Mezar 5'in mezar odasında bulunmuş yetişkin kemikleri, sadece birey sayısını bulmada yüzeysel bir yardım sağlayabilmektedir. Kemikler üzerinde tek tek farklı bireylere ait olduklarını söylemeyi mümkün kılacak morfolojik özelliklerinin gözlemlenmeyişi, Mezar 5'in mezar odasında olasılıkla yetişkin olarak tek bir bireyin gömülmüş olduğunu göstermektedir. Kemiklerin arkeolojik materyal ile değerlendirilmesi, birey sayısını tahmin açısından bizi bir adım daha ileriye taşıyabilmektedir. Mezar buluntuları arasındaki makyaj çubuğu (Katalog No. Ke4), gömülenler arasında bir kadın bireyin mevcut olduğunu göstermektedir. Demir

strigilis parçası ise (Katalog No. St7), büyük olasılıkla ikinci birey olarak da bir erkeğin mevcudiyetine ışık tutmaktadır.

Kemikler ayrıca yaşlandırma konusunda da yardımcı olmaktadır. Yaşlandırma, *radius* (ön kol kemiği) distali ile iki *metatarsal* (ayak tarak kemiği) tarafından sunulan verilerle kısıtlanmaktadır **(Levha 132d)**. *Radius*un (ön kol kemiği) distal birleşme yüzeyinin erkeklerde 17-23, kadınlarda ise 15-20 yaşları arasında kaynaştığı bilinmektedir[650]. Her ne kadar distal başları kırık olsa da tam kaynaşmış oldukları anlaşılan iki *metatarsal*ın (ayak tarak kemiği), erkeklerde 15-18, kadınlarda da 14-18 yaşları arasında kaynaştığı bilinmektedir[651]. Bu değerlerden yola çıkarak, Mezar 5'teki yetişkin birey/bireylerin alt yaş sınırının 20 yaş ve altı olduğu söylenebilmektedir.

IV.1.6. Mezar 6

Mezar 6, Mezar 5'in güneyinde, Mezar 3'ün ise kuzeyinde yer almaktadır. Mezar 3 ve 4'ten sonra düzlüğe en yakın (50 m), akropole ise en uzak üçüncü mezardır (150 m). Mezar 6, tüm *Pezoullia* Nekropolü mezarları içinde hem sağı hem de solu kazılmış tek mezar olma özelliğine de sahiptir (GPS Koordinatı: 36 SVD 82900 88358) **(Levha 22a ve b)**. Mezar 6, Pafta=XIX.57'de Parsel 408 içinde yer almakta olup Güzelyurt Şube Amirliği kayıtlarına SKK Mezar 6 adı altında kaydedilmiştir.

[650] Flecker 1942.
[651] ibid.

IV.1.6.1.Mezar Yapısı

Mezar 6, tüm diğer *Pezoullia* Nekropolü mezarları gibi kayaya oyulmuş dromoslu bir mezar şeklindedir. Girişi kuzeydoğuya bakacak şekilde oyulmuş olan mezar, kuzeydoğu – güneybatı yönünde uzanmaktadır **(Levha 133)**.

Mezar 6, oldukça uzun tutulmuş üç adet basamakla inilen dikdörtgen şeklinde bir dromosa sahiptir. Yaklaşık olarak 2,80 m uzunluğundaki dromos, basamakların başlangıcında 0,80 m, mezar odasının giriş kısmında ise 0,89 m genişliğindedir. Dromos tabanı, zemin seviyesinden 1,50 m aşağıda yer almaktadır.

Mezar odasının girişi, 0,89 cm'lik bir genişliğe sahiptir. Giriş kısmının yüksekliğini ve formunu, üst yapının çökmüş olmasından dolayı anlamak mümkün değildir. Mezar girişinin hemen önündeki kısımda, dromos duvarlarına iki adet dik oyuğun açılmış olduğu gözlemlenmektedir **(Levha 134a)**. Birbirlerini tam bir şekilde karşılayan oyukların her ikisi aynı genişlikte olsa da (0,17 m), biri 0,12 m diğeri ise 0,17 m yüksekliğindedir. Oyukların şekli ve oyuluş biçimi, mezar girişinin bu oyuklara yerleştirilen yekpare bir taş plaka ile kapatıldığına işaret etmektedir.

Köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindeki mezar odası, 5 m'lik bir uzunluğa ve 2,69 m'lik bir genişliğe sahiptir. Mezar odasının genişliği, girişin sağında 0,80 m solunda ise 0,70 m olacak şekilde orantısızdır. Mezar odasının iç kısmında tabana açılmış dikdörtgen formlu sığ bir oyuk, Mezar 6'yı diğer mezarlardan tipolojik olarak ayırmaktadır. Hemen giriş kısmından başlayarak 4,60 m boyunca ilerleyen oyuk 0,70 m genişliğindedir. Oyuk, 0,07 m'lik derinliği ile oldukça sığ bir yapı sergilemektedir **(Levha 134b)**. Bu tarz oyuklar, mezar odaları içinde sekiler yaratarak farklı gömülere olanak sağlama amacıyla kullanılmaktadır. Mezar 6 içindeki oyuğun mezar odasının bitimine bağlanmamış olması, mezar odasının

sonunda üçüncü bir gömü için ayrı bir seki daha oluşturulmak istenildiğine işaret etmektedir. Mezar odasının bitiminde ayakta kalmış olan üst yapı sayesinde, tavanı kemerli olan mezar odasının yaklaşık olarak 1,80 m'lik bir yüksekliğe sahip olduğu tahmin edilmektedir.

Mezar 6, mezar odasının içine dikdörtgen formlu sığ bir çukurun oyulması ile meydana getirilmiş sekilerle karakterize edilmektedir. Mezar 6'ya en çok yakınlık gösteren Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları arasında Vouni nekropolü 9 ve 13 Nolu mezarlar **(Levha 134c)**[652] ile Aphendrika nekropolü 46 ve 48 No.lu mezarlar gelmektedir **(Levha 134d ve 135a)** [653]. Benzer örneklerden Vouni 9 No.lu mezar Kıbrıs-Klasik IIB'ye, Vouni 13 No.lu mezar Kıbrıs-Klasik IIA'ya,[654] Aphendrika örnekleri ise M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenmektedir[655].

IV.1.6.2.Kültürel Materyal

Mezar 6, profil vermeyen kırıklar halindeki demir parçalar dışında tek bir seramik buluntu vermiştir **(Tablo 6)**. Buluntuların bu şekildeki azlığı, Mezar 6'nın kesin bir şekilde soyulmuş olduğuna işaret etmektedir.

IV.1.6.2.a. Seramik Kaplar

Bir amphoraya ait alt gövde ve dip kısmından ibaret olan buluntu Mezar 6'da bulunmuş tek seramik kaptır (Katalog No. Sk40). Söz konusu buluntu, kısmi olsa da, kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 5b formları arasına dahil edilmektedir **(Levha 135b)**. Bu tarzdaki amphoraların en yakın benzerleri, Salamis

[652] Gjerstad 1937, Fig. 173:2 ve Fig. 182:2.
[653] Dray ve Du Plat Taylor 1937, Mezar 46 Fig. 32, Mezar 48 Fig. 34.
[654] Gjerstad 1937, 339.
[655] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29.

nekropolündeki Tümülüs 77'de bulunmuş bir dizi amphorada görülmektedir[656]. Salamis örnekleri M.Ö. 310 yıllarına tarihlenmiş olsa da, Kıbrıs-Klasik II boyunca kullanımda olduğu bilinen bu tarz amphoralara ait tek parça, Mezar 6 için kaba bir tarihleme yapılmasını mümkün kılmaktadır.

IV.1.6.3.Gömütler

Mezar 6'nın, ne dromosunda ne de mezar odasında hiçbir insan veya hayvan kemiğine rastlanmamıştır.

IV.2. *Toumballin tou Mavrou* Nekropolü ve Mezarları

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe) nekropolü, Soli nekropolünün doğusundaki düzlükte yer almaktadır. Akropolün güneydoğusunda kalan *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolü, akropolden bir toprak yol ile ayrılmakta ve çeşitli parsellere dağılacak şekilde güneydoğuya doğru uzanmaktadır (**Levha 16a ve b, 18 ve 135c**).

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)'da gerçekleştirilen ilk kazılar, Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi (Department of Antiquities in Cyprus) tarafından yapılmış bir dizi kısa soluklu kurtarma kazısı şeklinde olmuştur. Bu kazılarda diğer dönemlere tarihlenen birçok mezar dışında bir tane de Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezara (1963/X) ulaşıldığı mevcut yayınlar sayesinde bilinmektedir[657].

[656] Karageorghis 1973b, 185 No. 1075-1077 Lev. CXCIX ve CCC.
[657] Karageorghis 1964b, 317.

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)'daki sistematik kazıları ise, 1964-1974 yılları arasında Quebec Laval Üniversitesi'ne bağlı Kanadalı arkeologlar gerçekleştirmiştir. Kanadalıların, nekropol alanının Geometrik ve Arkaik bölümlerine denk düşen kısmında gerçekleştirmiş oldukları kazılar tamamen Parsel 96 adı altında kayıtlı olan arsada geçekleştirilmiştir **(Levha 16a ve b, 135c ve 136a)**. Parsel 96 isimli arsa, Aşağı Bağlıköy'den gelip Soli nekropol alanını kabaca ortadan bölen toprak yolun, ikinci bir yolla kesiştiği dört yol ağzında yer almaktadır. Kanadalılaların bu arsada gerçekleştirmiş olduğu kazılar, çoğunlukla Geometrik ve Arkaik mezarlar ortaya çıkarmış ancak bu mezarlardan birkaç tanesi (V, VI, VII, 96T6 ve 96T12) ikinci gömülerinde Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihli gömüler vermişken sadece bir tanesi tamamı ile Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihendirilmiştir (Mezar XI)[658]. Ancak söz konusu mezarların mimarisi dışında buluntu repertuvarlarını da detaylı bir şekilde içeren hiçbir yayının olmayışı, söz konusu mezarlardan sadece tek bir tanesinin (Mezar XI) bu çalışmaya dahil edilmesini mümkün kılmıştır.

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe) nekropolünde 1974 sonrası gerçekleştirilmiş ilk kazılar, K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından yapılmıştır. 1991 yılında gerçekleştirilmiş olan kurtarma kazıları, sadece XXVIII.2 pafta, 153/1 parsel no.lu arazide yoğunlaşmıştır **(Levha 16b)**[659]. Kazılarda büyük çoğunluğu soyulmamış olan Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli 14 adet mezar, buluntularıyla beraber açığa çıkarılmıştır[660]. Bu bağlamda Güzelyurt Şube Amirliği'nin gerçekleştirmiş olduğu kazılar, hem Soli nekropolü

[658] Des Gagniers ve diğ. 1967; Des Gagniers 1972; Des Gagniers 1975; Des Gagniers&Tinh 1985; Ginouves 1989; Karageorghis 1971,422; Fortin 1996, 139 vd.
[659] Söz konusu kazıları dönemin Güzelyurt Şube Amiri Peyman Uzun ve ekibi gerçekleştirmiştir.
[660] Detaylı bilgi için bkz. K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği EEM.12/91 sayılı kazı raporu.

genelinde hem de *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolünde yapılmış en geniş çaplı ve kapsamlı kazıları teşkil etmektedir.

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe) nekropolünde gerçekleştirilmiş bir başka kurtarma kazısı ise 2006 yılında nekropolün güneydoğu sınırlarında yapılmıştır. Bu kazıda ulaşılmış olan tek bir mezar, bulunma şartlarından dolayı mimari olarak epey zarar görmüş ancak tarihlemeye yardımcı bazı eserler vermiştir[661].

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe) nekropolünde kazılmış mezarların tümü kayaya oygu dromoslu oda mezar formundadır. Mezarlardan ikisi dışında hepsi girişleri kuzeye bakacak şekilde konumlandırılmış olmaları ile dikkat çekmektedir. Mezarların biri dışında hiçbirinde yıkım olmaması, hepsinin sağlam bir şekilde bulunmasına da olanak sağlamıştır. Ancak neredeyse her kazıda gözlemlenen yayın ve belgeleme eksiklikleri *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolünün özellikle mezar mimarisi bakımından tam anlamı ile değerlendirilebilmesini neredeyse imkansız kılmıştır.

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe) nekropolü ayrıca yüzey buluntusu olan 2 adet kireç taşı mezar steli de vermiş olması bakımından, bu çalışmada mezar buluntuları dışında buluntu sunan yegane mevki olmaktadır[662].

IV.2.1.Mezar 7

Mezar 7, 1960'lı yıllarda Kanadalılar tarafından gerçekleştirilen kazılarda bir grup başka mezar ile beraber bulunmuştur. Bu sayede, Pafta=XIX.58'de Parsel 96'da

[661] Söz konusu kazıları dönemin Güzelyurt Şube Amiri Emine H. Sivri ve ekibi gerçekleştirmiştir.
[662] Megaw 1955, 43; Karageorghis 1963, 336; Nikolaou 1966, 35.

açığa çıkarılmış tek Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar olma özelliğine sahiptir. Mezar 7, Kanadalıların kayıtları ve yayınlarında Mezar XI adıyla yer almaktadır **(Levha 134)**.

Mezar 7, o dönemde açığa çıkarılan mezarların oluşturduğu ana grubun kuzeydoğusunda yer almakta ve I, III, XII, XIII, XIV ve XV nolu mezarlar ile ayrı bir grup oluşturmaktadır. Hemen kuzeyinde yer alan Mezar XII ile bitişik denebilecek kadar yakın olması da ayrıca dikkat çekmektedir **(Levha 136b)**.

IV.2.1.1. Mezar Yapısı

Kayaya oyulmuş dromoslu bir oda mezar şeklindeki Mezar 7, dromosu kuzeybatıya bakacak şekilde konumlanmıştır. Mezar, kuzeybatı – güneydoğu yönünde uzanmaktadır **(Levha 134)**.

Mezar 7'nin toplam uzunluğu, dromosuyla beraber yaklaşık olarak 5,50 m'yi bulmaktadır. Başlangıç kısmından mezar girişine ilerlendikçe genişleyen dromos, 3,70 m uzunluğundadır. Dromosa iniş düzgün kesilmiş 3 adet basamakla sağlanmaktadır. Basamakların başladığı kısımda 1 m olan dromos genişliği, mezar girişinin önünde 1,50 m'yi bulmaktadır[663]. Mezar girişi, iki sıra halinde üst üste yığılmış düzensiz bir taş örgüyle kapatılmıştır.

Mezar 7, kuzey kısmı (sol) düz, güney kısmı (sağ) ise yarı dairesel olacak şekilde oyulmuş bir mezar odasına sahiptir. Uzunluğu ve genişliği 2,20 m'yi bulan mezar odası, eşit ölçülere sahip kare bir yapı sergilemektedir.

[663] Tüm bu ölçüler Des Gagniers ve diğ. 1967, Fig. 1'deki çizimden yola çıkarak verilmiş kabaca bilgilerdir.

Mezar 7, genel formu ile diğer mezarlardan oldukça farklı bir tipoloji sergilemektedir. Düzgün işlenmiş dromosuna rağmen, mezar odasının yamuk ve orantısız formu Mezar 7'yi rahatlıkla Kıbrıs-Klasik I mezar tipleri arasına yerleştirmektedir[664]. Kıbrıs-Klasik I tarihli Vouni 12 No.lu mezar, hem dromosu hem de yamuk formlu mezar odası ile Mezar 7 için mükemmel bir analoji sağlamaktadır[665]. Bu tarz mezarlar, sergilemekte oldukları genel yapıları ile Kıbrıs-Arkaik mezar tiplerinin devamlılığını gösteren mezarlar olarak da kabul edilmektedir[666].

IV.2.1.2. Kültürel Materyal

Mezar 7'ye ait kültürel materyal hakkındaki yegane bilgi, kazıyı gerçekleştiren Kanadalı arkeologlar tarafından yayınlanmış kazı raporu niteliğindeki tek ve kısa bir makalede yer almaktadır[667]. Kanadalıların yayını, Mezar 7'nin oldukça homojen bir kültürel materyal sunduğundan bahsetmektedir. Mezar odasının kaliteli takılar yanında lekythoslar ve çok renkli (*polychrome*) sürahiler verdiği de bilinmektedir[668]. Yine de, yayınlarda somut bir şekilde takip edilebilen materyaller, sadece seramik kaplardan ibarettir **(Tablo 7)**.

[664] Gjerstad 1948, 45.
[665] Gjerstad ve diğ. 1937, 326 Fig. 179.
[666] Gjerstad 1948, 45.
[667] Des Gagniers ve diğ. 1967, 53. Mezar XI'de açığa çıkarılmış olan buluntular hakkında detaylı bir yayın halen yapılmamıştır. Eserler hakkında yüzeysel bir bahis için ayrıca bkz. Fortin 1996, 139 vd. Eserlerin akıbeti ise, 1974 olaylarının ardından gelişen boşluktan kaynaklı problemler nedeniyle bilinememektedir.
[668] Des Gagniers ve diğ. 1967, 53.

IV.2.1.2.a. Seramik Kaplar

Kanadalıların yayınları, Mezar 7'de, 2 adet bodur lekythos ve 3 adet çok renkli (*polychrome*) sürahinin mevcudiyetinden bahsetmektedir **(Grafik 12)**.

2 adet bodur lekyhos hakkında oldukça yüzeysel bilgiler mevcutken (Katalog No.Sk41 ve Sk42)[669], Çok Renkli (Polychrome) VII grubu sürahiler (Katalog No. Sk43-Sk45) kısmen detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Sk41 ve Sk42 lekythosları, bodur formlu olup biri tam diğeri ise kısmi bir şekilde korunagelmiştir. Lekythoslar dışa çekik içbükey ağız kenarları, ince silindirik gövdeleri, boyundan omza bağlanan tek kulpları, altı düz ovoid gövdeleri ve sığ düz kaideleri ile nitelenmektedir. Benzer örnekler ışığında her iki eseri de M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlemek mümkündür[670].

Kıbrıs üretimi sürahiler olan Sk43, Sk44 ve Sk45 Katalog No.lu sürahiler, içinde sadece Sk43 Katalog No.lu eserin tam envanter bilgisi ile fotoğrafı mevcuttur. Ancak tümünün eş oluşu, Sk44 ve Sk45 Katalog No.lu sürahilerin de Sk43 Katalog No.lu sürahi ile karakterize edilebilmesini mümkün kılmaktadır[671].

Sk43 Katalog No.lu sürahi, konik ağzı, ince ve silindirik boynu, küresel gövdesi ve ayaklı kaidesi yanında boyundan omza bağlanan düğme biçimli süslere sahip tek kulbu ile de oldukça karakteristik özellikler sergilemektedir. Gövde, konturları siyah çizgilerle belirginleştirilmiş kırmızı ve yeşil boyalı panellerle süslenmiştir.

Omuz üzerindeki plastik süsleme pişmiş toprak figürlerden meydana getirilmiştir. Söz konusu figürler özellikle erkek olmaları ile dikkat çekmektedir.

[669] Karageorghis 1968b, 328.
[670] Lazaridis 1953, 453.
[671] Vandenabeele 1998, 72 Group Lc.

Solda yer alan figür genç, sağda yer alan figür ise bir yetişkin olarak betimlenmiştir. Figürlerden yetişkin olanının elinde phiale veya kuş tuttuğu, her iki figürün önünde ise bir oinochoenin bulunduğu görülmektedir **(Levha 137a)**[672].

Sahip oldukları özellikler, Mezar 7 sürahilerini Çok Renkli (Polychrome) VII grubunun Tip 2b formları arasına sokmaktadır. Genel karakterleri ise, Sk43, Sk44 ve Sk45 Katalog No.lu sürahileri çıkış merkezi Marion olan bir grup omzu figürlü sürahi arasına sokmaktadır[673]. Eserlerin özellikle plastif süslemelerinde gözlemlenen benzerlik ve aynı süslemede başka örneklerin Soli dışında bulunmayışı, Mezar 7 örneklerinin kesinlikle Soli'de üretildiğini göstermektedir[674].

IV.2.1.3. Gömütler

Mevcut yayınlar, Mezar 7'de herhangi bir gömüte rastlanıldığına veya varsa gömütlerin sayısı ile yapısına hiçbir şekilde değinmemiştir.

IV.2.2.Mezar 8

Mezar 8, Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi (Department of Antiquities in Cyprus) tarafından 1963 yılında gerçekleştirilen bir kurtarma kazısında açığa çıkarılmıştır. Tiyatronun güneydoğusunda, bir dozerin çalışmaları esnasında açığa çıkarılmış olan mezar hakkındaki bilgiler tek bir yayından sağlanmaktadır[675]. Mezar,

[672] a.g.e. 202 No. 267.L.
[673] a.g.e. 34.
[674] a.g.e. 72.
[675] Karageorghis 1964b, 317.

kazıyı gerçekleştirilen arkeologlar tarafından Mezar 1963/X adı altında kaydedilmiştir.

IV.2.2.1. Mezar Yapısı

Mezar yapısı hakkında herhangi detaylı bir bilgi verilmemiş olsa da, makalede geçen "La chambre contenait quatre…" ibaresinden mezarın tek odalı ve dromoslu bir kaya mezar olduğu düşünülebilmektedir[676].

IV.2.2.2. Kültürel Materyal

Mezar 8, tamamı kazılar esnasında bulunmuş ithal ve yerel üretim seramik kaplar, çeşitli kandiller ve lahitlerden oluşan sade bir kültürel materyal repertuvarına sahiptir. Seramik kaplar ve lahitlerin sayısı hakkında elimizde bilgi olsa da[677], kandillerin adedini belirten herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır **(Tablo 8 ve Grafik 12)**.

IV.2.2.2.a. Seramik Kaplar

Mezar 8'in bilinen seramik kap repertuvarı, 2 adet ithal Attik kase ve 1 adet yerel üretim sürahiden ibarettir.

2 adet Attik kase kırık olarak ele geçmiş ancak tümlenmiştir (Katalog No. Sk46 ve Sk47). Her ikisi de siyah glazürlü olan kaseler, kısa bir ayak ve dışarıya açılan

[676] ibid.
[677] ibid.

yüksek birer kaideye sahiptir. Yatay olan kulplar Mezar 8 kaselerini karakterize eden diğer unsurlar arasındadır[678].

Büyük boyutlu sürahi ise, kaselerin tersine Kıbrıs üretimidir (Katalog No. Sk48). Hafifçe dışarıya açılan ağız kenarı, ince boynu, uzun formlu armudi gövdesi, yüksek ayağı ve dışarıya açılan kaidesi yanında kulbunun üst bitiminde yer alan düğme biçimli plastik süslemeleri sayesinde[679], Mezar 8 sürahisi kolaylıkla Düz-Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 7 örneklerine verilmektedir **(Levha 137b)**. Mezar 8 sürahisi, Mezar 2'de bulunmuş Bikrom (Bichrome) grubuna ait sürahilerin benzeri sayılmaktadır (Katalog No. Sk8).

Mezar 8, özellikle seramik kaplar söz konusu olduğunda, ithal örneklerin baskın olduğu bir kültürel materyal profili çizmesi ile dikkat çekmektedir **(Grafik 13)**.

IV.2.2.2.b. Kandiller

Mezar 8'de bulunmuş kandiller hakkındaki yegane bilgi, sayılarının çok olduğu ve tümünün Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait olduğu şeklindedir[680]. Mezarın aitlendiği tarihsel dönem de göz önüne alınırsa kandilerin tümünün, aynen diğer Soli mezarlarındaki gibi, çimdik kandil olduğu düşünülebilmektedir.

IV.2.2.2.c. Lahitler

5 adet lahit (Katalog No. La2-La6), Mezar 8'in seramik ve kandiller dışındaki başlıca buluntularıdır. Boyutları hakkında bilgimizin olmadığı lahitlerin tümünün

[678] ibid.
[679] ibid.
[680] ibid.

süslemesiz sade örnekler oldukları ve kireç taşından üretildikleri bilinmektedir. Mezar 8 lahitlerinin en ilginç özelliği ise kapaklarının kireç taşından değil de pişmiş topraktan yapılmış olmasıdır[681].

IV.2.2.3. Gömütler

Mezar 8 ile ilgili mevcut yayınlar mezar odasında herhangi bir gömütün mevcudiyeti veya adedi hakkında hiçbir ipucu vermemektedir.

IV.2.3.Mezar 9

Mezar 9, *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun kazılmış ilk mezarıdır. Mezar 9'un, Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi dışında tam konumu bilinmemektedir **(Levha 137c)**. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 1 adı altında kaydedilmiştir[682].

IV.2.3.1. Mezar Yapısı

Mezar 9, Soli nekropolündeki diğer mezarlar gibi kayaya oygu dromoslu oda mezar tipindedir. Mezar yapısı, dromosu kuzeye bakacak şekilde, kuzey-güney doğrultusunda oyulmuştur.

---

[681] Karageorghis 1964b, 317.

[682]Kazılar, 26.08.-30.09.1991 tarihleri arasında dönemin Güzelyurt Şube Amiri Peyman Uzun başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

Mezar 9'un basamaklarla ulaşılan dromosu, 3,20 m'lik bir uzunluğa sahiptir. Dromos, geniş bir girişle başlayıp, mezar girişine gidildikçe daralan bir yapı sergilemektedir. Dromosa inişi sağlayan basamaklar yedi adet olup, 0,25-0,30 m arasında değişen genişliklere sahiptir. Sadece dromosun girişindeki ilk basamakta bu durumun değiştiği ve basamak genişliğinin 0,70 m olduğu gözlemlenmektedir. Dromosun bitimi ile mezar girişinin hemen önü, zemin seviyesinden 2 m aşağıda yer almaktadır.

Dromosun bitimindeki mezar girişi, kuzeye bakacak şekilde mezar cephesinin tam ortasına yerleştirilmiştir. Mezar girişi, 1,03 m'lik yüksekliği ve 0,55 m'lik genişliği ile dikdörtgen şeklindedir. Giriş, mezarın kapatılması esnasında, moloz ve kesme taşlarla örülmüştür.

Mezar girişinden yaklaşık olarak 0,07 m aşağıda olan mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış bir kare şeklindedir. Mezar odası, uzunluğu ve genişliği 2,23 m olacak şekilde bir kare formundadır. Tavan, hafif kavisli bir yapı sergilemektedir.

Mezar 9 için gerçekleştirilmiş herhangi bir çizim olmadığından mezar yapısının sağlıklı bir karşılaştırmasını yapmak mümkün olmamaktadır. Yine de genel hatları (dromos yapısı, düzenli basamaklarla sağlanan iniş vb.) ve kalıplaşmış özellikleri, Mezar 9'u rahatlıkla Kıbrıs-Klasik Dönem erken mezar formları içine sokmaktadır[683].

[683] Gjerstad 1948, 45.

IV.2.3.2. Kültürel Materyal[684]

Mezar 9, Mezar 4A ve B kadar geniş kapsamlı bir kültürel materyal repertuvarı sunmasa da genel itibarı ile *Pezoullia* mezarlarının çoğunluğundan daha zengin bir repertuvara sahip olması ile dikkat çekmektedir **(Tablo 10)**. Mezar 9'un kültürel materyali, 30 adet seramik kap, 6 adet kandil, 1 adet figürin parçası, 2 adet ayna ve 6 adet alabastrondan meydana gelmektedir. Tüm eserler, mezar odasının içinde orijinal kontekslerinden gelmiştir.

Özellikle seramik kaplar, sayılarının çokluğu ile Mezar 9 repertuvarındaki en yoğun eserler grubudur. Kandiller ve mermer kaplar ise, yine çok olan miktarları ile kültürel materyal içindeki ikinci yoğun grubu teşkil etmektedir **(Grafik 14)**. Mezar 9 kültürel materyali içinde, kesin bir şekilde ithal olduğu söylenebilecek eserlere rastlanılmamakta ve mezar repertuvarı genel itibarı ile yerel eserlerden meydana getirilmiş gibi görünmektedir .

Mezar 9'un mezar odasında ele geçmiş buluntulara ek olarak, dromos kısmında sürahicik ve sıvı saklama kaplarına ait profil vermeyecek şekilde kırılmış birçok parçaya da rastlanılmıştır.

IV.2.3.2.a. Seramik Kaplar

Mezar 9'da bulunmuş seramik kapların tümü yerel üretim Kıbrıs seramikleridir. Seramik kap repertuvarının kapalı formları, sürahi ve sürahicikler, açık formları ise tek bir tabak dışında kase ve kaseciklerden ibarettir.

[684] Mezar 9'da gerçekleştirilmiş kazılar, mezarın iki ayrı gömü tabakası ve kültürel materyal topluluğuna sahip olduğunu ortaya koymuştur (Kıbrıs-Klasik ve Kıbrıs-Hellenistik). Bu çalışmada değinilecek olan kültürel materyal, mezarın sadece Kıbrıs-Klasik Dönem'ine aittir.

Mezar 9 sürahileri, Kıbrıs seramik endüstrisinin pek çok formuna ait örneklerle nitelenmektedir. Düz Beyaz (Plain White) örnekler yanında, Bikrom (Bichrome), Siyah Astar (Black Slip) ve Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) örnekleri de yeterli miktarlarla temsil edilmektedir. Düz Beyaz (Plain White) örnekler, V grubuna ait 2 adet örnek dışında tamamen VII grubuna ait sürahilerden oluşmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) V grubuna ait sürahiler (Katalog No. Sk49 ve Sk50), ölçüsel farklılıklar ve gövde formlarının değişikliği ile birbirinden ayrılmaktadır. Her iki örnek de çimdik ağız, tek kulp ve sığ halka kaide gibi ortak özelliklerle nitelenmektedir. Diğer yandan uzatılmış veya basık küresel olacak şekildeki gövdeler birbirine değişiklikler sergilemektedir. Bundan dolayı Mezar 9 Düz Beyaz (Plain White) V sürahilerinden Sk49 sürahisi gövde formu bakımından söz konusu grubun Tip 7 formları arasına yerleştirilirken **(Levha 137d)**, Sk50 sürahis Tip 8 formlarına verilmektedir **(Levha 138a)**.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait sürahiler, birbirlerine yakın formları ile dikkat çekmektedir (Katalog No. Sk53 ve Sk54). Bu örneklerden Sk53 Katalog No.lu sürahi, silindirik boynu, tek kulbu ve basık ovoid gövdesi ile kolaylıkla Tip 10 örneklerine verilebilmektedir **(Levha 138b)**. Sk54 Katalog No.lu eser de genel hatları ile Sk53 Katalog No.lu örneğe benzemekte ve yine Tip 10 örnekleri arasına yerleştirilmektedir **(Levha 138c)**. Ancak Sk53 sürahisi, uzatılmış gövde profili bakımından Tip 10 örnekleri için bir çeşitleme sunmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait sürahiler (Katalog No. Sk55 ve Sk58), genel hatları ile Sk53 ve Sk54 Katalog No.lu örneklere benzese de, basık olan formları sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 12 örneklerine daha yakın durmaktadır **(Levha 138d ve 139a)**.

Mezar 9'da bulunmuş Bikrom (Bichrome) sürahiler, V ve VII gruplarına ait örnekler ile öne çıkmaktadır. Bikrom (Bichrome) V grubuna ait tek sürahi (Katalog No. Sk51), çimdik şeklindeki ağzı ile diğer eserlerden kolaylıkla ayrılmaktadır **(Levha 139b)**. İnce bir boyun, tek kulp ve uzatılmış küresel formu ile nitelenen Sk51 Katalog No.lu sürahi, Bikrom (Bichrome) V grubu Tip 11a formları arasına yerleştirilebilmektedir. Eser, siyah ve kahverengimsi kırmızı tonlarda çizgisel bezemelerle yoğun bir biçimde süslenmiştir. Omuz üzerinde, tek bir "kymation" motifi yer almaktadır.

Diğer Bikrom (Bichrome) sürahiler ise VII grubunun Tip 1 formuna ait olup birbirleriyle eştir (Katalog No. Sk56 ve Sk57; **Levha 139c ve d)**. Her iki sürahi de, yüksek boyunları, uzun ve silindirik gövdeleri, tek kulpları, kulp başlangıcındaki düğme biçimli plastik süslemeleri ve yüksek ayaklı halka kaideleri ile nitelenmektedir. Sürahilerin süslemesi, siyah ve kırmızı renkler kullanılarak sadece yatay şeritler çizmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Benzer renkler kullanılarak yapılmış süslemer ayrıca, sürahilerin kulpları ile dudak kısmı üzerinde de yer almaktadır **(Levha 139e ve f)**. Sk56 ve Sk57 Katalog No.lu sürahiler, özellikle Mezar 2'nin dromosunda bulunmuş Sk8 Katalog No.lu eser ile yakın benzerlikler sergilemeleri ile dikkat çekmektedir.

Kaba Mal Grubu da (Coarse Ware), tek bir örnekle temsil edilmektedir (Katalog No. Sk59; **Levha 140a)**. Sk59 Katalog No.lu maşrapa, genel formu sayesinde Kaba Mal Grubu'nun (Coarse Ware) Tip 4 örnekleri arasına dahil edilebilmektedir . Her ne kadar hamur rengi açısından farklı olsa da, Sk59 Katalog No.lu maşrapa Mezar 3'ün niş kısmında bulunmuş olan Sk13 Katalog No.lu eser ile de eştir.

Mezar 9 sürahicikleri, neredeyse tamamen Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait olmakla beraber, içlerinden tek bir tanesi Kaba Mal Grubu'na (Coarse Ware) aittir. Düz Beyaz (Plain White) grubu sürahicikleri, hem VI hem de VII grubuna ait örneklerle nitelenmekte ve bol bir çeşitlilik sunmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait sürahicikler, toplamda 6 adettir (Katalog No. Sk60, Sk61, Sk62, Sk63, Sk64 ve Sk65). Sürahiciklerin tamamı, VI grubu Tip 5 formuna ait farklı örnekler sunmaktadır.

Sk60 ve Sk65 Katalog No.lu sürahicikler, kolaylıkla grubun Tip 5a alt tip örneklerine verilebilmektedir. Ancak Sk60 Katalog No.lu sürahicik, uzatılmış ve yuvarlatılmış hatları ile tipin daha ileri örneklerine ait olup, Soli mezarları içinde Mezar 4B'de bulunmuş Sk32 Katalog No.lu örnek ile eştir **(Levha 140b)**. Sk65 Katalog No.lu sürahicik ise, kaba ve keskin hatları yanında bodur yapısı sayesinde, Tip 5 formlarının daha erken örneklerine verilmektedir **(Levha 140c)**. Sk62, Sk63 ve Sk64 Katalog No.lu sürahiciklerin tümü, Tip 5b örnekleri arasına girmektedir **(Levha 140d-f)**. Mezar 4B'de bulunmuş olan Sk34 Katalog No.lu sürahicik, her üç örneğe eş denebilecek kadar benzemesi ile dikkat çekmektedir. Sk61 Katalog No.lu Düz Beyaz VI sürahiciği, ince ve zarif yapısı ile Mezar 9 sürahicikleri arasında ayrı bir yere sahiptir. Bu eser, ince ve zarif yapısı sayesinde rahatlıkla Tip 5d örnekleri arasına yerleştirilebilmektedir **(Levha 140g)**.

Siyah Astar (Black Slip) V grubuna ait tek örnek, Tip 1 formunda bir sürahicikten ibarettir (Katalog No. Sk52). Sk52 Katalog No.lu sürahicik, özellikle orta kısmından basıklaştırılarak yayvanlaştırılmış bikonik gövdesi ile karakterize edilmektedir **(Levha 141a)**.

Emzikli sürahicikler Düz Beyaz (Plain White) VI grubu yanında Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait örneklerle temsil edilmektedir. Mezar 9 seramik kap envanterine ait Düz Beyaz (Plain White) VI grubu emzikli sürahiciklerinin hepsi (Katalog No. Sk69, Sk70 ve Sk71), söz konusu grubun Tip 17 formuna örnekler sunmaktadır. Dışa çekik ağız kenarı, içbükey profilli ince boynu, ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu, içbükey profilli boyun-omuz geçişi, şişkin karnı ve düz kaidesi ile nitelenen basık yapıdaki Sk71 sürahiciği, VI grubu Tip 17 formlarına en karakteristik örnektir **(Levha 141b)**. Sk69 ve Sk70 sürahicikleri ise, boyun-omuz geçişindeki karakteristik keskin içbükey profilin yerini daha düz ve geniş açılı bir profile bıraktığı örneklerdir. Ayrıca söz konusu bu iki örnek, gövdedeki basıklığın terkedilerek nispeten daha şişkin bir hale sokulduğu çeşitlemeler olarak da öne çıkmaktadır **(Levha 141c ve d)**.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu emzikli sürahicikler, sadece tek bir örnekle temsil edilmektedir (Katalog No. Sk72). Sk72 Katalog No.lu emzikli sürahicik, geniş ağzı, ağız kenarı ile aynı çaptaki boynu, yok denebilecek kadar az bir açıya sahip boyun-omuz geçişi, uzatılmış küresel gövdesi, tek kulbu ve kaidesi sayesinde Tip 19 formlarına dahil edilebilmektedir **(Levha 142a)**.

Mezar 9 seramik repertuvarının tek tabağı, Kırmızı Astar (Red Slip) V (VII) grubuna aittir (Katalog No. Sk73; **Levha 142b)**. Alçak bir kaide üzerinden yana doğru açılan keskin ve derin gövde profiline ek olarak dışa ve aşağıya kıvrılan ağız kenarı sayesinde, Kırmızı Astar (Red Slip) V (VII) grubunun Tip 5 formları arasına yerleştirilmektedir.

Kaseler, Mezar 9 seramik kap repertuvarında temsil edilen bir başka açık formdur. Mezar 9 kaseleri, Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubuna ait olan iki

tanesi dışında tamamen Düz Beyaz (Plain White) grubundan örneklerle temsil edilmektedir.

Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) kaseleri (Katalog No. Sk79 ve Sk80; **Levha 142c ve d)**, oldukça ayırt edici olan formları ile diğer Mezar 9 kaselerinden rahatlıkla ayrılabilmektedir Her iki kaseyi de, alçak halka kaidelerinden çıkarak yükselen yarı küresel formları sayesinde rahatlıkla Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubu Tip 5a örnekleri arasına yerleştirmek mümkündür.

Düz Beyaz (Plain White) kaseler, hem VI hem de VII grubu örnekleri ile temsil edilmektedir. Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait kaselerden iki tanesi (Katalog No. Sk74 ve Sk77; **Levha 142e ve 143a)**, profilleri ve ölçüleri bakımından eş derecede yakın olup, söz konusu grubun Tip 3 örnekleri arasına girmektedir. Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait son kase (Katalog No. Sk76; **Levha 143b)**, formu ile Tip 3 örneklerini andırsa da, oldukça sığ ve basık olan yapısı sayesinde aynı grubun Tip 4 örnekleri arasına koyulmaktadır.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubu kaseleri ise, sadece iki örnekle temsil edilmektedir. Genel formu ve özellikle de gövde profili sayesinde Sk75 Katalog No.lu kase Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 6 formları arasına yerleştirilmektedir **(Levha 143c)**. Diğer yandan Sk78 Katalog No.lu kase ise, VII grubu Tip 5 formları arasına dahil edilmektedir **(Levha 143d)**.

Kasecikler, Mezar 9 seramik repertuvarı içinde sadece iki örnekle temsil edilmektedir (Katalog No. Sk81 ve Sk82; **Levha 143e ve 144a)**. İkisi de Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait olan kasecikler, formları ile Tip 3 örneklerine ait özellikler sergilemektedir. Her ne kadar bu iki örnek Tip 3 formları arasına

yerleştirilse de, Sk81 Katalog No.lu kasecik özellikle daha yüksek olan kaide ve gövde profili sayesinde Sk82 Katalog No.lu örnekten kolaylıkla ayrılmaktadır.

Mezar 9 seramik kap repertuvarı, özellikle Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait kapların baskınlığı ile karakterize edilmektedir **(Grafik 15)**. Düz Beyaz (Plain White) seramik kaplar içinde ise özellikle Düz Beyaz (Plain White) VII grubu, 14 adet eserle daha baskın bir yapı sunmaktadır. Diğer mal gruplarına ait kaplar da, ya tek ya da iki örnekle temsil edilmiştir. Form baskınlığında ise, sürahicikler 12 adet olan sayıları ile ilk sırayı tutmaktadır. Sürahi ve kaseler, yakın olan sayıları ile sürahicikleri takip etmekte, kasecik ve tabaklar ise bir veya iki örnekle bu sıralamanın en gerisine yerleşmektedir **(Grafik 15)**.

Mezar 9 seramik kaplarının formsal değerlendirmesi, tam anlamı ile düz bir profile sahip kapların sadece Sk55, Sk62, Sk70, Sk71, Sk72 ve Sk80 Katalog No.lu eserlerden ibaret olduğunu göstermektedir. Diğer yandan Sk56, Sk57, Sk58, Sk59, Sk63, Sk64, Sk65, Sk66, Sk67, Sk68, Sk73, Sk74, Sk75, Sk77, Sk78, Sk81 ve Sk82 Katalog No.lu eserler de ancak detaylı çizim sonrasında tespit edilebilecek kadar az olan yamuklukları ile düz profilli örneklere yakın durmaktadır. Sk52, Sk53, Sk54, Sk69 ve Sk76 Katalog No.lu eserler, yamuk olan profillerle dikkat çekerken, Sk79, Sk51 ve Sk61 Katalog No.lu eserler aşırı derecede yamuk olan profillere sahiptir.

IV.2.3.2.b. Kandiller

Mezar 9'un mezar odasında, tümü çimdik kandil olmak üzere 6 adet kandil bulunmuştur (Katalog No. Ka10, Ka11, Ka12, Ka13, Ka14 ve Ka15). Mezar 9 çimdik kandillerinin hepsi, Düz Beyaz (Plain White) grubuna girse de formsal farklılıklar sergilemeleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır.

Mezar 9 çimdik kandillerinin, Tsambres ve Aphendrika nekropollerinde bulunup kronolojik olarak sınıflandırılmış kandiller ile karşılaştırılması, sağlıklı bir tarihlemeyi mümkün kılmıştır. Ka12 ve Ka13 Katalog No.lu çimdik kandiller, genel hatları ile Tip 8 formları arasına girmektedir **(Levha 144b ve c)**. Ka14 ve Ka15 Katalog No.lu kandiller, kolaylıkla Tip 11 formları arasına sokulurken **(Levha 144d ve 145a)**, Ka11 Katalog No.lu kandil Tip 10 ve Tip 11 formlarının bir karışımıdır. Tip 8, Tip 10 ve Tip 11 formları, M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenmiş olmaları ile Mezar 9 çimdik kandillerini aynı zaman dilimi içerisine yerleştirmeyi mümkün kılmaktadır[685].

IV.2.3.2.c. Figürinler

Olasılıkla bir figürine ait tek bir baş, Mezar 9'da bulunmuş yegane figürin buluntudur (Katalog No. Fi3; **Levha 145b)**. Tamamen pişmiş topraktan üretilmiş olan Mezar 9 figürin başı, kalıp üretimi olup plastik süslemerle zenginleştirilmiştir.

Figürinin baş ve boyun kısmını teşkil eden bölümü, kalıp kullanılarak üretilmiş ve yüz detaylandırmaları da kalıplama esnasında verilmiştir. Kulak gibi vücutsal detaylandırmalar yanında kolye benzeri süslerin de sonradan elle eklenmiş parçalarla sağlandığı görülmektedir. Baş üzerinde yer almakta olan başlık da, elle yuvarlatılıp şekillendirilmiş bir hamur parçasının figüre sonradan eklenmesiyle meydana getirilmiştir **(Levha 145c)**. Eser üzerinde hiçbir boya kalıntısına rastlanmamış olması, figürinin (en azından baş kısmının) süslemesiz olduğunu akla getirmektedir.

Mezar 9 figürin parçası, Ada genelinde yaygın şekilde kullanılan bir tipin birçok örneğinden biridir. Kalıp üretimi pişmiş toprak figürinlerin Ada çapında

[685] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29 ve 111-112.

Kıbrıs-Arkaik II ile beraber kullanıma girdiği bilinse de, bu figürinlerin kalitesinin artıp kullanımının yaygınlaşmasının özellikle M.Ö. 480 yılından sonra gerçekleştiği görülmektedir[686]. Mezar 9 pişmiş toprak figürin başının en sağlıklı değerlendirmesi, benzer eserlerin geneli şekillendirecek tarzda sınıflandırıldığı Kourion örnekleri incelenerek yapılabilmektedir. Mezar 9 figürin başının yüz detaylandırmasının Kourion örneklerinden farklı oluşu, söz konusu eserin Kourion dışında bir atölyede üretilmiş olduğunu kanıtlamaktadır. Tarihlemedeki en yardımcı öge, figürinin başlığı olacaktır. Kourion figürin başlıkları içinde Alçak Tiara (Low Tiara) grubunun Tip A örnekleri arasına giren başlık, Ada genelinde M.Ö. 400'ler civarında yoğun bir biçimde tercih edilmiştir. Tip A örneklerinin tiaralarında, özellikle Mezar 9 örneğinde olduğu gibi, düğme benzeri süslerin yer aldığı da bilinmektedir[687].

Bu sayede, Kourion örneklerinden yola çıkarak, Mezar 9 figürin başını M.Ö. 400 yılları civarına tarihlemek mantıklı olacaktır.

IV.2.3.2.d. Mermer Kaplar

Mezar 9 buluntu repertuvarının mermer kaplarını, alabastronlar ile tek bir şişecik meydana getirmektedir. Toplamda 5 adet olan alabastronlar, iyi korunagelmiş olmaları ile dikkat çekmektedir. Mezar 9 alabastronları, basitçe iki ana tip altında incelenebilmektedir.

Mezar 9 alabastronları, uzun ve silindirik yapıları ile alışılmış alabastron formu içine dahil edilebilmektedir (Katalog No. Mek1, Mek2, Mek3 ve Mek4). Genel olarak Mek1, Mek2 ve Mek3 Katalog No.lu alabastronlar boyut ve form olarak

[686] Young 1955, 57.
[687] a.g.e., 202.

birbirlerine daha yakınken, Mek4 Katalog No.lu örnek hem daha ince formu hem de daha kısa olan boyu ile diğer üçünden ayrı durmaktadır.

İlk alabastron (Katalog No. Mek1; **Levha 145d)**, alışılmış alabastron formunda olup şişkin bir gövde yapısına sahiptir. Halka biçimli ağız kenarı, geniş tutulmuştur. Ağız kenarının üst kısmı düz iken alt kısım içbükey bir silme şeklinde verilmiştir. İnce boyun, silindir formundadır. Gövdenin iki yanındaki çıkıntı kulplar az bir şekilde korunagelmiştir. Alabaston yuvarlatılmış bir dip kısmına sahiptir.

İkinci alabaston (Katalog No. Mek2; **Levha 145e)**, form olarak Mek1 Katalog No.lu örneğe benzemektedir. Ancak gövde nispeten düz kenarlı bırakılmış ve ağız kısmı daha küçük tutulmuştur. Gövdenin her iki yanındaki küçük kulplar oldukça iyi şekilde korunagelmiştir.

Oldukça ince, uzun tutulmuş bir gövde ve yine kısa olan bir boyun ile nitelenen üçüncü alabastron (Katalog No. Mek3; **Levha 146a)**, Mezar 9 alabastonları içinde en yüksek olanıdır. Gövdesindeki bazı aşınmalar ve kırıklara ek olarak kulplarından da sadece biri korunagelmiştir.

Son örnek (Katalog No. Mek4; **Levha 146b)**, hem daha narin yapısı hem de daha küçük olan boyutu ile benzerlerinden ayrılmaktadır. Gövde formu, Mek1 Katalog No.lu örneğe benzemekte ancak daha ince yapısı ile ondan ayrılmaktadır. Boyun ve ağız kısmı korunagelmemiş örneğin her iki kulbu da sağlamdır.

Mezar 9 alabastronlarının ikinci tipi sadece tek bir örnekle temsil edilen şişecik formundadır (Katalog No. Mek5; **Levha 146c)**. Mek5 Katalog No.lu şişecik, oldukça kısa olan boyu, minik kulpları ve dümdüz dip kısmı ile diğer Mezar 9 alabastronlarına kıyasla çok marjinal bir form ortaya koymaktadır. Korunagelmiş

kısmi boyun parçasından, dışarıya doğru açılan boyun yapısı ile de farklı olduğu anlaşılmaktadır.

Alabastron formu günlük yaşamda bir koku kabı şeklinde kullanılmakta, ölü kültlerinde ise parfüm sunuları ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu şekildeki geniş kullanım amacı, alabastron formunun mezar envanterleri içinde önemli yer tutmasına neden olmaktadır[688]. Bu durum Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca Kıbrıs için de geçerli olduğundan, alabastronlara pek çok mezarda rastlanmaktadır[689].

Mezar 9 alabastronları için birebir analoji oluşturabilecek örnekler, özellikle Salamis ve Kition nekropollerinde karşımıza çıkmaktadır. Kition, *Agios Prodromoros* nekropolünde Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihli bir antropomorfik lahit içinde bulunmuş alabastron, ağız silmesindeki farklılık dışında Mek1 Katalog No.lu örnek için birebir analoji oluşturmaktadır[690]. Salamis *Cellarka* nekropolünde bulunmuş üç adet Kıbrıs-Klasik I tarihli alabastron da, özellikle Mek3 Katalog No.lu esere birebir analoji oluşturmaları açısından önemlidir[691]. Yine Salamis *Cellarka* nekropolünde bulunmuş başka bir alabastron[692] ile Kition nekropolünde bulunmuş Kıbrıs-Klasik I tarihli diğer iki alabastron ise[693], Mek4 Katalog No.lu esere birebir analoji oluşturmaktadır. Mek5 Katalog No.lu eserin, marjinal formu ile bilindik alabastron formundan farklı olduğuna daha önce değinilmiştir. Yine de, Salamis *Cellarka* nekropolünde, Mek5 için birebir olmasa da yakın analoji oluşturacak

[688] Kurtz ve Boardman 1971, 101, 165, ve 209; Schauenburg 1972, 269 ve 282-288.
[689] *Salamis* için bkz. Karageorghis 1970, 67 No. 16 Levha CXX, 70 Lev. CXXI, 74 Lev. CXXVI, 77, 138 Lev. CLXX, 140 Lev. CLXXI, 147 CLXXV, 159 Lev. CLXXXVI, 164-166 Lev. CXCI; *Vouni* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, 301 Lev. XCVIII, 314 Lev. CV; *Marion* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 315 Lev. LIX; *Kition* için bkz. Flourentzos 2011, 32 Fig. 29-31. *Tsambres* ve *Aphendrika* için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937, 113.
[690] Karageorghis 1963, 353 Fig. 43.
[691] Karageorghis 1970, 28 No. 6 ve 8 Lev. LXXV, 67 No. 16 ve 18 Lev. CXX.
[692] a.g.e., 77 No. 11.
[693] Flourentzos 2011, 32 Fig. 29 ve 31.

Kıbrıs-Klasik II tarihli bir şişecik bulunmuştur[694]. Genel anlamda yakın formda alabastronlara hem Kıbrıs-Klasik I hem de II konteksterinde rastlanıyor olması, formun aslında fazla değişim göstermeden tüm Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca kullanımda kalmış olduğuna işaret etmektedir.

IV.2.3.2.e. Aynalar

Mezar 9 buluntu repertuvarı, her ikisi de tunçtan üretilmiş olan 2 adet ayna vermiştir. Aynalardan bir tanesi tam iken, diğerinin sadece tabla kısmına ait küçük bir bölümü oldukça zarar görmüş bir halde korunagelmiştir.

Tam olan ayna, düz ve ince formlu dairesel bir plaka şeklindedir (Katalog No. Ay3; **Levha 146d**). Tabla kısmı yuvarlak olan aynanın altında, olasılıkla kaybolabilen bir malzemeden yapılmış sapa tutturulmasını sağlayan bir "dil" vardır. Ayna üzerinde herhangi bir süsleme veya motif yer almamaktadır.

İkinci ayna (Katalog No. Ay4; **Levha 147a**), sadece tabla kısmına ait kırık ve oldukça zarar görmüş bir parçadan ibarettir. İkinci aynanın formu veya yapısı hakkında kesin bir değerlendirme yapmak mümkün olmasa da, genel itibarı ile Ay3 Katalog No.lu eser ile eş olduğu düşünülebilmektedir.

Mezar 9 aynalarından Ay3 Katalog No.lu örnek, Soli nekropolü buluntuları içinde özellikle Mezar 4A'da bulunmuş olan Ay2 Katalog No.lu eser ile aynı tipte olması ile dikkat çekmektedir. Bazı kaynaklarda Kıbrıs Tipi olarak adlandırılan bu

[694] Karageorghis 1970, 165 No. 36.

tarz aynaların[695], Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca Ada genelinde yaygın bir şekilde kullanılmış olduğuna daha önce de değinilmiştir[696].

IV.2.3.3.Gömütler

Mevcut raporlarda, Mezar 9 içinde kemiklere rastlanılmış olduğundan bahsedilmektedir. Ancak, mezar sahipleri hakkında yeterli bilgiyi sunacak kemiklerin günümüze kadar korunmamış olması yanında belgeleme eksikliği de gömütler hakkında sağlıklı sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılmamaktadır.

IV.2.4.Mezar 10

Mezar 10, *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun kazılmış ikinci mezarıdır. Mezar 10'un Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi dışında tam konumu bilinmemektedir. Mezar, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 2 adı altında kaydedilmiştir[697].

IV.2.4.1. Mezar Yapısı

Mezar 10, kayaya oyulmuş dromoslu oda mezar tipindedir. Cephesi ve giriş kısmı kuzeye bakacak şekilde, kuzey-güney doğrultusunda oyulmuştur. İtinalı ve

[695] Richter 1915, 253.
[696] Bkz. dipnot 521.
[697] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

başarılı bir işçiliğin ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Mezar odasının tavanının bir bölümü, mezarın içine göçmüş bir şekilde bulunmuştur.

Mezar 10'un dromosuna giriş, kuzeyden olacak şekilde, dört adet basamakla sağlanmaktadır. Uzunluğu 3,50 m olan dromos, 0,90 m'lik genişliği ile uzun ve oldukça dar bir yapı sergilemektedir. Mezar 10'un dromosu, önceki Soli nekropolü mezarlarından farklı bir yapıda olması bakımından ilginçtir. Bu farklılık, kendini dromosun yan duvarlarının yüksek sekiler şeklinde oyulmuş olmasında göstermektedir. Zemin seviyesinden 0,90 m aşağıdan başlayan çıkıntı halindeki sekilerin dromos tabanına kadar düz bir şekilde indiği gözlemlenmektedir. Dromos bitimi ile mezar odasının giriş kısmının bulunduğu alan, zemin seviyesinden 1,50 m aşağıda yer almaktadır.

Mezar odasının girişi, dromos aksının ortasına denk gelecek şekilde oyulmuştur. Giriş kısmı, 0,78 m'lik yüksekliği ve 0,67 m'lik genişliği ile dikdörtgen şeklindedir. Giriş kısmının, gömünün gerçekleştirilmesinin ardından moloz taşlar kullanılarak kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Mezar odası, seviye olarak dromos tabanından 0,09 m daha aşağıda yer almaktadır. Mezar odası 2,80 m'lik uzunluğu ve 2,30 m'lik genişliği ile dikdörtgen formundadır. Köşeleri yuvarlatılmış duvarların üzerinde yükselmekte olan kavisli tavanın yüksekliği ise 1,60 m'dir. Doğu duvarının önüne, fazla yüksek olmayan bir sekinin oyulmuş olduğu tespit edilmiştir.

Mezar 10 için gerçekleştirilmiş herhangi bir çizim olmadığından dolayı, mezar yapısının sağlıklı bir karşılaştırmasını yapmak mümkün olmamaktadır. Yine de dromosun yan duvarlarındaki sekiler (*parastedes*), Kıbrıs-Arkaik Dönem'de kendini

bazı Marion mezarlarında göstermekte[698], ancak özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'de Salamis *Cellarka* nekropolünde karşımıza çıkmaktadır[699]. *Cellarka* örnekleri dışında başka tek bir örneğe de, yine Marion'da Mezar 28'de rastlanılmaktadır[700].

IV.2.4.2. Kültürel Materyal

Mezar 10'a ait kültürel materyalin neredeyse tüme yakını mezar odasının içinde bulunmuştur. Sadece oldukça kırık halde korunagelmiş tek bir alabastronun, dromos dolgusunun içinde bulunduğu bilinmektedir.

Mezar odasındaki buluntular içinde sağlam korunmuş olanların tümü batı köşesinde bulunmuştur. Diğer buluntulardan yola çıkarak, mezar odasının zemini yanında sekilerin üzerine de eşyaların bırakıldığı anlaşılmaktadır (seki üzerindeki buluntular göçük nedeniyle tamamen zarar görmüştür).

Mezar 10 buluntu repertuvarı 5 adet seramik kap, 1 adet kandil ve 2 adet mermer alabastrondan oluşmaktadır. Profil vermeyecek parçalar halinde korunagelmiş diğer buluntulardan, mezarın mevcut halinden daha zengin bir seramik kap repertuvarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Alabastronlar dışındaki tüm buluntular, yerel Kıbrıs üretimi eserlerden oluşmaktadır. Özellikle seramik kaplar, diğer eserlere kıyasla fazla olan sayıları sayesinde Mezar 10'un en yoğun buluntu grubunu teşkil etmektedir.

[698] Gjerstad 1948, 37 Fig. 10.
[699] Karageorghis 1970, 2 Fig.. XVI, 69 Fig. XLIV, 73 Fig. XLVII, 76 Fig. XLIX, 113 Fig. LXVI, 121 Fig. LXVIII, 146 Fig. LXXXIII, 162 Fig. XC.
[700] Gjerstad ve diğ. 1935, 258-259; Gjerstad 1948, 45.

IV.2.4.2.a. Seramik Kaplar

1 adet sürahi, 2 adet sürahicik, 1 adet tabak ve 1 adet kasecikten ibaret olan Mezar 10 seramik kap repertuvarı, tamamen yerel üretim eserlerden oluşmaktadır. Mezar 10 seramik kap repertuvarında, hem kapalı hem de açık formlar temsil edilebilmektedir. Kapalı formlar sürahi ve sürahiciklerden, açık formlar ise tabak ve kaseciklerden ibarettir.

Tek olan sürahi (Katalog No. Sk83; **Levha 147b)**, Bikrom Kırmızı (Bichrome Red) grubuna aittir[701]. Çimdik biçimli ağzı, kısa ve silindirik boynu, uzatılmış küresel gövdesi, tek kulbu ve yüksek halka kaidesi sayesinde Sk83 Katalog No.lu sürahiyi, Bikrom Kırmızı (Bichrome Red) III (VI) grubunun Tip 6 formları arasına yerleştirmek mümkündür. Kabın tüm gövdesi, siyah ile beyaz renklerde ve çeşitli kalınlıklarda şeritlerden meydana getirilmiş süslemelere sahiptir. Farklı süslemelerden biri boyunda, diğeri ise omuzda karşımıza çıkmaktadır. Boyun üzerindeki süsleme, yatay siyah şerit içine çekilmiş beyaz noktalarla oluşturulmuştur. Omuzdaki süsleme ise, beyaz boya kullanılarak çizilmiş tek bir "kymation" motifinden ibarettir **(Levha 147c)**.

Sürahiciklerin ikisi de Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna aittir. Ancak sürahiciklerden ilki (Katalog No. Sk84), uzun ve silindirik gövdesi ile daraltılmış dip kısmı sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 5a formları arasına yerleştirilmektedir **(Levha 147d)**. İkinci sürahicik ise (Katalog No. Sk85), daralan

[701] Bikrom Kırmızı ve diğer benzer mal gruplarında, mal grubunun isminin yanındaki rakam (I,II,III) söz konusu grubun mal grubu içindeki kronolojik dönemini temsil etmektedir. Parantez içindeki rakam ise, grubun Kıbrıs-Klasik mal grupları içindeki sırasını temsil etmektedir. Yani Bikrom Kırmızı III (VI) grubunda, "III" Bikrom Kırmızı içindeki üçüncü dönemi; parantez içindeki "VI" ise Bikrom Kırmızı III grubunun VI no.lu diğer mal grupları ile çağdaş olduğunu göstermektedir.

boynu, dışarıya açılan ağız kenarı ve keskin bir profille düzlenmiş dibi sayesinde aynı grubun Tip 5b formlarına verilmektedir **(Levha 147e)**.

Açık formların ilki bir tabaktır (Katalog No. Sk86; **Levha 148a)**. Tüm yüzeyini kaplayan koyu kırmızı renkli astarı sayesinde Sk86 Katalog No.lu tabak, Kırmızı Astar (Red Slip) grubuna dahil edilebilmektedir. Alçak profilli halka kaidesi, yayvan gövde kısmı yanında aşağıya kıvrılan ağız kenarı sayesinde söz konusu tabağı, Kırmızı Astar (Red Slip) V (VII) grubunun Tip 5 formları arasına yerleştirmek mümkündür.

Açık formların sonuncusu, tek bir kasecik ile temsil edilmektedir (Katalog No. Sk87; **Levha 148b)**. Düz olan dip kısmı, açılı bir şekilde yayvanlaşan gövdesi ve içe çekik ağız kenarı sayesinde Sk87 Katalog No.lu kasecik, Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 3 formları arasına girmektedir.

Mezar 10 seramik repertuvarının en baskın grubunun, üç örnekle temsil edilen Düz Beyaz (Plain White) grubu olduğu anlaşılmaktadır. İki örneğe sahip Düz Beyaz (Plain White) VI grubu ise Düz Beyaz (Plain White) mal grubu içinde en çok tercih edilmiş alt gruptur. Sürahi ve sürahiciklerin baskınlığı, kapalı formları öne çıkarmaktadır. 2 adet olan sürahicikler ise, hem kapalı formlar hem de diğer formlar arasında en çok tercih edilmiş eserler sayılmaktadır.

Mezar 10 seramik kaplarının formsal incelemesi, mevcut kaplardaki üretim hatalarını ortaya koymakta ve kapların genel kalitesinin anlaşılmasında yardımcı olmaktadır. Sk84 ve Sk85 Katalog No.lu sürahicikler, Mezar 10 seramik kapları arasında düz formlu yegane örneklerdir. Sk86 Katalog No.lu kasede gözlemlenen hafif yamukluk, özellikle Sk83 Katalog No.lu sürahi ile Sk87 Katalog No.lu

kasecikte bariz bir şekilde artmaktadır. Sonuç olarak, Mezar 10 seramik kap repertuvarında düz formlu ve yamuk kaplar arasında sağlanmış bir dengeden söz etmek mümkündür.

IV.2.4.2.b. Kandiller

Mezar 10'un kandil repertuvarı, tek bir çimdik kandille temsil edilmektedir (Katalog No. Ka16; **Levha 148c)**. Tam olarak korunagelmiş çimdik kandil, Düz Beyaz (Plain White) grubuna aittir.

Formsal özellikleri sayesinde Ka16 Katalog No.lu çimdik kandil, Tsambres ve Aphendrika nekropolleri kandillerinin Tip 10 formları arasına dahil edilerek M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir[702].

IV.2.4.2.c. Mermer Kaplar

Mezar 10'da bulunmuş mermer kapların tümü alabastronlardan ibarettir. Mezar 10 alabastronlarından biri, dromos dolgu toprağında bulunmuş olup oldukça kırık ve eksiktir. Diğer alabastron ise (Mek6), mezar odasının içinde, batı köşede bulunmuştur.

Mek6 Katalog No.lu alabastron, Soli nekropolü alabastronları içinde en ilginç forma sahip örnek olarak öne çıkmaktadır. Uzun ve silindirik gövde, üst kısımda hafif bir profille daralan bir boyun ile sonlanmaktadır. Boynun ortasında yer almakta olan halka şeklinde bir çıkıntı, boynu yatay bir şekilde ikiye bölmektedir. Alabastron üzerinde hiçbir kulbun yer almaması da ilginçtir. Gövdenin alt kısmında, çark üretimi kaplarda gözlemlenen çark izlerine rastlanmaktadır **(Levha 148d)**.

[702] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29 ve 111-112.

Alabastronların, dönem içinde hem diğer kontekslerde hem de Kıbrıs kontekslerinde sık rastlanılan bir buluntu olduğuna daha önce değinilmiştir[703]. Mek6 Katalog No.lu alabaston için birebir analoji oluşturan bir örneğe ne Ada dışı, ne de Kıbrıs mezar envanterlerinde rastlanmamıştır.

IV.2.4.3.Gömütler

Mevcut raporlarda, Mezar 10 içinde kemiklere rastlanılmış olduğundan bahsedilmektedir. Ancak, mezar sahipleri hakkında yeterli bilgiyi sunacak kemiklerin günümüze kadar korunmamış olması yanında belgeleme eksikliği de gömütler hakkında sağlıklı sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılmamaktadır.

IV.2.5.Mezar 11

Mezar 11, Mezar 8 ve Mezar 10 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun bir bölümünü oluşturmaktadır. Mezar 10'un Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında Mezar 11'in hemen kuzeyine oyulmuş olduğu da bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 3 adı altında kaydedilmiştir[704].

[703] Bkz. dipnotlar 681 ve 682.
[704] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

IV.2.5.1. Mezar Yapısı

Mezar 11, kayaya oyulmuş dromoslu oda mezar tipindedir. Cephesi ve giriş kısmı kuzeye bakacak şekilde, kuzey-güney doğrultusunda oyulmuştur. Aynı Mezar 10'da olduğu gibi itinalı ve kaliteli bir işçiliğin ürünüdür.

Mezar 11'in dromosu, kuzey-güney uzantılı oyulmuş olup tam olarak mezar girişinin doğrultusunda yer almaktadır. Dromosa iniş, genişlikleri 0,15 – 0,20 m arasında değişen yedi adet basamakla sağlanmaktadır. Dromos, 3,50 m'lik uzunluğu ve 2 m'lik genişliği ile bir dikdörtgen formu ortaya koymaktadır. Dromosun yan duvarlarına, zemin seviyesinden 1,50 m aşağıda başlayıp tabana inecek şekilde sekiler oyulmuştur. Sekilerin genişliği, her iki tarafta 0,20 m olarak ölçülmüştür.

Mezar odasının girişi, dikdörtgen şeklinde olup 0,80 m'lik bir genişliğe ve 1,10 m'lik bir yüksekliğe sahiptir. Sadece alt kısımda korunabilmiş parçalardan, giriş kısmını kapatan örgünün kesme ve moloz taşlardan ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

Mezar odasının tabanı ile giriş seviyesi arasında 0,20 m'lik bir kot farkı bırakılmıştır. Dromos tabanından daha aşağıda yer almakta olan mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindedir. Uzunluğu 2,70 m, genişliği ise 2,10 m olan mezar odasının eğimli bırakılmış tavanının yüksekliği, 1 m'dir.

Mezar 11'in herhangi bir çizimi yapılmamış olduğundan, mezar yapısının sağlıklı bir karşılaştırmasını yapmak mümkün olmamaktadır. Yine de dromosun yan duvarlarının sekiler şeklinde oyulmuş olmasının Kıbrıs-Arkaik Dönem'de kendini bazı Marion mezarlarında göstermekte olup, özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'de Salamis *Cellarka* nekropolünde karşımıza çıktığına daha önce de değinilmiştir[705].

[705] Bkz. dipnotlar 690 ve 691.

Cellarka örnekleri dışında tek bir örnek de, yine Marion'da Mezar 28'de karşımıza çıkmaktadır[706].

IV.2.5.2. Kültürel Materyal[707]

Mezar 11, sadece seramik kaplar ve kandillerden oluşan kültürel materyali ile *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mezarları dahilinde en sade repertuvara sahip birkaç mezardan biridir.

Mezar 11 kültürel materyalinin büyük çoğunluğunu teşkil eden seramik kaplar toplamda 12 adettir. Seramiklerden başka mevcut olan tek kültürel materyal 6 adet kandilden ibarettir.

IV.2.5.2.a. Seramik Kaplar

Mezar 11 seramik kap repertuvarı, baskın bir şekilde yerel üretim kaplar ile temsil edilmekte, ithal kaplar ise tek bir örnekle kendini göstermektedir. 13 adet yerel üretim seramik kabın 1 tanesi sıvı saklama kabı, 3 tanesi sürahi, 3 tanesi sürahicik, 4 tanesi kase ve 2 tanesi de kaseciktir. Var olan tek ithal kap, 1 adet Korinth aryballosundan ibarettir.

Yerel Kıbrıs üretimi kaplar, Beyaz Boyalı (White Painted), Düz Beyaz (Plain White), Bikrom (Bichrome) ve Kırmızı Astar (Red Slip) gruplarına ait eserlerden oluşmaktadır. Yerel üretim kap formları arasında sıvı saklama kabı, sürahiler, sürahicikler, kase ve kasecikler yer almaktadır.

---

[706] Bkz. dipnot 692.

[707] Mezar 12'de gerçekleştirilmiş kazılar, mezarın iki ayrı gömü tabakası ve kültürel materyal topluluğuna sahip olduğunu kanıtlamıştır (Kıbrıs-Klasik ve Kıbrıs-Hellenistik). Bu çalışmada değinilecek olan kültürel materyal, mezarın sadece Kıbrıs-Klasik Dönem'ine aittir.

Sıvı saklama kapları, tek bir örnekle temsil edilmektedir (Katalog No. Sk88; **Levha 149a)**. Şişkin karın kısmı ve bu kısımdan hem ağız kenarına hem de dibe doğru keskin bir profille daralan gövde yapısı ile Sk88 Katalog No.lu sıvı saklama kabı, rahatlıkla Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 3 formları arasına verilebilmektedir. Keskin omuz hattı ve etli dudak kısmı da, Sk88 Katalog No.lu sıvı saklama kabının Tip 3 formları arasındaki yerini sağlamlaştıran özellikler olarak öne çıkmaktadır.

Toplamda 2 adet olan sürahiler, Beyaz Boyalı (White Painted) ve Düz Beyaz (Plain White) grupları arasına girmektedir. İlk sürahi (Katalog No. Sk89; **Levha 149b)**, gövdesini süsleyen siyah ve kahverengimsi kırmızı renkte boyaları sayesinde Beyaz Boyalı (White Painted) grubuna verilmektedir. Çimdik biçimli ağzı, omza doğru genişleyen kısa boynu, ovoid gövdesi, alçak halka kaidesi ve tek kulbu sayesinde Sk89 Katalog No.lu eser Beyaz Boyalı (White Painted) VI grubunun Tip 10 formları arasına yerleştirilmektedir. Kabın süslemesi, boyun ve gövde üzerinde farklı kalınlıklarda yatay şeritlerle sağlanmış olup sadece boyunda tek bir dalgalı hat tercih edilmiştir. Ağız kenarı, siyah renkli bir bantla kaplanmış, kulp ise dikine bir şeritle bölümlendirilmiştir **(Levha 149c)**. Omuz üzerine de ikili gruplar halinde kısa ve dik çizgiler eklenmiştir. Kabın ön kısmına omuz üzerine denk gelecek alana ise boşlukta duracak şekilde çizilmiş tek bir stilize "çiçek" motifi yerleştirilmiştir **(Levha 149d)**.

Son sürahi (Katalog No. Sk91; **Levha 149e)**, farklı formu ve işçiliği ile Mezar 11 sürahileri arasında ayrı bir yere sahiptir. Kıbrıs-Hellenistik Dönem'in kap formlarının öncelliğini yaptığı söylenebilen gövdesi, yatay yivlendirilmiş halka biçimli ağız kenarı, ince ve silindirik boynu, halka kaidesi ve boyundan omza

bağlanan tek kulbu ile Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 6 formunun gelişmiş örnekleri arasına girmektedir.

Mezar 11 sürahicikleri, tamamen Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna verilebilmektedir. İlk sürahicik (Katalog No. Sk92), kısa ve şişkin bir form ile nitelenmektedir **(Levha 150a)**. Ağız kenarının hemen ardından başlayan ve profil değiştirmeden dip kısmına kadar genişleyerek inen gövdesi ve tek kulbu ile Sk92 Katalog No.lu sürahicik, VI grubunun 5a formları arasına girmektedir. Birbirinin eşi olan diğer iki sürahicik ise (Katalog No. Sk93 ve Sk94; **Levha 150b ve c)**, dışa açılan ağız kenarları, alçak boyunları ve silindirik gövdeleri yanında tek olan halka kulpları sayesinde de rahatlıkla VI grubunun Tip 5b formlarına verilmektedir.

Tek bir örnekle temsil edilen maşrapa formu (Katalog No. Sk90), sade yapısı sayesinde rahatlıkla Düz Beyaz (Plain White) grubu içine dahil edilmektedir **(Levha 150d)**. Ağız kenarı ile aynı genişlikte olan silindirik boynu, belirgin omuz hattı, daralan gövdesi ve tek kulbu sayesinde Sk90 Katalog No.lu maşrapa, Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait genel özellikler sergileyen bir eser şeklindedir.

Açık formların ilki olan kaseler, baskın olacak şekilde Düz Beyaz (Plain White) grubuna ve birer örnekle Beyaz Boyalı (White Painted) ile Kırmızı Astar (Red Slip) gruplarına dahil edilmektedir.

İlk kase (Katalog No. Sk95; **Levha 150e)**, Beyaz Boyalı (White Painted) VI grubu Tip 2 formları arasına girmektedir. Yerel Kıbrıs formları arasında yabancı bir form sayılan ve Attik örneklerin taklidi sayılan kase[708], yarı küresel gövdesi, yatay kulpları ve halka kaidesi ile karakterize edilmektedir. Kulpları yanında, ağız kenarı

[708] Gjerstad 1948, 307 No. 37-40.

ve tondo kısmı da formun karakterize edici özelliği gereğince koyu kahverengi boyalı şeritlerle kaplanmıştır **(Levha 151a)**.

İkinci kase (Katalog No. Sk96; **Levha 151b)**, dışa açılan ağız kenarı, üst kısmı dik olan ancak alt bölümünün düz bir diple sonlandığı formu ile Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 3 formlarına girmektedir.

Üçüncü kase ise (Katalog No. Sk97; **Levha 151c)**, benzer şekilde dışa açılan bir ağız kenarına sahip olsa da, silme yapan üst kısmı ve yarı küresele yakın olan gövdesi sayesinde bir önceki örnekten kolaylıkla ayrılmaktadır. Sergilediği özellikler sayesinde Sk97 kasesi, Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 6 formları arasına dahil edilebilmektedir.

Son kase (Katalog No. Sk98; **Levha 151d)**, tüm yüzeyini kaplayan kırmızı renkli astarı sayesinde Kırmızı Astar (Red Slip) grubuna verilmektedir. Düz profilli ağız kenarı, yarı küresel gövdesi ve yüksek halka kaidesi, Sk98 Katalog No.lu kaseyi kesin bir şekilde Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubunun Tip 5a formları arasına sokmaktadır.

Kasecikler, aynı sürahiciklerde olduğu gibi tek bir gruba, ancak bu sefer Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait eserlerden ibarettir. Kasecikleri teşkil eden her iki eser de (Katalog No. Sk99 ve Sk100; **Levha 151e ve 152a)**, hafifçe içe dönük olan ağız kenarları, keskin açılı gövde profilleri ve düz dipleri sayesinde birbirine eş sayılmakta ve Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 3 formları arasına girmektedir.

Mezar 11 seramik repertuvarındaki tek ithal kap, 1 adet Korinth aryballosundan ibarettir (Katalog No. Sk101; **Levha 152b-d)**. Aryballos, gövde profili yanında

özellikle de gövdesini süslemede kullanılmış yoğun şeritler ve tek bir sıra nokta dizisi sayesinde, rahatlıkla M.Ö. 5. yüzyıl Korinth aryballosları arasına dahil edilebilmektedir. Siana'da bulunmuş bir Korinth aryballosu, hem formu hem de süslemesi ile Mezar 11 örneğine eş denebilecek kadar yakındır[709].

Düz Beyaz (Plain White) grubu, Mezar 11 seramik repertuvarı içinde en yoğun örneğe sahip gruptur. Bu grupta ise hem Düz Beyaz (Plain White) VI hem de VII örnekleri eşit miktarlarla temsil edilmiştir. Birer örnekle temsil edilen Beyaz Boyalı (White Painted) ve Kırmızı Astar (Red Slip) grupları ise mezar içinde neredeyse yok denebilecek kadar az bir orana sahiptir. Mezar 11'in seramik kap repertuvarının form tercihinde ise, sıvı saklama kapları, sürahi ve sürahiciklerden meydana getirilmiş olan kapalı formların daha baskın olduğu görülmektedir. Sürahi, sürahicik ve kaseler de 3'er adet olan miktarları ile eşit oranda sayılar ortaya sunarak en çok tercih edilmiş formları oluşturmaktadır.

Mezar 11 seramik kaplarının formsal değerlendirmesi de, özellikle üretim kalitesinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Sk88 Katalog No.lu sıvı saklama kabı, Sk89 ve Sk91 Katalog No.lu sürahiler, Sk93 ve Sk94 Katalog No.lu sürahicikler, Sk90 Katalog No.lu maşrapa, Sk95 Katalog No.lu kase ile Sk100 Katalog No.lu kasecik düz olan formları ile Mezar 11 seramik kap repertuvarının büyük çoğunluğunun kaliteli bir işçiliğin ürünü olduğunu göstermektedir. Sk92 Katalog No.lu sürahicik, Sk96 ve Sk98 Katalog No.lu kaseler ile Sk99 Katalog No.lu kaseciğin profilinde gözlemlenen hafif yamukluk Sk97 Katalog No.lu kasede büyük bir boyut kazanmaktadır. Eldeki veriler, Mezar 11'in oldukça yoğun miktarda kaliteli üretim eserlerle temsil edildiğini göstermektedir.

[709] Hafner 1951, 50 Lev. 39:10.

IV.2.5.2.b. Kandiller

Mezar 11, hepsi tam olarak korunaglmiş 6 adet çimdik kandille geniş bir kandil repertuvarı sunmaktadır (Katalog No. Ka17-Ka22). Mezar 11 çimdik kandilleri, Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait olup farklı formlar sunmaktadır.

Özellikle Ka17 ve Ka19 Katalog No.lu çimdik kandiller, Tsambres ve Aphendrika örnekleri ile yapılacak bir karşılaştırma sayesinde kolaylıkla Tip 9 formları arasına yerleştirilebilmektedir **(Levha 152e ve 153a)**. Ka19 Katalog No.lu çimdik kandil, Tip 9 örneklerine birebir benzese de Ka17 Katalog No.lu kandil söz konusu tipin kaideli bir çeşitlemesi şeklindedir. Ka18 Katalog No.lu kandil Tip 10 **(Levha 153b),** Ka20, Ka21 ve Ka22 Katalog No.lu kandiller ise Tip 11 örnekleri arasında kendilerine yer bulmaktadır **(Levha 153c ve 154a ve b)**. Analoji sunan Tsambres ve Aphendrika tiplerinin tümü (9, 10 ve 11), M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenerek Mezar 11 çimdik kandilleri için iyi birer tarihleme sunmaktadır[710].

IV.2.5.3.Gömütler

Mevcut raporlarda, Mezar 11 içinde kemiklere rastlanılmış olduğundan bahsedilmektedir. Ancak, mezar sahipleri hakkında yeterli bilgiyi sunacak kemiklerin günümüze kadar korunmamış olması yanında belgeleme eksikliği de gömütler hakkında sağlıklı sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılmamaktadır.

[710] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29 ve 111-112.

IV.2.6.Mezar 12

Mezar 12, Mezar 8, Mezar 10 ve Mezar 11 birlikte ile *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun bir kısmını oluşturmaktadır. Mezar 12'nin Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında Mezar 11'in güney-batısına oyulmuş olduğu da bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 4 adı altında kaydedilmiştir[711].

IV.2.6.1. Mezar Yapısı

Mezar 12, kayaya oyulmuş dromoslu oda mezar tipindedir. Cephesi ve giriş kısmı kuzeye bakacak şekilde, kuzey-güney doğrultusunda oyulmuştur.

Mezar 12, girişi beş adet basamakla sağlanan bir dromosa sahiptir. Dromos ölçüleri mevcut raporlarda ve arazi defterlerinde belirtilmemiş, sadece dromosun her iki yanına oyulmuş 0,20 m genişliğindeki sekilerin mevcudiyetinden bahsedilmiştir. Giriş kısmını kapatan taşların dromos tabanına yayılmış bir biçimde bulunmuş olması mezarın soyulduğunu göstermektedir.

Mezar 12 için gerçekleştirilmiş herhangi bir çizim olmadığından, mezar yapısının sağlıklı bir karşılaştırmasını yapmak mümkün olmamaktadır. Yine de dromosun yan duvarlarının sekiler halinde oyulmuş olmasının Kıbrıs-Arkaik Dönem'de kendini bazı Marion mezarlarında göstermekte olup , ancak özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'de Salamis *Cellarka* nekropolünde karşımıza çıktığına daha

[711] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

önce değinilmiştir[712]. *Cellarka* örnekleri dışında tek bir örnek de, yine Marion'da Mezar 28'de karşımıza çıkmaktadır[713].

IV.2.6.2. Kültürel Materyal

Mezar 12'nin mezar odasında, yerinden oynatılmış kapama taşlarının ortaya koyduğu tabloyu destekleyecek şekilde, hiçbir buluntuya rastlanmamıştır.

IV.2.6.3.Gömütler

Mevcut raporlarda Mezar 12'nin mezar odasında herhangi bir insan kalıntısına rastlanıldığına dair bir bilgi yer almamaktadır.

IV.2.7.Mezar 13

Mezar 13, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11 ve Mezar 12 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun bir kısmını oluşturmaktadır. Mezar 13'ün Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında Mezar 12'nin kuzeyine oyulmuş olduğu da bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 5 adı altında kaydedilmiştir[714].

[712] Bkz. dipnotlar 690 ve 691.
[713] Bkz. dipnot 692.
[714] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

IV.2.7.1. Mezar Yapısı

Mezar 13, kayaya oyulmuş dromoslu oda mezar tipindedir. Cephesi ve giriş kısmı kuzeye bakacak şekilde, kuzey-güney doğrultusunda oyulmuştur. Mezar yapısı sayesinde, Mezar 13'ün diğer Soli mezarlarından oldukça farklı olduğu söylenebilmektedir.

Mezar 13 dromosu, neredeyse 8 m'ye varan uzunluğu ve 4 m'yi bulan genişliği ile Soli nekropolü için sıra dışı büyüklükte bir ölçü sunmaktadır. Dromosa inişin basamaklarla sağlanıp sağlanmadığı raporlarda belirtilmemiştir. Mezar 13'ün dromosu ile ilgili bir diğer farklılık ise yan duvarlarında gözlemlenmektedir. Zemin seviyesinden 0,50 m aşağıya kadar eşit aralıklarla inen dromos yan duvarlarının, bu derinlikten sonra içe doğru eğimlendiği ve dromosun bu şekilde daraltıldığı gözlemlenmektedir. Dromos tabanının, zemin seviyesinden 5 m aşağıda yer alacak şekilde oyulmuş olması derinlik anlamında da sıra dışı bir tablo ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Mezar odasının giriş kısmı taşları hala örülü bir şekilde bulunmuştur **(Levha 154c ve d)**. Mezar odası, 7 m uzunluğunda ve 4,50 m genişliğinde olup köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen formundadır. Giriş kısmının kapatılmış olmasına rağmen, tavanı kısmen çökmüş mezar odasında tek bir buluntu dışında hiçbir şeye rastlanılmamış olması ilgiçtir.

Mezar 13 için gerçekleştirilmiş herhangi bir çizim olmadığından dolayı, mezar yapısının sağlıklı bir karşılaştırmasını yapmak mümkün olmamaktadır. Ancak Mezar 13'ün alışılmıştan daha derin kazılmış olması ve büyük boyutlardaki dromosu, ona neredeyse anıtsal bir kimlik kazandırmaktadır. Özellikle büyük boyutu sayesinde, Mezar 13'ün bir aile mezarı olduğu da kolaylıkla düşünülebilmektedir.

Tüm bu özelliklerinden yola çıkarak, Mezar 13'ün büyük olasılıkla Soli toplumunda önemli yeri olan biri aileye ait olduğunu düşünmek mantıklı olacaktır.

IV.2.7.2. Kültürel Materyal

Mezar 13'ün mezar odasında, çökmüş tavanın yıkıntıları arasında olacak şekilde profil vermeyen tek bir Düz Beyaz (Plain White) amphora parçası ele geçmiştir. Bu durum mezar odasının soyulmuş olduğunu düşündürmektedir.

IV.2.7.3.Gömütler

Raporlarda Mezar 13'ün mezar odasında herhangi bir insan kalıntısına rastlanıldığına dair bir bilgi mevcut değildir.

IV.2.8.Mezar 14

Mezar 14, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 12 ve Mezar 13 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun bir kısmını oluşturmaktadır. Mezar 14'ün Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında Mezar 13'ün kuzeybatısına oyulmuş olduğu da bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 6 adı altında kaydedilmiştir[715].

[715] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

IV.2.8.1.Mezar Yapısı

Mezar 14, kayaya oyulmuş dromoslu oda mezar tipindedir. Cephesi ve giriş kısmı kuzeye bakacak şekilde, kuzey-güney istikametinde oyulmuştur.

Mezar 14'e girişi sağlayan dromos, mezar cephesini tam karşılayacak şekilde kuzey-güney aksına oturtulmuştur. Beş adet basamağa sahip dromos, giriş kısmından mezar odasına doğru genişlemektedir **(Levha 155a)**. Dromosun, sadece batı duvarına zeminden 0,80 m yukarda sonlanacak şekilde 0,30 m genişliğinde tek bir seki oyulmuştur. Dromos tabanının zemin seviyesinden derinliği 1,40 m'dir. Batı duvarındaki sekiden dolayı, dromosun üst seviye genişliği 1,20 m iken alt genişliği 0,90 m'ye düşmüştür.

Mezar girişi, dromos aksının tam ortasında yer almaktadır. Giriş, 0,75 m yüksekliğinde ve 0,90 m genişliğindedir. Mezar girişinden mezar odasına iniş, kot farkından dolayı 0,30 m yüksekliğinde bir basamakla sağlanmıştır. Üç adet düzgün kesilmiş taş blok, gömüler gerçekleştirildikten sonra mezar girişini kapatmak amacıyla kullanılmıştır **(Levha 155b)**.

Köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen formundaki mezar odasının tavanı düz bir form sergilemektedir. Genişliği 1,90 m, uzunluğu ise 2,25 m olan mezar odası en yüksek noktasında 1 m'dir

Mezar 14'ü belgelemek amacıyla herhangi bir çizim yapılmadığından dolayı mezar odası sağlıklı bir karşılaştırmaya dahil edilememektedir. Ancak mezar içindeki gömünün iki tabakalı oluşu ve ilk gömünün Kıbrıs-Arkaik II'de gerçekleştirilmiş olması, Mezar 14'ün Kıbrıs-Arkaik II'de oyulmuş ve Kıbrıs-Klasik Dönem'de

yeniden kullanılmış olduğunu göstermektedir[716]. Kıbrıs-Klasik mezar mimarisinin geneline ters düşen düz tavan özelliği de, bu durumu destekler niteliktedir[717].

IV.2.8.2.Kültürel Materyal[718]

Mezar 14, sadece seramik kaplarla karakterize edilmiş bir kültürel materyal repertuvarına sahiptir. Kültürel materyal repertuvarının niteliği, Mezar 14'ü *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mezarları dahilindeki en sade repertuvara sahip mezarların başına koymaktadır.

IV.2.8.2.a.Seramik Kaplar

Mezar 14'ün seramik kap repertuvarı, sadece 3 adet eserden meydana gelmiştir. 1 adet sürahicik, 1 adet vazo ile 1 adet kaseden oluşan seramik kap repertuvarındaki her eser, yerel Kıbrıs seramik endüstrisinin farklı bir grubuna ait olması ile dikkat çekmektedir **(Levha 155c)**. Düz Beyaz (Plain White), Beyaz Boyalı (White Painted) ve Kırmızı Astar (Red Slip) grupları, Mezar 14 seramik kap repertuvarında temsil edilen başlıca mal gruplarıdır.

Sürahicik (Katalog No. Sk102), dışa açılan ağız kenarı, silindirik gövdesi, düz dibi ve tek kulbu ile rahatlıkla Düz Beyaz (Plain White) VI grubu eserleri arasına konabilmektedir **(Levha 155d)**. Dışa açılan ağız kenarı ile keskin profilli alt gövde-dip ayrımı sayesinde ise VI grubunun Tip 5a formları arasına yerleştirilmektedir.

---

[716] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.
[717] Marion Kıbrıs-Klasik nekropolünde özellikle Kıbrıs-Klasik IA'da düz tavanlı mezarlara rastlanılsa da (bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 457), bu örnekler genellemeyi değiştirmeyecek şekilde az ve Marion nekropolü ile kısıtlıdır.
[718] Mezar 15'te gerçekleştirilmiş kazılar, mezarın iki ayrı gömü tabakası ve kültürel materyal topluluğuna sahip olduğunu kanıtlamıştır (Kıbrıs-Arkaik ve Kıbrıs-Klasik). Bu çalışmada değinilecek olan kültürel materyal, mezarın sadece Kıbrıs-Klasik Dönem'ine aittir.

Mezar 14 seramik kapları içindeki en farklı profile sahip olan vazo (Katalog No. Sk103; **Levha 156a**)[719]**,** dışa ağılan ağız kenarı, bikonik gövdesi, keskin omuz-gövde geçişi ve yatay ilmek kulpları ile Beyaz Boyalı (Plain White) VII grubu Tip 1 formuna yakın özellikler sergilemektedir. Eserin, özellikle devetüyü rengindeki astarı ve gövdesini süslemede kullanılan kahverengi boyası da bu savı desteklemektedir[720]. Kahverengi boya ile verilmiş süsleme, ağız kenarı ve gövdeye çekilmiş farklı kalınlıklarda yatay şeritlerden ibarettir.

Açık formları temsil eden tek örnek olan kase (Katalog No. Sk104; **Levha 156b)**, Kırmızı Astar (Red Slip) mal grubuna verilmektedir. Dışa çekik yatay ağız kenarı, hafif bir silme yaptıktan sonra dibe doğru daralan gövdesi ve düz dibi, Sk104 Katalog No.lu eseri Kırmızı Astar (Red Slip) IV (VI) grubu kaseleri arasına yerleştirmektedir.

Mezar 14 seramik repertuvarı, üç farklı mal grubuna ait üç farklı formla temsil edilmektedir. Bu yüzden ne herhangi bir form ne de herhangi bir grubun baskın olmamakta ve seramik kap repertuvarı dengeli bir yapı sergilemektedir. Mezar 15, seramik kapları arasında sadece Sk104 Katalog No.lu kase, düz bir forma sahiptir. Sk102 Katalog No.lu sürahicik ve Sk103 Katalog No.lu vazo ise, yamuk formları ile daha düşük kalitede bir üretime işaret etmektedir.

[719] Kıbrıs seramik endüstrisi içinde söz konusu form "jar" adıyla anılmaktadır. Jar adının direkt çevirisi "kavanoz" şeklinde olduğundan çalışma kapsamında söz konusu eser tipinden bahsederken vazo kelimesinin kullanılması uygun görülmüştür.
[720] Gjerstad 1948, 58.

IV.2.8.3.Gömütler

Mevcut raporlarda Mezar 14'ün mezar odasında insan kalıntılarına rastlanıldığından bahsedilmiş ancak söz konusu kalıntıların hiçbiri belgelenmemiştir.

IV.2.9.Mezar 15

Mezar 15, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 12, Mezar 13 ve Mezar 14 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun bir bölümünü oluşturmaktadır. Mezar 15'in, Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında arazinin en batı kenarında yer almakta olduğu da bilinmektedir. Mezar, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 8 adı altında kaydedilmiştir[721].

IV.2.9.1.Mezar Yapısı

Mezar 15, diğer Soli nekropolü mezarları gibi, kayaya oygu dromoslu oda mezar tipindedir. Kuzey-güney yönünde oyulmuş mezarın, ön cephesi kuzeye bakmaktadır.

Mezar 15'e iniş, yedi basamaklı bir dromosla sağlanmaktadır **(Levha 156c)**. Dromos, 3,95 m'lik uzunluğu ve 1,95 m'lik genişliği ile bir dikdörtgen formundadır. Dromosun her iki yan duvarına, 1 m yüksekliğinde ve 0,30 m genişliğinde sekiler oyulmuştur **(Levha 156c ve d)**. Dromos tabanı, zemin seviyesinden 1,95 m aşağıda yer almaktadır.

[721] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

Mezar odasının, dromos aksı üzerinde hafifçe doğuya doğru kaymış olan dar bir giriş şeklindedir. Bu yüzden girişin doğusunda 0,60 m, batısında ise 0,85 m'lik genişliklere sahip eşit olmayan iki kısım yer almaktadır. 1,15 m yüksekliğinde ve 0,80 m genişliğindeki giriş, gömünün gerçekleştirilmesinden sonra moloz ve kesme taşların bir arada kullanıldığı bir örgü ile kapatılmıştır **(Levha 157a)**.

Mezar odasına giriş, kot farkından dolayı 0,30 m'lik bir basamakla sağlanmıştır. Köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklindeki mezar odası 2,70 m uzunluğunda ve 2,25 m genişliğindedir. Tavan yüksekliği 1,40 m olarak ölçülmüştür.

Mezar 15 için gerçekleştirilmiş bir çizimin olmayışı mezar formunu sağlıklı bir şekilde anlayıp formsal değerlendirme yapmayı imkansız kılmaktadır. Yine de, mezar odasının dikdörtgenimsi formu ile dromos yapısının kolaylıkla Kıbrıs-Klasik Dönem özellikleri sergilediği söylenebilmektedir[722]. Bunun yanında, dromosun yan duvarlarının sekiler şeklinde oyulmuş olmasının Kıbrıs-Arkaik Dönem'de kendini bazı Marion mezarlarında göstermekte olup, ancak özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'de Salamis *Cellarka* nekropolünde karşımıza çıkmakta olduğuna daha önce değinilmiştir[723]. *Cellarka* örnekleri dışında tek bir örnek de, yine Marion'da Mezar 28'de karşımıza çıkmaktadır[724].

IV.2.9.2.Kültürel Materyal

Mezar 15, çeşitli eserlere sahip ancak az sayılarla nitelenen bir kültürel materyal envanterine sahiptir. Çeşitlilik, *Pezoullia* mezarlarından Mezar 4A ve Mezar 4B'ye, *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mezarlarından ise Mezar 9'a

[722] Gjerstad 1948, 45.
[723] Bkz. dipnotlar 690 ve 691.
[724] Bkz. dipnot 692.

yakın sayılmaktadır. Mezar 15 kültürel materyalinin biri dışında tümü mezar odasının içinden gelmiştir **(Levha 157b)**. Mezar odası dışından gelen tek buluntu, dromosta ele geçmiş olup büyük ihtimalle bir ağırlık(?) şeklinde yorumlanmıştır.

Seramik kaplar 12 adet olan sayıları ile kültürel materyal içinde en yoğun grubu meydana getirmektedir. Kandiller, 6 adet olan sayıları ile seramik kaplardan sonraki en yoğun grubu teşkil etmektedir. Metal ve mermer kaplar ikişer örnekle, striglisler ve diğer buluntular ise sadece birer örnekle temsil edilmektedir.

IV.2.9.2.a.Seramik Kaplar

Mezar 15 seramik repertuvarının tümü, yerel Kıbrıs üretimi eserlerden ibarettir. Sürahicik ve maşrapalar, seramik kap repertuvarının kapalı formlarını, kaseler ise açık formlarını teşkil etmektedir. Mezar 15 seramik kap repertuvarı, yerel Kıbrıs seramik endüstrisinin dört farklı grubuna ait örnekler vermektedir. Bu gruplar, Beyaz Boyalı, Düz Beyaz, Kırmızı üzeri Siyah ve Kaba Mal Grubu'na aittir.

Tek olan maşrapa (Katalog No. Sk105; **Levha 157c)**, özellikle hamur yapısı sayesinde Kaba Mal Grubu'na (Coarse Ware) dahil edilmektedir. Basık yapısı, dışa açılan ağız kenarı, omuz – gövde ayrımının keskin profili ve şişkin alt gövdesi sayesinde Sk105 Katalog No.lu örnek rahatlıkla Kaba Mal Grubu'nun (Coarse Ware) Tip 3 formları arasına yerleştirilebilmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) mal grubuna ait sürahicikler, hem VI hem de VII örnekleri ile temsil edilmektedir. Düz Beyaz (Plain White) VI grubu, 7 adet örneğe sahip olması bakımından sürahicikler arasındaki en yoğun gruptur.

Düz Beyaz (Plain White) VI sürahiciklerinin iki tanesi (Katalog No. Sk106 ve Katalog No. Sk107; **Levha 158a ve b)**, birbirlerine eş denebilecek kadar benzemektedir. Ağız kenarlarının hafifçe dışa açılması, daralan silindirik boyun, boyun-gövde geçişinin veriliş tarzı, düz dip ve tek kulp her iki örneği de Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 5b formları arasına yerleştirmektedir.

Üçüncü Düz Beyaz (Plain White) VI sürahiciği (Katalog No. Sk108; **Levha 158c)**, özellikle narin boyun-gövde yapısı ile diğer örneklerden ayrılmaktadır. Tüm bu özellikleri sayesinde Sk108 Katalog No.lu örneği, Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5b formları arasına yerleştirmek mümkündür.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait dördüncü sürahicik (Katalog No. Sk109; **Levha 158d)**, oldukça dışarıya açılmış ağız kenarı, ince boynu, geniş ve şişkin gövdesi ve düz dibi ile VI grubu Tip 5b örneklerine yakın durmaktadır.

Son Düz Beyaz (Plain White) VI sürahiciği (Katalog No. Sk110; **Levha 158e)**, sadece alt gövdeye ait bir parça şeklinde korunagelmiştir. Yine de silindirik formu, özellikle alt gövde ile dip arasındaki keskin profilli geçiş ve büyüklüğü sayesinde Sk110 Katalog No.lu sürahicik, yüksek olasılıkla Tip 5a formları arasına yerleştirilebilecektir.

Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna ait tek sürahicik (Katalog No. Sk111; **Levha 158f)**, konik ağız kenarı, ince ve silindirik boynu, uzatılmış ovoid gövdesi, düz dibi ve boyundan omza bağlanan tek kulbu ile nitelenmektedir. Genel özelliklerinin Düz Beyaz (Plain White) VII sürahiciklerinin farklı formlarından alınmış olması, Sk111 Katalog No.lu sürahiciği kesin bir şekilde herhangi bir tipe aitlemeyi mümkün kılmamaktadır.

Beyaz Boyalı (White Painted) VII grubuna ait tek sürahicik (Katalog No. Sk112; **Levha 158g)**, aynı Sk111 Katalog No.lu örnekte olduğu gibi pek çok forma ait özellikler barındırmaktadır. Yine de gövde üzerindeki emzik kısmı ile Mezar 15 seramik formları arasında farklı bir yere sahip olduğu söylenebilmektedir. Gövdedeki yatay ve dikey şeritleri çizmede kullanılan kırmızımsı kahverengi boya, Sk112 Katalog No.lu sürahiciğin özellikle Beyaz Boyalı (White Painted) VII grubuna dahil edilmesine yardımcı olmaktadır[725].

Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) grubuna ait tek sürahicik (Katalog No. Sk113; **Levha 159a)**, hem astar rengi hem de form açısından Mezar 15 seramik repertuvarının en marjinal eseridir. Sk113 Katalog No.lu sürahicik, gövdesini kaplayan koyu kırmızı renkli astarı ile karakterize edilmektedir. Ağız kısmı tam anlamıyla dairesel olup ince ve silindirik bir boyna bağlanmaktadır. Bikonik bir forma sahip olan gövde, sığ bir halka kaide ile sonlanmaktadır. Tek kulp, ağız kenarından omza bağlanmıştır. Siyah boya ile verilmiş süslemeler, ağız kenarındaki halkalar ile gövde üzerindeki ince ve kalın şeritlerden ibarettir **(Levha 159b)**. Özellikle gövde yapısının sergilediği bikonik form ile ağız kenarı sayesinde, Sk113 Katalog No.lu sürahiciği Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) grubu Tip 2 formlarına aitlemek mümkündür.

Mezar 15 seramik kap repertuvarına ait ilk iki kase de (Katalog No. Sk114 ve Sk115; **Levha 159c ve d)**, Düz Beyaz (Plain White) VI grubu formları arasına girmektedir. Ölçüsel ve formsal yakınlıkları epey bariz olan her iki kase arasındaki tek fark ağız kenarı ve gövdede kendini göstermektedir. Ağız kenarı, Sk114 Katalog No.lu kasede düz bir profille nitelenirken, Sk115 Katalog No.lu kasede hafifçe

[725] Gjerstad 1948, 59.

dışarıya açılmıştır. Sergiledikleri formsal nitelikler, özellikle de gövde yapıları sayesinde Sk114 kasesini Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 1, Sk115 kasesini ise Tip 3 formları arasına yerleştirmektedir.

Mezar 15 kaselerinin sonuncusu (Katalog No. Sk116; **Levha 159e**), yarısı kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Yine de hem tam form verme hem de sağlıklı bir tipoloji gerçekleştirme için yeterli veriler sunmaktadır. Yarı dairesel gövdesi, yatay ilmek kulbu ve halka kaidesi ile başarılı bir işçilik sergileyen kase, aynı zamanda hem ağız kenarında hem de tondo kısmında boyalı şeritler ve halkalarla süslenmiştir **(Levha 159f)**. Sk116 Katalog No.lu kasenin, Kıbrıs yerel seramik endüstrisine yabancı olan formunu Attik kökenli örneklerden aldığı bilinmektedir[726]. Kolay ayırt edilebilen bu formu ile Sk116 Katalog No.lu kase Beyaz Boyalı (White Painted) VI grubu Tip 2 örnekleri arasına girmektedir. Eser, Katalog No. Sk95 ile eş denebilecek kadar benzerdir.

Mezar 15 seramik kap repertuvarı, özellikle Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait eserlerin baskınlığı ile karakterize edilmektedir. Düz Beyaz (Plain White) grubunu 2 örnekle Beyaz Boyalı (White Painted) grubu eserleri takip etmektedir. Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) ve Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) ise sadece birer örnekle temsil edilmektedir. Düz Beyaz (Plain White) mal grubu, kendi içinde özellikle VI grubu eserlerinin fazlalığı ile öne çıkmaktadır. Formlar arasında en çok tercih edileni, sürahiciklerle nitelenecek şekilde kapalı formlar olmuştur.

Mezar 15 seramik kap repertuvarını oluşturan eserlerin formsal değerlendirmesi, özellikle üretim kalitesini anlamaya yardımcı olmaktadır. Sk105 Katalog No.lu maşrapa, Sk106, Sk108, Sk111, Sk112 ve Sk113 Katalog No.lu

[726] Bkz. dipnot 706.

sürahicikler ile Sk116 Katalog No.lu kase, Mezar 15 seramik kap repertuvarı içinde baskınlığı elde etmiş düz formlu eserlerdir. Yamuk ve kalitesiz kaplar ise, Sk107 ve Sk109 Katalog No.lu sürahicikler ile Sk114 ve Sk115 Katalog No.lu kaselerden oluşmaktadır. Yamuk formlu kaplar içinde özellikle Sk107 Katalog No.lu sürahicik oldukça yamuk oluşu ile öne çıkmaktadır. Yine de Mezar 15 seramik kap repertuvarının genel anlamda düz formlu ve kaliteli kaplarla nitelendiği söylenebilmektedir.

IV.2.9.2.b.Kandiller

Mezar 15'in kültürel materyal repertuvarında, ikisi büyük oranda kırık olacak şekilde toplam 6 adet kandil yer almaktadır. Kandilleri tümü çimdik kandil formundadır.

Tam olarak korunagelmiş kandiller (Katalog No. Ka23, Ka24, Ka25 ve Ka26; **Levha 160a-d)**, tamamı ile Düz Beyaz (Plain White) grubuna aittir. Genel yapıları ile birbirlerine benzeseler de, detaylandırmada bazı farklılıklar sergilemektedirler. Özellikle Katalog No. Ka26, dip kısmında halen korunmuş olan çark izinin belirginliği ile diğer benzerleri arasından sıyrılmaktadır.

Ka27 ve Ka28 Katalog No.lu örnekler kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Ka28 Katalog No.lu örneğin durumu profil ve form çıkarmayı mümkün kılacak kadar iyiyken, kırık ve eksik parçalarının olmayışı Ka27 Katalog No.lu örnek hakkında sağlıklı bir çıkarıma ulaşılmasını imkansız kılmaktadır. Mezar 15 çimdik kandillerinde gözlemlenen en ilginç durum, Ka24 Katalog No.lu kandilin çimdik şeklindeki ağız kısmında korunagelmiş kullanım izlerinin (is) mevcudiyetidir **(Levha 161a)**.

Mezar 15 çimdik kandillerinin tarihlenmesi, mevcut örneklerin Tsambres ve Aphendrika kandilleri ile karşılaştırılmasıyla sağlanmaktadır. Kırık olarak korunagelmiş Ka27 ve Ka28 kandilleri, bu karşılaştırmanın dışında bırakılmıştır. Bu bağlamda Ka23 Katalog No.lu kandil rahatlıkla Tip 9 örneklerinin, Ka24 Katalog No.lu kandil Tip 8 örneklerinin, Ka25 ve Ka26 Katalog No.lu kandiller ise Tip 11 örneklerine verilmektedir. Mezar 15 çimdik kandillerinin örneklediği tüm tipler (8, 9 ve 11) M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenmiştir.

IV.2.9.2.c.Takılar

Eşi eksik olan 1 adet altın spiral küpe (Katalog No. Ta53; **Levha 161b)**, Mezar 15 kültürel materyali dahilindeki tek takıdır. Söz konusu küpe, diğer eserlerle beraber mezar odasının içinde bulunmuştur.

Mezar 15 altın küpesi, benzerleri Mezar 4A (Katalog No. Ta2) ve Mezar 4B'de (Katalog No. Ta38) karşımıza çıkan türün farklı bir çeşididir. Üretim, aynı diğer iki örnekte olduğu gibi, tunç bir iskeletin altınla kaplanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Altın kaplı spiralin uçlarında, ayrı olarak yapılıp sonradan eklenmiş biri aslan başı diğeri ise damla biçimli iki aplik yer almaktadır.

Kükreyen bir aslan şeklindeki ilk aplik, ince detaylara sahip olup oldukça süslüdür. Apliğin spiral küpeye bağlandığı kısım, yatay iki şerit arasına nokta dizilerinin yerleştirilmesiyle meydana getirilmiştir. Yele, tamamen filigre yöntemiyle meydana getirilmiş olup oldukça kaliteli bir işçiliğe sahiptir **(Levha 161c)**. Yelenin arka kısmı, üst üste yerleştirilmiş "iç içe açı" motifleri ile bölünmüş ve her bölümün içi dikine taranarak doldurulmuştur **(Levha 161d)**. Göz, burun, çene, dişler ve

kulaklar, kabartma yöntemiyle verilmiştir. Aslanın boynunun alt ve ön kısmında, yine filigre yöntemiyle yapılmış aplik bir rozet yer almaktadır.

Damla biçimli ikinci aplik, alt bölümde enine çizgilerle süslenmiştir. Üst bölümü ise, granüle dizileriyle oluşturulmuş konturlara sahip petallerle bölümlendirilmiştir. Damla biçimli apliğin en ucuna, diğer iki benzerinden (Katalog No. Ta2 ve Ta38) farklı olarak üst üste olacak şekilde iki granüle nokta yerleştirilmiştir **(Levha 161e)**.

Ta53 Katalog No.lu küpe, Mezar 4A ve 4B örneklerinden daha ileri, kaliteli ve gösterişe daha çok önem vermiş bir atölyenin eseri olmalıdır. Detaylandırmada kazıma yerine granülasyon tekniğine başvurulup rozet gibi fazladan süslerin eklenmiş olması da, bu durumu desteklemektedir.

Farklı şekillerdeki benzerlerine antik Yunan dünyasının birçok yerinde rastlanan küpelerin, Kıbrıs kaynaklı olduğu düşünülmektedir[727]. Bu küpelerin, kulak üzerindeki kullanım şekli de mevcut sikkeler üzerinden rahatlıkla gözlemlenebilmektedir **(Levha 73e ve f)**[728]. Ta53 Katalog No.lu eserin benzerlerine, Kıbrıs'ta pek çok yerde rahatlıkla ulaşılabilmektedir. Limasol kökenli gümüş bir benzer (Kıbrıs-Klasik I tarihli), genel yapısı ve rozet süslemesi ile Ta53 Katalog No.lu esere benzemekte ancak işçilik açısından daha geri kalmaktadır[729]. Altından üretilmiş olan ancak rozet süslemesi bulunmayan başka bir örnek ise (Kıbrıs-Klasik I tarihli), aslanın genel ikonografisi, özellikle yele verilişindeki canlılık ve damla biçimli bitimi ile Ta53 Katalog No.lu örneğe daha yakın bir analoji

[727] Bkz. dipnot 345.
[728] Bkz. dipnot 346.
[729] Pierides 1971, 29 No. 1-3 Lev. XIX.

oluşturmaktadır[730]. Yine Kıbrıs'ta bulunmuş altın bir benzer, aslan başındaki işçiliğin ve rozet süslemesinin kalitesi ile M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenerek Ta53 Katalog No.lu küpenin daha sonraki örneklerine aittir[731]. Ancak gözden kaçırılmaması gereken bir nokta da, özellikle damla biçimli bitimi ile bu son örneğin Ta53 Katalog No.lu esere en yakın analojiyi veren örnek olduğudur.

Söz konusu benzerlerin ve işçilikteki kalitenin ışığında, Ta53 Katalog No.lu altın spiral küpeyi rahatlıkla Kıbrıs-Klasik I'in sonu ile Kıbrıs-Klasik II'nin başlarına tarihlemek mümkün olacaktır.

IV.2.9.2.d.Metal Kaplar

Mezar 15, *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolü içinde metal kap içeren ilk mezardır. Biri oldukça kırık, diğeri ise yarım halde korunagelmiş iki adet phiale mesomphalos, Mezar 15'in yegane metal kaplarıdır.

Yarım halde korunagelmiş olan phiale mesomphalos (Katalog No. Mk23), kırık birkaç parçasına ek olarak kabın yarısını teşkil eden tek bir parça şeklinde korunagelmiştir **(Levha 161f)**[732]. Omphalos kısmı da, bu büyük parça ile beraber korunmuştur. Hiçbir motif veya süsleme içermeyen phiale, oldukça sade bir yapı sergilemektedir. Hafifçe içe dönen ağız kenarı, kabın en dikkat çekici özelliği olarak öne çıkmaktadır.

[730] Caubet ve diğerleri 1992, 163 No. 201.
[731] Karageorghis 2000, 239 No. 389.
[732]Söz konusu kabın kazıdan sonraki aşamalarda arkeologlarca birleştirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ancak kırık parçalar arasında bağlayıcı öge olarak olasılıkla tutkal benzeri bir malzemenin kullanılmış olması hem eserin sağlıklı bir biçimde birleştirilmesine engel olmuş hem de esere zarar vermiştir. Büyük parça da, bir kısmı birleştirilmiş bazı parçalarla şimdiki haline getirilebilmiştir.

İkinci phiale mesomphalos (Katalog No. Mk24; **Levha 161g)**, büyük oranda kırıktır. Ancak yine de hakkında kabaca bir form tahlili gerçekleştirilebilmektedir. Cidar kalınlığı bakımından Mk23 Katalog No.lu örnekten daha ince olması yanında ağız kenarının düze yakın bir profil çizmesi ile de farklılık göstermektedir. Mk24 Katalog No.lu phiale mesomphalos da, hiçbir süslemesi olmayan sade bir kap şeklindedir.

Her iki phialeyi tarihlemede, stilistik karşılaştırma yanında Luschey'in ölçüsel oranlama yöntemi de kullanılabilmektedir. Mezar 15 phialeleri için genel bir formsal değerlendirme, Attik siyah glazürlü seramik sanatına ait seramik örnekler ışığında kolayca yapılabilmektedir. Mezar 15, phialeleri için birebir analoji oluşturacak örneklere siyah glazürlü eserler yanında[733], çok nadir bulunabilen kırmızı figürlü eserlerde de rastlanılabilmektedir[734]. Mezar 15 phialelerine analoji oluşturan bu söz konusu örneklerin tümü, farklı tarihler içinde, M.Ö. 5. yüzyılın son yarısına ama ağırlıkla da son çeyreğine tarihlenmektedir[735]. Gotha, Schlossmuseum'da sergilenmekte olan ve kabaca M.Ö. 5. yüzyıl ortasına tarihlenen bir siyah glazürlü phiale mesomphalos[736], özellikle Mk23 Katalog No.lu phialeye birebir analoji oluşturması ile öne çıkmaktadır. Luschey'in ölçü oranlama metodu kullanıldığı takdirde ise, her iki phiale mesomphalosun da 1:4 oranına yakın oranlar sunduğu görülmektedir. 1:4 oranı, normalde Arkaik phialelere atfedilse de, özellikle M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren bir çok örnekte 1:4 oranlı Arkaik ölçülere dönüşün gözlemlendiği de bilinmektedir[737]. Bu bilgi yanında, Mezar 15'deki diğer mevcut eserlerin sunduğu

[733] Sparkes ve diğ. 1970, 106 No. 522; Sparkes ve Talcott 1970, Fig. 6 No. 522.
[734] Sparkes ve diğ. 1970, 522 *dipnot 6*.
[735] ibid.
[736] Rohde 1968, 25 Lev. 75 No. 1-2.
[737] Luschey 1939, 40; Vokotopoulou 1975, *dipnot 97*.

kronolojik tablo da düşünüldüğü takdirde her iki phiale mesomphalos için tarih olarak kabaca M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıl başları verilebilmektedir.

IV.2.9.2.e.Mermer Kaplar

Mezar 15 kültürel materyal repertuvarı, tümü mezar odasının içinde bulunmuş 2'si tama yakın, 3'ü tamamen kırık olacak şekilde toplam 5 adet alabastrona sahiptir. Tamamen kırık olan alabastronlar hiçbir şekilde profil vermezken **(Levha 162a)**, tama yakın alabastronlardan biri genel itibarı ile form vermekte ancak sağlıklı bir değerlendirme yapılmasını imkansız kılmaktadır. Tek sağlam veri, diğer tama yakın alabastrondan elde edilebilmektedir.

Büyük oranda profil veren alabastron (Mek7; **Levha 162b)**, özellikle gövde kısmının tam olarak korunagelmiş olması açısından önem arz etmektedir. Ağız kısmına doğru daralan yapısı ve yuvarlatılmış dip kısmı sayesinde Mek7 Katalog No.lu alabastronun, Mek3 Katalog No.lu örnekle eş olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Mek3 Katalog No.lu eser için Salamis *Cellarka* buluntuları sayesinde verilmiş olan Kıbrıs-Klasik Dönem tarihi, Mek7 Katalog No.lu alabastron için de geçerli olacaktır[738].

Yine tama yakın korunagelmiş ancak profil vermeyen alabaston (Katalog Mek8; **Levha 162c)**, gövdeye ait ince ve silindirik bir parça şeklindedir. Gövdenin dış kabuğunu, büyük oranda soyularak dökülmesi, gövde şeklinin ve kulpların kaybolmasına neden olmuştur. Ağız kenarı, ayrıca kırık ve eksiktir.

[738] Bkz. dipnotlar 683-686.

IV.2.9.2.f.Strigilisler

Mezar 15'de strigilislerin varlığı, sadece iki demir parçayla kesinleşmektedir. Yapısal ve boyutsal yakınlıklarından dolayı, her iki parçanın aynı strigilise ait olması mümkündür.

Mezar 15 strigilisi (Katalog No. St8; **Levha 162d)**, tıpkı diğer Soli mezarlarındaki gibi demirden üretilmiştir. Eldeki parçalar, strigilisin tutamak kısmına ve gövde kısmının küçük bir bölümüne aittir. Mevcut parçalardan kesin bir tipoloji ve form çıkarmak mümkün olmasa da, mezar odasına en azından olasılıkla bir strigilisin bırakılmış olduğu kesinlik kazanmıştır.

IV.2.9.2.g.Diğer Buluntular

Diğer buluntuları oluşturan tek eser, dromosda bulunmuştur. Kazı ve envanter raporlarında bir ağırlık(?) olarak tanımlanmış buluntunun kesin bir şekilde kimliklendirilmesini sağlayacak ne bir ipucuna ne de bir benzerine rastlanmamıştır.

Söz konusu ağırlık(?)(Katalog No. Db8; **Levha 162e)**, dromos toprağının içinde bulunmuş olup pişmiş topraktan yapılmıştır. Kesin bir şekli olmasa da köşeleri yuvarlatılmış yamuk bir dikdörtgen formunda olduğu söylenebilmektedir. Sırf belli bir amaç için yapılmış olma ihtimali yanında, kırık bir seramik parçasından dönüştürülerek bu hale getirilmiş olma ihtimali de söz konusudur. Parçanın orta kısmına doğru açılmış iki yönlü küçük bir delik, eserin bir ağırlık olma ihtimalini ortaya koyan yegane özelliktir.

IV.2.9.3.Gömütler

Mezar 15, *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mezarları içinde insan kalıntısı vermiş yegane mezardır. Kazı raporlarında, mezar odası içinde 2 adet kafatasının bulunmuş olduğu yazılsa da, söz konusu kafatasları günümüze kadar ulaşmamıştır.

Mezar 15 bireylerine ait korunagelmiş kemikler, çoğunlukla üst gövdeye ait kemik parçaları ve dişler yanında, alt gövdeye ait tek bir ayak bileği kemiğinden ibarettir **(Levha 163a)**[739].

Üst gövdeye ait kemikler 1 adet *mandibula* (çene kemiği) ve 1 adet *lumbar omur*dan (bel omuru) ibarettir.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
Mandibula	Sol ve ön	%40	-	-	-	Mandibulaya ait sol ve ön parça. *Antemortem* (ölüm öncesi) diş kayıplarına ait izler taşımaktadır.
Lumbar omur	-	%40	-	-	-	Tam kaynaşmış lumbar omur. Transverse ve spinöz çıkıntılar korunagelmemiştir.

Üst ekstremiteye ait kemikler, birey sayısı ve cinsiyet tayini yapma yanında yaşlandırmada da yardımcı olabilmektedir. *Mandibula* (çene kemiği), özellikle *mental eminance* kısmının genişliği ve köşeli yapısı sayesinde ait olduğu bireyin cinsiyetini erkek olarak kesinleştirmektedir[740]. *Mandibula* (çene kemiği) üzerindeki kırık diş izlerinden ise, bireyin *antemortem* (ölüm öncesi) diş kayıpları olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu diş kayıplarının neye bağlı olarak gerçekleşmiş olduğu söylenememektedir.

[739] Mezar 15 kemikleri üzerindeki çalışmalar tez yazarı yanında Kayıp Şahıslar Komitesi uzman antropologlarından İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.
[740] White and Folkens 2005, 386; Gülekon ve Turgut 2003.

*Lumbar omur*daki (bel omuru) kaynaşma izleri, kemiğin tamama yakın kaynaşmış olduğunu göstererek söz konusu kemiği yine yetişkin bir bireye aitlemektedir. Ancak *lumbar omur*dan (alt omur kemiği) yararlanılarak kesin bir yaş tayini yapmak mümkün görünmemektedir.

Mandibula (çene kemiği) üzerindeki kırık diş kökleri dışında, mezar odası içinde 4 ayrı dişe daha ulaşılmıştır.

Kemik Adı	Taraf	Korunma Yüzdesi	Ölçüler			Açıklama
			Uzn.	Gen.	Yük.	
No. 1 veya 2 azı dişi	?	%90	-	-	-	Maksillaya ait 1. veya 2. azı dişi. Büyük oranda aşınmıştır.
Küçük azı dişi	?	%90	-	-	1,30 (kök yüksekliği)	Maksillaya ait küçük azı dişi. Büyük oranda aşınmıştır.
Küçük azı dişi	?	%90	-	-	1,20 (kök yüksekliği)	Maksillaya ait küçük azı dişi. Büyük oranda aşınmıştır
Kesici ön diş	Sağ	%95	-	-	1,9 (kök yüksekliği)	Maksillaya ait kesici ön diş. Büyük oranda aşınmıştır.

4 adet dişin tümü de, aynı morfolojik özellikler sergilemeleri sayesinde rahatlıkla tek bir bireye aitlenebilmektedir **(Levha 163b)**. Ayrıca mevcut dişlerin kök kısımlarının, eldeki *mandibula*nın kök yuvalarından büyük olması, söz konusu dişlerin büyük ihtimalle ikinci bir bireye ait olduğunu düşündürmektedir.

Özellikle azı dişlerinin varlığı, bireyin 20'li yaşlarını geçmiş olduğunu göstermektedir[741]. Dişlerde mevcut olan ileri derecede aşınma, bazı taç kısımlarında *buccal* ve *lingual* çıkıntıların az da olsa korunmuş olması nedeniyle, kullanımdan

[741] Brown 1985, 7 Tablo 4.

daha çok yaş faktörüyle alakalı gibi görünmektedir[742]. Aşınmanın yoğunluğu, bu sayede birey yaşının rahatlıkla 20'li yaşların çok ilerisinde olduğuna işaret etmektedir. Bundan yola çıkarak, bireyin en azından orta erişkin (25-45 yaşları arası) bir birey olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir[743].

Alt gövdeye ait tek kemik, 1 adet *talus*dan (bilek kemiği) ibarettir. Büyük oranda korunmuş olan *talus* (bilek kemiği), tam kaynaşmış yapısı ile yetişkin bir bireye aittir.

Mezar 15 insan kemikleri hakkında varılabilecek ilk sonuç, tümünün yetişkin bireylere ait olduğudur. Bu sayede, Mezar 15'e ya hiç çocuk bireyin gömülmediği ya da çocuklara ait kemiklerin kaybolduğu söylenebilmektedir. Kazı raporunda belirtildiği gibi, 2 adet kafatasının mevcudiyeti, mezar odasında 2 bireyin gömülmüş olduğunu kesin bir şekilde kanıtlamaktadır. Günümüze kadar korunagelmiş kemikleri tek tek belirli bir bireye aitlemek mümkün olmasa da bazı genel çıkarımlara varılabilmektedir. Özellikle *mandibula* (çene kemiği), bireylerden en azından birinin erkek olduğuna işaret etmektedir. Dişler arasında azı dişlerinin mevcut olması ise, bireylerden yine en azından birinin yetişkin, hatta aşınmalardan dolayı orta erişkin (25-45 yaş arası) olduğunu söylemeyi mümkün kılmaktadır.

IV.2.10.Mezar 16

Mezar 16, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 12, Mezar 13, Mezar 14 ve Mezar 15 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci

[742] a.g.e., 23 vd.
[743] Krogman ve İşcan 1986, 483.

toplu mezar grubunun bir bölümünü oluşturmaktadır. Mezar 16'nın, Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında Mezar 14'in hemen güneyinde yer almakta olduğu da bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 9 adı altında kaydedilmiştir[744].

IV.2.10.1.Mezar Yapısı

Mezar 16, tıpkı diğer Soli nekropolü mezarları gibi kayaya oygu dromoslu oda mezar tipine verilmektedir. Mezar, kuzey-güney doğrultusunda oyulmuştur.

Mezar 16'nın dromosu, kuzey-güney doğrultusunda, mezar odasının tam orta aksında yer almaktadır. Uzunluğu yaklaşık olarak 6 m olan dromosun tabanı zemin seviyesinden 3 m aşağıdadır. Mezarın kuzey cephesine oyulmuş olan mezar girişi, gömüler gerçekleştirildikten sonra düzgün kesilmiş ağız taşları ile kapatılmıştır. Uzunluğu 6 m, genişliği ise 3,30 m olan mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindedir. Tavan, yanlara doğru eğim yapmaktadır.

Mezar 16 için gerçekleştirilmiş bir çizimin olmayışı, mezar formunu sağlıklı bir şekilde değerlendirmeyi imkansız kılmaktadır. Yine de, mezar odasının dikdörtgenimsi formundan kolaylıkla Kıbrıs-Klasik Dönem özellikleri sergilediği söylenebilmektedir[745]. Ayrıca Mezar 16'nın raporunda, mezar yapısının genel hatları ile Mezar 13 ile aynı olduğu ancak boyutta farklılıklar sergilediği belirtilmektedir. Mezar 13'ün, mimarisi yanında mezar odasından bulunmuş Beyaz Boyalı (White Painted) amphora parçaları sayesinde Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenmiş olması aynı tarihli Mezar 16 için de geçerli kılmaktadır.

[744] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.
[745] Gjerstad 1948, 45.

IV.2.10.2. Kültürel Materyal

Mezar 16'nın mezar odasında, kırık olarak ele geçmiş birkaç Beyaz Boyalı (White Painted) amphora parçası dışında hiçbir buluntuya rastlanılmamıştır. Bu durum mezar odasının ya soyulmuş ya da daha önceden sistematik bir şekilde kazılmış olduğunu göstermektedir.

IV.2.10.3.Gömütler

Mevcut raporlarda Mezar 16'nın mezar odasında herhangi bir insan kalıntısına rastlanıldığına dair bir bilgiyle karşılaşılmamıştır.

IV.2.11.Mezar 17

Mezar 17, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 12, Mezar 13, Mezar 14, Mezar 15 ve Mezar 16 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun bir bölümünü oluşturmaktadır. Mezar 17'nin, Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında kazı alanının batı kısmında yer almakta olduğu da bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 10 adı altında kaydedilmiştir[746].

IV.2.11.1.Mezar Yapısı

Mezar 17, diğer Soli mezarları gibi kayaya oyulmuş dromoslu oda mezar tipindedir. Mezar yapısı, kuzey-güney doğrultusunda oyulmuştur.

[746] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

Beş basamakla inilen dromos, mezar odasının merkez aksı ile aynı düzlemde oyulmuştur. Dromos genişliği, 1,10 m olarak ölçülmüş ancak uzunluğu raporlarda belirtilmemiştir. Dromos tabanı, zemin seviyesinden 1,70 m aşağıda yer almaktadır.

Mezar girişi, cephenin tam ortasında yer almakta olup kabaca dikdörtgen formundadır. Genişliği 1 m, yüksekliği ise 1,10 m'dir. Giriş, gömünün yapılmasının ardından moloz ve taşların bi arada kullanıldığı bir örgü sistemi ile kapatılmıştır.

Mezar odasına giriş, 0,30 m'lik bir basamak ile sağlanmıştır. Köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen şeklindeki mezar odası tavanı çökmüş bir şekilde bulunmuştur. Mezar odasının uzunluğu 1,90 m, genişliği ise 1,50 m olarak ölçülmüştür. Üst yapının çökmüş olması, yükseklik yanında üst yapı formunun anlaşılmasını da imkansız kılmaktadır.

Mezar 17'de gerçekleştirilmiş ilk gömü, kazılar sonrasında Kıbrıs-Arkaik II'ye tarihlenmiş olduğundan dolayı, mezar odasının Kıbrıs-Arkaik Dönem'de oyularak Kıbrıs-Klasik Dönem'de tekrar kullanıldığı anlaşılmaktadır[747]. Bu durumda, mezar yapısı tipolojik özellikleri açısından tamamı ile Kıbrıs-Arkaik Dönem'e tarihlenerek bu çalışmanın dışında kalmaktadır.

IV.2.11.2.Kültürel Materyal[748]

Mezar 17 kültürel materyali, seramik kaplar ve kandillerden oluşmaktadır. Bu özelliği sayesinde, diğer *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mezarları içinde özellikle Mezar 11'e benzemektedir. Mezar 17 kültürel materyalinin bu çalışmada

[747]Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu ve çalışma içinde II.2.12.2..

[748] Mezar 17'de gerçekleştirilmiş kazılar, mezarın iki ayrı gömü tabakası ve kültürel materyal topluluğuna sahip olduğunu ortaya koymuştur (Kıbrıs-Arkaik II ve Kıbrıs-Klasik). Bu çalışmada değinilecek olan kültürel materyal mezarın sadece Kıbrıs-Klasik Dönem'ine aittir.

değerlendirilecek bölümü, ikinci gömüye ait olup mezar tabanından 0,45 m yukarıda bulunmuştur.

Mezar 17 kültürel materyali, 11 adet farklı formda seramik kap ve 3 adet kandil ile nitelenmektedir.

IV.2.11.2.a.Seramik Kaplar

Mezar 17 seramik kap repertuvarı, 1 adet maşrapa, 2 adet sürahi, 6 adet sürahicik, 1 adet kase ve 1 adet kasecik içermektedir. Seramik kapların tümü, yerel Kıbrıs üretimi olmaları ile dikkat çekmektedir. Kapların büyük çoğunluğu tam olarak ele geçmiş, kırık olan bir kısım eser ise tümlenerek envantere eklenmiştir.

Mezar 17 seramik kapları, yerel Kıbrıs seramik endüstrisinin üç farklı mal grubunu teşkil eden Düz Beyaz (Plain White), Kaba Mal Grubu (Coarse Ware) ve Bikrom (Bichrome) gruplarına ait örneklerdir.

Kaba Mal Grubu (Coarse Ware), sadece tek bir maşrapa ile temsil edilmektedir (Katalog No. Sk117; **Levha 163c)**. Özellikle hamur ve astarı ile kolaylıkla Kaba Mal Grubu'na (Coarse Ware) verilen maşrapa, geniş ağız kenarı, dışa genişleyen boynu, oval gövdesi, düz dip kısmı ve tek kulbu sayesinde Tip 7a formları arasına yerleştirilebilmektedir.

Yine tek bir örnekle temsil edilen bir diğer grup ise Bikrom (Bichrome) grubudur. Tek kulplu ve çimdik ağızlı sürahi (Katalog No. Sk119; **Levha 163d)**, özellikle ağız-boyun ve küresel gövde formu sayesinde rahatlıkla Bikrom (Bichrome) V grubunun Tip 11a örnekleri arasına yerleştirilebilmektedir. Kırmızımsı kahverengi astarı, ilk bakışta genel Bikrom (Bichrome) özelliklerine ters düşüyor gibi görünse

de, Bikrom (Bichrome) grubunda da bazen Beyaz Boyalı (White Painted) örneklerde olduğu gibi kırmızımsı kahverengi astarlı örneklerin mevcudiyeti bilinmektedir[749]. Sk 120 Katalog No.lu sürahinin süslemeleri, hem siyah hem de kırmızı boya kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Gövde üzerindeki süsleme, kalın şeritler arasına çekilmiş yatay çizgi gruplarından ibarettir. Benzer bir süsleme silik olarak boyunda da korunagelmiştir. Ağız kenarı ve kulp yanları ise, siyah boya ile verilmiş kalın bir şeritle kaplanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) grubu, Mezar 17 seramik kap repertuvarı içinde en çok örnekle temsil edilen gruptur.

Sürahi formu, düz Beyaz (Plain White) grubu içinde tek bir örnekle mevcuttur (Katalog No. Sk118; **Levha 163e)**. Söz konusu sürahi, dışa açılan ağız kısmı, neredeyse ağız ile aynı genişlikteki boynu, küresele yakın gövdesi, halka kaidesi ve tek kulbu ile Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 10 örneklerine yakın durmaktadır.

Sürahicikler, Düz Beyaz (Plain White) grubu içinde en çok örnekle temsil edilen formdur. Sürahicikler, Düz Beyaz (Plain White) mal grubunun V, VI ve VII gruplarına ait farklı formlarla temsil edilmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) V grubunda, tek bir sürahicik yer almaktadır (Katalog No. Sk120; **Levha 164a)**. Sk120 Katalog. No.lu sürahicik, dışa açılan bir ağız kenarı, ince ve silindirik boyun, kaideye doğru daralan bir gövde, halka şeklinde bir kaide ve ağız kenarından omza bağlanan tek bir kulpla nitelenmektedir. Sergilediği bu özellikler yanında omuzda görülen keskin profil ike gövde-omuz geçişinin keskinliği

[749] Gjerstad 1948, 56.

sayesinde, Sk 120 sürahiciğinin Düz Beyaz (Plain White) V grubu Tip 2b sürahicikleri arasına verilebilmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubu, sürahiciklerde 3 adet örnekle temsil edilmektedir. İlk sürahicik (Katalog No. Sk121; **Levha 164b)**, Soli mezar buluntuları içinde en sık temsil edilen örnektir. Dışa açılmış ağız kenarı, uzatılmış gövdesi, dip kısmına doğru verilmiş keskin açılı daralma, düz dipli oluşu ve ağız kenarından gövdeye bağlanan tek kulbu ile Sk121 Katalog No.lu sürahi, Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 5a örnekleri arasına girmektedir.

İkinci Düz Beyaz (Plain White) VI sürahiciği (Katalog No. Sk122; **Levha 164c)**, yine Soli nekropolünde sıklıkla rastlanılan bir formun daha basık bir örneğini teşkil etmektedir. Dışa açılan ağız kenarı, genişleyerek omza bağlanan kısa boynu, basık ve silindirik gövdesi, düz dibi ve ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu ile Sk122 Katalog No.lu sürahicik Düz Beyaz (Plain White) VI grubu 5b örnekleri arasına yerleştirilmektedir.

Dışa açılan ağız kenarı, içbükey profilli boyun, üst kısmından aşağıya doğru genişleyen uzun gövde, keskin profille daralan bir alt gövde, düz bir dip ve ağız kenarından gövdeye bağlanan tek kulp, son Düz Beyaz (Plain White) VI sürahiciğini (Katalog No. Sk123; **Levha 164d)** niteleyen özelliklerdir. Tüm bu özellikleri sayesinde Sk123 Katalog No.lu sürahicik, VI grubunun Tip 5a formları arasına girmektedir.

Mezar 17 seramik kap repertuvarına ait son iki sürahicik ise, Düz Beyaz (plain White) VII grubuna girmektedir. İlk Düz Beyaz (Plain White) VII sürahiciği (Katalog No. Sk124; **Levha 164e)**, özellikle sahip olduğu form ile Düz Beyaz (Plain

White) VII grubu Tip 5 sürahiciklerinin birçok özelliğini bir arada bulundurmaktadır.

İkinci Düz Beyaz (Plain White) VII sürahiciği (Katalog No. Sk125; **Levha 164f)**, dışa açılan ağız kenarı, kısa boynu, silindirik formlu gövdesi, düz dip kısmı ve ağız kenarından gövdeye bağlanan tek kulbu ile, Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9c örnekleri arasına girmektedir. Özellikle gövdesinin sergilemekte olduğu profil ile gövde-boyun geçişi, bu tipolojilendirmeyi sağlayan ana özellikler olarak öne çıkmaktadır.

Mezar 17 seramik kap repertuvarının açık formlarını teşkil eden kase ve kasecikler sadece birer örnekle temsil edilmektedir. Her iki forma ait örnekler, Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna aittir.

Mezar 17 kasesi (Katalog No. Sk126; **Levha 164g)**, dışa açılan ağız kenarı, ağız kenarının hemen altında dar bir silme yapan yarı küresel gövdesi ve sivri dip kısmı sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 6 formları arasına girmektedir.

Kasecik ise (Katalog No. Sk127; **Levha 165a)**, içe çekik ağız kenarı ve özellikle yatay bir açı ile düz dip kısmına doğru daralan gövdesi sayesinde Düz Beyaz VII (Plain White) grubunun Tip 3 örneklerine verilebilmektedir.

Mezar 17'nin seramik kap repertuvarı, özellikle kapalı formların baskınlığı ile karakterize edilmektedir. Kapalı formları teşkil eden maşrapa, sürahi ve sürahicikler içinde en yoğun form 6 eserle sürahiciklerdir. Sürahiler 2 örnekle ikinci en yoğun form iken maşrapa, kase ve kasecikler birer örnekle temsil edilmektedir. Mal gruplarında ise, en başta dörder eserle temsil edilen Düz Beyaz (Plain White) VI ve

VII grupları gelmektedir. Bikrom (Bichrome) ve Kaba Mal Grubu (Coarse Ware), sadece birer örnekle temsil edilmektedir.

Formsal değerlendirme ise, Mezar 17 seramik kaplarındaki üretim hataları ve kalitesiz işçiliği gözlemlememiz açısından oldukça yardımcı olmaktadır. Sk121 Katalog No.lu sürahicik ile Sk126 Katalog No.lu kase, Mezar 17'nin seramik kap repertuvarında azınlığı teşkil eden düz profilli yegane eserler olarak öne çıkmaktadır. Sk123, Sk124 ve Sk125 Katalog No.lu sürahicikler, hafif yamuk profilleri ile az da olsa kabul edilebilir bir kalite seviyesi sunmaktadır. Diğer yandan Sk117 Katalog No.lu maşrapa, Sk119 Katalog No.lu sürahi, Sk120 ve Sk122 Katalog No.lu sürahicikler ile Sk127 Katalog No.lu kase, yamuk formları ile bu grubun dışında kalmaktadır. Sk118 Katalog No.lu sürahi ise epeyi belirgin olan aşırı yamuk formu ile Mezar 17 seramik kapları içinde en düşük üretim kalitesine sahip eser sayılmaktadır.

IV.2.11.2.b.Kandiller

Mezar 17'e ait raporlarda, Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlendirilmiş ikinci gömüye ait 3 adet kandilin "Etütlük" olarak ayrıldığı belirtilmiştir. Ancak gerçekleştirilen çalışmalar esnasında söz konusu kandillere ait başka bir bilgiye veya kandillerin kendilerine rastlanılmamıştır. Sonuç olarak, Mezar 17'deki kandiller hakkındaki yegane bilgi, Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli ikinci gömüde 3 adet kandilin mevcut olduğu bilgisi ile sınırlı kalmıştır.

IV.2.11.3.Gömütler

Mevcut raporlarda, Mezar 17'nin mezar odasında herhangi bir insan kalıntısına rastlanıldığına dair bir bilgiyle karşılaşılmamıştır.

IV.2.12.Mezar 18

Mezar 18, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 12, Mezar 13, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 16 ve Mezar 17 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubuna aittir. Mezar 18'in, Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında, Mezar 17'nin hemen kuzeyinde yer almakta olduğu da bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 11 adı altında kaydedilmiştir[750].

IV.2.12.1.Mezar Yapısı

Mezar 18, kayaya oygu dromoslu oda mezar tipine girmektedir. Kuzey-güney doğrultusunda oyulmuş olan mezar yapısı, ölçüleri ile oldukça küçük bir yapı sergilemektedir.

Kuzeye açılan dromos, oldukça küçüktür. Dromosa inen herhangi bir basamağa ait bilgiler veya dromos ölçüleri raporlarda yer almamaktadır.

Genişliği 0,60 m olan mezar girişi, kuzeye bakmaktadır. Mezar odası, yuvarlak formlu ve küçük boyutludur. 1 m'lik uzunluğu ve 1 m'lik genişliği ile yuvarlatılmış bir kare formuna sahip olan mezar odasının tavan yüksekliği sadece 0,70 m olarak ölçülmüştür. Tavanın büyük bir kısmı, çökmüş bir halde korunagelmiştir.

[750] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

Mezar 18, genel hatları sayesinde, özellikle küçük dromosu ve küçük yuvarlak formlu mezar odası ile, büyük oranda Kıbrıs-Arkaik Dönem özellikleri sergilemektedir[751].

IV.2.12.2.Kültürel Materyal

IV.2.12.2.a.Seramik Kaplar

Mezar 18 içinde, çökmüş tavanın yıkıntıları arasında olacak şekilde sadece tek bir sürahiye rastlanılmıştır (Katalog No. Sk128; **Levha 165b)**. Mezar 18 sürahisi, geniş ve dışa açılan ağız kenarı, silindirik boynu, ovoid gövdesi, halka kaidesi ve tek kulbu ile Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 13 formlarına yakın durmaktadır. Kırmızımsı kahverengi astar rengi de, Düz Beyaz (Plain White) VII grubu seramikleri arasına girmesini sağlayan bir diğer özelliklerdir[752].

IV.2.12.3.Gömütler

Mevcut raporlarda, Mezar 18'in mezar odasında bazı kemiklere rastlanıldığı belirtilmiştir. Mezar odası içinde döküntüyle karışık bir halde bulunmuş olan kemiklere ait ne bir belge ne de fotoğrafın olmayışı sağlıklı bir değerlendirme yapılmasını imkansız kılmaktadır.

[751] Gjerstad 1948, 33 vd.
[752] a.g.e., 90.

IV.2.13.Mezar 19

Mezar 19, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 12, Mezar 13, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 16, Mezar 17, Mezar 18 ve Mezar 19 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun bir bölümünü oluşturmaktadır. Mezar 19'un konumu hakkında, sadece Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 13 adı altında kaydedilmiştir[753].

IV.2.13.1.Mezar Yapısı

Mezar 19, hakkında en az bilgi sahibi olduğumuz mezarlardan biridir. Hakkında bilinen ilk şey, Mezar 19'un kayaya oygu dromoslu oda mezar tipinde olduğudur. Mezar yapısının kuzey-güney doğrultusunda oyulmuş olduğu raporlarda belirtilmiş bir diğer noktadır. Dromosun yapısı ve ölçüleri hakkında hiçbir bilgi mevcut değildir.

Mezar odası hakkındaki tek bilgi ise, küçük boyutlu ve dikdörtgen formunda olduğundan ibarettir.

Mezar girişini kapatan taşların yerinde olmayışı mezarın soyulmuş olduğunu açıkça gösterme açısından önemlidir. Eldeki bilgilerin kısıtlı oluşu nedeniyle, Mezar 19'un form ve tipolojisini tam anlamıyla tespit etmek mümkün olmamaktadır.

[753] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

IV.2.13.2.Kültürel Materyal

Mezar 19'un kültürel materyali mezar odasının içinde bulunmuş biri tam diğeri kırık ancak tümlenmiş 2 adet seramik kaptan ibarettir. Mezar buluntularının azlığı ve buluntu durumları, giriş kısmındaki taşların olmayışı ile örtüşmekte ve mezarın soyulmuş olduğu savını desteklemektedir.

IV.2.13.2.a.Seramik Kaplar

Her ikisi de mezar odasının içinde bulunmuş 2 adet sürahi, Mezar 19'un seramik kap repertuvarını oluşturan eserlerdir. Kaplardan biri tam diğeri ise tümlenebilir şekilde kırık olarak ele geçmiştir. Her iki sürahi de, yerel Kıbrıs üretimi eserler olarak öne çıkmakta ve Düz Beyaz (Plain White) grubuna verilmektedir.

İlk sürahi (Katalog No. Sk129; **Levha 156c)**, dışa açılan ağız kenarı, silindir formlu boynu, uzatılmış ovoid gövdesi, sığ halka kaidesi ve tek kulbu sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 13 formları arasına yerleştirilebilmektedir. Özellikle boyun-omuz geçişindeki profil ve astar rengi, bu durumu desteklemektedir.

İkinci sürahi (Katalog No. Sk130; **Levha 156d)**, bir önceki örneğe kıyasla oldukça farklı bir form çizmektedir. Formundaki farklılık yanında, astar rengi ve pürüzsüzlüğü ile de yine bir önceki örnekten ayrılmaktadır. Sk130 Katalog No.lu sürahi, dışa çekik ağız kenarı, ağız kenarı ile aynı genişlikte tutulmuş boynu, ovoid gövdesi, düz dip kısmına doğru iyice daralan alt gövdesi ve tek kulbu ile nitelenmektedir. Tüm bu özellikleri sayesinde, eserin Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun hem Tip 10 hem de Tip 12 örneklerinin bazı özelliklerini taşıdığı söylenebilmektedir.

Mezar 19 seramik kap repertuvarı, iki örnekle olacak şekilde sadece sürahilerle temsil edilmektedir. Düz Beyaz (Plain White) VI grubu, her iki örneğin bu gruba ait olması sayesinde en baskın grup sayılmaktadır.

Formsal değerlendirmede ise, hem Sk129 hem de Sk130 Katalog No.lu sürahinin düz bir forma sahip olup kaliteli ve çark üretimi bir işçilik yansıttığı görülmektedir.

IV.2.13.3.Gömütler

Mevcut raporlarda, Mezar 19'un mezar odasında herhangi bir insan kalıntısına rastlanıldığına dair bir bilgi yer almamaktadır.

IV.2.14.Mezar 20

Mezar 20, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 12, Mezar 13, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 16, Mezar 17, Mezar 18 ve Mezar 19 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun bir bölümünü oluşturmaktadır. Mezar 20'nin, diğer mezarlar ile beraber Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında, Mezar 19'un hemen batısında yer aldığı da bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 14 adı altında kaydedilmiştir[754].

[754] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

IV.2.14.1.Mezar Yapısı

Mezar 20, diğer Soli nekropolü mezarları gibi kayaya oyulmuş olup dromoslu oda mezar tipine girmektedir. Mezar, kuzey-güney doğrultusunda oyulmuştur.

Dromos da, girişi yine kuzeyde olacak şekilde kuzey-güney aksına oturtulmuştur. Dromosun yaklaşık uzunluğu 3 m olarak ölçülmüş ancak genişliği raporlarda belirtilmemeiştir.

Mezar girişi dromosun tam bitimine, mezar odasının merkez aksının ortasına denk gelecek şekilde açılmıştır. Yüksekliği 1 m, genişliği ise 0,90 m olan giriş, açık bir halde bulunmuştur. Girişten mezar odasına geçişin 0,08 m'lik bir basamakla sağlandığı tespit edilmiştir.

Mezar odası, köşeleri yuvarlatılmış bir dikdödrgen formundadır. Uzunluğu 2,40 m, genişliği ise 1,90 m olarak ölçülmüştür. Mezar odasının en yüksek noktası tabandan 1,50 m yukarıda yer almaktadır. Raporlarda, tavan yapısı hakkında hiçbir bilgiye yer verilmemiştir. Eldeki bilgilerin kısıtlı oluşu ve mezar planının çizilmemiş olması nedeniyle, Mezar 20'nin form ve tipolojisi tam anlamıyla tespit edilememektedir.

IV.2.14.2.Kültürel Materyal

Mezar 20, sadece seramik kaplar ve kandillerden meydana gelmiş bir kültürel materyale sahiptir. Bu özelliği bakımından Mezar 20'nin, Mezar 10 ile eş olduğu söylenebilmektedir. Mezar 20 kültürel materyalinin tümü, mezar odasının içinde özellikle doğu, batı ve güney kısımlara dağılmış olacak şekilde bulunmuştur.

Seramik kaplar 15, kandiller ise 3 adet örnekler temsil edilmektedir. Bu bağlamda seramik kapların, Mezar 20 kültürel materyal repertuvarının baskın eserleri olduğu anlaşılmaktadır. Hem seramik kaplar hem de kandiller, tamamen yerel üretim eserlerden ibarettir.

IV.2.14.2.a.Seramik Kaplar

Mezar 20 seramik kap repertuvarı, yukarıda da belirtildiği gibi, tamamen yerel Kıbrıs üretimi olan 15 adet eserle nitelenmektedir. 1 adet amphoriskos, 4 adet sürahi, 7 adet sürahicik ve 3 adet kase, Mezar 20 seramik kap repertuvarını meydana getiren eserlerdir. Ortalama bir form çeşitliliği sunan seramik kap repertuvarı, özellikle Bikrom (Bichrome), Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red), Kırmızı Astar (Red Slip) ve Düz Beyaz (Plain White) gruplarına ait eserler içermektedir.

Tek olan amphoriskos (Katalog No. Sk131; **Levha 166a)**, hem Mezar 20 hem de Soli seramik repertuvarı içinde benzeri olmayan bir eserdir. Amphoriskos, hafifçe aşağıya doğru eğimlenenerek boyundan taşan geniş bir ağız kenarına sahiptir. Nispeten yüksek olan boyun silindir formundadır. Uzatılmış gövde, ovalimsi bir form sergilemektedir. Kap, gövdeden hafifçe ayrı tutulmuş bir halka kaide üzerinde durmaktadır. Yatay sepet kulplar, gövdenin iki yanına yerleştirilmiştir. Sk131 Katalog No.lu amphoriskos, zengin süslemeleri ile de dikkat çekmektedir. Koyu kırmızı ve siyah boya kullanılarak yapılmış süsleme, kabın tüm yüzeyine uygulanmıştır. Ağız kenarı siyah bir şeritle sarmalanmışken, boynun ince siyah çizgiler arasına yerleştirilmiş kırmızı bir şeritle kaplandığı görülmektedir. Yatay çizilmiş siyah şeritlere boyun-omuz geçişinde ve gövdede yer verilmiştir. Gövde üzerinde, her iki renk boyayla verilmiş dalgalı hatlar, konsantrik daire sıraları ve aynı

hat üzerine dizilmiş çeşitli motifler kullanılmıştır. Kulplar da, tıpkı ağız kenarında olduğu gibi siyaha boyanmıştır. Formsal özellikleri ve süslemesi, genel itibarı ile amphoriskosun Bikrom (Bichrome) V grubu Tip 4 eserleri arasına yerleştirilmesini sağlamaktadır.

Sürahilerden 3 tanesi (Katalog No. Sk132, Sk133 ve Sk134) aynı formun çeşitlemeleri şeklinde iken, tek bir tanesi hem form hem de mal grubu olarak farklıdır.

Benzer olan sürahilerden ilki (Katalog No. Sk132; **Levha 166b)**, dışa açılan kalın ağız kenarı, ağız kenarı ile aynı genişlikte tutulmuş silindirik boyun, ovoid yapıda bir gövde, yüksek halka kaide ve ağız kenarından omza bağlanan tek bir kulp ile nitelenmektedir. Bu özellikleri doğrultusunda Sk132 sürahisi, Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formları arasına yerleştirilebilmektedir.

İkinci sürahi (Katalog No. Sk134; **Levha 166c)**, genel hatları ile Sk132 Katalog No.lu esere benzese de özellikle inceltilmiş boyun ve gövdesi yanında daha yüksek olan kaidesi ile de ondan ayrılmakta fakat yine Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formları arasına sokulabilmektedir..

Yine Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait olan üçüncü sürahi (Katalog No. Sk133; **Levha 166d)**, oldukça farklı bir yapı sergilemektedir. Genel form bağlamında ağız kenarı, boyun yapısı ve tek olan kulp gibi unsurlarla diğer iki örnekle benzerlikler sergilese de, kısa tutulmuş yüksekliği, bastırılmış şişkin ve küresel gövdesi yanında düz dibi ile onlardan ayrılmaktadır. Bu özelliklerinden yola çıkarak, Sk133 sürahisinin hem Tip 10 hem de Tip 11 formlarından özellikler barındırdığı söylenebilmektedir.

Mezar 20 sürahilerinin sonuncusu (Katalog No. Sk135; **Levha 167a)**, hem ait olduğu seramik grubu hem de formu açısından farklı bir yere sahiptir. Tüm gövdesini kaplayan koyu kırmızı astar ile süslemelerde kullanılmış siyah boya sayesinde Sk135 Katalog No.lu sürahi, Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) grubuna verilmektedir. Sk135 Katalog No.lu sürahi, çimdik şeklindeki ağzı, omza doğru genişleyen ince ve silindir formlu boynu, şişkin ve küresel gövdesi, dışa doğru genişleyen yüksek halka kaidesi ve ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu sayesinde Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) grubunun Tip 6 formları arasına dahil edilmektedir. Kabın iyi korunmamış süslemesi, farklı kalınlıkta şeritler ve çizgi grupları ile omuz ve gövdeye işlenmiş konsantrik daire gruplarından ibarettir.

Sürahiciklerin, 7 adet olan sayıları ile Mezar 20 seramik kap repertuvarında en çok tercih edilmiş eserler olduğu görülmektedir. Mezar 20 sürahicikleri arasında Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) ve Bikrom (Bichrome) eserler yer alsa da, ağırlığın Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait olduğu görülmektedir.

Mezar 20 sürahiciklerinden ilki (Katalog No. Sk136; **Levha 167b)**, tüm yüzeyini kaplayan koyu kırmızı astar ve siyah renkli süslemeleri sayesinde Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) grubuna verilmektedir. Çimdik şeklindeki ağzı, omza doğru genişleyen ince ve oldukça kısa boynu, küresel gövdesi, dışa doğru genişleyen yüksek halka kaidesi ve ağız kenarından omza bağlanmış olan tek kulbu ile Sk136 Katalog No.lu eser, Kırmızı üzeri Siyah (Black-on-Red) III (V) grubunun Tip 6 formlarının özelliklerini yansıtmaktadır. Süslemeler, siyah boya ile verilmiş olup farklı kalınlıkta şeritler ve çizgi grupları yanında omza işlenmiş konsantrik daire gruplarından ibarettir. Süslemede, ağız kenarını dolaşıp kulplar boyunca devam eden siyah şeritler de kullanılmıştır.

Mezar 20 sürahicikleri arasında farklı bir gruba ait olan bir başka örnek de, Bikrom (Bichrome) grubuna aittir (Katalog No. Sk137; **Levha 167c)**. Çimdik biçimli ağzı, gövdeye doğru genişleyen ince boynu, oval formuna yakın gövdesi ve düz verilmiş olan dip kısmı, Sk137 sürahiciğinin birçok formdan alınmış farklı ögelerin bir birleşimini temsil ettiği göstermektedir. Yine de genel özellikleri, eserin Bikrom (Bichrome) V grubuna verilmesini sağlamaktadır. Süslemelerde kullanılmış boyalardan özellikle kırmızı rengin koyu tonu da bu savı destekleyen özelliklerden bir diğeridir[755]. İnce yapraklardan ibaret süsleme, boynu çepeçevre dönen yatay bir şeritten aşağıya doğru sarkıtılacak şekilde işlenmiştir.

Mezar 20 sürahiciklerinin geriye kalan 5 tanesi, tamamı ile Düz Beyaz (Plain White) grubuna aittir. 5 tane sürahicikten dördü Düz Beyaz (Plain White) VI, geriye kalan bir tanesi ise Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna aittir.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait ilk sürahicik (Katalog No. Sk138; **Levha 167d)**, genel özellikler sergilemektedir. Özellikle çimdik şeklindeki ağzı, genişleyerek omza doğru açılan boyun, küresel gövde, sığ halka kaide ve ağız kenarından omza bağlanmış olan tek kulp, grubun pek çok sürahiciğinde karşılaşılan yaygın ögelerdir. Genel itibarı ile Sk 139 Katalog No.lu sürahiciğin benzerlerine kıyasla oldukça basık bir form ortaya koyduğu söylenebilmektedir.

İkinci sürahicik de (Katalog No. Sk139; **Levha 168a)**, yine Düz Beyaz (Plain White) VI grubu sürahiciklerinin genel özelliklerini taşıyan bir başka eser olarak öne çıkmaktadır. Sk139 sürahiciği konik ağız kenarı, kısa tutulmuş silindirik boynu, karın hattı keskin olan yuvarlak formlu gövdesi, düz kaidesi ve boyundan omza bağlanan tek kulbuile nitelenmektedir. Formsal özellikleri, Sk139 Katalog No.lu

[755] Gjerstad 1948, 66.

örneği, Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 4 örneklerine yakınlaştırsa da tam anlamıyla bu forma aitlememektedir.

Mezar 20 sürahiciklerinin Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait örnekleri arasında, kesin bir şekilde belirli tiplere verilebilecek eserler de mevcuttur. Özellikle 2 sürahicik (Katalog No. Sk140 ve Sk141; **Levha 168b ve c)**, sergiledikleri genel özellikler sayesinde VI grubunun Tip 5 formları arasına girmektedirler. Ancak Sk140 Katalog No.lu sürahicik, dışa doğru açılan ağız kenarı, ağız gövde bağlantısının direkt olarak verilmesi, silindir formlu olup aşağıya doğru genişleyen gövdesinin şişkinliği, alt gövdenin içe daralarak düz bir diple sonlanması ile Tip 5a formuna verilebilmektedir. Sk141 Katalog No.lu sürahicik ise, oldukça dışa çekik ağız kenarı, kısa ve dar boynu, silindir formlu ancak daha ince olan gövdesi ve düz dip kısmı ile Tip 5b formuna dahil edilmektedir. Her iki sürahicikte de tek olan kulp, ağız kenarından gövdeye bağlanmıştır.

Düz Beyaz (Plain White) sürahiciklerin sonuncusu (Katalog No. Sk142; **Levha 168d)**, dışa açılan ağız kenarı, nispeten uzun sayılabilecek silindirik boynu, belirgin omuz gövde geçişi, silindirik ve kısa tutulmuş gövdesi, düz dip kısmı ve ağız kenarından gövdeye bağlanan tek kulbu sayesinde, diğer sürahiciklerden farklı olarak VII grubunun Tip 9c örnekleri arasına girmektedir.

Mezar 20 seramik kap repertuvarındaki yegane açık formlar kaselerdir. Toplamda 3 adet olan Mezar 20 kaselerinin, 2 tanesi Kırmızı Astar (Red Slip) ve 1 tanesi de Düz Beyaz (Plain White) grubuna verimektedir.

Kırmızı Astar (Red Slip) kaseleri (Katalog No. Sk143 ve Sk144; **Levha 168e ve 169a)**, düz ağız kenarları, yarı küresel gövdeleri ile birbirlerine benzemektedirler.

Kaseler arasındaki tek fark Sk143 Katalog No.lu kasenin dışa genişleyen konik bir kaideye, Sk144 Katalog No.lu kasenin ise sığ bir halka kaideye sahip olmasında görülmektedir. Yine de her iki kase, segiledikleri genel özellikler sayesinde, kesin bir şekilde Kırmzı Astar (Red Slip) IV (VI) grubunun Tip 5a formu arasına dahil edilebilmektedir.

Son kase (Katalog No. Sk145; **Levha 169b)**, form olarak farklı bir yapı sunmaktadır. Sk145 kasesi, dışa açılan ağız kenarı, ağız kenarının hemen altında bir silme yapan küresele yakın gövdesi ile Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 3 formları arasına yerleştirilebilmektedir.

Mezar 20 seramik kap repertuvarının özellikle Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait kapların baskınlığı ile nitelendiği görülmektedir. Bikrom (Bichrome) V, Kırmızı üzeri Siyah III (V) ve Kırmızı Astar IV (VI) grupları, ikişer örnekle bir sonraki baskın grupları teşkil etmektedir. Mezar 20 seramik kap repertuvarı, formsal anlamda özellikle kapalı formların baskınlığı ile öne çıkmaktadır. Kapalı formlar içinde ise sürahicikler, 7 adet olan sayıları ile ilk sırada yer almaktadır. Ağırlıkla sürahi, sürahicik ve kaselerden meydana gelmiş olan kap repertuvarı ile Mezar 20 de diğer Soli nekropolü mezarları ile benzer bir tablo sunmaktadır.

Mezar 20 seramik kaplarının formsal değerlendirilmesi de, üretim kalitesi hakkında önemli ipuçları vermektedir. Sk131 Katalog No.lu amphoriskos, Sk132, Sk133 ve Sk134 Katalog No.lu sürahiler ile Sk138, Sk139, Sk141, Sk142, Sk143 ve Sk144 Katalog No.lu sürahicikler, oldukça düz formları ile yüksek kaliteli üretimlerin baskınlığını gözler önüne sermektedir. Az miktarla temsil edilen düşük kaliteli üretim ürünü kaplardan Sk137 Katalog No.lu sürahicik çok hafif bir

yamukluğa sahipken, Sk135 Katalog No.lu sürahi, Sk136 Katalog No.lu sürahicik ve Sk145 Katalog No.lu kase oldukça yamuk formları ile dikkat çekmektedir.

IV.2.14.2.b.Kandiller

Mezar 20'nin mezar odasında, 3 adet pişmiş toprak kandil bulunmuştur. Kandillerin tümü de çimdik kandil formundadır. Genel hamur yapıları sayesinde üç kandili de Düz Beyaz (Plain White) grubuna aitlemek mümkündür.

Kandiller, genel formları ile birbirlerine benzeseler de bazı farklılıklar sergilemektedir. Özellikle Ka30 ve Ka31 Katalog No.lu kandiller dairesel kaideler üzerinde yükselirken **(Levha 169c ve d)**, Ka29 Katalog No.lu kandil düz dip kısmına sahiptir **(Levha 170a)**. Ayrıca Ka29 Katalog No.lu kandil, daha dairesel arka kısmı ile de diğerlerinden ayrılmaktadır.

Mezar 20 kandilleri Tsambres ve Aphendrika nekropolleri örnekleri ile karşılaştırıldığında, tümünün rahatlıkla Tip 11 formlarına yakınlık sergilediği görülmektedir. Bu bağlamda Tip 11 kandillerinin M.Ö. 4. yüzyıl içlerine giren tarihlemesi de Mezar 20 kandilleri için iyi bir analoji oluşturmaktadır[756].

IV.2.14.3.Gömütler

Mevcut raporlarda, Mezar 20'nin mezar odasında herhangi bir insan kalıntısına rastlanıldığına dair bir bilgiyle karşılaşılmamıştır.

[756] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29 ve 111-112.

IV.2.15.Mezar 21

Mezar 21, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 12, Mezar 13, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 16, Mezar 17, Mezar 18, Mezar 19 ve Mezar 20 ile birlikte *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki ikinci toplu mezar grubunun son mezarını teşkil etmektedir. Mezar 21'nin, diğer mezarlar ile beraber Pafta=XXVIII.2 ve 153/1 parsel numaralı arazi içinde olduğu hakkındaki genel bilgi yanında, Mezar 20'nin de hemen kuzeyinde yer aldığı bilinmektedir. Mezar yapısı, 1991 yılında K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından kazılmış ve Mezar 15 adı altında kaydedilmiştir[757].

IV.2.15.1.Mezar Yapısı

Mezar 21, kayaya oygu dromoslu oda mezar tipindedir. Kendi grubundaki diğer mezarlardan farklı olarak, kuzey-güney doğrultusu yerine kuzeybatı – güneydoğu doğrultusunda oyulmuştur.

Dromos hakkında, kuzeybatı – güneydoğu doğrultusunda uzanmakta olduğu ve mezar odasının merkez aksına yerleştirildiği bilgisi dışında başka bilgi mevcut değildir.

Mezar girişi, kuzeybatıya bakmakta olan cephenin tam ortasına gelecek şekilde oyulmuş olup düzensiz moloz bir örgü ile kapatılmıştır. Giriş kısmı, 0,85 x 0,85 m olan ölçüleri ile tam bir kare formu yansıtmaktadır. Girişin hemen ardından oyulmuş 0,40 m'lik bir basamak, daha aşağı kotta yer almakta olan mezar odasına inişi sağlamaktadır.

[757] Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü EEM. 12/91 sayılı kazı raporu.

Mezar odası, diğer mezarlardaki genel formun aksine neredeyse yuvarlak bir yapı sergilemektedir. Mezar odasının uzunluğu 2 m, genişliği ise 2,20 m olarak ölçülmüştür. Üst yapı büyük oranda çökmüş olsa da, korunagelmiş noktalardan alınan ölçüler sayesinde mezar tavanının 1,50 m yüksekliğinde olduğu bilinmektedir.

Mezar 21'in herhangi bir çizim veya planı çıkarılmadığından dolayı mezar yapısı hakkında sağlıklı değerlendirmelere varmak mümkün olmamaktadır. Ancak yine de mezar odasının, yuvarlağa yakın formu sayesinde rahatlıkla Mezar 18 ile benzer bir tipoloji çizmekte olduğu söylenebilmektedir.

IV.2.15.2.Kültürel Materyal

Mezar 21, seramik kaplar yanında kandillerden de meydana getirilmiş bir kültürel materyal repertuvarına sahiptir. Mezar odasında bulunmuş kültürel materyalin tümü, mezar odasının kuzey kısmında ele geçmiştir.

8 adet seramik kap ve 2 adet kandilden oluşan Mezar 21 kültürel materyal repertuvarı, özellikle seramik kapların baskınlığı ile karakterize edilmektedir. Mezar 21'in kültürel materyalinin tümü, yerel Kıbrıs üretimi eserlerden ibarettir.

IV.2.15.2.a.Seramik Kaplar

Mezar 21'nin mezar odası içinde, hepsi kuzey kısımda olacak şekilde toplam 8 adet seramik kap bulunmuştur. Seramik kapların tümü, yerel Kıbrıs üretimi formlardan ibarettir. Bazı eserler tam, bazı eserler ise kırık olarak ele geçmiş ancak kırık eserlerin hepsi tümlenebilmiştir. 2 adet torpido gövdeli sıvı saklama kabı, 1 adet sürahi, 3 adet sürahicik ve 2 adet kase, Mezar 21 seramik kap repertuvarını meydana getiren eserlerdir. Seramik kap repertuvarı sayesinde Mezar 21 de, aynı Mezar 9,

Mezar 10, Mezar 12, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 17 ve Mezar 20 gibi hem açık hem de kapalı formlardan oluşan bir repertuvar sunmaktadır. Mezar 21 seramik kap repertuvarı, ayrıca ilginç bir şekilde, farklı formlara sahip olsa da sadece Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait eserler içermektedir.

Seramik kap repertuvarındaki yegane sıvı saklama kapları olan torpido gövdeli sıvı saklama kaplarının birincisi (Katalog No. Sk146; **Levha 170b)**, küçük bir kırık dışında sağlam ele geçmiştir. Dışa açılan dolgun ağız kenarı, kısa ve geniş boyun kısmı, omuz gövde ayrımının belirginliği, dibe doğru daralan torpido biçimli gövdesi ve tek kulbu, Sk146 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabını kolaylıkla Düz Beyaz (Plain White) VI grubunun Tip 4b formları arasına yerleştirmektedir.

Büyük parçalar halinde kırık olarak bulunmuş ancak tümlenmiş olan ikinci torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Katalog No. Sk147; **Levha 170c)**, genel formu ile bir önceki örneğe benzemektedir. Ancak özellikle daha narin ve uzun tutulmuş içbükey profilli boyun kısmı ve daha az şişkin olan gövde formu ile Sk147 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabı, Düz Beyaz (Plain White) VII grubunun Tip 4b formları arasına verilmektedir.

Mezar 21'in seramik kap repertuvarındaki tek sürahi (Katalog No. Sk148; **Levha 170d)**, iyice açılmış ve dudak kısmında içeriye doğru çekilmiş olan ağız kenarı, uzun ve içbükey profilli boynu, ovoid gövdesi, sığ halka kaidesi ve ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu ile alışılmış bir form ortaya koymaktadır. Tüm bu özellikleri sayesinde Sk148 Katalog No.lu sürahiyi, Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 10 formları arasına yerleştirmek mümkündür.

Sürahicikler, 3 adet olan sayıları ile, yukarıda da bahsedildiği üzere, Mezar 21 seramik kap repertuvarının en yoğun grubunu teşkil etmektedir. Sürahiciklerden 2 tanesi Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ve 1 tanesi de Düz Beyaz (Plain White) VII grubuna girmektedir.

Düz Beyaz (Plain White) VI grubuna ait sürahiciklerden her ikisi de grubun Tip 5b formları arasına girmekte, ancak bazı gözle görülür farklılıklar sergilemektedir. Sürahiciklerden ilki (Katalog No. Sk149; **Levha 171a)**, belirgin bir şekilde dışa açılmış ağız kenarı, kısa tutulmuş ince boynu, aşağıya doğru genişleyen silindirik gövdesi, düz dip kısmı ve ağız kenarından gövdeye bağlanmış tek kulbu ile karakterize edilmektedir. İkinci sürahicik de (Katalog No. Sk150; **Levha 171b)**, genel hatları ile benzer özellikler yansıtsa da şişkinleştirilmiş gövdesi ve daha geniş olan yapısı ile bir önceki benzerinden ayrılmaktadır.

Mezar 21 sürahiciklerinden sonuncusu (Katalog No. Sk151; **Levha 171c)**, dışa çekilmiş ağız kenarı, uzun ve silindirik boynu, yanlarda hafifçe şişkinleştirilmiş gövdesi, düz dibi ve ağız kenarından gövdeye bağlanan tek kulbu sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 9c formları arasına girmektedir.

Kaseler, Mezar 21 seramik kap repertuvarının yegane açık formlarını teşkil etmektedir. Kaselerden ilki (Katalog No. Sk152; **Levha 171d)**, düz ağız kenarı ve dip kısmına doğru daralan yarı dairesel gövdesi ile Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 3 formlarına örnek teşkil etmektedir. İkinci kase (Katalog No. Sk153; **Levha 171e)**, özellikle form ve yapısı ile bir önceki örnekten ayrılmaktadır. Sk153 Katalog No.lu kase, dışa açılan ağız kenarı, üst kısımda bir silme yapan ancak alta doğru yarı dairesel bir form içine giren gövdesi ve yüksek halka dibi ile Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 6 formlarına verilmektedir.

Mezar 21 seramik kap reperuvarının özellikle sürahiciklerin baskınlığı ile nitelenmekte olduğu görülmektedir. Ancak sürahiciklerin 3 adet olan sayısı, her biri ikişer örnekle temsil edilen torpido gövdeli sıvı saklama kapları ve kaseler tarafından takip edilmektedir. Mezar 21 seramik kap repertuvarı ayrıca tamamen Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait eserlerin baskınlığı ile karakterize edilmektedir. Düz Beyaz (Plain White) grubu içinde ise özellikle VI grubu eserleri en yoğun miktara sahip olarak öne çıkmaktadırlar.

Mezar 21 seramik kaplarının formsal değerlendirmesi, seramik kap repertuvarının bir örnek dışında tamamen yüksek kalite üretimi düz formlarla nitelendiğini göstermektedir (Sk146 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabı, Sk148 Katalog No.lu sürahi, Sk149, Sk150 ve Sk151 Katalog No.lu sürahicikler ile Sk152 ve Sk153 Katalog No.lu kaseler). Mezar 21 seramik kapları içindeki düşük kaliteli tek kap ise, oldukça yamuk olan formu ile öne çıkan Sk147 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabıdır.

IV.2.15.2.b.Kandiller

Mezar 21'in mezar odasında seramik kaplarla beraber 2 adet de kandil bulunmuştur (Katalog No. Ka32 ve Ka33; **Levha 172a ve b)**. Kandillerin her ikisi de, çimdik kandil formunda üretilmiş eserlerdir.

Her iki kandil de formsal benzerlikleri yanında ölçüsel yakınlıkları ile de birbirlerine neredeyse eştir. Aradaki en büyük fark, Ka32 Katalog No.lu kandilin düz dipli, Ka33 Katalog No.lu kandilin ise halka kaideli olmasında yatmaktadır.

Mezar 21 çimdik kandillerinin Tsambres ve Aphendrika örnekleri ile karşılaştırılması, tümünün Tip 11 örnekleri arasına yerleştirilmesini mümkün

kılmaktadır. Tip 11 formları M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenmiş olmaları ile Mezar 21 kandilleri için de sağlıklı bir tarihleme ortaya koymaktadır[758].

IV.2.15.3.Gömütler

Mevcut raporlarda, Mezar 21'in mezar odasında herhangi bir insan kalıntısına rastlanıldığına dair bir bilgi yer almamaktadır.

IV.2.16.Mezar 22

Mezar 22, hem Soli hem de *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolünde kazısı gerçekleştirilmiş olan en son Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezardır. Kazısı 2005 yılında gerçekleştirilmiş olan mezar, Pafta=XXVIII.2 ve 155/2 parsel numaralı arazi içinde yer almaktadır **(Levha 16b ve Levha 172c)**.

Mezar 22, Mezar 9-21 tarafından meydana getirilmiş mezar grubunun yaklaşık olarak 129,90 m güneydoğusunda yer almaktadır. Soli kentinin akropolüne olan mesafesinin 516 m oluşu ile, akropole en uzak mezardır. Ayrıca Mezar 22, Soli'nin bilinen Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün en güney sınırını teşkil eden mezar olma özelliğine de sahiptir **(Levha 19a)**.

Mezar yapısının varlığı, yer aldığı araziye bir su kuyusu açılmaya çalışılırken farkedilmiştir **(Levha 173a)**. Kuyu açmak için kullanılan vidanjörün matkabı, mezar odasına zarar verme yanında mevcut buluntuların karışmasına da neden olmuştur **(Levha 173b)**. Bundan dolayı mezar odasındaki yapısal ve mimari bütünlük

[758] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29 ve 111-112.

tamamen karışmıştır. Mezarın kazısı Güzelyurt Şube Amirliği personeli tarafından gerçekleştirilmiş ve mezar müze kayıtlarına önce Mezar AY, ardından da Mezar KA olarak kaydedilmiştir.

IV.2.16.1.Mezar Yapısı

Su kuyusu açmak için getirilmiş olan vidanjörün matkabının yarattığı zarar, mezar odasında sağlıklı tespitlerin gerçekleştirilmesini imkansız kılmıştır. Mezar odasının tavanı ile yan duvarları büyük oranda çökmüş, dromos ise zarar görmüştür. Yine de Mezar 22'nin kayaya oygu dromoslu bir oda mezar olduğunu söylemek mümkün olacaktır.

IV.2.16.2.Kültürel Materyal[759]

Mezar 22, seramik kaplar, kandiller ve metal kaplar ile nitelenen nispeten geniş çerçeveli ancak az miktarda eser içeren bir kültürel materyal repertuvarına sahiptir. Mezar konteksinin vidanjör tarafından dağıtılmış olmasından dolayı buluntuların mezar odası içindeki tam konumlarını tespit etmek mümkün olmamıştır **(Levha 173c)**.

Mezar 22'nin bu çalışmada irdelenecek kültürel materyalinin büyük çoğunluğunu 5 adet eserle seramik kaplar teşkil etmektedir. Diğer gruplar olan kandiller ve metal kaplar ise, sadece birer örnekle temsil edilmektedir. Mezar 22, buluntuları arasında 1 adet ithal Yunan kabı barındırması ile de dikkat çekmektedir.

[759] Mezar 23, Kıbrıs-Arkaik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar uzanan geniş bir kronolojiye sahiptir. Bu çalışmada, sadece Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenmiş eserlere değinilecektir.

Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli buluntular genelde mezar odası içinde bir arada bulunmuş olmaları bakımından sağlıklı bir çalışmaya zemin hazırlamaktadır.

IV.2.16.2.a.Seramik Kaplar

Mezar 22'nin seramik kap repertuvarında hem yerel Kıbrıs üretimi, hem de ithal kaplar yer almaktadır. Toplamda 5 adet eserden ibaret olan seramik kap repertuvarının 4 adet eseri yerel Kıbrıs üretimi, 1 tanesi ise ithal Yunan üretimidir. Yerel üretim kapları, 1 adet kısmi torpido gövdeli sıvı saklama kabı, 1 adet kısmi sürahicik ve 2 adet büyük oranda sağlam kasecik meydana getirmektedir. İthal Yunan kabı ise, tümlenemeyecek şekilde kırık ve eksik korunagelmiştir.

Yerel Kıbrıs üretimi kaplardan ilki, kısmi korunagelmiş torpido gövdeli bir sıvı saklama kabıdır (Katalog No. Sk154; **Levha 174a)**. Sk154 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabı, özellikle dışa açılan ağız kenarı, içbükey profilli ince boynu ve çıkıntı şeklinde belirginleşirilmiş omuz hattı sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VII grubu Tip 4b örnekleri arasına girmektedir. Profil vermeyen kırık diğer parçalardan Mezar 22'nin mezar odasında, yine Düz Beyaz (Plain White) grubuna ait 2 adet torpido gövdeli sıvı saklama kabının daha mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

Tek olan sürahicik (Katalog No. Sk155; **Levha 174b)**, kısmi bir şekilde korunmuş ağız kenarı, üst gövde ve kulptan oluşan tek bir parça halindedir. Sk 155 sürahiciği, hafifçe dışa açılmış ağız kenarı, tıknaz boynu ve ağız kenarından gövdeye bağlanmış tek kulbu ile Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 5a örneklerine yakın durmaktadır.

Açık formları temsil eden kasecikler (Katalog No. Sk156 ve Sk157; **Levha 174c ve d)**, 2 adet olan sayıları ile seramik kaplar arasında en yoğun gruptur.

Kaseciklerden her ikisi de kalın dudaklı düz ağız kenarları, hafif eğimli gövdeleri ve sığ halka kaideleri sayesinde Düz Beyaz (Plain White) VI grubu Tip 2 örneklerine yakın durmaktadır. Ancak Sk157 Katalog No.lu kaseciğin kırmızımsı kahverengi astarı, söz konusu örneği biraz daha Düz Beyaz (Plain White) VII örneklerine yakınlaştırmaktadır **(Levha 174d)**.

Mezar 22'nin seramik kaplarının sonuncusu, kırmızı figürlü bir bodur lekythostur (Katalog No. Sk158). Kap tamamı ile ithal olup Attik kökenlidir. Oldukça kırık ve eksik halde korunagelmiş olan kabın gövdesinin büyük çoğunluğu, kulbu ve ağız-boyun kısmı mevcut değildir. Halka kaide alt gövdeye ait parçalarla birlikte korunagelmiş olup, kabın formu hakkında bir çıkarıma varmayı sağlayan yegane parça niteliğindedir **(Levha 175a)**. Gövde parçaları sayesinde de kabı süsleyen olası sahne hakkında bazı çıkarımlara varılabilmektedir.

Kap gövdesinin bir yüzünde olasılıkla bir "palaestra" sahnesinin işlendiği anlaşılmaktadır. İki figür içerdiği anlaşılan sahneyi, ortada yer alan bodur bir sütuncuk ayırmaktadır. Soldaki figür, khiton ve himation giymiş olup elinde bir strigilis tutmaktadır. Kısa saçlarından dolayı bir erkek olduğunu söylemek mümkündür. Figür, ayakları çıplak betimlenmiştir. Söz konusu figürün karşısında ise olasılıkla bastona yaslanmış bir başka figürün yer aldığı sadece bastona ait tek bir parçanın mevcudiyetinden anlaşılmaktadır. Parçalardan birinde korunagelmiş bir bölümden, sahnenin yumurta dizileri ile doldurulmuş bir şerit üzerinde yükselmekte olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 175a)**.

Bodur lekythoslar, lekythos formu içinde en rahat tarihlenebilen formdur. Normalde ince ve uzun olup ayaklı bir kaide üzerinde durmakta olan lekythos formunun tersine, bodur lekythoslar özellikle küresel gövdeleri ve gövdeye yapışık

olan geniş halka kaideleri ile nitelenmektedir[760]. Bodur lekythoslarda, sahnelerin yumurta dizisinden oluşan bir şerit üzerinde yer alması yaygın bir uygulama olarak öne çıkmakta ve Sk158 Katalog No.lu örnekle de örtüşmektedir[761]. Tamamı ile Attik seramik sanatına özgü bir form olarak kabul gören bodur lekythosların, özellikle M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısı ile M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyrekleri arasında popüler olması Sk158 Katalog No.lu lekythosun tarihlenmesinde en önemli unsurdur[762].

Sk158 Katalog No.lu örnekte kısmi olarak korunagelmiş palaestra sahnesinin tarihlemede kesin ve etkili bir yardımının olmadığı görülmektedir. Yine de, Museum Antiker Kleinkunst'ta sergilenmekte olan M.Ö. 440 tarihli bir pelikede yer alan olan, bir sütuncuk tarafından ayrılmış biri strigilis tutan iki figürlü bir sahne, yakın bir analoji sunmaktadır[763]. Adolphseck'te sergilenen M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmiş bir başka pelike üzerindeki sahnede de, yine bir sütucuğun ayırdığı iki figür (ki biri bir bastona yaslanmaktadır) karşılıklı betimlenmiş olmaları ile Sk158 Katalog No.lu örneğe yakınlık sergilemektedirler[764]. Sahnenin, genel anlamda M.Ö. 5. yüzyıl ikinci yarısı ile M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenmesi, formsal tarihleme ile uyuşmaktadır.

Mezar 22 seramik kap repertuvarı, özellikle kapalı formların ve kapalı formlar içinde de sürahiciklerin baskınlığı ile nitelenmektedir. Seramik grupları içinde, özellikle Düz Beyaz (Plain White) VI grubu en fazla örneğe sahiptir. Mezar 22 seramik kaplarının büyük kısmının kırık ve eksik olması, formsal değerlendirmeyi tam manasıyla imkansız kılmaktadır. Gerçekleştirilebilecek yegane formsal değerlendirme iki kasecik üzerinden yapılabilmektedir. Hem Sk156 hem de Sk157

[760] Moore 1997, 47.
[761] a.g.e. 48.
[762] a.g.e. 47.
[763] Lullies 1944, 14 Lev. 71-3.
[764] Pfrommer 1959, 44 Lev. 86-5.

Katalog No.lu kasecikler de düz olan formları ile kaliteli bir işçiliğe işaret etmektedir.

IV.2.16.2.b.Kandiller

Mezar 22 kültürel materyal repertuvarında tek bir kandil yer almaktadır (Katalog No. Ka34; **Levha 175b)**. Kısmen kırık ve eksik olarak korunagelmiş kandil diğer Soli nekropolü kandilleri gibi çimdik kandil formundadır.

Alışılmış çimdik kandil formundaki kandil düzlenmiş bir dip kısmına sahiptir. Genel özellikleri sayesinde, rahatlıkla Tsambres ve Aphendrika nekropolleri kandilleri arasında Tip 11 grubuna dahil edilmekte ve bu sayede M.Ö. 4. yüzyıl tarihi vermektedir[765].

IV.2.16.2.c.Metal Kaplar

Mezar 22 kültürel materyali, mezar odasının içinde bulunmuş kısmen kırık ancak parçaları mevcut 1 adet tunç phiale mesomphalos içermektedir. Phiale mesomphalos, mezar odasının dibine doğru bir bölümde ters dönmüş bir şekilde insitu konumunun dışında ele geçmiştir.

Mezar 22 phiale mesomphalosu (Katalog No. Mk25; **Levha 175c**), cilalanmamış tunçtan üretilmiştir. Dar ve nispeten sığ bir yapı sergilemektedir. Ağız kenarı içe dönük bir profile sahiptir. Kabın tondo kısmında etrafı oluklu bir göbek (*omphalos*) yer almaktadır. Kap üzerinde herhangi bir süsleme mevcut değildir.

Mk25 Katalog No.lu phiale mesomphalos, özellikle Mezar 15'de bulunmuş olan Mk23 Katalog No.lu esere benzerliğiyle dikkat çekmektedir. Formsal

[765] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29 ve 111-112.

değerlendirme, özellikle Attik siyah glazürlü seramik sanatında bulunan pek çok örnek sayesinde kolayca yapılabilmektedir. Bu bağlamda birebir analoji oluşturacak örneklere siyah glazürlü eserler yanında, çok nadir bulunabilen kırmızı figürlü eserlerde de rastlanılabilmektedir[766]. Analoji oluşturan söz konusu örneklerin tümü, genel olarak farklı tarihler içinde, M.Ö. 5. yüzyılın son yarısına ama ağırlıkla da son çeyreğine tarihlenmektedir[767]. Ancak Mk25 Katalog No.lu örnek için birebir analoji sunan bir eser Gotha, Schlossmuseum'da sergilenmekte olup kabaca M.Ö. 5. yüzyıl ortasına tarihlenen siyah glazürlü bir phiale mesomphalostur[768].

Luschey'in oranlama yöntemine göre ise, Mk25 Katalog No.lu phiale mesomphalosun yükseklik ve çap oranı 1:4'e yakın çıkmaktadır. 1:4 oranı, normalde Arkaik phialelere atfedilse de, Mk25 Katalog No.lu eserin özellikle M.Ö. 5. yüzyıl sonu tarihli örnekler yanında Mk23 Katalog No.lu örnekle olan benzerliği de bu çıkarımı şüpheli kılmaktadır. Ancak, M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren bir çok phiale mesomphalosta 1:4 oranlı Arkaik ölçülere dönüşün gözlemlendiği göz önüne alınırsa, Mk25 phialesi için de bu tarih olası görülmektedir[769].

IV.2.16.3.Gömütler

Mevcut raporlarda Mezar 22'nin mezar odasında herhangi bir insan kalıntısına rastlanıldığına dair bir bilgiyle karşılaşılmamıştır.

[766] Bkz. dipnotlar 723 ve 724.
[767] Bkz. dipnot 726.
[768] Rohde 1968, 25 Lev. 75 No. 1-2.
[769] Luschey 1939, 40; Vokotopoulou 1975, *dipnot* 97.

IV.3.*Toumballin tou Mavrou* Nekropolü Mezar Stelleri

Soli nekropolünde, hepsi yüzey buluntusu olan 2 adet Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar steli bulunmuştur. Mezar stellerinin ikisi de *Toumballin tou Mavrou* nekropolünde bulunmuş olup, birbirine eş denebilecek kadar benzerdir. Stellerden ilki 1955[770], ikincisi ise 1962 yılında tiyatronun güneydoğusunda bulunmuş ve Lefkoşa'daki Cyprus Museum'a teslim edilmiştir[771].

1955 yılında bulunmuş olan ilk mezar steli, yerel kireç taşından üretilmiştir (Katalog No Ms1; **Levha 176a**). Stel, üzerindeki sahnenin niş benzeri bir uygulama içine alınması yanında tepesinin bir alınlık biçiminde sonlandırılmış olması ile de karakterize edilmektedir. Dikdörtgen şeklindeki kireç taşı blok üzerindeki kabartma sahnede, taburede oturan sakallı ve yaşlı bir adamın ile onun karşısında ayakta duran bir çocuk betimlenmiştir. Taburede oturan yaşlı adam elinde bir asa tutarken, ayakta duran çocuğun taburede oturan yaşlı adamın elini sıktığı görülmektedir. Figürlerin ikisi de, khiton ve himation giymiştir. Stelin üzerinde, kazınarak işlenmiş "Σύμμαχος Ἀρκεσιλάου Ἄνδριος" yazıtı, stel sahibini "Andros adasından Arkhesilaos oğlu Symmakhos" olarak kimliklendirmektedir **(Levha 176c)**[772].

İkinci mezar steli de (Katalog No. Ms2; **Levha 176b)**, yine yerel kireç taşından üretilmiş olup dikdörtgen formlu plinthesi ile beraber bulunmuştur[773]. İkinci stelin ikonografisi, taburede oturmuş yaşlı bir adamın karşısında ayakta duran ve yine yaşlı adamın elini sıkan genç bir figür içermektedir. İkinci steli, benzerinden ayıran özelliklerin başında daha büyük boyutlu oluşu gelmektedir. İkinci dikkat çekici

[770] Megaw 1955, 43.
[771] Karageorghis 1963, 336; Nikolaou 1966, 35.
[772] Vermeule 1976, 49 Fig. II:7.
[773] Vermeule 1976, 49 Fig. II:7; Poyiatzi 2003, 164-165 No. 74, Taf. XLIII.

farklılık, stelin üretim biçiminde karşımıza çıkmaktadır. İkinci stel, yukarı doğru daralan, üst kısımları yuvarlatılmış köşelere sahip dikdörtgen formlu bir parçanın üzerine kabartma olarak yapılmıştır. Bu yapısından dolayı, ikinci steli çevreleyen mimari ögenin ayrı olarak üretilip sonradan stel ile birleştirildiği anlaşılmaktadır (söz konusu çevreleyici mimari öge korunagelmemiştir)[774].

Diğer farklılıklar ise, kendini ikonografik detaylandırma ve süslemede göstermektedir. İkinci örnekteki genç figür, elinde bir parşömen tomarı tutmaktadır. Genç figür, elindeki parşömen tomarının varlığından yola çıkarak bir alim/bilgin/filozof(?) olarak kimliklendirilebilecektir. Yaşlı figürün özellikle yüz kısmının üç çeyrek şeklinde verilmiş olması ilk örnekte rastlamadığımız bir uygulamaya dikkat çekmektedir. Ayrıca yaşlı figürün saç ve sakallarında gözlemlenen kırmızı boya izleri, ikinci stelin boyanarak süslenmiş olduğunu göstermektedir. Ancak ikinci stel üzerinde herhangi bir yazıt veya yazıt parçasına rastlanmamıştır[775].

Her iki stelde gözlemlenen tokalaşma sahnesi, *dexiosis* adıyla bilinmekte ve mezar stellerinin gelenekselleşmiş hareketlerinden biri olarak sayılmaktadır[776]. *Dexiosis*, özellikle sahnedeki iki figür arasında bir bağlantı kurma ve iki figürü kompozisyon içinde birleştirme için terich edilen bir Attik özelliğidir[777]. Soli stellerinde de görüldüğü gibi, figürlerden birinin oturması özellikle sahnede farklı kullanım alanı elde etmek için tercih edilen popüler bir uygulamadır[778].

[774] Adam 1966, 117.
[775] Karageorghis 1963, 336.
[776] Kurtz ve Boardman 1971, 138; Garland 1985, 68; Romano 2006, 23-24.
[777] Kurtz ve Boardman 1971, 138.
[778] a.g.e. 131.

Bu tarz stellerde, mevcut figürlerden hangisinin ölmüş kişiyi betimlediği bir çok tartışma konusu olmuş ve bu konuda farklı yorumlar öne sürülmüştür. Ancak genel olarak kabul gören kanı, stelin anısına dikilmiş olduğu ölmüş şahsın tokalaşacak şekilde ayakta betimlenmiş figür olduğu yönündedir[779]. Figürün, genç olarak betimlenmesi ise, şahsın genç yaşta öldüğünden ziyade hayatının en güzel yıllarının temsil edilmek istenilmesi şeklinde açıklanabilmektedir.

Soli – *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolü stelleri, Ada'da ilk olarak özellikle M.Ö. 5. yüzyıl ile kendini göstermeye başlamış bir tipin örnekleridir. Tamamı ile yerel üretim eserlerden meydana gelmiş olan söz konusu tipteki steller, şekil, süsleme ve ikonografide Attik modellerine dayanan karakterleri ile nitelenmektedir[780]. Ms1 ve Ms2 stelleri, sergiledikleri benzerlikler ile büyük olasılıkla Soli'de yer almakta olan tek bir atölyenin üretimleri olarak kabul görmektedir. İki örnek arasından, Ms1 mezar steli bir ustanın işi olarak kabul görürken, Ms2 mezar stelinin bir çırağın veya takipçinin üretimi olduğu anaşılmaktadır[781].

Her iki mezar steli de, stilistik özellikleri, sergiledikleri ikonografi ve işçilikleri sayesinde rahatlıkla Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenmektedir[782]. Ayrıca, Ms2 Katalog No.lu stelin ayrı olarak üretilmiş bir çerçeve içine oturtulması, özellikle M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren popülerlik kazanmış bir Attik heykeltraşlık sanatı uygulamasını yansıtması bakımından bu tarihlemeyi daha da daraltmaktadır[783]. Tarihlemeyi M.Ö. 4. yüzyıl ikinci yarısına yaklaştıran diğer

[779] a.g.e., 138.
[780] Tatton-Brown 1986, 446; Vermeule 1976, 49.
[781] Vermeule 1976, 49.
[782] Megaw 1955, 43; Nikolaou 1966, 35.
[783] Adam 1966, 117 vd; Kurtz ve Boardman 1971, 140.

özellikler arasında ise, sahnelerin yüksek kabartma olacak şekilde işlenmesi[784] ve sahne tercihinde çok figürlü kompozisyonların tercih edilmesi yer almaktadır[785]. Özellikle Ms1 stelindeki taburenin Atina Dipylon Kapısı dışındaki nekropolde bulunan bazı mezar stelleri üzerinde benzerler bulması, etkileşim alanının Attik boyutunu daha da güçlendirmektedir[786].

Soli mezar stelleri, Ada dahilinde benzer tek bir örnekle analoji oluşturmaktadır. Söz konusu benzer eser Amathus'ta bulunmuş olup, ikonografisi, işçiliği ve özellikle Ms1 Katalog No.lu örnekteki alınlık benzeri üst yapısı ile Soli örneklerine eş sayılmaktadır[787]. Bu sayede yakın bir bölgeden çıkmış birbirine eş iki Soli örneğinin ortaya koyduğu tek bir atölye kavramı, eş denebilecek kadar benzer olan Amathus örneği sayesinde hem perçinlenmiş hem de atölyenin olası dağılım alanı daha da genişletilmiştir.

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe) nekropolü mezar stelleri, her şeyden önce Attik etkilerinin Soli kent krallığı yontu sanatına olan yansımalarını gösterme açısından önem arz etmektedir. Diğer yandan, Soli'nin bir grup mezar steli üretiminde Attik örneklerini baz alarak kopya ettiğini, ancak yansıtımı tamamen yerel unsurlarla sağladığını da göstermektedir[788]. Soli mezar stelleri ile Amathus mezar steli arasındaki benzer işçilik ve ikonografi ise, hem Attik yontu sanatının hem de olasılıkla Soli'de yer almakta olan Attik etkileşimli bir heykeltraşlık atölyesinin Ada genelindeki yayılımına kanıt sunmaktadır .

---

[784] Kurtz ve Boardman 1971, 132.
[785] a.g.e., 140.
[786] Vermeule 1976, 49.
[787] Hermary 1981, 86, No. 84 Lev. 22.
[788] Yunan özellikle de Attik öğelerinin benimsenmesine rağmen bunun her daim yerel üsluplarla harmanlanması hakkında bkz. Hermary 2003, 113.

V.ANALİZ

V.1.Nekropol Alanının Düzenlenişi

Soli nekropolünün, Kıbrıs-Klasik Dönem'deki düzenlenişi hakkında sağlıklı verilere ulaşmak için nekropol alanının hem kendi içinde değerlendirilmesi, hem de diğer Kıbrıs-Klasik nekropoller ile karşılaştırılması gerekmektedir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün kendi içinde değerlendirilmesi esnasında üzerinde durulması gereken ilk nokta, nekropolün genelinin topografik yapısı olacaktır.

Soli nekropolünün günümüzde bilinen yayılım alanını, mevcut yayınlara ek olarak gerçekleştirilmiş ancak yayınlanmamış kazıların raporları sayesinde de tespit etmek mümkündür. Ancak bu durumda çizilecek sınırlar, sadece mevcut veriler ile kısıtlanmakta ve her yeni bilgi ile oluşacak tüm değişimlere de açık bir hale gelmektedir.

Soli nekropolünün şimdiye kadar tespit edilmiş olan sınırları, kentin akropol kısmının güney, güneybatı ve güneydoğu yönlerini kapsamaktadır. Günümüzde bilinen haliyle Soli nekropolü, kuzey-güney yönündeki 305 m'lik uzunluğu ve doğu-batı yönündeki 768 m'lik genişliği ile toplamda 234,240 m^2'lik bir yüz ölçümüne sahiptir. Nekropol alanının kuzeybatı bölümü, akropolün güney yamacını oluşturan alçak tepelerin eteklerine kurulmuşken geriye kalan bölümler, akropolün güney kısmını kaplayan geniş ovada yer almaktadır. Nekropolün ovada yer alan bölümü, genelde düzlük bir alan olup yer yer yükseltiler ve çukurluklar ile kaplanmıştır. Bu bölüm, günümüzde kısmi bir şekilde Bağlıköy/Ambelikou köyüne ait evlerle dolmuştur **(Levha 18 ve Levha 177a**).

Nekropolün geneline hakim olan jeolojik yapı, farklı derinlikler ve yükseltiler halinde ortaya çıkacak şekilde yayılım gösteren, karakterinde çökelme kayası

(sedimanter) özellikleri sergileyen, bol gözenekli ve ince taneli kumtaşı benzeri bir oluşum sergilemektedir. Bu bölgenin nekropol alanı olarak seçilmesinde, hiç kuşkusuz en etkili nedenlerden biri kayaç yapının kolay bir şekilde oyulmaya ve şekillendirilmeye müsait oluşudur[789]. Fakat nekropol alanının seçilmesindeki tek veya en etkili nedeninin bu olmadığı da açıktır.

Bir diğer etkili neden, kentin planlanma ve bulunduğu coğrafyaya yayılım şeklidir. Kent surlarının kuzey kısmının, denize 300 m kadar yakında yer aldığı ve kent ile deniz arasında sadece 300 m'lik bir alanın bırakıldığı kazılarla tespit edilmiştir **(Levha 177b)**[790]**.** Kentin doğu ve batı kısımları ise, büyük olasılıkla günümüzde de olduğu gibi, kente ulaşımı sağlayan iki ana yolun geçtiği yönler olmalıdır. Bu durum, kazılarla açığa çıkarılmış olan Doğu ve Batı kapılarının mevcudiyeti ile de desteklenmektedir **(Levha 178)**[791]. Tüm bu alanlar dışarda tutulduğunda, nekropol alanı için geriye sadece kentin hinterlandını teşkil eden güney bölümleri kalmaktadır. Ancak özellikle kentin doğu sınırını teşkil eden *Physa* mevkinin pek çok Kıbrıs-Geometrik mezara ev sahipliği yapması, kentin en azından doğu kesiminin de nekropol tarafından kuşatılmış olduğunu göstermektedir[792].

Sonuç olarak, nekropolün günümüzde bilinen sınırlarının gündelik hayatın en yoğun olduğu liman bölgesi ve çevresinden soyutlandığı ancak şehre ulaşımı sağlayan olası iki ana yolun bulunduğu kısımlarda mevcut olduğu

[789] Ancak, mevcut kayaç yapının özellikle Soli kentinin yer aldığı bölgenin genelinde hakim olduğu da unutulmamalıdır. Bkz. "Geological Map of Cyprus – Geological Survey Department, Cyprus (Revised 1995)".
[790] Günümüzde deniz kıyısına kadar olan 300 m.lik mesafenin geçen yıllar boyunca deniz tarafından doldurulmuş olma ihtimali de mevcuttur. Bundan dolayı antik kentin geçmişte denizin hemen kıyısında olma olasılığı da göz ardı edilmemelidir.
[791] Des Gagniers 1975, 215; Tam Tihn 1989, Fig. 2. Bu verilerin güncelliği 2013 yılında Güzelyurt Şube Amirliği tarafınca gerçekleştirilen bir dizi kazı ile pekiştirilmiştir. Güzelyurt Şube Amirliği tarafından kazılıp tespit edilen sur kalıntıları için bkz. Levha 177:a.
[792] *ARDAC* 1973, 342; Christou 2002, 32-33.

söylenebilmektedir. Böylece günümüzde bilinen nekropol alanı, yine de şehirden ve olası ana yollardan uzak tutulmayıp kolay ulaşımdan mahrum bırakılmamış bir yapı sergilemektedir **(Levha 179)**[793].

Soli nekropolünün yapısının daha iyi anlaşılabilmesi için, Ada genelindeki diğer önemli Kıbrıs-Klasik liman kentlerinin nekropol alanlarının da irdelenmesi gerekmektedir. Kıbrıs-Klasik Dönem'e ait iyi oranda belgelenebilmiş nekropollere sahip liman kentlerinin başında Amathus, Salamis ve Kition gelmektedir. Bu üç kent arasında, mevcut yapısı ile Soli nekropolüne en yakın tabloyu Salamis antik kenti çizmektedir.

Aynı Soli gibi, denize doğru yayılmış bir kent olan Salamis'in nekropolü, yine Soli'de olduğu gibi, kentin denize uzak olan bölümüne konuçlanmıştır. Yine de, nekropol alanı sahil boyunca gelip şehre bağlanan ana yollardan uzak tutulmamış ve nekropole ulaşım hem şehirden hem de dışarıdan en uygun hale getirilmiştir **(Levha 7)**[794]. Salamis'in Kıbrıs-Arkaik ve Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarını içeren *Cellarka* nekropolünün alan seçiminin ardındaki nedenlerinden bir diğeri ise, bölgenin kazılmaya müsait kayaç yapısıdır[795]. Bu tercih nedeni, Soli nekropolü ile benzerlik gösteren bir başka özellik olarak dikkat çekmektedir.

Diğer yandan Amathus ve Kition kentleri, Soli antik kenti gibi bir liman kenti olmalarına rağmen nekropollerinin düzenlenişinde büyük farklılıklar göstermektedir. Amathus kenti, özellikle kentin ve limanının konumu ile Soli'ye benzemektedir. Ancak nekropolünün sahil boyunca, kentin doğu ve batısına yayılacak şekilde düzenlenmiş olması bakımından Soli'ye kıyasla farklı bir yapı sunmaktadır. Böylece

[793] Antik nekropol alanlarına kolay ulaşılabilirliğin alan seçimi ve düzenlemedeki önemi için bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 92.
[794] Karageorghis 1970, 1; Karageorghis 1978, 1 Fig. 1.
[795] Karageorghis 1970, 1.

kentin çeşitli yükseltiler ve vadilerle dolu hinterlandının genelde boş bırakılmış olduğu, ancak günümüzde bile şehre ulaşımı sağlayan deniz kenarındaki ana yolun nekropol tarafından kaplandığı anlaşılmaktadır **(Levha 6)**[796].

Kition antik kentindeki durum ise, Soli ile Salamis'ten olduğu kadar Amathus'tan da farklıdır. Denize yakın konumu ile dikkat çeken Kition'un nekropolü, neredeyse kentin üç tarafına yayılmış ve kenti her yönden kuşatmıştır **(Levha 14b)**[797]. Kısacası, Kition'da nekropol alanının seçilmesi için sebep oluşturabilecek kayaç yapı, işlek liman bölgesi, ana yollardan uzak tutulma ya da ulaşıma elverişli olma gibi unsurların neredeyse hiçbirinin göz önüne alınmadığı anlaşılmaktadır.

Soli nekropolünün Ada çapındaki diğer benzer nekropollerle karşılaştırılması, ilginç sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Mevcut bilgiler ışığında Soli nekropolünün mevcut yapısının, genel olarak en çok Salamis nekropolü ile benzer olduğu söylenebilmektedir. Bu benzerlik, hem nekropol için seçilen konum hem de konumun seçilme nedenlerinde kendini göstermektedir (kayaç yapısı, şehrin yayılım şekli vb.). Kition ve Amathus nekropolleri ise, hem Soli ile Salamis nekropollerine hem de birbirlerine oldukça yabancı bir yapı sergilemektedir. Bu durum, Ada genelinde benzer yapıdaki kentler arasında bile bazı sistem farklılıklarının olabileceğini ve kalıplaşmış bir nekropol düzenlemesinin mevcut olmadığını göstermektedir. Nekropol alanları için konum seçimi, ihtiyaç veya düşünceye göre

[796] Hermary 1993, 168 Fig. 2. Kenti ve nekropolü kazanlar, bu seçimin ardındaki olası neden ve nekropol alanının şekillenme karakteri üzerinde hiç durmamıştır.
[797] Karageorghis 1976, 14 vd.; Nikolaou 1976; Yon ve Callot 1987. Benzer bir durum, pek çok Klasik Dönem nekropolü için rol model olan Atina nekropolünde de güçlü bir şekilde görülmektedir. Bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 92.

farklılık göstermekte, hatta bir noktadan sonra sistemsiz bir şekilde bile sürdürülmüş olabilmektedir.

Soli nekropolünün şu anki durumunun mevcut verilere göre yorumlandığı ve gerçekleştirilecek yeni kazıların nekropolün çehresini her an değiştirme potansiyeline sahip olduğu unutulmamalıdır. Bir diğer önemli husus da, hem Soli hem de Salamis nekropollerinin, Amathus ve Kition nekropollerinin aksine, 1974 yılından itibaren hiç kazılmamış olmalarıdır. Yine de Salamis antik kenti çevresinde gerçekleştirilmiş fakat tam anlamıyla yayınlanmamış bazı kurtarma kazıları, kentin olası nekropol alanının sahil kısmında olacak şekilde, kuzeye doğru da bir yayılım göstermiş olabileceğine işaret etmektedir[798]. Söz konusu kazılar, aslında Salamis nekropolünün de kenti çepeçevre sarmış olabileceğini göstermekte ve daha sistemli kazıların Soli nekropolü için de benzer sonuçlar doğurabileceğini düşündürmektedir.

Soli nekropolünün günümüze kadar tespit edilmiş olan bölümü, kendi içinde kolaylıkla takip edilebilen bir gelişim göstermektedir. Nekropolde 1964-74 yılları arasında gerçekleştirilen kısıtlı kazılar, günümüzde bilinen nekropolün gelişimi ve yayılımı hakkında yeterli veriler sunmaktadır. Kentin en eski yerleşimine ait Geç Tunç Çağı mezarlarına, akropolün yaklaşık olarak 500 m güneydoğusunda rastlanıldığına çalışma kapsamında daha önce değinilmiştir[799]. Kıbrıs-Geometrik ve Kıbrıs-Arkaik nekropolleri de yine bu bölgeye yayılmıştır[800]. Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün ise, özellikle bu çalışmada bahsi geçen mezarlar sayesinde, kentin akropol kısmının güneydoğusundan başlayarak akropolün yamaçlarına kadar geldiği, hatta yamaçların üzerine yayıldığı anlaşılmaktadır. Hellenistik ve Roma nekropolü

[798] Bkz. Eski Eserler Mağusa Şube Amirliği kazı raporları arşivi.
[799] Christou 1973, 91-102.
[800] Des Gagniers 1975, 226 vd. Fig. 1; Des Gagniers ve diğ. 1967.

ise, hem akropolün yamaçlarına hem de akropolün güneybatısına doğru bir yayılım göstermektedir **(Levha 177b)**.

Bu bilgiler ışığında, en eski mezarlar sayılan Tunç Çağı mezarlarının kentten uzakta olacak şekilde akropolün en doğusuna oyulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Sonraki dönemleri teşkil eden Kıbrıs-Geometrik ve Kıbrıs-Arkaik Dönem mezarları da bu alan ve çevresini, kente yaklaşacak şekilde, biraz batıya kayarak paylaşmaktaktadır. Yani tarihsel yayılım, güneydoğudan batıya doğru kademe kademe ilerlemektedir. Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının bir bölümü (Mezar 9-22), birkaç Kıbrıs-Arkaik mezar ile aynı alanı paylaşarak Kıbrıs-Arkaik – Kıbrıs-Klasik nekropoller arasındaki geçiş alanlarından birini oluşturmaktadır. Ancak Kıbrıs-Klasik Dönem'deki yayılım bununla sınırlı kalmamış, önce Kanadalıların kazılarında bulunmuş mezarların yer aldığı Parsel 96'ya kayarak akropole yaklaşmış, ardından da SKK Mezarları ile (Mezar 1-6) iyice akropolün eteklerine sıçramıştır. En son yayılım ise Hellenistik ve Roma dönemlerinde gerçekleşerek, bir bölümü akropolün yamaçları boyunca devam edecek şekilde iyice batıya, Agios Kournoutas kilisesine kadar ilerlemiştir **(Levha 177b)**[801].

Soli nekropolünün genel planlanışı ve konum seçimi, özellikle sağlam bir temel üzerinde irdelenememektedir. Nekropolün günümüzde bilinen kısmının kendi içindeki gelişimi ise eldeki veriler ışığında sağlıklı ancak değişime açık bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Mevcut veriler, ilk olarak Soli nekropolünün kentin kronolojik gelişimine uyan bir sıralama içinde gayet bilinçli ve planlı bir şekilde düzenlenmiş olduğunu göstermektedir. Bu düzenleme, doğudan batıya ve az da olsa güneye doğru kaydırılarak gerçekleştirilmiştir. Soli kentinin Tunç ve Geometrik

[801] Christodoulou 1970, 142 *dipnot 1*.

çağlardaki konumunun bilinmemesi, bu dönem nekropollerinin gerçekten kentten uzakta olup olmadığının kesin bir şekilde söylenebilmesini zorlaştırmaktadır. Diğer yandan bazı sondajların göstermiş olduğu üzere, Arkaik ve Klasik Dönem kenti de günümüzde mevcut olan Roma/Geç Hrıstiyanlık kalıntılarının sınırları içinde kalmaktadır[802]. Bu bilgiden yola çıkarak en azından Arkaik ve Klasik Dönem nekropollerinin kent surlarının hemen önünde yer almakta olduğu söylenebilecektir. Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenen bazı mezarlarda çoklu gömüler görülmesi yanında (Mezar 9, Mezar 11, Mezar 14 ve Mezar 17) özellikle bazı mezarların bu dönemde kente iyice yaklaşarak akropol yamacının üzerine oyulması (Mezar 1-6), nekropolde bir alan darlığının çekilmiş olabileceğini de düşündürmektedir.

Mezarların konumlanması, Kıbrıs-Klasik Dönem kapsamında Soli nekropolünde mevcut farklı sistemlere işaret etmektedir. En düzenli sistem, Kıbrıs-Arkaik ve Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolleri arasındaki geçişi sağlayan bölgedeki toplu mezar grubunda karşımıza çıkmaktadır (Mezar 9-21). Bu alandaki mevcut mezarların bilinçli bir şekilde kuzeye yönlendirilmiş olduğu görülmektedir. Aynı şekilde tek yöne bakan bir yönlendirmenin ilk olarak Kıbrıs-Arkaik Dönem kökenli mezarlarda gözlemlenmesi (Mezar 14 ve Mezar 17), düzenlemenin en azından Soli için, Kıbrıs-Arkaik Dönem'den itibaren uygulanmaya başladığını düşündürmektedir.

Parsel 96 (Mezar 7 ve 8) ve akropol yamaçlarındaki mezarlarda (Mezar 1-6) gözlemlenen mezar konumlamaları ise, daha farklı gerçekleştirilmiştir. Öyle ki, Parsel 96'daki Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının tümünün yönü kuzeybatıya bakmaktadır. Akropol yamaçlarında yer alan SKK Mezarları ise (Mezar 1-6), daha karmaşık ve düzensiz bir yapı içindedir. Yamacın en üstünde yer alan Mezar 2

[802] Ginouves 1989, 29.

güneydoğuya bakarken, Mezar 3, 5 ve 6 yan yana olacak şekilde kuzeydoğu yönüne çevrilmiş, Mezar 4 ise yine Mezar 2'de olduğu gibi güneydoğuya döndürülmüştür **(Levha 22b)**.

Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının konumlanmasında gözlemlenen yön farklılıkları, asla bir sistemsizliğin sonucu olarak algılanmamalıdır. Tam tersine, yön farklılığına sahip mezarların farklı noktalardan ulaşım sağlayan olası patika veya yolların varlığına işaret ettiği düşünülebilmektedir. Bu bağlamda, dromos girişleri kuzeye bakan mezarlara ulaşımın (Mezar 10-22), doğu-batı uzantılı bir yol veya patika ile sağlandığını düşünmek mantıklı olacaktır. Kuzeybatı yönlü dromoslara sahip mezarlara (Mezar 7 gibi) ulaşmak için de, bu mezarların dromos girişlerinin önünden geçen kuzeydoğu-güneybatı uzantılı bir yolun varlığı olasıdır. Akropol yamaçlarındaki mezarlara ulaşım ise düzlükten gelen güneydoğu-kuzeybatı uzantılı olası bir ana patikadan sağlanıyor gibi görünmektedir. Mezar 1, Mezar 5, Mezar 6 ve Mezar 3'ün dromos uzantıları bu olası patikanın varlığını mümkün kılmaktadır. Dromosları güneydoğuya bakan Mezar 2 ile Mezar 4'ün varlığı ise bu patikayı olasılıkla güneybatı-kuzeydoğu aksında kesen yan yolların var olabileceğini düşündürmektedir.

Nekropollerde genel anlamda mezarlara ulaşım konusunda bir sistemin var olduğu bilinse de, söz konusu uygulamanın Kıbrıs'taki mevcudiyetini gösterecek herhangi bir veri yoktur. Ancak bilinen Kıbrıs-Klasik Dönem nekropollerinin büyük bir kısmında mezar konumlamalarında genelde bir düzensizliğin varlığı **(Levha 8-10)**, Ada'da bu anlamda bir sistemsizliğin olabileceğine işaret etmektedir. Yine de Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün grup halindeki birçok mezarında gözlemlenen yön birliği (yan yana bulunmuş olan Mezar 3-6'nın kuzeydoğuya,

Mezar 7'nin kuzeybatıya ve Mezar 9-21'in kuzeye bakması), Soli nekropolünün farklı yönlendirilmiş mezar gruplarından ibaret sistemli bir yapıya sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Yukarıda daha önce belirtildiği gibi, mevcut veriler Soli nekropolü hakkında sadece yüzeysel ve değişebilir çıkarımlara varılmasını olanaklı kılmaktadır. Soli nekropolünün, hem genel hem de Kıbrıs-Klasik Dönem dahilindeki yapısının daha sağlıklı bir şekilde anlaşılabilmesi ise ancak uzun soluklu ve sistemli kazılar sonunda mümkün olacaktır.

V.2.Mezar Tipleri ve Çeşitlemeleri

Soli nekropolü Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının büyük bir kısmı, çizimlerin mevcut olmayışından dolayı sağlıklı bir tipoloji oluşturmayı mümkün kılmamaktadır. Çizimleri ve tanımları yeterli olan mezarlar (Mezar 2-7), sağlıklı bir tipolojilendirilmeye dahil edilebilmişken diğer tüm mezarlar (Mezar 8-22), tipoloji oluşturmada oldukça sığ bir yer tutmaktadır.

Genel anlamda Kıbrıs'ın Klasik Dönem mezar mimarisinde, 3 ana tipte mezardan bahsedilebilmektedir. Bu tipler, kuyu mezarlar (pit tomb), dromoslu oda mezarlar (chamber tombs) ve inşa edilmiş mezarlardır (built tombs)[803]. Mezarlar hakkında bu şekilde genel bir tipolojilendirme yapılmışken, yerleşimlere özel herhangi bir mezar tipolojisi günümüzde bile halen oluşturulmamıştır. Kıbrıs-Klasik

[803] Gjerstad 1948, 42.

Dönem mezar tipleri hakkındaki kabul edilebilir çalışmalar ise sayı olarak ikiden öteye geçememiştir[804].

Ayrıca, Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında tipolojilendirmeyi mümkün kılacak standartlaşmış tipler bulunmamaktadır. Bu bağlamda, dönem içine yayılmış pek çok farklı mezar çeşitlemesinden bahsedilebilmektedir[805]. Bu durumda değerlendirilecek olan Soli nekropolü Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları, bazı küçük değişiklikler dışında tek ve üniter bir yapı sergileyerek, kalıplaşmış bir üretimin eserleri olarak öne çıkmaktadır.

Soli'nin tüm Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları, kayaya oyulmuş, dromoslu oda mezar tipine girmektedir[806]. Bu tip içinde değerlendirilecek olan Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarına iniş, her mezarda farklı yapıda olabilen basamaklı bir dromosla sağlanmaktadır **(Levha 180)**. Yapıları mezardan mezara değişiklik gösteren basamaklar, 3 ile 7 arasında değişen sayılarla nitelenmektedir. Mezar odaları ise, dikdörtgen veya kare formunda oyulmuş odalar şeklindedir. Mezarlar hakkında en sağlıklı değerlendirme, bu ana tip altında, dromos, mezar girişleri ve mezar odalarında gözlemlenen değişikliklere ışık tutarak gerçekleştirilebilecektir[807].

Soli nekropolü Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının en fazla çeşitlilik gösteren bölümü genelde dromoslarıdır **(Tablo 20 ve 21)**. Mezar dromoslarını, "basamaklı dromos" adı altında tek bir ana tipte toplamak mümkündür[808]. Dromoslar bazen dar

[804] Bu çalışmalardan ilki The Swedish Cyprus Expedition – Vol. IV:2'dir (Gjerstad 1948). Diğeri ise Cypriot Chamber Tombs adı altında bir makaledir (Carstens 2006).
[805] Gjerstad ve diğ. 1935, 412 Fig. 178:12, 237 Fig. 85:2; Carstens 2006.
[806] Ada'da Geç-Kıbrıs'tan itibaren görülmeye başlayan bu mezar tipi Roma dönemine kadar kullanımda kalmıştır. Kıbrıs'ta Tunç Çağı sonlarına kadar giden yerel bir geçmişi olsa da, söz konusu mezar tipinde yadsınamayacak derecede Yakın Doğu benzerlikleri de tespit edilebilmektedir. Bkz. Gjerstad 1948, 238-239.
[807] Yapımları Kıbrıs-Arkaik Dönem'e denk gelen ancak Kıbrıs-Klasik Dönem'de de kullanılmış olan Mezar 15 ve Mezar 18, bu değerlendirmelerin dışında tutulacaktır
[808] Gjerstad 1948, 45.

ve uzun, bazen dar ve kısa ve bazen de oldukça geniş ve uzun olabilmektedir. Ancak tümünün kesin bir şekilde basamaklı dromos tipinde olması, ölçüsel farklılıkların alt gruplandırmalar için birer kıstas sayılmasını engellemektedir.

Ölçüleri birbirine yakın olan dromoslar, bu çalışma kapsamında standart dromoslar adı altında irdelenmiştir. Mezar 2 **(Levha 28 ve 29b)**, Mezar 3 **(Levha 38)**, Mezar 5 **(Levha 129 ve 130c)**, Mezar 7 ve Mezar 11, uzunluk ve genişlik ölçüleri birbirine yakın veya yarı oranlı olan dromosları ile bu grubu teşkil eden başlıca mezarlardır **(Tablo 20 ve 21)**. Standart dromoslu mezarlar ile ilgili en dikkat çekici nokta, ikisi dışında (Mezar 7 ve Mezar 11) tümünün *Pezoullia* Nekropolünde yer almasıdır.

Özellikle uzunlukları genişliklerinden bariz bir şekilde daha fazla olan dromoslar ise, dar ve uzun dromoslar adı altında toplanmıştır. En az örneğe sahip olan bu grup, Mezar 6 **(Levha 133a)**, Mezar 9 ve Mezar 10 ile temsil edilmektedir. Bu gruba ait dromosların tümü, 1 m'ye bile ulaşmayan genişliklerine rağmen uzun oluşları ile dikkat çekmektedir **(Tablo 20 ve 21)**. Ölçüsel yapıları sayesinde bu tarz dromoslar, dar ve uzun birer koridor izlenimi sunmakta ve kullanışlılıktan uzak bir yapı sergilemektedir.

Dromoslar için üçüncü ve son tip, genelden daha büyük ölçüleri ile öne çıkan büyük dromoslar'dır. Uzunlukları 3 m'yi aşan bu dromoslar, aynı zamanda geniş yapıları ile dikkat çekmekte ve boyutları sayesinde az da olsa anıtsal mezar statüsüne yanaşmaktadırlar **(Tablo 20 ve 21)**. Bu mezarların, toplumun önemli kişilerine veya ailelerine ait olduğu düşüncesi kesin olarak kanıtlanmasa da, kuvvetle muhtemeldir. Mezar 4 **(Levha 55)**, Mezar 13, Mezar 15 ve Mezar 16 bu grubu oluşturan başlıca mezarlardır. Özellikle her iki mezar odasındaki zengin buluntularla nitelenen Mezar

4'ün de bu tipe dahil olmasıı, söz konusu bu mezarların toplumun önemli kişilerine veya ailelerine ait olabileceği savını yüksek ölçüde desteklemektedir.

Dromoslardaki bir diğer çeşitlilik ise, sahip oldukları eklentilerde kendini göstermektedir. Baskın tip, sade yapıdaki dromoslarla karakterize edilmektedir (Mezar 2, Mezar 4, Mezar 6, Mezar 7, Mezar 9, Mezar 13, Mezar 16, Mezar 18, Mezar 19, Mezar 20 ve Mezar 21). Mezar 3, dromosunun hemen sağında bulunan ve başka bir gömü içeren niş kısmı ile diğer dromoslardan rahatlıkla ayrılmaktadır **(Levha 38 ve 39a ve b)**. Mezar 5 de, dromosunun bitiminde yer alan sığ bir çukur ile yine diğer mezarlardan farklı bir yapı sunmaktadır **(Levha 129 ve 130)**. En ilginç farklılık ise, Mezar 10, Mezar 12 ve Mezar 15'de gözlemlenen dromosun yan duvarlarına oyulmuş sekilerdir **(Levha 156c ve d ve 157a)**. Sekilerin genelde yüzey seviyesinden başlayarak veya yerden yüksek olacak şekilde oyulmuş olması, kullanışlılıklarını kısıtlamakta ve büyük oranda süsleme amaçlı yapıldıklarını akla getirmektedir.

Dromosu nişli tek örnek olan Mezar 3 ile dromos tabanında bir çukur bulunan Mezar 5, standart dromoslu mezarlar arasına girmektedir. Dromoslarında sekiler yer alan mezarlardan sadece Mezar 11, standart dromoslu mezarlara dahil edilmektedir. Dromosu sekili diğer mezarlardan Mezar 10 dar ve uzun, Mezar 15 ise büyük dromoslu mezarlar arasında yer almaları ile dikkat çekmektedir. Anlaşılan odur ki, mezarların şekillenmesi veya belirli eklentilerle zenginleştirilmesi rastgele seçimlerle gerçekleşmektedir. Bu anlamda mezarları eklentilerle zenginleştirme konusunda planlı bir seçicilikten bahsedilememektedir.

Mezar girişleri, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının en kalıplaşmış bölümüdür. Büyük oranda yüksekliği genişliğinden fazla olacak şekilde bir

dikdörtgen formunda olan mezar girişleri, sadece Mezar 4A'da farklılık göstermektedir. Mezar 4A girişi, genişliği yüksekliğinden fazla olacak şekilde bir dikdörtgen formundadır. Kare formlu girişlere ise, Mezar 4C ile Mezar 21'de rastlanılmaktadır. Giriş kısımlarının üst bölümde her iki tarafa genişlemesi, sadece *Pezoullia* mezarlarında tercih edilmiş bir uygulama olarak dikkat çekmektedir. Bu uygulama, Kıbrıs-Klasik Dönem'in farklı aşamalarında kabul görmeye başlamış yeni bir anlayışa ışık tutma ihtimali bakımından önemlidir. Diğer yandan *Pezoullia* mezarlarının girişlerinin üst kısımlarının hafif bir kemerle nitelendiği, ancak *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mezarlarının girişlerinin üst kısımlarının oldukça belirgin bir kemerle sahip olduğu görülmektedir **(Levha 181)**.

Mezar girişlerinin kapatılması da, Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü genelinde farklı mezarlarda olacak şekilde benzerlikler göstermektedir. En yaygın kapama yöntemi, girişin araları moloz örgü olacak şekilde kesme taşlarla uygulanmıştır. Mezar 2, Mezar 3 (mezar odası ve niş), Mezar 4B-C, Mezar 5, Mezar 13 ve Mezar 15'de, bu yöntemin normal boyutlarda taşlarla uygulanmış olduğu görülmektedir. Diğer yandan Mezar 4A ile Mezar 14'te ise, oldukça büyük boyutlarda birkaç adet blok tercih edilmiştir. Mezar 6, bu yöntemden farklı olan yegane giriş kapama yöntemini sunması bakımından dikkat çekmektedir. Mezar girişinin her iki yanında yer alan iki oyuktan da anlaşıldığı üzere, Mezar 6'nın girişi bu oyukların içine oturtulan yekpare bir taş plaka ile kapatılmıştır **(Levha 182)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının mezar odaları, baskın bir şekilde dikdörtgen formda oyulmuştur. Kare formlu mezar odaları ise, ancak birkaç örnekle temsil edilmektedir (Mezar 7, Mezar 9 ve Mezar 18). *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolü mezarlarının yaklaşık %60'ı, ilginç bir şekilde 1.20 veya 1.20 m

civarında değişen uzunluk ve genişlik değerlerine sahiptir. Mezar uzunluk ve genişliklerinde, % 66,6 oranında yakınlıklar veya aynı ölçülerle karşılaşılması, mezar odalarının oyulması esnasında kullanılan bazı kalıplar veya lejantların var olabileceğine işaret etmektedir. Ölçüsel anlamdaki oran yakınlıkları, aynı zamanda üretimde bir kalıplaşmaya gidildiğine kanıt teşkil etmektedir. *Pezoullia* Nekropolü mezarlarında ise, kalıplaşmış bir oranlama kullanılmamış ve neredeyse her mezarda farklı bir uzunluk-genişlik oranı tercih edilmiştir.

Mezar odaları, mimari açıdan kaliteli bir işçilik sunmaktadır. Genelde köşeleri yuvarlatılmış düzgün formlarda olan mezar odaları içinde, sadece Mezar 7 yamuk bir form sunmaktadır. Üst yapılar da, tespit edilebildikleri tüm mezarlarda yarı dairesel (*barrel-vault*) bir form sergilemektedir. Tavan yükseklikleri, standartlaşmış bir şekilde 1 – 1,90 m arasında iken, sadece Mezar 18'in tavanı 0,70 m'lik yüksekliği ile bu çerçevenin dışında kalmaktadır **(Tablo 20 ve 21)**. Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında Ada genelinde yoğun şekilde rastlanılan duvar nişleri[809], hiçbir Soli örneğinde karşımıza çıkmamaktadır. Ölülerin üzerine yatırıldığı sekilere de, sadece Mezar 6 ve Mezar 10'da rastlanılmaktadır[810]. Mezar 6'daki seki uygulaması, zemin seviyesinden fazla yüksek olmayacak biçimde odanın üç tarafını dolaşan bir bütün halindedir **(Levha 133c ve 134a)**. Mezar 10'daki uygulama ise, sadece doğu duvarında yer alan tek bir sekiden ibarettir.

Ortaya çıkan tabloda, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının genel olarak aynı tipte, kalıplaşmış bir yapıda ve bir örnek olduğu görülmektedir. Bu mezar özelliği, Kıbrıs-Arkaik Dönem'in tutarsız ve çeşitlilik gösteren yapısından farklı olan Kıbrıs-

[809] ibid.
[810] Ada genelinde Kıbrıs-Arkaik Dönem'den itibaren artarak görülmeye başlanan bu uygulama Yunan ölü gömme kültüründeki *kline* uygulaması ile bağdaştırılmaktadır. Uygulamanın "kline" modeline en yakın kullanımı için bkz. Karageorghis 1970, 223.

Klasik Dönem mezar mimarisinin ana karakteri olarak kabul görmektedir[811]. Tek bir tipte oyulmuş mezarlarda, kalıplaşmış unsurların birbirini tekrarlamış olduğu anlaşılmaktadır. Yine de, mezarları ölçüsel farklılıklar veya bazı eklentilerle zenginleştirilmekten kaçınılmamış olunduğu da aşikardır. Ağırlıklı olarak Kıbrıs-Arkaik mezarlarda gözlemlenen bir özellik olan dromosun iki yanında sekiler oluşturulması[812], sadece *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolündeki mezarlarda karşımıza çıkmaktadır[813]. Kıbrıs-Arkaik Dönem nekropolü ile Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü arasındaki geçiş kuşaklarından birini oluşturan bir noktada yer alan bu mezarlarda halen gözlemlenen bu uygulama, bazı eski adetlerin Kıbrıs-Klasik Dönem'in başlangıcında hemen terkedilmeyerek kısa bir süre boyunca sürdülmüş olduğunu göstermektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının bir örnek oluşu, Soli nekropolü kapsamında bir tipolojilendirmeyi ve alt gruplandırmayı imkansızlaştırmaktadır. Yine de Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarını, benzerleri ve çağdaşları ışığında sağlıklı bir şekilde değerlendirmek mümkün olacaktır. *Pezoullia* Nekropolü mezarları, özellikle daha iyi belgelenmiş olmaları bakımından bu değerlendirmede büyük bir yer tutmaktadır. *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolü mezarları ise, belgelemedeki büyük eksiklikler nedeniyle değerlendirmede yok denebilecek kadar az yer tutmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarına form açısından benzerlikler sunan çağdaş mezarlara Kıbrıs genelindeki tüm nekropollerde rastlanmaktadır. Tam anlamı ile benzer mezarlar yok denebilecek kadar az olsa da, kısmi benzerliklerin

[811] ibid.
[812] a.g.e., 37 Fig. 10.
[813] Söz konusu mezarlar bulundukları alanı bir grup Kıbrıs-Arkaik mezar ile paylaşmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi EEM.12/91 sayılı kazı raporu.

mevcudiyeti, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının Kıbrıs genelindeki birçok farklı akıma uyum gösterdiğini kanıtlamaktadır.

Formsal anlamda bire bir denebilecek kadar yakın çağdaşlara sahip tek mezar, Mezar 2'dir. Mezar 2, özellikle Vouni *Korakas* nekropolündeki Mezar 8 ve Mezar 16 yanında d'Anayia'da bulunmuş bir diğer mezara birebir benzemektedir. Bire bir benzerlikler haricinde, Mezar 2 için kısmi anlamda benzerlik gösteren mezarların mevcudiyeti de tespit edilmiştir. Özellikle Tsambres 19 No.lu Mezar, Aphendrika 42 No.lu Mezar ile Marion 57 No.lu Mezar, Soli *Pezoullia* Nekropolü Mezar 2 ile kısmi benzerlikler gösteren diğer mezarlardır **(Levha 31 ve 32)**[814].

Anlaşıldığı üzere Mezar 2, Ada'nın birçok bölgesinde kabul görmüş yaygın bir tipin Soli'deki temsilcisidir. Bire bir benzer örneklerin büyük kısmının, özellikle de coğrafik anlamda oldukça yakın bir nokta olan Vouni *Korakas*'tan geliyor olması dikkat çekicidir. Bundan yola çıkarak, belki de bölgesel anlamda kabul görüp standartlaşmış bir veya birden fazla mezar tipinin varlığından bahsetmek yanlış olmayacaktır. Diğer yandan, kısmi benzerlikler sergileyen örneklerin Ada'nın dört bir yanındaki nekropollerdeki mevcudiyeti ise, forma ait bazı özelliklerin geniş bir alanda kabul görmekte olduğuna işaret etmektedir. Hem bire bir hem de kısmi analoji sunan mezarların biri dışında tümünün Kıbrıs-Klasik Dönem'in son yarısına tarihlenmiş olması, Mezar 2'ye ait özelliklerin olasılıkla dönemin son evrelerinde olgunlaştığını göstermektedir.

Mezar 3 ise, hem Soli hem de Kıbrıs geneli için oldukça farklı bir yapı sunmaktadır. Mezar, genel yapısı ile diğer çağdaş mezarlara benzese de, özellikle dromos kısmına oyulmuş nişi ile farklılık göstermektedir. Kıbrıs-Klasik Dönem

[814] Bkz. çalışma içinde IV.1.2.1.

mezar mimarisinde mezar odası içinde küçüklü büyüklü nişler yerleşmiş bir özellik olarak öne çıksa da, dromosa nişlerin oyulması neredeyse hiç karşılaşılmayan bir uygulamadır[815]. Mezar 3 için benzerlik sunan mezarlara, sadece Vouni *Korakas* nekropolü ile Marion *Kaparka* nekropolünde rastlanılmaktadır. Vouni *Korakas* nekropolü 7 No.lu Mezar ile tek bir benzer örnek verirken, Marion *Kaparka* nekropolü 29, 31, 32, 52 ve 59 No.lu mezarları ile daha çok benzer örnek sunmaktadır. Bu mezarlar arasında tek nişli örnekler olduğu gibi birden fazla nişe sahip örneklerin varlığı, uygulamadaki çeşitliliği gösterme açısından önemlidir. Benzer mezarların tümünde niş formu Mezar 3 ile aynı olsa da, nişlerin gömüden çok adak alanları olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır[816]. Ayrıca nişin taşlarla kapatılmasına dair uygulamaya da, sadece Marion *Kaparka* nekropolü 29, 31, 32 ve 52 No.lu mezarlarda rastlanılması da dikkat çekicidir **(Levha 40b-c, 41 ve 42a-b)**[817].

Mezar 3'ün nişi üzerinden gerçekleştirilen çalışmalar, dromosa ayrı bir gömü için niş açılması işleminin sadece Soli-Vouni-Marion üçgeninde uygulamada olduğuna göstermektedir. Bu doğrultuda nişli dromoslar, genel olarak Ada'nın Soli-Vouni-Marion yerleşimlerini kapsayan kuzeybatı kısmında kabul görmüş "bölgesel" bir uygulama sayılabilmektedir[818]. Çağdaş mezarlardan Marion *Kaparka* örneklerinin Kıbrıs-Klasik I'e[819], Vouni *Korakas* örneğinin ise Kıbrıs-Klasik IIB'ye tarihlenmesi[820], uygulamanın bölgede tüm Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca tercih edilmiş olduğunu göstermektedir.

[815] Gjerstad 1948, 45.
[816] Gjerstad ve diğ. 1935, 459.
[817] Bkz. çalışma içinde IV.1.3.1.
[818] Marion ve Soli'nin, Kıbrıs-Arkaik Dönem'de de kendi içlerine dönük bir şekilde, diğer krallıklar ile sığ düzeyde bağlantılara sahip olduğu ve kendi bölgesel kültürlerine sahip olduğu hakkındaki bilgiler için bkz. Reyes 1994, 121
[819] Gjerstad ve diğ. 1937, 339.
[820] a.g.e. 455.

Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca kullanımda kalmış ve büyük olasılıkla aile mezarı olarak inşa edilmiş mezarların varlığı bilinse de[821], Mezar 4'e bire bir veya yakın analoji sunacak hiçbir örneğe rastlanılmamıştır. Çok odalı Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında, girişin tek olması ve ayrımın mezar odası içindeki bölümlendirmelerle gerçekleştirilmesi kabul görmüş bir uygulamadır[822].

Uygulama bakımından Mezar 4'e benzerlik sunan tüm örnekler "prodomos" ve "İki-Eksenli" tiplerine dahil edilmektedir[823]. Ancak her iki tipte de mezar odalarının bağlandığı ve aynı zamanda mezara bir ön giriş sağlayan kısımların bir üst yapıyla nitelenmesi[824], Mezar 4 örneğinin üstü açık karakterdeki ön giriş kısmına uymamaktadır. Yine de bu değişiklikler Mezar 4'ü her iki tipten ayırmamakta onun yerine Mezar 4'ü prodomos ve İki-Eksenli mezar tiplerinin yeni bir çeşitlemesi yapmaktadır.

Mezar 5, genel formu ile Kıbrıs-Klasik Dönem için oldukça sıradan bir portre çizmektedir. Ancak dromosun hemen bitiminde ve mezar odası girişinin önünde yer alan çukur biçimli uygulama, Mezar 5'in bu sıradanlığını nispeten ortadan kaldırmaktadır. Benzer uygulamaya sahip mezarlara, Vouni *Korakas* nekropolü ile Marion *Evrethades* nekropolünde rastlanılmaktadır. Vouni *Korakas* nekropolünde 4, 6, 7, 12, 13 ve 14 No.lu mezarlar ile Marion *Evrethades* nekropolünden sadece 79 No.lu mezarda gözlemlenen bazı uygulamalar, Mezar 5 ile bire bir eştir **(Levha 131)**. Benzerler sayesinde, uygulamanın kalıplaşmış bir şekilde kabul gördüğü ve neredeyse tüm mezarlarda boyutsal ve konumsal olarak standartlaştırıldığı

[821] Gjerstad 1948, 42 vd.
[822] a.g.e. Fig 14:4, Fig. 15:3, Fig. 16: 1-3.
[823] Carstens 2006, 139, 149.ve 167.
[824] a.g.e. 139 ve 167.

farkedilmektedir. Mezar 5'teki sığ çukura benzerlik gösteren çukurlara sahip mezarların Kıbrıs-Klasik Dönem'e yayılacak şekilde dağılım göstermesi, uygulamanın tüm dönem boyunca kullanımda olduğuna işaret etmektedir[825]. Bir diğer dikkat çeken nokta da, benzer mezarların görüldüğü yerleşimlerdir. Mezar 5'e benzerlik gösteren mezarlara, yine Mezar 3 örneğinde olduğu gibi, Vouni ile Marion nekropollerinde rastlanılmaktadır. Bu bağlamda, dromosun bitimine ve mezar odasının girişi önüne olacak şekilde açılan sığ çukurların, yine Ada'nın kuzeybatı bölümlerinde tercih edilen bölgesel bir uygulama olduğu söylenebilecektir.

Dromos bitimi ve mezar odası girişi önündeki sığ ve dikdörtgenimsi çukurun işlevselliği ise, Kıbrıs arkeolojisinde hiç üzerine düşülmemiş bir konudur. Bu durumdan dolayı uygulama üzerine birçok fikir veya varsayımda bulunmak mümkündür. Çukurların, mezara inişi sağlayan dromosun bitimi ile mezar odasına ulaşımı sağlayan girişin hemen önünde olması, uygulamanın törensel bir amaca hizmet ettiğini düşündürmektedir. Özellikle konumdan yola çıkarak yapılabilecek bir varsayımda, bu çukurların mezarın kapatılmasından sonra gerçekleştirilen sunulara hizmet ettiği söylenebilecektir.

Mezar 6 da, genel yapısı ile dönem için alışılagelmiş bir tipoloji sunmaktadır. Mezar yapısını diğer Soli örneklerinden farklı kılan en büyük özellik, mezar odasının üç duvarı boyunca yer alan sığ sekiler vasıtasıyla bölümlendirilmiş olmasıdır. Bu tarz sekiler, Kıbrıslı arkeologlarca Yunan kültüründeki *kline* uygulaması ile bağdaştırılmış yerel bir uygulama olarak kabul görmektedir[826]. Değişik şekillerde ve farklı konum ile yüksekliklerde olabilen bu tarz uygulamalar, Ada çapında başka nekropollerde de yaygın şekilde karşımıza çıkmaktadır. Vouni, Amathus, Tsambres

[825] Gjerstad ve diğ. 1937, 339.
[826] Karageorghis 1970, 223.

ile Aphendrika, Paphos ve Salamis nekropollerinde gözlemlenen bu uygulamanın[827], Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki iki temsilcisinden biri Mezar 6'dır. Ancak Mezar 6'daki sekiler, mevcut uygulamanın en sade ve yalın örnekleri sayılabilmektedir. Zeminden yüksek olmayacak şekilde mezarın üç tarafı boyunca dönen bu tarzdaki sekiler için en yakın benzerler Vouni *Korakas* nekropolünden 9 ve 14 No.lu, Aphendrika nekropolünden ise 46 ve 48 No.lu mezarlardan gelmektedir. **(Levha 134b-c ve 135a)**[828]. Aphendrika örneklerindeki benzer sekiler, daha ileri safhalarda ortaya çıkan yüksek sekilerin öncelleri olarak kabul görmektedir[829].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki mezarlar arasında, mezar odasında seki bulunan bir diğer mezar da Mezar 10'dur. Mezar 10'daki sekinin mevcudiyeti, plan ve çizimlerin mevcut olmamasından dolayı sadece rapordaki tanımından bilinmektedir. Raporda mezar odasının sadece doğu duvarını kapladığı yazılan sekinin, fazla yüksek olmadığından bahsedilmektedir. Mezar odalarının bir veya birden fazla kenarının çeşitli boyut ve yükseklikte sekilerle kaplanması, Ada'da Kıbrıs-Arkaik Dönem'den itibaren yavaş yavaş kullanıma giren ve Kıbrıs-Klasik Dönem'de de kullanımda kalmış yaygın bir uygulamadır[830].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının bir kısmında mevcut olup karşılaştırma ve değerlendirmeler hususunda yardımcı olan bir diğer uygulama da, dromoslarda yer alan sekilerdir. Arkeologlar tarafından *parastades* olarak adlandırılan bu uygulamanın Ada genelinde özellikle Kıbrıs-Arkaik II'de yaygınlaşmaya başladığı

[827] *Vouni* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, Fig. 173:2 ve 182:2; *Amathus* için bkz. Nicolaou 1985, 257 ve 259; *Tsambres* ve *Aphendrika* için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29; *Paphos* için bkz. Raptou 2001, 189; *Salamis* için bkz. Karageorghis 1970, 224.
[828] Bkz. çalışma içinde IV.1.6.1.
[829] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 29.
[830] Hadjicosti 1997, 253 Fig. 2.

bilinmektedir[831]. Mezar 10, 11, 12, 14 ve 15, dromoslarının yan duvarları boyunca yer alan bu tarz sekilerle (*parastades*) mevcut uygulamanın Soli için temsilciliğini yapmaktadır **(Levha 156c-d ve 157a)**. Plan ile çizimlerin mevcut olmayışı ve yegane bilginin raporlar ile bazı fotoğraflardan sağlanması, Soli mezarlarındaki bu uygulamanın tam manası ile anlaşılmasını güçleştirmektedir.

Mezar 10, 11 ve 12'deki uygulamanın, dromosun yan duvarlarının yüksek bir noktasından başlayarak tabana inecek şekilde gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Mezar 15'de ise uygulama dromos tabanından 1 m yukarıda sonlanacak şekilde daha alçak bir tarzda tercih edilmiştir. Mezar 14 ise, ilk olarak Kıbrıs-Arkaik Dönem'de kullanılmış olduğundan, mezar mimarisi anlamında tez kapsamının dışında tutulmalıdır. Ancak Mezar 14'ün, sekili dromos uygulamasının Soli'de ilk olarak Kıbrıs-Arkaik Dönem'de kullanıma girmiş olduğunu kanıtlama açısından önem arz ettiği de unutulmamalıdır[832]. Dromoslarının yan duvarlarında sekilerin (*parastades*) yer alması Mezar 10, 11, 12, 14 ve 15'i, bir noktada çağdaşları olan Salamis *Cellarka* örnekleri[833] ve Marion 28 No.lu mezar[834] ile yakınlaştırmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları arasında, dromoslarına sekiler *(parastades)* oyulmuş mezarlara sadece *Toumballin tou Mavrou* nekropolünde rastlanmaktadır. *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolünde Mezar 10-22'nin bulunduğu kısım, Kıbrıs-Arkaik ve Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün iç içe geçtiği alanlardan biridir. Bundan dolayı, bu alanda yer alan mezarlarda (Mezar 9-

[831] Gjerstad 1948, 35.
[832] Gjerstad 1948, 35 ve 37, Fig. 10.
[833] Karageorghis 1970, 2 Fig.. XVI, 69 Fig. XLIV, 73 Fig. XLVII, 76 Fig. XLIX, 113 Fig. LXVI, 121 Fig. LXVIII, 146 Fig. LXXXIII, 162 Fig. XC.
[834] Gjerstad ve diğ. 1935, 258-259; Gjerstad 1948, 45.

21), halen Kıbrıs-Arkaik Dönem adetlerinin uygulanmaya devam edilmiş olması gayet normal karşılanmalıdır. Kıbrıs-Arkaik Dönem adetlerinin Klasik Dönem'de hala uygulamada olması, ayrıca tipolojik eğilimlerin bir dönemin sonu ile diğer bir dönemin başındaki süreç kapsamında halen devam edebileceğini de kanıtlamaktadır.

Sonuç olarak, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları arasında bütünsel anlamda benzerlerine rastlanılan yegane mezar, yukarıda da belirtildiği üzere, *Pezoullia* Nekropolünde yer almakta olan Mezar 2'dir. Mezar 2, aynı zamanda çağdaşlarına kısmi benzerlikler sunması ile de dikkat çekmektedir. Yine de Mezar 2'nin en büyük önemi, özellikle Ada çapında yaygınlaşarak kalıplaşmış tiplere Soli kapsamında eş bir örnek teşkil etmesinde yatmaktadır.

Mezar 3 ise, tek benzerlerinin Vouni ve Marion'da karşımıza çıkması bakımından, Ada'da mezar yapımı konusunda bazı bölgesel eğilimlerin olabileceğini göstermektedir.

Mezar 4, odalar arasındaki ayrımın dromostan başlayarak sağlanması sayesinde "aile mezarı" denebilecek çok odalı tiplere, özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem kapsamında yeni bir boyut getirmiştir. Bu özelliği, ayrıca Mezar 4'ün mevcut yayınlar bağlamında Kıbrıs-Klasik Dönem için ünik bir tip sayılmasını da sağlamaktadır. Zengin buluntuları sayesinde, kentin soylu tabakasından bir aileye ait olduğu kolaylıkla anlaşılan Mezar 4'ün bilinen Kıbrıs mezar tiplerinden herhangi birine kesin bir örnekleme vermemektedir. Mezar 4'ün hangi biçimde şekillendirilip hangi temele dayanarak üretildiğini mevcut veriler ışığında tespit etmek mümkün değildir. Ancak mezarın soylu bir aileye ait olması, Mezar 4'ün özel bir sipariş üzerine üretilmiş olabileceğini de akla getirmektedir.

Mezar mimarisinde olası bir bölgesel eğilime işaret eden bir başka uygulama ise, Mezar 5'in dromosunun bitimi ile mezar girişinin hemen önüne oyulmuş sığ çukurdur. Bu tarzdaki çukurların benzerlerinin Ada genelinde sadece Vouni ile Marion nekropollerinde bulunması, ilk olarak Mezar 3'te gözlemlenmiş bölgesel eğilimler düşüncesini desteklemektedir. Mezar 5, bu özelliği ile büyük ihtimalle Soli-Vouni-Marion üçgeninde kullanımda olan mezar mimarisindeki bazı kalıplaşmalara işaret etmektedir.

Bazı Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli Soli mezarlarındaki dromos sekilerinin (*parastades*) ise, eski uygulamaların ve tipolojik eğilimlerin Kıbrıs-Arkaik ile Kıbrıs-Klasik Dönem'e geçiş evresinde halen devam ettirildiğini göstermesi açısından önemlidir. Böylece Soli'de, mezar mimarisindeki anlayış ve kalıpların değişen dönemle beraber bir anda ortadan kalkmadığı, hatta yeni dönemle beraber belirli bir süre zarfında hala kullanımda kaldığı kanıtlanmaktadır. Bundan yola çıkarak, Solililerin mezar mimarisi konusundaki gelenekçiliklerini belli bir noktaya kadar korudukları da söylenebilmektedir.

Bir genellemeye gidildiğinde, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının dönem boyunca Ada çapında kalıplaşarak yerleşmiş olan mezar tiplerinden çok farklı olmadığı anlaşılmaktadır. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları, dönemin Kıbrıs mezar mimarisi normlarına uymakta, mezar mimarisindeki bazı bölgesel eğilimlerin varlığını kanıtlamakta ve Solililerin mezar mimarisindeki bazı gelenekçi alışkanlıklarından yavaş bir süreçte vazgeçmiş olduklarını göstermektedir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının, Ada'nın kültürel yapısına uyacak şekilde hem bütünle uyumlu hem de kendine özgü bir yapıda olduğunu söylemek, varılabilecek en doğru çıkarım olacaktır.

V.3.Ölü Gömme Adetleri

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının tümünde, ölülerin gömülmesi inhumasyon şeklinde gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bazı mezarlarda yanık izleri ve kömürleşmiş organik kalıntılar mevcut olsa da (Mezar 2, 3 ve 5), yanmış kemiklere rastlanmayışı, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde kremasyonun tercih edilmediğine işaret etmektedir[835]. Kıbrıs'ta ve Soli'de yoğun biçimde gözlemlenen bu durum, aslında Klasik Çağ için en yoğun tercih edilen gömü şeklinin genelde inhumasyon olduğu gerçeğine de tam anlamıyla uymaktadır[836].

Her ne kadar Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde tercih edilen yegane gömü biçimi olsa da, inhumasyon gömünün birçok farklı şekilde gerçekleştirilmiş olduğu tespit edilmektedir. Değişmeyen tek ortak nokta, inhumasyon gömülerin genel hatları ile mezar odasının içine yapılıyor olmasıdır. Ancak Mezar 3'te niş içine gerçekleştirilmiş olan gömü, bu çerçevenin dışında kalan yegane örnek olmaktadır **(Levha 42c, 47d ve 48a)**. Klasik Çağ boyunca birçok başka yerde olduğu gibi[837], Kıbrıs genelinde de aynı aileye ait bireyler ya tek seferde ya da tekrar tekrar açılmak suretiyle özellikle aynı mezar odasına gömülmektedir[838]. Mezar 3'ün niş kısmına gömülmüş kişinin mezar odasının dışında tutulması, özellikle Kıbrıs-Arkaik'te gözlemlenen ve "köle veya hizmetçilerin mezar odası dışına, dromosa gömülmesi[839]" şeklinde tanımlanan uygulamanın bir benzeri olmalıdır. Yunan dünyasında kölelerin, yükselen sınıf farkı anlayışı nedeniyle özellikle M.Ö. 5. yüzyıldan sonra ayrı mezarlara gömüldüğü ya da sonraki hayatı yaşamadıkları için yanlarına eşyalar

[835] Kıbrıs'ta inhumasyon ve kremasyonun bir arada uygulandığı mezarlara sadece Kition'da rastlanılmakta ve bu durum Kition'un Fenike ile olan güçlü bağları ile ilişkilendirilmektedir. Bkz. Karageorghis 1976b, 144.
[836] Kurtz ve Boardman 1971, 190.
[837] a.g.e. 194.
[838] Gjerstad ve diğ. 1935, 457; Tygatt 1989, 10; Karageorghis 1970, 212.
[839] Karageorghis 1969a, 130 vd.; Karageorghis 1967, 121; Gjerstad 1948, 433.

bırakılmadığı bilinmektedir[840]. Ancak Kıbrıs-Arkaik örnekler yanında Kıbrıs-Klasik Dönem için Mezar 3 örneği de baz alındığında, Kıbrıs'ta böyle bir adetin pek tercih edilmemiş olduğu görülmektedir **(Levha 47d)**.

İnhumasyon gömülerin beden uzanır pozisyonda gerçekleştirilmesi Kıbrıs genelinde kabul görmüş bir uygulamadır. Ancak, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki insan kalıntılarının hem kötü şekilde korunmuş olması hem de iyi belgelenmemesi, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarındaki gömü şekillerinin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Sadece Mezar 3'ün niş kısmında, hem kemiklerin uzantılarından hem de nişin küçük boyutundan yola çıkarak, ölünün cenin (*hocker)* pozisyonunda gömülmüş olduğu söylenebilmektedir.

Gömülen kişilerin uzatılış şekillerindeki belirsizlik, uzatılma yönlerinde de kendini göstermektedir. Eksik belgeleme, Mezar 4A dışındaki tüm Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarındaki gömülerin uzatılış yönünün tespit edilmesini imkansız kılmaktadır. Mezar 4A'da girişin hemen önünde yer alan çelengin içinde bulunmuş olan kafatası parçaları, bireylerden en azından birinin baş kısmı girişe bakacak şekilde (güneybatı-kuzeydoğu uzantılı) gömülmüş olduğuna işaret etmektedir **(Levha 78b)**. Haliyle bu uzantı yönünün, bir bütünlük oluşturma amacıyla mezar odasındaki diğer bireylere uygulandığı da düşünülmelidir.

Gömülerin mezar odasının içine nasıl gerçekleştirilmiş olduğu ise, nekropol genelinde rahatlıkla takip edilebilmektedir. Mezar 2, 3, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 ve 22'de, gömülerin direkt olarak mezar odasının zemini üzerine gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Mezar odası içinde bir veya birden fazla sekisi bulunan diğer mezarlarda ise (Mezar 6 ve Mezar 10), gömülerin sekiler (*kline)*

[840] Kurtz ve Boardman 1971, 197 vd.

üzerine gerçekleştirilmiş olduğu çağdaş benzerler ışığında tahmin edilebilmektedir **(Levha 133c ve 134a)**[841].

Mezar tabanına veya sekiler üzerine gerçekleştirilen direkt gömülerden farklı bir diğer gömü şekli de, pişmiş toprak veya kireçtaşı lahitler içerisine gerçekleştirilen gömülerdir. Mevcut veriler ışığında, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde lahit içine gerçekleştirilmiş gömülere örnek veren mezarlar Mezar 4B ve Mezar 8'dir. Kıbrıs-Klasik Dönem'de lahitler içine gerçekleştirilmiş gömülere, en yoğun haliyle Fenike/Levant ile güçlü bağlantıları olduğu bilinen Kition kentinde rastlanılmaktadır[842]. Diğer bazı Kıbrıs-Klasik Dönem nekropollerinde de lahit içine gerçekleştirilmiş gömülere rastlanılsa da, hiçbiri Kition'da olduğu kadar yoğun değildir[843].

Mezar 4B'deki lahit, pişmiş topraktan üretilmiş olup, ayaklı ve kapaklıdır **(Levha 121-124)**[844]. Lahitlerin, genelde Yunan ölü kültünde ölünün sonraki hayattaki evi gibi algılanmasından dolayı itinayla yapıldığı ve ölü hediyelerinin lahdin içine bırakıldığı bilinmektedir[845]. Ancak Mezar 4B'deki lahdin sade ve kötü üretim sonucu deforme olmuş yapısına rağmen gömüde kullanılmış olması, bazı istisnaların olabileceğini düşündürmektedir. Diğer yandan Mezar 4B'deki lahdin ve tüm buluntuların dağınık bir vaziyette bulunması, gömü eşyalarının lahdin içine yerleştirilip yerleştirilmediğinin anlaşılmasını imkansız kılmaktadır. Hem Kıbrıs hem de Yunan dünyasında Yunan ölü kültüne uyacak şekilde lahit içine bırakılan

[841] Bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, Fig. 100:11, Fig. 178:11; Gjerstad ve diğ. 1937, Fig. 172:5, Fig. 182: 2; Dray ve Du Plat Taylor 1937, Fig. 25, Fig. 28, Fig. 29, Fig. 32, Fig. 34; Nicolaou 1985, Fig. 3; Karageorghis 1970, 232; Raptou 2001, Fig. 1.
[842] Calvet 1993, 131.
[843] Gjerstad ve diğ. 1935, 458; Michaelides ve Milynarczyk 1998, 151; Tygat 1989.
[844] Bkz. çalışma içinde IV.1.4.5.f.
[845] Kurtz ve Boardman 1971, 272.

hediyeler olduğu kadar[846], tersine örnek verebilecek buluntular da mevcuttur[847]. Böylece Mezar 4B lahdine gerçekleştirilmiş gömü için her iki olasılık da geçerli sayılacaktır.

Mezar 8'de bulunmuş olan 4 adet lahit, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde - aynı Kition'da olduğu gibi - her bireyin tek bir lahde gömülecek şekilde mezar odasına yerleştirildiğine işaret eden tek buluntu grubudur. Mezar 8 ile ilgili mevcut yayının kısıtlı bilgiler vermesi sebebiyle, lahit içine yapılan gömülerin tam anlamı ile nasıl gerçekleştirildiği bilinememektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarındaki bir diğer inhumasyon çeşidi ise ahşap sandukaların içine gerçekleştirilmektedir. Mezar 4A'da yoğun miktarda çivi ve ahşap kalıntılarına rastlanması, mezar odasına ahşap ölü sandukaları içinde defnedilmiş mezar sahiplerine işaret etmektedir **(Levha 107e-g ve 108)**[848]. Özellikle ahşabın iyi korunmamasından dolayı, ölü sandukalarının boyutu veya formu hakkında bir çıkarıma varmak mümkün olmamaktadır.

Ölünün mezara ahşap sandukalar içinde yerleştirilmesi, Marion nekropolündeki bir çok Kıbrıs-Klasik Dönem mezarı dışında[849], Agioi Omologites nekropolündeki bir Geç Kıbrıs-Arkaik/Erken Kıbrıs-Klasik Dönem mezarında da görülmektedir[850]. Mezar 4A'da olası ahşap ölü sandukalarının mevcudiyeti, Yunan dünyasında ahşap sanduka gömülerinin mevcut oluşu kadar[851], ahşap ölü sandukalarının ölünün mezara

[846] Flourentzos 2011; Kurtz ve Boardman 1971, 205.
[847] Yon ve Callot 1987, 159; Kurtz ve Boardman 1971, 205 (özellikle Korinth için).
[848] Mezar 4A'daki tüm ahşap kalıntıları ve çiviler ölü sandukaları ile ilişkilendirilmemektedir. Ölü hediyelerinin konduğu ahşap kutuların varlığının da olasılığı için bkz. Tez içinde IV.1.4.3.k..
[849] Gjerstad ve diğ. 1935, 458.
[850] Hadjicosti 1993, 191.
[851] Kurtz ve Boardman 1971, 269 vd.

taşınmasında[852], hatta taş lahdin içine yerleştirilmesinde bile kullanıldığı düşünüldüğünde normal karşılanmalıdır[853].

Soli nekropolündeki 22 adet Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezardan sadece ikisinde lahitlerle ve tek bir tanesinde ahşap ölü sandukalarına rastlanılmıştır. Bu oran, bir genellemeye varmayı mümkün kılmayacak kadar küçüktür. Eldeki veriler ışığında şu an için söylenebilecek en doğru şey, mezar odası içine direkt olarak yapılan inhumasyonların lahit veya ahşap sanduka içine gerçekleştirilen gömülerden daha yaygın bir şekilde tercih edilmiş olduğudur.

Bir diğer ilginç çıkarım ise, aynı mezarın birden fazla kullanılmasına Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde oldukça az sayıda rastlanılmış olduğudur. Kıbrıs genelinde, mezarların hem aynı dönem hem de farklı dönemler içinde birçok defa yeniden kullanımının epey yaygın olduğu anlaşılmaktadır[854]. Tekrar kullanımların Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde kazısı gerçekleştirilmiş 22 mezarın sadece 4 tanesinde (Mezar 9, 11, 14 ve 17) gözlemlenmesi dikkat çekicidir (%17,39'luk bir oran). Mezar 9, 11, 14 ve 17'deki tekrar kullanımlar ise, hiçbir şekilde aynı dönemde olmamış bunun yerine mezarların farklı dönemlerde tekrardan kullanımı şeklinde gerçekleştirilmiştir[855].

Ölünün birçok mezar hediyesi veya eşya ile gömülmesi, tıpkı diğer Kıbrıs-Klasik nekropollerinde olduğu gibi, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde de kabul görmüş bir adettir. Mezarlara bırakılmış ölü hediyeleri/eşyaları, hem miktar

[852] a.g.e., 267.
[853] ibid. Benzer bir uygulamaya Kition nekropolünde de rastlanılmıştır. Bkz. Calvet 1993, 131.
[854] Tygat 1989, 1; Chavane 1990, xiii; Karageorghis 1970, 233; Gjerstad ve diğ. 1935, 457; Raptou 2001, 189.
[855] Örn. Mezar 9 ve Mezar 11, Kıbrıs-Klasik ve Kıbrıs-Hellenistik'te olacak şekilde iki ayrı zaman dilimine ait gömüler içermektedir. Mezar 14 ile 17 ise, bu sefer Kıbrıs-Arkaik ve Kıbrıs-Klasik'te olacak şekilde iki ayrı zaman dilimine ait gömüler içermektedir.

hem de çeşit olarak mezardan mezara değişiklik göstermektedir. Yunan dünyasının genelinde, mezarlara eşya bırakma veya bırakılan eşyaların miktarı ile çeşidini belirlemede kesin kuralların olmadığı bilinmektedir. Aynı zamanda buluntu miktarı veya kalitesinin, mezara gömülenlerin refah seviyesini belirlemede her zaman yardımcı olmadığı da anlaşılmaktadır[856]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bu genellemeyi ortadan kaldıracak tek nokta, Mezar 4A ve 4B'de karşımıza çıkmaktadır. Her iki mezar odasındaki buluntuların maddi değeri, miktarı ve çeşitliliği ile bir kısım buluntunun ancak ticaret yoluyla elde edilebilecek olması, her iki mezar odasınakilerin üst düzey vatandaşlar olduğunu göstermektedir.

Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları içinde, gömü işleminin nasıl gerçekleştirildiği ve gömü adetleri hakkındaki en sağlıklı bilgiler, Mezar 4A'dan gelmektedir. Bunun dışında, neredeyse tüm mezarlardan elde edilen kısmi bilgilerle genel varsayımlarda bulunabilinmektedir.

Özellikle Mezar 2, 4, 9 ve 10'un dromosunda ortaya çıkan buluntular, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde dromosa seramik kaplar bırakma adetinin var olduğunu göstermektedir **(Levha 27, 35d, 61c ve 63a)**. Ancak söz konusu adet, ölü gömme adetlerinden çok ritüelik uygulamalara işaret ettiğinden dolayı detaylı olarak başka bir başlık altında incelenecektir[857].

Mezar 3'ün niş kısmı, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem ölü gömme adetleri arasında en sıradışı olanlardan birine ev sahipliği yapmaktadır. Mezar 3'ün niş kısmına gerçekleştirilmiş gömünün yanına yerleştirilmiş tek bir tunç çivi söz konusu sıradışı adetin somut örnekleyicisidir. Niş içinde başka herhangi bir çivinin olmaması ve

[856] Kurtz ve Boardman 1971, 203.
[857] a.g.e. 205. Ayrıca bkz. çalışma içinde V.4.

ahşap kalıntılarına rastlanmaması, tek çivinin durumunu şüpheli kılmaktadır. Mezarlar içine tek bir çivi bırakılması, aslında Yunan dünyasında birçok örnekte karşımıza çıkan ve genelde kötü ruhları ölüden uzak tutma amacıyla bağdaştırılan bir adettir[858]. Mezar 3'ün niş kısmındaki gömü de, benzer bir inanışa bağlı bir adetin Klasik Dönem'de Soli'de uygulamada olduğuna güçlü bir kanıt teşkil etmektedir.

Mezar 4A ise, bir bütün olarak Soli'de Kıbrıs-Klasik Dönem'de uygulamada olan birçok ölü gömme adetine ışık tutması bakımından çok önemlidir. Mezar 4A'nın mezar odasında biri çocuk ikisi yetişkin üç birey, neredeyse tüm eşyaları ile gömülmüş bir şekilde bulunmuştur. Mezar 4A örneğinde olduğu gibi tüm bireyleri ölümlü dünyadan ayrılmış olan ailelerde, ölülerin mezar odasına bir sonraki hayatta kullanmak üzere tüm eşyaları ile beraber gömülmesinin kabul görmüş bir adettir. Tüm bireyler ölmüş ve aileden geriye kimse kalmamış olduğunda, söz konusu ailenin tüm eşyaları ile gömülmesinin normal karşılandığı anlaşılmaktadır. Mezar 4A'daki yetişkin ve çocuk bireylerin günlük hayatta taktıkları takıları, seramik kapları, sosyal hayatın bir parçası olan symposionlarda kullandıkları metal kapları, günlük kullanım eşyaları ve silahları ile beraber gömülmesi, bu adetin Soli'deki en güçlü kanıtıdır. Mezar 4A'nın gömü karakteri, ayrıca Klasik Dönem Solisinde yüksek tabakadan kişilerde de yer etmiş güçlü bir "sonraki hayat" inanışını göstermektedir.

Mezar 4A'da, eşyaların mezar içine yerleştiriliş şekli de üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Yunan geleneğine göre ölü eşyalarının kişinin yanında olacak şekilde yerleştirilmesi adeti[859], genel anlamda Kıbrıs'ta da kabul görmektedir. Mezar 4A, bize Kıbrıs-Klasik Dönem'de Soli'de bu geleneğe uyulduğunu en güçlü

[858] a.g.e., 216; Villa 2010, 449.
[859] Kurtz ve Boardman 1971, 204.

kanıtlarla gösteren mezardır. Aynalar ve diğer kozmetik eşyalarının başın yanına[860], symposion setinin bir grup halinde başka bir tarafa ve silahların ise uzunlamasına olacak şekilde ölünün yanına konmuş olması Soli'de bu uygulamanın varlığını bize gösteren en güçlü kanıtlardır **(Levha 64)**.

Farklı bir durum ise, sadece Mezar 10'da gözlemlendiği şekliyle, buluntuların bir grup halinde mezar odasının köşesinde veya mezar odasındaki sekinin üzerine bırakılmıştır. Kıbrıs'ta, Marion, Vouni, Tsambres ile Aphendrika, Paphos, Salamis ve Amathus başta olmak üzere neredeyse tüm Kıbrıs-Klasik nekropollerde benzer uygulamalara rastlanılması, mevcut uygulamanın geniş bir yayılım alanına sahip olduğuna işaret etmektedir[861].

Yine Mezar 4A'da rastlanılan bir diğer adet de, ölü eşyalarının bir kısmının mezar odasına ahşap kutular içinde bırakılmasıdır. Eşyaların ahşap kalıntıları ve çivilerle çevrelenmiş bir şekilde bulunmuş olması yanında bazı çivilerin buluntu kodları da, buluntuların bir kısmının mezar odası içine ahşap kutularda yerleştirilmiş olduğuna işaret etmektedir(**Levha 100a ve 109a**)[862]. Ahşap kutuların kullanımının en ilginç yanlarından biri de kendini takılarda göstermektedir. Takılar arasında, pedimental diadem ile yılan başı bitimli gümüş bileziklerin etrafının çiviler ve ahşap kalıntılarıyla çevrelenmiş olması, bu eserlerin mezar odasına ahşap kutular içinde yerleştirildiğine işaret etmektedir **(Levha 183a – ahşap kalıntıları kırmızı oklarla belirtilmiştir)**. Diğer takıların buluntu konumları ise büyük oranda ölülerin üzerinde olacak şekilde mezar odasına yerleştirilmiş olduklarını göstermektedir. Bazı takılar,

[860] Benzer bir uygulama için bkz. Michaelides ve Milynarczyk 1998, 151.
[861] Kıbrıs'ta bu uygulamanın olduğu diğer nekropoller için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, Fig. 100:11, Fig. 178:11; Gjerstad ve diğ. 1937, Fig. 172:5, Fig. 182: 2; Dray ve Du Plat Taylor 1937, Fig. 25, Fig. 28, Fig. 29, Fig. 32, Fig. 34; Nicolaou 1985, Fig. 3; Karageorghis 1970a, 232; Raptou 2001, Fig. 1.
[862] Bkz. çalışma içinde IV.1.4.3.k..

ölülerin üzerinde yer alırken bazılarının ahşap kutularla mezar odasına yerleştirilmesinin ardındaki neden belirsiz kalmakta ancak bazı varsayımlara varılabilmektedir. Ölüler, ya daha çok sevdikleri ya da günlük hayatta en fazla kullandıkları takılar üzerlerinde olacak şekilde mezara yerleştirilmiştir. Diğer takıları ise, mezar odasına ahşap kutular içinde bırakılmıştır.

Ölü eşyalarının/hediyelerinin mezar içine ahşap kutularda bırakılması, Kıbrıs-Klasik Dönem'de Ada'da benzerlerine rastlanılmayan bir adettir. Kıbrıs'ta tespit edilebilmiş yegane örnek, çivilere sahip ahşap bir pyxis olarak tanımlanmış ve Erken Kıbrıs-Hellenistik tarihli bir Marion mezarında bulunmuştur[863]. Yine de mevcut buluntuların Marion örneği ile beraber değerlendirilmesi, Ada'da Kıbrıs-Hellenistik Dönem'in erken safhalarında mevcut olan bu adetin olasılıkla Kıbrıs-Klasik Dönem'e uzanan köklerini açığa çıkarma bakımından önem arz etmektedir. Hediyelerin mezar odasına ahşap kutular içinde getirilmesi adetinin, Yunan dünyasında kullanımda olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Ancak bu adetin, Thrakia'da sıklıkla karşılaşılan bir uygulama olduğu bilinmektedir. Ahşap kutuların içine, aynı Mezar 4A'da olduğu gibi takı veya aynaların konulmasına da yine Thrakia'da rastlanılması ve bu uygulamanın bölge sanatına ait bazı sahnelerde betimleniyor olması da ilginçtir[864].

Özellikle Mezar 2 ve Mezar 4A ve B'de bulunan hayvan kemikleri, ölü gömme adetleri hakkında başka bir noktaya vurgu yapmaktadır. Mezar odasının kapanmasının ardından hayvan kurban etme geleneği Klasik Çağ Yunan dünyasında

[863] Gjerstad ve diğ. 1935, 366 No. 10.
[864] Mansel 1941, 131-132, 144-148; Onurkan 1988, 82-95; Kitov ve Theodossiev 1995, 324; Onurkan 1988, 82; Fol ve diğerleri 1986, 111-112, 119 Res. 72; Stewart 1990, Res. 477-479.

olduğu gibi[865], Kıbrıs'ta da uygulanan bir ritüeldir[866]. Ancak Mezar 2 ve Mezar 4A ve B örneklerinde hayvan kemiklerine mezar odasının içinde rastlanılması, uygulamanın genel karakteri ile fazla uyuşmamaktadır. Söz konusu hayvan kemiklerinin mezar odası içinde özellikle bir bütün olarak bulunmuş olması **(Levha 183b)**, kemiklerin ait olduğu hayvanların ölüye sonraki hayatında eşlik edecek yiyecekler olarak bırakıldığını göstermektedir[867].

Mezar odalarına bırakılan eşyaların kırılması veya başka şekillerde kullanışsız hale getirilmesi, Yunan ölü gömme adetleri arasında yine sıklıkla karşımıza çıkan bir uygulamadır. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarları arasında sadece Mezar 4A, bu adeti yansıtan bir örnekleme sunmaktadır. Mezar odası içine toplu halde bırakılmış olan metal kaplara eşlik eden gümüş kyathos (kepçe), sapının orta kısmından bilinçli bir şekilde bükülerek kullanışsız hale getirilmiştir **(Levha 89c)**. Kılıçları bükmek veya strigilisleri çivilerle delmek şeklinde diğer usullerde de gerçekleştirilen bu tarz eylemlerin, nesnelerin sonradan tekrar kullanımını engellemek yerine nesneyi bir nevi "öldürerek" ölü bireye sonraki hayatta eşlik ettirmek amacına yönelik olduğu düşünülmektedir[868]. Nesneyi bilinçli bir şekilde deforme ederek kullanışsız hale getirme adetinin bir kyathos üzerinde uygulanışına ait diğer yegane örnekleme ise, M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreği tarihli Polygoros-Aghios Mamas nekropolü 3 No.lu Mezar'da karşımıza çıkmaktadır[869]. Her iki mezardaki buluntuların içinde, sadece kyathosların bükülerek kullanışsız hale

[865] Kurtz ve Boardman 1971, 205 ve 215.
[866] Karageorghis 1970, 232; Des Gagniers ve diğ. 1967, 52.
[867] Ritüelik anlam içeren hayvan kurbanlarına çoğunlukla yanmış kalıntılar içeren sunu çukurlarında rastlanmaktadır. Bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 205. .Mezar odaları içindeki kemiklerin varlığı ise oldukça az olsa da kesin bir şekilde ölüye eşlik edecek besinler şeklinde öne çıkmaktadır. Bkz. a.g.e. 215.
[868] Kurtz ve Boardman 1971, 215-216.
[869] Bu örnekte de kyathos tamamen gümüşten dökülmüştür. Bkz. Kottaridi 2005, 81 No. 12.

getirilmiş olması aydınlatılmayı bekleyen bir uygulama olma potansiyeline sahiptir **(Levha 183c)**.

Mezarların tümünde istisnasız olarak ele geçen buluntuların başında gelen kandiller ve strigilisler de, Soli'de Kıbrıs-Klasik Dönem'de mevcut olan ölü gömme adetleri hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Bazı durumlarda kadın mezarlarına konmuş olsalar da, strigilislerin özellikle erkek mezarlarına bırakılması, Yunan dünyasında yaygın bir adettir[870]. Benzer bir adetin Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında uygulandığı, bir kısım mezarda (Mezar 2, 3, 4A, 4C, 5 ve 15) strigilislerin olası erkek bireylere ait kemiklerle beraber bulunmasıyla kanıtlanmıştır.

Kandiller, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında rastlanılan en yoğun buluntu gruplarından biridir. Mezar odalarına kandil bırakma adeti, özellikle Yunan ölü gömme adetleri kapsamında kurallaşmış bir adet değildir. Kıta Yunanistan'da mezar odalarına kandil bırakma adetine, ancak M.Ö. 4. yüzyılda başlayacak şekilde sadece Korinth'te rastlanmaktadır[871]. Diğer yandan mezarlara kandil bırakma adeti, Kıbrıs'ta Kıbrıs-Geometrik Dönem'e kadar uzanan bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir[872]. Çalışmanın konusunu oluşturan 22 adet mezardan 15'inde toplam 30 küsur adet tam veya tama yakın kandil bulunması (bu sayı profil vermeyen kırık parçalarla daha da artmaktadır), özde Soliyi genelde Kıbrıs'ı özellikle Klasik Çağ kapsamında Yunan ölü gömme adetlerinden ayırmaktadır.

[870] Kurtz ve Boardman 1971, 208. Ancak strigilislerin varlığının gömülü bireyi bir sporcu veya atlet olarak sınıflandırmadığı da unutulmamalıdır. Strigilislerin kadın mezarlarındaki varlığı hakkında bkz. Kovacsovics 1990, Mezar 107.
[871] Kurtz ve Boardman 1971, 211.
[872] Gjerstad 1948, 223.

Özellikle bir mezarda birden fazla kandilin çıkması ve kandillerin hiçbirinde kullanım izlerine rastlanmaması (is, yağ kalıntısı vb.), kandillerin günlük kullanım eşyası olmaktan öte mezar hediyesi olduklarını göstermektedir. Kandillerin, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarına bir mezar hediyesi olarak bırakılması, hem gömülerin adet ve kurallar gereği şafaktan önce gerçekleştirilmesi, hem de ölünün sonraki hayata giden yolda ışığa ihtiyaç duyacağı inanışı ile kolaylıkla açıklanmaktadır[873].

Silahların ölüye eşlik etmesi, Soli'de yine sadece Mezar 4A'da rastlanılan bir adettir. Mezarlara silah bırakma adetinin Yunan ana karasında Arkaik Çağ ile beraber azalmaya başladığı[874] ve Klasik Çağ'da ise neredeyse yok denebilecek kadar azaldığı görülmektedir[875]. Klasik Çağ kapsamında benzer bir durumun Kıbrıs'ta da gözlemlenmesi[876], Mezar 4A'yı bu bağlamda özellikle Ada için sıradışı sayılabilecek birkaç mezardan biri yapmaktadır[877].

Ölünün yıkandıktan sonra giydirilip çeşitli şekillerde süslenmesi ve klineye bu şekilde yatırılması, Yunan dünyasında yazılı anlamda kurallaşmış bir ölü gömme adettir **(Levha 183d)**[878]. Bunlar yanında, ölünün dudakları üzerine altın bir bant, başına ise bir çelenk veya diademin yerleştirilmesi de gerçekleştirilmesi gereken adetler arasında sayılmaktadır[879]. Her ne kadar yazılı kaynaklar bu adetlerin

[873] Kurtz ve Boardman 1971, 211.
[874] a.g.e. 75 ve 207.
[875] a.g.e. 190 ve 194. Diğer yandan tersine bir uygulama, özellikle *Makedonia* ve *Thrakia* kontekslerinde güçlü bir şekilde devam ettirilmektedir. Bkz. Andronikos 1987, 140; Kottaridi 2011a; Themelis ve Touratsoglou 1997; Onurkan 1988; Delemen 2004; Kitov 2005; Kitov 2006; Ognenova 1961.
[876] Gjerstad 1948; Karageorghis 1970, 232.
[877] Bu konunun daha detaylı bir değerlendirmesi için çalışma içinde bkz. V.5.1.g.
[878] Garland 1985, 24; Kurtz ve Boardman 1971, 207. Euripides *Medea*'sında 980 ve *Alcestis*'de 613, 631-2 bu adet hakkında bahislere rastlanılan başlıca satırlardır
[879] Kurtz ve Boardman 1971, 207; Garland 1985, 24 Fig. 7. Özellikle gözlerin ve dudağın kapatılmasının, *psyche*nin vücuttan ayrılmasına yardımcı olduğuna inanıldığı Smyrna'da bulunmuş M.Ö. 3. yüzyıl tarihli bir yazıttan da anlaşılmaktadır. Bkz. Garland 1985, 23.

uygulanması hakkında bilgiler verse de, özellikle Klasik Dönem Attikası başta olmak üzere Yunanistan'da bu adetlere uyulduğuna dair kesin kanıtlara rastlanmamaktadır. Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde gözlemlenen bu tarzdaki gömülere en yakın benzerler, M.Ö. 4. yüzyılda karşımıza çıkmakta ve bunlar da genelde ölü üzerinde insitu bulunmuş takılarla sınırlanmaktadır[880]. Benzer uygulamaların, ölülerin yakıldığı Makedonia ve Thrakia'da da mevcut olduğu bilinmektedir[881]. Mezarlarda bulunmuş yanık insan kemikleri yanında takılar, kıyafet parçaları ve kıyafet süslerine rastlanması, ölünün *prothesis* esnasında süslenmesinin Makedonia'daki mevcudiyetinin en güçlü kanıtlarıdır. Ölünün süslenmesi şeklindeki uygulamanın, İskitia başta olmak üzere,[882] Anadolu[883] ve Kıbrıs'ta[884] da kullanımda olduğu anlaşılmakta ve bu durum Soli Mezar 4A örneği ile uyuşmaktadır.

Başın taçlandırılmasının ardındaki neden birçok farklı düşünceyle açıklanmaktadır. Bu adetin, Aristophanes'in *Lysistrate*'sine göre, "ölünün hayatla gerçekleştirmiş olduğu mücadeleyi başarıyla sürdürmüş olmasını onurlandırmak" için uygulanmaktadır[885]. Pottiers ise, ölüyü "bir dinginlik ve ilahi güzellik içinde uğurlamak" düşüncesine parmak basarak, büyük oranda kabul gören tek düşünceyi ortaya sunmaktadır[886].

Klasik Dönem Solisinde p*rothesis* esnasında bu adetlere uyulduğuna dair yegane ancak oldukça güçlü ipuçları, sadece Mezar 4A'dan gelmektedir. Mezar 4A'daki bireylerden birinin başında bulunmuş olan sarmaşık çelengi, ölünün başına

[880] Kurtz ve Boardman 1971, 207.
[881] Işın ve Özdoğan 2000, 337.
[882] Rudolph 1995, 104; Rolle 1979, 136.
[883] Rasmussen 1998.
[884] Gjerstad ve diğ. 1935, Lev. CLVI; Dray ve Du-Plat Taylor 1937, 116 Fig. 63; Nicolaou 1985, 264 No. 78&79 Lev. XLVIII:117; Laffineur 1992, 26 Lev. IX: T.354/120 ve T.219/41; Karageorghis 1973b, 183, 195 ve 200.
[885] a .g.e. 26.
[886] Pottiers 1883, 19.

prothesis esnasında bir çelenk yerleştirilmiş olduğuna işaret etmektedir **(Levha 78b)**. Ayrıca, aynı bireyin üzerine yerleştirilmiş olduğu anlaşılan ve çelenkle beraber bulunmuş olan dudak bandı da, Kıbrıs için bir diğer ölü gömme adetinin örneklemektedir[887]. Mezar 4A'da bulunmuş olan iki set halindeki kıyafet süsleri ile Mezar 4B'deki diğer kıyafet süsleri, elbise üzerine dikilerek kullanılmaktadır. Bu eserlerin mevcudiyeti, Mezar 4A ve B'deki ölü bireylerin *ekphora* esnasında yıkanıp giydirilerek takılarıyla görkemli bir şekilde süslendiğini ve mezar odasına kıyafetli olacak şekilde gömüldüğünü kanıtlamaktadır[888]. Kurallaştırılarak sosyal hayatın içine dahil edilmiş bu tarz adetlerin Soli ve diğer bazı Ada merkezlerinde de uygulanıyor olması, Kıbrıslıların Klasik Dönem Yunan ölü gömme adetlerini ne kadar benimsediklerini göstermektedir[889].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem ölü gömme adetleri, genelde Kıbrıs ve Yunan dünyasındaki kalıplaşmış adetlere uyan bir tablo çizmektedir. İnhumasyonun yaygınlığı, lahitlerin kullanımı kadar gömülerin mezar içlerine oyulmuş sekilere gerçekleştirilmesi, ahşap ölü sandukalarının mevcudiyeti, dromoslara bırakılan sıvı saklama kapları, ölülerin eşyaları ile beraber gömülmesi veya eşyaların gömülerin yanına yerleştirilme şekli gibi Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde karşımıza çıkan uygulamaların, Yunan dünyasında olduğu kadar Kıbrıs'ta da yaygın bir şekilde kullanımda olduğu görülmektedir. Özellikle Mezar 4A'da görülen zengin metal kap repertuvarı, Kıbrıs dışında Anadolu, Makedonia ve Thrakia'da karşılaşılan adetlere yakınlıklar sergilemektedir. Bu tarz eserlerle sağlanan gerçek ve sembolik güç/iyelik

[887] Kıbrıs'ta benzer bir diğer uygulamaya Marion'da da rastlanılmıştır. Bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, Fig. 142:3.
[888] Benzer uygulamaların Kıta Yunanistan ve özellikle Attika mevcudiyeti hakkında bkz. Garland 1985, 26.
[889] Ölünün mezara süslenerek gömüldüğüne dair ipuçları veren diğer mezarlar için bkz. *Marion:* Gjerstad ve diğ. 1935, 142:3, 149:3; *Amathus:* Laffineur 1992, 26.

hissinin, ölüm acısını tersine çevireceğine olan naif inanışı sembolize ettiği düşünülmektedir[890]. Bu bağlamda bazı ölü gömme adetlerinin ve bu adetler ışığındaki inanışlar bakımından Kıbrıslıların Anadolu, Makedonia ve Thrakia halklarına yakın olduğu kolaylıkla söylenebilecektir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde karşılaşılan bazı ölü gömme adetleri, özellikle Kıbrıs'ta benzerlerine rastlanılmaması bakımından dikkat çekicidir. Bu adetlerden ilki, Mezar 3'te niş içindeki gömüde karşılaşılan ve Yunanistan'da da benzerleri olduğu bilinen ölü yanına tek bir çivi bırakma adetidir **(Levha 184a)**. Şu ana kadar gerçekleştirilmiş yayınların hiçbirinde, Ada genelinde benzer bir gömüye Kıbrıs-Klasik Dönem'de rastlanılmamış olması, Mezar 3'ün niş kısmındaki uygulamayı Kıbrıs için ünik kılmaktadır. Ayrıca bu uygulama, aslında varlığına çok nadir rastlanılan bazı Yunan ölü gömme adetlerinin Klasik Dönem'de Ada'da uygulanmakta olduğuna dikkat çekmesi açısından da önemlidir.

Ölü gömme adetleri içinde Kıbrıs'taki mevcudiyeti olduğu başka örneklerle kanıtlanmamış bir diğer uygulama da, ölü hediyelerinin mezara ahşap kutuların içerisinde bırakılmasıdır. Mezar 4A'da varlığı tespit edilmiş olan ve genelde Thrakia'ya atfedilen bu uygulamanın, Soli'ye hangi yollarla geldiğini tam anlamıyla tespit etmek mümkün görünmemektedir. Mezar 4A içinde ithal eserlerin varlığına rağmen (takılar, metal kaplar ve çelenk), mezar sahiplerinin her ikisinin veya en azından birinin Thrakia kökenli olduğunu gösterecek tek bir buluntuya bile rastlanılmadığı unutulmamalıdır. Yine de, Soli'nin tarihsel süreç içinde Yunan

[890] Barr-Sharrar 1982, 135 *dipnot 1*.

dünyası ile olan güçlü bağları düşünüldüğünde, bu tarz dış etkilerin bir şekilde ölü gömme adetlerine nüfuz etme olasılığı da kabul edilebilir görülmektedir[891].

Sonuç olarak, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem ölü gömme adetlerinin genel anlamda Ada, Anadolu ve Yunan dünyası genelinde kabul görmüş uygulamalardan farklı olmadığı anlaşılmaktadır. Bazı tercihler (kandillerin yoğun kullanımı) veya küçük uygulama farklılıkları, ise kabul edilebilecek değişiklikler olarak sayılabilmektedir. Ayrıca Soli ölü gömme adetlerinde, mezar mimarisinde olduğu gibi, olası yerel etkileşimleri tespit etmek veya sadece Soli'ye atfedilebilecek kadar ünik bir adetten bahsetmek de mümkün değildir. Tam tersine, tüm Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca Ada genelinde kullanımda olan ölü gömme adetlerinin Soli'de de birçok şekilde gözlemlenmesi, kent ve sakinlerinin Ada kültürüne olan güçlü bağlarını gösterme açısından önemlidir. Bunun yanında, özellikle Mezar 3'ün niş kısmı ile Mezar 4A'nın mezar odasındaki gömülerden anlaşıldığı üzere, Ada genelinde uygulamada olmayan bazı yabancı adetlerin Solililer tarafından yerel ölü gömme adetlerine dahil edilerek uygulanması da bir diğer önemli noktadır. Özellikle Mezar 4A'daki buluntuların *prothesis* ve *ekphora* adetlerine olan uyumu, Soli'yi oldukça güçlü bağlarla Klasik Dönem Yunan ölü gömme adetlerine yakınlaştırmakta ve bu alandaki en somut kanıtlardan biri haline getirmektedir.

Diğer yandan sadece Makedonia ve Thrakia'da gözlemlenen adet ve inanışların Soli'deki varlığı, Kıbrıslıların hem yabancı inanışlara olan açıklığını hem de bu coğrafya toplumları ile sosyal anlamda sergilemekte oldukları eş kültür yapısını gözler önüne sermektedir.

[891] Bkz. çalışma içinde I.2.

V.4.Ölü ve Gömü Sonrası Ritüelleri

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarları ve buluntuları, gömü esnasında veya gömü sonrasında gerçekleştirilmiş bazı ritüellerin varlığına ışık tutmaktadır. Her ne kadar Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde ritüellerin varlığından haberdar olsak da, ritüellere ait kanıtlar oldukça azdır.

Yunan ölü kültünde, ölümün ardından gerçekleştirilen ilk ritüel *prothesis*'dir. *Prothesis*, aslında ölünün yıkanıp arındırılması ve ardından giydirilip süslenerek gömülmeye hazırlanmasıdır. *Prothesis*, aynı zamanda ölümün kesin bir şekilde gerçekleşmiş olduğunun anlaşılmasını sağlayan bir bekleme sürecidir[892]. Yunan dünyasının geneline yayılmış olan *prothesis* hakkındaki en güçlü verilere, özellikle Atina'da rastlanmaktadır[893]. Ayrıca *prothesis* hakkında bilgiler, pek çok antik yazılı kaynakta da yer almaktadır[894].

Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde ölümün ardından *prothesis*'in gerçekleştirildiğine dair yegane bilgilere, Mezar 4A ve 4B buluntuları sayesinde ulaşılabilmektedir. Mezar 4A'da bulunmuş *loutheria* karakterli bazı metal kapların varlığı (leğenler ve keskin profilli gaga ağızlı oinochoe), ilk bakışta *prothesis*'teki kutsal yıkanmada kullanılmış gibi görünmektedir[895]. Ancak leğenler ve oinochoenin symposion seti ile iç içe bulunmuş olması ve yıkanma ile alakalı birçok yardımcı

[892] Kurtz ve Boardman 1971, 144; Garland 1985, 30.
[893] a.g.e. 114 vd.
[894] Euripides'in *Medea*'sı ile *Alcestis,* söz konusu iki uygulamadan bahseden başlıca kaynaklardır. *Prothesis* ve *ekphora* hakkında ayrıca bkz. Garland 1985, 24; Kurtz ve Boardman 1971, 207.
[895] Kurtz ve Boardman 1971, 144.

ögeden mahrum olmaları (süngerler ve pateralar)[896], söz konusu kapların kesinlikle symposiondan önce ellerin yıkanmasında kullanıldığına işaret etmektedir[897].

Mezar 4A ve 4B'de ele geçmiş olan zengin kıyafet süsleri ve sadece Mezar 4A'da ölünün kafasında bulunmuş olan çelenk ile dudak bandı, ölünün mezara konulmadan önce zengin bir şekilde süslenip giydirildiğini kanıtlamaktadır **(Levha 78e ve 80b)**. *Prothesis*'deki ritüellerin gerçekleştirildiğine işaret eden bu eserler, Soli'nin özellikle ölü gömme adetleri ve ölümün ardından gerçekleştirilen ritüeller bağlamında Yunan dünyasından etkilenmiş olduğunu göstermektedir[898]. Kıyafet süsleri, çelenkler ve dudak bantlarına diğer birçok Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde de rastlanılmış olması, söz konusu ritüellerin Ada genelinde kabul görmüş olduğunun kanıtıdır[899].

Mezarların neredeyse tümünde bulunmuş olan kandiller, hem kullanım izleri taşımamaları hem de oldukça yoğun olan sayıları nedeniyle direkt anlamda ölü eşyası olarak kabul görmektedir. Kandillerin gömü esnasındaki kullanımı, gömü ve sonrasında gerçekleştirilen ritüellerin Yunan adetlerine uygun olarak şafaktan önce gerçekleştirildiğine kanıt teşkil etmekte bakımından önemlidir[900].

Güçlü kanıtlarla varlığından haberdar olduğumuz bir diğer ritüel ise, gömünün ardından dromosta ya da mezar dışında gerçekleştirilen kurban ve sıvı sunularıdır[901]. Mezar 2, Mezar 4, Mezar 9 ve Mezar 10'un dromos buluntuları, Kıbrıs-Klasik

[896] Delemen 2004, 87; Nuber 1972, 9. *Vergina* örnekleri için bkz. Andronikos 1987, 120 ve 159; Kottaridi 2011a.
[897] Daha detaylı bir değerlendirme için bkz. çalışma içinde V.5.1.b.
[898] Ayrıca bkz. çalışma içinde V.3.
[899] Bkz. dipnotlar 872, 875, 877 ve 863.
[900] Kurtz ve Boardman 1971, 211.
[901] a.g.e. 204 ve 205; Garland 1985, 113.

Dönem nekropolü bağlamında kurban ve sıvı sunularına dair kanıtlar sunan başlıca mezarlardır.

Yunan dünyasında gömünün sonrasındaki en önemli ritüellerden biri olan kurban sunusunun Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde uygulanmakta olduğu, sadece Mezar 2'nin dromosunda bulunmuş bir grup buluntu sayesinde kanıtlanabilmektedir[902]. Dromos dolgusunun üst kısımlarında yanmış hayan kemikleri ile kömür kalıntılarına rastlanılması, Mezar 2 dromosunda gömünün ardından kurban sunularının gerçekleştirildiğine ve ritüelin kurbanın yakılmasıyla tamamlandığına işaret etmektedir[903]. Mezar 2 her ne kadar kısmen soyulmuş olsa da, soyguncuların dromos dolgusunun alt tabakalarına ulaşmamış olduğu insitu kaplar vasıtasıyla kesin bir şekilde bilinmektedir **(Levha 35d)**[904]**.** Bundan yola çıkarak, söz konusu yanık kemik ve kömür kalıntılarının, dromos dolgusunun üst bölümlerinden gelmiş olduğu söylenebilmektedir[905]. Özellikle dromos tabanından yukarda olan konumları sayesinde söz konusu buluntular, sununun mezarın kapatılmasından sonra gerçekleştirilmiş olduğu kanıtlanmaktadır.

Dromosta veya mezar dışında bulunmuş tam veya kırık sıvı saklama kaplarının büyük bir çoğunluğunun, Yunan ölü kültünde ritüel amaçlı sıvı sunularının ardından bırakıldığı bilinmektedir[906]. Mezar 2, Mezar 4 ve Mezar 9'un dromosunda bulunmuş

[902] Söz konusu bilgileri belgeleyecek fotoğraflar kazıcılar tarafından çekilmemiş ancak buluntular hakkında detaylı bir bilgiye kazı raporlarında yer verilmiştir. Ayrıca raporlarda bahsi geçen buluntular kazı sonrasında korunmamıştır.

[903] Ritüel amaçlı kurban sunumlarının Yunan dünyasında genelde yakılarak sonlandırıldığı hakkında bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 205 ve 215.

[904] Bkz. çalışma içinde V.I.2.2.a. ve Lev. 35:d.

[905] Mezar odası içinde bulunmuş olan kemiklerde hiçbir yanık izine rastlanılmaması, dromosta bulunmuş olan kemik ve kömürlerin mezar odasının içinden çıkarılmadığını destekleyen bir diğer noktadır.

[906] Kurtz ve Boardman 1971, 205. Kırılmış kaplar genelde gömüden sonraki günlerde gerçekleştirilen *ta enata* gibi ritüellerde kullanılmış eserler olarak kabul görmektedir. Bkz. a.g.e. 145. Attik betimlemelerde mezar stelleri önünde resmedilmiş kırık vazoların varlığı da, kapların kırılması ardındaki nedenin ritüel bazlı olduğunu güçlendirmektedir. Bkz. a.g.e. 216.

olan insitu sıvı saklama kapları ve Mezar 10'un dromosunda bulunmuş mermer alabastron, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde gömünün ardından gerçekleştirilen sıvı sunuları hakkında bilgi veren başlıca eserlerdir.

Mezar 2'nin dromosunda bulunmuş olan 2 adet sıvı saklama kabı, gömünün ardından gerçekleştirilen sıvı sunularına kanıt teşkil eden ilk eserlerdir **(Levha 27a ve b, 32c, 35d ve 36a)**. Her iki eserin de ağızları açık olacak şekilde dromos dolgusu içine bırakılmış olması, söz konusu eserlerin dromosa sıvı sunusunun ardından bırakıldığına işaret etmektedir. Sıvı saklama kaplarından mezar odası girişine yakın olacak şekilde kırık bir halde tabanda bulunmuş olanı (Sk9), büyük olasılıkla gömünün hemen ardından gerçekleştirilen sunulardan kalmış olmalıdır **(Levha 35d ve 36a)**. Kod olarak dromos toprağının daha üst seviyelerinde bulunmuş olan ikinci sıvı saklama kabının ise (Sk3)[907], mezarın gömüden sonra ziyaret edilmesi esnasında gerçekleştirilmiş sunularda kullanılmış olma ihtimali vardır **(Levha 27a ve b, 32c)**[908].

Mezar 4, dromosunda çok sayıda buluntu vermiş tek mezar olması bakımından gömü sonrası ritüelleri hakkında en fazla bilgi sunan mezardır. Mezar 4'ün dromosunda ele geçmiş 3 adet tam ve tama yakın amphora yanında birçok farklı formda sıvı saklama kabına ait kırık parçalar **(Levha 60b ve c, 61a-c, 62a ve b, 63a ve b)**, mezar odasının kapatılmasının ardından dromosta gerçekleştirilmiş yoğun ritüellerin Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki en iyi örnekleyicileridir[909].

[907] Söz konusu sıvı saklama kabı kısmi bir eser şeklindedir. Ancak eserin kısmi bir şekilde bulunmuş olması, bölgede kazı gerçekleştiren iş makinesinin kepçesinden kaynaklıdır.
[908] Mezarların gömünün ardından tekrar ziyaret edilmesi hakkında bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 147 vd; Garland 1985, 104.
[909] Kurtz ve Boardman 1971, 204.

Mezar 4'ün dromosundaki seramik kapların farklı konumlarda bulunması, büyük olasılıkla her kabın farklı bir mezar odasının önüne bırakılmış olduğuna işaret etmektedir. Her ne kadar, 4C'nin soyulması esnasında özellikle orta kısımdaki gömülerin bozulmuş olduğu anlaşılsa da diğer iki mezar odasının girişleri önüne bırakılmış kaplar hakkında çıkarımlara varılabilmektedir. Bu bilgiden yola çıkarak, özellikle Mezar 4A'nın girişinin hemen önünde bulunmuş olan Sk19 Katalog No.lu amphoranın büyük olasılıkla Mezar 4A'daki gömütler için dromosa bırakılmış olduğu söylenebilmektedir **(Levha 63a ve b)**. Yan yana bulunmuş olan Sk17 ve Sk18 Katalog No.lu amphoraların ise, hangi mezara bırakıldıkları anlaşılmasa da grup halinde bulunmaları her ikisinin de tek bir mezar için bırakıldıklarına kanıttır **(Levha 61c ve 62a ve b)**.

Mezar 4'ün dromosunda bulunmuş olup büyük oranda tümlenebilmiş kaplar da, yine sıvı sunusunun ardından bilinçli bir şekilde kırılmıştır **(Levha 60b ve c, 61c ve 62b)**. Dromos içinde kırılmış şekilde bulunmuş ağız kenarı-boyun-omuz kısımlarından ibaret küçük kapların varlığı, bir diğer ritüele işaret etmektedir **(Levha 60c ve 61b)**. Söz konusu kaplar, ritüel esnasında dökülen sıvının kabın ağzından geçer geçmez toprağa akacağı şekilde bir sunuya hizmet etmektedir. Sadece ağız kenarı-boyun-omuz kısmından ibaret bu tarzdaki kaplar, aslında sununun toprağa karışmasında bir nevi "aracı" olmaktadır[910]. Mezar 9'un dromos dolgusu içinde sürahicik ve düz dipli amphoralara ait ağız kenarı-boyun odaklı kırık parçalara rastlanması, ritüel ve sunu amaçlı benzer kap kullanımının söz konusu mezarda da uygulanmış olduğunu da göstermektedir.

[910]a.g.e. 206. Söz konusu uygulama özellikle *Metaponto* nekropolünde oldukça güçlü verilerle belgelenmiştir. Bkz. Carter 1998, 121 vd.

Mezar 10'un dromos dolgusunda bulunmuş olan mermer alabastron, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde gömüden sonra gerçekleştirilen yegane farklı sıvı sunusuna aittir **(Levha 148d)**. Mezar 10'un dromosunda bir alabastrona rastlanması, söz konusu mezarda gömünün ardından gerçekleştirilmiş olan sununun kokulu bir sıvıyla (parfüm?) gerçekleştirildiğini göstermektedir[911].

Mezar 4A ve 4B'nin mezar odalarında bulunmuş olan zengin kıyafet süsleri, çelenk ile dudak bandı, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde ölümün ardından uygulanmakta olan ritüellerin varlığını kanıtlayan ilk eserlerdir. Mezar 2, Mezar 4, Mezar 9 ve Mezar 10'un dromos buluntularının sunduğu veriler ise, sunu bazlı ritüellerin varlığına kanıt teşkil etmeleri ile öne çıkmaktadır. Mezar 2, bu ritüellerden en azından bir kısmının hayvan kurban etme ve büyük olasılıkla yakma odaklı olduğunu göstermektedir. Diğer yandan yine Mezar 2 ile beraber Mezar 4, Mezar 9 ve Mezar 10 dromosları, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisindeki bir diğer gömü sonrası ritüelin de sıvı odaklı sunular olduğunu kanıtlamaktadır .

Ölünün *prothesis*'te yıkanıp giydirildikten sonra süslenmesi, Yunan dünyasında olduğu kadar Kıbrıs'ta da uygulanan bir ritüeldir. Dromoslarda gerçekleştirilen kurban veya sıvı odaklı sunular da yine Yunan dünyasında olduğu kadar[912], Ada genelinde de dönem boyunca kalmıştır[913]. Tüm tespitler, Yunan dünyasındaki ölüm sonrası ritüellerde izlenilen kalıplaşmış uygulamaların, Klasik Dönem Solisinde de kullanımda olduğunu göstermektedir. İki farklı coğrafya arasındaki eş uygulamaların varlığı, özellikle kalıplaşmış adetler hususunda izlenilen ortak yolun ve sahip olunan ortak değerlerin kanıtı niteliğindedir.

---

[911] Kurtz ve Boardman 1971, 209.
[912] a.g.e. 204.
[913] Gjerstad ve diğ. 1935, 459; Gjerstad ve diğ. 1937, 338; Dray ve Du Plat Taylor 1937, 68, 70, 77, 78.

V.5.Nekropol Buluntuları

Mezar odalarına veya dromoslara bırakılmış buluntular, her zaman mezar kazılarında üzerinde en çok durulan objeler olmuştur Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarındaki buluntular, kullanım amaçlarına göre yaklaşık olarak on üç başlık altında toplanıp değerlendirilmiştir. Nekropol buluntuları içinde en yoğun grubu, seramik kaplar teşkil etmektedir. Seramik kapları oldukça büyük bir sayısal farkla, sırasıyla takılar, kandiller ve metal kaplar izlemektedir. Diğer eser grupları ise, sekizi geçmeyecek sayılarla temsil edilen oldukça küçük gruplar halindedir **(Grafik 31)**.

Mezar hediyelerinin, mezara hangi kıstas veya inanışa göre bırakılmış olduğunu kesin bir şekilde belirten, kurallaşmış bir bilgi veya yazılı kaynak mevcut değildir. Hediyelerin bırakılmasının ardındaki nedenler, bir çok defa arkeologlar tarafından gereğinden fazla abartılmış fikirlerle yorumlanmaktadır. Ancak antik dünya insanlarının, ölülerinin yanına bıraktıkları hediyelerin ardındaki inanış ve nedenler sanılandan daha basit ve sıradan olma ihtimali de taşıyabilmektedir. Bu bağlamda mezar odasına koyulmuş eşyalar, ölünün kişisel eşyaları olma yanında ritüelik anlamlar da içerebilmektedir. Diğer yandan ölünün bir yakınına ait olup ölüye duyulan sempati sonucunda bir parçasını onunla uğurlama amacı güdebilir veya yakınlarının ölünün yanında olmasını istediği basit nesneler şeklinde de yorumlanabilmektedir. Ancak buluntuların sunduğu en önemli bilgi, sonraki hayata ve bu hayata doğru yapılan yolculuğa olan güçlü bir inanışın varlığıdır[914].

Ölünün yanına bırakılmış mezar hediyeleri üç ana başlık altında toplanabilmektedir. Bu başlıklar: kişisel eşyalar, günlük kullanım eşyası olmalarına rağmen sadece cenaze ile alakalı olan eşyalar ve son olarak da cenaze için özel

[914] Kurtz ve Boardman 1971, 206.

olarak üretilmiş/alınmış eşyalar şeklindedir[915]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki mezarlarda bulunmuş eşyalar, rahatlıkla bu üç ana başlıktan ikisinin altında olacak şekilde, ölünün kişisel eşyaları sayılan "Ölü Eşyaları" ve cenaze için özel olarak üretilmiş/alınmış eşyalar olan "Mezar Hediyeleri" şeklinde gruplanmaktadır.

V.5.1.Ölü Eşyaları

Ölü eşyaları olarak ayrılan eserler, özellikle üretim ve kullanışlılıkları göz önüne alınarak kişinin yaşamı boyunca kullanmış olabileceği eserler arasından seçilmiştir. Bu eserlerin tümünü, kişinin günlük hayatında kullanma olasılığının yüksek olduğu kozmetik eşyaları, süslenme ve tüketimle ilgili eşyalar veya kişinin toplumdaki rolü ile alakalı eşyalar oluşturmaktadır.

Bu tanıma giren bir kısım takılar ve metal kaplar, mermer kaplar, aynalar, makyaj çubukları ve silahların tümü ile bir kısım diğer buluntular "Ölü Eşyaları" başlığı altında incelenecektir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu repertuvarı içinde ölü eşyası olarak tanımlanmış olan eserler tüm repertuvarın % 24'lük kısmını teşkil etmektedir **(Grafik 32)**.

V.5.1.a.Takılar

Takılar, Katalog'da toplamda 53 adet kayıt ile nekropol buluntuları arasında seramik kaplardan sonraki en yoğun buluntu grubudur[916]. Ancak takıların Katalog

[915] a.g.e. 207.

[916]Katalogda verilmiş olan 53 eserin içinde birçoğunun çift olarak numaralandırıldığı unutulmamalıdır. Örn. Ta3 Katalog No.lu eser aslında tek katalog numarası alsa da bir çift küpeden ibarettir. Ayrıca bu parçaların birçoğu bir araya getirildiklerinde tek bir kolye oluşturacak birden fazla taneden ibarettir.

kayıtları yerine çift veya tekli eserler şeklinde kullanılması ve birçok boncuk tanesinin sadece tek bir kolye teşkil etmesi, takıların son sayısını 40'a düşürmektedir[917]. Böylece toplam sayıları 40 olan takıların Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu repertuvarı içindeki oranı, % 11,26'da sabitlenmektedir **(Grafik 31)**. Ölü eşyası konumundaki takıların bu oran içindeki adeti ise 32 olarak öne çıkmaktadır **(Grafik 73).**

Takılar arasında, hem kişilerin günlük hayatlarında kullanmış olduğu eserler (ölü eşyaları) hem de sadece cenaze için alınıp mezara veya ölünün üzerine yerleştirilmiş eserler (mezar hediyeleri) yer almaktadır. Böylece takılar, buluntu repertuvarı içinde hem ölü eşyası hem de mezar hediyesi veren eserlere sahip iki buluntu grubundan biri olmaktadır. Bu başlık altında irdelenecek olan takılar, sadece kişilerin yaşamları boyunca kullanmış olduğu takılardan ibaret olup ölü kişi için ölümünden sonra alınmış takılardan ayrı tutulmaktadır.

Ölü eşyası olarak mezara konulmuş takılar, ölü eşyaları arasındaki en yoğun gruptur **(Grafik 33)**. Ölü eşyası şeklindeki takıların büyük çoğunluğu Mezar 4A ve 4B'deki gömülerden gelmektedir. Mezar 4A'da kataloglanmış olan 16 adet çift/tek eserden, gümüş olan 3 çift dışında tümü altın eserlerdir. Mezar 4B ise, demir bir yüzük dışında tümü altın olan toplam 14 adet çift/tek eser vermiştir. Mezar 3 ile Mezar 15 her ne kadar takı veren mezarlar arasında yer alsa da, her ikisi de birer örnek sunmaları bakımından Mezar 4A ve 4B'ye kıyasla daha sönük kalmaktadır. Mezar 3'te bulunmuş olan tek yüzük demirden, Mezar 15'deki tek küpe ise altından üretilmiştir **(Grafik 34 ve Tablo 22)**.

[917] Bu sayıda her bir küpe, bilezik, kol bandı çifti bir arada takılmış olmalarından dolayı 1 adet olarak sayılmıştır.

Ölü eşyası şeklindeki takılarda, baskın bir şekilde altın ve gümüşün tercih edildiği, ancak bu iki malzeme dışında yarı kıymetli taşlar, fayans ve demirin kullanıldığı da görülmektedir. Mezar 4B'deki kolye tanelerinden yaklaşık olarak 2 adet kolye oluşturabileceği düşünülürse, bu mezar odasında ölü eşyası olarak 14 adet çift/tek altın eserin yer aldığı söylenebilmektedir. Bu sayı, Mezar 4A'da 13 adettir. Böylece Mezar 4A ile 4B'de bulunmuş 27 adet altın takının, ölü eşyası olarak mezara bırakılmış tüm takıların % 84,37'lik bir kısmını teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Gümüş takılar ise, 3 çift eserden mevcut olup ölü eşyası olarak mezara bırakılmış tüm takıların içinde % 9,37'lik bir yer tutmaktadır. Demir kullanılarak üretilmiş takılar, sadece 2 adet yüzükten ibarettir. Sayılarının azlığı, demir takıların ölü eşyası sayılan takılar içinde sadece % 6,25'lik bir yere sahip olmasına neden olmaktadır.

Altın, gümüş ve demir eserlerle beraber bulunmuş olan yarı kıymetli taşlar ve fayans parçalar, çoğunlukla altın takıları süslemede veya çeşitlemede kullanılmıştır. Yarı kıymetli taşlar, çoğunluğu yüzük taşı olacak şekilde kullanılmış sard, yeşim, kornalin ve akikten ibarettir. Fayans parçaları ise, formlarından da anlaşıldığı üzere, altın örnekleri taklit edecek şekilde altın tanelerle beraber aynı kolyeler içinde kullanılmak üzere üretilmiştir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarına ölü eşyası olarak bırakılmış takılar arasında, küpeler, kolyeler, pandantifler, kol bantları, bilezikler ve yüzükler yer almaktadır. Takılar, çalışmanın daha önceki bölümlerinde değerlendirilirken boyutları veya yapılarına göre, yetişkin ya da çocuk takıları olarak ayrılarak irdelenmiştir. Ancak yetişkin ve çocuk takıları, analiz kısmı altında gruplandırılmaksızın bir bütün olarak ele alınmıştır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol takılarının büyük bir oranını 11 adet olarak kataloglanmış küpeler oluşturmaktadır. Katalog sayıları 8 adet olan yüzükler, küpelerden sonraki en yoğun ikinci gruptur. Mezar 4A, birleştirilerek meydana getirilmiş parçalardan oluşan 1 adet pandantifli kolye verirken, Mezar 4B'de birden fazla kolyenin olduğu varsayılabilmekte ancak kesin bir şekilde kanıtlanamamaktadır. Bu belirsizlik, kolyelerin Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları kapsamında en problemli grup kılmaktadır. Daha kesin bir şekilde takip edilebilen bilezikler 4 çift, kol bantları ise 2 çiftle temsil edilmektedir **(Grafik 35)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takıları arasında en yoğun grubu küpeler teşkil etmektedir. Küpeler, halka, spiral ve sandal biçimli küpeler olarak üç ana grup altında toplanabilmektedir.

Halka biçimli yapısıyla en sade küpe formu sayılan halka küpeler, 3 örnekle temsil edilmektedir. Halka küpeler arasında iki çift birbirinin eşi olacak kadar benzerken, üçüncü çift başka bir alt tipe dahil edilmektedir.

İki benzer örnekten oluşan ilk tip, uçları boğumlandırılmış halka biçimli küpeler şeklindedir (Katalog No. Ta3 ve Ta4) **(Levha 74a ve b)**. Küpeler arasındaki en sade örnekler, bu grupla temsil etmektedirler.

Halka küpelerin ikinci tipi, sadece altın kullanılarak üretilmiş bir çiftten ibaret olup, hem işçilik hem de form açısından daha kaliteli bir yapı sunmaktadır (Katalog No. Ta5) **(Levha 74c)**. İkinci tip, milimetrik altın halkaların birbirine lehimlenmesiyle meydana getirilmiş bir ağ örgüsü şeklindedir. Küpenin kulağa takılması için, oldukça kullanışlı bir kanca sistemi tercih edilmiştir.

Spiral küpeler, tüm Klasik Dönem boyunca Yunan dünyasının genelinde kullanımda kalmış olan popüler bir tiptir. Bu tipte küpelere, sikkelerdeki kadın betimlemelerinin kulaklarında sıklıkla rastlanılması, tipin dönem içindeki popülaritesini göstermesi açısından önemlidir **(Levha 73e ve f)**[918]. Kıbrıs-Klasik Dönem Soli spiral küpeleri, bitimleri aslan başlı veya damla şekilli parçalarla süslenmiş kaliteli üretimlerdir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem spiral küpeleri detay ve süsleme farklılıkları sergilese de, tümüyle aynı tipe dahil edilebilmektedir . Mezar 4A'da bulunmuş Ta2 ile Mezar 4B'de bulunmuş Ta38 Katalog No.lu benzer spiral küpeler **(Levha 73c ve d, 118a)**, boyutlarındaki farklılıktan dolayı yetişkin ve çocuk küpeleri şeklinde ikiye ayrılmıştır. Büyük olasılıkla aynı ustanın veya en kabul edilebilir şekilde aynı atölyenin üretimi olan her iki örnek arasındaki tek fark, aslan başlarındaki detaylandırmaların kalitesindedir. Detaylandırmadaki kalite farklılığı, çocuk küpelerindeki aslan başlarının, takının bir çocuk tarafından takılacağı düşünülerek daha basit üretilmiş olmasında görülmektedir. Mezar 15'de bulunmuş olan Ta53 Katalog No.lu spiral küpe ise, diğer iki örneğe kıyasla farklı bir üretimin eseri olarak öne çıkmaktadır **(Levha 161:b-e)**. Özellikle aslan başı şeklindeki apliğin daha gerçekçi işçiliği yanında detaylandırmalardaki başarı ve boynunda yer alan rozet süslemesi, Ta53 Katalog No.lu küpeyi Soli Kıbrıs-Klasik Dönem spiral küpeleri arasında oldukça farklı bir yere koymaktadır **(Levha 161c)**.

Sandal biçimli küpeler, Klasik Dönem Yunan takı sanatının bir diğer popüler küpe formudur[919]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem sandal biçimli küpeleri, Yunanistan,

[918] Deppert-Lippitz 1985, 150 Fig. 99 ve 100.
[919] Higgins 1980, 125; Meriçboyu 2001, 101 No.3 ve 103 No. 2; Williams ve Ogden 1994, 87 No. 38; Deppert-Lippitz 1985, 149 Abb. 97.

Anadolu ve kolonilerde pek çok çeşitleri bulunan bu türün iyi birer temsilcisi olarak dikkat çekmektedir. Sandal biçimli küpelerin tümü, Mezar 4B'de bulunmuş olup bir nevi toplu grup karakterine sahiptir. Küpelerin hem yetişkin hem de çocuk takıları arasında örneklerinin olması, özellikle ebeveyn-çocuk arasında bir uyumun sağlanmasına çalışıldığına işaret etmektedir. Sandal biçimli küpeleri, kabaca süslemeli ve sade tipler şeklinde iki grupta toplamak mümkündür.

Süslemelere sahip sandal biçimli küpeler, iki çift ve tek bir eser olacak şekilde üç farklı katalog numarası altında kataloglanmışlardır. Küpeler arasında boyut farklılıklarının olması tek olanı bir yetişkine, küçük boyutluları da bir çocuğa aitlemektedir. Tek olan sandal biçimli küpe (Katalog No. Ta25; **Levha 115a)**, formsal anlamda diğer iki çift ile eş olsa da süsleme bakımından daha zengin ve gösterişlidir. Diğer iki çift süslemeli sandal biçimli küpe ise (Katalog No. Ta39 ve Ta40; **Levha 118c)**, hem form hem de süsleme bakımından birbirleriyle eş olmaları sayesinde rahatlıkla aynı usta veya atölyeye verilebilmektedir.

Sandal biçimli küpelerin sade örnekleri (Katalog No. Ta26 ve Ta27; **Levha 115b)**, iki çift halinde olup birbirleriyle eştir. Sade örneklerin, süslemeli benzerlerine bir alternatif olarak alınmış olduğu düşünülebilmektedir. Süslü ve süssüz küpelerin tek bir mezardan çıkması, küpelerin hem miktar hem de form olarak birden fazla alınabilecek kadar rağbet gören bir tipe ait olduğuna işaret etmektedir. Sade olan sandal biçimli küpeler arasındaki ölçü ve üretim benzerlikleri, bu örneklerin de büyük ihtimalle aynı atölyenin üretimi olarak yorumlanmasını sağlayacaktır.

Kolyeler dağılabilir iskelet yapıları üzerine geçirilmiş tanelerden meydana getirilmiş oldukları için, takılar içinde en problemli grubu teşkil etmektedir. Mezar

4A'daki boncuk ve tanelerin, antropomorfik pandantif uçla bir araya getirilerek benzer örnekler ışığında değerlendirilmesi, belki de bir bütün halinde irdelenebilecek tek kolyeyi meydana getirmiştir. Mevcut taneler ve boncukların eldeki veriler ışığında bir arada değerlendirilmesi, Mezar 4A'da işlemeli/işlemesiz boncuklar ve meşe palamudu şeklindeki tanelerin bir arada kullanıldığı, bitimleri lobut biçiminde, antropomorfik pandantifli bir kolyenin varlığına işaret etmektedir **(Levha 76b)**[920].

Mezar 4A kolyesinin, hem meşe palamudu şeklindeki tanelerinde hem de insan başı biçimindeki pandantifinde gözlemlenen işçilik kalitesi, Yunan örneklerine kıyasla oldukça sade kalmaktadır. Meşe palamudu tanelerinin, Yunan ve Anadolu örneklerinden oldukça farklı olduğu ancak bazı yerel eserlerle yakınlık sergilediği anlaşılmaktadır **(Levha 184b)**. İnsan başı şeklindeki pandantif ucun (Katalog No. Ta10), yüz modellemelerinde oldukça başarılı sayılabilen Yunan örneklerine kıyasla daha basit bir ifade sunması da bu durumu desteklemektedir. İnsan başı şeklindeki pandantifin yüz hatlarının, özellikle Oxus Hazinesi'nde bulunmuş bir heykelcik başı ile benzerlik göstermesinden yola çıkarak[921], Mezar 4A kolyesinin belki de Pers veya Kıbrıslı bir usta tarafından üretilmiş olabileceği düşünülebilmektedir.

Mezar 4B'de bulunmuş birbirine eş tanelerden ibaret bir başka dizi de (Katalog No. Ta30; **Levha 115e**), yine bir kolye meydana getirebilecek potansiyele sahiptir. Yine de tanelerin azlığı, bu dizinin bir kolye olabilmesi için başka parçalarla beraber kullanılması gerektiğini düşündürmektedir. Ta30 Katalog No.lu eserin, özellikle Ta51 ve Ta52 Katalog No.lu takı parçaları (kolye bitimleri?) ile gösterdiği form ve

[920] Özellikle Tarentum'da bulunmuş Yunan üretimi daha kaliteli bir kolye Mezar 4A kolyesine en yakın benzerdir (bkz. Higgins 1980, 129 ve çalışma içinde V.1.4.3.d.). Tarentum örneği, Mezar 4A kolyesinin sağlam temeller üzerinde bir araya getirilmesine yardımcı olmak yanında, diğer bazı örneklerle beraber üretimdeki kalite farkının anlaşılmasına da olanak sağlamaktadır.
[921] Curtis 2000, 61 Fig. 68.

motif benzerliği, bu parçaların beraber kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir **(Levha 184c)**. Mezar odasında bulunmuş bol miktardaki boncuk ve tanelerden yola çıkarak, Mezar 4B'deki süslemeli ve gösterişli kolyelerin birden fazla olabileceği varsayılabilmektedir.

Mezar 4A ve 4B takıları ışığında kolyeler ile ilgili yapılabilecek en önemli değerlendirmelerden biri de, kolyelerde zenginlik ve çeşitliliğe özellikle dikkat edilmiş olduğudur. Mezar 4A'daki kolye, her boncuğunun birbirinden farklı olması yanında boncuk aralarının meşe palamudu taneleri ile zenginleştirilmesiyle de bu duruma iyi bir örnektir. Ayrıca meşe palamudu şeklindeki bazı tanelerin içinin boş olması, bu tanelerin içinde renkli cam/taş gibi malzemelerden oluşturulmuş pelitlerin yer alabileceği ihtimalini de akla getirmektedir[922].

Süsleme çeşitliliklerinin, Mezar 4B'deki kolyelerde de uygulanmış olduğuna dair güçlü kanıtlar vardır. Takılar arasında çok sayıda farklı boncuğun mevcudiyeti (sade, yivli, silindirik formlu, granüle kaplı vb.), Mezar 4A kolyesindeki çok çeşitli yapının bir benzerine Mezar 4B'de de rastlanılabileceğini göstermektedir. Ayrıca iki farklı formda akik kolye tanesinin de, olası kolyeleri daha süslü bir hale getirmek için kullanılmış olmalıdır. Bazı tanelerde hammade farkına rağmen aynı formların tercih edilmesi, altın taneler (Katalog No. Ta46) ile diğer malzemeden tanelerin (Katalog No. Ta49) aynı kolye üzerinde beraber kullanılmış olduğuna işaret etmektedir. Hem form hem de hammadde anlamında sağlanmaya çalışılan değişiklik, çeşitlilik veya süsleme zenginliği, Kıbrıs-Klasik Dönem'de özellikle kolyelerde tekrarcılık ve sadelikten uzak durmanın bir tarz olduğunu göstermektedir.

[922] Meriçboyu 2001, 104.

Yarı kıymetli boncukların kolye taneleri ile beraber bulunması, bu tanelerin kolyeler üzerinde beraber kullanılmakta olduğunu düşündürmektedir. Mevcut her iki yarı kıymetli boncuk tanesi de akik olup sadece formlarında farklılıklar göstermektedir (Katalog No. Ta47 ve Ta48; **Levha 119d ve e**). Tanelerden biri tam bir silindir, diğeri ise kenarları çıkıntılı ve köşeli bir daire şeklindedir. Her iki tanenin ortasının boş oluşu, boncuklarla beraber bir ipe geçirilerek kolyelerde kullanıldıklarını kanıtlamaktadır.

Yine Mezar 4B'de bulunmuş iki adet pandantif (Katalog No. Ta28 ve Ta29; **Levha 115c ve d**), süslü kolyeler dışında kaybolabilen materyallere geçirilerek kullanılan daha sade takıların varlığını kanıtlamaktadır.

Kol bantları, küpeler ve kolyelerden farklı olarak, hem altın hem de gümüş üretilmiş örnekler sunmaktadır. Ayrıca kol bantları, yine boyutlarından yola çıkılarak, hem yetişkin hem de çocuklara aitlenebilen örnekler vermektedir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları arasında, kol bantları içeren yegane mezar Mezar 4A'dır. Kol bantlarını, basitçe sade ve süslemeli örnekler şeklinde gruplandırmak mümkündür.

Sade kol bantları, altından üretilmiş tek bir eserle temsil edilmektedir (Katalog No Ta11; **Levha 77a**). Som altın kullanılarak üretilmiş olan sade kol bandı, özellikle dışa denk gelen kısmının bir çıkıntı şeklinde kabarıklaştırılmış olması ile dikkat çekmektedir.

Süslemeli kol bantları (Katalog No. Ta19; **Levha 82c ve d**), gümüşten üretilmiş olup, teki kırık olacak şekilde günümüze kadar korunagelmiştir. Süslemeli kol bantları, birden fazla spiral oluşturacak şekilde kıvrımlandırılmış ve bitimleri hiçbir

detay içermeyen stilize bir yılan başı şeklinde sonlandırılmıştır. Tılsımlı özellikler taşıdığı yönündeki inanış yüzünden Yunan takı sanatında sıklıkla kullanılmış olan yılan başı biçimli takılar, genelde iyileştirme veya koruma gücüne sahip Artemis kültüyle ilişkilendirilmektedir[923]. Soli örnekleri ve diğer buluntular, Klasik Dönem boyunca yılan başı bitimli çeşitli takıların Ada genelinde popüler olduğunu göstermektedir[924].

Bilezikler, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarındaki takı repertuvarında karşımıza çıkan bir diğer takı grubudur. Kol bantlarında olduğu gibi hem altın hem de gümüş örnekler içeren bileziklere, sadece Mezar 4A'da rastlanılmaktadır. Tümü süslü olan Mezar 4A bilezikleri, ikisi altın, ikisi gümüş olacak şekilde dört çift olup hem yetişkin hem de çocuk takılarına aittir **(Tablo 22)**. Bileziklerin tümü süslü olduğundan, bilezikleri başka herhangi bir gruplandırmaya tabi tutmak gerekmemektedir.

Altın bileziklerin ilk örneği, som altından üretilmiştir (Katalog No. Ta20; **Levha 83a)**. Kalıba dökülerek üretilmiş oldukları anlaşılan bilezikler, genel yapıları ile sade olup yalnızca bitimlerinde bir sıra boğuma sahiptirler. Formlarından yola çıkarak, bu örneklerin bitimleri boğumlu Ta3 ve Ta4 Katalog No.lu küpeler ile beraber kullanılacak şekilde bir takım oluşturdukları düşünülebilmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol buluntuları arasındaki bir diğer bilezik yine altından olup, farklı bir işçiliği yansıtmaktadır (Katalog No. Ta12; **Levha 77b)**. Yine çift halindeki ikinci bilezikler, tıpkı halka ve spiral küpelerde olduğu gibi, tunç bir

[923] Türe 2011, 192, II. Artemis kültü ile olan alaka için bkz. Deppert-Lippitz 1998, 91-92; Philipp 1981, 220-257.
[924] Laffineur 1992, Lev. V: T. 258/3, T. 338/13, T. 338/20; Pierides 1971, 35, Lev. XXIII:1-3; Gjerstad ve diğ. 1935, 362 No. 60 Lev. LXVIII:60; Gjerstad ve diğ. 1937, 238, 278, 280 ve 288.

iskeletin üzerinin altınla kaplanmasıyla üretilmiştir. Bileziğin altın kaplı gövde kısmının her iki bitimi, ayrı olarak üretilmiş antitetik dağ keçisi başları ile sonlandırılmıştır. Çifti oluşturan her iki bileziğin çapı, 5,5 cm civarındadır.

	Çap	**Ağırlık**
Ta12 (*1*)	5,5 cm	21,22 gr.
Ta12 (*2*)	5,5 cm	19,78 gr.

İki çift halindeki gümüş bilezikler (Katalog No. Ta13 ve Ta14; **Levha 77d ve e)**, özellikle masif yapıları ve yılan başı şeklindeki bitimleri ile dikkat çekmektedir. Tek bir halka oluşturacak şekilde dökülmüş bileziklerde, yılan başlı bitimlerin yan yana gelmesine özen gösterilmiştir. Gümüş bileziklerdeki yılan başları, spiral şeklindeki gümüş kol bantlarında yer alan yılan başlarının aksine oldukça kaliteli bir detaylandırmaya sahiptir. Gözler yanında kafa üstündeki anatomik detaylar da, özenle belirtilmiştir. Gümüş bileziklerde de, aynı keçi başlı örneklerde olduğu gibi, bilezik çapının 5,4 ile 5,7 cm arasında tutulmasına dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

	Çap	**Ağırlık**
Ta13	5,7 cm	?
Ta14	5,4 cm	?

Yüzükler, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takı envanterinde yer alan bir diğer takı çeşididir. Yüzükler, farklı form ve süslemelere sahip olmaları sayesinde takılar arasında en çeşitli grubu oluşturmaktadır. İki örnek dışındaki tüm yüzükler altından üretilmiş ve özellikle yarı kıymetli taşlarla zengin bir şekilde süslenmiştir. Altın yüzüklerin tümü Mezar 4A ve 4B'den, demir yüzüklerden biri Mezar 4B'den diğeri ise Mezar 3'ün mezar odasından gelmiştir **(Tablo 22)**. Soli Kıbrıs-Klasik

Dönem nekropolü yüzükleri taşlı, skarabeli, kazıma süslü ve sade yüzükler olarak gruplandırılabilmektedir. Taşlı yüzüklerin tümü, taşın bir yuva/kutu içine alındığı örnekler şeklindedir. Skarabeli yüzükte ise, taş kısmı yüzük halkası üzerine bir tel yardımıyla geçirilmiştir. Kazıma süslü yüzükler tek bir örnekten ibaret olup döküm tekniği ile üretilmiştir. Sade yüzükler de, yalnızca demir örneklerde karşımıza çıkmaktadır.

İlk tip olan taşlı yüzükler, 4 adet olup en yoğun grubu meydana getirmektedir. Taşlı yüzükler hem yetişkin hem de çocuk takılarından örnekler barındıran tek yüzük grubu olma özelliğini taşımaktadır.

Taşlı yüzüklerin ilk örneği Mezar 4A'da bulunmuş olup çocuk takıları arasına girmektedir. Yüzük taşının içine yerleştirildiği kutu (montür) ve at nalı şeklindeki yüzük halkası altından yapılmıştır (Katalog No. Ta22; **Levha 83b)**. İyi denebilecek halde korunmuş olan yüzük taşı, yeşimdir. İkinci taşlı yüzük (Katalog No. Ta21; **Levha 83b)**, yine Mezar 4A'da bulunmuş olup taşının sard olması dışında her yönüyle ilk örneğe benzemektedir. Tüm formsal benzerlikler, her iki yüzüğün aynı atölyede üretilmiş olduğunu göstermektedir.

Taşlı yüzüklere ait diğer iki örnek, Mezar 4B'de bulunmuş olup yetişkin takıları arasına girmektedir. Yetişkin takıları arasındaki taşlı yüzükler, çocuk takılarının aksine bazı farklılıklara sergilemektedir. Yüzüklerin her ikisi de, yine çocuk yüzüklerinde olduğu gibi, taşın bir kutu içine alındığı örneklere girmektedir. Süsleme anlamında, montür kısmının altına oluşturulmuş olan yumurta dizisi motifi, her iki örnekte gözlemlenen bir diğer ortak noktadır. İlk farklılık, kendini yumurta dizisinin verilişinde göstermektedir. Yumurta dizisi, yüzüklerden birinde filigre tekniğinde (Katalog No. Ta31), diğerinde ise granülasyon tekniğinde uygulanmıştır

(Katalog No. Ta32). Bir diğer farklılık ise, yüzük halkasında ortaya çıkmaktadır. Ta31 Katalog No.lu yüzük çok köşeli kesit sergileyen bir yüzük halkasına sahipken, Ta32 Katalog No.lu yüzüğün halka kısmı burgulu bir yapıya sahiptir. Ayrıca Ta32 Katalog No.lu yüzükte, halkanın kutuya lehimlendiği kısımda fazladan granüle süsler kullanılmıştır **(Levha 116c ve d)**.

Skarabeli yüzükler Mezar 4A'nın çocuk takıları arasında yer alan tek bir örnekle temsil edilmektedir (Katalog No. Ta23; **Levha 83e)**. Kornalin kullanılarak oluşturulmuş yüzük taşı, kazıma yöntemiyle detaylandırılarak bir skarabe şekline sokulmuştur. Yüzük halkası, diğer örneklerde olduğu gibi, at nalı biçimindedir. Özellikle halka yapısı ve çapı ile Ta21 ve Ta22 Katalog No.lu örneklere benzemesi, skarabeli yüzüğün bu iki yüzükle beraber aynı çocuk birey için üretilmiş olduğunu göstermektedir.

Son tipe ait olan kazıma bezekli (*intaglio*) yüzük (Katalog No. Ta33; **Levha 116e)**, Mezar 4B yetişkin takıları arasında yer almaktadır. Tek seferde döküm tekniğiyle üretildiği anlaşılan yüzük, çok köşeli bir halkaya sahiptir. Tabla üzerine oluşturulmuş sahnede, yere çömelmiş şekilde astragal oynayan giyimli bir kadın figürü betimlenmiştir. Kazıma bezekli yüzük, yine Mezar 4B'de bulunmuş Gorgon başlı pandantif ile beraber takılar arasındaki tek figüratif süslemeli eserleri teşkil etmektedir.

Demir yüzükler, biri Mezar 3'ün mezar odasında (Katalog No. Ta1), diğeri ise Mezar 4B'de bulunmuş olan (Katalog No. Ta34) iki örnekle temsil edilmektedir. Mezar 3 örneği (Katalog No. Ta1; **Levha 46c)**, bir bütün halinde korunmuş olup herhangi bir süsleme veya yüzük taşı içermemektedir. Mezar 4B örneği ise (Katalog No. Ta34; **Levha 117a)**, kırık halde korunagelmiş olsa da, tablasında yüzük taşına ait

bazı izler halen mevcuttur. Demir yüzükler, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları arasındaki en sade örnekleri oluşturmaktadır.

Görüldüğü üzere, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları, diğer bazı eserler gibi, buluntu envanteri içindeki en çeşitli ve bol örnekli gruplardan birini meydana getirmektedir. Takıların bazılarının ithal olduğu tahmin edilirken, büyük çoğunluğunun Kıbrıs'ta üretilmiş olduğunu düşünmemek de hiçbir neden bulunmamaktadır[925]. Takılar, çeşitlilik ve bollukları yanında üretim ve süslemelerinde kullanılmış birçok farklı yöntemin varlığı ile de önem arz etmektedirler.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarının üretiminde döküm, dövme (*repousse*), telkari ve kaplama olmak üzere dört çeşit üretim tekniğinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Dövme ve telkari teknikleri oldukça yoğun kullanılmışken, kaplama tekniğine sadece tek bir örnekte rastlanılmaktadır. Döküm tekniği ise, takıların üretiminde en az tercih edilmiş teknik olarak öne çıkmaktadır[926].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları arasında, uçları boğumlu altın bilezikler (Katalog No. Ta20), yılan bitimli gümüş bilezikler (Katalog No. Ta13 ve Ta14), dağ keçisi başlı bileziklerin tunç halkaları, kazıma bezekli altın yüzük (Katalog No. Ta33) gibi takılar yanında bazı boncuklar (Katalog No. Ta7, Ta41, Ta42, Ta43, Ta44, Ta45 ve Ta46), yüzük halkaları, küpe kancaları ve pandantiflere ait halkalar döküm tekniğinde üretilmiş parçalar arasındadır. Kaybolan kalıp tekniğinin kullanılmasının oldukça masraflı olacağı düşünülürse, döküm eserlerin

[925]Özellikle Arkaik ve Klasik Dönem'de Ada'da yerel kuyumculuğun yaygın olduğu hakkında bkz. Treister 2001, 89. Köken olarak Kıbrıs'a aitlenen kuyumculuk eserleri hakkında ayrıca bkz. Higgins 1980, 126; Tatton-Brown 1997, 60.

[926]Aslında bu teknik, tüm kuyumculuk teknikleri içinde özellikle bol miktarda hammadde ihtiyacından dolayı en masraflı ve dolayısıyla da en az tercih edilen teknik olarak kabul görmektedir. Bkz.Williams ve Ogden 1994, 24.

büyük çoğunluğunda tekrar kullanılabilen kalıpların uygulandığı tahmin edilebilmektedir. Özellikle boğumlu altın bilezikler, yılan başı bitimli gümüş bilezikler ve yüzük halkalarının genelinde gözlemlenen ölçüsel yakınlıklar, bu kuramı destekleyerek kuyumculuk atölyelerinde tekrar tekrar kullanılabilen birçok kalıbın varlığına işaret etmektedir.

Arkaik ve Klasik Dönem boyunca en yoğun biçimde uygulanmış kuyumculuk tekniği olan dövme tekniği (*repousse)*[927], Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarında en çok tercih edilmiş tekniktir. Mezar 4A kolyesine ait süslemeli boncuklar (Katalog No. Ta6), meşe palamudu taneleri (Katalog No. Ta8) ve kadın başlı pendant (Katalog No. Ta10), spiral biçimli altın ve gümüş kol bantları (Katalog No. Ta11 ve Ta19), bileziklere ait keçi başlı aplikler, spiral küpelere ait aslan başı ve damla şeklindeki bitimler ile bazı sandal biçimli küpeler (Katalog No. Ta39 ve Ta40) kesinlikle dövme tekniğiyle (*repousse*) üretilmiş eserler olarak öne çıkmaktadırlar **(Tablo 23)**.

Bu eserlerin, dövme (*repousse*) tekniği altında paylaştıkları ortak nokta hepsinin çift kalıplı çekiçleme ile üretilmiş olmasıdır. İnce bir altın levhanın iki kalıp arasına alınıp çekiçlenmesi ile gerçekleştirilen bu teknik, dövme *(repousse*) tekniğinin en sık kullanılan şeklidir[928]. Çift kalıplı çekiçlemenin, özellikle Arkaik ve Klasik Dönemlerde Kıbrıs'ta sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir[929]. Bu teknik kullanılarak üretilen eserlerin bütünlüğü, ayrı olarak üretilen iki eş parçanın sonradan birbirine lehimlenmesi ile sağlanmaktadır. Bu teknik, özellikle keçi başlı aplikler yanında Mezar 4A kolyesine ait süslemeli boncuklar (Katalog No. Ta6) ile

[927] Treister 2001.
[928] a.g.e., XIV ve XV; Higgins 1980, 15.
[929] Treister 2001, 89.

antropomorfik pandantifte (Katalog No. Ta10) ve Mezar 4B'de bulunmuş sade sandal biçimli küpelerde (Katalog No. Ta39 ve Ta40) de görülebilmektedir **(Levha 185)**. Mezar 4A kolyesinin antropomorfik pandantifinde uygulandığı şekliyle çift kalıplama yöntemi, Klasik Dönem boyunca bu tarz kolye uçlarının üretiminde sıklıkla kullanılmakta ve özellikle Pantikapaion örneklerinde rahatça tespit edilebilmektedir[930].

Telkari tekniği, milimetrik boyutlardaki halkaların birbirine lehimlenmesiyle meydana getirilmiş bir nevi "ağ örgü" yaratma çabası olduğundan, oldukça yüksek kalitede ustalık isteyen bir teknik olarak kabul görmektedir. Hem gerekli ustalık becerisinin zorluğu hem de olasılıkla bu tarz üretimlerin pahalılığı, bu teknikle meydana getirilmiş eserlerin sayısını oldukça azaltmakta ancak değerlerini de artırmaktadır. Soli Mezar 4A'da bulunmuş halka küpe (Katalog No. Ta5; **Levha 74d**), Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takıları arasında bu teknik kullanılarak üretilmiş tek takıdır.

Kaplama tekniği, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları arasında nispeten daha az kullanılmış bir üretim tekniğidir. Sadece Mezar 4A'da çıkmış olan dağ keçisi başlı bileziklerin halka kısmı ve uçları boğumlu halka küpelerde (Katalog No. Ta3 ve Ta4) mevcut olan bu teknik, genelde tunç iskeletin altınla kaplanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu teknikle üretilmiş tüm örneklerde, kaplamanın zamanla kırılarak alttaki tunç iskeleti korozyona maruz bırakmasından, kaplama tabakasının genelde ince yapılmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Takıların süslemesinde de, pek çok teknikten farklı şekillerde yararlanıldığı gözlemlenmektedir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarında, Klasik Dönem

[930] Reinach 1892, Lev. 7.11; Williams ve Ogden 1994, No. 103.

takı sanatı süslemesinde sıklıkla tercih edilen filigre, granülasyon ve kazıma gibi tüm tekniklerin kullanımına dair izlere olduğu kadar, yarı kıymetli taşlarla süslemelere de rastlanmaktadır **(Tablo 24)**.

Klasik Dönem'den itibaren başlayıp Hellenistik Dönem'e kadar geçen sürede Ada'da en çok tercih edilmiş süsleme tekniklerinin başında filigre tekniği gelmektedir[931]. Filigre tekniği, neredeyse her takıda kullanılarak Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarında en sık kullanılmış teknik olarak öne çıkmaktadır. Filigre tekniği kullanılarak oluşturulan süslemeler, 4 çeşit olup çift spiral salkımı, çift volüt sarmalı, çift spiraller ve yumurta dizisinden ibarettir. Bu tarz motifler yanında filigre tekniğinin değişik biçimde kullanıldığı alanlar da mevcuttur. Filigre tekniği, bazı örneklerde takılar üzerinde küçük bilezikler oluşturmak için kullanılmıştır. Ayrıca dağ keçisi başlı apliklerde keçilerin boynuzlarını veya aslan başlı apliklerden birinde aslanın yelesini belirtmek için de (Katalog No. Ta53), yine filigre tekniğinin tercih edildiği görülmektedir.

Çift spiral salkımları, tek bir telin ayrı yönlere olacak şekilde dışa kıvrılan iki spiralle sonlandırılmış bir salkım halinde işlenmesi ile elde edilmektedir. Çift spiral salkımları, sadece Mezar 4A kolyesinin boncuk taneleri üzerinde (Katalog No. Ta6) ve çocuk takıları arasındaki küçük boyutlu sandal küpelerde (Katalog No. Ta39 ve Ta40) kullanılmıştır **(Levha 186a)**. Çift spiral salkımlar ile süslenmiş boncuk taneleri ve sandal küpelerin hem Kıbrıs[932], hem de diğer coğrafyalardaki varlığı[933], motifin özellikle belirli tipte takılarda kullanılığını göstermektedir.

[931] Flourentzos 2002, 48.
[932] Caubet ve diğ. 1992, 162 No. 200; Karageorghis 1998a, 116 No. 35.
[933] Rudolph 1995, 150; Williams ve Ogden 1994, 162, No. 102; Ünlü ve Özsaygı 2007, 15.

Çift spiral sarmalı, çift spiral salkımlarına az da olsa benzeyen bir motiftir. Çift spiral sarmalı motifi, tek bir telin "S" biçiminde bükülüp bitimlerinin spiraller şeklinde sonlandırılması ile meydana getirilmektedir. Her bir spiralin faklı yönlere kıvrılacak şekilde işlenmesi motifin ana özelliği olarak öne çıkmaktadır. Çift spiral sarmalı, Soli takıları içinde hem en çok örneğe hem de en çok uygulama çeşidine sahip motif olarak öne çıkmaktadır. Çift spiral sarmalına, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları arasında Mezar 4B'de tek halde korunagelmiş sandal küpede (Katalog No. Ta25), pandantiflerden birinin üzerinde (Katalog No. Ta29), sarkaçlı kolye tanelerinde (Katalog No. Ta30) ve olası kolye bitimi şeklindeki parçalarda (Katalog No. Ta52) rastlanılmaktadır **(Levha 186b)**. Motifin ilk kullanım şekli, tek sandal küpe ve kolye bitimleri üzerine dikey bir şekilde işlendiği biçimidir. Diğer bir kullanım şekli de, pandantifte takının etrafı boyunca dönen yatay bir sıra halindeki uygulanışıdır.

Kıbrıs kökenli diğer sandal küpelerde çift spiral sarmalı ile gerçekleştirilmiş eş süslemelerin mevcudiyeti[934], bu motifin özellikle sandal küpeler üzerinde tercih edilmekte olduğunu göstermektedir. Motifin, kolye bitimlerinin üzerinde uygulanışına ait en erken örnekler Arkaik Dönem Lydia kuyumculuk sanatında görülmektedir[935]. Çift spiral sarmalının, şerit içinde yatay bir şekilde kullanımı Klasik Dönem sanatında yüzüklerde sıklıkla uygulansa da[936], pandantiflerde kullanıldığına dair yegane bilgi Mezar 4B pandantifi ile sağlanabilmektedir.

Çift spiraller motifi, çift spiral sarmalına benzemekte ancak spirallerin birbirine değecek şekilde aynı yöne kıvrılması bakımından farklılık sergilemektedir. Mezar

[934] Pierides 1971, 31 No. 5-6, Lev. XX; Karageorghis 1998a, 116 No. 34.
[935] Türe 2011, 148.
[936] Marshal 1968, xli No. 294 Fig. 59; Pierides 1971, 38 No. 4-5 Lev. XXVI.

4B'de bulunmuş bir grup kolye tanesi (Katalog No. Ta51), çift spiraller motifini içeren başlıca takılardır. Motif, parçalar üzerine spiral kıvrımları dışarı bakacak şekilde birbirine bitişik olarak işlenmiştir **(Levha 186c)**.

Filigre tekniği ile takılar üzerinde oluşturulmuş bir diğer süsleme motifi de, yumurta dizisidir. Mezar 4B'de bulunmuş yetişkin yüzüklerinde (Katalog No. Ta31 ve Ta32) ve Mezar 4A ile 4B'de çıkmış olan spiral küpelerin aslan başı şeklindeki aplikleri (Katalog No. Ta2 ve Ta38) yumurta dizileri ile süslenmiş takılardır **(Levha 186d)**. Kıbrıs'ta bulunmuş birkaç benzer yüzükte de yüzük kutusunun kenarlarının benzer yumurta dizileri ile süslendiği görülmektedir[937]. Tüm bu örnekler, filigre tekniğiyle işlenen bu motifin özellikle yüzüklerde sıklıkla tercih edildiğini göstermektedir. Filigre yumurta dizilerinin, spiral biçimli küpelerin aslan başı şeklindeki apliklerinde kullanıldığına dair başka örneklere ise rastlanılmamaktadır.

Filigre tekniği, motifler oluşturmak dışında anatomik özellikleri vurgulama amacıyla da kullanılmıştır. Mezar 4A'daki halka bileziklerin keçi başı şeklindeki apliklerinin boynuz kısımları ve Mezar 15'de bulunmuş tek spiral küpenin (Katalog No. Ta53) aslan başı şeklindeki apliğinin yeleleri, anatomik özelliklerin filigre tekniğiyle verildiği başlıca noktalardır **(Levha 187a)**. Özellikle dağ keçisi başı şeklindeki apliklerin boynuzlarının verilişinde filigre çubukların bükülerek şekillendirilmiş olması, filigre tekniğindeki işçiliğin gelebileceği yüksek noktalardan birini gösterme açısından önemlidir.

Filigre tekniğinin motif oluşturma dışındaki bir diğer kullanımı da, Mezar 15'deki tek spiral küpenin (Katalog No. Ta53) aslan başı apliğindeki rozetin petallerinde karşımıza çıkmaktadır **(Levha 187b)**. İnce bir şeridin kesilmesi ile

[937] *ARDAC 2006,* fig. 126; Hadjisavvas 2010, 161 No. 147; Flourentzos 2011, 32 No. 7.

şekillendirildiği anlaşılan rozetin petal konturlarının vurgulanması için filigre tekniğine başvurulması, tekniğin takılardaki en farklı kullanımlardan biridir. Bu örnek sayesinde, filigre tekniğine takı sanatında aynı zamanda motifi destekleyici veya detayları vurgulayıcı bir öge olarak başvurulduğu da anlaşılmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarında kullanıldığı gözlemlenen bir diğer süsleme tekniği de granülasyon tekniğidir[938]. Birçok farklı takı üzerinde kullanılmış olan granülasyon tekniğiyle, daha az çeşitlilik gösteren süslemeler elde edilmiştir. Granülasyon tekniğinin takılarında en yoğun kullanım şekli, takılardaki süslemeler üzerine noktalar yerleştirme şeklindedir. Granülasyon tekniğinin bu şekildeki kullanımı, telkari küpe üzerindeki gibi zinciri oluşturan halkaların birleşim yerlerine, Mezar 4A kolyesinin süslemeli boncukları ve Mezar 4B'de tek olarak bulunmuş sandal biçimli küpe ile pandantifte karşılaştığımız gibi volütlerin içine ya da Mezar 4B'de bulunmuş sarkaçlı kolye tanelerinde görüldüğü gibi tanenin süslemeli yüzüne küçük noktaların yerleştirilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir **(Levha 187c)**.

Granülasyon tekniğinin bir diğer kullanım alanı ise, takıların belirli kısımlarını çevreleme veya bir nevi "bilezik" oluşturma şeklindedir. Bu kullanım şeklinde granülasyon tekniği, Mezar 4B yüzüklerinden birindeki yüzük halkasının tabla kısmına birleştiği lehim yerinin etrafını çevrelemek, Mezar 4A ve 4B'de bulunmuş boncukların bir kısmında olduğu gibi boncuk deliğinin etrafını çevrelemek, Mezar 4A'daki çocuk yüzüklerinin tabla kısımlarının altını çevrelemek ya da Mezar 4B'deki pandantiflerin birinde görüldüğü üzere pandantifin etrafını çevrelemek için tercih edilmiştir **(Levha 188a)**.

[938] Callatay 1983, 185 vd.

Takılar üzerinde granüle noktalarla motifler oluşturma, granüle tekniğinin bir diğer kullanım şeklidir. Özellikle Mezar 4B'de bulunmuş sandal biçimli küpelerin bir kısmında granülasyon tekniği ile oluşturulmuş üçgenler ve yine Mezar 4B'de tek olarak bulunmuş sandal biçimli küpe ile Mezar 4A kolyesinin lobut biçimli bitimlerinde uygulanmış baklava motifleri, tekniğin geometrik motifler oluşturma için kullanımına ait en iyi örneklerdir **(Levha 188b)**.

Granülasyon tekniğinin en sıradışı kullanımı, Mezar 4B'deki boncuklardan biri üzerinde boncuk tanesini tamamen kaplayacak şekilde gerçekleştirilmiş olan uygulamadır. Böylece silindirik boncuk tanesinin tüm yüzeyi granüle noktalarla kaplanmış ve granülasyon tekniğinin süslemenin tamamını oluşturması amaçlanmıştır.

Granülasyon tekniğinin uygulanmasındaki kalite ve üst düzey işçilik, en iyi şekilde noktaların kullanım alanına göre ustalıkla küçültülüp büyütülmesinde gözlemlenebilmektedir. Granülasyon tekniğinin özellikle Mezar 4B'deki pandantiflerden birinin üzerindeki kullanım şekli, bu saptamayı en iyi kanıtlayacak örnektir. Bu örnekte, pandantifin yan kısımlarına yerleştirilmiş nokta grupları büyük boyutları ile dikkat çekerken, pandantifin süsleme bandındaki volütler arasına yerleştirilmiş olan granüle noktalar milimetreden bile küçük boyutlara sahiptir. Granülasyon tekniğinin sadece bu örnek üzerindeki kullanım şekli bile, Kıbrıs-Klasik Dönem kuyumcularının altını bir hammadde olarak işleme ve istedikleri şekilde kullanma becerilerinin ulaştığı yüksek seviyeyi gösterme için yeterli olmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları üzerinde gözlemlenen bir diğer süsleme tekniği de, kazımadır. Kazıma tekniği ile gerçekleştirilmiş süslemelere, sadece Mezar 4A'daki skarabeli çocuk yüzüğünde ve Mezar 4B'deki yetişkin

yüzüklerinden birinde rastlanılmaktadır. Mezar 4B yetişkin yüzüğündeki kazıma tekniği, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarında karşımıza çıkan tek figüratif süslemeyi oluşturacak şekilde çömelmiş bir insan figüründe kullanılmıştır **(Levha 116e)**. Mezar 4A'da bulunmuş skarabeli yüzükte ise, kazıma yöntemi skarabenin sırt ve bacaklarının belirtilmesi için tercih edilmiştir **(Levha 83e-f)**.

Takıları yarı kıymetli taşlar veya bonucuklarla süsleyip zenginleştirmek, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarında sıklıkla tercih edilmiş başka bir süsleme tekniğidir. Mezar 4B'deki kazıma yüzük dışında neredeyse tüm yüzüklerde (hatta Mezar 4B'de bulunmuş demir yüzükte bile), birçok yarı kıymetli taşın kullanıldığı görülmektedir. Özellikle kırmızı renkleri ile dikkat çeken sard **(Levha 83b)**, kornalin **(Levha 83f)** ve akik taşları **(Levha 119d ve e)** en çok tercih edilmiş yarı kıymetli taşlardır. Yeşim taşı, sadece Mezar 4A'daki çocuk yüzüklerinden birinde karşımıza çıkmaktadır **(Levha 83b)**. Mezar 4B'deki yetişkin yüzüklerinin ikisinde kullanılan taşları tanımlamak ise, mümkün olmamaktadır **(Levha 115c ve d)**. Mezar 4B'de bulunmuş bu iki yetişkin yüzüğünde kullanılan yarı kıymetli taşların zarar görmesi, kalite bakımından diğer yarı kıymetli taşlardan daha düşük olduklarına işaret etmektedir. Mezar 4B'de bulunmuş iki adet boncuk ise, yarı kıymetli taşların takıları zenginleştirmede tercih edilen bir diğer kullanımına dikkat çekmektedir **(Levha 119d ve e)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları, Klasik Dönem Yunan takı sanatının neredeyse her örneğini bünyesinde barındıran zengin bir repertuvar olarak öne çıkmaktadır. Pek çok farklı takı çeşidinin yanı sıra, aynı tipte birden fazla sayıda takının mevcudiyeti de, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takı repertuvarını önemli kılan bir diğer unsurdur. Takıların neredeyse tamama yakınının Mezar 4A ve

4B'de bulunmuş olması, Soli kentinin tümüne yayılabilecek bir genellemeye varılmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda, sadece Mezar 4A ve 4B'de gömülmüş olan kişiler üzerinden değerlendirme yapılabilmektedir. Her iki mezar odasında gömülen kişilerin, takı repertuvarlarını oluştururken hem kentte hem de Ada'da Klasik Dönem boyunca sıklıkla tercih edilen eğilimlerden etkilendikleri de kolaylıkla söylenebilmektedir. O yüzden Mezar 4A ve 4B'deki takı repertuvarının sunacağı veriler, kısmi de olsa hem Soli kentinin hem de Kıbrıs'ın geneline uyarlanabilecektir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarının bize sunduğu en önemli verilerden biri, hiç kuşkusuz mezarlara gömülü olan kişilerin refah seviyeleridir. Takıların altın veya gümüş olması her ne kadar yüksek refah seviyesine işaret etse de, bu durumun her mezarda aynı olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin Mezar 15, envanterindeki altın küpe sayesinde Mezar 4A ve 4B dışında altın takı içeren yegane mezar olsa da, genel refah seviyesi anlamında ne Mezar 4A'ya ne de Mezar 4B'ye yaklaşabilmektedir. Envanterindeki tek bir demir yüzük, Mezar 3'te gömülü olanların altın/gümüş takılar alamayacak kadar sıradan vatandaşlar olduğunu düşündürse de altın/gümüş takılar veren Mezar 4B'de de benzer bir demir yüzüğe rastlanılması, demir yüzüklerin refah seviyesi ile alakalı olamayacağını düşündürmektedir.

Yukarıdaki gibi farklı sonuçlara ulaşmak mümkün olsa da, Mezar 4A ve 4B'deki takı repertuvarının hem çeşit hem de sayısal yoğunluğu, her iki mezar odasında gömülenlerin rahatlıkla kentin soylular tabakasına mensup kişiler olduğuna işaret etmektedir. Her iki mezar odasındaki takı repertuvarının zenginliği ve yoğunluğu, takıların Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde kesinlikle bir prestij göstergesi

olarak kullanıldığını göstermektedir[939]. "Farklı tip ve stillerde takının, daha yüksek ve güçlü mevkilere aitlenme için gerçekleştirilen sosyal yarışın ve gösterişin en vazgeçilmez parçalarından olduğu"[940], her iki mezar odasındaki takı çeşitliliği sayesinde kolaylıkla anlaşılmaktadır. Öyle ki, hem Mezar 4A'da hem de 4B'de, yetişkin veya çocuk fark gözetmeksizin tek bir bireye aitlenen birden fazla çeşitte küpe, bilezik ve yüzüğün varlığından bahsedilebilmektedir. Soyluların kendileri kadar yetişkinliğe erişmemiş küçük çocuklarını bile zengin ve gösterişli takılarla donatması, takıların bir prestij göstergesi olarak algılanmasının ulaştığı boyutları ortaya koyma açısından önemlidir.

Mezar 4A ve 4B'deki takılar, mezar sahiplerinin takıların alınması esnasında bazı noktalara özellikle dikkat ettiğini göstermektedir. Dikkat edilen noktaların en başında, ölçüler gelmektedir. Mezar 4A'da bulunmuş ikisi eş ve biri değişik olacak şekilde 3 adet bileziğin neredeyse eş çaplara sahip olması (Katalog No. Ta12, Ta13 ve Ta14), bileziklerin özellikle alındıkları şahsın bilek ölçüsüne göre seçildiğini veya üretildiğini göstermektedir. Mezar 4B'deki tek bireye ait iki yüzükte gözlemlenen eş çaplar da, bu savı güçlendirmektedir. Mezar 4A'daki tek çocuk bireye ait yüzüklerde gözlemlenen farklı çaplar ise, yüzüklerin elin farklı parmaklarına takılacak şekilde kullanılmak için özellikle alındığına işaret etmektedir.

Yetişkin ve çocuk takıları arasında bir uyumun sağlanması, özellikle dikkat edilmiş bir başka unsurdur. Mezar 4A'da bulunmuş yetişkin küpeleri arasında yer alan uçları boğumlu küpelerin, bu tespit bağlamında, uçları boğumlu çocuk bilezikleri ile bir uyum içinde olduğu görülmektedir. Bir diğer uyum ise, yetişkin ve çocuk takıları arasında farklı stillerde kol bantlarının yer alması ile sağlanmaya

[939] Takıların dönem içinde genelde bir prestij göstergesi haline gelmesi için bkz. Lippolis 2002, 29.
[940] ibid.

çalışılmıştır. Benzer bir uyuma, Mezar 4B'nin takı repertuvarında da rastlanılmaktadır. Özellikle sandal biçimli ve benzer tarzda süslemeli küpelerin, hem yetişkin hem de çocuk takılarında mevcut olması, yine yetişkin birey ve çocuğu arasında takılarla sağlanmaya çalışılan uyuma işaret eden bir diğer durumdur.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarının benzerlerine neredeyse Ada çapındaki tüm yerleşimlerde rastlanılması, Soli takılarının Kıbrıs'ta yerleşmiş bazı akımlara uyacak şekilde dönemin popüler eserlerini yansıttığını göstermektedir[941]. Diğer yandan birçok Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takısının Ada dışında da benzerlerinin olması, Soli takılarının Yunan dünyasının geneline yerleşmiş akımlara da uymakta olduğunu gösterme açısından önemlidir[942]. Bu bağlamda, Solililerin ve dolayısıyla Kıbrıslıların, dönemin modasını oldukça yakından takip ettikleri ve popüler akımlara hiç de yabancı olmadıkları kolaylıkla söylenebilmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarının büyük bir kısmının, yerel kuyumculuk atölyeleri tarafından üretilmiş olduğunu düşünmemek için hiçbir neden yoktur. Yunan tipinin Kıbrıs kökenli örnekleri olarak kabul gören aslan başı bitimli spiral küpeler, yerel üretimlerin varlığına en iyi örneği teşkil etmektedir[943].

Diğer takıların üretim yerleri hakkında kesin sonuçlara varılamasa da, özellikle köken veya etkileşim alanları hakkında sağlıklı sonuçlar elde edilebilmektedir. Spiral küpeler, kolyelerin büyük bir çoğunluğu, yılan başlı bilezikler, kol bantları, tüm yüzükler ve sandal biçimli küpeler, kesinlikle Yunan etkileşimli eserler olup rahat bir

[941] Bkz. çalışma içinde IV.1.4.3.d. ve IV.1.4.5.c..
[942] Lippolis 2002, 29.
[943] Higgins 1980, 126.

şekilde Yunan takı sanatına verilmektedir[944]. Sandal biçimli küpeler, genel itibarı ile Ionia kökenli olarak kabul görmeleriyle bu savı güçlü bir şekilde desteklemektedir[945]. Diğer yandan, Mezar 4A kolyesinin lobut biçimli bitimlerinin benzerlerinin Lampsakos kuyumculuk atölyeleri ile ilişkilendirildiği de bilinmektedir[946]. Ancak Mezar 4A kolyesinin lobut biçimli bitimlerinin kesin bir şekilde Lampsakos atölyelerinde üretildiği söylenememektedir. Mezar 4A kolyesinin lobut biçimli bitimleri hakkında varılabilecek en sağlıklı çıkarım eserleri üreten atölyenin (yerli veya yabancı), ya direkt olarak Lampsakos atölyelerinin etki alanında bulunduğu ya da söz konusu atölyelerin üretimleri hakkında dolaylı yollardan bilgi sahibi olduğudur.

Dağ keçisi başı bitimli bilezikler ve telkari işçiliği altın küpeler ise, kesin bir şekilde Akhaemenid kuyumculuk sanatına mal edilebilen eserlerdir[947]. Dağ keçisi başı bitimli bilezikler, yerel üretim eserler olma potansiyeli taşısa da, telkari küpe büyük ihtimalle Doğu'dan veya Satrapsal Anadolu'dan ithal edilmiş pahalı bir takı olarak kabul edilmelidir. Keçi başı bitimli bilezikler, diğer hayvan başları ile süslenmiş birçok bilezik gibi, kökeni sağlam bir şekilde Akhaemenid dünyasına bağlanan eserler olarak öne çıkmaktadır. Bu tarz bileziklerin, birçok Satraplık merkezinde üretildiğine dair güçlü izler mevcuttur[948]. Ayrıca farklı merkezlerde bulunmuş benzer formdaki bu tarz bileziklerden, Akhaemenid İmparatorluğu geneline yayılmış bir üretim standardının olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir[949].

[944] Rudolph 1995, 150; Higgins 1980, 125; Williams ve Ogden 1994, 162; Ünlü ve Özsaygı 2007, 15; Türe 2011, 192, II. Özellikle yılan başı bitimli kolyeler, yan yana duracak şekilde işlenmiş baş kısımları sayesinde güçlü Yunan özellikleri sergilemektedir. Bkz. Smith 2012, 77.
[945] Higgins 1980, 125.
[946] Meriçboyu 2001, 101.
[947] Türe 2011, 165; Segall 1938, 44
[948] Türe 2011, 165; Rehm 1992, 370; Rehm 2010, 169 vd.
[949] Zournatzi 2010, 10.

Bu değerlendirmeler ve söz konusu formdaki eserlerin yoğunluğu, Kıbrıs'ta bulunmuş olan örneklerin tamamı ile yerel üretimler olduğunu düşündürmektedir[950]. Telkari işçiliği küpe ise, M.Ö. 4. yüzyıl Akhaemenid kuyumculuk sanatının işçilik anlamında yakalamış olduğu en ileri seviyeyi göstermektedir[951]. Bu teknikte üretilmiş diğer birçok takının Yunan dünyasına girişinin Büyük İskender'in fetihlerinden sonraya bağlanmaktadır[952]. Ancak bu tarzdaki eserlerin Ada'da daha erken tarihlerden beri bulunması, Kıbrıs'ın coğrafi konumu gereği Doğu etkilerine daha erken bir zamandan itibaren açık olması ile açıklanabilmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takılarında gözlemlenen bir diğer Akhaemenid etkisi ise, bilezik ve kol bantlarının Perslerin her iki kolda eş takılar taşıma tutukusunu yansıtacak şekilde, ikili gruplar halinde alınmış olmasıdır[953]. Takı yüzeyleri üzerine, yüksek kalitede işçilik becerisi gerektiren filigre ve granüle süsler veya üçgen/baklava motifleri işlenmesi de, kökeni Akhaemenid kuyumculuk sanatına dayanan bir diğer özelliktir[954].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları ile ilgili bir diğer dikkat çekici durum, takıların yayıldığı tarihsel süreçte kendini göstermektedir. Mezar 4A ve 4B'de, hem arkeolojik hem de anropolojik verilerle beraber aynı bireye aitlenebilecek takılar arasında bazı zamansal farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, aslan bitimli spiral küpeler ile yılan başı bitimli bileziklerin benzerlerinin tümü Kıbrıs-Klasik I'e tarihlenen kontekslerden gelmektedir. Ancak her iki mezar odasında, Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480-400) tarihli takılar pek çok Kıbrıs-Klasik II

[950] Williams 2005, 110; Zournatzi 2010,11.
[951] Stronach 1978, 177, 201; Meriçboyu 2001, 172.
[952] Higgins 1980, 153 vd.
[953] Türe 2011, 165.
[954] a.g.e. 164.

(M.Ö. 400-310) tarihli takı ile beraber bulunduğu gözlemlenmektedir. Arkeolojik ve antropolojik veriler, her iki mezarda da takı sahibi olarak birer yetişkin kadına ve birer çocuğa işaret ettiğinden, Kıbrıs-Klasik Dönem'in farklı evrelerine ait takıların aslında tamamen aynı bireyler tarafından tek bir zaman dilimi boyunca kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Kıbrıs-Klasik Dönem takı sanatı, kendi içinde derinlemesine çalışılmamış ve genelde Kıbrıs dışı çalışmalarda bu konuya birkaç paragrafla değinilmiştir. Bu durum, özellikle Mezar 4A ve 4B gibi mezarlardaki takı repertuvarlarının tam anlamıyla değerlendirilememesine neden olmakta ve elde edilen çıkarımlar yüzeysel varsayımlardan ileriye gidememektedir. Bundan dolayıdır ki, tek bir gömü seviyesine sahip Mezar 4A ve 4B'de Kıbrıs-Klasik Dönem'in farklı evrelerine yayılan takılara rastlanılması birden fazla çıkarımla açıklanabilmektedir.

Bu çıkarımlardan ilki, genelde Kıbrıs-Klasik I'e tarihlenen bazı takı türlerinin aslında Kıbrıs-Klasik II'de de halen kullanımda olabileceği ihtimalidir. Daha mantıklı olan ve bilimsel anlamda da desteklenen ikinci çıkarım ise, Arkaik Dönem'den itibaren takıların sembolik bir değer kazanarak zengin aileler, önceki kuşağa mensup bireyler, kayınvalide ile gelinler, anne ile çocukları veya eşler arasında değiş tokuşu yapılan ve kuşaktan kuşağa miras olarak aktarılan objeler haline gelmiş olduğudur[955]. Bu çıkarımlar sonucunda, Kıbrıs-Klasik II'de yaşamış ve Mezar 4A ile 4B'de gömülmüş kadın bireylerin, kendi dönemlerine ait yeni tarz takıları bir önceki kuşağa ait yadigar nitelikli diğer bazı takılarla birlikte kullandıkları söylenebilmektedir.

[955] Lippolis 2002, 27. Benzer uygulamalara metal kaplarda da rastlanılmaktadır. Aile yadigarı olan metal kaplar için bkz. Barr-Sharrar 2008, 4.

Takıların Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinin gündelik hayatında ne kadar önemli olduğu, mezarların birçoğunda altın veya gümüş dışında demir takıların da yer almasından anlaşılmaktadır. Refaha bağlı alım gücünün, Mezar 4A ve 4B'deki gibi altın ve gümüşten üretilmiş gösterişli takılara yönelmeyi mümkün kıldığı rahatlıkla söylenebilmektedir. Soylu mezarları diyebileceğimiz Mezar 4A ve 4B takılarının varlığı, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde özellikle soyluların Anadolu, Yunanistan ve hatta Thrakia'daki denkleri ile eş derecede bir refah içinde yaşadığını göstermektedir.

Takıların ortaya çıkardığı en önemli noktalardan biri de, Solililerin Ada'nın coğrafi konumu gereği açık olduğu geniş ticaret ağının her bir zerresinden yararlandığıdır. Bu sayede, yerel üretim eserler yanında Yunan atölyelerinden hatta Anadolu'daki üretim atölyelerinden bile alınmış olabilecek takılar yanında, Doğu pazarlarına ait takılar da Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takı repertuvarına girebilmiştir. Birçok farklı kültür ve tarza hitap eden takının bir çatı altında toplanıp kullanılması kadar, Yunan kökenli yılan başı bitimli bileziklerin Pers geleneklerine göre ikili gruplar halinde alınması da Kıbrıs'ın çok etkileşimli zengin kültürüne uygun bir tablo çizmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları, antik kentin Klasik Dönemine tarihlenebilen ender takılar olmaları bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü takıları, büyük bir boşluğu doldurarak bize Solililerin Klasik Dönem'de kuyumculuk alanındaki üretim ve alım kapasiteleri, zevkleri yanında dönemin modası ile olan uyumları, genel tarzları ve takılara bir süs objesi olmaları yanında sosyal statü göstergesi ve prestij sembolü gibi anlamlar yükledikleri hakkında değerli bilgiler sunmaktadır.

V.5.1.b.Metal Kaplar

Metal kaplar, takılarla beraber, ölü eşyaları arasında en yoğun esere sahip gruplardan birini teşkil etmektedir **(Grafik 33)**. Soli dışındaki nekropollerde de, hem Kıbrıs-Arkaik hem de Kıbrıs-Klasik boyunca metal kaplara rastlanması, mezarlara metal kap bırakma adetinin Ada'da oldukça eskiye dayandığını göstermektedir[956]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında bulunmuş metal kaplar arasında, sıradan kullanım amaçlı eserler kadar oldukça güçlü bir estetik anlayışla üretilip günlük kullanımda önemli bir yere sahip olduğu anlaşılan eserler de yer almaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş olan metal kapları tek tek incelemeden önce, genel bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. 22 adet Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezardan sadece 5'inde metal kaplara rastlanılması, şu anki veriler ışığında Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde metal kapların pek tercih edilen bir mezar hediyesi olmadığına işaret etmektedir **(Tablo 25)**. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü metal kapların sayısı, metal kaplara ait kısmi parçalar hariç tutulduğunda, 21 adettir. Metal kaplar, sayıları ile nekropol buluntu repertuvarının % 5,91'lik bir kısmını oluşturmaktadır **(Grafik 31)**. Ölü eşyası olan metal kaplar ise, 18 adet olan sayıları ile metal kap repertuvarının % 85,71'lik büyük bir bölümünü teşkil etmektedir **(Grafik 36)**.

Metal kapların, özellikle Makedonia veya Thrakia'da ölünün ardıllarına bırakabileceği yadigar nitelikli eserler sayıldığı ve bunun pek çok metal kabın kuşaktan kuşağa aktarılarak kullanılmasına neden olduğu bilinmektedir[957]. Soli

[956] Kıbrıs-Arkaik Dönem için hiç kuşkusuz en güzel örnekleri Salamis Kral Mezarları vermektedir. Bkz. Karageorghis 1969b. Geleneğin hem Kıbrıs-Arkaik hem de Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca Ada'da uygulanışı hakkında genel bilgi için ayrıca bkz. Gjerstad 1948.

[957] Metal kapların, en sonunda bir mezara gömülene kadar aile yadigarları olarak kuşaktan kuşağa aktarılması hakkında bkz. Barr-Sharrar 2008, 4.

Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında metal kaplara en azından şimdilik rastlanmamasının nedenlerinden biri bu adet olmalıdır. Mezar 4A'daki durumun farklılığı, mezar odasına gömülmüş olan ailenin arkasında yadigar nitelikli eşyalarını emanet edeceği yakın dereceden akrabalar bırakmadığı olasılığıi ile açıklanabilmekte ve Mezar 4A'yı bu tarz bir genellemenin dışında tutmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarına bırakılan kaplar arasında çeşitli içki kaseleri, phiale mesomphaloslar, situla, çeşitli oinochoeler, tabaklar, kyathos, amphoriskoslar, leğenler ve tuzluk gibi formlar yer almaktadır **(Tablo 26)**. Mezar 3, Mezar 15 ve Mezar 22'deki metal kapların tek tek incelenmesi ile Soli geneline yayılabilecek çıkarımlara varmak mümkün görünmektedir. Ancak Mezar 4A'daki metal kaplar toplu bir symposion seti oluşturduğu için, bu eserlerin tek tek incelenip özellikle sayısal genellendirmelere dahil edilmesi yanlış sonuçlar doğurabilecektir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları içinde, mezara ölünün yaşamında kullandığı eserler olarak bırakılan metal kaplar yanında sadece mezar hediyesi amaçlı metal kaplar da yer almaktadır. Bu başlık altında incelenecek olan metal kapların tümü, mezar sahip/sahiplerinin günlük hayatta kullanmış olduğu ve mezara kendisiyle beraber bırakılmış eserlerdir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları arasında sadece Mezar 3, Mezar 4A ve 4B, ölü eşyası olarak bırakılmış metal kap gömüleri sunmuştur. Mezar 4B'deki metal kapların varlığı hakkındaki bilgilere, birkaç parçadan ulaşılmaktadır. Bu bağlamda Mezar 4B'nin metal kaplar konusunda oldukça yetersiz veriler sunduğu görülmektedir. Mezar 3'ün metal kap envanteri ise, tek bir eserle temsil edilen kısıtlı bir yapı sunmaktadır. Oldukça çeşitli ve çok sayıda kabın bir araya getirilmesi ile

oluşturulmuş tek toplu metal kap grubu ise, Mezar 4A'dan gelmektedir. Mezar 4A, aynı zamanda metal kaplara ait olduğu anlaşılan ancak işlevsellikleri tam olarak anlaşılamamış çeşitli parçalar içermektedir.

Mezar 3, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü metal kapları arasındaki en sade ve gösterişsiz formu vermektedir. Hiçbir süsleme veya yüksek kalite bir işçiliğe sahip olmayan Mezar 3 leğeni (Katalog No. Mk1; **Levha 47a)**, yakın veya uzak benzerlerine Kıbrıs içinde olduğu kadar Ada dışında da birçok yerde rastlanabilen bir formdur[958]. Düz kenarları ve yarı küresel formu ile karakterize edilen kulpsuz Mezar 3 leğeninin, günlük hayatta sıradan yer tutan basit bir kap olduğu düşünülebilir.

Mezar 4B'deki metal kapların varlığı ile ilgili ksıtlı veriler ise, mezar odasında bulunmuş bir adet halka kulp ve oldukça ince işçiliğe sahip minik boyutlu süsleme parçalarından gelmektedir **(Levha 120c)**. Halka kulbun ne tarz bir kaba ait olduğunu tahmin etmek mümkün olmasa da, özellikle süsleme parçalarından yola çıkarak Mezar 4B'nin repertuvarında da yüksek kalite işçilik ürünü süslü kapların yer aldığı söylenebilmektedir. Her ne kadar metal kaplar hakkındaki bilgiler kısıtlı da olsa, Mezar 4B'nin metal kaplar bakımından Mezar 4A ile yakın bir karaktere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Mezar 4A, tüm Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları içinde en çok sayıda metal kap içeren mezardır. Mezar 4A metal kaplarının hepsi mezar odası içine, ortak bir amaç için kullanıldıklarını vurgulayacak şekilde bir grup halinde yerleştirilmiştir **(Levha 85a-c)**. Mezar 4A metal kaplarının buluntu konumları, formsal tutarlılık ile uyuşmakta ve hepsinin bir symposion setini oluşturacak şekilde beraber kullanıldığına dair düşünceyi daha da pekiştirmektedir.

[958] Bkz. dipnot 294.

Mezar 4A symposion seti, 1 adet situla, 1 adet kyathos, 2 adet amphoriskos, 3 adet yonca ağızlı oinochoe, 3 adet gümüş içki kasesi, 1 adet yarı küresel içki kasesi, 2 adet tabak, 1 adet tuzluk ve 3 adet leğenden oluşacak şekilde toplamda 17 adet eser içermektedir **(Levha 84d)**. Mezar 4A symposion seti, özellikle farklı çeşitlerde pek çok metal kaptan oluşması ile hem fonksiyonel hem de görsel anlamda oldukça zengin bir set özelliği sunmaktadır.

Büyük oranda kırık halde ele geçmiş olsa da profili çıkarılabilmiş olan tunç situla (Katalog No. Mk2; **Levha 86c-e)**, Mezar 4A symposion setinin ana ögesidir. Özellikle kulp bitimlerinin düğme şeklinde olması sayesinde Tip B formları arasına giren Mezar 4A situlası, gövde şekli ile de ovoid/çan biçimli situla grubuna dahil edilmektedir. Mezar 4A situlasının kulp ataçlarındaki volüt-palmet motifi, ağız kenarı boyunca dönen alçak kabartma Lesbos kyması ve gövdesini süsleyen zengin floral motifler situlalar için sıradan özellikler sayılmaktadır **(Levha 87a ve b)**. Ancak formsal ve süsleme bazlı ögelerin tümü, Mezar 4A situlasını Ada'nın Kıbrıs-Klasik Dönem metal kap envanteri için oldukça sıradışı ve benzersiz kılmaktadır. Mezar 4A situlasına analoji sunan benzerlere, özellikle antik Makedonia ve Thrakia topraklarındaki mezar kontekslerinde rastlanılmaktadır[959].

Mezar 4A kyathosu (kepçe)(Katalog No. Mk3; **Levha 89c)**, gümüşten üretilmiş olup situla ile beraber bulunmuştur. Bilinçli bir şekilde gövdesinin orta kısmından bükülmüş olan kyathos, bilinen formlar arasındaki en sade örneklerden biridir. Büyük olasılıkla yegane süslemesini oluşturan kuğu başı şeklindeki bitimi

[959] Tam ve kısmi analoji sunan benzerler için bkz. Barr-Sharrar 1982, 127 Fig. 8 ve 128 Fig. 9; Themelis ve Touratsoglou 1997, 65 No. B11 Lev. 64; Barr-Sharrar 2008, 27; Archibald 1998, 276 Fig. 11.14.

kırık ve eksik olarak korunagelmiştir. Mezar 4A kyathosu, situlanın aksine, dış merkezlerde olduğu kadar Kıbrıs'ta da birçok örnekle temsil edilen bir parçadır[960].

Biri tama yakın diğeri ise büyük oranda kırık halde korunagelmiş birbirinin eşi 2 adet amphoriskos (Katalog No. Mk4 ve Mk5; **Levha 90a ve b**), Mezar 4A symposion setinin en sıradışı iki formudur. Cilalanmamış tunçtan üretilmiş olan amphoriskoslar, hem çok yönlü üretim teknikleri hem de zengin süslemeleri ile oldukça kaliteli eserler olarak öne çıkmaktadır. Amphoriskoslar üzerinde yer alan Silenos portreleri, damla şeklindeki kulp bitimleri ve ağız kenarını süsleyen İon kymationu dizisi her iki kabı da sıradanlıktan uzaklaştıran başlıca ögelerdir **(Levha 91c ve d)**. Üretim şekilleri ve süslemeleri aynı olan amphoriskosların formsal anlamda bazı farklılıklar sergiliyor olması dikkat çekicidir. Özellikle kaidelerin, örneklerden birinde daha dar ve değişik formda oluşu iki amphoriskos arasındaki yegane fark olarak kendini göstermektedir **(Levha 91a)**.

Mezar 4A symposion setinin, birden fazla çeşitte olacak şekilde aynı formda eser içeren kap gruplarından ilki oinochoelerdir. Mezar 4A oinochoelerinin hepsi, yonca ağızlı olmalarına rağmen farklı formlarda tercih edilmiştir.

Yonca ağızlı oinochoelerden ilki (Katalog No. Mk6; **Levha 91e)**, büyük oranda kırık halde korunagelmiş olsa da rahatlıkla Chous adıyla da anılan Form 3 oinochoelerinin metal bir örneği olarak tanımlanmıştır. Cilalanmamış tunçtan üretilmiş olan Mk6 Katalog No.lu oinochoe, sade bir gövdeye sahiptir. Ancak M.Ö. Erken 4. yüzyıl portre sanatının en güzel örneklerinden birini içeren kulbu sayesinde oldukça yüksek kalitede bir eser olarak dikkat çekmektedir. Özellikle kulbun bitimlerini süsleyen Dionysos portresi ve aslan başı **(Levha 92a-e)**, Mk6 Katalog

[960] Bkz. dipnotlar 442 ve 443.

No.lu oinochoeyi aynı situlada olduğu gibi, Kıbrıs-Klasik Dönem metal kap envanteri içinde oldukça önemli ve eşsiz kılmaktadır.

İkinci yonca ağızlı oinochoe de (Katalog No. Mk7; **Levha 93a)**, Attik seramik sanatı örneklerinden esinlenerek üretilmiş bir formu yansıtmaktadır. Mk7 Katalog No.lu oinochoe, özellikle gövde profili sayesinde seramik benzerlerinin omuzlu oinochoe adıyla da bilinen Form 2 grubuna dahil edilmektedir. Kulp bitimlerinden birinin bir sarmaşık yaprağı şeklinde olması dışında başka önemli bir süsleme içermeyen Mk7 Katalog No.lu oinochoe, Mezar 4A oinochoeleri içindeki en sıradan örnektir **(Levha 93c)**.

Mezar 4A oinochoelerinin sonuncusu (Katalog No. Mk8; **Levha 93d)**, eldeki kısıtlı parçalardan yola çıkarak yonca ağızlı ve keskin profilli bir oinochoe (*carinated oinochoe*) olarak tanımlanmıştır. Diğer oinochoeler gibi cilalanmamış tunçtan üretilmiş olan Mk8 Katalog No.lu oinochoe kulp ve kulp atacındaki başarılı ve kaliteli süslemeler ile dikkat çekmektedir. Özellikle iç içe çıkan yaprak kılıfları ile kullanışlılık dışında başlıbaşına bir süsleme elemanı haline getirilmiş olan kulp **(Levha 94a ve b)** ve yüksek kalite bir işçiliğin ürünü ters palmet şeklindeki kulp atacı **(Levha 94c)**, Mk8 oinochoesini oldukça gösterişli bir eser kılmaktadır.

İçki kaseleri, Mezar 4A symposion setinde en fazla örnekle temsil edilen gruptur. Toplamda 4 adet örnekle nitelenen içki kaselerinden üç tanesi aynı formda iken dördüncüsünün diğerlerinden farklı olduğu görülmektedir.

Birbirine benzer üç adet içki kasesi, yarı dairesel gövdelerinden bir silme yapacak şekilde sert bir profille dışa doğru açılan bir dudaktan ibarettir. Bu formu yansıtan Mezar 4A içki kaselerinden iki tanesi (Katalog No. Mk.9 ve Mk10; **Levha**

97a ve b), birbirine eş olacak şekilde benzer olup alçak tutulmuş silme kısımları ile karakterize edilmektedirler. Genel anlamda bu iki örneğe benzeyen ancak silme kısmının daha yüksek olması ile onlardan ayrılan üçüncü içki kasesi ise (Katalog No. Mk11; **Levha 97c)**, diğer iki örnekle beraber temsil ettiği tipin farklı bir çeşitlemesi sayılmaktadır.

Dördüncü içki kasesi (Katalog No. Mk12; **Levha 97d)**, özellikle formu ile diğer üç kaseden ayrılmaktadır. Tam bir yarı küre formundaki dördüncü içki kasesi, diğer üç örneğe kıyasla daha kaliteli bir işçiliğe ve dış gövdesinin tümüne uygulanmış oldukça gösterişli bir süslemeye sahiptir. Petallerle çevrelenmiş bir şekilde dökülmüş olan gövde, aynı zamanda kazıma bezekli rozet ve sarmaşık yaprakları ile zenginleştirilmiştir. Üretim ve süslemede, altın ve gümüşün bir arada kullanılması da önemli bir diğer özelliktir. Tüm bu unsurlar, Mk12 içki kasesini Mezar 4A içki kaselerinin en kaliteli ve en gösterişlisi kılmaktadır.

Symposion setinin yemek ile alakalı formları, 2 adet tabak ve 1 adet tuzluktan ibarettir. Tunçtan üretilmiş olan tabaklar (Katalog No. Mk13 ve Mk14; **Levha 98d ve e)**, ölçüsel farklılıklar dışında aynı tipe verilebilmektedir. Her iki tabak da, düz bir tondo ile dışa açıldıktan sonra dik bir profille tabana doğru inen bir ağız kenarı profiline sahiptir. Düz tondo kısmı, her iki örnekte de, tipin karakteristik bir özelliği olarak iç içe yerleştirilmiş torna izleri ile kaplanmıştır.

Tuzluk (Katalog No. Mk15; **Levha 99a)**, M.Ö. 4. yüzyıl Attik seramik envanterinde yer alan siyah glazürlü örneklerin metal temsilcilerinden sayılmaktadır[961]. Kalın bir taban kısmından çıkarak dışa doğru açılan bir silmeden

[961] Bkz. dipnot 504.

ibaret olan tuzluğun dip kısmında tıpkı tabaklarda olduğu gibi torna izleri yer almaktadır.

Leğenler, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü metal kapları arasında Mezar 4A symposion seti dışında başka örneklerle temsil edilen yegane formlardır. Mezar 4A leğenleri, toplamda 3 adet olup, ikisi tama yakın, biri ise tamemen kırık olarak korunagelmiştir. Leğenlerden özellikle iki tanesi, tipolojik olarak da birbirlerine benzemeleri ile dikkat çekmektedir.

Birbirine benzeyen leğenler (Katalog No. Mk16 ve Mk17; **Levha 95a ve 96a**), genel olarak geniş çapları, ağız kenarlarının altında yer alan yatay çizgi sıraları **(Levha 95d ve 96b)** ve tek kulpları ile karakterize edilmektedir **(Levha 95b-c ve 96c)**. Her iki leğen de cilalanmamış tunçtan üretilmiş olup, farklılıkları ölçüleri ile kulp ataçlarının formundadır. Her iki leğen arasındaki ölçüsel farklılıklar, başta çaplarda ama özellikle de derinlikte kendini göstermektedir.

	Yükseklik	**Çap**
Mk16	5 cm	33 cm
Mk17	5,5 cm	32 cm
Mk18	6,5 cm	26,6 cm

Kulp ataçlarındaki farklılıklar ise daha belirgindir. Her iki leğenin kulp atacı, temelinde ters palmet motifi yer alan bir süslemeyle karakterize edilmektedir. Ancak Mk16 Katalog No.lu leğenin kulp atacındaki süsleme, bağlandığı kap zemininden bağımsız olarak algılanacak üç boyutlu bir süsleme biçimindedir **(Levha 95b-c)**. Diğer yandan Mk17 Katalog No.lu leğenin kulp atacındaki süsleme, yaprak şeklinde ince bir levha üzerine dövme tekniğiyle alçak kabartma olarak yapılmıştır **(Levha 96c)**. Kulp ataçlarındaki süslemeler arasındaki bir diğer farklılık ise, ters palmet

kompozisyonunun verilişinde karşımıza çıkmaktadır. Mk16 Katalog No.lu leğenin kulp ataç süslemesi, ters yönlere çıkarak birbirini karşılayacak şekilde volütler çizip tekrar birleşen sarmaşık dalları ve bu dallardan açılan yapraklar ile nitelenmektedir. Süsleme, genel karakteri ışığında Miletos-Rodos tipine verilmektedir[962]. Mk17 Katalog No.lu leğenin kulp ataç süslemesi, daha ince ve uçtan hafifçe kıvrılan yaprakların meydana getirdiği bir ana motifin, uçları çiçek açmış sarmaşık yaprakları ile desteklenmesiyle oluşturulmuştur. Bu motifsel uygulamanın seramik sanatındaki benzerleri ışığında, Mk17 Katalog No.lu leğenin kulp atacında Attik süsleme sanatına ait güçlü izler taşıdığı söylenebilmektedir[963].

Sadece bir grup gövde parçasından ibaret olan üçüncü leğenin (Katalog No. Mk18; **Levha 96d)**, derin ancak küçük çaplı bir kap olduğu anlaşılmaktadır. Ağız kenarı boyunca dönen yatay çizgi sıralarının bu örnekte de mevcut olması, onu diğer iki leğen ile yakınlaştırmakta ve bir grup olarak kullanılmış olma ihtimallerini güçlendirmektedir. Mezar buluntuları arasında başka bir halka kulba rastlanılmaması, Mk18 Katalog No.lu leğenin kulpsuz olduğunu göstermektedir.

Daha önce de değinildiği gibi, Mezar 4A'da bulunmuş olan metal kapların tümü birbiri ile bağlantılı olacak şekilde, bir symposion seti oluşturmaktadır. Metal kapların birbiri ile bağlantısı eser grubunun kullanım şeklini ortaya koyarken, özellikle formlarda gözlemlenen çeşitlilik ise set sahibinin zenginliği hakkında ipuçları vermektedir. Bu iki çıkarımın beraber yorumlanması, symposion setinin bir mezar hediyesi olmaktan öte mezara gömülmüş soylu erkek birey tarafından yaşamı

[962] Jacobstahl ve Langsdorff 1929, 208 vd., Fig. 14.
[963] Bkz. dipnotlar 514 ve 515.

boyunca kullanılmış bir eser grubu olduğunu göstermektedir[964]. Bu bağlamda, Mezar 4A metal kaplarının symposion seti olarak birbiri ile olan bağlantısı da gayet açık bir şekilde anlaşılabilmektedir.

Symposionun, antik Yunan dünyasında erkeklerin bir arada sadece içki içip konuştuğu, vakit geçirdiği ve eğlendiği bir etkinlik olarak görülse de aslında daha geniş kapsamlı bir etkinlik olduğu hatırlanmalıdır. Aslında, symposion antik Yunan dünyasının en önemli politik ve felsefik tartışma ortamı sayılmaktadır[965]. Diğer yandan symposionlar, Agora'da gerçekleştirilen tartışmalarla beraber politika ve ideolojilerin oluşturulduğu yegane etkinlik olması bakımından da önemlidir[966]. Antik yazılı kaynaklar ışığında, symposionda içki yanında yemeğin de önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir[967]. Kytheralı Philoxenus'a ait bir anlatım, içmeden önce oldukça geniş kapsamlı ve bol çeşitli bir yemekten bahsetmekte ve symposiona girişin bu şekilde yapıldığını anlamamızı sağlamaktadır[968].

Mezar 4A symposion setinde yer alan olan 2 adet tabak ve tuzluk, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisindeki symposionlarda Yunan adetleri uyarınca içki içmeye başlamadan önce kesinlikle yemek yenildiğini gösterme bakımından önemlidir. Birbirinin eşi olan Mezar 4A tabakları, yemeklerin küçük porsiyonlar halinde kişinin önüne getirilmesini sağlarkeni tuzluğun büyük olasılıkla bu yemeklerin tatlandırılmasında kullanılan tuz veya baharatları içermekte olduğu anlaşılmaktadır.

[964] Mezar 4A symposion setini oluşturan metal kapların bir çoğunu kaplamış olan korozyan tabakası, eserler üzerindeki kullanım izlerinin veya olası deformasyonların tespit edilmesini şu an kapsamında engellese de, bu düşünce genel olarak kabul edilebilir görünmektedir.
[965] Kottaridi 2005, 65.
[966] a.g.e. 66.
[967] Özellikle Platon ve Xenophon'un *Symposioum* eserleri Yunan symposiası hakkındaki en sağlıklı bilgileri sunan eserler olarak öne çıkmaktadırlar.
[968] Vickers 1978, 7-8.

Yemeğin ardından içki içmeye başlamadan önce gerçekleştirilen önemli anlardan biri de, "yıkama seremonisi (washing ceremony)" olarak adlandırılmaktadır. Yıkama seremonisi, basitçe ellerin getirilen parfümlü sularla yıkanıp temizlenmesinden ibarettir[969]. Mezar 4A symposion setindeki metal kaplar arasından özellikle leğenler, yıkama seremonisi ile bağdaştırılması mümkün olan kaplar olarak öne çıkmaktadır. Ancak Mezar 4A leğenleri, dönem mezarlarında yaygın bir şekilde rastlanılan derin ve hacimli tipik formlar yerine[970], daha az örnekle temsil edilen sığ formlara yakınlık sergilemektedir[971]. Formsal özellikleri, Mezar 4A leğenlerinin ellerin içinde yıkandığı kaplar olmaktan öte ellerin yıkanması için dökülen suyun toplandığı nispeten sığ kaplar olduğunu düşündürmektedir. Farklı formlarda ancak aynı şekilde süslenmiş olan Mezar 4A leğenleri, yıkanma seremonisi esnasında ya tek tek ya da aynı anda farklı şekillerde kullanılmış olmalıdır. Tamamen kırık parçalar halinde korunagelmiş olan üçüncü leğenin diğer iki örneğe kıyasla daha derin bir forma sahip olduğu kısmi parçaların profillerinden anlaşılmaktadır. Büyük olasılıkla kırık parçalar halindeki üçüncü leğenin, Yunan formlarına yakınlık sergileyen daha derin bir kap olduğu düşünülebilmektedir.

Symposion veya "potos" da denilen içki içme faslının,[972] Yunan symposionunun en önemli bölümü olduğu düşünüldüğünde, Mezar 4A setindeki kapların büyük çoğunluğunun içki ile alakalı formlardan ibaret olması gayet normal karşılanacaktır. Mezar 4A metal kapları arasında özellikle situla, kyathos,

[969] a.g.e. 8.
[970] Andronikos 1987, 160-162; Themelis ve Touratsoglou 1997, 31 No. A51 Lev. 32, 72-73 No. B40 Lev. 77, 122 No. Z18 Lev. 132; Delemen 2004, 75 Res. 66.
[971] Themelis ve Touratsoglou 1997, Lev. 32 No. A53, 102 No. Δ16 Lev. 110; Boltryk ve diğ. 2011, Fig. 7: 2-3 ve 4-5; Mozolevskii 1979, fig. 48-49; Treister 2008, 16 Fig. 3 & 18; Bidzilya 1971, 42; Paunov ve Torbov 2000, 171 Fig. 5.
[972] Vickers 1978, 8.

amphoriskoslar, oinokhoeler ve içki kaseleri, symposionun içki ile alakalı bölümünde kullanılmış olan formlardır.

Şarabı şölen salonuna içki içen kişinin yanına getirip orada muhafaza etmek amacıyla kullanılan situla, Mezar 4A symposion setinin ana parçasıdır. Situlanın symposionlardaki görevinin en sağlıklı şekilde anlaşılmasını mümkün kılan betimleme, bir Teselya mezar stelinin üzerine resmedilmiş bir sahnede karşımıza çıkmaktadır[973].

Situla içindeki şarabın çeşitli içki kaplarına aktarımı, gümüş kyathos aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Kyathosların benzer symposion setlerindeki varlığı ve symposion sahnelerindeki betimlemeleri, bu formun kullanım şekli hakkındaki en sağlıklı bilgileri sunmaktadır[974].

Mezar 4A örnekleri formundaki amphoriskoslar, genelde symposiona getirilecek şarabın içine konulduğu veya muhafaza edildiği kaplar olarak kabul görmektedir[975]. Ancak amphoriskosların sıradışı formundan yola çıkarak, bu kapların özel, pahalı veya daha kaliteli bir şarabın taşınması amacıyla kullanıldığı gibi düşünceler de söz konusudur[976].

Oinochoe formunun özünde şarapla alakalı olması ve formun bu amaçlı kullanımını gösteren betimlemelere Yunan resim sanatında sıklıkla rastlanması, hepsi yonca ağızlı olan Mezar 4A oinochoelerinin şarap servisi için kullanıldığını göstermektedir. Thasos'ta bulunmuş bir mezar steli üzerinde yer alan ve genç bir hizmetlinin krater içinde oinochoe ile şarap almasını betimleyen sahne, bu tarz

[973] Yalouris ve diğ. 1980, 124, No. 48, Lev. 8
[974] Metal kaplardan meydana getirilmiş kyathos içeren başlıca symposion setleri için bkz. Delemen 2004, 55 vd.; Kottaridi 2011a, 98-101 ve 118-121; Strong 1966, 92; Pfrommer 1987, 180-181. Kyathos içeren sahneler için bkz. Weiss 1990, Taf. 52:5.
[975] Kottaridi 2011a, 103.
[976] Andronikos 1987, 149.

oinochoelerin şölen ve symposionlardaki rolünün anlaşılmasını sağlayan önemli görsel örneklerden biridir[977].

Birbirinin eşi 3 adet kaseden oluşan bir grup ile tek bir örnekle temsil edilen yarı küresel bir diğer içki kasesinden ibaret içki kaseleri, symposionda şarabın içilmesi için kullanılan formlar olarak öne çıkmaktadır.

Mezar 4A symposion seti, Klasik Dönem Yunan ve Akhaemenid metal kap üretimi hakkında pek çok bilgi sunma bakımından da önem arz etmektedir. Mezar 4A symposion seti kaplarının detaylı incelemesi, eserlerin üretimi esnasında yararlanılan başlıca iki tekniğin kalıpta döküm ve dövme (*repousse*) olduğunu göstermektedir. Kulp veya kaide gibi parçalar dışında birçok kabın gövde kısmının da döküm sonucu elde edilmiş olmasından yola çıkarak, özellikle kalıpta dökümün Mezar 4A metal kaplarının üretimi esnasında en çok başvurulmuş teknik olduğu söylenebilmektedir **(Tablo 27)**.

Leğenler, tabak gibi açık formlarda olduğu gibi, tek bir metal parça kullanılarak dövme tekniğinde (*repousse*) üretilmiştir[978]. Ağız kenarının altındaki yatay çizgi sıralarının ise, kazıma ile sonradan verildiği anlaşılmaktadır **(Levha 95d ve 96e)**. Her iki leğenin tek olan halka aplikleri, birbirinden farklı üretim teknikleri ile meydana geitrilmiştir. Mk16 Katalog No.lu leğenin kulp ataç süsü, özellikle bir yüzeye bağımlı kalmayan serbest yapısı ve birbirlerinden ayrıştırılarak boyut kazandırılmış yaprakları ile başarılı bir döküm tarzını yansıtmaktadır. Diğer yandan Mk17 Katalog No.lu leğenin kulp apliği, süslemesini teşkil eden motifin yaprak şeklindeki bir

[977] Richter 1966, Fig. 317.
[978] Strong 1966, 8.

parçanın üzerine alçak kabartma olacak şekilde dövülmesi ile meydana getirilmiştir **(Levha 189a)**[979].

Mezar 4A tabaklarından özellikle Mk14 Katalog No.lu tabağın kalın cidarı ile her iki eserin tondo kısmını süsleyen torna izleri, Mezar 4A tabaklarının açıkça döküm tekniği ile üretilmiş olduğunu göstermektedir. Her iki tabağın tondo kısmını süsleyen torna izlerinin merkezindeki sığ nokta **(Levha 189b)**, döküm eserlerde tercih edilen "eş merkezleme noktası" yönteminin tabaklarda uygulandığının en güçlü kanıtıdır[980].

Yine döküm tekniği kullanılarak üretilmiş olduğu anlaşılan tuzluk, iki ayrı parça halinde dökülmüş üst ve alt kısmın sonradan lehimlenmesi ile meydana getirilmiştir. Özellikle alt kısım, masif yapısı ile dikkat çekmektedir. Tuzluğun tabanını süsleyen torna izlerinin merkezindeki nokta, aynı tabaklarda olduğu gibi, döküm esnasında "eş merkezleme noktası" yönteminin kullanımına işaret etme bakımından önemlidir **(Levha 189c)**.

Situlaların, özellikle de alçak veya yüksek kabartma içeren örneklerinin bir kısmının Klasik Dönem'de kalıba döküm tekniğiyle üretildiği bilinmektedir. Bu tarz kapların sonlandırılması ise, özellikle alt gövdenin çekiçlenmesiyle gerçekleştirilmektedir[981]. Eldeki veriler, bu üretim tekniğinin Mezar 4A situlası için de tercih edilmiş olduğunu göstermektedir. Gövde parçalarının iç kısımlarının bazılarında mevcut olmasa da özellikle alt gövdeye ait süslemeli parçalarda negatif

[979] Bu savı detekleyen en güçlü veri, motifin negatifinin sadece Mk17 leğeninin kulp apliğinde mevcut olmasıdır.
[980] Armbruster 1995; Armbruster 2010, 405, Fig. 36.14 ve 36.17.
[981] Özellikle ovoid situlaların döküm tekniği ile üretimi hakkında bkz. Archibald 1998, 277; Barr-Sharrar 2000, 277 vd.; Ayrıca Barr-Sharrar 2008, 6, Bölüm 9 *dipnot* 58; Camp 1999, 277-278.

izlerine rastlanılması, Mezar 4A situlasında özellikle süslemede dövme tekniğinin kullanılmış olduğunu kanıtlamaktadır **(Levha 190a ve b)**.

Mezar 4A situlasının incelenmesi, situlanın gövde ve ağız kenarını içeren tek bir bölüm ile ataçlar ile kulplar şeklinde üç ayrı parça halinde dökülmüş olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda, ilk aşamada gövde ile masif ağız kenarının bir bütün halinde döküldüğü anlaşılmaktadır. Gövdenin özellikle alt kısmı sonradan çekiçlenerek şekillendirilmiştir. Kulp ataçları masif ağız kenarına lehimlenmiş ve kulplar ataç yerlerindeki deliklerden geçirilerek situlaya eklenmiştir **(Levha 190c)**.

Hammaddesi gümüş olan kyathos, hem işçiliği hem de masif yapısı sayesinde kalıba dökme tekniği ile üretilmiş olduğu anlaşılan bir diğer parçadır. Sadece gümüş kullanılarak dökülmüş olması, kyathosu Mezar 4A symposion seti içindeki en pahalı parçalardan biri yapmaktadır.

Biri kırık diğeri ise tama yakın korunagelmiş olan iki adet amphoriskosun da tamamen döküm tekniği kullanılarak üretilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Kabın üretimi, gövde, kaide ve kulpların ayrı ayrı dökülüp sonradan lehimlenmesi ile sağlanmıştır. Bir kısmı üzengi, diğer bir kısmı sepet şeklindeki kulplar da, ayrı dökülüp birbirine sonradan geçirilerek bütünleştirilmiştir. Kulpların masifliği ve plastik süslemelerinin iç kısımları, bu parçaların döküm ile üretilmiş olduklarının en büyük kanıtıdır **(Levha 191a)**. Kulplarda gözlemlenen ölçüsel tutarlılıklar ve özellikle Silenos başlarında karşılaşılan birebir benzerlikler, her iki kaba ait kulpların da aynı kalıp kullanılarak üretilmiş olabileceğini göstermektedir **(Levha 191b)**. Silenos portrelerine kalıplama sonrasında hiçbir müdahelenin yapılmadığı, özellikle göz, ağız ve sakal detaylandırmalarının özensizliğinden anlaşılmaktadır. Amphoriskosların birbirlerinden farklı yapıları ile dikkat çeken kaideleri ise, metal

kaplarda alışılmış olduğu üzere, kalıba dökme tekniği kullanılarak üretilmiştir **(Levha 91a ve b)**[982].

Amphoriskosların gövde kısımlarının döküm sonucu elde edilmiş olduğu özellikle ağız kenarlarından anlaşılmaktadır. Ağız kenarının üst kısmını süsleyen inci dizileri yanında dudak üzerinde yer almakta olan Ion kymationu sıralarının arka kısımlarının hiçbir negatif izine sahip olmaması, süslemenin dövme (*repousse)* tekniği yerine kalıplama aracılığıyla verilmiş olduğunu göstermektedir **(Levha 191c)**. Her iki amphoriskosun dudak kenarındaki Ion kymationlarında gözlemlenen farklılıklar, özellikle gövdelerin değişik kalıplardan yararlanılacak şekilde dökülmüş olduğunu gösterme açısından önemlidir **(Levha 191d)**.

Kalın gövde cidarı ve özellikle de gövdeye bütünleşik olan kaidesinin masif yapısından yola çıkarak Mk6 Katalog No.lu oinochoenin de, döküm tekniğinde üretilmiş olduğu söylenebilmektedir. Bitimlerinden biri aslan başı diğeri ise bir Dionysos portresi ile süslenmiş olan kulp, alışılmış olduğu üzere döküm tekniği kullanılarak üretilmiştir[983]. Kulp üzerindeki süslemeler yanında aslan başı ile Dionysos portresinin detaylandırmasındaki kaliteli ve hatasız işçilik, üretici ustanın kalıplamadaki üstün becerisini gösterme açısından önemlidir **(Levha 92a-e)**. Dionysos'un alnındaki şerit ise, kulbun kalıptan çıkarılmasının ardından ayrı olarak ergitilip bükülen gümüş bir filigram şeridin başın üzerine lehimlenmesiyle meydana getirilmiştir **(Levha 92e)**.

Gövdesinin sahip olduğu cidar, ağız kenarındaki hafif orantısızlıklar ama özellikle de bilinen benzerlerinin büyük çoğunlukla dövme tekniği (*repousse*) ile

[982] Strong 1966, 8.
[983] ibid.

üretilmiş olması[984], Mk7 Katalog No.lu oinochoenin de aynı teknikle üretilmiş olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca hem masif yapısı hem de süslemelerinden yola çıkarak, kabın kulbunun da döküm tekniği ile üretilmiş olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Kulptaki süslemelerde gözlemlenen başarılı işçilik ve yüksek detaylandırma, kulbun Klasik Dönem metal kap üretimindeki kalıplamanın gelmiş olduğu üst düzey başarının bir göstergesi sayılabilmesini mümkün kılmaktadır.

Alışılagelmişten farklı gövde formu ile nitelenen Mk8 Katalog No.lu oinochoe, bilinen en yakın benzerlerinin döküm oluşu nedeniyle, döküm tekniği kullanılarak üretilmiş olduğu söylenebilen bir diğer eserdir[985]. Üst kısımda, küçük boğumların sergilediği estetik şekil ile yonca ağzın mükemmel formu, bu savı destekleyen en güçlü özelliklerdir. Masif bir yapı ortaya koyan kulbun ve her iki kulp bitimindeki süslemeler ile detaylandırmaların da (özellikle de üs üste açan lotus yaprak kılıfları) kesin bir şekilde kalıplama esnasında verildiği anlaşılmaktadır. Kulp bitimlerindeki yaprak benzeri basık parçanın, Yunan ve Akhamenid üretimlerde de dövme tekniği (*repousse*) kullanılarak sonlandırılması[986], mevcut yöntemin Mk8 oinochoesinde de uygulanmış olması ile örtüşmektedir. Kulp bitiminin hemen altına yerleştirilerek kabın süslemesine eklenen ajur aplik, açık işçilik (open-work) döküm tekniği ile meydana getirilmiş ve kabın keskin karın profiline uyacak şekilde bükülerek biçimlendirilmiştir **(Levha 94c)**.

Akhaemenid kökenli içki kaseleri, Mezar 4A symposion setinde tamamen dövme tekniğinde (*repousse*) üretilmiş yegane kapları oluşturmaktadır. Hiçbir

[984] Dövme tekniği (*repousse*) kullanılarak üretilmiş benzer/yakın formlarda oinochoeler için bkz. Andriomenou 1975, 555 No. 5 Fig. 23-24, 563 No. 8 Fig. 33-35, 567, 571 No. 13 Fig. 41-43; Vokotopoulou 1975, 736 No. 3 Fig. 5-7.
[985] Themelis ve Touratsoglou 1997, 35 No. A3; Barr-Sharrar 2008, 5 Fig. 3, 17 ve 185 Fig. 11; Delemen 2004, 81.
[986] Yunan üretimi örnekler için bkz. Delemen 2004, 82; Barr-Sharrar 2008, 5; Akhaemenid üretimi örnekler için bkz. Armbruster 2010, 406.

süslemesi olmayan içki kaselerinin, gümüş bir plakanın eş bir matris üzerinde dövülmesi sonucu meydana getirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Kaselerden ikisinin aynı, üçüncüsünün ise farklı bir formda oluşu, dövme işlemi esnasında kullanılan farklı matrislerin varlığına işaret etmektedir.

İçki kaselerinin sonuncusu olan yarı küresel kase, bu tarzda "ağır" kapların tümünde uygulandığı gibi kalıba döküm ile üretilmiştir[987]. Kabın dökümü esnasında sadece gümüşün, süslemesinde ise altının kullanılmış olması yarı küresel içki kasesini Mezar 4A symposion setinin en değerli parçası haline getirmektedir. Ağız kenarının altındaki yatay çıkıntı, gövdeyi bölümlendiren petaller ve dip kısmını süsleyen rozetlerin hepsinin kalıplama esnasında verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Dip kısmındaki rozetlerin, ayrıca kalıplamanın ardından kazıma yöntemi ile daha da belirginleştirildiği görülmektedir. Özellikle petallerin dip kısmından ağız kenarına çıkıldıkça yükselerek alçak kabartmadan yüksek kabartmaya dönüşen kontür hatları, kalıplamadaki ustalığı en iyi yansıtan ögelerdir. Dökümün ikinci aşamasında, ağız kenarının altındaki gümüş zemin üzerine eklenen altın kaplamanın sonradan kazıma tekniği kullanılarak sarmaşık yaprakları ile süslenmesi, üretim esnasında birden fazla tekniğin bir arada kullanımı için en iyi örneklemeyi sunmaktadır.

Mezar 4A symposion seti, mevcut veriler ışığında, benzerlerine Kıbrıs kontekslerinde hiç rastlanmayan bir metal kap grubudur. Bu nedenle, Mezar 4A symposion setinin tam olarak değerlendirilebilmesi için özellikle benzer setler sunan antik Thrakia, Makedonia ve İskitia bölgelerine yönelmek gerekmektedir[988]. Diğer yandan, Kıta Yunanistan hiçbir şekilde tam veya tama yakın bir symposion seti ya da

[987] Strong 1966, 8.
[988] Archibald 1998; Barr-Sharrar 2008, 3; Treister 2008.

kabul edilebilir oranlarda metal kaplar vermemesi nedeniyle bu listenin dışında kalmaktadır.

Kıta Yunanistan'ın metal kaplar sunmayan kontekslerle nitelenmesinin ardındaki başlıca neden, Klasik Dönem Yunanistanında mezarlara ölü hediyesi olarak metal kap bırakma adetinin olmayışıdır. İkinci ve belki de en güçlü neden ise, Atina modelinde olduğu gibi, refah seviyesinin zengin hediyeler yerine gösterişli mezar yapıları ve steller aracılığıyla gösterilmesinin tercih ediliyor olmasıdır[989]. Diğer yandan Makedonia ve Thrakia'da, yaşarken sahip olunan refahın sonraki hayata aktarımının yaygın olduğu, her iki coğrafyadaki mezarlarda rastlanılan zengin gömülerde vücut bulmaktadır.

Antik Thrakia, Makedonia ve İskitia buluntuları arasından özellikle Makedonia buluntuları Soli symposion seti için tüm seti kapsayacak benzerler vermektedir. Thrak ve İskit gömüleri ise, genelde ya birkaç parçalık ya da tek parçalık benzerler sunmaktadır. Benzerler içinde Makedon ve bazı Thrak eserleri genel symposion seti anlayışına uyan yapılar sergilemektedir. Thrak benzerlerinin diğer kısmı ile İskit eserlerinin tamamı ise, symposion seti anlayışının yerel veya keyfi uyarlamaları sayılabilecek bir karakter içindedir[990]. Bu bağlamda, Mezar 4A symposion setinin ait olduğu tarihsel kontekst içinde sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için, ilk olarak bahsi geçen coğrafyalarda bulunmuş kısmi veya tam setlerle genel bir karşılaştırılmasının yapılması gerekmektedir.

Bilinen Klasik Dönem symposion setleri içinde tam sayılabilen en iyi örnekler, Vergina ve Derveni'deki Makedon soylu mezarlarından gelmektedir. Vergina Büyük

[989] Barr-Sharrar 2008, 3; Morris 1992, 108 ve 128 vd.
[990] Boltryk ve diğ. 2011, 271-274; Treister 2008, 19-20.

Tümülüs'te yer almakta olan IV (II. Philip'in mezarı) ve V No.lu Mezarlar (Prensin Mezarı) M.Ö. 4. yüzyılın ortalarına tarihlenirken[991], Derveni mezarlarının ağırlıkla M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği içlerine tarihlendiği görülmektedir[992].

Mezar 4A symposion setinin Vergina ve Derveni mezarlarında bulunmuş symposion setleri ile kıyaslanması, setin özellikle kap formları açısından birçok eksikliği olduğunu göstermektedir. Vergina ve Derveni symposion setlerinin vazgeçilmez parçaları arasında sayılan derin tekneler, süzgeçler, pateralar, phormiskoslar, kaşıklar ve kylixler Mezar 4A setinde mevcut olmayan parçalardır. Buna rağmen Mezar 4A symposion setinin situlası, kyathosu, çeşitli oinochoeleri, tabakları ve tuzluğu ile bu setlere sunduğu benzerlikler de göz ardı edilemeyecek kadar çoktur.

Bahsi geçen Makedon setlerinin vazgeçilmez bir parçası sayılan situla, kyathos ve keskin profilli oinochoenin, Mezar 4A setinde de en önemli parçaların başında geldiği kolaylıkla söylenebilmektedir. Makedon setlerinde gözlemlenen derin teknelerin eksikliği söz konusu olsa da, Mezar 4A symposion setinde bu açığın sığ yapıdaki leğenler ile kapatılmaya çalışılması, farklılıkları kullanım amacı doğrultusunda azaltmaktadır. Buna ek olarak sığ leğenlerin, M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıl başından itibaren *louteria* amaçlı kullanıldığı[993] ve özellikle de bu tarzdaki kullanımların M.Ö. 4. yüzyıla tarihli Makedonia[994], İskitia ve Thrakia kontekslerinde de belgelendiği bilinmektedir[995]. Ayrıca Mezar 4A symposion seti, eş birer çiftle temsil edilen amphoriskosları sayesinde, şu anki bilinen konteksler

[991] Andronikos 1987, 221 vd.
[992] Themelis ve Touratsoglou 1997.
[993] Grach 1984, 105 *dipnot* 3.
[994] Makedon setleri için en güçlü örnek Derveni Mezar Δ'dan gelmektedir: Barr-Sharrar 2008, 14.
[995] Boltryk ve diğ. 2011, 272.

dahilinde Vergina IV No.lu mezarın symposion setine bire bir benzerlik sunan yegane set olma özelliğini taşıma bakımından da Makedon setlerine yakınlaşmaktadır[996].

Çoğunlukla Odrys kralları ve soylularına aitlenen Thrak setleri, Makedon setlerine yakın sayılmakta ancak genelde tuzluk, amphoriskos veya leğen/tekne gibi formlara sahip olmayan bir yapı çizmektedir[997]. Ayrıca Makedon setlerinin neredeyse hepsinin tam bir symposion seti şeklinde olmasına rağmen, Thrak setlerinin oluşturulmasında bazı eksikliklerin mevcut olduğu görülmektedir. Setlerde çeşitlemelere gidilmesi, en iyi haliyle Doğu Trakya tümülüslerinde gözlemlenebilen bir özelliktir. Örneğin Klasik Dönem tarihli Doğu Trakya tümülüsleri arasında sayılan Eriklice Tümülüsü'ndeki symposion setinde gümüşten bir phiale mesomphalos ile bir testi ve tek bir tunç oinochoe[998]; Karakoç Tümülüsü'nde de tunç bir tas, bir oinochoe ve situla bulunmuştur[999]. Naip Tümülüsü'nde ise beş gümüş phiale, bir gümüş testi, bir gümüş kepçe, bir gümüş süzgeç, bir gümüş tabak, keskin profilli tunç bir oinochoe, tunç bir patera ve tunç bir tekne bulunmuş, tabak tuzluk gibi formlar ise ilginç bir şekilde mermer şölen masasının üzerinde kabartma olarak gösterilmiştir[1000].

Yoğunlukla ithal Makedon ve Yunan kapları içeren İskit tümülüsleri ise, metal kap envanterleri bakımından bambaşka bir yapı sergilemektedir. Tamamı ile symposionda kullanılmak üzere üretilmiş kaplar içeren İskit buluntu grupları, ne

[996] Vergina IV. No.lu Mezar symposion setinin amphoriskosları için bkz. Andronikos 1987, 155; Kottaridi 2011a, 98-99.
[997] Archibald 1998, 260 vd.
[998] Onurkan 1988, 4.
[999] a.g.e. 5.
[1000] Delemen 2004, 40, 55-81.

Makedon ne de Thrak özellikleri sergilemeyen ve pek çok ana elemandan mahrum olup keyfi bir şekilde kişiselleştirilmiş setler halindedir[1001].

Mezar 4A symposion setinin çağdaş setler ile genel karşılaştırmasından doğan sonuç, setin özellikle oluşturulma şekli ile Makedon örneklerine yakın olduğunu göstermektedir. Birçok anlamda eksiklikleri olan Thrak setleri yanında keyfi bir şekilde kişiselleştirilerek Yunan symposion kültüründen soyutlanmış İskit örnekleri ise, Mezar 4A symposion setine sadece kısmi yakınlıklar sunmaktadır. Mezar 4A symposion setinin Makedon setlerine olan benzerliği, formların kullanım amacına göre seçilme şekli yanında genel yapının oluşturulmasındaki tercihlerde de kendini göstermektedir. Thrak ve İskit setlerine olan yakınlıklar ise, genelde tek tek eserler bazında yakalanabilen form veya süsleme benzerlikleri şeklindedir.

Mezar 4A symposion setinin ait olduğu tarihsel kontekst içinde sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi, setin tek tek parçalar halinde nasıl ve ne şekillerde meydana getirilmiş olduğunun irdelenmesi ile mümkün olacaktır.

Yapılan değerlendirme ve karşılaştırmaların da açıkça ortaya koyduğu üzere, Mezar 4A symposion setini oluşturan parçalardan situla, kyathos, leğenler, oinochoeler, tuzluk, tabaklar ve amphoriskoslar, benzerleri Yunan dünyasında bulunan ve hem form hem de süsleme olarak güçlü Yunan özellikleri sergileyen eserlerdir. Gümüş içki kaseleri, yine aynı değerlendirmeler sonucunda kesin bir şekilde Akhaemenid toreutik sanatına verilebilen eserlerken, yarı küresel kasenin Akhaemenid formlarından etkilenmiş ancak Akhaemenid-Yunan ögelerinin bir arada kullanımı ile süslenmiş bir eser olduğu açıklık kazanmıştır.

[1001] Treister 2003; Treister 2006; Treister 2008; Boltryk ve diğ. 2011.

Symposion setlerinde, kompozit kökenler veya yapılar sergileyen kapların tercih edilmesi, özellikle Doğu etkilerini olduğu gibi benimsemekten kaçınmayan Thrak gömülerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Akhaemenid formlarını alıp kendilerine has formlara dönüştürerek kalyx-kaseleri yaratmış olan Makedonların aksine,[1002] Thrak ve İskitlerin özellikle içki kaselerinde direkt anlamda Akhaemenid kökenli formları kullanmaktan çekinmedikleri bilinmektedir[1003].

Mezar 4A symposion seti bünyesinde, özellikle gümüş içki kaseleri Akhaemenid formlarının direkt kullanımını en güzel haliyle örnekleyen eserler olarak öne çıkmaktadır. Yarı küresel gövdeli içki kasesi ise, Akhaemenid etkili farklı formların mevcudiyetinin tek göstergesidir. Böylece Mezar 4A symposion setinin sahibinin, seti meydana getirirken çoğunluğu teşkil edecek şekilde seçmiş olduğu Yunan formlarını, Akhaemenid veya Akhaemenid etkili formlarla çeşitlemekten kaçınmadığı rahatlıkla söylenebilecektir.

Mezar 4A symposion setinin bir araya getirilmesi esnasında dikkat edilen hususlardan bir diğeri ise amphoriskosların, oinocholerin ve gümüş içki kaselerinin sayılarıdır.

Mezar 4A örneklerine benzer tunç amphoriskosların, symposion setlerine çiftli gruplar halinde eklenmesinin belirli nedenlerden dolayı kurallaştırılmış bir özellik olduğu anlaşılmaktadır. Benzer bir uygulamaya, Vergina Büyük Tümülüs IV No.lu mezarda da aynen rastlanması, bu çıkarımı destekleyen en güçlü kanıttır[1004].

[1002] Barr-Sharrar 1982, 131.
[1003] Treister 2010, 242 vd.; Archibald 1998, 260; Delemen 2004, 55; Treister 2008.
[1004] Bkz. dipnot 449.

Oinochoelerin Mezar 4A symposion setinde birden fazla sayılarda tercih edilmesi de, özellikle Derveni Mezar A yanında[1005], Vergina Büyük Tümülüs IV No.lu mezarda da gözlemlenen bir uygulamanın örneklemesidir[1006].

Benzer formlara sahip gümüş içki kaselerinin, symposion setlerine ikili, üçlü (Mezar 4A symposion setinde olduğu gibi) veyahut dörtlü setler halinde eklenmesi ise, Yunan tarzında yine sıklıkla rastlanılan ancak kökeninde Akhaemenid özelliği taşıyan bir uygulamayı yansıtmaktadır[1007].

Mezar 4A symposion setini teşkil eden kapların nereden tedarik edildiği veya yerel üretim olup olmadığı da, üzerinde durulması gereken ayrı bir konudur. Öncelikle Mezar 4A metal kapları ile benzerlikler gösteren Makedonia ve Thrakia buluntusu metal kapların üretim atölyelerinin tespitinin, halen belirsizlikler içeren bir konu olduğuna değinmek gerekmektedir[1008]. Yine de, Klasik Dönem metal symposion kaplarının büyük çoğunluğunun aslında Yunan üretimi ithal eserler olduğu geniş bir kitle tarafından kabul görmektedir[1009]. Metal kaplara örnek oluşturan birçok formun Atina ve çok az örnekle olsa da Korinth seramik repertuvarlarında bulunduğu bilinmektedir. Yine de bu merkezlerde buluntu olarak metal örneklere rastlanmaması, bu formların başta Atinalı ustalar tarafından talebin daha fazla olduğu dış coğrafyalara (İtalya, Thrakia ve Makedonia) satılmak amacıyla

[1005] Themelis ve Touratsoglou 1997, 193.
[1006] Bkz. dipnot 449.
[1007] Strong 1966, 20, 105; Oliver 1977, 30, 65, 82-83, 121, 128-129; Andronikos 1987, 149 ve 209; Archibald 1998, 181-182, 195, 261, 271. Uygulamanın Akhaemenid kökeni için ayrıca bkz. Gunter ve Root 1998, 4-8, 26-27.
[1008] Venedikov ve Gerassimov 1973, 67, 72, 131-132; Andronikos 1977, 72; Johnston 1979, 57; Marazov 1988, 32-33; Mihailov 1993, 964; Themelis ve Touratsoglou 1997, 66, 69, 75; Archibald 1998, 230, 318-320, 323, 325-327.
[1009] Archibald 1998, 275; Paspalas 2011, 200; Boltryk ve diğ. 2011; Barr-Sharrar 1982, 123; Barr-Sharrar 2008, 7-8; Treister 2003, 66 vd.; Treister 2009, 183; Delemen 2004, 59 ve 66.

üretildiğini de düşündürmektedir[1010]. Bu duruma ek olarak Thrakia ve Makedonia'da bulunmuş olup yerel üretim sayılan az sayıdaki metal kabın bile Yunan kopyası yerel üretimler olduğu[1011], ama çoğunlukla da o topraklara göç ederek yerleşmiş Yunan ustalar tarafından üretildiği de anlaşılmaktadır[1012].

Belirsizliğini koruyan ve tartışmaya açık olan benzer bir durum, Mezar 4A symposion setini oluşturan metal kaplarda da izlenebilmektedir. Symposion setini meydana getiren kapların üretim yerleri, genellikle tartışmaya açık bir yapı sergilemektedir. Kapların üretim yerleri hususunda genel çıkarımlara varılabilse de, çalışmanın bilimselliği bakımından mevcut bilgiler ışığında kesin sonuçlara varmaktan kaçınmak gerekmektedir.

Olası üretim yeri hakkında bazı çıkarımlara varılabilecek kapların başında ovoid situla gelmektedir. Ovoid situla, yoğun bir şekilde Kuzey Yunanistan (özellikle antik Makedonia) ve Thrakia'da kullanılan bir form olarak değerlendirilmktedir[1013]. Bu durum, Mezar 4A situlasının tüm benzerlerinin tamamen Thrak ve Makedon kontekslerinden gelmesi ile örtüşse de[1014], Ada'nın M.Ö. 4. yüzyılda Thrakia ve Makedonia ile kurmuş olduğu ticari-kültürel bağların mevcudiyetinin halen sığ verilere bel bağladığı unutulmamalıdır. Vergina Büyük Tümülüs Mezar IV'te ve Derveni Mezar A, B ve H'de bulunmuş olan Kıbrıs tipi taklidi bazı yerel üretim amphoralar[1015], M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısında Makedonia'da Kıbrıs seramik endüstrisine ait formların yerel olarak üretilecek kadar

[1010] Barr-Sharrar 2008, 6.
[1011] Barr-Sharrar 1982, 131.
[1012] Treister 2006, 25; Barr-Sharrar 1982, 127.
[1013] Barr-Sharrar 1982, 127. Yine de, formun en erken üretimlerinin Yunanlı ustalar (büyük olasılıkla Atinalı) tarafından yapılmış olduğu da kesin bir şekilde bilinmektedir.
[1014] Barr-Sharrar 2000, 283; Camp 1999, 277.
[1015] *Vergina* mezarları için bkz. Andronikos 1987, 222; *Derveni* mezarları için bkz. Themelis ve Touratsoglou 1997, 37 Lev. 45, 77, 131 Lev. 147.

bilindiğini göstermektedir. Bu noktada, yerel üretim de olsa Kıbrıs tipindeki amphoraların Makedon kral ve soylu mezarlarındaki varlığı, iki coğrafya arasındaki ticaretin soylular tarafından kullanılacak kadar güçlü olduğunu gösterme bakımından önemlidir[1016].

Diğer yandan, Atina Agorası'nda ele geçmiş bazı kil kalıplar sayesinde alçak kabartma figürlere sahip ovoid situlaların M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren yerel olarak Atina'da üretilmekte olduğu anlaşılmaktadır[1017]. Situlalardaki gövde süslemesini teşkil eden sarmaşık dallarıyla zenginleştirilmiş ters palmet motifi, M.Ö. 5. yüzyıldan başlayarak Attik seramik sanatında sıklıkla kullanılmaktadır[1018]. Söz konusu motifin bir diğer kullanım alanı da özellikle M.Ö. 4. yüzyıl Attik mezar stellerinde karşımıza çıkmaktadır[1019]. Mezar 4A situlasındaki floral süslemenin özellikle ithal bir eser sayılan Moghilanska Mogila situlasındaki süsleme ile olan benzerliği de, hem bu savı desteklemekte hem de iki eserin belki de aynı atölyede üretilmiş olabileceğini düşündürmektedir[1020].

Sonuç olarak Mezar 4A situlasının olası ithal yeri için en mantıklı merkezler, Atina ve Makedonia olarak görünmektedir. Ancak M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenen Makedon metal kaplarının büyük çoğunluğunun ithal sayılması yanında bazı Makedon ovoid situlalarının da Atina'da üretildiğine dair kanıtlar oldukça

[1016] Özellikle Derveni Mezar A'da gerçekleştirilmiş olan bazı ölü yakma ritüellerine aynı dönem içinde sadece Kıbrıs-*Salamis*'te rastlanması da, her iki coğrafya arasında bazı ortak inançlar kadar kültürel paylaşımların var olduğuna da işaret etmektedir. Themelis ve Touratsoglou 1997, 150-155, Fig. 41-45.
[1017] Camp 1999, 277-278 Fig. 27.
[1018] Moore 1997, Lev. 67 No. 617, Lev. 118 No. 1253, Lev. 136 No. 1447, Lev. 141 No. 1493.
[1019] Beck 2007, 93.
[1020] Mogilanska Moghila situlasının floral süslemesi için bkz. Archibald 1998, 276, Fig. 11.14. Situlanın olası Attik kökeni için ayrıca bkz. Торбов 2005, 82; Paunov ve Torbov 2000, 169-171, Fig. 3-4.

güçlüdür[1021]. Tüm bu bilgiler ışığında, Mezar 4A situlasının üretim merkezi olarak Makedonia'yı düşünmek pek geçerli bir sonuç sunmayacaktır. Ayrıca Mezar 4A situlasındaki floral süslemenin Attik seramik sanatına uzanan kökleri yanında Soli ile Atina arasındaki kültürel ve ticari bağların daha güçlü olduğu da unutulmamalıdır[1022]. Söz konusu bu bilgiler doğrultusunda Solililerin Mezar 4A situlası gibi formların temininde, Atina ile olan muhtemel ticari ilişkilerinden yararlandığını düşünmek daha doğru olacaktır[1023].

Seramik endüstrisi içinde bire bir benzerleri bulunmayan Mezar 4A amphoriskoslarının, büyük ihtimalle sadece metal kaplarda tercih edilen bir form olma potansiyeli yüksektir. Mezar 4A amphoriskoslarının Vergina ve Thrakia kökenli benzerlerinin formsal anlamda kendilerine has yorumlar içermesi, genel anlamda hepsinin farklı merkezlerde yerel zevklere hitap edecek şekilde üretilmiş olduğuna işaret etmektedir. Bu durum, Mezar 4A amphoriskoslarının olası üretim yerinin tam anlamıyla tespit edilebilmesini güçleştirmektedir. Yine de formun kuzey bölgelerinde olan yoğunluğu ve Yunan dünyasının diğer kısımlarında hiç bilinmemesi, söz konusu kapları üreten atölyenin büyük olasılıkla Makedonia'da konumlanmış olduğunu düşündürmektedir. Ancak Silenos başlarındaki yumuşak

[1021] Bkz. dipnotlar 1005 ve 1006. Mezar 4A situlasına formsal anlamda en yakın benzerlerden birini teşkil eden Kalamaria situlasının da Attik bir ithal olarak kabul görmesi de bu savı desteklemektedir. Barr-Sharrar 2008, 14.

[1022] Floral süsleme hakkında bkz. dipnot 1007. Atina-Soli ilişkileri için bkz. dipnotlar 90 ve 91; Christou 2002, 27. Atina'da bulunmuş olan ithal Kıbrıs seramikleri hakkında bkz. Gjerstad 1948, 268.

[1023] Bu ticari ilişkiler zanaatkarlar bazında da gerçekleşmiştir. Özellikle Attikalı ustaların Makedon-Thrak topraklarına gerçekleştirmiş olduğu ziyaretler, zanaatkarların bu şekildeki hareketlerinin Klasik Dönem için normal sayılabileceğini göstermektedir. Benzer bir durum Kıbrıs için de geçerlidir. Bkz. Stewart 1979; Karageorghis 1982, 158; Karageorghis 2000, 199; Serwint 1993, 213. Kıbrıs-Klasik Dönem'de, I. Evagoras'ın davetleriyle *Salamis* kentine gerçekleştirilmiş benzer yapıdaki bir Yunan sanatçı/şair hareketinin varlığı da yazılı kaynaklardan bilinmektedir: bkz. Isocrates, Vol. III, *Euagoras,* 30-32. Bahsi geçen bu örnekler ışığında benzer bir durumun Atina-Soli arasında da yaşanmış olması muhtemel görünmektedir. Bu düşünceyi destekleyen diğer Soli kökenli buluntular için çalışma içinde bkz. V.5.2.c. ve V.5.2.i.

hatlar ve Attik etkileri, üretici usta veya ustaların yine Yunanlı olabileceğini de akla getirmektedir.

Mk6 Katalog No.lu oinochoe, özellikle Attik siyah glazürlü seramik sanatında formsal anlamda benzerler bulurken, kabın kulbunu süsleyen aslan başı ile Dionysos portresi de Yunan heykel sanatına ait güçlü izler taşımaktadır[1024]. Eser, Klasik Dönem yerel Kıbrıs plastiğine oldukça yabancı sayılabilecek özellikler sunmakta ve büyük oranda Kıta Yunanistan kökenli bir etkileşim alanına girmektedir. Mk6 oinochoesi Dionysos portresine en yakın benzeri sunan Derveni A8 paterasındaki Dionysos portresi, ifadedesindeki donukluk yanında özellikle sakal işlenişindeki benzerlik ile dikkat çekmektedir. Derveni A8 paterası, Yunan üslubuna öykünen tarzda mask benzeri ifadesiz yüzler çalışan ve arkaizan bir eğilim izleyen Makedon bir ustaya verilmektedir[1025]. Derveni A8 paterasındaki Dionysos portresi her ne kadar Mk6 oinochoesindeki Dionysos portresine benzerlikler sunsa da iki eserin aynı atölyede üretildiği söylenemeyecektir. Daha çok Klasik eğilimli bir ustanın işi olabilecek kapasitedeki Mk6 oinochoesi Dionysos portresi, en sağlıklı şekilde Derveni A8 Dionysos maskını yaratan ustanın etkilenmiş olabileceği bir atölye ve akımın üretimi sayılabilecektir. Atina üretimi White-Levy kalyx kraterinin kulp bitimlerini süsleyen Silenos başlarının sahip olduğu sakal yapısının Mk6 oinochoesi üzerindeki Dionysos portresinin sakalları ile eş derecedeki benzerliği ise, Mk6 oinochoesinin olası üretim yerini Atina etki alanına oldukça yakınlaştırmaktadır[1026].

Mk7 Katalog No.lu oinchoenin olası üretim yerini kesin bir şekilde tespit etmek mümkün görünmemekte, ancak bazı çıkarımlara varılabilmektedir. Mk7

[1024] Bkz. dipnotlar 475-462.
[1025] Themelis ve Touratsoglou 1997, 218.
[1026] Sideris 2011, 290-291.

oinochoesinin Attik seramik sanatı çıkışlı bir forma sahip olması, bilinen Makedon/Thrak kontekslerinde metal benzerlerine hiç rastlanmaması ve formun yoğunlukla M.Ö. 5. yüzyıl dahilindeki kısıtlı kullanımı düşünüldüğünde olası üretim yerleri azaltılabilmektedir[1027]. Kapsamlı çalışmalar, Mk7 Katalog No.lu oinochoeye paralellik sergileyen metal eserlerin tamamen Kıta Yunanistan[1028] veya İtalya[1029] merkezli olduğuna işaret etmektedir. Formun İtalya merkezli örnekleri, Mk7 oinochoesinin aksine, özellikle farklı profillerdeki kulp formları ve kulp bitimlerini süsleyen Silenos maskları ile karakterize edilmektedir[1030]. Yunan örnekleri ise, Mk7 oinochoesinde olduğu gibi, Attik seramik formuna eş denebilecek benzerlikler sergilemekte ve İtalyan örneklerine kıyasla daha sade süslemeler sunmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda Mk7 oinochoesinin üretim yeri için de, kesin olmasa da en güçlü haliyle Atina merkezli bir atölyeden bahsetmek mümkün olacaktır.

Mk8 oinochoesinin yansıttığı keskin profilli form genel anlamda Yunan seramik sanatına verilemese de, eldeki örneklerden formun M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren Attik seramik sanatı bünyesinde var olduğu söylenebilmektedir[1031]. Formun ilk metal örneklerinin İtalya'da karşımıza çıktığı, ancak en yoğun kullanımın özellikle M.Ö. 4. yüzyılda Thrakia ve Makedonia'da olduğu bilinmektedir[1032]. Mk8 oinochoesinin benzerlerinin M.Ö. 4. yüzyıl Yunan repertuvarında ne metal ne de seramik üretimler şeklinde karşımıza çıkmaması ve formun özellikle Makedonia-Thrakia bölgelerinde yoğunlaşması en güçlü üretim yeri olarak Makedonia'ya işaret etmektedir.

[1027] Bkz. dipnot 467.
[1028] Zimi ve Sideris 2003.
[1029] Vokotopoulou 1975.
[1030] ibid.
[1031] Bkz. dipnot 479.
[1032] Bkz. dipnot 478.

Gümüş içki kaseleri, kesin bir şekilde Akhaemenid toreutik sanatına verilen formlar olarak öne çıkmaktadır. Akhaemenid içki kaselerinin metal örnekleri kadar metal taklidi seramik örneklerinin de, neredeyse her Satraplık merkezinde yerel olarak üretilip yaygın bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir[1033]. Akhaemenid içki kaselerinin hem metal hem de seramik örneklerinin Kıbrıs'taki yoğun varlığı, formun Ada'nın seramik ve toreutik sanatına yabancı olmadığını açıkça göstermektedir. Ada'daki diğer merkezlerde bulunmuş çeşitli materyallerden matrisler, bu formdaki içki kaselerinin yerel olarak üretilmiş olduğunun en güçlü kanıtlardır[1034]. Bu veriler, söz konusu formun Akhaemenid etkisi altındaki diğer merkezlerde de yerel olarak üretildiğine dair başka kanıtlarla örtüşmekte ve yerel üretim olma olasılığını daha da güçlendirmektedir[1035].

Yarı küresel içki kasesi, özellikle çok yönlü üretim şekli ile dikkat çekmektedir. Mezar 4A yarı küresel içki kasesi, formunun Klasik Dönem'de henüz bilinmediği Yunan dünyasından çok Doğu'ya, özellikle de Akhaemenid etki alanına verilebilmektedir. Kabın formu ışığında varılan bu sonuç, gövdesini süsleyen dik petaller ve dip kısmındaki rozetin yaprak aralarına yerleştirilmiş palmet motifleri ile daha da pekiştirilmektedir. Kabın gövdesini süsleyen petallerin aralarına yerleştirilmiş ok motifleri ile ağız kenarını süsleyen sarmaşık yaprağı sırası gibi süsleme motifleri ise, üretimdeki Yunan etkisininin en güçlü yansımalarıdır. Kasenin sahip olduğu form ve işçilik üretici atölyenin Akhaemenid kap formlarına aşina olduğunu gösterirken, sarmaşık yapraklarındaki kalite ile motifin yansıtılmasındaki başarı yine aynı atölyenin Yunan süsleme sanatına pek de yabancı olmadığını ortaya

[1033] Schmidt 1957, 79; Dusinberre 1999, 78; Boardman 2000, 184-199; Sideris 2008.
[1034] Hermary 2000, 144 Lev. 82 No. 964; Zournatzi 2010, 9.
[1035] Dusinberre 2003, 172-195.

koymaktadır. Tüm bu ögelerin bir arada değerlendirilmesi, yarı küresel içki kasesinin Greko-Pers stilinin en güçlü uygulama alanlarına ev sahipliği yapan Anadolu merkezli bir atölyede üretilmiş olabileceği sonucunu doğurmaktadır[1036].

Tabaklar ve tuzluğun Makedon ve Yunan dünyasından gelen benzerleri, Mezar 4A symposion setindeki bu formların dış merkezli üretimler olduğunu söyleyebilmek için yeterli değildir. Her ne kadar iki forma Attik seramik sanatında rastlansa da, ne tabaklar ne de tuzluk üretim esnasında büyük ustalık gerektiren formlar değildir. Bu tarz formların teminindeki dışa bağımlılığın Soli gibi büyük yerleşimlerde çok gerekli olmayacağı, belki de bu formların yerel atölyelerde üretilebileceği ihtimali de unutulmamalıdır.

Sağlam olan leğenler, üretim yerleri hakkındaki ipuçlarını formlarından çok süslemeleriyle sunmaktadır. Ağız kenarı altında olacak şekilde gövdenin yan kısmını süsleyen yatay çizgi sıraları, benzer örneklerden de anlaşıldığı üzere, dönem için standartlaşmış bir süslemedir[1037]. Ancak özellikle kulp ataçlarını zenginleştiren palmet motifleri, Mezar 4A leğenleri ile ilgili daha güçlü çıkarımlara varılmasını mümkün kılmaktadır.

Mk16 Katalog No.lu leğenin aplik süslemesinin özellikle Miletos-Rodos tipine verilmesi, dolaylı veya direkt olacak şekilde Ada dışı bir etkileşime işaret etmektedir[1038]. Hatta söz konusu etkileşimin belki de ismi kapsayan coğrafyadan yola çıkarak Adalar veya Batı Anadolu kökenli olduğu bile düşünülebilmektedir. Süsleme sanatı bünyesinde yer alan ve bu savı destekleyen bir diğer örnek ise M.Ö. 4. yüzyıl

[1036] Treister 2013, 421. Yarı küresel içki kaselerinin Satraplık Anadolusundaki varlığı, üretimi ve kullanımı için ayrıca bkz. Miller 2011.
[1037] Benzer şekilde yatay çizgi sıraları ile süslenmiş leğenlere *İskitia*'da: Boltryk ve diğ. 2011, Fig. 7, *Thrakia*'da: Paunov ve Torbov 2000, 171 ve *Olynthus'ta*: Robinson 1941, 183 No. 571 Lev. XXXIX rastlanmaktadır.
[1038] Bkz. dipnot 508.

tarihli ithal bir Thrak eseri olan Panagjuriste situlasıdır. Panagjuriste situlasının kulp apliğini süsleyen palmet motifi, yapraklar ve volütlerde sergilediği özellikler ile Mk16 Katalog No.lu leğenin aplik süsüne eş derecede benzemektedir. Miletos-Rodos tipindeki volüt-palmet süslemesine ait başka bir örneğin Panagjuriste situlasında da gözlemlenmesi, söz konusu tipteki süsleme unsurlarının Yunan ana karasında da bilindiğini göstermektedir[1039]. Ancak Mk16 Katalog No.lu leğen için en güçlü üretim merkezi olasılığı Ege Denizi ve özellikle de batı kıyılarında konuşlanmış bir atölye olarak görülmektedir.

Mk17 Katalog No.lu leğenin kulp apliğindeki alçak kabartma süsleme de, benzer sonuçlar vermesi ile dikkat çekmektedir. Mk17 palmeti, en yakın benzerlerini M.Ö. 5. yüzyıl sonuna tarihli Attik seramikler üzerinde, Giamavova Mogila ve Mogilanska Mogila tümülüslerindeki ithal leğenlerin aplik kısımlarında ve Salamis nekropolü Tümülüs 77'de bulunmuş olan bir kulp apliğinde bulmaktadır[1040]. Benzerler ışığında Mk17 Katalog No.lu leğenin, hem seramik hem de metal kap süsleme sanatında dönemin popüler olan palmet motifleri hakkında geniş ve güncel bilgi sahibi bir atölyede üretilmiş olduğu düşünülebilmektedir. Ancak formun Attik seramik sanatında olduğu kadar metal kaplarda da kullanımı, yoğunlukla Yunan ana karasına işaret etmektedir.

Mezar 4A symposion setini oluşturan kapların hem formsal hem de motifsel değerlendirmesi yanında diğer kontekslerdeki benzerlerin sunduğu tablo, üretim ile ilgili gelinen pek çok noktada yabancı unsurlara işaret etmektedir. Ancak söz konusu yabancı unsurlar, iki farklı şekilde yorumlanabilmektedir. Bu yorumlardan ilki ve en

[1039] Bkz. dipnotlar 509 ve 510.
[1040] Bkz. dipnotlar 514-517.

güçlüsü, Mezar 4A metal kaplarının neredeyse tümünün (gümüş içki kaseleri hariç) ithal eserler olma ihtimalidir. İkinci ve daha az mümkün olan yorum ise, söz konusu kapların özellikle yabancı ustalar tarafından yapılmış yerel üretimler olduğudur.

Her ne kadar arkeolojik kazılar kısıtlı oluşlarından dolayı yeterli belgeler sunmasa da, Soli gibi büyük ve önemli bir merkezin çeşitli metal kapların üretilebileceği atölyelerden tamamı ile mahrum olmaması gerekmektedir. Ancak Mezar 4A symposion seti söz konusu olduğunda, bu olası atölyelerin varlığı rahatlıkla göz ardı edilebilmektedir.

Üretim yerleri hususunda dikkati çeken ilk şey, özellikle tercih edilen formların neredeyse hepsinin Attik seramik sanatı kökenli olmasıdır. Üretici veya üreticilerin, Ada'nın güçlü seramik endüstrisine ait formlara ters düşecek şekilde sadece Attik kökenli formlara yönelmesi, yerel atölye olasılığını zayıflatan en güçlü unsurdur. Bu olasılık, eserlerin tümünün yine tabulaşmış derecede güçlü ve hatta dönemin plastik sanat akımlarına sıkı sıkıya bağlı Yunan ögeleriyle süslenmiş olması sayesinde daha da zayıflamaktadır. Mezar 4A symposion setinde tunç kaplarda yerel üretim oldukları takdirde az da olsa bulunması gereken yerel özelliklerin hiç görülmemesi, hepsinin ithal olduğu savını destekleyen unsurların başında gelmektedir.

Formlar, süsleme elemanlarının çoğundaki Attik unsurlar (kap formları, palmetler, Ion-Lesbos kymaları, Dionysos portresi ve Silenoslar gibi figüratif süslemelerin yapısı) ve eserlerin Kıbrıslıların yerel kültürüne ters düşen genel karakteri, Mezar 4A symposion setindeki tunç kapların ithal olduğunu göstermektedir. Her ne kadar Ada'nın yerel sanatında Kıbrıs-Klasik Dönem ile beraber bir durağanlığa girildiği ve yerel eserlerin Yunan imitasyonları karşısında

gerilediği görülse de[1041], halen yerel zevklere hitap edecek üretimlerin yoğun olduğu da anlaşılmaktadır[1042]. Mezar 4A symposion setini meydana getiren eserlerde yerel hiçbir unsurun mevcut olmayışı, eserlerin yerel üretim olma ihtimalini büyük oranda geçersiz kılmaktadır.

Bu noktada, Mezar 4A symposion setindeki tunç kapların neredeyse tamamının özellikle Makedonia ve Thrakia'da bulunmuş ithal eserler ile yakınlıklar sergilediği de unutulmamalıdır[1043]. Mezar 4A symposion setini oluşturan tunç kapların Makedon ve Thrak eserleri ile her anlamda sergildeği yakın uyum, ancak Atina gibi Yunan merkezlerinden birine konuşlanmış olup her iki komşu coğrafya ile rahat bağlantılar içine girebilecek bir atölye tarafından sağlanabilecek bir özelliktir.

Mezar 4A symposion setindeki tunç kapların ithal eserler olma ihtimali, benzer bir durumun Makedonia, Thrakia ve İskitia'da da aynı şekilde gözlemlenmesi ve bu coğrafyaların da, ağırlıkla lüks ithallere başvurması ile de uyuşmaktadır[1044]. Metal kap kullanımına olan eğilimin dönemin Yunan dünyasının genelinden daha fazla olduğu Makedonia ve Thrakia'da bile, birçok formun yerel üretiminin M.Ö. Geç 4. yüzyıldan önce başlamadığı da unutulmamalıdır. Benzer bir durumun büyük ihtimalle Kıbrıs'ı kapsadığı da düşünülebilmektedir[1045].

Yukarıdaki değerlendirmenin dışında tutulabilecek yegane eserler, içki kaseleridir. Yarı küresel içki kasesi, form bakımından hem Kıbrıs hem de Yunan

[1041] Karageorghis 2000, 199-201.
[1042] Ada'da Yunan örneklerine öykünen yerel üretimlerde bile yerel zevklere hitap eden unsurların hala tercih edilmesi hakkında bkz. Tatton-Brown 1986, 446; Karageorghis 1982, 159. Bu durumun özellikle Soli'deki yansımaları için bkz. Mezar 4A Aphrodite-Eros figürini: çalışma içinde V.1.4.3.c. ve Soli kireç taşı mezar stelleri: çalışma içinde V.3.
[1043] Özellikle Makedon mezarlarında bulunmuş tunç veya gümüş symposion kaplarının neredeyse tamamının ithal Yunan eserleri oluşu hakkında bkz. Barr-Sharrar 2008, 3.
[1044] *Makedonia* ve *Thrakia* için bkz. Barr-Sharrar 2008, 3 ve Barr-Sharrar 1982. *İskitia* için bkz. Treister 2008 ve Boltryk ve diğ. 2011.
[1045] Barr-Sharrar 2008, 14.

seramiği ile metal kap repertuvarına yabancı sayılmakta, ancak Doğu'da özellikle metal örneklerle bilinmektedir[1046]. Bu bağlamda yine ithal olduğu anlaşılan Mezar 4A yarı küresel içki kasesinin, özellikle de Yunan-Akhaemenid etkileşimli kompozit yapısı göz önüne alındığında, daha çok Satraplık Anadolusu merkezli bir atölyenin üretimi olması muhtemeldir.

Gümüş içki kaseleri ise, her Satraplık merkezinde olduğu gibi, Kıbrıs sanatında da metal taklidi seramik örnekleri sıklıkla görülen bir formdur. Ayrıca, formun Ada'nın seramik sanatındaki mevcudiyeti, bu tarzda kapların metal örneklerini üreten yerel atölyelerin Soli gibi merkezlerde mevcut olabilecğine de işaret etmektedir. Bundan dolayı, Mezar 4A gümüş içki kaselerinin ithal eserler sayılması yerine, büyük olasılıkla Soli'de mevcut olan yerel toreutik atölyelerine aitlenmesi daha mantıklı olacaktır.

Sonuç olarak, Mezar 4A symposion setini oluşturan tunç kaplar ile yarı küresel içki kasesinde gözlemlenen form, stil, süsleme ve işlevsel tercih gibi özelliklerin tümü, bu kapların kesinlikle ithal ürünler olarak kabul görmesini mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda, genel bir değerlendirme yapılacağı takdirde kyathos, situla, keskin profilli oinochoe ve amphoriskosların, ağırlıkla Makedonia olacak şekilde, Makedonia-Thrakia bölgesinden ithal edilmiş olduğu düşünülebilecektir. Her iki yonca ağızlı oinochoe, tuzluk ve tabaklar ise büyük oranda Atina'dan ithal edilmiş eserler olarak kabul edilebilmektedir. Basit formlar sayılan tuzluk ve tabakların Soli'deki bir atölyede üretilmiş olma ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Leğenler, formsal anlamda pek çok merkeze aitmiş gibi görünseler de özellikle kulp ataç süslemeleri Attika veya Ege çevresinde konuçlanmış bir merkeze işaret

[1046] Bkz. dipnotlar 491-494.

etmektedir. Yarı küresel içki kasesi süsleme ve form alanında sergilediği kompozit yapı ile ağırlıklı olarak Anadolu kökenli bir merkezde üretilmiş olarak kabul edilebilecektir. Diğer yandan gümüş içki kaselerinin büyük olasılıkla yerel üretim olması yanında çok az bir ihtimalle dış bir satrapsal merkezden ithal edilmiş olma ihtimali de mevcuttur.

Mezar 4A symposion setini teşkil eden metal kapların ortaya çıkardığı bir diğer ilginç nokta ise, ait oldukları tarihsel süreçte kendini göstermektedir. Kapların büyük bir çoğunluğu kabaca M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıl ortası arasındaki elli yılı aşkın sürece tarihlenmektedir **(Levha 94d)**. Bu örneklerin içinde özellikle Mk7 Katalog No.lu yonca ağızlı oinochoe ile amphoriskoslar, tarihsel bağlamda M.Ö. 4. yüzyılın başına daha yakın kaplar olarak öne çıkmaktadır. Mk7 Katalog No.lu oinochoe ise, özellikle M.Ö. 5. yüzyıldan sonra neredeyse hiç tercih edilmemiş olan formu sayesinde M.Ö. 5. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir. Diğer yandan Mk6 Katalog No.lu oinochoe, Mk8 Katalog No.lu oinochoe, tuzluk ve tunç leğenler ise, genel bir şekilde M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıl ortası arasına tarihlenmektedir. Bahsi geçen örneklerin verdiği bu kaba tarih, situla tarafından rahatlıkla M.Ö. 4. yüzyıl ortalarına doğru kaydırılırken, özellikle içki kaseleri tarafından M.Ö. 4. yüzyıl ortası ve belki biraz da sonrasına ilerletilebilmektedir. Gümüş içki kaseleri her ne kadar M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren kullanımda olan bir forma genellense de, metal benzerleri yanında yerel üretim seramik benzerlerinin de özellikle Kıbrıs-Klasik II'de yoğunlaşan kullanımı kaseleri rahatlıkla M.Ö. 4. yüzyıl ortalarına tarihlemektedir[1047]. Formu açısından M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğine kadar Yunan metal kap repertuvarına "yabancı" sayılabilecek olan yarı küresel içki kasesi ise, özellikle M.Ö.

[1047] Formun Yunan toreutik sanatına özellikle M.Ö. 4. yüzyıl'ın ikinci yarısından çok sonra Makedon etkileşimi sayesinde girdiği de unutulmamalıdır. Bkz. Barr-Sharrar 1982, 131.

4. yüzyıl ortasından itibaren popülerleştiği anlaşılan palmet sırası motifi sayesinde çok büyük olasılıkla en erken M.Ö. 350'li yıllara tarihlenebilecektir.

Mezar 4A symposion setinin bir bütün olarak kullanılmak üzere bir araya getirilmiş olduğu düşünülürse, kapların yayılım gösterdiği elli yıllık zaman diliminin bu duruma ters düşen bir tablo sunduğu anlaşılacaktır. Oldukça yüksek bir refah seviyesine sahip olduğu anlaşılan Mezar 4A symposion seti sahibinin, böyle bir seti ömrünün neredeyse tamamını alacak bir sürede (yani elli yılda) tamamlamış olması setin tüm kullanım ve yaratım amacına ters düşmektedir.

Özellikle Klasik Dönem metal kapları üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar, metal kaplardan meydana getirilmiş setlerde ait oldukları mezar kontekslerine uymayan tarihsel farklılıkların görülebildiğini ortaya çıkarmıştır. Hatta birçok Makedon ve Thrak tunç kap repertuvarında yarım asırlık tarih farklılıklarının mevcudiyeti bir yana[1048], gömünün gerçekleştirildiği yüzyıldan bir önceki yüzyılda üretilmiş olduğu anlaşılan kaplara da sıklıkla rastlanılmaktadır[1049]. Bu durum en iyi haliyle Derveni mezarlarındaki tüm tunç kapların, aynı amaca hizmet ettikleri gümüş benzerlerinden daha eski tarihler vermesiyle örneklenmektedir[1050]. Bunun dışında Vergina Büyük Tümülüs Mezar II'de bulunmuş tripodlu kazanın, bir yarışma hediyesi olduğunu belirten yazıtı sayesinde mezarların kapanma tarihi olan M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinden çok daha eskiye, yani M.Ö. 430-420 yıllarına tarihlenmesi de başka bir örneklemedir[1051].

Soli Mezar 4A symposion setinde karşımıza çıkan ve Makedon-Thrak kontekslerinde de mevcudiyeti bilinen tarihsel farklılıklar problemi, en kabul edilen

[1048] Archibald 1998, 173; Barr-Sharrar 2008, 45.
[1049] Barr-Sharrar 2008, 25.
[1050] a.g.e. 5.
[1051] Andronikos 1987, 164-166.

şekilde metal kapların bu kültürlerde bir nevi aile yadigarı olarak görülmesiyle açıklanmaktadır. Metal kapların aile yadigarı şeklinde kabul görmesi, bu eserlerin nesilden nesile aktarılarak kullanılması şeklindeki adeti de beraberinde getirmiştir[1052]. Mezar 4A symposion setindeki metal kaplarda, hem tunç örneklerin kendi arasında hem de tunç örnekler ile gümüş içki kaseleri arasında gözlemlenen tarihsel farklılıklar, benzer adetlerin Soli'de de mevcut olduğuna işaret etmektedir. Böylece Mezar 4A symposion setindeki tunç kaplardan bir bölümünün, setin kullanıcısının bir kuşak öncesinden akrabasına ait olduğunu ve mezara konulmadan önce de bir nevi aile yadigarı şeklinde kullanıldıklarını söylemek gayet mantıklı olacaktır. Setin bir bütün halinde mezara konulması ise, sahibinin büyük olasılıkla bir ardıl bırakmadan ölmüş olması yüzünden seti sahiplenecek birilerinin kalmamış olması ile açıklanabilecektir.

Tüm değerlendirme ve analizler, Mezar 4A symposion setinin Kıbrıs-Klasik Dönem söz konusu olduğunda, özde Soli genelde Kıbrıs için büyük önem arz eden bilgiler sunduğunu göstermektedir. Hiç kuşkusuz Mezar 4A symposion setinin Kıbrıs-Klasik Dönem Solisi ve Kıbrıs için sunduğu ilk veri, symposion uygulamasının Ada'daki varlığına dair bilgiyi daha da güçlendirmesidir. Symposionun Klasik Dönem'de Kıbrıslılar tarafından uygulanmakta olduğu görsel malzemeler sayesinde bilinse de[1053], söz konusu set, symposionların gerçekleştirildiğine dair somut kanıtlar sunan yegane buluntu topluluğunu teşkil etmektedir. İthal ve oldukça pahalı metal kaplardan meydana getirilmiş olan set, symposionun Soli günlük yaşamında oldukça önemli bir rol oynadığına işaret etmektedir. Setin sergilediği değer mezar odasında bulunmuş diğer eserlerle beraber

[1052] Barr-Sharrar 2008, 4, 25 ve 186.
[1053] Karageorghis 2000, 205 No. 331.

irdelendiğinde, symposion setinin kentin elit tabakasına mensup hatırı sayılır refah seviyesinde bir soyluya ait olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır[1054].

Bu sayede, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde Yunan adetlerine öykünerek düzenli bir şekilde symposionlar düzenleyen, oldukça zengin ve elit bir üst tabakanın var olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Mezar 4A symposion seti, symposion etkinliğinin Yunan aslına sadık kalacak şekilde tam anlamı ile gerçekleştirildiğini ve symposionun her aşamasının Soli'de uygulanmakta olduğunu göstermektedir. Setin sahip olduğu paha, kalite ve çeşitlilik, şehrin soyluları arasında gerçekleştirilen symposionların oldukça şaşaalı geçtiğine ve metal kapların, katılımcılar tarafından bir nevi prestij göstergesi olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Symposionlarda buluşan elit bir tabakanın varlığı, Soli'de özellikle symposion kaplarına olan gereksinimi artırmış ve büyük olasılıkla Mezar 4A symposion seti gibi setlerin temin edilme isteği ile ihtiyacını da beraberinde getirmiş olmalıdır. Anlaşıldığı kadarıyla Solililer de Makedon ve Thrak soylularını donatan Kıta Yunanistan toreutik atölyelerine yönelmekte gecikmemiştir. Kıta Yunanistan ve diğer merkezlerle geliştirdikleri bağlantılar sayesinde M.Ö. 5. yüzyıl sonlarından itibaren başta Atina ve Makedonia olacak şekilde Anadolu gibi merkezlerden de çeşitli zenginlikteki ithal eserlerin kente akışı sağlanmaya başlanmıştır. M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren Ada'nın Perslere karşı olan mücadelede başta Atina olacak şekilde Yunanlılar ile kurduğu ilişkiler, hiç kuşkusuz birçok kültürel ve ticari bağın güçlenmesinde atılan en büyük adım olmuştur[1055]. Soli krallığının zengin bakır

[1054] Symposion setlerinde gümüş ağırlıklı veya sadece gümüş örneklerden oluşturulmuş setlerin krali kişilere, tunç eserlerden oluşturulmuş setlerin ise soylulara aitlenebileceği hakkında bkz. Treister 2008, 22.
[1055] Gjerstad 1948, 488; Karageorghis 1982, 158; Karageorghis 2000, 199; Eriksson 2011, 106 ve 122; Hermary 1983, 295; Maier ve Karageorghis 1984, 241.

madenleri yanında Trodos eteklerindeki kereste yatağı şeklindeki ormanlara olan hakimiyeti ise, bu bağlantıları Ege ve Akdeniz'de bir hegemonya kurma amacındaki Atina açısından daha uzun soluklu kılmıştır[1056]. Soli gibi Kıbrıslı merkezlerde, symposion geleneğinin daha bir "Yunanlaşması" ve lüks mal gruplarını oluşturan metal symposion kaplarının ithal edilmesi de, bu çerçeve dahilinde M.Ö. 5. yüzyılın ilk yıllarından itibaren başlamış olmalıdır. Mezar 4A symposion seti, hem form hem de süsleme alanında sergilediği özellikler ile bu görüşü desteklemektedir. Ayrıca dış alımların büyük çoğunluğunun, özellikle M.Ö. 4. yüzyılda, bu ilişkilerde ağırlığını ortaya koymuş olan Yunan merkezlerinden sağlandığı olasılığını da öne çıkarmaktadır.

Mezar 4A symposion setinin Yunan ve Akhaemenid formları içeren karışık yapısı, Kıbrıs'ın çok etkileşimli kültürel karakteri ile oldukça örtüşen bir tablo sunmaktadır. Mezar 4A symposion setinin kullanıcısı, seti bir araya getirirken büyük olasılıkla yakınlık duyduğu Yunan kültürüne ait ögeler ağır basacak şekilde bir yol izlemiş, ancak Kıbrıs'ın yerel kültürüne yabancı olmayan Doğu kökenli ögelerden (içki kaseleri) yararlanmayı da ihmal etmemiştir. Kullanıcıların symposion setlerini bir araya getirirken setlere bir şekilde kendi kültürel ögelerini katması, diğer kontekslere de hiç yabancı olmayan bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu Thrakia'da hayvan başı bitimli içki boynuzlarıyla[1057], Makedonia'da kalyx-

[1056] Christou 2002, 28. Soli'nin en yakın komşusu konumundaki bir diğer Yunan yanlısı kent olan Marion'un Atina ile olan güçlü bağlarının temelinin kentin Atina'ya yoğun miktarda bakır satması olduğu bilinmektedir. Bkz. Karageorghis 1998b, 67. Daha detaylı bir tartışma için bkz. çalışma içinde V.9. Makedon kültürünün, Atina ile olan ekonomik yaklaşımlar ve çıkarlar sonucunda doğan ilişkiler doğrultusunda gelişip şekillenmesi de Marion-Atina ve Soli-Atina modellerine uymaktadır. Bkz. Borza 1990, 55-56.

[1057] Archibald 1998.

kaseler[1058], Anadolu'da ise Akhaemenid kökenli içki kaseleri aracılığıyla gerçekleştirildiği tespit edilmiş bir durumdur[1059].

Mezar 4A symposion seti, setin sahibinin ve büyük olasılıkla da pek çok Solilinin symposion alışkanlıkları hakkında da ipuçları vermektedir. Özellikle situlanın varlığı, dikkat çekici olduğu kadar büyük oranda belirsizliğini koruyabilecek bir durumu da ortaya çıkarmaktadır. Situla, kullanım şekli bakımından genelde şarabın su katılmadan (*akratos*) içildiği Makedonia ile bağdaştırılmış bir formdur[1060]. Ayrıca gelenekselleşmiş Yunan symposionunda, şarabın symposionun yapıldığı mekana bir situla içinde getirilme adeti yerine büyük kraterlerin kullanılmasının tercih edildiği bilinmektedir[1061]. Mevcut görsel malzeme, şarabın su ile karıştırılması için krater kullanmanın Kıbrıs-Klasik Dönem'de Kıbrıs'ta da tercih edildiğini ve dolayısıyla Kıbrıslıların şarabı Yunan usulüne göre içtiğini göstermektedir[1062]. Bu bağlamda Mezar 4A situlasının symposionlarda kullanıcının kişisel yorumu çerçevesinde, asıl işlevinin dışında olasılıkla bir nevi krater işleviyle kullanılmış olduğu düşünülebilecektir.

Amphoriskosların, Vergina Büyük Tümülüs Mezar II'de olduğu gibi, çift halinde tercih edilmesinin halen tam aydınlatılamamış bir symposion geleneğine hizmet ettiği aşikardır. Benzer bir uygulamanın Mezar 4A symposion setinde de karşımıza çıkması, büyük olasılıkla Kuzey Yunanistan'da mevcut olan bu geleneğin Solili soylular arasında bilinmekte ve kullanılmakta olduğuna işaret etme açısından ilginçtir. Amphoriskosların sunduğu tablo, situlada görülenin aksine, bazı formların

[1058] Barr-Sharrar 1982, 131.
[1059] Miller 2011, 97 vd.
[1060] Barr-Sharrar 2008, 13.
[1061] Vickers 1978, 8 vd.
[1062] Karageorghis 2000, 205 No. 331.

tam anlamıyla işlevlerinde kullanılmak üzere bilinçli bir şekilde temin edildiğini kanıtlamaktadır.

Yunanlıların symposion alışkanlıklarından bir diğeri de, içki kabı olarak kulplu ve ayaklı kaseler şeklindeki kylixler veya krateriskosları tercih etmeleridir. Kulpsuz ve ayaksız formlar arasındaki phialelerin ise, genelde libasyon amaçlı tercih edildiği bilinmektedir[1063]. Mezar 4A symposion setindeki içki kaseleri, gelişimi Akhaemenid kültürü bünyesinde oluşturulmuş farklı bir içki içme tarzına ait kaplar olarak öne çıkmaktadır. Yarı küresel formlu içki kasesi ile gümüş içki kaseleri, Akhaemenid usulü olarak kabul gören ve içki kasesinin parmak uçlarına oturtulması tarzındaki kullanımları ile, alışılmış Yunan içki içme kültüründen büyük farklılıklar sergilemektedir[1064]. Yarı küresel kase ve gümüş içki kaselerinin Mezar 4A symposion setindeki varlığı, setin kullanıcısının Yunan usulü yerine Akhaemenid usulünde içki içmeyi tercih ettiğini gösterme açısından önemlidir. Bu da bize, Akhaemenid tarzında içki içmenin Solili soylular arasında bilinen ve bir symposion setine sadece bu tarzda kullanılabilecek kapların dahil edilmesini sağlayacak kadar da tercih edilen bir gelenek olduğunu göstermektedir.

Akhaemenid tarzında içki içmenin Klasik Dönem Anadolusunda da yaygın şekilde tercih edildiği, hem materyal hem de süsleme sanatına ait ögelerin bolluğu sayesinde bilinmektedir[1065]. Akhaemenid kültürünün yerel kültür ile karışımının Kıbrıs ve Anadolu'da aynı karakterde oluşu, bazı Solililerin Anadolu'da görüldüğü

[1063] Strong 1966, 75.
[1064] Kökeni Asur'a kadar uzatılabilen bu usul, asıl popülerliğini Akhaemenid kültüründe kazanmıştır. Usul, içki kasesinin parmak uçlarına oturtularak tutulması ve bu şekilde tutulan kaselerden içki içilmesi şeklindedir.
[1065] Miller 2011.

gibi Akhaemenid etkileri gösteren bir içki içme tarzını benimsemiş olma ihtimalini gayet kabul edilebilir kılmaktadır.

Genel değerlendirme, Solililerin günlük hayatlarında kullanmak üzere aldıkları kaplarda ağırlıklı olarak tunç eserler tercih ettiklerini göstermektedir. Gümüş olan eserler, Mezar 4A sympsion setindeki kyathos ile içki kaseleridir. Altının ise, sadece tek bir örnekte (yarı küresel içki kasesi) süsleme amaçlı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde, mezar hediyesi ya da ölü eşyası olarak metal kap bırakma alışkanlığının pek yaygın olmadığı anlaşılmaktadır. Yine de metal kapların sunduğu verilerin Yunan dünyası ile karşılaştırılması, Soli'yi kişisel kullanıma yönelik metal kap setlerinin varlığı bakımından sıralamada Makedonia ve Thrakia'dan geriye, ancak Kıta Yunanistan merkezlerinin tümünden ileriye taşımaktadır. Metal kaplarla gerçekleştirilen gömünün varlığı, ayrıca Solililerin Makedon ve Thrak geleneklerine yakın duran ve refah ile gücün sonraki hayata taşınmasını normal karşılayan bir geleneğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu geleneğin Kıta Yunanistan'da özellikle kentlerin yönetim şekli ve demokrasinin varlığı nedeniyle tercih edilmemesine rağmen Soli'de mevcut olmasının en büyük nedeni, hiç kuşkusuz Soli'nin bir kent krallığı olmasında yatmaktadır. Farklı coğrafik konumlara rağmen rejimlerin otokratik karakteri sonucunda gelişen adet ve inanışların benzerliğinin, takılarla olduğu gibi, metal kaplarla da vurgulanması dikkat çekicidir. Ancak belirli bir refaha ulaşmış bireyler tarafından sürdürülegelen bu adetlerin Kıbrıs-Klasik Dönem Solisindeki yaygınlığı, mevcut veriler ışığında hala araştırılmaya açık bir nokta olarak kalmaya devam edecektir.

V.5.1.c.Mermer Kaplar

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş ölü eşyası şeklindeki mermer kaplar, çoğunluğu teşkil eden alabasronlar yanında 1 adet de alabaster şişecik içermektedir. Kataloglanmış tüm mermer kapların sayısı 8 adettir. Ancak Mezar 15'de bulunmuş olan tamamen kırık 3 adet diğer alabastrona ait parçalar sayesinde mermer kapların toplam sayısı 11'e çıkmaktadır. Mezar 15'in kırık olan alabastronları, genel analize sayısal katkı dışında başka hiçbirşey katmadığından çalışmaya kısıtlı bir katkı sağlamıştır. Böylece toplam sayıları 8'e düşen mermer kapların, 5 tanesi Mezar 9'da (Katalog No. Mek1-5), 1 tanesi Mezar 10'da (Katalog No. Mek6) ve geriye kalan 2 tanesi ise Mezar 15'de (Katalog No. Mek7-8) bulunmuş olarak kabul edilmektedir **(Tablo 25 ve Grafik 37)**. Bu üç mezara dağılmış olan mermer kaplar, sahip oldukları sayı ile Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanterinin % 2,25'lik kısmını oluşturmaktadır **(Grafik 31)**. Mermer kaplar içinde sadece tek bir örnek, ölü eşyası değil de mezar hediyesi olarak tanımlanmıştır[1066].

Alabastronların neredeyse tamama yakını kötü korunduğundan, birçok örnekte aşınma ve kopmalara neden olarak eserlerin tam formunun sağlıklı bir şekilde anlaşılabilmesini imkansızlaştırmaktadır. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında bulunmuş olan alabastronlar ile şişeciğin kötü olan korunma durumu, tümünün daha düşük kaliteli yerel su mermerinden (*gypsum*) yapılmış olması ile açıklanmaktadır. Bu bağlamda, eserler üzerinde çok detaya inmeyen genel bir tipolojilendirme yapmak mümkün olmaktadır.

İlk ve aynı zamanda en fazla örneğe sahip tip olan **Tip 1**, Mek2, Mek3 ve büyük olasılıkla Mek8 Katalog No.lu alabastronlar ile temsil edilmektedir **(Levha**

[1066] Bkz. çalışma içinde V.5.4.f.

191a). İlk tipteki alabastronlar, üst kısımda boyna doğru incelen ancak nispeten düzleştirilmiş alt kısmı köşeli hatlarla nitelenen şişkinliği azaltılmış bir gövde formuna sahiptir. Sağlam olan örnekleri teşkil eden Mek2 ve Mek3 alabastronları ışığında, birer kulakçık şeklinde verilmiş olan kulpların gövdenin üst kısmında yer aldığı anlaşılmaktadır. İlk tipteki alabastronlar, oldukça geniş bir ağız kenarına sahiptir. Ağız kenarının en karakteristik özelliği üst kısımda düz iken alt kısmın içe eğik bir profille boyna bağlanmasıdır. Bu özellik en iyi haliyle Mek2 Katalog No.lu eserde görülmekte, Mek3 Katalog No.lu eserde ise kötü korunma koşullarından dolayı silik bir şekilde takip edilebilmektedir **(Levha 192b)**.

İkinci tipi teşkil eden **Tip2**, ilk tipteki alabastronların gövde kısmı daha yuvarlatılmış bir çeşitlemesidir (Katalog No. Mek1; **Levha 145d)**. Yuvarlamanın özellikle gövdenin üst ve alt kısmında belirginleştirilmiş olması, böylece alabastrona bir önceki örneklere kıyasla daha eliptik bir form vermiştir. Boyun aynı yapıyı korumuş, dudak kısmı daha kalınlaştırılmıştır. İlk tip örneklerinde daha yukarda olan minik kulplar, ikinci tipte karın kısmına doğru kaydırılmıştır.

Biri tam (Katalog No. Mek4) diğeri ise zarar görmüş (Katalog No. Mek7) iki örnekle temsil edilen üçüncü ve son tip, aslında yeni bir tip olmaktan öte ikinci tipin bir alt grubu şeklindedir. Bundan dolayı son tip, **Tip2a** altında toplanmıştır **(Levha 192c)**. Özellikle yüksekliği ve genişliği azaltılmış ancak genel formu hiç değişmemiş gövde yapısı, bu savı en çok destekleyen özelliktir. Bu özellikleri sayesinde, üçüncü tipin bir önceki tipin daha küçültülmüş ve narinletilmiş bir çeşitlemesi olduğu söylenebilmektedir. Hiçbir örnekte boyun ve ağzın korunmamış olması, bu kısımlar ile ilgili sonuçlara varılmasını imkansız kılmaktadır **(Levha 192d)**.

Ölü eşyası olan mermer kaplar arasındaki son örnek, oldukça sıradışı bir form sergileyen ve bir şişecik olarak tanımlanabilen tek bir örnekle temsil edilmektedir (Katalog No. Mek5; **Levha 146c)**. Düz bir dip üzerinde oturan, hatları yuvarlatılmış yarı konik bir gövde ile nitelenen örnek, yine yuvarlatılmış hatlar sergileyen ters koni şeklinde bir ağza sahiptir. Kulp yerine geçen kulakçıklar, omzun üzerine işlenmiştir.

Alabastronlar, günlük hayatta kadınlar tarafından parfüm kabı olarak kullanılmalarından dolayı genelde kadın gömüleriyle ilişkilendirilen ölü eşyaları arasındadır[1067]. Bu uygulamanın, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında da benzer bir şekilde hayata geçirilmiş olduğu gayet kabul edilir görünmektedir. Özellikle en çok alabastron veren Mezar 9'da, alabastronların genelde kadınlarla bağdaştırılan başka bir eser olan aynalarla beraber bulunması da bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Diğer birçok nekropol alanında benzer şekilde yerel su mermerinden üretilmiş olan alabastronlara veya şişeciklere rastlanması[1068], Ada'da alabaster örneklerle yarışacak düzeyde üretim kapasitesine kavuşmuş yerel bir endüstrinin varlığına işaret etmektedir.

Mermer kapları teşkil eden alabastronlar, genel hatları ile bilinen alabastron formuna yakın durmaları ile Klasik Çağ dünyasına uyum göstermektedir. Alabastronlardan farklı yapısı ile ayrılan şişeciğin, yakın benzerlerinin Kıbrıs-Klasik

[1067] Kurtz ve Boardman 1971, 208.
[1068] Karageorghis 1970, 67 No. 16 Levha CXX, 70 Lev. CXXI, 74 Lev. CXXVI, 77, 138 Lev. CLXX, 140 Lev. CLXXI, 147 CLXXV, 159 Lev. CLXXXVI, 164-166 Lev. CXCI; Karageorghis 1969b, 154; Flourentzos 2011, 32 Fig. 29-31; Gjerstad ve diğ. 1937, 301 Lev. XCVIII, 314 Lev. CV; Gjerstad ve diğ. 1935, 315 Lev. LIX.

II mezar kontekslerinde bulunabilmesi[1069], formun Ada'da bilinen ve kullanılan bir form olduğunun kanıtıdır.

Genel anlamda yakın formda alabastronlara hem Kıbrıs-Klasik I hem de II kontekslerinde rastlanılıyor olması, formun aslında fazla değişim göstermeden tüm dönem boyunca kullanımda kalmış olduğuna işaret etmektedir. Diğer yandan alabastronların Kıbrıs'ta pek çok eş veya yakın benzerle temsil edilmesi, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında bulunmuş olan mermer kapları hem Ada hem de Yunan dünyası geneline uyan bir tablo içine yerleştirmektedir[1070].

V.5.1.d.Aynalar

Aynalar, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında var olan ancak oldukça az miktarla temsil edilen bir buluntu grubudur. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları arasında, sadece Mezar 4A ile Mezar 9'da aynalara rastlanmıştır **(Tablo 25)**. Her iki mezar odasında ikişer örnekle temsil edilen aynalar, 4 adet olan sayıları ile Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanteri içinde % 1,12'lik bir orana sahiptir **(Grafik 31)**. Mevcut mezarlar ve buluntular kapsamında, aynaların Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde pek tercih edilen bir mezar eşyası olmadığı söylenebilmektedir.

Mezar 4A ve Mezar 9'a bırakılmış olan aynaların, herhangi bir ritüelik anlam barındırmadığı ve hepsinin kişisel eşyalar olarak mezar odasına yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Özellikle Mezar 4A'daki aynaların ahşap kalıntıları ve çivilerle sarmalanmış olması, eserlerin mezar odasının içine büyük olasılıkla günlük hayatta

[1069] Karageorghis 1970, 165 No. 36.
[1070] Bkz. dipnotlar 680-682.

içinde tutuldukları kutularla beraber gömülmüş olduğuna işaret etmektedir **(Levha 100a ve 101a)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş aynalar, Tip 1 ve Tip 2 adı altında iki ayrı gruba ayrılabilmektedir.

Tip 1 aynaları, oldukça popüler bir formu temsil eden ve genelde Kıbrıs Tip olarak anılan oldukça sade bir tiptir[1071]. Bu ilk tipteki aynalardan sağlam olan iki tanesinden biri Mezar 4A'da (Katalog No. Ay2), diğeri ise Mezar 9'da (Katalog No. Ay3) bulunmuştur. Tipin büyük oranda kırık olan son örneği (Katalog No. Ay4) yine Mezar 9'da bulunmuştur **(Levha 192e)**.

Kıbrıs Tipi olarak adlandırılan ilk tip, oldukça ince ve dairesel bir tabla ile tablanın altında yer alan bir sap ile karakterize edilmektedir. Sap bağlantısının sadece metal bir çıkıntı şeklinde oluşu, asıl sapın bu parçaya monte edilen kaybolan bir materyalden üretilmiş olduğunu göstermektedir. Sap kısmı, Mezar 4A örneğinde görüldüğü biçimiyle iki bölümlü ve uzun, ya da Mezar 9 örneğinde görüldüğü gibi yekpare ve kısa olabilmektedir. Özellikle Mezar 4A'da bulunmuş olan Ay 2 Katalog No.lu aynadaki kalıntılardan, bu tiptki aynalarda cam kısmı ile tablas arasına olasılıkla bağlayıcı işlev olan kumaş benzeri bir materyalin döşenmiş olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 101c)**.

Tip 2 aynaları, sadece Mezar 4A'dan gelmiş olan bir ayna ile temsil edilmektedir (Katalog No. Ay1) **(Levha 100b)**. Özellikle ağır yapısı ve boyutu sayesinde bir yetişkine ait olduğu anlaşılan bu ayna, ilk tipi temsil eden örneklere kıyasla oldukça süslü ve gösterişlidir. Kalınlığı ve süslemelerinin yapısından yola çıkarak döküm olarak üretilmiş olduğu söylenebilen ayna, özellikle sap ve tabla

[1071] Richter 1915, 253.

kısmının birleşim yerindeki süslemesi ile dikkat çekmektedir. Sapın, bir palmet sapı gibi algılanması için üst kısım açan bir yaprak kılıfı şeklinde işlenmiştir. Volütler ile sarmallardan oluşan floral bir bezeme, bu kılıftan çıkarak aynanın alt kısmına yayılmaktadır. Süslemenin floral karakteri, aralara yerleştirilmiş olan palmet yaprakları ile daha da vurgulanmıştır **(Levha 100c)**. Tüm bu süsleme özellikleri, Ay1 Katalog No.lu aynanın diğer örneklere kıyasla daha kaliteli bir işçiliğin ürünü olan pahalı bir eşya olarak kimliklendirilmesini sağlamaktadır.

Aynalar arasında ilk tipe dahil edilen Mezar 4A ve Mezar 9 örnekleri, Ada genelinde birçok benzerle uyuşmaları bakımından oldukça popüler kabul edilmektedir[1072]. Diğer yandan ikinci tipi temsil eden Mezar 4A örneği, benzer tipe verilebilen daha basit aynaların varlığı, ışığında Ada'da bilinen bir tipe verilmektedir[1073]. Ancak sahip olduğu kalite ve gösterişli süslemesi, Mezar 4A örneğini tipin Kıbrıs kapsamındaki en başarılı ve ileri örneği kılmaktadır.

Aynalar, her ne kadar az örnekle temsil edilseler de, Kıbrıs-Klasik Dönem Solililerinin günlük hayatı ve kozmetik yaşamı hakkında yeterli ipuçları vermektedir. Aynaların mezarlardaki mevcudiyeti, herşeyden önce aynanın mezar sahiplerinin hayatında kozmetik eşyası olarak önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Sayıların azlığına rağmen örnek veren her mezarda ikişer aynaya rastlanması, mezar sahiplerinin ya birden fazla ayna kullandığına ya da Mezar 4A'da gözlemlendiği gibi ailenin her bireyinin kendi kişisel aynasına sahip olduğuna işaret etmektedir. Mezar

[1072] Benzer aynalar veren nekropoller için bkz. *Salamis:* Karageorghis 1970a,94 vd. ve 163 vd.; Karageorghis 1970b, Lev. CXLIV ve. Lev. CXC; *Marion:* Gjerstad ve diğ. 1935, Lev. LIX:2, LXVI:2 No. 17 ve CLIII:1-3; *Kıbrıs Geneli:* Gjerstad 1948, 142, Fig. 25:1 ve 25:2; *Nea Paphos:* Michaelides ve Mlynarczyk 1998, 152 No. 2520/1, 2520/3 ve 2520/9; *Amathus:* Chavane 1990, 12 vd., Lev. V ve XXI; *Ktima:* Deshayes 1963, 38 B17, Lev. LXIX; *Tamassos:* Buccholz 2010, 96 ve 98.
[1073] Gjerstad 1948, 142; Chavane 1990, 12 vd., Lev. XXI:79; Richter 1915, 254 No. 740 ve 255 No. 747.

4A'da bulunmuş olan Ay1 Katalog No.lu aynanın sahip olduğu kaliteli işçilik ve süslü yapı, soyluların ayna gibi kozmetik eşyalarının alımında bile refah düzeylerine uyacak şekilde pahalı ve gösterişli eserler temin etmekten kaçınmadıklarını kanıtlamaktadır.

V.5.1.e.Makyaj Çubukları

Makyaj çubukları, özellikle aynalarla beraber, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarında bulunmuş olan başlıca kozmetik eşyalarını teşkil etmektedir. Basitçe her iki ucu damla şeklinde bir bitimle sonlanan ince bir çubuktan ibaret olan makyaj çubuklarına, sadece Mezar 4A, 4B ve Mezar 5'te rastlanılmıştır **(Tablo 25)**. Üç mezardan Mezar 4A bir tanesi gümüş diğeri tunç olacak şekilde 2 adet makyaj çubuğu vermiştir (Mç1 ve Mç2). Mezar 4B ile Mezar 5 ise, birer adet tunç makyaj çubuğu içermektedir (Mç3 ve Mç4; **Levha 101d ve e, 120d ve 132b)**. Böylece 4 adet olan toplam sayıları ile makyaj çubuklarının Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanterinde, tıpkı aynalarda olduğu gibi, % 1,12'lik bir orana sahip olmaktadır **(Grafik 31)**.

Makyaj çubuklarının Ada'da Kıbrıs-Arkaik Dönem'den itibaren kullanımda olduğu, ancak yaygın kullanımın Kıbrıs-Klasik Dönem ile başladığı anlaşılmaktadır[1074]. Aphendrika, Vouni, Marion, Salamis, Amathus ve Ktima, Kıbrıs-Klasik Dönem içinde yoğun bir biçimde makyaj çubuklarına rastlanılan başlıca nekropollerdir[1075]. Bazı örneklerin damla biçimli bitimlerinde korunagelmiş olan

[1074] Buchholz 2010, 96 Abb. 33:e.
[1075] *Aphendrika* için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937, 117 No. 38; *Vouni* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, 308 No. 46a&b Lev. CII; 317 No. 25 Lev. CV; *Marion* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 222 No. 21 Lev. XL, 272 No. 53 Lev. XLIX, 295 No. 32 Lev. LV, 315 No. 24 Lev. LIX, 336 No. 20 Lev. LXI; *Salamis* için bkz. Karageorghis 1970a, 96 No. 18&19, 97 No. 38, 159 No. 107A,3, 164 No. 2&15 ve

boya kalıntıları, bu çubukların makyaj amaçlı kullanıldığını gösteren başlıca kanıttır[1076]. Soli örnekleri ise, herhangi bir şekilde makyaj kalıntıları içermemeleri bakımından kimliklendirilmeleri sadece formsal anlamda sağlanabilmektedir.

Ada genelinde makyaj çubuğu içeren Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarına bakıldığında, makyaj çubuklarının mezar odalarına genellikle aynalarla beraber bırakılmış olduğu görülmektedir[1077]. Sadece makyaj çubuğu içeren mezarların oldukça az sayıda olması, makyaj çubuklarının kadınların hayatında genelde aynalar ile beraber kullanıldığının anlaşılmasını sağlamaktadır[1078].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde makyaj çubuğu veren mezarlardan sadece Mezar 4A'da aynalara rastlanmıştır. Mezar 4B ve Mezar 5'te ise, makyaj çubukları mezar odasına tek olacak şekilde bırakılmıştır. Bu bağlamda Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarındaki makyaj çubuğu-ayna ilişkisinin, Ada genelinde çoğunlukla uygulamada olan adetten farklı bir yapı sergilediği söylenebilmektedir.

Makyaj çubuklarının mezarlara yoğun bir biçimde ve bazı seferlerde de makyaj çubukları ile beraber bırakılması, bu eserlerin özellikle kadınların günlük hayatında önemli bir yer tuttuğuna işaret etmektedir. Bu tarz makyaj çubuklarını kullanan Solili kadınların özenli ve gelişmiş bir kozmetik kültürüne sahip oldukları ve kişisel bakımlarına oldukça önem verdikleri rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Karageorghis 1970b, Lev. CXLIV, CLXXXVI, CXC; *Amathus* için bkz. Chavane 1990, 26 Lev. VIII; *Ktima* için bkz. Deshayes 1963, 37 LXIX:1.

[1076] Gjerstad ve diğ. 1935, 222.

[1077] Gjerstad ve diğ. 1935, Lev. XL:4, LXIV:2, LXL:4, LIX:3, LV:1, XLIX:1; Karageorghis 1967, Levha CXC, CXLIV.

[1078] Gjerstad ve diğ. 1935, Levha LXVIII:2; Gjerstad ve diğ. 1937, Levha CV:2, CII:1; Karageorghis 1967, Levha CLXXXVI; Dray ve Du-Plat Taylor 1937, 117 No:4.

V.5.1.f.Candelabrum

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanteri içinde tek örnekle temsil edilen yegane eser, candelabrumdur. Tunç ve demir kullanılarak üretilmiş olan candelabrum, Mezar 4A'nın mezar odası içinde birçok parçaya ayrılmış halde bulunmuştur **(Levha 64)**. Candelabrumun aydınlatma amaçlı kullanımı, onu mezar sahiplerinin gündelik hayatta kullandığı bir eşya haline sokmakta ve ölü eşyaları başlığı altında değerlendirilmesini sağlamaktadır[1079].

Büyük oranda kırık olan parçaların birleştirilmesiyle tümlenebilmiş olan candelabrumun, demir bir tripod üzerinde yükselen çift katlı bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 102 ve 103d)**. Candelabrumun oldukça gösterişli olan genel yapısı ve süslemeleri, çeşitli floral, mimari ve figüratif ögelerin bir arada kullanılmasıyla elde edilmiştir.

Candelabrumun taşıyıcılığını, hayvan bacağı şeklinde ayaklara sahip demir bir tripod sağlamaktadır **(Levha 103a)**. Demir tripod, hayvan bacağı şeklindeki plastik ayakları yanında bu ayakların arasına yerleştirilmiş ters palmet şeklindeki tunç aplikleriyle de sadelikten uzaklaştırılmıştır **(Levha 103c)**.

Demir tripodun üzerinde, candelabrumun ana parçası sayılan çift katlı bir üst bölüm yükselmektedir. Üst bölümün en alt kısmı, Kıbrıs-İon tipinde bir sütun başlığının taşıdığı boğumlu bir sütuncuk şeklindedir **(Levha 103d-f ve 104a)**. Boğumlu sütuncuk üzerindeki pedestale basan çıplak bir erkek figürünün başından yükselen bir diğer boğumlu sütuncuk ise, kandilin yerleştirildiği kandil tablasının taşıyıcılığını yapmaktadır **(Levha 103d)**. Birden fazla kattan meydana getirilmiş çok

[1079] Ancak özellikle mezar odasındaki symposion setinin varlığı, Mezar 4A candelabrumunun daha çok symposionlarda mekanı aydınlatma amacıyla kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

bölümlü yapısı, pek çok değişik süsleme elemanı ve muhteşem görselliği ile birleştirildiğinde, Mezar 4A candelabrumunun oldukça gösterişli bir eser olduğu söylenebilmektedir.

Mezar 4A candelabrumu üzerinde gerçekleştirilen incelemeler, eserin tamamı ile döküm tekniği kullanılarak parça parça üretilip sonradan birleştirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, demir olan tripodun tek seferde yekpare olarak döküldüğü söylenebilmektedir. Tripodun her bir ayağının oturduğu tunç kaidecikler ile ayakların arasını süsleyen ters palmet şeklindeki tunç aplikler de kalıba döküm tekniği ile elde edilip yerlerine lehimlenmiştir. Ters palmet motifleri ile kaidecikleri meydana getiren her parçanın birbiri arasında sergilediği ölçüsel ve stilistik benzerlikler, her iki eleman grubunu teşkil eden eserlerin tek tek aynı kalıp kullanılarak dökülmüş olduğunu kanıtlamaktadır.

Candelabrumun üst bölümü, hepsi ayrı ayrı dökülmüş toplam 12 adet parçanın birleştirilmesiyle elde edilmiştir **(Levha 193)**. Candelabrumun üst bölümünü bir araya getiren parçalar ve birleşme şekilleri aşağıdan yukarı olacak şekilde şöyle takip edilebilmektedir:

1) Üst bölümün tripodla birleşmesini sağlayan, içbükey profilli bağlantı parçası **(A)**,

2) İçbükey profilli bağlantı parçasına eklenen asma kancaları **(B)**,

3) İçbükey profilli bağlantı parçasının üzerine yerleştirilen kaidecik **(C)**,

4) Bu kaideciğe oturan sütuncuk ve onun üzerindeki Kıbrıs-İon tipi başlık **(D)**,

5 ve 6) Kıbrıs-İon tipi başlığın iç kısmına yerleştirilecek şekilde uygulanmış

olan uçları damla bitimli kancalar **(E)**,

7) Kıbrıs-İon tipi başlığın üstünü kapatan dikdörtgen formlu parça,

8) Dikdörtgen formlu parçadaki oyuğa oturan yatay boğumlu sütuncuk, **(F)**

9) Sütuncuğun üzerine sabitlenen ters çanak şeklindeki pedestal **(G)**,

10) Pedestalin üzerine yerleştirilen kaidecik **(H)**[1080],

11) Kaideciğin üzerinde duracak şekilde yerleştirilen çıplak erkek figürü **(I)**,

12) Çıplak erkek figürünün başındaki yatay boğumlu sütuncuğa oturan daha büyük boyutlu kandil tablası **(J)**.

Candelabrumun bu şekilde gerçekleştirilmiş olan çok parçalı üretimi, hem yüksek kalitede bir işçilik hem de karmaşık bir üretim tekniğinin dışa yansımasıdır. Demir ve tunç parçaların bir arada kullanımındaki uyum, üretimdeki başarının bir diğer göstergesidir. Üst bölümde yer almakta olan taşıyıcı elemanların her birinin aynı zamanda birer mimari parça veya figüratif süsleme ögesi olarak görev yapması ise, Mezar 4A candelabrumunun çok yönlü karakterinin en iyi göstergesidir.

Parçaların üretimindeki başarılı işçiliğe ek olarak tek tek üretilmiş olmalarına rağmen uyumla bir araya getirilebilmeleri, üretici atölyeyi kesinlikle sınıfının en iyisi konumuna yerleştirebilecek bir özelliktir. Eserin sıradışı yapısı, üretici atölyenin kalitesini ortaya koyma yanında, alıcının (mezar sahibi) böyle gösterişli bir eseri temin edecek kadar zengin ve üst düzey bir kişi olduğuna dair düşünceyi de pekiştirmektedir. Bu düşünce, Mezar 4A'nın zengin buluntu repertuvarı ile örtüşmekte ve candelabrumun sahibinin ancak Mezar 4A'da gözlemlenen maddi zenginliğe sahip bir soylu olabileceğine daha güçlü bir vurgu yapmaktadır.

[1080] 2 No.lu parçayı teşkil eden kaidecik ile eştir.

Eserin mezar odası içinde dağılmış bir şekilde bulunmuş olması, buluntu konumunun tam anlamı ile tespit edilebilmesini güçleştirmektedir. Yine de candelabruma ait parçaların mezar odasının sadece sağ yarısında yoğunlaşması sayesinde eserin mezar odasının sağ tarafında bir yere, büyük olasılıkla dik bir şekilde yerleştirilmiş olduğu tahmin edilebilmektedir.

Eserin, stilistik değerlendirme sonucunda yaklaşık olarak M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreği arasına tarihlenmesi, mezar için bir nevi *terminus ante quem* veren diğer bazı eserlerin sunduğu verilerle örtüşmemektedir.[1081] Bu durum, mezar odasının aynı aileye ait yakın bireyler için ya tek seferde, ya da oldukça kısa aralıklarla birden fazla seferde kullanıldığı gerçeği ile değerlendirildiğinde, ilk başta ortaya tarihsel bir tutarsızlık çıktığı görülecektir. Ancak benzer bir durumun takılar ve metal kaplarda da mevcut oluşundan yola çıkarak, candelabrumun da büyük olasılıkla mezar sahipleri tarafından günlük hayatlarında bir aile yadigarı olarak kullanılmakta olduğu söylenebilmektedir. Söz konusu eserin aile için büyük bir önem ifade edip miras değeri taşıması ise candelabrumun mezar odasına konulmasının ardındaki nedenlerin en başında geliyor olmalıdır.

Metal candelabrum[1082] veya candelabrum parçalarına[1083] başka Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında da rastlanılması, Mezar 4A örneği gibi eserlerin Ada çapında yaygın bir şekilde kullanımda olduğunu göstermektedir. Ancak tespit edilebilmiş yerli veya dış merkezli candelabrumların hiçbiri, Mezar 4A candelabrumu için tam bir analoji sunamamaktadır. Bundan dolayı, Mezar 4A candelabrumu için

[1081] Bkz. çalışma içinde IV.1.4.3.h., V.5.1.a. ve V.4.1.b.
[1082] Tam bir candelabrum için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, XLIX:48.
[1083] a.g.e. LXXXIX:2-4.

bulunabilecek en yakın benzerlikler genelde kısmi parçalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Soli candelabrumuna kısmi benzerlik sunan eserlerden ilki, oldukça erken tarihli bir Kourion candelabrumudur (M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreği). Kourion örneği, bir İon sütunu üzerinde durmakta olan giyimli kadın figürü ve figürün başında yükselmekte olan boğumlu sütuncuğu ile mevcut tipin erken örnekleri arasında sayılmaktadır. Kourion örneği, Mezar 4A candelabrumuna tarihsel ve tipolojik anlamda genel bir yardımdan fazlasını katamamaktadır[1084].

İkinci örneği teşkil eden candelabrum da, yine Kıbrıs menşeli olup kabaca Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlendirilmiştir. Bu örnek, Kıbrıs-İon tipindeki üst kısmı ile Soli örneğine eş derecede benzeyen yegane eser olma bakımından önem arz etmektedir[1085].

Soli candelabrumunun üretim yeri hakkında, özellikle bütünde veya kısmi anlamda benzerlik teşkil eden parçalardan yola çıkarak bazı sonuçlara varılabilmektedir. Tüm veya kısmi Kıbrıs-Klasik Dönem candelabrumlarına yoğun miktarlarda rastlanılması[1086], bu eserin söz konusu dönem içinde oldukça rağbet gören bir günlük kullanım eşyası olduğuna işaret etmektedir. Klasik Dönem Kıbrıslılarının, böyle yoğun talep gören bir eserin temini için sadece dış kaynaklı alım yollarına bağımlı kalmayacağı kabul edilmelidir.

[1084] Tatton-Brown 1989, 133.
[1085] Karageorghis 1962, 346 Fig. 23:c.
[1086] Tam bir candelabrum için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, XLIX:48; Tatton-Brown 1989, 133; Karageorghis 1962, 346 Fig. 23:c; Karageorghis 2000, 234 vd. No. 370 ve 371. Candelabrum parçaları için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, LXXXIX:2-4.

Mezar 4A candelabrumunun özellikle Kıbrıs-İon sütun başlığında sergilediği yerel karakter ile eş örneklerin mevcudiyeti[1087], söz konusu eserin yerel üretim olabileceğine ışık tutan özelliklerin başında gelmektedir. Benzer İon başlıklarının Kıta Yunanistan'daki mevcudiyeti görsel anlamda bilinse de[1088], bu örneklerin Kıbrıs tipine sadece prototip oluşturduğu ve Mezar 4A candelabrumundaki sütun başlığı gibi başlıkların tamamen yerel bir tip olduğu anlaşılmaktadır[1089]. Vouni Sarayı'nda bulunmuş olan eş kaidecikler[1090] ile ters palmet şeklindeki apliklerin[1091] varlığı da, bu tarz candelabrumların yerel üretim olma ihtimalini pekiştirmektedir. Mezar 4A örneği ile hem form hem de ölçüsel anlamda eş sayılabilen bir diğer örneğin varlığı ise,[1092] aynı tipte eserler üreten popüler bir atölyenin mevcudiyetinin kanıtı niteliğinde sayılabilmektedir[1093].

Üst bölümün ikinci katını taşıyan erkek figürü, bu çerçevede yeniden değerlendirilmelidir. Her özelliği ile Polykleitos ekolüne ait olduğunu gösteren çıplak erkek figürü, sanatsal anlamda oldukça güçlü Yunan etkileri sunmaktadır. Eserin orantılı ve estetik vücudu, hareketli ikonografisi ve yüz ile saç detaylandırmaları, Yunan etkileşimli yerel Kıbrıs heykel sanatına oldukça ters düşen özellikler sergilemektedir[1094]. Bu bağlamda, çıplak erkek figürü hakkında varılabilecek iki ayrı çıkarım söz konusudur. Bu çıkarımlardan ilki parçanın ithal bir eser olduğu, ikincisi ise Ada'da yaşamakta olan Yunanlı bir sanatçı tarafından üretilmiş olduğudur.

[1087] Karageorghis 1962, 346 Fig. 23:c.
[1088] Oldukça küçük bir parçası korunagelmiş olan bir kırmızı figürlü Attik kap üzerinde Mezar 4A candelabrumu İon başlığına benzer bir sütun başlığı betimlenmiştir. Bkz. Burow 1986, Taf. 9:5.
[1089] Karageorghis 1962, 346.
[1090] Gjerstad ve diğ. 1937, LXXXIX:2.
[1091] a.g.e., 261 No. 567 Lev. LXXXVIII.
[1092] Karageorghis 1962, 346.
[1093] Diğer eş candelabrumun buluntu yerinin bilinmemesi bu sonucun mutlak bir kesinliğe ulaşmasını engelleyen başlıca faktördür.
[1094] Vermeule 1976, 13-14 ve 36-38.

Mezar 4A'da, tek bir tripod teşkil edecek parçaların varlığı ışığında, sadece bir adet candelabrumun yer aldığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı, biri mimari diğeri ise figüratif özelliklere sahip iki taşıyıcı ögenin de tek bir esere ait olması gerekmektedir. Böylece gelinen noktada, Mezar 4A candelabrumunun taşıyıcı elemanlarından Kıbrıs-İon tipindeki sütun başlığının yerel olarak üretilip çıplak erkek figürü şeklindeki diğer parçasının ithal edilmiş olduğunu düşünmek pek mantıklı olmayacaktır. İki parça arasında bir uyum sağlanması gereken bu tarzda bir eserde, biri üretim diğeri sipariş iki parçaya bel bağlamak oldukça riskli olacaktır. Diğer yandan özellikle her iki parçanın yatay bölümlendirilmiş sütuncuklardaki tipolojik yakınlık, eserlerin her ikisinin aynı yerden temin edilmiş olabileceğine işaret etmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında, erkek figürlü parçanın ithal olmadığı kolaylıkla söylenebilmektedir.

Diğer yandan, eserin Yunanlı bir sanatçı tarafından Kıbrıs'ta üretilmiş olduğu daha rahat kabul görebilmektedir. Herşeyden önce çıplak erkek figürünün özellikle sütuncuk kısmında Kıbrıs-İon tipindeki sütun başlığı ile sergilediği ortak özellikler, her iki eserin aynı sanatçı tarafından olmasa da en azından aynı atölyede üretilmiş olduğuna işaret etmektedir. Eserin duruş, ikonografi ve saç stilinde sergilediği özellikler, üreticisinin Polykleitos ekolüne ve özellikle de ustanın diskophoros eserine yabancı olmayan biri olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda üreticinin Polykleitos *kanon*'una hakim bir Yunanlı olduğu düşünülebilmektedir. Klasik Dönem'de pek çok Attikalı ustanın, Peloponnesos Savaşı'nın yarattığı buhrandan kaçarak çeşitli dış merkezler ve tabi Kıbrıs'ta da heykeltraşlık alanında üretimler

yaptığı bilinmektedir[1095]. Özellikle Attik etkileşimi gösteren pek çok heykeltraşlık eserinin Ada'daki varlığı ile kesinlik kazanmış olan bu durum, Mezar 4A candelabrumunun çıplak erkek figürlü parçası için de sağlam bir dayanak oluşturmaktadır[1096].

Tüm bu verilerin değerlendirilmesi sonucunda varılacak en mantıklı sonuç, Mezar 4A candelabrumunun Yunan etkili yerel ögeler ile Yunan ögelerini bünyesinde birleştirmiş yerel üretim bir eser olduğudur. Eserin tüm üretiminden kimin sorumlu olduğu tespit edilemese de, de en azından ters palmet aplikleriile çıplak erkek figüründe görülen direkt Attik etkileri, bu parçalarda Yunanlı ustaların katkısı olduğunu kanıtlamaktadır[1097].

Mezar 4A candelabrumu, her şeyden önce sahipleri olan aristokratların günlük hayatta kullandıkları her eşyada gösteriş ve lüksten kaçınmadığını göstermektedir. Candelabrumun süslü ve gösterişli yapısı, mezar envanteri içinde özellikle symposion setiyle uyumlu bir yapı sunmaktadır. Bu bağlamda, candelabrumun aynı zamanda symposion mekanını aydınlatma amacıyla da kullanılan bir aydınlatma gereci olma ihtimali de oldukça yüksektir. Kısacası, soyluların bulunduğu mekanları süsleyen pek çok eşyanın (metal kaplarda da olduğu gibi), sahiplerinin hayatında sadece kullanışlılıklarıyla değil aynı zamanda görkemleriyle de yer sahibi olduğu söylenebilmektedir. Diğer yandan Mezar 4A candelabrumu, tıpkı takılar ve metal kaplarda olduğu gibi, aile yadigarlarının kişilerin hayatındaki önemini gözler önüne serme bakımından da dikkat çekmektedir. Ama belki de Mezar 4A candelabrumunun

[1095] Söz konusu göçte en azından seramik ustaları (MacDonald 1981; Webster 1972) ve heykeltraşların (Stewart 1979) yer almakta olduğu kesindir.
[1096] Karageorghis 1964, 10; Karageorghis 2000, 199; Serwint 1993, 213.
[1097] Sparkes ve diğ. 1970, 156 No. 1159 ve Sparkes ve Talcott 1970, Lev. 48; Rückert ve Zachmann 1997, 37 Lev. 21:8.

en büyük özelliği, sahiplerinin şaşalı hayatı hakkında ipuçları sunan takılar, metal kaplar ve kozmetik amaçlı eşyaların oluşturduğu tabloyu en iyi haliyle tamamlayan eser olmasındadır.

Mezar 4A candelabrumu, Kıta Yunanistan ve Kıbrıs'ın dönem içindeki sosyal ve politik durumu hakkında da pek çok ipuçları sunmaktadır. Mezar 4A candelabrumunun bazı parçalarında görülen Attik heykeltraşlığına ait özellikler, Ada'ya göç etmiş olan Attikalı ustaların Soli'deki varlığını ve kentin sanat hayatına olan katkılarını gösterme açısından büyük önem arz etmektedir. Mezar 4A candelabrumu, tüm bu özellikleri ile Kıbrıs-Klasik Dönem politik hayatı içinde değişip Yunan kültürüyle harmanlanan Kıbrıs yerel kültürünün ortaya çıkardığı sanat eserleri arasındaki en dikkat çekici üretimlerden biri olmaktadır.

V.5.1.g.Silahlar

Silahlar, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü envanterinde en az örnekle temsil edilen buluntu gruplarından birini oluşturmaktadır. Silahları oluşturan 4 adet kısmi eserin tümü de, Mezar 4A'da bulunmuştur **(Tablo 25)**. Silahların toplam sayıları bakımından Soli Kbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanterinde, tıpkı aynalarda ve makyaj çubuklarında olduğu gibi, % 1,12'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir **(Grafik 31)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş olan silahların tümü demirden yapılmış olup, 3 adet mızrak ucu ve 1 adet kalkan göbeğinden oluşmaktadır. Mızrak uçlarının korozyona ve zarara uğraması, sağlıklı bir tipolojilendirmeyi mümkün kılmamakta ancak bazı genel çıkarımlara varılmasına

olanak vermektedir. Bu bağlamda, Mezar 4A mızrak uçlarını kabaca iki tipe ayırmak mümkündür.

Si1 Katalog No.lu mızrak ucu ile nitelenen ilk tip, form olarak sivri uçlu ve dar bir yaprağı andıran oldukça uzun bir yapıya sahiptir. Ortasında, hafif kabartı yapan bir damar yer almaktadır. Mızrak ucu, ahşap sap kısmına bağlanması için içi boş silindir biçimli bir soketle sonlandırılmıştır **(Levha 106a üstteki mızrak ucu)**.

İkinci tip, Si2 ve Si3 Katalog No.lu mızrak uçları ile temsil edilmektedir. Bu tip daha kısa ve geniş bir yapı sergilemesi ile dikkat çekmektedir. İkinci tipe ait mızrak uçlarının, merkezdeki silindir biçimli parçanın her iki yanına eklenmiş kesici parçalardan meydana getirildiği anlaşılmaktadır. İlk tipteki mızrak ucundan özellikle sivri köşelerle sağlanmış üçgene benzer geniş formu ile ayrılmaktadır **(Levha 106a alttaki mızrak ucu ve 106b en sağdaki mızrak ucu)**.

Mezar 4A mızrak uçları için kesin benzerler bulmak güç olsa da, özellikle Si1 Katalog No.lu büyük mızrak ucunun Thrakia'ya kadar tüm Yunan dünyasında kullanımda olan popüler bir tipi temsil ettiğini söylemek mümkün olacaktır[1098].

Mezar 4A'da bulunmuş mızrak uçları, formlarına ek olarak boyutları sayesinde de Makedon phalanxlarının *sarissa* tipi mızraklarından çok[1099], Yunan *hoplit* mızrakları gibi nispeten daha kısa ve hafif örneklere verilmektedir. Özellikle piyadeler tarafından kullanılması yanında, süvariler tarafından da tercih edildiği bilinen *hoplit* mızraklarının uç uzunluklarının standartlaşmış bir şekilde 27-35 cm civarında olması, Mezar 4A örnekleriyle örtüşmektedir[1100]. Mezar 4A mızrak uçlarının boyutları sayesinde *hoplit* mızrakları arasına dahil edilmesini destekleyen

[1098] Kitov 2005, 63 Res. 92; Kitov 2006.
[1099] Snodgrass 1967, 114-115, 118-119; Markle 1977, 323-326.
[1100] Markle 1977, 324-325.

bir başka unsur da, mızrakların toplam uzunluğunda yatmaktadır. *Sarissa* benzeri mızrakların uzunluğunun 15 ile 18 ayak (4.57 ile 5.48 m) arasında olduğu düşünülürse[1101], Mezar 4A örneklerinin, uzunluğu 4,60 m olan mezar odasına rahat bir şekilde sığdırılmış olması *hoplit* mızrakları olduklarının göstergesidir.

Kalkan göbeği ise, kırık olması yanında olasılıkla ahşaptan üretilmiş olan gövde kısmının günümüze kadar korunamamasından dolayı pek fazla bilgi sunmamaktadır **(Levha 194a)**. Yine de mezar odasında bilinen yegane demir eşyanın candelabrum olduğu düşünüldüğünde, mevcut olan çok sayıdaki demir parçanın kalkanın diğer kısımlarına (çember kısmı veya içteki tutamak bölümü gibi) ait olması mümkün görünmektedir.

Mezarlara silah bırakma adetinin Yunan ana karasında Tunç ve Geometrik çağlarda yaygın olduğu[1102], ancak Arkaik Çağ ile düşüş yaşadığı[1103] ve Klasik Çağ'da ise neredeyse yok denebilecek kadar az uygulandığı bilinmektedir[1104]. Diğer yandan söz konusu adet, gömülerde materyal zenginliğine önem veren Makedonia[1105], Thrakia[1106] ve Kıbrıs gibi coğrafyalarda yüzyıllarca devam etmiştir.

Ada genelinde gerçekleştirilmiş olan kazılar, özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'de gerçekleştirilen gömülerde silahların diğer buluntu gruplarına göre daha az olduğuna işaret etmektedir[1107]. Zengin seramik, pişmiş toprak, metal kap, takı ve diğer buluntu gruplarıyla nitelenen mezarlara sahip olan Kıbrıs-Klasik Dönem nekropollerinin büyük çoğunluğunda silahlara rastlanılmamıştır. Salamis-*Cellarka* ve Marion

[1101] a.g.e., 323.
[1102] Kurtz ve Boardman 1971, 39 vd., 62 vd.
[1103] a.g.e. 75 ve 207.
[1104] a.g.e. 190 ve 194.
[1105] Andronikos 1987, 140; Kottaridi 2011a; Themelis ve Touratsoglou 1997.
[1106] Onurkan 1988; Delemen 2004; Kitov 2005; Kitov 2006; Ognenova 1961.
[1107] Gjerstad 1948.

nekropolleri, sundukları az miktarda silahla bu durumu en iyi örnekleyen nekropollerdir[1108].

Silahlı gömülerin Salamis'teki azlığı, mezarların genelinde gözlemlenen ve savaşlarla ilişkilendirilebilen fakirleşme yanında gömülerde maddi zenginliği sergileme ideolojisinin terk edilmeye başlaması ile bağdaştırılmıştır[1109]. Salamis için geçerli sayılabilse bile, bu düşüncenin Soli'yi kapsamadığı rahatlıkla anlaşılabilmektedir. Soli'de silahların hiç denebilecek kadar az bir sayıyla mezarlarda yer alıyor olması, ne fakirleşme ne de gömü adetlerinin değişmesi şeklinde açıklanmamalıdır. Mezarların genelinde özellikle buluntularla sergilenen yüksek refah seviyesi, bu durumu destekleyen en büyük etkendir. Diğer yandan Soli'nin özellikle Kıbrıs-Klasik nekropolüne ait mezar sayısının, 20'yi az bir miktarla geçtiği de unutulmamalıdır. Mezar 4A örneğindeki gibi soylu mezarlarında bile birden fazla silaha rastlanması, Soli'nin bu anlamda kabul edilebilir bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Az miktarla nitelenseler de silahlar, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde erkek bireylerin krallıklarına karşı sorumluluklarından biri olan savaşa katılma yükümlülüğünü yerine getirdiği konusunda yeterli bilgiler vermektedir. Mezar 4A'da üç farklı mızrak ucu ve bir kalkanın varlığı[1110], Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde silahlanmanın birden fazla silaha sahip olunacak kadar gerekli olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda Mezar 4A'daki erkek bireyin "savaşçı kimliği" yanında bir vatandaş olarak krallığın savunmasında oynadığı rolü de gözler önüne

[1108] *Salamis* için bkz. Karageorghis 1970, 232; *Marion* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 458.
[1109] Karageorghis 1970, 234.
[1110] Zırha ait metal parçaların olmayışı mezar odasında bir zırh olmadığı anlamına gelmemektedir. Klasik Dönem boyunca çoğu mezarda kaybolabilen materyallerden yapılmış zırhların var olduğu bilinmektedir. Bkz. Delemen 2004, 105; Kottaridi 2011a, 49 vd.

sermektedir. Erkek birey için bazı olası takılar ama özellikle de symposion setiyle vurgulanan soyluluk ve prestijin, sayısı birden fazla olan silahlarla pekiştirildiği de kolaylıkla söylenebilmektedir.

V.5.1.h.Strigilisler

Strigilisler, gündelik hayatta palaestrada gerçekleştirilen spordan sonra vücuttaki yağın kazınması amacıyla kullanılan basit bir eşya olduğundan ve hiçbir kültsel/ritüel anlam taşımadığından rahatlıkla ölü eşyaları arasında sayılabilmektedir. Bu bağlamda strigilisler, sahibiyle mezara konulması normal karşılanacak kişisel bir eşya sayılmaktadır[1111]. Hatta bazı tespitler, strigilislerin kişinin gündelik hayatında sahip olduğu önemden dolayı ölü ile ayrılamaz bir eser olarak görülebileceğini ileri sürmektedir[1112]. Ancak tek bireyli gömülere sahip bazı mezarlarda birden fazla strigilise rastlanılabilmesi, bazı durumlarda strigilislerin gündelik kullanım eşyasından öte sembolik anlamlar taşıyabildiğini göstermektedir[1113]. Ancak Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarındaki strigilislerin sayısal dağılımı, kesin bir şekilde olmasa da, bu eserlerin söz konusu mezarlara ağırlıklı olarak ölü eşyası olarak bırakıldığına işaret etmektedir.

Soli nekropolünde kazılmış 22 tane Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar içinden, buluntu veren 19 tanesinin sadece 6'sında strigilislere rastlanmıştır. Bu mezarlar sırasıyla, Mezar 2 (1 adet), Mezar 3 (1 adet), Mezar 4A (2 adet) ve 4C (1 adet), Mezar 5 (1 adet) ve Mezar 15'dir (1 adet) **(Tablo 25 ve Grafik 38)** . *Pezoullia* Nekropolünde bulunmuş 6 mezardan 4 tanesinde strigilislere rastlanmışken,

[1111] Kurtz ve Boardman 1971, 208.
[1112] Garland 1985, 84.
[1113] Kottaridi 2011a, 20 ve 124; Blackman 2001, 95 Fig. 151; Themelis ve Touratsoglou 1997, 213.

Toumballin tou Mavrou nekropolündeki 17 mezardan sadece 1 tanesinde strigilise rastlanması dikkat çekicidir. Toplamda 7 adet olan sayıları ile strigilisler[1114], Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü repertuvarının %2,53'lük kısmını oluşturmaktadır **(Grafik 31)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş strigilislerin hepsi, demirden üretilmiştir. Ancak tek bir örnek dışındaki (Katalog No. St1; **Levha 36b ve c)** tüm diğer strigilislerin kırık oluşu, eserler hakkında detaylı gözlemlerin yapılmasına olanak vermemektedir.

Tam olarak korunagelmiş yegane strigilis olan St1 Katalog No.lu eser, genel tipi ile Ada'da[1115] olduğu kadar dış merkezlerde de[1116] sıklıkla rastlanılan bir formu örneklemektedir. Hem Ada içinde hem de dış merkezlerde rastlanılan benzer parçalar ışığında, büyük oranda kırık olarak korunagelmiş Soli örneklerinin de, popüler bir formu örneklediği rahatlıkla söylenebilmektedir.

Erkek veya çocuk mezarlarına strigilis bırakma adetinin, özellikle Klasik Çağ ve sonrasında oldukça yaygınlaştığı bilinmektedir[1117]. Genelde Yunan dünyasında aryballoslar ile beraber bulunan strigilisler, erkeğin hayatındaki palaestra yaşantısının bir sembolü olarak kabul görmektedir. Bundan dolayı, strigilislerin genelde erkek bireylerin mezarlarına konduğu ve gündelik yaşamda kullanılma yanında sembolik

[1114] Katalog'da strigilisler 8 adet girdi numarası almaktadır. Ancak parçalardan biri (St5), aynı mezar odasındaki diğer iki strigilsten birinin tutamağı olma olasılığını taşıması bakımından Analiz kısmında sayısal anlamda değerlendirilmeyecektir.

[1115] *Nea Paphos:* Michaelides ve Mlynarczyk 1998, 154, No. 252/10, Fig. 2 – 10; *Tsambres ve Aphendrika:* Dray ve Du Plat Taylor 1937, 118; *Marion:* Gjerstad ve diğ. 1935, 244, No. 17&41, 272 No.13 Lev. XLIX, 307 No. 27&39 Lev. LV, 314 No. 13 Lev. LIX, 315 No. 30 Lev. LIX, 396 No. 29&30 Lev. LXXV; *Vouni:* Gjerstad ve diğ. 1937, 302, No. 75, 318, No. 53; *Salamis:* Karageorghis 1970, 37 No. 5, 160 No. 13, 165 No. 17, 196 No. t4.

[1116] Delemen 2004, 88; Kottaridi 2011a, 20 ve 124; Blackman 2001, 95 Fig. 151; Thuillier 1989.

[1117] Kurtz ve Boardman 1971, 208. Bazı Yunan örnekleri için bkz. Carter 1998, 199; Blegen ve diğ. 1964, 91-94; Robinson ve Albright 1942, 202; Cipriani 1989; 82; Themelis ve Touratsoglou 1997, 49 No. A125 Lev. 54.

anlamlar içerdiği de düşünülmektedir[1118]. Formun, az örnekle olsa da, kadın mezarlarına bırakıldığı da bilinmektedir[1119].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları arasında strigilis içerenlerden sadece Mezar 4A'da bir erkek bireye işaret eden kesin kanıtlara rastlanmıştır. Diğer yandan Mezar 5 ve Mezar 15'te, strigilis ile beraber takı veya makyaj çubuğu gibi kadınlara ait eşyalar da bulunmuştur. Ancak strigilis veren mezarların buluntu repertuvarlarındaki diğer buluntuların hiçbiri, Soli'de bir kadın mezarına strigilis bırakılmış olduğunu kesin bir şekilde kanıtlayacak veriler sunmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü strigilislerinin, hem Ada hem de dış merkezlerdeki bazı örneklerle malzeme farklılığı göstermesi[1120], normal karşılanması gereken bir durum olarak kabul edilmelidir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü strigilislerinin tip bakımından Yunan dünyasının geneline uyan bir tablo çizmesi, strigilislerin neredeyse her yerde standartlaşmış yapısına uyan bir sonuçtur.

Her ne kadar sadece 6 tane mezarla sınırlı olsalar da, strigilislerin bazı mezarlarda birden fazla örnekle temsil edilmesi (Mezar 4A), eserin mezar sahiplerinin gündelik hayatındaki önemi yanında bazı sembolik anlamlar içerebildiğini de göstermektedir[1121].

[1118] Carter 1998, 199 vd.
[1119] Archibald 1998, 244.
[1120] Tamamı demir olan Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü strigilisleri, dönem içinde en sık tercih edilen hammaddeyi örneklemektedir. Demir strigilislerin aksine tunç örneklerin mevcudiyeti için ayrıca bkz. Michaelides ve Mlynarczyk 1998, 154, No. 252/10, Fig. 2 – 10; Raptou 2001, 194 No. 12-18.
[1121] Tek erkek bireye sahip ancak birden fazla strigilisle nitelenen diğer bazı mezarlar için bkz. Kottaridi 2011a, 20 ve 124; Blackman 2001, 95 Fig. 151.

V.5.1.i.Diğer Buluntular

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş olup "Diğer Buluntular" başlığı altında toplanmış eserler ağırlıkla çiviler olmak üzere tanımlanmış veya tanımanamamış metal parçalar ile tek bir pişmiş toprak nesneden (ağırlık?) ibarettir. Çiviler, genelde kutular ve ahşap ölü sandukaları ile ilişkilendirilmekte olduğundan ölü hediyeleri başlığı altında incelenecektir. Bundan dolayı bu başlık altında sadece tanımlanmış veya tanımanamamış metal aksamlar/parçalar ile tek bir pişmiş toprak nesne (ağırlık?) incelenecektir. Diğer buluntuların ölü eşyası başlığı altında toplanmış örnekleri sadece 6 adet eserden ibarettir **(Grafik 39)**. Bunların 2 tanesi Mezar 4A'dan, 3 tanesi Mezar 4C'den ve 1 tanesi de Mezar 15'de bulunmuştur **(Grafik 40)**.

Mezar 4A'da bulunmuş olup diğer buluntular başlığı altına alınmış ilk eser sarmaşık yaprağı formunda işlenmiş ince bir tunç şeritten ibarettir (Katalog No. Db1; **Levha 107c)**. Hiçbir süslemesi bulunmayan ve her iki yüzü de düz bırakılmış olan parça, büyük olasılıkla mezar odasındaki buluntulardan birini (metal kap, kutu ?) süslemede kullanılan bir aplik olmalıdır.

Mezar 4A'da bulunmuş diğer eser, şekil olarak, kabaca köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgeni andırmaktadır (Katalog No. Db2; **Levha 107d)**. Db2 parçasının da, aynı Db1 Katalog No.lu eserde gözlemlendiği gibi, nereye ait olduğu tam anlaşılamamaktadır.

Mezar 4C'de bulunmuş olup diğer buluntular başlığı altına alınmış düz bir profile sahip olan tunç halka için akla gelebilecek en mantıklı çıkarım, metal bir kabın kaide parçası olma ihtimalidir (Katalog No. Db5; **Levha 128d)**. Ancak Mezar

4C'nin soyulmuş olması, içindeki mevcut eserlerin karakterinin tam anlamı ile bilinmesini engellemektedir.

Mezar 4C'de bulunmuş olan diğer bir tunç parça ise, dairesel şekli ve içbükey kıvrımı ile bir kapağı andırmaktadır (Katalog No. Db6; **Levha 128e)**. Parçanın tam orta kısmındaki çıkıntının amacı ise anlaşılamamaktadır.

Mezar 4C'de bulunmuş olan son tunç parça (Katalog No. Db7; **Levha 128f)**, köşeleri yuvarlatılmış bir dikdörtgen formundadır. Parçanın bitimlerinden birinde hafif bir kabartının yer aldığı görülmektedir. Db8 Katalog No.lu parça da, hem formu hem de tunç oluşu nedeniyle büyük olasılıkla metal bir kaba ait olmalıdır. Ancak Mezar 4C'deki metal kapların varlığı ya da eğer varsa formları ve karakteri bilinemediğinden, bu çıkarım basit bir tahminden öteye gidememektedir.

Bir ağırlık(?)(Katalog No. Db8; **Levha 162e)** olarak tanımlanmış olan pişmiş toprak nesne, diğer buluntular altında incelenecek son eserdir. Kesin bir şekli olmasa da, köşeleri yuvarlatılmış yamuk bir dikdörtgen formunda ağırlık, pişmiş topraktan yapılmıştır. Eserin belli bir amaç için yapılmış olma ihtimali yanında, kırık bir seramik parçasından dönüştürülerek mevcut haline sokulmuş olması da mümkündür. Parçanın orta kısmına doğru açılmış iki yönlü küçük bir delik, eserin bir ağırlık olma ihtimalini güçlendiren başlıca unsurdur.

Diğer buluntular başlığı altında incelenen eserler, sayılarının azlığı yanında pek fazla bilgi vermemeleri bakımından da Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanteri içindeki en sıradan eserler sayılmaktadır.

V.5.2.Mezar Hediyeleri ve Gömüyle Alakalı Eşyalar

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezar buluntuları arasından mezar hediyesi olarak ayrılan eserler, mezar sahiplerinin ölümünün ardından onlarla beraber mezara koyulmak için üretilmiş veya alınmış eserlerden oluşmaktadır. Bu buluntuların tümünü, kişinin günlük hayatında kullanma olasılığının az olduğu eserler yanında ölü kültü veya ritüellerle alakalı nesneler de oluşturmaktadır.

Bu tanıma uyan bir kısım takılar, tüm seramik kaplar, kandiller, bir kısım mermer kaplar, strigilisler, lahitler ve bir kısım diğer buluntular mezar hediyeleri başlığı altında analiz edilecektir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu repertuvarı içinde mezar hediyesi olarak tanımlanmış olan eserler tüm buluntu repertuvarının % 82,53'lük bölümünü teşkil etmektedir.

V.5.2.a. Seramik Kaplar

Seramik kaplar, 158 adet olan sayıları ile Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanterinin en yoğun grubunu ve tüm nekropol buluntu envanterinin % 43,78'lik bölümünü oluşturmaktadır **(Grafik 31)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü envanterindeki seramik kapların, mezar hediyesi olarak kabul edilmesinin ardındaki nedenler birden fazladır. Bu nedenlerin başında, hiçbir seramik kabın üzerinde kullanıma bağlı eskimeler veya lekelerin olmayışı gelmektedir[1122]. Seramik kap envanterinin her mezarda tutarsız oluşu ve tek bir bireyin bile gündelik ihtiyacını karşılayamayacak eksiklikte bir tablo sunması da, bu durumu destekleyen bir diğer önemli unsurdur.

[1122] Seramik kapların üzerindeki yıpranma ve lekelenmelerin tümü mezar odası içinde maruz kaldıkları dış etkenlerden kaynaklanmaktadır. Bu yıpranma ve lekelenmelerin başında kireçlenme, metal eserlere temastan kaynaklı lekelenmeler veya astar ile boya renklerinde solmalar gelmektedir.

Ayrıca mezarların seramik envanterinde, hem formsal hem de sayısal eksiklikler görülmekte ve bireylerin ihtiyacını karşılayacak tam bir kap envanterine hiçbir mezar odasında rastlanılamamaktadır[1123]. Bu durumu en iyi örnekleyebilecek seramik kap envanteri, Mezar 4B envanteridir. Bünyesinde biri yetişkin diğeri ise çocuk olacak şekilde iki birey barındıran ve oldukça zengin altın buluntularla nitelenen Mezar 4B, sadece 8 adet seramik kap içermektedir. Ebeveyn ve çocuktan ibaret küçük bir aile için bile yetersiz miktarda kalan Mezar 4B seramik kap envanteri, formlar bazında da yetersizlikler sunmaktadır. Mezarda bulunmuş seramik envanterinin 6 örneği sürahiciklerden ibaretken, geriye kalan eserler 1 amphora ve 1 kaseden ibarettir. Böylece Mezar 4B seramik kap repertuvarını kullanacak olan iki kişilik ailenin bol miktarda sürahiciği mevcutken en basit haliyle yemek yenilebilecek tek kabın bir adet kasecikten ibaret olduğu görülmektedir. Bu şekilde kullanışlılıktan uzak bir tablo sunan bir seramik kap envanterinin, günlük hayatta kullanılan kaplardan öte mezar odasına gömü esnasında yerleştirilmiş hediyelerden ibaret olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir[1124].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki 22 adet mezardan 18'inde, seramik kaplara rastlanmıştır (**Tablo 25**). Seramik kap içermeyen diğer mezarların tümü, tamamen soyulmuş olduklarından dolayı bu sayının dışında tutulmuşlardır[1125]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarından Mezar 1, Mezar 2, Mezar 3, Mezar

[1123] Buradaki "tam bir kap envanteri" ibaresi, sayısal değerler kadar formsal çeşitliliği de kapsamaktadır. Örneğin "tam" ve fonksiyonel bir seramik kap envanterinin, mezardaki bireylere yetecek sayıda birer adet kapalı (saklama kapları yanında servis amaçlı sürahi/sürahicikler) ve yine en azından birer adet açık form (tabaklar, kase/kasecikler) içermesi beklenmelidir.

[1124]Benzer tutarsızlıklar, kap sayılarındaki orantısızlığın farklı formlarda aynı şekilde gözlemlenebildiği Mezar 2, Mezar 3, Mezar 7, Mezar 16, Mezar 18, Mezar 21 ve Mezar 22'de de karşımıza çıkmaktadır.

[1125]Mezar 5, Mezar 12, Mezar 13 ve Mezar 16'nın da, kapatıldıkları esnada büyük olasılıkla seramik kap envanterlerine sahip olduğu düşünülmekte ancak bu düşünce söz konusu mezarların soyulmuş olmasından dolayı kesin bir şekilde kanıtlanamamaktadır.

4A-B-C, Mezar 6, Mezar 7, Mezar 8, Mezar 9, Mezar 12, Mezar 13, Mezar 15, Mezar 16, Mezar 18, Mezar 19, Mezar 20 ve Mezar 21, seramik kaplar içeren mezarlardır. Mezar 2 ve Mezar 4, mezar odaları dışında dromoslarında da seramik kaplara rastlanılmış olması bakımından ayrıca dikkat çekmektedir. Mezar 3 ise, hem niş kısmında hem de mezar odasındaki iki farklı gömüde seramik kapların mevcut oluşu ile benzerleri içinde farklı bir yere sahiptir.

Seramik kap envanterlerinin sayısal yoğunluğu, mezardan mezara değişmekte ancak bu durumun mezar envanterini oluşturan diğer eserlerle bağlantılı olmadığı anlaşılmaktadır. Mezar 1, Mezar 3'ün mezar odası ve Mezar 13 gibi bir kısım soyulmamış mezar, sadece birkaç eserle temsil edilen silik denebilecek envanterlere sahiptir. Diğer yandan Mezar 2, Mezar 3 niş kısmı, Mezar 4A-B, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22 gibi mezarlar, yeterli miktarda seramik kaplarla nitelenen envanterler sunmaktadır. Mezar 9 ise, 34 adet seramik kap ile oldukça zengin bir envanter ortaya koyması bakımından özellikle dikkat çekmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanteri, büyük oranda yerel formlar ile nitelenmektedir. İthal eserlerin sayısı ise yok denebilecek kadar azdır. Yerel formdaki seramik kaplar, 151 adet olan sayıları ile Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinin neredeyse tamamını oluşturmaları bakımından ilk değerlendirilecek eserler olacaktır **(Grafik 41)**.

Düz Beyaz (Plain White), Beyaz Boyalı (White Painted), Bikrom (Bichrome), Çok Renkli (Polychrome), Siyah Astar (Black Slip), Kırmızı Astar (Red Slip), Kırmızı-üzeri-Siyah (Black-on-Red) ve Kaba Mal Grubu (Coarse Ware), Soli Kıbrıs-

Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterinde mevcut olan başlıca mal gruplarıdır[1126].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanteri, formlarda ise sürahi ve sürahicik, emzikli sürahicik, kase ve kasecik, maşrapa, tabak, amphora, torpido gövdeli sıvı saklama kabı, sıvı saklama kabı, amphoriskos ve vazo gibi formları içermektedir.

Düz Beyaz Mal Grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanteri içindeki en baskın mal gruplarının başında gelmektedir **(Grafik 42)**. Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının neredeyse hepsinin seramik kap envanterinde Düz Beyaz mal grubuna ait kaplara rastlanabilmektedir. Yerel seramik kap envanterinde 114 eserle temsil edilen Düz Beyaz mal grubu, V, VI ve VII gruplarına ait örnekler içermektedir. Düz Beyaz grubuna ait formlar ise, başlıca sürahiler, sürahicikler, emzikli sürahicikler, kaseler, kasecikler, torpido gövdeli sıvı saklama kapları, sıvı saklama kapları ve amphoralardan ibarettir.

Düz Beyaz V grubu, Düz Beyaz mal grubu içindeki ilk gruptur. Düz Beyaz V grubu, Geç Kıbrıs-Arkaik'te baskınca üretilmesi ve Erken Kıbrıs-Klasik'te de mevcut olmasından dolayı[1127], en erken tarihli grup sayılmaktadır. Düz Beyaz V grubu, Mezar 9'da bulunmuş olan iki (Sk49 ve Sk50) ve Mezar 17'te bulunmuş olan tek bir (Sk120) eserle olacak şekilde toplamda 3 adet kapla nitelenmektedir **(Grafik 43)**. Düz Beyaz V grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde sadece sürahi ve sürahiciklerle temsil edilmektedir **(Grafik 44)**.

[1126] Kıbrıs-Klasik Dönem seramik envanterinde mevcut olup Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde olmayan mal grupları, Bikrom Kırmızı (Bichrome Red), Darbe Perdahlı (Stroke Polished), Siyah Parlak (Black Lustrous) ve Kırmızı Parlak (Red Lustrous) şeklindedir.
[1127] Gjerstad 1948, 203.

Düz Beyaz V sürahileri, Tip 8 formunda olacak şekilde tek bir tip altında temsil edilmektedir **(Tablo 28)**[1128].

Tip 8, çimdik biçimli bir ağız, uzatılmış veya basık küresel bir gövde, tek kulp ve sığ bir kaide ile karakterize edilmektedir. Tümü Mezar 9'da bulunmuş olan Sk49 ve Sk50 sürahileri **(Levha 137d ve 138a)**, Tip 8'i örnekleyen eserlerdir. Söz konusu sürahiler, her ne kadar bazı ölçüsel ve formsal değişiklikler sergilese de, genel özellikleri sayesinde Tip 8'in Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki karakteristik temsilcileri sayılmaktadır **(Levha 194b)**.

Düz Beyaz V sürahicikleri, Tip 2b formunda olacak şekilde tek bir alt tip altında karşımıza çıkmaktadır **(Tablo 29)**.

Tip 2b, dışa çekik bir ağız kenarı, ince ve silindirik boyun, keskin profilli dışa açılan omuz, oldukça belirgin olan omuz-gövde ayrımı, kaideye doğru daralan gövde, halka kaide ve ağız kenarından omza bağlanan tek bir kulp ile nitelenmektedir. Mezar 17'de bulunmuş olan Sk120 sürahiciği, sergilediği formsal özellikler ile Tip 2b için karakteristik bir örnekleme sunmaktadır **(Levha 164a)**.

Düz Beyaz VI grubu, Düz Beyaz mal grubu içindeki ikinci grup olup sadece Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca kendini göstermektedir[1129]. Mezar 2, Mezar 3 niş ve mezar odası, Mezar 4A-B-C, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 18, Mezar 19, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22'nin seramik kap envanterlerinde mevcut olan VI grubu, yaklaşık olarak 72 adet eserle temsil edilmektedir **(Grafik 43)**. Sürahiler, sürahicikler, emzikli sürahicikler, kaseler,

[1128] "Seramik Kaplar" başlığı altında değerlendirilecek olan tüm eserlerde tercih edilen mal grubu ve tip isimleri tamamı ile "The Swedish Cyprus Expedition Vol. IV Part 2" kitabındaki tipolojiye sadık kalınarak kullanılmıştır. Bkz. Gjerstad 1948, Levha LVII vd.
[1129] a.g.e., 203.

kasecikler, torpido gövdeli sıvı saklama kapları ve amphoralar Düz Beyaz VI grubunu Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü bünyesinde temsil eden formlardır **(Grafik 44)**.

Düz Beyaz VI sürahileri, Mezar 4A, Mezar 9, Mezar 11, Mezar 17, Mezar 19, Mezar 20 ve Mezar 21'nin seramik kap envanterinde karşımıza çıkacak şekilde 13 adet örnekle temsil edilmektedir. Düz Beyaz VI grubu sürahilerinin örnekler verdiği başlıca tipler, Tip 6, 10 ve 13'dür **(Tablo 28)**. Kesin bir şekilde tespit edilebilen tipler yanında, birden fazla tipe ait farklı özellikleri bir arada barındıran eserlerden bahsetmek de mümkündür.

Tip 6, Düz Beyaz VI grubundaki ilk sürahi tipidir **(Grafik 45)**. Halka biçimli bir ağız kenarı, silindirik boyun, boyundan omza bağlanan tek bir kulp, küresel bir gövde ve yüksek bir halka kaide, Tip 6 formunu niteleyen özelliklerdir. Mezar 11'de bulunmuş olan Sk91 Katalog No.lu sürahi, aslında sürahicik formuna ait olan bu tipin sürahi formundaki yegane temsilcisidir[1130]. Sk91 sürahisi, özellikle silindirik boynu, boyundan omza bağlanan tek kulbu ve yüksek halka kaidesi ile Tip 6'nın karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Yivlerle bölümlendirilmiş ağız kenarı ve basık küresel gövdesi ise, tipin karakteristik özelliklerine ters düşen unsurlar olarak öne çıkmaktadır **(Levha 149e)**.

Tip 10, Düz Beyaz VI sürahileri içinde 10 adet eserle örneklenmektedir **(Grafik 45)**. Hafifçe dışa çekik bir ağız kenarı, ince bir dudak hattı, içbükey boyun, ağız kenarından omza bağlanan tek kulp, ovoide yakın bir gövde ve sığ bir halka kaide Tip 10 sürahilerinin karakteristik özellikleridir. Tip 10 formuna verilen

[1130] Formsal kimliklendirmede sadece ölçüler kıstas alınmıştır. Bundan dolayı, normalde sadece sürahilerde karşımıza çıkan Düz Beyaz VI grubu Tip 6 formu Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarındaki bazı temsilcileri oldukça küçük olan boyutlarından dolayı "sürahicik" olarak adlandırılmıştır.

sürahilere Mezar 4A (Sk25 ve Sk26), Mezar 9 (Sk53,Sk54 ve Sk55), Mezar 17 (Sk118), Mezar 19 (Sk130), Mezar 20 (Sk132 ve Sk134) ve Mezar 21'de (Sk148) rastlanılmaktadır **(Tablo 28)**. Tip 10 sürahileri arasında, kabın sadece üst parçalarından ibaret olan Sk25 ve Sk26 sürahileri yanında tam olan Sk55 sürahisi, tipin en karakteristik örnekleridir. Sk53, Sk54, Sk130 ve Sk132 sürahileri, genel anlamda tipin karakteristik özelliklerini sergilemekte ancak nispeten düz profilli boyun ve dışa çekikliği azaltılmış dudak kenarlarıyla bir çeşitleme sayılmaktadır. Tipin çeşitlemesi sayılabilecek diğer kaplar arasında ise Sk118, Sk134 ve Sk148 sürahileri gelmektedir. Sk118 sürahisi, Tip 10 formunun gövdesi biraz basıklaştırılmış bir çeşitlemesi şeklindeyken, Sk134 ve Sk148 sürahilerinde gövde çapının daraltılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca Sk134 sürahisi, boynunun biraz uzatılmış ve kaidesinin de yükseltilerek dışa açılmış olması sayesinde de alışılagelmiş örneklerden ayrılabilmektedir **(Levha 194c)**.

Tip 10 ve 11 formlarına ait özelliklerin bir arada görüldüğü tek bir sürahi, Düz Beyaz VI grubu içindeki en farklı örneklerden biridir **(Grafik 45)**. Söz konusu eser, Mezar 20'de bulunmuş olan Sk133 katalog No.lu sürahidir. Aslında prototipte VI grubu Tip 11 formundaki maşrapalardan yola çıkılarak üretilmiş olduğu anlaşılan Sk133 sürahisi, gövde şişkinliği, kaide yapısı ve dudak kenarı ile de Tip 10 örneklerinden ögeler barındırmaktadır **(Levha 166d)**.

Tip 13, VI grubu içinde mevcut olan bir diğer tiptir **(Grafik 45)**. Mezar 19'da bulunmuş olan Sk129 sürahisi, söz konusu tipi temsil eden yegane örnektir. Gövde ve boyun profili yanında ağız kenarının çekikliği ile de Tip 13'e ait güçlü özellikler sergileyen Sk129 sürahisi, kulbunun ağız kenarından çıkıyor olması ve farklı kaide yapısı ile ise tipin alışılagelmiş özelliklerinden sıyrılmaktadır **(Levha 156c)**.

Düz Beyaz VI sürahicikleri, 36 adet eserle temsil edilmektedir **(Grafik 44)**. Mezar 3 mezar odası ve niş, Mezar 4A-B-C, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22, Düz Beyaz VI grubu sürahicikleri veren mezarlardır **(Tablo 29)**. VI grubu içinde, genel özellikler sergileyen sürahicikler yanında, Tip 3 ve 6 gibi ana tiplere ya da 5a, 5b ve 5d gibi alt tiplere verilebilen sürahicikler de mevcuttur **(Grafik 46)**.

Formları bakımından Düz Beyaz VI grubuna ait genel özellikler sergileyen sürahiciklere, Mezar 4B (Sk33) ve Mezar 20'de (Sk138 ve 139) rastlanmaktadır. Bu eserlerin en karakteristik özelliği, Düz Beyaz VI grubuna ait sürahicikler içinde herhangi bir tipe dahil edilmelerini sağlayacak kesin formlar vermek yerine daha geniş çerçeveli özellikler sunmalarıdır. Söz konusu formlar içinde özellikle Sk33 sürahiciği, genel yapısı ile grubun sürahiciklerine ait pek çok özelliği bünyesinde barındıran bir eserdir **(Levha 113b)**.

Sk139 sürahiciği ise, daha şişkinleştirilmiş ve hattı keskinleştirilmiş gövde formu ile grubundaki diğer eserlerden ayrılmaktadır. Eser ayrıca, konik ağzıyla da bir farklılık sunmaktadır. Sk139 sürahiciğinin kulbunun boyna bağlanması da, onu kendi grubu içindeki örneklerden ayıran bir diğer özellik olarak sayılabilmektedir. Böylece Sk139 sürahiciğinin, Düz Beyaz VI grubu Tip 1,2 ve 3 formlarından özelliklerini kendinde harmanlamış bir eser olduğu söylenebilmektedir **(Levha 168a)**.

Sk138 sürahiciği de, Sk139 örneğinde görülen şişkinleşmenin artık iyice küresel hale geldiği bir formu örneklemektedir. Eser, ayrıca dairesel kaidesi ve çimdikli ağzı ile de oldukça farklı bir yapı çizmekte, ancak kulbun ağız kenarına bağlanması bakımından VI grubu sürahiciklerinin karakteristik özelliklerinden birini yansıttığı rahatlıkla söylenebilmektedir **(Levha 167d)**.

Tip 3, Düz Beyaz VI grubu sürahiciklerine ait olup takip edilebilen ilk ana tiptir. Mezar 21'de bulunmuş olan Sk152 Katalog No.lu sürahicik Tip 3'ü örnekleyen yegane eserdir. Sk152 sürahiciğinin, özellikle düz ağız kenarı ve dip kısmına doğru daralan yarı dairesel gövdesi, söz konusu eserin kolaylıkla VI grubunun Tip 3 formlarının karakteristik bir temsilcisi kılmaktadır **(Levha 171d)**.

Tip 5a formu, dışa çekik bir ağız kenarı, keskin bir boyun-gövde profili, yukarı doğru incelen silindirik gövde, alt kısımda keskine yakın bir profil çizen gövde-dip geçişi ve ağız kenarından gövdeye bağlanan tek bir kulp ile karakterize edilmektedir. Mezar 4B (Sk32), Mezar 9 (Sk60 ve Sk65), Mezar 10 (Sk84), Mezar 11 (Sk92), Mezar 14 (Sk102), Mezar 15 (Sk110), Mezar 17 (Sk121 ve Sk123), Mezar 20 (Sk140) ve Mezar 22 (Sk155), Tip 5a'ya dahil edilebilen sürahiciklerin bulunduğu başlıca mezarlardır **(Tablo 29)**.

Düz Beyaz VI grubu Tip 5a sürahicikleri içinde Sk60, Sk92, Sk102, Sk110, Sk121, Sk123, Sk140 ve Sk155 Katalog No.lu sürahicikler, tipin karakteristik özelliklerini tümüyle barındıran örnekler olarak öne çıkmaktadır. Sk110 ve Sk155 Katalog No.lu sürahicikler, eksik olmalarına rağmen sergiledikleri özellikler sayesinde rahatlıkla bu tipe dahil edilebilmeleri açısından önemlidir. Söz konusu örneklerin neredeyse hepsinin birbirine oldukça yakın ölçüsel değerler vermesi, büyük olasılıkla standartlaşmış bir üretimin varlığına işaret etme bakımından ilginçtir. Sk65 Katalog No.lu sürahicik, yine Tip 5a örnekleri arasında sayılmakta ancak aniden daralarak incelen üst gövde yapısı ve oldukça keskin profil geçişleri sayesinde, söz konusu alt tipin daha farklı bir çeşitlemesi olarak kabul görmektedir. Tip 5a formunun keskin profil geçişlerinin iyice yumuşatılacak şekilde verildiği daha

silindirik ve uzatılmış bir üst gövdeye sahip örneklemeler ise, özellikle Sk32 ve Sk84 Katalog No.lu sürahiciklerde karşımıza çıkmaktadır **(Levha 194d)**.

Tip 5b, Düz Beyaz VI grubu sürahiciklerinde varlığı tespit edilebilmiş bir diğer alt tiptir. 15 adet örnekle temsil edilen Tip 5b sürahiciklerine, Mezar 3 mezar odası (Sk15 ve Sk16), Mezar 4B (Sk34 ve Sk36), Mezar 9 (Sk62,Sk63 ve Sk64), Mezar 10 (Sk85), Mezar 11 (Sk93 ve Sk94), Mezar 15 (Sk106,Sk107,109), Mezar 17 (Sk122), Mezar 20 (Sk141) ve Mezar 21'de (Sk149 ve Sk150) rastlanmaktadır **(Tablo 29)**.

Sk15, Sk16, Sk34, Sk35, Sk36, Sk62, Sk63, Sk85, Sk93, Sk94, Sk141 ve Sk149 sürahicikleri, Tip 5b grubu için genel özellikler sergileyen eserlerdir. Bu örnekler içinde özellikle Sk15, Sk34 ve Sk36 Katalog No.lu sürahicikler, hafifçe dışa açılan düz kaideleri ile Tip 5b'nin alışılagelmiş formundan farklı bir özellik de yansıtmaktadırlar[1131]. Kaide farklılıkları gibi küçük detaylar göz ardı edildiğinde, Sk16 dışındaki sürahiciklerin tipin tüm formsal özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Yine de Sk85 ve Sk141 Katalog No.lu sürahiciklerin, özellikle ağız kenarlarının dışa çekikliğinin tipin alışılagelmiş formundan daha belirgin oluşu ile bazı farklılıklar sergilediği de göz ardı edilmemelidir. Gövde üzerindeki çeşitlemeler ise, özellikle Sk16, Sk34, Sk94 ve Sk149 sürahiciklerinde kendini göstermektedir. Sk34 sürahiciği, tipin şişkin gövdeli çeşitlemeleri için Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü envanterine örnek teşkil edebilecek yegane eserdir. Sk94 sürahiciği ise, özellikle boyun-gövde geçişinde elde edilen keskin profilin en iyi gözlemlendiği eserdir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü Tip 5b örneklerinde gözlemlenen en farklı çeşitleme, boyunda olacak şekilde, Sk16 sürahiciğinde gözlemlenmektedir. Sk16 Katalog No.lu sürahicikte, tipin normal formunda kısa tutulmuş olan boynun

[1131] Benzer bir çeşitleme kandillerde de kendini göstermektedir. Bkz. çalışma içinde V.5.2.b.

iyice uzatılarak ağza doğru daralan zarif bir hale sokulduğu görülmektedir **(Levha 195)**.

Yine VI grubu Tip 5b formuna verilen ancak formun daha bodur örnekleri sayılan diğer sürahicikler, Sk64, Sk106, Sk107, Sk109, Sk122 ve Sk150 Katalog No.lu eserlerden ibarettir. Bodur örnekler içinde özellikle Sk64 ve Sk106 sürahicikleri, hafifçe dışa açılan düz kaideleriyle tipin alışılagelmiş özelliklerine yine bir çeşitleme sunmaktadır. Ancak bodur sayılabilecek bu örnekler, söz konusu farklılıklar dışında, tipin genel özelliklerine sadık kalınarak üretilmiştir **(Levha 195)**.

Tip 5d, Düz Beyaz VI grubu sürahicikleri içinde tek örnekle temsil edilen bir diğer alt tiptir. Mezar 9'da bulunmuş olan Sk61 sürahiciği, Tip 5d'yi Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü bünyesinde örnekleyen tek eserdir **(Tablo 29)**. Dışa çekik yuvarlak ağız kenarı, içbükey profilli ve nispeten uzun olan boyun, aşağıya inildikçe genişleyen uzun formlu gövde, ağız kenarından çıkıp gövdeye bağlanan tek kulp ve hafifçe dışa açılan düz kaidesi sayesinde, Sk61 sürahiciği Tip 5d'nin tüm genel özelliklerini sergilemektedir **(Levha 140g)**.

Tip 6 formuna ait sürahicikler, Düz Beyaz VI grubuna atfedilen başka bir tiptir[1132]. Mezar 3 niş kısmı (Sk10), Mezar 4A (Sk24) ve Mezar 4C (Sk39), Tip 6 sürahicik formunda eserler veren başlıca mezarlardır **(Tablo 29)**. Tip 6 formundaki sürahicikler, dairesel ağızları, silindirik boyunları, şişkin küresel gövdeleri, boyundan omza bağlanan tek kulpları ve sığ halka kaideleri ile hem kendi aralarında bir bütünlük sergilemekte hem de tipin formsal özelliklerini yansıtmaktadır. Yine de, bazı küçük veya büyük çaplı değişiklikler, Sk10 örneğinin dışa açılacak şekilde

[1132] Aslında VI grubu içinde sadece sürahi olarak yer bulan Tip 6 örnekleri, özellikle küçük olan boyutlarından dolayı Soli Kıbrıs-Klasik Dönem seramik kap envanterinde sürahicik olarak da yer bulmaktadır.

işlenmiş kaidesi yanında Sk24 sürahiciğinin yatay olarak bölümlendirilmiş ağız kenarında gözlemlenebilmektedir. Ancak bu değişiklikler, bir çeşitleme yaratacak büyük çaplı değişiklikler olmaktan öte üretici ustaya bağlı değişiklikler olarak yorumlanmalıdır **(Levha 196a)**.

Düz Beyaz VI emzikli sürahicikleri, seramik kap envanteri içinde sürahiciklerin bir alt türü olarak karşımıza çıkmaktadır. VI grubu emzikli sürahiciklerine, Mezar 4A (Sk23) ve Mezar 9'da (Sk69, Sk70 ve Sk71) rastlanılmaktadır **(Tablo 30)**. Mezar 4A'da bulunmuş olan emzikli sürahicik, kulbu ve ağız kenarı mevcut olmayan, emzik kısmı ise kısmen korunmuş olan bir eser niteliğinde iken diğer tüm sürahicikler sağlam bir şekilde korunagelmiştir.

Tip 17, Düz Beyaz VI grubu emzikli sürahiciklerinin temsil edildiği yegane tiptir. Dışa çekik bir ağız kenarı, içbükey profilli ince boyun, ağız kenarından omza bağlanan tek kulp, içbükey profilli boyun-omuz geçişi, şişkin karın ve düz bir kaide, Tip 17'nin karakteristik form özellikleridir. Sk71 sürahiciği, VI grubu Tip 17 formlarına en karakteristik örneklemeyi sunmaktadır **(Levha 196b)**. Sk69 ve Sk70 sürahicikleri, boyun-omuz geçişindeki karakteristik keskin içbükey profilin yerini daha düz ve geniş açılı bir profile bıraktığı örnekler olarak dikkat çekmektedirler. Ayrıca Tip 17 formlarını niteleyen diğer bir özellik olan basık gövde, söz konusu bu iki örnekte nispeten daha şişkin bir hale sokulmuştur. Sk23 sürahiciği ise, özellikle karın bölgesinde gözlemlenen ve dip kısmına yoğunlaşan yumuşak profil geçişleri ile Tip 17 formlarının Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterindeki en farklı temsilcisidir.

Düz Beyaz VI kaseleri, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterinde 8 adet eserle temsil edilmektedir. Mezar 2, Mezar 4A, Mezar 9,

Mezar 11, Mezar 15 ve Mezar 20, Düz Beyaz VI kaseleri içeren mezarlardır **(Tablo 31)**. Düz Beyaz VI kaseleri Tip 1, Tip 3 ve Tip 4 içinde örnekler vermektedir **(Grafik 47)**.

Tip 1, hafif içe dönük ağız kenarı, keskin geçişli içbükey bir gövde ve düz bir dip kısmı ile nitelenmektedir. Mezar 15'te bulunmuş olan Sk114 kasesi, Tip 1'i örnekleyen yegane eserdir **(Levha 159c)**. Sk114 kasesi, sahip olduğu form ile ait olduğu tipin tüm karakteristik özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

Tip 3, dışa çekik ağız kenarı, üst kısımda silme yapan gövde ve düz bir dip ile karakterize edilmektedir. Mezar 2 (Sk4), Mezar 9 (Sk74 ve Sk77), Mezar 11 (Sk96), Mezar 15 (Sk115) ve Mezar 20 (Sk145), Düz Beyaz VI grubu Tip 3 kaseleri veren başlıca mezarlardır **(Tablo 31)**. Sk4, Sk77 ve Sk145 kaseleri, Tip 3'ün karakteristik özelliklerini yansıtan örneklerdir. Sk77 kasesi, özellikle ağız kenarının dışa çekikliği ve gövde hatlarının daha köşeli oluşu bakımından tipin genel özelliklerinden ayrılsa da çoğunluğu teşkil eden karakteristik özelliklerinin varlığı onu ana örnekler arasında tutmaktadır. Ağız kenarı ve gövde yapıları bakımından tipin karakteristik özelliklerini barındıran diğer örnekler olan Sk74, Sk96 ve Sk115 kaseleri ise, sadece kaidelerinden dolayı bir çeşitleme olarak kabul görmelidirler. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü Düz Beyaz VI Tip 3 kaselerinin kaidelerindeki çeşitlilik, en iyi haliyle Sk96 kasesinin düz kaideli ve Sk74 ile Sk115 kaselerinin ise halka kaideli olmasında gözlemlenebilmektedir **(Levha 196c)**.

Tip 4, genel yapısı bakımından VI grubu Tip 1 kaselerini andırmaktadır. Ancak geniş bir gövde, dışa çekikliği artırılmış bir ağız kenarı, belirgin dudak kısmı ile sığ bir kaide, Tip 4 kaselerini karakterize eden asıl özellikler olarak öne çıkmaktadır.

Mezar 9'da bulunmuş olan Sk76 kasesi, sergilediği tüm formsal özellikler ile VI grubu Tip 4 kaseleri için tek ve karakteristik bir örnektir **(Levha 143b)**.

Düz Beyaz VI kasecikleri, aynı gruptaki kaselerin farklı formsal özellikler sergileyen daha küçük boyutlu temsilcileridirler. Düz Beyaz VI kasecikleri, sadece 4 adet eserle temsil edilmektedir. Mezar 4A, ve Mezar 22, seramik kap envanterlerinde Düz Beyaz VI grubu kasecikleri veren mezarlardır **(Tablo 32)**. Düz Beyaz VI kasecikleri, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanterinde Tip1, Tip 2 ve Tip 4 altında örnekler vermektedir.

Tip 1, Düz Beyaz VI grubu kasecikleri içinde mevcut olan ilk tiptir. Tip 1 kaseciklerinin başlıca form özellikleri, sığ ve yarı küresel bir gövde ile yine sığ olan bir kaidedir. Mezar 4A'da bulunmuş olan Sk27 kaseciği, formu ile Tip 1 için karakteristik özellikler sunan ve bu tipi temsil eden yegane seramik kaptır **(Levha 67d)**.

Tip 2 kasecikleri, Mezar 22'de bulunmuş olan Sk156 ve Sk157 kasecikleri ile temsil edilmektedir **(Levha 174c ve d)**. Kalınlaştırılmış dudak kısmı, içbükey gövde ve halka kaide, Düz Beyaz VI grubu Tip 2 kaseciklerini karakterize eden formsal özelliklerdir. Sk156 ve Sk157 kaseciği, sergiledikleri formsal özellikler ile Tip 2 için yakın örnekler sunmaktadır. Ancak Sk156 kaseciği, daha dar bir açıyla yükselen gövdesi ve yüksek tutulmuş halka dibi ile Sk157 kaseciğine kıyasla farklı bir profil sunmaktadır.

Tip 4, kasecikler içinde tek bir örnekle temsil edilen bir diğer tiptir. Yatay şekilde dışa çekilmiş ağız kenarı, yana açılarak genişleyen yumuşak profilli gövde ve sığ bir dip, Tip 4 formunu kaselerde karakterize eden başlıca özelliklerdir. Tip 4'ün

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanterindeki tek temsilcisi olan ve Mezar 4A'da bulunmuş Sk29 kaseciği, sergilediği tüm özellikler ile tip için karakteristik bir örnek sayılmaktadır **(Levha 68b)**.

Düz Beyaz VI torpido gövdeli sıvı saklama kapları, Mezar 4A ve Mezar 21 seramik kap envanterlerinde mevcut olan formlardır **(Tablo 33)**. Soli Kıbrıs Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinde, sadece 2 eser, VI grubu torpido gövdeli sıvı saklama kapları arasına yerleştirilebilmektedir. Tip4b alt tipi, Düz Beyaz VI grubu toprido gövdeli sıvı saklama kaplarının temsil edildiği yegane tiptir.

Tip 4b, torpido gövdeli sıvı saklama kaplarında hafifçe dışa açılan bir ağız kenarı, belirginleştirilmiş dudak kısmı, içbükey ve kısa boyun, omuz-gövde geçişini sağlayan keskin bir hat, sivri dipli torpido biçimli gövde ve tek bir kulp ile nitelenmektedir. Mezar 4A'da bulunmuş olan Sk20 ve Mezar 21'de bulunmuş olan Sk146 kapları, Tip 4b'ye verilen eserlerdir. Her iki eser de, genel hatlarıyla Tip 4b formuna ait karakteristik özellikleri büyük oranda sergilemektedir **(Levha 197a)**.

Düz Beyaz VI grubu amphoraları, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinde sadece tek bir eserle temsil edilmektedir. Mezar 4B'de bulunmuş olan Sk31 amphorası, astar rengi yanında formu sayesinde de Düz Beyaz VI grubuna dahil edilebilmektedir **(Tablo 34)**. Ancak eserin dışa çekik ağız kenarı, dik ve silindirik boynu, yatay kulparı ve halka kaidesi, VI grubu içindeki hiçbir tipte mevcut olmayan bir form ortaya koymaktadır. Yine de, özellikle gövde yapısı ve genel formu sayesinde Sk31 amphorasının VI grubu Tip 1a formlarına yakın durduğu söylenebilmektedir. Ancak Sk31 amphorasının, Tip 1a formlarına kıyasla daha basık bir yapıda olduğu ve boyun kısmının daha kısa tutulmuş olduğu da göz ardı edilmemelidir **(Levha 112a)**.

Düz Beyaz VII grubu, Düz Beyaz mal grubu içindeki son gruptur[1133]. Mezar 1, Mezar 2, Mezar 3, Mezar 4A ve B, Mezar 6, Mezar 8, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22, seramik kap envanterlerinde Düz Beyaz VII grubuna ait kaplar içeren mezarlardır. Toplamda 47 adet eserle temsil edilen VII grubu, sürahi, sürahicik, emzikli sürahicik, kase, kasecik, maşrapa, sıvı saklama kabı, torpido gövdeli sıvı saklama kabı ve amphora gibi formları içermektedir **(Grafik 43 ve 44)**.

Düz Beyaz VII sürahileri, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinde sadece 3 adet örnekle temsil edilmektedir. Mezar 8, Mezar 9 ve Mezar 18, VII grubu sürahilerine rastlanılan mezarlardır **(Tablo 28)**. VII grubu sürahileri, Tip 7, 12 ve 13 altında bölümlendirilmektedir.

Tip 7, Düz Beyaz VII grubu sürahileri içindeki ilk ana tiptir. Dışa çekik ağız kenarı, ince boyun, uzun formlu armudi gövde, yüksek ayaklı dışarı açılan halka kaide ve ağız kenarından omza bağlanan tek bir kulp, Tip 7 sürahilerinin karakteristik özellikleridir. Tip 7 sürahileri üzerindeki yegane plastik süsleme ise, kulbunun üst bitiminde yer alan düğme biçimli apliklerden ibarettir. Mezar 8'de bulunmuş olan Sk48 Katalog No.lu sürahi, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanteri içinde tüm yapısı ile Tip 7 formunun özelliklerini eksiksiz bir şekilde bünyesinde barındıran tek eserdir **(Levha 137b)**.

Tip 12, sadece Mezar 9'da bulunmuş olan Sk58 sürahisi ile temsil edilmektedir. Tip 12 sürahileri, dışa çekik ağız kenarı, kalın bir dudak, içbükey profilli boyun, yumuşak bir geçişle boyundan ayrılan şişkin gövde, ağız kenarından omza bağlanan tek bir kulp ve dışa çekik halka kaide ile nitelenmektedir. Her ne

[1133] Gjerstad 1948, 203.

kadar boyut olarak küçük olsa da Sk58 sürahisi, Düz Beyaz VII grubu Tip 12 sürahileri için karakteristik bir örnekleme sunmaktadır **(Levha 139a)**.

Tip 13, Düz Beyaz VII grubu sürahileri içinde mevcut olan son ana tiptir. Hafif dışa çekik bir ağız kenarı, içbükey profilli bir boyun, ovoid formlu uzatılmış gövde, ağız kenarından omza bağlanan tek kulp ve sığ bir halka kaide, Tip 13 formlarının karakteristik özelliklerindendir. Sk128 sürahisi, sergilediği tüm karakteristik özellikler sayesinde VII grubu Tip 13 sürahilerinin Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki yegane temsilcisi sayılmaktadır **(Levha 165b)**.

Düz Beyaz VII grubu sürahicikleri, sade yapıdaki boyasız sürahiciklerin temsil edildiği son gruptur. Sadece 9 adet eserle temsil edilen Düz Beyaz VII grubu sürahiciklerine, Mezar 1, Mezar 4A ve B, Mezar 9, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 20 ve Mezar 21'de rastlanılmaktadır **(Tablo 29)**. VII grubuna ait sürahiciklerin büyük bir kısmı, sahip oldukları form sayesinde kolaylıkla Tip 1 gibi ana tiplere ya da 9b, 9c ve 9d gibi alt tiplere ayrılmaktadır **(Grafik 48)**.

Düz Beyaz VII grubu sürahicikleri içinde, ayrıca birkaç tipe ait genel özellikler sergileyen örneklere de rastlanılmaktadır. Mezar 9 (Sk67), Mezar 15 (Sk111) ve Mezar 17 (Sk124) seramik kap repertuvarlarında birden fazla tipe ait özellikler barındıran sürahiciklere rastlanılan mezarlardır. Sk67 ve Sk111 sürahicikleri, özellikle üst gövdeleri ile Tip 1 özellikleri yansıtırken, alt gövde yapıları ve genel kaliteleri Tip 3 formlarına daha yakın durmaktadır. Sk124 sürahiciği ise, Tip 5 örneklerinden pek çok farklı özelliği bünyesinde barındırmakta ve daha geniş bir yelpazeye verilebilmektedir.

Tip 1, Düz Beyaz VII grubu sürahicikleri içinde kesin bir şekilde tespit edilebilen ilk ana tiptir. Konik bir ağız kenarı, boyundan omza bağlanan tek kulp, silindirik boyun, dairesel gövde ve halka kaide, Düz Beyaz VII grubu Tip 1 sürahiciklerini niteleyen başlıca özelliklerdir. Bu özellikleri taşıyan Tip 1 sürahicikleri, Mezar 4B'de bulunmuş olan Sk37 ve Mezar 9'da bulunmuş olan Sk68 sürahiciklerinden ibarettir. Her iki örneğin de, formsal yapıları ile tipin karakteristik özelliklerini tamamı ile örneklediği kolaylıkla söylenebilmektedir **(Levha 197b)**.

Tip 9b, sadece Mezar 4A'da bulunmuş olan Sk22 sürahiciği ile temsil edilen bir alt tiptir. Zarif formu, dışa çekik dudak kısmı, yumuşak gövde-boyun geçişi, silindirik gövdesi, ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu ve halka kaidesi, Tip 9b formu sürahiciklerini karakterize eden başlıca özelliklerdir. Sahip olduğu form, Sk22 sürahiciğinin Tip 9b'nin tüm özelliklerini bünyesinde barındıran bir eser olarak kabul edilmesini mümkün kılmaktadır **(Levha 66b)**.

Tip 9c, Düz Beyaz VII grubu tek kulplu sürahiciklerinin mevcut olduğu bir başka alt tiptir. Mezar 4A (Sk21), Mezar 17 (Sk125), Mezar 20 (Sk142) ve Mezar 21'de (Sk151) bulunmuş olan 4 adet örnek, Tip 9c'nin Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki başlıca temsilcileridir. Dışa çekik ağız kenarı, ağız kenarından omza bağlanan tek kulp, belirgin bir profil çizen boyun kısmı, kısmen düz inen uzun silindirik gövde ve hafifçe dışa açılan düz dip, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünden çıkmış olan tüm örneklerde başarılı bir şekilde yansıtılmış olan karakterize edici Tip 9c özellikleridir **(Levha 197c)**.

Tip 9d, Düz Beyaz VII grubu sürahicikleri içinde tek bir örnekle mevcut olan bir alt tiptir. Mezar 1'de bulunmuş olan Sk2 Katalog No.lu sürahicik, söz konusu tipin tek temsilcisi sayılmaktadır. Hafifçe dışa çekilmiş ağız kenarı, kabın geneline

kıyasla büyük sayılabilen tek kulp, üste doğru daralan gövde ve sığ halka dip, hem Tip 9d'yi hem de Sk2 sürahiciğini karakterize eden formsal özelliklerdir. Bu bağlamda, tek örnekle temsil edilmesine rağmen Tip 9d'nin, genel özelliklerin en iyi yansıtıldığı tiplerden biri olduğu söylenebilmektedir **(Levha 26b)**.

Düz Beyaz VII grubu emzikli sürahicikleri, grup içinde tek bir örnekle varlık göstermektedir. VII grubunda mevcut yegane ana tip, Tip 19'dur **(Tablo 30)**.

Tip 19, sadece Mezar 9'da bulunmuş olan Sk72 sürahiciği ile temsil edilmektedir. Geniş olan ağzı, ağız kenarı ile aynı çaptaki boynu, yok denebilecek kadar az açılı boyun-omuz geçişi, uzatılmış küresel gövdesi, tek kulbu ve kaidesi, Sk72 sürahiciğinin Tip 19 formları arasına girmesini sağlayan özellikleridir. Ancak Sk72 sürahiciği, düz dipli oluşu bakımından Tip 19'un karakteristik formundan farklı bir yapı sunmakta ve bir çeşitleme olarak kabul edilebilmektedir **(Levha 142a)**.

Düz Beyaz VII grubu kaseleri, grup içindeki açık formların ilkidir. Kaseler, Düz Beyaz VII grubunda 9 adet örnekle temsil edilmektedir. Mezar 3 niş kısmı, Mezar 4A ve B, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 17 ve Mezar 21, seramik kap envanterlerinde VII grubu kaseleri içeren mezarlardır **(Tablo 31)**. VII grubu kaseleri, genel özellikler sergileyen birkaç eser yanında ana tiplere verilebilen diğer eserlerden oluşmaktadır. VII grubu kaselerinin temsil edildiği başlıca ana tipler, Tip 4, 5, 6 ve 8'dir **(Grafik 51)**.

Özellikle Mezar 3 niş kısmında bulunmuş olan Sk11 ve Sk12 kaseleri **(Levha 43c ve 44a)**, her ne kadar VII grubu Tip 3 formuna yakınlık gösterseler de, söz konusu tipe dahil edilmesini sağlayacak güçlü özelliklerden yoksundur. Bundan

dolayı Sk11 ve Sk12 kaselerinin, VII grubu kaselerinden birkaç tanesinin özelliklerini barındıran eserler olduğu söylenebilmektedir.

Tip 4, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanteri Düz Beyaz VII grubu içinde sadece Mezar 4A'da bulunmuş olan Sk30 kasesi ile temsil edilmektedir. Sk30 kasesi, kısmi olmasına rağmen, özellikle gövde profili ve aşağıya kıvrılarak bir dudak oluşturan ağız kenarı ile Tip 4 formu için tipik bir örnek sayılabilmektedir **(Levha 68c)**.

Tip 5, Düz Beyaz VII grubu kaseleri içinde yine tek örnekle temsil edilen bir diğer tiptir. Mezar 9'da bulunmuş olan Sk78 kasesi, dışa çekik ağız kenarı, dışa doğru açılan köşeli gövdesi ve hafifçe dışa çekik sığ kaidesi ile Tip 5 kaselerine ait tüm özellikleri yansıtmaktadır **(Levha 143d)**.

Tip 6, VII grubu kaseleri içinde 4 adet eserle temsil edilmektedir. Mezar 9, Mezar 11, Mezar 17 ve Mezar 21, Tip 6 kaseleri içeren başlıca mezarlardır. Dışa çekik ağız kenarı, ağız kenarının altında yer almakta olan bir silme ve düz/halka kaide ile nitelenen Sk75, Sk97, Sk126 ve Sk153 kaseleri, Düz Beyaz VII grubu Tip 6 formu için tipik örnekler sayılmaktadır **(Levha 197d)**.

Tip 8, Düz Beyaz VII grubu kaselerinin temsil edildiği son tiptir. Mezar 4B'de bulunmuş olan Sk38 kasesi Tip 8'i Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinde örnekleyen yegane eserdir. Kalın ve yatay bir dudak oluşturacak şekilde dışa çekilmiş olan ağız kenarı, yana açılarak genişleyen gövdesi ve düz kaidesi ile nitelenen Sk38 kasesi, Tip 8 formunun tüm karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır **(Levha 114c)**.

Düz Beyaz VII grubu kasecikleri, toplamda 9 adet eserle temsil edilmektedir. Mezar 2, Mezar 4A, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11 ve Mezar 17, envanterlerinde VII grubu kasecikleri içeren mezarlar olarak öne çıkmaktadır **(Tablo 32)**. VII grubu kaseciklerinin hepsi, Tip 3 formlarına dahil edilmektedir.

Tip 3, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinde Sk5, Sk6, Sk28, Sk81, Sk82, Sk87, Sk99, Sk100 ve Sk127 kasecikleri ile temsil edilmektedir **(Tablo 32)**. Söz konusu kaseciklerin hepsi, genel hatları ile VII grubu Tip 3 formunun karakteristik özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Ancak özellikle Sk6, Sk87 ve Sk100 kasecikleri, içe çekik ağız kenarları sayesinde Tip 3 formunun en güçlü örnekleri olarak kabul görmektedir. Diğer yandan Sk5 ve Sk82 kasecikleri, belirgin halka kaideleri ile tipin alışılagelmiş formuna bir çeşitleme sunmaktadır. Özellikle kaidelerde gözlemlenen çeşitlemeler içinde en sıradışı olanı, Sk81 kaseciğinde gözlemlenen dışa açılan kaidedir. Düz Beyaz VII grubu Tip 3 kasecikleri, boyutları bakımından da tipik örnekler sayılmaktadır. Ancak bu durum, Sk5, Sk6 ve Sk87 kaseciklerinin oldukça küçük boyutlu oluşu bakımından söz konusu örneklerde farklılıklat sunmaktadır **(Levha 197e)**.

Düz Beyaz VII grubu maşrapaları, maşrapa formunun Kaba Mal Grubu dışında temsil edildiği yegane gruptur. VII grubu maşrapaları, Mezar 11'de bulunmuş olan Sk90 maşrapası ile temsil edilmektedir **(Tablo 35)**. Hafifçe dışa çekik ağız kenarı, ağız kenarı ile aynı genişlikteki silindirik boynu, alta doğru daralan şişkin karnı ve dışa çekik düz kaidesi ile nitelenen Sk90 maşrapası, Düz Beyaz VII grubuna ait birden fazla özelliği bünyesinde barındırması ile dikkat çekmektedir **(Levha 150d)**.

Düz Beyaz VII grubu torpido gövdeli sıvı saklama kapları, toplamda 3 adet örnekle temsil edilmektedir. Mezar 1 (Sk1), Mezar 21 (Sk147) ve Mezar 22 (Sk154), VII grubuna ait torpido gövdeli sıvı saklama kapları veren başlıca mezarlardır **(Tablo 33)**. Düz Beyaz VII grubu torpido gövdeli sıvı saklama kaplarının tümü, Tip 4b formuna aittir.

Tip 4b, genelde dışa çekilerek aşağıya doğru kıvrılmış bir ağız kenarı, belirgin bir dudak kısmı, uzatılmış içbükey boyun, yumuşak boyun-omuz geçişi, belirgin bir omuz-gövde ayrımı gibi formsal özelliklerle nitelenmektedir. Sk147 ve Sk154 kapları, sahip oldukları form ile Tip 4b için en karakteristik örneklemeleri sunmaktadır. Sk1 torpido gövdeli sıvı saklama kabı ise, üst gövde yapısı bakımından Tip 4b özellikleri sergilemekte ancak karın kısmı sayesinde tipin alışılagelmiş örneklerine bir çeşitleme sunmaktadır **(Levha 198a)**[1134].

Düz Beyaz VII grubu amphoraları, 4 örnekle temsil edilmektedir. Mezar 4 dromosu ve Mezar 6, VII grubu amphoralarına rastlanılan başlıca mezarlardır **(Tablo 34)**. Sahip oldukları formsal özelliklerden yola çıkarak, Düz Beyaz VII grubu amphoralarının Tip 1b, 5a, 5b ve 5c alt tipleri arasında eşit olarak dağıldığı görülmektedir.

Tip 1b, Düz Beyaz VII grubu amphoralarında karşımıza çıkan ilk alt tiptir. Mezar 4'ün dromosunda kırık halde bulunmuş olan kısmi Sk18 amphorası, dışa açılan ağız kenarı, içbükey boynu, şişkin omzu, keskin hatlı omuz-karın geçişi, alta doğru daralan gövdesi ve düz kaidesi ile Tip 1b formunun tüm özelliklerini

[1134] Özellikle dip kısmında gözlemlenen bu farklı sivrilme, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş olan Düz Beyaz VI ve VII grubu torpido gövdeli sıvı saklama kaplarının aslında tümünün niteleyici özelliği olarak dikkat çekmektedir.

yansıtmaktadır. Ancak boyun kısmı, Tip 1b'nin alışılmış form özelliğinin tersine kısa tutulmuştur **(Levha 62b)**.

Tip 5a, Düz Beyaz VII grubu içinde Mezar 4'ün dromos kısmında bulunmuş olan Sk19 amphorası ile temsil edilmektedir[1135]. Sk19 amphorası, her ne kadar Tip 5a formları arasına girse de sergilediği küçük farklılıklar ile tip içindeki çeşitliliği gösterme açısından önemlidir. Özellikle üst gövde profili bakımından Tip 5a formlarının özelliklerini yansıtan Sk19 amphorası, yumuşak geçişli ve uzatılmış bir gövde profili çizmesi ile tipin alışılagelmiş formu için büyük bir değişiklik sergilemektedir. Bu özellikleri ışığında Sk19 amphorası, Tip 5a için bir çeşitleme sayılmaktadır **(Levha 63b)**.

Tip 5b, VII grubu amphoraları içinde kesin olmayacak şekilde yine tek bir örnekle temsil edilmektedir. Her ne kadar sadece dip kısmından ibaret olsa da, alt gövde parçası ile düğme dibi arasındaki kısımdan yola çıkarak, Sk40 amphorasının söz konusu tipe dahil edilmesi mümkün görünmektedir **(Levha 135b)**.

Tip 5c, Mezar 4'ün dromosunda bulunmuş olan Sk17 amphorası tarafından temsil edilmektedir. Sk17 amphorası, dışa açılan ağzı, uzun ve silindirik boynu, oldukça belirgin olan omuz-gövde hattı, konik gövdesi ve düğme dibi ile Tip 5c için karakteristik ögeler sunmaktadır **(Levha 62a)**.

Alt gövdedeki daralmanın neredeyse her amphorada takip edilebilmesi, karnın uzatılıp daraltılması şeklindeki çeşitlemenin Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü Düz Beyaz VII Tip 5 amphoralarında yaygın bir özellik olduğuna işaret etmektedir. Ancak Ada genelinde bulunmuş pek çok amphoranın ya yayınlanmamış ya da eksik

[1135] Mezarın dromosunda bulunmuş ve sadece üst kısmı kısmen tümlenebilmiş olan bir diğer amphora da en azından üst bölümü ışığında Düz Beyaz VII Tip 5a formlarına ait bir başka örnek olarak kabul edilebilmektedir. Bkz. çalışma içinde Levha 61:a.

yayınlanmış oluşu nedeniyle, bu çeşitlemenin sadece Soli'ye özgü olup olmadığı kesin bir şekilde tespit edilememktedir.

Düz Beyaz VII grubu sıvı saklama kapları, söz konusu formun Düz Beyaz grubu içinde temsil edildiği yegane gruptur. VII grubu sıvı saklama kaplarına, Mezar 2 (Sk3 ve Sk9) ve Mezar 11'de (Sk88) rastlanılmaktadır **(Tablo 36)**. Mezar 2'deki sıvı saklama kapları dromos buluntuları iken, Mezar 11 sıvı saklama kabı mezar odasının içinde bulunmuştur. Sıvı saklama kaplarının tümü, Düz Beyaz VII grubu Tip 3 formları arasına dahil edilebilmektedir.

Tip 3, kalın bir dudak, keskin açılı sığ bir omuz, omzun hemen altına eklenmiş halka kulplar, karna doğru genişleyen düz profilli üst gövde ve keskin karın hattından daralarak ayrılıp sivri bir diple sonlanan bir alt gövde ile nitelenmektedir. Sk3, Sk9 ve Sk12 sıvı saklama kapları, sergiledikleri formsal özellikler ile Düz Beyaz VII grubu Tip 3 formu için karakteristik örneklemeler sunmaktadır **(Levha 198b)**.

Beyaz Boyalı Mal Grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanteri içinde 6 örnekle temsil edilmektedir. V, VI ve VII grupları, Beyaz Boyalı seramik kaplarının örneklendiği başlıca gruplardır **(Grafik 50)**. Beyaz Boyalı mal grubu, sürahi, emzikli sürahicik, kase ve vazodan oluşan nispeten geniş bir form yelpazesi sunmaktadır.

Beyaz Boyalı V grubu, Düz Beyaz V grubu ile birlikte Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanterindeki en eski gruplardan biridir. Kıbrıs-Arkaik Dönem'in sonlarına ve Kıbrıs-Klasik Dönem'in başlarına tarihlenen V grubunun mevcudiyeti sadece sürahilerle sağlanmaktadır.

Beyaz Boyalı V grubu sürahileri, sadece bir örnekle temsil edilmektedir. Mezar 19'da bulunmuş olan Sk51, V grubunu temsil eden yegane sürahi olup Tip 9c'ye verilmektedir **(Tablo 28)**.

Tip 9c, çimdik biçimli bir ağız, omza doğru genişleyen konik boyun, küresel bir gövde, ağız kenarından omza bağlanan tek kulp ve bir halka kaide ile nitelenmektedir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanterinde Tip 9c'yi temsil eden Sk51 sürahisi, ağız kenarı, boyun, kulp ve kaidesi ile tipin karakteristik özelliklerini sergilemektedir. Ancak özellikle gövde formları bakımından Sk51 sürahisinin, daha çok Bikrom V grubu Tip 11a örneklerine yakın olduğu gözlemlenmektedir **(Levha 139b)**. Her iki mal grubunun aslında farklı olmalarına rağmen bazı formlarda ortak noktalar yakaladıkları düşünüldüğünde, bu benzerliğin ilginç karşılanmaması gerekmektedir[1136]. Yine de Sk51 sürahisini Tip 9c'ye kesin bir şekilde aitlemektense, söz konusu eseri bir çeşitleme olarak kabul etmek gerekmektedir.

Beyaz Boyalı V grubu sürahileri, açık kahverengi boya ile verilmiş süslemelere sahiptir. Boyun ve alt gövdeyi yoğun biçimde süsleyen yatay ince şeritler, karnı kaplayan yatay ve kalın bir şerit, ağız kenarını çevreleyen tek bir şerit ve omzu süsleyen hymation motifleri tercih edilmiş başlıca süslemelerdir.

Beyaz Boyalı VI grubu, 3 adet eserle olacak şekilde tek bir örnekle sürahi ve iki örnekle kaselerde temsil edilmektedir **(Grafik 50)**.

Beyaz Boyalı VI grubu sürahileri, sadece Mezar 11'de bulunmuş olan Sk89 sürahisi ile nitelenmektedir **(Tablo 28)**. Beyaz Boyalı VI sürahilerinin, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü bünyesinde temsil edildiği yegane tip, Tip 10'dur.

[1136] Gjerstad 1948, 57.

Tip 10, çimdik biçimli ağzı, omza doğru genişleyen kısa boynu, ovoid gövdesi, alçak halka kaidesi ve tek kulbu ile Sk89 sürahisi bünyesinde tam bir şekilde yansıtılmaktadır **(Levha 149b)**.

Tip 10 sürahisi kahverengimsi bir boya ile süslenmiştir. Boyun ve gövde üzerinde farklı kalınlıklarda yatay şeritler, boyna işlenmiş tek bir dalgalı hat, ağız kenarını kaplayan siyah renkli bir bant ve kulbu dikine bölen bir şerit tercih edilmiş başlıca süslemelerdir. Ayrıca omuz üzerine de ikili gruplar halinde kısa ve dik çizgiler (“) eklenmiştir ve kabın ön kısmına omuz üzerine denk gelecek alana ise boşlukta duracak şekilde tek bir stilize “çiçek” motifi yerleştirilmiştir.

Beyaz Boyalı VI grubu kaseleri, kaselerin hem en zarif hem de ilk boyalı örneklerini teşkil etmektedir. Mezar 11 ve Mezar 15 seramik envanterleri bünyesindeki 2 adet kase, Beyaz Boyalı VI grubu kaselerini örnekleyen başlıca eserlerdir. Beyaz Boyalı VI kaselerinin, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü bünyesinde temsil edildiği yegane tip, Tip 2’dir **(Tablo 31)**.

Tip 2, başarılı bir çarklamanın üretimi olan geniş ve yarı küresel gövde, ağız kenarının hemen altındaki yatay ilmek kulplar ve halka kaide ile nitelenmektedir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterindeki Sk95 ve Sk116 kaseleri, Tip 2 için karakteristik örnekler sayılabilmektedir **(Levha 150e ve 159e)**. Ancak Sk116 kasesi, işçiliğindeki yüksek kalite ile Sk95 kasesinden daha başarılı bir üretim olarak öne çıkmaktadır.

Tip 2 kaselerinin yer yer kırmızıya çalan bir kahverengi ile süslendiği görülmektedir. Başlıca süsleme ağız kenarı ve iç gövdeyi kaplayan kalın bir şerit ile tondo kısmını süsleyen ince dairesel şeritlerden ibarettir. Sk95 kasesi nispeten daha

özensiz bir süsleme sunarken, Sk116 kasesinin süslemesinin oldukça özenilerek gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Beyaz Boyalı VII grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanterinde emzikli sürahicikler yanında vazolarla da temsil edilmektedir. Mezar 14 ve Mezar 15, Beyaz Boyalı VII grubu eserleri veren mezarlardır.

Beyaz Boyalı VII grubu emzikli sürahicikleri, sadece Mezar 15'te bulunmuş olan Sk112 emzikli sürahiciği ile temsil edilmektedir **(Tablo 30)**. Sk112 emzikli sürahiciği, dışa çekik ağız kenarı, içbükey boynu, ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu, basık omzu, ovoid alt gövdesi ve sığ kaidesi ile Beyaz Boyalı mal grubu içinde herhangi bir tipe kesin olarak dahil edilememektedir **(Levha 158g)**. Yine de söz konusu formsal özellikleri bağlamında Sk112 emzikli sürahiciğinin, VII grubu Tip 7 örneklerine yakın durduğu söylenebilmektedir.

Sk112 sürahiciği, kırmızıya çalan oldukça açık kahverengi boya ile verilmiş bir süslemeye sahiptir. Farklı kalınlıklarda şeritlerden ibaret süslemede, kabın boyun kısmı yatay gövdesi ise dikey şeritlerle doldurulmuştur.

Beyaz Boyalı VII grubu vazoları, sadece tek bir örnekle olacak şekilde Tip 1 altında mevcuttur[1137].

Tip 1, Mezar 14'te bulunmuş olan Sk103 vazosu ile temsil edilmektedir. Dışa çekik ağız kenarı, ağız kenarı ile gövde arasındaki keskin ayrım, üstte şişkin ancak dibe doğru daralan bir gövde, yukarı kıvrık sepet kulplar ve düz bir kaide, Tip 1 vazolarını karakterize eden başlıca özelliklerdir. Ancak kulplarının boyutu yanında

[1137] Kıbrıs seramik endüstrisi içinde söz konusu form "jar" adıyla anılmaktadır. "Jar" adının doğrudan çevirisi "kavanoz" şeklinde olduğundan çalışma kapsamında söz konusu eser tipinden bahsederken vazo kelimesinin kullanılması uygun görülmüştür.

dip kısmının düz oluşu, Sk103 vazosunun alışılagelmiş Tip 1 formlarına bir çeşitleme sunmasını da sağlamıştır **(Levha 156a)**.

Sk103 vazosu, kırmızımsı kahverengi boya ile verilmiş şeritlerden ibaret bir süslemeye sahiptir. Ağız kenarı ve üst gövde, nispeten daha ince olan yatay şeritlerle süslenmişken karın oldukça kalın tek bir yatay şeritle süslenmiştir.

Bikrom Mal Grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterindeki boyalı seramiklerin ilk temsilcisidir. Bikrom grubuna ait eserler 7 adet olacak şekilde Mezar 2, Mezar 9, Mezar 11, Mezar 17 ve Mezar 20'nin seramik kap envanterlerinde mevcuttur. Bikrom mal grubu V ve VII gruplarında temsil edilmekte, ancak VI grubuna ait herhangi bir Bikrom esere rastlanılmamaktadır. Bikrom mal grubu içinde, sürahi ve sürahicik gibi alışılagelmiş formlar yanında, sıradışı sayılabilecek olan amphoriskos formu da yer almaktadır.

Bikrom V grubu, Bikrom mal grubu içinde yer almakta olan ilk gruptur. Aynı Düz Beyaz V grubunda olduğu gibi, Bikrom V grubu da Geç Kıbrıs-Arkaik ile Erken Kıbrıs-Klasik arasına tarihlenmektedir. Bu sayede Bikrom V grubu, Klasik Dönem için en erken örnekleri veren bir diğer mal grubu olmaktadır. Mezar 17 ve Mezar 22'de bulunmuş olan 3 adet eser, Bikrom V grubunu Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde temsil eden tek eserlerdir. Sürahi, sürahicik ve amphoriskoslar, Bikrom V grubunda mevcut olan başlıca formlardır **(Tablo 28 ve 29)**.

Bikrom V grubu sürahileri, sadece tek bir eserle temsil edilmektedir. Mezar 17, V grubu sürahilerine rastlanılan yegane mezardır. Tip 11a ise, Bikrom V sürahileri veren tek alt tip olarak dikkat çekmektedir.

Tip 11a, sadece Sk119 sürahisi ile temsil edilmektedir **(Levha 163d)**. Bikrom V grubu Tip 11a sürahisi, çimdik ağzı, yukarı çıkıldıkça daralan ince boynu, ağız kenarı hattını aşan ve ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu yanında halka kaidesi ile de ait olduğu tipin tüm karakteristik özelliklerini sergilemektedir. Ancak diğer yandan, basıklaştırılarak küreselleştirilmiş gövdesi ve kısaltılmış boynu yüzünden daha bodur bir çeşitleme de sayılabilmektedir.

Bikrom V grubu, hafif turuncuya çalan bir astar üzerine siyah ve kırmızı renkte boyalarla uygulanmış süslemelere sahiptir. Özellikle gövdede kullanılan kalın şeritler arasına yerleştirilmiş ince şerit sıraları, karında yer alan kırmızı yatay şeritler, boynu bölümlendiren ince yatay şeritler ve ağız kenarını çevreleyen siyah şeritler kullanılmış olan başlıca süslemelerdir.

Bikrom V grubu sürahicikleri, Mezar 20'de bulunmuş olan Sk137 Katalog No.lu sürahicik ile temsil edilmektedir **(Levha 167c)**. Sergilediği form bakımından tek bir Bikrom V sürahicik formuna verilemeyen Sk137 sürahiciği, aslında Bikrom V sürahiciklerinin pek çok örneğine ait özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Sk137 sürahiciği, bir mal grubuna dahil edilmesi form özelliklerden öte astar ve boya rengi ile sağlanan yegane eserdir.

Bikrom V grubu sürahicikleri, deve tüyü astar üzerine siyah ve kırmızı renklerle uygulanmış süslemelere sahiptir. Süsleme, boynu çevreleyen siyah bir şeritten gövdeye doğru sarkıtılan siyah veya kırmızı boyalı palmiye yapraklarından oluşmaktadır.

Bikrom V grubu amphoriskosu, V grubu içinde tek bir örnekle temsil edilen diğer bir formdur. Amphoriskos formununSoli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü

seramik envanterine dahil edilmesini sağlayan yegane repertuvar, Mezar 20'den gelmektedir. Bikrom V grubu amphoriskosu Tip 4 içine yerleştirilmektedir.

Tip 4, Bikrom V grubu amphoriskoslarında dışa çekilerek aşağı sarkıtılmış bir ağız kenarı, hafif içbükey boyun, uzatılmış oval biçimli gövde, karında yer almakta olan çift sepet kulplar ve dışa genişleyen bir halka kaide ile nitelenmektedir. Sk131 amphoriskosu, sergilediği formsal özellikler sayesinde Bikrom V grubu Tip 4 formları arasına yerleştirilebilmektedir **(Levha 166a)**.

Bikrom V grubu amphoriskosu, deve tüyü astar üzerine kırmızı ve siyah renklerle işlenmiş motiflerle süslenmiştir. Ağız kenarını çevreleyen siyah bir şerit, kontur hattı siyah çizgilerle belirtilmiş kırmızı renkli kalın bir şerit, alt ve üst gövdede yer alan yatay siyah şeritler, omza işlenmiş dalgalı siyah veya kırmızı şeritler ve karnı süsleyen konsantrik daire sıraları tercih edilmiş başlıca motiflerdir.

Bikrom VII grubu, Bikrom grubunun tamamı ile Kıbrıs-Klasik Dönem içlerine tarihli örneklerini vermektedir. Bikrom VII grubu içinde mevcut olan tek form, sürahilerdir.

Bikrom VII grubu sürahileri, sadece Mezar 2 ile Mezar 9'un seramik kap envanterlerinde mevcuttur **(Tablo 28)**. Bikrom VII grubu sürahileri, toplamda 3 adet eserle nitelenmekte olup tamamı ile Tip 1 formu altında toplanmaktadır.

Tip 1, Mezar 2'de bulunmuş olan büyük oranda kırık Sk8 sürahisi ile Mezar 9'da bulunmuş olan Sk56 ve Sk57 sürahileri tarafından temsil edilmektedir. Söz konusu örneklerin tümü, dışa çekik ağız kenarları, uzun silindirik boyunları, boyundan omza bağlanan kulpları, kulp başlangıcındaki düğme şeklindeki süsleri ve

kalıplaşmış pedimental halka kaideleri sayesinde, Bikrom VII grubu Tip 1 sürahileri için karakteristik örnekler sunmaktadır **(Levha 198c)**.

Bikrom VII grubu Tip 1 sürahilerinin süslemesinde, kırmızı ve siyah boyalar tercih edilmiştir. Boyun, omuz ve gövdeyi kırmızı-siyah yatay şeritlerle süsleme en çok tercih edilmiş olan süslemedir (Sk56 ve Sk57). Kulpların ya hiç süslenmediği (Sk8), ya da sadece siyah şeritlerle (Sk56) veya siyah-kırmızı şeritlerle (Sk57) yatay olarak tarandığı görülmektedir. Genelde boyasız bırakılan kaidelere ters düşen tek örnek, Sk8 sürahisinin tamamen kırmızıya boyanmış kaidelerdir.

Bikrom Kırmızı Mal Grubu'nun yegane temsilcisi Mezar 10'nun seramik kap envanterinde yer alan bir sürahi olup, Bikrom Kırmızı III (VI) grubuna aittir **(Tablo 28)** [1138].

Bikrom Kırmızı III (VI) grubu sürahileri, sadece tek bir örnekle temsil edilecek şekilde Tip 6 formu dahilinde mevcuttur.

Tip 6, Mezar 10'da bulunmuş olan Sk83 sürahisi ile temsil edilmektedir. Sk83 sürahisi, çimdik biçimli ağzı, omza doğru genişleyen kısa boynu, ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu, uzatılmış küresel gövdesi ve çok katlı yüksek kaidesi sayesinde kolaylıkla Bikrom Kırmızı III (VI) grubu Tip 6 formları arasına yerleştirilebilmektedir **(Levha 147b)**.

Bikrom Kırmızı III(VI) grubu sürahileri, kırmızı astar üzerine siyah ve beyaz renklerde işlenmiş motiflerle süslenmiştir. Ağız kenarını çevreleyen siyah bir şerit, boyunda yer alan beyaz, siyah veya içi beyaz noktalı yatay şeritler, kulbu

[1138] Bikrom Kırmızı ve diğer benzer mal gruplarında, mal grubunun isminin yanındaki rakam (I,II,III) söz konusu grubun mal grubu içindeki kronolojik dönemini temsil etmektedir. Parantez içindeki rakam ise, grubun Kıbrıs-Klasik mal grupları içindeki sırasını temsil etmektedir. Yani Bikrom Kırmızı III (VI) grubunda, "III" Bikrom Kırmızı içindeki üçüncü dönemi; parantez içindeki "VI" ise Bikrom Kırmızı III grubunun VI no.lu diğer mal grupları ile çağdaş olduğunu göstermektedir.

bölümlendiren yatay ve dikey şeritler, gövdeyi süsleyen çeşitli kalınlıklarda siyah ve beyaz şeritler ile omuzda yer alan beyaz bir "kymation" motifi tercih edilen başlıca motiflerdir.

Çok Renkli Mal Grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde 3 adet sürahiyle, sadece VII grubu içinde temsil edilmektedir.

Çok Renkli VII grubu sürahileri, sadece Mezar 7'nin seramik kap repertuvarında karşımıza çıkmaktadır **(Tablo 28)**. Tip 2b, Çok Renkli VII grubu sürahilerinin temsil edildiği yegane tiptir.

Tip 2b, Çok Renkli grubu içinde Sk43, Sk44 ve Sk45 Katalog No.lu sürahiler ile temsil edilmektedir. Çok Renkli grubuna verilen sürahilerin tümü, sergiledikleri formsal özellikleri yanında omuzlarını süsleyen figürler sayesinde de kolaylıkla VII grubu Tip 2b formları arasına yerleştirilebilmektedir **(Levha 135a)**[1139].

Tip 2b sürahilerinin süslemesinde, hem boya hem de plastik ögelerin kullanıldığı görülmektedir. Boyalar, birbirine yakın ölçülere sahip karelere bölünmüş gövde üzerinde kırmızı, yeşil ve beyaz renklerde uygulanmıştır.

Omza yerleştirilmiş olan plastik süslemeler ise, kalıp üretimidir. Figürler arasındaki benzerliklerin eş düzeyde oluşu tümünün de aynı kalıp kullanılarak üretildiğini göstermektedir[1140]. Figürler basitçe, ellerinde phiale ve güvercin tutan giyimli erkek-kadın figürlerinden ibarettir.

[1139] Mezar 7 Çok Renkli sürahileri hakkındaki tüm bilgiler eserler üzerine yapılmış iki yayından sağlanmaktadır. Bkz. Des Gagniers ve diğ. 1967, 53; Vandenabeele 1998, 202 No. 267. Eserler günümüzde Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi depolarında saklanmaktadır. Politik ve yayın hakları ile alakalı problemler nedeniyle, söz konusu eserlere ulaşmak mümkün olmamıştır.

[1140] Vandenabeele 1998, 72.

Siyah Astar Mal Grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinde sadece tek bir örnekle temsil edilmektedir. Sürahicik formu ile karşımıza çıkan Siyah Astar mal grubu, sadece V grubunda mevcuttur **(Tablo 29)**.

Siyah Astar V grubu sürahicikleri, sadece Mezar 9'da bulunmuş olan Sk52 sürahiciği ile temsil edilmekte olup Tip 1 altında gruplanmaktadır **(Tablo 29)**.

Tip 1, dışa çekik dairesel ağız kenarı, iç bükey boyun, ağız kenarından omza bağlanan tek kulp, bikonik ve basık bir gövde ve sığ bir halka dip ile karakterize edilmektedir. Sk52 sürahiciği, sergilediği form özellikleri sayesinde kolaylıkla Tip 1 örnekleri arasına verilmektedir **(Levha 141a)**.

Kırmızı Astar Mal Grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinde 8 adet eserle yer almaktadır. Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 14 ve Mezar 20, Kırmızı Astar mal grubuna ait kaplar içeren mezarlardır **(Tablo 31)**. Kıbrıs-Klasik Dönem'e yayılacak şekilde IV(VI) ve V(VII) gruplarında temsil edilen Kırmızı Astar grubu, kaseler ve tabaklar olmak üzere sadece açık formlarda mevcuttur.

Kırmızı Astar IV (VI) grubu, Kırmızı Astar mal grubu içinde mevcut olan ilk grup olup sadece kaselerle temsil edilmektedir.

Kırmızı Astar IV (VI) grubu kaseleri, Mezar 9 (Katalog No. Sk79 ve Sk80), Mezar 11 (Katalog No. Sk98), Mezar 14 (Katalog No. Sk104) ve Mezar 20 (Katalog No. Sk143 ve Sk144) seramik kap envanterlerinde karşımıza çıkmaktadır **(Tablo 31)**. IV(VI) grubu kaseleri, sadece alt tiplerde olacak şekilde Tip 2b ve 5a altında yer almaktadır.

Tip 2b, Kırmızı Astar IV (VI) grubu kaseleri içindeki ilk alt tip olup sadece Mezar 14'te bulunmuş olan Sk104 kasesi ile temsil edilmektedir **(Levha 156b)**. Sk104 kasesi kaba hatlarıyla Tip 2b örnekleri arasına girse de, ağız kenarının keskin açılı profili ve halka kaidesi sayesinde tipin alışılagemiş formuna bir çeşitleme sunmaktadır.

Tip 5a, yarı küresele yakın bir gövde, düz ağız kenarı ve yüksek bir halka kaide ile karakterize edilmektedir. Mezar 9'da bulunmuş olan Sk79 ile Sk80, Mezar 11'de bulunmuş olan Sk98 ve Mezar 20'de bulunmuş olan Sk143 ile Sk144 kaseleri, Tip 5a'yı temsil eden başlıca eserlerdir **(Levha 198d)**. Söz konusu eserlerin tümü, gövde profili ile genel forma uymakta ancak bazı detaylarda farklılıklar sergilemektedir. Sk79, Sk98 ve Sk144 kaselerinin nispeten daha yuvarlak profilli sayılabilecek bir gövdeye sahip olduğu görülmektedir. Diğer yandan Sk 81 ve Sk143 kaselerinin gövdeleri, biraz daha keskin profilli kıvrımlarla nitelenmektedir. Ancak Kırmızı Astar IV (VI) grubu Tip 5a kaselerindeki en gözle görülür farklılık kaidelerde ortaya çıkmaktadır. Sk98 kasesi, düz inen bir halka kaide ile karakterize edilmektedir. Kaideleri dışa çekik olan diğer örneklerden Sk144 kasesi, direkt olarak kabın dip kısmından çıkan bir kaideye sahipken Sk79 ve Sk80 kaselerinin kaideleri ise, gövdenin dip kısmından ince bir halka ile ayrılmaktadır. Bu iki örnekte görülen ayrımın daha belirgin bir diğer örneklemesi, Sk143 kasesinin çift katlı kaidesinde vücut bulmaktadır.

Kırmızı Astar V (VII) grubu, söz konusu mal grubunun Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterindeki hem ikinci hem de son temsilcisidir. Kırmızı Astar V (VII) grubunda temsil edilen yegane form, tabaklardır.

Kırmızı Astar V (VII) grubu tabakları, sadece 2 adet örnekle olacak şekilde Mezar 9 ve Mezar 10'un seramik kap repertuvarında yer almaktadır. Tip 5, Kırmızı Astar V (VII) grubu tabaklarının temsil ettiği yegane tiptir.

Tip 5, bir tanesi Mezar 9'da bulunmuş Sk73, diğeri ise Mezar 10'da bulunmuş Sk86 tabakları ile temsil edilmektedir. Dışa ve aşağıya doğru çekilmiş olan ağız kenarı, eğimli ve düz profilli bir gövde, yatay kulplar ve bir halka kaide, Tip 5'i niteleyen özelliklerdir. Sk73 ve Sk86 tabakları, genel özellikleri ile Tip 5 formunu karakterize edici unsurlar barındırmaktadır. Ancak her iki tabak da, Tip 5 formuna ait yatay kulplardan yoksundur. İki tabak arasından özellikle Sk73 tabağının, büyük boyutu bakımından Tip 5 formlarına çok daha yakın durduğu söylenebilmektedir **(Levha 198a)**.

Kırmızı-üzeri-Siyah Mal Grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterinde 3 adet örnekle temsil edilmektedir. Mezar 15 ve Mezar 20, söz konusu mal grubuna ait örnekler içeren mezarlardır **(Tablo 28 ve 29)**. Sürahiler yanında sürahiciklerle de temsil edilen Kırmızı-üzeri-Siyah eserleri, tamamı ile III (V) grubuna verilmektedir.

Kırmızı-üzeri-Siyah III(V) grubu sürahileri, özellikle Geç Kıbrıs-Arkaik'te baskınca temsil edilen ancak Erken Kıbrıs-Klasik'te de rastlanılan bir grubu örneklemektedir[1141]. Bu bakımdan, bu gruba ait sürahiler diğer V grubu örnekleri ile beraber sürahiler içindeki en erken grup sayılmaktadır. III(V) grubu sürahileri, 2 adet eserle olacak şekilde sadece Tip 6 formu altında temsil edilmektedir.

Tip 6 sürahileri, Kırmızı-üzeri-Siyah III (V) grubu içinde Mezar 20'ye ait Sk135 ve Sk136 örnekleri ile takip edilebilmektedir. Sk135 ve Sk136 sürahileri,

[1141]Gjerstad 1948, 203.

özellikle çimdik ağızları, yukarı doğru daralan boyunları, tek kulpları ve kaideleri sayesinde Kırmızı-üzeri-Siyah III(V) grubu Tip 6 formuna ait karakteristik özellikler sergilemektedir. Ancak her iki sürahi de, küresel gövdelerinin biraz daha basık oluşu ile tipin karakteristik özelliklerine bir nevi çeşitleme sunmaktadır **(Levha 199b)**.

Tip 6 sürahilerinin süslemesi kırmızı astar üzerine siyah boya ile uygulanmıştır. Ağız kenarı, tek kulp, boyun ve gövdenin yatay ince şeritlerle süslendiği görülmektedir. Gövdedeki ana süsleme, tam karında yer alan kalın bir şeritten ibarettir. Omuz kısmı ise, konsantrik daire sıraları ile kaplanmıştır. Yegane farklı süsleme boyunda yer alan siyah şerit içine yerleştirilmiş beyaz boncuk dizilerinden ibarettir (Sk135).

Kırmızı-üzeri-Siyah III(V) grubu sürahicikleri, özellikle Geç Kıbrıs-Arkaik'te baskınca temsil edilen ancak Erken Kıbrıs-Klasik'te de rastlanılan bir diğer grubu örneklemekte ve sürahicikler içindeki en erken grup sayılmaktadır[1142]. III(V) grubu sürahicikleri, tek bir eserle olacak şekilde sadece Tip 2 formu altında temsil edilmektedir.

Tip 2'nin varlığı**,** Mezar 15'te bulunmuş olan Sk113 Katalog No.lu sürahicik sayesinde bilinmektedir **(Tablo 29)**. Sk113 sürahiciği, dairesel ağız kenarı, ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu, ince ve silindirik boynu, keskin profilli bikonik gövdesi ve sığ halka kaidesi sayesinde Tip 2 süraicikleri için tipik bir örnekleme sunmaktadır **(Levha 159a)**. Sk113 sürahiciğinin kulbu, dudak hattından taşmayacak bir form içinde olması bakımından tipin alışılagelmiş özelliğine bir farklılık sunmaktadır.

[1142]ibid.

Tip 2 sürahiciklerinin süslemesi, aynı sürahilerde olduğu gibi, kırmızı astar üzerine siyah boya ile uygulanmıştır. Süsleme özellikle boyun ve gövdede olacak şekilde yatay ve ince şeritlerle sağlanmıştır. Ana süsleme, karın üzerinde yer alan yatay ve kalın bir şeritle verilmiştir. Ağız kenarı ve ağzın iç kısmı ise, yatay ve ince bir şeritle çevrelenmiştir.

Kaba Mal Grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterindeki son mal grubudur. Toplamda 6 adet eserle olacak şekilde, sadece maşrapalarla temsil edilmektedir. Tamamı ile günlük kullanım amacı güden, oldukça sade ve nispeten daha düşük kaliteli eserlerden ibarettir. Mezar 3 niş kısmı, Mezar 9 ve Mezar 15, Kaba Mal Grubu'na ait eserler veren başlıca mezarlardır **(Tablo 35)**.

Kaba Mal Grubu maşrapaları, söz konusu mal grubuna ait yegane formdur. Tip 3, 4a ve 7a, maşrapaların bu grupta temsil edildiği başlıca ana ve alt tiplerdir **(Grafik 51)**. Mevcut örnekler arasında sadece Mezar 9'da bulunmuş olan Sk66 maşrapası, özellikle astar rengi ve hamur yapısı sayesinde Kaba Mal Grubu'na verilmekte ancak hiçbir şekilde belirli bir tipe verilebilecektir.

Tip 3, maşrapalar arasında tek örnekle temsil edilen yegane ana tiptir. Mezar 15'te bulunmuş olan Sk105 maşrapası ile nitelenen Tip 3 formu, dışa çekik ağız kenarı, içbükey boynu, ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu, oldukça keskin hatlı omuz profili, basık ve şişkin gövdesi yanında düz bir dip kısmı ile karakterize edilmektedir. Sk105 maşrapası, ağız kenarının hafifçe dışa çekilmiş olması dışında tipin tüm karakteristik özelliklerini yansıtan bir eser olarak öne çıkmaktadır **(Levha 157c)**.

Tip 4a, Kaba Mal Grubu maşrapalarında karşımıza çıkan ilk alt tiptir. Mezar 3 niş kısmında bulunmuş olan Sk13 ile Mezar 9'da bulunmuş olan Sk59 maşrapaları, bu tipe verilebilen örneklerdir.

Sk13 maşrapası, hafifçe dışa çekilmiş ağız kenarı, uzun içbükey boynu, ağız kenarından omza bağlanan tek kulbu, şişkin gövdesi ve düz dibi ile Tip 4a formuna karakteristik bir örnekleme sunmaktadır. Ancak Sk59 maşrapası, basıklaştırılmış formu ve özellikle de gövde profilinde azaltılmış olan şişkinlik ile bir çeşitleme sayılmaktadır **(Levha 199c)**.

Tip 7a, Mezar 3 niş kısmında bulunmuş olan Sk14 ve Mezar 17'de bulunmuş olan Sk117 maşrapaları ile temsil edilmektedir. Ancak her iki maşrapa da, sergiledikleri özellikler ile Tip 7a'nın karakteristik temsilcilerinden öte bir nevi çeşitlemesi olarak öne çıkmaktadır **(Levha 199d)**. Sk14 maşrapası, genel karakteriyle Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü örnekleri içinde Tip 7a formuna en yakın maşrapadır. Ancak Sk14 maşrapasının Tip 7b formunu çağrıştıran boyun-ağız kenarı, Tip 7a örneklerine oldukça yabancı sayılabilecek bir yapı sunmaktadır. Sk117 maşrapası ise, alt gövdesi ile Tip 7a formuna yakın durmakta ancak boynunun sergilediği keskin açı ile de tüm Kaba Mal Grubu'nun geneli için marjinal sayılabilecek bir yapı sunmaktadır.

Yerel üretim seramik kapların analizi, ilk başta mal grupları arasındaki dağılımın ve yoğunluğun anlaşılmasını mümkün kılmaktadır. Analiz sonucunda Düz Beyaz Mal grubunun, tüm yerel seramik envanteri içindeki en yoğun grup olduğu görülmektedir (114 adet eser)**(Grafik 42)**. Düz Beyaz mal grubu seramik kaplarına, Mezar 1, Mezar 2, Mezar 3, Mezar 4, Mezar 6, Mezar 8, Mezar 9, Mezar 10, Mezar

11, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 18, Mezar 19, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22'de rastlanmaktadır.

Mal grupları içindeki ikinci en yoğun grup, Kırmızı Astar mal grubudur (8 adet eser). Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 14 ve Mezar 20, içlerinde Kırmızı Astar seramik kaplara rastlanılmış başlıca mezarlardır.

Hem kısmi hem de tüm kaplardan ibaret olan Bikrom mal grubu, üçüncü en yoğun mal grubudur (7 adet eser). Kısmi olarak korunagelmiş olan bir sürahinin bulunduğu Mezar 2 dışında, Mezar 9, Mezar 11, Mezar 17 ve Mezar 20, Bikrom mal grubuna ait tüm örnekler veren başlıca mezarlardır.

Kaba Mal Grubu her ne kadar en sade eserlerden oluşan seramik grubunu teşkil etse de, 6 adet olan eser miktarı ile nispeten yoğun sayılabilen bir diğer gruptur. Mezar 3 niş kısmı, Mezar 9, Mezar 15 ve Mezar 17, içlerinde Kaba Mal Grubu'na ait kaplar bulunan mezarlardır.

Beyaz Boyalı mal grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanteri içinde sadece 6 adet örnekle temsil edilmektedir. Beyaz Boyalı grubuna giren seramik kaplara, Mezar 11, Mezar 14 ve Mezar 15'de rastlanılmıştır.

Kırmızı-üzeri-Siyah ve Çok Renkli mal grupları, her biri üçer örnekle temsil edilen gruplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırmızı-üzeri-Siyah grubu Mezar 15 ve Mezar 20'de bulunmuş kaplarla temsil edilirken, Çok Renkli grubu sadece Mezar 7'de bulunmuş tek bir kap ile temsil edilmektedir.

Siyah Astar mal grubu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanterinin en az örnekli gruplarının başında gelmektedir (1 adet eser). Yegane Siyah Astar mal grubu eseri Mezar 9'dan çıkmaktadır.

Yine tek bir örnekle temsil edilen bir diğer mal grubu da Bikrom Kırmızı mal grubudur. Bikrom Kırmızı mal grubunun varlığı, Mezar 10'da bulunmuş tek bir sürahi ile sağlanmaktadır.

Mal gruplarının tarihsel sürece yayılan alt grupları şeklindeki V, VI ve VII grupları da, birbiri arasında değişken sayılabilen bir oranlama sergilemekte olduğu anlaşılmaktadır.

Düz Beyaz, Beyaz Boyalı, Bikrom Kırmızı ve Kırmızı Astar mal gruplarını barındıran VI grubu, 80 adet eserle en yoğun gruptur. Düz Beyaz, Beyaz Boyalı, Bikrom, Çok Renkli ve Kırmızı Astar mal gruplarını içeren VII grubu, 54 adet eserle ikinci yoğun grubu oluşturmaktadır. Düz Beyaz, Bikrom, Siyah Astar ve Kırmızı-üzeri-Siyah mal gruplarını barındıran V grubu ise, sadece 11 eserle temsil edilmesi bakımından en az örnekli grup sayılmaktadır **(Grafik 51)**. Bu sayede, Geç Kıbrıs-Arkaik ile Erken Kıbrıs-Klasik arasındaki kısa geçiş evresine ait seramik kaplar en az tercih edilmiş eserler konumuna girmektedir. Ancak Kıbrıs-Klasik Dönem'e özgü gruplar konumundaki VI ve VII grupları, tüm dönem içinde en yoğun şekilde temsil edilmektedir.

Formsal analiz, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap repertuvarının bünyesinde 12 farklı formu barındırdığını göstermektedir. Bu sayede yerel seramik kap envanterinin, bilinen Kıbrıs-Klasik Dönem formlarının neredeyse her örneğini içerdiği söylenebilmektedir. Diğer yandan Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanteri, Ada'nın yerel seramik kap repertuvarına ait 12 mal grubundan 8 tanesini sadece 19 adet mezarda örneklemesi ile de dikkat çekmektedir.

Sürahicik formu, 53 adet olan sayısı ile yerel formlar arasında en çok tercih edilmiş olan formudur **(Grafik 53)**. Mezar 1, Mezar 3, Mezar 4A-B-C, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22, seramik kap envanterlerinde sürahicik formu bulunan mezarlardır. Düz Beyaz mal grubu, 50 adet sürahicik barındırması ile söz konusu formun en yoğun olduğu gruptur. Bikrom, Siyah Astar ve Kırmızı-üzeri-Siyah mal grupları ise sadece birer sürahicik içermektedir **(Grafik 54)**. Sürahiciklerin en yoğun biçimde karşımıza çıktığı grup, 38 adet eser sunan VI grubudur. 11 adet eserle temsil edilen VII grubu ikinci ve sadece 4 örnekle temsil edilen V grubu ise sonuncu gruptur **(Grafik 55)**. V, VII ve VII gruplarına dağılımın detaylı bir değerlendirmesi, sürahicik formunun Soli Kıbrıs-Klasik Dönem seramik kap repertuvarına Geç Kıbrıs-Arkaik'ten itibaren girmiş olduğu görülmektedir. VI grubundaki artış, formun özellikle dönemin ilk yarısına yayılacak şekilde bir yükselme yakaladığını ancak VII grubu ile beraber ikinci yarıda bir düşüş yaşadığını göstermektedir **(Grafik 56)**.

Sürahi formu, 29 adet eserle ikinci en yoğun form sayılmaktadır **(Grafik 53)**. Mezar 2, Mezar 4A, Mezar 7, Mezar 8, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 17, Mezar 18, Mezar 19, Mezar 20 ve Mezar 21, içinde sürahi bulunmuş mezarlardır. Düz Beyaz mal grubu, 18 adet eserle en fazla sürahi veren mal grubu sayılmaktadır. Bikrom mal grubu 4 adet sürahi ile, Düz Beyaz mal grubunu takip etmektedir. Çok Renkli mal grubu ise, 3 adet sürahi ile içüncü sıradadır. Beyaz Boyalı ve Kırmızı-üzeri-Siyah grupları 2'şer, Bikrom Kırmızı mal grubu ise 1 adet sürahiye sahiptir **(Grafik 57)**. Sürahi formu, ağırlıklı olarak VI grubunda görülmekte (14 eser), ancak VII (9 eser) ve V (6 eser) gruplarının da nispeten yeterli denebilecek sayılarla mevcut olduğu söylenebilmektedir **(Grafik 58)**. Gruplara olan dağılım göz önüne

alındığında, sürahi formunun da kronolojik dağılım anlamında sürahiciklerin sunduğu grafiğe eş bir grafik çıkardığı görülmektedir **(Grafik 56)**.

Kaseler, 25 adet örnekle temsil edilmeleri bakımından yoğun sayılabilen üçüncü formdur **(Grafik 53)**. Mezar 2, Mezar 3, Mezar 4A-B, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 14, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 20 ve Mezar 21, envanterlerinde kase içeren mezarlardır. Kaselerin en baskın şekilde temsil edildiği mal grubu, Düz Beyaz mal grubudur (17 eser). Beyaz Boyalı (2 eser) ve Kırmızı Astar (6 eser) mal grupları da, bünyelerinde kase barındıran diğer mal gruplarıdır **(Grafik 59)**. Kaselerin, özellikle VI grubu içinde yoğun bir şekilde temsil edildiği görülmektedir (16 eser). VII grubu, kaselerin kabul edilebilir bir rakamla (9 eser) temsil edildiği bir diğer grup olma özelliğine sahiptir. V grubu ise hiçbir şekilde kaseleri örneklememektedir **(Grafik 60)**. Bu dağılım, kaselerin Kıbrıs-Klasik Dönem'in özellikle ilk yarısında oldukça sık tercih edildiğini ancak ikinci yarıda bir düşüş sergilediğini göstermektedir **(Grafik 61)**.

Kasecikler, 13 adetlik bir miktarla yoğun sayılabilen bir diğer formdur **(Grafik 53)**. Mezar 2, Mezar 4A, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 17 ve Mezar 22, envanterlerinde kaseciklere rastlanılan mezarlardır. Kasecikler, sadece Düz Beyaz mal grubu içinde temsil edilmeleri bakımından özellikle dikkat çekmektedirler. V grubuna ait herhangi bir kase mevcut değilken, VI grubu bünyesinde 4 adet ve VII grubu da 9 adet eser barındırmaktadır **(Grafik 62)**. Kaseciklerin dağılımı ise, kaselerin tersine, formun özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'in ikinci yarısında tercih edildiğini göstermektedir **(Grafik 61)**.

Maşrapalar, 7 adet eserle nitelenmeleri bakımından nispeten yoğun sayılabilen bir diğer formdur **(Grafik 53)**. Mezar 3 niş kısmı, Mezar 9, Mezar 11, Mezar 15 ve

Mezar 17, bünyesinde maşrapa formunu bulunduran mezarlardır. Maşrapaların, ağırlıklı olarak Kaba Mal Grubu'na ait olduğu anlaşılmaktadır (6 eser). Maşrapa formu içeren diğer tek mal grubu, Düz Beyaz mal grubudur (1 eser)**(Grafik 63)**.

Emzikli sürahicikler, 6 adet gibi az bir sayıyla temsil edilmektedir **(Grafik 53)**. Mezar 4A, Mezar 9 ve Mezar 15, seramik kap envanterleri emzikli sürahicikler içeren mezarlardır. Düz Beyaz mal grubu, emzikli sürahiciklerin en yoğun olduğu grup iken (5 eser), Beyaz Boyalı mal grubu emzikli sürahiciklerin temsil edildiği diğer tek mal grubudur (1 eser)**(Grafik 64)**. VI grubu, emzikli sürahiciklerin en fazla örnekle mevcut olduğu grupken (4 eser), VII grubunun varlığı sadece 2 eserle görülmektedir. Böylece aslında sürahi ile sürahicikler ile aynı ana gruptan çıkmış sayılabilen emzikli sürahiciklerin, özellikle Kıbrıs-Klasik I evresinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır **(Grafik 56)**.

Torpido gövdeli sıvı saklama kapları, sadece 5 adet eserle olacak şekilde oldukça az miktarlarda temsil edilmektedir **(Grafik 53)**. Mezar 1, Mezar 4A, Mezar 21 ve Mezar 22, envanterlerinde torpido gövdeli sıvı saklama kaplarına rastlanılan mezarlardır. Torpido gövdeli sıvı saklama kapları, aynı kaseciklerde olduğu gibi, sadece Düz Beyaz mal grubuyla temsil edilmektedir. VI grubunda 2 adet örnekle temsil edilen torpido gövdeli sıvı saklama kapları, VII grubunda az bir artışla 3 adet eserle nitelenmektedir.

Amphoralar, torpido gövdeli sıvı saklama kaplarında olduğu gibi, 5 adet eserle nitelenmektedir **(Grafik 53)**. Mezar 4 dromosu, Mezar 4B ve Mezar 6, envanterlerinde amphora bulunan mezarlardır. Amphoralar, sadece Düz Beyaz mal grubu bünyesinde temsil edilmektedir. VI grubunda 1 adet eserle mevcut olan

amphoralar, VII grubunda 4 adet eserle olacak şekilde daha baskın temsil edilmektedir.

Sıvı saklama kapları, 3 adet eserle olacak şekilde en az sayıyla temsil edilen formdur **(Grafik 53)**. Mezar 2 ve Mezar 11, sıvı saklama kapları veren başlıca mezarlardır. Sıvı saklama kapları da, sadece Düz Beyaz mal grubunda temsil edilmeleri ile dikkat çekmektedir. VI grubunda mevcut olmayan sıvı saklama kaplarına, sadece VII grubu bünyesinde rastlanılmaktadır.

Tabaklar, 2 adet eserle örneklenerek yine en az sayıda temsil edilen gruplar arasına girmektedir **(Grafik 53)**. Mezar 9 ve Mezar 10, tabak fromu içeren envanterlere sahip başlıca mezarlardır. Sadece Kırmızı Astar mal grubunda rastlanılan tabaklar, VII grubu dışında hiçbir grupta örnek vermemektedir.

Vazo formu, sadece tek bir eserle temsil edilmesi bakımından Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envateri için ünik bir form sayılmaktadır **(Grafik 53)**. Mezar 14, vazo formunu veren yegane mezar olarak öne çıkmaktadır. Vazo formu, sadece Beyaz Boyalı mal grubu içinde olacak şekilde VII grubunda mevcuttur.

Amphoriskos, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envateri için bir diğer ünik formdur **(Grafik 53)**. Mezar 20, amphoriskos formunu Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü envanterine katan yegane mezardır. Bikrom mal grubuna verilen amphoriskos, sadece V grubu içinde temsil edilmektedir.

Formsal değerlendirme, yerel seramik kap envanterinin özellikle kapalı formların baskınlığı ile nitelenen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Öyle ki, sürahi/sürahicik, maşrapa, vazo, amphoriskos, sıvı saklama kapları, torpido gövdeli

sıvı saklama kapları ve amphoralardan ibaret olan kapalı formlar, 111 adet olan sayıları ile 40 eserle temsil edilen açık formlara karşı oldukça baskın kalmaktadırlar **(Grafik 65)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolüne ait yerel seramik kapların en karakteristik özelliği, çoğunlukla sıradan formlardan ibaret olmalarıdır. Vazo, amphoriskos veya emzikli sürahicik gibi daha sıradışı sayılabilecek formlar ise sadece birkaç örnekle temsil edilmektedir.

Ayrıca, yerel seramik kap envanterinin 134 eserle nitelenen % 88,7'lik büyük bir kısmının, boyasız ve sade eserlerden (renksiz astarlar yanında hem motifsel hem de plastik süsleme içermeyen örnekler şeklinde) meydana geldiği anlaşılmaktadır. Hatta süslemesiz formların baskınlığının, neredeyse tüm Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca devam etmekte olduğu kolaylıkla söylenebilecektir. Düz Beyaz ve Kaba Mal Grubu, süslemesiz eserleri içeren başlıca gruplardır. Süslemesiz eserlerin alt gruplara dağılımı incelendiğinde, VI grubunun hepsi Düz Beyaz olacak şekilde 70 adet örnekle en fazla süslemesiz eser içeren grup olduğu görülmektedir. VII grubu, yine hepsi Düz Beyaz'da olacak şekilde 46 eserle VI grubunu izlemektedir. V grubu ise yine Düz Beyaz'da olacak şekilde sadece 3 adet örnekle temsil edilmesi bakımından süslemesiz eserlerin en az sayıda mevcut olduğu alt gruptur **(Grafik 66)**.

Süslemeli örnekler, sadece 26 adet eserle nitelenmektedir. VII grubu, 2'si Beyaz Boyalı, 3'ü Bikrom, 3'ü Çok Renkli ve 2'si Kırmızı Astar'da olacak şekilde toplamda 10 eserle süslemeli kaplar içeren en yoğun gruptur. V ve VI grubu ise, 8'er örnekle eşit bir tablo çizmektedir. V grubu, 2'si Beyaz Boyalı, 3'ü Bikrom, 1'i Siyah Astar ve 2'si de Kırmızı-üzeri-Siyah'ta olacak şekilde bir dağılım sergilemektedir.

VI grubundaki dağılım ise, 2'si Beyaz Boyalı, 1'i Bikrom Kırmızı ve geriye kalan 5'i ise Kırmızı Astar'da olacak şekilde düzenlenmiştir **(Grafik 66)**.

Süslemeli formlar arasında sürahiler, sürahicikler, emzikli sürahicikler, kaseler gibi alışılagelmiş formlar yanında vazo ve amphoriskos gibi daha sıradışı formlar da yer almaktadır. Özellikle sürahi formu, süslemeli kaplar arasında en fazla örnekle temsil edilen form olarak dikkat çekmektedir.

Mal grupları, alt gruplar ve formların toplu analizi, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterinin zamansal sürecinin takip edilebilmesine de olanak sağlamaktadır. Öyle ki, Düz Beyaz V grubu sürahi ve sürahicikleri, Beyaz Boyalı V grubu sürahileri, Bikrom V grubu sürahi ve sürahicikleri, Kırmızı-üzeri-Siyah V sürahi ve sürahicikleri ile Siyah Astar V grubu sürahicikleri, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem seramik envanterine Geç Kıbrıs-Arkaik Dönem'den miras kalmış formlardır. Bundan dolayı V grubu formlarının tümü, büyük oranda Kıbrıs-Klasik Dönem'in ilk çeyreğine tarihlenmektedir. VI ve VII gruplarına verilen formlar ise, tamamı ile Kıbrıs-Klasik Dönem'i karakterize eden özellikler sergilemektedir. VI grubu formları, Kıbrıs-Klasik Dönem'in üç çeyreklik bölümünü domine ederken (Kıbrıs-Klasik IA-B ve IIA), VII grubu formları ise özellikle ikinci yarıda baskın olacak şekilde karşımıza çıkan formlardır (Kıbrıs-Klasik IIA-B)[1143].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanteri mal grupları arasında mevcut olan ana tipler 30 adet iken, alt tiplerin 20 adet olduğu görülmektedir **(Grafik 67)**. En fazla esere sahip grup olan Düz Beyaz mal grubu, aynı zamanda en fazla ana ve alt tipi bünyesinde barındıran grup olma özelliğini de elinde tutmaktadır.

[1143] a.g.e., 199 vd.

Düz Beyaz mal grubuna ait ana ve alt tipler, grup bünyesinde mevcut olan V, VI ve VII grupları içine dağılmıştır. Ama özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'in karakteristik mal grubu sayılan VI ve VII grupları en fazla tip sunan gruplar olarak öne çıkmaktadır. Düz Beyaz grubu içinde en fazla örnekle öne çıkan ana tip, 10 adet eserle nitelenen VI grubu sürahilerinin Tip 10 formudur. Sayısal anlamda ikinci sıradaki tip ise VII grubu kaselerinde mevcut olan Tip 3'tür. Alt tipler ise daha fazla miktarlarla temsil edilmeleri ile dikkat çekmektedir. Özellikle VI grubu sürahiciklerinde karşımıza çıkan Tip 5a 11 adet ve Tip 5b de 16 adetle nitelenmektedir.

Düz Beyaz mal grubunun Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü için en eski örneklerini bünyesinde barındıran V grubu, bir ana ve bir de alt tip içermektedir. Düz Beyaz V grubunda öne çıkan tipin, sürahilerinde karşılaştığımız Tip 8 olduğu görülmektedir. Sadece sürahiciklerle nitelenen Tip 2b ise, Düz Beyaz V grubuna ait yegane alt tipi temsil etmektedir. Düz Beyaz V grubuna ait Tip 8 sürahileri (Sk49 ve Sk50) ile Tip 2b'ye ait sürahicik (Sk120), temsil ettikleri tiplerin karakterize edici özelliklerinin tümünü birebir yansıtmakta ve söz konusu tiplerin Ada genelindeki diğer temsilcileri ile formsal bir uyum sergilemektedir.

Düz Beyaz VI grubu seramik kapları, 9 adet ana tip ve 5 adet alt tipe sahiptir **(Grafik 68)**. Düz Beyaz VI grubunda, kase ve kaseciklerde karşımıza çıkan Tip 1 ile sadece kaseciklerle temsil edilen Tip 2, söz konusu tipleri tüm karakteristik özellikleri ile örneklemektedir.

VI grubu Tip 3 formu ise, hem sürahi hem de kaselerde olacak şekilde iki farklı formda mevcut olan bir ana tiptir. Tip 3, sürahiler kapsamında tüm karakteristik

özellikleri ile temsil edilmektedir. Kaselerde ise, Tip 3 için karakteristik eserler olduğu kadar çeşitleme sayılabilecek eserler de söz konusudur.

Düz Beyaz VI grubunda mevcudiyeti tespit edilmiş bir diğer ana tip de, Tip 4'tür. Kaselerde (Sk76) ve kaseciklerde (Sk29) mevcut olduğu görülen Tip 4, söz konusu temsilcileri doğrultusunda, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik envanterinde tüm karakteristik özellikleriyle temsil edilmektedir.

Sürahi ve sürahiciklerde olacak şekilde temsil edilen Tip 6, Düz Beyaz VI grubundaki ana tiplerden bir diğeridir. Tip 6 için, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanteri kapsamında karakteristik özellikleri yansıtan tek bir sürahicik (Sk39) söz konusudur. Tip 6'nın çeşitlemelerini ise, boyutları bakımından tipin küçük boyutlu örneklemeleri sayılan sürahicikler (Sk10 ve Sk24) ile tipin alışılagelmiş boyutlarında üretilmiş tek bir sürahi (Sk91) temsil etmektedir.

Düz Beyaz VI grubunun en kalabalık ana tipi sayılabilen Tip 10, sadece sürahilerde karşımıza çıkmaktadır. Tip 10, bünyesinde karakteristik örneklemeler sunan sürahiler yanında (Sk25, Sk26 ve Sk55), çeşitlemeler sayılabilecek sürahiler de barındırmaktadır (Sk53, Sk54, Sk118, Sk132, Sk134 ve Sk148).

Sadece tek bir örnekle (Sk129) temsil edildiği görülen Tip 13, Düz Beyaz VI grubu içinde en az örnekle var olan tipler arasındadır. Sk129 sürahisinin Tip 13'ün karakteristik yapısından farklı formsal özellikler sunması, mevcut buluntular ışığında Düz Beyaz VI grubu Tip 13 sürahilerinin Soli'de bir nevi çeşitleme şeklinde mevcut olduğunu göstermektedir.

Düz Beyaz VI grubundaki son ana tip, sadece emzikli sürahilerde gözlemlenen Tip 17'dir. Tip 17 formu, hem karakteristik özellikler sunan örneklere (Sk71) hem de tipin çeşitlemeleri sayılabilecek örneklere (Sk23, Sk69 ve Sk70) sahiptir.

Alt tipler, ana tiplere kıyasla daha az sayıda olsalar da, özellikle en fazla eseri içeren tipleri bünyelerinde barındırmaları bakımından Düz Beyaz VI grubu içinde önemlidirler. Düz Beyaz VI grubunda mevcut olan ilk alt tip, amphoralarda (Sk31) karşımıza çıkacak şekilde temsil edilen Tip 1a'dır. Tip 1a formunun yerel seramik envanterinde farklı formsal özelliklerle temsil edilmesi, söz konusu tipin Soli'nin yerel seramik envanterinde bir çeşitleme şeklinde var olduğuna işaret etmektedir.

Düz Beyaz VI grubu içinde var olan ikinci alt tip, sadece torpido gövdeli sıvı saklama kaplarında (Sk20 ve Sk146) mevcut olan Tip 4b'dir. Tip 4b formu, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterinde özgün formundan farklı özellikler yansıtan örneklerle temsil edilmesi bakımından bir çeşitleme olarak kabul görecektir.

Tip 5a formunun, hem alt tiplerde hem de Düz Beyaz VI grubu genelinde en fazla örnekle nitelenen ikinci tip olduğu anlaşılmaktadır. Sadece sürahiciklerde kendini gösteren Tip 5a formu, hem tipin özgün formunu birebir yansıtan eserlerle (Sk60, Sk96, Sk102, Sk110, Sk121, Sk123, Sk140 ve Sk155) hem de formun Soli'deki çeşitlemeleri sayılabilecek eserlerle (Sk32,Sk65 ve Sk84) temsil edilmektedir.

Tip 5b, hem alt tiplerde hem de Düz Beyaz VI grubu genelinde en fazla örnekle nitelenen tiptir. Aynı Tip 5a'da olduğu gibi, Tip 5b formunu taşıyan sürahiciklerin bir kısmı (Sk35, Sk62, Sk63, Sk85, Sk93 ve Sk141) tipe ait karakteristik formsal

özellikleri yansıtırken, diğer bir kısmı ise (Sk14, Sk16, Sk34, Sk36, Sk64, Sk94 ve Sk149) tipin yerel seramik kap envanterindeki çeşitlemeleri sayılmaktadır.

Yine sürahiciklerde karşımıza çıkan Tip 5d formu, Düz Beyaz VI grubu içindeki son tiptir. Tip 5d, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterinde özgün bir şekilde temsil edilen bir alt tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düz Beyaz VII grubu, bünyesinde 10 adet ana tip ve 8 adet de alt tip barındırması bakımından tüm yerel seramik kap envanterindeki en yoğun ve en çeşitli yapıya sahiptir **(Grafik 69)**. VII grubunda temsil edilen ilk ana tip olan Tip 1, yerel seramik kap envanterindeki özgün tipler arasındadır.

Tip 3, Düz Beyaz VII grubunda hem kaseciklerde hem de sıvı saklama kaplarında mevcut olan bir ana tiptir. Tip 3, kaseciklerde eşit şekilde hem tipin özgün örnekleri sayılabilen eserlerle (Sk6, Sk87 ve Sk100) hem de çeşitlemelerle (Sk5, Sk81 ve Sk82) temsil edilmektedir. Sıvı saklama kaplarında karşımıza çıkan Düz Beyaz VII grubu Tip 3 formu ise, tamamı ile tipin karakteristik formsal özelliklerini taşıyan eserlerle (Sk3, Sk9 ve Sk12) temsil edilmektedir.

Sadece kaselerde gözlemlenen VII grubu Tip 4 (Sk30) ve Tip 5 (Sk78) formları, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterinde özgün bir şekilde temsil edilen ana tiplerden diğerleridir.

Sadece kaselerde rastlanılan ancak Tip 4 ve 5'e kıyasla daha fazla örnekle temsil edilen Tip 6, tüm örneklerinin (Sk75, Sk97, Sk126 ve Sk153) tipin karakteristik form özelliklerini bire bir yansıtması bakımından dikkat çekmektedir.

Düz Beyaz VII grubu içinde mevcut olan Tip 7 (Sk48), Tip 8 (Sk38), Tip 12 (Sk58), Tip 13 (Sk128) ve Tip 19 (Sk72), sadece birer örnekle olacak şekilde temsil

edilen başlıca ana tiplerdir. Tip 7, 12 ve 13 sürahilerde, Tip 8 kaselerde ve Tip 19 da emzikli sürahiciklerde mevcut olan ana tipler şeklindedir. Ait oldukları ana tipin tüm karakteristik form özelliklerini sergileyecek şekilde nitelenen Tip 7, 8, 12 ve 13'ün aksine Tip 19, bir çeşitleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tip 1b, 4b, 5a-b-c ve 9b-c-d, Düz Beyaz VII grubunda yer almakta olan başlıca alt tiplerdir. VII grubu alt tipleri çoğunlukla birer örnekle temsil edilmektedir. Alt tipler içinde bu duruma ters düşen tipler, dört örnekle temsil edilen 9c ile üç örnekle temsil edilen 4b'dir.

Sadece VII grubu amphoralarda karşımıza çıkan Tip 1b (Sk18), genel özellikleri sayesinde ait olduğu tipin karakteristik bir temsilcisi sayılmaktadır.

VII grubu alt tipleri arasında üç örnekle (Sk1, Sk147 ve Sk154) temsil edilen ikinci en kalabalık tip olan Tip 4b, sadece torpido gövdeli sıvı saklama kaplarında görülmektedir. Sk147 ve Sk143 torpido gövdeli sıvı saklama kapları, sergiledikleri tüm özellikler ile Tip 4b'nin karakteristik birer temsilcisi sayılmaktadır. Diğer yandan Sk1 torpido gövdeli sıvı saklama kabı, farklı form özellikleri sayesinde Tip 4b'nin bir çeşitlemesi olarak kabul görmektedir.

Tip 5 grubunun alt tipi niteliğindeki 5a-b-c alt tipleri, yine birer örnekle temsil edilmektedir. Tamamı ile VII grubu amphoralarında karşımıza çıkan Tip 5a (Sk19), Tip 5b (Sk40) ve Tip 5c (Sk17), her biri ait olduğu alt tipin bir çeşitlemesi sayılabilen örnekler ile nitelenmektedir.

Sadece sürahiciklerde karşımıza çıkan VII grubu Tip 9b-c-d alt tipleri içinde Tip 9b (Sk22) ve Tip 9d (Sk2) birer örnekle temsil edilirken, Tip 9c (Sk21, Sk125, Sk142 ve Sk151) toplamda dört adet örnekle temsil edilmektedir. Tip 9b-c-d alt

tiplerinin tümü, ait oldukları tipin formuna uyan karakteristik özellikte eserlerle nitelenmektedir.

Bünyesinde en fazla ana ve alt tipi barındıran grup olan Düz Beyaz grubundan sonra, her biri bünyesinde 3 ana/alt tip barındıran Beyaz Boyalı, Bikrom, Kırmızı Astar ve Kaba Mal grupları gelmektedir.

Beyaz Boyalı grubu, V grubunda tek bir örnekle olacak şekilde sadece sürahilerdeki Tip 9c alt tipi ile temsil edilmektedir. Diğer yandan hem VI hem de VII gruplarında ise sadece ana tiplerle temsil edilmektedir. Beyaz Boyalı VI grubu içinde yer alan ve sadece kaselerde karşımıza çıkan Tip 2, iki örnekle temsil edilmektedir (Sk95 ve Sk116). Tip 2 ana tipine dahil edilmiş olan kaselerin her ikisi de, sergiledikleri özellikler ile söz konusu ana tipin karakteristik bir örneklemesi sayılabilmektedir.

İki ana tiple temsil edilen Beyaz Boyalı VII grubunda, Tip 1 sadece vazolarda (Sk103), Tip 7 ise sadece emzikli sürahiciklerde (Sk112) birer örnekle temsil edilmektedir. Her iki ana tipe ait Beyaz Boyalı örnekler, sergiledikleri özellikler ile birer çeşitleme sayılmaktadır.

İki ana tip ve bir alt tiple temsil edilecek şekilde 3 tipe sahip Bikrom grubu da, hem V hem VII grubuna verilebilen eserler içermektedir. Bikrom V grubuna verilen Tip 4, sadece amphoriskoslarda karşımıza çıkmaktadır. Seramik envanterinde tek bir eserle temsil edilen Bikrom V grubu Tip 4 amphoriskos formu (Sk131), ait olduğu ana tip için karakteristik bir örnekleme sayılmaktadır.

Bikrom V grubunda yer almakta olan yegane alt tip, iki örnekle sürahilerde karşımıza çıkan Tip 11a'dır (Sk51 ve Sk119). Tip 11a, sahip olduğu örneklerin

hepsinin farklı formsal özellikler sergilemesi bakımından, Bikrom grubu içinde ait olduğu tipe çeşitleme sunan tek alt tiptir.

Bikrom VII grubunda temsil edilen Tip 1 formu, üç örnekle olacak şekilde sadece sürahilerde mevcuttur (Sk8, Sk56 ve Sk57). Tip 1'e ait tüm örnekler, tip için karakteristik birer temsilci sayılmaktadır.

Kırmızı Astar grubu da, 3 adet tiple temsil edilen bir diğer mal grubudur. Kırmızı Astar IV (VI) grubu sadece kaseleri içeren alt tiplerle temsil edilmesi ile dikkat çekmektedir. Tip 2b, Kırmızı Astar IV (VI) grubunda temsil edilen ilk alt tiptir. Mevcudiyetini sadece tek bir örnekle sağlamış olan Tip 2b (Sk104), eserin sergilediği formsal özellikler sayesinde bir çeşitleme sayılmaktadır.

Toplamda 5 adet örnekle temsil edilen Tip 5a (Sk79, Sk80, Sk98, Sk143 ve Sk144), Kırmızı Astar IV (VI) grubundaki bir diğer alt tiptir. Tip 5a altında yer alan kaselerin tümü sergiledikleri farklı formsal özellikler ile tip için birer çeşitleme olmaktadır.

Kırmızı Astar V (VII) grubu, sadece tek bir ana tip ile temsil edilmektedir. Kırmızı Astar V (VII) grubundaki yegane ana tip olan Tip 5, sadece tabaklarda olacak şekilde 2 adet örnek içermektedir (Sk73 ve Sk86). Özellikle kulpsuz olmaları yüzünden Tip 5'in alışılagelmiş formuna farklılıklar sergileyen Soli tabakları, bir çeşitleme olarak kabul görmektedir.

Kaba Mal Grubu, bünyesinde 3 tip barındıran son mal grubudur. Sadece maşrapalarla örneklenen Kaba Mal Grubu'nda, mevcut olan tek ana tip Tip 3'tür. Tek bir örnekle temsil edilen Tip 3 (Sk105), Kaba Mal Grubu içinde tipin tüm formsal özelliklerini yansıtan karakteristik bir örnekle nitelenmektedir.

Tip 4a, Kaba Mal Grubu bünyesinde mevcut olan alt tiplerden ilki olup 2 adet örnekle temsil edilmektedir. Tip 4a'ya ait örneklerden biri (Sk13), tipin tüm form özelliklerini barındıran karakteristik bir eserdir. Diğer yandan Tip 4a'ya ait ikinci maşrapanın (Sk59), bir çeşitleme olduğu görülmektedir.

Kaba Mal Grubu'na ait son alt tip, 2 adet örnekle temsil edilen Tip 7a'dır. Tip 7a'yı örnekleyen maşrapaların her ikisi de (Sk14 ve Sk117), sergiledikleri farklı formsal özellikler sayesinde Tip 7a'nın bir çeşitlemesi sayılmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanterinin diğer grupları olan Çok Renkli, Kırmızı-üzeri-Siyah, Siyah Astar ve Bikrom Kırmızı mal grupları, sadece birer tiple temsil edilmektedir.

Çok Renkli mal grubu, sadece VII grubuna dahil olan sürahilerle temsil edilmektedir. Çok Renkli VII grubuna verilen örneklerin tümü (Sk43, Sk44 ve Sk45), sergiledikleri özellikler sayesinde Tip 3b formunun karakteristik temsilcileri sayılmaktadır.

Kırmızı-üzeri-Siyah III (V) grubuna verilen tek sürahicik (Sk113), formsal yapısı sayesinde ait olduğu Tip 2 formu için karakteristik bir örnek sayılmaktadır.

Siyah Astar, V grubunda olacak şekilde sadece sürahiciklerle temsil edilmektedir. V grubuna ait tek sürahicik (Sk52), formsal özellikleri ile Tip 1 için karakteristik bir örnekleme sunmaktadır.

Yine tek bir ana tiple temsil edilmesi bakımından diğer gruplara benzeyen bir başka grup da, Bikrom Kırmızı mal grubudur. Bikrom Kırmızı içinde, sadece III (VI) grubunda karşımıza çıkap sürahilerle temsil edilen tek bir tipten bahsetmek mümkündür. Bikrom Kırmızı III (VI) grubu Tip 6 ana tipi, sadece Sk83 sürahisi ile

temsil edilmektedir. Tip 6, kendisini örnekleyen kabın sergilediği form özellikleri sayesinde Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik envanteri içinde karakterize edici özellikleriyle temsil edilen bir diğer tip olmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kaplarının üretim kalitesi de üzerinde durulması gereken ayrı bir noktadır. Yerel seramik kap envanterini oluşturan 151 adet eserden, sadece 60 tanesinin üretim ile alakalı yamukluk veya hatalar sergilediği görülmektedir. Geriye kalan 91 adet eser, oldukça kaliteli veya ancak detaylı çizimler sonrasında farkedilebilecek kadar az hatalı üretimler olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü yerel seramik kap envanterinin %60,26'sının kaliteli üretimlerden ibaret olduğu söylenebilmektedir. Formlar bazında, en kaliteli üretimler olarak sürahi ve sürahicikler öne çıkmaktadır. Söz konusu iki formun en kaliteli üretimleri özellikle Düz Beyaz VI grubuna verilen örneklerde karşımıza çıkmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanteri, yerel formlar yanında ithal seramik kaplar da içermektedir. Ancak söz konusu ithal kaplar, seramik kap envanterini oluşturan 158 adet eserden sadece 7 tanesi ile sınırlı kalmaktadır **(Grafik 41)**. Mezar 2, Mezar 7, Mezar 8, Mezar 11 ve Mezar 22, ithal seramik kaplara sahip başlıca mezarlardır. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü ithal seramik kaplarının neredeyse tümünün genel yayınlarda özet halinde yer alması, sağlıklı bir şekilde irdelenip değerlendirmeye tabi tutulmalarını engellemektedir. Bundan dolayı, özellikle Mezar 7[1144] ve Mezar 9'da[1145] bulunmuş olan ithal seramik kaplar hakkında sadece yüzeysel bilgilere ulaşılabilmektedir. Diğer yandan, güncel kazılarda

[1144] Des Gagniers ve diğ. 1967, 53.
[1145] Karageorghis 1964b, 317.

bulunmuş olan Mezar 2, Mezar 11 ve Mezar 22'deki ithal kaplar hakkında yeterli bilgilere ulaşılabilmektedir.

İthal kapların tümü, Yunan kökenli olup neredeyse tamamen Attik üretimler ile karakterize edilmektedir. Sadece tek bir örnek Korinth kökenli olması ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü ithal seramik kapları arasında, bodur lekythoslar, kaseler ve aryballoslar yer almaktadır **(Grafik 70)** .

Bodur lekythoslar, 2 tanesi Mezar 7'de ve 1 tanesi Mezar 22'de olacak şekilde toplamda 3 örnekle temsil edilmektedir. Boyalı ve figürlü eserler, bodur lekythos formunu tamamı ile domine etmektedir.

Mezar 7 lekythosları (Sk41 ve Sk42), bodur formlu olup biri tam diğeri ise kısmi bir şekilde korunagelmiştir. Lekythoslar dışa çekik içbükey ağız kenarları, ince silindirik gövdeleri, boyundan omza bağlanan tek kulpları, altı düz ovoid gövdeleri ve sığ düz kaideleri ile nitelenmektedir[1146]. Mezar 22 lekythosu (Sk158), sadece kaide ve alt gövdeye ait parçalardan ibarettir. Düz kaideli Mezar 22 lekythosunun korunagelmiş parçalarından, daha şişkin bir gövdeye sahip olduğu anlaşılmaktadır **(Levha 175a)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü bodur lekythoslarında süslemeler, gövdeye işlenmiş palmetler (Sk41 ve Sk42) ve kırmızı figürlü sahnelerden ibarettir (Sk158).

Attik kaseler, 1 tanesi Mezar 2'de ve 2 tanesi de Mezar 8'de olacak şekilde yine toplam 3 örnekle temsil edilmektedir.

[1146] Karageorghis 1968b, 328.

Mezar 2 Attik kasesi (Sk7; **Levha 33d ve 34a-d)**, özellikle içe kıvrılmış bir ağız kenarı ve dışbükey bir halka kaide ile nitelenmektedir. Mezar 2 attik kasesi, M.Ö. 4. yüzyıl Yunan kaselerinin "içe kıvrılan ağız kenarlı" tiplerine dahil edilebilmektedir[1147].

Mezar 8 kaseleri ise (Sk46 ve Sk47), kırık olarak ele geçmiş ve tümlenmiştir. Mezar 8 kaseleri, kısa bir ayak ve dışarıya açılan yüksek birer kaideye sahiptir. Yatay küçük kulplar, kaseleri karakterize eden diğer unsurlar arasındadır[1148].

Attik kaselerin tümü siyah glazürle kaplanmıştır. Kaseler herhangi bir süs içermeyen düz eserler yanında (Sk46 ve Sk47), özellikle tondo kısmı parmak baskılı eserler şeklinde de olabilmektedir (Sk7).

Aryballos, ithal seramik kaplar içinde mevcut olan son ve en az örnekle nitelenen formdur. Aryballos formu, sadece tek bir örnekle olacak şekilde Mezar 11'de karşımıza çıkmaktadır (Sk101; **Levha 152b-d)**.

Mezar 11 aryballosu, küresel gövdesi, oldukça kısa ve silindirik boynu, kulp-ağız arasında küçük bir çıkıntı halindeki tutacağı ve geniş ağız kenarı ile nitelenmektedir. Eser, formsal özellikleri sayesinde bir Korinth aryballosu olarak kimliklendirilebilmektedir.

Mezar 11 aryballosunun süslemesi, farklı şerit grupları yanında bir şerit içine yerleştirilmiş içi dolu nokta sıraları şeklinde bir motif de içermektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kap envanterinin toplu analizi, Soli kenti için Ada geneline uyan bir tablo vermektedir. Bu uyum hem yerel

[1147] Sparkes ve diğ. 1970, 131 vd.
[1148] Karageorghis 1964b, 317.

seramiklerin hem de ithal seramiklerin kronolojik anlamda bir biri ile tutarlı sonuçlar vermesi ile daha da pekişmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem yerel seramik kap envanterinin özellikle Düz Beyaz mal grubunun baskınlığı ile nitelenmesi, Kıbrıs-Klasik Dönem için kurallaşmış bir karakter yapısıdır[1149]. Diğer yandan, yerel seramiklerin hem nekropol envanterinin hem de seramik kap envanterinin genelinde en yoğun grubu meydana getirmesi kentte oldukça güçlü bir üretimin var olduğunu göstermektedir. Benzer formdaki kaplarda gözlemlenen yapısal ve ölçüsel yakınlıklar, üretimin belirli kalıplar çerçevesine yerleştirilmiş seri bir yapı içinde olduğuna işaret etmektedir. Seramik kaplara gündelik hayattaki ihtiyaç yanında söz konusu eserlerin büyük ihtimalle ölü hediyesi kapsamında da en popüler eserler sayılması, seri üretimin varlığının en önemli nedenleri olmalıdır. Yerel seramik kapların genelindeki yüksek kalite, kentteki üretimin dönemin çalkantılı politik gidişatına rağmen güçlü ve kaliteli bir çizgide ilerlemeyi başarabildiğini göstermektedir. Bu durumda varılabilecek en gerçekçi çıkarım, Solililerin hem gündelik hayatta hem de ölü gömme adetleri kapsamında seramik kaplara büyük bir talebinin olduğudur.

Seramik kap repertuvarlarının, hem form hem de miktar bakımından mezar sahiplerinin statü veya refah düzeyleri ile alakalı olmadığı da kolaylıkla söylenebilecektir[1150]. Örneğin seramik kaplarının sayısı ve az da olsa kalitesi ile öne çıkan Mezar 10'un sahip/sahiplerinin, sadece 8 adet seramik kap içeren ancak oldukça zengin altın buluntularla nitelenen Mezar 4B'nin sahiplerinden daha yüksek bir statüde olduğu hiçbir şekilde söylenememektedir. Bundan dolayı seramik kaplar, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanteri içinde büyük olasılıkla daha

[1149] Gjerstad 1948, 206.
[1150] Bu konu, çalışma içinde VI.6. maddesi altında daha detaylı irdelenmiştir.

sembolik anlamlar taşıyan veya mezara konma amaç ile miktarları daha sıradan nedenlere dayanan eserler şeklinde algılanmalıdır.

Yerel seramik kaplar içinde en çok öneme sahip eserlerin başında, hiç kuşkusuz Mezar 7'de bulunmuş olan Çok Renkli mal grubuna ait sürahiler gelmektedir (Sk43, Sk44 ve Sk45 Katalog No.lu eserler). Söz konusu sürahiler, hem Ada genelinde az bulunan bir mal grubunun Soli'deki yegane temsilcileri sayılmakta hem de kentin önemli kültürel bağlantılarından birine de bir kanıt teşkil etmektedir. Mezar 7 Çok Renkli sürahileri, özellikle omuzlarında yer almakta olan figüratif süslemeleri sayesinde kökeni ve ana üretim merkezi Marion'a atfedilmiş bir tipe örneklemeler sunmaktadır[1151]. Bu bağlamda Mezar 7 Çok Renkli sürahilerinden yola çıkarak, Soli kentinin ya Marion ile doğrudan bir ticari alışveriş içinde olduğu ya da Marion'daki atölyelerden direkt anlamda etkilenen yerel taklitler ürettiği söylenebilecektir[1152]. Her iki kentin hem coğrafi anlamda yakın bölgeleri paylaşıyor olması hem de genel politik düşünce ve kültürel eğilimlerinin benzerliği göz önüne alındığında, bu tazr bir etkileşim normal karşılanmalıdır.

İthal seramik kapların hem kendi hem de seramik kap envanteri genelinde değerlendirilmesi ise, bazı noktalarda genele uyan ancak bazı noktalarda da uymayan sonuçlar sunmaktadır.

Ada'da bulunmuş Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli ithal kapların tamama yakını Attik kökenli olup, oldukça büyük oranda siyah glazürlü eserlerden ibarettir[1153]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş olan ithal seramik kaplarının

[1151] Vandenabeele 1998, 34.
[1152] Bu tespitin kesinleşmesi, söz konusu Soli sürahilerinin detaylı bir şekilde çalışılması ile mümkün olacaktır. Diğer yandan, Soli-Marion arasındaki eş kültür karakteri ile direkt-indirekt etkileşimlerin, Kıbrıs-Klasik Dönem'de oldukça yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum özellikle Aphrodite-Eros figürini ve mezar stelleri bağlamında kendini göstermektedir.
[1153] Gjerstad 1948, 199 vd. ve 317.

neredeyse tamamımın (Korinth aryballosu dışında), Attik kökenli ve siyah glazürlü eserlerden oluşması dönem için karakteristik bir özellik sayılmaktadır.

İthal Yunan kaplarına her ne kadar diğer yerleşim yerlerinde rastlanılsa da[1154], ithal Yunan kaplarının Ada'daki en yoğun iki temsilcisinin Marion ve Salamis olduğu anlaşılmaktadır[1155]. Bu durumun ardındaki nedenlerin başında, her iki kent krallığının Yunan yanlısı politik yaklaşımı ve Yunan ana karası ile olan güçlü bağları gelmektedir[1156]. Soli'nin Yunan yanlı politik duruşu kadar Yunan ana karası ve özellikle de Atina ile olan bağları düşünüldüğünde[1157], Soli'nin de ithal seramik kaplar alanında söz konusu iki kent ile aynı çerçeve içinde olması beklenmektedir. Fakat hem kentte hem de nekropol alanında gerçekleştirilmiş olan kazılar, bu düşünceyi destekleyecek derecede güçlü veriler sunmamıştır. Hiç kuşkusuz Soli'nin özellikle ithal seramik kaplar bağlamındaki bu geriliği, kentin Marion ve Salamis'e kıyasla daha az Hellen yanlısı olduğu ya da Yunanistan ile olan ticari ve kültürel bağlarının daha zayıf olduğunu göstermemektedir. Soli'nin sosyokültürel ve materyal yapısının Marion ve Salamis ile olan benzerliği yanında[1158], özellikle kentin coğrafi konumu dolayısıyla, kuzeybatıdan gelen malların ulaşacağı ilk limanlardan biri olması bu durumun aksine işaret etmektedir. Ancal bu sonuçlara, kentte gerçekleştirilmiş oldukça kısıtlı kazılar ışığında varıldığı da unutulmamalıdır. Sonuç olarak, ithal Yunan kaplarının seramik kap envanterindeki azlığının, hem kentte hem de nekropol alanında gerçekleştirilecek kapsamlı kazılarla değişme potansiyelinin yüksek olduğunu söylemek mantıklı olacaktır.

[1154] Karageorghis ve diğ. 1981, 75-99.
[1155] *Marion* için bkz. Gjerstad 1948, 199 vd. *Salamis* için bkz. Jehasse 1978.
[1156] Gjerstad 1948, 281 ve 317 vd.
[1157] Bkz. çalışma içinde I.2. ve dipnotlar 90 ve 91. Ayrıca bkz. Christou 2002, 27.
[1158] Bkz. çalışma içinde V.5.2.c. ve V.5.2.i.

Mevcut ithal seramik kapların yerli üretimlerle beraber değerlendirilmesi, aynı zamanda bize Yunan seramik kaplarının ithal sürecinin Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde nasıl gerçekleştiği hakkında da bilgiler vermektedir.

İthal kaplar arasındaki Korinth aryballosu (Sk101), genel hatlarıyla M.Ö. 5. yüzyıl içlerine tarihlenmiş olması yanında, çoğunlukla V ve VI gruplarından oluşan bir yerel seramik kap repertuvarı ile beraber bulunmasında yola çıkarak, en eski tarihli ithal eser sayılabilmektedir[1159].

Mezar 2, Mezar 7 ve Mezar 8'de bulunmuş olan ithal Yunan kapları da, mezarların yerel seramik kap repertuvarının ya tamamını ya da büyük oranını teşkil eden VII grubu eserleriyle örtüşen bir tarih vererek, M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenebilmektedir[1160].

Sonuç olarak, Yunan ana karasından kap ithal ediminin Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde M.Ö. 5. yüzyıl sonundan başlayıp 4. yüzyıl içlerine kadar devamlılık gösteren bir seyir izlediği anlaşılmaktadır. Ancak, Mezar 2, Mezar 7 ve Mezar 8'in yerel seramik kap repertuvarının sağlıklı bir sonuca varılmasını mümkün kılacak eser miktarından yoksun olması, söz konusu mezarların daha kesin kapanış tarihinin tespit edilmesini imkansız kılmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü seramik kaplarının değerlendirilmesi, seramik kapların nekropol ile mezarların tarihlenmesi yanında kentteki seramik üretiminin karekterinin anlaşılmasına hatta ticari bağlantıların tespit edilebilmesine de yardımcı olduğunu göstermiştir. Bu özellikleri sayesinde hem yerel hem de ithal

[1159] Korinth aryballosunun özellikle V ve VI grubu seramikleriyle bulunmuş olması, yaklaşık ithal tarihinin M.Ö. 400-440 yılları arasında olabileceğini göstermektedir. Daha detaylı bilgi için bkz. çalışma içinde V.10.
[1160] Bkz. çalışma içinde V.10.

kaplar, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü ile ilgili genel görüşün şekillenmesinde ve geliştirilmesinde büyük önem taşıyan eserler olarak kabul edilebilmektedir.

V.5.2.b.Kandiller

Kandiller, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanterindeki en yoğun gruplardan biridir. 34 adet olan toplam miktarı sayesinde kandiller, tüm buluntu repertuvarı içinde %9,57'lik bir bölümü teşkil etmektedir **(Grafik 31)**. Ayrıca kandiller, toplam buluntu repertuvarında üçüncü, mezar hediyeleri arasında ise ikinci en kalabalık grup olma özelliğine de sahiptir **(Grafik 71)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolüne ait 22 adet mezar içinde, buluntu veren 19 adet mezardan 15'i kandil içermektedir (Mezar 1, Mezar 3 Niş, Mezar 4A/B/C, Mezar 5, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 15, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22)**(Tablo 25)**. Bu oran, bize kandillerin en yoğun tercih edilen mezar hediyelerinin başında geldiğini gösterme açısından dikkat çekicidir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü kandillerinin, ölü eşyası yerine mezar hediyesi olarak kabul edilmesinin birçok nedeni vardır. Bu nedenlerin başında, mezar odalarında bulunmuş olan kandillerden hiçbirinin üzerinde en ufak bir kullanım izine (is, yanık izi vb.) bile rastlanmamış olması gelmektedir. Gündelik hayatta yoğun bir biçimde kullanılması gereken kandillerin hiçbirinde kullanıma dair herhangi bir ize rastlanmaması, tüm bu eserlerin ölü eşyaları arasında sayılmamasına neden olmaktadır.

İkinci neden olarak, kandillerin mezarlar içindeki sayısal dağılımında gözlemlenen tutarsızlık öne sürülebilmektedir. Bazı mezarlarda az sayılarla temsil edilen kandillerin (Örn. Mezar 1, Mezar 4A/B/C ve Mezar 5 gibi), diğerlerinde

yoğun sayılarla temsil edildiği görülmektedir (Örn. Mezar 9, Mezar 11 ve Mezar 15 gibi)(**Tablo 25**). Kandillerin mezar sahipleri tarafından evlerde kullanılan bir günlük kullanım eşyası olarak kabul edilmesi halinde, mezar odalarına koyulan kandillerin mezarların genel refah seviyeleri ile uyum içinde olması gerekmektedir. Ancak Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarları ile kandiller arasında böyle bir durumdan söz etmek mümkün olmamaktadır. Öyle ki oldukça zengin buluntularla nitelenen Mezar 4A ve 4B'nin mezar odasında neredeyse yok denebilecek kadar az sayıda kandile rastlanılmıştır. Diğer yandan, buluntu anlamında daha sıradan sayılabilen Mezar 11 ve Mezar 15 sahipleri ise oldukça çok sayıda kandille beraber gömülmüştür.

Kandillerin mezar hediyesi olarak kabul edilmesinin ardındaki nedenlerin bir diğeri ise, Yunan ölü gömme adetlerinde yatmaktadır. Yunan ölü kültünde, özellikle ölünün sonraki hayata giden yolda ışığa ihtiyaç duyduğuna dair inanış, mezar odalarına pek çok kandil bırakılmasının başlıca nedeni sayılabilmektedir. Ayrıca gömülerin genelde şafaktan önce gerçekleştirilmesi, cenazeye katılanların kandil kullanmasına ve sonrasında bu kandilleri ritüelik inançlar ışığında mezara bırakmasını da beraberinde getirmiş olmalıdır[1161].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem kandillerinin sergilediği çimdil kandil formunun, Ada'da Kıbrıs-Geometrik'ten Hellenistik Dönem'e kadar çok az değişim geçirerek daimi bir şekilde kullanımda kaldığı bilinmektedir[1162]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü çimdik kandilleri, Vouni, Marion, Salamis, Idalion, Tsambres, Aphendrika, Amathus, Tremithousa ve Agioi Omologites gibi diğer nekropollerdeki

[1161] Kurtz ve Boardman 1971, 211.
[1162] Bkz. dipnot 254.

benzerleriyle beraber bu formun Kıbrıs-Klasik Dönem örneklerini teşkil etmektedir[1163].

Çimdik kandillerin genel anlamda arkeologlar tarafından pek fazla önemsenmemiş olduğu, bu eserler hakkında gerçekleştirilmiş çalışmaların azlığı sayesinde daha da iyi anlaşılmaktadır[1164]. Çimdik kandiller üzerinde gerçekleştirilmiş olan yegane detaylı tipolojilendirme, Tsambres ve Aphendrika nekropollerinde bulunmuş eserler üzerinde yapılmış olup çoğunlukla bölgesel bir tipolojilendirme niteliği taşımaktadır[1165]. Tsambres ve Aphendrika nekropolleri çimdik kandilleri üzerinde gerçekleştirilmiş olan değerlendirmeler her ne kadar bölgesel olsa da, Soli nekropolü gibi nekropoller için bir temel oluşturma potansiyeline sahiptir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü çimdik kandillerini, her biri farklı formlar sunan 5 ana tipe ayırmak mümkündür. Tiplere ayırmada, kandillerin sergilemekte olduğu genel veya kısmi tipolojik özellikler ele alınmıştır. Tiplerin sıralanıp adlandırılmasında ise, basitçe sayısal yoğunlukla baz alınmıştır.

17 adet kandille olacak şekilde en fazla örneğe sahip olan ilk tip (Ka1, Ka3, Ka8, Ka10, Ka11, Ka14, Ka15, Ka20, Ka21, Ka25, Ka26, Ka29, Ka30, Ka31, Ka32, Ka33 ve Ka34 Katalog No.lu kandiller), Tip A olarak adlandırılmıştır **(Grafik 72)**. Tip A örnekleri, Mezar 1, Mezar 4A, Mezar 4C, Mezar 9, Mezar 11, Mezar 15, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22'de bulunmuş olmaları ile aynı zamanda nekropolde en geniş alana yayılmış kandil tipi de sayılmaktadır **(Tablo 25)**.

[1163] *Vouni* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937; *Marion* için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935; *Salamis* için bkz. Karageorghis 1970; *Idalion* için bkz. Karageorghis 1964a; *Tsambres* ve *Aphendrika* için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937; *Amathus* için bkz. Nicolaou 1985; *Tremithousa* için bkz. Raptou 2001 ve *Agioi Omologites* için bkz. Flourentzos 1986 ve Hadjicosti 1993.

[1164] Çimdik kandiller hakkındaki yegane genel değerlendirme Gjerstad tarafından gerçekleştirilmiş olup birkaç sayfadan ileriye gitmemektedir. Bkz. Gjerstad 1948, 169 vd.

[1165] Bkz. dipnot 256.

Tip A kandilleri, genel özellikleri bakımından derin bir yağ muhafaza kısmına sahip, kalkık burunlu, dudak kısmı belirgin bir şekilde dışa çekik, kaideli veya düz dipli bir formu örneklemektedir. Bu tipe ait kandiller genelde dışa eğimli bir gövde profili ile nitelenirken, bazı örneklerin keskin verilmiş karın-gövde geçişlerine sahip olduğu görülmektedir (Ka1, Ka8 ve Ka25). Tüm bu özellikleri sayesinde Tip A kandilleri, en yakın benzerlerini Tsambres ve Aphendrika nekropollerinin M.Ö. 4. yüzyıl tarihli Tip 11 örnekleri arasında bulmaktadır[1166]. Diğer yandan bu tipe yakın benzerlere, Amathus Doğu Nekropolü[1167] ve Idalion nekropolünde[1168] de rastlanılmaktadır. Özellikle, kaide-dip morfolojisinde gözlemlenen değişiklikler sayesinde Tip A örneklerini, kaideli ve düz dipli olarak iki alt gruba ayırmak mümkündür.

Ka1, Ka3, Ka10, Ka11, Ka20, Ka21, Ka25, Ka30, Ka31 ve Ka32 Katalog No.lu kandiller, Tip A'nın kaideli örneklerini teşkil etmektedir (**Tip A1**). Kaideye sahip olan örneklerin iki tanesi düz kaideli iken (Ka10 ve Ka31), diğerlerinin halka kaideli olduğu anlaşılmaktadır. Tip A'nın düz dipli örnekleri (**Taip A2**), Ka8, Ka14, Ka15, Ka26, Ka29, Ka33 ve Ka34 Katalog No.lu kandillerden ibarettir **(Levha 200)**.

Tip B kandilleri, dört örnekle temsil edilmeleri bakımından ikinci en büyük grup sayılmaktadır **(Grafik 72)**. Ka2, Ka12, Ka13 ve Ka24 Katalog No.lu kandiller, Tip B'ye aitken, Mezar 3 Niş, Mezar 9 ve Mezar 15, Tip B örneklerini veren başlıca mezarlar olarak öne çıkmaktadır **(Tablo 25)**. Tip B kandilleri, dışa çekik dudak kısmı aşağı profillenerek burunla birleşen, düz dipli ve yayvan bir forma sahiptir. Sergiledikleri form, Tip B kandillerini Tsambres ve Aphendrika nekropollerinin

[1166] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 111-112.
[1167] Nicolaou 1985, 264 No 71 Fig. 6:110.
[1168] Karageorghis 1964a, 76 Fig. 22:12-22-28.

M.Ö. 4. yüzyıl tarihli Tip 8 örneklerine yakınlaştırmaktadır[1169]. Genelde dışa eğimlenen gövdenin, özellikle Ka13 Katalog No.lu örnekte iyice uzatıldığı görülmekte ancak diğer örnekler birbirine benzer bir yapı sergilemektedir **(Levha 201a)**.

Tip C kandilleri, bünyesinde Ka5, Ka17, Ka19 ve Ka23 Katalog No.lu kandilleri barındırmaktadır. Tip C'ye ait örnekler Mezar 4A, Mezar 11 ve Mezar 15'de bulunmuştur. Derin bir yağ haznesi, gövdeden taşan dışa çekik dudak kısmı, burna doğru oldukça derinleşen ağız kenarı ve birbirine paralel iki hattan ibaret basık bir burun, Tip C'yi karakterize eden başlıca özelliklerdir. Tip C de, aynı Tip A'da olduğu gibi hem halka kaideli (**Tip C1 -** Ka5 ve Ka17) hem de düz dipli örneklere (**Tip C2** - Ka19 ve Ka23) sahiptir **(Levha 201b)**. Tip C kandilleri sergiledikleri formsal özellikler ışığında, Tsambres ve Aphendrika nekropollerinin M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenen Tip 9 örnekleri ile eş sayılmaktadır[1170].

Tip D kandilleri, sadece iki örnekle temsil edilme bakımından en az örneğe sahip tiptir. Sadece Mezar 4B ve 4C'den gelen kandillerle nitelenen Tip D, Ka6 ve Ka7 Katalog No.lu kandilleri kapsamaktadır. Nispeten sığ bir yağ muhafazası, geniş ve dışa çekik dudak kısmı, gövde-karın geçişindeki keskinlik ve halka şeklindeki kaide, Tip D'yi tanımlayan başlıca özelliklerdir **(Levha 201c)**. Sergilediği genel özellikler, Tip D çimdik kandillerini Tsambres ve Aphendrika nekropollerinin Tip 5 örnekleri ile yakınlaştırmaktadır.

Tip E, sadece iki örnekle temsil edilmektedir. Mezar 10 ile Mezar 11'de bulunmuş olan Ka16 ve Ka18 örnekleriyle nitelenen Tip E, genel anlamda gövdeden

[1169] Dray ve Du Plat Taylor 1937, 111-112.
[1170] ibid.

taşmış dışa çekik bir dudak kısmı ile karakterize edilmektedir. Ka16 Katalog No.lu örnek bir halka kaide üzerinde yükselirken (**Tip E1**), Ka18 Katalog No.lu örneğin düz dipli olduğu görülmektedir (**Tip E2**). Ayrıca Ka18 Katalog No.lu örnek daha yayvan ve sığ bir yağ haznesine sahip olması bakımından da diğer örnekten ayrılmaktadır **(Levha 202a)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem kandillerinin analizi, pek çok önemli noktayı ortaya koymaktadır. Bunların belki de en önemlisi, Ada çapındaki farklı nekropollerde bulunmuş olan çimdik kandiller arasında gözlemlenen formsal bütünlüktür. Soli çimdik kandillerinin Kıbrıs'ta bulunmuş diğer kandillerle sergilediği yakın veya eş benzerlikler, Kıbrıs-Klasik Dönem'de Ada genelinde standartlaşmış bir kandil tipolojisini kanıtlar niteliktedir. Benzer bir yapının seramik endüstrisinin tümüne yayılmış olduğu da düşünüldüğünde, Ada'daki yerel seramik ve kandil üretiminin ne kadar güçlü olduğu da anlaşılmaktadır. Kandiller içindeki standartlaşma en iyi haliyle Tip A örneklerinin eş ve yakın benzerlerinden, Idalion, Amathous Doğu Nekropolü ile Tsambres ve Aphendrika nekropollerinde takip edilebilmektedir. Ancak Soli örneklerinin Tsambres ve Aphendrika nekropolleri çimdik kandilleri ile özellikle kaideler bakımından gösterdiği değişiklikler[1171], Ada'da bazı bölgesel eğilimlerin mevcut olduğunu da kanıtlamaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü çimdik kandilleri, aynı zamanda mezar hediyesi olmaları sayesinde Soli'de mevcut bazı adetler hakkında da ipuçları sunmaktadır. Yunan dünyasında defin işlemlerinin şafaktan önce yapılmasının kurallaşmış olması yanında ölünün sonraki hayata giden yolda ışığa ihtiyacının olduğuna inanılması da, kandillerin ölü gömme törenlerinin vazgeçilmez bir parçası

[1171] Tsambres ve Aphendrika nekropollerinde bulunmuş kandillerin neredeyse tümü düz dipli iken benzer tipe aitlenen Soli örneklerinde kaidelerin baskın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

haline gelmesini sağlamıştır[1172]. Ancak Kıta Yunanistan'da mezara kandil bırakma adetinin ancak M.Ö. 4. yüzyılda sadece Korinth'te görülmeye başlanması[1173], bu adetin Yunanlılar arasında oldukça geç kullanıma girdiğine işaret etmektedir. Diğer yandan Kıbrıs'ta mezarlara kandil bırakma adetinin uzun geçmişi, bu adetin Kıta Yunanistan'ın aksine Ada'da sıkı sıkıya uyulan eski bir adet olduğuna işaret etmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü kandilleri, özellikle Kıbrıs genelindeki çağdaşları ile değerlendirildiğinde, Ada standartlarına uyan ancak yine de bölgesel kimliğini koruyabilmiş bir üretime işaret etmektedir. Özellikle Tsambres ve Aphendrika örnekleri ile olan yakınlıklar Ada genelindeki standartlaşmış tiplerin varlığına işaret ederken, kaideli örnekler bölgesel çeşitlemelere kanıt oluşturmaktadır. Diğer yandan kandillerin mezar odalarındaki yoğun varlığı, Yunan ölü kültlerinin Ada'da sıkı sıkıya uygulandığına ve Kıbrıslıların ölü gömme adetlerine daha bağlı olduğuna kanıt teşkil etmektedir.

V.5.2.c.Figürinler

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde, sadece iki mezarda olacak şekilde toplam 3 adet figürine ulaşılmıştır. Sayıları 3 olan figürinler, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanteri içinde yaklaşık %0,84 oranında oldukça az bir yer tutmaktadır.

Yunan ölü kültünde, mezar odasına figürinler bırakma adetinin yaygın olduğu bilinmekte ve pek çok mezarda figürinlere rastlanmaktadır. Genelde mezar hediyesi olarak kabul gören figürinler, çoğunlukla pişmiş topraktan yapılmış olup yas tutma

[1172] Kurtz ve Boardman 1971, 211.
[1173] a.g.e. 211.

veya ölü kültü ile ilgili ikonografiler içinde betimlenmektedir[1174]. Diğer yandan belirli bir kült ile alakalı olup yine adak amacıyla mezarlara bırakılmış figürinlerden de bahsedilebilmektedir[1175]. Bu bağlamda, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarları içinde bulunmuş olan figürinlerin hepsi, hem sergiledikleri özellikler hem de yapıları sayesinde mezar hediyesi olarak kabul edilebilmektedirler.

Mezar hediyesi olarak sınıflandırılmış figürinlerin ilki, Mezar 4A'da bulunmuş olup kireçtaşına oyulmuş bir Aphrodite-Eros betimlemesi şeklindedir (Katalog No. Fi2). Aphrodite ve Eros'un yan yana durur vaziyette betimlendiği figürinde, tanrıça pilaster bir sütuna yaslanmaktadır. Tanrıça, khiton ve himation giymiş olarak çıplak ayaklı ve oldukça süslü bir şekilde betimlenmiştir. Ellerinden biri günümüzde kayıp olan atribüsünü tutarken, başı Yunan heykel sanatı etkisiyle hafifçe yana yatırılmıştır. Çıplak Eros figürü, vücut işlenişiyle Klasik Dönem Yunan heykel sanatının, ama daha çok da eserleri özellikle M.Ö. 5. yüzyıl ile Erken 4. yüzyıl arasına yayılan Polykleitos'un etkilerini yansıtmaktadır **(Levha 71-73b)**[1176].

Eser, genel ikonografisi yanında özellikle giysileri ile güçlü Yunan etkileri sergilemesine rağmen[1177], işçilikteki kabalık ve takılar sayesinde rahatlıkla Kıbrıs üretimi olarak tanımlanabilmektedir[1178]. Mevcut benzerlerle karşılaştırılması Mezar 4A kireçtaşı figürininin, Ada çapında kabul görmüş genel eğilimlere yakın bir eser sayıldığını ve üretici atölyenin dönemin yerel modasına oldukça aşina olduğunu

[1174] a.g.e. 214.
[1175] Karageorghis 1973b, 191.
[1176] M.Ö. 4. yüzyıl ın ortalarından sonra Eros figürlerinde Polykleitos'un kaslı ve daha atletik yapısının terkedildiği ve bunun yerine Praxiteles'ten esinlenen yumuşatılmış, durağan ve daha feminen bir yapının tercih edildiği görülmektedir. Bkz. Serwint 1987 (yayınlanmamış Doktora Tezi – Princeton University).
[1177] Vandenabeele 1976, 25; Vandenabeele 2007, 223; Richter 1968, 6-10; Harrison 1965, 54.
[1178] Vandenabeele 2007, 221; Hermary 2000, 91-101 ve 596-674; Cassimatis 1988, 45-51; Monloup 1994, 23-68; Queyrel 1998, 451-467.

göstermektedir[1179]. Diğer yandan Salamis ve Marion kentlerinde benzer duruş içinde olan, kıyafet ve takılar yanında saç stili açısından da eş sayılan eserlerin mevcudiyeti ise, kireçtaşı figürininin Ada'da özellikle M.Ö. 4. yüzyıl ortalarında popülerleşmiş bir Aphrodite kült ikonografisinin Soli'deki temsilcisi olduğuna işaret etmektedir[1180].

Figürinde özellikle ikonografi ve kıyafet ile vurgulanan Yunan ögelerinin karakteri, üretici usta üzerindeki Yunan etkisinin dolaylıdan öte direkt olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda Mezar 4A kireçtaşı figürinini üreten Kıbrıslı heykeltraşın direkt anlamda bir Yunanlı ustadan etkilendiği rahatlıkla söylenebilmektedir. Aphrodite'nin ikonografi, duruş ve kıyafet özelliklerinin birçok yönden bire bir anlamda bazı Attik mezar stellerindeki kadın figürlerinde görülmesi de bu savı desteklemekte ve etkileşimin merkezini belirginleştirmektedir **(Levha 202b)**[1181]. Peloponnesos Savaşı'nın ardından, pek çok Attikalı sanatçının Atina'da baş gösteren ve sanatta gerilemeyi tetikleyen buhranla beraber, dış merkezlere göç ettiği bilinmektedir. Bu göçte en büyük rolü ise, özellikle seramikçiler ve heykeltraşların oynadığı anlaşılmaktadır[1182]. Geçmişinde Yunanlı heykeltraşları davet ederek pek çok kez bünyesinde ağırlamış olan Kıbrıslı kent krallıklarının[1183], bu göçten dolayı pek çok Attikalı sanatçıyı bünyesine kabul etmiş olduğu kolaylıkla tahmin edilebilmektedir[1184]. Bu tarihsel göç, Mezar 4A kireçtaşı figürininin sergilediği özelliklerle uyuşmakta ve eserin büyük olasılıkla kentte yaşayan Attikalı

[1179] Bkz. dipnotlar 334-341.
[1180] Bkz. dipnot 342.
[1181] Neer 2010, 198 Fig. 127 ve 128.
[1182] MacDonald 1981; Webster 1972; Stewart 1979.
[1183] Hill 1940, 142, 219.
[1184] Peloponnesos Savaşı'nın yarattığı buhrandan kaçan Attikalı heykeltraşların dış merkezlerde işlerini devam ettirmesi ve olasılıkla bir kısmının da Kıbrıs'a gelmiş olması hakkında bkz. Stewart 1979; Karageorghis 2000, 199; Serwint 1993, 213.

ustalardan etkilenmiş yerel bir heykeltraş tarafından üretilmiş olduğuna işaret etmektedir[1185].

Aphrodite-Eros figürini genel karakteri yanında özellikle de benzerlerinin kült amaçlı kullanım şekli sayesinde[1186], bir adak figürini olarak tanımlanabilmektedir. Figürinin mezara bırakılma nedenleri arasında sahibinin olasılıkla Aphrodite kültüne olan güçlü inancı ya da figürinin anne-çocuk ikilisine ritüelik anlamda bir gönderme yapması sayılabilmektedir. Soli krallığının coğrafi dağılım alanını teşkil eden Güzelyurt bölgesinde, başta Kholades[1187] ve Ambelia'da[1188] olacak şekilde pek çok Klasik Dönem sonrası tarihli Aphrodite kült alanı tespit edilmiştir. Bu kült alanlarının varlığı, tanrıçanın tapınımının Soli bölgesinde Hellenistik ve Roma dönemlerinde oldukça popüler olduğuna işaret etmektedir. Mezar 4A Aphrodite-Eros figürini ise, tanrıçanın Soli'de M.Ö. 3. yüzyılda var olduğu anlaşılan kültünün köklerinin Kıbrıs-Klasik Dönem'e kadar indirilebilmesini sağlama bakımından büyük önem arz etmektedir.

Sonuç olarak Mezar 4A figürininin varlığı, başta Solililerin ölü göme adetleri hakkındaki bilgilere katkı sağlama yanında kentin Kıbrıs-Klasik dönemi ile ilgili pek çok noktaya da ışık tutmaktadır. Özellikle figürinin diğer Ada merkezlerinde üretilmiş bazı eserlerle olan bağları, Soli'nin Kıbrıs geneli ile olan sanatsal etkileşimine ek olarak merkezler arasındaki ortak bir kültürel paylaşıma da vurgu yapmaktadır. Ayrıca figürin, yerel yontu sanatındaki Yunan kökenli direkt

[1185] Dönemin heykel sanatında Kıbrıs üretimlerinin modellemelerde yoğunlukla Yunan modellerine bel bağlaması. Tatton-Brown 1997, 53. Söz konusu bir etkileşim Mezar 4A örneğine en yakın analojiyi sunan Marion pişmiş toprak heykelciğinde de izlenebilmektedir. Serwint 1993, 212 vd.
[1186] Serwint 1993, 208 vd.; Smith ve diğ. 2012, 167 vd.; Karageorghis 1973b, 191; Monloup 1994, 23-68.
[1187] Soli'deki Aphrodite kültünün M.Ö. 3. yüzyıl ve sonrasındaki varlığı Kholades tapınaklarıyla kanıtlanmıştır. Bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, 412 vd.
[1188] Christou 2002, 21.

etkileşimlerin anlaşılmasına, Ada ile Yunan anakarası arasındaki kültürel göçlerin tespit edilmesine ve kentteki olası kültlerin belirlenebilmesine de olanak sağlamaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki mezar hediyesi nitelikli diğer figürinler ise pişmiş toprak olmaları ile dikkat çekmektedir. Pişmiş toprak figürinlerden bir tanesi tam, diğeri ise kısmi olarak korunagelmiştir. Tam olan figürin Mezar 4A'da (Katalog No. Fi1), kısmi olan figürin ise Mezar 9'da bulunmuştur (Katalog No. Fi3). Fi1 ve Fi3 Karalog No.lu figürinlerin mezar hediyesi olarak kabul edilmesinin ardındaki en büyük etken, her iki eserin de karakter olarak adak amaçlı bırakılan figürinleri örneklemesinde yatmaktadır[1189].

Mezar hediyesi olan ilk pişmiş toprak figürin, Mezar 4A'da bulunmuş olan göğüslerini tutar vaziyette ayakta betimlenmiş kadın figürüdür (Katalog No. Fi1). Kalıp üretimi olduğu anlaşılan figürin, başına sivri bitimli bir başlık takmış ve khiton üzerine himation giymiştir. Figürün boynunda, meşe palamudu taneli bir kolye yer almaktadır. Eserdeki detaylandırmaların hepsi kalıplama esnasında verilmiş ve genelde yüzeysel bırakılmıştır **(Levha 70a-c)**.

Mezar 9'da bulunuş olup sadece bir erkek başını betimleyen ikinci pişmiş toprak figürinin geriye kalan kısımlarına ulaşılamamıştır (Katalog No. Fi3). Başın boyutu ve ağırlığı, eserin kap süslemesinden öte kesinlikle orta boyutlu bir figürine ait olduğuna işaret etmektedir. Baş ve boyun kısmını teşkil eden bölümü kalıp kullanılarak üretilmiş olan figürinde, yüz detaylandırmalarının da kalıplama esnasında verilmiştir. Ancak, kulak gibi bazı vücut detaylandırmalarına ek olarak kolye benzeri süslerin de sonradan elle eklenmiş kil parçalarıyla sağlandığı

[1189] Young 1955; Salter 2008, 140.

görülmektedir. Baş üzerinde yer alan başlık da, elle yuvarlatılıp şekillendirilmiş bir hamur parçasının figüre sonradan eklenmesiyle meydana getirilmiştir **(Levha 145b ve c)**.

Mezar hediyesi şeklindeki pişmiş toprak figürinlerin ikisi de, Ada'da oldukça yaygın olan pişmiş toprak heykelcik üretiminin popüler örneklerini teşkil etmektedir. Kalıp üretimi pişmiş toprak figürinlerin Ada çapında Kıbrıs-Arkaik II ile beraber kullanıma girdiği bilinse de, bu figürinlerin kalitesinin artıp kullanımlarının yaygınlaşması özellikle M.Ö. 480 yılından sonra gerçekleşmiştir[1190]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü pişmiş toprak figürinleri, sergiledikleri özellikler sayesinde rahatlıkla bu tarihten sonrasına örneklemeler sunmaktadır.

İkonografi bakımından oldukça uzun bir geçmişe sahip olan Mezar 4A pişmiş toprak figürini (Ada'da Tunç Çağı'ndan itibaren aynı ikonografide örnekler kullanılmıştır), özellikle göğüslerini tutar şekildeki duruşu sayesinde Astarte kültü ile ilişkilendirilmektedir[1191]. Bu tarz figürinler genelde sağlıklı bir doğum, çocuk sahibi olmak veya başarılı bir doğumun ardından şükran belirtmek için adak amaçlı kullanıldığı kesin bir şekilde bilinmektedir[1192]. Diğer yandan Astarte figürlerinin özellikle ölü gömme ile ilgili kullanımlarda, kötü şansı veya kötülükleri uzak tutma amaçlı kullanılmaktadır[1193]. Mezar 4A pişmiş toprak figürininin bir mezar odasında bulunmuş olması, onun mezara daha çok kötülükleri ve kötü şansı uzaklaştıracak bir tılsım yerine geçmesi amaçlanarak yerleştirilmiş olduğunu düşündürmektedir.

[1190] Young 1955, 57.
[1191] Serwint 2002, 325 vd. Astarte kültünün özellikle Amathus'ta popüler olduğu, tanrıçanın oradaki en büyük tapınağa sahip olması yanında mezarlarda sıklıkla bulunan Mezar 4A örneğine benzer ikonografideki figürinlerden de anlaşılmaktadır bkz. Karageorghis 2000, 203.
[1192] Salter 2008, 140
[1193] Bu kullanım şekli Astarte figürlerinin özellikle lahitler üzerinde tercih edilmesi ile de desteklenmektedir. Bkz. Tatton-Brown 1981, 79.

Mezar 9'da bulunmuş pişmiş toprak figürin başının en sağlıklı değerlendirmesi, benzer nitelikler sergileyen ve genelde binici figürleri olan Kourion örnekleri incelenerek yapılabilmektedir. Mezar 9 figürin başının yüz detaylandırmasının Kourion örneklerinden farklı oluşu, söz konusu eserin Kourion dışında bir atölyede üretilmiş olduğunu kanıtlamaktadır. Figürinin, Kourion figürin başlıkları içinde Alçak Tiara (Low Tiara) grubunun Tip A örnekleri arasına giren bir başlık takması özellikle dikkat çekmektedir. Bu başlığın kullanımı Kıbrıs genelinde M.Ö. 400'ler civarında yoğun bir biçimde tercih edilmeye başlanılmıştır[1194]. Figürin başının, tipolojisi yanında diğer merkezlere ait örneklere olan benzerliği, Soli'deki pişmiş toprak figürin üretimlerinde Ada geneline uygun trendlerin takip edildiğini göstermektedir.

Figürinler, Ada genelinde sıklıkla rastlanılan ve Soli'deki varlığı daha önceden kanıtlanmış olan mezara figürin bırakma adetinin[1195], kentte Kıbrıs-Klasik Dönem'de de mevcut olduğunu kanıtlamaktadır. Tılsımlı güçleri olduğuna inanılan Astarte figürininin varlığı, bu tarz eserlerin muska amaçlı bırakıldığına işaret etmektedir. Diğer figürinler ise, hem koruma amaçlı kullanımlara hem de anne-çocuk ikilisi gibi sembolik inançların varlığına ışık tutmaktadır. Ayrıca figürinler ışığında, kent ve çevresindeki olası kült ve kült alanlarının varlığı konusunda da ipuçları elde edilebilmektedir. Diğer yandan Soli pişmiş toprak ve kireçtaşı figürinlerinin, Ada genelindeki akımlara uyan ve bu trendlerle bütünlük sergileyen bir tablo çiziyor olması, iç kültürel bağların daha iyi anlaşılabilmesine de olanak sağlamaktadır.

[1194] Young 1955, 202 ve 203 Fig. A.
[1195] Mezara figürinler bırakma adetinin Soli için tek örneklemesi Kıbrıs-Hellenistik Dönem tarihli bazı mezarlarda karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Chritodoulou 1970.

V.5.2.d.Takılar

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takıları, mezar odasına ölü eşyası olarak bırakılmış eserler yanında sadece mezar hediyesi amacı güden eserler de içermektedir. Takılar arasında özellikle ölü kültü ile alakalı olan ve bundan dolayı mezar hediyesi sayılan eserler, çelenkler, diadem, dudak bandı ve kıyafet süslerinden ibarettir. Mezar hediyesi şeklindeki takılar, sadece Mezar 4A ve Mezar 4B buluntu repertuvarlarından gelmekte olup, tamamen altın olmaları ile dikkat çekmektedir. Mezar hediyesi olan takılar, 8 adet olan toplam sayıları ile mezar hediyelerinin % 3'lük ve tüm takıların da %20'lik bir kısmını teşkil etmektedir **(Grafik 71 ve 82)**.

Mezar hediyesi olarak bırakılmış takılar arasında en önemli eserler çelenklerdir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezar hediyeleri arasında yer almakta olan çelenklerden biri tam diğer ikisi ise tamamen kırık ve eksiktir. Tam olan çelenk Mezar 4A'da, kırık olanlardan birine ait kısmi parçalar yine Mezar 4A'da ve üçüncü kırık çelenge ait parçalar ise Mezar 4B'de bulunmuştur **(Tablo 25)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü çelenkleri hakkında en sağlıklı bilgiler, Mezar 4A'da bulunmuş olan sarmaşık çelenginden sağlanabilmektedir (Katalog No. Ta15; **Levha 78c ve 79)**. Mezar odasının giriş kısmının hemen önünde, sahibinin kırık kafatası kemikleri üzerinde insitu olarak bulunmuş olan sarmaşık çelengi tamamen altından üretilmiştir. Çelenk, iki ayrı parçanın iç içe geçirilmesiyle oluşturulmuş çember kısmının etrafına yerleştirilmiş olan sarmaşık yaprağı sıralarından ve ön kısmını süsleyen iki adet tomurcuk öbeğinden oluşturulmuştur. Çelenk, oldukça ileri seviyede işçilik becerisi gerektiren kaliteli ve özenli bir üretimin sonucu meydana getirilmiş bir eser olarak dikkat çekmektedir.

Biri Mezar 4A'da, diğeri ise 4B'de küçük parçalar halinde bulunmuş olan diğer çelenkler hakkında, yine altın kullanılarak yapılmış oldukları ve genel işçilikleri bakımından sağlam olan Mezar 4A örneğine benzedikleri dışında bir şey söyleyebilmek mümkün değildir. Kırık çelenklerin özellikle hangi bitkiye öykünülerek yapıldığının bilinmemesi, en büyük eksikliklerin başında gelmektedir **(Levha 80d ve 117f)**.

Yine bir baş süsü olan ve Mezar 4A envanterinde yer alan diadem de (Katalog No. Ta24), mezar odasına hediye olarak bırakılmış bir diğer eserdir. Formu nedeniyle pedimental diadem olarak adlandırılan diadem, kabaca bir üçgen şeklindedir. Her iki bitimine açılmış küçük deliklerden kafaya bir ip yardımı ile sabitlendiği anlaşılmaktadır. Diademin ön kısmı, alçak kabartma bir motifle süslenmiştir. Süsleme, merkezde yer alan bir palmet motifinden iki yana açılarak uzayan koşan spiral sıraları şeklindeki sarmaşık yapraklarından ibarettir. Merkezdeki palmet motifi, özellikle içe kıvrılan yapraklar ile karakterize edilmektedir **(Levha 84a-c)**.

Mezar hediyesi şeklindeki takılar arasında en ilginci, elips şeklinde altın bir plakadan dövülmüş olan dudak bandıdır (Ta16). Dudaklara denk gelen kısmı dövülerek kapalı bir ağız formuna sokulmuş olan dudak bandının her iki bitiminde kafaya sabitlenmesine olanak veren küçük delikler yer almaktadır **(Levha 80e)**.

Kıyafet süsleri, mezar hediyesi şeklindeki takılar arasında en fazla örnekle temsil edilen grubu meydana getirmektedir. Mezar 4A, birer set halinde düzenlenmiş iki farklı kıyafet setine sahipken, Mezar 4B'de bir tanesinin set halinde diğerinin ise tek başına kullanıldığı anlaşılan iki farklı kıyafet süsü bulunmuştur.

Kıyafet süslerinden en iyi durumda olanı, Mezar 4A'da bulunmuş olan yaka süsüdür (Katalog No. Ta17; **Levha 81c)**. Yaka süsü, merkezde yer alan çift yönlü bir parçaya sağ ve soldan benzer parçaların eklenmesiyle oluşturulmuştur. Yaka süsünün her küçük parçası, palmetler, kabartı noktalar ve rozetlerden oluşan bir motif ile süslenmiştir. Her parçada, parçaların birbirine geçirilmesini sağlayan soketler yanında elbiseye dikilmeleri için açılmış delikler de mevcuttur.

Mezar 4A'da bulunmuş olan ikinci kıyafet süsü, büyük oranda zarar görmüş olduğundan kullanım şekli kabaca anlaşılabilmekte, ancak kıyafet üzerindeki uygulanışı tam olarak tespit edilememektedir. Mezar 4A'nın kısmi zarar görmüş olan ikinci kıyafet süsü, kabartmalı veya sade halkaların birbirine zincirlerle bağlanmasıyla oluşturulmuş sarkaçlı bir yapı sergilemektedir (Ta18). Üzerinde delikler bulunan kabartmalı halkaların, süsün kıyafete dikilmesini sağladığı anlaşılmaktadır. Bu halkalardan zincirler vasıtasıyla serbestçe sarkan diğer halkalar ise, kıyafet süsünü sarkaçlı bir süsleme elemanı haline getirmektedir **(Levha 82a)**.

İyi korunagelmiş diğer bir kıyafet süsü seti de (Katalog No. Ta35), Mezar 4B'de bulunmuştur. Mezar 4A örneğinin aksine birbirinden bağımsız eş parçalardan oluşturulduğu anlaşılan kıyafet süsü, bir grup rozetten meydana getirilmiştir. Süslemenin merkezinde ye alan rozet daha büyük ve farklı bir yapıda iken, diğerleri altı petalli rozetler şeklindedir. Özellikle petalli rozetlerin üzerindeki deliklerden, her bir parçanın kıyafete dikilmek suretiyle kullanıldığı ve parçaların büyük ihtimalle kıyafetin yakasındaki "v" kıvrımına uydurulacak şekilde dikildiği anlaşılmaktadır **(Levha 117b)**.

Mezar 4B'de bulunmuş olan ikinci kıyafet süsü (Katalog No. Ta36), Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezar süsleri içinde hem süsleme hem de kullanım

anlamında en sade olanıdır. Basitçe bir pandantif şeklindeki kıyafet süsü, ince bir zincire bağlanmış dairesel bir parçadan ibarettir. Zincirin ucundaki dairesel parçanın üzerine, dövme tekniği kullanılarak Gorgon Medusa'nın başı işlenmiştir **(Levha 117d ve e)**. Zincir dizisinin en sonundaki halkanın farklı yapısından yola çıkarak, Ta36 Katalog No.lu pandantifin büyük olasılıkla aplik edildiği yere buradan bağlandığı anlaşılsa da eserin kesin kullanım şekli tespit edilememektedir.

Mezar hediyesi olan takılar üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar, hepsinin üretiminde dövme (*repousse*) tekniğinden yararlandığını göstermektedir. Dövme tekniği, üretim dışında süslemede de tercih edilmiş olması ile dikkat çekmektedir.

Özellikle hafifliği ve içi boş yapısı, çelengin çemberinin altın bir şeridin bükülmesi sonucunda meydana getirilmiş olduğuna işaret etmektedir. Çembere eklenmek üzere üretilen sarmaşık yapraklarının da, yaprak biçiminde şekillendirilmiş ince levhaların matris üzerinde çekiçlenmesi ile oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu durumu destekleyen en güçlü verilerden biri, sarmaşık yapraklarının ortasını süsleyen kabartı damar izinin negatifinin yaprağın alt kısmında görülebilmesidir. Tomurcuk taneleri, dönem için yaygın olan bir uygulama ile yine kalıpta dövülerek iki ayrı parça halinde üretilmiş ve sonradan birbirine lehimlenerek bütünlenmiştir[1196].

Çelengin çok aşamalı üretim şeklinin tersine, diadem oldukça basit bir şekilde üretilmiştir. Pedimental şeklinde kesilmiş diademin hem üretimi hem de süslemesi, eserin en bilinen şekliyle tek seferde olacak biçimde, iki matris arasında dövülmesiyle gerçekleştirilmiştir[1197]. Hem eserin şeklinin yamukluğundan hem de

[1196] Treister 2001, XIV ve XV; Higgins 1980, 15.
[1197] Hoffmann and Davidson 1965, 67.

motifleme için gerçekleştirilen çekiçlemedeki hatalardan, diademin pek de kaliteli bir işçiliğin üretimi olmadığı anlaşılmaktadır **(Levha 202c)**.

Dudak bandı, diademde oluğu gibi aynı teknikle, yani parçanın iki matris arasında çekiçlenmesiyle üretilmiştir.

Kıyafet süslerinin tümünün, yine iki matris arasında dövme tekniği kullanılarak üretilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Mezar 4A'da bulunmuş olan yaka süsü, Mezar 4B'de bulunmuş olan rozetler ve Gorgon başlı pandantif, daha komplike bir işçiliğe sahip matrislerin kullanımını gerektirirken, Mezar 4A'da bulunmuş olan sarkaçlı dairesel parçalar oldukça sade bir matrisle elde edilebilmektedir. Özellikle yaka süsü ile Gorgon başındaki süslemelerin başarılı detayları, bu eserlerin üretimi için kullanılan kalıpların kalitesi yanında işçilikteki özeni de gösterme açısından önemlidir.

Kıyafet süsleri içinde en farklı üretim şekli, Mezar 4B'deki rozet süslerin merkez ögesi şeklindeki çiçek rozette gözlemlenebilmektedir. İnce yapraklar şeklinde kesilmiş altın levhaların gövdeyi teşkil eden halka biçimli parçaya lehimlenmesi ile meydana getirilmiş rozet, kıyafet süsleri içinde granüle süslemelere sahip yegane parçadır. Eserin yapraklarını bordürleyen kontur hatlarının granüle noktalarla belirtilmesi, oldukça kaliteli bir işçiliğin yansımalarıdır.

Mezar 4A'da bulunmuş zincirli kıyafet süsü ile Gorgon başlı pandantifi içeren kıyafet süsündeki zincir halkalarının ise, filigre şeritlerin kesilip bükülmesi ile meydana getirildiği anlaşılmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik dönem mezarlarına mezar hediyesi olarak bırakılmış takıların neredeyse hepsinin kısmi ve eş derecede benzerlerine rastlanması, bu

eserlerin dönem içinde belli bir öneminin olduğunu göstermektedir. Başta Atina olmak üzere Yunan merkezlerinin birçoğunda ölünün kişisel zenginlikleriyle gömülmemesi, mezar hediyesi şeklindeki takılar konusunda yegane benzerlerin Kıbrıs, Anadolu, Thrakia, Makedonia ve İskitia'da takip edilebilmesine neden olmuştur.

Mezar 4A çelengi, yegane benzerlerine Pappa Tümülüsü ve Nea Apollonia gibi Makedon soylu mezarlarında rastlanılan bir eser olması bakımından, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takı repertuvarına büyük önem katmaktadır[1198]. Yine de Mezar 4A çelenginin benzerlerine kıyasla daha kendine özgü bir yapı sergilediği göz önüne alınırsa, eserin dönem için popüler sayılan bir mezar hediyesinin yerel bir taklidi olma olasılığını artırmaktadır.

Narin yapıdaki Mezar 4A çelengi gibi çelenklerin, asıl işlevleri konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Daha dayanıklı çelenklerin ödül, tören, adak eşyası işleviyle kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çoğunluğu oluşturan ve tamamı ile mezar buluntusu olan narin örnekler ise, sadece mezara konulmak amacıyla yapılmış olup[1199] ölünün yaşam savaşındaki başarısını simgeleyen bir eser şeklindedir[1200]. Mezar 4A çelenginin narin yapısı, genel değerlendirmeye uymakta ve çelengin mezar hediyesi kimliğini pekiştirmektedir.

Mezar 4A pedimental diademi, özellikle M.Ö. 5. yüzyıl sonu ve M.Ö. Geç 4. yüzyıl arasındaki kısa sürede tercih edilip sadece mezar hediyesi olarak kullanılmış

[1198] Bkz. dipnotlar 388 ve 389. Modern Trakya'da, Harekettepe Tümülüsü'ndeki kral mezarında bulunmuş olan bir başka sarmaşık çelengi ise, her ne kadar Mezar 4A örneğinden farklı olsa da, türün dağılımının yayıldığı coğrafyayı gösterme açısından önemlidir, bkz. Işın ve Özdoğan 2000, 337.
[1199] Higgins 1980, 157; Higgins 1982, 143; Pedde 1991, 531.
[1200] Robinson 1941, 158; Oliver 1966, 271.

bir formu örneklemektedir[1201]. Ayrıca bu tarz diademlerin, sadece kadın mezarlarında bulunmuş olmasından dolayı genelde kadınlar tarafından takıldığı anlaşılmaktadır[1202].

Mezar 4A pedimental diademi, özellikle sahip olduğu süsleme ile dönemin heykel ve mimari süsleme sanatında rağbet gören popüler bir motifi yansıtmaktadır[1203]. Pedimental diadem, en yakın benzerlerini her ikisi de M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmiş olan Pydna Paeria diademi[1204] ile Basel Münzen und Medaillen AG diademinde bulmaktadır[1205]. Benzer eserler ile Mezar 4A örneği arasında özellikle süslemede görülen kompozisyon farklılıkları ve özgünlük, Mezar 4A diademinin kabaca M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına ait bir formun yerel bir örneklemesi olduğuna işaret etmektedir.

Mezar 4A dudak bandı, Kıbrıs'taki kullanımı Geç Tunç Çağı'a kadar inen[1206] ve devamlılığı M.Ö. 4. yüzyıla kadar süregelmiş olan bir mezar hediyesidir.[1207] Ta16 Katalog No.lu dudak bandıyla birebir benzerlik gösteren başka eserler mevcut olmasa da, Salamis nekropolü Mezar 60[1208], Marion nekropolünde de 57 ve 60 No.lu mezarlarda bulunmuş olan Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli dudak bantları[1209], Mezar 4A örneği ile beraber uygulamanın devamlılığını gösterme açısından önemlidir.

Mezar 4A yaka süsü, benzerlerine Anadolu'da M.Ö. 5. yüzyıl içlerinde kolye şeklinde[1210], Kıbrıs'ta ise kıyafet süsü olarak rastlanılan bir eserdir[1211]. Benzerlerin

[1201] Hoffmann ve Davidson 1965, 27 ve 68.
[1202] Barr-Sharrar 2008, 22; *Ancient Macedonia* 1988, No. 313.
[1203] Bkz. dipnotlar 423-426.
[1204] Grammenos 2004, 163.
[1205] Deppert-Lippitz 1985, 195 Fig. 143.
[1206] Pierides 1971, 16-17.
[1207] Kurtz ve Boardman 1971, 213.
[1208] Karageorghis 1970, 232.
[1209] Gjerstad ve diğ. 1935, Levha LXII ve LXVIII.
[1210] Meriçboyu 2001, 100 – 101.

farklı coğrafyalarda farklı şekillerde kullanılmasına rağmen özellikle süsleme kompozisyonunun eş oluşu, tüm bu eserlerin etkileneceği derecede popüler bir prototipin mevcudiyetine işaret etmektedir. Böylece hem Anadolu hem de Kıbrıs örneklerinin, kendilerine prototip oluşturan ve dönem içinde büyük oranda moda olan bir eserden etkilenerek üretildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ada'nın Arkaik-Klasik Çağ Yunan takı sanatındaki rolü ve önemi yanında[1212], benzerlerin neredeyse hepsinin Kıbrıs kökenli olması da[1213], bu tarzdaki yaka süslerinin Kıbrıs çıkışlı olma olasılığını oldukça artırmaktadır.

Mezar 4A'da bulunmuş olan ikinci kıyafet süsü seti, bire bir benzerleri bulunamamış bir eser grubu şeklindedir. Ancak zincirlere takılmış küçük dairesel takıların özellikle Akhaemenid takı sanatında süsleme amaçlı kullanıldığı ve Pasargadae Hazinesi'nin benzer sarkaçlarla süslü küpeler içerdiği düşünülürse[1214], Ta18 Katalog No.lu kıyafet süsünün Akhaemenid kuyumculuk sanatına özgü bir eser olma ihtimali yüksektir.

Mezar 4B'de bulunmuş olan rozet biçimli kıyafet süsleri, benzerlerine özellikle M.Ö. 4. yüzyılda Anadolu[1215], Makedonia[1216] ve İskitia'da[1217] rastlanan bir takı grubunu teşkil etmektedir. Kıyafetin yaka kısmının "v" kıvrımına uydurularak dikildiği anlaşılan Mezar 4B rozetlerinin en yakın benzerleri, Mausoleum'da bulunmuş olan M.Ö. 4. yüzyıl ortasına tarihli bir dizi yerel Karia üretimi rozette

---

[1211] Laffineur 1992, 26, T.283/41, Lev. IX. *Amathus* örneğinin geldiği mezar için bkz. Chavane 1990, xv; Deppert-Lippitz 1985, 142 Levha IX:b.
[1212] Özellikle Arkaik ve Klasik Dönem'de Kıbrıs'ta kuyumculuğun yaygın olduğu hakkında bkz. Treister 2001, 89; Higgins 1980, 126. Kıbrıs'ın Arkaik ve Klasik Çağ Yunan takı sanatı içindeki rolü ve önemi için bkz. Higgins, 1980, sf. 122.
[1213] Eş olan 3 örnekten iki tanesi Kıbrıs kökenlidir. Bkz. Laffineur 1992, 26, T.283/41, Lev. IX.; Deppert-Lippitz 1985, 142 Levha IX:b.
[1214] Stronach 1978, 177, 201 No.1, Fig. 85:1.
[1215] Rassmussen 1998; Curtis 1925, 12 Lev. I No. 3-5.
[1216] Rhomiopoulou 1988, 211.
[1217] Rolle 1979, 136.

karşımıza çıkmaktadır[1218]. Mezar 4B örnekleri, dönem için popüler eserler sayılan Karia üretimlerinin yerel bir taklidi olmalıdır.

Gorgon başlı kıyafet süsü, benzer şekillerde başka süslerin varlığı sayesinde dönem için kullanımda olduğu bilinen bir eseri örneklemektedir[1219]. Ta36 Katalog No.lu pandantifteki Gorgon başı için bire bir benzerler sunan eserlere ulaşılmasa da, sikkeler veya yüzük taşları üzerindeki betimlemelerden yola çıkarak, Mezar 4B pandantifindeki Gorgon başının genel özellikleri ile "Arkaizan" bir ifade çizmekte olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir[1220].

Mezar hediyesi olarak bırakılmış olan takılar, herşeyden önce sahiplerinin refah düzeyi ve sosyal statüsü hakkında ipuçları vermebakımından önemlidir. Ölü eşyası ile mezar hediyesi şeklindeki takıların, ancak hatırı sayılır derecede refah düzeyine sahip kişilerce alınabilecek pahada eserler olduğu aşikardır. Bundan yola çıkarak mezar hediyesi amaçlı takıların, diğer takılar ve metal kapların ortaya koyduğu tabloyu desteklediği ve Mezar 4A ile 4B'nin sahiplerinin şehrin soylular tabakasına ait kişiler olduğunu gösterdiği söylenebilmektedir.

Söz konusu takılar arasında özellikle çelenk, sahibinin sosyal statüsü hakkında bazı diğer ipuçları vermesi bakımından da dikkat çekicidir. Mezar 4A örneği formundaki sarmaşık yapraklı ve ön kısmı tomurcuk öbekli çelenklerin, öncellerinin M.Ö. 5. yüzyıla kadar indiği[1221], Dionysos kültü ile alakalı olduğu ve genelde Dionysos'un inananları tarafından tercih edildiği bilinmektedir[1222]. Bu bağlamda,

[1218] Rasmussen 1998, 67-68.
[1219] a.g.e., 67.
[1220] Karşılaştırma için bkz. Boardman 1970, No. 407.
[1221] Mezar 4A çelengi için öncel olabilecek, farklı işçilik ve tipte bir sarmaşık çelengi için bkz. Oliver 1966, 271.
[1222] Bkz. dipnot 394.

Mezar 4A çelenginin sahibinin ya bir Dionysos rahibi/rahibesi ya da, daha kabul edilebilir şekliyle, bir Dionysos inananı olduğu düşünülebilmektedir.

Mezar hediyesi amaçlı takılar arasında çelenk, diadem, sarkaçlı ve rozet biçimli kıyafet süsleri, Solililerin sosyo-kültürel bağları hakkında da ilginç ipuçları sunmaktadır. Dönemin yükselen süper gücü Makedonia'daki soylu mezarlarını süsleyen çelenk ve diademlerin benzerlerinin Soli soylularının takı repertuvarlarındaki mevcudiyeti, kentin bu coğrafya ile olan güçlü bağlarının göstergesidir. Bu bağlar, Solili aristokratların dönemin süper gücünün bel kemiğini teşkil eden soyluların yarattığı akımlara eğilim göstermesine neden olmuş olmalıdır. Bu eğilimi tatmin etmek için de, ithal eserler yanında bu eserlere öykünen yerel üretimlere düşmüştür. İki coğrafya arasındaki bağların güçlülüğü ve olasılıkla Makedon kökenli bazı takıların Ada'ya ithal edilmesi, Solili kuyumcuları Makedon üretimleri ile haşır neşir yapmış ve bu eserlere öykünen üretimler çıkarmalarını kolaylaştırmış olmalıdır. Aynı durum, Karia'da popüler olan rozet biçimli kıyafet süsleri ile Akhaemenid kökenli sarkaç biçimli kıyafet süsleri için de olası görülmektedir. Mezar 4A ve 4B takılarının sergilediği kalite ve zenginlik, aynı zamanda Solili aristokratların Makedonialı, Karialı ve Akhaemenid kökenli soylular tabakası ile yakalamış olduğu eş refah ve zenginlik düzeyinin de güçlü bir kanıtıdır.

Mezar hediyesi amaçlı takılar, ayrıca Soli'deki ölü gömme adetleri hakkında da veriler sunmaktadır. Bu takılar aracılığıyla, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde ölünün mezar odasına süslenerek gömülme adetinin en azından zengin aileler tarafından uygulanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Böylece kişinin mezar odasına takıları ve maddi zenginliğiyle gömülmesi ile sağlanan görsel ihtişam, dini ve ritüelik anlamlar taşıyan bu takılarla daha da artmaktadır. Diğer yandan bireyin toplumda sahip olduğu

prestijli konumun ölümde bile devam ettirilmesi yine diğer lüks eşyalar yanında takılarla da vurgulanmaktadır. Ölünün giydirilmesi, çelenk veya diademlerle taçlandırılmasına ek olarak kıyafetlerinin de görkemli bir şekilde süslenmesi, Yunan ölü kültünün *prothesis* aşamasının gerektirdiği yaptırımlardır[1223]. Gorgon başı ile süslenmiş pandantif kıyafet süsü ise, tılsımlı inançların ölümün getirdiği kötülükleri uzaklaştırma aşamasında sağladığı koruyucu güçleri simgelemesi bakımından dikkat çekicidir.

Her ne kadar yazılı kaynaklar bu tarz ölü adetleri ve tılsımlı inanışlar hakkında bilgiler verse de, özellikle Klasik Dönem Attikası başta olmak üzere, Yunanistan'da bu adetlere uyulduğuna dair kesin kanıtlara rastlanmamaktadır. Diğer yandan Soli mezarları ile diğer nekropollerden anlaşıldığı üzere[1224], bu adetlerin Kıbrıs'taki varlığı Ada'yı kültürel anlamda yazılı Yunan adetlerine ve benzer gömü adetlerinin yaygın olduğu diğer coğrafyalara yakınlaştırmaktadır[1225].

Ölü gömme adetlerine karşı beslenen güçlü inanç, mezar sahiplerini süsleyen mezar hediyesi şeklindeki takıların kalitesi,ihtişamı ve değerine gösterilmiş olan önem ile pekiştirilmektedir. Mezar 4A ve 4B'deki soylu kişilerin sonraki dünyaya olan yolculuklarının dini adetlere uyacak normlar kapsamında ve ihtişam içinde gerçekleşmesi için sergilenmiş olan gayret ve maddi güç, hiç kuşkusuz en iyi haliyle mezar hediyesi şeklindeki takılarda vücut bulmaktadır.

[1223]Kurtz ve Boardman 1971, 207; Garland 1985, 24 Fig. 7. Özellikle gözlerin ve dudağın kapatılmasının, *psyche*nin vücuttan ayrılmasına yardımcı olduğuna inanıldığı, Smyrna'da bulunmuş M.Ö. 3. yüzyıl tarihli bir yazıttan da anlaşılmaktadır. Bkz. Garland 1985, 23.

[1224] Kıyafet süslerinin *Amathous*'taki varlığı hakkında bkz. Laffineur 1992, 26 ve *Salamis*'teki varlığı için bkz. Karageorghis 1973b, 200; dudak bantları ve takılarla süslenmiş ölülerin *Marion*'daki varlığı hakkında bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, Levha LXII ve LXVIII.

[1225] Anadolu'da bulunmuş kıyafet süsleri hakkında bkz. Rasmussen 1998. *İskitia* için bkz. Rudolph 1995, 104; Rolle 1979, 136. Uygulamanın *Makedonia*'da da az örnekle temsil edildiği bilinmektedir bkz. Rhomiopoulou 1988, 211 vd.

V.5.2.e.Metal Kaplar

Metal kapların bir kısmının özellikle kullanım amaçlarından dolayı, tıpkı takılarda olduğu gibi, mezar odasına mezar hediyesi olarak bırakıldığı anlaşılmaktadır. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanterindeki metal kaplar arasında mezar hediyesi olan eserler, sadece phiale mesomphaloslardır. Phiale mesomphalosların, Yunan kültüründe ağırlıklı olarak libasyon ve ritüel amaçlı kullanılması, Soli örneklerinin birer mezar hediyesi olarak kabul edilmesi ile de örtüşmektedir[1226].

Mezar 15 ve Mezar 22, mezar hediyesi olarak bırakılmış metal kaplar içeren başlıca mezarlardır. Mezar 15 ikisi de kısmen kırık halde korunagelmiş 2 adet phiale mesomphalos, Mezar 22 ise büyük oranda tam olan tek bir phiale mesomphalos içermektedir **(Tablo 25)**. Böylece toplam sayısı 3 olan mezar hediyesi şeklindeki metal kaplar, metal kap buluntu reperuvarı içinde % 14,28'lik ve genel repertuvar içinde de % 0,85'lik bir orana sahip olmaktadır **(Grafik 36)**.

Mezar 15 (Katalog No. Mk23 ve Mk24) ve Mezar 22'de (Katalog No. Mk25) bulunmuş olan 3 adet phiale mesomphalos, tip olarak aynı olsalar da detaylandırmada bazı ince farklılıklar göstermektedir. Özellikle ağız kenarlarından yola çıkarak, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü phiale mesomphaloslarını 2 ayrı tipe sokmak mümkün olacaktır.

İlk tip, hafifçe içe dönük bir ağız kenarı ile nitelenen Mk23 ve Mk25 Katalog No.lu eserlerden oluşmaktadır. İlk tipe ait eserler, ayrıca daha kalın cidarları ve fazla olan ağırlıkları ile nitelenmektedirler **(Levha 175c ve 161g)**.

[1226] Phiale mesomphalosların, Yunanlılar tarafından da symposion setlerinde içki kasesi olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Ancak bu şekilde kullanılan phiale mesomphaloslar genelde symposion setine ait diğer kaplarla beraber bulunmaktadır. Soli örnekleri gibi tek bulunanlar ise büyük oranda ritüel amaçlı kullanılmış olunmalıdır. Bkz. Strong 1966, 75.

Sadece Mk24 Katalog No.lu phiale mesomphalos ile temsil edilen ikinci tipte ise, ağız kenarının düze yakın bir form çizdiği görülmektedir. Ayrıca ikinci tip, birinci tip örneklerine kıyasla daha ince bir cidar yapısı sergilemektedir **(Levha 161f)**.

Hangi tipe verilmiş olurlarsa olsunlar, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü phiale mesomphaloslarının hepsinin birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. En belirgin fark, omphalos (göbek) kısmının neredeyse her eserde farklı oluşudur. Ağız kenarları ve genel yapıları sayesinde aynı tip içinde değerlendirilen Mk23 ve Mk25 Katalog No.lu eserlerden, Mk23'ün omphalosunun basık olduğu ve etrafını çevreleyen kanalın ise derin bırakıldığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan Mk25 phialesi, her ne kadar yine basık bir omphalosa sahip olsa da omphalosu çevreleyen kanal neredeyse yok denebilecek kadar sığ ve geniştir. İkinci tipe verilen Mk24 phialesi ise, şişkin ve şekil anlamında tam küreye yakın bir omphalos ile nitelenmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü phiale mesomphaloslarının tümü, sergiledikleri formsal özellikler sayesinde rahatlıkla Yunan tiplerine dahil edilebilmektedir.[1227] Bu durum, tunç phiale mesomphalosların Attik siyah glazürlü eserler yanında,[1228] çok nadir bulunabilen kırmızı figürlü eserlerle de formsal anlamda benzer olması ile daha da perçinlenmektedir[1229]. Söz konusu seramik benzerlerin büyük çoğunluğu farklı tarihler içinde olacak şekilde M.Ö. 5. yüzyılın son yarısına, ama ağırlıkla da son çeyreğine tarihlenmektedir[1230].

Luschey'in ölçü oranlama metodu kullanıldığı takdirde, phiale mesomphalosların çap-yükseklik ölçülerinde 1:4'e yakın oranlar sunduğu

[1227] Strong 1966, 76.
[1228] Sparkes ve diğ. 1970, 106 No. 522; Sparkes ve Talcott 1970, Fig. 6 No. 522.
[1229] Sparkes ve diğ. 1970, 522 *dipnot 6*.
[1230] ibid.

görülmektedir. 1:4 oranı, normalde Arkaik phialelere atfedilse de, özellikle M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren 1:4 oranlı Arkaik ölçülere dönüşün gözlemlendiği de bilinmektedir[1231].

Bu bilgiler ve stilistik değerlendirmeler sayesinde, Soli Kıbıs-Klasik Dönem phiale mesomphalosları özellikle M.Ö. 5. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıl içleri arasındaki zaman zarfına tarihlenebilmektedir. Kapların sadeliği ve Ada'da bu tarzda sade veya oldukça gösterişli kapların yerel üretiminin Kıbrıs-Arkaik'te bile mevcut olduğu düşünüldüğünde[1232], Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü phiale mesomphaloslarının yerel üretim olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir.

Varlıkları sadece Mezar 15 ve Mezar 22 ile sınırlı olsa da, phiale mesomphalosların ölü gömme törenlerinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Phiale mesomphalosların özellikle metal örneklerinin varlığı, ölü yakınlarının ölünün mezara yerleştirilmesinden sonraki sıvı sunumlarında seramik örneklere kıyasla daha pahalı olan eserleri kullanmaktan çekinmediğini göstermektedir. Yerel seramik endüstrisine tamamen yabancı olan formun Soli'de özellikle metal örneklerle mevcut olması, Solililerin ölü gömme ritüellerinin uygulanışında Yunan dünyası ile sağladığı güçlü bağları vurgulama açısından önemlidir.

V.5.2.f.Mermer Kaplar

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mermer kapları içinde sadece tek bir alabastron, mezar hediyesi olarak kabul görmektedir (Katalog No. Mek6; **Grafik 71**). Bunun ardındaki neden, Mek6 alabastronunun mezar odalarına bırakılmış bulunmuş diğer benzerlerinin aksine, dromos toprağı içinde bulunmuş olmasıdır.

[1231] Luschey 1939, 40; Vokotopoulou 1975, *dipnot 97*.
[1232] Gjerstad 1946, 3, 13-14; Markoe 1985, 179 ve 260; Matthaus 1985, 142.

Özellikle söz konusu buluntu konumu, eserin bir ölü eşyası yerine mezarın kapatılmasının ardından gerçekleştirilmiş ritüele ait olduğunu göstermektedir.

Mek6 Katalog No.lu alabastron, alışılmış alabastron formundan biraz farklı olan şekli ile dikkat çekmektedir. Eser, boyna doğru daralan yuvarlak hatlı ve ince bir gövde ile nitelenmektedir. Belirgin bir profille gövdeden ayırt edilebilen boyun, silindirik ve uzundur. Boynun neredeyse ortasına denk gelen kısmında, dairesel bir çıkıntı bırakılmıştır. Kulpları olmayan alabastronun gövdesine işlenmiş yatay çizgi grupları, kabın büyük olasılıkla seramik örneklere öykünen bir eser olduğunu göstermektedir. Mek6 Katalog No.lu alabastronun, bilinen yerel ve dış kontekslerde hiçbir benzeri bulunamamıştır **(Levha 148d)**.

Alabastronların, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü repertuvarı içinde ölü eşyası dışında mezar hediyesi şeklinde de mevcut olması, formun ölü gömme adetlerinde farklı amaçlarla kullanıldığına işaret etmektedir. Ayrıca eserin dromos dolgusundaki varlığı, mezarın kapatılmasının ardından dromosta gerçekleştirilen ritüellerde koku bazlı sunumların gerçekleştirildiğine kanıt gösterme bakımından önemlidir.

V.5.2.g.Lahitler

Lahitler, işlevsel amaçlarından dolayı gömüyle alakalı eşyalar arasına en kolay şekilde dahil edilebilen eserlerdir. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde, Mezar 4B (La1) ile Mezar 8'de (La2-La6) olacak şekilde sadece iki mezarda lahitlere rastlanmıştır. Lahitler, her ne kadar sadece iki mezarla anılan buluntular olsalar da sadece Mezar 8'de 5 adet lahde ulaşılması, söz konusu eserin sayısını oldukça artırmaktadır **(Tablo 25)**. Böylece lahitler, 6 adet olan sayıları ile Soli Kıbrıs-Klasik

Dönem nekropolü buluntu envanteri içinde toplamda % 1,69'luk ve gömü ile alakalı eşyalarda ise %2'lik bir orana ulaşmaktadır **(Grafik 31 ve 80)**.

Özellikle Mezar 8 kökenli beş adet lahde ait hiçbir detaylı yayının olmaması yanında eserlerin bilgileri ile fotoğraflarına da ulaşılamaması[1233], Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş olan lahitlerin sağlıklı bir tipolojisinin yapılmasını imkansız kılmaktadır. Yine de, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü lahitleri üzerinden bazı çıkarımlara varmak mümkün görünmektedir.

Mezar 8 lahitlerine ait yüzeysel yayın sayesinde, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü lahitleri için ilk tipi teşkil eden Mezar 8 lahitlerinin gövdelerinin kireç taşından yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Dikdörtgen formlu lahitlerin kapakları ise, farklı olacak şekilde pişmiş topraktan üretilmiştir[1234]. Mevcut veriler, bu tarz lahit üretimi ve kullanımının özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem için Ada'da hiç tercih edilen bir uygulama olmadığını göstermektedir[1235].

İkinci tip, sadece pişmiş toprak lahitlerden ibarettir. İkinci tip için yegane örnek Mezar 4B'de bulunmuş olup dikdörtgen formu ile Mezar 8 örneklerine yakın durmaktadır **(Levha 121-124a-c)**. Üzerinde herhangi bir kazıma, plastik süsleme veya boya bezeği yer almayan lahit oldukça sade bir yapıya sahiptir. Mezar 4B lahdinin hem kapak hem de gövde kısmının, büyük ihtimalle üretildiği yerde fırınlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Değişik kısımlarda gözlemlenen fırınlamaya bağlı ton farklılıkları ve kildeki tabakalaşmalar, lahdin açık ateşte pişirildiğinin kanıtıdır. Büyük oranda üretim ve pişirmeden kaynaklanan özensizlik, lahdin kapak

[1233] Eserlere ait tüm bilgi, döküm ve fotoğraflar Rum kesimindeki Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi arşivlerinde tutulmaktadır.
[1234] Karageorghis 1964b, 317.
[1235] Cesnola 1878, 259-268 Lev. XIV ve XV, Lev. X; Michaelides ve Milynarczyk 1998, 150-157; Karageorghis 1976b,149; Flourentzos 2011, 12 vd.; Yon ve Callot 1987, 150.

ve gövde kısmının tümünde orantısızlıklar, yamukluklar ve kırılmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bundan dolayı lahit üzerinde pek çok onarım deliği yer almaktadır. Tüm bu özellikleri Mezar 4B lahdini, oldukça kalitesiz bir üretimin eseri yapmaktadır.

Lahit, özellikle kapağı üzerinde yer alan hemen hemen aynı boyutta üç delik ile ilginç bir özellik yansıtmaktadır. Deliklerin mevcudiyeti, kapalı bir gömü alanı oluşturma amacına hizmet eden lahit ile gömü anlayışına ters düşmektedir. Bu özellik, lahdin içine gerçekleştirilen gömünün benzer örneklerle de gözlemlendiği üzere, aslında ahşap bir ölü sandukasıyla gerçekleştirilmiş olduğunu kanıtlamaktadır[1236].

Mezar 4B lahdi, Ada dışında[1237] Klazomenai, Samos, Khios, Rodos, Abdera, Kavala ve Oisyme gibi yerleşimlerde de yoğun biçimde kullanımda olduğu bilinen sade formdaki pişmiş toprak eserlere[1238], Soli için iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Gömüler için lahit kullanımı, Kıbrıs-Klasik Dönem'de Ada genelinde pek çok nekropol alanında takip edilebilmektedir[1239]. Ayrıca bazı nekropollerde, monolit veya üretim lahitlerden önce *pseudo-lahit* denilen ve basitçe taşların mezar odası içine bir dikdörtgen şeklinde dizilmesiyle gerçekleştirilen örneklere de rastlanmaktadır[1240]. Ancak belki de gömülerde lahit kullanımının en yaygın olduğu yer, özellikle Levant kültürü ile olan yakınlığı ile bilinen ve özünde güçlü Fenike

[1236] Kurtz ve Boardman 1971, 164; Özellikle Kıbrıs-Kition için bkz. Karageorghis 1984, 926 Fig. 115; Yon ve Callot 1987, 154-157.
[1237] Kıbrıs içindeki en yakın benzerlerden biri d'Anayia'da bulunmuştur. Bkz. Karageorghis 1972, 1024 Fig. 30.
[1238] Kurtz ve Boardman 1971, 269.
[1239] Bkz. dipnotlar 628, 837 ve 838.
[1240] Gjerstad ve diğ. 1935, 458.

etkileri barındıran Kition'dur[1241]. Soli ile aynı coğrafyayı paylaşan ve özellikle mezar tiplerinde bölgesel bir ortak kültür varlığına işaret eden Marion işe Vouni nekropollerinde ise, lahit gömülere hiç rastlanmamaktadır[1242]. Ancak bu adetin Soli'de mevcut olması, ilginç bir durum ortaya çıkarmaktadır. Marion ve Vouni nekropollerinde gerçekleştirilecek olan yeni kazılar güncel ve aksine bulgular ortaya koymadıkça, Soli lahit kullanımı bakımından söz konusu diğer iki nekropolden ayrı tutulabilecektir.

Mevcut veriler ışığında Soli nekropolünde lahit kullanımının varlığı kanıtlanmış olsa da, Soli lahitleri sade ve özensiz yapıları ile Ada genelinde kullanımda olan uygulamadan oldukça farklı bir yapı sunmaktadır. Özellikle zengin altın buluntularla nitelenen Mezar 4B'de bulunmuş olan lahit, hatalı ve özensiz üretimi ile mezarın buluntu repertuvarına ters düşen bir görüntü çizmektedir. Yeterli verilerin mevcut olmayışından dolayı, Mezar 4B lahdi hakkında varılabilecek her değerlendirme ihtimallerden öteye geçememektedir. Lahdin, sadece ölüyü taşıyacak bir muhafaza olarak basit bir değere sahip olması akla gelen ilk nedenler arasındadır. Diğer nedenlerin başında ise, gömülenlerin mezara bir lahit içinde yerleştirilme fikrine son anda karar verilmiş olmasından dolayı alınacak lahdin kusurlarının önemsenmemiş olunabildiğidir. Lahitte gerçekleştirilen onarımlar da, yeni bir lahit almak için yeterli zamanın belki de olmadığına ve eseri basitçe kullanılabilir hale getirmenin yeni bir lahit almaktan daha kolay geldiğine işaret ediyor olabilir. Unutulmamalıdır ki, mezar yapısı ya da ölü gömme için gerekli olan eserlerdeki

[1241] Calvet 1993, 131.
[1242] Söz konusu yerleşimlerin mezar mimarisindeki ortak yönleri için bkz. çalışma içinde V.2.

üretim hatalar ile kusurlara belirli nedenlerden dolayı göz yumulması, bazı diğer gömü kontekslerinde de rastlanılan bir durumdur[1243].

Diğer yandan, nekropolde şu ana kadar kazılmış olan 22 adet mezardan sadece ikisinde lahitlere rastlanmış olması, mevcut lahitlerin sadeliği ve özensizliğiyle uyuşmaktadır. Elde edilen bilgiler, Soli'de lahitli gömülerin belki de pek rağbet görmeyen veya özenilmeyen bir uygulama olabileceğini düşündürmektedir. Bu tespit Marion ve Vouni örnekleri ile beraber yorumlandığında, lahit gömülerinin Ada'nın kuzeybatı bölümlerinde pek tercih edilmeyen bir uygulama olduğu kolaylıkla söylenebilecektir. Soli lahitlerinde görülen parçalar arasındaki uyumsuzluklar ya da özensiz üretimler, lahitlerde kullanışlılığın görsellikten önce tercih edildiğini göstermektedir.

V.5.2.h.Diğer Buluntular

Ölü gömme ile alakalı diğer buluntular arasında, çiviler ve çengeller yer almaktadır. Çiviler hem tunç hem de demir örneklerle temsil edilirken, çengeller sadece demirden üretilmiş eserler şeklindedir. Çengeller, sadece 2 adet olan sayıları ile oldukça az bir oran sergilerken, çiviler 60 adet örnekle daha fazla sayıya sahiptir. Bu sayede çiviler, Soli-Kıbrıs Klasik Dönem nekropolü buluntu envanteri içinde %16,90'lık büyük bir orana sahip olmuştur.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü içinde buluntu olarak çivi veren mezarlar sadece *Pezoullia* Nekropolü'nde yer almaktadır. *Pezoullia* Nekropolü içinde ise sadece Mezar 1, Mezar 3 Niş ve Mezar 4A-B-C'de çivilere rastlanmaktadır. Mezar 1 ve Mezar 3 Niş içindeki çiviler birer buluntu ile temsil edilirken, Mezar 4'ün mezar

[1243] Delemen 2004, 27.

odalarında toplu buluntulara ulaşılmıştır. Özellikle Mezar 4A, 45 tanesi tunç ve 4 tanesi de demir olacak şekilde 49 adet çivi vermesi ile en büyük gruba ev sahipliği yapmaktadır **(Tablo 25)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş olan çivilerin neredeyse hepsi eş bir tipoloji sunmaktadır. Çiviler arasında gözlemlenen farklılıklar, basitçe uzunluk veya kalınlıklarda karşımıza çıkmaktadır. Bu küçük ölçüsel farklılıklar dışındaki güçlü benzerlikler, tunç çivilerin kolaylıkla tek bir tip altında toplanabilmesini mümkün kılmaktadır. Tunç çiviler içindeki yegane farklı örnek, Mezar 4C'de bulunmuş olan Çi60 Katalog No.lu eserdir. Çi60 Katalog No.lu örnek özellikle büyük ve geniş olan dairesel başı ile mevcut örneklerin hepsinden farklı bir form ortaya koymaktadır **(Levha 128c)**.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş tunç çiviler arasındaki en büyük farklılık, kendini aslında kullanımlarına bağlı olarak değişmiş şekillerinde göstermektedir. Ahşap üzerine uygulanma biçimleri, tunç çivilerin büyük bir kısmının düz kalmasına (Çi1,2,3,4,9,13,14,15,16,17,28,19,20,21,23,24,27,28, 29,30,31,32,33,34,35,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,53,55,56 ve 57; **Levha 26d, 107e-g, 108a, 124d ve 128b)**, belli bir kısmının da ya dalgalı bir şekilde kıvrılmasına (Çi5,8,10,11,12,25 ve 26; **Levha 107g, 108a, 124d ve 128b)** ya da "L" şeklinde bükülmesine (Çi6,7,22,36,37,58,59 ve 60; **107e ve g, 108a ve 128b)** neden olmuştur.

Düz formlu çivilerin, ahşap üzerine direkt olarak çakılmış çiviler olduğu söylenebilmektedir. Dalgalı bir forma sahip olan çivilerin de, olasılıkla ahşabın sert kısımlarına denk geldiklerinden dolayı kıvrıldığı düşünülebilmektedir. Bir diğer olasılık ise, bu çivilerin dökümden hemen sonra tam soğumadan kullanılmış olmalarından dolayı deforme olduklarıdır. "L" şeklindeki çivilerin ise mevcut

şekilleri, ahşap parçaların köşe kısımlarına çakılıp bilinçli olarak bükülme sonucunda elde edilmiştir **(Levha 108d)**.

Demir çiviler, sadece Mezar 4A'da bulunmuş olan 4 adet örnekle temsil edilmektedir **(Levha 109b)**. Yine tunç çiviler gibi tek bir formda olan demir çiviler, tunç çivilere kıyasla düz ve daha iridir. Demir çivilerin bir grup oluşturacak şekilde aynı tipte olması, büyük ihtimalle tümünün tek bir eser üzerinde kullanıldığını düşündürmektedir. Ancak mezar odası içindeki buluntu konumları belirsizliğini hala koruduğundan, demir çivilerin Mezar 4A'daki kullanım şekli tam anlamı ile tahmin edilememektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş çivilerin kullanım şekilleri de, kendi içinde çeşitlilikler göstermektedir. Mezar 1'de bulunmuş olan tek tunç çivinin kullanım amacını, hem mezar kazısının tam anlamı ile gerçekleştirilmemiş olması hem de buluntu konumunun şüpheli durumundan dolayı kesin bir şekilde tespit etmek mümkün değildir. Mezar 3'ün niş kısmında bulunmuş olan tek çivi ise, niş içine Yunan ölü kültünde örneklerine rastlanılan bir ölü gömme adeti uyarınca yerleştirilmiştir[1244].

Mezar 4A-B-C'de bulunmuş olan tüm çivilerin ise, yukarıdaki örneklerden farklı olarak, tamamı ile işlevsel amaçlar doğrultusunda kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Mezar 4A'daki tunç çivilerin hepsinin yoğun miktarda ahşapla çevrelenmiş bir şekilde bulunması, söz konusu çivilerin kesin bir şekilde ahşap aksamlar üzerinde kullanılmış olduğunu kanıtlamaktadır **(Levha 100a, 108b ve c ve 109a)**.

[1244] Kurtz ve Boardman 1971, 216.

Mezar buluntusu olan çivilerin ahşap üzerinde kullanılabileceği en popüler şekil, çeşitli mobilyalardır[1245]. Ancak Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü çivilerinin hiçbirinin mobilyalarda kullanılmamış olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Bu tespitin en büyük destekcisi, mezar odalarına ahşap mobilya bırakma adetinin, şu anki veriler ışığında en azından Kıbrıs-Klasik Dönem'de Ada'da mevcut olmayışıdır[1246]. Çivi içeren Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında ahşap mobilyaları süsleyen metal veya fildişi parçalar ile süsleme elemanlarına rastlanmayışı, bu durumu desteklemektedir. Diğer bir nokta ise, mezar odalarında bulunmuş olan tüm çivilerin mobilyalarda kullanılamayacak kadar kaba ve büyük olmasıdır[1247].

Çivilerin ahşap kalıntıları ile beraber bazı kozmetik eşyalarının etrafında ya da alt ve üstünde bulunmuş olması, söz konusu çivilerin büyük ihtimalle eserlerin içine koyulduğu kutularda kullanılmış olduğunu düşündürmektedir **(Levha 100a ve 109a)**. Ahşap kalıntılarıyla beraber bulunmuş olan çivilerin özellikle Mezar 4A-B-C'deki bir diğer kullanım alanı da, hiç kuşkusuz ahşap ölü sandukaları olmalıdır. Ahşap ölü sandukası kullanımı, benzer şekildeki buluntular ışığında Ada'da yoğun bir biçimde Marion ve kısmi örneklerle Agios Omologites nekropollerinde tespit edilmiştir. Bu örnekler ışığında, söz konusu kullanımın Kıbrıs-Klasik Dönem'de Ada'da az sayıyla da olsa mevcut olduğu anlaşılmaktadır[1248]. Mezar 4A'daki olası ahşap ölü sandukalarının mevcudiyeti, Yunan dünyasında ahşap sanduka gömülerinin mevcut

[1245] Andrianou 2006.
[1246] Bu durumdan bahseden herhangi bir detaylı yayın olmasa da, Kıbrıs-Klasik Dönem nekropollerinin envanterlerinin mevcut çalışma kapsamında etraflıca incelenmesi bu sonuca varılmasını mümkün kılmaktadır.
[1247] Kurtz ve Boardman 1971, 216.
[1248] Marion için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 458; Agios Omologites için bkz. Hadjicosti 1993, 191.

oluşu ile örtüşmektedir[1249]. Ahşap ölü sandukaları ayrıca, ölünün hem mezara taşınmasında[1250] hem de taş lahdin içine yerleştirilmesinde de kullanılmaktadır[1251]. Özellikle Mezar 4B lahdinin delikli kapağı, lahde yapılmış defin işleminin büyük olasılıkla ahşap bir sanduka içinde gerçekleştirildiğini gösterme açısından bu noktada önem arz etmektedir[1252]. Mezar 4B'deki çivilerin az olan sayısı, ilk başta bu düşünceye tezat oluşturacak bir tablo çiziyor gibi görünse de, bu durum kolaylıkla açığa kavuşturulabilmektedir. Mezar 4B'de sadece 3 adet çivinin bulunmuş olması, lahit içine yerleştirilmiş olan ahşap ölü sandukasının bir araya getirilmesinde az miktarda çivi yanında ağırlıkla tutkalın kullanılmış olduğunu göstermektedir[1253].

Çivilerle tutturulmuş olan ve bazı eserlerin içine yerleştirilmesi için kullanılan ahşap kutuların varlığı, mevcut veriler ışığında Kıbrıs-Klasik Dönem için pek bilinen bir uygulama değildir. Yine de söz konusu uygulamaya ait izlere Marion nekropolünde Hellenistik bir mezarda rastlanması, gömülerde ahşap eşya kutusu kullanma adetinin aslında Ada kültürüne çok da yabancı olmadığını göstermektedir[1254]. Özellikle Mezar 4A içindeki bazı çivilerin eserlerle beraber olan buluntu durumu, ahşap kutu uygulamasının en azından bu mezar odasında mevcut olduğunu kanıtlar niteliktedir. Hatta, Mezar 4A'da mevcut olduğu anlaşılan ahşap eşya kutularının, belki de Marion nekropolünde tespit edilen uygulamanın Kıbrıs-Klasik Dönem örneklemesini yapıyor olabileceği de düşünülebilmektedir.

Demir çengeller ise, mezar odasındaki ahşap aksamlar üzerinde tercih edilmiş basit ancak kullanışlı bir kilitleme sisteminin varlığına işaret etmektedir. Her ne

[1249] Kurtz ve Boardman 1971, 269 vd.
[1250] a.g.e. 267.
[1251] ibid. Benzer bir uygulamaya Kition nekropolünde de rastlanılmıştır. Bkz. Calvet 1993, 131.
[1252] Bkz. çalışma içinde V.5.2.g.
[1253] Ahşap sandukalar veya lahitlerde tutkal kullanımı hakkında bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 216.
[1254] Gjerstad ve diğ. 1935, 366 No. 10.

kadar çengellerin mevcudiyeti kilitleme sistemlerinin varlığı hakkında bilgi sunsa da, bu sistemlerin ölü sandukalarına mı yoksa eşya kutularına mı ait olduğu söylenememektedir. Ancak ahşap ölü sandukalarında herhangi bir kilit sistemine ihtiyaç duyulmayacağı düşünüldüğünde, çengellerin eşyaların içine koyulduğu kutularda kullanılmış olduğu ihtimali ağırlık kazanacaktır.

Her ne kadar çiviler mezar buluntuları içinde sade ve önemsiz görülse de bu çalışma kapsamındaki analiz edilme şekilleri aslında bu tarz buluntuların ne kadar değerli olabileceğini gösterme açısından önemlidir. Çiviler sayesinde Mezar 3 niş kısmındaki ölü gömme adetinin niteliği, Mezar 4A'daki ahşap ölü sandukaları ile eşya kutularının varlığı ya da Mezar 4B lahdine gerçekleştirilen gömünün olasılıkla ahşap bir sandukayla sağlanmış olması gibi önemli bilgilere ulaşılabilinmektedir.

Özellikle Mezar 3 niş kısmında gözlemlenen ölü yanına tek bir çivi bırakma adetinin tespiti, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisindeki ölü gömme adetlerinin Yunan adetlerine olan yakınlığını kanıtlama açısından en dikkat çekici sonuçtur. Olası ölü sandukalarının varlığı da, ahşap kalıntılar yanında yine çok sayıdaki çiviler sayesinde anlaşılmıştır. Benzer adetlerin Marion ve Agios Omologites nekropollerinde de izlenebilmesi, ölü gömme adetleri bakımından Ada'da bazı ortak paylaşımların mevcut olduğuna işaret etmektedir.

V.5.2.i.Mezar Stelleri

Mezar stelleri, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntu envanterinin yüzey buluntularını teşkil etmektedir. Sadece 2 adet örnekle temsil edilen stellerin her ikisi de, *Toumballin tou Mavrou* Nekropolü'nde bulunmuştur[1255].

Mezar stelleri, özellikle mezarın yerini belli eden "işaretleyiciler" olmaları bakımından, direkt olarak gömüyle alakalı eserler sayılmaktadırlar[1256]. Çeşitli form ve şekillerdeki mezar stellerinin, oldukça uzun bir zaman boyunca Yunan ölü gömme kültürünün bir parçası olduğu bilinmektedir[1257]. Kıbrıs da, özellikle mezar stelleri açısından Yunan dünyası ile başa baş ilerleyen bir devamlılık sergilemektedir.[1258] Ancak mezar steli kullanımının, özellikle Arkaik ve Klasik Dönemlerde artan bir zenginlik ve çeşitlilik ile devam ettiği dikkat çekmektedir[1259].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş olan 2 adet mezar steli, kentteki mezar steli kullanımının varlığını göstermekte ve bu kullanım sürecine sergilenen uyumluluğu ortaya koymaktadır **(Levha 176a ve b)**. Stellerin süslemesinde tercih edilen figürlerin nispeten orantısız yapısı ve robust uzuvları, her iki eserin de yerel üretim olduğunu açıkça göstermektedir[1260]. Soli mezar stelleri, özellikle hammadde, genel tipoloji ve sahne seçimi bakımından birbirlerinin eşi sayılabilmekte ancak bazı detay farklılıkları sunmaktadır.

Her iki stel de, Ada'nın yerel hammaddelerinden biri olan kireçtaşından üretilmiştir. En dikkat çekici fark, örneklerden birinin (Ms2) diğerine kıyasla daha iri

[1255] Mezar stellerinden biri 1955 yılında (Megaw 1955, 43), diğeri ise 1962 yılında (Karageorghis 1963, 336; Nikolaou 1966, 35) tiyatronun güneyinde olacak şekilde hemen hemen aynı bölgede bulunmuştur. Ancak stellerin herhangi bir mezar odası ile ilişkilendirilmesini sağlayacak verilere rastlanılmamıştır.
[1256] Kurtz ve Boardman 1971, 218.
[1257] a.g.e. 218 vd.
[1258] a.g.e. 320-322.
[1259] Tatton-Brown 1986.
[1260] Vermeule 1976, 49.

olan plintheli yapısında karşımıza çıkmaktadır **(Levha 176b)**. Her iki mezar stelinin de Naiskoslu tiplerin akroterli örneklerinden olduğu, ancak bu yapı içine farklı şekillerde sokuldukları anlaşılmaktadır. Ms1 Katalog No.lu stelde alınlık ve mimari çerçeve direkt olarak stelin üzerine işlenmişken[1261], Ms2 stelinde bu uygulamanın şu anda mevcut olmayan ayrı bir parça ile sağlandığı anlaşılmaktadır[1262]. Her iki örnekte farklı şekilde uygulanan mimari çerçeve ayrıca kabartma sahnelerin bir niş içindeymişçesine algılanmasını sağlamaktadır.

Her iki stel de, üretim ve yansıtımda farklılılar sergilemelerine formları sayesinde eş ve benzer sayılmaktadırlar. Bu sayede Soli *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* stellerini, kolaylıkla aynı tip içine yerleştirmek mümkün olmaktadır. Stellerin aynı tipoloji içinde değerlendirilmesini sağlayan en önemli nokta, her iki örnekte kullanılmış olan eş sahnelerdir. Taburede oturan yaşlı bir adamın karşısında ayakta duracak şekilde betimlenmiş bir gençten ibaret sahnede, iki figür el sıkışırken görülmektedir (*dexiosis*)[1263]. Özellikle yaşlı adam figürlerinin mevcut ikonografisi yanında yüz tipleri ve kıyafetleri de aynı olmaları ile dikkat çekmektedir. İkonografik anlamdaki en büyük farklılıklar, Ms2 stelinde genç figürün elinde tuttuğu parşömen yanında yaşlı figürün yüzünün üç çeyrek şeklinde işlenmiş olmasında karşımıza çıkmaktadır[1264].

Ms2 stelinde gözlemlenen kırmızı boya izleri[1265], eserin orjinalinde boyanmış olduğuna işaret etmektedir. Ms1 stelinde ise, boya izlerine rastlanılmamıştır. Ms1 stelinin de orjinalde boyalı olduğu ancak boyalarının kötü korunma şartlarından

[1261] Tatton-Brown 1985, 450.
[1262] a.g.e. 451.
[1263] Kurtz ve Boardman 1971, 138; Garland 1985, 68; Romano 2006, 23-24.
[1264] Tatton-Brown 1985, 450
[1265] Karageorghis 1963, 336.

dolayı günümüze kadar gelmemil olduğu düşünülebilmektedir. Diğer yandan Ms1 stelinde mevcut olan yazıt[1266], şüphe götürmez şekilde diğer stelde karşılaşılmayan güçlü bir özelliktir.

Mezar stelleri, yüksek kabartma ve çok figürlü sahneleri yanında,[1267] Naiskoslu tiplerin akroterli örneklerine uyan yapıları yüzünden de[1268] M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı Attik heykeltraşlık tekniklerine güçlü örneklemeler sunmaktadır. Diğer yandan özellikle sahne seçimi, sahnenin yansıtılma şekli, detaylandırma ve kıyafet özellikleri her iki mezar stelinde mevcut olan diğer güçlü Yunan etkileridir[1269]. Her iki steldeki benzer sahnelerin sunduğu monoton ve tekrarcı kompozisyon ile iki figür arasında birleştirici bir rol oynayan el sıkma hareketi de, eserlerin kesin bir şekilde Attik heykeltraşlık sanatından etkilendiğini göstermektedir[1270].

Sahne içindeki figürlerden en azından birinin ölü kişiyi ifade ettiği tahmin edilmekte ve genelde bu kişinin ayakta durur vaziyette betimlenmiş olan genç figür ile yansıtıldığı düşünülmektedir[1271]. Ancak *Toumballin tou Mavrou* mezar stellerinin bu konuda kesin yargılara varılmasını sağlayacak bilgilerden yoksun olduğu unutulmamalıdır. Ms1 stelindeki yazıt, en azından ölen kişinin kimliğinin yüzeysel olarak belirlenmesinde yardımcı olmaktadır. Elde tutulan parşömen ise, Ms2 stelinde betimlenmiş bireyin belki de bir alim/bilgin/filozof(?) olabileceğini düşündürmektedir[1272].

[1266] Megaw 1955, 43.
[1267] Kurtz ve Boardman 1971, 132.
[1268] a.g.e. 140; Adam 1966, 117 vd.
[1269] Soli mezar stellerine prototip oluşturmuş olabilecek bazı M.Ö. Erken 4. yüzyıl örnekleri için bkz. Conze 1890, No. 631, 641, 700, 716 ve 721. Ayrıca bkz. Vermeule 1976, 49 *dipnot* 7.
[1270] Kurtz ve Boardman 1971, 137 ve 138.
[1271] Romano 2006, 23 ve 24.
[1272] Karageorghis 1963, 336.

Toumballin tou Mavrou mezar stelleri, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisi hakkında bazı adet ile ritüellerin varlığını aydınlatma, kültürel etkileşim ve yerel kültür hakkında pek çok ipucu sunmaktadır. Mezar stellerinin mevdudiyeti, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde stellerin yer işaretleyici ve kimlik belirleyici olarak büyük ve önemli bir görevi olduğunu gözler önüne sermektedir. Mezar stellerinin kullanımı ise, ölü yakınlarının ölümün sonrasında mezarı ziyaret ederek ölen kişiyi andığını ya da büyük olasılıkla ölen kişinin ardından bazı ritüeller gerçekleştirdiğini göstermektedir. Mezar stelleri de bu noktada, mezarın yerini imleyen başlıca unsurlar olarak öne çıkmaktadır[1273].

Mezar stellerindeki Attik etkisi, kentin özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'de Attika bölgesi ve ağırlıkla Atina kenti ile olan güçlü bağlarını gösterme açısından önemlidir. Mezar stellerindeki unsurların direkt Attik karakterli olmak yerine Attik etkileşimli olması, Kıbrıslı ustaların ya Attik modellerini kopya ettiğini ya da Ada'ya yerleşmiş olan Attikalı ustalardan etkilendiğini göstermektedir[1274]. Ancak Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezar stellerinin ikonografik anlamdaki farklılıklarına ek olarak ortak mimari formların elde edilmesindeki değişik yöntemler, her ustanın esere kendisinden birşeyler kattığını göstermektedir. Ustaların bu kişisel katkısı, söz konusu eserlerin Attik modelleri direkt taklit etmediğinin en güçlü kanıtlarından biridir. Bundan dolayı Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezar stellerinde gözlemlenen güçlü Attik karakterinin, Ada'ya yerleşmiş Attikalı ustaların yerel heykeltraşlar

[1273] Garland 1985, 108.
[1274] Benzer bir durum Marion mezar stellerinde de takip edilebilmektedir. Bkz. Serwint 1993, 213; Wilson 1969; Vermeule 1976, 31; Beazley 1951. Ada'da Attikalı ustaların da mezar stelleri ürettiği hakkında ayrıca bkz. Karageorghis 1982, 158.

üzerindeki etkisinin bir sonucu olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir[1275]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezar stelleri, söz konusu özellikleri ile Mezar 4A Aphrodite-Eros figürinini ile candelabrumun sunduğu kültürel etkileşimin boyutlarını Soli açısından desteklemekte ve daha da güçlendiremktedir[1276].

Her iki stele hakim olan form ile sahne benzerlikleri, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde belirli kalıplar çerçevesinde yontulan ya da tek bir prototipten yola çıkılarak çeşitlendirilen eserlerin üretimine işaret etmektedir[1277]. Stellerin ortak özelliği olan alınlıklı ve nişli yapının her iki örnekteki farklı veriliş şekli yanında yaşlı figürün yüzünün sadece Ms2 stelinde üç çeyrekten verilmesi, sanılanın aksine bazı mezar stellerinde seri üretime gidilmeyerek, tam tersine sipariş üzerine çalışıldığını göstermektedir[1278].

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe) nekropolü mezar stellerinin bir diğer benzer eserle beraber irdelenmesi ise yerel etkileşimler anlamında başka bir ilginç noktayı ortaya çıkarmaktadır. Amathus menşeli ve Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli bir mezar steli, hem formu hem de sahnesi bakımından, her iki Soli örneğine bire bir benzemesi ile dikkat çekmektedir[1279]. Eserler arasındaki benzerlik, Soli ve Amathus stellerinin, büyük ihtimalle aynı atölye tarafından yapılmış olabileceğini düşündürtecek kadar yakındır[1280]. Benzer stellerden iki tanesinin Soli stellerindeki Attik etkisinin daha güçlü oluşu, üretici atölyenin büyük ihtimalle Soli'de yer

[1275] Peloponnes Savaşı'nın yarattığı buhrandan kaçan Attikalı heykeltraşların dış merkezlerde işlerini devam ettirmesi ve olasılıkla bir kısmının da Kıbrıs'a gelmiş olması hakkında bkz. Stewart 1979; Karageorghis 1964, 10; Karageorghis 2000, 199; Serwint 1993, 213.
[1276] Bkz. çalışma içinde V.5.2.c. ve V.5.2.i.
[1277] Kurtz ve Boardman 1971, 137.
[1278] Mezar stellerinde kalıplaşmış eserlerin yontulduğu seri üretimler hakkında bkz. Clairmont 1993, 66-72.
[1279]Hermary 1981, 86, No. 84 Lev. 22.
[1280]Tatton-Brown 1985, 450. Soli mezar stellerinin aynı atölyenin üretimi olduğu hakkında ayrıca bkz. Nikolaou 1966, 35.

aldığını göstermektedir. Bu bağlamda, Amathus örneğinin ya Soli'den satın alındığı ya da Soli'deki atölyelere öykünen Amathuslu bir atölye tarafından oyulduğu düşünülebilecektir. Amathus stelinin varlığı, Soli'nin Yunan ve özellikle de Attik kültürünün Ada'ya yayılım noktalarından biri olduğunu gösterme bakımından da oldukça önemlidir. Stellerdeki farklı veriliş ve stil değişiklikleri ise, eserlerden birinin (Ms1) atölyenin baş heykeltraşı, diğerinin ise (Ms2) bu heykeltraşın yardımcılarından biri tarafından yapıldığına işaret etmektedir[1281].

Toumballin tou Mavrou mezar stellerinin değerlendirilmesi, mezar stellerinin Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde ilk anlamda birer yer işaretleyici olarak kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca mezar stellerine duyulan ihtiyaç, ölünün unutulmamak istendiği ve sonralarda bile gerçekleştirilen ritüellerle onurlandırıldığını kesin bir şekilde kanıtlamaktadır. Ancak belki de *Toumballin tou Mavrou* mezar stellerinin sunduğu en dikkat çekici bilgiler, kentin yontu sanatında Attika'dan almış olduğu etkileşimin boyutlarında yatmaktadır. Tipoloji ve sahne seçimlerindeki güçlü Attik heykeltraşlık izleri, Mezar 4A Aphrodite-Eros figürini yanında tunç kaplarının sunduğu bilgileri de pekiştirme ve Kıbrıs-Klasik Dönem'de Soli'nin yerel kültürü üzerinde mevcut olan Attik etkisinin en güçlü göstergeleri sayılabilmektedir.

V.6. Mezar Sahipleri ve Sosyal Statü

Mezar sahiplerinin sosyal statülerini tespit ederek o dönem toplumunun sosyal yapısını oluşturmak, yakın geçmişte nekropol çalışmalarının en popüler alanlarından biri haline gelmiştir[1282]. Bu çalışma kapsamında Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarları üzerinde gerçekleştirilecek çalışmalardan biri de, mezar

[1281] Vermeule 1976, 49.
[1282] Binford 1971; Clarke 1986; Douglas ve Isherwood 1979; Miller 1982; Sabloff 1987; Veblen 1934.

sahiplerinin toplumdaki rolleri ve statülerini tespit etmek olacaktır. Söz konusu tespitlere varımda mezar konumları ve mezar yapıları yanında, mezar buluntuları ve gömü biçimlerinden de yararlanılacaktır[1283].

Ancak özellikle Klasik arkeoloji alanında gerçekleştirilecek olan sosyal statü belirleme çalışmalarında sadece mezar yapıları ve buluntularından yararlanmanın, oldukça sığ ve soyut sonuçlar sunacağı da genel olarak kabul görmüş bir tespittir[1284]. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde mezarlar ve malzemenin sunduğu verileri destekleyecek yazıtlara rastlanılmaması, sonuçlara bu kapsamda dikkatli yaklaşılması gerektiğini göstermektedir.

İlk değerlendirmede ele alınacak olan mezar konumlarının, genel anlamda çok yararlı veriler sunduğu söylenememektedir. Öyle ki, mezarların % 77'lik bir kısmının (16 adet) düzlükte yer almakta olduğu görülmektedir. Akropol yamacı gibi ulaşımı zor kısımdaki mezarlar ise sadece %23'lük bir kısmı teşkil etmektedir **(Levha 203a)**. Böylece hem zengin hem de normal buluntu veren mezar gruplarının bir arada görülmekte olduğu ve herhangi bir prestijli lokalizasyonun mevcut olmadığı söylenebilmektedir. Ancak genelleme içinde, Mezar 4'ün sadece *Pezoullia* mezarları içinde olacak biçimde daha prestijli sayıldığı anlaşılmaktadır. Bunun ardındaki başlıca neden, Mezar 4'ün diğer *Pezoullia* mezarları içinde düzlüğe en yakın mezar olarak ulaşım anlamında en problemsiz örneklemeyi sunmasıdır **(Levha 22b)**.

Mezar konumlarının sosyal statü ile alakalı olamayabileceğini ortaya koyan bir diğer nokta da, mezar konumu ile mezar yapısı/mezar buluntuları arasındaki ilişkidir.

[1283] Tez kapsamındaki çalışma için, Rupp tarafından Kıbrıs Demir Çağı gömülerini değerlendirmede kullanılmış olan yöntem baz alınmıştır. Bkz. Rupp 1985, 128 vd.
[1284] Morris 1992, 202.

Öyle ki, sahiplerinin toplum içinde hali hatırı sayılır bir yerde olduğu söylenebilen mezarların bir kısmının kentten en uzak konumda yer aldığı görülmektedir (Mezar 13, Mezar 15 ve Mezar 16). Diğer yandan, mezar buluntuları ile sahiplerinin toplum içinde daha düşük bir statüde olduğunu gösteren bazı mezarlar ise (Mezar 2), yamaç üzerinde olacak şekilde kente daha yakın konumlarda yer almaktadır.

Benzer bir durum, daha az bir belirsizlikle, mezar yapılarında da gözlemlenebilmektedir. Mezarların bir birine olan yapısal benzerliği, bazı sonuçlara varılmasını imkansızlaştırmasa da zorlaştırmaktadır. Çalışmaya dahil edilmiş 22 adet mezardan sadece 6 tanesinin çizimi mevcut olsa da, genel mezar mimarisinin her örnekte aynı olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı, toplumda daha üst bir statüde olan kişiler ile sıradan kişilerin mezarları arasında hiçbir yapısal fark söz konusu olmamaktadır. Şu an için Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde farklı statülerin, mezarlar hususunda plastik süslemeler veya daha kaliteli bir işçilik gibi ögelerle gösterilmesinin pek moda olmadığı söylenebilmektedir. Sadece Mezar 4, yapısı bakımından bu çerçevenin dışında kalan yegane mezar sayılabilmektedir. Geniş ve uzun dromosu yanında tek dromosla ulaşılan 3 adet mezar odasından ibaret "kompleks" şeklindeki yapısı, Mezar 4'ün diğer Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarından ayrı tutulmasını sağlamaktadır **(Levha 55)**.

Özellikle ölçüsel büyüklükleri ile öne çıkan diğer iki mezar ise, Mezar 13 ve Mezar 16'dır. Dromos ve mezar odası ölçüleri, söz konusu iki mezarı Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün en büyük iki mezarı konumuna yerleştirmektedir **(Tablo 21)**. Her ne kadar soyulmuş da olsalar, boyutlarından yola çıkarak Mezar 13 ve Mezar 16'nın toplumda oldukça üst statüde yer alan kişi/kişilere ait olduğu söylenebilmektedir. Geriye kalan mezarların ise, genel anlamda birbirine yakın

ölçüsel özellikler sergileyen sıradan mezarlar şeklinde olduğu görülmektedir (**Tablo 20 ve 21**).

Mezar buluntuları, mezar sahipleri ve statüleri hakkındaki en sağlıklı bilgileri sunan ögelerdir. Nekropol çalışmaları bünyesinde, mezar buluntularından yola çıkarak, mezar sahiplerinin sosyal statülerini belirlemek için pek çok yöntem oluşturulmuş ve çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar kronolojik olarak farklı dönemleri kapsayan çalışmalar şeklinde olsalar da, söz konusu çalışmalar pek çok ortak noktada buluşarak üniter bir sistem sunmaktadır[1285].

Bu ortak noktalardan en önemlisi, hangi nesnelerin yüksek bir sosyal statüye işaret ettiği yönünde varılan karardır. Öyle ki pek çok çalışma, kaliteli işçiliğe sahip zarif seramik kapları, ithal seramik kapları, mobilyaları, altın/gümüş takıları, ölü gömme ritüeli ile alakalı nesneleri (kıyafet süsleri, sunu kapları vb.), altın-gümüş ya da tunç olup yüksek kalite sergileyen günlük kullanım kaplarını, kişisel lükse ait eşyaları ve büyük oranda silahları, gömülü kişinin statüsü hakkında bilgi veren eserler olarak görmektedir[1286]. Ancak bu buluntuların bazısı tek başına yüksek statü belirtisi sayılabilirken (altın-gümüş takılar, altın-gümüş ya da tunç olup yüksek kalite sergileyen kaplar vb.), diğer bir kısmı ise tek başına kesin bir gösterge sayılamamaktadır (kaliteli seramik kaplar, ithal kaplar, silahlar vb.)[1287]. Bu nedenden ötürü, mezar kontekslerindeki her buluntunun bir arada incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Yerel üretim seramik kaplar ve kandiller, özellikle

[1285] Rupp 1985; Rupp 1987, 119 vd.; Pollock 1983; Smith 1987.
[1286] Rupp 1985, 128. Sosyal statü belirlemede, mezar eşyalarının azlığı veya çokluğundan öte nieliklerinin önem taşıması hakkında bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 203.
[1287] Seramik kapların ait oldukları mezarlar ve beraber bulundukları diğer eserlerle değerlendirilmesi, söz konusu eserlerin özellikle Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında bir statü belirleyicisi olarak değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. Bkz. çalışma içinde V.5.2.a.

statü konusunda pek sağlıklı veriler sunmayacağından analiz dışında tutulacak başlıca eserlerdir[1288].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarının yukardaki metodlar altında incelenmesi, mezar sahiplerinin birçoğunun sosyal statüsü veya toplumdaki rolü hakkında yeterli bilgilere sahip olunabileceğini göstermektedir. Mezar 1, Mezar 6, Mezar 12, Mezar 13, Mezar 14, Mezar 16, Mezar 18 ve Mezar 19, ya büyük oranda ya da tamamen soyulmuş olduklarından buluntuları baz alınarak değerlendirilemeyecektir. Mezar 7 ve Mezar 8, yayınlanmış buluntularının elverdiği kadar değerlendirilebilecekken, geriye kalan mezarlar tamamı ile değerlendirmeye tabi tutulabilecektir.

Mezar buluntularının bir arada değerlendirilmesinin yeterli sonuçlar vereceği ilk mezar, hiç kuşkusuz Mezar 4 olacaktır. Mezar 4'e ait ilk mezar odası konumundaki 4A, oldukça yoğun miktarlarda nitelenen gümüş-altın takılar, yine altından olacak şekilde ölü kültü ve ritüellerle alakalı eşyalar (çelenkler, kıyafet süsleri vb.), tunç-gümüş ve altın kaplardan meydana getirilmiş bir symposion seti, kişisel lükse ait yüksek kalitede eşyalar (ayna, candelabrum vb.) ve bir grup silah içermektedir **(Grafik 8)**. Bahsi geçen eşyaların büyük çoğunluğu tek başına bile yüksek bir statüye işaret edebilecekken[1289], bir bütün olarak değerlendirildiklerinde kesinlikle bir yüksek statü göstergesi sayılmaktadırlar.

Her anı lüks içinde geçen bir hayata işaret eden takılar, kişisel bakım eşyaları ve metal kaplar, Mezar 4A'da gömülü ailenin kesinlikle kentin soylular tabakasına mensup olabileceğini kanıtlamaktadır. Oldukça lüks karakterli gündelik eşyaların

[1288] Rupp 1985, Tablo 3.
[1289] Bu noktada, her biri kaliteli bir işçiliğin ürünü sayılan takılar ve metal kapların bile tek başına yüksek statüye işaret edebilecek eserler olduğu unutulmamalıdır.

mezara konulmasıyla vurgulanan yüksek statü ve prestij, sadece gömü için kullanılmış olan çelenk ve kıyafet süslerinin varlığı ile daha da pekiştirilmiştir[1290]. Çelengin özellikle Dionysos kültü ile olan bağları, çelengin başında bulunmuş olduğu bireyin kesinlikle bir Dionysos inananı olduğuna işaret etmektedir. Böylece bu soylu kişinin gündelik hayat dışında dini hiyerarşide de önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yine mezar odasında bulunmuş olan 3 adet mızrak ucu ise, mezar odasındaki erkek bireyin (aile reisi) hiç kuşkusuz varlıklı bir birey olarak krallığın askeri yapısı içinde de önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Altın takılar, gömü için kullanılmış süs eşyaları ile gösterişli metal kapların varlığını kanıtlayan küçük süsleme parçaları, Mezar 4B'deki bireylerin aynı 4A'da olduğu gibi kentin soylular tabakasına mensup olduğunu kanıtlamaktadır **(Grafik 10)**. Mezar yapısı yanında mezar odalarındaki buluntuların eş düzeydeki zenginliği de, 4A ve 4B'de gömülü bireylerin büyük olasılıkla Soli toplumunun en saygın soylu ailelerinden birine mensup akrabalar (kardeşler?) olduğunun kanıtı sayılmaktadır[1291].

Mezar 15, sahip olduğu buluntular ışığında kesine yakın sonuçlara ulaşmayı mümkün kılan bir diğer mezardır **(Mezar 15)**. Büyük oranda gömü esnasındaki ritüellerle alakalı olan 2 adet tunç phiale mesomphalos, günlük kullanımda yer tutan 1 adet altın küpe ve 5 adet yerel üretim mermer kap içeren Mezar 15'in sahip/sahiplerinin, ortalamadan daha zengin bireyler olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir.

[1290] Gömü ile alakalı eşyalar, kişisel lükse ait çeşitli eşyalar ve yemek/içecek sunumuna ait kaplar elit kesim ile sıradan kesim arasındaki statü farkını ortaya seren güçlü unsurlar arasında olduğu hakkında bkz. Smith 1987, Tablo 5.

[1291] Her ne kadar soyulmuş olsa da, 4C'nin de benzer zenginlikte eserlere sahip olduğu ve sahiplerinin de 4A ile B'de bireylerle direkt anlamda akraba olduğu kolaylıkla iddia edilebilecektir.

Diğer Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları ise, kesinliği daha indirgenmiş tablolar sunmaktadır. Öyle ki, hepsi yerel üretim olan 4 adet mermer kap, 2 adet süslemesiz ayna, 1 adet pişmiş toprak figürin ve bazı süslemeli seramik kaplar bulunduran Mezar 9'da gömülü birey/bireylerin üst statüde kişiler olmadığı anlaşılmaktadır **(Grafik 14)**. Ancak bu birey/bireylerin, bazı kişisel lükslere ulaşabilecek düzeyde refaha sahip olup orta sınıfa mensup kişiler olduğu kolaylıkla söylenebilecektir[1292]. Ancak Mezar 9'daki buluntuların hiçbiri bu sonuca varılmasında tek başına yeterli olmadığından, mevcut sonuç tüm eserlerin bir arada yorumlanması ile elde edilmiştir.

Mezar 22, buluntuları içinde büyük olasılıkla gömü esnasındaki sunularda kullanılmak üzere alınmış tunç bir phiale mesomphalos ve kırık halde tek bir Attik kap içermektedir **(Grafik 29)**. Söz konusu eserlerin mezar odasında bulunmuş diğer buluntularla yorumlanması, mezar sahibinin sosyal statüsü hakkında kesin sonuçlar vermemektedir. Her ne kadar, gömü esnasında kullanılmak üzere tunç bir kap alabilecek veya mezar odasında ithal bir Attik kap barındırabilecek seviyede refah düzeyine sahip olsa da, Mezar 22'de gömülmüş olan kişi/kişilerin basitçe orta sınıfa mensup olduğu söylenebilecektir.

Statü belirtebilecek eserler olarak tek bir tunç leğen içeren Mezar 3'ün mezar odası yanında kırık bir makyaj çubuğu içeren ve soyulmuş olan Mezar 5'in sahiplerinin de, kişisel lükslerini düşünecek kadar bir refah seviyesine sahip olduğu anlaşılmaktadır **(Grafik 5)**. Bu bağlamda her ne kadar söz konusu iki mezar başka

[1292]Çalışma kapsamındaki "orta sınıf" tanımlaması, refah düzeyinin bir kısmını en azından bir grup mermer kap, metal kap veya kişisel bakım eşyalarıyla beraber belki bazı ithal kaplar da almaya ayıracak kadar maddi rahatlık içinde olan kişileri tanımlamaktadır.

yardımcı buluntulardan noksan olsa da, ikisinin de yine orta sınıfa yakın kişilere ait olduğu söylenebilecektir.

Mezar 2, Mezar 7 ve Mezar 8, mezar envanterlerinin tamamını teşkil eden seramik kapların bir kısmının ithal olduğu mezarlardır. Mezar 2, tamamı ile günlük kullanıma atfedilen yerel kaplarla nitelenmekte olup bünyesindeki tek ithal kabın, büyük olasılıkla gömüde kullanılmak üzere alınmış bir Attik kase olduğu görülmektedir **(Grafik 2 ve 3)**[1293]. Sahip olduğu buluntu envanteri, Mezar 2 sahibi/sahiplerini kesinlikle orta sınıfın altına yerleştirmektedir.

Mezar 7, 3 adet ithal seramik kap yanında Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün en gösterişli yerel boyalı kaplarına sahip olsa da, bu eserler mezar sahiplerini yine orta sınıftan aşağıya yerleştirmektedir. Aynı durum, ikisi ithal bir tanesi ise yerel olacak şekilde yine sadece seramik kaplar içeren Mezar 8 sahipleri için de geçerlidir.

Mezar 3 niş kısmı, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 17, Mezar 20 ve Mezar 21, büyük oranda yerel seramiklerle nitelenen ve bazılarında tek bir mermer kap yer alan (Mezar 10 ve Mezar 11) mezarlardır **(Grafik 4, 16, 18, 23, 25 ve 27)**. Buluntu envanterlerinin sunduğu bu "sıradan" tablo, söz konusu mezar sahip/sahiplerinin sıradan vatandaşlar olduğunu göstermektedir. Mezar 3 niş kısmında gömülü bireyin mezar yapısına dahil edilmiş ancak dromostaki niş içine gerçekleştirilmiş oluşu, kişinin sıradan statüsüne kanıt teşkil eden diğer bir önemli noktadır. Gömü şeklindeki bu seçim, Mezar 3 niş sahibinin mezarın asıl sahipleri ile organik bir bağ içinde olduğunu, ancak mezar odasına gömülmesini sağlayacak yakın bağlardan

[1293] Attik kökenli siyah glazürlü açık formların, günlük hayatta kullanımı yanında sıvı sunumları için tercih edilmiş ve alınmış olduğu hakkında bkz. Gjerstad 1948, 218; Tatton-Brown 1985, 63 vd.

mahrum olduğuna işaret etmektedir. Bu noktada Mezar 3 niş kısmında gömülü bireyin, en mantıklı haliyle mezar odasındaki birey/bireylerin kölesi veya hizmetçisi olabileceği akla gelmektedir[1294].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarının %63'lük bir kısmı sayesinde sağlanan bilgiler, mezar sahiplerinin statülerini belirleme konusunda sığ ancak nispeten tatmin edicidir (Mezar 2, Mezar 3, Mezar 4, Mezar 5, Mezar 7, Mezar 8, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22).

Kentte, büyük ihtimalle hem yönetimde hem de dini hayatta söz sahibi olan oldukça zengin bir elit kısmın varlığı, Mezar 4 gömüleri ile kanıtlanmaktadır. Mezar 13 ve Mezar 16 da, özellikle büyük boyutları sayesinde başka soylu ailelere aitlenebilecek mezar yapıları arasındadır. İlk anlamda söz konusu mezarların büyük boyutları diğer yanda ise Mezar 4 tarafından örneklenen maddi zenginliklerin varlığı, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde yüksek statü ve prestijin ölümden sonra bile devam ettirildiğini göstermektedir **(Grafik 74)**.

Mezar 15, ortalamadan daha zengin bir kesimin varlığı için yegane örneklemeyi sunmaktadır. Geriye kalan çoğunluğun ise, orta sınıf vatandaşlar (Mezar 3, Mezar 5, Mezar 9 ve Mezar 22 sahibi/sahipleri) ve sıradan vatandaşlara (Mezar 2, Mezar 3 niş, Mezar 7, Mezar 8, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 17, Mezar 20 ve Mezar 21) ait mezarlar arasında paylaşıldığı görülmektedir **(Grafik 74)**.

Mezar yapıları ve buluntularla ulaşılan bu sonuçlar, antropolojik verilerle de örtüşmekte ve pekiştirilebilmektedir. Örneğin Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş

[1294] Kıbrıs'ta dromoslara köle olabilecek bireylerin gömülmesi Kıbrıs-Arkaik Dönem'e kadar geriye gitmektedir. Benzer uygulamalar için bkz. Karageorghis 1970, 232; Karageorghis 1967, 121; Gjerstad 1948, 433.

kemikler, sergiledikleri özellikler ile burda gömülü bireyin (Birey M3-1) oldukça ağır işlerde çalışan, diş apsesi gibi sağlık problemleri bulunan ve vitamin eksikliği yüzünden vücutsal deformasyonlara sahip bir erkek olarak kimliklendirmektedir[1295]. Böylece kemiklerin sunduğu bu düşük antropolojik profil, Mezar 3 Niş kısmının alt sınıf gömülerden biri olması ile sıkı sıkıya örtüşmektedir.

Orta sınıfa ait bireylerin gömüldüğü mezarlardan biri olan Mezar 3 mezar odası da yine arkeolojik ve antropolojik verilerin uyumlu sonuçlar verdiği bir diğer gömüdür. Mezar 3'ün mezar odasında bulunmuş insan kemikleri, burada gömülü bireylerin Niş kısmındaki bireye kıyasla daha sağlıklı olduğunu ancak özellikle beslenme anlamında yine hatırı sayılır eksikliklerle nitelenen bir hayat sürdüklerini göstermektedir. Özellikle mezar odasındaki farklı bireylere ait pek çok dişte gözlemlenen aşınmalar, orta sınıfta karşılaşılacak ağırlıkla sert ve az pişmiş gıdalar içeren bir beslenme alışkanlığına işaret etmektedir[1296].

Mezar 4A ve 4B'de gömülmüş bireylere ait dişler ise, oldukça iyi olan durumları ve sağlıklı yapıları ile üst sınıftan beklenen haliyle daha iyi gıdaların tüketilmiş olduğu bir beslenme şeklinin göstergesidir. Ayrıca nekropol içindeki en yaşlı bireyin de (Birey M4A-1) yine bir üst sınıf mezarı olan Mezar 4A'dan çıkmış olması, üst sınıfın sağladığı yüksek kalitede yaşamın birey ömrüne yansıması olarak yorumlanabilmektedir[1297].

Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolleri odaklı çalışmalarda mezar sahipleri ve statüleri hakkında araştırmalara yer verilmediğinden, Soli nekropolünün diğer çağdaş

[1295] Bkz. çalışma içinde IV.1.3.3.
[1296] ibid.
[1297] Bkz. çalışma içinde IV.1.4.4. ve IV.1.4.6.

nekropollerle karşılaştırılması zor olmuştur[1298]. Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolleri arasında, özellikle buluntu repertuvarı anlamında toplu bir şekilde değerlendirilmiş başlıca nekropoller Salamis-*Cellarka*, Tsambres ve Aphendrika, Vouni-*Korakas* ve Marion nekropolleridir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde Mezar 4 ile varlığından haberdar olduğumuz oldukça elit bir tabakaya dair veriler sunan başka mezarlara, çoğunlukla Marion-*Kaparka* nekropolünde rastlanmaktadır. Marion-*Kaparka* nekropolündeki 34, 57, 58 ve 60 No.lu mezarlar, metal kaplar, lüks gündelik eşyalar (candelabrum gibi), kişisel bakım eşyaları ve özellikle de sahip oldukları takı repertuvarları ile Mezar 4'e yakın bir buluntu envanteri sunmaktadır[1299]. Söz konusu mezarlarının sunduğu tablo, Marion soylu tabakasının da Soli aristokratları gibi hatırı sayılır derecede lüks bir hayata sahip olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan Marion-*Kaparka* nekropolü, mevcut veriler ışığında Soli'de varlığı henüz kanıtlanmamış daha sıradan bir zengin tabakanın varlığına da ışık tutmaktadır. 22, 41, 44, 47 ve 56 No.lu mezarlar, söz konusu zengin tabakanın mevcudiyetini gösteren başlıca mezarlardır[1300]. Özellikle yoğun miktarlarla temsil edilen gümüş takılar, bir iki adetle nitelenen kişisel bakım eşyaları, bazı ithal kaplar ve figürinler gibi eşyalarla nitelenen bu mezarlar, soylular tabakasına mensup olmasa da hatırı sayılır bir zenginliğe sahip bir kesimin varlığına işaret etmektedir.

[1298] Söz konusu karşılaştırma mevcut diğer Kıbrıs-Klasik Dönem nekropollerinin şahsım tarafından tek tek incelenip değerlendirilmesi ile mümkün olmuştur.
[1299] Gjerstad ve diğ. 1935, Mezar 34 için 270 vd., Mezar 57 için 341 vd. Lev. LXIII ve LXIV, Mezar 58 için 345 vd. LXIV ve LXV, Mezar 60 için 356 vd. Lev. LXVIII. Diğer nekropollere ait buluntular, eserlerin karakterine göre ayrı ayrı yayınlarda değerlendirildiğinden ötürü birçoğunu ait oldukları mezarın çatısı altında toplayıp bir bütün halinde değerlendirmek oldukça güçleşmektedir.
[1300] Gjerstad ve diğ. 1935, Mezar 22 için 240 vd. Lev. XLIV ve XLV, Mezar 41 için 291 vd. Lev. LV., Mezar 44 için 303 vd. Lev. LV, Mezar 47 için 311 vd. Lev. LIX, Mezar 56 için 338 Lev. LXI.

Az sayıda olacak şekilde gümüş takılar içeren, bazı örneklerde bol miktarda tunç takılar sunan ama diğer yandan kişisel lükse ait eşyalar, mermer kaplar ve yerel ya da ithal süslü eserlerle nitelenen ortalamadan zengin mezarlar ise, Vouni-*Korakas,* Marion-*Kaparka* ile Tsambres ve Aphendrika nekropollerinde mevcuttur. Söz konusu mezarlar, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde sadece Mezar 15 ile nitelenen bir sınıfın temsilcileri sayılmaktadır. Mezar 15, buluntu envanterindeki altın küpe, mermer ve metal kaplar bakımından benzer mezarlar içinde Tsambres 12, Aphendrika 46 ve Vouni 3 No.lu mezarlar ile yakınlık sergilemektedir[1301]. Ortalamadan zengin sayılabilecek diğer benzer mezarların büyük çoğunluğu ise, gümüş takılarla nitelenmektedir (Tsambres 12, Aphendrika 46, Vouni 16, Marion 38, 40 ve 72 No.lu mezarlar)[1302].

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki orta sınıfa ait mezarların (Mezar 3, Mezar 5, Mezar 9 ve Mezar 22), diğer benzerlerine kıyasla farklı olduğu gözlemlenmektedir. Tsambres ve Aphendrika nekropollerinde orta sınıf mezarlar, genelde yoğun miktardaki tunç takılar ve özellikle de gümüş sikkelerle nitelenmektedir[1303]. Vouni-*Korakas* mezarlarında ise, yine tunç takılar yanında bazı cam takılar ve oldukça az miktarda kişisel bakım eşyası (aynalar) yer almaktadır[1304].

[1301] *Tsambres* Mezar 12 için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937, 41. *Aphendrika* Mezar 46 için bkz. a.g.e. 75 vd. *Vouni* Mezar 3 için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, 305 vd. Lev. CII

[1302] *Tsambres* Mezar 12 için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937, 41. *Aphendrika* Mezar 46 için bkz. a.g.e. 75 vd. *Vouni* Mezar 16 için bkz. Gjerstad ve diğerleri 1937, 335 vd. *Marion* Mezar 38 için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 282 vd. Lev. LII, Mezar 40 için bkz. a.g.e. 289 vd. Lev. LII, Mezar 72 için bkz. a.g.e. 393 Lev. LXXV.

[1303] Söz konusu mezarlar Mezar 17, Mezar 32, Mezar 37, Mezar 42 ve Mezar 43'tür. Mezar 17 için bkz. Dray ve Du Plat Taylor 1937, 49, Mezar 32 için bkz. a.g.e. 59 vd., Mezar 37 için bkz. a.g.e. 67, Mezar 42 için bkz. a.g.e. 70 vd., Mezar 43 için bkz. a.g.e. 73. Sikkeler her ne kadar "kayıkçı" için bırakılmış olsa da, gömü törenine harcanan para da kişinin sosyal statüsüne göre düzenlendiğinden bu tarz eserler de sosyal statü göstergesi olarak algılanmalıdır. Bkz. Rupp 1985, 128 vd.

[1304] Söz konusu mezarlar Mezar 8, Mezar 11 ve Mezar 15'tir. Mezar 8 için bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, 315 vd. Lev. CIV ve CV, Mezar 11 için bkz. a.g.e. 322 vd. Lev. CV, Mezar 15 için bkz. a.g.e. 333 vd. Lev. CVIII ve CIX.

Bir orta sınıfın varlığı, Salamis-*Cellarka* nekropolünde çoğunlukla kişisel bakım eşyaları ve mermer kaplar içeren mezarlar ile sağlanmaktadır[1305]. Marion-*Kaparka* orta sınıf mezarları ise, oldukça az miktarda gümüş takı (çoğunlukla 1 çift) ama ağırlıkla tunç, bazen fayans takılar ve bazı kişisel eşyalarla donatılmıştır[1306]. Sadece tek bir örnekte lüks kişisel bakım eşyaları ve mermer kaplarla (Mezar 9), ancak çoğunlukla da birden fazla tunç kapla nitelenen orta sınıf Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının (Mezar 3, Mezar 5, Mezar 9 ve Mezar 22), bu bağlamda benzerlerinden farklı kriterlerle değerlendirildiği görülecektir. Yine de kişisel bakım eşyaları ve mermer kaplarla nitelenmesi bakımından, Mezar 9'un özellikle Salamis-*Cellarka* mezarlarına yakınlıklar sergilediği de söylenebilmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem örnekleri ile çağdaşlarının belki de en uyumlu olduğu mezarlar, sıradan kişilere ait mezarlardır. Neredeyse tamamı seramik kaplarla nitelenen sıradan kişilere ait Soli mezarları, bu özellikleri ile Tsambres ve Aphendrika, Vouni-*Korakas,* Marion ve Salamis-*Cellarka* nekropollerindeki benzer mezarlarla birebir eş bir yapı sunmaktadır[1307].

Kıbrıs-Klasik Dönem Solisindeki sosyal yapının, genelde büyük yerleşimlere ait Marion-*Kaparka,* Tsambres ve Aphendrika ve Salamis-*Cellarka* nekropolleri ile

[1305] Karageorghis 1970, 232 Lev. CXLIV, CLXXXVI, CXC.
[1306] Söz konusu mezarlar Mezar 39, Mezar 45, Mezar 46, Mezar 53 ve Mezar 55'tir. Mezar 39 için bkz. Gjerstad ve diğ. 1935, 284 vd. Lev. LII, Mezar 45 için bkz. a.g.e. 308 vd. Lev. LIX, Mezar 46 için bkz. a.g.e. 309 vd. Lev. LIX, Mezar 53 için bkz. a.g.e. 327 Lev. LXI, Mezar 55 için bkz. a.g.e. 334 vd. Lev. LXI.
[1307] *Tsambres* ve *Aphendrika* mezarları için bkz. Mezar 19 için Dray ve Du Plat Taylor 1937, 51, Mezar 22 için a.g.e. 52, Mezar 23 için a.g.e. 53, Mezar 25 için a.g.e. 54, Mezar 26 için a.g.e. 55, Mezar 29 için a.g.e. 56, Mezar 31 için a.g.e. 58, Mezar 38 için a.g.e. 68 vd., Mezar 40 için a.g.e. 69, Mezar 45 için a.g.e. 74, Mezar 47 için a.g.e. 77, Mezar 48 için a.g.e. 78, Mezar 49 için a.g.e. 79; Vouni-*Korakas* mezarları için bkz. Mezar 1 için Gjerstad ve diğ. 1937, 300 vd. Lev. XCIX, Mezar 2 için a.g.e. 303 vd. Lev. C, Mezar 6 için a.g.e. 311 vd. Lev. CII, Mezar 7 için a.g.e. 313 vd. Lev. CII, Mezar 9 için a.g.e. 320 vd. Lev. CVI, Mezar 14 için a.g.e. 332 vd. Lev. CVIII; *Marion* mezarları için bkz. Mezar 15 için Gjerstad ve diğ. 1935, 224 vd., Mezar 23 için a.g.e. 246 vd., Mezar 25 için a.g.e. 249 vd., Mezar 29 için a.g.e. 259 vd., Mezar 31 için 262 vd., Mezar 38 için a.g.e. 282 vd., Mezar 40 için a.g.e. 289 vd., Mezar 45 için a.g.e. 308 vd., Mezar 47 için a.g.e. 311 vd., Mezar 48 için a.g.e. 317 vd., Mezar 49 için a.g.e. 318 vd.; *Salamis* mezarları için bkz. Karageorghis 1970, 234 vd.

benzeşmesi olağan karşılanmalıdır. Oldukça küçük nüfuslu bir askeri yerleşim olan Vouni-*Korakas* nekropolünün statü göstergeleri konusunda sunduğu tablo da, bu durumda çağdaşlarından haliyle farklı olacaktır.

Karşılaştırmalar, oldukça zengin veya sıradan kişilerin statüsünü belirlemede yerleşimler arasında mevcut olan ortak değerlerden yararlanabileceğini göstermektedir. Bu durum en iyi haliyle, sıradan kişilere ait mezarların tüm çağdaş nekropollerde sadece seramik kaplarla nitelenmesiyle kanıtlanmaktadır. Bu noktada Soli Kıbrıs-Klasik Dönem toplum yapısı içinde sıradan kişiler ile onlara ait mezarlar, tespit edilmesi en kolay mezarlar olmaktadır. Özellikle Marion-*Kaparka* 34, 37, 58 ve 60 No.lu mezarlar ile Mezar 4 mezar odalarının buluntu envanterleri arasındaki yakınlık, elit tabakanın da sosyal statü içinde oldukça belirleyici ve kalıplaşmış göstergelerle nitelendiğine işaret etmektedir.

Ortalamadan zengin ve orta sınıf statüdeki kişilerin ise, Kıbrıs-Klasik Dönem sosyal yapısı içinde yerleşimden yerleşime değişen göstergelerle nitelenebileceği anlaşılmaktadır.

V.7. Mezarlar, Din Olgusu ve Kültler

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarları, özellikle buluntuları ile kentin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki dini yapısı ve inançlar hakkında bazı ipuçları vermektedir. Elde edilen ipuçları, kentteki olası kültlerin yüzeysel bir tespiti yanında sonraki hayata olan bazı inanışları da kapsamaktadır. Mezar 4A ve Mezar 9'da bulunmuş olan figürinler yanında yine Mezar 4A'da bulunmuş olan sarmaşık çelengi, özellikle kültler hakkında ipuçları veren başlıca eserlerdir. Mezarlara dağılmış diğer eserler de, genel itibarıyla sonraki hayata dair inanışlara ışık tutmaktadır.

Mezar 4A'da bulunmuş olan figürinlerden pişmiş toprak olanı Astarte, kireçtaşı olanı ise Aphrodite kültü ile ilişkilendirilmektedir[1308]. Pişmiş toprak Astarte figürini, Ada'da Tunç Çağı'ndan itibaren mevcut olan bir kültün Soli'deki varlığına kanıt teşkil etmektedir[1309]. Mezar 4A figürini gibi figürinlerin, genelde sağlıklı bir doğum, çocuk sahibi olmak veya başarılı bir doğumun ardından şükran belirtmek için kullanıldığına dair düşünceler mevcuttur[1310]. Diğer yandan Astarte figürlerinin özellikle ölü gömme ile ilgili kullanımlarda, kötü şansı veya kötülükleri uzak tutma amaçlı bir tılsım hizmeti gördüğü de bilinmektedir[1311]. Ancak bu tarzdaki figürinleri asıl karakterize eden unsur, pek çok kutsal alan ile mezarda oldukça yoğun miktarlarda temsil edilmeleridir. Bu sayede kült amaçlı kullanılmak üzere hazırlanan pişmiş toprak figürinleri üreten atölyelerin asıl hedefinin, büyük oranda kutsal alanlara veya mezarlara adak bırakma ihtiyacını karşılamak olduğu anlaşılmaktadır[1312]. Söz konusu bu ihtiyacı karşılama amacı düşünüldüğünde, Mezar 4A'daki Astarte figürininin kentte tanrıçaya adanmış bir kült alanının varlığına işaret edebileceği düşünülebilmektedir.

Mezar odasındaki kullanım şekli ne olursa olsun Mezar 4A pişmiş toprak figürini, Soli'de Kıbrıs-Klasik Dönem'de bir Astarte kültünün mevcut olduğunu kanıtlamaktadır. Astarte kültünün kentteki varlığı ise, bir başka önemli noktaya parmak basmaktadır. Kültün özellikle Ada'da M.Ö. 5. yüzyıl ile beraber görülmeye başlanan Yunan tanrı ve kültlerinden önce mevcut oluşu, özellikle eski kültlerin

[1308] Bkz. tez içinde IV.1.4.3.c.
[1309] Serwint 2002, 325 vd.
[1310] Salter 2008, 140
[1311] Bu kullanım şekli, Astarte figürlerinin özellikle lahitler üzerinde tercih edilmesi ile de desteklenmektedir. Bkz. Tatton-Brown 1981, 79.
[1312] Benzer veya farklı şekildeki pek çok figürinin çeşitli kutsal alanlarda yoğun bir şekilde bulunması bu savı destekleyen en güçlü ögedir. Bkz. Salter 2008, 140; Serwint 1993, 208-209; Smith ve diğ. 2012, 167 vd.; Serwint 1991, 213 vd.; Monloup 1994.

kentteki mevcudiyetinin ne kadar köklü olduğunu göstermektedir[1313]. Ancak Mezar 4A pişmiş toprak figürininin kıyafet anlamında sergilediği Yunan özellikleri, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde bazı eski kültlerin Yunan ögeleriyle harmanlanma sonucu yeni biçemler kazandığını da kanıtlamaktadır[1314].

Mezar 4A'da bulunmuş olan kireçtaşı Aphrodite-Eros figürini, kentteki bir diğer kültün varlığına ışık tutmaktadır. Soli krallığının coğrafi dağılım alanını teşkil eden günümüz Güzelyurt bölgesinde, başta Kholades[1315] ve Ambelia'da[1316] olacak şekilde pek çok Klasik Dönem sonrasına tarihli Aphrodite kült alanı mevcuttur. Bu kült alanlarının varlığı, tanrıçanın tapınımının Soli bölgesinde Hellenistik ve Roma dönemlerinde de oldukça popüler olduğuna işaret etmektedir. Mezar 4A Aphrodite-Eros figürini, Soli'de M.Ö. 3. yüzyılda kesin bir şekilde var olduğu anlaşılan Aphrodite kültünün köklerinin Kıbrıs-Klasik Dönem'e kadar indirilebilmesini sağlayan yegane heykeltraşlık buluntusudur. Soli Krallığı'na ait birçok sikkenin arka yüzünde Aphrodite resimlerinin olması, tanrıça ve ona ait kültlerin kent için önemli olduğunu gösteren diğer bir kanıttır[1317]. Bölge genelinde ve Soli yakınında Aphrodite'ye ait pek çok kutsal alanın varlığı, krallığın başkenti konumundaki Soli'de de tanrıçaya adanmış en azından bir tane tapınağın mevcut olması gerektiğini düşündürmektedir.

Ayrıca birebir benzer ikonografide başka figürinlere Marion ve Salamis'te de rastlanması, Aphrodite kültü için Ada genelinde kalıplaşmış bir ikonografinin

[1313] Tatton-Brown 1997, 65.
[1314] Vandenabeele 2007, 221 ve 224; Karageorghis 1998b, 205.
[1315] Soli'deki Aphrodite kültünün M.Ö. 3. yüzyıl ve sonrasındaki varlığı Kholades tapınaklarıyla kanıtlanmıştır. Bkz. Gjerstad ve diğ. 1937, 412 vd.
[1316] Christou 2002, 21.
[1317] Karageorghis 1998b, 146 Fig. 96a-b. Ancak bazı yazıtlardan özellikle M.Ö. 4. yy.da kentin baş ilahesinin Athena olarak sayıldığı anlaşılmaktadır: Masson 1983, No. 212.

mevcut olduğunu kanıtlamaktadır[1318]. Söz konusu ikonografi, olasılıkla en iyi halini Mezar 4A örneğinde gördüğümüz bir kült heykeliyle ilişkilendirilmiş bir Aphrodite kültünün göstergesi olma potansiyeline sahiptir[1319]. Ancak özellikle Marion örneğindeki Eros figüründe görülen farklılıklar[1320], kült simgesinin belki de bölgesel değişimlerle nitelenen bir yapıya sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Mezar 4A'da bulunmuş olan altın sarmaşık çelengi ise, Soli'de mevcut bir diğer külte kanıt teşkil etmektedir. Hem yazılı kaynaklar hem de görsel kaynaklar sayesinde Dionysos kültü ile ilişkilendirilen Mezar 4A çelengi, söz konusu kültün Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde mevcut olduğunu göstermektedir. Öncelleri M.Ö. 5. yüzyıla kadar inen sarmaşık yapraklı ve ön kısmı tomurcuk öbekli bu tarz çelenklerin[1321], genelde Dionysos'un inananları tarafından tercih edildiği bilinmektedir **(Levha 80b ve c)**[1322]. Bu tarz çelenklerin farklı varyasyonlarının, kültün oldukça güçlü olduğu antik Thrakia bölgesindeki mezarlar yanında Makedon mezarlarında sıkça bulunması da bu savı desteklemektedir[1323]. Bundan yola çıkarak, Mezar 4A'da çelenk kafasına yerleştirilmiş şekilde bulunmuş olan bireyin büyük olasılıkla bir Dionysos inananı olduğu ve kültün kentte belki de soylular arasında popüler sayıldığı düşünülebilmektedir.

[1318] Bkz. dipnotlar 334-339.
[1319] Söz konusu kalıplaşmış ikonografinin büyük boyutlu bir kült heykelini yansıtmakta olduğu ihtimali mümkün görünmekte ancak bu savın kesin kanıtlarla desteklenmediği de unutulmamalıdır.
[1320] Bu örnekte Eros figürü olasılıkla kanatlara sahiptir.
[1321] Mezar 4A çelengi için öncel olabilecek, farklı işçilik ve tipte bir sarmaşık çelengi için bkz. Oliver 1966, 271.
[1322] Işın ve Özdoğan 2000, 337. Antik döneme ait pek çok resim yanında sikkeler üzerindeki bezemelerde, bu çelenklerin Dionysos, Satyr ve Silenoslar yanında Dionysos inananları tarafından takıldığı da görülmektedir, bkz. Sear 1959, 173 Pic. 1750-1752.
[1323] *Thrakia* için bkz. Işın ve Özdoğan 2000, 337. *Makedonia* için bkz. *Ancient Macedonia* 1988, 293; Apollonia'da bir tarlada bulunmuş olan benzer bir örnek için bkz. Veleni 2009, 92 fig. 129; Grammenos 2004, 142&143.

Mezar 9'da bulunmuş olan pişmiş toprak figürin başı, sergilediği özellikler bakımından büyük olasılıkla bir binici figürinine ait olmalıdır. Figürinin sahip olduğu yüz ve baş süslerinin, özellikle Kourion binici figürinleri ile olan yakınlığı da bu savı desteklemektedir[1324]. Ada'da Kıbrıs-Geometrik'ten itibaren kullanımda olan bu tarzda pişmiş toprak binici figürinleri, genelde erkek ilahlara ait kültlerle bağdaştırılmaktadır[1325]. Söz konusu figürinlere ait en yoğun buluntu gruplarını sunan kutsal alanların başında Kourion'daki Apollon Hylates kült alanının gelmesi de bu düşünceyle uyuşmaktadır[1326]. Tüm bu veriler ışığında değerlendirilen Mezar 9 pişmiş toprak figürin başının, Soli'de Kıbrıs-Klasik Dönem'de mevcut olan erkek tanrı odaklı bir kültün varlığına işaret ettiği söylenebilmektedir (büyük ihtimalle Apollon?). Yine de Mezar 9 pişmiş toprak figürini kapsamında Soli'deki varlığından haberdar olduğumuz olası erkek tanrının kim olduğu veya ona adanmış bir tapınağın kesin bir şekilde mevcut olup olmadığı bilinmezliğini korumaktadır.

Diğer mezar buluntuları da, özellikle din olgusu içine yerleşmiş çok güçlü bir "sonraki hayat" inanışına kanıt teşkil etmektedir[1327]. Antik Yunanda gömünün gerçekleşmesi için gerekli parayı elde etmek, ölen kişinin birikimlerinin veya bazı şahsi eşyalarının satılması ile sağlanmış olabilir gibi görünmektedir[1328]. Yine de buna rağmen mezarların hepsinde ölüyle beraber gömülmüş buluntuların mevcudiyeti, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde ölümden sonraki hayata ve ölünün eşyalarına bu hayatta da ihtiyacı olacağına inanıldığını göstermektedir.

[1324] Young 1955, 202.

[1325] Binici figürinlerinin Ada'daki kökeni hakkında bkz. Karageorghis 1973c, 175; Karageorghis 1993, 65. Diğer yandan binici figürinlerinin erkek ilahlarla ilişkilendirilmesi hakkında bkz. Karageorghis 1995, 62 – 91.

[1326] Young 1955. Ancak Apollon kültlerinin atribüleri arasında binici figürlerini saymayan ve kültü başka hayvan figürleri ile ilişkilendiren çalışmalar da mevcuttur: Vernet 2012, 257 vd.

[1327] Sonraki hayat inanışının Yunan dünyasındaki yaygınlığı hakkında bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 206.

[1328] Gömünün gerçekleşmesi için gereken para miktarları ve bu konu ile ilgili düşünceler ile bazı kurallar hakkında bkz. Kurtz ve Boardman 1971, 142 vd. ve 200 vd.

Mezar buluntularının karakteri de, "sonraki hayat" inanışının boyutu hakkında güçlü ipuçları vermektedir. Mezara yerleştirilmiş olup gömü esnası ve hemen sonrasında gerçekleştirilmiş ritüellere işaret eden buluntular (dromostaki kaplar, yanmış hayvan kemikleri, koku sunumunda kullanılmış alabastron vb.), Solililerin ölünün sonraki hayata geçişinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için gerekli tüm törenleri yapmaktan kaçınmadığının göstergesidir. Ölünün sonraki hayata uğurlanışının usullere göre ve tam bir şekilde gerçekleşmesine gösterilen özen, "sonraki hayat" inanışının ilk basamağını teşkil etmektedir.

Mezara koyulan eşyaların diğer bir kısmının gündelik hayata ait eşyalar olması, Kıbrıs-Klasik Dönem Solililerinin "sonraki hayat"ın hayattayken yaşadıklarından farklı olmadığına inandığını göstermektedir[1329]. Özellikle seramik kapların yoğunluğu, yemek yeme ve içmenin "sonraki hayat"ta oldukça önemli bir yer tuttuğuna inanıldığının kanıtıdır[1330]. Seramik kaplarla yiyilip içilecek şeyler ise, Mezar 2 ve 4A-B'de karşımıza çıkan hayvan kurbanları yanında çeşitli sıvı saklama kaplarıyla bırakılmış olan şarap benzeri içecekler olmalıdır. Aynalar, makyaj çubukları ve çeşitli takıların gösterdiği şekliyle, kişisel bakım da "sonraki hayatta" ihtiyaç duyulacak bir başka gereksinimdir. Mezar 4A-B sahiplerinin tüm zenginlikleri ile beraber gömülmesi ise, hayattayken tadını çıkardıkları görkemli yaşamı diğer dünyada da sürdürme isteklerinin ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Sonraki hayatın görkemli içki partileriyle dolu Bakhik bir hayat

[1329] Kurtz ve Boardman 1971, 207.
[1330] a.g.e. 209 vd. ve 215.

şeklinde geçeceği beklentisi ise, özellikle Mezar 4A symposion setiyle somutlaşmaktadır[1331].

Din olgusu ve kültlerin analizinde figürinler ile sarmaşık yapraklı çelenkten elde edilen sonuçlar, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde en azından 4 kültün var olabileceğini düşündürmektedir. Söz konusu kültlerin tapınım alanları veya tapınaklara sahip olduğunu gösterecek somut verilerin eksikliği, bu alandaki tüm çıkarımların şimdilik birer varsayım olarak kalmasına neden olmaktadır. Özellikle mezarlara bırakılmış ölü eşyaları ve hediyelerinin varlığı ise, din olgusu içindeki "sonraki hayat" inanışının güçlülüğüne vurgu yapma bakımından dikkat çekicidir. Tüm bu verilerin analizi, Soli'nin Klasik Dönem dahilinde hem Ada geneli hem de Yunan dünyası ile yakaladığı eş kültür ve uyumu gösteren bir diğer noktadır.

V.8. Mezarlar ve İnsan İskeletleri

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde kazılmış olan 22 adet mezardan sadece 5 tanesinde insan kemiklerine rastlanılmıştır. Bu mezarlar Mezar 2, Mezar 3, Mezar 4, Mezar 5 ve Mezar 15'dir. Mezar 3, hem niş hem de mezar odası kısmında; Mezar 4 ise 4A ve 4B mezar odalarında olacak şekilde ayrı gömü grupları vermiştir.

Söz konusu mezarlarda bulunan kemikler ya oldukça eksik ya da büyük oranda kırıktır[1332]. Bundan dolayı Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında gömülü bireyler hakkında elde edilen sonuçlar, kaba bir yaş tayini, olası birey sayısı ve beslenme ile yaşam tarzları gibi bazı yüzeysel tespitlerden öteye gidememektedir. Bazı

[1331] Symposion setlerinin Makedonia ve Thrakia'da da, benzer şekildeki Bakhik inançlara işaret ettiği hakkında bkz. Themelis ve Touratsoglou 1997, 205.
[1332] Sadece Mezar 3 niş ve mezar odasından ele geçmiş kemikler bütünlenebilecek bazı parçalar vermektedir. Ancak söz konusu parçaların birleştirilmesi, sonuç vereceği şüpheli uzun ve dikkat gerektiren bir çalışmayla mümkün olabilecektir.

mezarlardaki birey tayinleri ve cinsiyet tahminlerinde, kemikler tek başına yetersiz kalmıştır. Bu noktada, kemikler mezar odalarında ele geçmiş buluntularla beraber değerlendirilerek daha sağlıklı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

İnsan kemikleri içeren mezarlardan ilki, Mezar 2'dir. Mezar 2'deki kemiklerden, mezar odasına biri yetişkin (Birey M2-1) diğeri ise çocuk (Birey M2-2) olacak şekilde 2 bireyin gömüldüğü anlaşılmaktadır **(Tablo 37 ve Grafik 76)**. Kemikler, özellikle çocuk bireyin 10 yaşından küçük olduğuna işaret etmektedir. Çocuk bireyin cinsiyet tayini belirsiz iken, yetişkin bireyin mezar odasında bulunmuş demir strigilisten yola çıkarak erkek olduğu söylenebilecektir[1333].

Mezar 3'ün niş kısmı, tek bir bireye ait kemik buluntular vermiştir (Birey M3-1; **Tablo 37**). Yetişkin olduğu anlaşılan birey, kesin bir şekilde 20 yaşından büyük bir erkektir **(Grafik 76)**. Mezar 3 niş kısmındaki kemikler, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları içinde gömülü bireylere ait en detaylı bilgileri veren kemiklerdir. Öyle ki, niş kısmındaki bireyin kafatasında gelişim döneminde baskıdan kaynaklı bir yamukluğun olduğu görülmektedir. Alt çenede ise (*mandibula*), ciddi boyutlarda bir diş apsesinin neden olduğu bir deformasyon mevcuttur. Üst kol kemiklerindeki (*humerus*) güçlü kas izleri, niş içinde gömülü bireyin kol gücü gerektiren bir işte çalışmakta olduğunun kanıtı iken, uyluk kemiklerindeki (*femur*) yamukluklar ise kötü beslenme sonucu ortaya çıkmış *osteomalacia* izleri taşımaktadır[1334].

Mezar 3'ün mezar odasından gelen kemikler ise, hem zarar görmüş hem de eksik korunagelmişlerdir. Yine de mevcut kemiklerden, mezar odasında ikisi yetişkin (Birey M3-2 ve M3-3) ve biri çocuk (Birey M3-4) olacak şekilde 3 bireyin

[1333] Daha detaylı bir inceleme için çalışma içinde bkz. IV.1.2.3.
[1334] Daha detaylı bir inceleme için çalışma içinde bkz. IV.1.3.3.

gömülmüş olduğu anlaşılmaktadır **(Tablo 37)**. Yetişkin bireylerden Birey M3-2, 23-50 yaşları arasında bir erkek ve Birey M3-3 de 20-50 yaşları arasında bir kadındır. Çocuk birey olan M3-4'ün yaklaşık yaş tayini yapılabilse de, cinsiyetin tespit edilememesinden dolayı kesin bir sonuca ulaşılamamaktadır. Yine de Birey M3-4'ün bir kız çocuğu olması halinde 12-20 yaşları, erkek çocuğu olması halinde ise 14-20 yaşları arasında olması gerekmektedir **(Grafik 76)**. Özellikle Birey M3-2 ve Birey M3-3'e ait dişlerden mezar odasına gömülmüş bireylerin sert ve az pişmiş gıdaları içeren bir beslenme biçimine sahip olduğu anlaşılmaktadır[1335].

Mezar 4'ün soyulmamış olan 4A ve 4B odaları, az sayıda ancak yine de bilgi veren bazı insan kemikleri içermektedir. Mezar 4A'da sadece dişlerden yola çıkarak, ikisi yetişkin (Birey M4A-1 ve Birey M4A-2) ve bir tanesi çocuk (Birey M4A-3) olacak şekilde 3 bireyin gömülmüş olduğu söylenebilmektedir **(Tablo 37)**. Büyük olasılıkla erkek olan Birey M4A-1, 45 yaş ve üzeri bir ileri yetişkindir. Kadın olan Birey M4A-2 de, 25-45 yaşları arasında bir orta erişkindir. Birey M4A-3 ise, 2-4 yaşları arasında bir çocuk olmalıdır **(Grafik 76)**. Çocuğa ait takılar ve kozmetik eşyalarının varlığından, Birey M4A-3'ün bir kız çocuğu olduğu tahmin edilebilmektedir. Dişlerin özellikle taç kısımlarının iyi korunmuş olması, Mezar 4A'daki ailenin kaliteli yiyecekler ihtiva eden bir beslenme tarzına sahip olduğunu göstermektedir[1336].

Mezar 4B'nin mezar odası, biri yetişkin (Birey M4B-1) diğeri ise çocuk olan (Birey M4B-2) 2 adet bireye ait kemikler içermektedir **(Tablo 37)**. Mevcut takılardan olasılıkla bir kadın olduğu tahmin edilen Birey M4B-1, 25-45 yaşları arasında bir orta erişkin iken, kız çocuğu olan Birey M4B-2 ise 7-8 yaşları arasında

[1335] Daha detaylı bir inceleme için çalışma içinde bkz. IV.1.3.3.
[1336] Daha detaylı bir inceleme için çalışma içinde bkz. IV.1.4.4.

olmalıdır **(Grafik 76)**. Mezar odasında bulunmuş dişler, 4B'de gömülmüş bireylerin de kaliteli yiyecekler ihtiva eden bir beslenme şekline sahip olduğuna işaret etmektedir[1337].

Mezar 5, mezar odasında bulunmuş kemikler ile buluntuların bir arada değerlendirilmesi ile ortaya çıkan sonuçlar sunmaktadır. Kemik buluntular, mezar odası içinde 20 yaş altında olacak şekilde cinsiyeti tahmin edilemeyen tek bir genç bireyin gömülmüş olduğunu göstermektedir (Birey M5-1; **Tablo 37 ve Grafik 76)**. Ancak mezar odası içindeki buluntuların hem erkek (strigilis) hem de kadın (makyaj çubuğu) bireylerin varlığına kanıt teşkil etmesi, minimum birey sayısını yükseltmektedir[1338]. Böylece antropolojik verilerle 1 olarak tespit edilen birey sayısı, arkeolojik veriler ışığında 2'ye çıkmaktadır.

Mezar 15, *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolü mezarları içinde günümüze kadar korunagelmiş insan kemikleri veren yegane mezardır. Mezar 15 ile ilgili kazı raporu mezar odasında 2 adet kafatasının mevcut olduğundan bahsetse de, günümüzde mevcut kemikler sadece tek bir bireye verilebilmektedir. Gerçekleştirilen incelemeler söz konusu bireyin (Birey M15-1), 25-45 yaşları arasında orta erişkin bir erkek (?) olabileceğine işaret etmektedir **(Tablo 37 ve Grafik 76)**[1339].

İnsan kemiklerinin buluntular ve kazı raporları ile beraber değerlendirilmesi, 5 mezarda toplamda 15 adet bireyin varlığını bize göstermektedir. Ancak mevcut kemikler, sadece 13 adet bireyin antropolojik olarak tespit edilebilmesini

[1337] Daha detaylı bir inceleme için çalışma içinde bkz. IV.1.4.6.
[1338] ibid.
[1339] Daha detaylı bir inceleme için çalışma içinde bkz. IV.2.9.3.

sağlamaktadır. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde varlığı tespit edilebilmiş 15 adet bireyden 11'i yetişkin, 1'i genç ve 3 tanesi de çocuktur[1340].

İncelemeler, Mezar 3 niş kısmı dışındaki tüm gömülerin aynı aileye ait fertlerden ibaret olduğunu göstermektedir. Aile mezarlarından, Mezar 2, Mezar 3 mezar odası, Mezar 4A ve Mezar 4B çocuk bireyler içerirken, Mezar 5 ve Mezar 15 sadece yetişkin bireylerden ibaret gömülere sahiptir.

Kemiklerden elde edilen yaş tayinleri, genel ölümlerin yetişkinlerde 20 yaş sonrasında başladığını göstermektedir. Ölümlerin büyük çoğunluğu, orta yetişkin evresinde (25-45 arası) meydana gelmektedir. Böylece ortalama yaşam ömrünü, eldeki mezarlar ışığında, 25 ile 45 yaşları arasına aitlemek mümkün olacaktır. Sadece Mezar 4A'ya gömülmüş erkek birey (Birey M4A-1), 45 ve üzeri yaşı ile bu tablonun dışında kalmaktadır **(Grafik 77)**.

Mezar 5'te bulunmuş olan Birey M5-1, 12-20 yaşları arasında olması bakımından Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde şimdiye kadar varlığı tespit edilmiş yegane genç bireydir. Ancak tek olması bakımından Birey M5-1, kendi yaş grubu için herhangi bir sonuca ulaşmaya yardımcı olmamaktadır.

Çocuklarda ise ölümler için genellenebilecek bir yaş sınırı mevcut değildir. 2-4 yaşları arasındaki çok erken ölümler gibi (Birey M4A-3), 7-8 yaşları arasında olacak şekilde daha kabul edilebilir ölümler de mevcuttur (Birey M4A-2). Ancak mevcut kemikler ışığında tespit edilebilmiş olan ölüm yaşının, özellikle 10 yaşından aşağıda olduğu da görülmektedir.

[1340] Özellikle insan kemikleri üzerinde varılan tüm sonuçlar söz konusu buluntuların tezin yazarı ile uzman antropologlar İstenç Süreç ve Sinem Şöföroğlu tarafından çalışılmasıyla elde edilmiştir.

Mevcut kemiklerin hiçbirinin üzerinde ölüm nedeni olabilecek travmalara rastlanılmamıştır. Bundan dolayı, hiçbir bireyin ölüm nedeni tam olarak tespit edilememiştir. Ancak Mezar 4A ve 4B'deki gibi soylular tabakasına ait olup lüks bir hayat süren çocukların genç yaşta ölmüş olması, dikkat çekicidir. Mezar odaları içindeki yetişkin ve çocuk eşyalarının tümünün kısa aralıklarla olacak şekilde yakın tarihler vermesi, her iki mezar odasındaki bireylerin ölüm tarihlerini birbirine yakınlaştırmaktadır. Bu durumda akla gelebilecek en güçlü çıkarım, her iki mezar odasındaki aile bireylerinin en iyi haliyle bir hastalık nedeniyle ölmüş olabileceğidir.

Kemik buluntular sayesinde, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde insanların bir kısmının oldukça kas gücü gerektiren işlerde çalıştığı, apseli ağır hastalıklar geçirdiği ve düşük vitaminli, besleyici olmayan gıdalarla hayatını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Mezar 2'de bulunmuş kafatası parçası ise, olası bir trepenasyon izi ile bireylerin ölüme müdahele hatta geciktirme çabalarının varlığını gösterme açısından önemlidir.

Toplumun alt ve üst tabakaları arasındaki en göze çarpan fark, hem yaşam ömrü hem de beslenme farklılıklarında ortaya çıkmaktadır. 45 yaşın üzerine çıkabilmiş tek bireyin (Birey M4A-a), yüksek refah seviyesine sahip Mezar 4A'da gömülü olması bu duruma en iyi örnektir. Buna ek olarak, sıradan kişilere ait niş kısmını ve orta sınıf kişilere ait mezar odasını içeren Mezar 3 bireylerinin, sert gıdalarla beslenme sonucu oluşmuş diş aşınmaları taşıdığı görülmektedir. Diğer yandan toplumun üst tabakasından kişilere ait gömüler içeren Mezar 4A ve 4B ile ortalamadan zengin bireyler içeren Mezar 15'deki gömülerde, dişlerde beslenmeye bağlı hiçbir aşınma gözlemlenememiştir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolündeki mezarlarda bulunmuş olan insan kemikleri, kısıtlı antropolojik verilerle kısmen yeterli sonuçlara ulaşılabileceğini

kanıtlamaktadır. Antropolojik verilerin kemiler ışığında değerlendirilmesinin, Kıbrıs-Klasik Dönem Solililerı için yüzeysel yaşlandırmalar, ölüm oranlarının basit tespiti, yaşamsal yaş aralıkları ile olası yaşam koşulları ve beslenme şekillerinin anlaşılmasında sağlıklı sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

V.9. Politik, Ticari, Kültürel ve Demografik Bağlantılar

Kıbrıs-Klasik Dönem'in önemli kent krallıklarından biri olan Soli'nin, pek çok farklı nedenden ötürü hem iç hem de dış bağlantılar kurup çeşitli kültürel etkileşimlere girdiği anlaşılmaktadır. Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde açığa çıkarılmış bazı buluntular da, kentin dönem içinde kurmuş olduğu iç ve dış bağlantılar ile bu bağlantılar sonucunda yaşamış olduğu etkileşimlerin anlaşılabilmesine yardım etmektedir.

Nekropol buluntuları içinde seramik kaplar sadece üç örnekle ve yüzeysel anlamda da mezar stelleri, Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'de ada içindeki bağlantıları hakkında bilgi sunmaktadır.

Seramik kaplar içerisinde, Mezar 7'de bulunmuş ve daha önce kısmen yayınlanmış olan Sk43, Sk44 ve Sk45 Katalog No.lu figürlü sürahiler bize ada içi bağlantılar hakkında bilgi vermektedir[1341]. Kıbrıs yerel seramik endüstrisine ait sürahi formlarının omuz kısımlarında çeşitli erkek veya kadın motifleri olacak şekilde üretildiği bu tipin merkezi ve ana üretim yeri Marion olarak tespit edilmişir[1342]. Soli ile Marion'un Ada'nın kuzeybatısındaki aynı coğrafi alanı paylaşan iki krallık olduğu düşünüldüğünde, Marion kökenli kapların Soli'de

[1341] Eserler hakkında en toplu ve anlaşılır çalışma için bkz. Vandenabeele 1998, 72 ve 202 vd. No. 263.L., 264.L. ve 265.L.
[1342] a.g.e. 34.

bulunması doğal karşılanmalıdır. Ancak özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem ile beraber söz konusu kapların Marion dışında da üretilmeye başlanması[1343], bu konunun biraz daha derinlemesine araştırılmasını gerektirmektedir.

Mezar 7'de bulunmuş Soli örnekleri ışığında, söz konusu sürahilerin büyük bir olasılıkla Marion stiline öykündüğü ancak yerel olarak üretildiği anlaşılmaktadır[1344]. Böylece Soli'nin iç bağlantılar ışığında, Marion ile dolaylı şekilde bir etkileşime girdiği ve kentteki bazı atölyelerin Marion'a özgü bir seramik tipinin yerel çeşitlemelerini ürettiği söylenebilmektedir. Bu etkileşimin ardındaki nedenlerin başında, büyük olasılıkla Marion'un söz konusu üretimlerle Ada'nın batı kısmındaki yerel pazarı tekeline alması ve Soli'nin de buna ortak olma çabası düşünülebilmektedir.

İç bağlantıların varlığını kanıtlayan diğer eserler ise mezar stelleridir. Her ikisi de Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü'nde bulunmuş olan Ms1 ve Ms2 Katalog No.lu steller eş karakterleri ışığında Soli'de bulunan yerel bir atölyenin üretimi olarak yorumlanmaktadır[1345]. Amathus'ta bulunmuş bir diğer Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar steli de, sergilediği özellikler ve ikonografik uygulanış ile Soli'deki bu atölyenin üretimi olarak kabul görmektedir. Mezar stellerinin özellikle stilistik ve ikonografik anlamda sergilediği benzerlik ışığında, Soli'de üretilmiş belli tipteki bazı mezar stellerinin Amathus'a kadar ihraç edilmiş olduğu söylenebilecektir[1346].

Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki iç bağlantıları ile etkileşimleri her ne kadar yüzeysel olsa da bazı kesin tespitlerle örtüşmeleri bakımından da önemlidir. Kıbrıs-Arkaik Dönem kent krallıkları üzerine yapılan araştırmalar, Marion, Soli ve

[1343] a.g.e. 1998, 34,59 vd.; Eriksson 2011.
[1344] Vandenabeele 1998, 72, Group Lc.
[1345] Bkz. çalışma içinde V.5.2.i.
[1346] Tatton-Brown 1986, 450.

Paphos'un iç bağlantılar anlamında kendi bölgeleri dahilinde kalmayı tercih ettiklerini ancak Amathus gibi bazı güneybatı kent krallıkları ile de çok az da olsa etkileşime girmekten kaçınmadıklarını göstermektedir[1347]. Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki iç bağlantıları söz konusu olduğunda, kısıtlı verilerle ulaşılan yukarıdaki sonuçların bu durumla örtüşmesi, benzer bir politikanın Kıbrıs-Klasik Dönem'de de uygulanmaya devam edilmiş olabileceğini akla getirmektedir.

Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'de dış kültürlerle gerçekleştirmiş olduğu bağlantılar ile etkileşimleri takip edip anlamak ise daha kolaydır. Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü buluntuları, Soli'nin dönem içinde yaşadığı politik, ticari, kültürel ve demografik dış bağlantılar ile bu etkileşimlerin karakterinin anlaşılabilmesi hususunda umut vaat edici sonuçlar sunmaktadır. Ancak mimari, kent içinden ele geçmiş buluntular gibi diğer kontekslerden gelmiş arkeolojik eserler yanında özellikle yazılı kaynakların azlığı, dış bağlantıların dar bir çerçevede değerlendirilmesine olanak vermektedir.

Nekropol buluntularının sunduğu tablo, dış bağlantıların coğrafi dağılımı için özellikle Atina, Anadolu, Makedonia ve az da olsa Ege'den bahsedilebilmesini mümkün kılmaktadır. Tüm bu dış kültürler Kıbrıs-Klasik Dönem içinde Soli ile bağlantılar kurmuş olsa da, bu bağlantılar ile etkileşimin türü, direkt veya dolaylı olmak üzere şekli ve yoğunluğu her bir örnekte değişkenlik göstermektedir.

Çalışma kapsamında sık sık değinildiği gibi, özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem dahilinde Kıbrıslı kent krallıkları ile en fazla bağlantı kuran Yunan kenti Atina

[1347] Reyes 1994, 121.

olmuştur[1348]. Soli'nin özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'de Atina ile kurmuş olduğu bağların daha iyi anlaşılıp değerlendirilebilmesi için bu etkileşimin oluşum sürecinin ve nedenlerinin de irdelenmesi gerekmektedir.

Kıbrıs'ın geneli söz konusu olduğunda, Atina ilişkilerinin politik çıkarlar doğrultusunda başlamış olduğu görülmektedir. Birkaç aşamada gelişen bu etkileşim, tarihsel süreçte dalgalanmalar yaşamış olsa da, anlaşılan odur ki arkeolojik ve kültürel bağlamda daha istikrarlı bir gidişat izlemiştir[1349]. Atina ile Kıbrıslıların ilk ciddi yakınlaşmasının, ikinci Yunan-Pers Savaşları esnasında gerçekleştiği bilinmektedir[1350]. Kıbrıslıların bu savaşlardan özellikle Salamis Savaşı esnasında Pers donanması içindeki varlığı, Atina'nın Ada'nın deniz gücü anlamındaki önemini kavramasını sağlamıştır[1351]. Perslere karşı kazanılan zaferin ardından Atinalılar ile yandaşlarının savaşı Batı'ya taşıma arzusu İonia Ayaklanması'nı başlatmış ve Kıbrıs da bu ayaklanmanın içine çekilmiştir[1352]. Kıbrıs'ın özellikle konumu gereği bir nevi deniz üssü olarak kullanılma ihtiyacı, İonia Ayaklanması'nın ardından Atina'nın Akdeniz politikasının temelini oluşturmuştur[1353].

İlk etapta politik ve stratejik doğrultularda başladığı görülen Atina-Kıbrıs ilişkilerinin, bir sonraki aşamada özellikle I. Euagoras'ın izlediği politika sayesinde ticari alanda da oldukça hızlı bir ivme kazandığı düşünülmektedir[1354]. Ancak, Yunan anakarası (ama özellikle de Atina) ile olan bağlantılar ile etkileşimlerin I.

[1348] Özellikle arkeolojik verilerin bu savı desteklemesi hususunda bkz. Raptou 1999, 131 ve 142; Eriksson 2011, 106; Gjerstad 1948, 281; Vandenabeele 2007, 222; Karageorghis 2000, 199; Serwint 1993, 213; Hermary 1983, 295; Maier ve Karageorghis 1984, 241.
[1349] Stylianou 1989.
[1350] Hill 1940, 119 vd.
[1351] ibid. ; Raptou 1999, 267.
[1352] Reyes 1994, 97; Hill 1940, 118 vd.; Herodotos, V 105.
[1353] Raptou 1999, 267.
[1354] a.g.e., 268.

Euagoras'tan çok önce başladığına dair kanıtlar da mevcuttur[1355]. Arkeolojik veriler ile yazılı kaynaklar, Atina ile olan ticari ve kültürel etkileşimde ilk ve büyük rolü özellikle Ada'nın kuzeybatı kesimindeki kent krallıklarının oynadığını göstermektedir[1356].

Bu ticari ve kültürel bağlarla etkileşimlerin özellikle Ada'nın kuzeybatı kesimi ile başlamış olması Atina deniz gücünün yükselmesi ile paralel ilerlemektedir. M.Ö. 478'de Delos Birliği'nin kurulması ve Atina deniz gücünün hemen Akdeniz'de etkisini göstermeye başlaması Atina'nın donanmasını büyütme anlamında yoğun şekilde hammadde ihtiyacı duymasını sağlamıştır. Bu doğrultuda Atina'nın yöneldiği ilk kaynağın Makedonia olduğu görülmektedir[1357]. Büyük oranda kereste sağlayan Makedonia'nın dışında, Atina'nın yine kereste ama özellikle de tunç yapımında kullanılmak üzere bakır elde edebileceği yegane kaynak ise Kıbrıs'tı[1358]. Ada'nın kereste ve bakır anlamındaki zenginliğinin hem antik kaynaklar hem de bilimsel çalışmalar ışığında kanıtlanmış olduğu düşünüldüğünde, Atina'nın bu ilgisinin yersiz olmadığı anlaşılacaktır[1359].

Kıbrıs kent krallıkları arasında ise Marion dışında sadece Soli'nin Atina'nın büyüyen deniz gücünün kereste ve bakıra duyduğu ihtiyacı karşılayacak kapasite ve olanağa sahip olduğu görülmektedir[1360]. Hem kereste hem de bakır madenleri bakımından zengin toprakları hakimiyetinde bulunduran Trodos eteklerindeki Soli'nin, ayrca onu Yunan anakarasına en yakın Kıbrıs limanı yapan deniz

[1355] Tatton-Brown 1986, 452.
[1356] Raptou 1996, 251.
[1357] Borza 1990, 55-56
[1358] Eriksson 2011, 122; Hauben 1987, 218.
[1359] Ada'nın kereste bakımından zenginliği hakkında bkz. Theophrastos, 5.8.5.; Bakır kaynakları hakkında ayrıca bkz. Raptou 1996; Kassianidou 2013.
[1360] Soli ve Marion'un kereste ve bakır madenlerine olan hakimiyeti hakkında bkz. Karageorghis 1977, 198; Raptou 1996; Kassianidou 2013.

kenarındaki konumu ile de bu kaynakların Atina'ya ulaştırılmasını sağladığı anlaşılmaktadır[1361].

Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün sunduğu veriler, kentin Atina ile kurduğu ticari, kültürel ve demografik bağlantıların varlığını bu doğrultuda kesin bir şekilde kanıtlamaktadır. Buluntular arasında özellikle seramik kaplar, pişmiş toprak figürinler, metal kaplar ve mezar stelleri, Soli'nin Atina ile olan etkileşimlerine ışık tutan başlıca eserler olarak öne çıkmaktadır.

Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde bulunmuş Attik kökenli ithal kaplar, Marion'un aksine[1362], yok denebilecek kadar az sayılarla temsil edilmektedir[1363]. Mezar 2'de bulunmuş 1 adet siyah glazürlü kase (Sk7) ile 2 tanesi Mezar 7'de (Sk41 ve Sk42) ve 1 tanesi de Mezar 22'de (Sk158) bulunmuş 3 adet bodur lekythos, Soli'nin Atina ile gerçekleştirmiş olduğu ticari bağlantıların yegane seramik kanıtlarıdır.

Atina ile Soli arasındaki direkt ticari bağlantıların şu an kapsamında en güçlü kanıtı, Mezar 4A'da bulunmuş olan symposion setidir. Mezar 4A symposion setini oluşturan 16 kaptan 6 tanesi kesinlikle Attik üretimi olarak kimliklendirilmiştir[1364]. Aynı symposion setine ait tabaklar da, Attik üretimi olma potansiyeli yüksek eserler sayılmakta ancak yerel olarak üretilebilme ihtimalleri de olduğundan bu sayının dışında tutulmaktadır[1365]. Tabaklar dışındaki eserlerde (Katalog No. Mk6, Mk7, Mk8, Mk15, Mk17 ve Mk18), hem form hem de süslemede görülen güçlü Attik

[1361] Koucky ve Steinberg 1982, 128; Kassianidou 2013; 51 ve 52 ve 71; Raptou 1996, 251 ve 252.
[1362] Gjerstad 1948, 280 vd.
[1363] Bu hususta unutulmaması gereken gerçek, kentin Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün, diğer tüm nekropoller gibi, eksik ve yetersiz kazılmış olduğudur. Bu hususta daha kesin ve geçerli sonuçlara varılması için kentin nekropol alanında ve genelinde sistematik kazıların yürütülmesi şarttır.
[1364] Bkz. çalışma içinde V.5.1.b. Ayrıca dipnotlar 455-460, 461, 509-512,
[1365] Bkz. çalışma içinde V.5.1.b.

özellikler, Solililerin lüks metal kapların temini anlamında Atina'ya yönelen bir eğiliminin olduğunun kanıtıdır. Mezar 4A symposion setindeki metal kaplar arasında özellikle benzerleri Attik seramik sanatında da görülen Mk7 Katalog No.lu oinochoe, tarihi sayesinde Soli'nin Atina ile özellikle metal kap alımında M.Ö. 5. yüzyıla kadar indirilebilen bir geçmişinin olduğunu gösterme bakımından ayrıca önemlidir[1366].

Atina ile kurulan bağlar sonucunda yaşanmış kültürel etkileşim ve değişimler de, yine nekropol malzemesi ışığında tespit edilebilmektedir. Atina odaklı kültürel etkileşimler, en güzel haliyle Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem heykeltraşlık sanatında izlenebilmektedir. Bu bağlamda Mezar 4A Aphrodite-Eros figürini (Katalog No. Fi2) ve mezar stelleri (Katalog No. Ms1 ve Ms2) kanıt teşkil eden başlıca eserlerdir.

Mezar 4A Aphrodite-Eros figürini, ikonografi ve genel özellikler bakımından yadsınamayacak derecede güçlü Yunan etkileri sergilemektedir[1367]. Ancak eserin işlenişindeki basitlik yanında, özellikle uzuvlarda görülen kabalık ile orantısızlık eserin kesinlikle yerel üretim olduğuna işarettir[1368]. Eserin bu hususlar ışığında detaylı bir değerlendirmesi, Mezar 4A Aphrodite-Eros figürininin Yunan etkileşimli yerel bir atölyenin üretimi olduğunu göstermektedir[1369]. Özellikle Mezar 4A Aphrodite-Eros figürininin Attik kökenli mezar stellerindeki kadın ikonografileri ile olan benzerliği, eseri yapan Kıbrıslı ustanın etkilendiği heykeltraşın Attik sanatına hakim biri olduğunu göstermektedir[1370].

[1366] Mk7 Katalog No.lu oinochoenin seramik benzerlerinin tarihlemesi hakkında bkz. Sparkes ve diğ. 1970, 60.
[1367] Bkz. dipnot 1164.
[1368] Bkz. dipnot 1165.
[1369] Bkz. çalışma içinde V.5.2.c. Marion kökenli eş derecede benzer bir diğer Aphrodite-Eros figürini için de aynı sonuçlara varılmış olması, bu savı destekleyen ikinci bir kaynaktır: Serwint 1993, 211 vd.
[1370] Bkz. dipnot 1172.

Mezar 4A Aphrodite-Eros figürini ile mezar stellerindeki direkt etkileşim, Soli'de yaşayan ve Kıbrıslı yerel ustaların Attik sanatı çizgisinde üretim yapmasını mümkün kılan Attikalı ustaların varlığını da kanıtlamaktadır. Bu sonuçla beraber, Atina-Soli bağlantılarının sadece ticari ve kültürel değil aynı zamanda demografik etkileşimler doğurduğu da söylenebilecekir[1371].

Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü buluntuları ışığında, Soli'nin Atina'dan sonraki en yoğun dış bağlantı ve etkileşimlerini coğrafi olarak Akhaemenid İmparatorluğu ile gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Tarihsel süreç içinde Akhaemenid İmparatorluğu ve Kıbrıs'ın ilişkilerinin hiçbir kültürel veya ticari gaye gütmeden direkt olarak politik çıkarlar doğrultusunda bizzat Kıbrıslı kralların çabası ile sağlandığı bilinmektedir[1372]. Bazı mimari unsurlarda gözlemlenen Doğu etkileri ve yazılı kaynakların anlattıkları Kıbrıs'ta hatırı sayılır bir Pers varlığına kanıt teşkil etmekte[1373], ancak arkeolojik veriler Ada kültürü üzerinde büyük oranda güçlü bir Pers etkileşiminden bahsetmeyi güçleştirmektedir[1374].

Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü buluntularının sunduğu tablo da, Soli'nin dönem içinde Akhaemenid İmparatorluğu ile kurduğu bağlantıların dolaylı bir şekilde sadece ticari ve kültürel içerikte olduğunu göstermektedir.

Soli ile Akhaemenid İmparatorluğu arasındaki ticari bağlantıların en güçlü kanıtı, Mezar 4A'da bulunmuş olan ağ örgü halka küpe (Katalog No. Ta5) ile yarı küresel içki kasesidir (Katalog No. Mk12).

[1371] Bkz. dipnotlar 1169-1172. Bu demografik etkileşimin ters yönde olan benzerleri de Atina'da çalışan Kıbrıslı sanatçıların varlığı ile anlaşılmaktadır. Bkz. Foucart 1879, 515; Raptou 1996, 251.
[1372] Reyes 1994, 89.
[1373] ibid.
[1374] Petit 1991, 161 vd.

Ta5 Katalog No.lu küpenin sahip olduğu detaylı işçilik, bu işçilikteki eserlerin Akhaemenid kuyumculuk sanatının en üst düzey üretimlerinden sayılmasına neden olmaktadır[1375] Ta5 Katalog No.lu küpenin tek yakın benzerinin Pasargad Sarayı'ndaki bir soylu hazinesinden gelmiş olduğu düşünüldüğünde bu tespit daha da kabul edilebilir sayılmakta[1376], böylece Ta5 Katalog No.lu küpe de "lüks" bir ithal eser sınıfına girmektedir. Ta5 küpesinin Soli'deki varlığı, Solili aristokratların da Pers soyluları tarafından kullanılan prestij göstergesi takıları ithal edecek kadar yüksek bir refah seviyesine sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Mk12 Katalog No.lu yarı küresel içki kasesi, Doğu'ya özgü bir form ile Yunan süslemelerini harmanlayan yapısı sayesinde kesin bir şekilde Anadolu kökenli bir Greko-Pers atölyesine verilebilmektedir[1377]. Mezar 4A symposion setinde içki kasesi olarak skyphos veya kantharos gibi Yunan formlarından ziyade Doğu tarzında bir formun tercih edilmiş olması, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisi'nde bazı aristokratların özellikle Akhaemenid formlarını tercih ettiğini ve bu eserlerin temini için ticari bağlantılardan yararlandığını göstermektedir.

Akhaemenid bağlantılarıyla gerçekleşen dolaylı etkileşimler, kültürel alanda olacak şekilde, takı ve metal kap üretiminde de kendini göstermektedir. Takılar arasında özellikle Ta10 Katalog No.lu antropomorfik kolye ucu ile Ta12 Katalog No.lu keçi başı bitimli bilezikler, Akhaemenid kuyumculuk sanatının yerel takı üretimi üzerindeki etkisinin en güçlü kanıtlarıdır[1378]. Büyük olasılıkla Soli'de yer

[1375] Segall 1938, 41.
[1376] Stronach 1978, 177
[1377]Treister 2013, 421. Yarı küresel içki kaselerinin Satraplık Anadolusundaki varlığı, üretimi ve kullanımı için ayrıca bkz. Miller 2011.
[1378] Söz konusu takıların yerel üretim olma ihtimali neredeyse kesindir. Özellikle Arkaik ve Klasik Dönem'de Ada'da yerel kuyumculuğun yaygın olduğu hakkında bkz. Treister 2001, 89. Köken olarak Kıbrıs'a aitlenen kuyumculuk eserleri hakkında ayrıca bkz. Higgins 1980, 126; Tatton-Brown 1997, 60.

alan bir atölyenin üretimi sayılabilecek bu eserlerin varlığı, yerel zevklerin üretici atölyeleri Akhaemenid tarzında takılar yapacak şekilde yönlendirdiğini göstermektedir.

Akhaemenid etkisinde olup yerel üretim sayılan bir diğer eser grubu da, Mezar 4A symposion setindeki gümüş içki kaseleridir. Mk9, Mk10 ve Mk11 Katalog No.lu gümüş içki kaseleri, form anlamında direkt olarak Akhaemanid toreutik sanatına verilmektedir[1379]. Ancak sadelikleri yanında yapım hususunda daha basit tekniklerin uygulanması, her ne kadar Akhaemenid etkili olsalar da, gümüş içki kaselerinin büyük olasılıkla Soli'deki bir atölyede üretilmiş olduğu ihtimalini güçlendirmektedir[1380].

Nekropol buluntuları ışığında Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'de özellikle ticari bağlantılar kurup etkileşime girdiği bir diğer merkezin de Makedonia Krallığı olduğı anlaşılmaktadır[1381]. Tamamı ile Makedon atölyelerin üretimi olarak kabul gören ve Makedon ile Thrak symposion setlerini karakterize eden situla (Katalog No. Mk2), keskin profilli oinochoe (Katalog No. Mk8) ve amphoriskos (Katalog No. Mk4 ve

[1379] Dusinberre 1999; Zournatzi 2000, 686, Fig. 2; Dalton 1964, 45, Fig. 72; Schmidt 1957, 94, Levha 68:1. Persler tarafından bilinen bu formdaki kaselerin Yunan seramik sanatına girişi ise Atina Agorası buluntuları ışığında M.Ö. IV. yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır. Bkz. Sparkes ve Talcott 1970a, 121. Formun ayrıca II. Philip'in hükmü ile birlikte Makedon içki kasesi envanterine "kalyx kase" adıyla girdiği de bilinmektedir.

[1380] Ada'daki diğer merkezlerde bulunmuş benzer formdaki matrisler bu tarz kaselerin pek çok merkezde yerel olarak üretildiğinin kanıtıdır. Hermary 2000, 144 Lev. 82 No. 964; Zournatzi 2010, 9. Her ne kadar mevcudiyeti yazılı kaynaklar ve arkeolojik bulgular tarafından kesinleştirilmemiş olsa da, bu tarz eserlerin Ada'ya yerleşmiş Persli ustalar tarafından yapılmış olma ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

[1381] Bu noktada, yerel üretim de olsa Kıbrıs tipindeki amphoraların Makedon kral ve soylu mezarlarındaki varlığı, iki coğrafya arasındaki ticaretin soylular tarafından kullanılacak kadar güçlü olduğunu gösterme bakımından önemlidir. *Vergina* mezarları için bkz. Andronikos 1987, 222; *Derveni* mezarları için bkz. Themelis ve Touratsoglou 1997, 37 Lev. 45, 77, 131 Lev. 147. Özellikle Derveni Mezar A'da gerçekleştirilmiş olan bazı ölü yakma ritüellerine aynı dönem içinde sadece Kıbrıs-*Salamis*'te rastlanması da, her iki coğrafya arasında bazı ortak inançlar kadar kültürel paylaşımların var olduğuna da işaret etmektedir. Themelis ve Touratsoglou 1997, 150-155, Fig. 41-45.

Mk5) formlarının Mezar 4A setindeki varlığı, Soli-Makedon bağlantılarının en güçlü kanıtıdır[1382].

Soli'nin nekropol buluntuları ışığında belki de Ege ile de bazı bağlantılarda bulunmuş olması muhtemel görünmektedir. Mezar 4A setindeki Mk16 Katalog No.lu leğenin kulp apliği kökeni Ege'ye dayandırılan ve "Miletos-Rodos Tipi" diye adlandırılan bir palmet süslemesine sahiptir[1383]. Ancak hem söz konusu süsleme üzerindeki çalışmaların sığlığı hem de Mk16 leğeninin Ada'ya geliş nasıl geldiğinin tam olarak anlaşılamaması, Soli-Ege bağlantılarını Kıbrıs-Klasik Dönem için yüzeysel bir çerçeveden öteye taşıyamamaktadır.

Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'de yaşadığı demografik etkileşimlere dair bir diğer kanıt ise, Ms1 Katalog No.lu mezar stelinin üzerindeki yazıt vermektedir. Stelin plintesinde yer almakta olan "Σύμμαχος Ἀρκεσιλάου Ἀνδριος" yazıtı, stel sahibini "Andros Adası'ndan Arkhesilaos oğlu Symmakhos" olarak kimliklendirmektedir[1384]. Bu yazıt sayesinde Arkhesilaos oğlu Symakhos, Kıbrıs-Klasik Dönem'de Soli'de yaşadığı kesin bir şekilde kanıtlanan tek yabancı olmaktadır. Yazıt sayesinde Soli'ye Andros Adası'ndan gelip yerleşmiş olduğu anlaşılan Arkhesilaos'un yazıtın tarihinden yola çıkılarak yaklaşık olarak da M.Ö. 4. yüzyılın ortasında ölüp Soli'ye gömüldüğü tahmin edilebilmektedir[1385]. Symakhos'un Soli'de bulunma sebebi kesin bir şekilde anlaşılamayacak olsa da, Soli'ye mesleğini icra etmek için gelmiş bir yabancı olma ihtimali göz ardı edilmemelidir.

[1382] Treister 2006, 25; Barr-Sharrar 1982, 127 ve 131.
[1383] Jacobstahl ve Langsdorff 1929, 208 vd..
[1384] Vermeule 1976, 49 Fig. II:7.
[1385] Bkz. çalışma içinde V.3.

Mevcut nekropol buluntularının değerlendirilmesi, Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'de hem içte hem de dışta kurduğu bağlantılar ve bu bağlantılarla kurmuş olduğu etkileşimlerin anlaşılmasını kısmen de olsa sağlamıştır.

Mevcut durumda, Kıbrıs-Klasik Dönem'de Soli'nin iç bağlantıları ile etkileşimleri hakkında kısıtlı veriler ışığında elde edilmiş yüzeysel çıkarımlara ulaşılabildiği görülmektedir. İç bağlantılar hususunda, Soli'nin en yakın komşusu Marion yanında Amathus ile de etkileşimde olduğu söylenebilmektedir. Marion ile olan bağlantılar, kültürel odaklı bir karaktere sahip olma yanında, Soli'nin Marion'un tekelindeki bir formun yerel çeşitlemelerini yaparak bölgede ticarete ortak olma çabasını gösterme açısından da önemlidir. Amathus ile olan bağlantılar ise eldeki veriler ışığında sadece ticari çıkarlar doğrultusunda şekillenmiş gibi görünmektedir.

Nekropol buluntuları ışığında ise, Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki dış bağlantılarının daha geniş bir yelpazeye yayıldığı anlaşılmaktadır. Atina, Akhaemenid İmparatorluğu, Makedonia ve belki de Ege, dış bağlantıların tespit edilebildiği başlıca dış merkezlerdir.

Dış bağlantılar ve etkileşimde en yoğun ilişkilerin Atina ile gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Atina'nın özellikle politik çıkarlar doğrultusunda başlatmış olduğu bağlantılar, zamanla Soli'nin hem bu Yunan kent devletinden değerli ithal eserler ile seramik kaplar almasına, hem de kente yerleştiği anlaşılan Atinalı ustaların Soli'nin kültüründe derin izler bırakmasına neden olmuştur. Ayrıca yerel ustaların direkt olarak Atinalı ustalardan etkilenmiş olduğuna dair kanıtlar sunan Fi2 Katalog No.lu figürin ile Ms1 ve Ms2 Katalog No.lu mezar stelleri ışığında, Atina ile demografik etkileşimlerin de yaşandığı ve Attikalı ustaların Soli'ye yerleşip burda çalışmış olduğu da söylenebilmektedir.

Dış bağlantılar kapsamında Atina'dan sonra en yoğun ilişkide bulunan politik güç Akhaemenid İmparatorluğu'dur. Akhaemenid İmparatorluğu ile kurulmuş olan bağlantı ve etkileşimler hem ticari hem de kültürel anlamda gerçekleştirilmiş gibi görünmektedir. Soli'nin Atina ile olan bağlantılarında hem bir çeşitlilik hem de bir çok yönlülük mevcutken, Akhaemenid bağlantıları daha sığ ve tekdüze bir yapıdadır. Öyle ki Ta5 Katalog No.lu küpe ile Mk12 Katalog No.lu yarı küresel içki kasesi, Soli'nin Akhaemenid İmparatorluğu ile kurduğu ilişkinin sadece lüks malların ithali şeklinde olduğunu kanıtlamaktan ileri gidememektedir. Akhaemenid kültürünün Soli üzerindeki etkisi ise, özellikle yerel üretim olduğu anlaşılan Mk9, Mk10, Mk11 Katalog No.lu içki kaseleri yanında Ta10 ve Ta12 Katalog No.lu takılar ile pekiştirilmektedir.

Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'de Makedonia ile kurmuş olduğu bağlantılar daha da sığdır. Mk2, Mk4, Mk5 ve Mk8 Katalog No.lu metal kaplarla varlığından haberdar olduğumuz Makedonia-Soli bağlantıları, şimdilik sadece ticari bir karakter sergilemektedir. Her ne kadar birer lüks kullanım gereci olsalar da, söz konusu eserlerin Soli'ye hangi şekilde veya kimler tarafından getirilmiş olduğu kesinleşmediğinden Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem'de Makedonia ile kurmuş olduğu bağlantıların tam anlamı ile karakterize edilmesi güç görünmektedir.

Soli'nin olasılıkla Ege ile kurmuş olduğu bağlantılar da, sadece Mk16 Katalog No.lu leğen üzerinden oldukça şüpheli ve yetersiz bir değerlendirme ile sağlanabilmektedir.

Demografik etkileşimlere en sağlıklı kanıtı ise, Ms1 steli üzerindeki yazıt vermektedir. Yazıtın içeriği, bize Soli'de ikamet edip buraya gömülmüş Andros

adasından Arkhesilaos oğlu Symmakhos'un varlığını sunarak kentte yaşadığı kesin bir şekilde tespit edilmiş ilk yabancının da kanıtı olmaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü buluntularının politik, ticari, kültürel ve demografik bağlantılarla etkileşimler hususunda sunduğu veriler yeterli ancak kısıtlıdır. Yine de bu kadar az materyal üzerinden nispeten sağlıklı böyle sonuçlara varlması nekropolün sunduğu potansiyeli gösterme açısından oldukça önemlidir.

V.10. Mezarların ve Nekropol Alanının Tarihlemesi

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarının çalışılmasındaki en önemli noktalardan biri de, hem tek tek mezarların hem de genel olarak Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün tarihlendirilmesidir. Mezarların tarihlendirilmesi, ilk başta mezar mimarileri ama özellikle de mezar buluntuları ile sağlanmaktadır. Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün genel tarihlendirilmesi ise, tek tek tarihlendirilmiş mezarlar sayesinde gerçekleştirilecektir.

Mezarların mimari olarak değerlendirilmesinde, özellikle tarihi kesin bir biçimde tespit edilmiş benzer mezarlardan yararlanılmıştır[1386]. Aynı metod, buluntular üzerinde de uygulanabilmektedir. Buluntuların değerlendirilmesinde, aile yadigarı olma özelliği taşıyabilen eserler tarihlemeyi yanıltma potansiyeline sahip olmaları bakımından daha dikkatli irdelenecektir[1387]. Ayrıca ya kesin bir tarih vermeyen ya da Kıbrıs-Klasik Dönem'in geneline yayılan tarihler sunan strigilisler,

[1386] Özellikle *Toumballin tou Mavrou* nekropolünde yer almakta olan bazı mezarlarda ilk gömünün Kıbrıs-Arkaik'te gerçekleştirilmiş olması bu mezarların mimari anlamında Kıbrıs-Arkaik döneme aitlenmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı bu mezarlardaki tarihleme sadece Kıbrıs-Klasik Dönem gömüsüne ait buluntularla gerçekleştirilecektir.

[1387] Özellikle takılar ve metal kaplar bu bağlamda aile yadigarı olma potansiyeline en çok sahip eserlerdir. Takılar için bkz. Lippolis 2002, 27. Metal kaplar için bkz. Barr-Sharrar 2008, 4.

çiviler veya demir takılar değerlendirmenin dışında tutulacaktır. Diğer buluntular içinde ise özellikle gömü esnasında veya gömüden önce alınmış mezar hediyelerinin, gömü tarihine en yakın tarihli eserler olması bu tarzdaki buluntuları daha değerli kılmaktadır. Seramik kaplar, kandiller veya adak amacı güden figürinler gibi eserler, mezar hediyeleri olma bakımından bu hususta önem arz eden başlıca eserlerdir.

Sadece mezar buluntuları ile tarihlendirilebilecek mezarlar Mezar 1, Mezar 4, Mezar 8, Mezar 9, Mezar 14, Mezar 17, Mezar 18, Mezar 19, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22'dir. Kazısı halen tamamlanmamış olduğundan mimari bilgisi eksik olan Mezar 1 dışındaki yukardaki tüm mezarlar, özellikle belgelemedeki eksiklikten dolayı mimari olarak değerlendirilememektedir. Mezar 5 ve Mezar 12, sadece mezar mimarisi sayesinde değerlendirilebilmektedir. Diğer yandan Mezar 2, Mezar 3, Mezar 6, Mezar 7, Mezar 10, Mezar 11 ve Mezar 15, hem mezar mimarileri hem de buluntuları ile tarihlendirilebilmektedir. Mezar 13 ve Mezar 16 ise, hiçbir şekilde kesin bir tarihleme verecek mimari bilgi veya buluntu sunmamaktadır.

Mezar 1, tarihlendirilecek ilk mezardır. Mezar 1'in kazısının henüz tamamlanmamış oluşu ve mevcut kazıların mezar yapısı hakkında herhangi bir bilgi sunmayışı, mezar mimarisini tarihlemenin dışında tutmaktadır. Mezar 1'e ait mezar buluntuları ve ait oldukları yaklaşık tarihler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Mezar 1		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
MEZAR YAPISI		-	-
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk1	Torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310

Sk2	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Ka1	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400 - 300

Buluntular içinde özellikle torpido gövdeli sıvı saklama kabı ve sürahicik, mezara gömü esnasında bırakılmış mezar hediyeleri sayılmaları bakımından birer *terminus ante quem* vermektedir[1388]. Düz Beyaz VII grubuna mensup olmaları bakımından her iki seramik kap da, Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310) tarihi vermektedir[1389]. Bu durum, yine aynı tarih aralığına düşen çimdik kandil ile de desteklenmektedir. Tüm bu kısıtlı veriler ışığında Mezar 1'in kapanma tarihi, genel bir tarihleme ile, Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310) içine verilebilmektedir.

Mezar 2, hem mezar mimarisi hem de buluntuları ile tarihlemeye yardımcı olması bakımından daha sağlıklı sonuçlar sunmaktadır. Mezar 2'nin mimari özellikleri ve buluntularının sunduğu veriler aşağıdaki gibidir:

Mezar 2		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
MEZAR YAPISI		Kıbrıs-Klasik IIB	M.Ö. 345-310
BULUNTULAR			
DROMOS		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk3	Sıvı saklama kabı (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk9	Sıvı saklama kabı (Düz	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310

[1388] Normal şartlar altında, ölü tarafından kullanılmış olup mezara yerleştirilen eserlerden elde edilen *terminus ante quem*'ler, eşyaların kullanım ömrünün bilinememesinden dolayı mezarın kapatma tarihi olarak kabul edilmemektedir. Bkz. Carter 1998, 450. Ancak eserlerin Soli mezarlarında olduğu gibi bir "mezar hediyesi" karakterinde olması halinde, kullanım ömrü gibi bir unsur söz konusu olmadığından bu eserlerin verdiği *terminus ante quem*'ler geçerli sayılabilecektir.
[1389] Gjerstad 1948, 203 vd.

	Beyaz VII)		
MEZAR ODASI		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk4	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480 - 345
Sk5	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk6	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk7	İthal Yunan Kasesi	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350 ve civarı
Sk8	Sürahi (Bikrom VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310

Mezar 2'nin mezar yapısı, en kesin *terminus ante quem*'i verme bakımından özellikle önemlidir. Mezarın mimari özellikleri ve benzerleriyle karşılaştırılması, kesinlikle Kıbrıs-Klasik IIB'de (M.Ö. 345-310) oyulmuş olduğuna işaret etmektedir.

Seramik envanterindeki sıvı saklama kapları, dromosta bulunmuş olmaları bakımından mezarın kapatılmasını takiben veya hemen sonrasındaki ritüellerde kullanılmış olmalıdır. Bu sayede, dromostaki sıvı saklama kapları birer *terminus ante quem* vermektedir. Her iki sıvı saklama kabının ait olduğu VII grubu, özellikle Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400 – 310) evresinde yoğunluk sergilemesi ile dikkat çekmektedir.

Mezar odasının seramik repertuvarının hiç yok denebilecek kadar az sayıda VI grubu ama baskınca VII grubu kapları ile nitelenmesi, Kıbrıs-Klasik IIB mal grubu dağılım grafiğine uymaktadır[1390]. Sergilediği formsal özellikler sayesinde M.Ö. 4. yüzyıl ortasına tarihlendirilen ithal Attik Yunan kasesi de, hem mezar mimarisinin hem de yerel seramiklerin verdiği tarihle örtüşmektedir. Tüm bu değerlendirmelerin

[1390] ibid.

bir arada yorumlanması ışığında Mezar 2'nin kapanma tarihi kolaylıkla Kıbrıs-Klasik IIB (M.Ö. 345-310) içine verilebilmektedir.

Mezar 3, hem mezar mimarisi hem de mezar buluntuları ile tarihlendirilebilen bir diğer mezardır. Mezar 3'ün mezar mimarisi, özellikle nişli yapısı sayesinde bulduğu benzerler ışığında, neredeyse tüm Kıbrıs-Klasik'e yayılabilen bir tarih vermektedir. Ancak mimari yapının mezar buluntuları ile değerlendirilmesi, bu genel tarihi kolaylıkla daraltacak bir potansiyel sunmaktadır. Mezar 3'ün niş ve mezar odası iki ayrı gömü verdiğinden, her iki gömünün buluntular anlamında ayrı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Mezar 3'ün dromosundaki niş içinde bulunmuş eserler ve genel tarihleri aşağıdaki gibidir:

Mezar 3		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
MEZAR YAPISI		Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310
BULUNTULAR (NİŞ)		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk10	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk11	Kase (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk12	Kase (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk13	Maşrapa (Kaba Mal Grubu)	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310
Sk14	Maşrapa (Kaba Mal Grubu)	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310
Ka2	Çimdik kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300

Mezar 3'ün niş kısmında bulunmuş buluntuların tamama yakını seramik kaplardan ibarettir. Seramik kaplar içinde, Kaba Mal Grubu'na verilen maşrapalar

herhangi bir tarihleme sunmayacak şekilde Kıbrıs-Klasik Dönem'in geneline yayılabilmektedir. VI grubundaki Sk10 sürahiciği tek başına yorumlandığı takdirde, Kıbrıs-Klasik I-IIA arasındaki tarihsel sürece yerleştirilmektedir. Ancak Sk10 sürahiciğinin VII grubu seramik kaplarıyla beraber yorumlanması, bu süreci daraltmaktadır. Öyle ki, Mezar 3 niş kısmı seramiklerinin VI grubunun hiç yok denebilecek örneklerle mevcut olduğu ancak VII grubunun baskın bir şekilde temsil edildiği bir tablo sunması, *terminus ante quem* olarak Kıbrıs-Klasik IIB (M.Ö. 345-310) tarihini vermektedir. Ka2 kandilinin de M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlendiği düşünülürse, Mezar 3 niş kısmındaki gömünün kapanma tarihinin Kıbrıs-Klasik IIB (M.Ö. 345-310) evresi içinde olması normal karşılanacaktır.

Mezar 3'ün mezar odası ise, niş kısmına kıyasla daha az buluntu vermiştir. Mezar odasında bulunmuş başlıca eserler ve tarihleri aşağıdaki gibidir:

Mezar 3		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
BULUNTULAR (MEZAR ODASI)		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk15	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk16	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Mk1	Tunç leğen	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310

Tunç leğen, her ne kadar gösterişli bir metal kap olmasa da aile yadigarı olabilecek bir değer potansiyeline sahiptir. Yine de tunç leğenin bilinen tüm benzerlerinin Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarlar içinde bulunmuş olması, genel olarak bir tarihleme yapılmasını mümkün kılmaktadır. Diğer yandan mezar hediyesi

karakterleriyle birer *terminus ante quem* veren seramik kaplar, sadece VI grubuna ait olmaları bakımından Kıbrıs-Klasik I'e (M.Ö. 480-400) işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Mezar 3'teki ilk gömünün, mezar odasına olacak şekilde Kıbrıs-Klasik I (M.Ö. 480-400) tarihinde gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. İkinci gömü ise, dromosa sonradan açıldığı anlaşılan nişin içine Kıbrıs-Klasik IIB (M.Ö. 345-310) evresinde gerçekleştirilmiştir. Özellikle mezar odasındaki buluntuların azlığı, gömüler arasındaki kesin tarih aralığının tespit edilmesini imkansız kılmakta ve iki gömü arasında sağlıklı bir bağlantı kurulabilmesini güçleştirmektedir.

Mezar 4, benzerleri bulunmaması nedeniyle mimari anlamda tarihlemeye hiç yardımcı olamamaktadır. Ancak Mezar 4'ün dromosu yanında A ve B odalarında bulunmuş çeşitli buluntular sayesinde sağlıklı tarihlendirmeler yapılabilmektedir.

Mezar 4'ün dromosu, ya mezarların kapanmasının hemen ardından ya da sonrasında gerçekleştirilen ritüellerde bırakılmış kaplar içermektedir. Söz konusu seramik kapların en azından bir tanesi, Mezar 4A'nın girişinin hemen önünde bulunmuş olması bakımından kesin bir şekilde bu mezar odasındaki gömü ile ilişkilendirilebilmektedir. Yine de, dromostaki seramik kapların tümü birer *terminus ante quem* sayılabileceğinden, mezar odalarının kapanış tarihlerini tespit etmede oldukça yardımcı olmaktadır. Mezar 4'ün dromosunda bulunmuş seramik kaplar ve tarihleri şöyledir:

Mezar 4		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
BULUNTULAR (DROMOS)		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk17	Amphora (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310

Sk18	Amphora (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk19	Amphora (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310

Amphoralardan ibaret seramik kapların tümü, VII grubuna ait olmaları bakımından kesin bir şekilde mezar odalarının kapanış tarihini Kıbrıs-Klasik II (M.Ö. 400-310) evresi içine yerleştirmektedir. Bu genel tarihi daraltmak ise ancak mezar odalarındaki buluntuların tek tek incelenmesi ile mümkün olacaktır.

Mezar 4A mezar odası, çoğunluğu takılar ve metal kaplardan oluşan ancak seramik kaplar ve kandiller gibi tarihlemede daha yardımcı olabilecek eserler de içeren bir envantere sahiptir. Mezar 4A'nın mezar odasında bulunmuş olup tarihlemeye yardımı dokunacak eserler ve tarihleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Mezar 4A			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk20	Torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk21	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk22	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk23	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk24	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk25	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk26	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345

Sk27	Kasecik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk28	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk29	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk30	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Ka3	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka4	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka5	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Fi	Kireçtaşı figürin	M.Ö. 4. yy. ikinci yarısı	M.Ö. 350 – 300
Ta2	Spiral küpe	Kıbrıs-Klasik I	M.Ö. 480-400
Ta5	Halka küpe	M.Ö. 4. yy. ikinci yarısı	M.Ö. 350 – 300
Ta12	Halka bilezik	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310
Ta13	Halka bilezik	Kıbrıs-Klasik I	M.Ö. 480-400
Ta14	Halka bilezik	Kıbrıs-Klasik I	M.Ö. 480-400
Ta15	Çelenk	M.Ö. 4. yy. ikinci yarısı	M.Ö. 350-300
Ta17	Kıyafet süsü	M.Ö. 5. yy.	M.Ö. M.Ö. 500 - 400
Ta21	Sard taşlı yüzük	Kıbrıs-Klasik Dönem	M.Ö. 480-310
Ta22	Yeşim taşlı yüzük	Kıbrıs-Klasik Dönem	M.Ö. 480-310
Ta23	Skarabe yüzük	Kıbrıs-Klasik Dönem	M.Ö. 480-310
Ta24	Diadem	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Mk2	Situla	M.Ö. 4. yy. ilk yarısı	M.Ö. 400 - 350
Mk3	Kyathos	M.Ö. 4. yy. ilk yarısı	M.Ö. 400 - 350

Mk4	Amphoriskos	M.Ö. 4. yy. ilk çeyreği	M.Ö. 400-375
Mk5	Amphoriskos	M.Ö. 4. yy. ilk çeyreği	M.Ö. 400-375
Mk6	Oinochoe	M.Ö. 4. yy. ilk yarısı sonu	M.Ö. 360 - 350
Mk7	Oinochoe	M.Ö. 5. yy. sonu 4. yy. ilk çeyreği	M.Ö. 425 - 375
Mk8	Oinochoe	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350
Mk9	İçki kasesi	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350
Mk10	İçki kasesi	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350
Mk11	İçki kasesi	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350
Mk12	Yarı küresel içki kasesi	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350
Mk15	Tuzluk	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350
Mk16	Leğen	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350
Mk17	Leğen	M.Ö. 4. yy. ilk yarısı	M.Ö. 400-350
Ca1	Candelabrum	M.Ö. 5. yy. sonu 4. yy. başı	M.Ö. 425-375

Mezar 4A buluntu envanterinde en sağlıklı tarihlemeyi verecek eserler, mezar hediyeleri sayılan seramik kaplar, kandiller ve figürinlerdir. Takılar ve metal kaplar arasında kesin tarihlemeye yardımcı olacak eserler mevcut olsa da, daha önce de belirtildiği gibi bu tarz eserlerin aile yadigarı olma potansiyeli pek çoğunu tarihlemede riskli bir unsur haline sokmaktadır. Verdiği tarih bakımından eserlerin geneline uymayan candelabrum da, ya bir aile yadigarı ya da büyük olasılıkla sahibi olan erkek bireyin (ki öldüğünde 50'li yaşlarda olduğu anlaşılmaktadır) genç yaşlarındayken aldığı bir eşya olmalıdır.

Seramik kaplar, VI grubunun VII grubuna karşı 6'ya 4 oranında olacak şekilde baskın olduğu bir tablo sunmaktadır. Bu dağılım oranı, sergilediği yapı ile özellikle Kıbrıs-Klasik IIA (M.Ö. 400-345) evresine uymaktadır. Seramik kapların sunduğu bu tarih aralığı tamamı ile M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen kandiller tarafından da desteklenmektedir. Mezara bırakılmış bir adak olan kireçtaşı figürin de, M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına verilmesi bakımından çıkan sonucu daha da pekiştirmektedir.

Mezar odası içinde tek bir gömü tabakasına rağmen geniş bir tarih aralığına verilebilecek takıların bir arada bulunması, takıların bir kısmının kesinlikle aile yadigarı olduğunu göstermektedir[1391]. Ta5, Ta15 ve Ta24 Katalog No.lu eserlerin M.Ö. 4. yüzyıl ortasına tarihlenmesi ışığında, takılar arasında sahipleri tarafından alınmış bazı çağdaş eserlerin seramik kaplar, kandiller ve kireçtaşı figürinin verdiği *terminus ante quem*'e uyduğu görülmektedir.

Benzer bir durum, kendini metal kaplarda da göstermektedir. Mk2-Mk7 ve Mk17 Katalog No.lu eserler, M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı içine yayılan bir tarih vermektedir. Diğer yandan Mk8-Mk16 Katalog No.lu eserlerin, ağırlıkla M.Ö. 4. yüzyıl ortalarına kayan bir tarih sunduğu görülmektedir. Bundan dolayı, bir arada kullanılmak için bir set olarak meydana getirilmiş olan metal kaplar arasından özellikle Mk8-Mk16 eserler, elde edilmiş *terminus ante quem*'e yakın eserler olarak öne çıkmaktadır. Mk2-Mk7 metal kapları ise büyük olasılıkla mezar sahibine aile yadigarı olarak kalmış eserlerdir[1392].

Tüm bu eserlerin bir arada değerlendirilmesi, Mezar 4A'nın kabaca Kıbrıs-Klasik IIA evresinin son bölümlerinde kapatılmış olduğunu göstermektedir (M.Ö.

[1391] Bkz. dipnot 943.
[1392] Bkz. dipnot 1039.

360-345). Özellikle mezar hediyesi olan seramik kaplar, kandiller ve kireçtaşı figürinin sunduğu tarih bu görüşü en çok destekleyen ögelerdir. Hem takılar hem de metal kaplar arasında hatırı sayılır miktarda bir grup eserrin de yine M.Ö. 4. yüzyıl ortasına yoğunlaşan tarihler vermesi, çıkan sonucu daha da pekiştirmektedir.

Mezar 4B mezar odası, yine 4A'da olduğu gibi seramik kaplar, kandiller ve takılardan oluşan bir buluntu envanterine sahiptir. Söz konusu eserler içinde tarihlemeye yardım sağlayacak olanlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Mezar 4B			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk31	Amphora (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk32	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk33	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk34	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk35	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk36	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk37	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk38	Kase (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Ka6	Kandil (Düz Beyaz VII)	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400 - 300
Ta25	Sandal biçimli küpe	Kıbrıs-Klasik I	M.Ö. 480 - 400
Ta26	Sandal biçimli küpe	Kıbrıs-Klasik I	M.Ö. 480 - 400
Ta27	Sandal biçimli küpe	Kıbrıs-Klasik I	M.Ö. 480 - 400
Ta31	Yüzük	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300

Ta32	Yüzük	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ta33	Yüzük	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ta35	Kıyafet süsü	M.Ö. 4. yy. ortası	M.Ö. 350 civarları
Ta36	Kıyafet Süsü	Kıbrıs-Klasik I	M.Ö. 480 - 400
Ta38	Spiral Küpe	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310
Ta39	Sandal Biçimli Küpe	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310
Ta40	Sandal Biçimli Küpe	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310

Mezar 4B seramik kapları, tamama yakınının VI grubuna ait eserlerden ibaret olduğu ve VII grubunun ise sadece 2 adet örnekle temsil edildiği bir tablo sunmaktadır. Seramik kap gruplarının bir birine olan oranından yola çıkarak, mezar odasının kapanış tarihi Kıbrıs-Klasik IB (M.Ö. 440-400) olarak tespit edilebilmektedir. Ancak bu sonuç, diğer birçok buluntunun verdiği tarihle uyuşmaması bakımından tekrar irdelenme gerektirmektedir.

Çimdik kandil, benzerleri ışığında M.Ö. 4. yüzyıl içlerine verilebilen bir eserdir. Diğer yandan Kıbrıs-Klasik Dönem'in geneline yayılabilen tarihler sunan bazı takılar (Ta25-Ta27) dışındaki diğer takıların çoğunlukla M.Ö. 4. yüzyıl odaklı bir tarih vermesi de, seramik kaplardaki sonuçla örtüşmemektedir.

Ancak VI grubu seramik kaplarının, hatırı sayılır oranlarda olacak şekilde Kıbrıs-Klasik IIA (M.Ö. 400 – 345) evresine kadar kullanımda kaldığı da bilinmektedir[1393]. Seramik kaplar ve diğer eserlerin bu bilgi çerçevesinde yeniden

[1393] Gjerstad 1948, 203.

değerlendirilmesi, Mezar 4B'nin kapanış tarihini Kıbrıs-Klasik IIA evresine (M.Ö. 400-345) aitlemeyi mümkün kılmaktadır.

Mezar 4C mezar odası, tamamen soyulmuş olması bakımından yok denebilecek kadar az buluntu vermiştir. Mezar 4C'nin mezar odasında bulunmuş olup tarih verebilecek oldukça kısıtlı sayıdaki eserler aşağıdaki gibidir:

Mezar 4C			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk39	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Ka7	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300

Eldeki eserler içinde VI grubuna giren sürahicik Kıbrıs-Klasik I boyunca yayılım gösterip IIA'ya kadar da uzanan bir zaman dilimi vermektedir. Kandil ise, bu zaman dilimini çoğunlukla M.Ö. 4. yüzyıla indirgemektedir. Mezar 4C için söz konusu eserler bazında verilebilecek bir tarih, mezar içinde mevcut olup soyulmuş eserlerce değiştirilebileceğinden pek sağlıklı olmayacaktır. Yine de sürahicik ve kandilin bir arada değerlendirilmesi Mezar 4C için kapanış tarihi olarak Kıbrıs-Klasik IIA'nın ilk yıllarını olası göstermektedir (M.Ö. 400-360).

Mezar 5, soyulmuş olduğundan sağlıklı bir tarihleme yapmayı imkansız kılmaktadır. Diğer yandan, mezar mimarisi anlamında bazı çağdaş örneklerle sergilediği benzerlikler sayesinde Mezar 5'in çok büyük bir olasılıkla Kıbrıs-Klasik II evresinde (M.Ö. 400-310) oyulduğu söylenebilmektedir.

Mezar 6 da, tamamen soyulmuş olması bakımından büyük oranda mezar mimarisi ile tarihlendirilebilmektedir. Mezar, mezar odasının iç kısmındaki sekiler

sayesinde bulduğu benzerler ışığında, Kıbrıs-Klasik II evresine (M.Ö. 400-310) tarihlenebilmektedir. Mezar odasının içinde bulunmuş VII grubu bir amphora dibi de, güçlü verilerle olmasa da, bu savı desteklemektedir.

Mezar 7, hem mezar mimarisi hem de kısıtlı olmasına rağmen buluntuları ile tarihlenebilen bir diğer mezardır. Mezar 7'nin mezar yapısı ve eserlerinin sunduğu yaklaşık tarihler aşağıdaki gibidir:

Mezar 7		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
MEZAR YAPISI		Kıbrıs-Klasik I	M.Ö. 480-400
BULUNTULAR (NİŞ)		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk41	İthal bodur lekythos	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Sk42	İthal bodur lekythos	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Sk43	Sürahi (Çok Renkli VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk44	Sürahi (Çok Renkli VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk45	Sürahi (Çok Renkli VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310

Mezar 7, mezar mimarisi özellikleri ile buluntuların verdiği tarihin pek çakışmadığı bir tablo sunmaktadır. Mezar yapısı, benzerleri ışığında Kıbrıs-Klasik I evresine (M.Ö. 480-400) tarihlenmektedir. Seramik kaplar ise, M.Ö. 4. yüzyıl ortasına düşecek şekilde tarihlenmiştir. Mezar mimarisi ile buluntuların beraberce değerlendirilmesi, Mezar 7'nin Kıbrıs-Klasik IIA'nın başlarında kapatılmış olduğunu göstermektedir. Böylece IIA'nın ilk yıllarına denk geldiğinden mezar yapısı hala bir önceki evrenin (IB) özelliklerini taşırken, buluntuların yeni evre ile çağdaş olması mantıklı görünmektedir (IIA).

Mezar 9, eksik belgeleme sonucunda mimari anlamda değerlendirilemeyip sadece mezar buluntuları yardımıyla tarihlenebilmektedir. Mezar 9'da bulunmuş olup mezar odasının tarihlenmesine yardımcı olan eserler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Mezar 9			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk49	Sürahi (Düz Beyaz V)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk50	Sürahi (Düz Beyaz V)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk51	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk52	Sürahicik (Siyah Astar V)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk53	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk54	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk55	Sürahi (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk56	Sürahi (Bikrom VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk57	Sürahi (Bikrom VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk58	Maşrapa (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk59	Maşrapa (Kaba Mal Grubu)	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310
Sk60	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk61	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk62	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk63	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk64	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345

Sk65	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk66	Maşrapa (Kaba Mal Grubu)	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480-310
Sk67	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk68	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk69	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk70	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk71	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk72	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk73	Tabak (Kırmızı Astar V (VII))	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk74	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk75	Kase (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk76	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk77	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk78	Kase (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk79	Kase (Kırmızı Astar IV (VI))	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk80	Kase (Kırmızı Astar IV (VI))	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk81	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk82	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Ka10	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka11	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka12	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka13	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300

Ka14	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka15	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Fi3	Figürin	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310

Mezar 9 buluntuları içinde özellikle seramikler ve kandiller, mezar hediyesi olmaları bakımından *terminus ante quem* sayılabilecek bir tarih verme potansiyeline sahiptir. Mezar 9 seramik kap repertuvarı içinde V grubu, yoğunlukla Kıbrıs-Arkaik Dönem'de görülen, Kıbrıs-Klasik IA'da az bir miktarla var olan ve IB'de ise yok denebilecek kadar az sayılarda temsil edilen örneklerle nitelenmektedir[1394]. Diğer yandan VI ve VII grubu seramik kaplarının birbirine yakın olan miktarları, her iki grubun yakın oranlarla kullanıldığı Kıbrıs-Klasik IIA (M.Ö. 400-345) evresine işaret etmektedir. Ancak V grubunun, bilinen hiçbir IIA konteksinde devamlılığını sürdürmemiş olması, Mezar 9'un kapanış tarihini seramik kaplar ışığında IB sonu ile IIA başına yerleştirmektedir.

Pişmiş toprak figürin başının, kabaca Kıbrıs-Klasik IB sonuna denk gelecek şekilde M.Ö. 400'lere yaklaşan bir tarih vermesi de bu durumu desteklemektedir. Kandiller ise M.Ö. 4. yüzyıl içlerine olacak şekilde Kıbrıs-Klasik II evresine tarihlenme bakımından, mezarın kapanma tarihini VI ve VII grubu seramikleri ile beraber IIA evresinin başlarına yakınlaştırmaktadır. Mezar 9'un kapanış tarihi, *terminus ante quem* verecek eserler olan seramik kaplar ve kandiller ışığında en geç haliyle Kıbrıs-Klasik IIA evresinin ilk birkaç yılı içine verilebilecektir.

[1394] Mezar odası içinde bir tanesi Kıbrıs-Klasik diğeri ise Kıbrıs-Hellenistik'e tarihlenen iki farklı gömü tabakasının varlığı, V grubu eserleri de kesin bir şekilde Kıbrıs-Klasik Dönem gömüsünün içine dahil etmektedir. Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği EEM. 12/91 sayılı kazı raporu Mezar 1.

Mezar 10, bazı kısmi mimari özellikleri ama daha çok buluntuları sayesinde kolaylıkla tarihlenebilmektedir. Mezar 10'nun tarihlenmesinde özellikle yardımcı olan buluntular, aşağıdaki gibidir:

Mezar 10			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk83	Sürahi (Bikrom Kırmızı III (VI))	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk84	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk85	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk86	Tabak (Kırmızı Astar V (VII))	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk87	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Ka16	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300

Mezar 10'nun dromos kısmının iki yanında var olduğundan haberdar olduğumuz sekiler (*parastedes*), mezar mimarisinin tarihlemeye yardımcı olduğu yegane noktadır. Benzer şekildeki sekiler, Ada'nın mezar mimarisinde özellikle Kıbrıs-Arkaik Dönem (M.Ö. 750-480) boyunca görülen ancak birkaç nekropolde Kıbrıs-Klasik Dönem'in erken evrelerinde de gözlemlenen bir mimari özelliktir. Mezar 10'daki dromos sekileri, özellikle benzerleri ışığında Kıbrıs-Klasik I evresine (M.Ö. 480-400) tarihlenebilmektedir.

Seramik kapların hem VI hem de VII grubu eserleriyle temsil edilmesi, Kıbrıs-Klasik IB ve II evrelerine has bir özelliktir. Ancak M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen kandil sayesinde, bu tarih biraz daha daraltılabilmektedir. Bunlara ek olarak mezar mimarisinden de yardım alarak ,Mezar 10'un Kıbrıs-Klasik IB evresinin sonunda

ama daha çok IIA evresinin ilk yıllarına ait bir tarihte kapatılmış olduğu söylenebilmektedir.

Mezar 11, aynı Mezar 10'da olduğu gibi kısmen mezar mimarisi ama özellikle buluntular ile tarihlenebilmektedir. Mezar 11'in tarihlenmesinde yardımcı olacak mezar buluntuları ve tarihleri aşağıdaki tablodaki gibidir.

Mezar 11			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk88	Sıvı saklama kabı (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk89	Sürahi (Beyaz Boyalı VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk90	Maşrapa (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk91	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk92	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk93	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk94	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk95	Kase (Beyaz Boyalı VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk96	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk97	Kase (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk98	Kase (Kırmızı Astar IV (VI))	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk99	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk100	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk101	İthal aryballos	M.Ö. 5. yy. başı	M.Ö. 500-490
Ka17	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310

Ka18	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka19	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka20	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka21	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka22	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310

Mezar 11'in dromos kısmının iki yanında var olduğundan haberdar olduğumuz sekiler (*parastedes*), mezar mimarisinin tarihlemeye yardımcı olduğu yegane noktadır. Benzer şekildeki sekiler, Ada'nın mezar mimarisinde özellikle Kıbrıs-Arkaik Dönem (M.Ö. 750-480) boyunca görülen ancak birkaç nekropolde Kıbrıs-Klasik Dönem'in erken evrelerinde de gözlemlenen bir mimari özelliktir. Mezar 11'deki dromos sekileri, özellikle benzerleri ışığında Kıbrıs-Klasik I evresine (M.Ö. 480-400) tarihlenebilmektedir.

Mezar 11'in seramik kap repertuvarı, V, VI ve VII gruplarına ait eserlerden meydana gelmiştir. V grubu, yoğunlukla Kıbrıs-Arkaik Dönem'de görülen, Kıbrıs-Klasik IA'da az bir miktarla var olan ve IB'de ise yok denebilecek kadar az sayıda örnekle nitelenen bir gruptur[1395]. VI ve VII gruplarının bir arada olacak şekilde bulunması, Kıbrıs-Klasik II evresinin karakteristik bir unsurudur. V grubuna ait tek bir eserin varlığına rağmen baskınlığın VI grubu tarafından elde tutulması ve VII grubunun da az bir sayı ile var olması, Mezar 11 seranik kap repertuvarını kolaylıkla Kıbrıs-Klasik Dönem IB evresine (M.Ö. 440-400) yerleştirmektedir. Mezardaki tek ithal kap olan aryballos ise, M.Ö. 5. yüzyıl başlarına tarihlenerek tüm buluntulara

[1395] Mezar odası içinde tek bir gömü tabakasının varlığı, V grubu eserleri de kesin bir şekilde Kıbrıs-Klasik Dönem gömüsünün içine dahil etmektedir. Bkz. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği EEM. 12/91 sayılı kazı raporu Mezar 2.

ters düşen bir tablo sunmaktadır. Ancak benzer uygulamaların, Salamis *Cellarka* ve *Agios Omologites* nekropollerindeki bazı Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarında da görülmesi, eski tarihli buluntuların kendilerinden daha ileri tarihli mezarlara aile yadigarı olarak bırakılmasının mevcut bir uygulama olduğunu[1396].

M.Ö. 4. yüzyıl tarihli kandillerin varlığı ise, mezar mimarisi ve seramik kapların sunduğu tarihi daha da ileri taşımakta ve olasılıkla mezarın Kıbrıs-Klasik IB evresinin sonlarında ve IIA'nın başlarında kapandığına işaret etmektedir (M.Ö. 400 ve belki de biraz sonrası?).

Mezar 14, tarihlemeye kısıtlı sayıda buluntu ile katkı koymaktadır. Mezar odasındaki ilk gömünün Kıbrıs-Arkaik Dönem'e tarihlenmesi, mezar odasının Kıbrıs-Klasik'te ikinci kez kullanıldığını göstermektedir. Bu bağlamda mezar, mimari tarihleme konusunda Kıbrıs-Klasik Dönem'in dışında kalmaktadır. Mezar 14'ün mezar odasında bulunmuş olup Kıbrıs-Klasik Dönem gömüsünün tarihlenmesine yardımcı olan eserler aşağıdaki gibidir:

Mezar 14			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk102	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk103	Vazo (Beyaz Boyalı VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk104	Kase (Kırmızı Astar IV (VI))	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345

[1396] Salamis – *Cellarka* örneği Kıbrıs-Klasik I tarihli (M.Ö. 480-400) Mezar 90A'da bulunmuş M.Ö. 6. yüzyıl ortası tarihli bir kotyleden ibarettir, bkz. Karageorghis 1970, 140-141. *Agios Omologites*'teki benzer uygulama için bkz. Hadjicosti 1993, 180.

Sadece seramik kaplarla tarihlenecek olan Mezar 14'te, çoğunluğun VI grubu ile nitelendiği görülmektedir. VII grubu ise, tek bir örnekle temsil edilmektedir. VI grubunun oldukça baskın olmasına rağmen VII grubu ile beraber bulunduğu konteksler, tamamı ile Kıbrıs-Klasik IB (M.Ö. 440-400) evresine verilmektedir. Bu noktada, Mezar 14'ün kapanma tarihinin Kıbrıs-Klasik IB (M.Ö. 440-400) içinde olduğu söylenebilmektedir.

Mezar 15 de, hem mezar mimarisi hem de buluntuları ile tarihlemeye yardımcı olan bir diğer mezardır. Mezar 15, seramik kaplar ve kandiller yanında tek bir altın takı ve tunç kaplar içermesi ile Mezar 4A'da olduğu gibi tarihlemeye daha çeşitli bir yardım sunmaktadır. Mezar 15'te bulunmuş olup tarihlemeye yardımcı olabilecek eserler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Mezar 15			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk105	Maşrapa (Kaba Mal Grubu)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk106	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk107	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk108	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk109	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk110	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk111	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk112	Emzikli sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk113	Sürahicik (Kırmızı-üzeri-Siyah III (V))	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345

Sk114	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk115	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk116	Kase (Beyaz Boyalı VI)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Ka23	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka24	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka25	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka26	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka27	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka28	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ta53	Spiral küpe	Kıbrıs-Klasik I sonu – II başlangıcı	M.Ö. 420-380
Mk23	Phiale mesomphalos	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Mk24	Phiale mesomphalos	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310

Mezar 15'in dromosunda var olduğundan haberdar olduğumuz sekiler (*parastedes*), mezar mimarisinin tarihlemeye yardımcı yegane ögedir. Benzer şekildeki sekiler, Ada'nın mezar mimarisinde özellikle Kıbrıs-Arkaik Dönem (M.Ö. 750-480) boyunca ancak birkaç nekropolde görülen ama Kıbrıs-Klasik Dönem'de de tercih edilen bir uygulamadır. Mezar 15'deki sekiler özellikle çağdaş benzerleri ışığında, Kıbrıs-Klasik I evresine (M.Ö. 480-400) tarihlenebilmektedir.

Seramik kaplar, tek bir V grubu sürahiciği dışında az da olsa VII grubu eseriyle zenginleştirilmiş, baskın bir VI grubu repertuvarından ibarettir. Mezar 15'in V, VII ama baskın şekilde VI kapları içeren bu yapısı, Kıbrıs-Klasik IB (M.Ö. 440-400)

evresinin karakteridir. Ancak kandillerin, sergiledikleri tipoloji sayesinde özellikle M.Ö. 4. yüzyıl içlerine verilmesi ve bu tarihin tunç phiale mesomphaloslarla desteklenmesi, mezarın kapanma tarihini biraz daha ileriye çekerek Kıbrıs-Klasik IIA evresinin başlarına getirmektedir[1397]. Tek olarak bulunmuş altın spiral küpe de, benzerlerinin Kıbrıs-Klasik I sonu ve II başlangıcı arasında değişen tarihler sunması ile elde edilen sonucu pekiştirmektedir. Eldeki veriler ışığında, Mezar 15'in kapanma tarihi olarak Kıbrıs-Klasik IB evresinin sonu ama daha çok IIA evresinin ilk yıllarını vermek mantıklı olacaktır.

Mezar 17, mezar odası içindeki ilk gömünün Kıbrıs-Arkaik Dönem'e ait olmasından dolayı mimari anlamda Kıbrıs-Arkaik Dönem'de oyulmuş olarak kabul görmelidir. Bundan dolayı Mezar 17'nin Kıbrıs-Klasik Dönem gömüsünün tarihlenmesinde sadece buluntulardan yararlanılacaktır. Mezar 17'nin Kıbrıs-Klasik Dönem gömüsüne ait olup tarihlemeye yardımcı olacak eserler, aşağıdaki gibidir:

Mezar 17			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk117	Maşrapa (Kaba Mal Grubu)	Kıbrıs-Klasik	M.Ö. 480 - 310
Sk118	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk119	Sürahi (Bikrom V)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk120	Sürahicik (Düz Beyaz V)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk121	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk122	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk123	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345

[1397] Phiale mesomphalosların mezarda çıkmış buluntuların çoğu ile çağdaş olacak şekilde M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenmesi, bu metal kabın bir aile yadigarı olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

Sk124	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk125	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk126	Kase (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk127	Kasecik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310

Mezar 17'nin seramik kap repertuvarı, VI ve VII grubunun eşit oranlarda temsil eidlmesi ile dikkat çekmektedir. Ancak V grubu da, iki eser ile olacak şekilde varlık göstermektedir. V grubu ile beraber bulunan ve eşit oranlarda temsil edilen VI ve VII gruplarından yola çıkarak, Mezar 17'deki gömünün Kıbrıs-Klasik IB'nin sonlarında ama daha büyük olasılıkla IIA'nın başlarında gerçekleştirilmiş olduğu söylenebilmektedir.

Mezar 18, sadece tek bir buluntu ile temsil edilmesi bakımından tarihlemesi geniş tutulacak olan bir mezardır. Mezar 18'de bulunmuş yegane eser aşağıdaki gibidir:

Mezar 18			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk128	Sürahi (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik IB sonu - II	M.Ö. 420 - 310

Mezar 18'de mevcut olan yegane seramik kap Kıbrıs-Klasik IB sonundan başlayarak II evresi boyunca kullanımda kalan VII grubuna verilebilmektedir. Ancak mezar odasında mevcut olup soyulmuş başka eserlerin var olduğu ihtimali de unutulmamalıdır. Bundan dolayı, mezarın büyük olasılıkla Kıbrıs-Klasik II evresi

(M.Ö. 400-310) içinde bir tarihte kapatılmış olduğu tahmin edilse de, bu sonucun sadece tek bir eser bağlamında geçerli sayıldığı unutulmamalıdır.

Mezar 19, tarihleme konusunda Mezar 18'e yakın bir tablo sunmaktadır. Mezar 19'da bulunmuş olup mezarın tarihlemesine yardımcı olabilecek eserler aşağıdaki gibidir.

Mezar 19			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk129	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk130	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345

Mezar 19 seramik kapları, sadece VI grubuna ait eserlerden oluşmaları bakımından Kıbrıs-Klasik I ve IIA evrelerini kapsayan bir zaman dilimine yayılmaktadır (M.Ö. 480 – 345). Yine de mezar odasında mevcut olup günümüze kadar korunagelmemiş başka eserlerin söz konusu olduğu ihtimali de unutulmamalıdır. Bundan dolayı mezarın büyük olasılıkla Kıbrıs-Klasik I evresi (M.Ö. 480-4000) içinde bir tarihte kapatılmış olduğu tahmin edilse de, bu veri sadece ksıtlı eserler bağlamında geçerli sayılabilmektedir.

Mezar 20, yine sadece buluntular sayesinde tarihlenecek olan bir diğer mezardır. Mezar 20'nin seramik kaplar ve kandillerden ibaret tarihlemeye yardımcı eserleri, aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Mezar 20			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**

Sk131	Amphoriskos (Bikrom V)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk132	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk133	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk134	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk135	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk136	Sürahicik (Kırmızı-üzeri-Siyah III (V))	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk137	Sürahicik (Bikrom V)	Kıbrıs-Arkaik IIB – Kıbrıs-Klasik IB	M.Ö. 540-400
Sk138	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk139	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk140	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk141	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk142	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400 - 310
Sk143	Kase (Kırmızı Astar IV (VI))	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk144	Kase (Kırmızı Astar IV (VI))	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk145	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Ka29	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka30	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka31	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300

Seramik envanteri, hatırı sayılır oranda V grubu sürahiciği dışında az da olsa VII grubu eserleriyle de zenginleştirilmiş baskın VI grubu kaplarından ibarettir. Mezar 20'nin V, VII ama baskın şekilde VI kapları içeren seramik kap envanteri

yapısı, Kıbrıs-Klasik IB (M.Ö. 440-400) evresinin karakteristik yapısını yansıtmaktadır.

Ancak kandillerin tipolojileri sayesinde özellikle M.Ö. 4. yüzyıl içlerine verilmesi, mezarın kapanma tarihini biraz daha ileriye çekerek Kıbrıs-Klasik IIA evresinin başlarına getirmektedir. Sonuç olarak, Mezar 20'nin kapanma tarihi eldeki veriler ışığında Kıbrıs-Klasik IB evresinin sonu ile IIA evresinin ilk yılları arasına verilebilmektedir.

Mezar 21 de tarihlendirilmesi sadece buluntularla sağlanabilen bir diğer mezardır. Mezar 21'in buluntu repertuvarını teşkil eden seramik kaplar ve kandillerin tümü sağlıklı bir tarihleme verecek eserler olarak öne çıkmaktadır.

Mezar 21			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk146	Torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk147	Torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk148	Sürahi (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk149	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk150	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk151	Sürahicik (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk152	Kase (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk153	Kase (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Ka32	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Ka33	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300

Birbirlerine yakın oranlarda VI ve VII grubu eserlerle nitelenen Mezar 21 seramik kap envanteri, oldukça güçlü Kıbrıs-Klasik IB evresi (M.Ö. 440 – 400) özellikleri sergilemektedir. Ancak 2 adet eserle olsa da M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen kandillerin varlığı, bu tarihi daha ileri taşımakta ve mezarın büyük ihtimalle Kıbrıs-Klasik IIA'nın başlarında kapatıldığına işaret etmektedir.

Mezar 22, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları içinde buluntular ışığında tarihlendirilebilen son mezardır. Tek bir ithal kap, bir kandil ve tunç bir phiale mesomphalos dışında tamamen yerel seramik kaplarla nitelenen Mezar 22'nin tarihlenmesine yardımcı olacak eserler, aşağıdaki gibidir:

Mezar 22			
BULUNTULAR		**DÖNEM**	**YAKLAŞIK TARİH**
Sk154	Torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Düz Beyaz VII)	Kıbrıs-Klasik II	M.Ö. 400-310
Sk155	Sürahicik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk156	Kasecik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk157	Kasecik (Düz Beyaz VI)	Kıbrıs-Klasik I-IIA	M.Ö. 480-345
Sk158	İthal bodur lekythos	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-310
Ka34	Kandil	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300
Mk25	Phiale mesomphalos	M.Ö. 4. yy.	M.Ö. 400-300

Mezar 22'de seramik kaplar ve kandiller, özellikle mezar hediyesi olmaları bakımından tarihlemede büyük rol sahibidir. Mezar 22'nin seramik kap repertuvarı, çoğunluğu VI grubu kaplarından ibaret olup sadece tek bir VII grubu eserle temsil edilmesi bakımından, Kıbrıs-Klasik IB evresi (M.Ö. 440-400) odaklı bir tarih

vermektedir. Ancak ithal bodur lekythos, kandil ve tunç phiale mesomphalosun M.Ö. 4. yüzyıl içlerine tarihlenmesi, mezarın kapatılmasının büyük oranda Kıbrıs-Klasik IIA evresinin başlarında gerçekleşmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünde tespit edilmiş ve kazılmış 22 mezardan 20 tanesi, bazı örneklerde mezar mimarisi ve buluntular, bazı örneklerde sadece mezar mimarisi ve bir kısmında da sadece buluntular ışığında tarihlendirilebilmiştir. 20 adet mezardan 3 tanesi Kıbrıs-Klasik Dönem'in ilk yarısına olacak şekilde Kıbrıs-Klasik I evresine, 17 tanesi de ikinci yarıya olacak şekilde Kıbrıs-Klasik II evresine tarihlendirilmiştir **(Grafik 78)**.

Mezar 3'ün mezar odası, Mezar 14 ve Mezar 19, Kıbrıs-Klasik I'e tarihlendirilmeleri bakımından Soli için Erken Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarını teşkil etmektedir. Bu mezarlar içinden Mezar 14, IB evresine tarihlenmesi bakımından Kıbrıs-Klasik I içindeki en geç mezar konumundadır. Mezar 1, Mezar 2, Mezar 3 niş, Mezar 4A-B-C, Mezar 5, Mezar 6, Mezar 7, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 18, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22, Kıbrıs-Klasik II evresine tarihlenmektedir. Bu mezarlar içinde Mezar 1, Mezar 5, Mezar 6 ve Mezar 18, II evresi içinde kesin bir şekilde tarihlendirilememiş olup genele yayılan tarihler sunmaktadır. Mezar 7, Mezar 9, Mezar 10, Mezar 11, Mezar 15, Mezar 17, Mezar 20, Mezar 21 ve Mezar 22, Kıbrıs-Klasik IB sonu ama daha çok IIA'nın ilk yıllarına tarihlenmeleri bakımından IIA evresinin Soli içindeki en erken temsilcileridir. Mezar 4B ve 4C ise, genel olarak IIA evresine tarihlendirilmiştir. Mezar 4A, IIA sonlarına tarihlendirilmiş olması ile IIA mezarları içindeki en geç mezar sayılmaktadır. IIB evresine tarihlendirilmiş mezarlar olan Mezar 2 ve Mezar 3

niş kısmı ise, hem II evresinin hem de tüm Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün en geç gömülerine ev sahipliği yapmaktadır **(Grafik 79)**.

Elde edilen sonuçlar, Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün en erken üç mezarından sadece bir tanesinin *Pezoullia* Nekropolünde yer aldığını (Mezar 3 mezar odası), diğer iki tanesinin ise *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* nekropolünde bulunmuş olduğunu göstermektedir. Ayrıca *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mezarlarının büyük çoğunlukla IIA evresinin başlangıcına verilmesine rağmen, *Peazoullia* mezarlarının geriye kalanlarının IIA evresinin ilerleyen yılları ile Kıbrıs-Klasik Dönem'in son evresi olan IIB'ye tarihlendiği anlaşılmaktadır. Bu verilerden yola çıkarak, kronolojik ilerlemenin düzlükte yer almakta olan *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* mezarlarıdan akropol yamacındaki *Pezoullia* mezarlarına doğru yöneldiği söylenebilecektir **(Levha 202b)**.

Mevcut sonuç Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün kentin Kıbrıs-Klasik Dönem'ini baştan sona kadar kapsayan mezarlara ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Kıbrıs-Klasik I evresi kronolojik sıralama içinde nispeten daha silik bir şekilde temsil edilmektedir. Kıbrıs-Klasik II evresinin ise, her döneminin detaylı bir şekilde temsil edildiği görülmektedir. Kıbrıs-Klasik II'nin Mezar 4A sayesinde orta ve Mezar 2 ile Mezar 3 niş kısmı ile son yıllarının daha detaylı bir şekilde kapsandığı görülmektedir. Mezar 4A ve 4B'deki zengin soylu mezarları yanında Mezar 7, Mezar 9 ve Mezar 15'teki diğer hatırı sayılır gömülerin varlığı, özellikle IIA evresinin kentin en zengin dönemlerinden biri olduğunu göstermektedir. Ayrıca Kıbrıs-Klasik IIA evresi (M.Ö. 400-345), Yunan kültür ve adetlerinin yerel kültür ve adetlerle iyice harmanlanarak sosyal hayatın pek çok alanına nüfuz ettiği bir dönem olduğu görülmektedir. Kbrıs-Klasik Dönem Solisinin aslında dönemin büyük

çoğunluğuna yayılan oldukça kabul edilebilir düzeyde bir refah ve zenginliğe sahip bir kent krallığı olduğu, buluntular ve mezar tarihlerinin bir arada iken sunduğu en dikkat çekici noktadır.

SONUÇ

Günümüzde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güzelyurt ilçesi sınırları içinde yer almakta olan Soli antik kenti nekropolü, özellikle 1964-1974 yılları arasında Quebec Laval Üniversitesi'nce gerçekleştirilen sistematik kazılarla bilim dünyasına kazandırılmıştır. Nekropol alanında ayrıca 1974 öncesinde de varlığından haberdar olduğumuz kurtarma kazısı ağırlıklı çalışmalar, 1974 sonrasında da artarak devam etmiştir. Tüm bu çalışmalarda kentin Geometrik, Arkaik, Hellenistik ve Roma nekropolleri sistemli bir şekilde irdelenip belirtilmişken, Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü nedense yayınsal anlamda göz ardı edilmiştir.

Quebec Laval Üniversitesi'nin kazıları yanında Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi, ama özellikle de K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nin günümüze kadar gerçekleştirmiş olduğu bir birinden bağımsız kazılarda pek çok Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezara ulaşmış olduğu düşünüldüğünde, bu göz ardı ediş garipsenmelidir. Söz konusu tüm Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarların bu çalışmanın çatısı altında bir arada değerlendirilmesi, öncelikle kentin Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün bilimsel anlamda bir öneme kavuşmasına olanak sağlayacak olması ile dikkat çekmektedir.

Çalışma kapsamında yayınlanmış ya da yayınlanmamış tüm mezarların konumlarının tek tek bulunup haritaya işlenmesi, Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol alanının en azından bir kısmının sınırlarının çizilmesini sağlamıştır. Bu sonuç, yaklaşık 40 yıldır bilinen yanlış bir tespiti de çürütmüştür. Böylece Kanadalıların çalışmalarında kentin batısında, Kambos nehrinin kıyısına yerleştirilmiş olan Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün en azından bir kısmının kentin güneydoğusunda konuşlanmış olduğu anlaşılmıştır. Mevcut mezarların

konumlanması, Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün kuzeybatı-güneydoğu aksında 489 m'lik bir uzunluğa ve güneybatı-kuzeydoğu aksında da 80 m'lik genişliğe sahip küçük bir dilimini günümüzde bilinir kılmıştır. Bu sayede Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün yüzölçümü sağlıklı verilere dayanır şekilde 39,120 m^2 olarak tespit edilmiştir. Nekropolün kısıtlı araştırmalarla irdelenmiş olmasının doğurduğu yüzeysel ve yetersiz karakter yapısına rağmen, Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün en azından Salamis nekropolü ile yakın tutulabilecek bir düzenleme içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Mezar dağılımlarının irdelenmesi de dikkat çekici sonuçlar doğurmuştur. Tespitler ışığında mezarların büyük bir çoğunluğunun, tapu kadastro kayıtlarında *Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe)* diye anılmakta olan kentin güneybatısındaki düzlük mevkiide yer almaka olduğu görülmüştür. Özellikle 2005-2006 yılında kazılmış olan en son mezarlar ise (Mezar 1-6), *Pezoullia* mevkinde yer almış olmaları bakımından nekropol alanının Kıbrıs-Klasik Dönem'de düzlükten taşarak akropol yamaçlarına yayıldığını göstermektedir. *Pezoullia* mezarlarının dromos yönlendirilmesinde gözlemlenen iki farklı uzatılış biçimi, bu mezarlara ulaşımı sağlayan düzlük-akropol yönlü bir ana patika ile bu patikayı dikine kesen yan yollardan ibaret biz düzenlemenin var olabileceğine işaret etmektedir.

Toumballin tou Mavrou (Kara Tepe) nekropolündeki mezarların en yoğun grubunu teşkil eden mezarların (Mezar 9-21) dromos uzantılarının tümüyle kuzey yönlü olması ise, bu alanda daha sistemli bir düzenlemeye kanıt teşkil etmektedir. Ayrca bu bölgedeki bir kısım mezarın hem Kıbrıs-Arkaik tarihli mezarlarla yan yana bulunduğu hem de içlerindeki erken gömü tabakasının Kıbrıs-Arkaik olduğu (Mezar 9 ve 17) anlaşılmıştır. Bu tespit, Kıbrıs-Arkaik ile Kıbrıs-Klasik nekropoller

arasındaki geçiş noktalarından en azından birinin söz konusu mezarların içinde bulunduğu 153/1 no.lu parselde yer aldığını göstermektedir.

Mezarların tümü, dönem için tipik sayılan ve Ada genelinde aynı normlarda uygulamada olan "kayaya oygu dromoslu oda mezar" tipindedir. Mezar tiplerinin genel özellikleri bakımından Ada çapındaki çağdaşlarıyla benzer olması, dönem içinde kalıplaşmış bir mezar mimarisi anlayışına işaret etmektedir. Buluntular ışığında Kıbrıs-Klasik Dönem'e tarihlenmiş birkaç mezarda, bir Kıbrıs-Arkaik Dönem özelliği olan dromos sekilerine (*parastedhes)* rastlanması, mezar mimarisi alanındaki bazı eski uygulamaların bir anda terk edilmeyip uygulamada tutulmaya devam edildiğini göstermektedir. Mezarlar arasında dromos kısmında ayrı bir gömü yeri olarak açılmış bir nişe sahip olması ile dikkat çeken Mezar 3'ün, benzer çağdaşlarına Vouni Sarayı'nın nekropolü dışında sadece Marion nekropollerinde rastlanılan bir tipi örneklediği anlaşılmıştır. Bir diğer çeşitleme ise Mezar 4'te gözlemlenmektedir. Mezar 4'ün tek bir dromoslar ulaşılan kare bir açıklığa bağlanan üç bağımsız mezar odası şeklindeki yapısı, özellikle Marion'un Erken Hellenistik Dönem formlarına prototip olma potansiyeli sergilemektedir. Her iki mezarın tek benzerlerini Vouni ile Marion nekropollerinde bulması, Soli-Vouni-Marion üçgeninde olacak şekilde Ada'nın kuzeybatısına yoğunlaşmış bazı bölgesel eğilimlerin varlığını kanıtlama açısından önemlidir.

Tespit edilmiş gömü şekillerinden, Ada genelinde diğer merkezlerde de mevcut olan birçok adetin Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde de uygulamada olduğu anlaşılmaktadır. Kition dışındaki tüm Kıbrıs-Klasik Dönem nekropollerinde olduğu gibi inhumasyon, Soli'de de tercih edilen yegane gömü şeklidir. Soli'deki ölü gömme adetleri için, temelde Yunan ölü gömme adetlerine sıkı sıkıya bağlı yerel

uyarlamalar denilebilmektedir. Mezarlara buluntuların bırakılması, dromoslarda gerçekleştirilen çeşitli sunumlar gibi her yerde rastlanılan uygulamalar dışında özellikle Mezar 4A ve 4B kesin kanıtlarla gömü öncesi *prothesis* uygulamasının varlığına işaret etmektedir. Kurallaşmış aşamalar halinde uygulanan *prothesis*'e kanıt teşkil eden buluntular dışında Mezar 3'ün niş kısmındaki bireyin elinde bulunmuş tek çivi de, gömü adetleri anlamında Soli'yi Yunanistan ve Attika'ya yaklaştırmaktadır.

Zengin mezar hediyeleri, gömü esnası ve sonrasına ait ritüellerin izleri yanında gömü öncesinde *prothesis* uygulamasına kanıt niteliğindeki tüm veriler, sonraki hayat inancının Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Gömü öncesi, esnası ve sonrasında bu ritüellerin ve adetlerin sıkı kurallar çerçevesinde uygulanıyor olması ise, ölünün sonraki hayata uğurlanışının eksiksiz sağlanmasına verilen önemi vurgulamaktadır. Mezar hediyelerinin sunduğu tablodan, ölünün birçok eşyasına sonraki hayatta da ihtiyaç duyacağına ama özellikle de soyluların sonraki hayatlarında refah ve eğlence dolu bir yaşam umduklarına işaret etmektedir.

Mezar odalarında bulunmuş çeşitli buluntuların sunduğu bolluk ve sayısal çeşitlilik, Soli'nin döneme hakim olan politik ve siyasi çalkantılara rağmen hatırı sayılır bir zenginliğe sahip olduğunu göstermektedir. Mezarlara bırakılmış seramik kapların, kandillerin, figürinlerin, mermer kapların hatta bir kısım takının bile yerel üretim olması, kentte mevcut olan güçlü ve yerleşik üretim gücünün kanıtıdır. Mezarlarda, hatta zengin takı ve metal kap repertuvarlarına sahip soylu mezarlarında bile, yerel eserlere olan tercihsel eğilimler Solililerin öz kültürüne olan güçlü bağlılığı göstermektedir.

Diğer yandan metal kapların tümü, takılar ve seramik kapların ise bir kısmından elde edilen tablo, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinin başta Yunanistan olmak üzere Makedonia ve Anadolu ile sağladığı güçlü ticari bağların bir göstergesidir. Mevcut mezarlardan elde edilen sonuçlar, bu zengin ticari ağın en büyük müşterisinin de soylular ve orta kesim olduğuna işaret etmektedir. Özellikle Mezar 4'teki soylu gömülerinin sahip olduğu zenginlik, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisinde Makedon, Thrak ve Anadolu soyluları ile eş güçte ve zenginlikte bir elit tabakanın varlığına kanıt teşkil etmektedir. Çoğunluğu oluşturan mezarlarda gözlemlenen sıradanlık veya normal seviyedeki refah düzeyi, Kıbrıs-Klasik Dönem Solisindeki aristokratların çoğunluk içinde bir azınlık olduğuna da vurgu yapmaktadır.

Mezar 4'te bulunmuş symposion seti ve seti bir araya getiren kapların sahip olduğu yüksek paha, symposion gibi Yunan adetlerinin Solili aristokratlar arasında oldukça popüler olduğunu göstermektedir. Mezar 4A symposion setini teşkil eden kapların Thrak ama özellikle de Makedon setlerine olan benzerliği ise, Solililerin symposion anlamında özellikle bu iki coğrafyaya öykündüğünün ve aslında symposionu bu coğrafyadaki soylular gibi bir prestij göstergesi saydığının kanıtıdır.

Yunan kökenli ithal eserlerin dışında, yerel üretim olan bazı eserler ama özellikle de mezar stellerinde görülen güçlü Attik etkileri de dikkat çekicidir. Bu etkiler, Soli'nin Klasik Dönem'de başta Atina olmak üzere Kıta Yunanistan ile sağlamış olduğu güçlü bağlantıların bir işareti sayılmalıdır. İthal eserler iki merkez arasındaki ticari bağlara bir gösterge iken, Attik etkili yerel üretim eserler ise Soli'ye göç etmiş Attikalı sanatçıların yaydığı etkinin meyveleri olarak kabul görmektedir. Kentin dışardan nüfus aldığının belki de en güçlü kanıtı, Ms1 mezar stelinin sahibini "Andros adasından Arkhesilaos oğlu Symmakhos" olarak tanımlayan yazıttır.

Akhesilaos oğlu Symmakhos'un Soli'deki rolü veya bulunma nedeni bilinmese de emin olunan şudur ki kent Kıbrıs-Klasik Dönem'de birçok nedenden daolyı yabancı göçlere ev sahipliği yapmıştır.

Metal kapların tümünde, Aphrodite-Eros figürini ve mezar stellerinde somut bir biçimde gözlemlenen Attik karakteri, Soli'nin Klasik Dönem'de özellikle Atina için ticari ve kültürel anlamda büyük bir çekiciliğinin olduğunu kanıtlamaktadır. Soli ile Atina arasındaki bu yakınlığın nedenleri arasında, krallığın sahip olduğu zengin kereste ve bakır kaynakları kadar Kıbrıs-Arkaik Dönem'den itibaren sıkı sıkıya tutunduğu güçlü anti-Pers yanlısı politik duruşu da söz konusu olmalıdır.

Pişmiş toprak ve kireçtaşı figürinler ile bazı diğer kült eserlerinin varlığı, kentte mevcut olması muhtemel tapınımların başında Aphrodite, Astarte ve Dionysos yanında bazı erkek tanrı odaklı kültlerin geldiğini kanıtlamaktadır. Aphrodite ve Dionysos gibi Yunan kültlerine işaret eden eserler, Attik etkili mezar stellerinin varlığı ve symposion gibi etkinliklerin mevcudiyeti, Yunan kültürünün Ada'da M.Ö. 5. yüzyıl ile başlayıp 4. yüzyılda doruğa ulaşacak şekilde yerel kültüre entegrasyonunun Soli'deki en güçlü göstergeleri sayılabilmektedir.

Sadece 22 adetle nitelenmelerine rağmen mezarların sunduğu tarihler, kentin 170 yıllık Kıbrıs-Klasik Dönem'in tümünü kapsamaktadır. Kentin en uzun dönemlerinden birinin bu kadar az sayıdaki mezarla bile temsil edilebilmesi, hem nekropol alanının hem de tek tek mezarların arkeolojik anlamda sahip olduğu yüksek potansiyelin göstergesidir. Kıbrıs-Klasik I evresine (M.Ö. 480-400) tarihlenen mezarlar kabul edilebilir oranlarda bir refah seviyesiyle nitelenen daha durgun bir döneme işaret etmektedir. Ancak Kıbrıs-Klasik II evresine (M.Ö. 400-310) tarih

veren mezarlarda gözlemlenen refah artışı, özellikle bu evrenin kentin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki en güçlü ve en zengin zamanı olarak kabul edilmesini sağlamaktadır.

Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün tespiti ve dönem mezarlarının geniş ölçekli incelenmesi, Soli kent krallığının dönem içindeki büyüklüğü ve önemini somut anlamda gözler önüne sermiştir. Tüm değerlendirmeler sonucunda Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü ve buluntularının, bize Klasik Dönem'de güçlü bir kent krallığı olarak varlığını sürdüren, çok yönlü ve zengin bir kültürle nitelenen, dönemin çalkantılı yapısına rağmen halkının kabul edilir derecede refah içinde olduğu, ticari ve politik bağlantıları hem içte hem de dışta yadsınamayacak kadar sağlam sayılan ve Atina ya da Makedonia gibi dönemin süper güçleri ile önem anlamında yarışabilen bir Soli resmi çizmektedir. Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolünün oldukça küçük bir kısmı ile bu kısımda bulunmuş az sayıdaki mezarın sunduğu bu zengin resim, Soli'nin arkeolojik potansiyelinin aslında ne kadar yüksek olduğunun göstergesidir.

Bu çalışma, zamansal tabakalaşma yüzünden ulaşılması güç olan Kıbrıs-Klasik tarihli kent kalıntılarının aksine birçok anlamda el değmemiş sayılan nekropol alanının önemini gözler önüne sermektedir. Ayrıca, kapsamlı bir şekilde değerlendirilmeleri halinde nekropol alanı ve buluntularının Soli'nin gücünün doruğunda olduğu Kıbrıs-Klasik Dönem'deki görkeminin gözler önüne serilmesine nasıl katkı koyabileceğinin de ilk göstergesi sayılmaktadır.

Mezar sayısının kısıtlılığı, özellikle bu çalışma ile, Soli'nin Kıbrıs-Klasik Dönemi'nin daha kapsamlı ve derinlemesine anlaşılabilmesi için başka kazılara duyulan ihtiyacı da öne çıkarmaktadır. Mezar sayısının azlığına rağmen malzemede

gözlemlenen çeşitlilik, ilerde yapılacak detaylı bilimsel kazıların doğuracağı olası verimli sonuçlar hakkında da umut verii vaatler sunmaktadır.

ÖZET

Çalışmanın konusunu teşkil eden Soli antik kenti ve nekropolü, günümüz K.K.T.C. sınırları içinde, Ada'nın kuzey kesimindeki Güzelyurt bölgesinde yer almaktadır. Kent, alçak bir tepenin üzerine konuçlanmış bir akropol kısmi ile kuzeydeki denize doğru uzanan ovaya yayılan bir aşağı şehre sahiptir. Konumundan kaynaklı olarak kent, Ada tarihi içinde Tunç Çağı'ndan Geç Roma ve Hıristiyanlık dönemlerine kadar oldukça önemli bir rol almıştır.

Pek çok kamu ve din binası dışında kentin nekropol alanı da arkeolojik anlamda önem arz etmektedir. Şu anki veriler ışığında, nekropol alanının kentin doğu ve güney bölümü boyunca yaklaşık olarak 234,240 m^2'lik bir alana yayılmış olduğu görülmektedir. Nekropol alanı 1964-1974 yılları arasında Quebec Laval Üniversitesi, günümüze kadar da aralıklarla Kıbrıs Cumhuriyeti ve K.K.T.C. Eski Eserler Dairesi tarafından birçok kere kazılmıştır. Kazılar sonucunda nekropol alanının Tunç Çağı'ndan Hıristiyanlık dönemine kadar yayılan bir kronoloji sunduğu tespit edilmiştir.

Çalışma konusunu, nekropolün Kıbrıs-Klasik evresine tarihlenmiş mezarlar ve buluntuları teşkil etmektedir. Toplamda 22 adet Kıbrıs-Klasik Dönem mezarı ve buluntularından ibaret olan malzeme içinde, sadece 2 mezar önceden çalışılmış geriye kalan 20 adet mezar ilk defa bu tezde irdelenmiştir. Ayrıca söz konusu mezarlar ile içeriklerinin tümündeki kayıt, tipolojilendirme, analiz ve ilişkilendirme çalışmaları bir bütün olarak ilk defa bu tezde gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında ilk olarak, nekropolün bu dönemdeki yayılım alanı ve düzenleniş biçimi tespit edilmiştir. Kentin güneydoğusundaki düzlük kısımda yer

almakta olan mezar grupları düzenli bir karakter sunmaktadır. Diğer yandan akropolün güney batı yamacındaki mezar gruplarının ise daha düzensiz bir yapı sergilediği anlaşılmıştır. Özellikle coğrafi yayılım ve düzenleme alanında nekropolün Salamis, Kition gibi çağdaşları ile benzer bir karakter sunduğu görülmektedir.

Tümü "basamaklı dromosa sahip oda mezar" tipindeki Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarları, çoğunlukla Ada çapındaki nekropollerde yer alan çağdaşları ile eş bir yapı sunmaktadır. Ancak bazı mezar tiplerinde, sadece aynı bölgedeki Vouni ve Marion nekropollerinde görülebilen ve bölgesel eğilimlere işaret eden özellikler olduğu da gözlemlenmiştir.

Mezar odalarında ele geçmiş zengin mezar buluntuları da kentin Kıbrıs-Klasik Dönem'deki refahı hakkında değerli ipuçları vermektedir. Mezarlar 158 adet seramik kap, 34 adet pişmiş toprak kandil, yaklaşık 40 adet altın-gümüş takı, 8 adet mermer kap, 7 adet strigilis, 4 adet metal ayna, 2 adet pişmiş toprak ve 1 adet kireçtaşı figürin, 3 adet metal makyaj çubuğu, 1 adet pişmiş toprak 5 adet kireçtaşı lahit, 1 adet metal candelabrum, 21 adet metal kap ile yaklaşık 80 adet çeşitli metal obje şeklinde birçok buluntu sunmuştur.

Seramik kaplar ve kandillerin baskınlığı güçlü bir yerel üretime, altın-gümüş takılar ise dönemin sanat anlayışına yabancı olmayan ancak ithal eserlerle zenginleştirilen yine yerel bir kuyumculuk endüstrisine kanıt teşkil etmektedir. Takılar yanında özellikle metal kaplarda karşımıza çıkan ithal eserler, kentin Atina, Akhaemenid Dünyası, Makedonia, Ege ve Anadolu ile olan güçlü ticari ve kültürel bağlarını gözler önüne sermektedir.

Yunan adetlerine sadık ölü gömme ritüelleri ve şekilleri ile Yunan tanrılarına tapınımlara kanıt teşkil eden çeşitli buluntular ve bazı figürinler ise, kentin sahiplenmiş olduğu Yunan kimliğini vurgulayan en güçlü ögelerdir. Tüm bu buluntuların vurguladığı Yunan kimliği, kentin Ada tarihinde izlediği Yunan yanlısı politika ile bağdaşmakta ve tarihsel gerçeklerle uyumlu bir tablo sunmaktadır.

Çalışma kapsamında kültürel materyale ek olarak az sayıdaki insan iskeletleri de değerlendirilmiştir. Antropologlarla gerçekleştirilen koordineli çalışmalar neticesinde birey sayıları tespit edilmiş, yaş ve cinsiyet tayinleri gerçekleştirilmiş ve bunun yanında beslenme şekli ve alışkanlıkları ile çalışma şartları gibi konularda da bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır. Böylece Kıbrıs-Klasik Dönem Solisi'ndeki sosyal yaşamın genel yapısı, kalitesi ve zorluk şartları da anlaşılabilmiştir.

Mezarlardaki tarihlendirme çalışmaları, öncelikle nekropolün tüm Kıbrıs-Klasik Dönem boyunca süregelen kullanımının aydınlatılmasını sağlamıştır. Daha detaylı bir tarihleme ise, mezarların oldukça az bir kısmını Kıbrıs-Klasik Dönem'in erken evresine, büyük çoğunluğunu ise geç evresine tarihlemektedir.

Sonuç olarak, Kıbrıs-Klasik Dönem nekropol alanının çalışılması, hem mezarlar hem de buluntuların düzenli bir şekilde bir arada toplandığı bir katalog meydana getirmiştir. Ayrıca Soli kentinin Kıbrıs-Klasik Dönem'de sahip olduğu zenginlik ve güç maddi anlamda vurgulanarak yazılı kaynaklar ile de bir bütünlük sağlanmıştır. Özellikle Kıbrıs-Klasik Dönem'in ikinci yarısına (M.Ö. 400-310) aitlenen zengin mezarların varlığı, kentin bu dönemde Atina ve Makedonia başta olmak üzere Yunan dünyası ile artan güçlü bağlarını ve Ada içinde sahip olduğu ayrıcalıklı konumu somut bir şekilde kanıtlamıştır.

SUMMARY

Ancient city of Soloi and its necropolis, is situated inside the present day borders of T.R.N.C. at the Morphou region. The city consists of an acropolis stationed on a low hill and a lower city that strecthes towards north covering the plain between the acropolis and the sea. Due to its highly important and strategic location, the city had played a tremendous role all along the Bronze Age of the island until the end of the Christian era.

Apart from its public and religious structures, the cities necropolis also has an important role by means of archaeology. Present day studies easily reveals a vast necropolis with an approximate surface area of 234,240 m2 strecthing along the east and south part of the acropolis. Necropolis was excavated between 1964-1974 by Quebec Laval University, and many other partial excavations were undertaken by the Department of Antiquities of both Republic of Cyprus and T.R.N.C. Excavations conducted at the necropolis revealed a chronologhy expanding from Bronze Age until the end of Christian era.

Subject of this study covers only the Cypro-Classical tombs and their remains. From a total of 22 graves, only 2 had been studied before thus letting the other 20 to be accepted as studied for the first time. Also all the recording, typology, analysis and relating conducted to all these graves and their finds is professionally done as a whole for the first time in this study.

First analysis of the study was done to reveal the outline and arrangement character of the Cypro-Classical necropolis. This first analysis, revealed that the grave groups which had been situated on the plain towards southeast are well

organised in a systematic way. On the other hand for the grave groups situated at the south of the acropolis, it can be easily said that an disorder can be well detected. The geographic outline and the general arangment of the necropolis can be easily associated with the contemporary necropoli of Salamis and Kition.

Graves which all belong to the type of “chamber tombs with staired dromos”, also shows characteristics with the contemporary graves of the other necropoli. But some possible regional tendencies can also be easily traced on some graves, pointing out to an regional character only shared with Vouni and Marion examples.

Rich and variated grave goods, also gives clues about the wealth of the city during the Cypro-Classical Period. Graves yielded a rich repertoire of finds consisting of 158 ceramic cups, 34 terracotta lamps, nearly 40 pieces of gold and silver jewellery, 8 marble cups, 7 metal strigili, 4 metal mirrors, 2 terracotta and 1 limestone sculpture, 3 metal pigment rods, 1 terracotta and 5 limestone sarcophagi, 1 metal and uniqe candelabrum, 21 bronze, silver and gold cups and other nearly 80 pieces of miscellaneous metal objects.

The vast number of ceramic cups and lamps, easily indicated to a strong local economy. On the other hand, gold and silver jewellery points to a local production economy combining its work with luxurious imports, which is aware of all the trends of its time. Other luxurious imports which can be traced among the metal vessels, reveals the strong trade and cultural connections that ties the city to Athens, Achaemenid World, Macedonia, Aegium and Anatolia.

Burial customs and rituels done strictly in the “Greek way” combines together with figurines of Greek pantheon, strongly stresses to the Greek identity of the

occupants of the city. This Greek identity easily matches with the PhilHellen attitude of the city all along the past of the Island creating a whole and strong harmony with the historical truth.

Human remains, characterized with small values were also evaluated in the study. Coordinated work done with the anthropologists helped to determine the minimum number of individuals as well as age and sex estimations. Other information which had been managed to be obtained from the human remains consists of diet habits and working conditions of the individuals. This anthropological study combined together with archaeological material made it possible to reveal the general character, quality and the conditions of the daily life of Cypro-Classical Soloi.

Studies made for dating the graves, firstly revealed that the necropolis was in use throughout the whole Cypro-Classical Period. A more detailed dating made it possible to find out that only a small portion of the graves can be dated to the early phases of the Cypro-Classical period while the vast majority belongs to the second half of the period.

To sum up, the study of the Cypro-Classical necropolis of Soloi, firstly created a detailed catalogue in which all the information regarding the graves and the finds of the necropolis were collected together. Also this study is the only and first paperwork which solidly proves the reality of the supposed wealth and power that was believed to be held by the city during the period. Especially the wealthy and rich graves of the second half of the Cypro-Classical Period (400-310 B.C.) that indicate strong connections and similarities with powers like Athens and Macedonia, puts on

table the undebatefull reality of the privilaged and strong position of the city in the whole Island.

KISALTMALAR VE KAYNAKÇA

AA	Archäologischer Anzeiger
AAA	Archaiologika analekta ex Athenon
Adam 1966	Adam, S., *The Technique of Greek Sculpture in the Archaic and Classical Periods,* London, (1966).
AJA	American Journal of Archaeology
Amer. J. Roentgenol.	*American Journal of Roentgenology*
Anadolu'nun Arkeoloji Atlası 2	*Son Tunç Çağı'ndan Helenistik Döneme Anadolu'nun Arkeolojik Atlası 2*, ed. Karul, N., İstanbul, (2012).
Ancient Macedonia 1988	*Ancient Macedonia/Archaia Macedonia:* Museum of Victoria, Melbourne, 25 November 1988-19 February 1989, Queensland Museum, Brisbane, 11 March-30 April 1989, Australian Museum, Sydney, 20 May-23 July 1989, ed. Braggiotti, L., Athens, (1988).
Andrianou 2006	Andrianou, D., "Chairs, Beds and Tables: Evidence for Furnished Interiors in Hellenistic Greece", *Hesperia* Vol. 75 No. 2, (2006), 219-266.
Andriomenou 1975	Andriomenou, A., "Vases et lampes de bronze dans des collections privees d'Athenes", *BCH* 99-1, (1975), 535-580.

Andronikos 1977	Andronikos, M., "Βεργίνα, Οι βασίλικοι τάφοι τής Μεγάλης Τούμπας", *AAA* 10, (1977), 1-72.
Andronikos 1987	Andronikos, M., *Vergina: The Royal Tombs and the Ancient City,* Athens, (1987).
Archibald 1983	Archibald, Z.H., "Greek Imports, Some Aspects of Hellenic Impact on Thrace", *Ancient Bulgaria, Symposium 1981 Nottingham,* Nottingham, (1983), 304-321.
Archibald 1998	Archibald, Z.H., *The Odrysian Kingdom of Thrace, Orpheus Unmasked,* Oxford, (1998).
ARDAC 1973	Annual Report of the Departmant of Antiquities, Cyprus, Nicosia, (1973).
ARDAC 2006	Annual Report of the Departmant of Antiquities, Cyprus, Nicosia, (2006).
Armbruster 1995	Armbruster, B.R., "Rotary motion-lathe and drill. Some new technological aspects concerning Late Bronze Age goldwork from south-western Europe", Morteani, G., Northover, P., ed. *Prehistoric Gold in Europe, Mines, Metallurgy and Manufacture. NATO Advanced Research Workshop on Prehistoric Gold in Europe, Seon Sept. 27-Oct. 1 1993* içinde, (1995), Dordrech, London & Boston, 399-423.
Armbruster 2010	Armbruster, B.R., "Technological Aspects of the Selected Gold Objects in the Oxus

Treasure", Curtis, J., Simpson, S.J., ed. *The World of Achaemenid Persia – History, Art and Society in Iran and the Ancient Near East* içinde, New York, (2010), 397-408.

Arnott ve diğ. 2003 — Arnott, R., Finger, S., Smith, C.U.M., *Trepenation: History, Discovery, Theory,* Lisse, (2003).

Arrianos, *Anabasis* — Arrianos, *Aleksandrou Anabasis – İskender'in Seferi,* çeviren Furkan Akderin, İstanbul, (2005).

Arrian, *Indus* — Arrian, *Anabasis of Alexander Books V-VII, Indica,* Harvard University Press, London, (1999).

Ath. Mitt. — *Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts (Athenische Abteilung)*

Athenaios — Athenaios, *Deipnosophistai XI*, çeviren C.B. Gulick, Loeb Classical Library, London, (1995).

Bailey 1975 — Bailey, D.M., *A Catalogue of Lamps in the British Museum I: Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, London, (1975).

BaM — *Baghdader Mitteilungen*

Barbein 1999 — Barbein, A.H., "Polykleitos", İçinde: Ed. Palagia, O. & Pollitt, J.J., *Personal Styles in Greek Sculpture,* Yale, (1999), 66-90.

Barr-Sharrar 1982	Barr-Sharrar, B., "Macedonian Metal Vases in Perspective: Some Observation on Context and Tradition", Barr-Sharrar, B., & Borza, E.N. ed. *Macedonia and Greece in Classical and Hellenistic Times* içinde, Washington, (1982), 123-139.
Barr-Sharrar 2000	Barr-Sharrar, B., "Some Observations on the Cast Bronze Ovoid Situla", *Akten des 14. Internationalen Kongresses für antike Bronzen, Cologne 1999* içinde, Cologne, (2000), 277-290.
Barr-Sharrar 2008	Barr-Sharrar, B., *The Derveni Krater, Masterpiece of Classical Greek Metalwork,* Athens, (2008).
Beazley 1951	Beazley, J.D., "A Fragment of a Stele from Cyprus", *AJA* 55, (1951), 333-336.
Beazley 1963	Beazley, J.D., *Attic Red-Figure Vase Painters*^{2}*,* Oxford, (1963).
Beloch 1922	Beloch,K.J., *Griechische Geschichte, Vol. III,* Berlin, (1922).
Bentz ve Rumscheid 1989	Bentz, M., Rumscheid, F., *CVA Deutschland 58, Göttingen Archaologisches Institut der Universitat Band 1,* München, (1989).
BerRGK	Bericht der Römisch-Germanischen Kommission
Bidzilya 1971	Bidzilya, V.I., *Otchet o rabote Severo-*

Rogacihikskoi ekspeditsii Instituta arkheologii AN USSR za 1969-1970 gg. Pt. 1. Gaimanova Mogila , Kiev, (1971).

Bieber 1917 — Bieber, M., "Die Herkunft des Tragischer Kostums", *Jdl* 32, (1917), 15-104.

Binford 1971 — Binford, L., "Mortuary practices: their study and potential", Brown, J.A. ed. *Approaches to the Social Dimensions of Mortuary Practices* içinde, Washington, (1971), 6-29.

Blackman 2001 — Blackman, D., "Archaeology in Greece 2000-2001", *Archaeological Reports* No. 47 (2000-2001), 1-144.

Blegen ve diğ. 1964 — Blegen, C., Palmer, H., Young, R.S., *Corinth Vol. XIII – The North Cemetery,* Athens, (1964).

Boardman 1970 — Boardman, J., *Greek Gems and Fingerrings Early Bronze Age to Late Classical,* New York, (1970).

Boardman 2000 — Boardman, J., *Persia and the West,* London, (2000).

Boltryk ve diğ. 2011 — Boltryk, Y.V., Fialko, E.F., Treister, M.Y., "Imported Bronze Vessels from the East Catacomb in the Berdyansk Barrow", *Ancient Civilazitions from Scythia to Siberia 17* içinde, (2011), 255-278.

Borthwell 1989 — Brothwell, D.R., "The relationship of tooth

wear to aging", İşcan, M.Y. ed. *Age Markers in the Human Skeleton* içinde, Illionis, (1989), 303-316.

Borza 1990 — Borza, E.N., *In the Shadow of the Olympus: The Emergence of Macedon,* Princeton, (1990).

Boucher 1971 — Boucher, S., "Le bronze 183 du Musée du Louvre, l'Hermès de Polyclète et le Mercure arverne", *Latomus* XXX, (1971), 317-327.

Bretschneider 1998 — Bretschneider, L. di, *Il Thymiaterion del mondo Greco,* Roma, (1998).

Brown 1985 — Brown, W.A.B., *Identification of Human Teeth,* London, (1985).

Buchholz 2010 — Buchholz, H.-S., *Tamassos Ein antiker Stadtsaat im Bergbaugebeit von Zypern Band I, Die Nekropolen I,II und III,* Münster, (2010).

Burow 1986 — Burow, J., *CVA Deutschland 54, Tubingen Antikensammlung des Archaologischen Instituts der Universitat Band V,* München, (1986).

Callatay 1983 — Callatay, F. de, "Granulation", Hackens, T., Winkes, R. ed. *Gold Jewelry – Craft, Style and Meaning from Mycenae to Constantinopolis* içinde, Louvain-la-Neuve, (1983), 185-192.

Calvet 1993 — Calvet, Y., "Kition, Travaux de la Mission Française/Kition, French Expedition", *KINYRAS, L'Archaeologie françaises a Chypre/French Archaeology in Cyprus: Table*

ronde tenue a Lyon, 5-6 novembre 1991/Symposium held in Lyons November 5th-6th 1991 içinde, Lyons, (1993), 107 – 138.

Camp 1999 — Camp, J., "Excavations in the Athenian Agora, 1997-1998", *Hesperia 68,* (1999), 255-283.

Carstens 2006 — Carstens, A.M., "Cypriot Chamber Tombs", L.Wriedt Sørensen & K. Winther Jacobsen ed. *Panayia Ematousa II. Political, cultural, ethnic and social relations in Cyprus. Approaches to regional studies. Monographs of the Danish Institute at Athens, Volume 6, 2, Aarhus 2006*, (2006), 125-179.

Carter 1998 — Carter, J.C., *The Chora of Metaponto. The Necropoleis,* USA, (1998).

Cassimatis 1988 — Cassimatis, H., "Quelques types de calathoi sur des figurines provenant de Larnaca dans les collections du Louvre", *RDAC*, Nicosia, (1988), 45-51.

Castoldi 2000 — Castoldi, M., "Vasellame in bronzo d'eta ellenistica: Osservazioni su alcuni tipi di broche di produzione etrusca", *Antike Bronzen. Werkstattkreise: Figuren und Gerate.* Akten des 14. Internationalen Kongresses für antike Bronzen in Köln, 21-24 September 1999, Thomas, R. ed. içinde, Cologne, (2000), 403-16.

Caubet ve diğ. 1992 — Caubet, A., Hermary, A., Karageorghis, V., *Art Antique de Chypre au Musee du Louvre du Calcholithique a L'epoque Romain,* Paris, (1992).

Cesnola 1878 — Cesnola, L.P. di, *Cyprus: It's Ancient Cities,Tombs and Temples*[2], New York, (1878).

Chavane 1990 — Chavane, M.-J., *La Necropole D'Amathonte Tombes 110-385 IV. Les Petits Objects*, Etudes Chypriotes XII, Nicosia, (1990).

Christou 1973 — Christou, D., "ΝΕΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΝΕΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΣΟΛΩΝ", *RDAC*, Nicosia, (1973), 91-102.

Christou 2002 — Chrsitou, D., "The Region of Morphou – The pre-Christian Cultural Heritage", *Holy Bishopric of Morphou – 2000 Years of Art and Holiness* içinde, Nicosia, (2002), 19-37.

Christodoulou 1970 — Christodoulou, A., "Hellenistic terracotta figurines from Soloi", *RDAC* 1970, 142-145.

Cipriani 1989 — Cipriani, M., *S. Nicola di Albanella: Scavo di un Santuario Campestre nel Territorio di Poseidonia-Paestum,* Italy, (1989).

Clairmont 1993 — Clairmont, C., *Classical Attic Tombstones,* Kilchtog, (1993).

Clarke 1986 — Clarke, G., *Symbols of Exellence. Precious Materials as Expressions of Status,* Cambridge,

(1986).

Claude 1963 — Claude, R., "Hydries de bronzes dans le Peloponnese du Nord", *BCH 87-2*, (1963), 459-484.

Coarelli 1988 — Coarelli, F., *Greek and Roman Jewellery,* Milan, (1988).

Cobham 1969 — Cobham, C.D., *Excerpta Cypria: Materials for a History of Cyprus,* New York, (1969).

Collitz ve diğ. 1884 — Collitz,H., Bechtel,F., Bezzenberger,A., Blass,F., Deecke,W., Fick,A., Hinrichs,G., Meister,R., *Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften,Erster Band. Kypros-Aolien-Thessalien-Böotien-Elis-Arkadien-Pamphylien,* Göttingen, (1884).

Conze 1890 — Conze, A., *Die attischen Grabreliefs* I, Berlin, (1890).

Curtis 1925 — Curtis, C.D., *Sardis XIII: Jewellery and Goldwork,* Rome, (1925).

Curtis 2000 — Curtis, J., *Ancient Persia,* London, (2000).

Curtis ve Tallis 2005 — Curtis, J.E., Tallis, N., *Forgotten Empire: The World of Ancient Persia,* London, (2005).

CVA — *Corpus Vasorum Antiquorum*

Dalton 1964 — Dalton, O.M., *Treasure of the Oxus*[3], London, (1964).

Daremberg ve diğ. 1877-1919	Daremberg, Ch., Saglio, E., Pottier, E., *Dictionarie des Antiquités grecques et romaines d'aprés les texts et les monuments",* (Paris), 1877-1919.
De Lusignan 1573	De Lusignan, E., "Chorograffia"*, Cobham 1969* içinde*,* Bologna, (1573),119-121.
Delemen 2004	Delemen,İ., *Tekirdağ Naip Tümülüsü,* İstanbul, (2004).
Delivorrias ve diğ. 1984	Delivorrias, A., Berger-Doer, G., Rossatz-Deissmann, A., "Aphrodite", *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae II* içinde*,*Switzerland, (1984).
Delivorrias 2002	Delivornias, A., "Jewellery in Ancient Greek and Roman Times", Cutajar, N. ed *Lost Arts of the Ancient Goldsmiths, Jewellery Manufacturing in the Ancient Mediterranean, VII to I Century BC* içinde, Malta, (2002), 35-43.
Deppert 1982	Deppert, K., *CVA Deutschland 50, Frankfurt am Main Band 3,* München, (1982).
Deppert-Lippitz 1985	Deppert-Lippitz, B., *Griechischer Goldschmuck,* Kulturgeschichte der Antiken Welt Band 27, Rhein, (1985).
Deppert-Lippitz 1998	Deppert-Lippitz, B., "Greek Bracelets of the Classical Period", Ed. Williams, D., *The Art of the Greek Goldsmith* içinde, London, (1998),

91-94.

Des Gagniers 1972 — Des Gagniers, J., "Foullies de L'Universite Laval Quebec",*ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΥΠΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ (14-19.04.1969) ΤΟΜΟΣ Α,* Nicosia, (1972), 41-49.

Des Gagniers 1975 — Des Gagniers, J., "Excavations at Soli", Robertson, N. ed., *The Archaeology of Cyprus – Recent Developments* içinde*,* New Jersey, (1975), 211-232.

Des Gagniers ve Tinh 1985 — Des Gagniers, J., Tinh, T.T., *Soloi - Dix Campaignes de foullies (1964-74), Vol. I*, Sainte-Foy, (1985).

Des Gagniers ve diğ. 1967 — Des Gagniers, J., Kahil, I.G., Ginouves, R., Tinh, T.T., "Trois Campagnes de Foullies a Soloi", *RDAC*, 1967, 50-58.

Deshayes 1963 — Deshayes, J., *La Necropole de Ktima*, Bibliotheque Archeologique et Historique Tome LXXV, Paris, (1963).

Di Marina 2000 — Di Marina, C., "Vasellame in Bronzo D'eta Ellenistica: Osservazioni su Alcuni Tipi di Brocche di Produzione Etrusca*", Kölner Jahrburg Herausgegeben vom Römisch-Germanischen Museum und der Archaologischen Gesellschaft*, Band 33, (2000), 403-416.

Diehl 1964 — Diehl, E., *Die Hydria – Formgeschichte und*

Verwendung im Kult des Altertums, Rhein, (1964).

Dimitrova 2008 — Dimitrova, D., "Yakimova Mogila (predvaritelno s'obshchenie), Dimitrova, D. ed. *Po ptya na minaloto. Sbornik nauchni statii po povod 65-godishninata na d-r Georgi Kitov* içinde, Sofia, (2008), 221-225.

Diodorus — Diodorus, *Diodorus of Sicily*, çeviren C.H. Oldfather, Loeb Classical Library, London, (1989).

Douglas ve Isherwood 1979 — Douglas, M., Isherwood, B., *The World of Goods: Toward an Anthropology of Consumption,* New York, (1979).

Dray ve Du Plat Taylor 1937 — Dray, E., Du Plat Taylor, J., *Tsambres and Aphendrika, Two Classical and Hellenistic Cemeteries in Cyprus*, Nicosia, (1937).

Drogou ve Paliadeli 2008 — Drogou, S., Paliadeli, C.S., *Vergina – Wandering through the archaeological site,* Athens, (2008).

Dusinberre 1999 — Dusinberre, E.R.M., "Satrapal Sardis – Achaemenid Bowls in an Achaemenid Capital", *AJA* 103, No. 1, (1999), 73-102.

Dusinberre 2003 — Dusinberre, E.R.M., *Aspects of Empire in Achaemenid Sardis,* Cambridge, (2003).

Eichler 1974 — Eichler, F., *CVA Austria 3 Wien Kunshistorisches Museum Band 3,* Wien,

(1974).

Elia 2002 — Elia, M., "Nutrition", Kumar, P. & Clark, M. ed. *Clinical Medicine* içinde, Edinburgh, (2002), 221-251.

Eriksson 2011 — Eriksson, N., *Athenian Pottery and Cypriote Preferences – An Investigation of the Attic Black Figure and Red Figure Pottery found in Cyprus",* GOTARC Series B No. 57, Göteborg, (2011).

Flecker 1942 — Flecker, H., "Time of appearance and fusion of ossification centers asobserved by roentgenographic methods", *American Journal of Roentgonology* 47*,* (1942), 97 – 159.

Flourentzos 1986 — Flourentzos, P., "Tomb Groups from the Necropolis in Ay. Omologites, Nicosia", *RDAC,* 1986, Nicosia, 150-163.

Flourentzos 2002 — Flourentzos, P., "The Development of Cypriot Jewellery from the 8th to the 1st Century B.C.", Cutajar, N. Ed. *Lost Arts of the Ancient Goldsmiths, Jewellery Manufacturing in the Ancient Mediterranean, VII to I Century BC* içinde, Malta, (2002), 45- 50.

Flourentzos 2011 — Flourentzos, P., *Two Exceptional Sarcophagi from Larnaca,* Nicosia, (2011).

Fol ve diğ. 1986 — Fol, A., Chichikova, M., Ivanov, T., Teofilov, T., *The Thracian Tomb near the Village of Svesthari,* Sofia, (1986).

Forster 1912	Forster, E.S., *Isocrates. Cyprian Orations. Evagoras, Ad Nicoclem, Nicocles aut Cyprii,* Oxford, (1912).
Garland 1985	Garland, R., *The Greek Way of Death,* New York, (1985).
Ginouves 1989	Ginouves, R., "La Ville Basse", *Soloi – Dix Campagnes de Foullies (1964-1974) Vol. II,* içinde, Sainte-Foy, (1989).
Gjerstad 1946	Gjerstad, E., "Decorated Metal Bowls from Cyprus", *Opuscula Archaeologica* 4, (1946), 1-18.
Gjerstad 1948	Gjerstad, E., *The Swedish Cyprus Expedition IV Part 2 The Cypro-Geometric, Cypro– Archaic and Cypro-Classical Periods*, Stockholm, (1948).
Gjerstad ve diğ. 1933	Gjerstad, E., J. Lindros, E. Sjøqvist, A. Westholm. *The Swedish Cyprus Expedition. Finds and Results of the Excavations in Cyprus 1927-1931, vol. I*, Stockholm, (1933).
Gjerstad ve diğ. 1935	Gjerstad, E., J. Lindros, E. Sjøqvist, A. Westholm. *The Swedish Cyprus Expedition. Finds and Results of the Excavations in Cyprus 1927-1931, vol. II*, Stockholm, (1935).
Gjerstad ve diğ. 1937	Gjerstad, E., J. Lindros, E. Sjøqvist, A. Westholm. *The Swedish Cyprus Expedition. Finds and Results of the Excavations in Cyprus*

1927-1931, vol. III, Stockholm, (1937).

Grach 1984 — Grach, N.L., "Kruglodonnye serebryannye sosudy iz kurgana Kul'-Oba (k voprosu o masterskikh)", *Trudy Gosudartsvenogo Ermitazha* 24, (1984), 100-109.

Grammenos 2004 — Grammenos, D.V., *The Archaeological Museum of Thessaloniki,* Thessaloniki, (2004).

Gunter ve Root 1998 — Gunter, A.C., Root, M.C., "Replication, Inscribing, Giving: Ernst Herzfeld and Artaxerxes' Silver Phiale in the Freer Gallery of Art", *Ars Orientalis* 28, (1998), 3-38.

Gülekon ve Turgut 2003 — Gülekon, I.N., Turgut, H.B., "The external occipital protuberance: can it be used as a criterion in the determination of sex?", *Journal of Forensic Sciences* 48, (2003), 1-4.

Güterbock 1967 — Güterbock, H.-G., "The Hittite Conquest of Cyprus Reconsidered", *JNES* 26, (1967), 73-81.

Hadjicosti 1993 — Hadjicosti, M., "The Late Archaic and Classical Cemetery of Agioi Omologites, Nicosia in the Light of New Evidence", *RDAC,* Nicosia, (1993), 173-193.

Hadjicosti 1997 — Hadjicosti, M., "The Family Tomb of a Warrior of the Cypro-Archaic Period at Mari", *RDAC,* Nicosia, (1997), 251-266.

Hadjisavvas 2010 — Hadjisavvas, S., *Cyprus, Crossroads of Civilizations,* Nicosia, (2010).

Hadjisavvas 2012 — Hadjisavvas, S., *The Phoenician Period Necropolis of Kition* Vol. I, Nicosia, (2012)

Hansen ve Nielsen 2004 — Hansen, M.H., Nielsen, T.H., *An Inventory of Archaic and Classical Poleis,* Oxford, (2004).

Harrison 1965 — Harrison, E.B., *The Athenian Agora,* Vol. XI: *Archaic and Archaistic Sculpture,* Princeton, (1965).

Hauben 1987 — Hauben, H., "Cyprus and the Ptolemaic Navy", *RDAC,* (1987), 213-226.

Hellmann ve Tygatt 1984 — Helmann, M.C., Tygat, C., "Historique des Foullies", Aupert, P., Hellmann, M.C. ed. *Amathonte I: Testimonia 1 Auters anciens-Monnayage-Voyageurs-Fouilles-Origines-Geographie*, *Etudes Chypriotes IV* içinde, Paris, (1984), 101-106.

Hermary 1981 — Hermary, A., *Amathonte II. Testimonia 2: Les sculptures decouvertes avant 1975,* Paris, (1981).

Hermary 1983 — Hermary, A., "Deux tetes en marbre trouvees a Amathonte", *BCH 107,* 289-299.

Hermary 1993 — Hermary, A., "Les foullies françaises d'Amathonte/The French excavations at Amathus", *KINYRAS, L'Archaeologie françaises a Chypre/French Archaeology in Cyprus: Table ronde tenue a Lyon, 5-6 novembre 1991/Symposium held in Lyons November 5th-6th 1991* içinde, Lyons, (1993),

167-193.

Hermary 2000 — Hermary, A., *Les figurines en terre cuite archaiques et classiques. Les sculptures en pierre – Amathonte V,* Paris, (2000).

Hermary 2003 — Hermary, A., "The Hellenism of Cyprus – Limestone Sculpture", Hadjisavvas, S. ed. *From Ishtar to Aphrodite: 3200 Years of Cypriot Hellenism – Treasures from the Museums of Cyprus,* USA, (2003), 112-114..

Herodotos — Herodotos, *Herodot Tarihi*, çeviren M. Ökmen, İstanbul, (1983).

Higgins 1980 — Higgins,R., *Greek and Roman Jewellery*[2], London, (1980).

Higgins 1982 — Higgins,R., "Macedonian Royal Jewellery", Barr-Sharrar, B., & Borza, E.N. ed. *Macedonia and Greece in Classical and Hellenistic Times* içinde, Washington, (1982), 141-151.

Hill 1940 — Hill, G., *A History of Cyprus Vol. I*, Cambridge, (1940).

Hill 1976 — Hill, D.K., *Greek and Roman Metalware, The Walters Art Gallery, A Loan Exhibiton,* Baltimore, (1976).

Hoffmann 1891 — Hoffmann,O., *Die Griechischen Dialekte in ihrem historischen Zusammenhange mit den wichtigsten ihrer Quellen, I. Band, Der süd-achäische Dialekt,* Göttingen, (1891).

Hoffmann ve Davidson 1965	Hoffmann, H., Davidson, P.F., *Greek Gold, Jewellery from the Age of Alexander,* West Germany, (1965).
Hogarth 1889	Hogarth, D.G., *Devia Cypria: Notes on an Archaeological Journey in Cyprus in 1888*, London, (1889).
Hostetter 1986	Hostetter, E., *Bronzes from Spina I, The Figural Classes: Tripod, Kraters, Basin, Cista, Protome, Utensil Stands, Candelabra and Votive Statuettes,* Mainz am Rhein, (1986).
Iacovou 1989	Iacovou, M., "Society and settlements in Late Cypriot III"*, Early Society in Cyprus*, 52-59, Edinburgh, (1989).
Isocrates	Isocrates, *Isocrates Vol. III,* Harvard University Press, London, ,(1986).
Işın ve Özdoğan 2000	Işın, M.A., Özdoğan, A., "Harekattepe Tümülüsü", *T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü 21. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 1, 24-28 Mayıs 1999 Ankara,* Ankara, (2000), 335 – 348.
Jacobstahl ve Langsdorff 1929	Jacobstahl, P., Langsdorff, A., "Die Bronzeschnabelkannen", Jdl 44, (1929), 198-223.
Jeffery 1918	Jeffery, G., *A Description of the Historic Monuments of Cyprus,* Nicosia, (1918).

JdI	Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts
JDR	*Journal of Dental Research*
Jehasse 1978	Jehasse, L., *Salamine de Chypre Vol. VIII – La Ceramique a vernis noir du rampart meridional,* Lyon, (1978).
JHS	*Journal of Hellenic Studies*
JNES	*Journal of Near Eastern Studies*
Johnston 1979	Johnston, A.W., *Trademarks on Greek Vases,* Warminster, (1979).
Karageorghis 1962	Karageorghis, V., "Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1961", *BCH* 86-1, (1962), 327 – 414.
Karageorghis 1963	Karageorghis, V., "Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1962", *BCH* 87-1, (1963), 325 – 387.
Karageorghis 1964a	Karageorghis, V., "Excavations in the Necropolis of Idalion, 1963", *RDAC 1963-64,* Nicosia, (1964), 29-113.
Karageorghis 1964b	Karageorghis, V., "Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1963", *BCH* 88-1, (1964), 289 – 379.
Karageorghis 1964c	Karageorghis, V., *Sculptures from Salamis I,* Nicosia, (1964).

Karageorghis 1965	Karageorghis, V., "Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1964", *BCH* 89-1, (1965), 231 – 300.
Karageorghis 1967	Karageorghis, V., *Excavations in the Necropolis of Salamis I,* Nicosia, (1967).
Karageorghis 1968a	Karageorghis, V., *Archaeologica Mundi – Cyprus*, Geneva, (1968).
Karageorghis 1968b	Karageorghis, V., "Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1967", *BCH* 92-1, (1968), 261 – 358.
Karageorghis 1969a	Karageorghis, V., *Salamis in Cyprus, Homeric, Hellenistic and Roman,* London, (1969).
Karageorghis 1969b	Karageorghis, V., *Salamis, Recent Discoveries in Cyprus,* Great Britain, (1969).
Karageorghis 1970a	Karageorghis, V., *Excavations in the Necropolis of Salamis II (Text)*, Nicosia, (1970).
Karageorghis 1970b	Karageorghis, V., *Excavations in the Necropolis of Salamis II (Plates)*, Nicosia, 1970.
Karageorghis 1970c	Karageorghis, V., *Excavations in the Necropolis of Salamis II (Folding Plans and Sections)*, Nicosia, (1970).

Karageorghis 1971	Karageorghis, V., “Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1970”, *BCH* 95-1, (1971), 289 – 379.
Karageorghis 1972	Karageorghis, V., “Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1971”, *BCH* 96-1, (1972), 1005 – 1088.
Karageorghis 1973a	Karageorghis, V., “Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1972”, *BCH* 97-2, (1973), 601 – 689.
Karageorghis 1973b	Karageorghis, V., *Excavations in the Necropolis of Salamis III (Text&Plates),* Nicosia, (1973).
Karageorghis 1973c	Karageorghis, V., “A Cypro-Geometric III Chariot Crater”, *RDAC* 1973*,* 167-78.
Karageorghis 1975	Karageorghis, V., “Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1974”, *BCH* 99-2, (1974), 801 – 851.
Karageorghis 1976a	Karageorghis, V., “Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1975”, *BCH* 100, (1976), 839 – 906.
Karageorghis 1976b	Karageorghis, V., *Kition – Mycenaean and Phoenician Discoveries in Cyprus*, London, (1976).
Karageorghis 1977	Karageorghis, V., “A Favissa at Kakopetria”, *RDAC,(*1977), 178 – 201.

Karageorghis 1978a — Karageorghis, V., *Excavations in the Necropolis of Salamis IV*, Nicosia, (1978).

Karageorghis 1978b — Karageorghis, V., "Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1977", *BCH* 102, (1978), 879 – 938.

Karageorghis 1982 — Karageorghis, V., *Cyprus, from the Stone Age to the Romans*, London, (1982).

Karageorghis 1984 — Karageorghis, V., "Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1983", *BCH* 108-2, (1984), 893 – 966.

Karageorghis 1989 — Karageorghis, V., "Chroniques des foullies et découvertes archéologiques à Chypre en 1988", *BCH* 113-2, (1989), 789 – 853.

Karageorghis 1995 — Karageorghis, V., *The Coroplastic Art of Ancient Cyprus IV – The Cypro-Archaic Period Small Male Figurines*, Nicosia, (1995).

Karageorghis 1998a — Karageorghis, V., *Documenti inediti di Cipro antica,* Canova, (1998).

Karageorghis 1998b — Karageorghis, V., *Greek Gods and Heroes in Ancient Cyprus,* Athens, (1998).

Karageorghis 2000 — Karageorghis, V., *Ancient Art from Cyprus – The Cesnola Collection in The Metropolitan Museum of Art,* New York, (2000).

Karageorghis 2002 — Karageorghis, V., *Early Cyprus – Crossroads of*

the Mediterranean, Los Angeles, (2002).

Karageorghis 2003a — Karageorghis, V., *The Cyprus Collection in the Medelhavsmuseet,* Nicosia, (2003).

Karageorghis 2003b — Karageorghis, V., *Cypriote Antiquities in the Royal Ontario Museum,* Nicosia, (2003).

Karageorghis ve diğ. 1981 — Karageorghis, V., J.N. Coldstream, P.M. Bikai, A.W. Johnston, M. Robertson, L. Jehasse, *Excavations at Kition IV: The Non-Cypriote Pottery,* Nicosia, (1981).

Kassianidou 2013 — Kassianidou, V., "The Explotation of the Landscape: Metal Resources and the Copper Trade during the Age of Cypriot City Kingdoms", *BASOR 370,* (2013), 49-82.

Kitov 2005 — Kitov, G., Долината На Тракийските Кладетели, Varna, (2005).

Kitov 2006 — Kitov, G., *The Valley of the Thracian Kings,* Stara Zagora, (2006).

Kitov ve Theodossiev 1995 — Kitov, G., Theodossiev, N., "New Data on Thracian Archaeology and Religion from the Tumuli near the Village of Shipka and Sheynovo in the Kazanluk Region, Preliminary Publication", *Thracia* 11, (1995), 317-336.

Kottaridi 2005 — Kottaridi, A., "The Symposium" Pandermalis, D. ed. *Alexander the Great – Treasures from an Epic Era of Hellenism, Exhibition Catalogue* içinde*,* New York, (2005), 65-88.

Kottaridi 2011a	Kottaridi, A., *ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ – Μια περιήγηση στο Μουσείο των Βασιλικών Ταφων των Αιγών,* Atina, (2011).
Kottaridi 2011b	Kottaridi, A., "Burial customs and beliefs in the royal necropolis of Aegea", Kottaridi, A. ed. *Heracles to Alexander the Great – Treasures from the Royal Capital of Macedon, A Hellenic Kingdom in the Age of Democracy* içinde, Oxford, (2011), 131-152.
Koucky ve Steinberg 1982	Koucky, F.L., Steinberg, A., "A Study of Ancient Slugs from Cyprus", *Early Metallurgy in Cyprus,* Larnaca, (1982), 117-141.
Kovacsovics 1990	Kovacsovics, W.K., *Kerameikos Band XIV – Die Eckterrasse an der Graberstrasse des Kerameikos,* Berlin, (1990).
Kozloff ve Mitten 1988	Kozloff, A.P., Mitten, D.G., *The Gods Delight, The Human Figure in Classical Bronze,* Ohio, (1988).
Kranz 1978	Kranz, P., "Ein Zeugnis lokrischer Toreutik im Cleveland Museum of Art," *RM* 85, (1978), 209-255.
Krogman ve İşcan 1986	Krogman, W.A., İşcan, M.Y., *The Human Skeleton in Forensic Medicine,* USA, (1986).
Kurtz ve Boardman 1971	Kurtz, D.C., Boardman, J., *Greek Burial Customs,* New York, (1971).

Laffineur 1986 — Laffineur, R., *Amathonte III – Testimonia 3 L'Orfevrerie,* Paris, (1986).

Laffineur 1992 — Laffineur, R., *La Necropole D'Amathonte Tombes 113-367 VI – Bijoux, Armes, Verre, Astragales et Coquilles, Squelettes*, Etudes Chypriotes XIV, Nicosia, (1992).

Lazaridis 1953 — Lazaridis, D., "Trovailles archaeologiques de Mesembria", *BCH* 77, (1953), 404-425.

Lejeune 2010 — Lejeune, S., "Some thoughts about the civic Community in Archaic and Classical Cyprus", Skevi C. ve Anna S. ed. *Post Graduate Cypriot Archaeology (POCA) Conference 2007* içinde, Newcastle, (2010), 219-230.

Lippolis 2002 — Lippolis, E., "Jewellery Manufacturing in the Ancient Mediterranean, VII to I Century BC – An Overwiev", İçinde: ed. Cutajar, N., *Lost Arts of the Ancient Goldsmiths, Jewellery Manufacturing in the Ancient Mediterranean, VII to I Century BC*, Malta, (2002), 23-33.

Lullies 1961 — Lullies, R., *CVA Deutchland 20 München Museum Antiker Kleinkunst Band 5,* München, (1961).

Luschey 1939 — Luschey, H., *Die Phiale*, Bleicherode am Harz, (1939).

MacDonald 1981 — MacDonald, B.R., "The Emigration of Potters from Athens in the Late Fifth Century B.C. and its Effect on the Attic Pottery Industry", *AJA*

85, (1981), 159-168.

Maier 1967 — Maier, F.G., *Excavations at Kouklia (Palaepaphos),* Nicosia, (1967).

Maier 1985 — Maier, F.G., "Factoids in Ancient History: The Case of Fifth Century Cyprus", *JHS 105* (1985), 32-39.

Maier ve Karageorghis 1984 — Maier, F.G., Karageorghis, V., *Paphos – History & Archaeoloy,* Nicosia, (1984).

Mansel 1941 — Mansel, A.M., "Grabhügelforschung im östlichen Thrakien", *AA* (1941), 119-188.

Marazov 1988 — Marazov, I., "Neue Deutungen thrakischer Denkmaler", Rogosen, (1988), 31-46.

Marazov 2007a — Marazov, I., "Pogrebnata glava. Ritualna funktsia na bronzovata glava na Sevt III", *Muzei Iskra Kazanlak. Problemi I Izcledvania na trakiiskata kultura* 2, Kazanlak, (2007).

Marazov 2007b — Marazov, I., "Izkustvoto na drevna Trakiia v kolektsiia Vasil Bojkov", *Museum, Cultural Heritage and Cultural Tourism. Proceedings from an International Conference, Stara Zagora, October 3-4, 2007,* Bulletin of the Stara Zagora Historical Museum 3, (2007).

Marazov 2011 — Marazov, I., *Thrace and the Ancient World – Vassil Bojkov Collection,* (2011).

Markle 1977 — Markle, M.M., "The Macedonian Sarissa, Spear

and Related Armor", *AJA* 81, (1977), 323-339.

Markoe 1985 — Markoe, G.E., *Phoenician Bronze and Silver Bowls from Cyprus and the Mediterranean,* Berkeley, (1985).

Marshall 1968 — Marshall, F.H., *Catalogue of the Finger Rings – Greek, Etruscan & Roman in the Department of Antiquities in the British Museum,* London, (1968).

Marshall 1969 — Marshall, F.H., *Catalogue of the Jewellery – Greek, Etruscan, Roman in the Department of Antiquities in the British Museum,* London, (1969).

Masson 1983 — Masson, O., *Les Inscriptions Chypriotes Syllabiques, Recueil Critique et Commente*[2], Etudes Chypriotes I, Paris, (1983).

Matthäus 1985 — Matthäus, H., *Metallegefaße unde Gefaßuntersätze der Bronzezeit, der geometrischen unde arkaischen eriode auf Cypern.* Prähistoriche Bronzefunda, ser. 2, vol. 8, Munich, (1985).

Matthäus 1999-2000 — Matthäus, H., "Das griechisce Symposion und der Orient", Nürnberger Blatter zu Archaologie 16, (1999-2000), 41-64.

Mayhall ve Kageyamu 1997 — Mayhall, J.T., Kageyamu, I., "A new, three-dimensional method for determining tooth wear", *American Journal of Physical Anthropology* 103, (1997), 463-469.

Megaw 1955	Megaw, A.H.S., "Archaeology in Cyprus 1955", *Archaeological Reports No. 2,* (1955), 41-46.
Meister 1889	Meister, R., "Die griechischen Dialekte auf Grundlage", *De Graeca linguae dialectis, 2. Band - Eleisch,Arkadisch, Kyprisch,* Göttingen, (1889).
Meriçboyu 2001	Meriçboyu, Y.A., *Antikçağ'da Anadolu Takıları,* İstanbul, (2001).
Mertens 1976	Mertens, J.R., "A Hellenistic Find in New York", *Metropolitan Museum Journal* Vol. 11, (1976), 71-84.
Michaelides ve Mlynarczyk 1998	Michaelides, D., Mlynarczyk, J., "Tombs P.M. 2520 and P.M. 2737 from the Eastern Necropolis of Nea Paphos", *RDAC 1998,* Nicosia, (1998), 150-169.
Mihailov 1993	Mihailov, G., "Quelques observations sur le cratere de Derveni", Αρχαία Μακεδονία/Ancient Macedonia 5.2, October 10-15, 1989, Thessaloniki, (1993), 959-964.
Miles 1963	Miles, A.E.W., "Dentition in the estimation of age", *J DR* 42, (1963), 255-263.
Miles 2001	Miles, A.E.W., "The Miles method of assessing age from tooth wear revisited", *Journal of Archaeological Science* 28, (2001), 973–982.

Miller 1982 — Miller, D., "Structures and strategies: an aspect of the relationship between social hierarchy and cultural change", Hodder, I. ed. *Symbolic and Structural Anthropology* içinde, Cambridge, (1982), 88-98.

Miller 2011 — Miller, M.C., "Manners Makyth Man – Diacritical Drinking in Achaemenid Anatolia", Gruen, E.S. ed. *Cultural Identity in the Ancient Mediterranean* içinde, Los Angeles, (2011), 97-134.

Milner ve Larsen 1991 — Milner, G.R., Larsen, C.R., "Teeths as artifacts of human behaviour: International modification and accidental modification", Kelly, M.A. & Larsen, C.E. ed. *Advances in Dental Anthropology* içinde, New York, (1991), 357-378.

Molnar 1971 — Molnar, S., "Human tooth-wear, tooth-function and cultural variability", *American Journal of Physical Anthropology* 34, (1971), 175-190.

Monloup 1994 — Monloup, T., *Les terre-cuites Classiques - Un Sanctuarie de la Grande Deesse.* Salamine de Chypre XIV, Paris, (1994).

Moon 1995 — Moon, W.G., *Polykleitos, the Doryphoros and Tradition,* Wisconsin, (1995).

Moore 1997 — Moore, M.B., *Attic Red-Figured and White-Ground Pottery, The Athenian Agora, Vol. 30,* New Jersey, (1997).

Morris 1992 — Morris, I., *Death-Ritual and Social Structure in Classical Antiquity,* Cambridge, (1992).

Moscati 2004 — Moscati, S., *Fenikeliler*, Ankara, (2004).

Mozolevskii 1979 — Mozolevskii, B.M., *Tovsta Mogila,* Kiev, (1979).

Mnesios 2010 — Mnesios, M., *Πιερίδων Στέφανος Πύδνα Μεθώνη και οι αρχαιότητες της βόρειας Πιερίας*, Athens, (2010).

Mnesios ve Patta 1995 — Mnesios, M., Patta, M., *Πύδνα,* Thessaloniki, (1995).

Napoli 2003 — Napoli, E., *Il Museo Archeologico Nazionale di Napoli,* Italia, (2003).

Neal 2010 — Neal, D.S., *The Basilica at Soli Cyprus: A Survey of the Buildings and Mosaics,* New York, (2010).

Neer 2010 — Neer, R., *The Emergence of the Classical Style in Greek Sculpture,* USA, (2010).

Nikolaou 1966 — Nikolaou, K., "Archaeology in Cyprus, 1961-1966", *Archaeological Reports,* No. 12, (1966), 27-43.

Nikolaou 1968 — Nikolaou, K., *Ancient Monuments of Cyprus – Picture Book No. 4*, Nicosia, (1968).

Nikolaou 1968 — Nikolaou, K., "Archaeology in Cyprus", *Archaeological Reports No. 12 (1965-66),*

(1966), 27 -43.

Nikolaou 1976 — Nikolaou, K., *The Historical Topography of Kition*, Göteborg, (1976).

Nicolaou 1985 — Nicolaou, I., "Excavations at the Eastern Necropolis of Amathous in 1984", *RDAC*, (1985), 257-258.

Nuber 1972 — Nuber, H.U., "Kanne und Griffschale, Ihr Gebrauch im taglichen Leben und die Beigabe in Graben der römischen Kaiserzeit", BerRGK 53, (1972), 1-232.

Oggiano-Bitar 1984 — Oggiano-Bitar, H., *Bronzes Figures Antiques des Bouches-du-Rhone,* Paris, (1984).

Ognegova 1961 — Ognegova, L., "Les cuirasses de bronze trouvees en Thrace", *BCH* 85, (1961), 501-538.

Oliver 1966 — Oliver, A., "Greek, Roman and Etruscan Jewellery", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin* 24, (1966), 269-284.

Oliver 1977 — Oliver, A., *Silver for the Gods, 800 Years of Greek and Roman Silver,* Toledo, (1977).

Onurkan 1988 — Onurkan, S., *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri,* Ankara, (1988).

Orth 1921 — Orth, F.,"Kochkunst", RE 11.1, (1921), 944-982.

Otroshchenko ve Rassamakin 1984 — Otroshchenko, V.V., Rassamakin, Y.Y.,

"Skarbi trinadtsyatogo kurganu", *Nauka I suspol'stvo* 12, (1984), 48-51.

Otto 1965 — Otto, W.F., *Dionysos, Myth and Cult,* Bloomington, (1965).

Özet 1994 — Özet, M.A., "The Tomb of a Noble Woman from Hekatomnid Period", İçinde: Ed. Isager, J., *Hekatomnid Caria and the Ionian Renaissance. Halicarnassian Studies 1,* Odense, (1994), 88-96.

Paspalas 2011 — Paspalas, S.A., "Classical Art", Fox, R.J. ed. *Brills Companion to Ancient Macedonia: Studies in the Archaeology and History of Macedon 650 B.C. – 300 A.D."* içinde, Leiden, (2011).

Paunov ve Torbov 2000 — Paunov, E.I., Torbov, N.T., "The bronze vessels from tomb 2 in the Mogilanska Mogila tumulus at Vratsa (NW Bulgaria), Mattusch, C.C., Brauer, A., Knudsen, S.E. ed. *From the Parts to the Whole 1. Acta of the 13th International Bronze Congress, held at Cambrdige, Massachusetts, May 28 – June 1, 1996* içinde, Portsmouth, (2000), 163-72.

Pedde 1991 — Pedde, F., "Frehat en-Nufegi, Zwei seleukidenzeitliche Tumuli bei Uruk", BaM 22, (1991), 521-535.

Peltenburg 1989 — E. Peltenburg, *Early Society in Cyprus*, Edinburgh, (1989).

Petit 1991 — Petit, T., "Presence et influence perse a Chypre", H. Sancisi-Weerdenburg ve A. Kuhrt ed. *Achaemenid History VI – Old Cultures in a New Empire* içinde, Leiden, (1991), 161-178.

Pfrommer 1983 — Pfrommer, M., "Großgriechischer und mittelitalischer Einfluß in der Rankenornamentik frühhellenistischer Zeit", JdI 97, (1982), 119-190.

Pfrommer 1987 — Pfrommer, M., *Studien zu alexandrinischer und großgriechischer Toreutik frühhellenististiche Zeit,* (1987).

Philipp 1981 — Philipp, H., *Brozeschmuck aus Olympia,* Olympische Forschungen 13, Berlin, (1981).

Picon ve diğ. 2007 — Picon, C.A., Hemingway, S., Lightfoot, C., Mertens, J.R., Milleker, E.J., *Art of the Classical World in the Metropolitan Museum of Art, New York,* New York, (2007).

Pierides 1971 — Pierides, A., *Jewellery in the Cyprus Museum,* Nicosia, (1971).

Pitt 1995 — Pitt, M., "Rickets and osteomalacia", Resnick, D. ed. *Diagnosis of bone and joint disorder* içinde, London, (1995), 1885-1892.

Plutarch — Plutarch, *Plutarch's Lives Vol. II-Themistocles, Camillus, Aristides, Cato Major, Cimon, Lucullus,* çeviren B. Perrin, Loeb Classical Library, London, (1985).

Pococke 1745 — Pococke, R., *A Description of the East and Some Other Countries Vol. II, Part 1,* London, (1745).

Pollock 1983 — Pollock, S.M., *The Symbolism of Prestige: An Archaeological Example from the Royal Cemetery at Ur,* (1983).

Porada 1963 — Porada, E., *The Art of Ancietn Iran,* New York, (1963).

Pottier 1883 — Pottier, E., *Etude sur les lekyths blancs attiques a representations funeraires,* Paris, (1883).

Poyiatzi 2003 — Poyiatzi, E., *Die Grabreliefs auf Zypern von der archaischen bis zur römischen zeit,* Manheim, (2003).

Ridgway 1992 — Ridgway, B.S., *Fourth-century styles in Greek Sculpture,* Wisconsin, (1992).

Queyrel 1998 — Queyrel, A., "Les periodes Classique II, Hellenistique et Romaine", Caubet, A. ed. *Musee du Louvre. L'art des modeleurs d'argile. Antiquities de Chypre. Coroplastique 2* içinde, Paris, (1998), 451-467.

Raptou 1996 — Raptou, E., "Contribution to the study of the economy of the ancient Cyprus: copper – timber", Karageorghis, V. & Michaelides, D. ed. *The Development of the Cypriot Economy: From the prehistoric period to the present day"* içinde, Nicosia, (1996), 249-259.

Raptou 1999	Raptou, E., *Athenes et Chypre A l'epoque Perse (Vie – Ive s. av. J.-C.),* Collection de la Maison de l'Orient Mediterranee No:28, Serie Archaeologique 14, Lyon, (1999).
Raptou 2001	Raptou, E., "A Classical tomb from Tremithousa (Pafos)", *RDAC,* Nicosia, (2001), 187-213.
Rasmussen 1998	Rasmussen, B.B., "Gold Ornaments from the Mausoleum at Halikarnassos", Williams, D. ed. *The Art of Greek Goldsmith* içinde*,* London, (1998), 66-73.
RDAC	*Report of the Department of Antiquities, Cyprus.*
RDAC 1935	"5. Iron Age Tomb at Ayii Omoloyitadhes near Nicosia", *RDAC 1934,* Nicosia, (1935), 11-12.
RE	*Real-Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft*
Rehm 1992	Rehm, E., *Der Schmuck der Achameniden*, Münster, (1992).
Rehm 2010	Rehm, E., "The Classification of Objects from the Black Sea Region Made or Influenced by the Achaemenids", Nieling, J. & Rehm, E. ed. *Achaemenid Impact in the Black Sea – Communication of Powers*, Black Sea Studies 11 içinde, Denmark, (2010), 161-194.
Reitz ve Wing 2008	Reitz, E.J., Wing, E.S., *Zooarchaeology,*

Cambridge, (2008).

Reyes 1994 — Reyes, A.T., *Archaic Cyprus – A Study of the Textual and Archaeological Evidence*, Oxford, (1994).

Rhomiopoulou 1988 — Rhomiopoulou, K., "Kleista taphoika synola ysteroklasikon chronon apo te Thessalonika (Closed Funerary Contexts of the Late Classical Period from Thessaloniki), PHILIA ΕΡΕ/ΦΙΛΙΑ ΕΠΗ to George E. Mylonas Vol. C, Athens, (1988).

Rhomiopoulou 1989 — Rhomiopoulou, K., *Ταφιχα σύνολα από τη Θεσσαλονίκη, ΦΙΛΙΑ ΕΠΗ, Γ, Feschrift for G. E. Mylonas,* Athens, (1989).

Richter 1913 — Richter, G.M.A., "Department of Classical Art: The Accessions of 1912, Vases", *Bulletin of the Metropolitan Museum of Art 8 (7),* New York, (1913).

Richter 1915 — Richter, G.M.A., *Metropolitan Museum of Art, Greek, Etruscan and Roman Bronzes,* New York, (1915).

Richter 1926 — Richter, G.M.A., "New Accessions in the Classical Department", *Bulletin of the Metropolitan Museum of Art 21(3),* New York, (1926).

Richter 1930 — Richter, G.M.A., *Animals in Greek Sculpture,* New York, (1930).

Richter 1966	Richter, G.M.A., *Furniture of the Greeks, Etruscans and Romans,* London, (1966).
Richter 1968	Richter, G.M.A., *Korai,* London, (1968).
Richter 1984	Richter, G.M.A., *The Portraits of the Greeks,* Ithaca, (1984).
RM	Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Römische Abteilung
Roberts ve Manchester 2005	Roberts, C., Manchester, K., *The Archaeology of Disease,* New York, (2005).
Robinson 1941	Robinson, D.M., *Metal and Minor Miscellaneous Finds, An Original Contribution to Greek Life,* Olynthus X, Baltimore, (1941).
Robinson ve Albright 1942	Robinson, D.M., Albright, F.P., *Necrolynthia: A Study in Greek Burial Customs and Anthropology,* Olynthus XI, Baltimore, (1942).
Rolle 1979	Rolle, R., *Totenkult der Skythen. Teil I: Das Steppengebiet,* Vorgeschichtliche Forschungen 18, Berlin, (1979).
Rolley 1983	Rolley, C., *Les Bronzes Grecs,* Fribourg, (1983).
Romano 2006	Romano, I.B., *Catalogue of the Cypriot, Greek and Roman Stone Sculpture in the University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology,* Philadelphia, (2006).

Rudolph 1995 — Rudolph, W., *A Golden Legacy, Ancient Jewellery from the Burton Y. Berry Collection at the Indiana University Art Museum,* Indianapolis, (1995).

Rupp 1985 — Rupp, D.W., "Prolegomena to a study of stratification and social organization in Iron Age Cyprus", Thompson, M., Garcia, M.T., Kense, F.J. ed. *Status, Structure and Stratification. Current Anthropological Reconstructions. Proceedings of the Sixteenth Annual Conference,* Calgary, (1985), 119-131.

Rupp 1987 — Rupp, D.W., "Vive la roi: The emergence of the state in Iron Age Cyprus", ed. Rupp, D.W. *Western Cyprus: Connections. An Archaeological Symposium held at Brock University, St. Catharines, Ontario, Canada, March 21-22, 1986, SIMA 77,* Göteborg, (1987), 147-168.

Rückert ve Zachmann 1997 — Rückert, B., Zachmann, T., *CVA Deutchland 69 Tübingen Antikensammlung des Archaologischen Instituts der Universitat Band 7,* München, (1997).

Sabloff 1987 — Sabloff, J.A.,*Understanding the archaeological record, ,Antiquity 61,* (1987), 203-209.

Salles 1983 — Salles, J.-F., *Les Egouts de la ville Classique, Kition Bamboula II,* Paris, (1983).

Salter 2008 — Salter, S., *A Catalogue of Cypriote Antiquities at the University of Melbourne and in The Ian*

Potter Museum of Art, Melbourne, (2008).

Satraki 2010 — Satraki, A., "The Archaeology of the Cypriot Basileis: Manifestations of Royal Authority in Iron Age Cyprus", Skevi C. ve Anna S. ed. *Post Graduate Cypriot Archaeology (POCA) Conference 2007* içinde, Newcastle, (2010), 197-218.

Schmidt 1957 — Schmidt, E.F., *Persepolis II – Contents of the Treasury and Other Discoveries,* Chicago-Illionis, (1957).

Scott 1979 — Scott, E.C., "Dental wear scoring technique", *American Journal of Physical Anthropology* 51, (1979), 213-218.

Sear 1959 — Sear, R.D., *Greek Coins,* (1959), London.

Segall 1938 — Segall, B., *Museum Benaki Athen: Katalog der Goldschmiede-Arbeiten Vol. 1,* Pyrsos, (1938).

Serwint 1987 — Serwint, N., *Greek Athletic Sculpture from the Fifth and Fourth Centuries B.C.: An Iconographic Study* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Princeton, (1987).

Serwint 1991 — Serwint, N., "The Terracotta Sculpture from Marion", Vandenabeele, F. & Laffineur, R. ed. *Cypriote Terracottas, Proceedings of the First International Conference of Cypriote Studies, Brussels-Liege-Amsterdam, 29 May-1 June 1989* içinde, Brussels-Liege, (1991), 213-220.

Serwint 1993	Serwint, N., "An Aphrodite and Eros Statuette from Ancient Marion", *RDAC,* Nicosia, (1993), 208-217.
Serwint 2002	Serwint, N., "Aphrodite and her Near Eastern Sisters: Sphere of Influence", Bulger, D. & Serwint, N. ed. *Engendering Aphrodite – Women and Society in Ancient Cyprus* içinde*,* Boston, (2002), 325-350.
Sgourou ve Agelarakis 2001	Sgourou, M., Agelarakis, A.P., "Jewellery from Thasian Graves", *The Annual of the British School at Athens* Vol. 96, (2001), 327-364.
Sideris 2008	Sideris, A., "Achaemenid Toreutics in the Greek Periphery", Eds. Darbandi, S.R.M. ve Zournatzi,A., *Ancient Greece and Ancient Iran: Cross-Cultural Encounters"* içinde, (2008), 339-353.
Sideris 2011	Sideris, A., "Προσωπεία της τορευτικής στη Μακεδονία", Βαλαβάνης, Π. Ed., Ταξιδεύοντας στην Κλασική Ελλάδα. Τόμος προς τιμήν του καθηγητή Πέτρου Θέμελη içinde, Atina, (2011), 283-313.
Smith 1987	Smith, M.A., "Household possessions and wealth in agrarian states: implications for archaeology", *J Anthrop Arch 6,* (1987), 297-335.
Smith 2012	Smith, J.S., "Histories of Archaeology at Polis Chrysochous", Ed. Childs, W.A.P., Smith, J.S., Padgett, J.M., *City of Gold – The Archaeology*

of Polis Chrysochous, Cyprus içinde, Italy, (2012), 27-91.

Smith ve diğ. 2012 — Smith, J.S., Weir, M.G., Serwint, N., "The Sanctuaries of Marion", Ed. Childs, W.A.P., Smith, J.S., Padgett, J.M., *City of Gold – The Archaeology of Polis Chrysochous, Cyprus* içinde, Italy, (2012), 167-186.

Snodgrass 1967 — Snodgrass, A.M., *Arms and Armour of the Greeks,* London, (1967).

Söldner 1990 — Söldner, M., *CVA Deutschland 59, Bonn Akademisches Kunstmuseum, Band 3,* München, (1990).

Sparkes ve Talcott 1970 — Sparkes, A., Talcott, L., *The Athenian Agora Vol. XXII, Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C. Part 2 – Indexes and Illustrations,* New Jersey, (1970).

Sparkes ve diğ. 1970 — Sparkes, A., Talcott, L., Richter, G.M.A., *The Athenian Agora Vol. XXII, Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C. Part 1 –Text,* New Jersey, (1970).

Steel 2004 — Steel, L., *Cyprus Before History – From the Earliest Settlers to the End of the Bronze Age*, London, (2004).

Stewart 1979 — Stewart, A.F., *Attika: Studies in Athenian Sculpture of the Hellenistic Age,* London, (1979).

Stewart 1990 — Stewart, A., *Greek Sculpture,* London, (1990).

Stibbe 1992 — Stibbe, C.M., "Archaic bronze hydriai", *Bulletin antieke Beschaving* 67, (1992), 1-62.

Strabon — Strabon, *Geographika – Antik Anadolu Coğrafyası, Kitap: XII-XII-XIV,* Çeviren Prof. Dr. Adnan Pekman, İstanbul, (2000).

Strand 1974 — Strand, W.E., *Voices of Stone – The History of Ancient Cyprus*, Nicosia, (1974).

Stronach 1978 — Stronach, D., *Pasargadae A Report on the Excavations Conducted by the British Institute of Persian Studies from 1961 to 1963,* Oxford, (1978).

Strong 1966 — Strong, D.E., *Greek and Roman Gold and Silver Plate,* London, (1966).

Stylianou 1989 — Stylianou, P.J., *The Age of Kingdoms: A Political History of Cyprus in the Archaic and Classical Periods,* Etudes et Memoires II, Nicosia, (1989).

Swan-Hall 1987 — Swan-Hall, E., *Antiquities from the Collection of Christos G. Bastis,* Mainz on Rhein, (1987).

Tahberer 2012 — Tahberer, B., "Astragaloi on Ancient Coins: Game Pieces or Agents of Prophecy?", *The Celator,* Vol. 26 No. 4, (2012), 6-21.

Tatton-Brown 1981 — Tatton-Brown, V.A., "Le Sarcophage

d'Amathonte", Hermary, A. ed *Amathonte II. Testimonia 2: La sculpture* içinde, Paris, (1981), 74-83.

Tatton-Brown 1986 — Tatton-Brown, V.A., "Gravestones of the Archaic and Classical Periods: Local Production and Foreign Influences", Karageorghis, V. ed. *Cyprus between the Orient and the Occident, Acts of the International Archaeological Symposium, Nicosia, 8-14 September 1985* içinde, Nicosia, (1986), 439-453.

Tatton-Brown 1989 — Tatton-Brown, V. A., "Varia: Matters arising from the Preparations for the A. G. Leventis Gallery", Tatton-Brown, V.A. ed. *Cyprus & The East, Mediterranean in the Iron Age* içinde, London, (1989), 132-138.

Tatton-Brown 1997 — Tatton-Brown, V.A., *Ancient Cyprus,* London, (1997).

Themelis ve Touratsoglou 1997 — Themelis, P.G., Touratsoglou, I.P., *Οί Ταφοί του Δερνεηίου,* Athens, (1997).

Theophrastos — Theophrastos, *Enquiring into Plants Vol. 1,* çeviren Arthur H., Cambridge, (1948).

Thucydides — Thucydides, *History of the Peloponnesian War, Books I&II,* çeviren C.F. Smith, Loen Classical Library, London, (1991).

Testa 1989 — Testa, A., *Candelabri e Thymiateria – Monumenti Musei e Gallerie Pontifice Museo*

Gregoriano Etrusco, Roma, (1989).

Tinh ve Ginouves 1989 — Tinh, T.T., Ginouves, R., *Soloi – Dix Campaignes de Foullies (1964-1974) Vol. II,* Sainte-Foy, (1989).

Торбов 2005 — Торбов, Н., *МОГИЛАНСКАТА МОГИЛА ВЪВ ВРАЦА,* Враца, (2005).

Touratsoglou 2004 — Touratsoglou, I., *La Macedoine,* Athens, (2004).

Treister 2001 — Treister, M.Y., *Hammering Techniques in Greek and Roman Jewellery and Toreutics,* Netherlands, (2001).

Treister 2003 — Treister, M.Y., "Metal Vessels from Zelenskaya Gora Barrow and Relatet Finds from Karagodeuashkh", *Ancient West and East* 2.1, (2003), 51-77.

Treister 2006 — Treister, M.Y., "Silver Vessels from Sobolevo Mogila", *II Maro Nero V (2001-2003),* (2006), 15-40.

Treister 2007 — Treister, M.Y., "The Toreutics of Colchis in the 5^{th}-4^{th} Centuries B.C. Local Traditions, Outside Influences, Innovations", Ivantchik, A., Licheli, V. ed. *Achaemenid Culture and Local Traditions in Anatolia, Southern Caucases and Iran* içinde, Boston, (2007), 67-108.

Treister 2008 — Treister, M.Y., "Bronze and Silver Greek, Macedonian and Etruscan Vessels in Scythia",

International Congress of Classical Arcaeology ,Meetings Between Cultures in the Ancient Mediterranean, Roma, (2008), 9-26.

Treister 2009 — Treister, M.Y., "Silver-gilt bowl from Burial-mound B at Prokhorovka", *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* 14, (2009), 183-189.

Treister 2010 — Treister, M.Y., "Achaemenid and Achaemenid-inspired Goldware and Silverware, Jewellery and Arms and their Imitations to the North of the Achaemenid Empire", Nieling, J. & Rehm, E. ed. *Achaemenid Impact in the Black Sea – Communication of Powers*, Black Sea Studies 11 içinde, Denmark, (2010), 223-280.

Treister 2013 — Treister, M.Y., "Клад серебряных ритонов ахеменидского круга из Эребуни", *Scripta Antiqua Vol. 3,* Moscow, (2013), 341-422.

Tsigarida 1987 — Tsigarida, B., "Χρυσό στεφάνι μυρτιάς από τη Βεργίνα", Αμητος, Festschrift Manolis Andronikos, Thessaloniki, (1987), 907-916.

Türe 2011 — Türe, A., *Eski Çağlardan Orta Çağa,* Dünya Kuyumculuk Tarihi - 1, İstanbul, (2011).

Tytgat 1989 — Tytgat, C., *La Necropole D'Amathonte Tombes 110-385 I. Les Tombes 110-385*, Etudes Chypriotes XI, Nicosia, (1989).

Ünlü ve Özsaygı 2007 — Ünlü, A., Özsaygı, M., "İzmir İli, Aliağa İlçesi,

Gümrük Binası Sondaj Kazısı", *15. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu",* Ankara, (2007), 13-24.

Vandenabeele 2007 — Vandenabeele, F.,"Cypriote Terracottas: Genuine, Composite and Greek Types – Tradition and Innovation", Flourentzos, P. ed. *From Evagoras I to the Ptolemies, The transition from the Classical to the Hellenistic Period in Cyprus, Nicosia 29-30 November 2002* içinde*,* Nicosia, (2007), 219-234.

Veblen 1934 — Veblen, T., *The Theory of the Leisure Class. An Economic Study of Institutions,* New York, (1934).

Veleni 2009 — Veleni, P.A., *Macedonia – Thessaloniki from the exhibits of the Archaeological Museum,* Athens, (2009).

Venedikov 1977 — Venedikov, I., "Les Situles de Bronze en Thrace", *Thracia* IV, Serdicae, (1977), 59-103.

Venedikov ve Grassimov 1973 — Venedikov, I., Gerassimov, T., *Thrakische Kunst,* Wien-München, (1973.

Vermeule 1976 — Vermeule, C.C., *Greek and Roman Cyprus: Art from Classical through Late Antique Times*. Boston, (1976).

Vernet 2011 — Vernet, Y., "L'Âpollon Chypriote, de la nature et des animaux", Cannavo, A., Carbillet, A., ed., *Actes du POCA, Lyon 2011,* Centre d'Etudes Chypriotes Cahier 41 içinde, Paris,

(2011), 251-264.

Vessberg ve Westholm 1956 — Vessberg, O., Westholm, A., *The Swedish Cyprus Expedition Vol. IV-3, The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus,* Stockholm, (1956).

Vickers 1978 — Vickers, M., *Greek Symposia,* Oxford, (1978).

Villa 2010 — Villa, S.A., "Nails for the Dead: A Polysemic Account of an Ancient Funerary Practice", Ed. Gordon R. ve Marco F. *Magical Practices in the Latin West* içinde, Leiden-Boston, (2010), 427-456.

Vokotopoulou 1975 — Vokotopoulou, J., "Le Tresor de Vases de Votonosi", *BCH 99-2,* (1975), 729-788.

Von Bothmer 1957 — Von Bothmer, D., "Greek Vases from the Hearst Collection", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin* 15, (1957), 165-180.

Von Bothmer 1972 — Von Bothmer, D., "Greek Vase Painting: An Introduction", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin* 31:1, (1972), 3-9.

Weber 1983 — Weber, T., *Bronzekannen, Studien zu ausgewahlten archaischen und klassischen Oinochoenformen aus Metall in Griechenland und Etrurien,* Frankfurt, (1983).

Webster 1972 — Webster, T.B.L., *Potter and Patron in Classical Athens,* London, (1972).

Weiss 1990	Weiss, C., *Karlsruhe, Badisches Landesmuseum Band 3,* Corpus Vasorum Antiquorum, Germany 60, München, (1990).
White ve Folkens 2005	White, T.D., Folkens, P.A., *The Human Bone Manual,* USA, (2005).
Wilhem 1914	Wilhem, A., *Ath. Mitt. XXXIX,* Berlin, (1914).
Williams 2005	Williams, D., "From Phokaia to Persepolis. East Greek, Lydian and Achaemenid jewellery", Ed. Villing, A. *The Greeks in the East* içinde, London, (2005), 105-114.
Williams ve Ogden 1994	Williams, D., Ogden, J., *Greek Gold – Jewellery of the Classical World,* London, (1994).
Wilson 1969	Wilson,V., "A Grave Relief from Marion", RDAC, (1969), 56-63.
Yalouris ve diğ. 1980	Yalouris, N., Andronikos, M., Rhomiopoulou, K., *The Search for Alexander* (Exhibition Catalogue), Boston, (1980).
Yon ve Callot 1987	Yon, M., Callot, O., "Nouvelles Decouvertes dans la Necropole Ouest de Kition (Aghios Giorghios, Epoque Classique), *RDAC,* Nicosia, (1987), 149-170.
Young 1955	Young, J.H., Young, S.H., *Terracotta Figurines from Kourion in Cyprus*, Philadelphia, (1955).

Young 1981 — Young, R.S., *Three Great Early Tumuli,* Gordion I, Pennsylvania, (1981).

Zahlhaas 1971 — Zahlhaas, G., "Der Bronzeeimer aus Waldalgesheim", *Hamburger Beiträge zur Archäologie,* (1971).

Zimi ve Sideris 2003 — Zimi, E., Sideris, A., "Χάλκινα σκεύη το Γαλαξείδι: πρώτη προσέγγιση", Themelis, P., Stathaki-Koumari, R. ed.Το Γαλαξείδι: απο την αρχαιοτητα εως σημερα. Πρώτου Ειστημονικού Συνεδρίου Γαλαξείδι. 29-30 Σεπτεμβρίου 2000, içinde, Atina, (2003), 35-60.

Zournatzi 2000 — Zournatzi, A., "Inscribed Silver Vessels of the Odrysian Kings, Gifts, Tribute and the Diffusion of the Forms of 'Achaemenid' Metalware in Thrace", *AJA* 104, (2000), 683-706.

Zournatzi 2010 — Zournatzi, A., "The Vouni Treasure and the Monetary Practises in Cyprus in the Persian Period", Ed. Liampi, K., Plantzos, D., *Proceedings of the International Conference Coinage/Jewellery. Uses-Interactions-Symbolisms, from Antiquity to the Present (26-28 June 2009)* içinde, (2009), Athens, 1-18.

LEVHALAR LİSTESİ

Levha 1. Doğu Akdeniz haritası (Harita: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 2.

a. Kıbrıs Adası Neolitik Dönem yerleşimleri (Harita: Karageorghis 1968a, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Kıbrıs Adası Kalkolitik Dönem yerleşimleri (Harita: Karageorghis 1968a Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 3.

a. Kıbrıs Adası Demir Çağı yerleşimleri (Harita: Reyes 1994, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Kıbrıs Adası Demir Çağı krallıklarının bölgesel dağılımı (Peltenburg 1989, 347).

Levha 4.

a. Soli antik kenti ile Vouni yerleşiminin Güzelyurt Körfezi'ndeki konumunu gösteren uydu görüntüs (Harita: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Soli antik kenti haritası (Des Gagniers 1975, Fig. 1'den detay).

Levha 5. Kıbrıs-Klasik Dönem nekropollerini gösteren uydu haritası (Harita: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 6. Amathous antik kenti planı (Hermary 1993, 169 Fig. 2).

Levha 7. Salamis antik kenti ve nekropol alanının planı (Karageorghis 1978a, 2 Fig. 1).

Levha 8. Salamis antik kenti *Cellarka* Nekropol Alanı planı (Karageorghis 1970c, Fig. XVI).

Levha 9. Marion antik kenti *Kaparka* Nekropol Alanı planı (Gjerstad ve diğ. 1935, Plan III No.4).

Levha 10. Marion antik kenti *Evrethades* Nekropol Alanı planı (Gjerstad ve diğ. 1935, Plan III No.3).

Levha 11.

a. *Tsambres* Nekropolü planı (Dray ve Du Plat Taylor 1937, 32 Fig. 2).

b. *Aphendrika* Nekropolü planı (Dray ve Du Plat Taylor 1937, 57 Fig. 20)

Levha 12. Idalion antik kenti ve nekropolünün planı (Karageorghis 1964a, 28 Fig. 1).

Levha 13.

a. *Agios Omologites* Nekropolü'nün konumunu gösteren harita (Flourentzos 1986, 150 Fig. 1).

b. *Agios Omologites* Nekropolü detay haritası (Hadjicosti 1993, 173, Fig. 1).

Levha 14.

a. Kition antik kenti planı (Karageorghis 1976b, 16 Fig. 2).

b. Kition antik kenti ve nekropollerinin planı (Yon ve Callot 1987, 150 Fig. 1).

Levha 15.

a. Kition *Aghios Giorghios* Nekropolü mezarlarının planı (Yon ve Callot 1987, 150 Fig. 2).

b. Soli antik kenti akropol, aşağı şehir ve nekropol alanlarının coğrafi dağılımını gösteren uydu görüntüsü (Harita: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 16.

a. Soli Nekropolü'nün coğrafi yayılım alanını gösteren uydu görüntüsü (Harita: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Soli Nekropolü'nün Sit Alanı Değerlendirme Haritası (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nin izniyle).

Levha 17. Soli akropolü ve *Pezoullia* Nekropolü genel görünüm (Fotoğraf: Hazar Kaba)

Levha 18. *Toumballin tou Mavrou* Nekropolü genel görünüm (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 19.

a. Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezarların Soli Nekropolü içindeki konumunu gösteren uydu görüntüsü (Harita: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Parsel 408'in Soli Nekropolü'ndeki konumunu gösteren uydu görüntüsü (Harita: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 20. *Pezoullia Nekropolü* doğu yamacı (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 21.

a. K.K.T.C. Su İşleri Dairesi'nin 2005 yılında *Pezoullia* Nekropolü doğu yamacında açmış olduğu kanal (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).
b. Soli Kurtarma Kazıları kapsamında 2005 yılında tespit edilen mezarlardan detay (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 22.

a. Soli Kurtarma Kazısı mezarlarının *Pezoullia* Nekropolü doğu yamacı üzerindeki dağılımını gösteren uydu görüntüsü (Harita: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).
b. Soli Kurtarma Kazısı mezarlarının *Pezoullia* Nekropolü doğu yamacı üzerindeki dağılımını gösteren çizim (Çizim: Hazar Kaba).

Levha 23.

a. Mezar 3, Mezar 5 ve Mezar 6'nın konumlarını gösteren fotoğraf (Fotoğraf: Hazar Kaba).
b. Soli Kurtarma Kazısı mezarlarının *Pezoullia* Nekropolü doğu yamacı üzerindeki sıralanışını gösteren fotoğraf (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 24.

a. Mezar 1 kazı sonu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).
b. Mezar 1 kazı sonu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve

Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 25.

a. Sk1 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabının buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Sk1 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 26.

a. Sk2 Katalog No.lu sürahiciğin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Sk2 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ka1 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Çi1 Katalog No.lu çivi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 27.

a. Sk3 Katalog No.lu sıvı saklama kabının bulunma anı (Fotoğraf: K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Sk3 Katalog No.lu sıvı saklama kabının in-situ fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 28. Mezar 2 Plan ve Kesitleri (Çizim ve Düzenleme: Hazar Kaba ve

Mehmet Şöföroğlu).

Levha 29.

a. Mezar 2 dromos basamakları (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).
b. Mezar 2 dromosu ve mezar odası girişi (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 30.

a. Mezar 2 mezar odası girişi (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).
b. Mezar 2 mezar odası (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 31.

a. Vouni *Korakas* Nekropolü 8 No.lu mezarın çizimi (Gjerstad ve diğ. 1937, 319 Fig. 5).
b. Vouni *Korakas* Nekropolü 16 No.lu mezarın çizim (Gjerstad ve diğ. 1937, 357 Fig. 5).
c. Idalion nekropolü 2 No.lu mezarın çizimi (Karageorghis 1964a, 50 Fig. 14).
d. *Tsambres* Nekropolü 19 No.lu mezarın çizimi (Dray ve Du Plat Taylor 1937, 51 Fig. 14).

Levha 32.

a. *Aphendrika* Nekropolü 42 No.lu mezarın çizimi (Dray ve Du Plat

Taylor 1937, 70 Fig. 28).

b. Marion nekropolü 57 No.lu mezarın çizimi (Gjerstad ve diğ. 1935, 343 Fig. 1).

c. Sk3 Katalog No.lu sıvı saklama kabı (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 33.

a. Sk4 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk5 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk6 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk7 Katalog No.lu ithal Yunan kasesi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 34.

a. Sk7 Katalog No.lu ithal Yunan kasesi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Sk7 Katalog No.lu ithal Yunan kasesi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Kition'da bulunmuş ithal Yunan kasesi (Salles 1983, 32 Fig. 11 No. 20).

Levha 35.

a. Sk8 Katalog No.lu sürahiye ait kulp (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Sk8 Katalog No.lu sürahiye ait kaide parçası (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Sk8 Katalog No.lu sürahiye ait gövde parçaları (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Sk9 Katalog No.lu sıvı saklama kabının in-situ buluntu şekli (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi)

Levha 36.

a. Sk9 Katalog No.lu sıvı saklama kabı (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Sk3 Katalog No.lu sıvı saklama kabı ile St1 Katalog No.lu strigilisin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. St1 Katalog No.lu strigilisin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 37.

a. St1 Katalog No.lu strigilis (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mezar 2'de bulunmuş insan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 2'de bulunmuş hayvan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba)

Levha 38.

a. Mezar 3 Plan ve Kesitleri (Çizim ve Düzenleme: Hazar Kaba ve Mehmet Şöföroğlu).

Levha 39.

a. Mezar 3'ün kazı sonrası fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 3 dromos basamakları, dromos ve niş (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 40.

a. Mezar 3 Niş kısmının ağız taşları (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Vonui *Korakas* Nekropolü 7 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1937, 319 Fig. 172:1).

c. Marion *Kaparka* Nekropolü 21 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1935, 237 Fig. 85:2)

Levha 41.

a. Marion *Kaparka* Nekropolü 29 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1935, 263 Fig. 100:1)

b. Marion *Kaparka* Nekropolü 31 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1937, 263 Fig. 100:7).

c. Marion *Kaparka* Nekropolü 32 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1935, 269 Fig. 105:1)

Levha 42.

a. Marion *Kaparka* Nekropolü 52 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1935, 323 Fig. 131:9)

b. Marion *Kaparka* Nekropolü 59 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1937, 354 Fig. 149:2).

c. Mezar 3 Niş kısmında kültürel materyali in-situ konum fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 43.

a. Mezar 3 Niş kısmı kültürel materyali pişmiş toprak eserler (Fotoğraf ve düzenleme: Kadir Kaba).

b. Sk10 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk11 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 44.

a. Sk12 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk13 Katalog No.lu maşrapa (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk14 Katalog No.lu maşrapa (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 45.

a. Sk15 Katalog No.lu sürahiciğin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Sk15 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk15 Katalog No.lu sürahicik dip kısmı detay fotoğrafı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 46.

a. Sk16 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Ka2 Katalog No.lu kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ta1 Katalog No.lu yüzük (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 47.

a. Mk1 Katalog No.lu leğen (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. St2 Katalog No.lu strigilis (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Çi2 Katalog No.lu çivi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş insan kemiklerinin in-situ fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 48.

a. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş insan kemiklerinin in-situ fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş bireye ait kemiklerin anatomik dizimi (Fotoğraf: Duygu Göze).

Levha 49.

a. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş kafatası (Fotoğraf: Duygu Göze).

b. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş mandibulanın tepeden görünümü (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş mandibulanın soldan görünümü (Fotoğraf: Hazar Kaba).

d. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş mandibulanın cepheden görünümü (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 50.

a. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş mandibulanın detay fotoğrafı (Fotoğraf: Duygu Göze).

b. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş humerus (Fotoğraf: Duygu Göze).

c. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş humerusun detay fotoğrafı (Fotoğraf: Duygu Göze).

d. Mezar 3 Niş kısmında bulunmuş sağ ve sol femurlar (Fotoğraf: Duygu Göze).

Levha 51.

a. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş kafatası (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş kafatası detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş kafatası iç kısım detay(Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 52.

a. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş mandibula (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş mandibula (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş calcaneuslar (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 53.

a. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş patellalar (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş dişler (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş dişler (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 54.

a. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş bir dişten detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş bir dişten detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş scapula parçası (Fotoğraf: Hazar Kaba).

d. Mezar 3 mezar odasında bulunmuş femur başı (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 55. Mezar 4 Plan ve Kesitleri (Düzenleme: Hazar Kaba ve Mehmet Şöföroğlu).

Levha 56.

a. Mezar 4 dromos basamakları (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4 dromos açıklığı ve mezar girişleri (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 57.

a. Mezar 4A kapama taşları in-situ fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4A mezar odası (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 58.

a. Mezar 4B ve 4C girişleri kazı öncesi fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4B girişinin kazı sonrası içerden görünümü (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 59.

a. Mezar 4B mezar odası (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4C girişinin kazı sonrası içerden görünümü (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 60.

a. Mezar 4C mezar odası (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4 dromosunda bulunmuş torpido gövdeli sıvı saklama kabı parçaları (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 4 dromosunda bulunmuş amphora boyun parçası (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 61.

a. Mezar 4 dromosunda bulunmuş kısmi amphora (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mezar 4 dromosunda sürahicik parçası (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Sk17 ve Sk18 Katalog No.lu amphoraların buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 62.

a. Sk17 Katalog No.lu amphora (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Sk18 Katalog No.lu amphora (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 63.

a. Sk19 Katalog No.lu amphora in-situ buluntu konumu (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Sk19 Katalog No.lu amphora (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 64.

a. Mezar 4A mezar odası ve buluntularını gösteren çizim (Düzenleme: Hazar Kaba ve Mehmet Şöföroğlu).

Levha 65.

a. Sk20 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabı in-situ buluntu konumu (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Sk20 Katalog No.lu torpido gövdeli sıvı saklama kabı (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 66.

a. Sk21 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk22 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk23 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 67.

a. Sk24 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk25 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk26 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk27 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 68.

a. Sk28 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk29 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk30 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mezar 4A çimdik kandilleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 69.

a. Ka3 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Ka4 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Fi1 Katalog No.lu figürin buluntu konumu (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 70.

a. Fi1 Katalog No.lu figürin (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Fi1 Katalog No.lu figürin detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Fi1 Katalog No.lu figürin detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Fi2 Katalog No.lu figürin in-situ buluntu konumu (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 71.

a. Fi2 Katalog No.lu figürin önden görünüş (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Fi2 Katalog No.lu figürin arkadan görünüş (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 72.

a. Fi2 Katalog No.lu figürin detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Fi2 Katalog No.lu figürin detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Fi2 Katalog No.lu figürin detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Fi2 Katalog No.lu figürin detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 73.

a. Fi2 Katalog No.lu figürin detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Fi2 Katalog No.lu figürin detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta2 Katalog No.lu küpeler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta2 Katalog No.lu küpe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Kadın başı betimlemeli Klasik Dönem sikkesi (Deppert-Lippitz 1985, 150 Abb. 99).

f. Kadın başı betimlemeli Klasik Dönem sikkesi (Deppert-Lippitz 1985, 150 Abb. 100).

Levha 74.

a. Ta3 Katalog No.lu küpeler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta4 Katalog No.lu küpeler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta5 Katalog No.lu küpeler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta5 Katalog No.lu küpe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta6 Katalog No.lu süslemeli boncuk dizisi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Ta6 Katalog No.lu süslemeli boncuk tanesi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

g. Ta7 Katalog No.lu boncuk dizisi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 75.

a. Ta8 Katalog No.lu kolye tanesi dizisi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta8 Katalog No.lu kolye tanesi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Olynthus'ta bulunmuş pişmiş toprak figürin (Touratsoglou 2004, 286 No. 363&364).

d. Ta9 Katalog No.lu kolye bitimi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta10 Katalog No.lu antropomorfik pandantif (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 76.

a. Tarentum kökenli sarkaçlı kolye (Higgins 1980, 129 Lev. 28).

b. Mezar 4A sarkaçlı kolyenin tamamlama çizimi (Çizim: Hazar Kaba).

Levha 77.

a. Ta11 Katalog No.lu kol bantları (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta12 Katalog No.lu halka bilezikler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta12 Katalog No.lu halka bilezikler detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta13 Katalog No.lu halka bilezikler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta14 Katalog No.lu halka bilezikler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 78.

a. Ta13 Katalog No.lu halka bilezik detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta15 Katalog No.lu çelenk in-situ buluntu konumu (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Ta15 Katalog No.lu çelenk (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 79.

a. Ta15 Katalog No.lu çelenk detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta15 Katalog No.lu çelenk detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta15 Katalog No.lu çelenk detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Pappa Tümülüsü çelengi (*Ancient Macedonia* 1988, 293).

Levha 80.

a. Nea Apollonia çelengi (Veleni 2009, 92 fig. 129).

b. Silenos betimli altın sikke (Sear 1959, 173 Pic. 1750).

c. Kırmızı Figür Attik amphora Dionysos başı detay (Lullies 1961, Tafel 211:1).

d. Kırık çelenk parçaları (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta16 Katalog No.lu dudak bandı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 81.

a. Kıyafet süsleri ile kolye parçalarının buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Ta17 Katalog No.lu kıyafet süsü (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta17 Katalog No.lu kıyafet süsü detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Kıbrıs kökenli kolye (Deppert-Lippitz 1985, 142 Levha IX:b).

Levha 82.

a. Ta18 Katalog No.lu kıyafet süsü (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mezar 4A çocuk yüzüklerinin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Ta10 Katalog No.lu kol bandı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta10 Katalog No.lu kol bandı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 83.

a. Ta20 Katalog No.lu bilezik (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta21 ve Ta22 Katalog No.lu yüzükler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta21 Katalog No.lu yüzük detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta22 Katalog No.lu yüzük detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta23 Katalog No.lu yüzük (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Ta23 Katalog No.lu yüzük detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 84.

a. Ta24 Katalog No.lu diadem (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta24 Katalog No.lu diadem detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta24 Katalog No.lu diadem detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mezar 4A symposion seti (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 85.

a. Mk4 Katalog No.lu amphoriskos in-situ buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4A symposion seti in-situ buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Mezar 4A symposion seti in-situ buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 86.

a. Mk9 Katalog No.lu içki kasesinin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mk11 Katalog No.lu içki kasesinin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Mk2 Katalog No.lu situlanın ağız kenarı parçası (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mk2 Katalog No.lu situla kaide parçası (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Mk2 Katalog No.lu situla tamamlama fotoğrafı (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 87.

a. Mk2 Katalog No.lu situla detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mk2 Katalog No.lu situla detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk2 Katalog No.lu situla floral gövde süslemesi (Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 88.

a. Mk2 Katalog No.lu situla süslemeli gövde parçaları (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mk2 Katalog No.lu situla süslemeli gövde parçaları (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

c. Kalamaria situlası detay (Barr-Sharrar 1982, 127 Fig. 8).

d. Pasatrovo situlası detay (Barr-Sharrar 1982, 128 Fig. 10).

Levha 89.

a. Derveni Mezar Z kalyx kase detay (Temelis ve Touratsoglou 1997, 122 No. Z12).

b. Mogilanska Moghila situlası floral süsleme çizimi (Archibald 1998, 276 Fig. 11.14).

c. Mk3 Katalog No.lu kyathos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 90.

a. Mk4 Katalog No.lu amphoriskos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mk5 Katalog No.lu amphoriskos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 91.

a. Mk4 ve Mk5 Katalog No.lu amphoriskosların kaideleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mk4 ve Mk5 Katalog No.lu amphoriskosların kaideleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk4 Katalog No.lu amphoriskos detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mk4 Katalog No.lu amphoriskos detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Mk6 Katalog No.lu oinochoe (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 92.

a. Mk6 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mk6 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk6 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mk6 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Mk6 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 93.

a. Mk7 Katalog No.lu oinochoe (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mk7 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk7 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mk8 Katalog No.lu oinochoe tamamlama fotoğrafı (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 94.

a. Mk8 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mk8 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk8 Katalog No.lu oinochoe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Derveni Mezar A oinochoesi (*AncMac* 1988, 282 No.231).

e. Arzos oinochoesi (Yalouris ve diğ. 1980, 156 No. 106).

Levha 95.

a. Mk16 Katalog No.lu leğen (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mk16 Katalog No.lu leğen kulp atacı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk16 Katalog No.lu leğen kulp atacı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mk16 Katalog No.lu leğen detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Staro Selo situlası kulp atacı (Venedikov 1977, 86-87 Fig. 40).

Levha 96.

a. Mk17 Katalog No.lu leğen (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mk17 Katalog No.lu leğen kulp detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk17 Katalog No.lu leğen kulp atacı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mk18 Katalog No.lu leğene ait gövde parçaları (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 97.

a. Mk9 Katalog No.lu içki kasesi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mk10 Katalog No.lu içki kasesi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

c. Mk11 Katalog No.lu içki kasesi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

d. Mk12 Katalog No.lu içki kasesi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 98.

a. Mk12 Katalog No.lu içki kasesi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mk12 Katalog No.lu içki kasesi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk12 Katalog No.lu içki kasesi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mk13 Katalog No.lu tabak (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

e. Mk14 Katalog No.lu tabak (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 99.

a. Mk15 Katalog No.lu tuzluk (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mk15 Katalog No.lu tuzluk detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk19 Katalog No.lu kaide ayağı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mk20 Katalog No.lu kaide (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 100.

a. Ay1 Katalog No.lu aynanın in-situ buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Ay1 Katalog No.lu ayna (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ay1 Katalog No.lu ayna detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 101.

a. Ay2 Katalog No.lu aynanın in-situ buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Ay2 Katalog No.lu ayna (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ay2 Katalog No.lu ayna detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mç1 Katalog No.lu makyaj çubuğu (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Mç2 Katalog No.lu makyaj çubuğu (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 102. Ca1 Katalog No.lu candelabrum tamamlama çizimi (Çizim: Hazar Kaba).

Levha 103.

a. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üçayak parçası (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üçayak kaideleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üçayak süsleme aplikleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üst yapıyı teşkil eden parçalar (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üst yapıyı teşkil eden parçalardan detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üst yapıyı teşkil eden parçalardan detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 103.

a. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üçayak parçası (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üçayak kaideleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üçayak süsleme aplikleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üst yapıyı teşkil eden parçalar (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üst yapıyı teşkil eden parçalardan detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üst yapıyı teşkil eden parçalardan detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 104.

a. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üst yapıyı teşkil eden parçalardan detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ca1 Katalog No.lu candelabrumun üst yapısına ait çanak biçimli pedestalin iç kısmı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ca1 Katalog No.lu candelabrum çıplak erkek figürünün cepheden görünümü (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ca1 Katalog No.lu candelabrum çıplak erkek figürü detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ca1 Katalog No.lu candelabrum çıplak erkek figürü detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Ca1 Katalog No.lu candelabrum çıplak erkek figürünün arkadan görünümü (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 105.

a. Ca1 Katalog No.lu candelabrum çıplak erkek figürünün buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Ca1 Katalog No.lu candelabrum kısmi asma kancası (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ca1 Katalog No.lu candelabruma ait Kıbrıs-İon tipi başlığın kazı sonrası fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

d. Vouni Sarayı'nda bulunmuş palmet aplik (Gjerstad ve diğ. 1937, Lev. LXXXVIII:5).

e. Mezar 4A mızrak uçları in-situ buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 106.

a. Mezar 4A mızrak uçları kazı sonrası fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4A mızrak uçları (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Si4 Katalog No.lu kalkan göbeği (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Si4 Katalog No.lu kalkan göbeği (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 107.

a. St3 ve St4 Katalog No.lu strigilisler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. St5 Katalog No.lu strigilis (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Db1 Katalog No.lu metal parça (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Db2 Katalog No.lu metal parça (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Mezar 4A çivileri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Mezar 4A çivileri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

g. Mezar 4A çivileri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 108.

a. Mezar 4A çivileri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mezar 4A çivilerinin buluntu konumlarından birini gösteren fotoğraf (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Çi3 Katalog No.lu çivi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mezar 4A çivilerinin ahşap sandukalar üzerinde uygulanış biçimini gösteren canlandırma (Çizim: Hazar Kaba).

Levha 109.

a. Mezar 4A çivilerinin buluntu konumlarından birini gösteren fotoğraf (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4A'da bulunmuş demir çiviler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Db3 ve Db4 Katalog No.lu çengeller (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mezar 4A'da bulunmuş insan kafatası kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 110.

a. Mezar 4A'da bulunmuş yetişkin dişleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Mezar 4A'da bulunmuş çocuk dişleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 4A'da bulunmuş hayvan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

d. Mezar 4B mezar odası kazı öncesi görünüm (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 111. Mezar 4B mezar odası ve buluntularını gösteren çizim (Çizim: Hazar Kaba ve Mehmet Şöföroğlu).

Levha 112.

a. Sk31 Katalog No.lu amphora (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mezar 4B sürahiciklerinin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Mezar 4B sürahiciklerinin buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 113.

a. Sk32 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk33 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk34 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk35 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 114.

a. Sk36 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk37 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

c. Sk38 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Ka6 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 115.

a. Ta25 Katalog No.lu küpeler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta26 ve Ta27 Katalog No.lu küpeler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta28 Katalog No.lu pandantif (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta29 Katalog No.lu pandantif (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta30 Katalog No.lu kolye dizisi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 116.

a. Ta30 Katalog No.lu kolye dizisi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mezar 4B yüzükleri buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Ta31 Katalog No.lu yüzük (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta32 Katalog No.lu yüzük (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta33 Katalog No.lu yüzük (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 117.

a. Ta34 Katalog No.lu yüzük (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta35 Katalog No.lu kıyafet süsleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mausoleum'da bulunmuş rozet biçimli kıyafet süsleri (Rasmussen 1998, Lev. 9).

d. Ta36 Katalog No.lu kıyafet süsü (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta36 Katalog No.lu kıyafet süsü detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Ta37 Katalog No.lu çelenk parçaları (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 118.

a. Ta38 Katalog No.lu küpeler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta38 Katalog No.lu küpeler detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta39 ve Ta40 Katalog No.lu küpeler detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta39 Katalog No.lu küpe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta39 Katalog No.lu küpe detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Ta41 Katalog No.lu kolye taneleri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

g. Ta42 Katalog No.lu boncuklar (Fotoğraf: Kadir Kaba).

h. Ta43 Katalog No.lu boncuklar (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 119.

a. Ta44 Katalog No.lu boncuklar (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta45 Katalog No.lu boncuklar (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta46 Katalog No.lu kolye dizisi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta47 Katalog No.lu kolye tanesi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta48 Katalog No.lu kolye tanesi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Ta49 Katalog No.lu kolye tanesi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

g. Ta49 Katalog No.lu kolye tanesi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

h. Ta50 Katalog No.lu kolye tanesi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 120.

a. Ta52 Katalog No.lu kolye bitimleri ön yüz görünümü (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta52 Katalog No.lu kolye bitimleri arka yüz görünümü (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Mk21 ve Mk22 Katalog No.lu metal kap parçaları (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mç3 Katalog No.lu makyaj çubuğu (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. La1 Katalog No.lu lahit parçalarının buluntu konumu fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 121.

a. La1 Katalog No.lu lahitten kapak detayı (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. La1 Katalog No.lu lahit uzun kenar B (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. La1 Katalog No.lu lahit kısa kenar A (Fotoğraf: Hazar Kaba).

d. La1 Katalog No.lu lahit gövde kısmı çizimi (Çizim: Hazar Kaba).

Levha 122.

a. La1 Katalog No.lu lahit detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. La1 Katalog No.lu lahit detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. La1 Katalog No.lu lahit detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

d. La1 Katalog No.lu lahdin kağaının üstten görünümü (Fotoğraf: Hazar Kaba).

e. La1 Katalog No.lu lahdin kağaının içten görünümü (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 123.

a. La1 Katalog No.lu lahde ait kapağın çizimi (Çizim: Hazar Kaba).

b. La1 Katalog No.lu lahit kapak detayı (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. La1 Katalog No.lu lahit kapak detayı (Fotoğraf: Hazar Kaba).

d. La1 Katalog No.lu lahit detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 124.

a. La1 Katalog No.lu lahit detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. La1 Katalog No.lu lahit detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. La1 Katalog No.lu lahit detay (Fotoğraf: Hazar Kaba).

d. Mezar 4B çivileri (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Mezar 4B'de bulunmuş yetişkin dişleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

f. Mezar 4B'de bulunmuş yetişkin dişleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 125.

a. Mezar 4B hayvan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Mezar 4B hayvan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Mezar 4B hayvan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

d. Mezar 4B hayvan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 126. Mezar 4C mezar odası ve buluntularını gösteren çizim (Çizim: Hazar Kaba ve Mehmet Şöföroğlu).

Levha 127.

a. Sk34 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Ka7 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ka8 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 128.

a. St6 Katalog No.lu strigilis (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mezar 4C'de bulunmuş çiviler (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Çi60 Katalog No.lu çivi (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Db6 Katalog No.lu kaide (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Db7 Katalog No.lu kapak (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Db8 Katalog No.lu metal parça (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 129. Mezar 5 mezar odası ve buluntularını gösteren çizim (Çizim: Hazar Kaba ve Mehmet Şöföroğlu).

Levha 130.

a. Mezar 5 dromos basamakları ve dromosu (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 5 girişi kazı öncesi fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Mezar 5 kazı sonrası fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 131.

a. Vouni *Korakas* Nekropolü 4 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1937, Fig:167:4).

b. Vouni *Korakas* Nekropolü 6 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1937, Fig:167:7).

c. Vouni *Korakas* Nekropolü 12 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1937, Fig:179:1).

d. Vouni *Korakas* Nekropolü 13 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1937, Fig:179:4).

Levha 132.

a. Ka9 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Mç4 Katalog No.lu makyaj çubuğu (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. St7 Katalog No.lu strigilis (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mezar 5'te bulunmuş insan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

Levha 133. Mezar 6 mezar odası ve buluntularını gösteren çizim (Çizim: Hazar Kaba ve Mehmet Şöföroğlu).

Levha 134.

a. Mezar 6 girişindeki kapak taşı yuvası (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Mezar 6 mezar odası (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Vouni *Korakas* Nekropolü 9 No.lu Mezar (Gjerstad ve diğ. 1937, Fig:173:2).

d. Aphendrika Nekropolü 46 No.lu Mezar (Dray ve Du Plat Taylor 1937, Fig:32).

Levha 135.

a. Aphendrika Nekropolü 48 No.lu Mezar (Dray ve Du Plat Taylor 1937, Fig:34).

b. Sk40 Katalog No.lu amphora dibi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Soli Sit Alanı'nda Kıbrıs-Klasik Dönem tarihli mezar içeren parselleri gösteren uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 136.

a. Parsel 96'nın Soli Nekropolü'ndeki konumunu gösteren uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Parsel 96'da kazılmış mezarların dağılımını gösteren çizim (Des Gagniers ve diğ. 1967, Fig. 1).

Levha 137.

a. Sk43 Katalog No.lu sürahi (Vandenabeele 1998, 202 No. 267.L.).

b. Sk48 Katalog No.lu sürahi (Karageorghis 1964b, 317).

c. Parsel 153/1'in Soli Nekropolü'ndeki konumunu gösteren uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Sk49 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 138.

a. Sk50 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk53 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk54 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk55 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 139.

a. Sk58 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk51 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk56 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk57 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk57 Katalog No.lu sürahi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Sk57 Katalog No.lu sürahi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 140.

a. Sk59 Katalog No.lu maşrapa (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk60 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk65 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk62 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk63 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

f. Sk64 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

g. Sk61 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 141.

a. Sk52 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk71 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk69 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk70 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 142.

a. Sk72 Katalog No.lu emzikli sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk73 Katalog No.lu tabak (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk79 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk80 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk74 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 143.

a. Sk77 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk76 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk75 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk78 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk81 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 144.

a. Sk82 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Ka12 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ka13 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Ka14 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 145.

a. Ka15 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Fi3 Katalog No.lu figürin başı cepheden görünüm (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Fi3 Katalog No.lu figürin başı arkadan görünüm (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Mek1 Katalog No.lu alabastron (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

e. Mek2 Katalog No.lu alabastron (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 146.

a. Mek3 Katalog No.lu alabastron (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Mek4 Katalog No.lu alabastron (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

c. Mek5 Katalog No.lu alabaster şişecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

d. Ay3 Katalog No.lu ayna (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 147.

a. Ay3 Katalog No.lu ayna (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Sk83 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk83 Katalog No.lu sürahi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Sk84 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk85 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 148.

a. Sk86 Katalog No.lu tabak (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk87 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ka16 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Mek6 Katalog No.lu alabastron (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

Levha 149.

a. Sk88 Katalog No.lu sıvı saklama kabı (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Sk89 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk89 Katalog No.lu sürahi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Sk89 Katalog No.lu sürahi detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Sk91 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 150.

a. Sk92 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Sk93 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk94 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk90 Katalog No.lu maşrapa (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk95 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 151.

a. Sk95 Katalog No.lu kase detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Sk96 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk97 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk98 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk99 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 152.

a. Sk100 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk101 Katalog No.lu aryballos (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Sk101 Katalog No.lu aryballos (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Sk101 Katalog No.lu aryballos çizim (Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Ka17 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 153.

a. Ka19 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Ka18 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ka20 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 154.

a. Ka21 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Ka22 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Mezar 13 girişi kazı öncesi fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

d. Mezar 13 girişi kazı öncesi fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 155.

a. Mezar 14 dromos basamakları (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 14 mezar girişi kapama taşları kazı öncesi fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Mezar 14'te bulunmuş seramik kaplar (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Sk102 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 156.

a. Sk103 Katalog No.lu vazo (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk104 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Mezar 15 dromosu ve dromos sekileri (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

d. Mezar 15 dromosu ve dromos sekileri (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 157.

a. Mezar 15 girişi kazı öncesi fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 15 buluntularının mezar odasındaki konumu (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Sk105 Katalog No.lu maşrapa (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 158.

a. Sk106 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk107 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk108 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk109 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk110 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

f. Sk111 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

g. Sk112 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 159.

a. Sk113 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk113 Katalog No.lu sürahicik detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Sk114 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk115 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk116 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

f. Sk116 Katalog No.lu kase detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 160.

a. Ka23 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Ka24 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ka25 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Ka26 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 161.

a. Ka24 Katalog No.lu çimdik kandil detay (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ta53 Katalog No.lu küpe (Fotoğraf: Kadir Kaba).

c. Ta53 Katalog No.lu küpe (Fotoğraf: Kadir Kaba).

d. Ta53 Katalog No.lu küpe (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Ta53 Katalog No.lu küpe (Fotoğraf: Kadir Kaba).

f. Mk23 Katalog No.lu phiale mesomphalos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

g. Mk24 Katalog No.lu phiale mesomphalos (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 162.

a. Mezar 15 kırık alabastronlar (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mek7 Katalog No.lu alabastron (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

c. Mek8 Katalog No.lu alabastron (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

d. St8 Katalog No.lu strigilis (Fotoğraf: Kadir Kaba).

e. Db8 Katalog No.lu ağırlık(?) (Fotoğraf: Kadir Kaba).

Levha 163.

a. Mezar 15'te bulunmuş insan kemikleri (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Mezar 15'te bulunmuş dişler (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Sk117 Katalog No.lu maşrapa (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk119 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk118 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 164.

a. Sk120 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk121 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk122 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk123 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk124 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

f. Sk125 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

g. Sk126 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 165.

a. Sk127 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk128 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk129 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk130 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 166.

a. Sk131 Katalog No.lu amphoriskos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Sk132 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk134 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk133 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 167.

a. Sk135 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk136 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk137 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk138 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 168.

a. Sk139 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk140 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk141 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk142 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk143 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 169.

a. Sk144 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk145 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Ka30 Katalog No.lu kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Ka31 Katalog No.lu kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 170.

a. Ka29 Katalog No.lu kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk146 Katalog No.lu torpido gövdeli pithos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

c. Sk147 Katalog No.lu torpido gövdeli pithos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

d. Sk148 Katalog No.lu sürahi (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 171.

a. Sk149 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Sk150 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk151 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk152 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

e. Sk153 Katalog No.lu kase (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 172.

a. Ka32 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

b. Ka33 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Parsel 155/2'nin Soli Nekropolü'ndeki konumunu gösteren uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 173.

a. Mezar 22'nin kazı öncesi buluntu hali (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 22'nin kazı öncesi buluntu hali (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Mezar 22'nin mezar odasından görünüm (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

Levha 174.

a. Sk154 Katalog No.lu torpido gövdeli pithos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Hazar Kaba).

b. Sk155 Katalog No.lu sürahicik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Sk156 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

d. Sk157 Katalog No.lu kasecik (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 175.

a. Sk158 Katalog No.lu bodur lekythosa ait kaide ve gövde parçaları (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Ka34 Katalog No.lu çimdik kandil (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

c. Mk25 Katalog No.lu phiale mesomphalos (Fotoğraf: Kadir Kaba, Çizim: Nalan Demirkan Kaba).

Levha 176.

a. Ms1 Katalog No.lu mezar steli (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Ms2 Katalog No.lu mezar steli (Fotoğraf: Hazar Kaba).

c. Ms1 Katalog No.lu mezar stelinin yazıtından detay (Fotoğraf: Hazar Kaba)

Levha 177.

a. *Toumballin tou Mavrou* Nekropolü'nün akropol doğu yamacından görünümü (Fotoğraf: Hazar Kaba).

b. Soli antik kenti planı üzerinde sur duvarı ile kıyı şeridi arasındaki mesafenin gösterimi (Harita: Des Gagniers 1975, Fig. 1, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 178. Soli antik kenti planı üzerinde ana kapıların ve 2013 yılında kazılmış sur duvarlarının konumu (Harita: Tam Tihn 1989, Fig. 2, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 179. Soli antik kentinin bölümlerini gösteren uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 180. Soli Kıbrıs Klasik Dönem Nekropolü mezarlarına ait farklı tiplerde dromos basamakları (Fotoğraflar: K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 181. Soli Kıbrıs Klasik Dönem Nekropolü mezarlarına ait farklı tiplerde mezar girişleri (Fotoğraflar: K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 182. Soli Kıbrıs Klasik Dönem Nekropolü mezarlarında gözlemlenen çeşitli mezar girişi kapama stilleri (Fotoğraflar: K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 183.

a. Mezar 4A'da gözlemlenen ahşap kalıntılarının bir bölümü (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4A'da bulunmuş in-situ hayvan kemiklerinden bir bölümü (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

c. Mk3 Katalog No.lu kyathosun Polygoros-Aghios Mamas nekropolü 3 No.lu Mezar'da bulunmuş olan kyathosla karşılaştırması (Mk3 Katalog No.lu kyathos fotoğraf: Kadir Kaba, Polygoros-Aghios Mamas nekropolü 3 No.lu Mezar kyathosu fotoğraf: Kottaridi 2005, 81 No. 12).

d. Kırmızı Figürlü Attik vazosu üstündeki prothesis sahnesinden detay (Garland 1985, 27 Fig. 7).

Levha 184.

a. Mezar 3 Niş Kısmı'nda bulunmuş Çi2 Katalog No.lu çivinin in-situ konum fotoğrafı (K.K.T.C. Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Güzelyurt Şube Amirliği Kazı Arşivi).

b. Mezar 4A sarkaçlı kolyesine ait meşe palamudu biçimli kolye tanesinin çağdaş benzerleri ile karşılaştırması (Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Mezar 4B'de bulunmuş Ta30 Katalog No.lu kolye dizisinin Ta51 ve Ta52 Katalog No.lu bitimlerle ilişiğini gösteren fotoğraf (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Ta46 ve Ta49 Katalog No.lu tanelerin karşılaştırılması (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 185. Çift kalıplama yöntemi ile üretilmiş Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarındaki lehim izleri (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 186.

a. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde kullanılan çeşitli "Çift Spiral Salkımı" motifleri (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde kullanılan çeşitli "Çift Spiral Sarmalı" motifleri (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde kullanılan çeşitli "Çift Spiral" motifleri (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde kullanılan çeşitli "Yumurta Dizisi" motifleri (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 187.

a. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde filigre tekniği ile verilmiş anatomik özellikler (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde filigre tekniği ile verilmiş süsleme elemanı (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde kullanılan çeşitli granülasyon teknikleri (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 188.

a. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde granülasyon tekniği ile oluşturulmuş çeşitli bilezikler (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde granülasyon tekniği ile oluşturulmuş geometrik motifler (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takılarının süslemesinde granülasyon tekniği ile sağlanmış kaplama (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 189.

a. Mk16 ve Mk17 Katalog No.lu kulp ataçlarının arka yüzleri (Fotoğraf ve Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Mk13 ve Mk14 Katalog No.lu eserlerin üretiminde kullanılmış olan "eş merkezleme noktası" tekniğinin izleri (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Mk15 Katalog No.lu tuzlukta gözlemlenen lehim ve “eş merkezleme noktası” izleri (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 190.

a. Mk2 Katalog No.lu situlanın kulp atacı ve üst gövdesinin iç kısımdan görünümü (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mk2 Katalog No.lu situlanın gövde süslemelerinin içten görünümünde takip edilebilen çekiçleme negatif izleri (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Mk2 Katalog No.lu situlanın gövde kulp atacı lehim izinin içten görünümü (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 191.

a. Mk5 Katalog No.lu amphoriskosun kulp süslemesinin iç kısmı (Fotoğraf: Kadir Kaba).

b. Mk4 ve Mk5 Katalog No.lu amphoriskosların kulp süslemesini teşkil eden Silenos başları (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Mk4 Katalog No.lu amphoriskosun ağız kenarının arka yüzü (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Mk4 ve Mk5 amphoriskoslarının ağız kenarında yer alan İon kymalarından detay (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

e. Mezar 4A symposion setini teşkil eden metal kapların kronolojik yayılım tablosu (Düzenleme ve Çizimler: Hazar Kaba).

Levha 192.

a. Tip1 formundaki mermer kaplar (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Tip1 formundaki mermer kapların profil karşılaştırmaları (Çizimler ve Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Tip2 formundaki mermer kaplar (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Tip2 formundaki mermer kapların profil karşılaştırmaları (Çizimler ve Düzenleme: Hazar Kaba).

e. Tip1 formundaki aynalar (Fotoğraflar: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 193. Ca1 Katalog No.lu candelabrum üst yapısının birleştirme tekniğini gösteren çizim (Hazar Kaba).

Levha 194.

a. Mezar 4A'da bulunmuş Si4 Katalog No.lu kalkan göbeğinin olası kullanım şekli (Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Düz Beyaz V Tip 8 sürahilerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Düz Beyaz VI Tip 10 sürahilerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Düz Beyaz VI Tip 5a sürahiciklerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 195. Düz Beyaz VI Tip 5b sürahiciklerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 196.

a. Düz Beyaz VI Tip 6 sürahiciklerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Düz Beyaz VI Tip 17 emzikli sürahiciklerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Düz Beyaz VI Tip 5 kaselerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 197.

a. Düz Beyaz VI Tip 4b torpido gövdeli sıvı saklama kaplarının profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Düz Beyaz VII Tip 1 sürahiciklerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Düz Beyaz VII Tip 9c sürahiciklerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Düz Beyaz VII Tip 6 kaselerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

e. Düz Beyaz VII Tip 3 kaseciklerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 198.

a. Düz Beyaz VII Tip 4b torpido gövdeli sıvı saklama kaplarının profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Düz Beyaz VII Tip 3 sıvı saklama kaplarının profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Bikrom VII Tip 1 sürahilerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Kırmızı Astar IV(VI) Tip 5a kaselerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 199.

a. Kırmızı Astar V (VII) Tip 5 tabaklarının profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Kırmızı-üzeri-Siyah III(V) Tip 6 sürahilerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Kaba Mal Grubu Tip 4a maşrapalarının profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

d. Kaba Mal Grubu Tip 7a maşrapalarının profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 200. Tip A kandillerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 201.

a. Tip B kandillerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Tip C kandillerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

c. Tip D kandillerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 202.

a. Tip E kandillerinin profil karşılaştırması (Çizimler: Nalan D. Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

b. Fi2 Katalog No.lu figürinin Klasik Dönem Attik stellerindeki kadın figürleri ile karşılaştırılması (Düzenleme: Hazar Kaba).

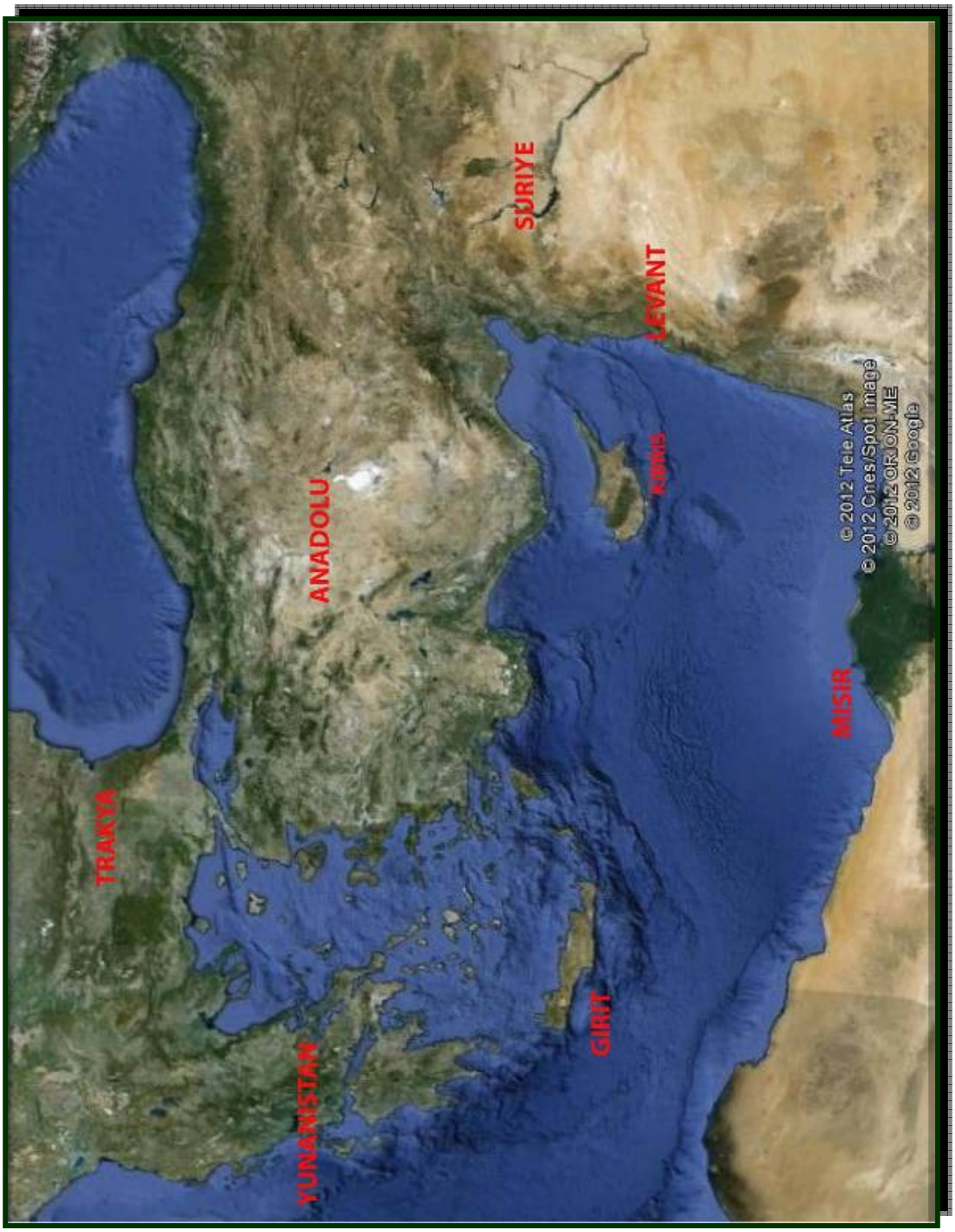
c. Ta24 Katalog No.lu diademde takip edilebilen üretim hataları (Fotoğraf: Kadir Kaba, Düzenleme: Hazar Kaba).

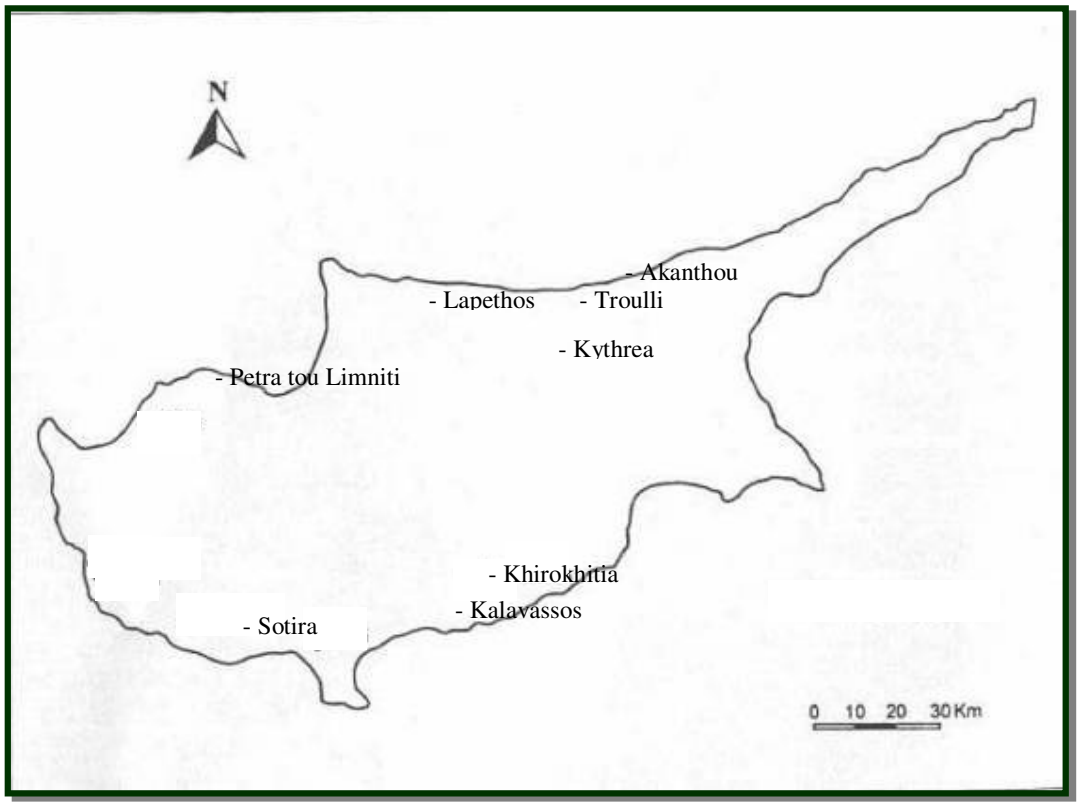
Levha 203.

a. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının *Pezoullia* ve *Toumballin tou Mavrou* nekropollerine dağılım oranını gösteren uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

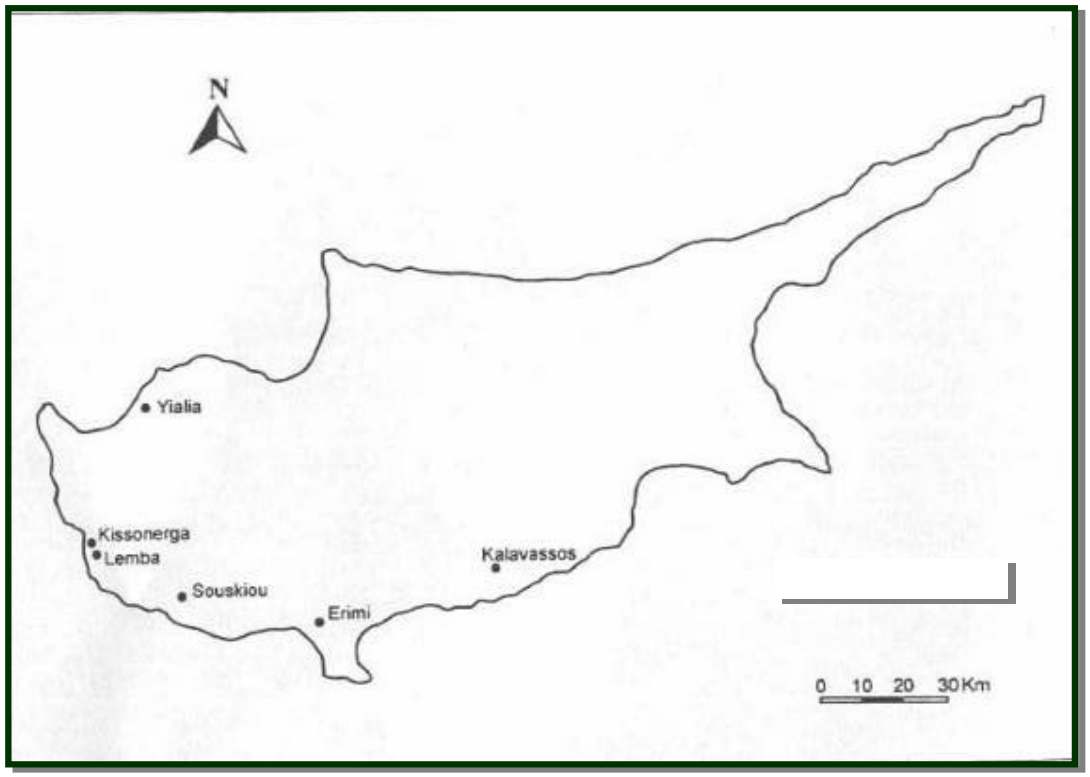
b. Soli Kıbrıs-Klasik Dönem mezarlarının parseller içindeki kronolojik dağılım oranını gösteren uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google Earth, Düzenleme: Hazar Kaba).

Levha 1

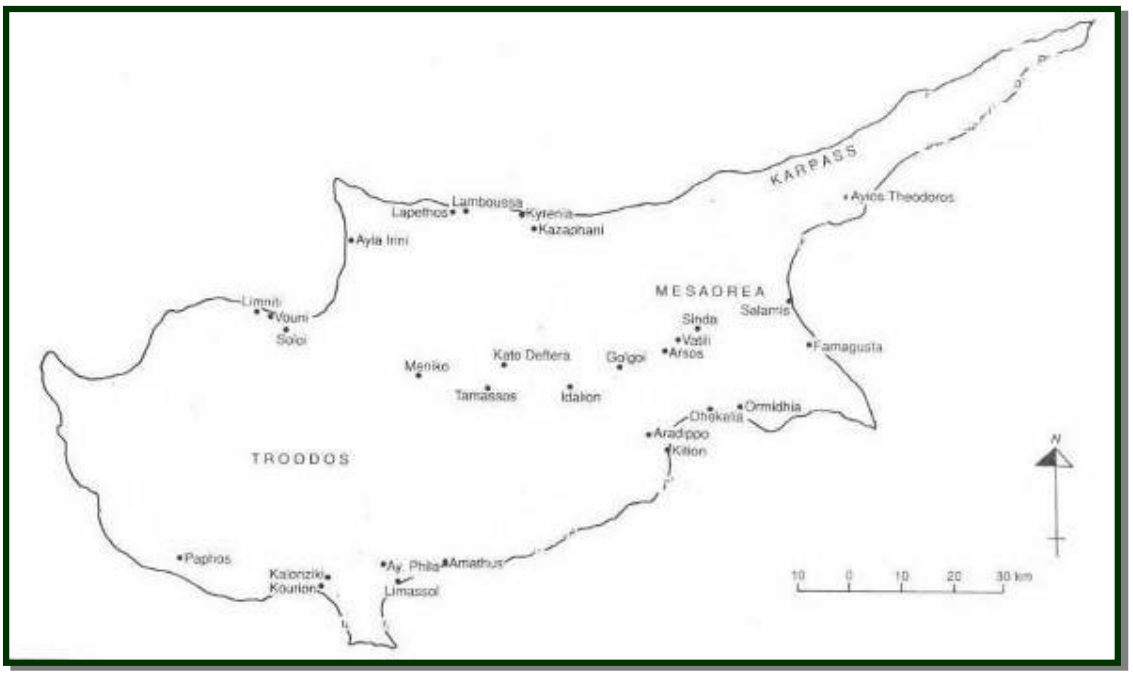

SURIYE
LEVANT
ANADOLU
KIBRIS
TRAKYA
MISIR
GIRIT
YUNANISTAN
© 2012 Tele Atlas
© 2012 Cnes/Spot Image
© 2012 ORION-ME
© 2012 Google


N
- Akanthou
- Lapethos
- Troulli
- Kythrea
- Petra tou Limniti
- Khirokhitia
- Kalavassos
- Sotira
0 10 20 30 Km

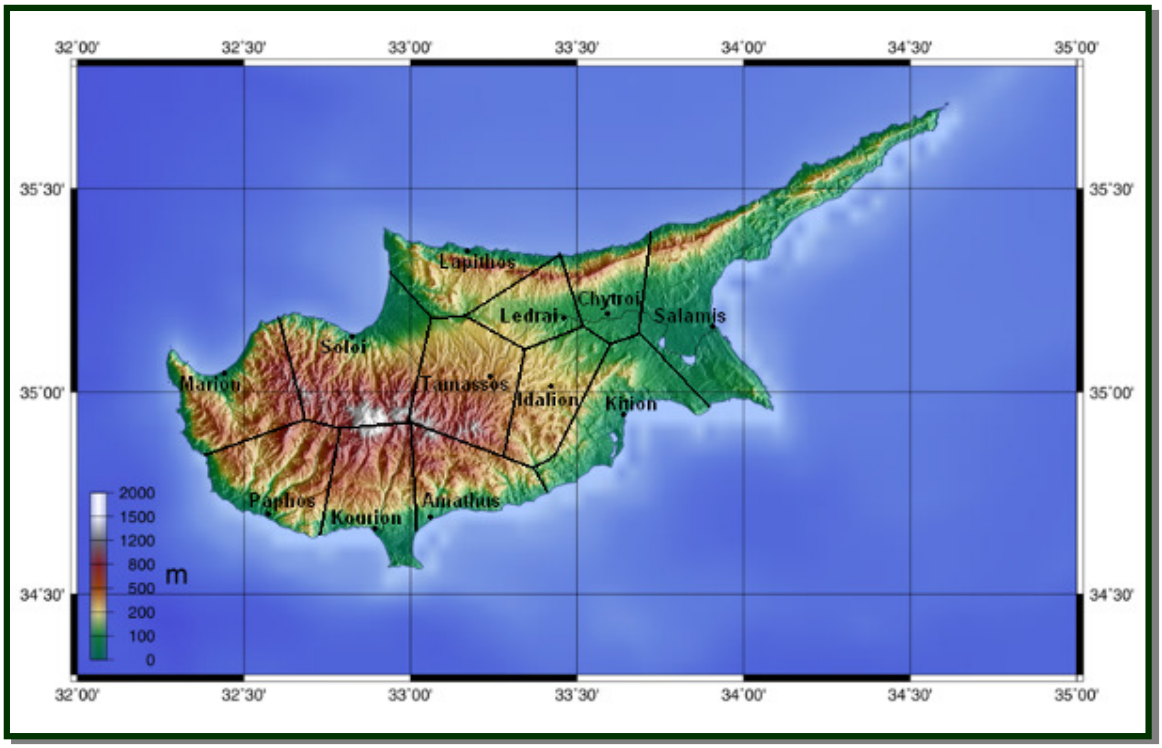
(a)


N
Yialia
Kissonerga
Lemba
Souskiou
Erimi
Kalavassos
0 10 20 30 Km

(b)


KARPASS
Ayios Theodoros
Lapethos
Lamboussa
Kyrenia
Kazaphani
Ayia Irini
MESAOREA
Salamis
Limni
Vouni
Soloi
Sinda
Vatili
Arsos
Famagusta
Morphou
Kato Deftera
Golgoi
Tamassos
Idalion
Ormidhia
Dhekelia
Aradippo
Kition
TROODOS
Paphos
Kalonziki
Kouriion
Ay. Phila
Amathus
Limassol
10 0 10 20 30 km
N

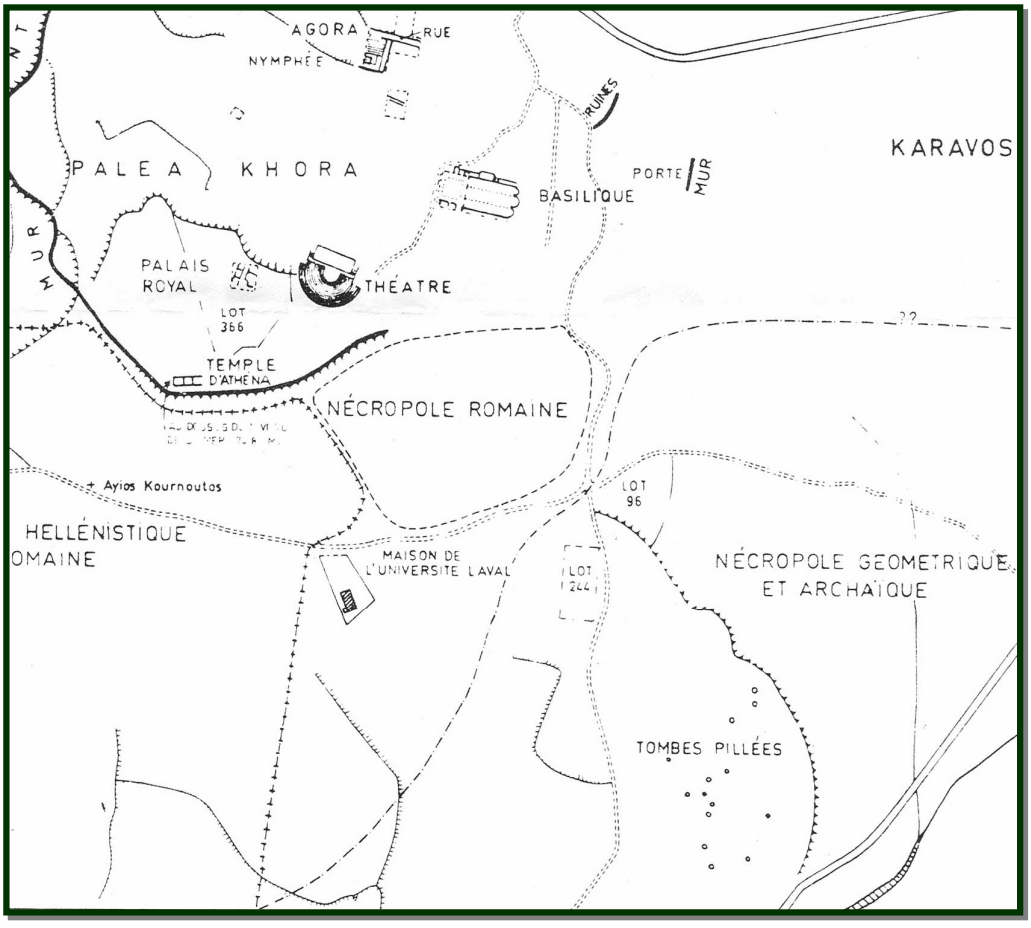
(a)


32°00'
32°30'
33°00'
33°30'
34°00'
34°30'
35°00'
35°30'
Lapithos
Chytroi
Ledrai
Salamis
Soloi
Marion
Tamassos
Idalion
Kition
Paphos
Kouriion
Amathus
2000
1500
1200
800
500
200
100
0
m

(b)


GUZELYURT
KORFEZI
VOUNI
SOLI

(a)

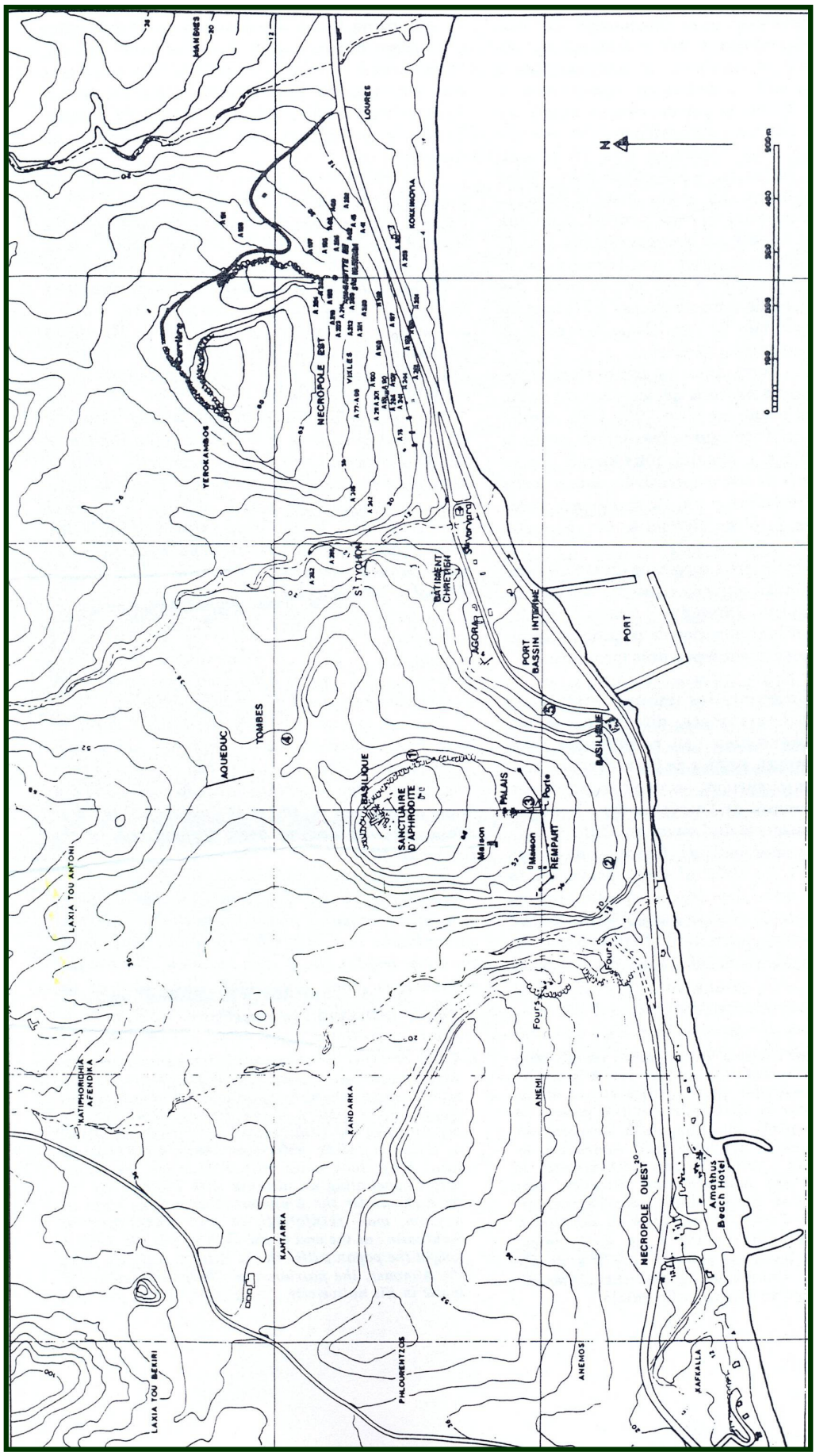

AGORA
NYMPHÉE
RUE
RUINES
PALEA KHORA
KARAVOS
PORTE
MUR
BASILIQUE
PALAIS ROYAL
THÉATRE
LOT 366
TEMPLE D'ATHENA
NÉCROPOLE ROMAINE
Ayios Kournoutas
HELLÉNISTIQUE
OMAINE
MAISON DE L'UNIVERSITÉ LAVAL
LOT 96
NÉCROPOLE GEOMETRIQUE ET ARCHAÏQUE
TOMBES PILLÉES

(b)

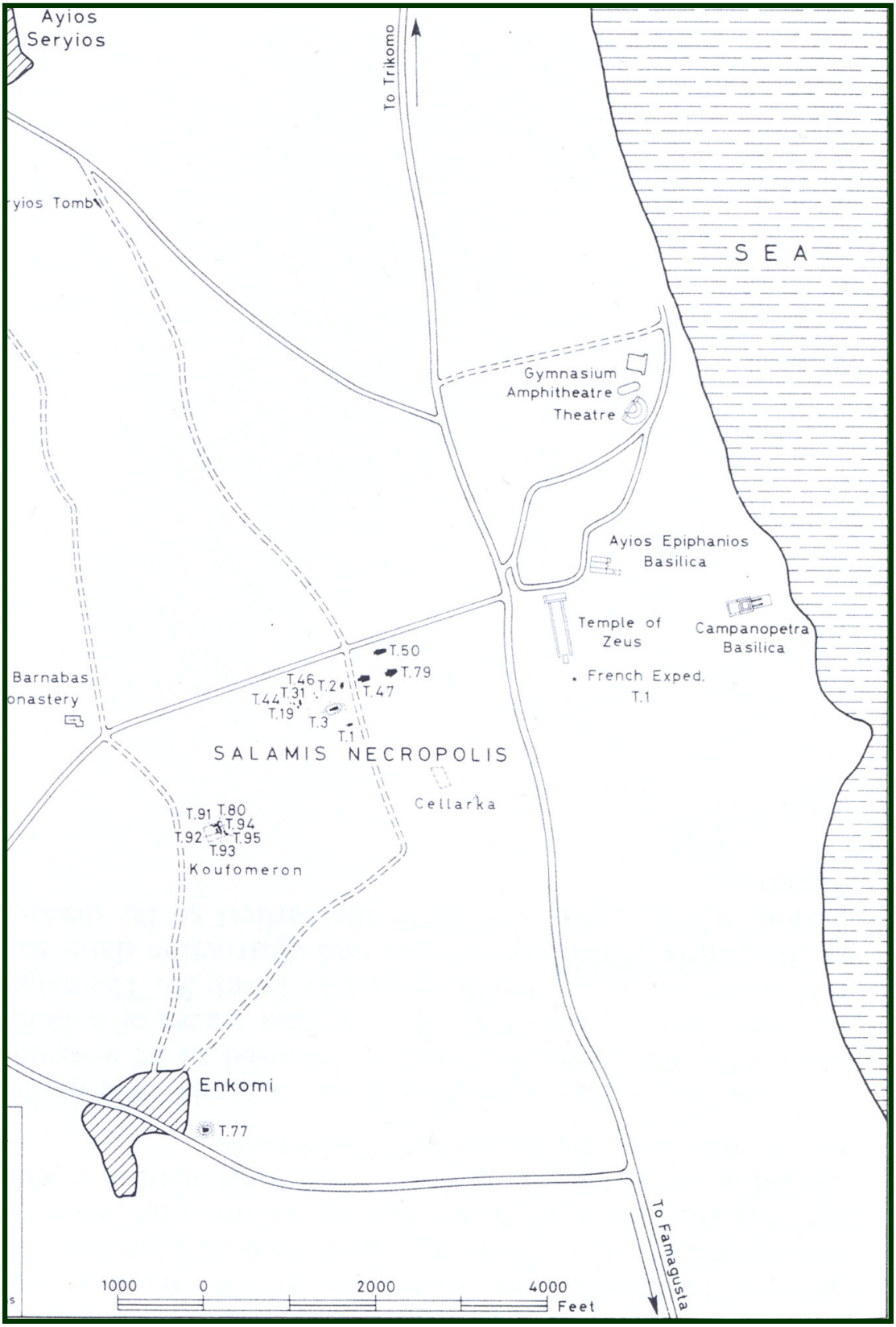
Levha 5

Tsambres & Aphendrika
Salamis
Cellarka
Idalion
Kition
Ledra
Agios Omologites
Tamassos
Amathus
Soli
Vouni
Korakas
Marion
Evrethades&Kaparka
Nea Paphos
Ktima
Sistemli Kazılarla Kazılmış Nekropoller
Kurtarma Kazılarıyla Kazılmış Nekropoller
Hem Sistemli hem de Kurtarma Kazılarıyla Kazılmış Nekropoller

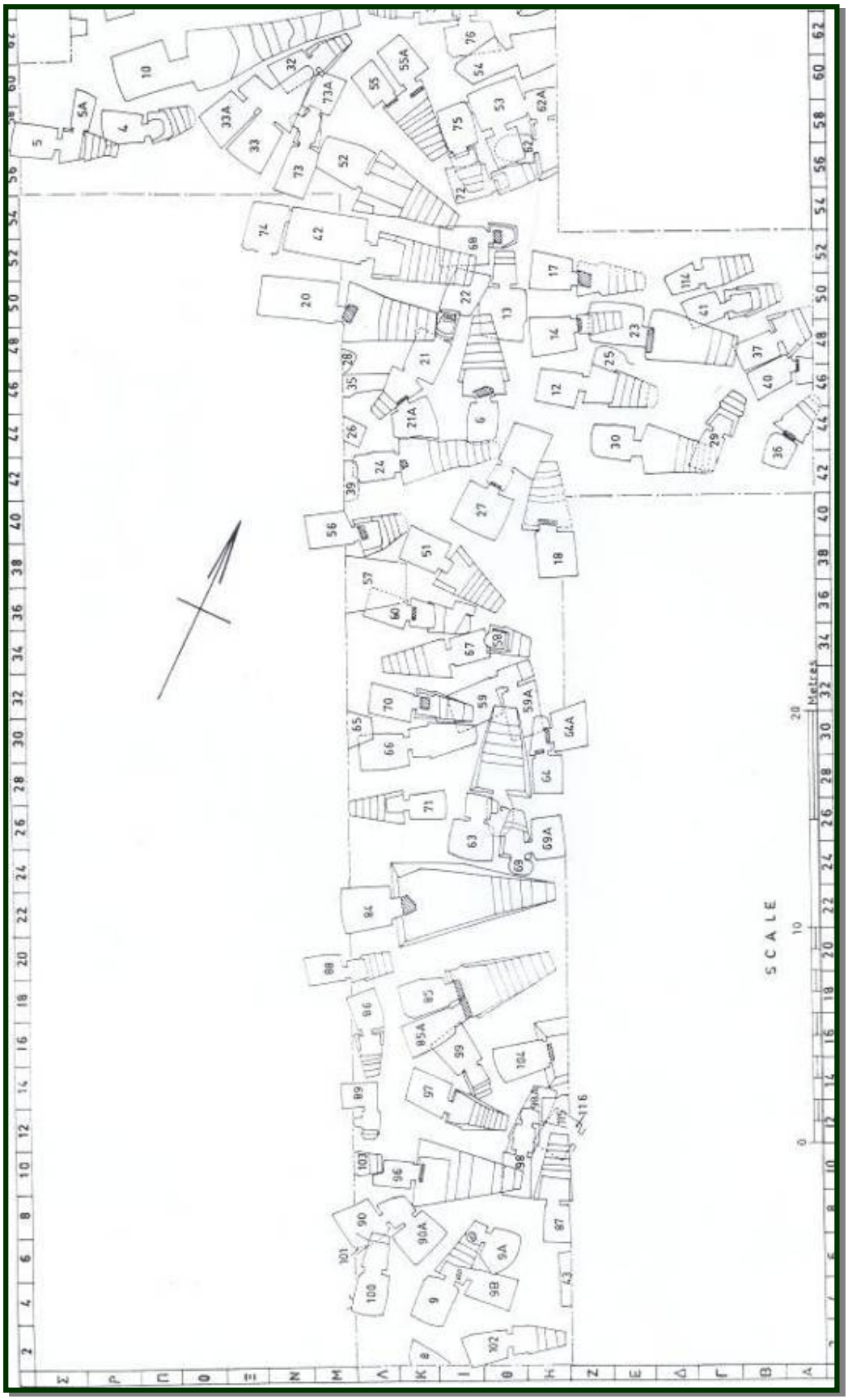
Levha 6


N
0
100m
200
300
400
500
LOURES
KOUKMOYIA
NECROPOLE EST
YEROKAMBOS
VIELES
St TYCHON
BÂTIMENT CHRÉTIEN
AGORA
PORT BASSIN INTÉRIEUR
PORT
AQUEDUC
TOMBES
BASILIQUE
SANCTUAIRE D'APHRODITE
PALAIS
Porte
Maison
REMPART
Fours
LAXIA TOU ANTONI
KATIPHORICHIA AFENDIKA
KANDARKA
KAMTARKA
ANEMI
NECROPOLE OUEST
Amathus Beach Hotel
PHLOURENTZOS
ANEMOS
LAXIA TOU BERIRI
KAFKALLIA

Levha 7

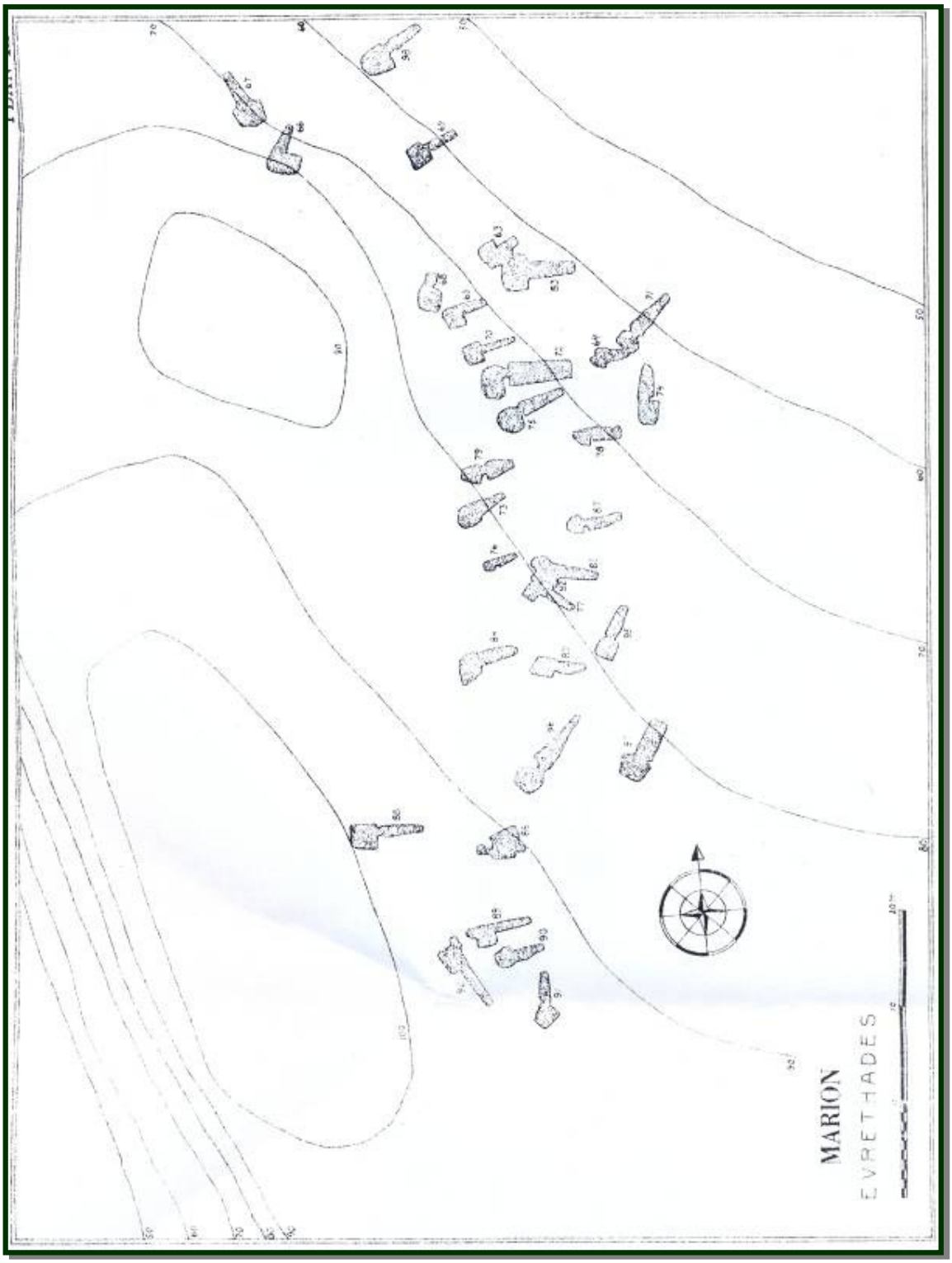

Ayios
Seryios
To Trikomo
yios Tomb
SEA
Gymnasium
Amphitheatre
Theatre
Ayios Epiphanios
Basilica
Temple of
Zeus
Campanopetra
Basilica
French Exped.
T.1
Barnabas
onastery
T.50
T.79
T.46
T.2
T.47
T.31
T.44
T.19
T.3
T.1
SALAMIS NECROPOLIS
Cellarka
T.91
T.80
T.94
T.92
T.95
T.93
Koufomeron
Enkomi
T.77
To Famagusta
1000
0
2000
4000
Feet

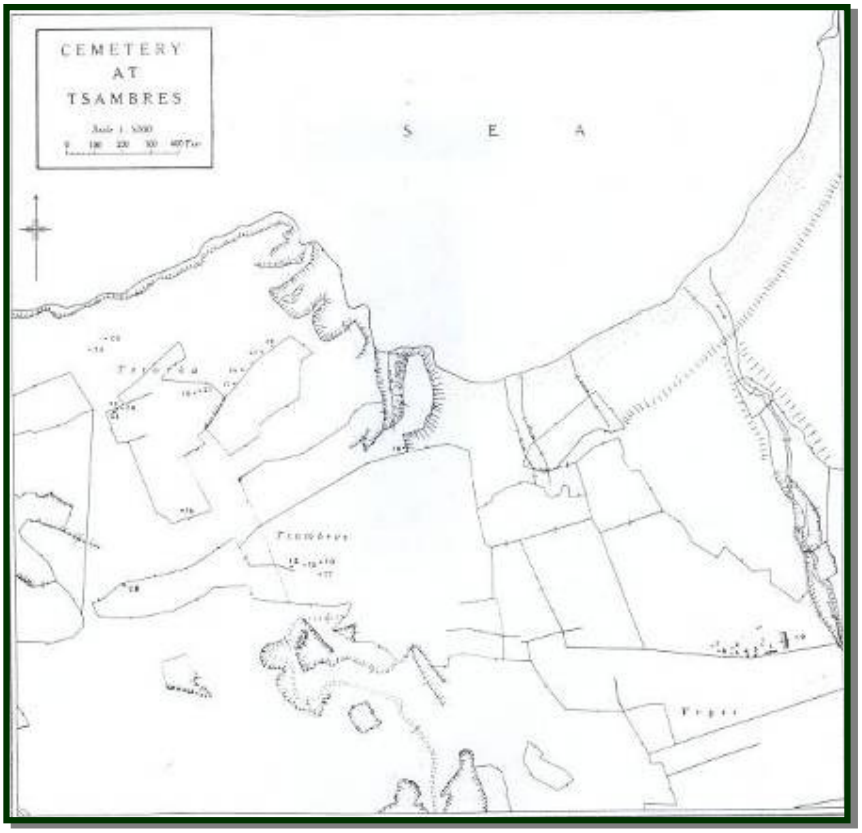
Levha 8



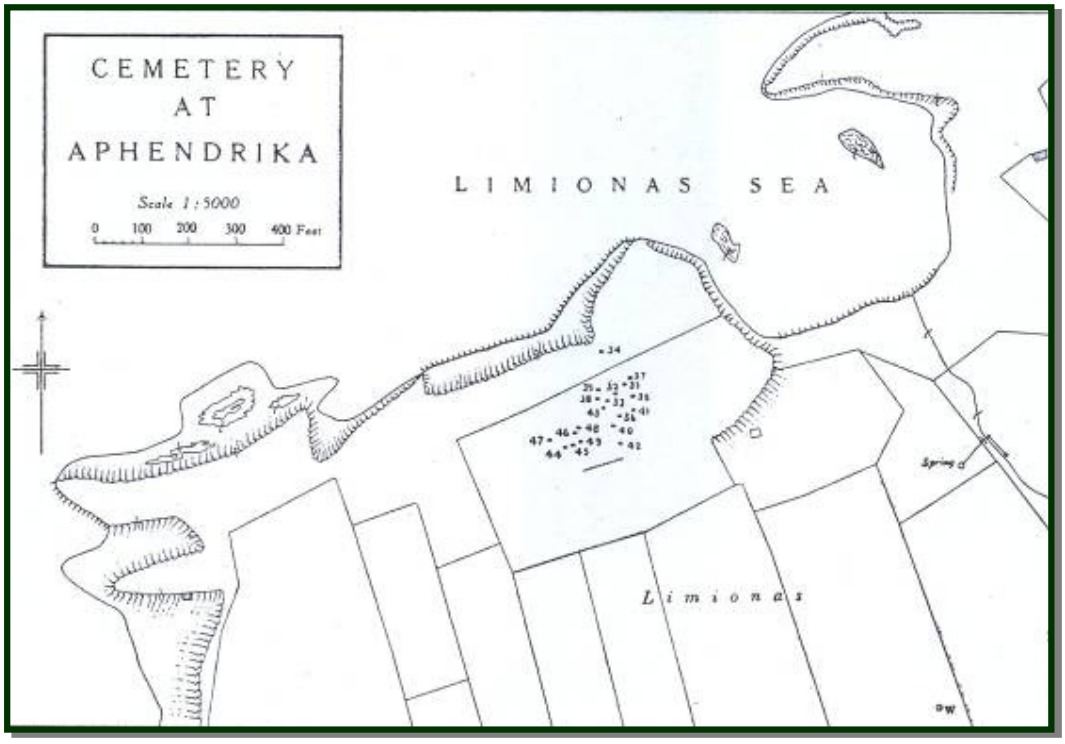

MARION
KAPARKA
0
10
20
30 m

Levha 10

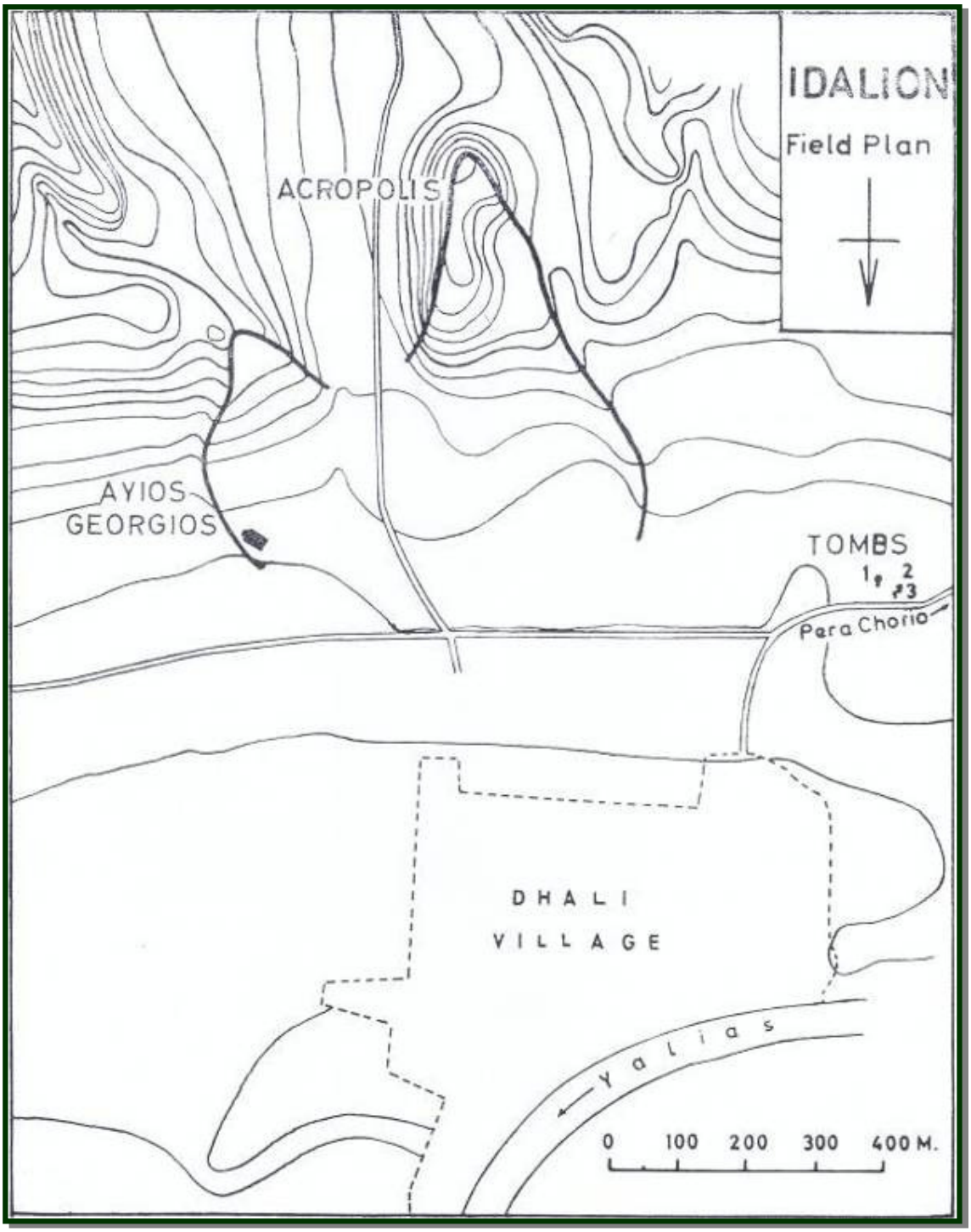



CEMETERY
AT
TSAMBRES
S E A

(a)

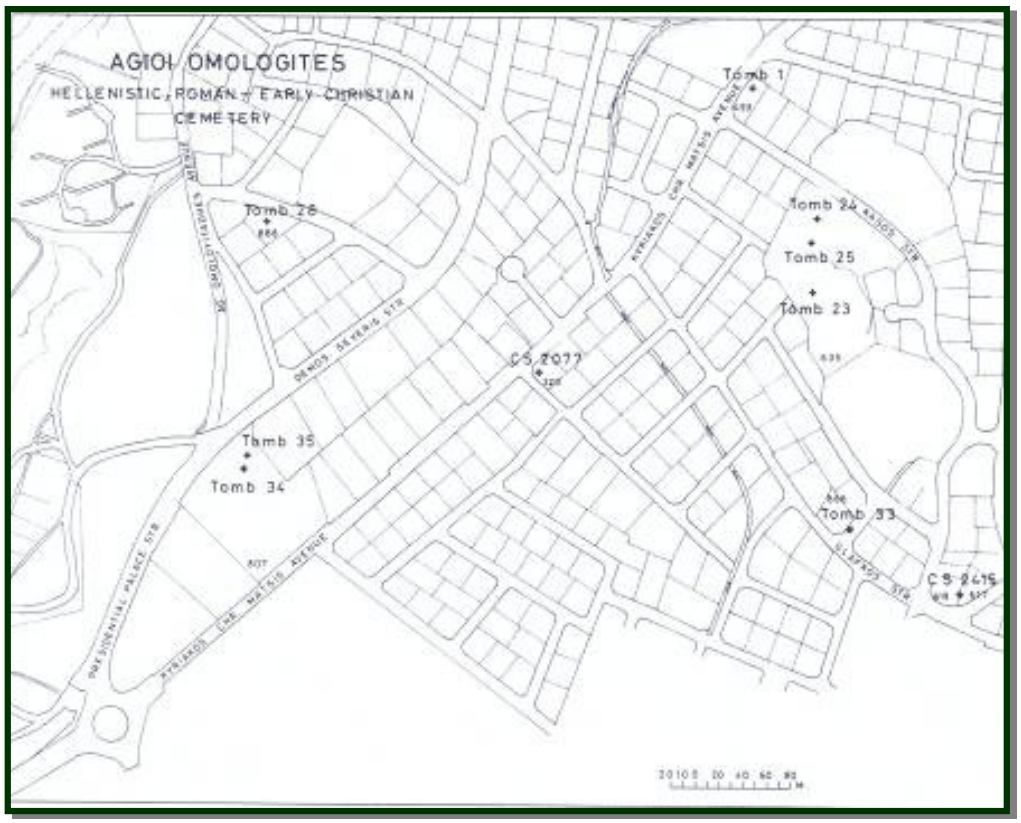

CEMETERY
AT
APHENDRIKA
Scale 1 : 5000
0 100 200 300 400 Feet
LIMIONAS SEA
Limionas

(b)

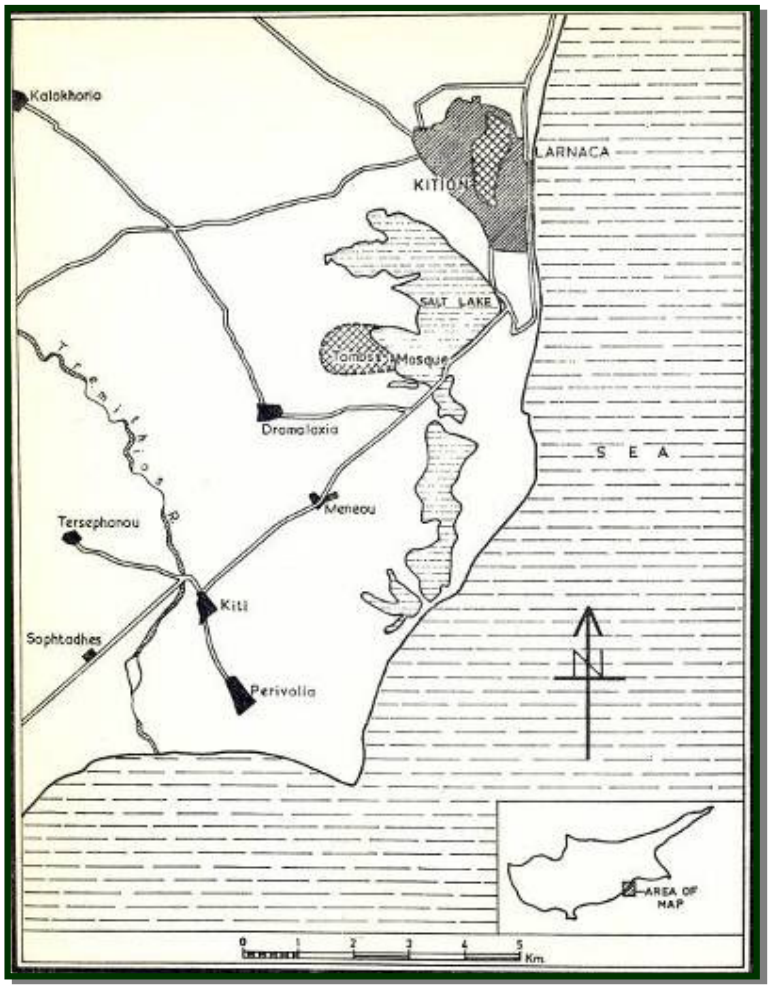

IDALION
Field Plan
ACROPOLIS
AYIOS
GEORGIOS
TOMBS
1, 2
3
Pera Chorio
DHALI
VILLAGE
Yalias
0 100 200 300 400 M.


AYIOI OMOLOGIDES
+ T.1
Catsellis Hill Hotel
+ T.24
+ T.25
+ T.23
CS
+ 2077
CS
2415
+

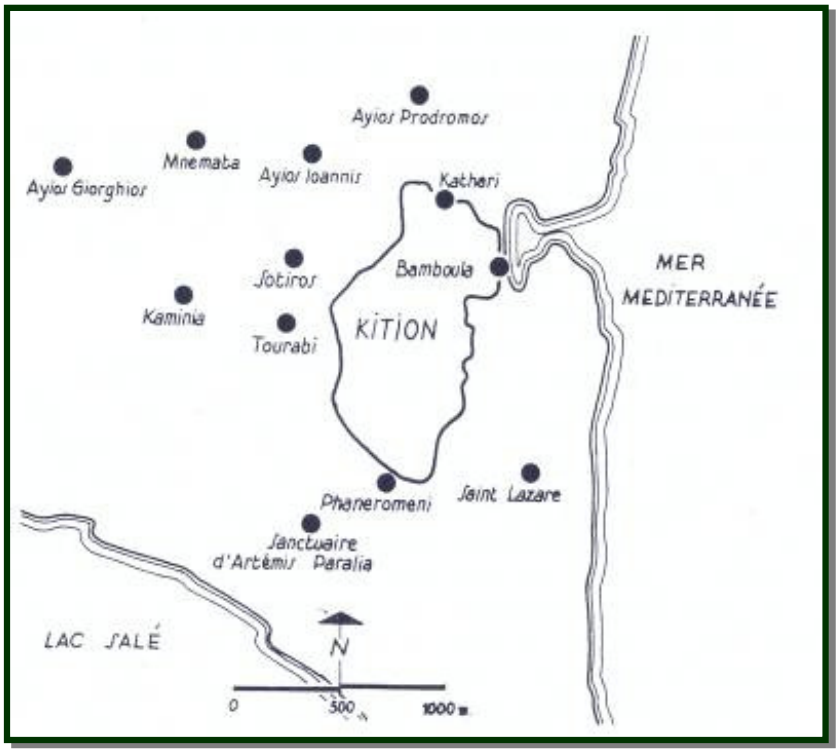
(a)


AGIOI OMOLOGITES
HELLENISTIC, ROMAN & EARLY CHRISTIAN
CEMETERY
Tomb 1
Tomb 26
Tomb 24
Tomb 25
Tomb 23
CS 2077
Tomb 35
Tomb 34
Tomb 33
CS 2415

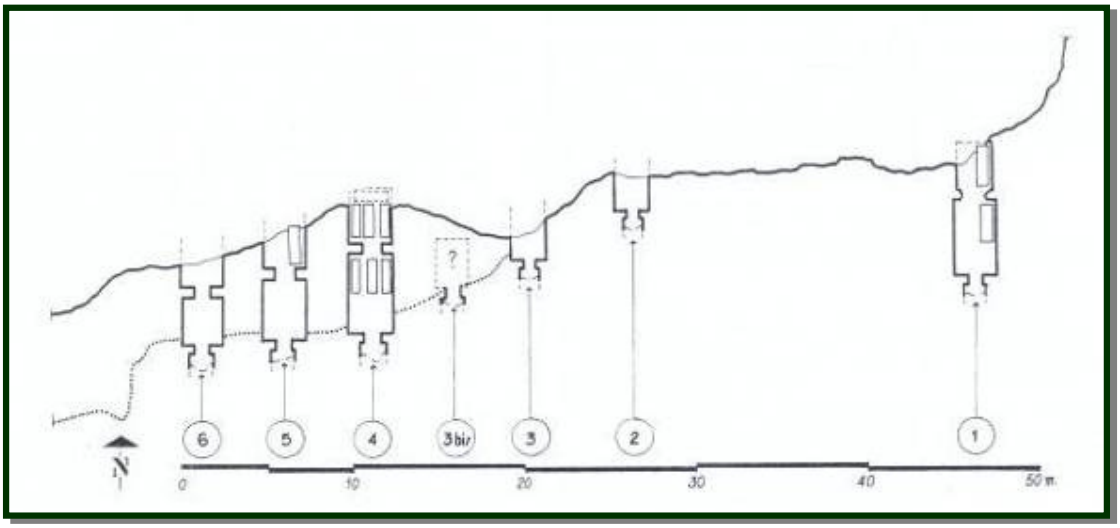
(b)


Kalokhorio
LARNACA
KITION
SALT LAKE
Tombs
Mosque
Dromolaxia
S E A
Meneou
Tersephanou
Kiti
Sophtadhes
Perivolia
AREA OF MAP
0 1 2 3 4 5 Km.

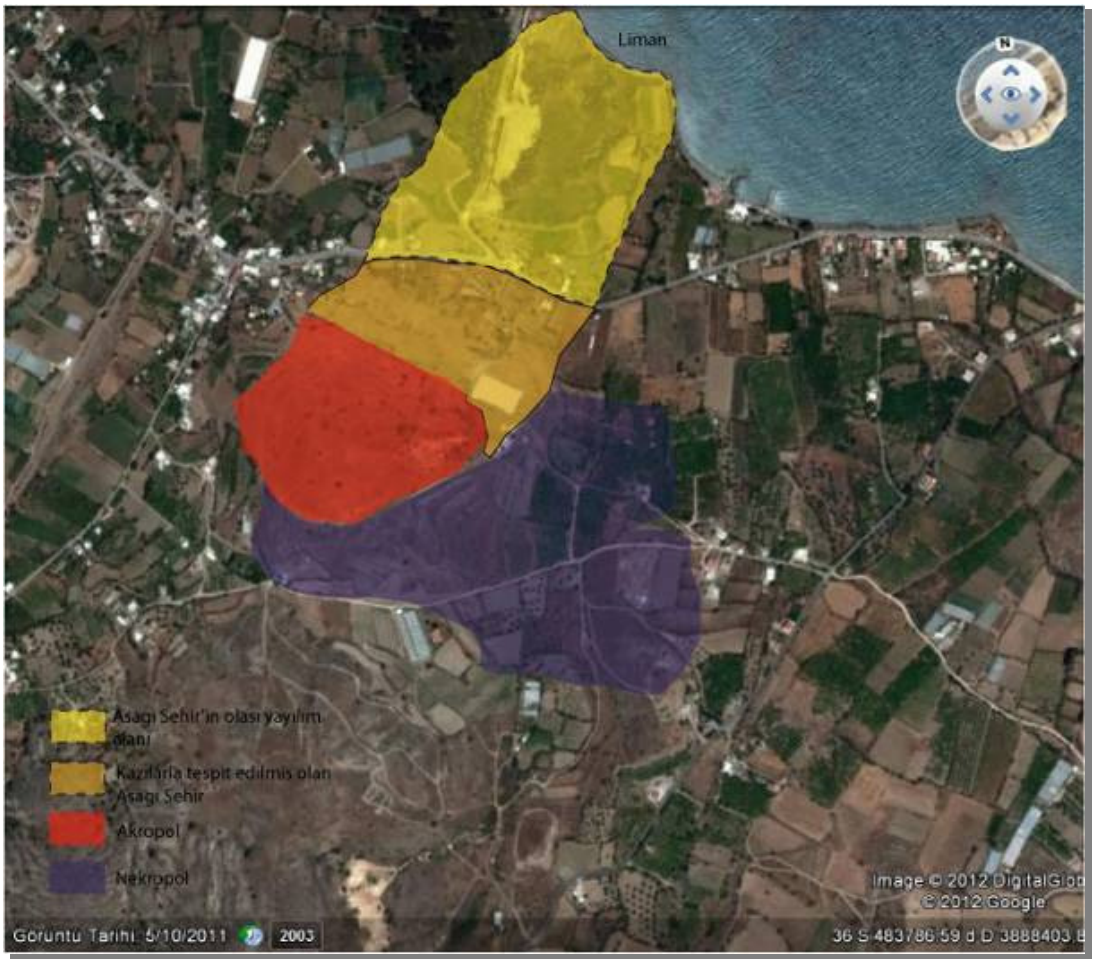
(a)


Ayios Prodromos
Mnemata
Ayios Ioannis
Ayios Georghios
Kathari
Bamboula
Sotiros
MER
MEDITERRANÉE
Kaminia
Tourabi
KITION
Phaneromeni
Saint Lazare
Sanctuaire
d'Artémis Paralia
LAC SALÉ
N
0
500 m
1000 m

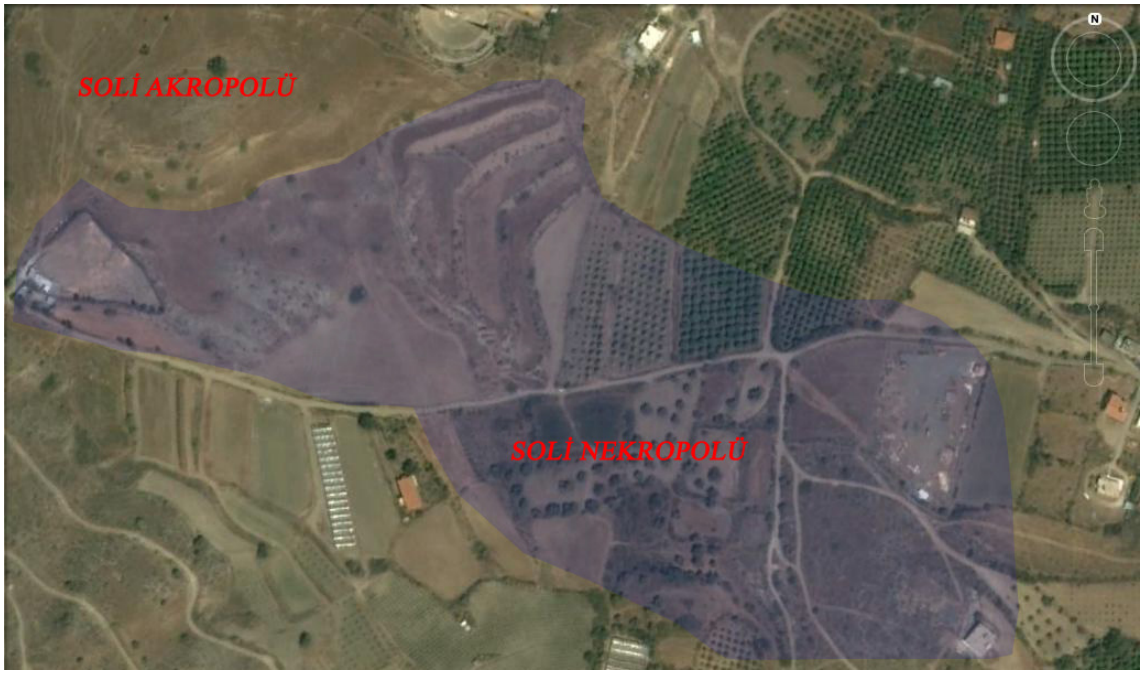
(b)


6
5
4
3bir
3
2
1
N
0
10
20
30
40
50 m

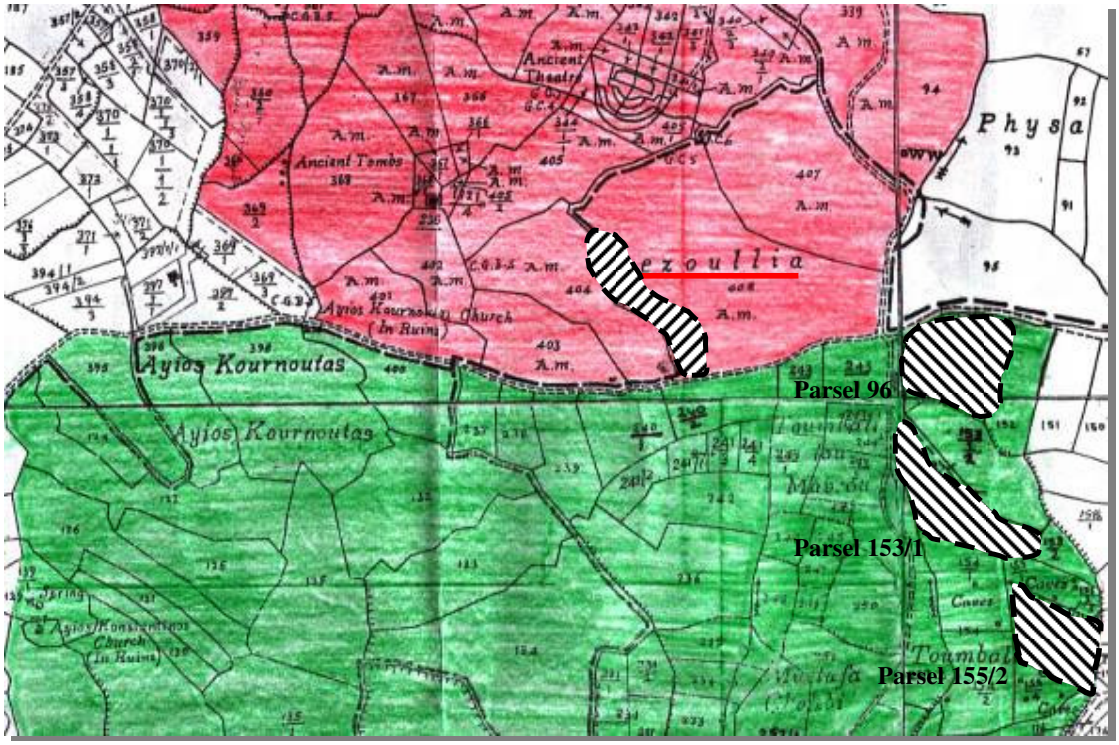
(a)


Liman
N
Aşağı Şehir'in olası yayılım alanı
Kazılarla tespit edilmiş olan Aşağı Şehir
Akropol
Nekropol
Image © 2012 DigitalGlob
© 2012 Google
Görüntü Tarihi 5/10/2011
2003

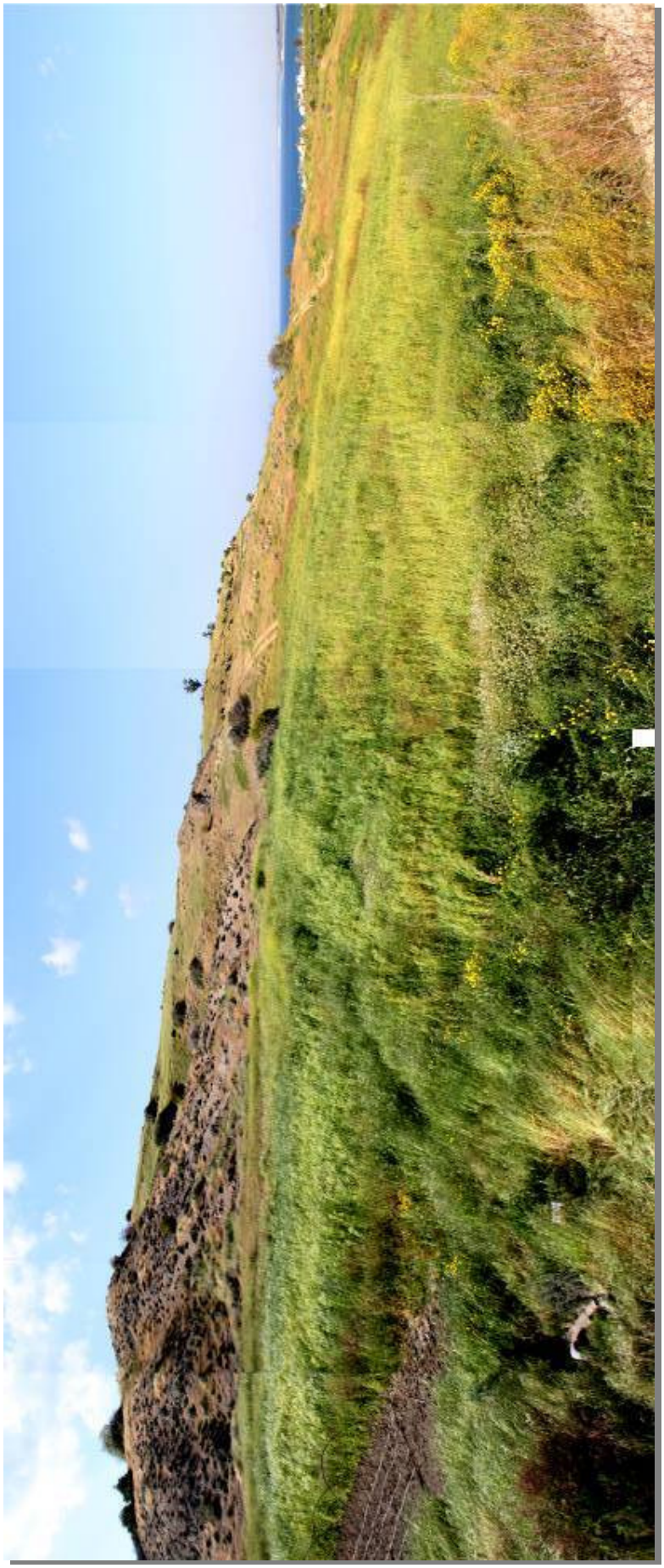
(b)

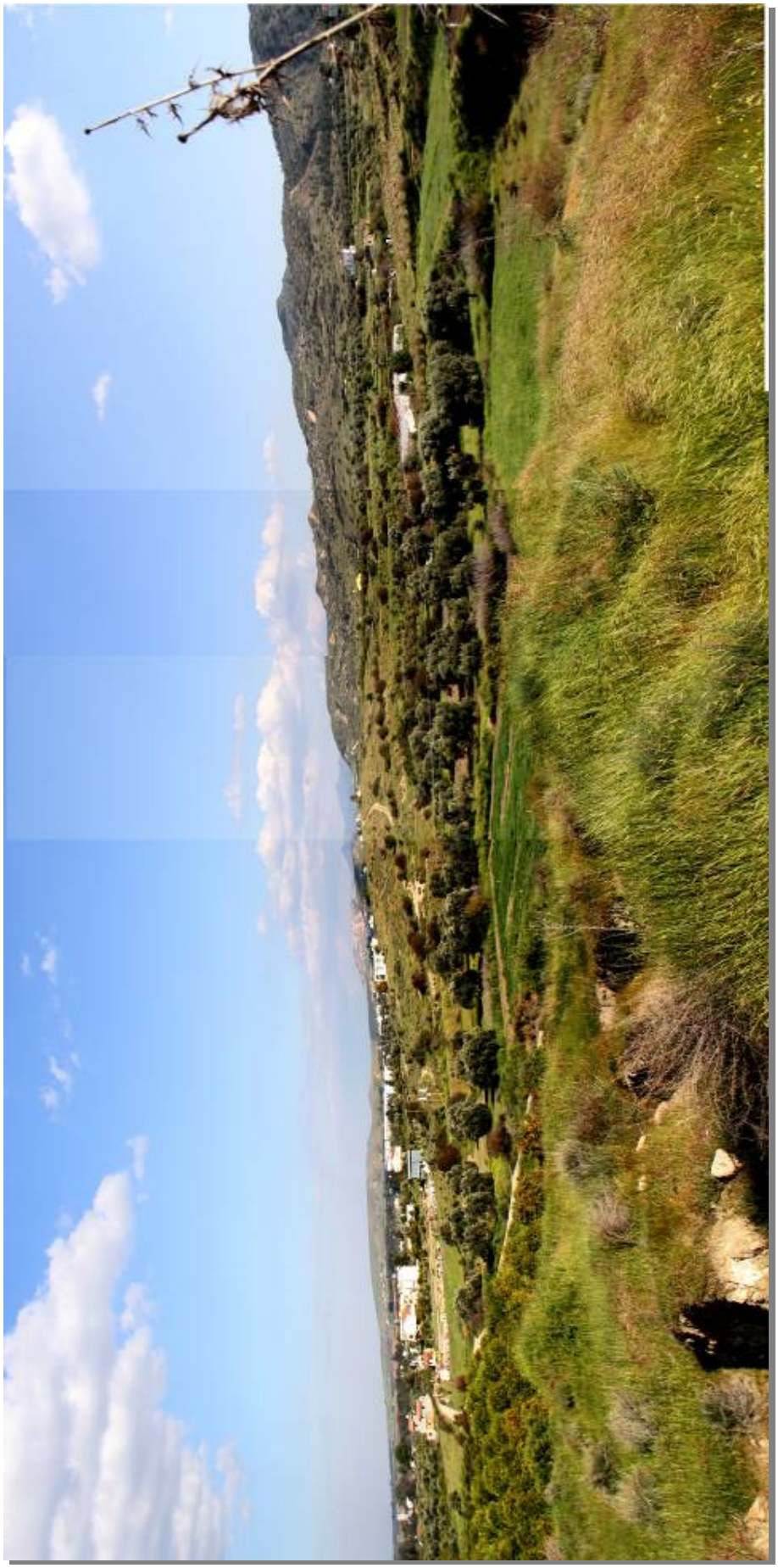

SOLİ AKROPOLÜ
SOLİ NEKROPOLÜ

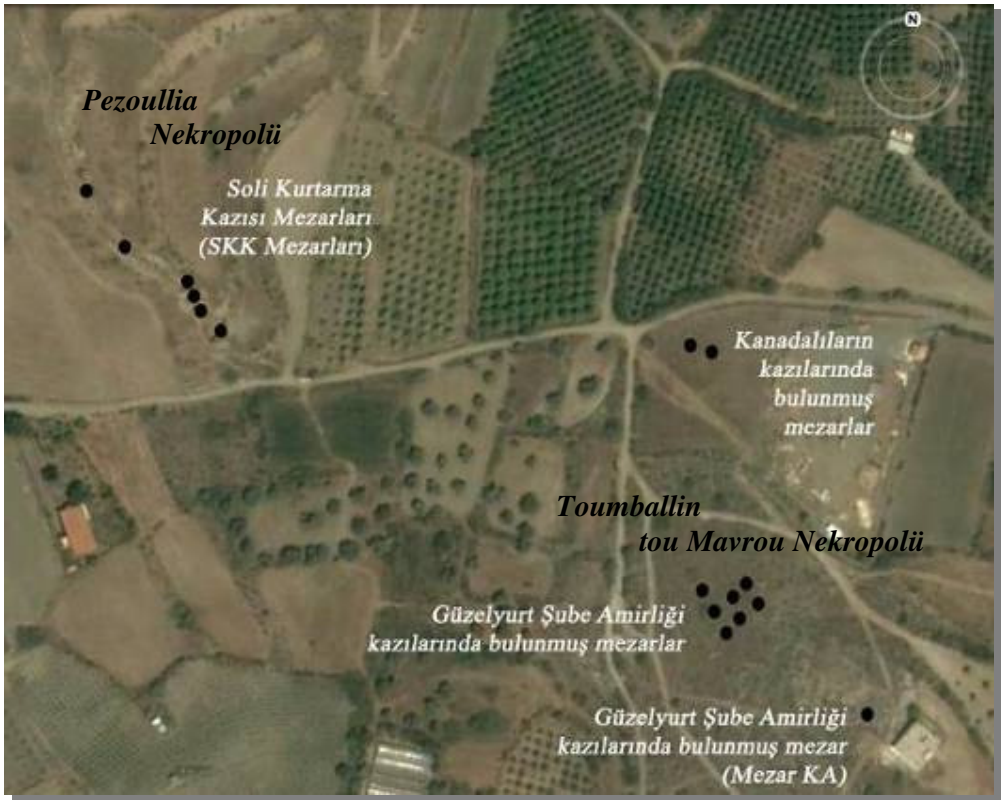
(a)


Ancient Tombs
Ayios Kournoutas
Ayios Kournoutas
Parsel 96
Parsel 153/1
Parsel 155/2

(b)





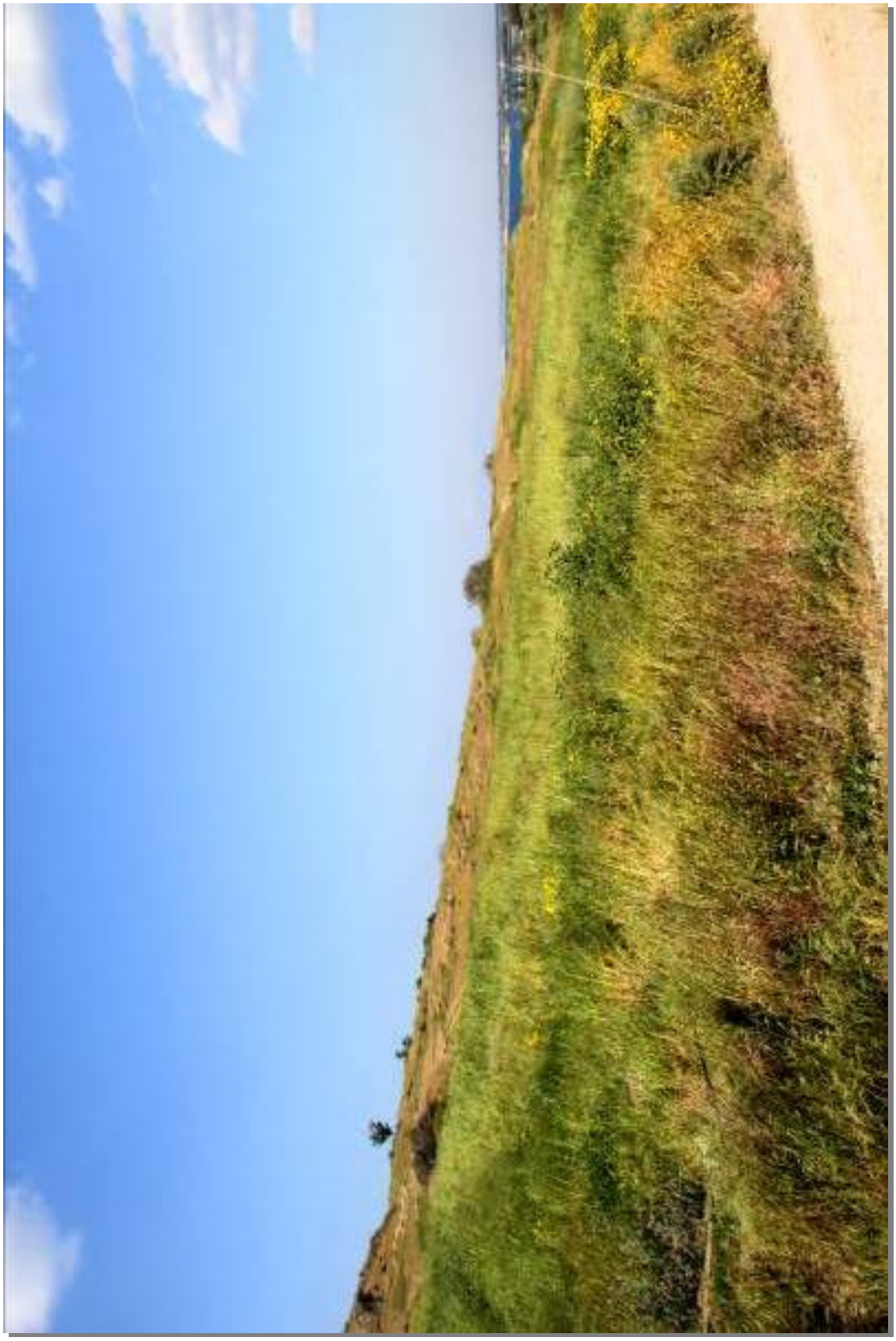

Pezoullia
Nekropolü
Soli Kurtarma
Kazısı Mezarları
(SKK Mezarları)
Kanadalıların
kazılarında
bulunmuş
mezarlar
Toumballin
tou Mavrou Nekropolü
Güzelyurt Şube Amirliği
kazılarında bulunmuş mezarlar
Güzelyurt Şube Amirliği
kazılarında bulunmuş mezar
(Mezar KA)

(a)


Parsel 408
© 2012 Google
Tarihi: 5/10/2011
2003

(b)

Levha 20





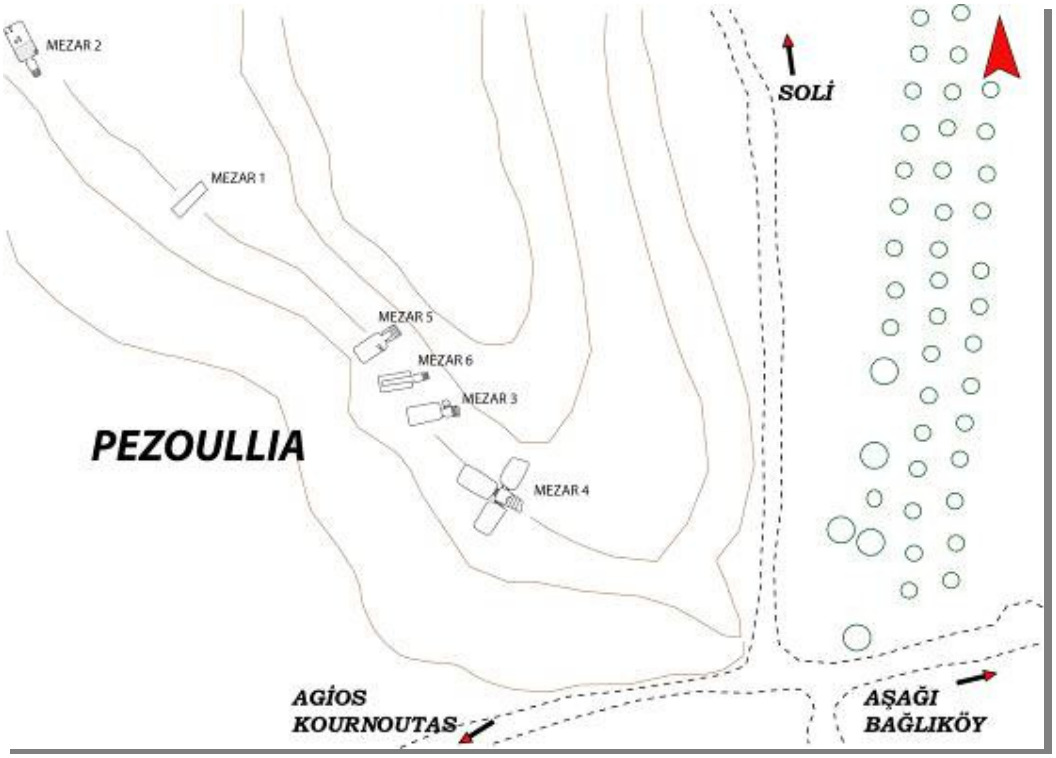
(a)



(b)


SKK Mezar 2
SKK Mezar 1
SKK Mezar 5
SKK Mezar 6
SKK Mezar 3
SKK Mezar 4

(a)


MEZAR 2
MEZAR 1
MEZAR 5
MEZAR 6
MEZAR 3
MEZAR 4
PEZOULLIA
SOLİ
AGİOS KOURNOUTAS
AŞAĞI BAĞLIKÖY

(b)



(a)



(b)



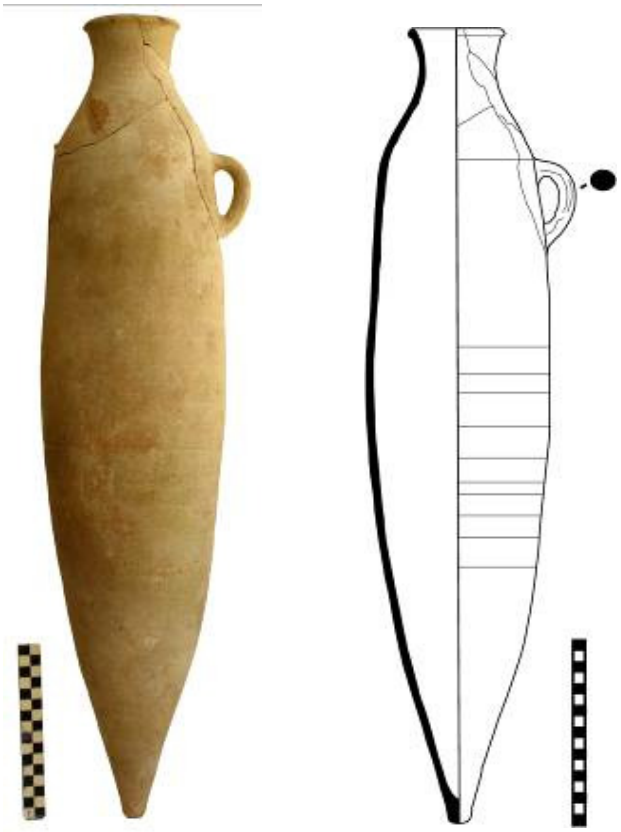
(a)



(b)



(a)



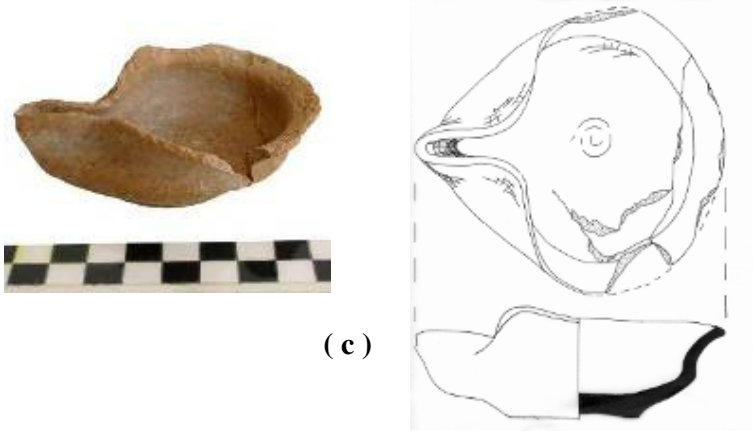
(b)



(a)



(b)



(c)



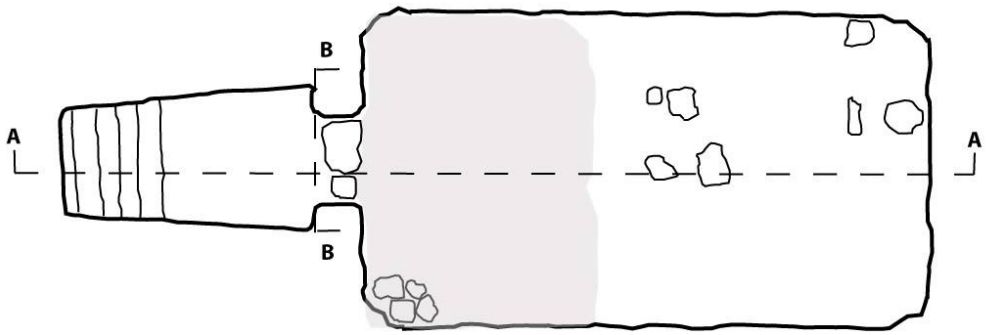
(d)



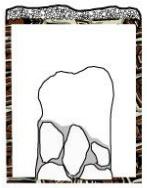
(a)



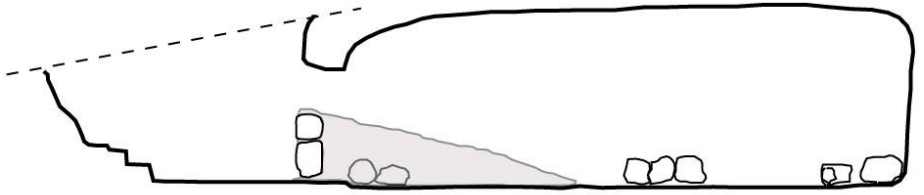
(b)



Kesit B-B



Kesit A-A





SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ

PEZOULLİA NEKROPOLÜ - MEZAR 2 PLAN ve KESİTLER

Çizim ve Düzenleme: Mehmet ŞÖFÖROĞLU & Hazar KABA

Levha 28



(a)



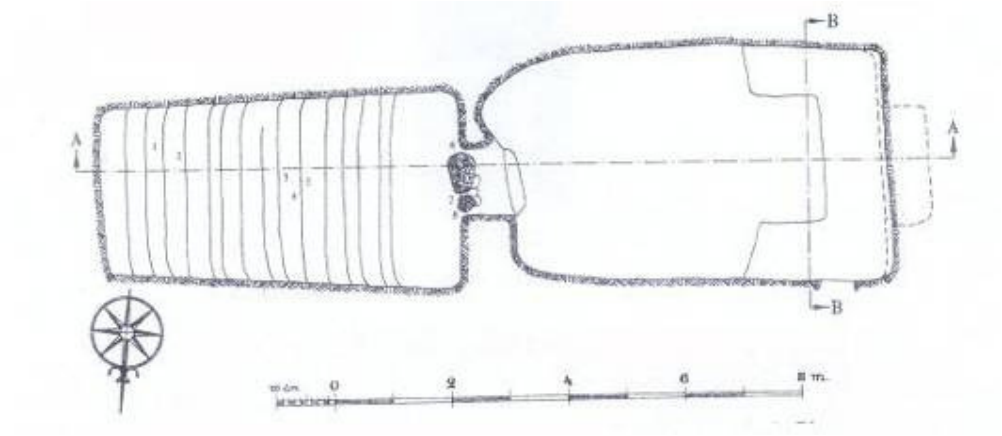
(b)



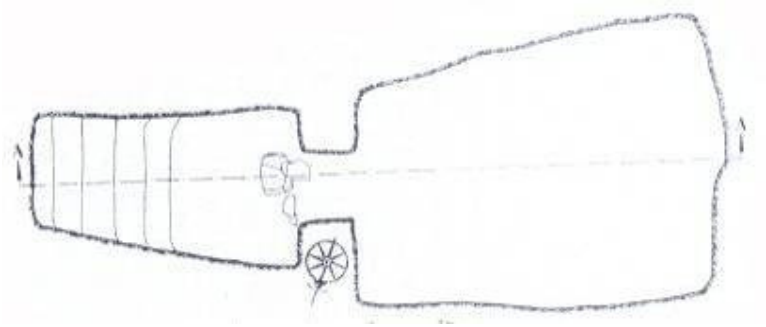
(a)



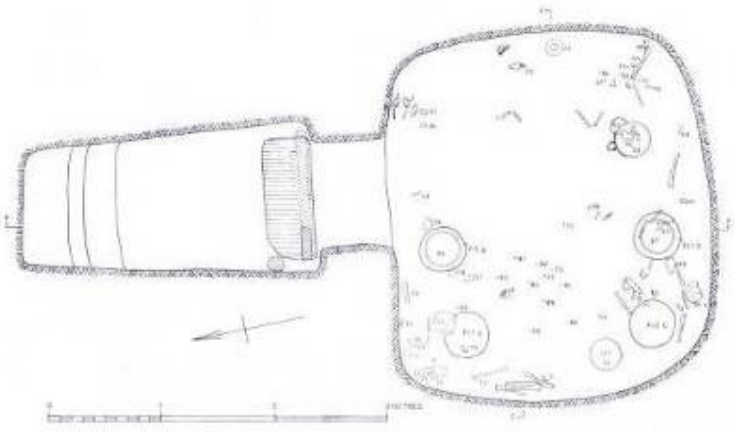
(b)



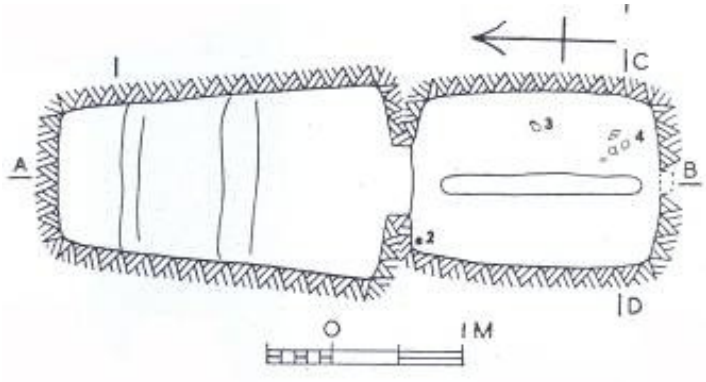
(a)



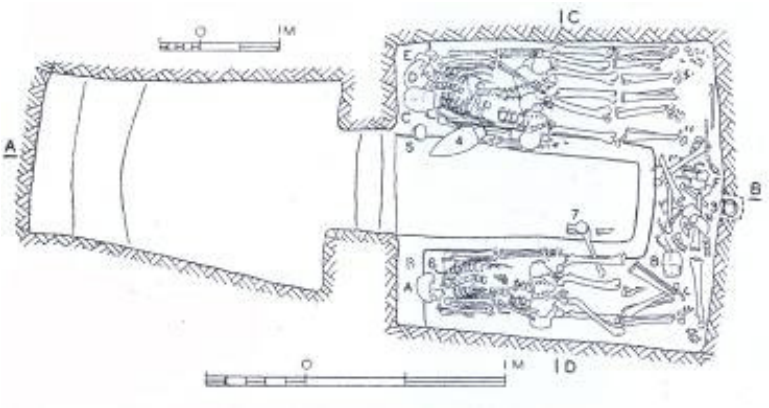
(b)



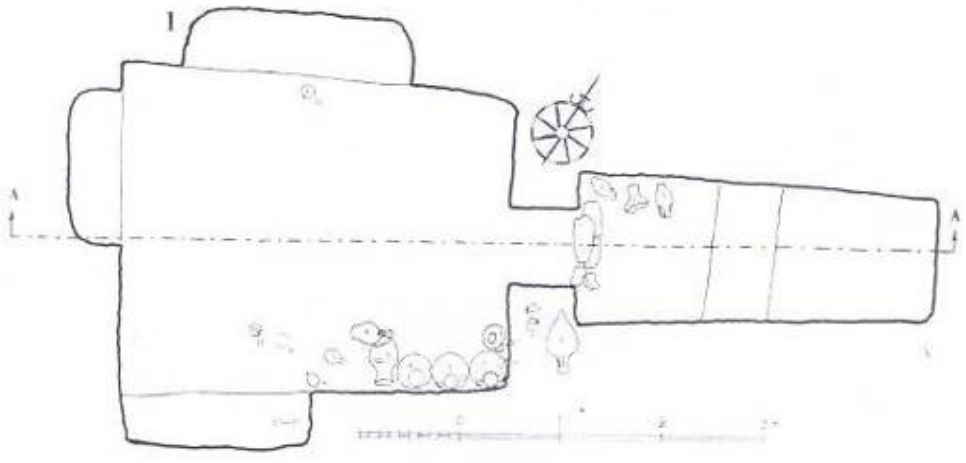
(c)



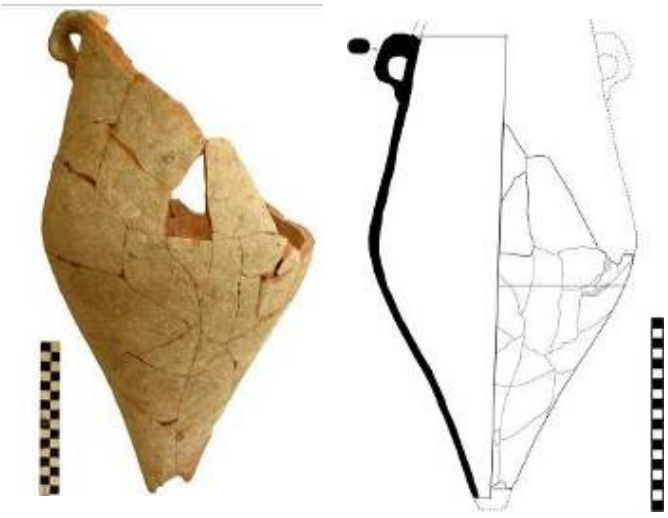
(d)



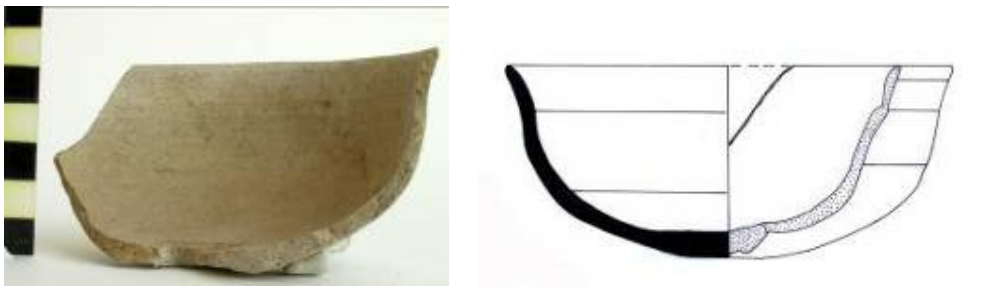
(a)



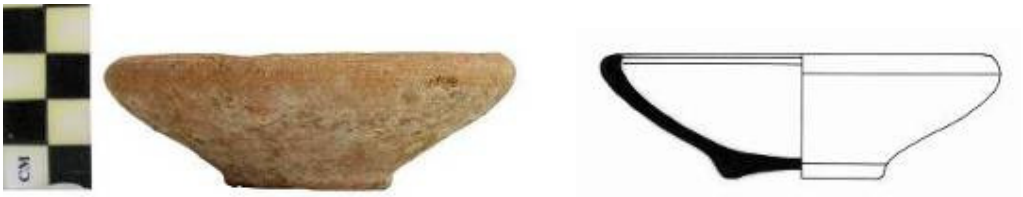
(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



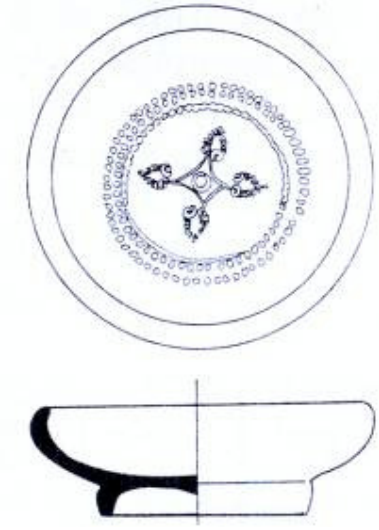
(d)



(a)



(b)



(c)



(a)



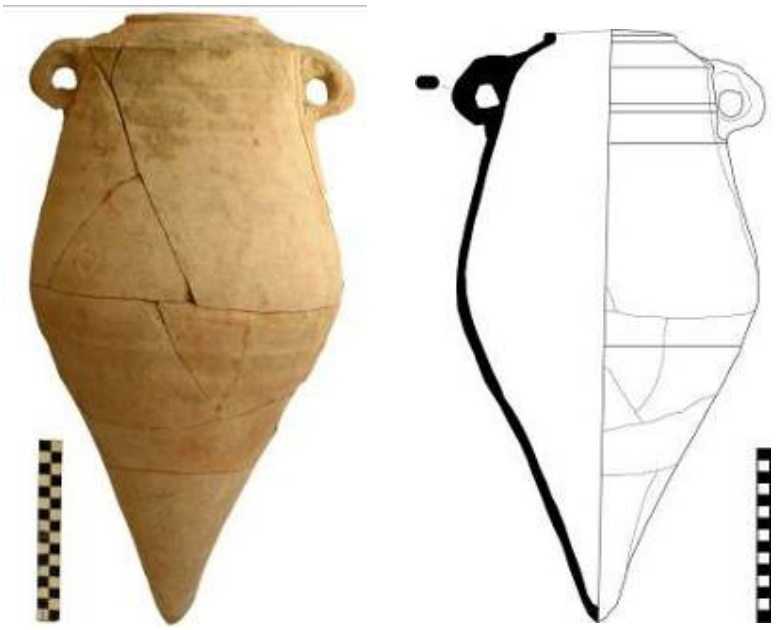
(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



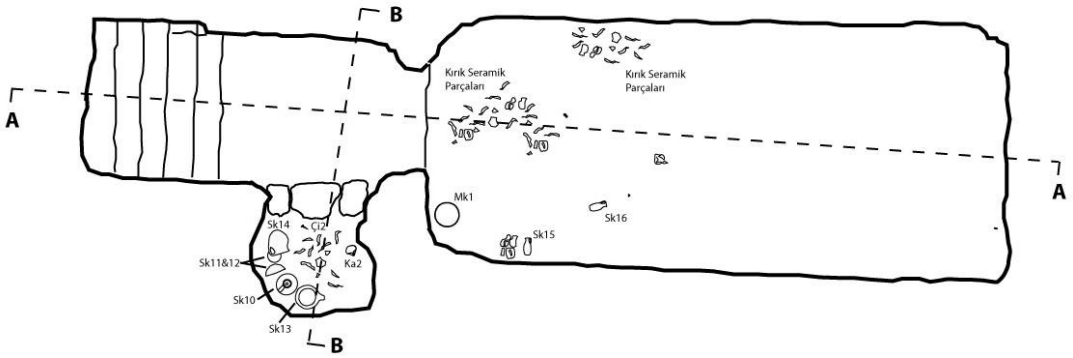
(a)

(b)

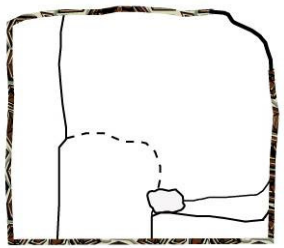


(c)

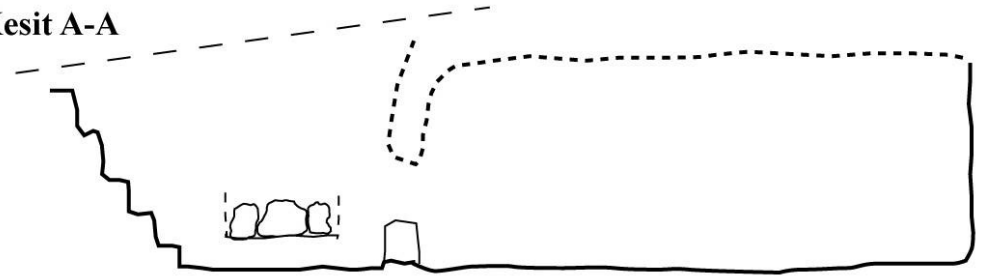


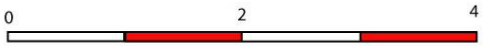


Kesit B-B



Kesit A-A



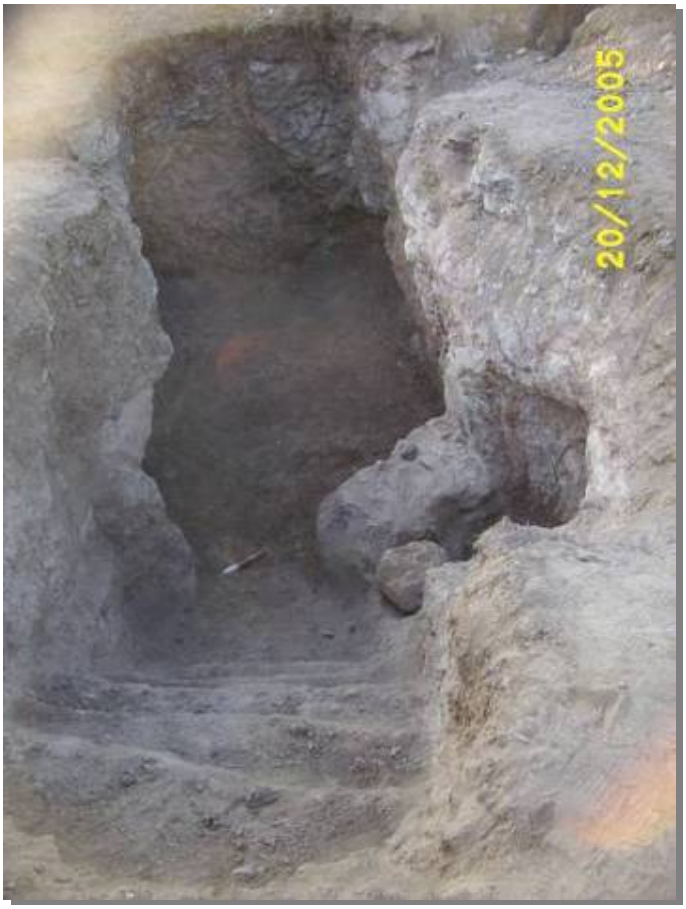


SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ

PEZOULLİA NEKROPOLÜ - MEZAR 3 PLAN ve KESİTLER

Çizim ve Düzenleme: Hazar KABA, Mehmet ŞÖFÖROĞLU & Sibel ŞÖFÖROĞLU

Levha 38



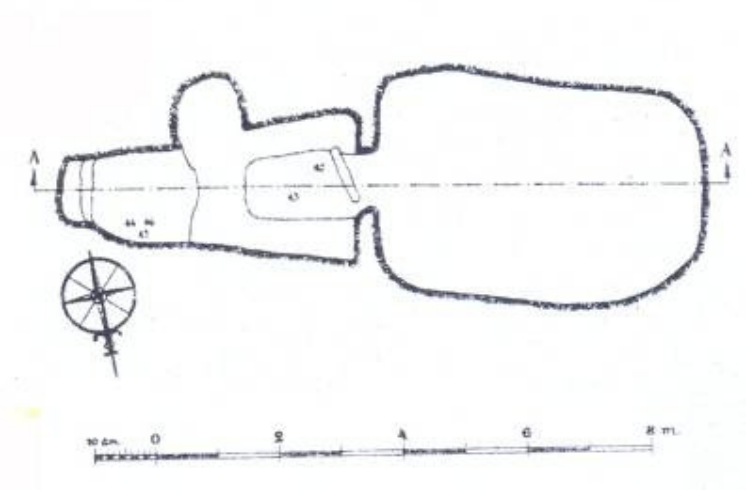
(a)



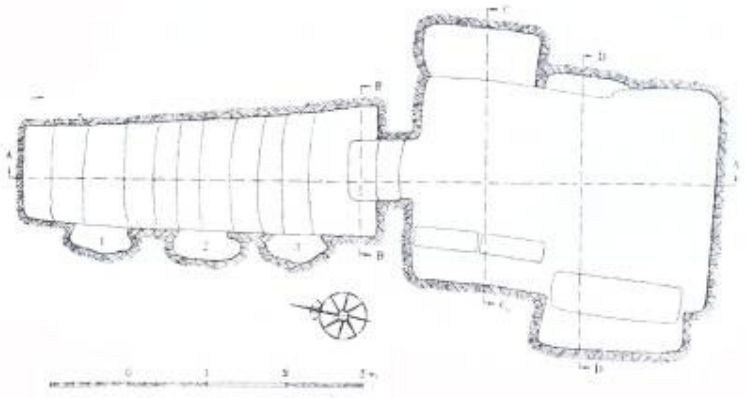
(b)



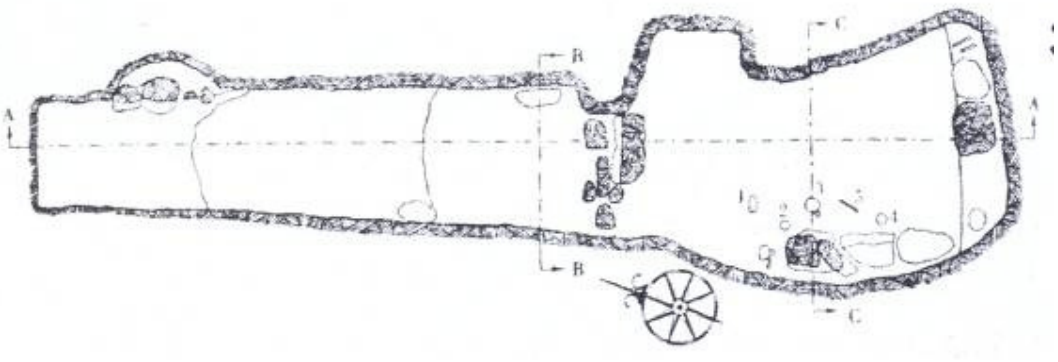
(a)



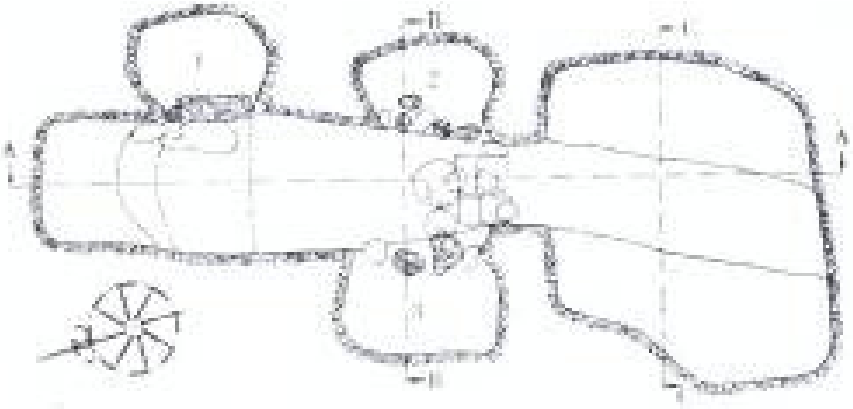
(b)



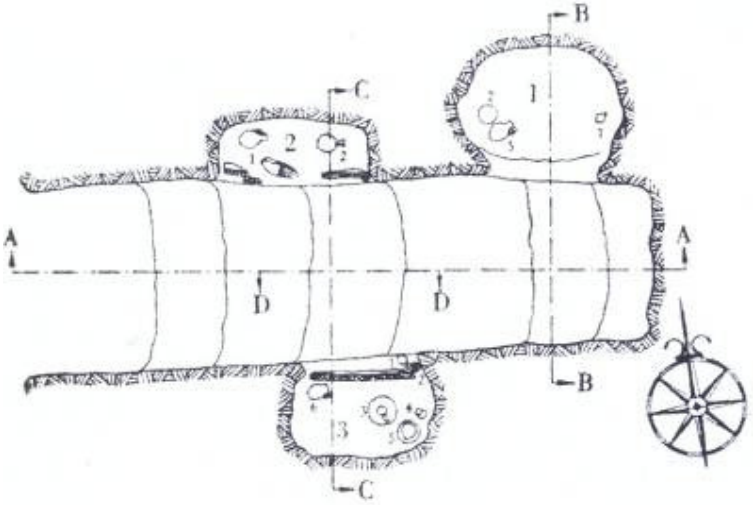
(c)



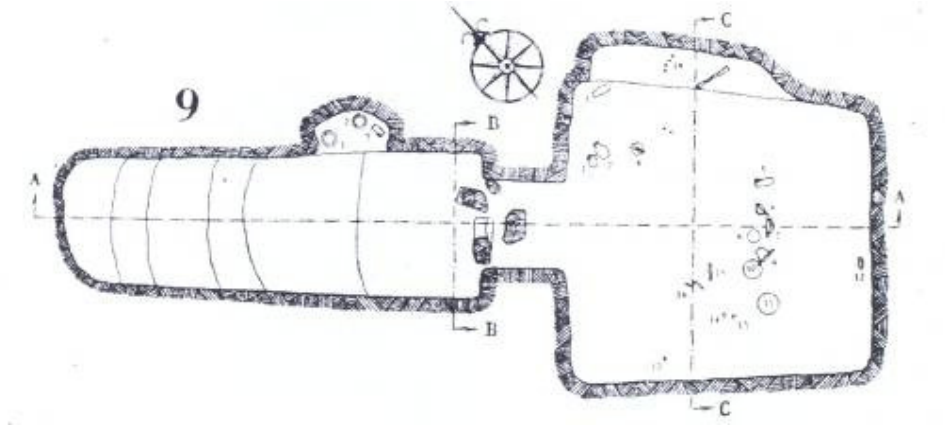
(a)



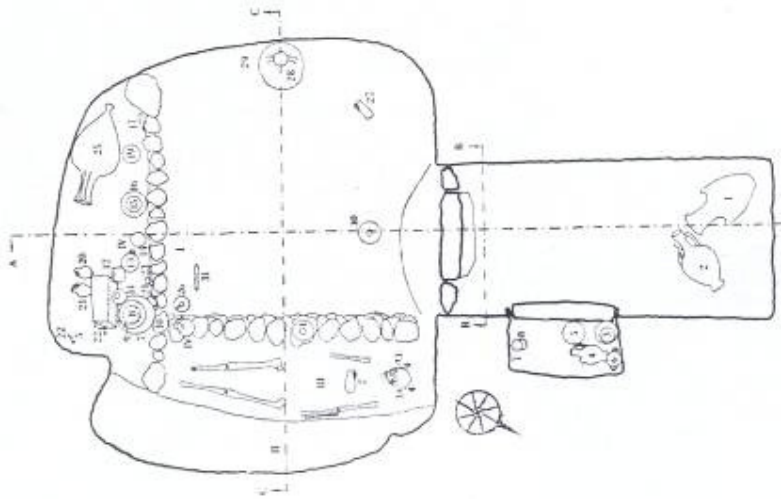
(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



(a)



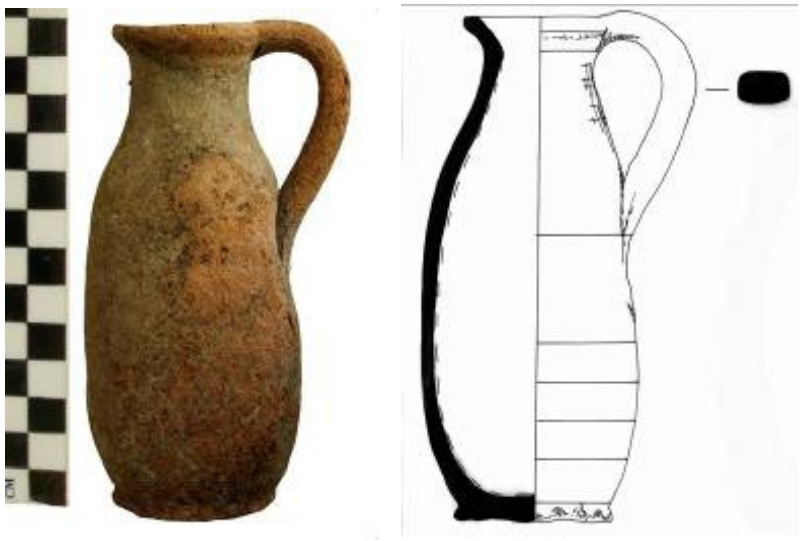
(b)



(c)



(a)



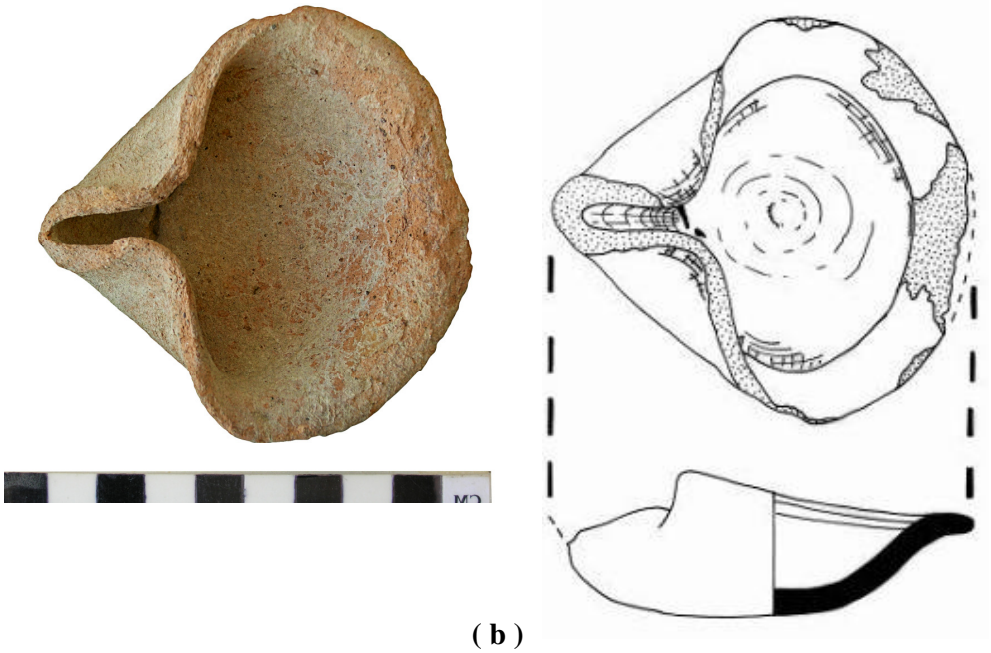
(b)

(c)





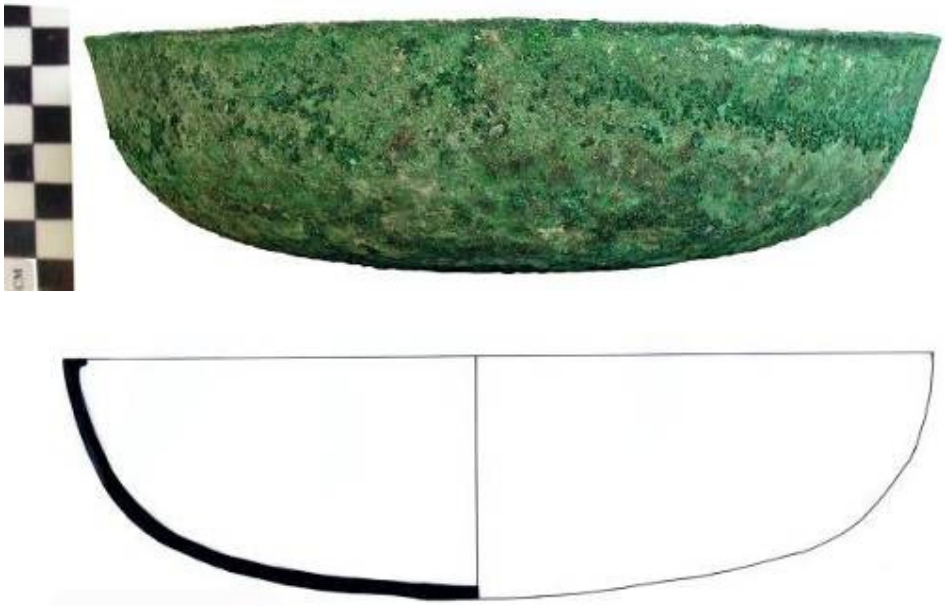
(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



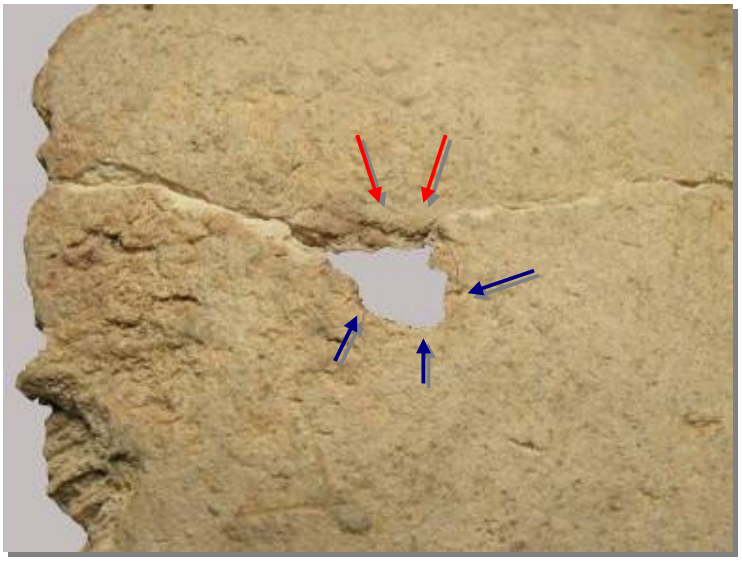
(c)



(d)



(a)



(b)



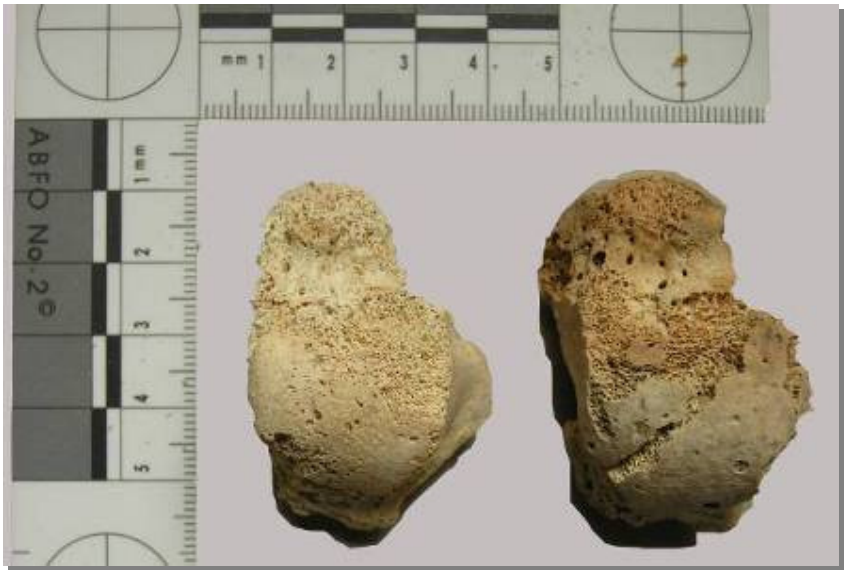
(c)



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



(a)



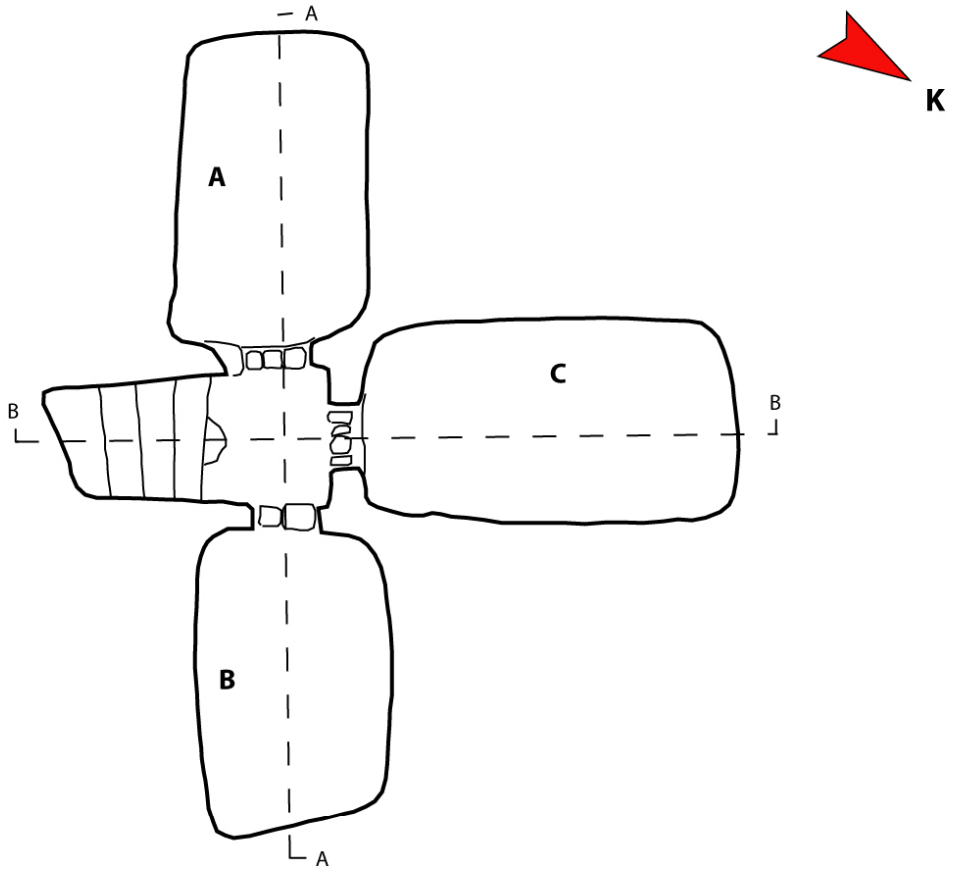
(b)



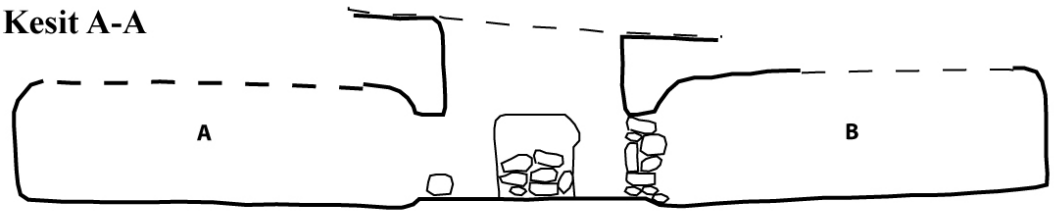
(c)



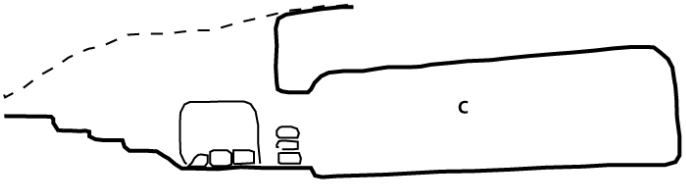
(d)



Kesit A-A



Kesit B-B





SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ

PEZOULLİA NEKROPOLÜ - MEZAR 4A-B-C PLAN ve KESİTLER

Çizim ve Düzenleme: Mehmet ŞÖFÖROĞLU & Hazar KABA



(a)



(b)



(a)



(b)



(a)



(b)



(a)



(b)



(a)



(b)



(c)



(a)



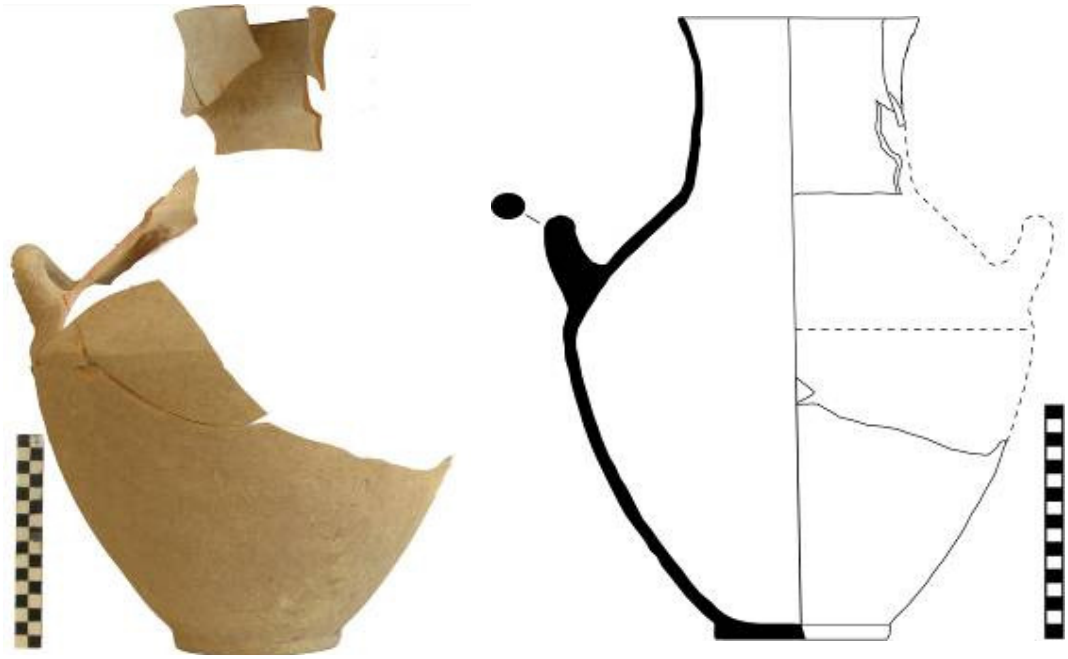
(b)



(c)



(a)



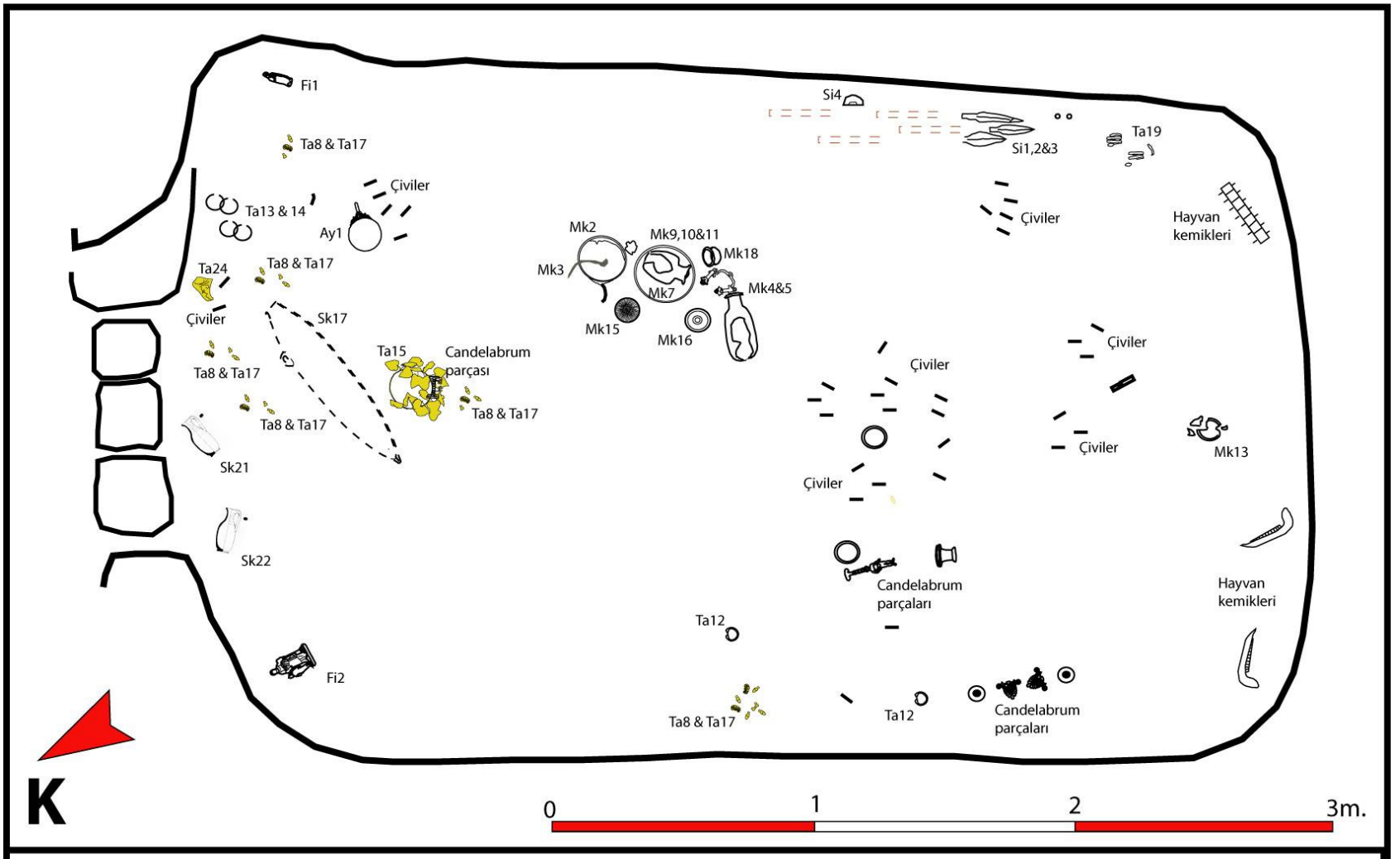
(b)



(a)



(b)



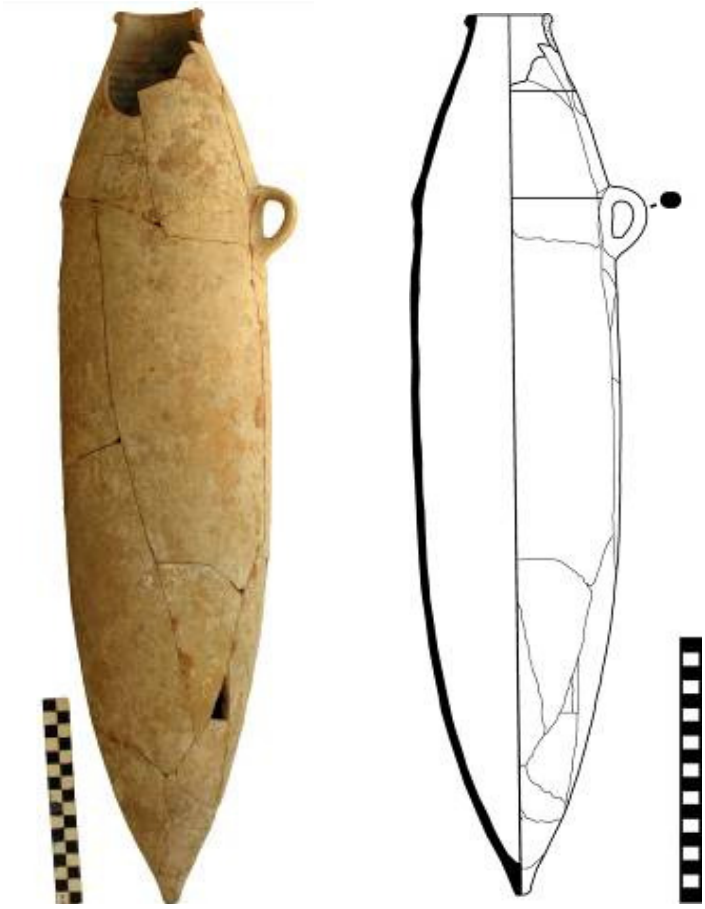
SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ

MEZAR 4A Eser Buluntu Konumları

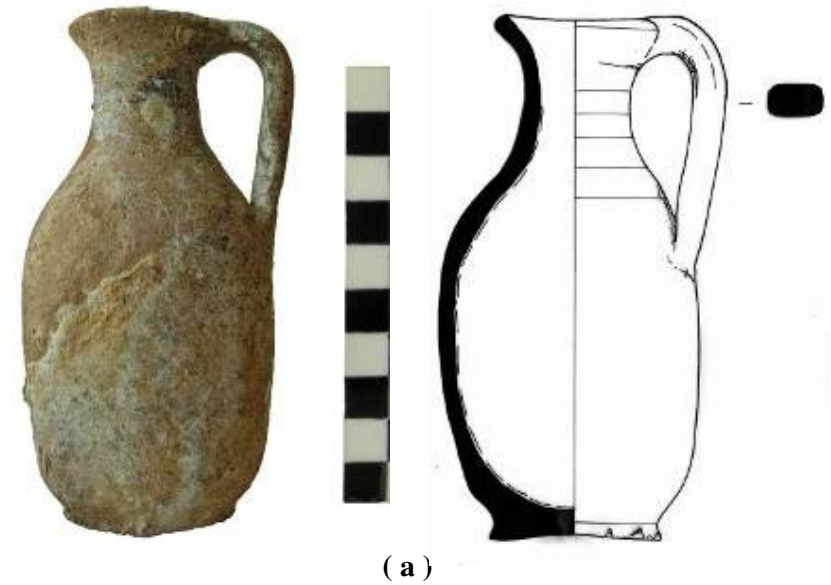
Çizim ve Düzenleme:Hazar KABA & Mehmet ŞÖFÖROĞLU.



(a)



(b)



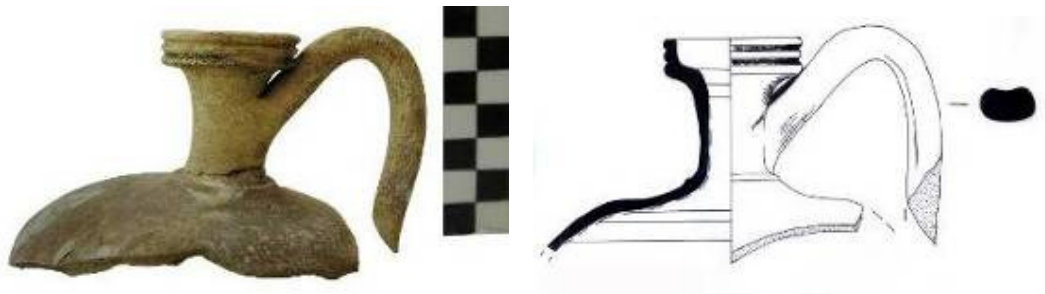
(a)



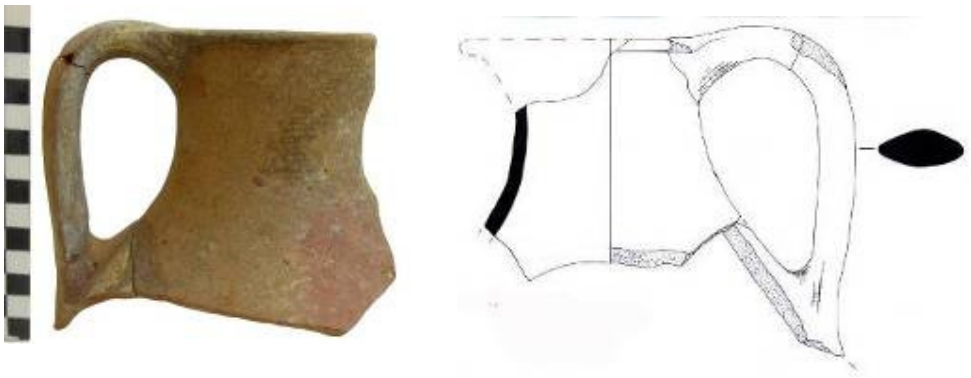
(b)



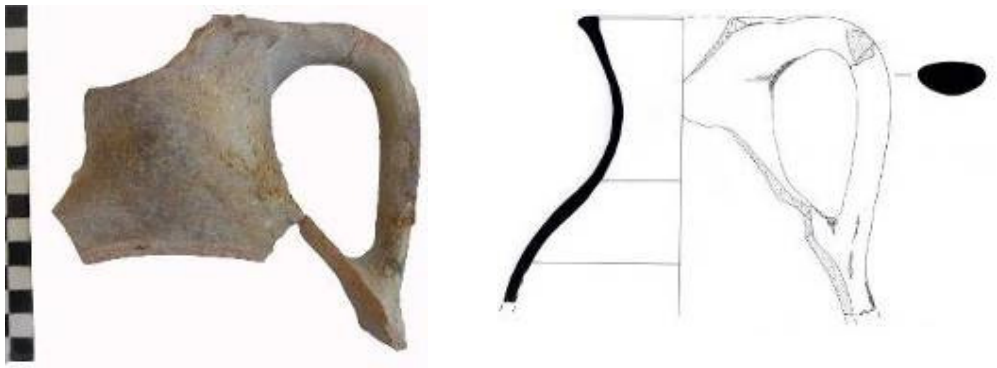
(c)



(a)



(b)



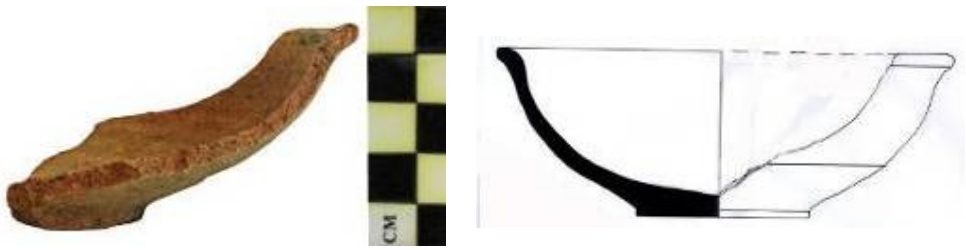
(c)



(d)



(a)



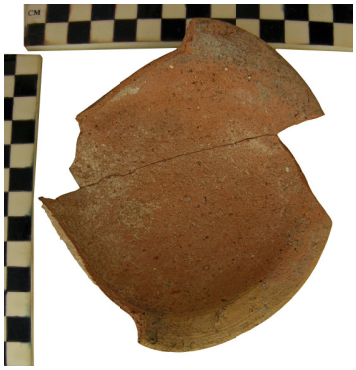
(b)

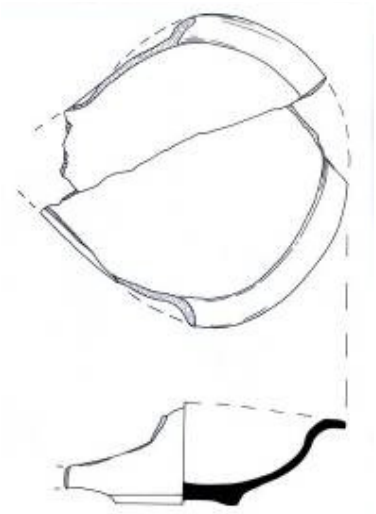


(c)

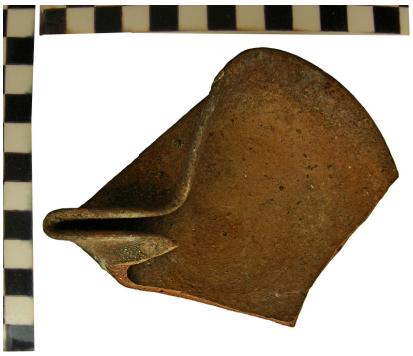


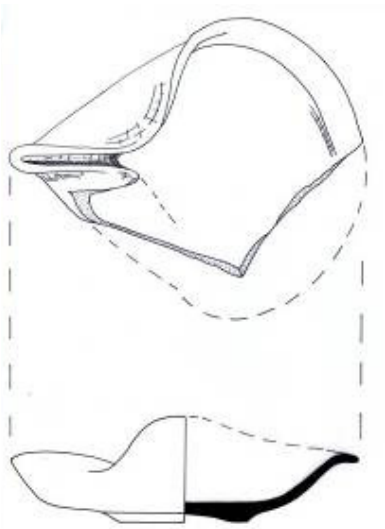
(d)





(a)





(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)

(a)

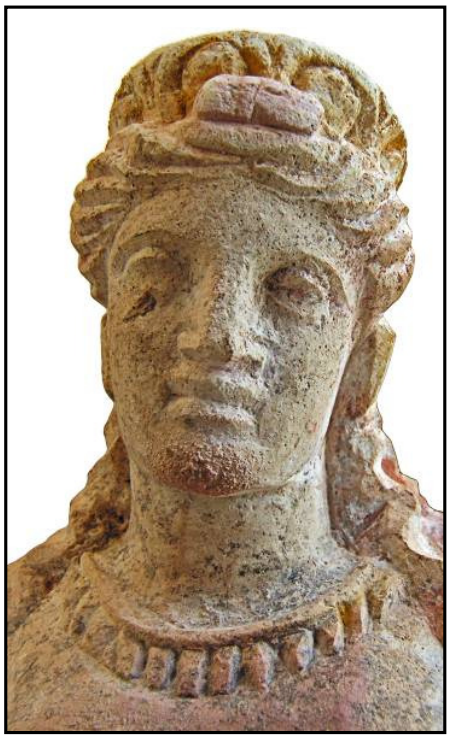




(b)



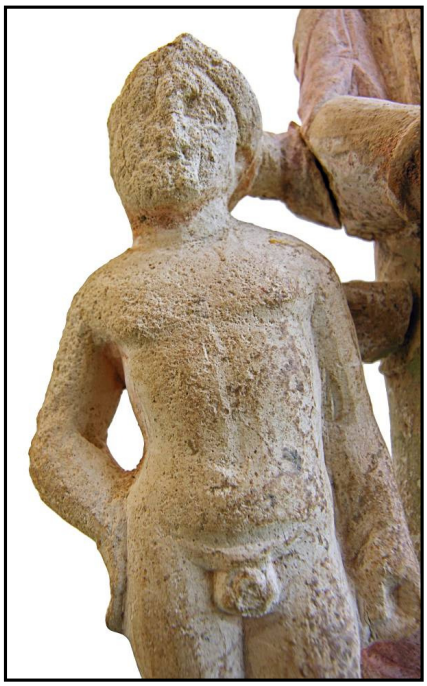
(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(f)



(a)



(b)



(c)



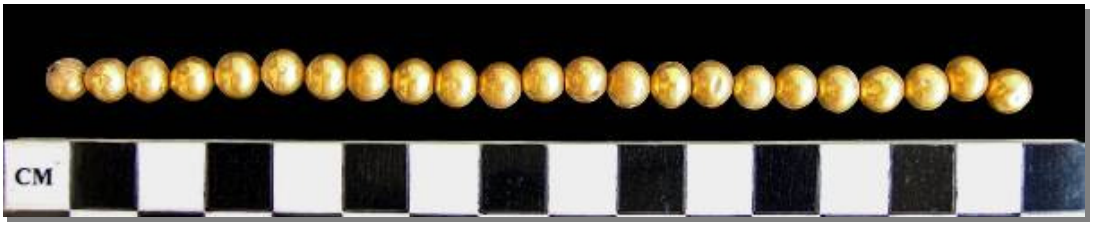
(d)



(e)



(f)



(g)

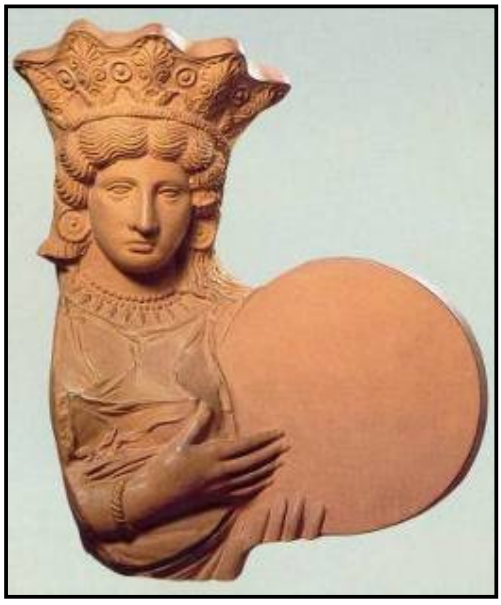


(a)



(b)

(c)







(d) (e)

Levha 76



(a)



(b)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(a)



(b)



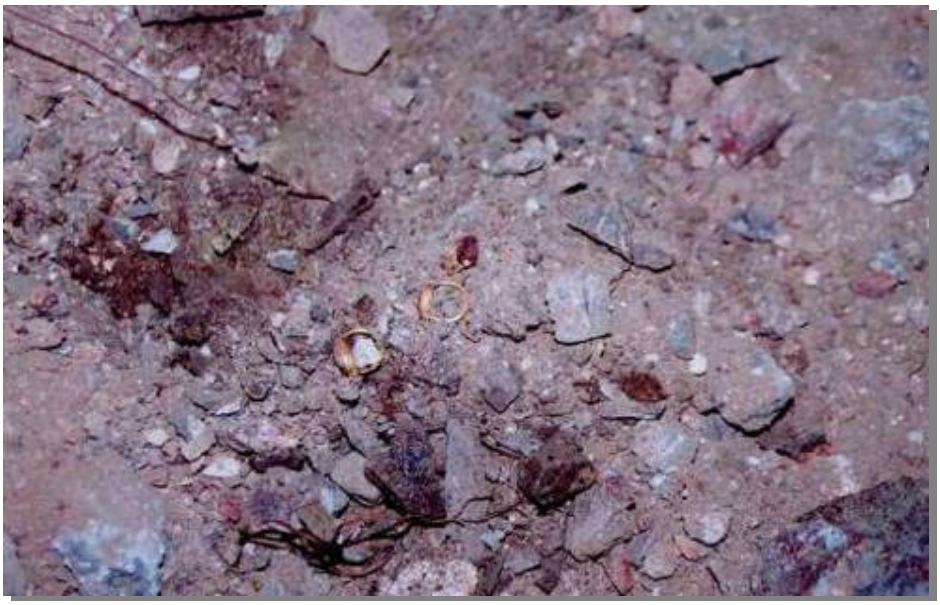
(c)



(d)



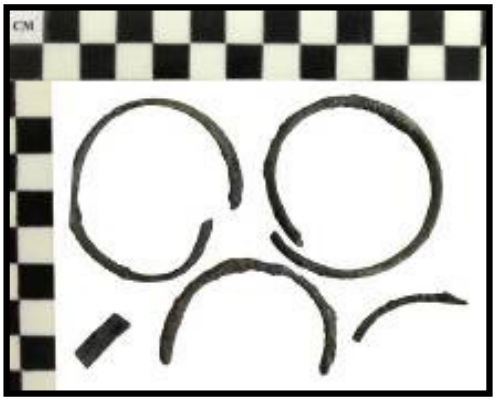
(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(f)

(a)





(b)



(c)

(d)





(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



(d)



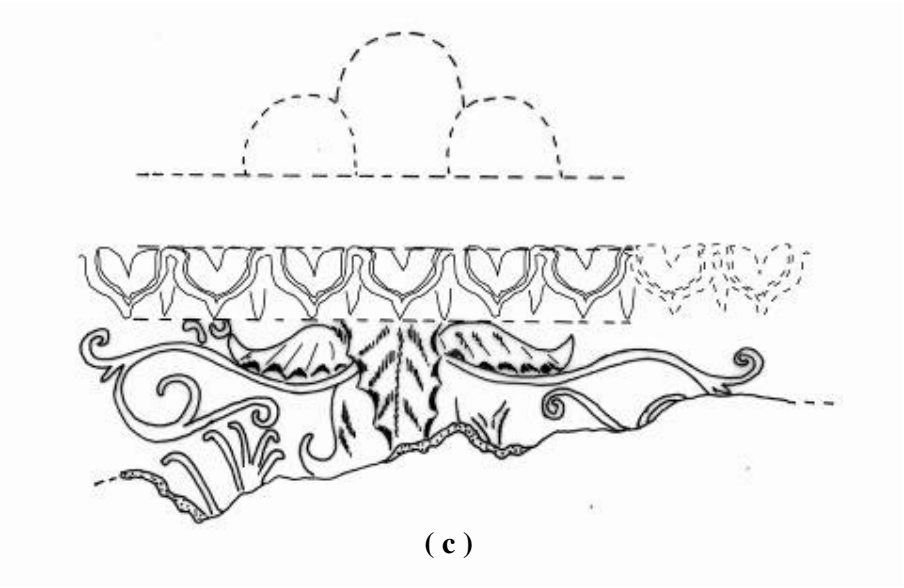
(e)



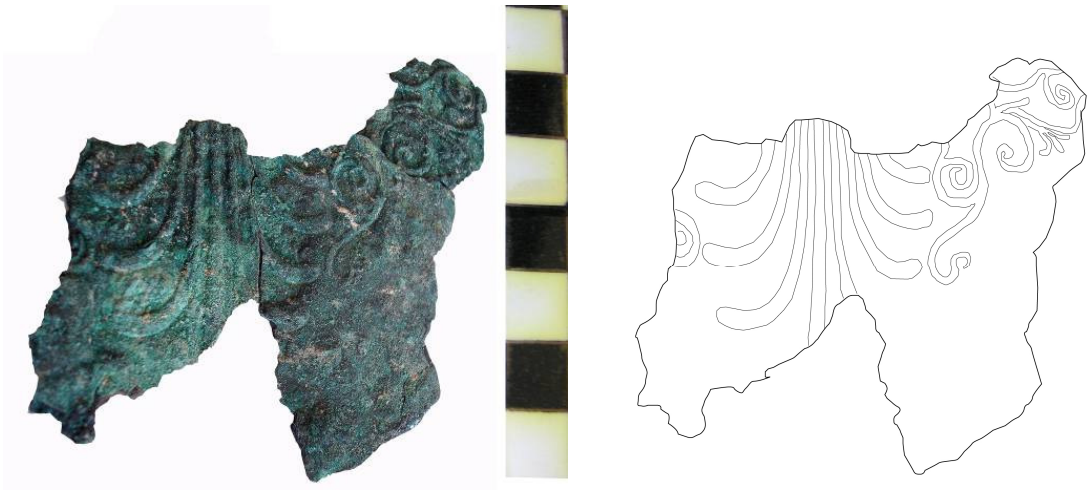
(a)



(b)



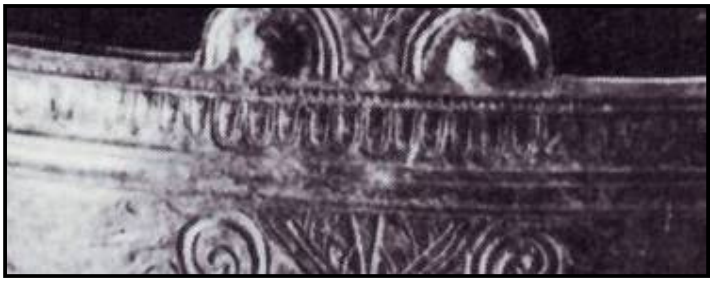
(c)



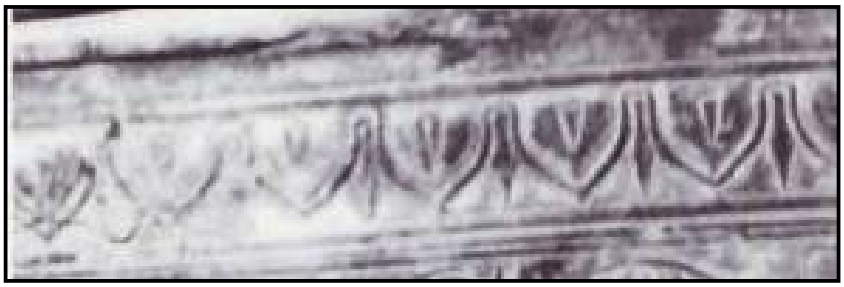
(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(a) **(b)**



(c)



(d)



(e)



(a)



(b)



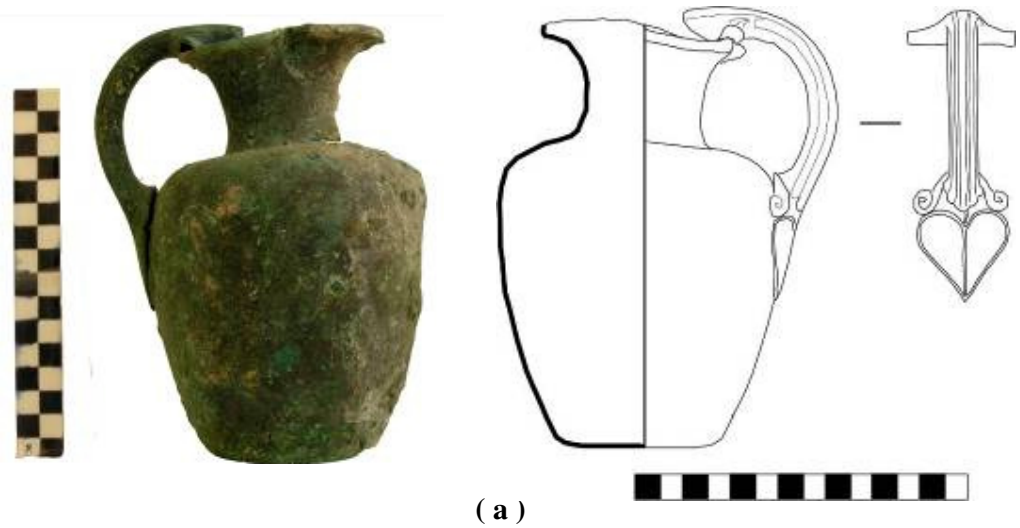
(c)



(d)



(e)



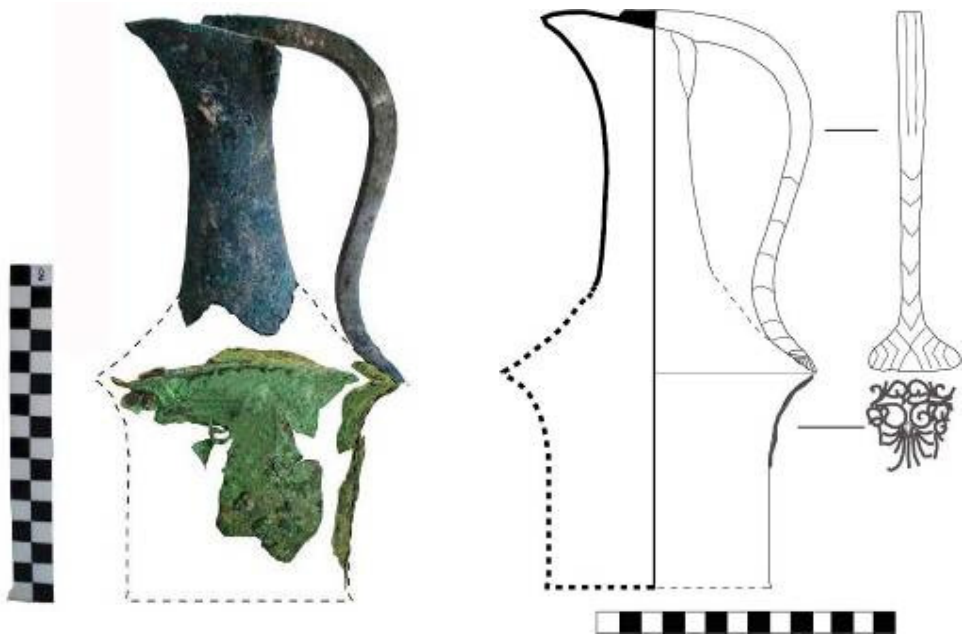
(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



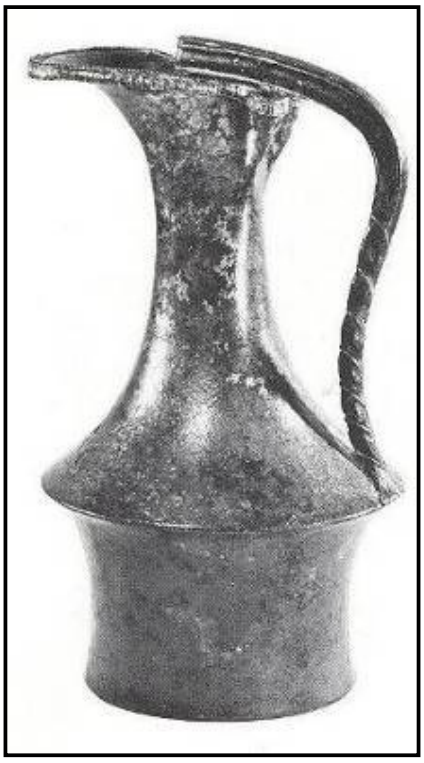
(b)



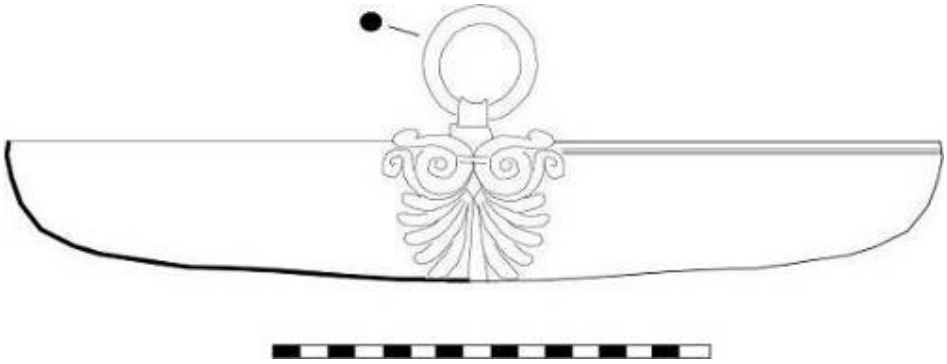
(c)



(d)



(e)





(a)



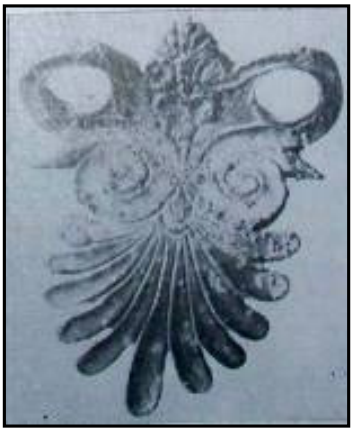
(b)



(c)



(d)



(e)



(a)



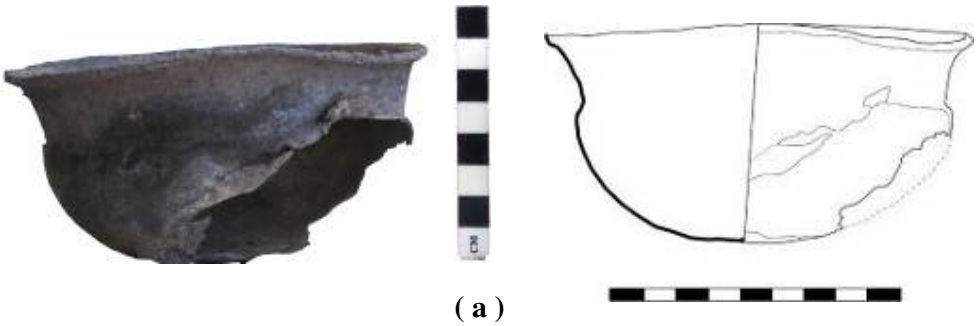
(b)



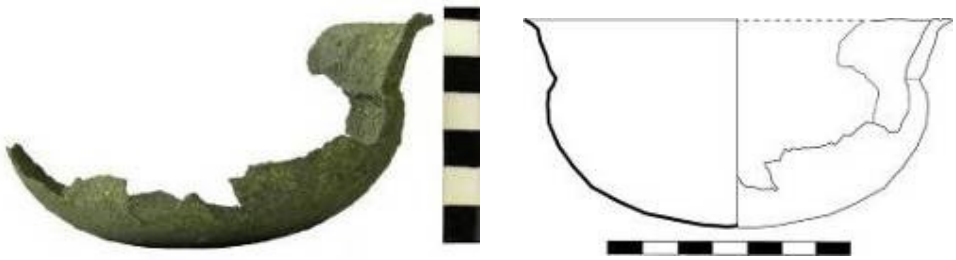
(c)



(d)



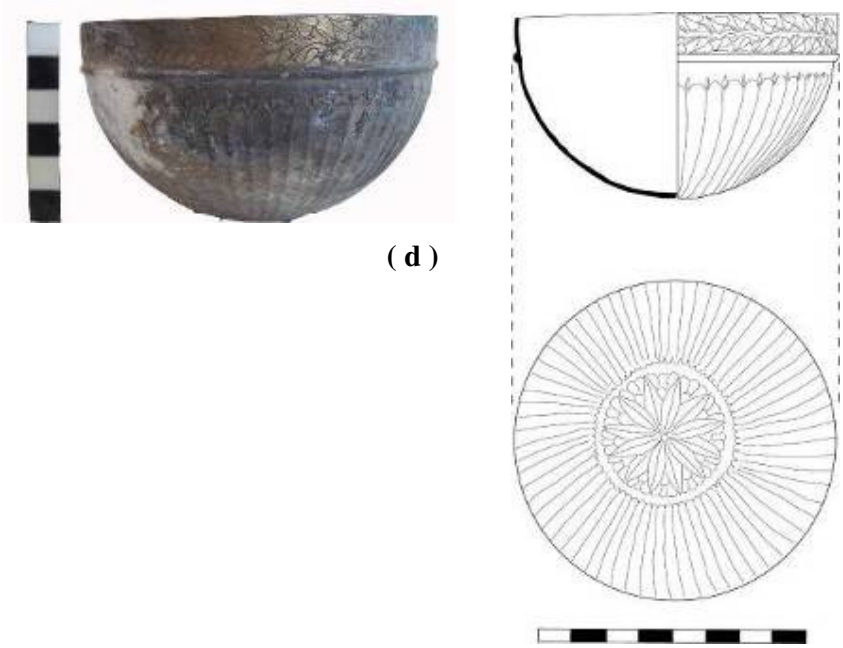
(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



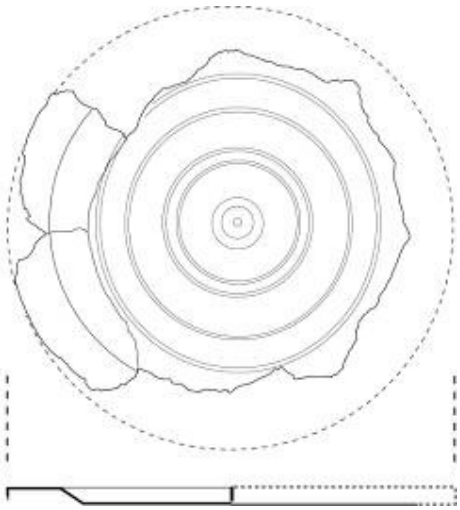
(b)

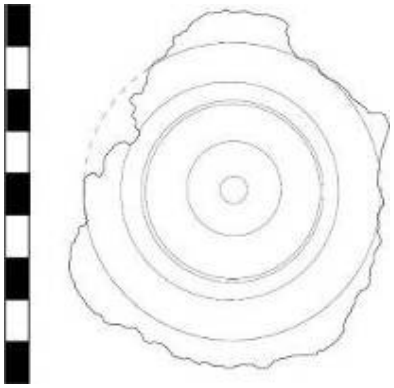


(c)



(d)







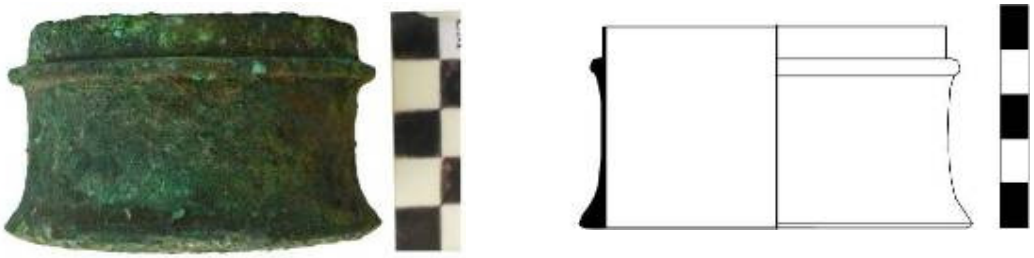
(e)



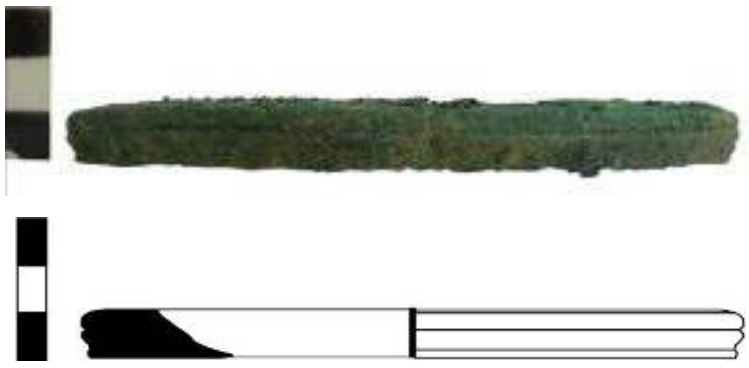
(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



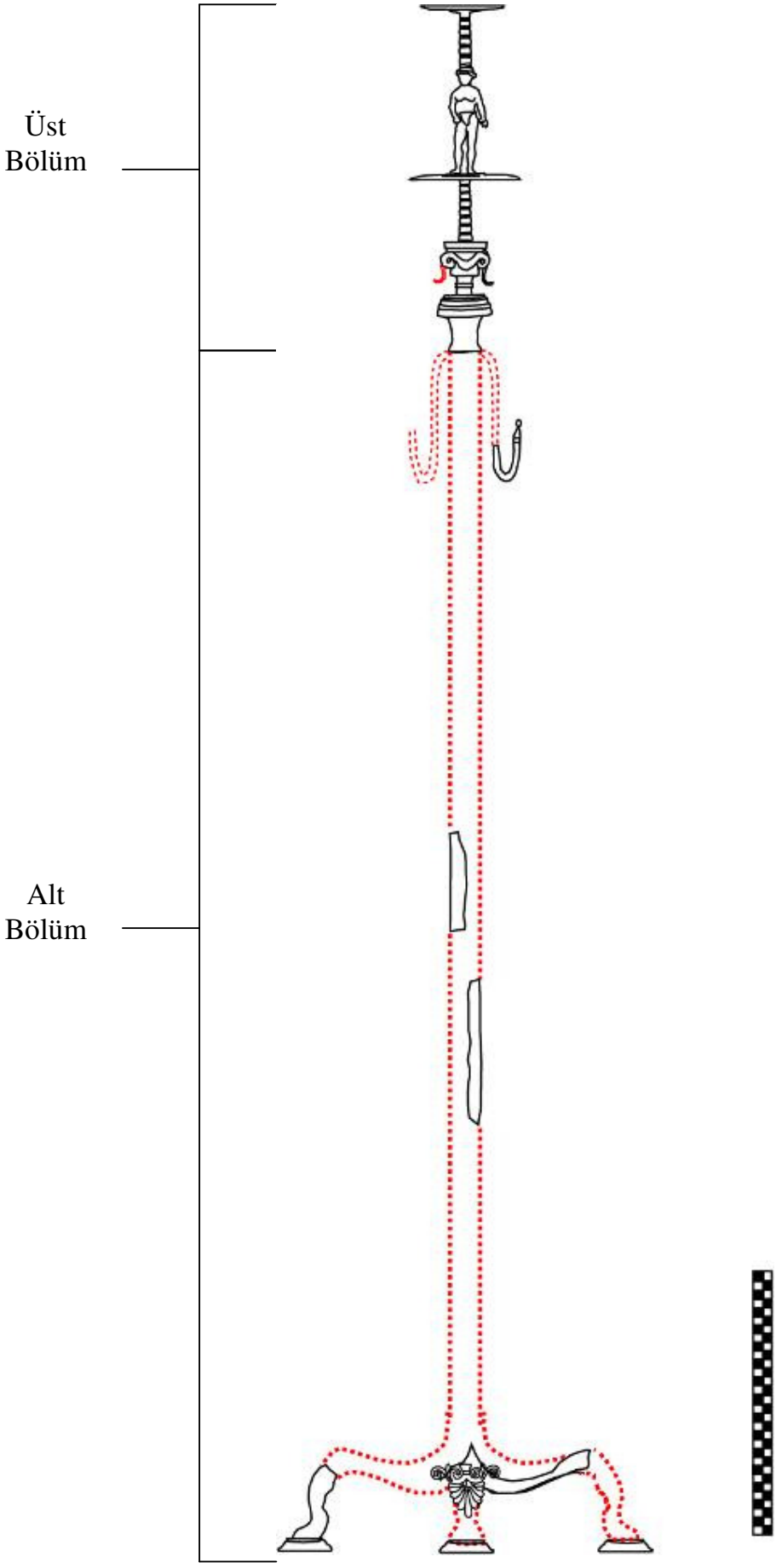
(c)



(d)



(e)


Üst
Bölüm
Alt
Bölüm



(a)



(b)



(c)



(d)



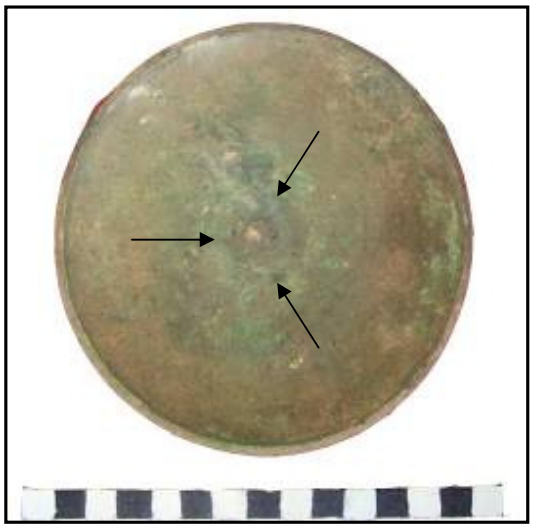
(e)



(f)

(a)





(b)



(c)

(d)





(e)

(f)





(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(f)



(g)



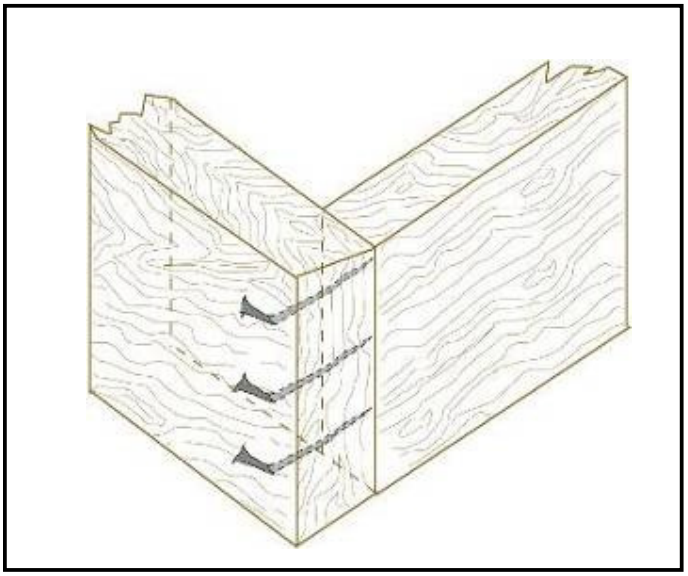
(a)



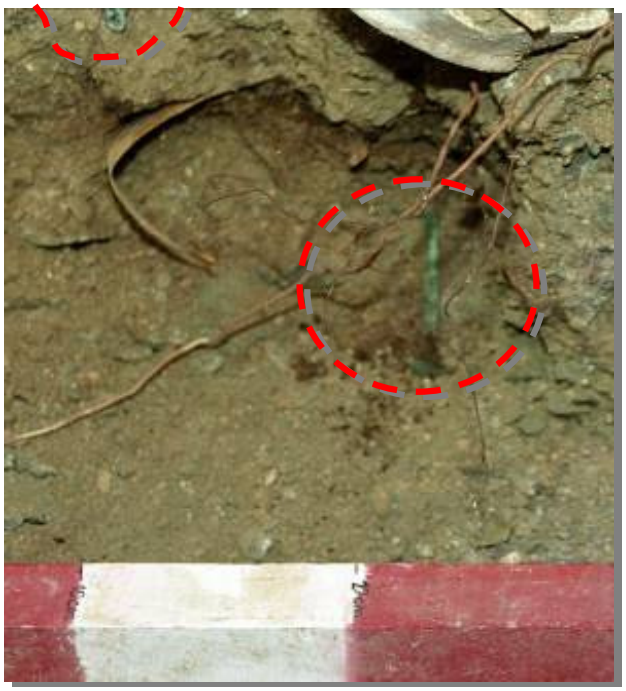
(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



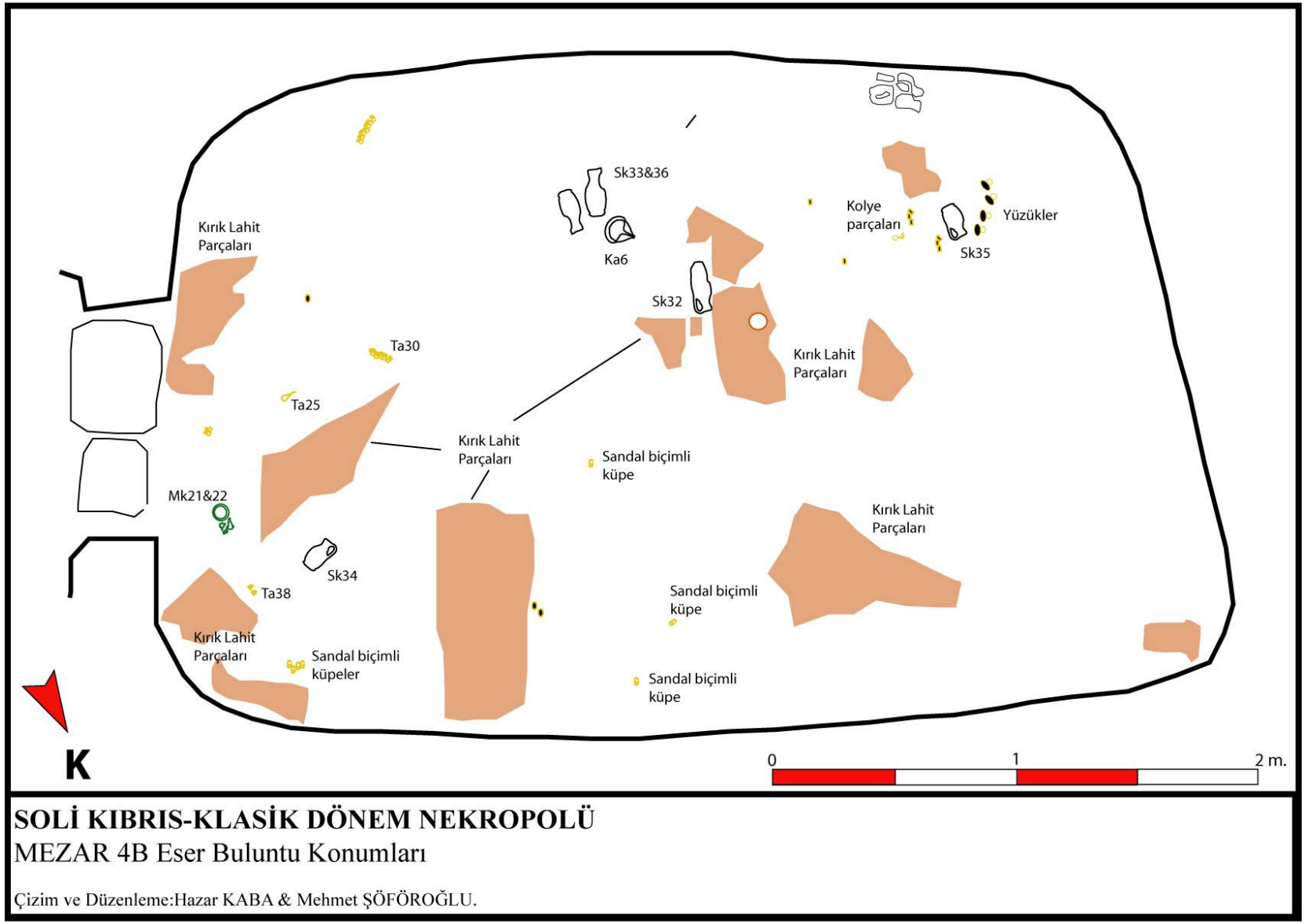
(b)



(c)



(d)

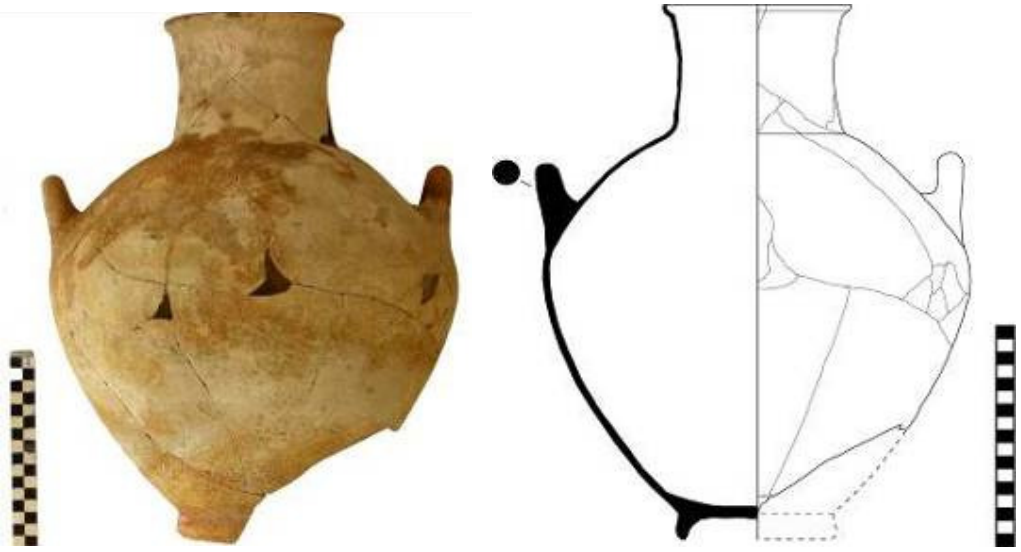


SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ

MEZAR 4B Eser Buluntu Konumları

Çizim ve Düzenleme:Hazar KABA & Mehmet ŞÖFÖROĞLU.

Levha 111



(a)



(b)



(c)





(b)



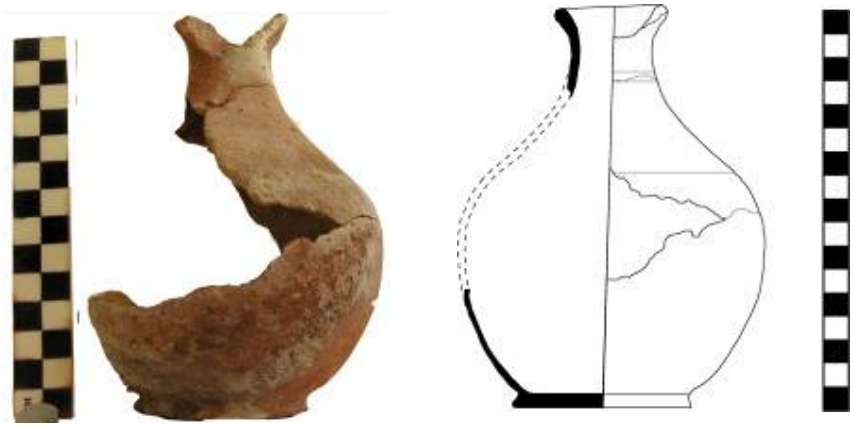
(c)



(d)



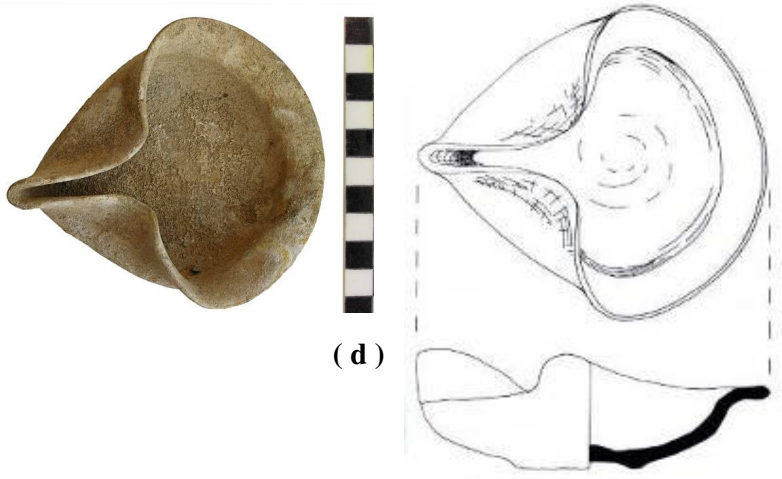
(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)





(c)





(d)



(e)



(a)



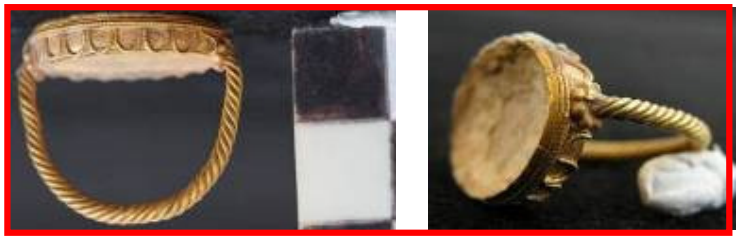
(b)



(c)



(e)



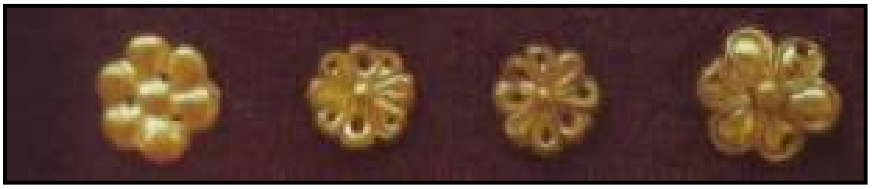
(d)



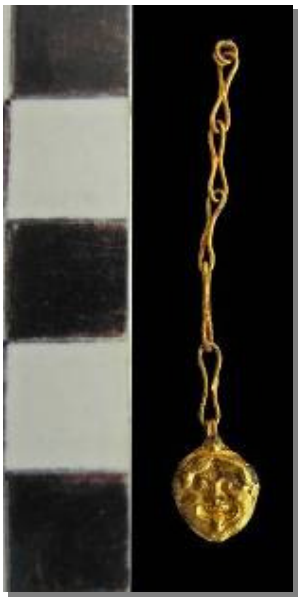
(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(f)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(f)



(g)

(h)





(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(f)



(g)



(h)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



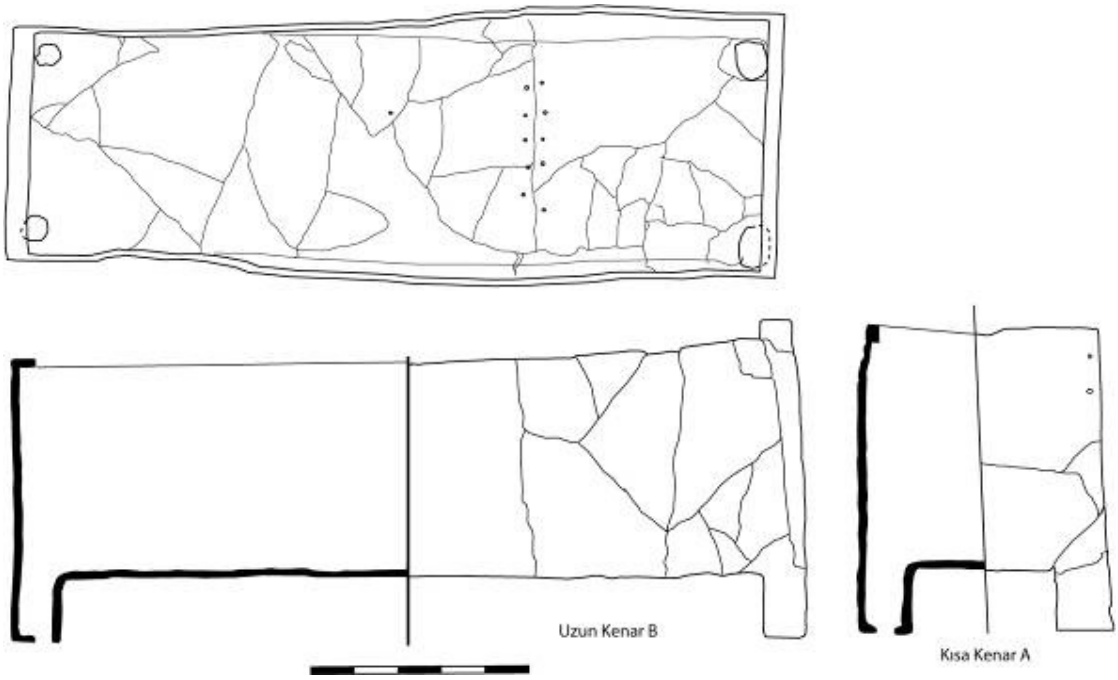
(a)



(b)



(c)



(d)



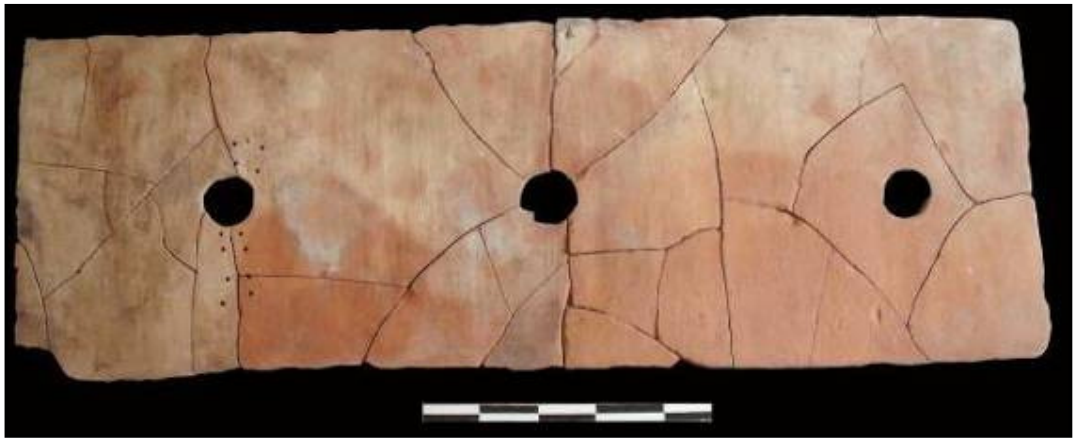
(a)



(b)



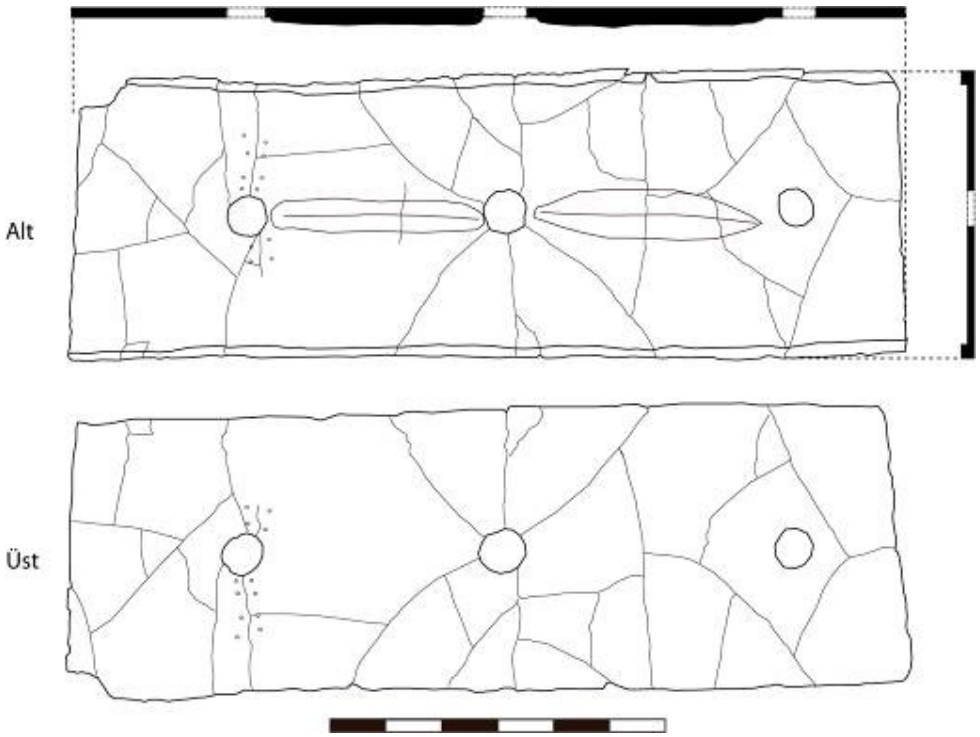
(c)



(d)



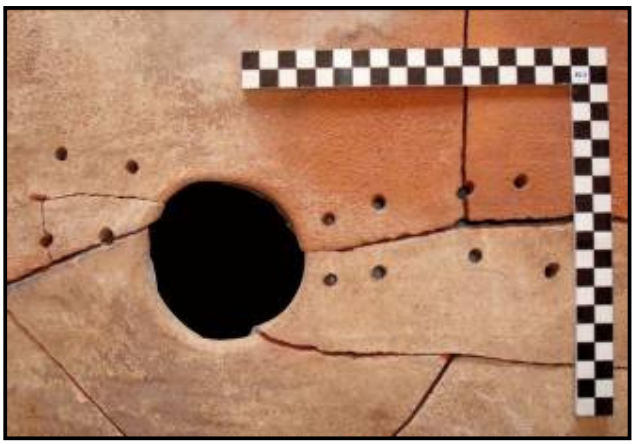
(e)



(a)



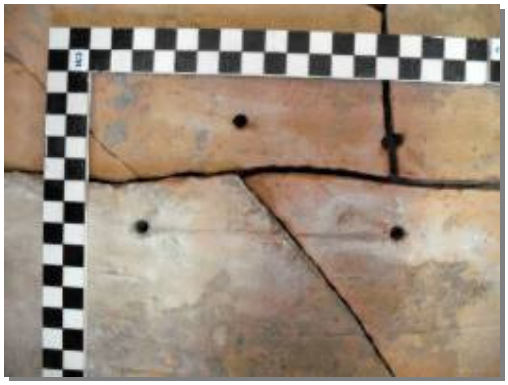
(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(f)



(a)



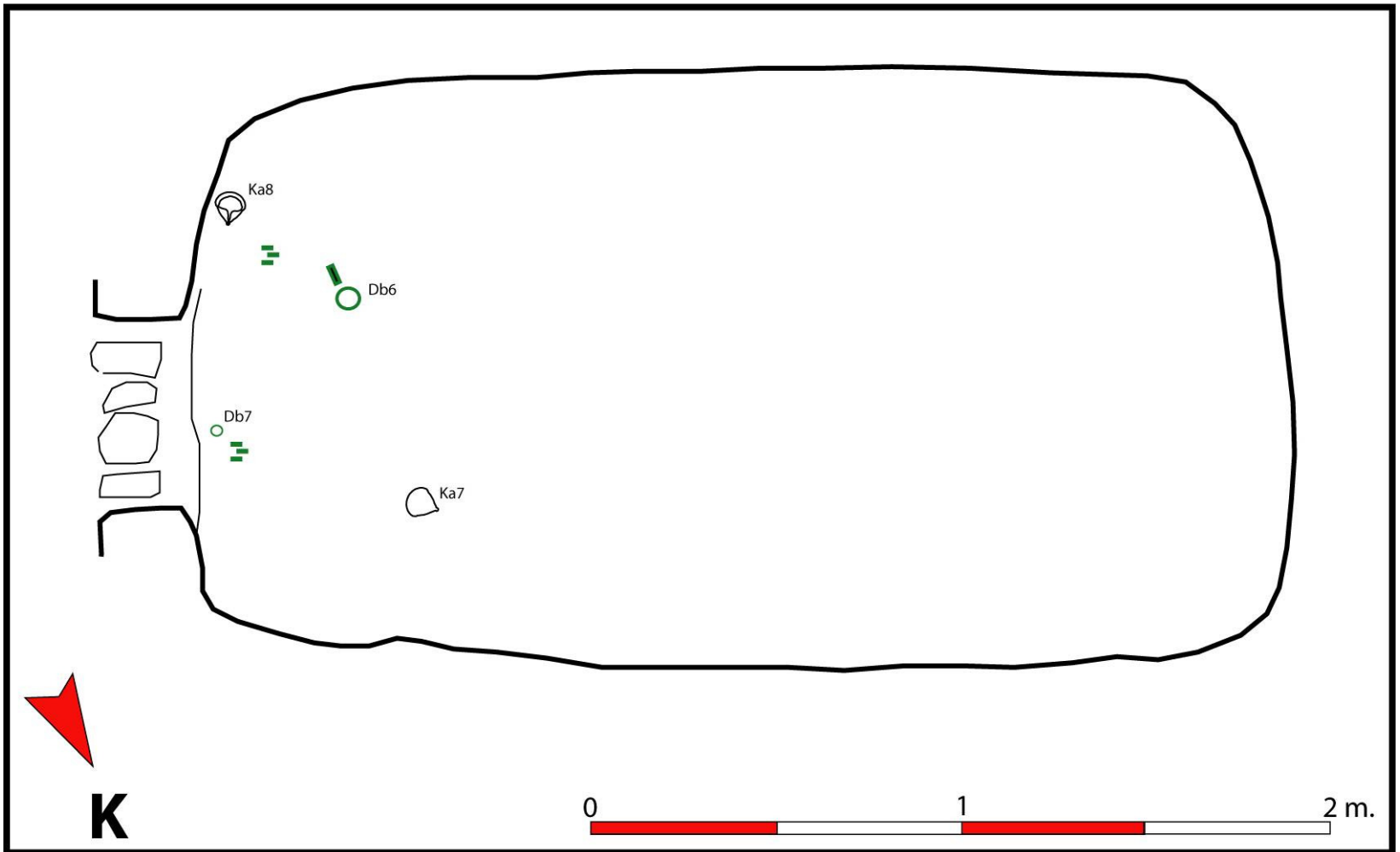
(b)



(c)



(d)



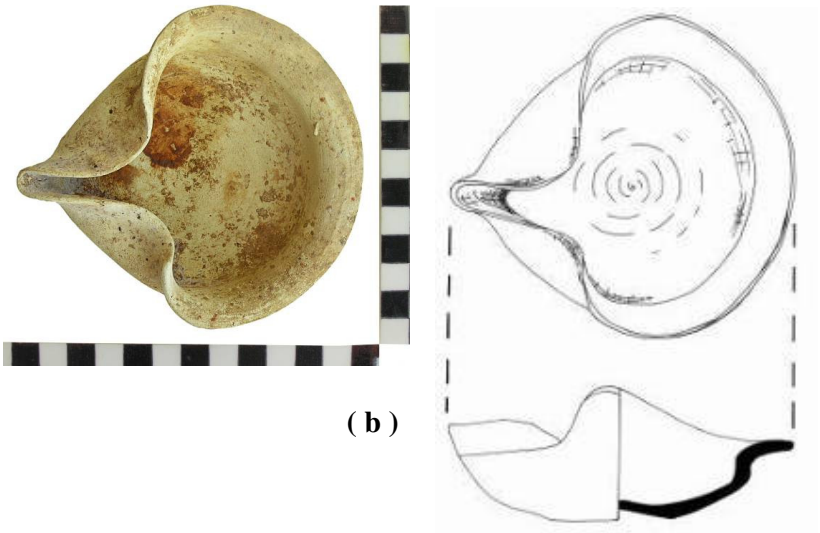
SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ

MEZAR 4B Eser Buluntu Konumları

Çizim ve Düzenleme:Hazar KABA & Mehmet ŞÖFÖROĞLU.



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



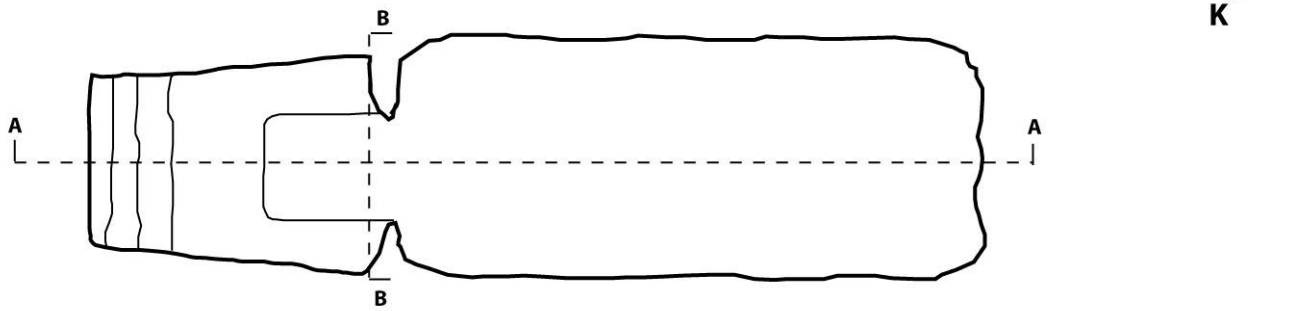
(d)



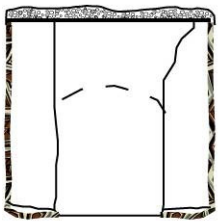
(e)



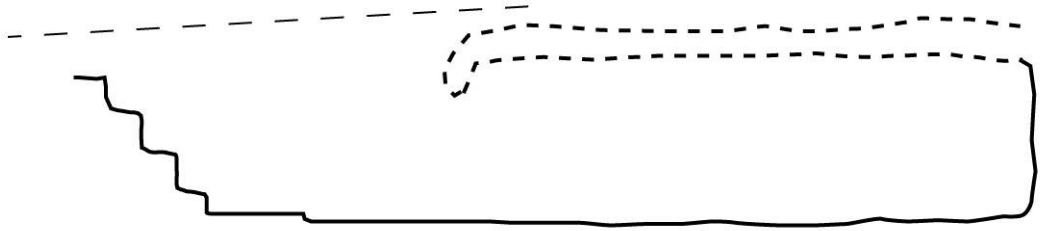
(f)



Kesit B-B



Kesit A-A





SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ

PEZOULLİA NEKROPOLÜ - MEZAR 5 PLAN ve KESİTLER

Çizim ve Düzenleme:Hazar KABA & Mehmet ŞÖFÖROĞLU.

Levha 129



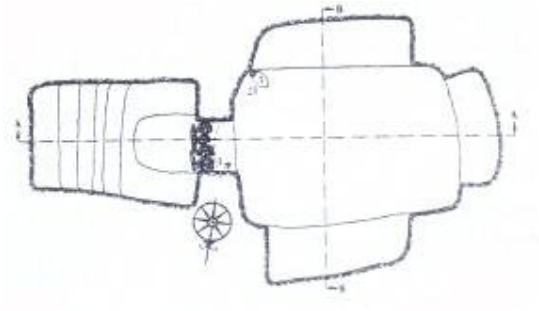
(a)



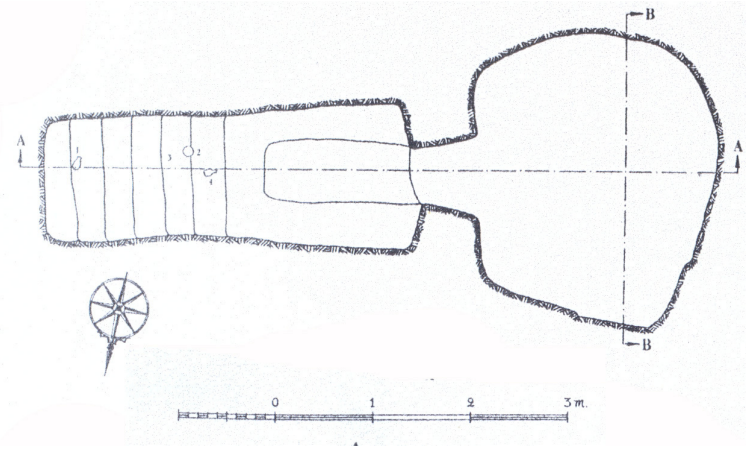
(b)



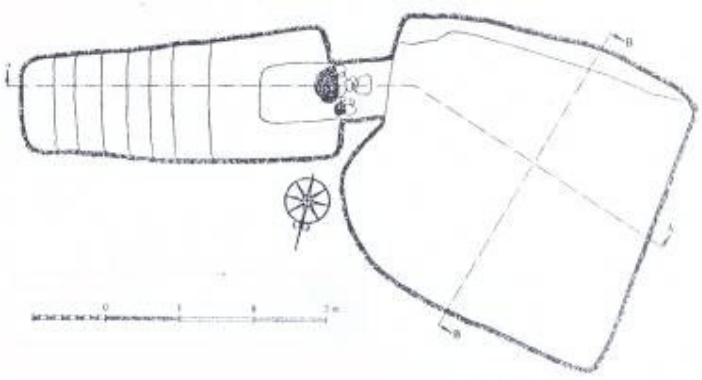
(c)



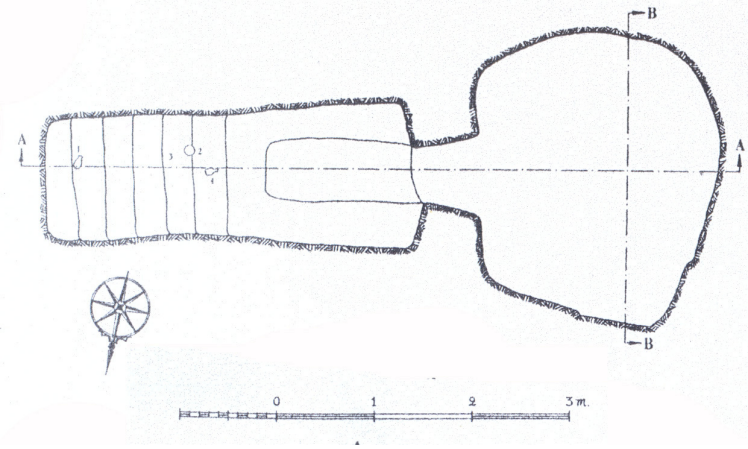
(a)



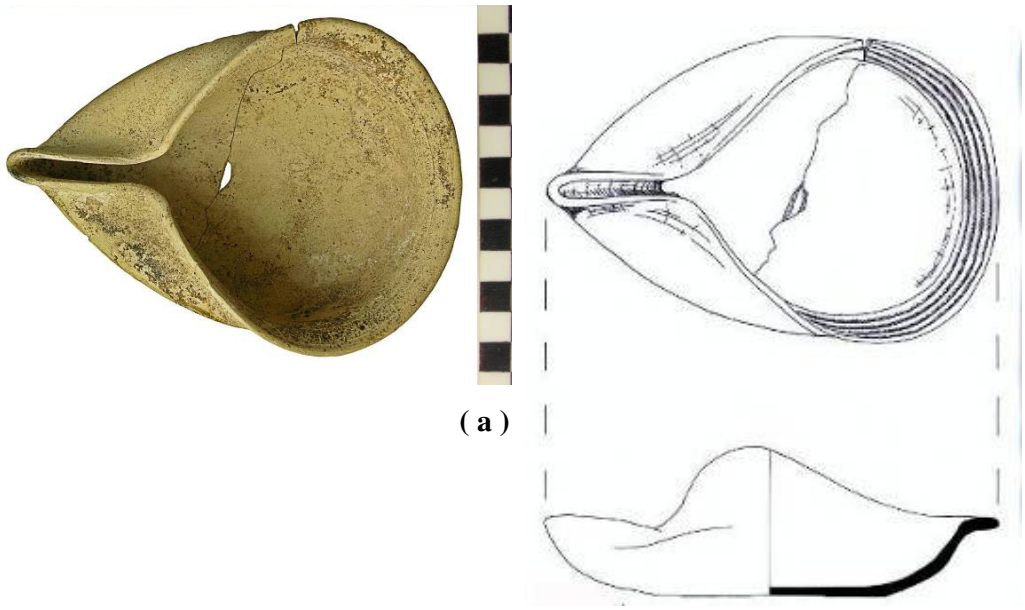
(b)



(c)



(d)



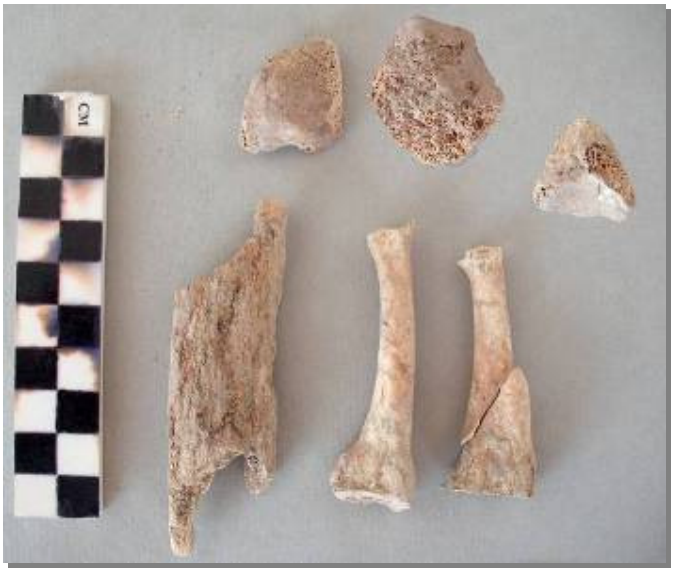
(a)



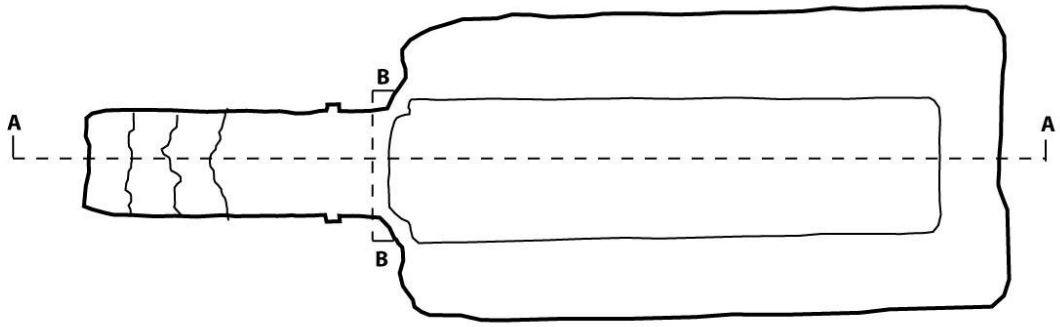
(b)



(c)



(d)

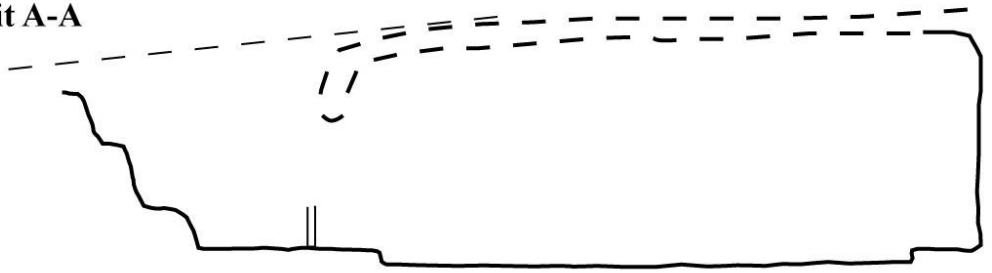




Kesit B-B



Kesit A-A



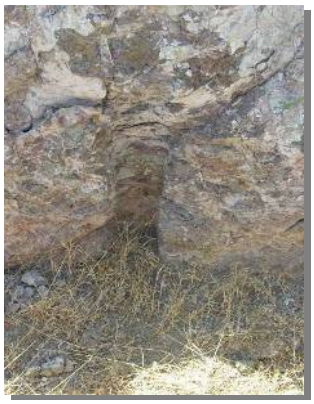


SOLİ KIBRIS-KLASİK DÖNEM NEKROPOLÜ

PEZOULLİA NEKROPOLÜ - MEZAR 6 PLAN ve KESİTLER

Çizim ve Düzenleme:Hazar KABA & Mehmet ŞÖFÖROĞLU.

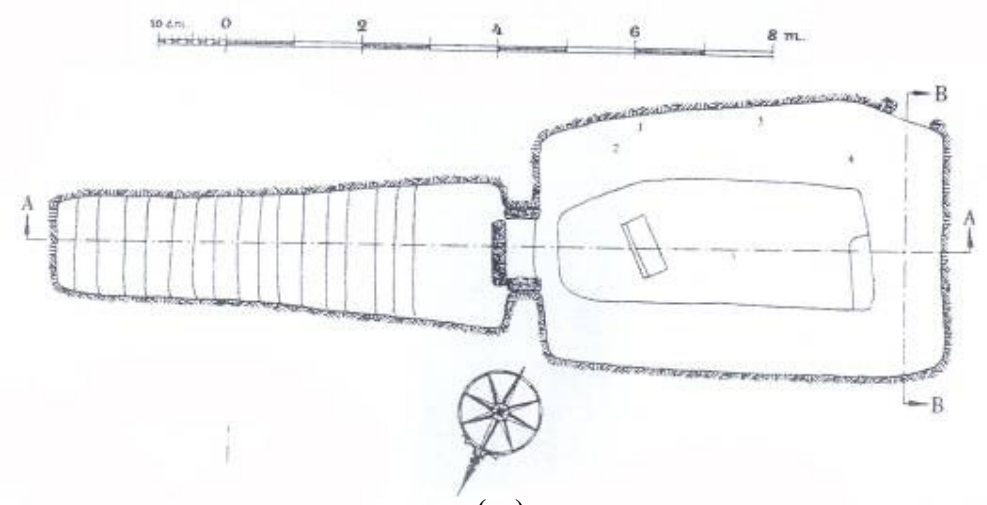
Levha 133



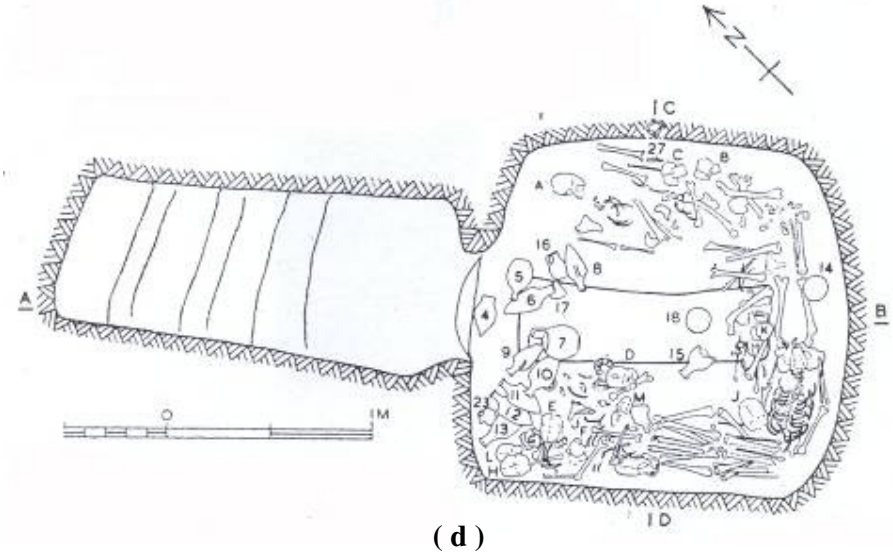
(a)



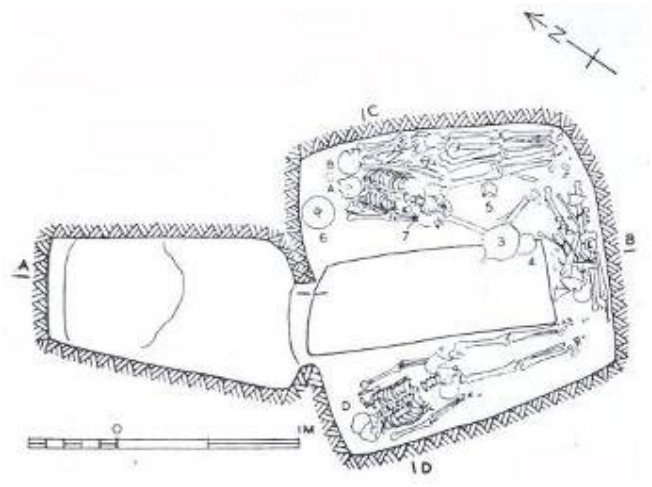
(b)



(c)



(d)



(a)



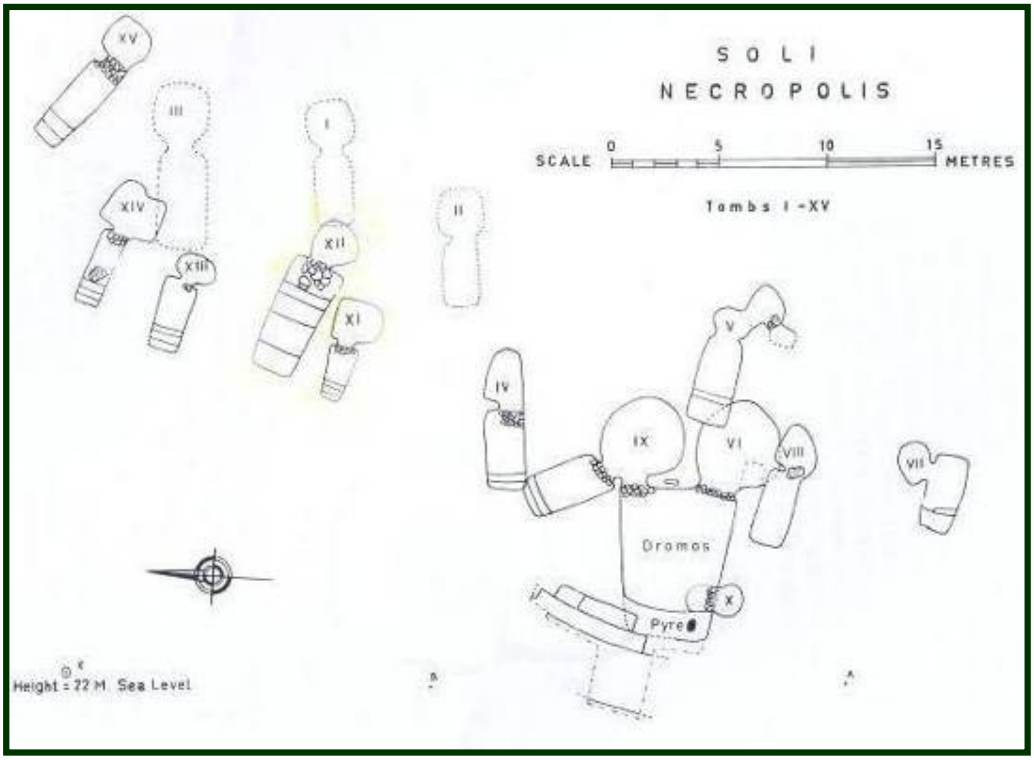
(b)



(c)


Parsel 96
Toumballin tou Mavrou
Pezoullia nekropolü mezarları

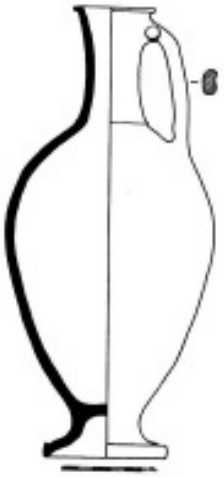
(a)


SOLI
NECROPOLIS
SCALE 0 5 10 15 METRES
Tombs I-XV
Dromos
Pyre
Height = 22 M. Sea Level

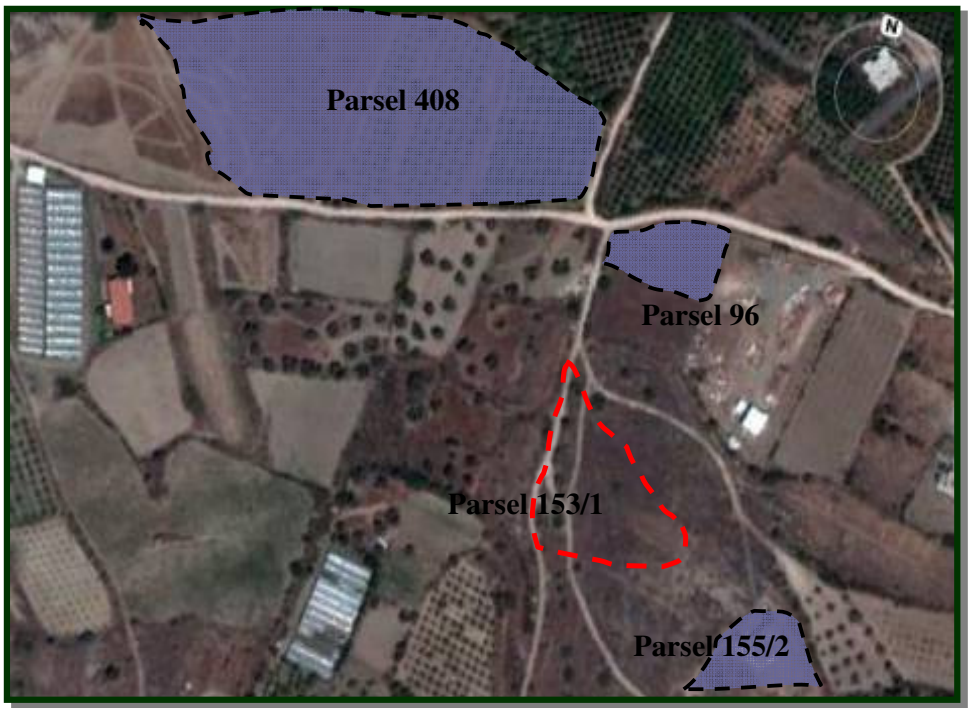
(b)



(a)

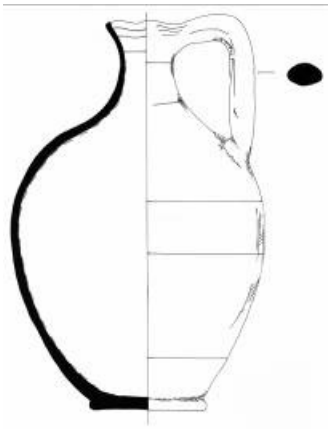


(b)



(c)





(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



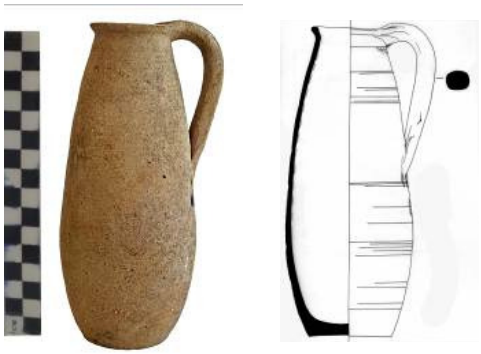
(e)



(f)



(a)



(b)



(c)



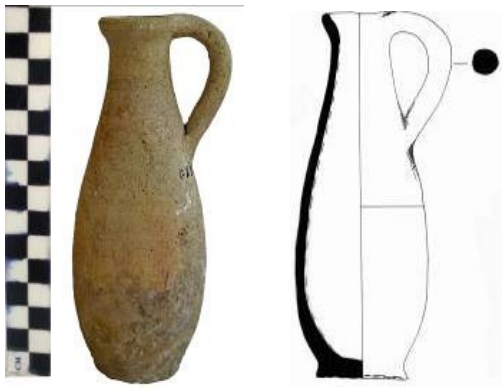
(d)



(e)



(f)



(g)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(a)



(b)



(c)



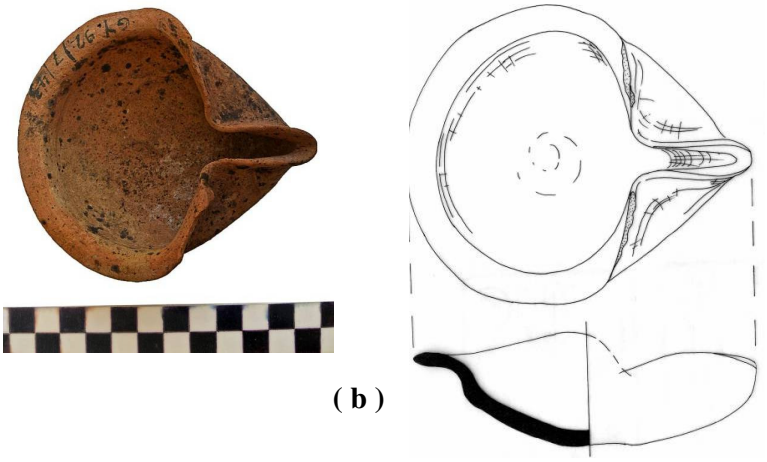
(d)



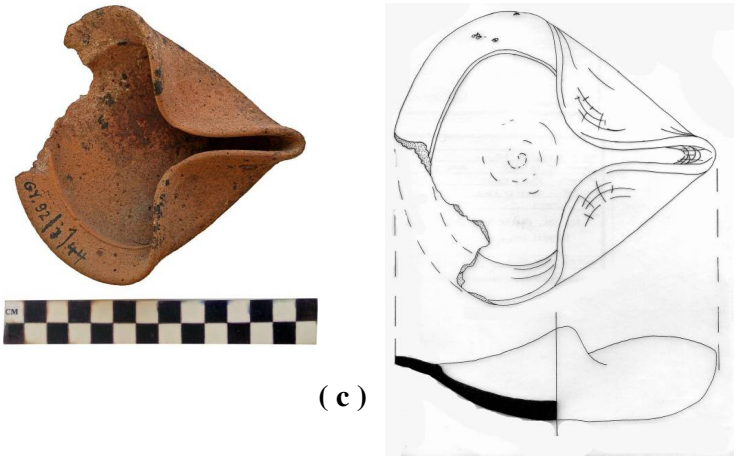
(e)



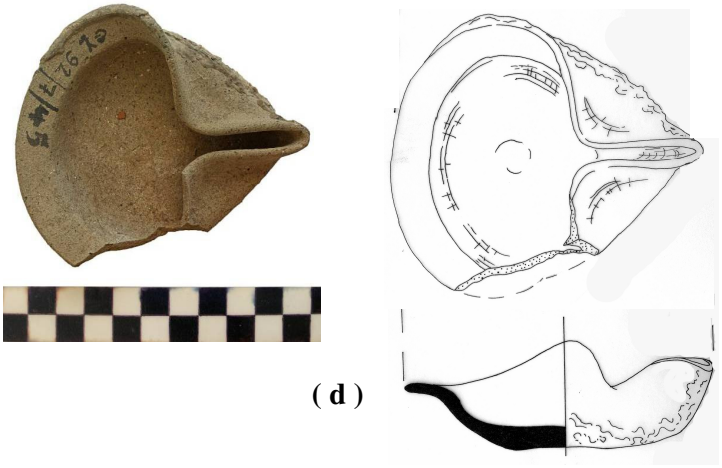
(a)



(b)

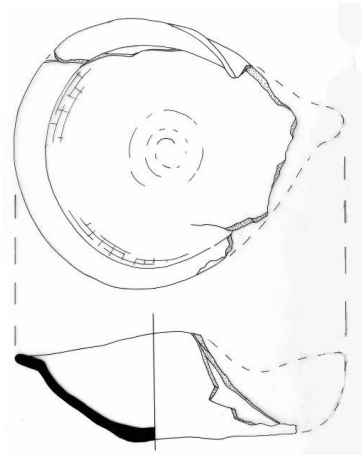


(c)



(d)





(a)

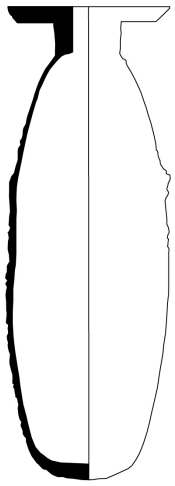


(b)



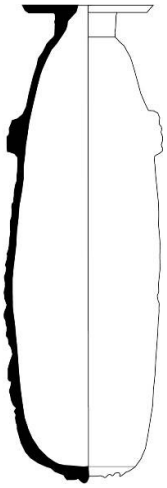
(c)





(d)

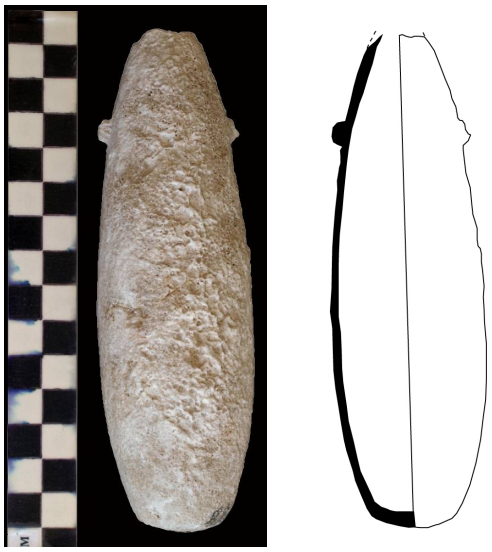




(e)



(a)



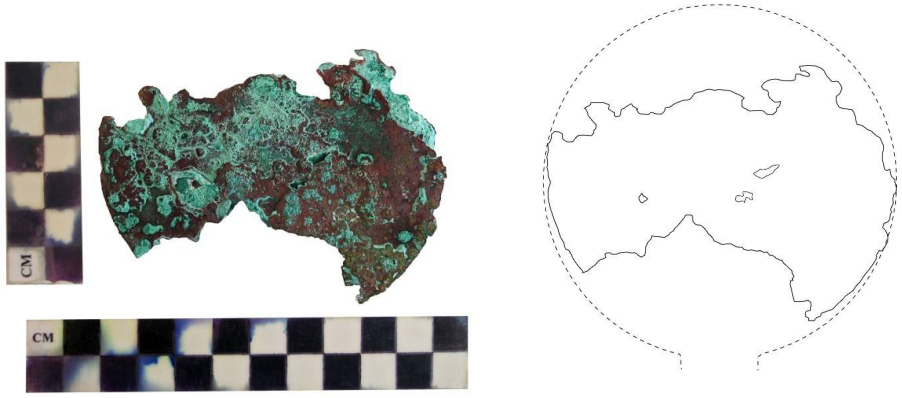
(b)



(c)



(d)



(a)



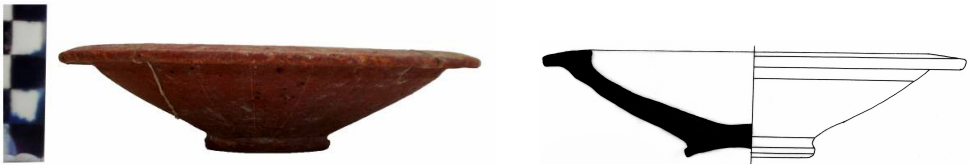
(b)

(c)





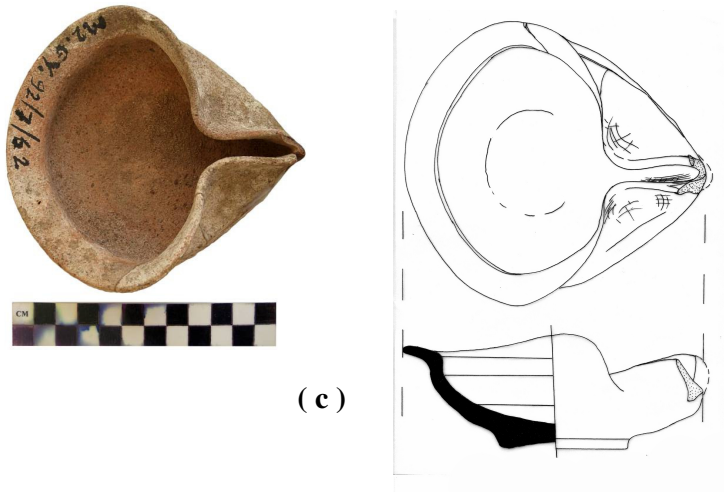
(d) **(e)**



(a)



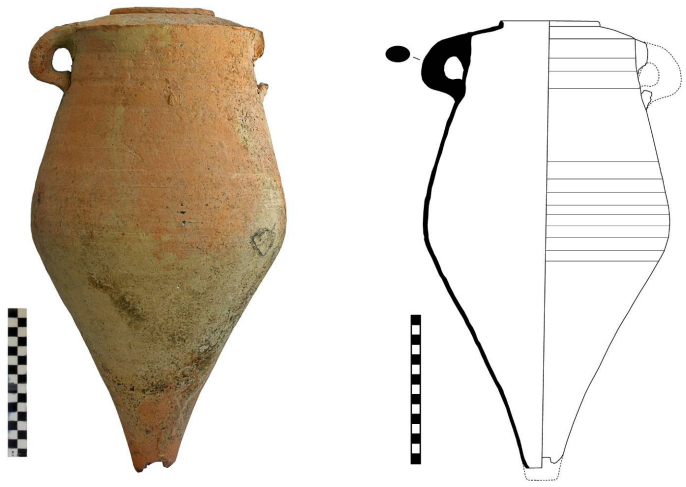
(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(a)



(b)



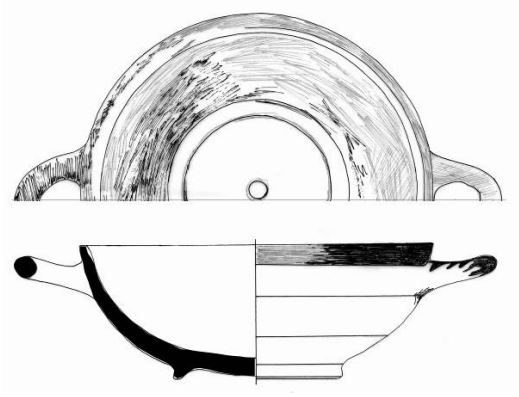
(c)



(d)



(e)





(a)



(b)



(c)



(d)



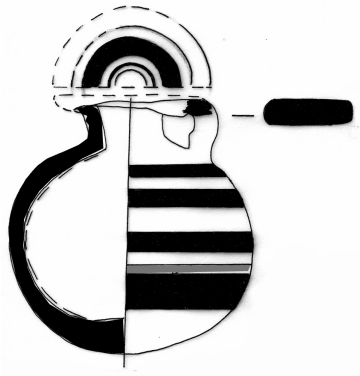
(e)



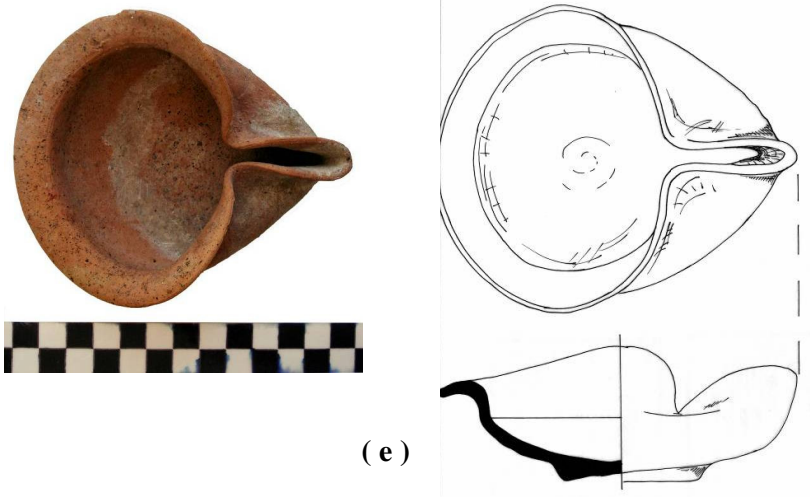
(a)



(b) **(c)**

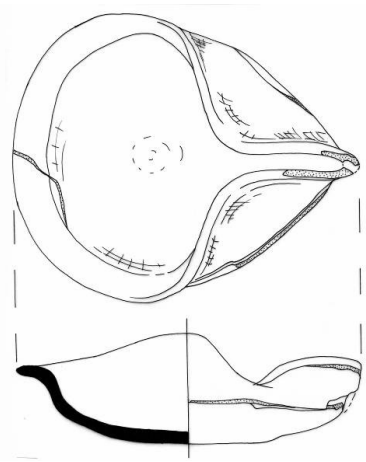


(d)



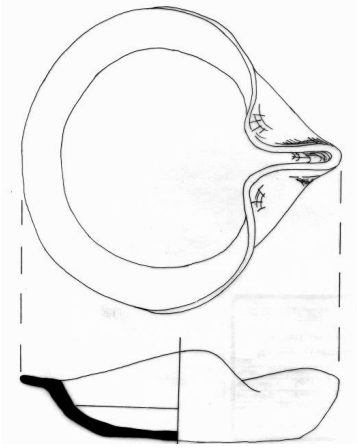
(e)





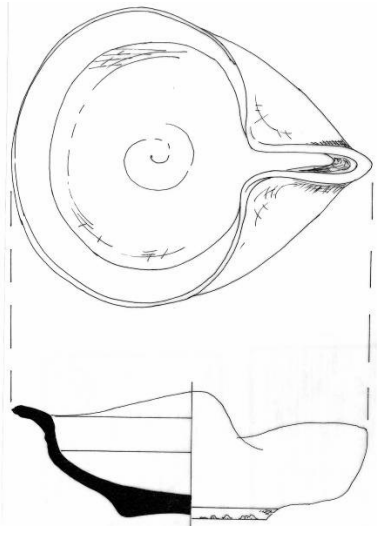
(a)



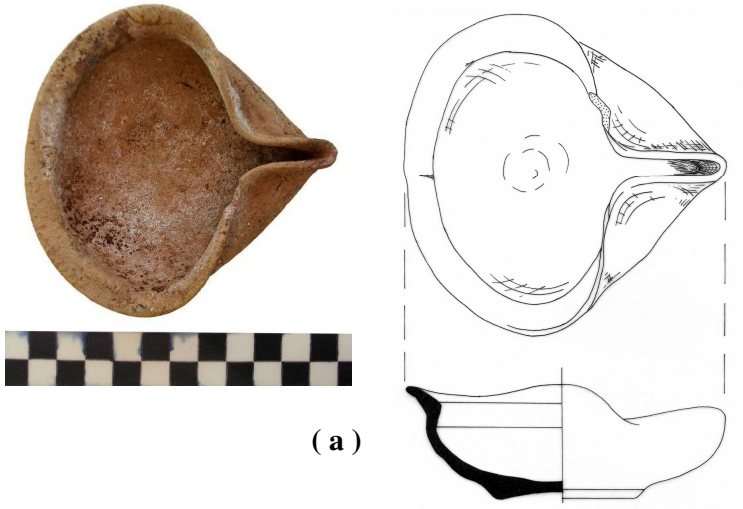


(b)





(c)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



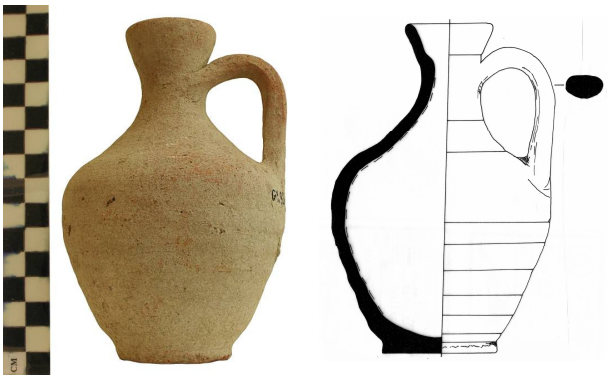
(c)



(d)



(e)



(f)



(g)



(a)



(b)



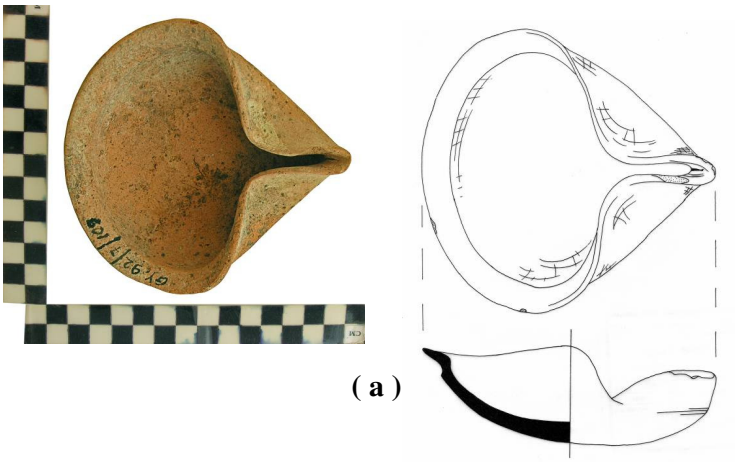
(c)



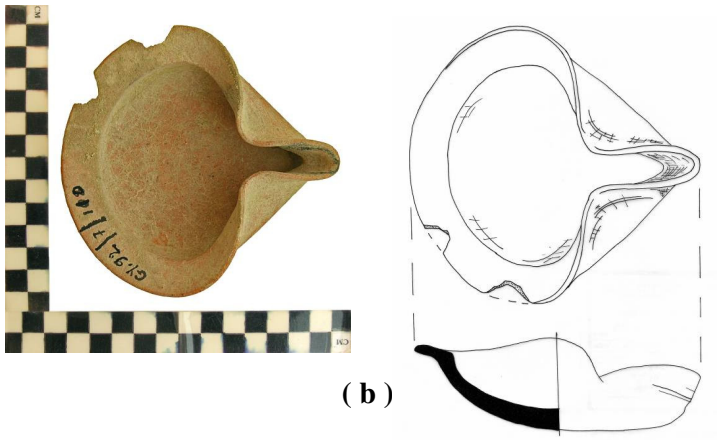
(d)



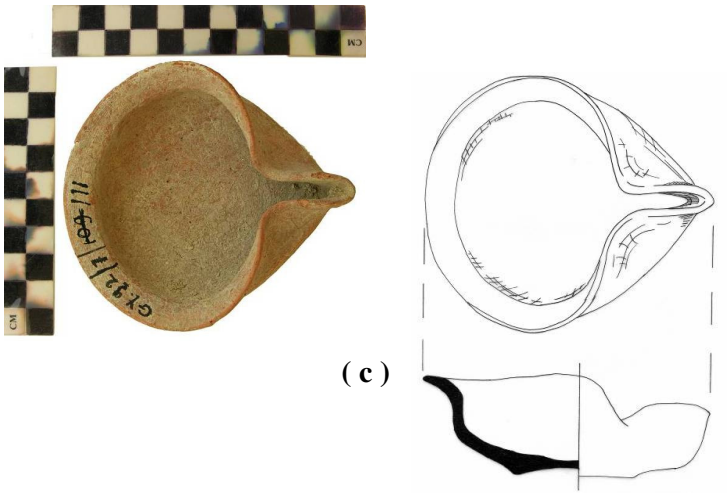
(e) **(f)**



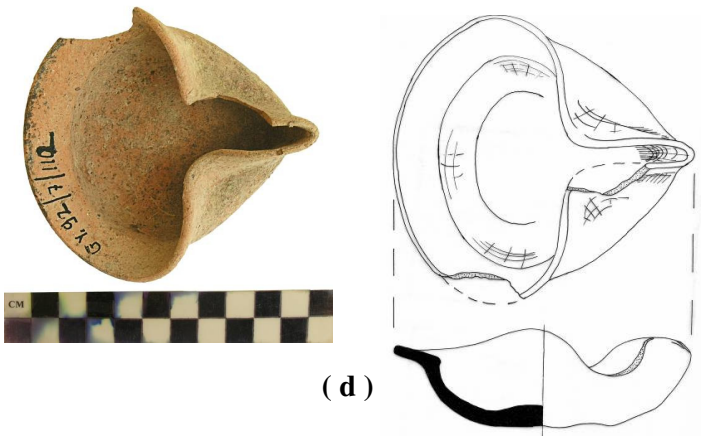
(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



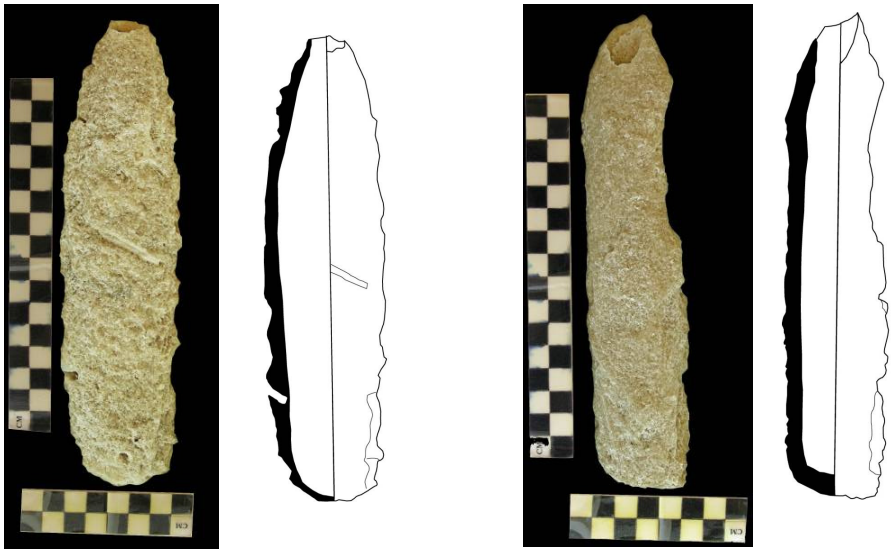
(f)



(g)



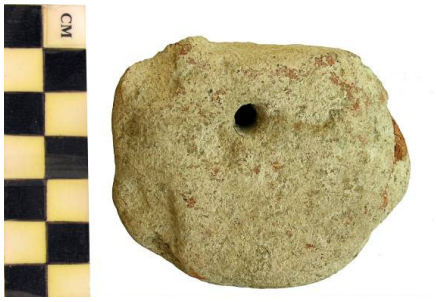
(a)



(b) **(c)**



(d)



(e)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(a)



(b)



(c)



(d)



(e)



(f)



(g)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



(a)



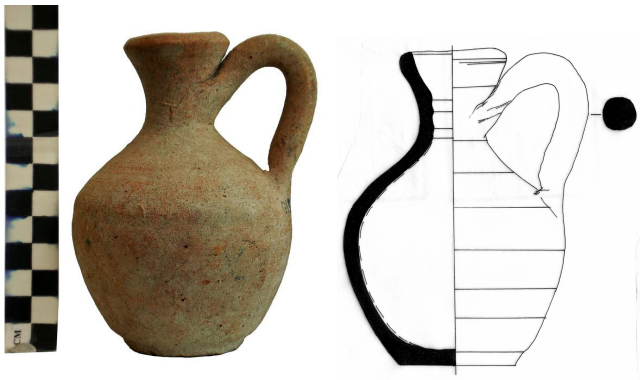
(b)



(c)



(d)



(a)



(b)



(c)



(d)



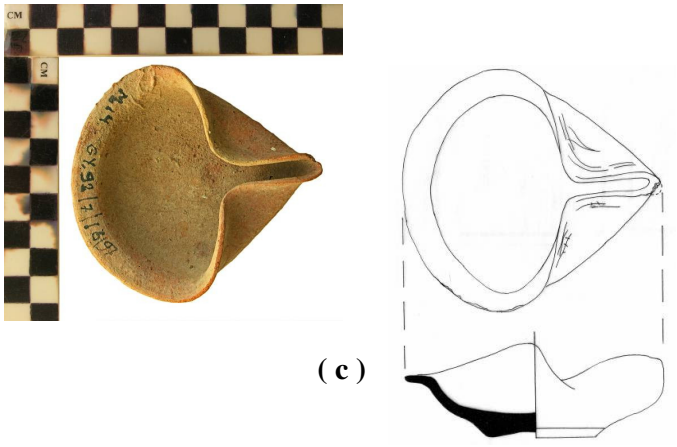
(e)



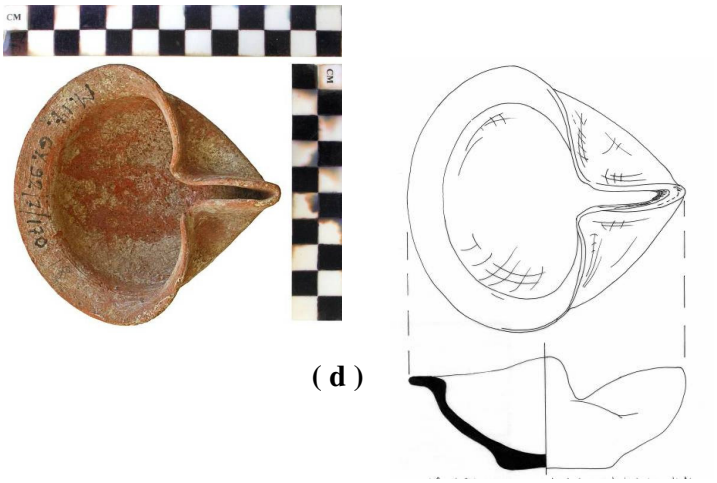
(a)



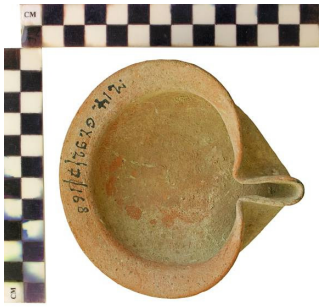
(b)

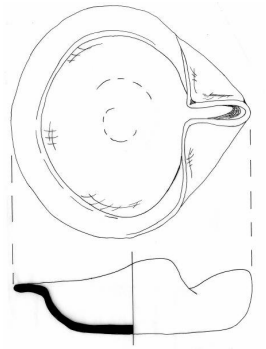


(c)

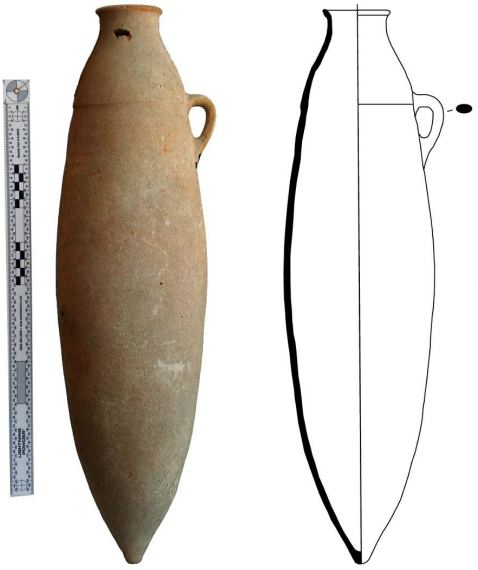


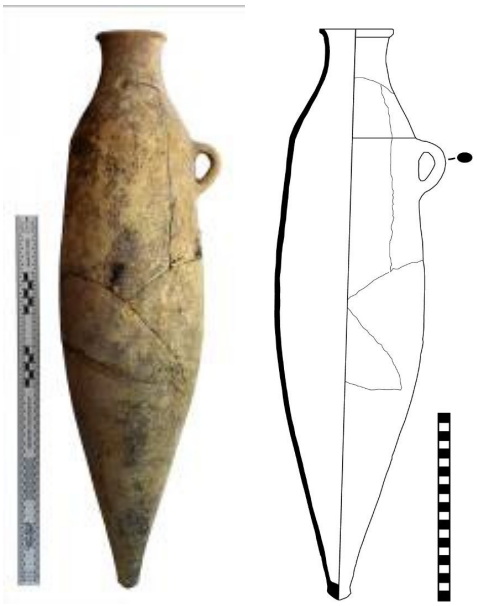
(d)





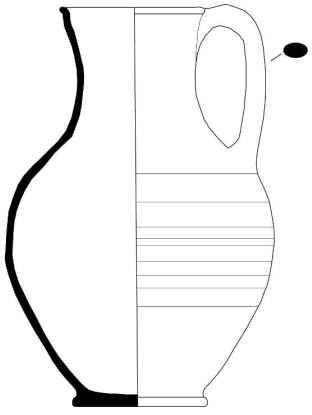
(a)





(b) **(c)**





(d)



(a)



(b)



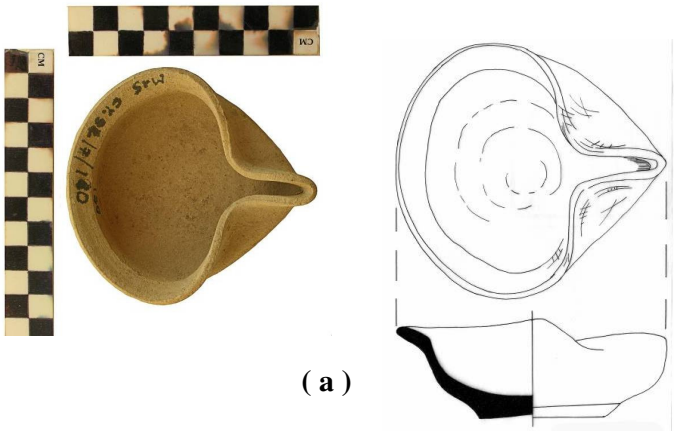
(c)



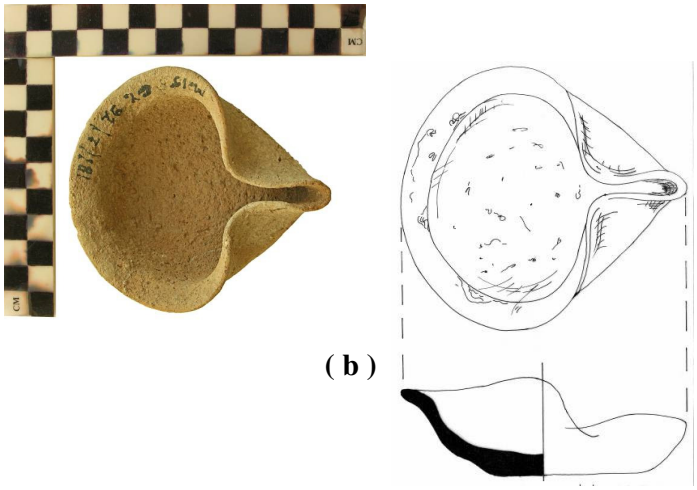
(d)



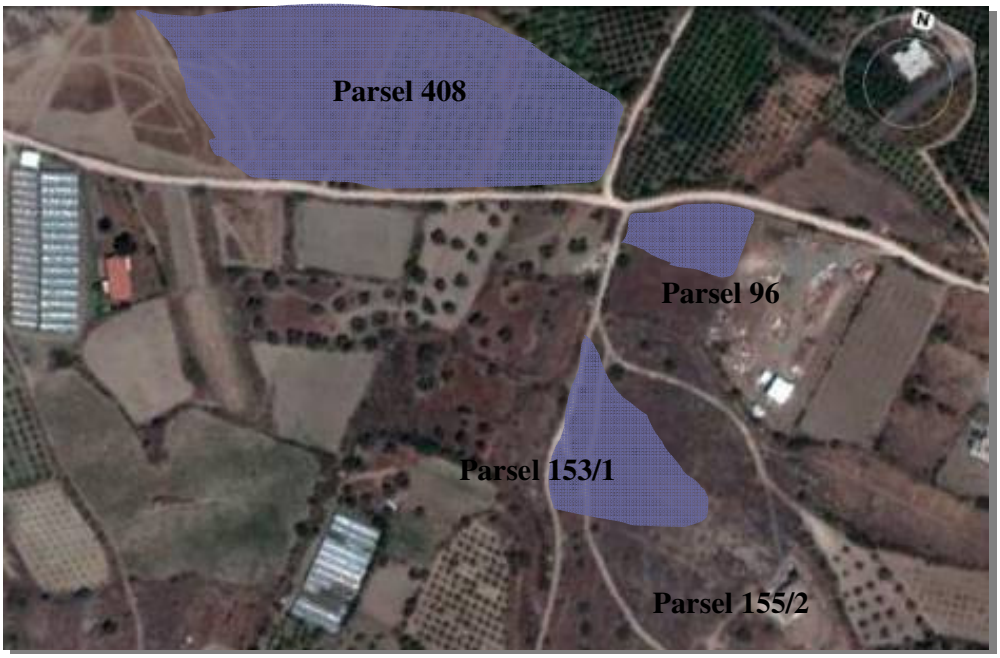
(e)



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



(a)



(b)



(c)



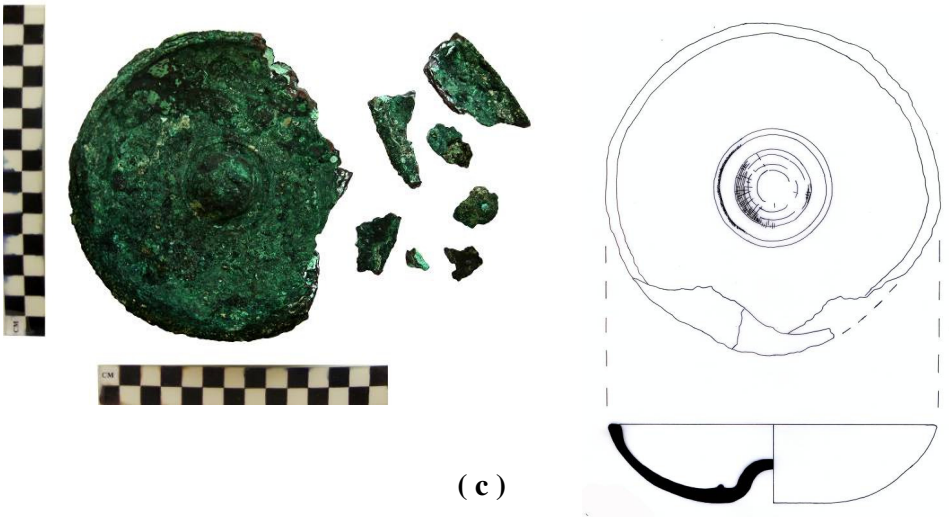
(d)



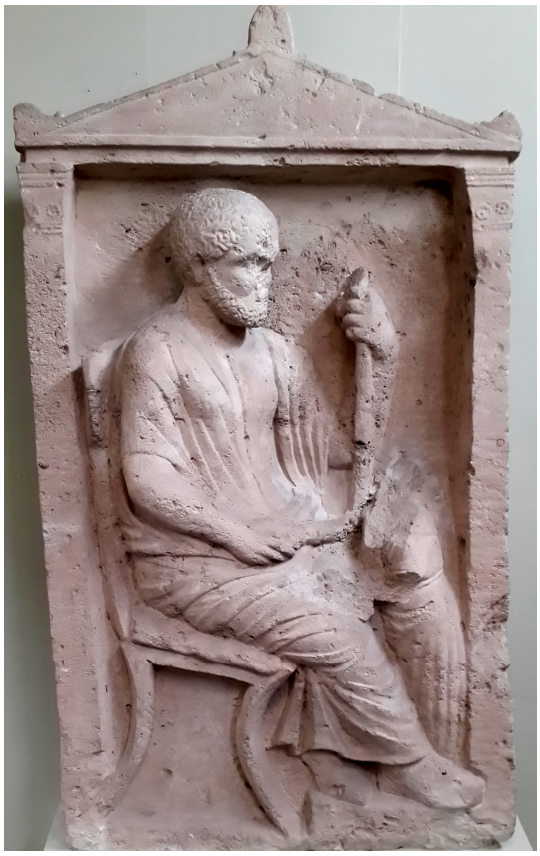
(a)



(b)



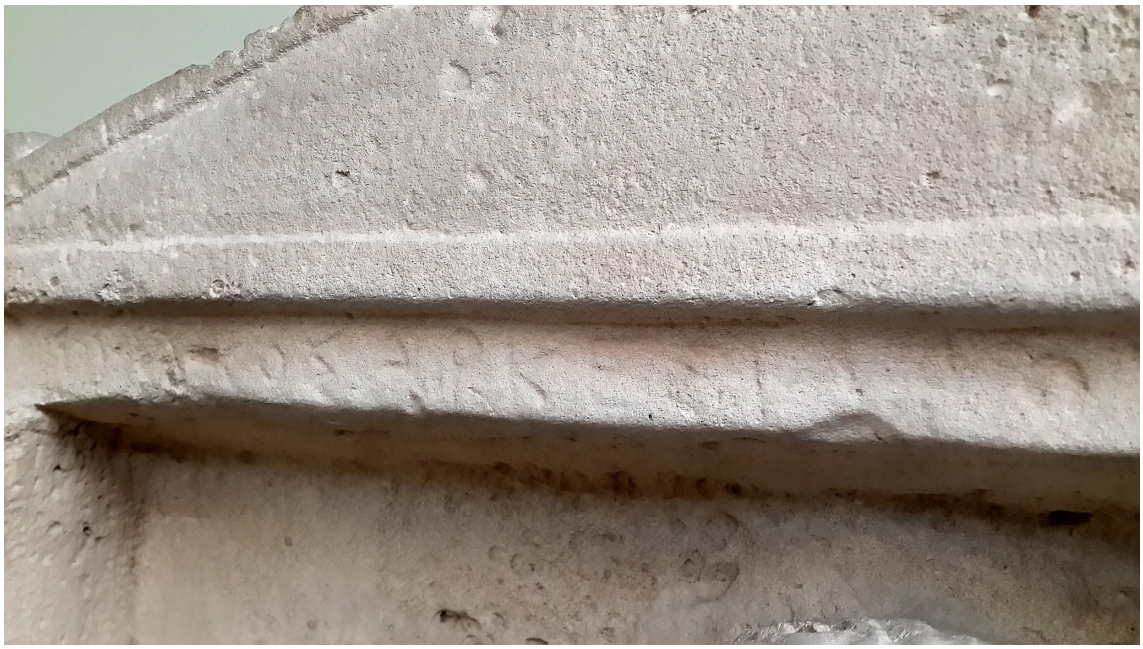
(c)



(a)



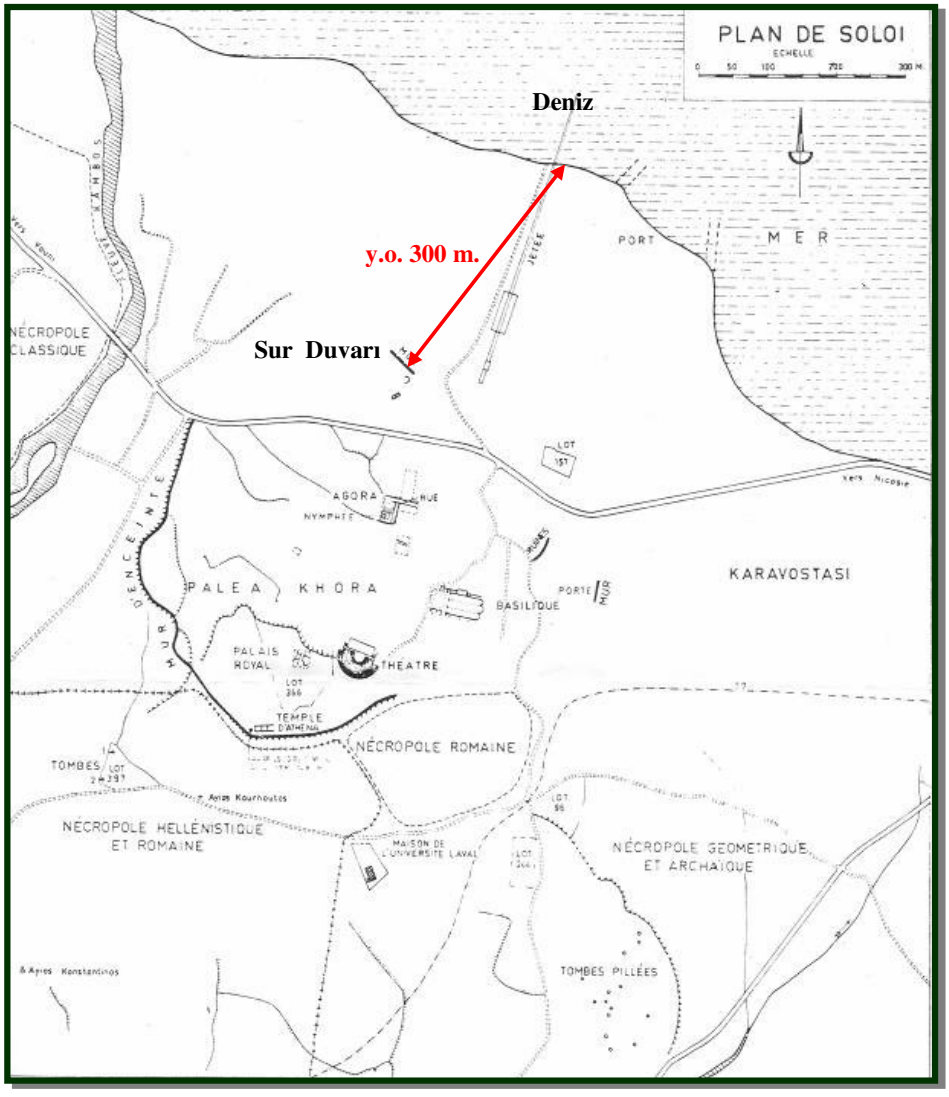
(b)



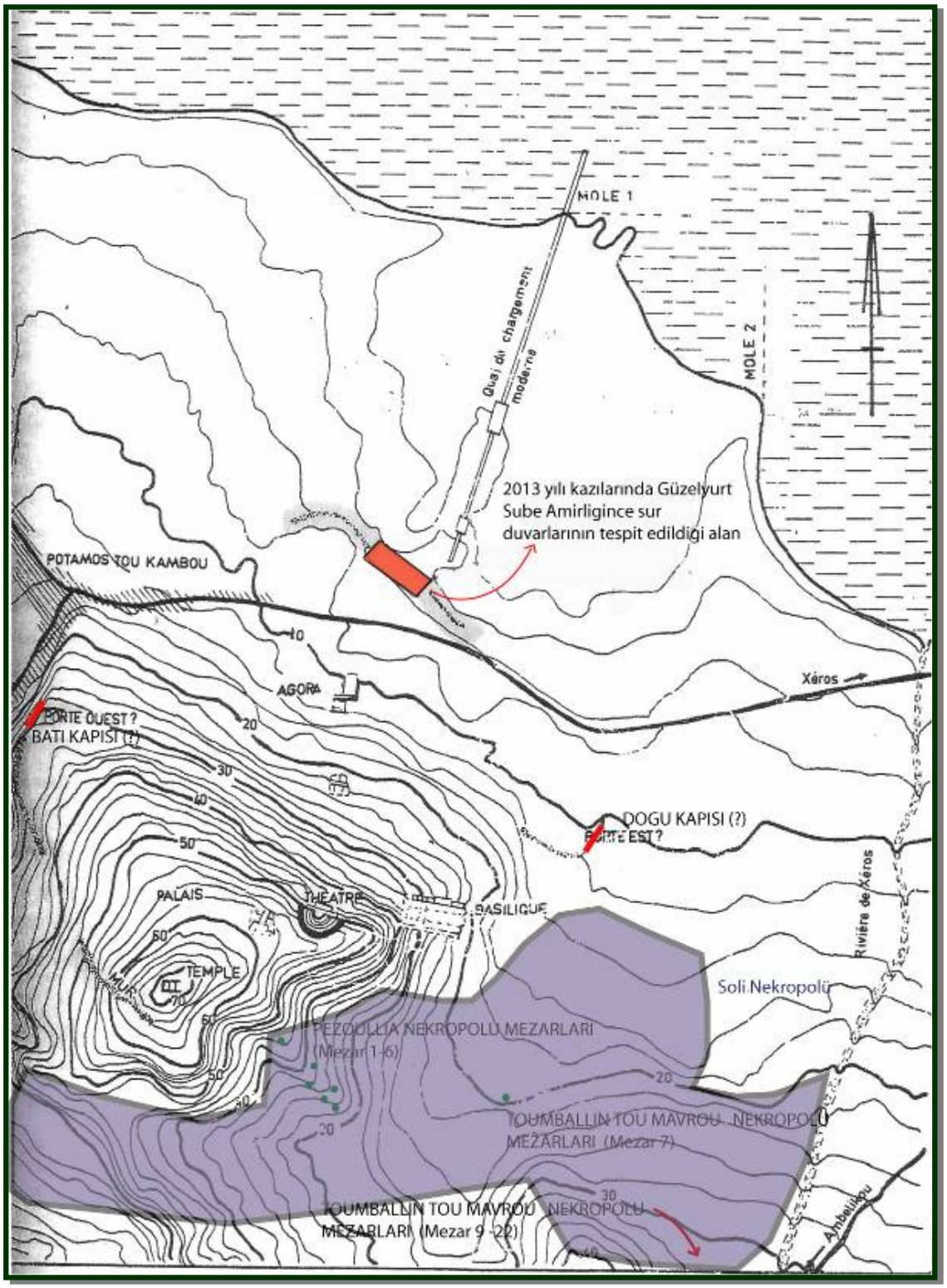
(c)



(a)

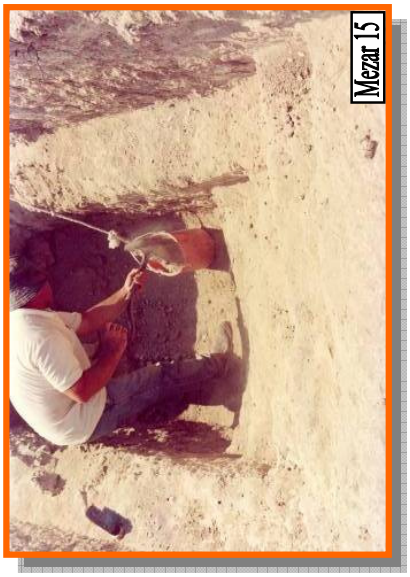

PLAN DE SOLOI
ECHELLE
0 50 100 200 300 M
Deniz
y.o. 300 m.
Sur Duvarı
MER
PORT
JETÉE
NÉCROPOLE CLASSIQUE
AGORA
NYMPHE
RUE
PALEA KHORA
KARAVOSTASI
BASILIQUE
PORTE
MUR D'ENCEINTE
PALAIS ROYAL
THEATRE
TEMPLE D'ATHENA
NÉCROPOLE ROMAINE
TOMBES
NÉCROPOLE HELLÉNISTIQUE ET ROMAINE
MAISON DE L'UNIVERSITÉ LAVAL
NÉCROPOLE GÉOMÉTRIQUE ET ARCHAÏQUE
TOMBES PILLÉES
LOT 157
LOT 266
LOT 90
LOT 264
LOT 297
Vers Nicosie
Vers Kourbouta
A Ayios Konstantinos

(b)


MOLE 1
MOLE 2
Quai di chargement moderne
2013 yılı kazılarında Güzelyurt Sube Amirligince sur duvarlarının tespit edildiği alan
POTAMOS TOU KAMBOU
AGORA
Xéros
PORTE OUEST ?
BATI KAPISI (?)
DOGU KAPISI (?)
PORTE EST ?
PALAIS
THEATRE
BASILIQUE
TEMPLE
Rivière de Xéros
Soli Nekropolü
PEZOULLIA NEKROPOLU MEZARLARI (Mezar 1-6)
TOUMBALLIN TOU MAVROU NEKROPOLU MEZARLARI (Mezar 7)
TOUMBALLIN TOU MAVROU NEKROPOLU MEZARLARI (Mezar 9 -22)
Ambelikou

N
Liman
Doğu Kapısı
Aşağı Şehir'in olası yayılım alanı
Kazılarla tespit edilmiş olan Aşağı Şehir
Akropol
Nekropol
Doğu Kapısı'na varması gereken yolun olası güzergâhı
Görüntü Tarihi: 5/10/2011
2003
Image © 2012 DigitalGlob
© 2012 Google
36 S 483786.59 d D 3888403.8


Mezar 14


Mezar 15


Mezar 4

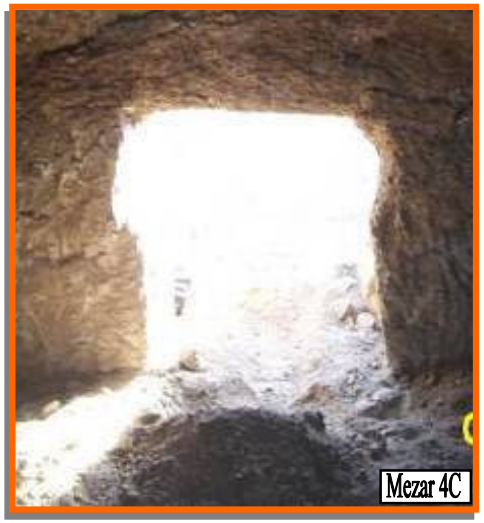

Mezar 5


Mezar 2


20/12/2005
Mezar 3

Pezoullia Mezarları


Mezar 2


Mezar 4C


Mezar 4B

Toumballin tou Mavrou Mezarları


Mezar 13


Mezar 15

Levha 181

Kesme Taş ve Moloz Örgülü Kapama


Mezar 2


Mezar 4B ve 4C


Mezar 3 Niş


Mezar 13

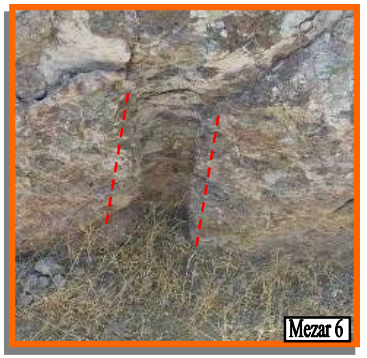

Mezar 15

İri Kesme Taşlarla Kapama


Mezar 4A


Mezar 14

Yekpare Blok ile Kapama


Mezar 6

Levha 182



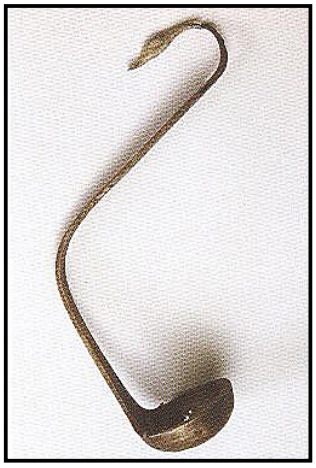
(a)



(b)

Mezar 4A kyathosu





(c)



(d)



(a)

Mezar 4A kolyesine ait meşe palamudu şeklinde kolye tanesi ve diğer çağdaş benzerleri.



Mezar 4A

KIBRIS



ANADOLU



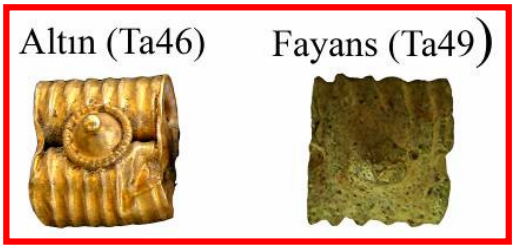
YUNAN



(b)

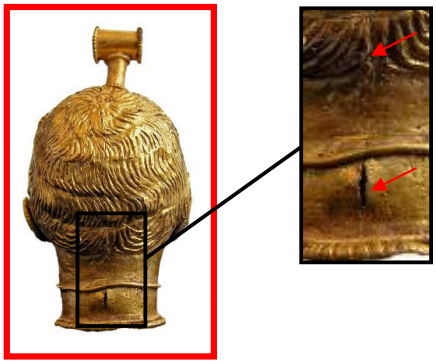


(c)

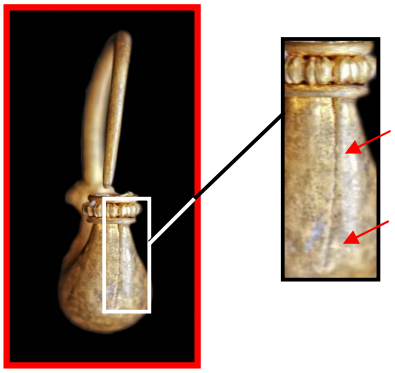


(d)

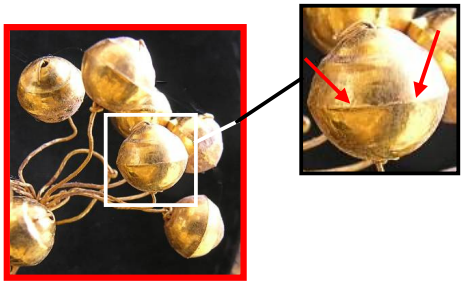
Çift Kalıplı Çekiçleme tekniğinde üretilmiş Soli Kıbrıs-Klasik Dönem takıları üzerindeki lehim izleri



Ta10



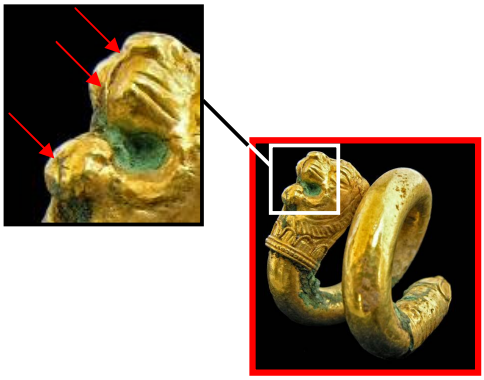
Ta39



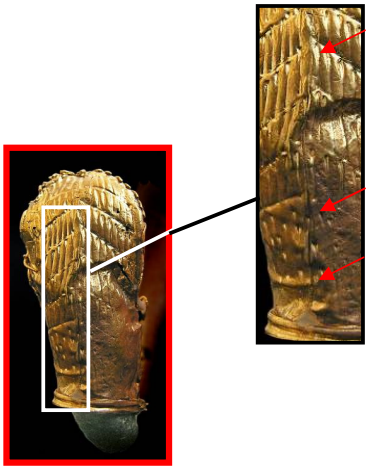
Ta15



Ta6



Ta2



Ta53

Çift Spiral Salkımı



Ta6



Ta39 ve Ta40

(a)

Çift Spiral Sarmalı



Ta52



Ta25



Ta30



Ta29

(b)

Çift Spiraller



Ta51

(c)

Yumurta Dizisi



Ta2



Ta38



Ta31



Ta32

(d)

Filigre tekniğinin anatomik özelliklerde uygulanışı



Ta12



Ta53

(a)

Filigre tekniğinin süsleme elemanları oluşturmada uygulanışı



Ta53

(b)

Motiflerin granülasyon tekniğiyle zenginleştirilmesi



Ta6



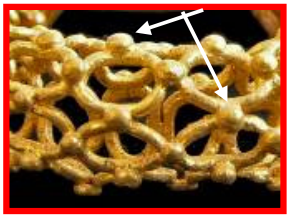
Ta39 ve Ta40



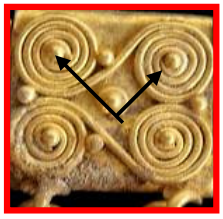
Ta6



Ta29



Ta5



Ta30

(c)

Granülasyon tekniği ile bilezik oluşturma



Ta32



Ta28



Ta22



Ta25



Ta44

(a)

Granülasyon tekniği ile oluşturulmuş geometrik süslemeler



Ta9



Ta25



Ta39 ve Ta40

(b)

Granülasyon tekniği ile kaplama



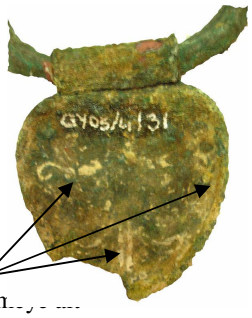
Ta41

(c)

Mk16 ve Mk17 leğenlerinin kulp ataçlarının arka yüzleri

Mk16 **Mk17**





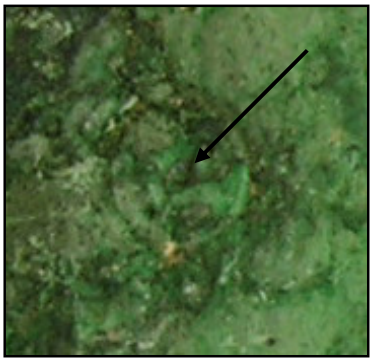
Çekiçlen[illegible]
negatif izler

(a)

Döküm esnasında kullanılan "eş merkezleme noktası"nın Mezar 4A tabaklarındaki örneklemeleri

Mk13 **Mk14**

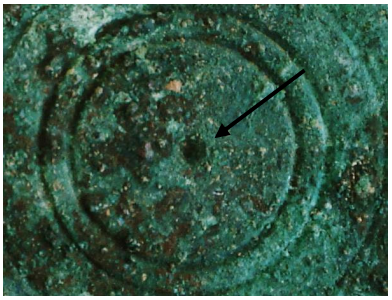




(b)

Mezar 4A tuzluğunda gözlemlenen lehim yeri ve döküm esnasında kullanılmış "eş merkezleme noktası"nın örneklemesi





(c)



(a)



(b)



(c)



(a)

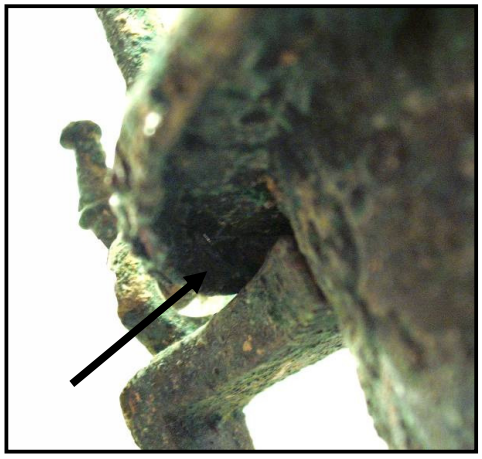


Mk5



Mk4

(b)



(c)

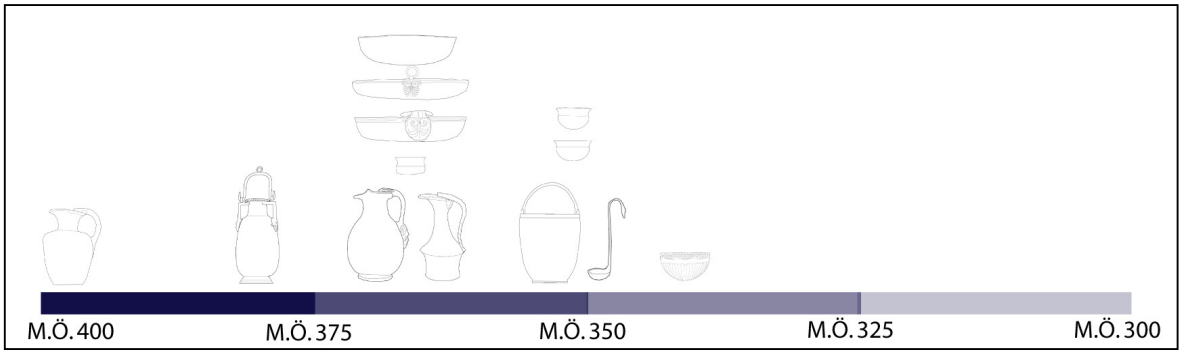


Mk5



Mk4

(d)



(e)


Mek2
Mek3
Mek8

(a)


Mermer Kaplar Profil Grafiği
Mek2
Mek3
Mek8

(b)


Mek4
Mek7

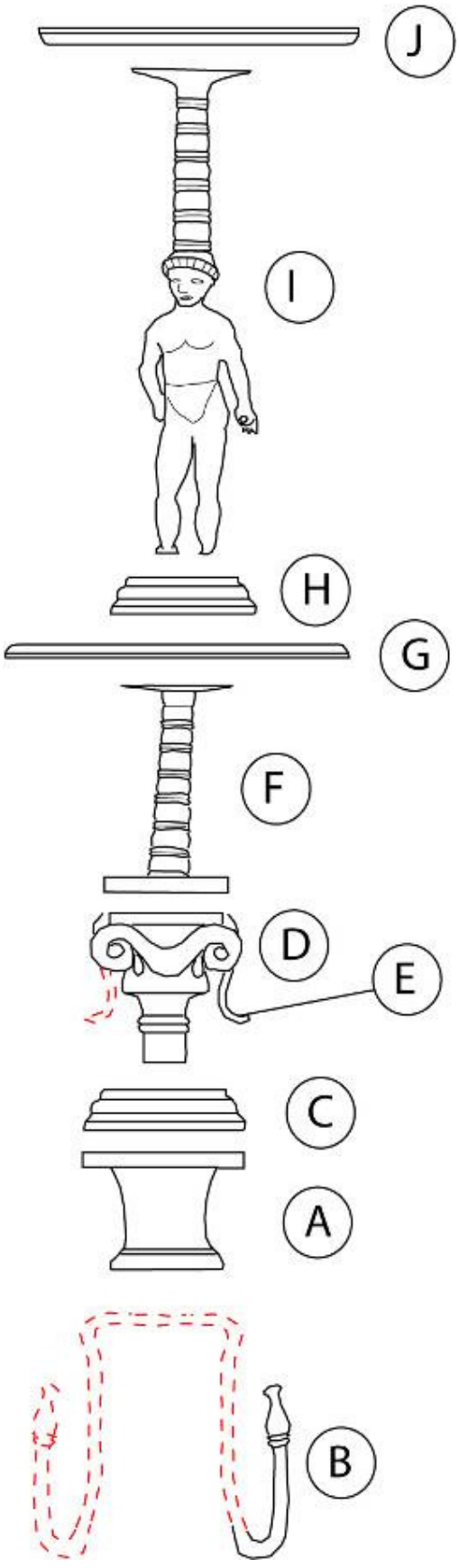
(c)

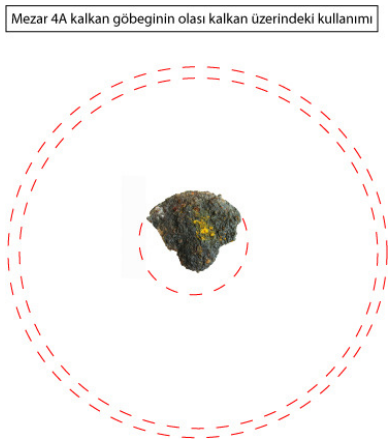

Tip 2a Formu Mermer Kaplar Profil Grafiği
Mek4
Mek7

(d)

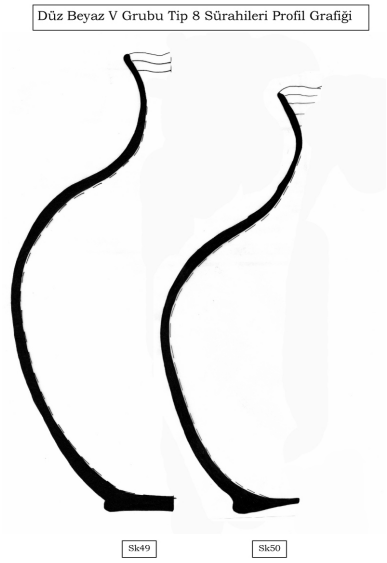

Tip 1 Formu Aynalar
Ay2
Ay3
Ay4

(e)

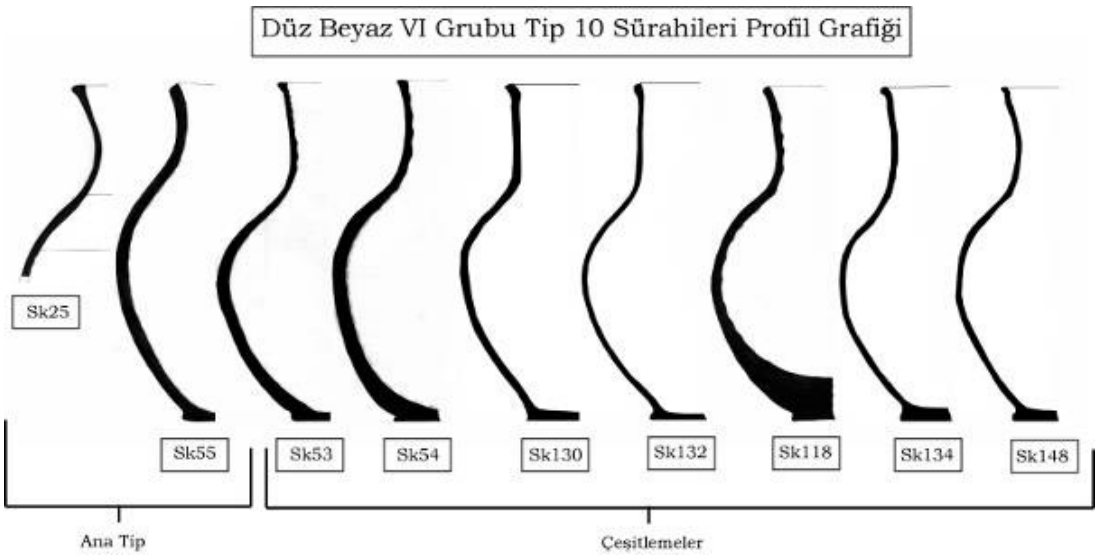

J
I
H
G
F
D
E
C
A
B


Mezar 4A kalkan göbeginin olası kalkan üzerindeki kullanımı

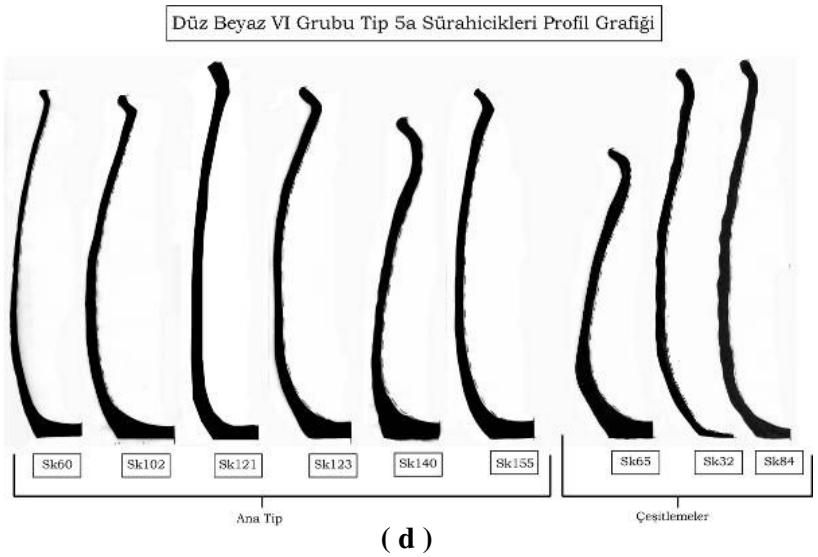
(a)


Düz Beyaz V Grubu Tip 8 Sürahileri Profil Grafiği
Sk49
Sk50

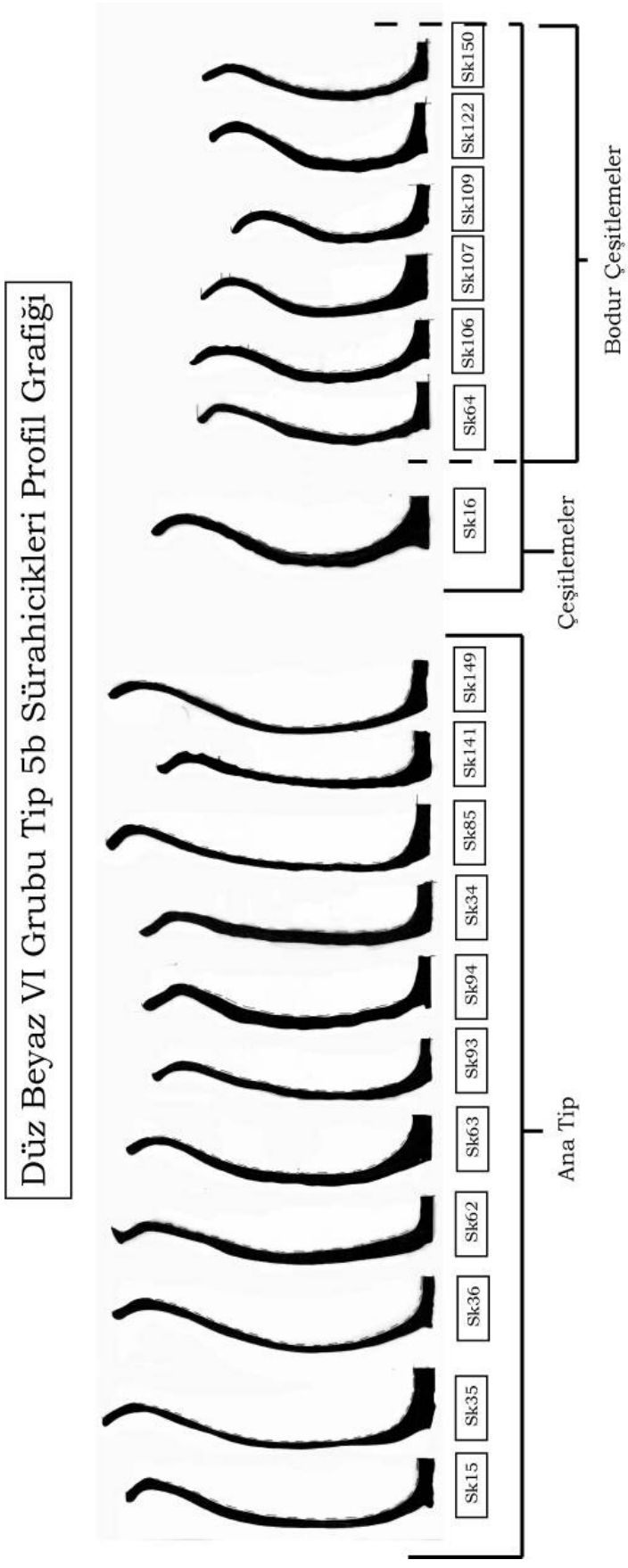
(b)


Düz Beyaz VI Grubu Tip 10 Sürahileri Profil Grafiği
Sk25
Sk55
Sk53
Sk54
Sk130
Sk132
Sk118
Sk134
Sk148
Ana Tip
Çeşitlemeler

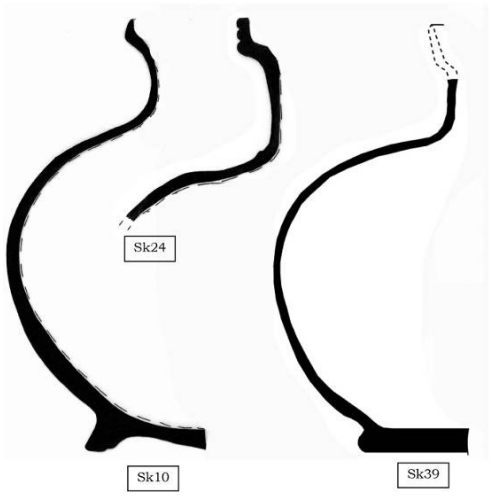
(c)


Düz Beyaz VI Grubu Tip 5a Sürahicikleri Profil Grafiği
Sk60
Sk102
Sk121
Sk123
Sk140
Sk155
Sk65
Sk32
Sk84
Ana Tip
Çeşitlemeler

(d)


Düz Beyaz VI Grubu Tip 5b Sürahicikleri Profil Grafiği
Sk15
Sk35
Sk36
Sk62
Sk63
Sk93
Sk94
Sk34
Sk85
Sk141
Sk149
Sk16
Sk64
Sk106
Sk107
Sk109
Sk122
Sk150
Ana Tip
Çeşitlemeler
Bodur Çeşitlemeler

Düz Beyaz VI Grubu Tip 6 Sürahicikleri Profil Grafiği



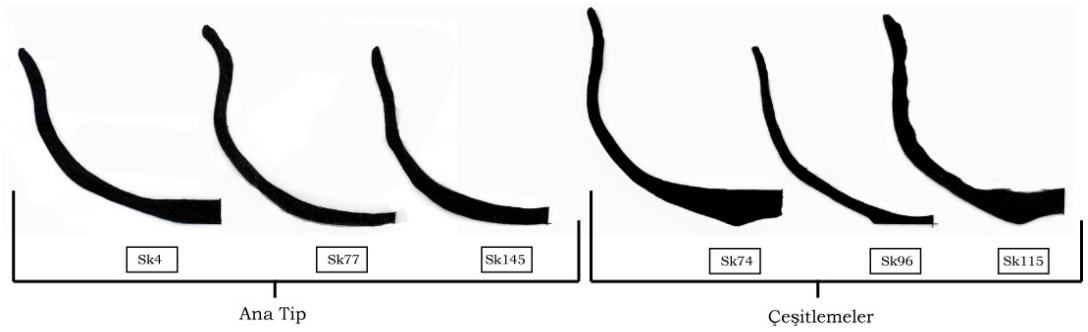
(a)

Düz Beyaz VI Grubu Tip 17 Emzikli Sürahicikleri Profil Grafiği



(b)

Düz Beyaz VI Grubu Tip 3 Kaseleri Profil Grafiği



(c)

Düz Beyaz VI Grubu Tip 4b
Torpido Gövdeli Sıvı Saklama Kapları



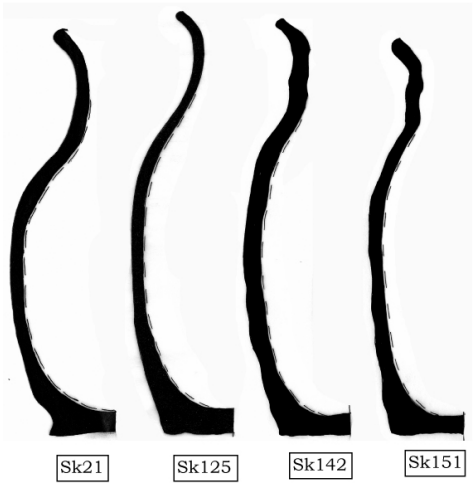
(a)

Düz Beyaz VII Grubu
Tip 1 Sürahicikleri Profil Grafiği



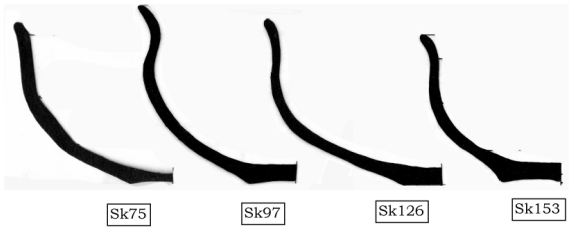
(b)

Düz Beyaz VII Grubu Tip 9c
Sürahicikleri Profil Grafiği



(c)

Düz Beyaz VII Grubu Tip 6
Kaseleri Profil Grafiği



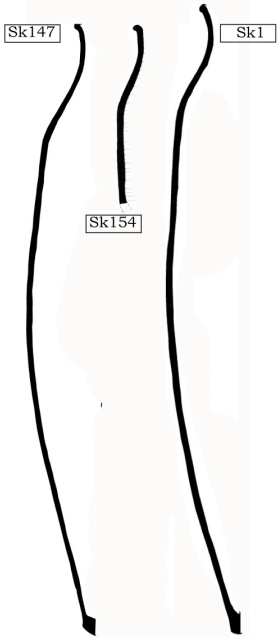
(d)

Düz Beyaz VII Grubu Tip 3
Kasecikleri Profil Grafiği



(e)

Düz Beyaz VII Grubu Tip 4b
Torpido Gövdeli Sıvı Saklama KaplarıProfil Grafiği



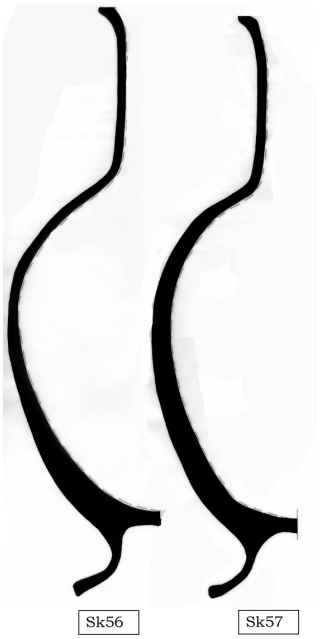
(a)

Düz Beyaz VII Grubu Tip 3
Sıvı Saklama Kapları Profil Grafiği



(b)

Bikrom VII Grubu Tip 1 Sürahileri Profil Grafiği



(c)

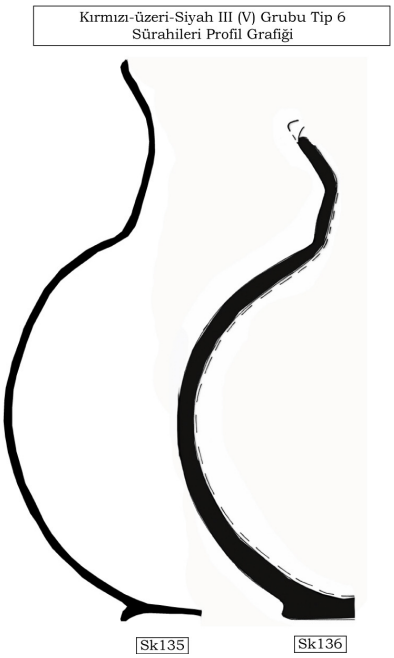
Kırmızı Astar IV (VI) Grubu Tip 5a
Kaseleri Profil Grafiği



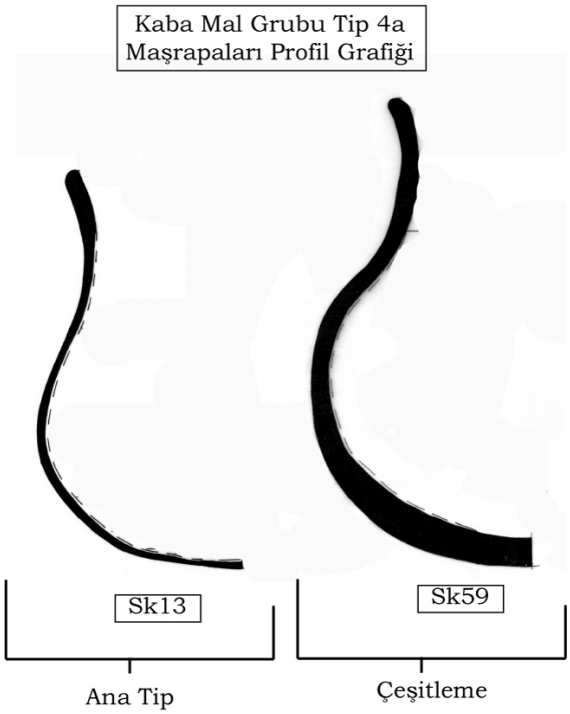
(d)


Kırmızı Astar V (VII) Grubu Tip 5
Tabakları Profil Grafiği
Sk73
Sk86

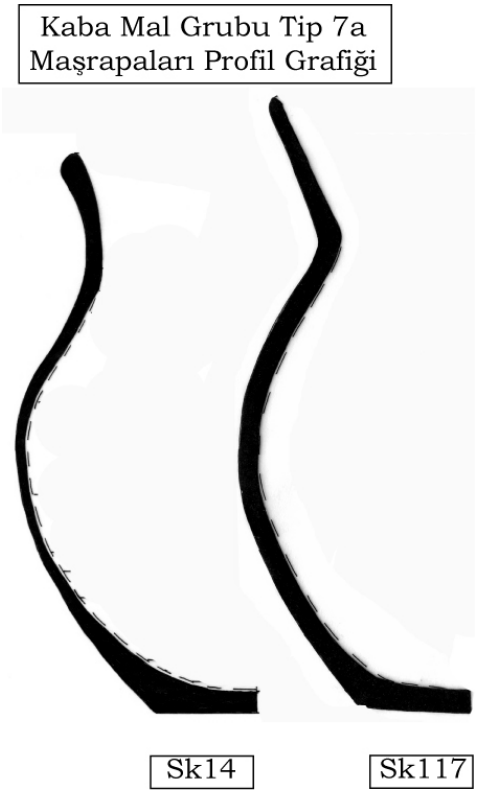
(a)


Kırmızı-üzeri-Siyah III (V) Grubu Tip 6
Sürahileri Profil Grafiği
Sk135
Sk136

(b)


Kaba Mal Grubu Tip 4a
Maşrapaları Profil Grafiği
Sk13
Sk59
Ana Tip
Çeşitleme

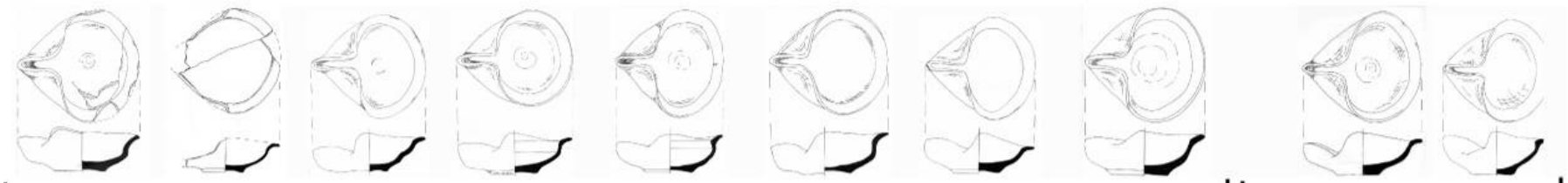
(c)


Kaba Mal Grubu Tip 7a
Maşrapaları Profil Grafiği
Sk14
Sk117

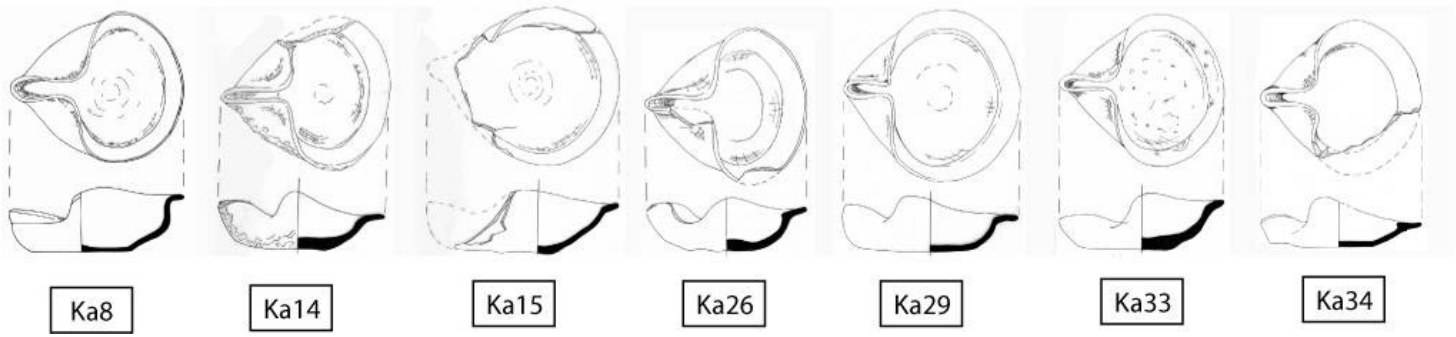
(d)

Kandil Tip A

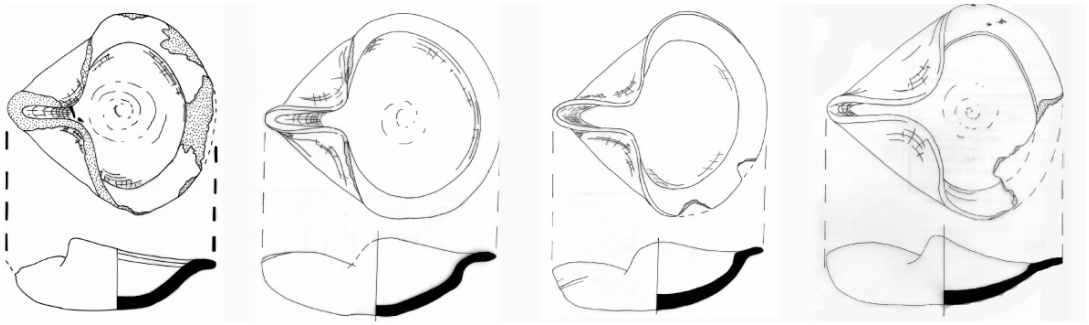
Tip A1



Tip A2

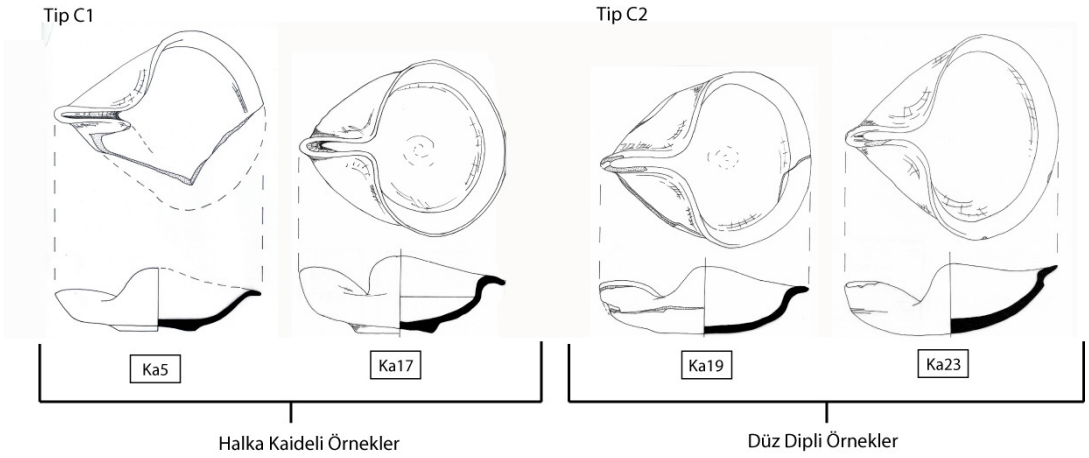


Kandil Tip B



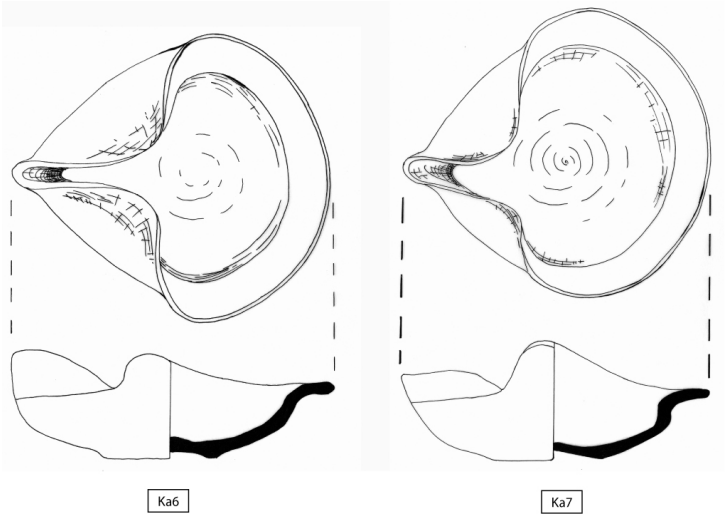
(a)

Kandil Tip C

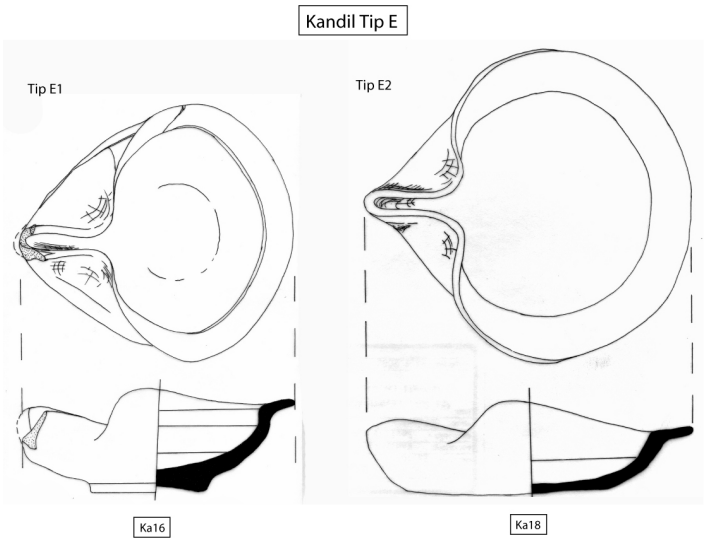


(b)

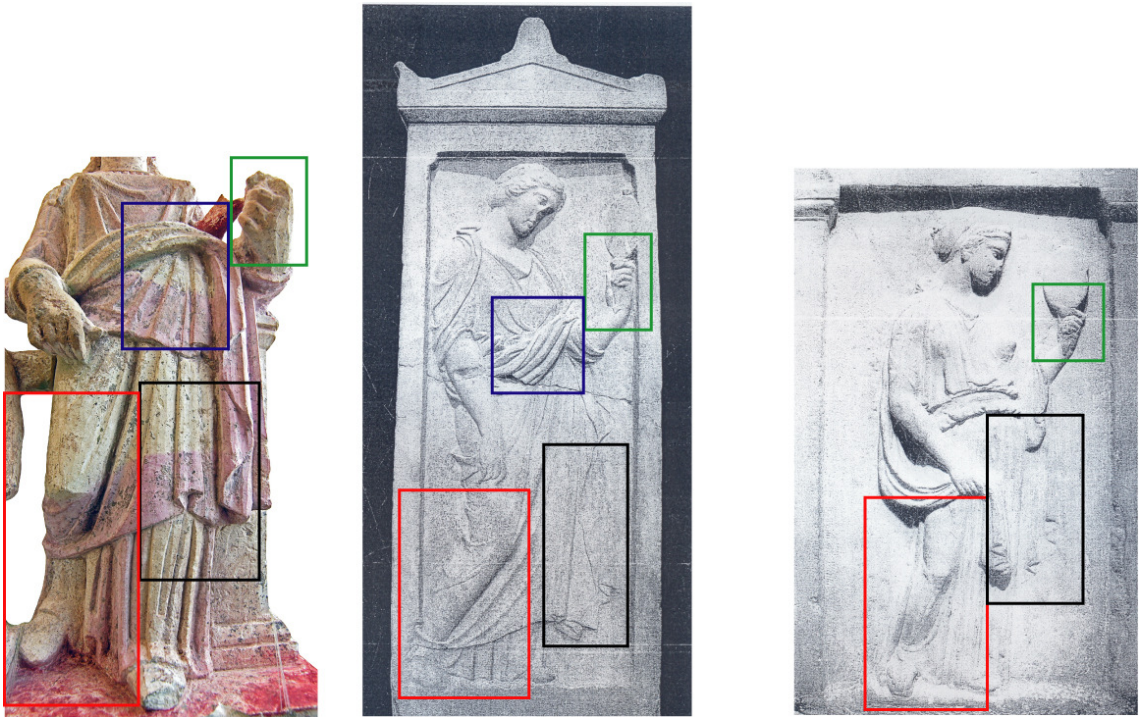
Kandil Tip D



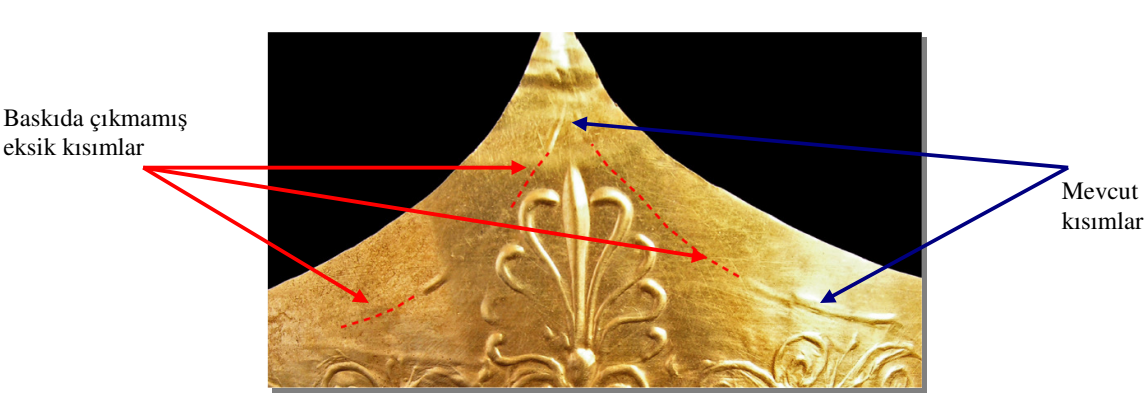
(c)


Kandil Tip E
Tip E1
Tip E2
Ka16
Ka18

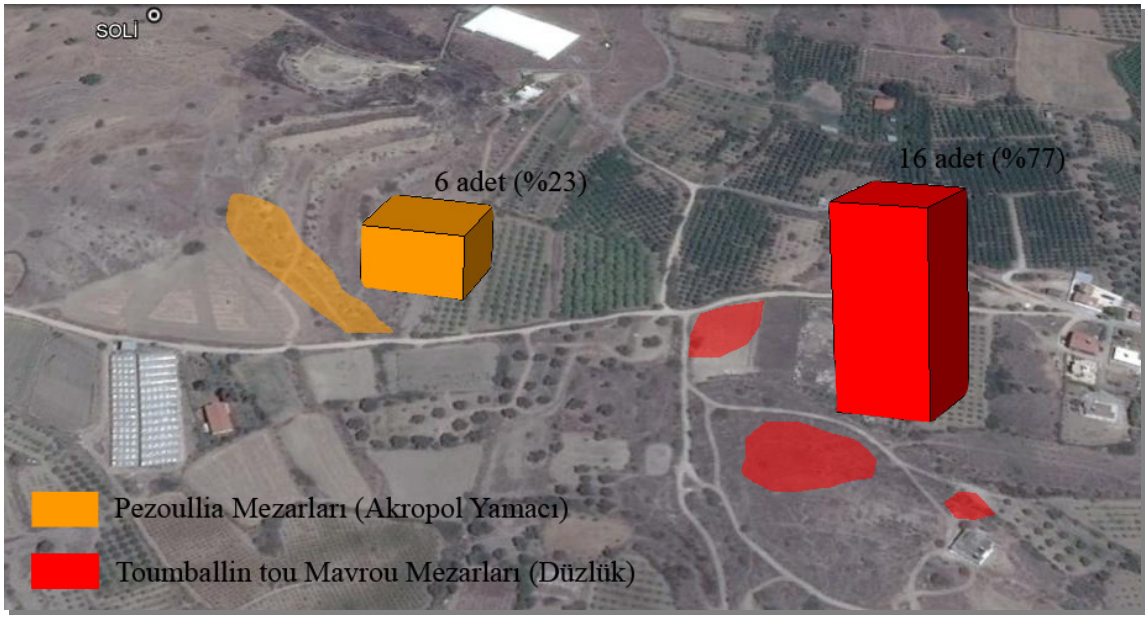
(a)



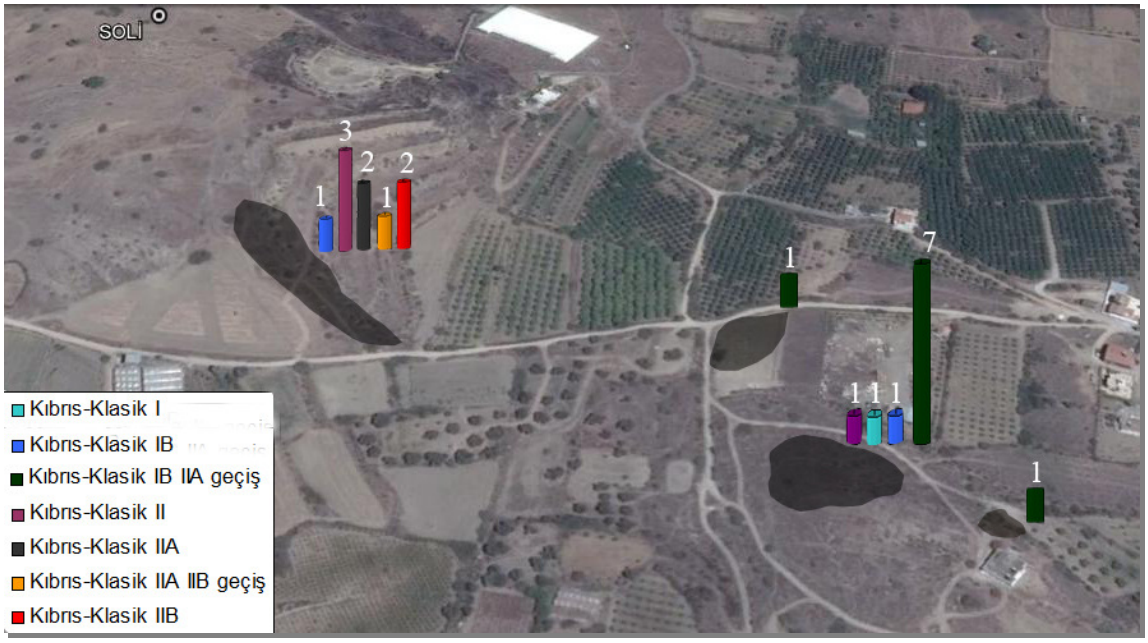
(b)


Baskıda çıkmamış
eksik kısımlar
Mevcut
kısımlar

(c)


SOLİ
6 adet (%23)
16 adet (%77)
Pezoullia Mezarları (Akropol Yamacı)
Toumballin tou Mavrou Mezarları (Düzlük)

(a)


SOLİ
3
2
2
1
1
1
7
1 1 1
1
Kıbrıs-Klasik I
Kıbrıs-Klasik IB
Kıbrıs-Klasik IB IIA geçiş
Kıbrıs-Klasik II
Kıbrıs-Klasik IIA
Kıbrıs-Klasik IIA IIB geçiş
Kıbrıs-Klasik IIB

(b)

TABLOLAR

	Seramik kaplar		Kandiller	Diğer Buluntular
	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII		Çiviler
Dromos	-	Sk1	-	-
Mezar Odası	-	Sk2	Ka1	Çi1

Tablo 1 - Mezar 1 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar				Strigilisler
	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	Bikrom VII	İthal	
Dromos	Sk4	Sk3,Sk5,Sk6,Sk9	Sk8	Sk7	St1
Mezar Odası	-	-	-	-	-

Tablo 2 - Mezar 2 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar			Kandiller	Takılar	Metal Kaplar	Strigilisler	Diğer
	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	Kaba Seramik					
Niş	Sk10,	Sk11,Sk12,	Sk13,Sk14	Ka2	-	-	-	-
Mezar Odası	Sk15,Sk16	-	**1**[1]	**1**	Ta1	Mk1	St2	Çi2

Tablo 3 - Mezar 3 buluntu dağılım tablosu.

[1] Tümlenemeyecek kadar kötü vaziyette bulunmuş olup Katalog kısmına eklenmemiş ancak yine de miktar veren eserler, tablo içinde temsil edildikleri sayı ile (1,2,3 vb.) belirtileceklerdir.

	Seramik Kaplar		Kandilller	Figürinler		Takılar	Metal Kaplar		Aynalar	Makyaj Çubukları	Thymiaterion	Silahlar	Strigilisler	Diğer Buluntular		Lahitler
	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII		Pişmiş Toprak	Kireçtaşı		Tunç	Gümüş						Çiviler	Diğer	
Dromos	Sk18	Sk17,Sk19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mzr 4A	Sk23,Sk24,Sk25,Sk26	Sk21,Sk22,Sk27, Sk28, Sk29,Sk30	Ka3,Ka4,Ka5, **2**	Fi1	Fi2	Ta2,Ta3,Ta4, Ta5Ta6,Ta7, Ta8,Ta9Ta10,Ta11,Ta12, Ta13,Ta14, Ta15,Ta16 ,Ta17,Ta18, Ta19,Ta20, Ta21,Ta22 Ta23,Ta24	Mk2,Mk4,Mk5,Mk6,Mk7, Mk8,Mk9, Mk10,Mk11 ,Mk16,Mk17,Mk18,Mk19,Mk20	Mk3, Mk12,Mk13 ,Mk14,Mk15	Ay1,Ay2	Mç1,Mç2	Te1	Si1,Si2, Si3,Si4	St3,St4,St5	Çi3,Çi4,Çi5,Çi6,Çi7,Çi8,Çi9,Çi10,Çi11, Çi12,Çi13,Çi14,Çi15,Çi16, Çi17,Çi18,Çi19,Çi20,Çi21, Çi22,Çi23,Çi24,Çi25,Çi26, Çi27,Çi28,Çi29,Çi30,Çi31, Çi32,Çi33,Çi34,Çi35,Çi36, Çi37,Çi38,Çi39,Çi40,Çi41, Çi42,Çi43,Çi44,Çi45,Çi46, Çi47,Çi48,Çi49,Çi50,Çi51, Çi52	Db1, Db2, Db3, Db4, Db5	-
Mzr 4B	Sk31,Sk32,Sk33,Sk34,Sk35,Sk36,Sk38	Sk37	Ka6	-	-	Ta25,Ta27, Ta28,Ta29, Ta30,Ta31, Ta32,Ta33, Ta34,Ta35, Ta36,Ta37, Ta38,Ta39, Ta40,Ta41, Ta42,Ta43, Ta44,Ta45, Ta46,Ta47, Ta48,Ta49, Ta50,Ta51, Ta52	Mk21,Mk22	-	-	Mç3	-	-	-	Çi53,Çi54,Çi55	-	La1
Mzr 4C	-	-	Ka7,Ka8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	St6	Çi56,Çi57,Çi58,Çi59,Çi60	Db6, Db7, Db8	-

Tablo 4 – Mezar 4 (Dromos ve Mezar Odaları) buluntu dağılım tablosu.

	Kandiller	Makyaj Çubukları	Strigilisler
Dromos	-	-	-
Mezar Odası	Ka9	Mç4	St7

Tablo 5 - Mezar 5 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar
	Düz Beyaz VII
Dromos	-
Mezar Odası	Sk40

. **Tablo 6 -** Mezar 6 buluntu dağılım tablosu.

.

	Seramik Kaplar	
	Beyaz Boyalı VII	İthal
Dromos	-	-
Mezar Odası	Sk43, Sk44, Sk45	Sk41, Sk42

Tablo 7 - Mezar 7 buluntu dağılım tablosu

	Seramik Kaplar		Lahitler
	Düz Beyaz VII	İthal	
Dromos	-	-	-
Mezar Odası	Sk49	Sk47, Sk48	La2, La3, La4, La5, La6

. **Tablo 8 –** Mezar 8 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar									Kandiller	Figürinler	Mermer Kaplar	Aynalar
	Düz Beyaz V	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	Bikrom V	Bikrom VII	Kırmızı Astar IV (VI)	Kırmızı Astar V (VII)	Siyah Astar V	Kaba Mal Grubu		Pişmiş Toprak		
Dromos	**-**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar Odası	Sk50, Sk51	Sk60, Sk61, Sk62, Sk63, Sk64, Sk66, Sk74, Sk76, Sk77	SK54, Sk55, Sk56, Sk59, Sk65, Sk68, Sk69, Sk70, Sk71, Sk72, Sk75, Sk78, Sk81, Sk82	Sk52	Sk57, Sk58	Sk79, Sk80	Sk73	Sk53	Sk60, Sk67	Ka10, Ka11, Ka12, Ka13, Ka14, Ka15	Fi3	Mek1, Mek2, Mek3, Mek4, Mek5, Mek6	Ay3, Ay4

Tablo 9 – Mezar 9 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar				Kandiller	Mermer Kaplar
	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	Bikrom Kırmızı III (VI)	Kırmızı Astar V (VII)		
Dromos	-	-	-	-	-	**1**
Mezar Odası	Sk84, Sk85	Sk87	Sk83	Sk86	Ka16	Mek6

Tablo 10 – Mezar 10 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar						Kandiller
	Beyaz Boyalı VI	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	Bikrom V	Kırmızı Astar IV (VI)	İthal	
Dromos	**-**	-	-	-	-	-	-
Mezar Odası	Sk89, Sk96	Sk92, Sk93, Sk94, Sk95, Sk97,	Sk91, Sk98, Sk100, Sk101	Sk90	Sk99	Sk102	Ka17, Ka18, Ka19, Ka20, Ka21, Ka22

Tablo 11 – Mezar 11 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar		
	Düz Beyaz VI	Beyaz Boyalı VI	Kırmızı Astar (IV) VI
Dromos	-	-	-
Mezar Odası	Sk103	Sk104	Sk105

Tablo 12 – Mezar 14 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar						Kandiller	Takılar	Metal Kaplar	Mermer Kaplar	Strigilisler	Diğer Buluntular
	Beyaz Boyalı VI	Beyaz Boyalı VII	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	Kırmızı üzeri Siyah III (V)	Kaba Mal Grubu						
Dromos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Db8
Mezar Odası	Sk117	Sk113	Sk107, Sk108, Sk109, Sk110, Sk111, Sk115, Sk116	Sk112	Sk114	Sk106	Ka23, Ka24, Ka25, Ka26, Ka27, Ka28	Ta53	Mk23, Mk24	Mek7, Mek8	St8	-

Tablo 13 – Mezar 15 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar					Kandiller
	Düz Beyaz V	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	Bikrom V	Kaba Mal Grubu	
Dromos	-	-	-	-		**-**
Mezar Odası	Sk121	Sk119, Sk122, Sk123, Sk124	Sk125, Sk126, Sk127, Sk128	Sk120	Sk118	**3**

Tablo 14 - Mezar 17 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar
	Düz Beyaz VII
Dromos	-
Mezar Odası	Sk129

Tablo 15 – Mezar 18 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar
	Düz Beyaz VI
Dromos	-
Mezar Odası	Sk130, Sk131

Tablo 16 – Mezar 19 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar					Kandiller
	Bikrom V	Kırmızı üzeri Siyah III (V)	Kırmızı Astar IV (VI)	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	
Dromos	-	-	-	-	-	-
Mezar Odası	Sk132, Sk138	Sk136, Sk137	Sk144, Sk145	Sk133, Sk134, Sk135, Sk139, Sk140, Sk141, Sk142, Sk146	Sk143	Ka29, Ka30, Ka31

Tablo 17 – Mezar 20 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar		Kandiller
	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	
Dromos	-	-	-
Mezar Odası	Sk147, Sk149, Sk150, Sk151, Sk153	Sk148, Sk152, Sk154	Ka32, Ka33

Tablo 18 – Mezar 21 buluntu dağılım tablosu.

	Seramik Kaplar			Kandiller	Metal Kaplar
	Düz Beyaz VI	Düz Beyaz VII	İthal		
Dromos	-	-	-	-	-
Mezar Odası	Sk156, Sk157, Sk158	Sk155	Sk159	Ka34	Mk25

Tablo 19 – Mezar 22 buluntu dağılım tablosu.

	DROMOS		DROMOS BASAMAKLARI	DROMOS NİŞİ	DROMOS ÇUKURU	MEZAR GİRİŞİ		MEZAR ODASI			MEZAR ODASI SEKİLERİ
	Uzunluk	Genişlik				Yükseklik	Genişlik	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	
Mezar 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 2	3[1]	1,30	3 adet	-	-	1,15	0,85	6	3,30	1,90	-
Mezar 3	2,90	1,30	5 adet	1 adet	-	-	0,70	4,60	2,20	-	-
Mezar 4A	4	1,50 - 2	4 adet	-	-	0,60	1,26	4,60	3	1,70	-
Mezar 4B						0,90	1	4,20	2,60	1,60	-
Mezar 4C						0,90	0,70 – 0,90	3,80	2	1,80	-
Mezar 5	2,30	1,56 – 1,86	3 adet	-	Mevcut	-	0,73	5	2,14	-	-
Mezar 6	2,80	0,80 – 0,89	3 adet	-	-	-	0,89	5	2,69	-	Mevcut

Tablo 20 - *Pezoullia* nekropolü mezarları karşılaştırmalı ölçü tablosu.

[1] Tüm ölçüler “metre” birimindedir.

	DROMOS		DROMOS BASAMAKLARI	DROMOS SEKİSİ	DROMOS NİŞİ		MEZAR GİRİŞİ		MEZAR ODASI			MEZAR ODASI SEKİLERİ
	Uzunluk	Genişlik				DROMOS ÇUKURU	Yükseklik	Genişlik	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	
Mezar 7	3,70	1 – 1,50	3 adet	-	-	-	?	?	2,20	2,20	?	-
Mezar 8	?	?	?	-	-	-	?	?	?	?	?	-
Mezar 9	3,20	0,70	7 adet	-	-	-	1,03	0,55	2,23	2,23	-	-
Mezar 10	3,50	0,90	4 adet	Mevcut	-	-	0,78	0,67	2,80	2,30	1,60	Mevcut
Mezar 11	3,50	2	7 adet	Mevcut	-	-	1,10	0,80	2,70	2,10	1	-
Mezar 12	?	?	5 adet	Mevcut	-	-	?	?	?	?	?	-
Mezar 13	8	4	?	?	-	-	?	?	7	4,50	?	-
Mezar 14	?	0,90 – 1,20	5 adet	Mevcut	-	-	0,75	0,90	2,25	1,90	1	-
Mezar 15	3,95	1,95	7 adet	Mevcut	-	-	1,15	0,80	2,70	2,25	1,40	-
Mezar 16	6	?	?	-	-	-	?	?	6	3,30	?	-
Mezar 17	?	1,10	5 adet	-	-	-	1,10	1	1,90	1,50	?	-
Mezar 18	?	?	?	?	-	-	?	0,60	1	1	0,70	-
Mezar 19	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?
Mezar 20	3	?	?	?	-	-	1	0,90	2,40	1,90	1,50	-
Mezar 21	?	?	?	?	-	-	0,85	0,85	2	2,20	1,50	-
Mezar 22	?	?	?	?	-	-	?	?	?	?	?	-

Tablo 21 - *Toumballin tou Mavrou* nekropolü mezarları karşılaştırmalı ölçü tablosu.

	Küpeler		**Kolye boncukları, taneleri, bitimleri ve uçları**													**Pandantifler**		**Kol Bantları**		**Bilezikler**		**Yüzükler**		
			Süslemeli Boncuklar		Süslemesiz Boncuklar				Taneler			Bitimler		Uçlar										
	Altın	Gümüş	Altın	Gümüş	Altın	Gümüş	Yarı Kıymetli Taş	Fayans	Altın	Gümüş	Fayans	Altın	Gümüş	Altın	Gümüş	Altın	Gümüş	Altın	Gümüş	Altın	Gümüş	Altın	Gümüş	Demir
Mezar 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Ta1
Mezar 4A	Ta2, Ta3, Ta4, Ta5,	-	Ta6,	-	Ta7,	-			Ta8	-	-	Ta9	-	Ta10	-	-	-	Ta11	Ta19	Ta12, Ta20	Ta13, Ta14	Ta21, Ta22, Ta23	-	-
Mezar 4B	Ta25, Ta26, Ta27, Ta38, Ta39, Ta40	-	Ta41, Ta43, Ta44,	-	Ta42, Ta45,	-	Ta47, Ta48	Ta50	Ta30, Ta46	-	Ta49	Ta51, Ta52	-	-	-	Ta28, Ta29	-	-	-	-	-	Ta31, Ta32, Ta33	-	Ta34
Mezar 15	Ta53	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	**11**	**-**	**4**	**-**	**3**	**-**	**2**	**1**	**3**	**-**	**1**	**3**	**-**	**1**	**-**	**2**	**-**	**1**	**1**	**2**	**2**	**6**	**-**	**2**

Tablo 22 – Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü takılarının mezarlara göre dağılımı.

TAKI	ÜRETİM TEKNİKLERİ			
	Döküm	Kaplama	Dövme	Telkari
Ta1	X	-	-	-
Ta2	-	X	X	-
Ta3	-	X	-	-
Ta4	-	X	-	-
Ta5	-	-	-	X
Ta6	-	-	X	-
Ta7	X	-	-	-
Ta8	-	-	X	-
Ta9	-	-	X	-
Ta10	-	-	X	-
Ta11	-	-	X	-
Ta12	X	X	X	-
Ta13	X	-	-	-
Ta14	X	-	-	-
Ta15	-	-	X	-
Ta16	-	-	X	-
Ta17	-	-	X	-
Ta18	-	-	X	-
Ta19	-	-	X	-
Ta20	X	-	-	-
Ta21	X	-	X	-
Ta22	X	-	X	-
Ta23	X	-	-	-
Ta24	-	-	X	-
Ta25	-	-	X	-
Ta26	-	-	X	-
Ta27	-	-	X	-
Ta28	X	-	X	-
Ta29	X	-	X	-
Ta30	X	-	X	-
Ta31	X	-	X	-
Ta32	-	-	X	X
Ta33	X	-	-	-
Ta34	X	-	-	-
Ta35	-	-	X	-
Ta36	X	-	X	-
Ta37	-	-	X	-
Ta38	X	X	X	-
Ta39	-	-	X	-
Ta40	-	-	X	-
Ta41	X	-	-	-
Ta42	X	-	X	-
Ta43	X	-	X	-
Ta44	X	-	X	-
Ta45	X	-	-	-
Ta46	X	-	X	-
Ta47	-	-	-	-
Ta48	-	-	-	-
Ta49	-	-	-	-
Ta50	-	-	-	-
Ta51	-	-	-	-
Ta52	-	-	-	-
Ta53	X	X	X	-

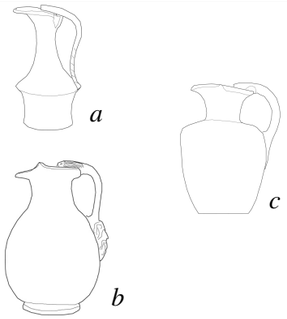
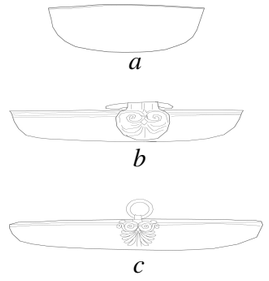
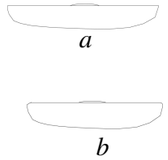
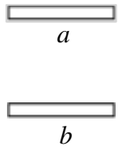
Tablo 23 – Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü takıları ve üretim teknikleri.

TAKI	SÜSLEME TEKNİKLERİ			
	Filigre	Granülasyon	Kazıma	Yarı Kıymetli Taşlar
Ta1	-	-	-	?
Ta2	X	X	X	-
Ta3	-	-	-	-
Ta4	-	-	-	-
Ta5	-	X	-	-
Ta6	X	X	-	-
Ta7	-	-	-	-
Ta8	-	-	-	-
Ta9	X	X	-	-
Ta10	X	-	X	-
Ta11	-	-	-	-
Ta12	X	-	X	-
Ta13	-	-	X	-
Ta14	-	-	X	-
Ta15	-	-	-	-
Ta16	-	-	-	-
Ta17	-	-	-	-
Ta18	-	-	-	-
Ta19	-	-	-	-
Ta20	-	-	-	-
Ta21	-	X	-	X
Ta22	-	X	-	X
Ta23	-	-	X	X
Ta24	-	-	-	-
Ta25	X	X	-	-
Ta26	-	-	-	-
Ta27	-	-	-	-
Ta28	-	X	-	X
Ta29	X	X	-	X
Ta30	X	X	-	-
Ta31	X	-	-	X
Ta32	X	X	-	X
Ta33	-	-	X	-
Ta34	-	-	-	X
Ta35	-	-	-	-
Ta36	-	-	-	-
Ta37	-	-	-	-
Ta38	X	X	-	-
Ta39	X	X	-	-
Ta40	X	X	-	-
Ta41	-	X	-	-
Ta42	-	-	-	-
Ta43	-	-	-	-
Ta44	-	X	-	-
Ta45	-	-	-	-
Ta46	-	X	-	-
Ta47	-	-	-	-
Ta48	-	-	-	-
Ta49	-	-	-	-
Ta50	-	-	-	-
Ta51	X	-	-	-
Ta52	X	-	-	-
Ta53	X	-	-	-

Tablo 24 – Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü takıları ve süsleme teknikleri.

MEZARLAR	BULUNTULAR													TOPLAM
	Seramik Kaplar	Kandiller	Figürinler	Takılar	Metal Kaplar	Mermer Kaplar	Aynalar	Makyaj Çubukları	Candelabrum	Silahlar	Strigilisler	Diğer Buluntular	Lahitler	
Mezar 1	*2*	*1*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*1*	-	**4**
Mezar 2	*6*	-	-	-	-	-	-	-	-	*1*	-	-	-	**7**
Mezar 3 Niş	*5*	*1*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*1*	-	**7**
Mezar 3	*3*	*1*	-	*1*	*1*	-	-	-	-	-	*1*	-	-	**9**
Mezar 4A	*12*	*3*	*2*	*23*	*17*	-	*2*	*2*	*1*	*4*	*2*	*54*	-	**122**
Mezar 4B	*8*	*1*	-	*27*	*1*	-	-	*1*	-	-	-	*3*	*1*	**42**
Mezar 4C	*1*	*2*	-	-	-	-	-	-	-	-	*1*	*7*	-	**11**
Mezar 5	-	*1*	-	-	-	-	-	*1*	-	-	*1*	-	-	**3**
Mezar 6	*1*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**1**
Mezar 7	*5*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**5**
Mezar 8	*3*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*5*	**8**
Mezar 9	*30*	*6*	*1*	-	-	*5*	*2*	-	-	-	-	-	-	**44**
Mezar 10	*5*	*1*	-	-	-	*1*	-	-	-	-	-	-	-	**7**
Mezar 11	*14*	*6*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**20**
Mezar 12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Mezar 13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Mezar 14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Mezar15	*12*	*6*	-	*1*	*2*	*2*	-	-	-	-	*1*	*1*	-	**23**
Mezar 16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Mezar 17	*11*	*3*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**14**
Mezar 18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Mezar 19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Mezar 20	*15*	*3*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**18**
Mezar 21	*8*	*2*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**10**
Mezar 22	*5*	*1*	-	-	*1*	-	-	-	-	-	-	-	-	**7**

Tablo 25 – Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü mezarları ve buluntu dağılımı.

MEZAR									
	Situla	*Amphoriskos*	*Oinochoe*	*Leğen*	*Phiale*	*Kase*	*Tabak*	*Tuzluk*	*Kyathos*
Mezar 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 3	-	-	-	1*a*	-	-	-	-	-
Mezar 4A	1	2	1*a*, 1*b*, 1*c*	1*a*(?), 1*b*, 1*c*	-	1*a*, 2*b*, 1*c*	1*a*, 1*b*	1	1
Mezar 4B	-	-	-	1*a*(?)	-	-	-	-	-
Mezar 4C	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 12	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 13	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 14	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar15	-	-	-	-	1*a*, 1*b*	-	-	-	-
Mezar 16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 17	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 21	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 22	-	-	-	-	1*b*	-	-	-	-

Tablo 26 – Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü metal kap formları ve mezarlara dağılımı.

	ÜRETİM TEKNİKLERİ	
	Döküm	Dövme
Mk1	**-**	**X**
Mk2	**X**	**X**
Mk3	**X**	**-**
Mk4	**X**	**-**
Mk5	**X**	**-**
Mk6	**X**	**-**
Mk7	**X**	**X**
Mk8	**X**	**X**
Mk9	**-**	**X**
Mk10	**-**	**X**
Mk11	**-**	**X**
Mk12	**X**	**-**
Mk13	**X**	**-**
Mk14	**X**	**-**
Mk15	**X**	**-**
Mk16	**X**	**X**
Mk17	**X**	**X**
Mk18	**-**	**X**
Mk23		
Mk24		
Mk25		

Tablo 27 – Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü metal kaplarında kullanılmış üretim teknikleri.

	SÜRAHİ														
	Düz Beyaz								*Beyaz Boyalı*		*Bikrom*		*Bikrom Kırmızı*	*Çok Renkli*	*Kırmızı-üzeri-Siyah*
	V	VI				VII			V	VI	V	VII	III(VI)	VII	III(V)
	Tip 8	Tip 6	Tip 10	Tip 10/11	Tip 13	Tip 7	Tip 12	Tip 13	Tip 9c	Tip 10	Tip 11a	Tip 1	Tip 6	Tip 2b	Tip 6
Mezar 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Sk8	-	-	-
Mezar 3 Niş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 4A	-	-	Sk25, Sk26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 4B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 4C	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Sk43, Sk44, Sk45	-
Mezar 8	-	-	-	-	-	Sk48	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 9	Sk49, Sk50	-	Sk53, Sk54, Sk55	-	-	-	Sk58	-	-	-	-	Sk56, Sk57	-	-	-
Mezar 10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Sk83	-	-
Mezar 11	-	Sk91	-	-	-	-	-	-	-	Sk89	-	-	-	-	-
Mezar 12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 17	-	-	Sk118	-	-	-	-	-	-	-	Sk119	-	-	-	-
Mezar 18	-	-	-	-	-	-	-	Sk128	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 19	-	-	Sk130	-	Sk129	-	-	-	Sk51	-	-	-	-	-	-
Mezar 20	-	-	Sk132, Sk134	Sk133	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Sk135, Sk136
Mezar 21	-	-	Sk148	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 28 – Sürahi formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	SÜRAHİCİK												
	Düz Beyaz										*Bikrom*	*Siyah Astar*	*Kırmızı-üzeri-Siyah*
	V	VI					VII				V	V	III (V)
	Tip 2b	Tip 3	Tip 5a	Tip 5b	Tip 5d	Tip 6	Tip 1	Tip 9b	Tip 9c	Tip 9d		Tip 1	Tip 2
Mezar 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Sk2	-	-	-
Mezar 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 3 Niş	-	-	-	-	-	Sk10	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 3	-	-	-	Sk15, Sk16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 4A	-	-	-	-	-	Sk24	-	Sk22	Sk21	-	-	-	-
Mezar 4B	-	-	Sk32	Sk34, Sk36	-	-	Sk37	-	-	-	-	-	-
Mezar 4C	-	-	-	-	-	Sk39	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 9	-	-	Sk60, Sk65	Sk62, Sk63, Sk64	Sk61	-	Sk68	-	-	-	-	Sk52	-
Mezar 10	-	-	Sk84	Sk85	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 11	-	-	Sk92	Sk93,Sk94	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 14	-	-	Sk102	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 15	-	-	Sk110	Sk106, Sk107, Sk108, Sk109	-	-	-	-	-	-	-	-	Sk113
Mezar 16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 17	Sk120	-	Sk121, Sk123	Sk122	-	-	-	-	Sk125	-	-	-	-
Mezar 18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 20	-	-	Sk140	Sk141	-	-	-	-	Sk142	-	Sk137	-	-
Mezar 21	-	Sk121	-	Sk149, Sk150	-	-	-	-	Sk151	-	-	-	-
Mezar 22	-	-	Sk155	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 29 – Sürahicik formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	EMZİKLİ SÜRAHİCİK		
	Düz Beyaz		*Beyaz Boyalı*
	VI	VII	VII
	Tip 17	Tip 19	
Mezar 1	-	-	-
Mezar 2	-	-	-
Mezar 3 Niş	-	-	-
Mezar 3	-	-	-
Mezar 4A	Sk23	-	-
Mezar 4B	-	-	-
Mezar 4C	-	-	-
Mezar 5	-	-	-
Mezar 6	-	-	-
Mezar 7	-	-	-
Mezar 8	-	-	-
Mezar 9	Sk69, Sk70, Sk71	Sk72	-
Mezar 10	-	-	-
Mezar 11	-	-	-
Mezar 12	-	-	-
Mezar 13	-	-	-
Mezar 14	-	-	-
Mezar 15	-	-	Sk112
Mezar 16	-	-	-
Mezar 17	-	-	-
Mezar 18	-	-	-
Mezar 19	-	-	-
Mezar 20	-	-	-
Mezar 21	-	-	-
Mezar 22	-	-	-

Tablo 30 – Emzikli Sürahicik formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	KASE									
	Düz Beyaz							*Beyaz Boyalı*	*Kırmızı Astar*	
	VI			VII				VI	IV (VI)	
	Tip 1	Tip 3	Tip 4	Tip 4	Tip 5	Tip 6	Tip 8	Tip 2	Tip 2b	Tip 5a
Mezar 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 2	-	Sk14	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 3 Niş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 4A	-	-	-	Sk30	-	-	-	-	-	-
Mezar 4B	-	-	-	-	-	-	Sk38	-	-	-
Mezar 4C	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 9	-	Sk74, Sk77	Sk76	-	Sk78	Sk75	-	-	-	Sk79, Sk80
Mezar 10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 11	-	Sk96	-	-	-	Sk97	-	Sk95	-	Sk98
Mezar 12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 14	-	-	-	-	-	-	-	-	Sk104	-
Mezar 15	Sk114	Sk115	-	-	-	-	-	Sk116	-	-
Mezar 16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 17	-	-	-	-	-	Sk126	-	-	-	-
Mezar 18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mezar 20	-	Sk145	-	-	-	-	-	-	-	Sk143, Sk144
Mezar 21	-	-	-	-	-	Sk153	-	-	-	-
Mezar 22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 31 – Kase formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	KASECİK			
	Düz Beyaz			
	VI			VII
	Tip 1	Tip 2	Tip 4	Tip 3
Mezar 1	-	-	-	-
Mezar 2	-	-	-	Sk5, Sk6
Mezar 3 Niş	-	-	-	-
Mezar 3	-	-	-	-
Mezar 4A	Sk27	-	Sk29	Sk28
Mezar 4B	-	-	-	-
Mezar 4C	-	-	-	-
Mezar 5	-	-	-	-
Mezar 6	-	-	-	-
Mezar 7	-	-	-	-
Mezar 8	-	-	-	-
Mezar 9	-	-	-	Sk81, Sk82
Mezar 10	-	-	-	Sk87
Mezar 11	-	-	-	Sk99, Sk100
Mezar 12	-	-	-	-
Mezar 13	-	-	-	-
Mezar 14	-	-	-	-
Mezar 15	-	-	-	-
Mezar 16	-	-	-	-
Mezar 17	-	-	-	Sk127
Mezar 18	-	-	-	-
Mezar 19	-	-	-	-
Mezar 20	-	-	-	-
Mezar 21	-	-	-	-
Mezar 22	-	Sk156, Sk157	-	-

Tablo 32 – Kasecik formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	TORPİDO GÖVDELİ SIVI SAKLAMA KABI	
	Düz Beyaz	
	VI	VII
	Tip 4b	Tip 4b
Mezar 1	-	Sk1
Mezar 2	-	-
Mezar 3 Niş	-	-
Mezar 3	-	-
Mezar 4A	Sk20	-
Mezar 4B	-	-
Mezar 4C	-	-
Mezar 5	-	-
Mezar 6	-	-
Mezar 7	-	-
Mezar 8	-	-
Mezar 9	-	-
Mezar 10	-	-
Mezar 11	-	-
Mezar 12	-	-
Mezar 13	-	-
Mezar 14	-	-
Mezar 15	-	-
Mezar 16	-	-
Mezar 17	-	-
Mezar 18	-	-
Mezar 19	-	-
Mezar 20	-	-
Mezar 21	Sk146	Sk147
Mezar 22	-	Sk154

Tablo 33 – Torpido Gövdeli Sıvı Saklama Kabı formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	AMPHORA				
	Düz Beyaz				
	VI	VII			
		Tip 1b	Tip 5a	Tip 5b	Tip 5c
Mezar 1	-	-	-	-	-
Mezar 2	-	-	-	-	-
Mezar 3 Niş	-	-	-	-	-
Mezar 3	-	-	-	-	-
Mezar 4 Dromos	-	Sk18	Sk19	-	Sk17
Mezar 4A	-	-	-	-	-
Mezar 4B	Sk31	-	-	-	-
Mezar 4C	-	-	-	-	-
Mezar 5	-	-	-	-	-
Mezar 6	-	-	-	Sk40	-
Mezar 7	-	-	-	-	-
Mezar 8	-	-	-	-	-
Mezar 9	-	-	-	-	-
Mezar 10	-	-	-	-	-
Mezar 11	-	-	-	-	-
Mezar 12	-	-	-	-	-
Mezar 13	-	-	-	-	-
Mezar 14	-	-	-	-	-
Mezar 15	-	-	-	-	-
Mezar 16	-	-	-	-	-
Mezar 17	-	-	-	-	-
Mezar 18	-	-	-	-	-
Mezar 19	-	-	-	-	-
Mezar 20	-	-	-	-	-
Mezar 21	-	-	-	-	-
Mezar 22	-	-	-	-	-

Tablo 34 – Amphora formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	MAŞRAPA			
	Düz Beyaz	***Kaba Mal Grubu***		
	VII			
		Tip 3	Tip 4a	Tip 7a
Mezar 1	-	-	-	-
Mezar 2	-	-	-	-
Mezar 3 Niş	-	-	Sk13	Sk14
Mezar 3	-	-	-	-
Mezar 4A	-	-	-	-
Mezar 4B	-	-	-	-
Mezar 4C	-	-	-	-
Mezar 5	-	-	-	-
Mezar 6	-	-	-	-
Mezar 7	-	-	-	-
Mezar 8	-	-	-	-
Mezar 9	-	-	Sk59	-
Mezar 10	-	-	-	-
Mezar 11	Sk90	-	-	-
Mezar 12	-	-	-	-
Mezar 13	-	-	-	-
Mezar 14	-	-	-	-
Mezar 15	-	Sk105	-	-
Mezar 16	-	-	-	-
Mezar 17	-	-	-	Sk117
Mezar 18	-	-	-	-
Mezar 19	-	-	-	-
Mezar 20	-	-	-	-
Mezar 21	-	-	-	-
Mezar 22	-	-	-	-

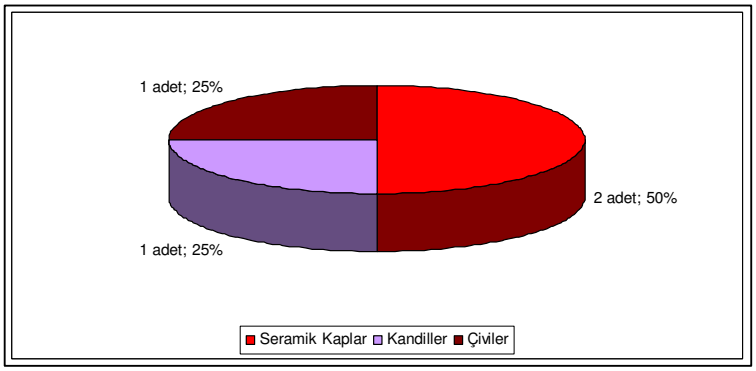
Tablo 35 – Maşrapa formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	SIVI SAKLAMA KABI
	Düz Beyaz
	VII
	Tip 3
Mezar 1	-
Mezar 2	Sk3, Sk9
Mezar 3 Niş	-
Mezar 3	-
Mezar 4A	-
Mezar 4B	-
Mezar 4C	-
Mezar 5	-
Mezar 6	-
Mezar 7	-
Mezar 8	-
Mezar 9	-
Mezar 10	-
Mezar 11	Sk12
Mezar 12	-
Mezar 13	-
Mezar 14	-
Mezar 15	-
Mezar 16	-
Mezar 17	-
Mezar 18	-
Mezar 19	-
Mezar 20	-
Mezar 21	-
Mezar 22	-

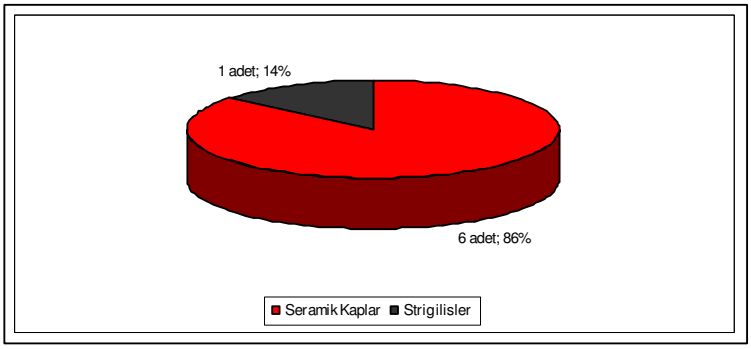
Tablo 36– Sıvı Saklama Kabı formunun Mal Grubu ve Ana/Alt Tiplerinin mezarlara göre dağılımı.

	Çocuk Birey	**Genç Birey**	**Yetişkin Birey**
Mezar 2	M2-2	-	M2-1
Mezar 3 Niş	-	-	M3-1
Mezar 3	M3-4	-	M3-2, M3-3
Mezar 4A	M4A-3	-	M4A-1, M4A-2
Mezar 4B	M4B-2	-	M4B-1
Mezar 5	-	M5-1	-
Mezar 15	-	-	M15-1

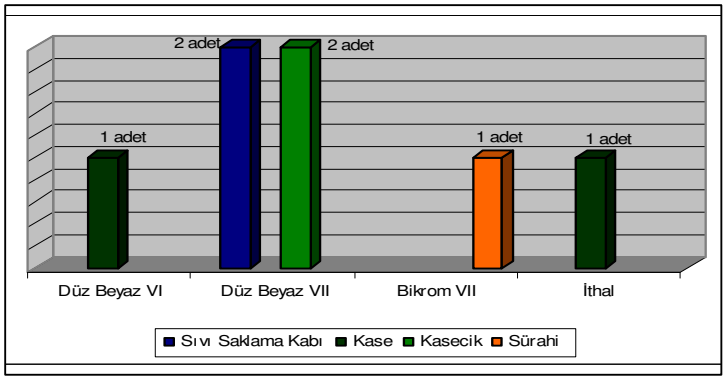
Tablo 37– Bireylerin mezarlara dağılımı.



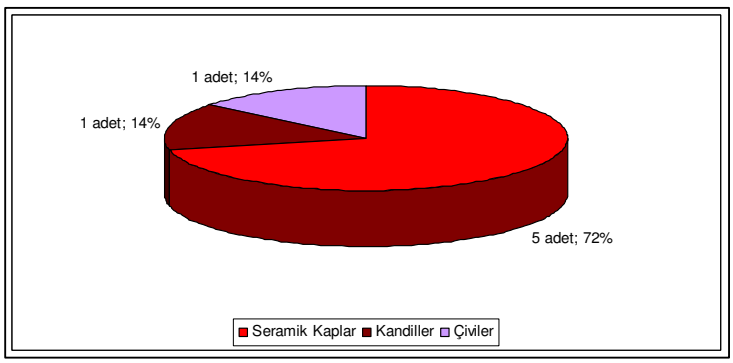
Grafik 1 – Mezar 1 Kültürel Materyal dağılımı.



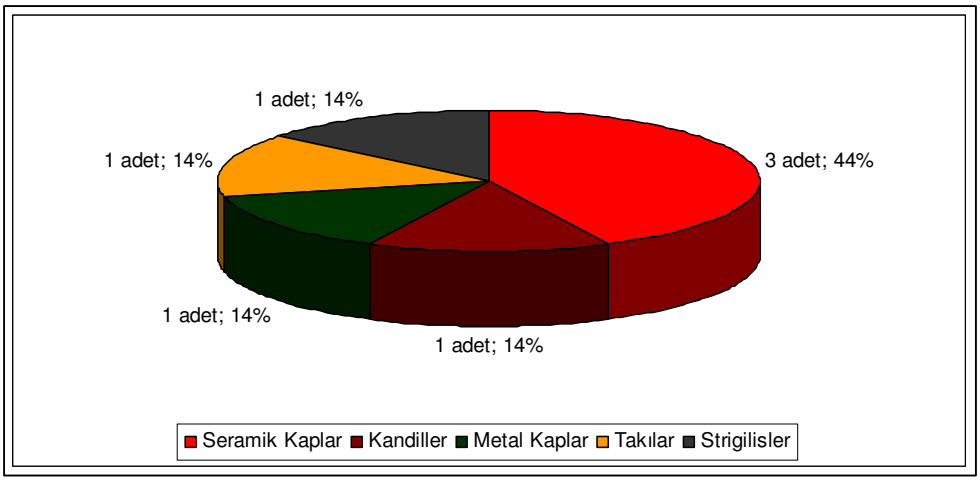
Grafik 2 – Mezar 2 Kültürel Materyal dağılımı.



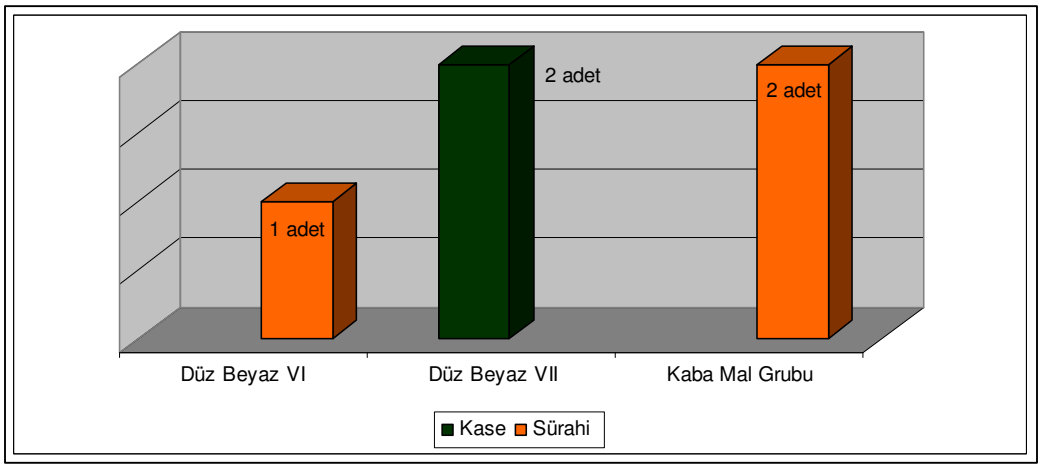
Grafik 3 – Mezar 2 seramik grupları ve formsal dağılım.



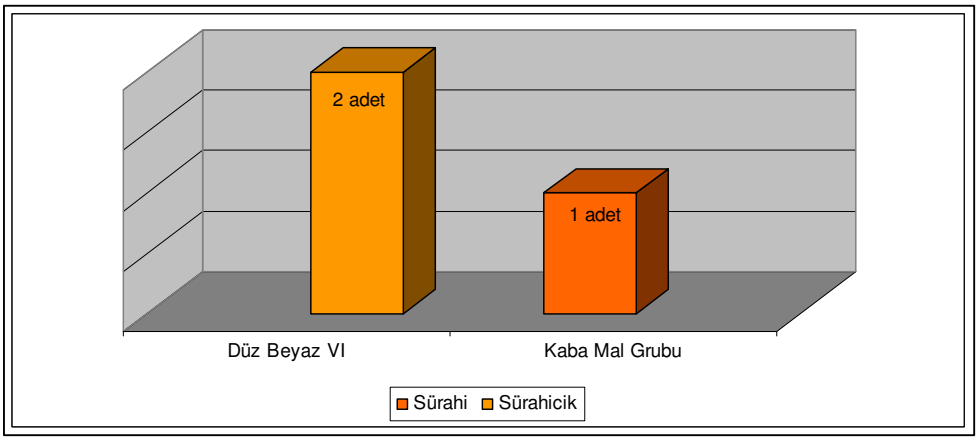
Grafik 4 – Mezar 3 niş kısmı Kültürel Materyal dağılımı.



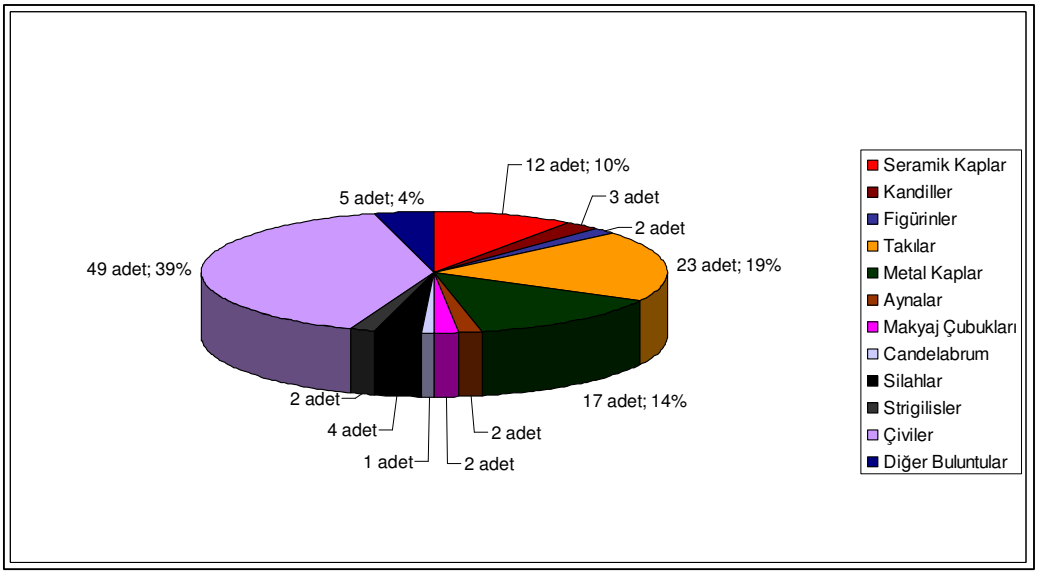
Grafik 5 – Mezar 3 Mezar Odası Kültürel Materyal dağılımı.



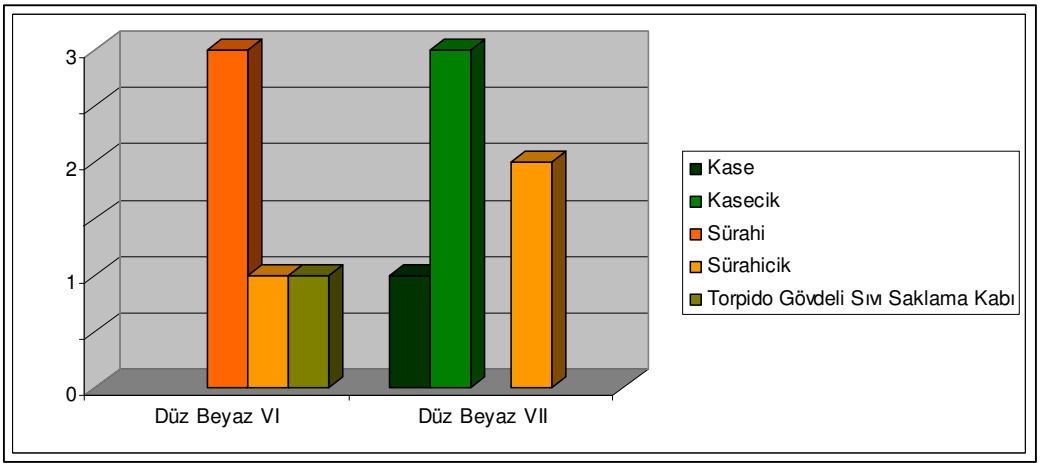
Grafik 6 – Mezar 3 Niş kısmı seramik grupları ve formsal dağılım.



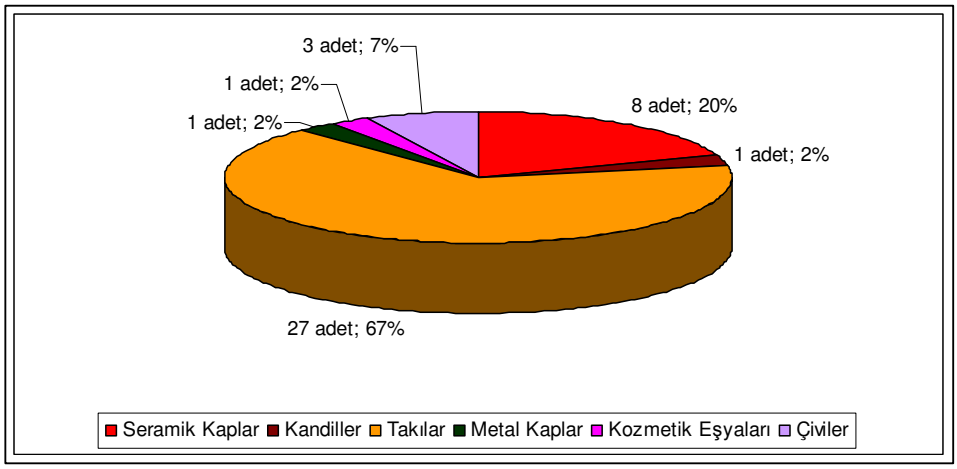
Grafik 7 – Mezar 3 Mezar Odası seramik grupları ve formsal dağılım.



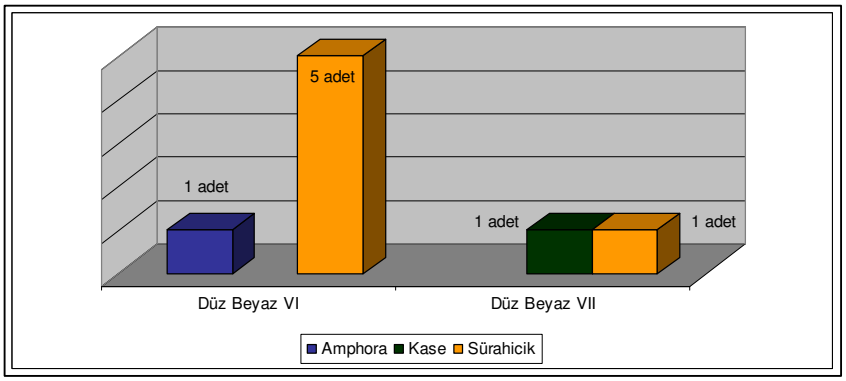
Grafik 8 – Mezar 4A Kültürel Materyal dağılımı.



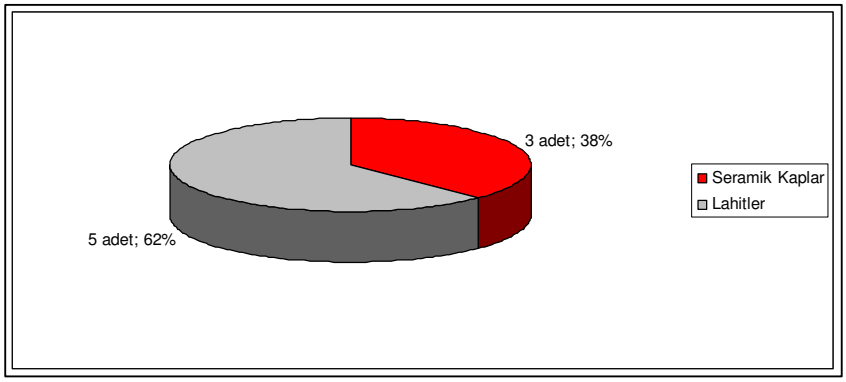
Grafik 9 – Mezar 4A seramik grupları ve formsal dağılım.



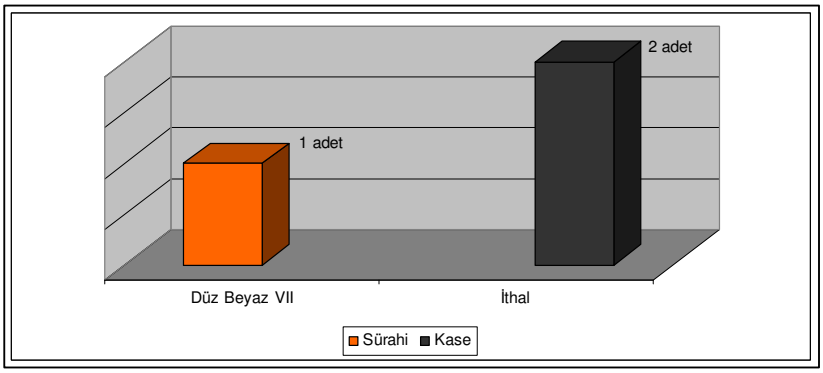
Grafik 10 – Mezar 4B Kültürel Materyal dağılımı.



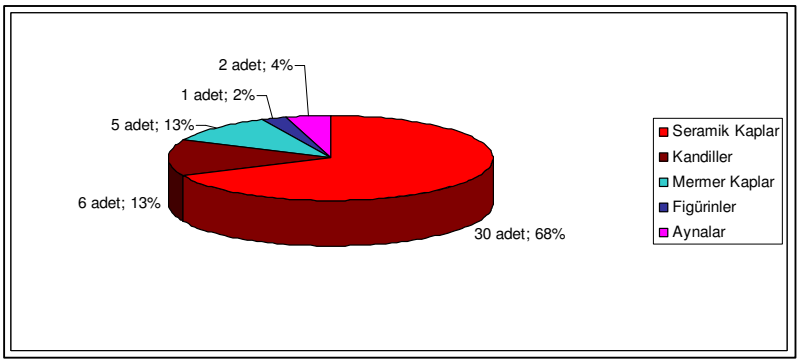
Grafik 11 – Mezar 4B seramik grupları ve formsal dağılım.



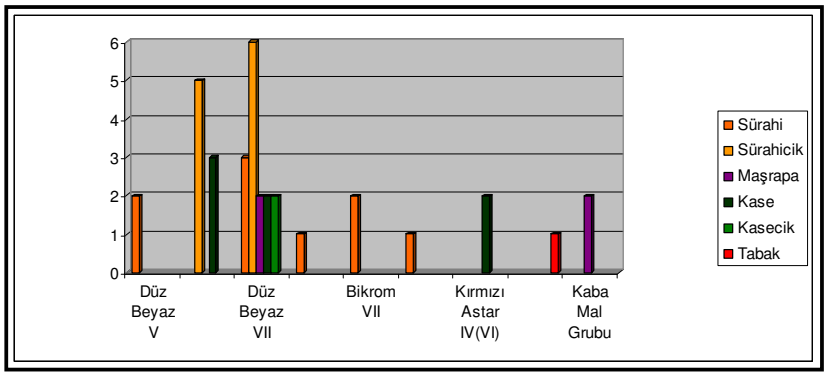
Grafik 12 – Mezar 8 Kültürel Materyal dağılımı.



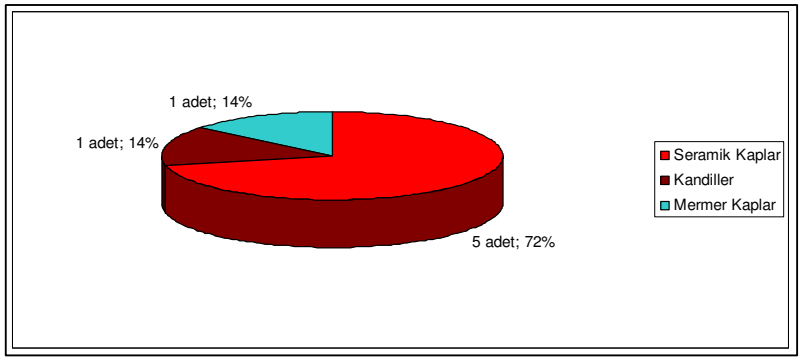
Grafik 13 – Mezar 8 seramik grupları ve formsal dağılım.



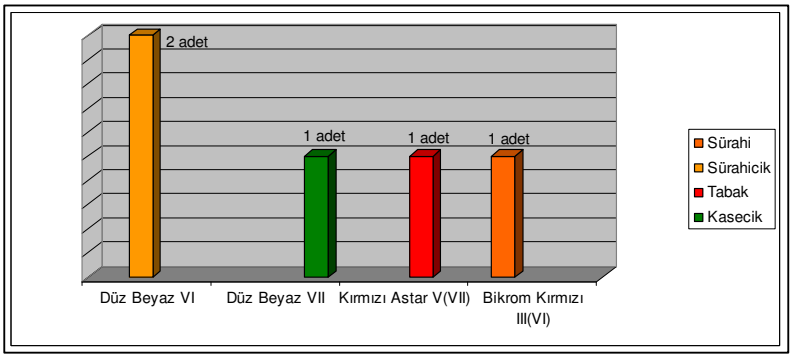
Grafik 14 – Mezar 9 Kültürel Materyal dağılımı.



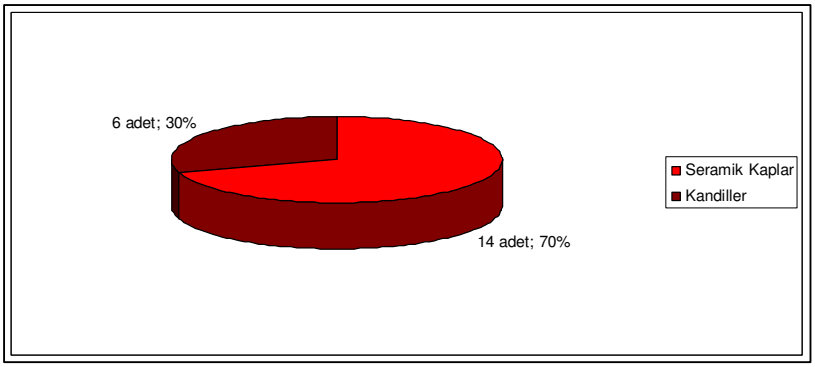
Grafik 15 – Mezar 9 seramik grupları ve formsal dağılım.



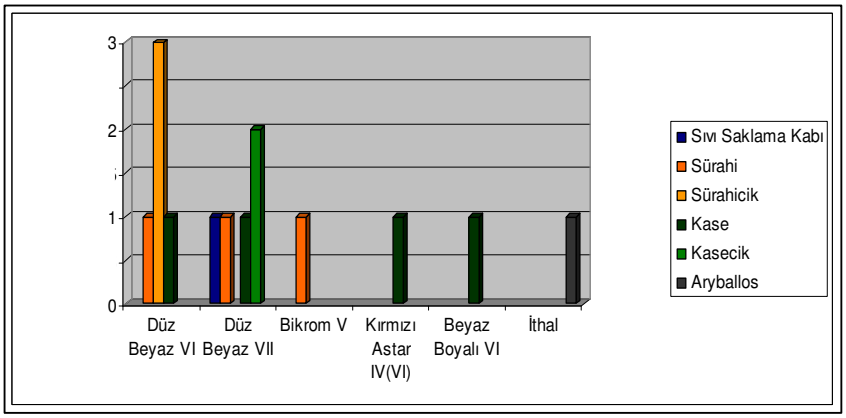
Grafik 16 – Mezar 10 Kültürel Materyal dağılımı.



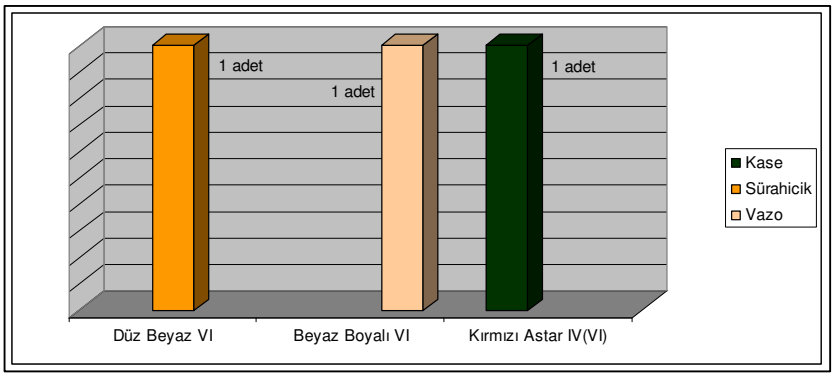
Grafik 17 – Mezar 10 seramik grupları ve formsal dağılım.



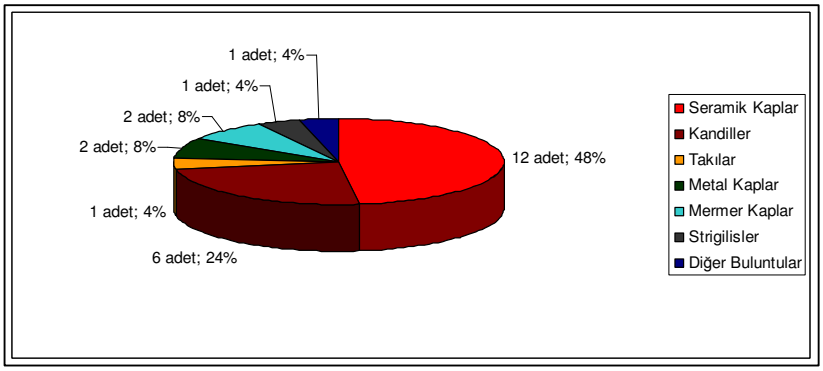
Grafik 18 – Mezar 11 Kültürel Materyal dağılımı.



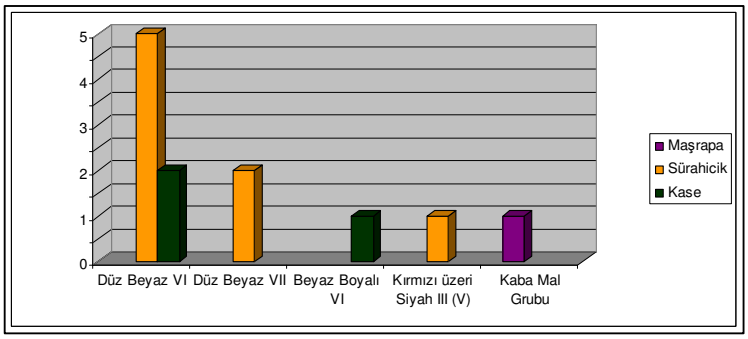
Grafik 19 – Mezar 11 seramik grupları ve formsal dağılım.



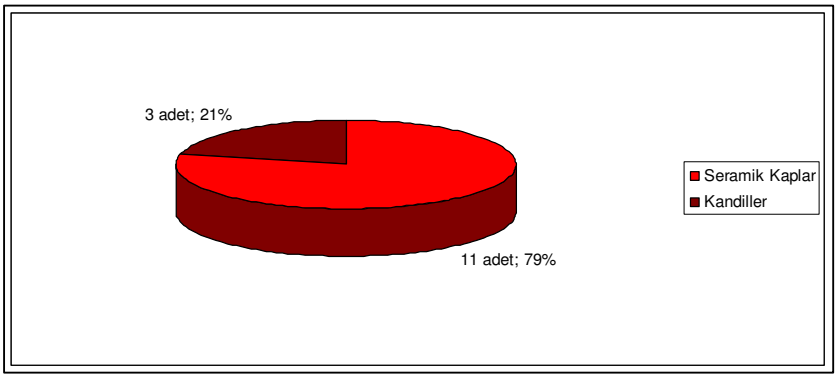
Grafik 20 – Mezar 14 seramik grupları ve formsal dağılım.



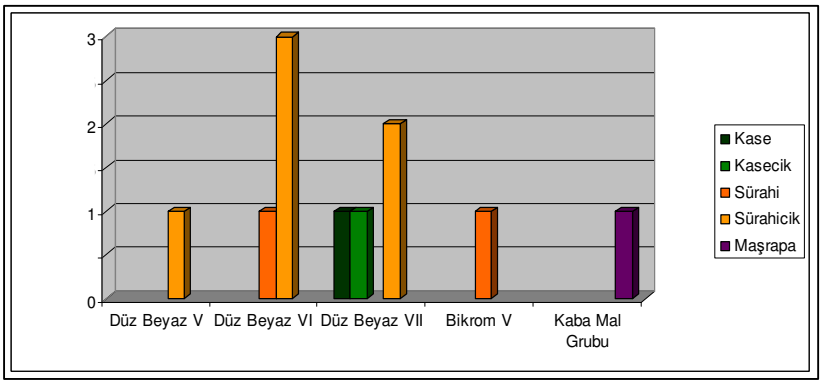
Grafik 21 – Mezar 15 Kültürel Materyal dağılımı.



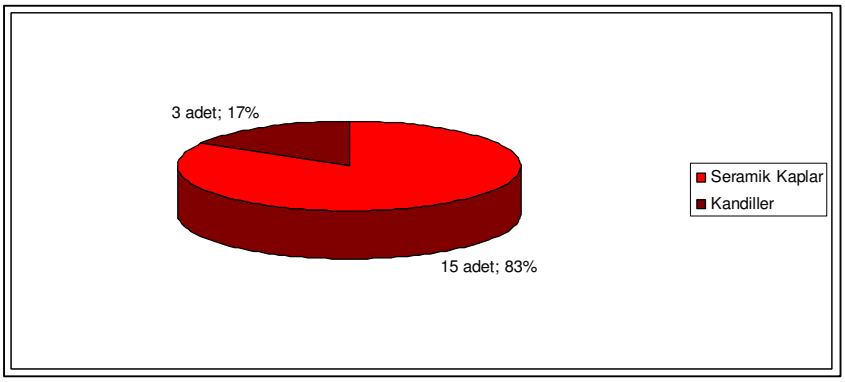
Grafik 22 – Mezar 15 seramik grupları ve formsal dağılım.



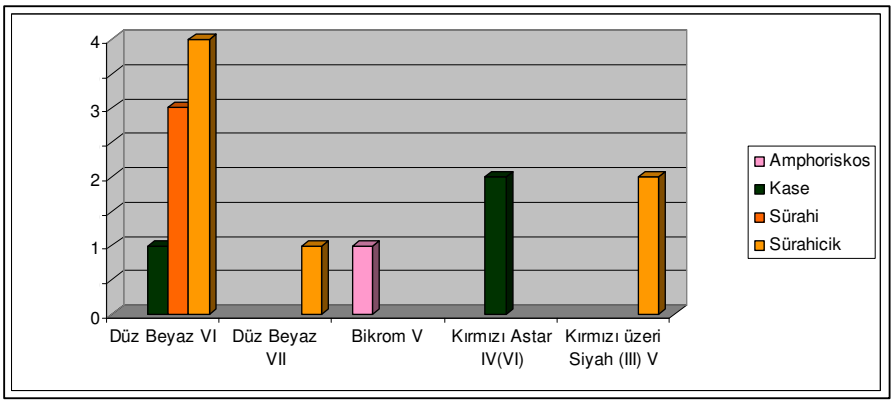
Grafik 23 – Mezar 17 Kültürel Materyal dağılımı.



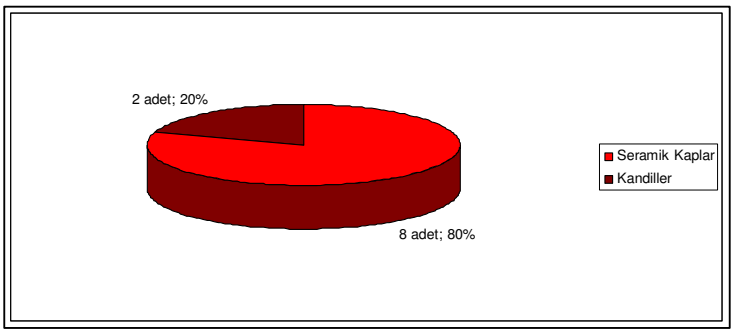
Grafik 24 – Mezar 17 seramik grupları ve formsal dağılım.



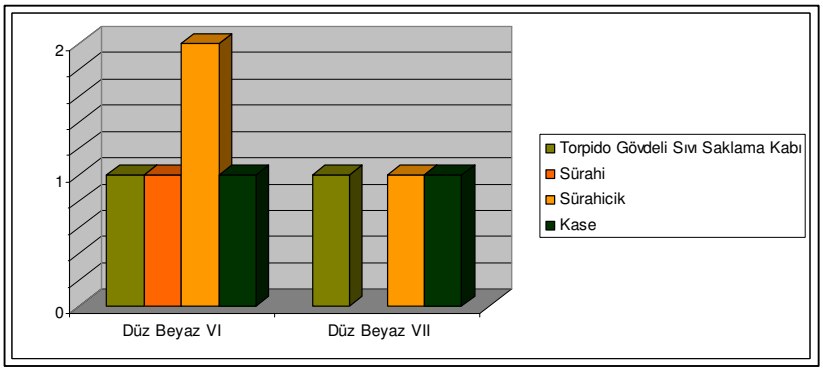
Grafik 25 – Mezar 20 Kültürel Materyal dağılımı.



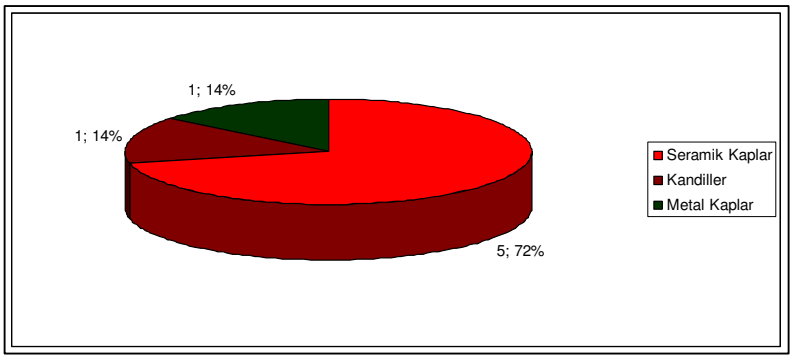
Grafik 26 – Mezar 20 seramik grupları ve formsal dağılım.



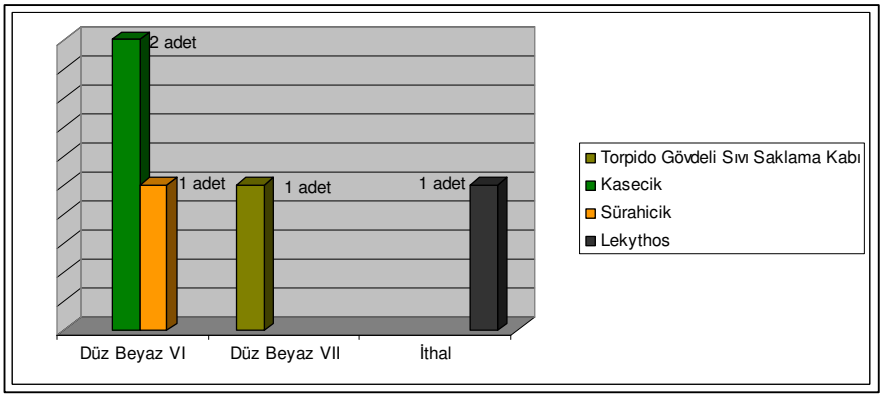
Grafik 27 – Mezar 21 Kültürel Materyal dağılımı.



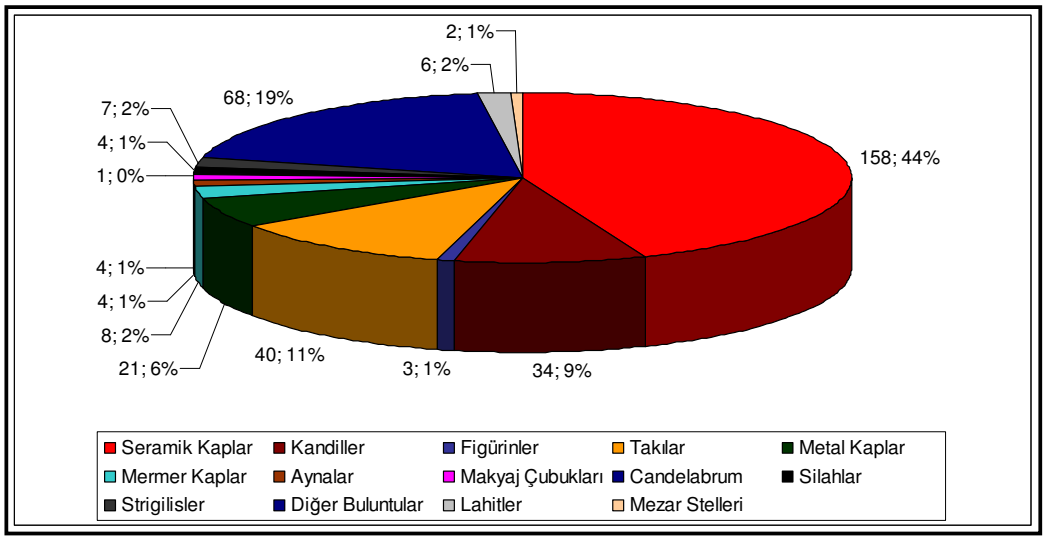
Grafik 28 – Mezar 21 seramik grupları ve formsal dağılım.



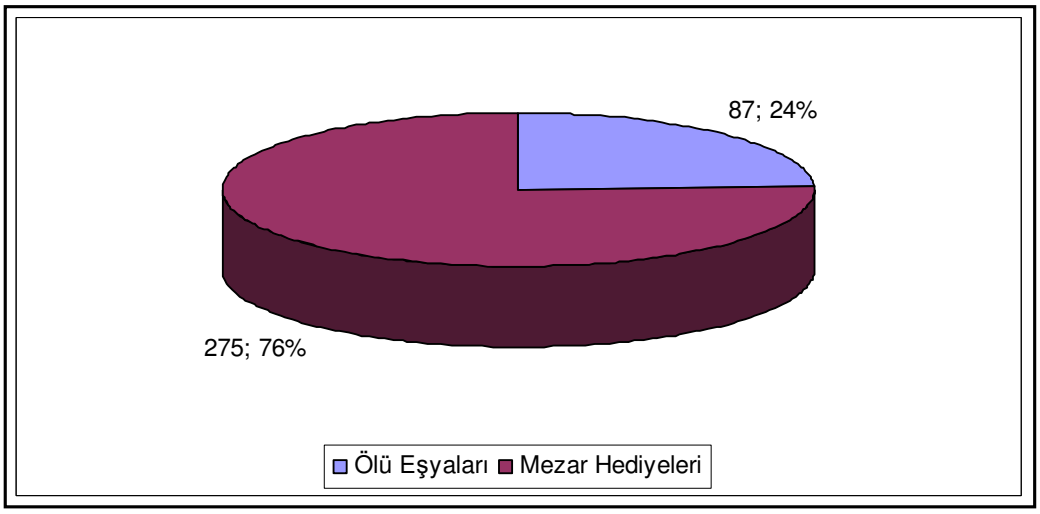
Grafik 29 – Mezar 22 Kültürel Materyal dağılım.



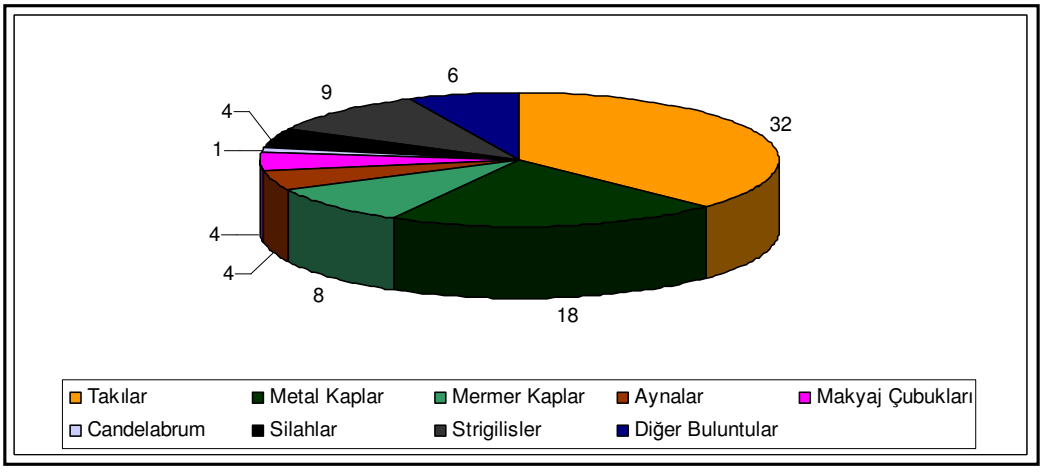
Grafik 30 – Mezar 22 seramik grupları ve formsal dağılım.



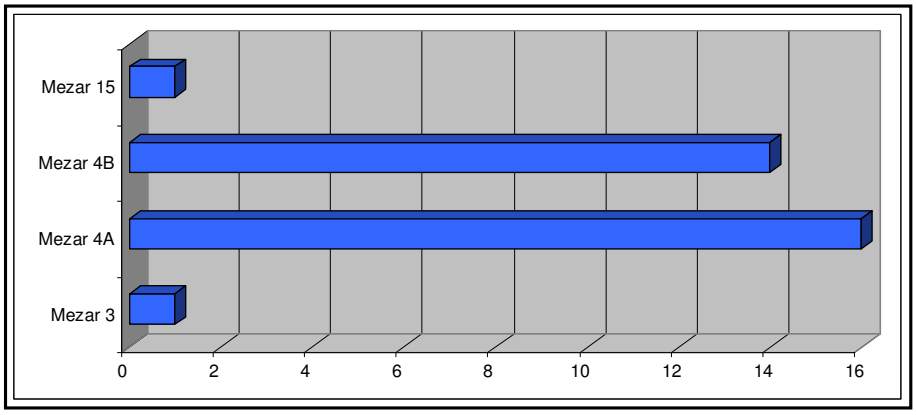
Grafik 31 – Kültürel Materyal'in Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü Geneline Dağılımı



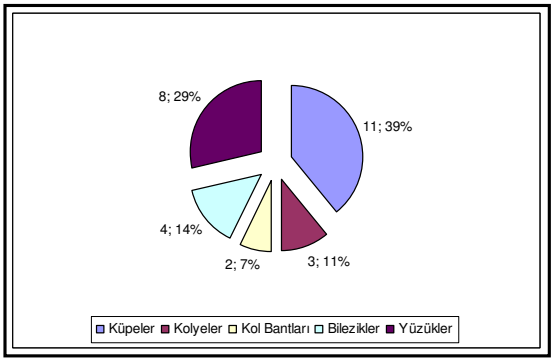
Grafik 32 – Ölü Eşyaları ve Mezar Hediyeleri oranlaması.



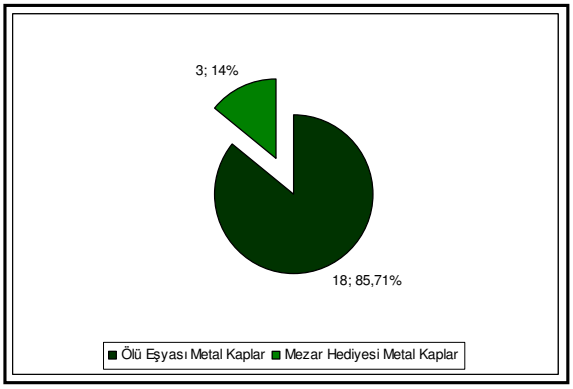
Grafik 33 – Buluntuların "Ölü Eşyaları" grubu içine dağılımı.



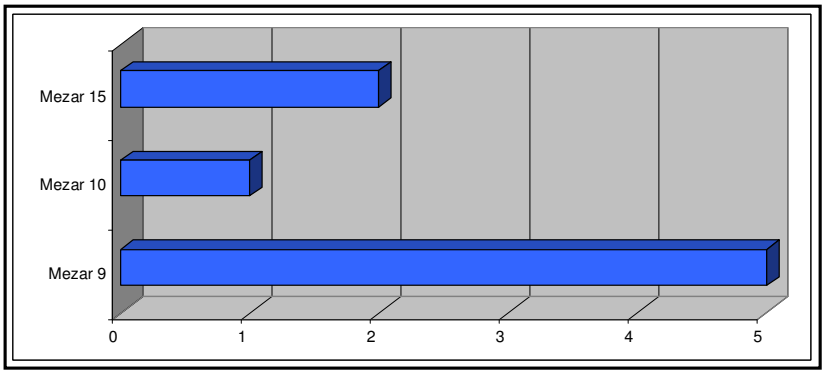
Grafik 34 – Ölü Eşyası grubundaki takıların mezarlara dağılımı.



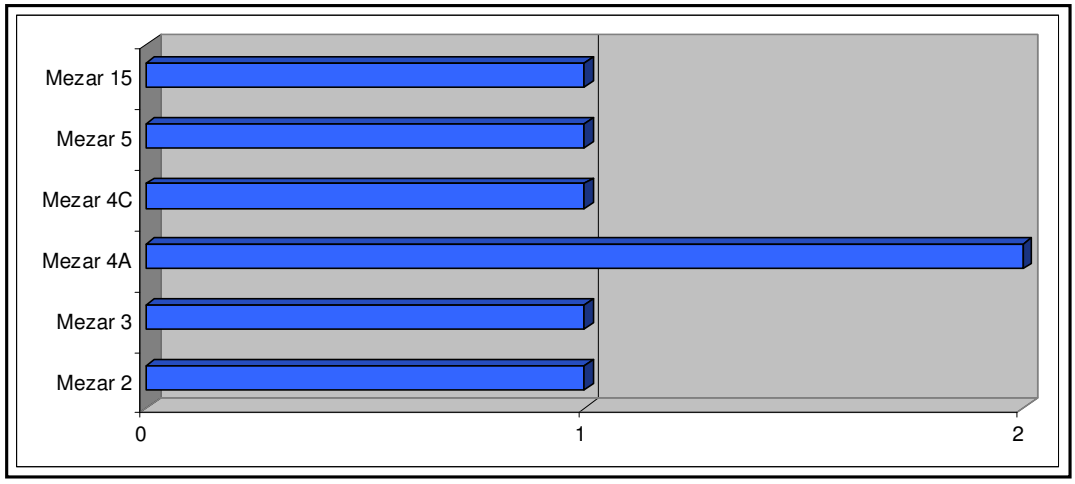
Grafik 35 – Ölü Eşyası grubundaki takıların çeşitlere oranlaması.



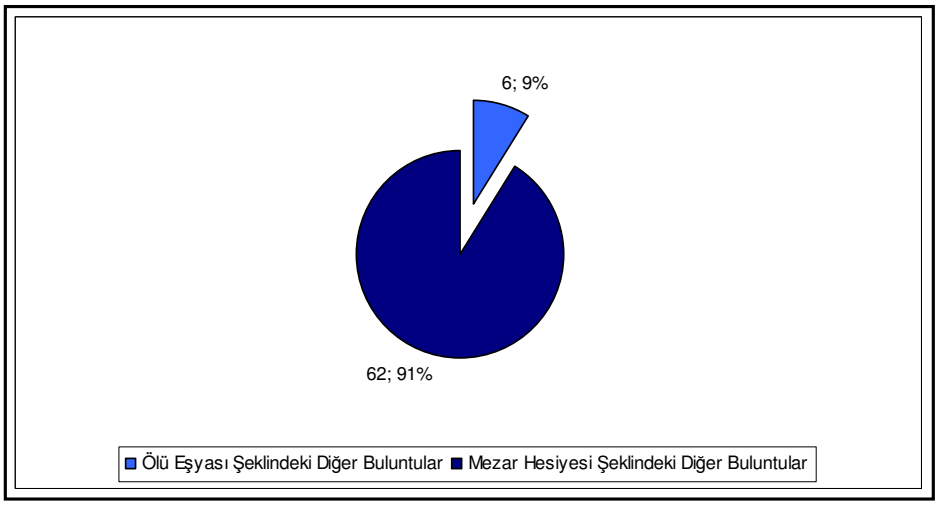
Grafik 36 – Ölü Eşyası ve Mezar Hediyesi şeklindeki metal kapların oranlaması.



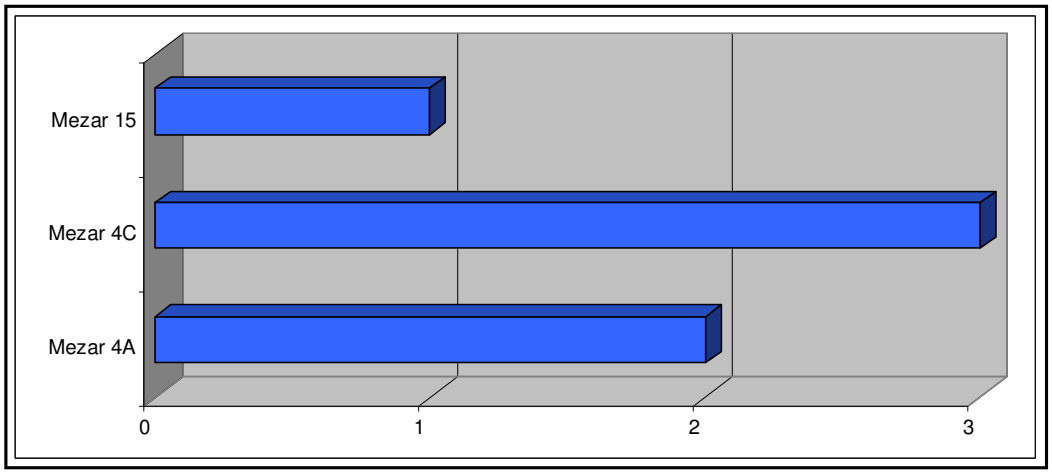
Grafik 37 – Mermer kapların mezarlara dağılımı.



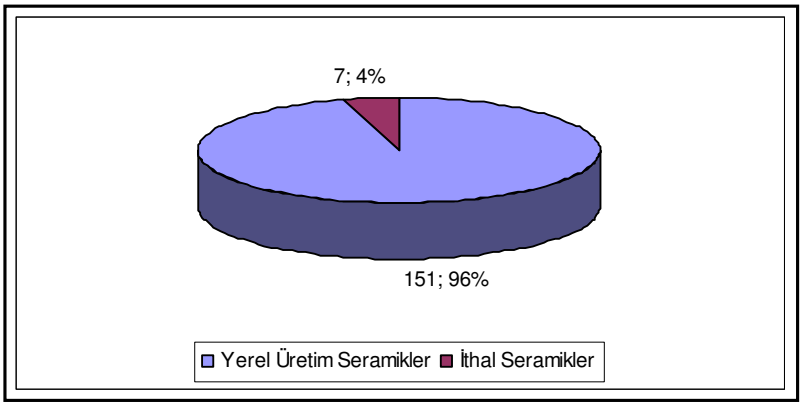
Grafik 38 – Strigilislerin mezarlara dağılımı.



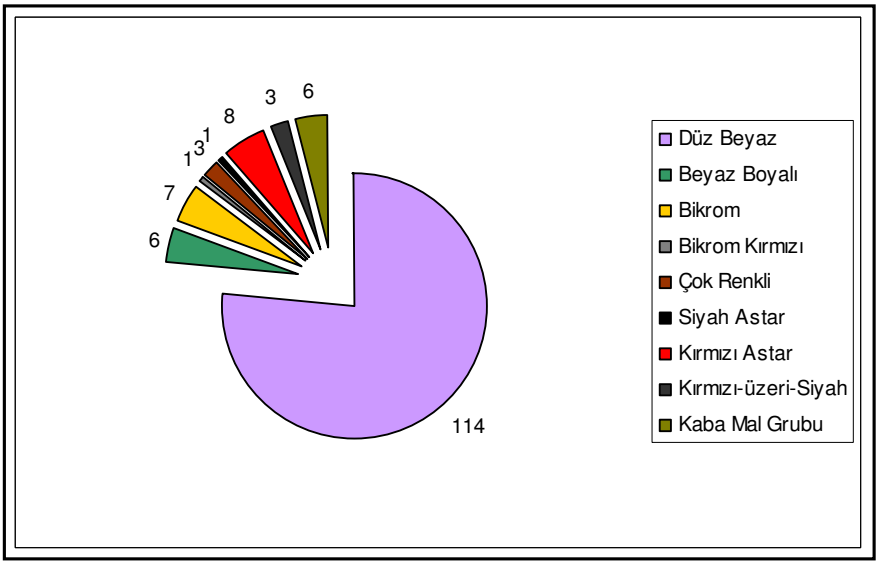
Grafik 39 – Ölü Eşyası ve Mezar Hediyesi şeklindeki diğer buluntuların oranlaması.



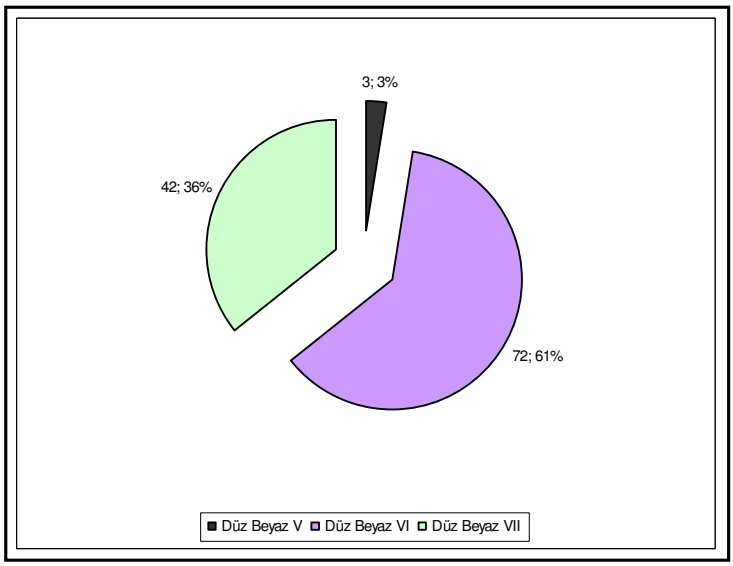
Grafik 40 – Diğer buluntuların mezarlara dağılımı.



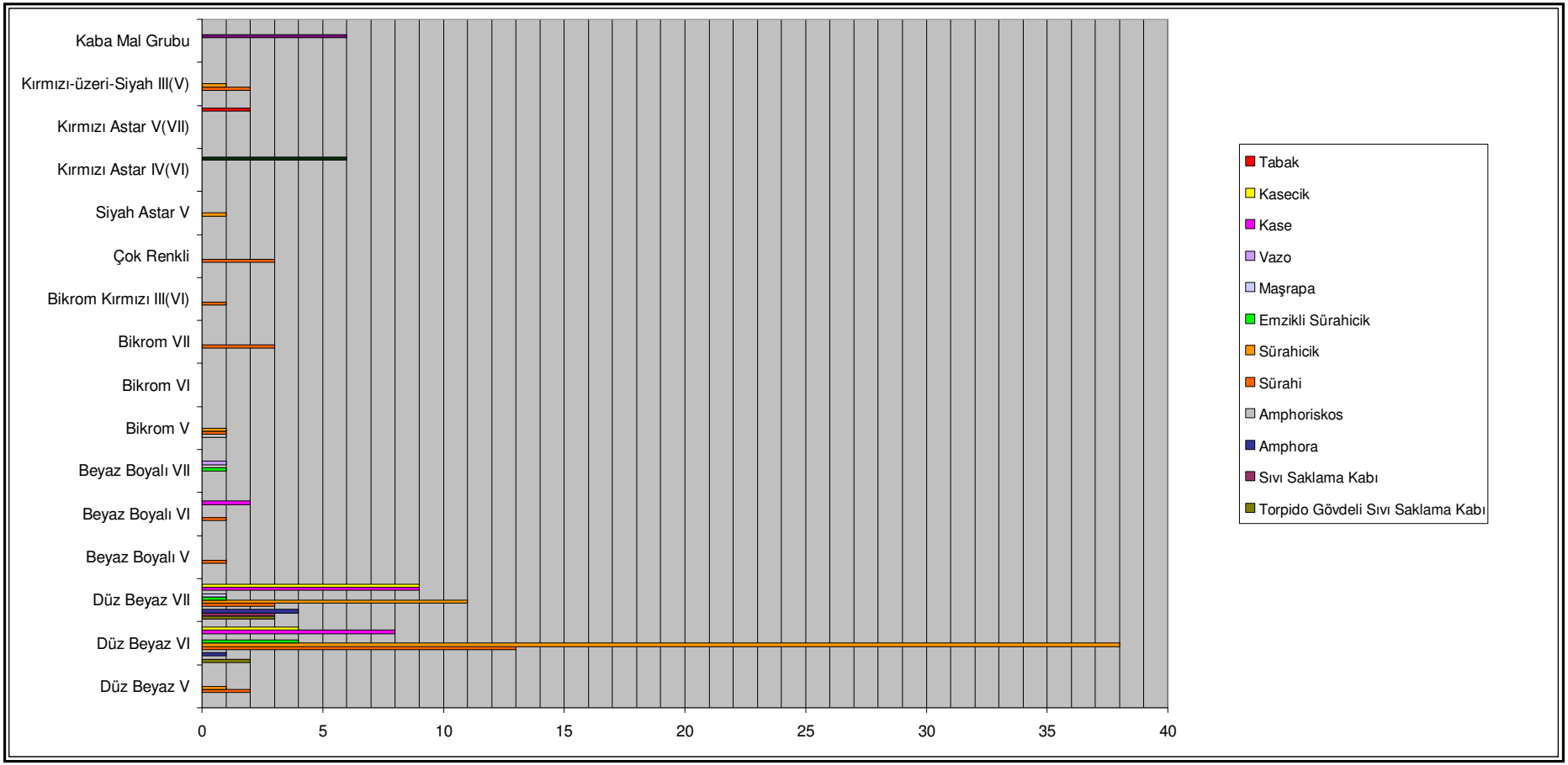
Grafik 41 – Yerel ve ithal seramiklerin oranlaması.



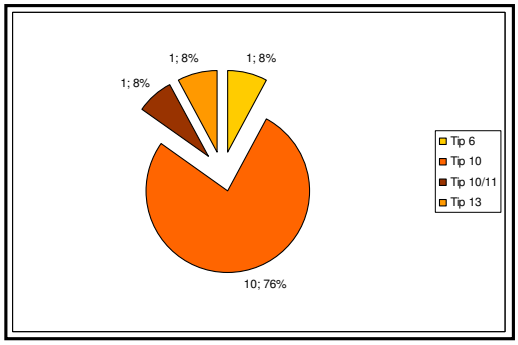
Grafik 42 – Mal gruplarının Yerel Seramikler içindeki oranlaması.



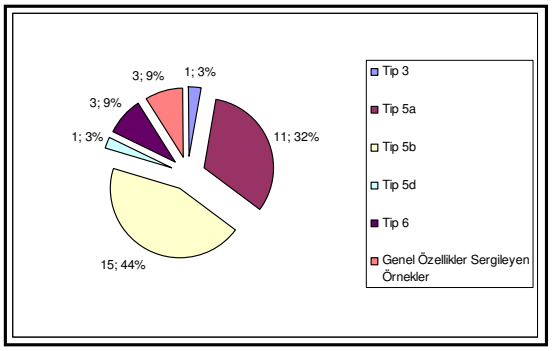
Grafik 43 – Düz Beyaz Mal Grubu seramiklerinin V, VI ve VII gruplarına oranlaması.



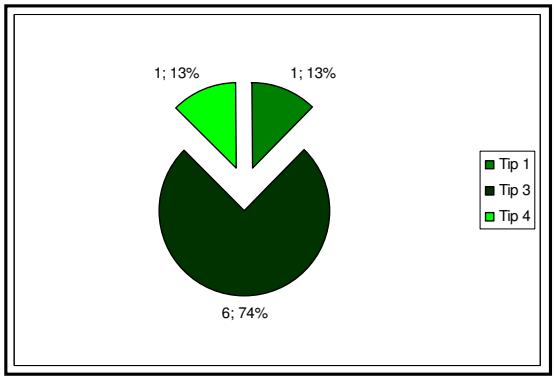
Grafik 44 – Seramik kap formlarının Mal Gruplarına dağılımı.



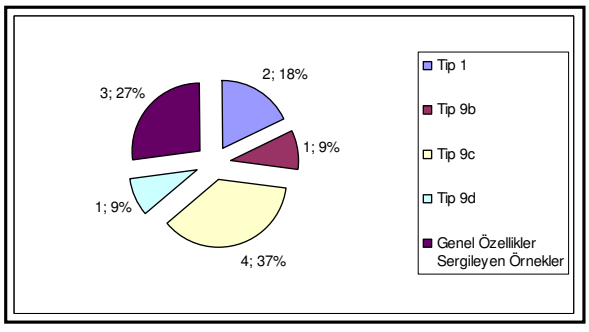
Grafik 45 – Düz Beyaz VI grubu sürahilerinin Ana ve Alt tiplere oranlaması.



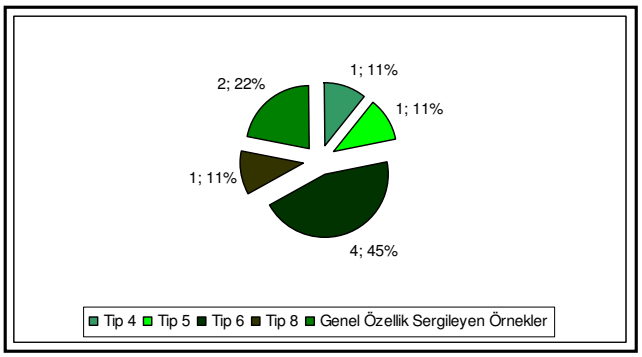
Grafik 46 – Düz Beyaz VI grubu sürahiciklerinin Ana ve Alt tiplere oranlaması.



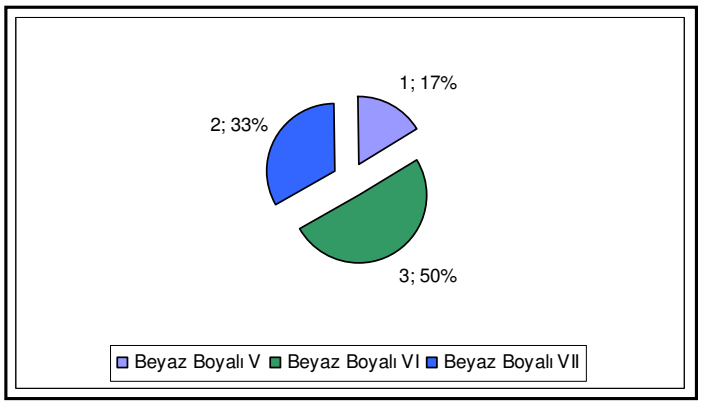
Grafik 47 – Düz Beyaz VI grubu kaselerinin Ana ve Alt tiplere oranlaması.



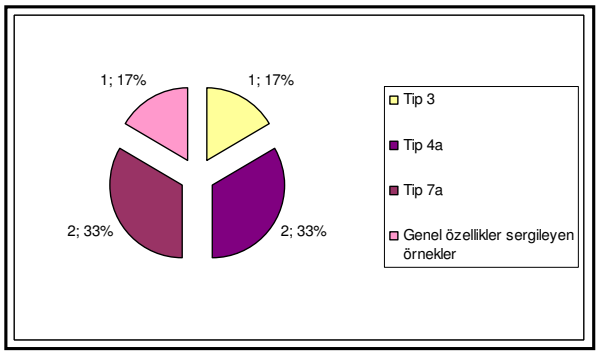
Grafik 48 – Düz Beyaz VII grubu sürahiciklerinin Ana ve Alt tiplere oranlaması.



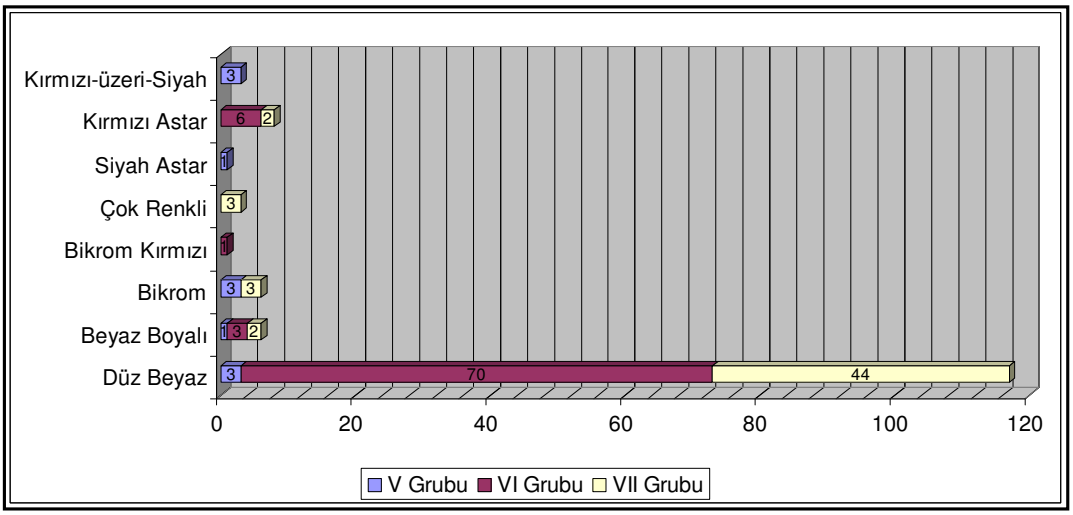
Grafik 49 – Düz Beyaz VII grubu kaselerinin Ana ve Alt tiplere oranlaması.



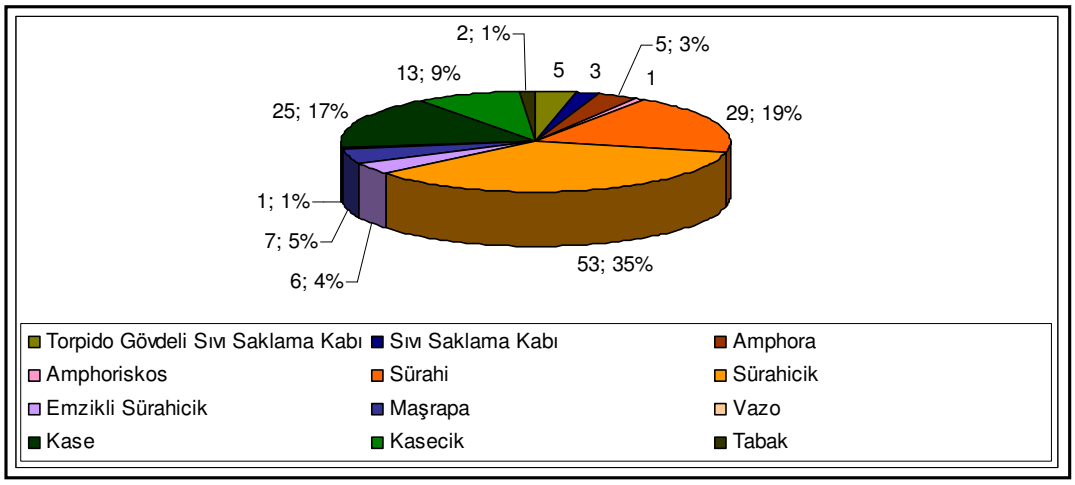
Grafik 50 –Beyaz Boyalı grubu seramik kaplarının V-VI-VII gruplarına dağılımı.



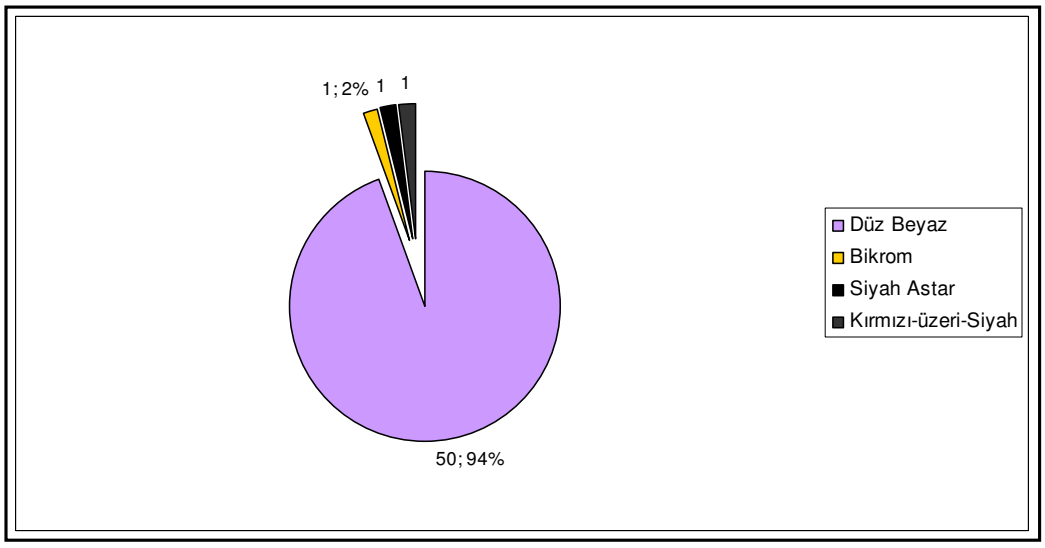
Grafik 51– Kaba Mal Grubu maşrapalarının Ana ve Alt tiplere dağılımı.



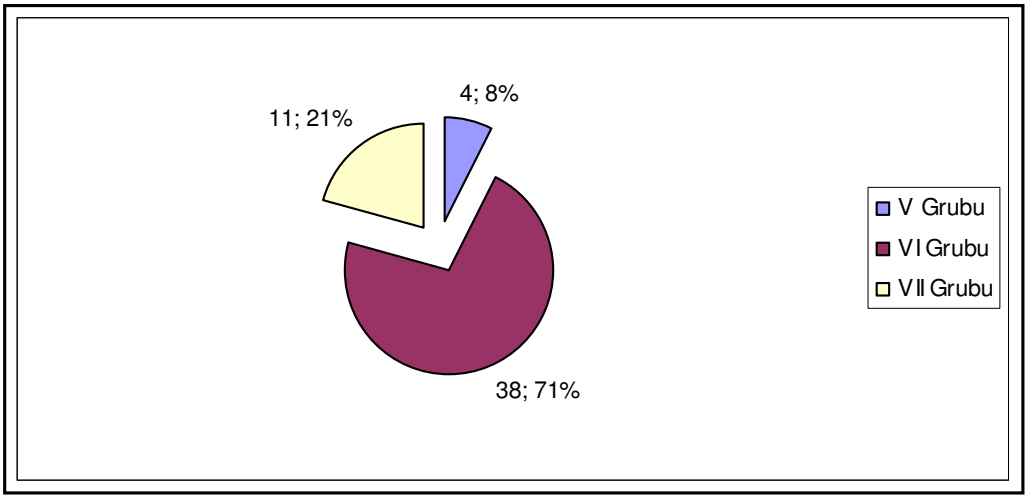
Grafik 52–Mal Gruplarının V-VI-VII gruplarına dağılımı.



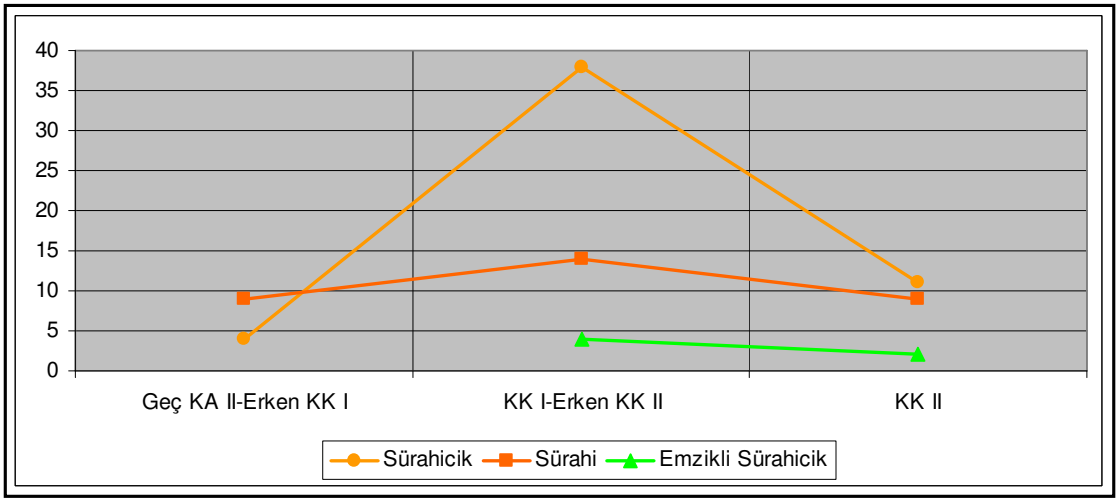
Grafik 53–Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü seramik kaplarının formsal oranlaması.



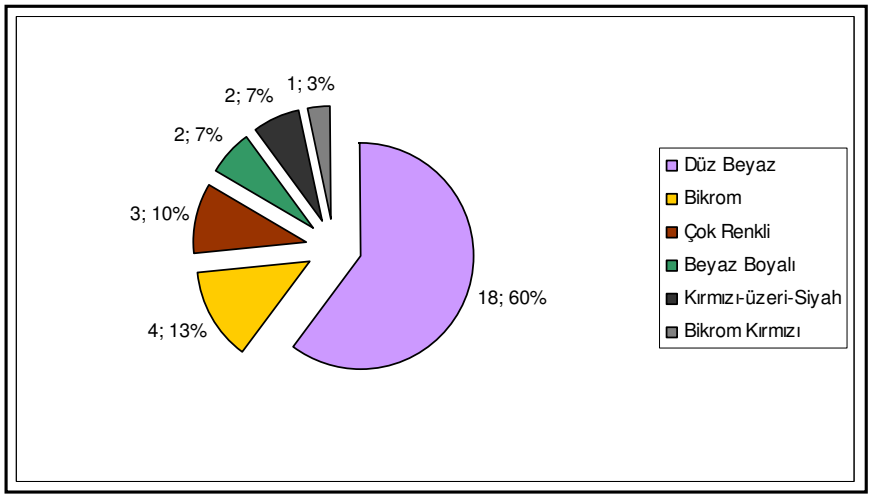
Grafik 54– Sürahicik formunun Mal Gruplarına oranlaması.



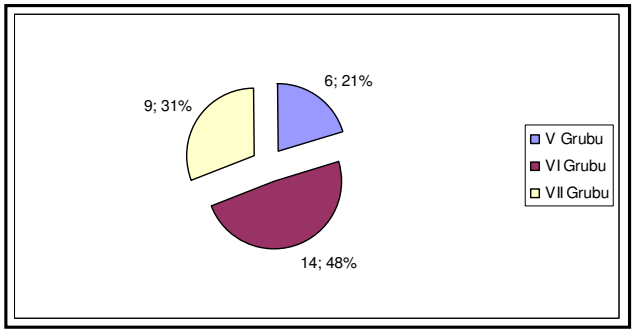
Grafik 55– Sürahicik for munun V-VI-VII gruplarına oranlaması.



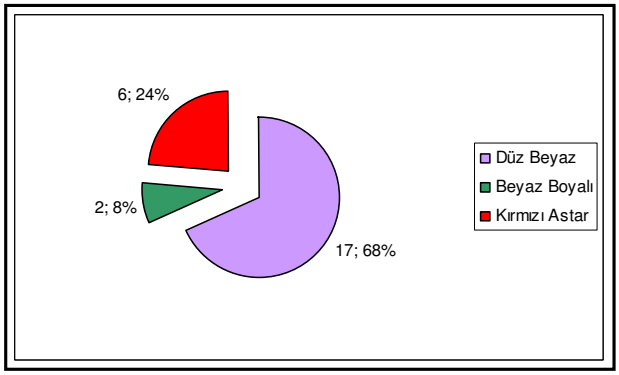
Grafik 56– Sürahi, sürahicik ve emzikli sürahiciklerin Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü seramik envanterinin kronolojik dağılımı içindeki yayılımı.



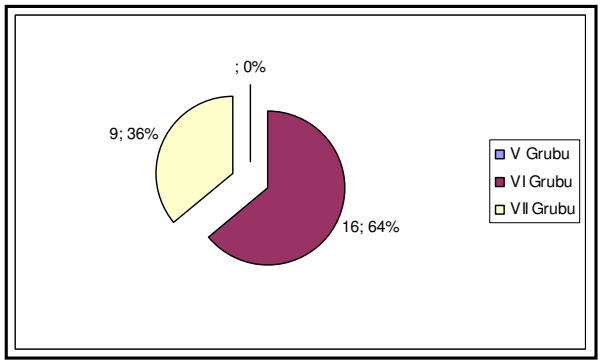
Grafik 57– Sürahi formunun Mal Gruplarına dağılımı.



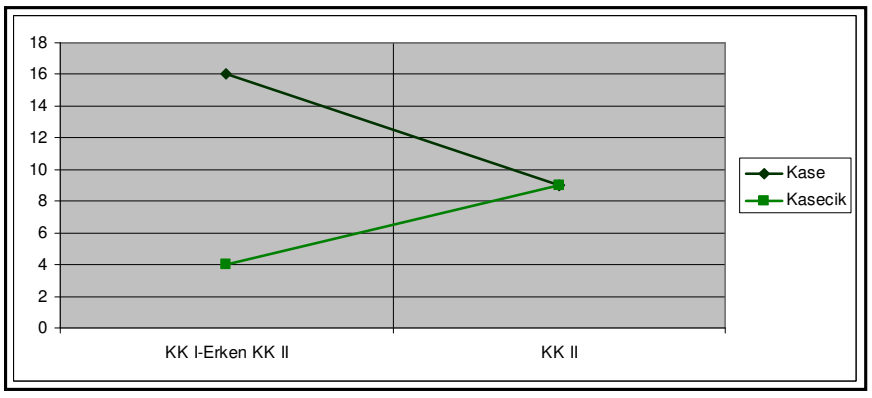
Grafik 58– Sürahi formunun V-VI-VII gruplarına oranlaması.



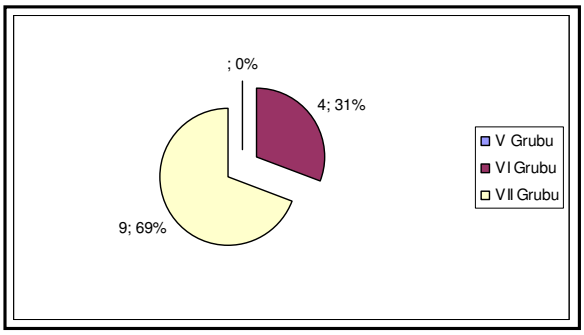
Grafik 59– Kase formunun mal gruplarına oranlaması.



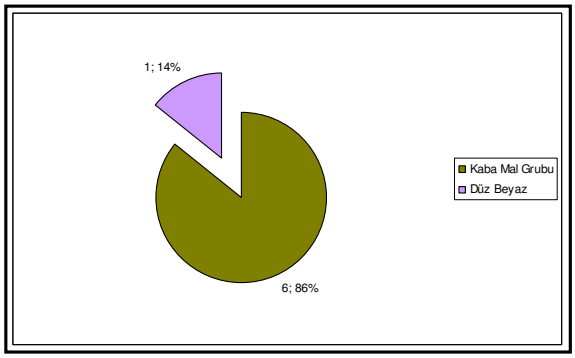
Grafik 60– Kase formunun V-VI-VII gruplarına oranlaması.



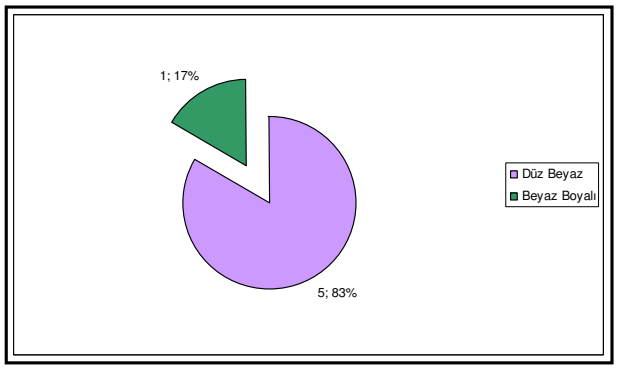
Grafik 61– Kase ve kaseciklerin Soli Kıbrıs-Klasik Dönem Nekropolü seramik envanterinin kronolojik dağılımı içindeki yayılımı.



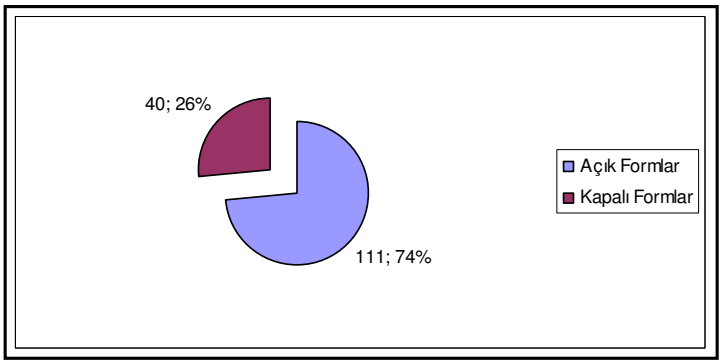
Grafik 62– Kasecik formunun V-VI-VII gruplarına oranlaması.



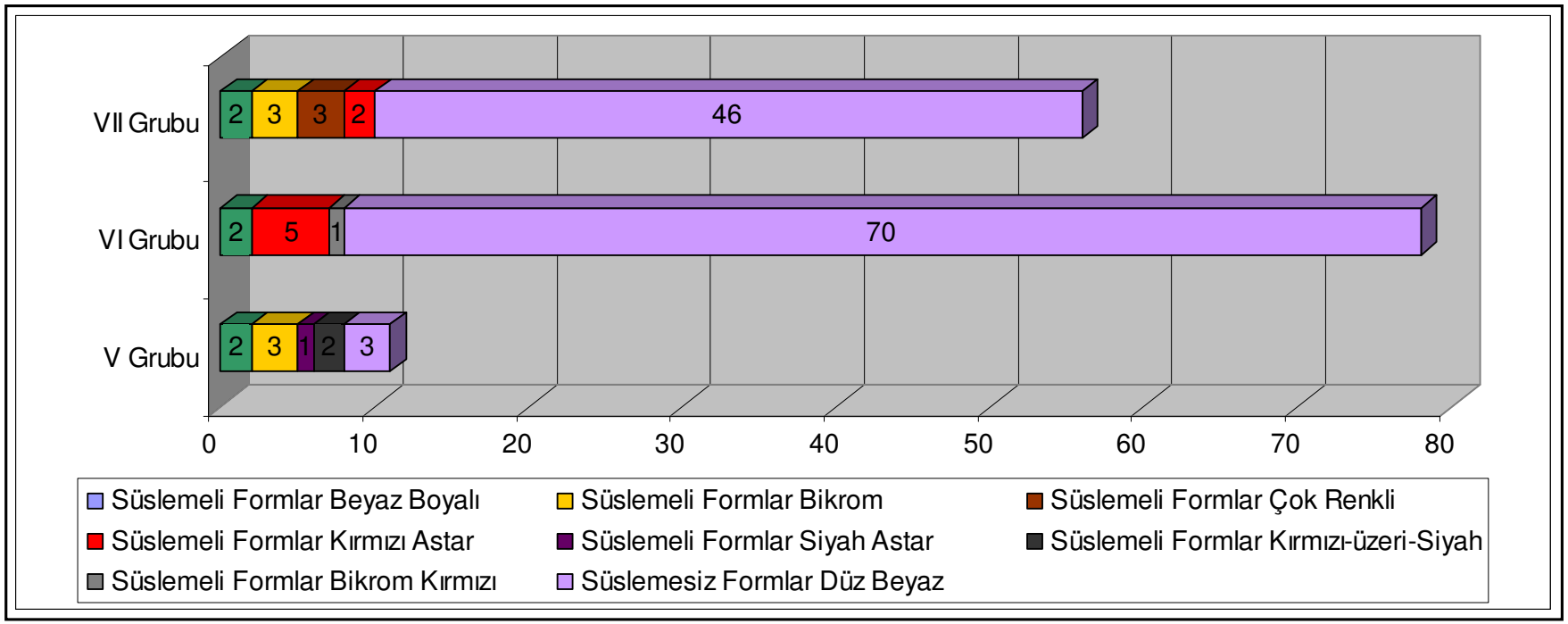
Grafik 63– Maşrapa formunun Mal Gruplarına oranlaması.



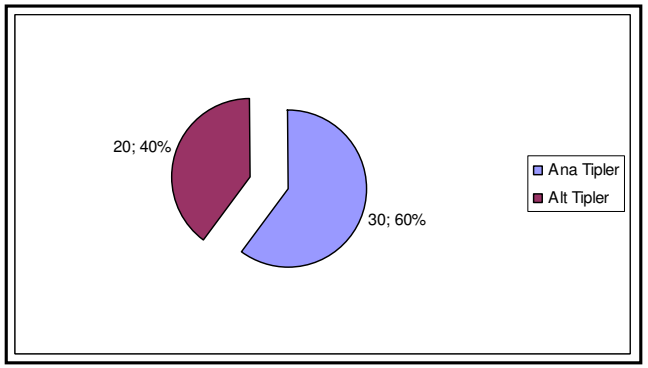
Grafik 64– Emzikli sürahicik formunun Mal Gruplarına oranlaması.



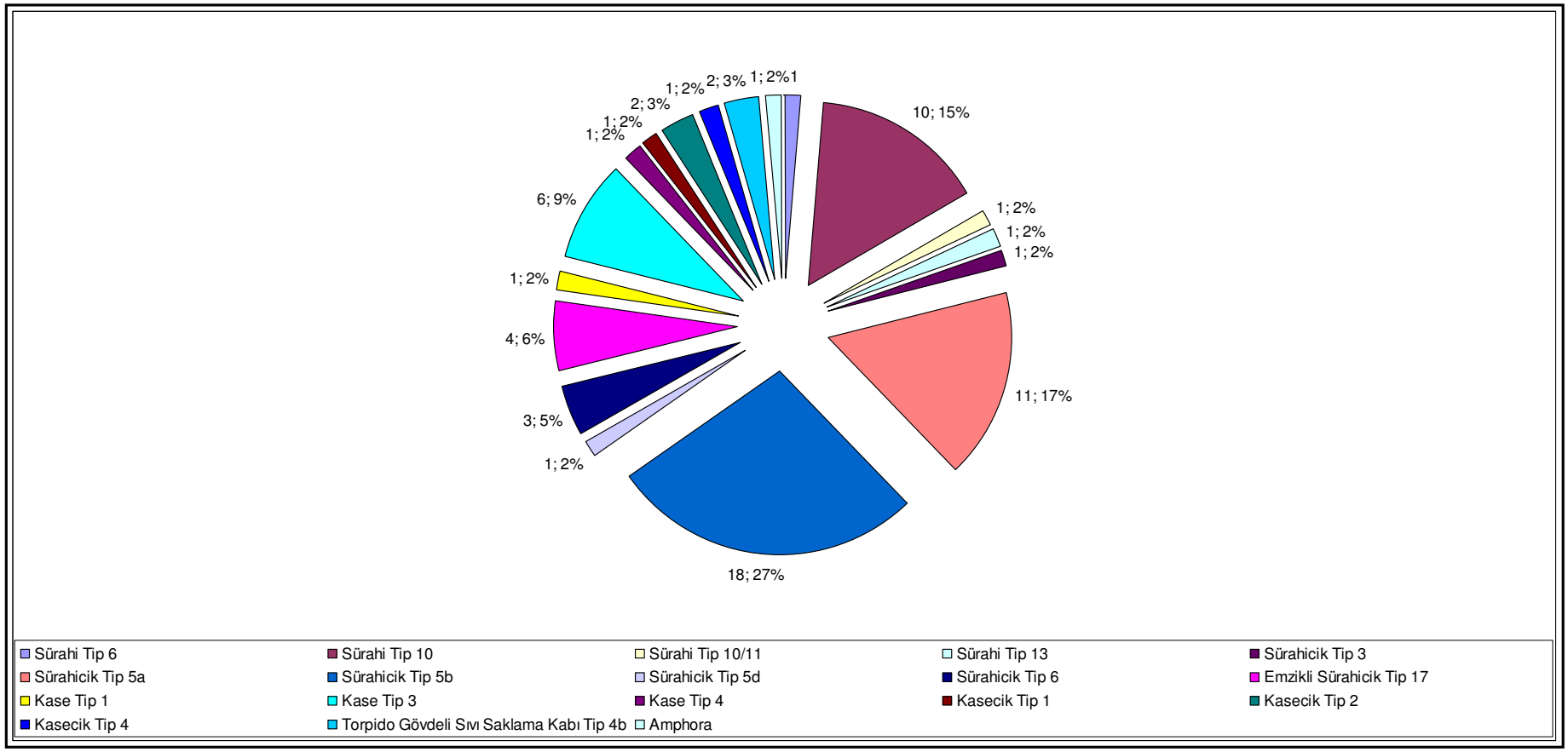
Grafik 65– Açık ve kapalı seramik formlarının bir birine oranlaması.



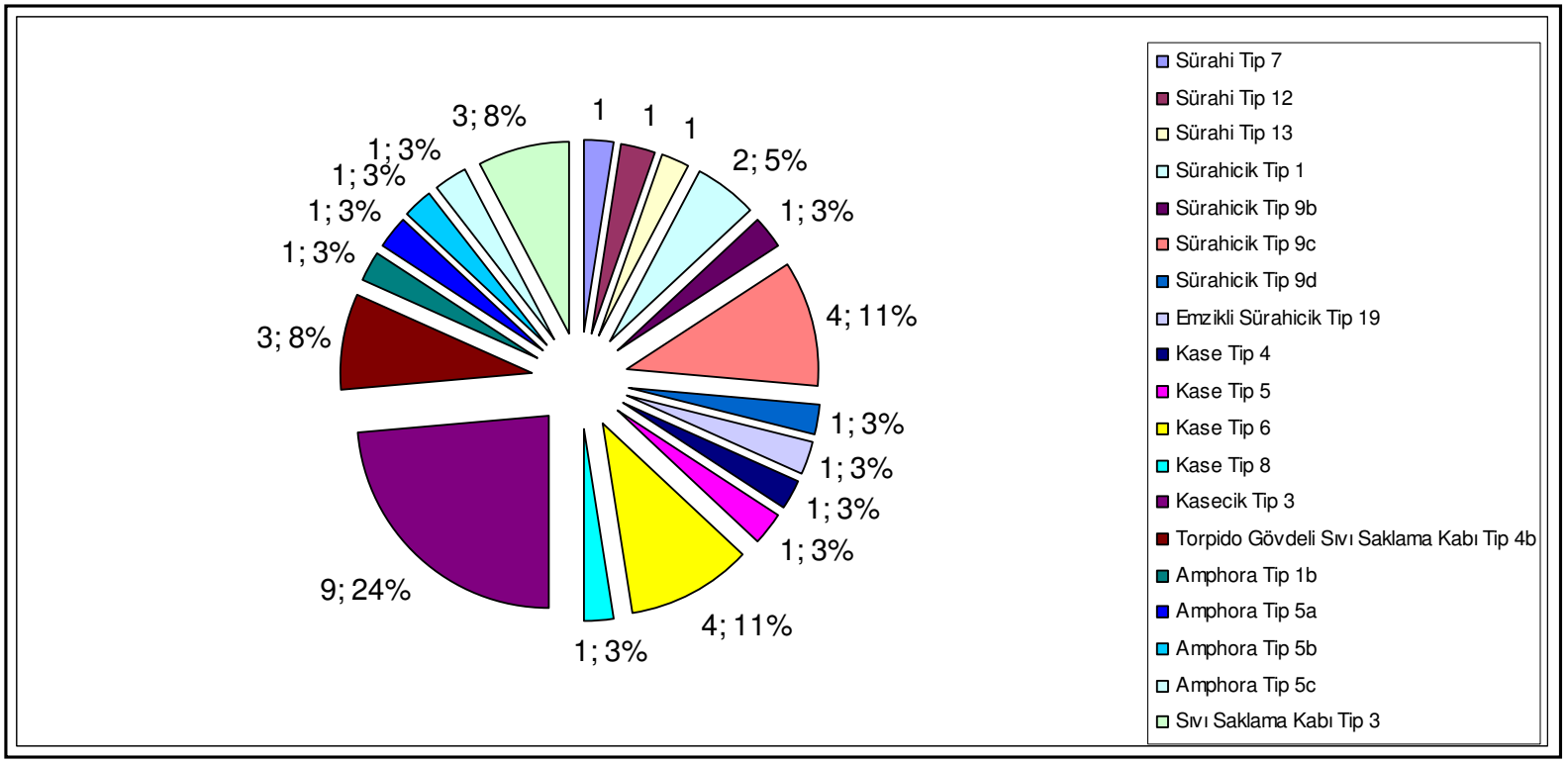
Grafik 66– Süslemeli ve süslemesiz seramik kap formlarının V-VI-VII gruplarına dağılımı.



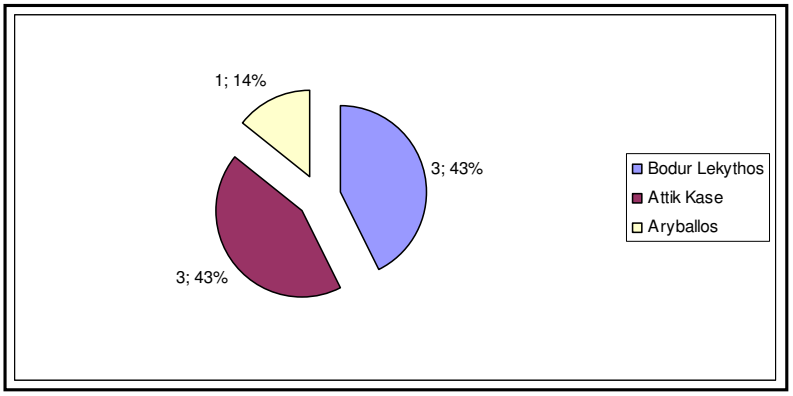
Grafik 67 – Yerel Seramik Kap Endüstrisi ana ve alt tiplerinin birbirine oranlaması.



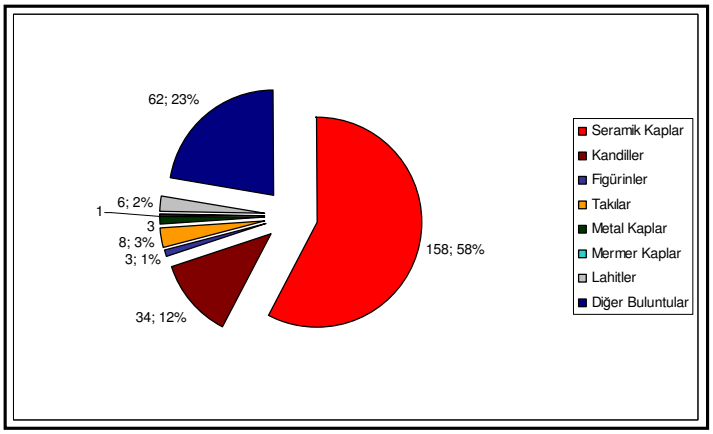
Grafik 68– Düz Beyaz VI formlarının ana ve alt tiplerinin oranlaması.



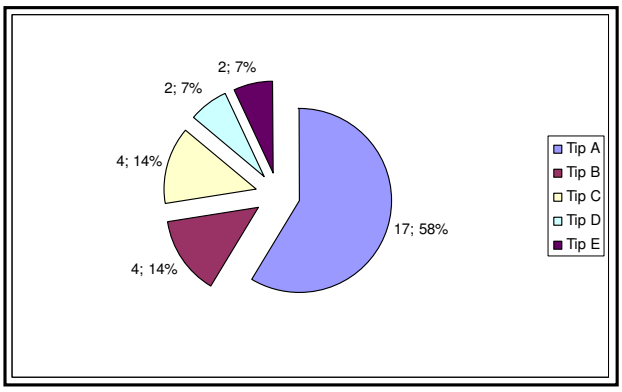
Grafik 69– Düz Beyaz VII formlarının ana ve alt tiplerinin oranlaması.



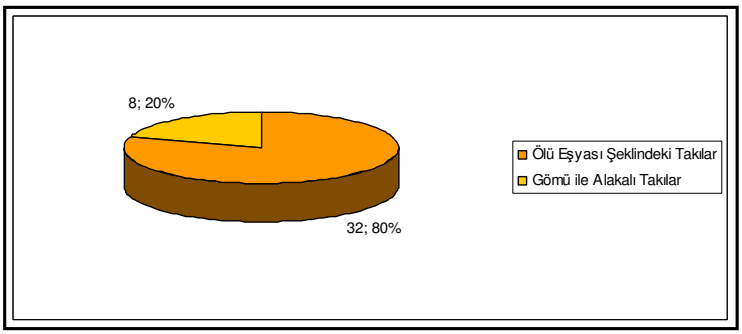
Grafik 70– İthal formların kendi içinde oranlaması.



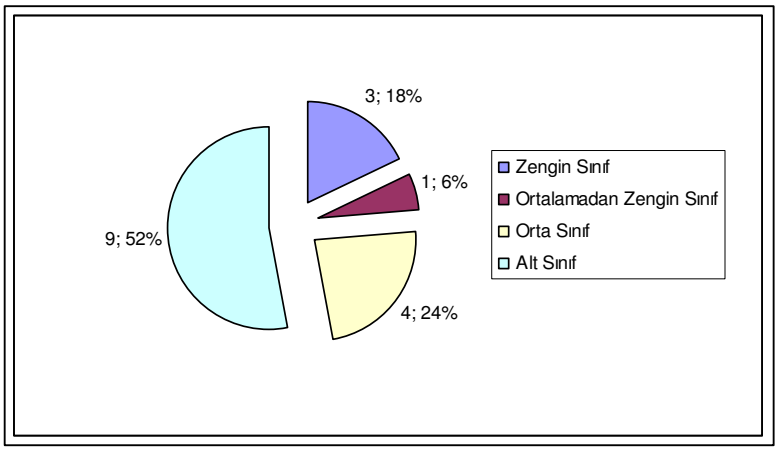
Grafik 71– Mezar hediyesi ve gömü ile alakalı eserlerin kendi içinde oranlaması.



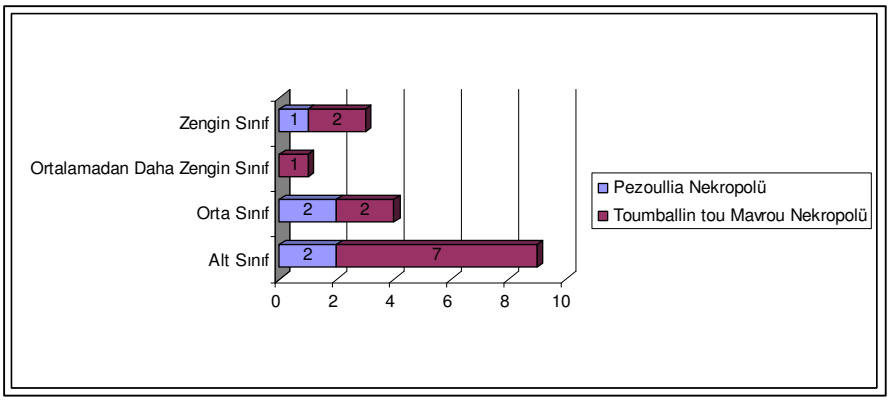
Grafik 72– Kandil Tiplerinin kendi içinde oranlaması.



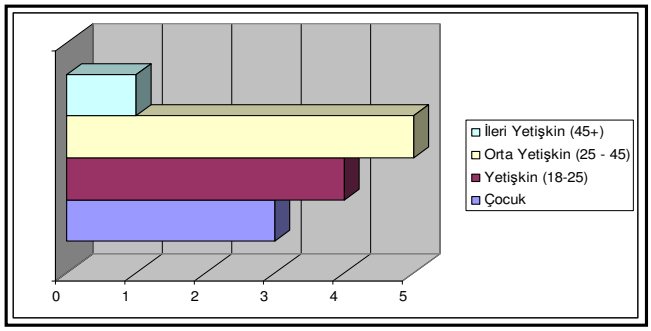
Grafik 73– Ölü Eşyası ve Mezar Hediyesi şeklindeki takıların birbirine oranlaması.



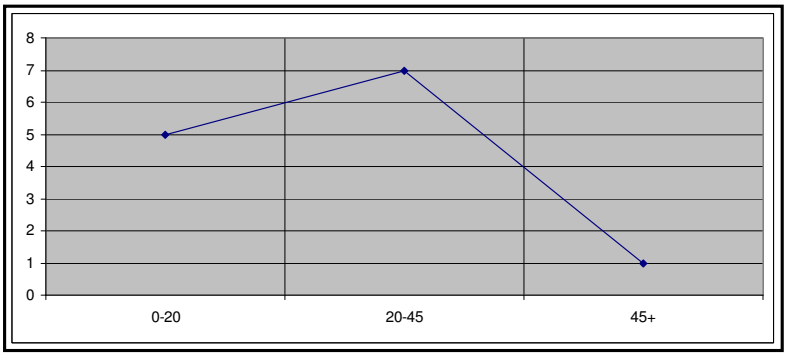
Grafik 74– Soli Kıbrıs-Klask Dönem Nekropolü mezarlarının sosyal sınıflara oranlaması.



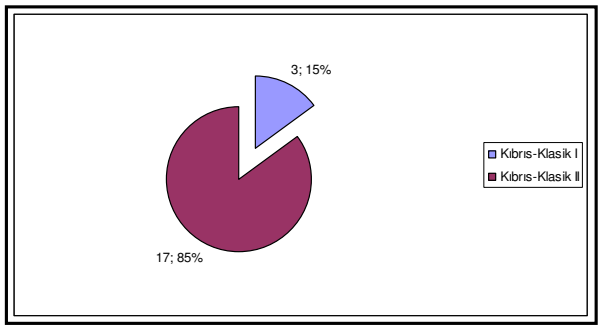
Grafik 75– Soli Kıbrıs-Klask Dönem Nekropolü mezarlarının sosyal sınıflara ve nekropollere dağılımı.



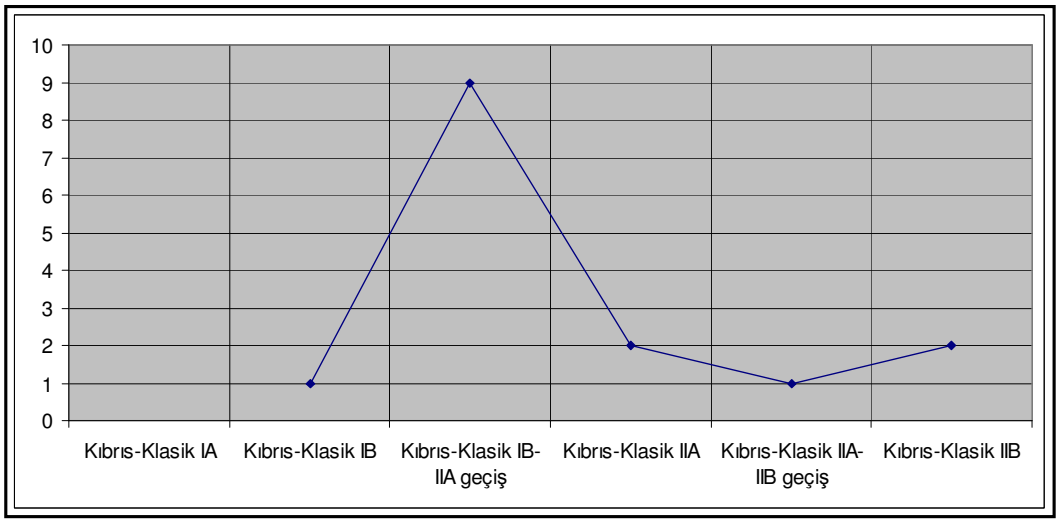
Grafik 76– Birey sayılarının yaşa göre dağılımı.



Grafik 77– Ölüm oranları ve yaş eğrisi.



Grafik 78– Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarının Kıbrıs-Klasik I-II evrelerine dağılımı.



Grafik 79– Soli Kıbrıs-Klasik Dönem nekropolü mezarlarının Kıbrıs-Klasik Dönem evrelerine yayılım eğrisi.